કસસુલ અમ્બિયા
ઔર
અસ્હાબે સાલિહીન

અઝ

મુજાહિદે મિલ્લત હઝરત મવ્લાના

મુહમ્મદ હિફ્ઝુર્રહમાન સ્યોહારવી

નાશિર

કાઝી બુક ડેપો

બળી મસ્જીદ મરકઝ કે પાસ, રાનીતલાવ, સુરત

ફોનઃ ૦૨૬૧- ૨૪૯૧૯૮૫

Email: kazeebookdepot@yahoo.com

કસસુલ અમ્બિયા
ઔર
અસ્હાબે સાલિહીન

અઝ
મુજાહિદે મિલ્લત હઝરત મવ્લાના
મુહમ્મદ હિફઝુર્રહમાન સ્યોહારવી

નાશિર
કાઝી બુક ડેપો
બળી મસ્જીદ મરકઝ કે પાસ, રાનીતલાવ, સુરત
ફોન: ૦૨૬૧- ૨૪૯૧૯૮૫
Email: kazeebookdepot@yahoo.com

કિતાબ કા નામ:
કસસુલ અમ્બિયા ઔર અસ્હાબે સાલિહીન

મુરત્તિબ:
મુજાહિદે મિલ્લત હઝરત મવ્લાના
મુહમ્મદ હિફઝુર્રહમાન સ્યોહારવી

સન્ને તબાઅત:
ઈ.સ.૨૦૧૪ મુતાબિક હિ.સ.૧૪૩૫

તઅદાદ:
૧૧૦૦

નાશિર
કાઝી બુક ડેપો
બળી મસ્જીદ મરકઝ કે પાસ,
રાનીતલાવ, સુરત
ફોન: ૦૨૬૧- ૨૪૯૧૯૮૫
Email: kazeebookdepot@yahoo.com

-: ફેહરિસ્ત :-

તમ્હીદ

કુર્આને પાક ઈન તારીખી વાકિઆતકો મહઝ ઈસ લિએ નહીં બયાન કરતા કે વહ વાકિઆત હૈં જિન્કા એક તારીખમેં દર્જ હોના ઝરૂરી હે, બલ્કે ઈસ્કા મક્સદ વાહિદ યહ હે કે, વહ ઈન વાકિઆતસે પૈદા શુદા નતાઈજકો ઈન્સાની રુશ્દો હિદાયતકે લિએ (મોઈઝત) વ ઈબ્રત બનાએ ઔર ઈન્સાની અકલો જઝબાતસે અપીલ કરે કે, વહ ફિતરતકે કાઈદે ઔર કાનૂનકે સાંચેમેં ઢલે હુએ ઈન તારીખી નતાઈજસે સબક હાસિલ કરેં ઔર ઈમાન લાએં કે, અલ્લાહ તઆલાકી હસ્તી એક નાકાબિલે ઈન્કાર હકીકત હે ઔર ઈસ કાઈદે કુદરત હી ઈસ તમામ હસ્ત વ બોદ પર કામ કરનેવાલી હે ઔર ઈસી મઝહબકે અહકામકી પેરવીમેં ફલાહ વ નજાત ઔર હર કિસ્મકી તરક્કીકા રાઝ છુપા હુવા હે. જિસ્કા નામ મઝહબે ફિતરત યા ઈસ્લામ હે.

[માખૂઝ અઝ કસસુલ્કુર્આન]

બિસ્મિહી તઆલા

ગિરામી કદ્ર હઝરત મવ્લાના મુહમ્મદ હિફઝુર્રહમાન સાહિબ સિહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી મુસ્તનદ ઔર જામેઅ તસ્નીફ "કસસુલ્કુર્આન" કિસી તા'રીફકી મુહતાજ નહીં અલ્બત્તા હમારે મુહતરમ દોસ્ત જનાબ સય્યિદ તન્ઝીમ હુસૈન સાહિબને જિસ મક્સદકે તહત ઈસ ઝખીમ કિતાબકા ઈખ્તિસાર પૈશ કિયા હે, વહ બિલા શક વ શુબા વકતકી એક અહમ ઝરૂરત હે. ઉન્હોંને તલ્ખીસ (મુખ્તસર કરને)કા ઐસા અંદાઝ ઈખ્તિયાર કિયા હે કે, અંબિયા અલય્હિસ્સલામ વ દીગર બરગુઝીદા અસ્હાબસે મુતઅલ્લિક ન સિર્ફ ઈસ બાતકો લિયા હે જિસ્કા તઅલ્લુક ઈબ્રત ઔર નસીહતસે હે, બલ્કે દીગર અહમ ઉમૂરકો ભી મુજમલન્ બયાન કિયા હે. ઉમ્મીદ હે કે, બિફઝલિહી તઆલા ઈસ કિતાબકે મુતાલઆસે મસ્રૂફ વ મશ્ગૂલ હઝરાત પૂરી તરહ મુસ્તફીદ હો સકેંગે.

પીરાના સાલિ (બુઢાપે)મેં જનાબ સય્યિદ તન્ઝીમ હુસૈન સાહિબકા અંદાઝે ફિક્ર ઔર ઉસકે તહત ઉન્કી યહ કાવિસ હર તરહ કાબિલે તા'રીફ હે. અલ્લાહ પાક ઉન્કી ઈસ સઈકો મશ્કૂર ફરમાએ. (આમીન...)

કારી સય્યિદ રશીદુલ્હસન અલ્હુસૈની નદવી
ઈમામ વ ખતીબ જામા મસ્જિદ, ન્યૂ ટાઉન,
અલ્લામા બિન્નોરી ટાઉન, કરાંચી. ૫ મુહર્રમુલ્હરામ હિ.૧૪૦૮

બિસ્મિહી તઆલા

ઈબ્તિદાઈયા

અલ્લાહ તબારક વ તઆલાને જો કિસ્સે ઔર વાકિઆત કુર્આને અઝીઝમેં બયાન ફરમાએ હેં, ઉન્કે મુતઅલ્લિક ઉર્દુ ઝુબાનમેં ગિરામી કદર મવ્લાના હિફઝુર્રહમાન સિહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ સાહિબકી કિતાબ "કસસુલ્કુર્આન" ઈસ દોરમેં લિખ્ખી જાનેવાલી ચંદ મુફીદ તરીન કિતાબોંમેંસે એક હે. ઈસ કિતાબકે મુતઅલ્લિક મુફક્કિરે ઈસ્લામ હઝરત મવ્લાના અબૂલ્હસન અલી નદવી મદ ઝિલ્લુહુલ્આલીને ઈસ તરહ ઈઝહારે ખયાલ કિયા હે :–

"મવ્લાના હિફઝુર્રહમાન સિહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ સાહિબકી દો તસ્નીફાત એક તો "કસસુલ્કુર્આન" દૂસ્રી "ઈસ્લામકા ઈક્તિસાદી નિઝામ" ખાસ તોર પર કાબિલે ઝિક્ર હેં. ઉર્દુમેં હમારે ઈલ્મમેં "કસસુલ્કુર્આન" અંબિયા અલય્હિસ્સલાતુ વસ્સલામકી હયાત ઔર ઉન્કી દઅવતે હકકી મુસ્તનદ તારીખ વ તફસીર જો કુર્આને મજીદકે ગહરે મુતાલએ ઔર મુસ્હફે કદીમ વ જદીદકી તહકીકાતકી મદદસે મુરત્તિબ કી ગઈ હો ઈસ્સે પહલે નહીં થી. મવ્લાનાને યહ કિતાબ તસ્નીફ ફરમા કર એક બળી ઝરૂરતકી તકમીલકી ઔર ઈસ્લામિયાત વ ઈલ્મે કુર્આનકે તાલિબે ઈલ્મોંકે લિએ એક કીમતી ઝખીરા મુહય્યા કર દિયા." [કારવાને ઝિંદગી હિસ્સા ચહારૂમ સફાહ ૨૬૩]

યહ કિતાબ ચાર જિલ્દોંમેં તકરીબન્ દો હઝાર સફહાત પર મુશ્તમિલ હે. મોજૂદા મસ્રૂફિયાતકે દોરમેં બેશ્તર અફરાદકી યહ ખ્વાહિશ હોતી હે કે, કિતાબ મુખ્તસર ઔર જામેઅ હો. રાકિમુલ્હુરૂફને ઈસ ખયાલકો ઝહનમેં રખ કર અંગ્રેઝી અદબકે Abridged Edition કે અંદાઝ પર કસસુલ્કુર્આનકા ઈખ્તિસાર સિર્ફ (૬૦૦) સફહાતકી એક જિલ્દમેં પેશ કર દિયા હે. ઈસ ઈખ્તિસારમેં ઉન અમલી, ફિલ્સુફયાના ઔર તારીખી બહસોંસે સિર્ફ નઝર કિયા ગયા હે. જિન્કા તઅલ્લુક પંદો મોઅઝતસે નહીં હે.

ઈસ કારે ખેરકે અજરો પવાબકે હકીકી મુસ્તહિક મુહતરમ મવ્લાના મુહમ્મદ હિફઝુર્રહમાન સાહિબ સિહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ હેં. ઈસ બંદાએ નાચીઝકે લિએ તો બસ ઈતના હી કાફી હે :–

બહુસ્ને એહતિમામત કાર જામી, તુફેલે દીગરાં યાબદ તમામી

અલ્લાહ તઆલા ઈસ સઈકો મશ્કૂર ફરમાએ.

કમતરીન

સય્યિદ તનઝીમ હુસૈન (૧૪૧૬ હિ.)

શુઅબએ તસ્નીફ વ તાલીફ

અંજુમન ઈશાઅતે કુર્આને અઝીમ, કરાંચી

(નોટ :— યહ ઝરૂરી સમઝા ગયા કે તલ્બીસસે કબ્લ અસલ કિતાબસે મુતઅલ્લિક ફાઝિલે મુસન્નિફકા પૈશે લફઝ ભી ઈસ રિસાલેમેં શામિલ કિયા જાએ જિસ્સે 'કસસુલ્કુર્આન' કી તસ્નીફકે મકાસિદ ઔર ઉસ્કી ખુસૂસિયાત પર રોશની પળતી હે. ——— મુરત્તિબ.)

પેશે લફઝ

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

الحمدلله الذی هدانا بالکتاب المبین. وانزل علینا القران بلسان

عربی مبین و قص فیه احسن القصص موعظة وذکری للمؤ منین.

والصلوة والسلام علی النبی الصادق الا مین محمد رسول الله

وخاتمه النبیین وعلی اله واصحابه الذین همه هداة للمتقین.

અમ્મા બા'દ. કુર્આને અઝીઝમેં હક તઆલાને દુન્યાએ ઈન્સાનીકી હિદાયતકે લિએ જો મુખ્તલિફ મોજિઝાના ઉસ્લૂબે બયાન ઈખ્તિયાર ફર્માયા હેં. ઉન્મેં એક યહ ભી હે કે ગુઝિશ્તા કોમોંકે વાકિઆતો કિસસ (કિસ્સોં)કે ઝરીઆ ઉન્કે નેકો બદ આ'માલ ઔર ઈન આ'માલકે ષમરાતો નતાઈજ (નતીજે)કો યાદ દિલાએ ઔર ઈબ્રતો બસીરતકા સામાન મુહય્યા કરતા હે. ઈસી લિએ વહ તારીખી ઉસ્લૂબે બયાનકે દરપે નહીં હોતા. બલ્કે અલ્લાહ તઆલા ઔર હકકી દા'વતો તબ્લીગકે અહમ મકસદકે પેશે નઝર સિર્ફ ઉન્હી વાકિઆતકો સામને લાતા હે જો ઈસ ગર્ઝો ગાયતકો પૂરા કરતે હોં ઔર ઈસી લિએ કુર્આને અઝીઝમેં ઉન્કી તકરાર પાઈ જાતી હે તાકે સામિઈન (સુનનેવાલે)કે દિલમેં વહ ઘર કર સકેં ઔર ફિત્રી ઔર તબઈ રુજહાનાતકો ઈન હકીકતોંકી જાનિબ મુતવજ્જેહ કિયા જા સકે ઔર યહ જબ હી મુમ્કિન હે કે એક બાતકો મુખ્તલિફ પેરાયા બયાન, મુનાસિબ હાલ ઔર ઉસ્લૂબો

મઝામીનસે બાર બાર દોહરાયા જાએ ઔર સોઈ હૂઈ ફિક્રી કુવ્વતકો બેદાર કિયા જાએ.

કુર્આને મજીદકે કિસસો વાકિઆતકા સિલ્સિલા બેશ્તર ગુઝિશ્તા અકવામ ઔર ઉન્કી જાનિબ ભેજે હૂએ પેગમ્બરોંસે વાબસ્તા હે ઔર કભી કભી બા'ઝ ઔર વાકિઆત ભી ઈસ ઝિમ્નમેં આ ગએ હૈં ઔર યહ તમામતર હક્કો બાતિલકે મુજાદલોં ઔર ઔલિયાઅલ્લાહ ઔર ઔલિયાઉશ્શય્તાનકે મા'રિકોંકકા એક ઈબ્રતઆમોઝ ઔર બસીરતખેઝ બેમિષાલ ઝખીરા હે.

લેકિન દૂસ્રોંકા કયા ઝિક્ર, હમ મુસલમાનોંમેં ભી બહુત કમ હૈં જો અલ્લાહ તઆલાકે ઈસ મુકમ્મલતરીન ઔર આખિરી કાનૂન (કુર્આને અઝીઝ)સે ઈસ્તિફાદા કરતે ઔર અપને મુર્દા દિલોંમેં ઈમાનો યકીનકી ઝિંદગી પૈદા કરતે હોં. ઈસ લિએ કે યહ અલ્લાહકા કાનૂન હે ઔર હમ ઉસ્કે પૂરા કરને પર મામૂર હૈં ઔર મઆની ઔર મત્લબોં પર ગોર કરતે હૈં, યહ સમઝ કર કે યહ રહતી દુન્યા તક હમેશા હમેશાકી ઝિંદગી ઔર દોનોં જહાંકી ફલાહો સઆદતકા મુકમ્મલ દસ્તૂર હે.

કુર્આનકે ઉતરનેકે વકત ખુદાકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમને મુશ્રિકોંકી સરકશીસે તંગ આ કર યહ શિકાયત કી થી.

રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમને કહા, ''એ મેરે પરવરદિગાર ! બેશક મેરી કોમને કુર્આનકો મહજૂર બના લિયા હે યા'ની છોળ દિયા હે.'' [અલ્કુર્આન આ.૨૫,સૂ.૩૦]

લેકિન ઈસ ચોદહવીં સદીમેં અગર હમ અપને દિલોંકો ટટો લેં તો દા'વાએ ઈસ્લામ ઔર કુર્આનકો ખુદાકા કલામ યકીન કરનેકે બાવુજૂદ કિતને હૈં જો ઈસ કલામે ઈલાહીકો અપની ઝિંદગીકે લિએ બેહતરીન નિઝામે અમલ બનાતે ઔર ઈસ નઝરસે ઉસ્કી તિલાવત કરતે હોં.

અપની ઔર અપની કૌમકી ઈસ હાલતકો દેખતે હૂએ જી ચાહા કે ઈસ સરમાયએ ઈબ્રતો બસીરતકો ઉર્દૂમેં મુન્તકિલ કિયા જાએ તાકે નકલસે મહફૂઝ હોનેકે બા'દ ખૂદ બખૂદ અસ્લકી જાનિબ રગબત પૈદા હો ઔર ઈસ તરહ દોનોં જહાંકી સઆદત (નેકબખ્તી)કા સુરાગ મિલે.

અપની સાદા તર્ઝે નિગારિશ (તહરીર)કે બાવુજૂદ ઈસ મજમૂએમેં ચંદ ખુસૂસિયાતકા ખાસ તોર લિહાઝ કિયા ગયા હે :

(૧) કિતાબમેં તમામ વાકિઆતકી અસાસો બુંયાદ કુર્આને અઝીઝકો બનાયા ગયા હે ઔર મુસ્તનદ અહાદીષ ઔર તારીખી વાકિઆતસે ઉન્કી તૌઝીહો તશ્રીહકી ગઈ હે.

(૨) તારીખી ઔર પૂરાને ઝમાનેકે કિતાબોંકે દરમિયાન ઔર કુર્આને અઝીઝકે મઝબૂત યકીનકે દરમિયાન અગર કહીં તઆરુઝ આ પળા હે તો ઉસકો રોશન દલાઈલો બરાહીન (દલીલોં)કે ઝરીએ યા તત્બીક દી ગઈ હે ઔર યા ફિર કુર્આનકી સદાકતકો વઝાહતસે ષાબિત કિયા ગયા હે.

(૩) ઈસ્રાઈલી ખુરાફાત ઔર મુખાલિફીનકી એ'તિરાઝાતકી ખુરાફતકો હકાઈકકી રોશનીમેં ઝાહિર કિયા ગયા હે.

(૪) ખાસ ખાસ મુકામાત પર તફસીરી, હદીષી ઔર તારીખી ઈશ્કાલાત પર બહષો તમ્હીસકે બા'દ સલફે સાલિહીનકે મસ્લકકે મુતાબિક ઉન્કા હલ પેશ કિયા ગયા હે.

(૫) હર પૈગમ્બરકે હાલાત કુર્આને અઝીઝકી કિન કિન સૂરતોંમેં બયાન હૂએ હૈં ઉન્કો નકશાકી શકલમેં એક જગહ દિખાયા ગયા હે.

(૬) ઈન તમામ બાતોંકે સાથ સાથ ''નતાઈજ ઈબર'' યા ''ઈબરો બસાઈર''કે ઉન્વાનસે અસ્લ મકસદ ઔર હકીકી ગર્ઝો ગાયત યા'ની ઈબ્રતો બસીરતકે પહલૂકો ખાસ તોર પર નુમાયાં કિયા ગયા હે.

ખાદિમે મિલ્લત

મુહમ્મદ હિફ્ઝુર્રહમાન સ્યોહારવી

(રહમતુલ્લાહિ અલયહ)

મરકૂમ ૨૨, રજબુલ્મુરજ્જબ સ.હિ.૧૩૬૦.

બિસ્મિહી તઆલા

તખ્લીકે કાઈનાત ઔર ઈન્સાને અવ્વલ

ઈન્સાને અવ્વલ :

હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકે મુતઅલ્લિક કુર્આને અઝીઝને જો હકાઈક બયાન કિએ હે ઉન્કે તફસીલી તઝકિરેસે પહલે યહ વાઝિહ હોના જાના ઝરૂરી હે કે ઈન્સાનકે આલમે વુજૂદમેં આનેકા મસ્અલા આજ ઈલ્મી નુક્તએ નિગાહસે બહષકા એક નયા દરવાઝા ખોલતા હે યા'ની ઈર્તિકાઅ (Evolution)કા યહ દા'વા હે કે મોજૂદા ઈન્સાન અપની ઈબ્તિદાઈ તખ્લીક વ તકવીન (શુરૂ પૈદાઈશ) હી સે ઈન્સાન પૈદા નહીં હુવા, બલ્કે કાઈનાતે હસ્ત વ બૂદ (દુન્યવી ઝિંદગી)મેં ઉસ્ને બહુતસે દર્જે તય કર કે મોજૂદા ઈન્સાની શકલ હાસિલ કી હે. ઈસ લિએ કે મબ્દએ હયાત (ઝિંદગીકી શુરૂઆત)ને જમાદાત વ નબાતાતકી મુખ્તલિફ શકલેં ઈખ્તિયાર કર કે હઝારોં લાખોં બરસ બા'દ દર્જા બ દર્જા તરક્કી કરતે કરતે અવ્વલ લિબૂના (પાનીકી જોંક)કા લિબાસ પહના ઔર ફિર ઐસી હી તવીલ મુદ્દતકે બા'દ હય્વાનાતકે મુખ્તલિફ છોટે બળે તબકાતસે ગુઝર કર મોજૂદા ઈન્સાનકી શકલમેં વુજૂદ પઝીર હુવા ઔર મઝહબ (ઈસ્લામ) યહ કહતા હે કે ખાલિકે કાઈનાતને ઈન્સાને અવ્વલ હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકી શકલમેં હી પૈદા કિયા ઔર ફિર ઉસ્કી તરહ એક હમ જિન્સ મખ્લૂક હવ્વાઅકો વુજૂદ દે કર કાઈનાતે અર્ઝ (ઝમીન) પર નસ્લે ઈન્સાનીકા સિલ્સિલા કાઈમ કિયા ઔર યહી વહ ઈન્સાન હે જિસ્કો ખાલિકે કાઈનાતને આલમે મખ્લૂક પર બરતરી ઔર બુઝુર્ગી અતા ફરમાઈ ઔર અલ્લાહકી અમાનતકા બોઝ ઉસ્કે સુપુર્દ ફરમાયા ઔર કુલ કાઈનાતકો ઉસ્કે હાથમેં મુસખ્ખર (તાબેઅ) કર કે ખિલાફત વ નયાબતે ઈલાહીકા શર્ફ ઉસ હી કો બખ્શા.

"બિલા શુબા હમને ઈન્સાનોંકો બેહતરીન અંદાઝેસે બનાયા હે."

[વત્તીન સૂ.૯૫, આ.૪]

"બેશુબા હમને નસ્લે આદમકો તમામ કાઈનાત પર બુઝુર્ગી ઔર બરતરી બખ્શી."

[અલઈસ્રાઅ સૂ.૧૪, આ.૭]

"મૈં ઝમીન પર આદમકો અપના ખલીફા બનાનેવાલા હૂં."

[અલબકરહ સુ.૨, આ.૩૦]

"હમને બારે અમાનતકો આસ્માનોં ઔર ઝમીન પર પૈશ કિયા તો ઉન્હોંને (કુલ કાઈનાત) અમાનતે ઈલાહીકે બાર (બોઝ) ઉઠાનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર ઉસ્સે ડર ગએ ઔર ઈન્સાનને ઉસ બારે ગિરાંકો ઉઠા લિયા."

[અલ્અહઝાબ સુ.૩૩, આ.૭૨]

અબ ગોર તલબ બાત યહ હે કે નઝરરિયાએ ઈર્તિકાઅ (Evolution) ઔર મઝહબકે દરમિયાન ઈસ ખાસ મસ્અલેમેં ઈલ્મી તઝાદ હે યા તત્બીકકી ગુન્જાઈશ નિકલ સકતી હે ખુસૂસન્ જબકે ઈલ્મ ઔર તજર્બાને યહ હકીકત વ અશ્ગાફ કર દી હે કે દીની ઔર મઝહબી હકાઈક ઔર ઈલ્મકે દરમિયાન કિસી ભી મોકૂફ પર તઝાદ નહીં હે ઔર અગર ઝાહિર સતહમેં કહીં ઐસા નઝર ભી આતા હે તો વહ ઈલ્મકે બા'ઝ હકાઈક મસ્તૂર હોને (છુપ જાને)કી વજહસે નઝર આતા હે. ક્યૂંકે બાર બાર યહ દેખા ગયા હે કે જબ ભી ઈલ્મકે મસ્તૂર હકાઈકસે પર્દા ઉઠા તો ઉસી વક્ત તઝાદ ભી જાતા રહા ઔર વહી હકીકત નિખર કર સામને આ ગઈ જિસ્કા ઈઝહાર વહીએ ઈલાહીકે ઝરીએ હો ચુકા થા. દૂસ્રે અલ્ફાઝમેં કહ દીજિએ કે ઈલ્મ ઔર મઝહબકે દરમિયાન અગર કિસી વક્ત ભી તઝાદ નઝર આયા તો નતીજેમેં ઈલ્મકો અપની જગહ છોળની પળી ઔર વહીએ ઈલાહીકા ફૈસલા અપની જગહ અટલ રહા.

ઈસ બિના પર ઈસ જગહ ભી કુદરતી તોર પર યહ સવાલ સામને આ જાતા હે કે ઈસ ખાસ મસ્અલામેં હકીકત હાલ ક્યા હે ઔર કિસ તરહ હે ? જવાબ યહ હે કે ઈસ મૌકફ પર ભી ઈલ્મે (ઈર્તિકાઅ) ઔર મઝહબકે દરમિયાન તઝાદ નહીં હે, અલબત્તા યહ મસ્અલા ચૂંકે દકીક નુકતા (સનજિયોં)કા હામિલ હે તાહમ ઈસ જગહ યહ હકીકત ઝરૂર પૈશે નઝર રહની ચાહિએ કે ઈન્સાને અવ્વલ (જો કે મોજૂદા નસ્લે ઈન્સાનકા બાવા આદમ હે) ખ્વાહ ઈર્તિકાઈ (Evolution) નઝરિયાકે મુતાબિક દર્જા બ દર્જા ઈન્સાની શકલ તક પહુંચા હો યા ઈબ્તિદાઈ તખ્લીક હી કે વક્તસે ઈન્સાની સૂરતમેં વુજૂદ પઝીર હુવા હો ઈલ્મ ઔર મઝહબ દોનોંકા ઈસ પર ઈત્તિફાક હે કે મોજૂદા ઈન્સાની હી ઈસ કાઈનાતકી સબસે બેહતર મખ્લૂક હે ઔર અકલો દાનિશકા પૈકર હી અપને આ'માલ વ કિર્દાર આ'માલ વ કિર્દારકે લિએ જવાબદહ હે ઔર દસ્તૂર ઔર

કાનૂના મુકલ્લફ યા ઈસ તરહ તા'બીર કર લિજીએ ઈન્સાની કિર્દાર ઔર ઈસ્કે ઈલ્મી વ અમલી નીઝ અખ્લાકી અવામિલ વ મુહરિકાતકે પૈશે નઝર ઈસ બાતકી કોઈ એહમિયત નહીં હે કે ઈસ્કી તખ્લીક વ તકવીન ઔર આલમે વુજૂદમેં આનેકી તફસીલાત ક્યા હેં ? બલ્કે એહમિયતકા મોકફ યહ હે કે ઈસ આલમે કોન વ મકાનમેં ઈસ્કા વુજૂદ યૂંહી બેમા'ના ઔર બેમકસદ વુજૂદમેં આયા હે યા ઈસ્કી હસ્તી અપને અંદર અઝીમ મકસદ લે કર વુજૂદ પઝીર હૂઈ હે ? ક્યા ઈસ્કે અફઆલ વ અકવાલ ઔર કિરદાર વ ગુફ્તારકે અષરાત લા યા'ની હેં ? ક્યા ઈસ્કી માદ્દી વ રૂહાની કુદરતેં સબકી સબ મોહમલ ઔર બેનતીજા હેં યા બેશબહા ષમરાતકી હામિલ ઔર હિકમતસે ભરપૂર હેં ? ઔર ક્યા ઈસ્કી ઝિંદગી અપને અંદર કોઈ રોશન વ તાબનાક હકીકત રખતી હે યા તેરા વ તારીક મુસ્તકબિલકા પતા દેતી હે ઔર ઈસ્કા માઝી વ હાલ અપને મુસ્તકબિલસે બેબહરા હે ?

પસ અગર ઈન હકાઈકકા જવાબ નફીમેં નહીં બલ્કે ઈષબાતમેં હે તો ફિર કુદરતી તોર પર યહ તસ્લીમ કરના હી હોગા કે ઈસ્કી કૈફિયતે પૈદાઈશ પર બહષકી જાએ. ઈસ્કે વુજૂદકે મકસદ પર પૂરી નિગાહ રખ્ખી જાએ ઔર યહ તસ્લીમ કિયા જાએ કે, ઈસ અશરફુલ્મખ્લૂકાત હસ્તીકા વુજૂદ બિલાશુબા મકસદે અઝીમકા પતા દેતા હે ઔર ઈસ લિએ ઈસ્કી અખ્લાકી કદરોંકા ઝરૂર કોઈ "મષલે આ'લા" ઔર ઈસ્કી તખ્લીકકી કોઈ ગાયત (મકસદ) હે.

કુર્આને અઝીઝને ઈસ લિએ હઝરતે ઈન્સાનસે મુતઅલ્લિક મુષ્બત ઔર મન્ફી હર દો પહલૂકો વાઝિહ કર કે ઈન્સાની હસ્તીકી અઝમતકા ઐ'લાન કિયા હે કે ખાલિકે કાઈનાતકી કુદરત તખ્લીક વ તકવીનમેં ઈન્સાનકી તખ્લીક "અહ્સનેતકવીમ"કા દર્જા રખતી હે ઔર ઈસી વજહસે વહ તમામ કાઈનાતકે મુકાબલેમેં "તકરીમ વ તા'ઝીમ (ઈઝઝત)"કા મુસ્તહિક હે ઔર અપને હુસ્ને તકવા ઔર લાઈકે તકરીમ હોનેકી બિના પર બિલાશુબા વહી અમાનતે ઈલાહીકા ઈલ્મ બર્દાર હો કર "ખલીફતુલ્લાહ (અલ્લાહકા ખલીફા)"કે મન્સુબ પર ફાઈઝ હોનેકા હક રખતા હે ઔર જબ યહ સબ કુછ ઈસ્મેં વદીઅત (અમાનત) હે તો ફિર યહ કૈસે મુમ્કિન થા કે ઈસ્કી હસ્તીકો યૂં હી બેમકસદ ઔર બેનતીજા છોળ દિયા જાતા :–

"ક્યા લોગોં (ઈન્સાનોં)ને યહ ગુમાન કર લિયા હે કે, વહ બેમકસદ

છોડ દિએ જાએંગે"   [સૂ.૭૫ આ.૩૬]

ઔર ઝરૂરી હે કે, અકલો શુઊરકે ઈસ પૈકરકો તમામ કાઈનાતસે મુમ્તાઝ બના કર નેક વ બદકી તમીઝ અતા કી જાએ ઔર બુરાઈસે પર્હેઝ ઔર ભલાઈકે ઈખ્તિયારકા મુકલ્લફ બનાયા જાએ.

"(અલ્લાહ તઆલાને) ઈન્સાનકો પૈદા કિયા ઔર ફિર (નેક વ બદકી) રાહ દિખાઈ)"   [સૂ.૨૦ આ.૫૦]

"ફિર હમને ઈન્સાનકો દોનોં રાસ્તે (નેક વ બદ) દિખાએ."   [સૂ.૯૦ આ.૧૦]

ગર્ઝ કુર્આને અઝીઝકી તઝકીર વ દા'વત, અવામિરો વ નવાહી ઔર રુશ્દ વ હિદાયતકા મુખાતબ ઔર મબ્દઅ વ મઆદકા મુહવ્વર વ મરકઝ સિર્ફ યહી હસ્તી તો હે જિસ્કો "ઈન્સાન" કહતે હૈં ઔર યહી વજહસે કે કુર્આને અઝીઝને ઈન્સાને અવ્વલકી તખ્લીકી કવાઈફ વ તફસીલાતકો નઝર અંદાઝ કર કે ઈસ્કે "ઈબ્તિદાઅ વ ઈન્તિહાઅ" કે મસાઈલ હી કો એહમિય્યત દી હે.

ખુર્દમંદોંસે ક્યા પૂછોં કે મેરી ઈબ્તિદા ક્યા હે
કે મૈં ઈસ ફિક્રમેં રહતા હૂં મેરી ઈન્તિહા ક્યા હે

અલ્લામા ઈકબાલ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ

મુબાહિષો ઈલ્મીસે મુતઅલ્લિક
ઈસ્લામી નુકતએ નઝર

દર અસ્લ ઈસ્કે મબાહિષ ઈલ્મિય્યાકે લિએ ઈસ્લામકી તા'લીમ યહ હે કે જો મસાઈલ ઈલ્મે યકીન ઔર મુશાહિદાકી હદ તક પહુંચ ચુકે હૈં ઔર કુર્આની ઉલૂમ ઔર વહીએ ઈલાહી ઈન હકાઈકકા ઈન્કાર નહીં કરતે "ક્યૂંકે કુર્આને અઝીઝ મુશાહિદા ઔર બદાહત (યકીન)કા કભી ભી ઈન્કાર નહીં કરતા" તો ઈન્કો બિલાશુબા તસ્લીમ કિયા જાએ ઈસ લિએ કે ઐસે હકાઈકકા ઈન્કાર બેજા તઅસ્સુબ ઔર તંગ નઝરીકે સિવા ઔર કુછ નહીં ઔર જો મસાઈલ અભી તક યકીન વ જઝમકી ઉસ હદ તક નહીં પહુંચે જિન્કો મુશાહિદા ઔર બદાહત કહા જા સકે જૈસા કે મસ્અલા "ઝેરે બહષ"તો ઈન્કે મુતઅલ્લિક કુર્આને અઝીઝકે મુતાલબામેં તાવીલાત નહીં કરની ચાહિએં ઔર ખ્વાહ મખ્વાહ ઈન્કો જદીદ

તહકીકાતકે સાંચેમેં ઢાલનેકી સઈ હરગિઝ જાઈઝ નહીં બલ્કે વકતકા ઈન્તિઝાર કરના ચાહિએ કે વહ મસાઈલ અપની હકીકતકો ઈસ તરહ આશકારા કર દેં કે ઈન્કે ઈન્કારસે મુશાહિદા ઔર બદાહતકા ઈન્કાર લાઝિમ આ જાએ. ઈસ લિએ કે યહ હકીકત હે કે મબાહિષે ઈલ્મિય્યાકો તો બારહા અપની જગહસે હટના પળા હે મગર ઉલૂમે કુર્આનીકો કભી એક મર્તબા ભી અપની જગહસે હટનેકી ઝરૂરત પૈશ નહીં આઈ ઔર જબ કભી મસાઈલે ઈલ્મિય્યા બહષ વ નઝરકે બા'દ યકીનિયાત ઔર મુશાહદાતકી હદ તક પહુંચે હૈં વહ એક નુકતા ભી ઈસ્સે આગે નહીં કિએ જિસ્કો કુર્આનને પહલેસે વાઝેહ કર દિયા હે.

હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામ

પૈદાઈશે આદમ, ફરિશ્તોંકો સજ્દેકા હુકમ, શય્તાનકા ઈન્કાર :

અલ્લાહ તઆલાને આદમકો મિટ્ટીસે પૈદા કિયા ઔર ઉન્કા ખમીર તય્યાર હોનેસે કબ્લ હી ઉસ્ને ફરિશ્તોંકો યહ ઈત્તિલાઅ દી કે અન્કરીબ વહ મિટ્ટીસે એક મખ્લૂક પૈદા કરનેવાલા હે જો બશર કહલાએગી ઔર ઝમીનમેં હમારી ખિલાફતકા શર્ફ હાસિલ કરેગી.

આદમકા ખમીર મિટ્ટીસે ગુંધા ગયા જો નત નઈ તબ્દીલી કબૂલ કર લેનેવાલી થી. જબ યહ મિટ્ટી પુખ્તા ઠિકરેકી તરહ આવાઝ દેને ઔર ખનખનાને લગી તો અલ્લાહ તઆલાને ઈસ જસ્દે ખાલીમેં રૂહ ફૂંકી ઔર વહ યક બેક ગોશ્ત, પૂસ્ત, હડ્ડી, પટ્ટેકા ઝિંદા ઈન્સાન બન ગયા ઔર ઈરાદા, શુઊર, અકલ ઔર વજદાની જઝબાત વ કૈફિયાતકા હામિલ નઝર આને લગા. તબ ફરિશ્તોંકો હુક્મ હુવા કે તુમ ઈસ્કે સામને સર બસુજૂદ હો જાઓ. ફૌરન્ તમામ ફરિશ્તોંને તા'મીલે ઈર્શાદકી મગર ઈબ્લીસ (શય્તાન) ને ગુરૂર વ તમકિનત (ઘમંડ)કે સાથ સાફ ઈન્કાર કિયા.

સજ્દેસે ઈન્કાર કરને પર ઈબલીસકા મુનાઝરા :

અલ્લાહ તઆલા અગર્ચે આલિમુલ્ગય્બ ઔર દિલોંકે ભેદોંસે વાકિફ હે ઔર માઝી, હાલ ઔર ઈસ્તિકબાલ સબ ઉસ્કે લિએ યકસા હૈં મગર ઉસ્ને ઈમ્તિહાન વ આઝમાઈશકે લિએ ઈબ્લીસ(શય્તાન) સે સવાલ કિયા :–

"કિસ બાતને તુઝે જુકનેસે રોકા જબકે મૈંને હુકમ દિયા થા ?"

[સૂ.૧૨ આ.૬]

ઈબ્લીસને જવાબ દિયા :

"ઈસ બાતને કે મેં આદમ અલય્હિસ્સલામસે બેહતર હૂં, તૂને મુઝે આગસે પૈદા કિયા, ઈસે મિટ્ટીસે." [સૂ.૧૨ આ.૭]

શય્તાનકા મકસદ યહ થા કે મેં આદમ અલય્હિસ્સલામસે અફ઼ઝલ હૂં, ઈસ લિએ કે તૂને મુઝકો આગસે બનાયા હે ઔર આગ બુલંદ વ રફઅત ચાહતી હે ઔર આદમ અલય્હિસ્સલામ "મખ્લૂકે ખાકી" ભલા ખાકકો આગસે ક્યા નિસ્બત ? એ અલ્લાહ ! ફિર યહ તેરા હુકમ કે નારી ખાકીકો સજદા કરે. ક્યા ઈન્સાફ પર મબ્ની હે ? મેં હર હાલતમેં આદમસે બેહતર હૂં. લિહાઝા વહ મુઝે સજદા કરે, ન કે મેં ઉસકે સામને સર સુજૂદ હૂં, મગર બદબખ્ત શય્તાન અપને ગુરૂર વ તકબ્બુરમેં ભૂલ ગયા કે જબ તૂ ઔર આદમ અલય્હિસ્સલામ દોનોં અલ્લાહકી મખ્લૂક હો તો મખ્લૂકકી હકીકત ખાલિકસે બેહતર ખુદ વહ મખ્લૂક ભી નહીં જાન સકતી, વહ અપની તમકિનત ઔર ઘમંડમેં યહ સમઝનેસે કાસિર રહા કે મર્તબાકી બુલંદી વ પસ્તી ઉસ માદ્દાકી બિના પર નહીં હે જિસ્સે કિસી મખ્લૂકકા ખમીર તય્યાર કિયા ગયા હે બલ્કે ઈસ્કી ઈન સિફ઼ાત પર હે જો ખાલિકકે કાઈનાતને ઈસ્કે અંદર વદીઅતકી હેં.

બહર હાલ શય્તાનકા જવાબ ચૂંકે ગુરૂર વ તકબ્બુરકી જહાલત પર મબ્ની થા ઈસ લિએ અલ્લાહ તઆલાને ઈસ પર વાઝિહ કર દિયા કે જહાલતસે પૈદા શુદા તકબ્બુર વ નખ્વતને તુઝકો ઈસ કદર અંધા કર દિયા હે કે, તૂ અપને ખાલિકકે હુકૂક ઔર એહતિરામે ખાલકિય્યતસે ભી મુન્કિર હો ગયા ઈસ લિએ મુઝકો ઝાલિમ કરાર દિયા ઔર યહ ન સમઝા કે તુઝકો તેરી જહાલતને હકીકતકે સમઝનેસે દર માન્દા વ આજિઝ બના દિયા હે. પસ તૂ અબ ઈસ સરકશીકી વજહસે અબદી હલાકતકા મુસ્તહિક હે ઔર યહી તેરે અમલકી કુદરતી પાદાશ હે.

ઈબ્લીસકી તલબે મુહલત :

ઈબ્લીસને જબ દેખા કે ખાલિકે કાઈનાતકે હુકમકી ખિલાફ વર્ઝી તકબ્બુર વ રઉનત ઔર અલ્લાહ તઆલા પર ઝુલ્મકે ઈલ્ઝામને હમેશાકે લિએ મુઝકો રબ્બુલ્આ'લમીનકી આગોશે રહમતસે મરદુદ ઔર જન્નતસે મહરૂમ કર દિયા તો તૌબા ઔર નદામતકી જગહ અલ્લાહ તઆલાસે યહ દુઆ કી કે કિયામત તક મુઝકો મુહલત અતા કર ઔર ઈસ તવીલ મુદ્દતકે લિએ ઝિંદગીકી રસ્સીકો

દરાઝ કર દે.

હિકમતે ઈલાહીકા તકાઝા ભી યહી થા. લિહાઝા ઉસ્કી દરખ્વાસ્ત મંઝૂર કર લી ગઈ, યહ સુન કર અબ ઉસ્ને ફિર એક મર્તબા અપની શૈતિનતકા મુઝાહિરા કિયા કહને લગા જબ તુને મુઝકો રાંદા દરગાહ કર હી દિયા તો જિસ આદમકી બદૌલત મુઝે યહ રુસ્વાઈ નસીબ હૂઈ મૈં ભી આદમકી અવ્લાદકી રાહ મારૂંગા ઔર ઉન્કે પેશો પેશ, ઈર્દ ગિર્દ ઔર ચહાર જાનિબસે હો કર ઉન્કો ગુમ્રાહ કરૂંગા ઔર ઉન્કી અકષરિયતકો તેરા નાસપાસ ઔર નાશુક્રગુઝાર બના છોળૂંગા, અલબત્તા તેરે 'મુખ્લીસ બંદે'. મેરે ઈગ્વાકે તીરકે ઘાઈલ ન હો સકેંગે ઔર હર તરહ મહફૂઝ રહેંગે.

અલ્લાહ તઆલાને ફરમાયા :– હમકો ઉસ્કી ક્યા પર્વાહ, હમારી ફિતરતકા કાનૂન, મુકાફાતે અમલ ઔર પાદાશે અમલ અટલ કાનૂન હે. પસ જો જૈસા કરેગા વૈસા ભરેગા ઔર જો બની આદમ મુઝસે રૂગર્દાની કર કે તેરી પેરવી કરેગા વહ તેરે હી સાથ અઝાબે ઈલાહી (જહન્નમ)કા સઝાવાર હોગા. જા અપની ઝિલ્લતો રુસ્વાઈ ઔર શૂમીઈ (બુરી) કિસ્મતકે સાથ યહાંસે દૂર હો ઔર અપની ઔર અપને પેરઓંકી અબદી લા'નત (જહન્નમ)કા મુન્તઝિર રહો.

આદમ અલય્હિસ્સલામ ઔર દિગર ફરિશ્તે :

ખિલાફતે આદમ અલય્હિસ્સલામ :

જૈસાકે પેહલે બયાન કિયા ગયા હે જબ અલ્લાહ તઆલાને હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકો પૈદા કરના ચાહા તો ફરિશ્તોંકો ઈત્તિલાઅ દી, કે મૈં ઝમીન પર અપના ખલીફા બનાના ચાહતા હૂં જો ઈખ્તિયાર વ ઈરાદેકા માલિક હોગા ઔર મેરી ઝમીન પર જિસ કિસ્મકા તસર્રુફ કરના ચાહેગા કર સકેગા ઔર અપની ઝરૂરિયાતકે લિએ અપની મર્ઝીકે મુતાબિક કામ લે સકેગા, ગોયા વહ મેરી કુદરત ઔર મેરે તસર્રુફો ઈખ્તિયારકા 'મઝહર' હોગા.

ફરિશ્તોંને યહ સુના તો હૈરતમેં રહ ગએ ઔર બારગાહે ઈલાહીમેં અર્ઝ કિયા અગર ઈસ હસ્તીકી પૈદાઈશકી હિકમત યહ હે કે વહ દિન રાત તેરી

તસ્બીહ વ તહલીલમેં મસ્રૂફ રહે ઔર તેરી તકદીસો બુઝુર્ગીકે ગુન ગાએ તો ઉસ્કે લિએ હમ હાઝિર હૈં, જો હર લમ્હા તેરી હમ્દો ષના કરતે ઔર બેચૂંનો ચિરા તેરા હુકમ બજા લાતે હૈં, હમકો તો ઈસ "ખાકી"સે ફિત્ના વ ફસાદકી બૂ આતી હે, ઐસા ન હો કે યહ તેરી ઝમીનમેં ખરાબી ઔર ખુન રેઝી બર્પા કર દે ? બારે ઈલાહી ! તેરા યહ ફૈસલા આખિર કિસ હિકમત પર મબ્ની હે ?

બારગાહે ઈલાહીસે અવ્વલ ઉન્કો યહ અદબ સિખાયા ગયા કે મખ્લૂકકો ખાલિકકે મુઆમલાતમેં જલ્દબાઝીસે કામ ન લેના ચાહિએ ઔર ઉસ્કી જાનિબસે હકીકતે હાલકે ઈઝહારસે કબ્લ હી શક વ શુબાકો સામને ન લાના ચાહિએ ઔર વહ ભી ઈસ તરહ કે ઈસ્મેં અપની બરતરી ઔર બળાઈકા પહલૂ નિકલતા હો, ખાલિકે કાઈનાત ઈન હકાઈકકો જાનતા હે જિસ્સે તુમ બેબહરા હો ઔર ઉસ્કે ઈલ્મમેં વહ સબ કુછ હૈં જો તુમ નહીં જાનતે.

તા'લીમે આદમ (અલય્હિસ્સલામ) ઔર ફરિશ્તોંકા ઈકરારે ઈજ્ઝ :

ઈસ મકામ પર ફરિશ્તોંકા સવાલ ઈસ લિએ ન થા કે વહ અલ્લાહ તઆલાસે મુનાઝરા યા ઉસ્કે ફૈસલેકે મુતઅલ્લિક મૂશગાફી કરેં બલ્કે વહ આદમકી તખ્લીકકા સબબ મા'લૂમ કરના ચાહતે થે ઔર યહ કે ઉસ્કે ખલીફા બનાનેમેં ક્યા હિકમત હે ઉન્કી ખ્વાહિશ થી કે ઈસ હિકમતકા રાઝ ઉન પર ભી ખુલ જાએ, ઈસ લિએ ઉન્કે તર્ઝે અદા ઔર તા'બીરે મકસદમેં કોતાહી પર તમ્બીહકે બા'દ અલ્લાહ તઆલાને યહ પસંદ ફરમાયા કે ઉન્કે ઈસ સવાલકા જવાબ જો બઝાહિર હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકી તહકીર પર મબ્ની હે. અમલ ઔર ફે'લકે ઝરીએ ઈસ તરહ દબા દિયા જાએ કે ઉન્કો ખુદ બખુદ આદમકી બરતરી ઔર હિકમતે ઈલાહીકી બુલંદી વ રફઅતકા ન સિર્ફ એ'તિરાફ કરના પળે બલ્કે અપની દરમાંદગી (કમઝોરી) ઔર ઈજ્ઝકા ભી બદીહી તૌર પર મુશાહિદા હો જાએ, લિહાઝા હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકો અપની સબસે ઉંચ દર્જેકી સિફત 'ઈલ્મ'સે નવાઝા ઔર ઈન્કો ઈલ્મે અશ્યાઅ (ચીઝો) અતા ફરમાયા ઔર ફિર ફરિશ્તોંકે સામને પેશ કર કે ઈર્શાદ ફરમાયા કે તુમ ઈન અશ્યાઅકે મુતઅલ્લિક ક્યા ઈલ્મ રખતે હો ? વહ લા ઈલ્મ થે ક્યા જવાબ દેતે ? મગર ચૂંકે બારગાહે સમદિય્યતસે કુર્બ રખતે થે, સમઝ ગએ કે હમારા ઈમ્તિહાન મકસૂદ નહીં હે ક્યૂંકે ઈસ્સે કબ્લ

હમકો ઉન્કા ઈલ્મ હી કબ દિયા ગયા હે કે આઝમાઈશ કી જાતી બલ્કે તસ્બીહ મકસૂદ હે કે "ખિલાફતે ઈલાહિયહ"કા મદાર કષરતે તસ્બીહો તહલીલ ઔર તકદીસો તમ્જીદ પર નહીં બલ્કે સિફતે 'ઈલ્મ' પર હે. ઈસ લિએ કે ઈરાદા વ ઈખ્તિયાર, કુદરત વ તસર્રુફ ઔર કુદરતે ઈખ્તિયાર યા દૂસ્રે અલ્ફાઝમેં યૂં કહિએ કે હુકૂમતે અર્ઝી (ઝમીની હુકૂમત) સિફતે ઈલ્મકે બગૈર નામુમ્કિન હે. પસ જબકે આદમકો અલ્લાહ તઆલાને અપની સિફતે ઈલ્મકા મઝહરે અતમ (પૂરેપૂરા મઝહર) બનાયા હે તો બિલા શુબા વહી ખિલાફતે અર્ઝીકા મુસ્તહિક હે, ન કે હમ. ઔર હકીકત ભી યહ હે કે મલાઈકતુલ્લાહ (ફરિશ્તે) અપની ખિદમાતે મુફવ્વઝા (વહ કામ જો ઉન્કે હવાલે હૈં)કે અલાવા હર કિસ્મકી દુન્યવી ખ્વાહિશોં ઔર ઝરૂરતોંસે બેનિયાઝ હૈં ઈસ લિએ વહ ઉન્કે ઈલ્મસે ભી નાઆશ્ના થે ઔર આદમ અલય્હિસ્સલામકો ચૂંકે ઉન સબસે વાસ્તા પળતા થા ઈસ લિએ ઉન્કા ઈલ્મ ઈસ્કે લિએ ફિતરતી અમ્ર થા જો રબ્બુલ્આલમીનકી રુબુબિય્યતે કામિલાકી બખ્શિશસે અતા હુવા ઔર ઉસ્કો વહ સબ કુછ બતા દિયા ગયા જો ઉસ્કે લિએ ઝરૂરી થા.

ગોયા આદમ અલય્હિસ્સલામકો સિફતે ઈલ્મસે ઈસ તરહ નવાઝા ગયા કે ફરિશ્તોંકે લિએ ભી ઉન્કી બરતરી ઔર ઈસ્તિહકાકે ખિલાફતકે ઈકરારકે અલાવા ચારાકાર ન રહા ઔર યહ માનના પળા કે અગર હમ ફરિશ્તે ઝમીન પર અલ્લાહ તઆલાકે ખલીફા બનાએ જાતે તો કાઈનાતકે તમામ ભેદોંસે નાઆશ્ના રહતે ઔર કુદરતને જો ખવાસ ઔર ઉલૂમ વદીઅત કિએ હૈં ઉન્સે અકસર નાવાકિફ હોતે, ઈસ લિએ કે હમ ન ખુર્દોનોશ (ખાને પીને)કે મુહતાજ હૈં કે ઝમીનમેં વદીઅત શુદા રિઝક ઔર ખઝાનોંકી જુસ્તજૂ કરતે, ન હમેં ગર્ક હોનેકા અંદેશા કે કશ્તીયોં ઔર જહાંઝોંકી ઈજાદ કરતે, ન મર્ઝકા ખૌફ કે કિસમ કિસમકે ઈલાજ, અશ્યાએકે ખવાસ કીમિયાઈ મુરક્કબાત, ફવાઈદે તબીઆત વ ફલિકયાત, તિબ્બી ઈજાદાત, ઉલૂમે નફસિયાત વ વિજદાનિયાત ઔર ઈસી તરહકે બેશે બહા ઔર બેશુમાર ઉલૂમો ફુનૂનકે અસ્રાર ઔર ઉન્કી હિકમતોંસે વાકિફ હો સકતે. બિલા શુબા યહ સિર્ફ હઝરતે ઈન્સાનકે લિએ મોઝૂં થા કે વહ ઝમીન પર અલ્લાહકા ખલીફા બને ઔર તમામ હકાઈક વ મઆરિફ ઔર ઉલૂમો ફુનૂનસે વાકિફ હો કર નિયાબતે ઈલાહીકા સહીહ હક અદા કરે.

હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકા કિયામે જન્નત ઔર હવ્વાએ

અલચ્હિસ્સલામકી ઝૌજિય્યત :

હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામ એક અર્સે તક તન્હા ઝિંદગી બસર કરતે રહે મગર અપની ઝિંદગી ઔર રાહતો સુકૂનમેં એક વહશત ઔર ખલાઅ મહસૂસ કરતે રહે થે ઔર ઉન્કી તબીઅત ઔર ફિતરત કિસી મૂનિસ (મુહબ્બત કરનેવાલો) વ હમદમકી યાદ નઝર આતી થી, ચુનાંચે અલ્લાહ તઆલાને હઝરત હવ્વાઅકો પૈદા કિયા ઔર હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામ અપના હમદમ ઔર રફીક પા કર બેહદ મસ્રૂર હૂએ ઔર ઈત્મિનાને કલ્બ મહસૂસ કિયા, હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામ વ હવ્વાઅકો ઈજાઝત થી કે વહ જન્નતમેં રહેં સહેં ઔર ઉસ્કી હર ચીઝસે ફાઈદા ઉઠાએં મગર એક દરખ્તકો મુઅય્યન કર કે બતાયા ગયા કે ઈસ્કો ન ખાએં બલ્કે ઉસ્કે પાસ તક ન જાએં.

હઝરત આદમ અલચ્હિસ્સલામકા ખુલ્દસે નિકલના:

અબ ઈબ્લીસકો એક મૌકા' હાથ આયા ઔર ઉસ્ને હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામ વ હવ્વાઅકે દિલમેં યહ વસ્વસા ડાલા કે યહ શજર (દરખ્ત) શજરે ખુલ્દ હે ઈસ્કા ફલ ખાના જન્નતમેં સરમદી (હમેશાકી) આરામો સુકૂનત ઔર કુર્બે ઈલાહીકા ઝામિન હે ઔર કસ્મેં ખા કર ઉન્કો બાવર કરાયા કે મેં તુમ્હારા ખૈરખ્વાહ હૂં દુશ્મન નહીં હૂં. યહ સુન કર હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકે ઈન્સાની ઔર બશરી ખવાસમેં સબસે પહલે નિસ્યાન (ભૂલ ચુક)ને ઝુહૂર કિયા ઔર યહ ફરામોશ કર બેઠે કે અલ્લાહ તઆલાકા યહ હુકમ, હુકમે ઈમ્તિનાઈ થા, ન કે મુરબ્બિયાના મશ્વરા ઔર આખિરકાર જન્નતકે દાઈમી કિયામ ઔર કુર્બતે ઈલાહીકે અઝમમેં લગ્ઝિશ પૈદા કર દી ઔર ઉન્હોંને ઉસ દરખ્તકા ફલ ખા લિયા, ઈસ્કા ખાના થા કે બશરી લવાઝિમ ઉભરને લગે, દેખા તો નંગે હેં ઔર લિબાસસે મહરૂમ, જલ્દ જલ્દ હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામ વ હવ્વાઅ દોનોં પત્તોંસે સતર ઢાંકને લગે, ગોયા ઈન્સાની તમદ્દુનકા યહ આગાઝ થા કે ઉસ્ને ઢાંકનેકે લિએ સબસે પહલે પત્તોંકો ઈસ્તિઅમાલ કિયા.

ઈધર યહ હો રહા થા કે અલ્લાહ તઆલાકા ઈતાબ નાઝિલ હુવા ઔર આદમ અલય્હિસ્સલામસે બાઝપુર્સ હૂઈ કે મુમાનઅતકે બાવુજૂદ યહ હુકમે અદૂલી કૈસી ? આદમ અલય્હિસ્સલામ આખિર આદમ અલય્હિસ્સલામ થે. મકબૂલે બારગાહે ઈલાહી થે. ઈસ લિએ શય્તાનકી તરહ મુનાઝરા નહીં કિયા

ઔર અપની ગલતિયોંકો તાવીલાતકે પર્દેમેં છુપાનેકી સઈ નામશકૂરસે બાઝ રહે. નદામત વ શર્મસારીકે સાથ ઈકરાર કિયા કે ગલતી ઝરૂર હૂઈ લેકિન ઈસ્કા સબબ તમર્રુદ વ સરકશી નહીં હે, બલ્કે ઈન્સાન હોનેકી વજહસે ભૂલ ચૂક ઈસ્કા બાઈષ હે. તાહમ ગલતી હે ઈસ લિએ તૌબા વ ઈસ્તિગ્ફાર કરતે હુએ અફવ વ દરગુઝરકા ખ્વાસ્તગાર હૂં.

હઝરતે હકને ઈન્કે ઈસ ઉઝરકો કબૂલ ફરમાયા ઔર મુઆફ કર દિયા મગર વક્ત આ ગયા થા કે હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામ અલ્લાહકી ઝમીન પર "હક્કે ખિલાફત" અદા કરેં. ઈસ લિએ હિકમતે તકાઝીસે સાથ હી યહ ફૈસલા સુનાયા કે તુમકો ઔર તુમ્હારી અવ્લાદકો એક મુઅય્યન વક્ત તક ઝમીન પર કિયામ કરના હોગા ઔર તુમ્હારા દુશ્મન ઈબ્લીસ ભી અપને તમામ સામાને અદાવતકે સાથ મૌજૂદ રહેગા ઔર તુમકો ઈસ તરહ મલ્કૂતી (ફરમાબરદારી) ઔર તાગૂતી(નાફરમાની) દો મુતઝાદ તાકતોંકે દરમિયાન ઝિંદગી બસર કરની હોગી ઈસ્કે બાવુજૂદ અગર તુમ ઔર તુમ્હારી અવ્લાદ મુખ્લિસ ઔર સચ્ચે બંદે ઔર સચ્ચે નાઈબ ષાબિત હુએ તો તુમ્હારા અસ્લી વતન "જન્નત" હમેશા કે લિએ તુમ્હારી મિલ્કિય્યતમેં દે દિયા જાએગા. લિહાઝા તુમ ઔર હવ્વાઅ યહાંસે જાઓ ઔર મેરી ઝમીન પર બસો ઔર અપની મુકર્રર ઝિંદગી તક હક્કે ઉબૂદિયત અદા કરતે રહો ઔર ઈસ તરહ ઈન્સાનોંકે બાપ ઔર અલ્લાહ તઆલાકે ખલીફા આદમ અલય્હિસ્સલામને રફીકા હયાત હઝરત હવ્વાઅકે સાથ અલ્લાહકી ઝમીન પર કદમ રખ્ખા.

ઝિક્રે આદમ અલય્હિસ્સલામસે મુતઅલ્લિક આયાતે કુર્આની :

કુર્આને અઝીઝમેં હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકા નામ પચ્પન મર્તબા, પચ્ચીસ આયાતમેં આયા હે ઔર અંબિયાઅ અલય્હિસ્સલામકે તઝકિરોંમેં સબસે પહલે તઝકિરહ અબૂલ્બશર હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકા હે જો હસ્બે ઝૈલ સૂરતોંમેં બયાન કિયા ગયા હે.

સૂરએ બકરહ, અઅરાફ, ઈસ્રાઅ, કહફ ઔર તા–હામેં નામ ઔર સિફાત દોનોંકે સાથ ઔર સૂરએ હજર વ સૉદમેં ફકત ઝિક્રે સિફાતકે સાથ ઔર આલે ઈમરાન, માઈદા ઔર મરયમ ઔર યાસીનમેં સિર્ફ ઝિમની તોર પર નામ લિયા ગયા હે.

કિસ્સએ આદમ અલય્હિસ્સલામમેં ચંદ અહમ ઈબ્રતેં :

યૂં તો હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકે વાકિએમેં બેશુમાર પન્દ વ નસાઈહ (નસીહત) ઔર મસાઈલકા ઝખીરા મૌજૂદ હે ઔર ઉન્કા ઈહાતા ઈસ મકામ પર નામુમ્કિન હે તાહમ ચંદ અહમ ઈબ્રતોંકી જાનિબ ઈશારા કર દેના મુનાસિબ મા'લૂમ હોતા હે.

(૧) અલ્લાહ તઆલાકી હિકમતોંકે ભેદ બેશુમાર ઔર અનગિનત હેં ઔર યહ નામુમ્કિન હે કે કોઈ હસ્તી ભી ખ્વાહ વહ કિતની હી મુકર્રબીને બારગાહે ઈલાહીમેંસે ક્યૂં ન હો, ઉન તમામ ભેદોં પર વાકિફ હો જાએ. ઈસી લિએ મલાઈકતુલ્લાહ ઈન્તિહાઈ મુકર્રબ હોનેકે બાવુજૂદ ખિલાફતે આદમ અલય્હિસ્સલામકી હિકમતસે આશ્ના ન હો સકે ઔર જબ તક મુઆમલાકી પુરી હકીકત સામને ન આ ગઈ વહ હેરત હીમેં ગર્ક રહે.

(૨) અલ્લાહ તઆલાકી ઈનાયત વ તવજ્જુહ અગર કિસી હકીર શયકી જાનિબ ભી હો જાએ તો વહ બળેસે બળે મર્તબે ઔર જલીલુલ્કદ્ર મન્સબ પર ફાઈઝ હો સકતી હે ઔર ખિલઅત શર્ફ વ મજદ (ઈઝઝતકે પોશાક)સે નવાઝી જા સકતી હે. એક મુશ્તે ખાકકો દેખિએ ઔર ફિર 'ખલીફતુલ્લાહ'કે મન્સબ પર નઝર ડાલિએ ઔર ફિર ઈસ્કે મન્સબે નુબુવ્વત વ રિસાલતકો મુલાહઝા કીજિએ મગર ઉસ્કી તવજ્જુહકા ફૈઝાન બખ્ત (નસીબ) વ ઈત્તિફાકકી બદૌલત હિકમતસે ખાલી નહીં હોતા બલ્કે ઉસ શયકી ઈસ્તિઅદાદકે મુનાસિબ બેનઝીર હિકમતોં ઔર મસ્લિહતોંકે નિઝામસે મુનઝ્ઝમ હોતા હે.

(૩) ઈન્સાનકો અગર્ચે હમા કિસ્મકા શર્ફ અતા હુવા ઔર હર તરહકી જલાલત વ બુઝુર્ગી નસીબ હૂઈ તાહમ ઉસ્કી ખલ્કી ઔર તબ્ઈ કમ્ઝોરી અપની જગહ ઈસી તરહ કાઈમ રહી ઔર બશ્રિયત વ ઈન્સાનિય્યતકા વહ નુક્સ ફિર ભી બાકી રહા. યહી દર અસલ વહ ચીઝ થી જિસ્ને હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામ પર બાવજૂદ જલાલતે, કદ્રો વ મન્સબે અઝીમ નિસ્યાન તારી કર દિયા ઔર વહ ઈબ્લીસકે વસ્વસેસે મુતઅષ્ષિર હો ગએ.

(૪) ખતાકાર હોનેકે બાવુજૂદ અગર ઈન્સાનકા દિલ નદામત વ તૌબાકી તરફ માઈલ હો તો ઉસ્કે લિએ બાબે રહમત બંદ નહીં હે ઔર ઉસ દરગાહ તક રસાઈમેં નાઉમ્મીદીકી તારીક ઘાટી નહીં પળતી. અલબત્તા ખુલૂસ વ સદાકત શર્ત હે ઔર જિસ હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકે નિસ્યાન વ લગ્ઝિશકા

અફવ ઉસી દામનસે વાબસ્તા હે, ઈસી તરહ ઉન્કી તમામ નસ્લકે લિએ ભી અફવ વ રહમતે આલમકા દામન વસીઅ હે. કિસી આરિફને ક્યા ખૂબ કહા હે,

بازآ باز آ ہر انچہ ہستی باز آ : گر کافر و گبر و بت پرستی باز آ.

این درگہ ما درگہ نا امیدی نیست : صد بار اگر توبہ شکستی باز آ.

બારગાહે ઈલાહીમેં ગુસ્તાખી યા બગાવત બળીસે બળી નેકી ઔર ભલાઈકો ભી તબાહ કર દેતી હે ઔર અબદી ઝિલ્લત વ ખુસરાનકા બાઈષ બન જાતી હે. ઈબ્લીસકા વાકિઆ ઈબ્રતનાક વાકિઆ હે ઔર ઉસ્કી હઝારોં સાલકી ઈબાદત ગુઝારીકા જો હશ્ર બારગાહે ઈલાહીમેં ગુસ્તાખી વ બગાવતકી વજહસે હુવા વહ બિલાશુબા સરમાયા સદ હઝાર ઈબ્રત હે.

ગયા શય્તાન મારા એક સજદેકે ન કરનેસે
અગર લાખોં બરસ સજદેમેં સર મારા તો ક્યા મારા

પસ ઈબ્રત હાસિલ કરો એ ચશ્મે ઈબ્રત રખનેવાલોંકે કિસ તરહ :

تکبر عزازیل راخوار کرد : بہ زندان لعنت گرفتار کرد

આદમ અલય્હિસ્સલામકે કિસ્સેસે મુતઅલ્લિક મસાઈલ :

મૌલાના મુહમ્મદ હિફઝુર્રહમાન સિહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકે કિસ્સેસે મુતઅલ્લિક બારા મસાઈલકા ઝિક્ર કિયા હે. ઉન્મેં બેશતરીકી નોઈયત મહઝ ઈલ્મી (Academic) હે યા'ની ઉન્કા તઅલ્લુક પન્દ વ મવ્ઈઝતસે નહીં હે. ઉન્મેંસે તીન મસાઈલકો બયાન કિયા જાતા હે ક્યૂંકે ઉન્કા ઈલ્મ કારિઈનકે લિએ ઝરૂરી હે.

(૧) હઝરત હવ્વાઅકી પૈદાઈશ કિસ તરહ હૂઈ ?

કુર્આને અઝીઝમેં ઉસ્કે મુતઅલ્લિક ઈસી કદર મઝકૂર હે.

"ઔર ઉસ (નફસ)સે ઉસ જોળેકો પૈદા કિયા" [સૂ.૪ આ.૧]

યહ નઝમે કુર્આની હવ્વાઅકી પૈદાઈશકી હકીકતકી તફસીલ નહીં બતાતી. ઈસ લિએ દોનોં ઈહતિમાલ હો સકતે હેં. અવ્વલ યહ કે હવ્વાઅ હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકી પસ્લીસે પૈદા હૂઈ હોં જૈસા કે મશ્હૂર હે ઔર બાઈબલમેં ભી ઈસ તરહ મઝકૂર હે. દોમ યહ કે અલ્લાહ તઆલાને નસ્લે

ઈન્સાનીકો ઈસ તરહ પૈદા કિયા હે કે મર્દકે સાથ ઉસ્કી જિન્સસે એક દૂસરી મખ્લૂક ભી બનાઈ જિસ્કો ઔરત કહા જાતા હે ઔર જો મર્દકી રફીકઅ હયાત બનતી હે. જહાં તક પહલે ઈહતિમાલકા તઅલ્લૂક હે તો બુખારી વ મુસ્લિમકી રિવાયતોંમેં ભી ઝરૂર આતા હે કે ઔરત પસ્લીસે પૈદા હૂઈ હે. ઈસ્કા મતલબ મા'રૂફે મુહક્કિક ઔર નક્કાદ અલ્લામા કુર્તુબી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને યહ બયાન કિયા હે કે, દર અસ્લ ઔરતકી પૈદાઈશકો પસ્લીસે તશબીયા દી ગઈ હે. યા'ની ઈસ્કા હાલ પસ્લી હી કી તરહ હે, અગર ઈસ્કી કજીકો સીધા કરના ચાહોગે તો વહ ટૂટ જાએગી. તો જિસ તરહ પસ્લીકે તિરછેપનકે બાવુજૂદ ઉસ્સે કામ લિયા જાતા હે ઔર ઉસ્કે ખમકો દૂર કરનેકી કોશિશ નહીં કી જાતી. ઈસી તરહ ઔરતોંકે સાથ નર્મી ઔર રિફકેકા મુઆમલા કરના ચાહિએ વર્ના સખ્તીકે બરતાવસે ખૂશગવારીકી જગહ તઅલ્લુકકી શિકસ્ત વ રીખતકી સૂરત પૈદા હોગી. મુખ્તસર આયતે બાલાકી તફસીરમેં મુહક્કીનકી રાઈ ઈસ દૂસરી તફસીરકી જાનિબ માઈલ હે, જિસ્કા હાસિલ યહ હે કે કુર્આને અઝીઝ સિર્ફ હઝરત હવ્વાકી તખ્લીકકા ઝિક્ર નહીં કર રહા હે, બલ્કે "ઔરતકી તખ્લીકકે મુતઅલ્લિક" ઈસ હકીકતકા ઈઝહાર કરના હે કે વહ ભી મર્દ હી કી જિન્સસે હે ઔર ઈસી તરહ મખ્લૂક હૂઈ હે.

(૨) હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામ જબકે નબી હૈં, તો ઉન્સે અલ્લાહકે હુકમકી ખિલાફ વર્ઝી કે ક્યા મા'ના નબી તો મા'સૂમ હોતા હે ઔર "ઈસ્મત"નાફરમાની ઔર ગુનાહકે મુતઝાદ હે ?

ઈસ મસ્અલેકી વઝાહતસે કબ્લ મુખ્તસર અલ્ફાઝમેં "ઈસ્મત" કે મા'ના ઔર ઉસ્કા મફહૂમ બયાન કિયા જાતા હે.

ઈસ્મતે અંબિયાકે મા'ના :

ખાલિકે કાઈનાતને ઈન્સાનકી તખ્લીક મુતઝાદકુવ્વતોંકે સાથ ફરમાઈ હે. યા'ની ઈસ્કો નેક વ બદ દોનોં કિસ્મકી કુવ્વતેં અતા કી ગઈ હૈં. વહ ગુનાહ ભી કર સકતા હે ઔર નેકી ભી, વહ ઈરાદએ બદકા હામિલ ભી હે ઔર ઈરાદએ ખૈરકા ભી ઔર યહી ઈસ્કે ઈન્સાની શર્ફકા તુગરાએ ઈમ્તિયાઝ (ઈઝઝતકી શાન) હે. ઈન મુતઝાદકુવ્વતોંકે હામિલ "ઈન્સાન"મેંસે અલ્લાહ તઆલા ઈન્સાની રુશ્દ વ હિદાયત ઔર વુસૂલે ઈલાહીકે લિએ કભી કભી કિસી શખ્સકો ચુન લેતે ઔર ઉસ્કો અપના રસૂલ, નબી ઔર પયગમ્બર બના લેતે હૈં. ઈસ

સિલ્સિલાકી આખરી કળી ઝાત અકદસ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમ હૈં. જબ યહ હસ્તી "નુબુવ્વત"કે લિએ ચુન લી જાતી હે તો ઈસકે લિએ યહ ઝરૂરી હે કે વહ અમલ વ ઈરાદાકી ઝિંદગીમેં હર કિસ્મકે ગુનાહસે પાક ઔર હર કિસ્મકી નાફરમાનિયોંસે મુનઝહા હોતા કે પૈગામે ઈલાહીકે મન્સબમેં અલ્લાહકી સહીહ નિયાબત કર સકે. ઈસ તરહ વહ એક ઈન્સાન ઔર બશર ભી હે. ખાતા હે, પીતા હે, સોતા હે, અહલો અયાલકી ઝિંદગીસે ભી વાબસ્તા હે ઔર વહ હર કિસ્મકે અમલી ઔર ઈરાદી ગુનાહોંસે પાક ભી હે. ક્યૂંકે વહ હર કિસ્મકી નેકીકે લિએ હાદી વ મુરશિદ ઔર અલ્લાહકા નાઈબ હે ઔર અગર્ચે વહ દૂસરે ઈન્સાનોંકી તરહ મુતઝાદકુવ્વતોંકા હામિલ ઝરૂર હે, લેકિન અમલ ઔર ઈરાદામેં ઈસ્સે હર કિસ્મકી બદીકે ઝુહૂરકો નામુમ્કિન ઔર મહાલ કર દિયા ગયા હે. તાકે ઈસ્કા હર એક ઈરાદા, હર એક અમલ ઔર એક કૌલ વ ગર્ઝ, હર અકે હરકત વ સુકૂન, કાઈનાતકે લિએ ઉસ્વહ ઔર નમૂના બન સકે. અલ્બત્તા બશીરત વ ઈન્સાનિય્યતસે મુત્તાસિફ હોનેકી બિના પર સહવ, નિસ્યાન ઐર લગઝિશકા ઈમ્કાન બાકી રહતા હે ઔર કભી કભી અમલી શકલ ભી ઈખ્તિયાર કર લેતા હે, મગર ફૌરન્ ઉસ પર મુતનિબ્બા કર દિયા જાતા હે ઔર વહ ઈસ્સે કિનારાકશ હો જાતા હે. સહવ ઔર નિસ્યાન તો અપને મફહૂમમેં ઝાહિર હૈં, લેકિન લગઝિશકા ઈત્લાક ઐસી હકીકત પર હોતા હે કે, જહાં ન અમલ ઔર કિરદારમેં તમર્રુદ ઔર સરકશીકા દખલ હો ઔર ન કસ્દ વ ઈરાદાકે સાથ હુક્મકી ખિલાફ વર્ઝીકા ઔર સાથ હી અમલ અપની હકીકત ઔર માહિય્યતકે એ'તિબારસે કબીહ, બદ ઔર શર ભી ન હો, બલ્કે ઈન તમામ ઉમૂરકે પૈશે નઝર વહ અપની ઝાતમેં અગર્ચે ઈબાહત વ જવાઝ (જાઈઝ) કા દર્જા રખતા હો, મગર કરનેવાલેકી હસ્તીકે શાયાને શાન ન હો બલ્કે ઈસ્કે અઝીમ રુતબાકે સામને સબ્ક ઔર હલ્કા નઝર આતા હો. બંઈહમાકમા ઈસ લિએ અમલમેં આ ગયા કે અમલ કરનેવાલેકી નિગાહમેં ઉસ્કા ઈસ તરહ કરના અલ્લાહ તઆલાકી મર્ઝીકે ખિલાફ ન થા, લેકિન નબી પર ચૂંકે અલ્લાહ તઆલાકી મુસ્તકિલ હિફાઝત વ નિગરાની રહતી હે. ઈસ લિએ ફૌરન્ હી ઈસ્કો મુતનબ્બહ કર દિયા જાતા હે કે યહ અમલ તુમ્હારી જલાલતે કદ્ર ઔર અઝીમ મર્તબાકે શાયાને શાન નહીં હે ઔર કતઈ ગૈર મુનાસિબ હે. ઈસ મજમૂઆ હકીકતકા નામ ઈસ્મતે અંબિયા હે.

હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકી ઈસ્મત :

ઈસ હકીકતકી વઝાહતકે બા'દ અબ હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકે વાકિએ પર ગૌર કિયા જાતા હે તો પતા ચલતા હે કે સૂરએ બકરહમેં યહ સાફ કહ દિયા ગયા કે હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકી યહ ગલતી નહીં થી ઔર ન ગુનાહ થા ઔર ન નાફરમાની, બલ્કે મા'મૂલી કિસ્મકી લગ્ઝિશ થી "શય્તાનને ઈન દોનોંસે લગ્ઝિશ કરા દી." [સૂ.૨ આ.૩૬] ઔર ઈસ્કે બા'દ સૂરએ અઅરાફમેં ફરમાયા "શય્તાનને ઈન્કો ફુસ્લા દિયા." [સૂ.૭ આ.૨૦] બલ્કે સૂરએ તા–હા મેં ઈસ લગ્ઝિશ ઔર વસ્વસેકા સબબ ખૂદ હી બયાન કર કે હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકો હર કિસ્મકે ઈરાદી ઔર અમલી ગુનાહસે પાક ઝાહિર કર દિયા :–

"ઔર બિલાશુબા હમને આદમ અલય્હિસ્સલામસે એક ઈકરાર લિયા થા પસ વહ ઉસે ભૂલ ગયા ઔર હમને ઉસ્કો પુખ્તા ઈરાદા નહીં પાયા." [સૂ.૨૦ આ.૧૧૬] યહ ફરમા કર અલ્લાહ તઆલાને હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકી ઈસ્મતકે મસ્અલેકો ઝિયાદા મુહકકમ ઔર મઝબૂત બના દિયા.

(૩) હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકે વાકિએમેં " મલક" (ફરિશ્તે) ઔર " જિન " કા ઝિક્ર ભી આયા હે. યહ દોનોં અલ્લાહ તઆલાકી મુસ્તકિલ મખ્લૂક હે યા સિર્ફ દો કુવ્વતોંકા નામ હે જો કુવ્વતે મલકૂતી ઔર કુવ્વતે શૈય્તાની સે મોસૂમ હે.

ફરિશ્તે :

કુર્આને અઝીઝ ઔર અહાદિષે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમને જો કુછ હમકો બતાયા હે, ઉસ્કા હાસિલ યહ હે કે હમ "ફરિશ્તે" કી ન હકીકતે તખ્લીકીસે વાકિફ કિએ ગએ હેં ઔર ન વહ હમકો નઝર આતે હેં, અલબત્તા હમારે લિએ યહ યકીન વ ઈ'તિકાદ ઝરૂરી કરાર દિયા ગયા હે કે હમ ઈન્કે વુજૂદકો તસ્લીમ કરેં ઔર ઈન્કો મુસ્તકિલ મખ્લૂક યકીન કરેં.

જિન :

ઈસી તરહ "જિન" ભી અલ્લાહ તઆલાકી મુસ્તકિલ મખ્લૂક હે. જિનકી હકીકતે તખ્લીકસે હમ પૂરી તરહ આગાહ નહીં હેં ઔર ન આમ ઈન્સાની આબાદીકી તરહ વહ હમકો નઝર આતે હેં, લેકિન કુર્આને અઝીઝને જો

તસ્રીહાત ઈસ મખ્લૂકકે મુતઅલ્લિકકી હૈં વહ હમારે લિએ ઝરૂરી કરાર દેતી હૈં કે, હમ યહ ઈ'તિકાદ ઔર યકીન રખ્ખેં કે વહ ભી ઈન્સાનકી તરહ મુસ્તકિલ મખ્લૂક હૈં ઔર ઈસીકી તરહ શરીઅતકે મુકલ્લફ ભી ઈન્મેં તવાલુદ વ તનાસુલકા ભી સલ્સિલા હે ઔર ઉન્મેં નેક વ બદ ભી હૈં.

ઈબ્લીસ યા શય્તાન :

કુર્આને અઝીઝકી આયાતસે મા'લૂમ હોતા હે કે શય્તાન ભી "જિન" હી કી નસ્લસે હે ઔર ઈબ્લીસ (શય્તાન)ને અલ્લાહ તઆલાકે સામને ખૂદ યહ ઈકરાર કિયા કે ઉસ્કી તખ્લીક નાર (આગ)સે હૂઈ હે.

ઈઝાફા અઝ જાનિબે મુરત્તિબ :

પન્દ વ મો'ઈઝતકે અલાવા હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકા કિસ્સા ઈસ લિએ અહમ હે કે, ઈસ્સે ઈન્સાનકી તખ્લીકકે મકસદ ઈસ્કી રૂએ ઝમીન પર હૈસિય્યત ઔર ઈસ હૈસિય્યતકી રૂસે ઈસ્કી સઈ વ અમલકી વુસ્અતોં પર રોશની પળતી હે, જિસ્કા લબ્બે લુબાબ યહ હે :–

(૧) અલ્લાહ તઆલાને ઈન્સાનકો રૂએ ઝમીન પર અપના ખલીફા બના કર ભેજા હે, જો ઈસ્કી કુદરત ઔર તસર્રુફ વ ઈખ્તિયારકા મુઝહિર હે ઔર ઈસ હૈસિય્યતસે ઈસ્કી સઈ વ અમલ ઈસ્કી તખ્લીકકા મકસદ હે.

(૨) અલ્લાહ તઆલાકી ખિલાફતકા મદાર કષરતે તસ્બીહ વ તહલીલ ઔર તકદીસ વ તમ્જીદ પર નહીં બલ્કે સિફતે "ઈલ્મ" પર હે જિસ્કે બગૈર હુકૂમતે અર્ઝી નામુમ્કિન હે.

(૩) અલ્લાહ તઆલાને ઈન્સાનકો "ઈલ્મે અશ્યાઅ" અતા ફરમાયા હે ઔર અપની સબસે ઊંચે મર્તબેકી સિફત "ઈલ્મ"સે નવાઝા હે જિસ્કા વહ મઝ્હરે અતમ્મ હે.

(૪) ઈન્સાનકી ફરિશ્તો પર બરતરીકા સબબ સિફતે "ઈલ્મ" હે, તસ્બીહ વ તહલીલ નહીં. કિસીને ક્યા ખૂબ કહા હે :

દર્દે દિલકે વાસ્તે પૈદા કિયા ઈન્સાનકો
વર્ના તાઅતકે લિએ કુછ કમ ન થે ફરિશ્તે

અલ્લામા ઈકબાલ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને આદમ અલય્હિસ્સલામકે જન્નતસે રુખ્સત હોને ઔર ઝમીન પર તશ્રીફ લાનેકે મનાઝિરકો ચશ્મે વ તસવ્વુરસે દેખતે હુએ નઝમમેં પૈશ કિયા હે, ઈન નઝમોંકો અહલે ઝોકકી

દિલચસ્પીકે લિએ દર્જ કિયા જાતા હે,

ફરિશ્તે આદમ અલયહિસ્સલામકો જન્નતસે રુખ્સત કરતે હૈં

અતા હૂઈ હે તુજે રોઝ વ શબકી બેતાબી
ખબર નહીં કે તૂ ગાકી હે યા કે સય્માબી
સુના હે ખાકસે તેરી નમુદ હે લેકિન
તેરી સરિશ્તમેં હે કોકબી વ મહતાબી
જમાલ અપના અગર ખ્વાબમેં ભી તૂ દેખ
હઝાર હોશસે ખૂશતર તુરી શુક્ર ખ્વાબી
ગિરાં બહા હે તુરા ગર યહ સહર ગાહી
ઈસીસે હે તેરે નખ્લે કુહનકી શાદાબી
તુરી નવા સે હે બે પર્દા ઝિંદગીકા ઝમીર
કે તેરે સાઝકી ફિતરતને કી હે મિઝરાબી

રૂહે અર્ઝી (ઝમીની રૂહ) આદમકા ઈસ્તિકબાલ કરતી હે

ખોલ આંખે, ઝમીન દેખ, ફલક દેખ, ફિઝા દેખ !
મશ્રિકસે ઉભરતે હુએ સૂરજકો ઝરા દેખ !
ઈસ જલ્વા બે પર્દાકો પર્દોમેં છૂપા દેખ !
અય્યામે જુદાઈકે સિતમ દેખ, જૂફા દેખ !
બે તાબ ન હો મઅરિકએ બીમ વ રજા દેખ !
હેં તેરી તસર્રુફમેં બાદલ, યહ ઘટાએં !
યહ ગુંબદે અફલાક, યહ ખામોશ ફિઝાએં !
યહ કોહ, યહ સહરા, યહ સમંદર, યહ હવાએં !
થીં પૈશે નઝર કલ તો ફરિશ્તોંકી અદાએં !
આઈનાએ અય્યામમેં આજ અપની અદા દેખ !
સમઝેગા ઝમાના તેરી આંખોંકે ઈશારે !

ન દેખેંગે તુઝે દૂરસે ગિરદોંકે સિતારે !
નાપૈદ તેરે બહરે તખય્યુલકે કિનારે !
પહુંચેંગે ફલક તક તેરી આહોંકે શરારે !
તા'મીરે ખૂદી કર અષરે આહ રસા દેખ !

કાબીલ વ હાબીલ

કુર્આને અઝીઝને હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકે ઈન દોનોં સાહિબઝાદોંકા નામ ઝિક્ર નહીં કિયા સિર્ફ "હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકે દો બેટે" કહ કર મુજમલ છોળ દિયા હે. અલબત્તા તૌરાતમેં ઈન્કે યહી નામ બયાન કિએ ગએ હેં. બા'ઝ રિવાયાતમેં ઈન દોનોં ભાઈયોંમેં અપની શાદિયોંસે મુતઅલ્લિક શદીદ ઈખ્તિલાફકા ઝિક્ર કિયા ગયા હે. ઈસ મુઆમલેકો ખત્મ કરનેકે લિએ હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામને યહ ફૈસલા ફરમાયા કે દોનોં અપની અપની કુર્બાની હક તઆલાકી જાનિબમેં પૈશ કરેં.

જૈસા કે તૌરાતસે મા'લૂમ હોતા હે, ઈસ ઝમાનેમેં કુર્બાની (નઝર)કી કુબૂલિય્યતકા યહ ઈલ્હામી દસ્તૂર થા, કે નઝર વ કુર્બાનીકી ચીઝ કિસી બુલંદ જગહ રખ દી જાતી ઔર આસ્માનસે આગ નમૂદાર હો કર ઉસ્કો જલા દેતી થી. ઈસ કાનૂનકે મુતાબિક હાબીલને અપને રેવળ (ઘેંટોંકી ટોલી)મેંસે એક બહતરીન દુમ્બા અલ્લાહકી નઝર કિયા ઔર કાબીલને અપની ખેતીકે ગલ્લેમેંસે રદ્દી કિસ્મકા ગલ્લા કુર્બાનીકે લિએ પૈશ કિયા. દોનોંકી હુસ્ને નિય્યત ઔર નિય્યતે બદકા અંદાઝા ઈસ અમલસે હો ગયા. લિહાઝા હસ્બે દસ્તૂર આગને આ કર હાબીલકી નઝરકો જલા દિયા ઔર ઈસ તરહ કુબૂલિય્યતકા શર્ફ ઈસ્કે હિસ્સેમેં આયા. કાબીલ અપની ઈસ તોહીનકો કિસી તરહ બરદાશ્ત ન કર સકા ઔર ઉસ્ને ગીઝ વ ગઝબ (ગુસ્સા) મેં આ કર હાબીલસે કહા કે મેં તુઝકો કત્લ કિએ બગૈર ન છોળૂંગા, તાકે તૂ અપની મુરાદકો ન પહુંચ સકે. હાબીલને જવાબ દિયા મેં તો કિસી તરહ તુઝ પર હાથ નહીં ઉઠાઉંગા, બાકી તેરી જો મર્ઝી આએ વહ કર. રહા કુર્બાનીકા મુઆમલા સો અલ્લાહકે યહાં તો નેક નિય્યત હી કી નઝર કબૂલ હો સકતી હે, વહાં બદ નિય્યતકી ન ધમકી કામ આ સકતી હે ઔર ન બે વજહ ગમ વ ગુસ્સા ઔર ઈસ પર કાબીલને ગુસ્સેસે મુશ્તઅઈલ હો કર અપને ભાઈ હાબીલકો માર ડાલા. કુર્આને પાકમેં ન શાદીસે મુતઅલ્લિક ઈખ્તિલાફકા ઝિક્ર હે ઔર ન દોનોંકે નામ મઝકૂર હેં સિર્ફ

કુર્બાની (નઝર)કા ઝિક્ર હે ઔર ઈસ રિવાયતસે ઝાઈદ હાબીલકી લાશકે દફનકે મુતઅલ્લિક યહ ઈઝાફા હે.

કત્લકે બા'દ કાબીલ હય્રાન થા કે, ઈસ લાશકા ક્યા કરે. અભી તક નસ્લે આદમ મૌતસે દો ચાર નહીં હૂઈ થી ઔર ઈસી લિએ હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામને મુર્દાકે બારેમેં કોઈ હુક્મે ઈલાહી નહીં સુનાયા થા. યકાયક ઉસ્ને દેખા કે એક કવ્વેને ઝમીન કુરેદ કુરેદ કર ગળ્હા ખોદા. કાબીલકો તંબીહ હુઈ કે મુઝે ભી અપને ભાઈકે લિએ ઈસી તરહ ગળ્હા ખોદના ચાહિએ ઔર બા'ઝ રિવાયતમેં હે કે કવ્વેને દૂસ્રે મુર્દ કવ્વેકો ઉસ ગળ્હેમેં છુપા દિયા.

કાબીલને યહ દેખા તો અપની નાકારા ઝિંદગી પર બેહદ અફસોસ કિયા ઔર કહને લગા કે મેં ઈસ જાનવરસે ભી ગયા કે અપને ઈસ જુર્મકો છુપાનેકી ભી એહલિય્યત નહીં રખતા. નદામતસે સર ઝુકા દિયા ઔર ફિર ઈસી તરહ અપને ભાઈકી નઅશકો સુર્પદે ખાક કર દિયા. ઈસ વાકિએકે બાયાનકે બા'દ કુર્આને પાકમેં આતા હે,

"ઈસી સબબસે લિખ્ખા હમને બની ઈસ્રાઈલ પર કે જો કોઈ કત્લ કરે એક જાનકો બિલા ઈવઝ જાનકે યા બગૈર ફસાદ કરનેકે મુલ્કમેં, તો ગોયા કત્લ કર ડાલા ઈન સબ લોગોંકો ઔર જિસ્ને ઝિંદા રખ્ખા એક જાનકો તો ગોયા ઝિયાદા કર દિયા સબ લોગોંકો" [સૂ.૫ આ.૩૨]

ઈમામ અહમદ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને અપની મુસ્નદમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે એક રિવાયત કી હે :–

"રસુલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમને ફરમાયા કે દુન્યામેં જબ ભી કોઈ ઝૂલ્મસે કત્લ હોતા હે તો ઉસ્કા ગુનાહ હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકે પહલે બેટે (કાબીલ)કી ગર્દન પર ઝરૂર હોતા હે, ઈસ લિએ વહ પહલા શખ્સ હે જિસ્ને ઝાલિમાના કત્લકી ઈબ્તિદા કી ઔર યહ નાપાક સુન્નત જારી કી."

મકામે ઈબ્રત :

સૂરએ માઈદાકી મઝકૂરા આયત ઔર મુન્દર્જા બાલા હદીષ હમ પર યહ હકીકત આશકારા કરતી હે કે, ઈન્સાનકો અપની ઝિંદગીમેં હરગિઝ કિસી ગુનાહકી ઈજાદ ન કરની ચાહિએ, ક્યૂંકે કાઈનાતમેં જો શખ્સ ભી આઈન્દા ઈસ "બિદઅત"કા ઈકદામ કરેગા તો બાનીએ બિદઅત ભી બરાબર ઈસ

ગુનાહકા હિસ્સેદાર બનતા રહેગા ઔર મૂજિદ હોનેકી વજહસે અબદી ઝિલ્લત વ ખુસ્રાનકા મુસ્તહિક ઠહરેગા. (નઉઝુબિલ્લાહિ મિન ઝાલિક)

(હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકે ઈન દોનોં બેટોંકા ઝિક્ર સૂરએ માઈદામેં કિયા ગયા હે)

નોટ :– મુસન્નિફકે તરતીબકે મુતાબિક હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકે તઝકિરાકે બા'દ હઝરત નૂહકા ઝિક્ર કિયા જાતા હે.

હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામ

હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામ પહલે રસૂલ હે :

હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકે બા'દ યહ પહલે નબી હેં જિન્કો "રિસાલત"સે નવાઝા ગયા. સહીહ મુસ્લિમ બાબે શફાઅતમેં હઝરત અબૂ હુરૈરહ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે એક રિવાયતમેં યહ તસ્રીહ હે :–

"એ નૂહ ! તૂ ઝમીન પર સબસે પહલા રસૂલ બનાયા ગયા."

કૌમે નૂહ અલય્હિસ્સલામ દા'વત વ તબ્લીગ ઔર કૌમકી નાફરમાની :

હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકી બેઅષતસે પહલે તમામ કૌમ અલ્લાહકી તૌહીદ ઔર સહીહ મઝહબી રોશનીસે યકસર નાઆશના હો ચુકી થી ઔર હકીકી મા'બૂદકી જગહ ખૂદ સાખ્તા બૂતોંને લે લી થી. ગૈરુલ્લાહકી પરસ્તી ઔર અસ્નામ (બુત) પરસ્તી ઉન્કા શઆર થા. આખિર સુન્નતે ઈલાહીકે મુતાબિક ઈન્કે રુશ્દ વ હિદાયતકે લિએ ભી ઈન્હીમેંસે હાદી ઔર અલ્લાહકે સચ્ચે રસૂલ હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકો મબઉષ કિયા ગયા. હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામને અપની કૌમકો રાહે હકકી તરફ પુકારા ઔર સચ્ચે મઝહબકી દા'વત દી, લેકિન કૌમને ન માના ઔર નફરત વ હકારતકે સાથ ઈન્કાર પર ઈસ્રાર કિયા. ઉમ્રાઅ વ રુઅસાઅ(અમીર) કૌમને ઈન્કી તકઝીબ વ તહકીરકા કોઈ પહલૂ ન છોળા ઔર ઈન્કે પૈરવોંને ઈન્હીકી તકલીદ વ પૈરવીકે ષુબૂતમેં હર કિસ્મકી તઝલીલ વ તોહીનકે તરીકોંકો હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામ પર આઝમાયા. ઉન્હોંને ઈસ બાત પર તઅજ્જુબકા ઈઝહાર કિયા કે, જિસ્કો ન હમ પર દોલત વ ષરતમેં બરતરી હાસિલ હે ઔર ન વહ

ઈન્સાનિય્યતકે રુતબેસે બુલંદ "ફરિશ્તે હયકલ" હે ઈસ્કો ક્યા હક હે કે, વહ હમારા પૈશવા બને ઔર હમ ઈસ્કે અહકામકી તા'મીલ કરેં ?

વહ ગરીબ ઔર કમ્ઝોર અફરાદ કૌમકો જબ હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકા તાબેઅ ઔર પૈશ્વ દેખતે તો મગરૂરાના અંદાઝમેં હકારતસે કહતે "હમ ઈન્કી તરહ હેં કે તેરે તાબેઅ ફરમાન બન જાએં ઔર તુઝકો અપના મુકતદા માન લેં." વહ સમઝતે થે કે, યહ કમ્ઝોર ઔર પસ્ત લોગ હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકે અંધે મુકલ્લિદ હેં. ન યહ ઝી રાય હેં કે હમારી તરહ અપની જાંચી, પરખી રાએસે કામ લેતે ઔર ન સમઝદાર હેં કે, હકીકતે હાલકો સમઝ લેતે ઔર અગર વહ હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકી બાતકી તરફ કભી તવજ્જુહ ભી દેતે તો ઈન્સે ઈસ્રાર કરતે કે પહલે ઈન પસ્ત ઔર ગરીબ અફરાદ કૌમકો અપને પાસસે નિકાલ દે. તબ હમ તેરી બાત સુનેંગે ક્યૂંકે હમકો ઈન્સે ઘિન આતી હે ઔર હમ ઔર યહ એક જગહ નહીં બેઠ સકતે.

હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામ ઈસ્કા એક હી જવાબ દેતે કે ઐસા કભી ભી ન હોગા ક્યૂંકે યહ અલ્લાહકે મુખ્લિસ બંદે હેં, અગર મેં ઈન્કે સાથ ઐસા મુઆમલા કરૂંગા જિસ્કે તુમ ખ્વાહિશમંદ હો તો અલ્લાહકે અઝાબસે મેરે લિએ કોઈ પનાહકી જગહ નહીં હે. મેં ઈસ્કે દર્દનાક અઝાબસે ડરતા હૂં. ઈસ્કે યહાં ઈખ્લાસકી કદ્ર હે. અમીર વ ગરીબકા વહાં કોઈ સવાલ નહીં હે. નીઝ ઈર્શાદ ફરમાતે હેં કે મેં તુમ્હારે પાસ અલ્લાહકી હિદાયતકા પૈગામ લે કર આયા હૂં, ન મેંને ગૈબદાનીકા દા'વા કિયા હે ઔર ન ફરિશ્તે હોનેકા, અલ્લાહકા બરગુઝીદા પય્ગમ્બર ઔર રસૂલ હૂં ઔર દા'વત વ ઈર્શાદ મેરા મકસદ વ નસ્બુલઅય્ન હે. ઈસ્કો સરમાયા દારાના બુલંદી, ગૈબદાની યા ફરિશ્તે હયકલ હોનેસે ક્યા વાસ્તા ? યહ કમ્ઝોર વ નાદાર અફરાદ કૌમ જો અલ્લાહ પર સચ્ચે દિલસે ઈમાન લાએ હેં તુમ્હારી નિગાહમેં ઈસ લિએ હકીર વ ઝલીલ હેં કે, વહ તુમ્હારી તરહ સાહિબે દોલત વ માલ નહીં હેં ઔર ઈસી લિએ તુમ્હારે ખયાલમેં યહ ન ખૈર હાસિલ કર સકતે હેં, ઔર ન સઆદત. કયૂંકે યહ દોનોં ચીઝેં દોલતોં હસરતોંકે સાથ હે, ન કે નિકબત વ ઈફલાસ (ગરીબી)કે સાથ.

સો વાઝિહ રહે કે અલ્લાહકી સઆદત વ ખૈરકા કાનૂન ઝાહિરી દોલત વ હશ્મતકે તાબેઅ નહીં હે ઔર ન ઈસ્કે યહાં સઆદત વ હિદાયતકા હુસૂલ વ ઈદરાક સરમાયાકી રોનકકે ઝેરે અષર હે, બલ્કે ઈસ્કે બરઅકસ તમાનિય્યતે

નફસ (સુકૂને નફસ), રઝાએ ઈલાહી, ગિનાએ કલ્બ ઔર ઈખ્લાસે નિય્યત વ અમલ પર મોકૂફ હે.

હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામને યહ ભી બારહા તંબીહકી કે મુઝકો અપની દા'વત વ હિદાયતકો પહૂચાનેમેં ન તુમ્હારે માલકી ખ્વાહિશ હે ન જાંહ વ મન્સબકી મેં ઉજરતકા તલબગાર નહીં હૂં. ઈસ ખિલાફતકા હકીકી અજરો ષવાબ અલ્લાહ તઆલાકે હાથમેં હે ઔર વહી બહતરીન કદરદાં હેં.

બહરહાલ હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામને ઈન્તિહાઈ કોશિશ કી કે બદબખ્ત કૌમ સમઝ જાએ ઔર રહમતે ઈલાહીકી આગોશમેં આ જાએ મગર કૌમને ન માના ઔર જિસ કદર ઈસ જાનિબસે તબ્લીગે હકમેં જદો જહદ હૂઈ ઉસી કદર કૌમકી જાનિબસે બુગ્ઝ વ ઈનાદ(દુશ્મની)મેં સરગર્મીકા ઈઝહાર હુવા ઔર ઈઝારસાની (તકલીફ પહુંચાને)ઔર તકલીફ દહીકે તમામ વસાઈલકા ઈસ્તિઅમાલ કિયા ગયા ઔર ઉન્કે બળોને અવામસે સાફ સાફ કહ દિયા કે તુમ કિસી તરહ "સુવાઅ, યગૂષ, યઉક ઔર નસ્ર" જૈસે બૂતોંકી પરસ્તિશકો ન છોળો ઔર આખિરમેં ઝિચ (તંગ)હો કર કહને લગે,

"એ હઝરત નૂહ (અલય્હિસ્સલામ) ! તૂને હમસે ઝઘળા કિયા ઔર બહુત ઝઘળા કિયા અબ ઉસ્કો ખત્મ કર ઔર જો તૂને હમસે (અઝાબે ઈલાહી)કા વા'દા કિયા થા વહ લે આ" [સૂ.૧૧ આ.૩૨]

હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામને યહ સુન કર ઉન્કો જવાબ દિયા.

"હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામને કહા ઝરૂર અગર અલ્લાહ ચાહેગા તો ઉસ અઝાબકો ભી લે આએગા ઔર તુમ ઉસ્કો થકા દેનેવાલે નહીં હો." [સૂ.૧૧ આ.૩૩]

ઈસી તરહ જબ કૌમકી હિદાયતસે હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામ બિલ્કુલ માયૂસ હો ગએ ઔર ઉસ્કી બાતિલ કૂશી ઔર ઈનાદ ઔર હટધર્મી ઉન પર વાઝિહ હો ગઈ ઔર કુર્આની તસ્રીહકે મુતાબિક સાળે નવ સો સાલકી પેહમ દા'વતો તબ્લીગકા ઉન પર કોઈ અષર નહીં દેખા તો સખ્ત મલૂલ ઔર પરેશાને ખાતિર હુએ. તબ અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કો તસલ્લીકે લિએ ફરમાયા,

"ઔર હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામ પર વહી કી ગઈ કે જો ઈમાન લે આએ, વહ લે આએ. અબ ઉન્મેંસે કોઈ ઈમાન લાનેવાલા નહીં હે, પસ ઉન્કી હરકાત પર ગમ ન કરે." [સૂ.૧૧ આ.૩૬]

તબ હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકો યહ મા'લૂમ હો ગયા કે ઉન્કે હકકો પહુંચાનેમેં કોતાહી નહીં હે, બલ્કે ખુદ ન માનનેવાલોકી ઈસ્તિઅદાદકા કુસૂર હે ઔર ઉન્કી સરકશીકા નતીજા. તબ ઉન્કે આ'માલ વ હરકાતસે મુતાષ્બિર હો કર અલ્લાહ તઆલાકી દરબારમેં યહ દુઆ ફરમાઈ,

"એ પરવરદિગાર ! તૂ કાફિરોંમેંસે કિસીકો ભી ઝમીન પર બાકી ન છોળ, અગર તૂ ઉન્કો યૂંહી છોળ દેગા તો યહ તેરે બંદેકો ભી ગુમ્રાહ કરેંગે ઔર ઉન્કી નસ્લ ભી ઉન્હીકી તરહ નાફરમાન પૈદા હોગી." [સૂ.૭૧ આ.૨૭]

બિનાએ સફીના :

અલ્લાહ તઆલાને હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકી દુઆ કબૂલ ફરમાઈ ઔર અપને કાનૂને જઝાઅ ઔર આ'માલકે મુતાબિક સરકશોંકી સરકશી ઔર મુતમર્રિદોંકી તમર્રુદકી સઝાકા એ'લાન કર દિયા ઔર આંઈદા પૈશ આનેવાલે હાદિષેસે બચનેકે લિએ પહલે હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકો હિદાયત ફરમાઈ કે વહ એક કશ્તી તય્યાર કરે તાકે અસ્બાબે ઝાહિરીકે એ'તિબારસે વહ ઔર મો'મિનીન કાનિતીન ઉસ અઝાબસે મહફૂઝ રહેં. જો અલ્લાહ તઆલાકે નાફરમાનોં પર નાઝિલ હોનેવાલા હે. હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામને જબ હુકમે રબ્બીમેં કશ્તી બનાની શુરૂઅ કી તો કુફ્ફારને હસીં ઉળાના ઔર મઝાક બનાના શુરૂઅ કર દિયા ઔર જબ કભી ઉન્કા ઉધરસે ગુઝર હોતા તો કહતે કે, "ખૂબ ! જબ હમ ગર્ક હોને લગેં તબ તૂ ઔર તેરે પૈરો ઈસ કશ્તીમેં મહફૂઝ રહ કર નજાત પા જાએંગે કૈસા અહમકાના ખયાલ હે.'' હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામ ભી ઉન્કો અંજામેકારસે ગફલત ઔર અલ્લાહકી નાફરમાની પર જુર્અત દેખ કર ઉન્હીકે તર્ઝ પર જવાબ દેતે ઔર અપને કામમેં મશ્ગૂલ રહતે ક્યૂંકે અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કો પહલે હી ઉન્કો હકીકતે હાલસે આગાહ કર દિયા થા.

"એ હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામ ! તૂ હમારી હિફાઝતમેં હમારી વહી કે મુતાબિક સફીના તય્યાર કિએ જા ઔર અબ મુઝસે ઈન્કે મુતઅલ્લિક કુછ સવાલ ન હો યહ બિલાશુબા ગર્ક હોનેવાલે હેં." [સૂ.૧૧ આ.૩૭]

આખિર હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકી કશ્તી બન કર તય્યાર હો ગઈ. અબ અલ્લાહકે વા'દે (અઝાબ)કા વક્ત કરીબ આયા ઔર હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામને ઈસકી પહલી અલામતકો દેખા જિસ્કા ઝિક્ર ઉન્સે કિયા ગયા

થા, યા'ની ઝમીનકી તેહ(ગહરાઈ) મેંસે પાનીકા ચશ્મા ઉબલના શુરૂઅ હો ગયા. તબ વહીએ ઈલાહીને ઈન્કો હુક્મ સુનાયા કે, કશ્તીમેં અપને ખાનદાનવાલોંકો બેઠનેકા હુક્મ દો ઔર તમામ જાનદારોંમેં હર એકકા એક જોળા ભી કશ્તીમેં પનાહ ગીર હો ઔરં વહ મુખ્તસર જમાઅત (તકરીબન્ ચાલીસ નફર) ભી જો તુઝ પર ઈમાન લા ચુકી હે, કશ્તીમેં સવાર હો જાએ. જબ વહીએ ઈલાહીકી તા'મીલ પૂરી હો ગઈ તો અબ આસ્માનકો હુક્મ હુવા કે, પાની બરસના શુરૂઅ હો ઔર ઝમીનકે ચશ્મોંકો અમ્ર કિયા ગયા કે વહ પૂરી તરહ ઉબલ પળેં. અલ્લાહકે હુક્મસે જબ યહ સબ કુછ હોતા રહા તો કશ્તી ભી ઈસ્કી હિફાઝતમેં પાની પર એક મુદત તક તેરતી રહી યહાં તકકે તમામ મુન્કિરીન વ મુઆનિદીન ગર્કે આબ હો ગએ (પાનીમેં ડૂબ ગએ) ઔર અલ્લાહ તઆલાકે કાનૂન "જઝાઉલ્આ'માલ (આ'માલકે બદલ)" કે મુતાબિક અપને કેફરે કિરદાર (અખ્લાકકે બદલે)કો પહુંચ ગએ.

કોહે જૂદી : (ખત્મે અઝાબ) :

ગર્ઝ જબ હુક્મે ઈલાહીસે અઝાબ ખત્મ હુવા તો સફીનાએ હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામ જૂદી પર જા કર ઠહર ગયા.

તર્જમા :– "ઔર હુક્મ પૂરા હુવા ઔર કશ્તી જૂદી પર જા ઠહરી ઔર એ'લાન કર દિયા ગયા કે, કૌમે ઝાલિમીનકે લિએ હલાકત હે."

[સૂરએ હૂદ આ.૪૪]

પાની આહિસ્તા આહિસ્તા ખુશ્ક હોના શુરૂઅ હો ગયા ઔર શાકિનાને કશ્તીને દૂસ્રી બાર અમન વ સલામતીકે સાથ અલ્લાહકી સરઝમીન પર કદમ રખ્ખા, ઈસી બિનાઅ પર હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકા લકબ 'અબૂલ્બશરે ષાની' યા 'આદમે ષાની' (યા'ની ઈન્સાનોંકા દૂસ્રા બાપ) ઔર ગાલિબન્ ઈસી એ'તિબારસે હદીષમેં ઈન્કો અવ્વલુર્રસૂલ કહા ગયા. (જિસ ઈન્સાન પર અલ્લાહકી વહી નાઝિલ હોતી હે, વહ નબી ઔર જિસ્કો જદીદ શરીઅત ભી અતા કી ગઈ હો વહ રસૂલ હે. રસૂલ નબી ભી હોતા હે મગર નબીકા રસૂલ હોના ઝરૂરી નહીં) જહાં તક કોહે જૂદીકે મહલે વુકૂઅકા તા'લ્લૂક હે તો કુર્આને અઝીઝને સિર્ફ ઈસ મકામકા તઝકિરહ કિયા હે જહાં કશ્તી જા કર ઠહરી થી, અલબત્તા તૌરાતકે શારિહીનકા ખયાલ હે કે, જૂદી ઉસ સિલ્સિલાએ કોહકા નામ હે જો ઈરારાત ઔર જારજિયાકે પહાળી સિલ્સિલેકો બાહમ મિલાતા હે.

અહમ નતાઈજ :

(૧) હર એક ઈન્સાન અપને કિર્દાર વ અમલકા ખુદ હી જવાબદહ હે. ઈસ લિએ બાપકી બુઝુર્ગી બેટેકી નાફરમાનીકા મુદાવા (ઈલાજ) નહીં બન સકતી ઔર ન બેટેકી સઆદત બાપકી સરકશીકા બદલા હો સકતી હે,"કુલ્લુય્યઅ્મલુ અલા શાકિલતિહ""હર શખ્સ અપને અપને ઢંગ પર કામ કરતા હે."

(૨) બુરી સોહબત ઝહરે હલાહિલસે ભી ઝિયાદા કાતિલ હે ઔર ઉસ્કા ષમરા ઔર નતીજા ઝિલ્લત વ ખુસ્રાન ઔર તબાહીકે અલાવા કુછ નહીં હે. ઈન્સાનકે લિએ જિસ તરહ નેકી ઝરૂરી શય્ હે ઉસ્સે ઝિયાદા સોહબતે નેકાં (નેક લોગોકી સોહબત)ઝરૂરી ઔર જિસ તરહ બદીસે બચના ઉસ્કી ઝિંદગીકા નુમાયા ઈમ્તિયાઝ હે ઈસ્સે કહીં ઝિયાદા બુરોંકી સોહબતસે ખુદકો બચાના ઝરૂરી હે.

صحبت صالح ترا صالح کند : صحبت طالح ترا طالح کند

سگ اصحاب کہف روزے چند : پے نیکاں گرفت مردم شد

(سعدی)

(૩) અલ્લાહ તઆલા પર સહીહ એ'તિમાદ ઔર ભરોસેકે સાથ ઝાહિરી અસ્બાબકા ઈસ્તિઅમાલ તવક્કુલકે મુનાફિઅ નહીં હે. બલ્કે તવક્કુલે અલલ્લાહકે કે લિએ સહીહ તરીકે કાર હે તબહી તો હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકે તૂફાનસે બચનેકે લિએ કશ્તી ઝરૂરી ઠહરી.

کوشش میں ہے شرط ابتداء انسان سے

پھر چاہیئے مانگی دعا یزدان سے

جب تک کہ نہ کام دست و بازو سے لیا

پائی نہ نجات نوحؑ نے طوفان سے

(૪) અમ્બિયાએ અલય્હિમુસ્સલામસે "પૈગમ્બરે ખુદા ઔર માસૂમ

હોનેકે બાવુજૂદ'' બમુક્તઝાએ બશ્રિયત લગ્ઝીશ હો સકતી હે મગર વહ ઈસ પર કાઈમ નહીં રહતે બલ્કે મિન જાનિબિલ્લાહ (અલ્લાહકી જાનિબસે) ઉન્કો તંબીહ કર દી જાતી હે ઔર ઉસ્સે હટા લિયા જાતા હે નીઝ વહ આલિમુલ્ગૈબ ભી નહીં હોતે જૈસા કે હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકે વાકિએસે બખૂબી ઝાહિર હે.

(૫) અગર્ચે પાદાશે અમલકા ખુદાઈ કાનૂન કાઈનાતકે હર ગોશેમેં અપના કામ કર રહા હે લેકિન યહ ઝરૂરી નહીં હે કે હર જુર્મ ઔર તાઅતકી સઝા યા જઝા ઈસી આલમમેં મિલ જાએ ક્યૂંકે યહ કાઈનાત અમલકી કિશ્તે ઝાર (હરા ભરા ખેત) હે ઔર પાદાશે કિર્દારકે લિએ મઆદ ઔર આલમે આખિરતકો મખ્સૂસ કિયા ગયા હે તાહમ ઝુલ્મ ઔર ગુરૂર ઈન દો બદ અમલિયોંકી સઝા કિસી ન કિસી નહજસે યહાં દુન્યામેં ભી ઝરૂર મિલતી હે.

કૌલ :

ઈમામ અબૂ હનીફા રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફરમાયા કરતે થે કે ઝાલિમ ઔર મુતકબ્બિર અપની મૌતસે પહલે હી અપને ઝુલ્મ વ કિબ્રકી કુછ ન કુછ સઝા ઝરૂર પાતા ઔર ઝિલ્લત વ નામુરાદીકા મુંહ દેખતા હે. ચુનાંચે અલ્લાહકે સચ્ચે પૈગમ્બરોંસે ઉલજનેવાલી કૌમોં ઔર તારીખકી ઝાલિમ ઔર મગ્રૂર હસ્તિયોંકી ઈબ્રતનાક હલાકત વ બરબાદીકી દાસ્તાનેં ઈસ દા'વેકી બેહતરીન દલીલ હે.

તૂફાને નૂહ અલય્હિસ્સલામસે મુતઅલ્લિક ચંદ અહમ ઉમૂર

પિસરે નૂહ અલય્હિસ્સલામ :

અર્બાબે તારીખને હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકે ઈસ બેટેકા નામ કન્આન બતાયા હે, યહ તૌરાતકી રિવાયતકે મુતાબિક હે. કુર્આને અઝીઝ ઈસ્કે નામકી સરાહતસે સાકિત હે જો નફસે વાકિએકે લિએ ગૈર ઝરૂરી થા. અલબત્તા હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકા ઈસ બેટેસે ખિતાબ ઔર ઉસ્કા જવાબ મઝકૂર હે :–

તર્જમા :– ''કહાં મેં બહુત જલ્દ કિસી પહાળકી પનાહ લેતા હૂં કે વહ મુજકો ગર્કાબીસે બચા લેગા'' [સૂરએ હૂદ આ.૪૩]

લેકિન બા'ઝ ઉલમાઅને હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકે ઈસ બેટેકે મુતઅલ્લિક યહ કહા હે કે યહ હકીકી બેટા ન થા ઔર ફિર ઈસ બારેમેં દો જુદા જુદા દા'વે કિએ હે. એક જમાઅત કહતી હે કે વહ રબીબ થા (યા'ની હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકી બીવીકે પહલે શોહરકા લળકા થા જો હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામસે નિકાહકે બા'દ ઉન્કી આગોશમેં પલા થા.) ઔર દૂસરી જમાઅત હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકી કાફિરા બીવી પર ખયાનતે ઈસ્મત ઈલ્ઝામ લગાતી હે. ઈન ઉલમાઅકો ઈન ગૈર મુસ્તનદ ઔર દુરુસ્તગીસે દૂર તાવીલોંકી ઝરૂરત ઈસ લિએ પેશ આઈ કે ઉન્કે ખયાલમેં પૈગમ્બરકા બેટા કાફિર હો યહ બહુત મુસ્તબઅદ ઔર અજીબ મા'લૂમ હોતા હે ? જબકે હકીકત યહ હે કે નબી વ પૈગમ્બરકા કામ ફકત રુશ્દ વ હિદાયતકા પૈગામ પહુંચાના હે. અવ્લાદ, બીવી, ખાનદાન, કબીલા ઔર કોમ પર ઉસ્કો ઝબરદસ્તી આઈદ કરના ઔર ઉન્કે કુલૂબકો પલટ દેના નહીં હે. અલ્લાહ તઆલા ફરમાયા હે :–

તર્જમા :– "તૂ ઈન (કાફિરોં પર) મુસલ્લત નહીં કિયા ગયા"

[સૂ. ૮૮ આ.૨૨]

તર્જમા :– "ઔર તૂ ઈન્કો કબૂલે હકકે લિએ મજબૂર નહીં કર સકતા"

[સૂ. ૫૦ આ.૪૫]

બહરહાલ સહીહ યહી હે કે કન્આન હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકા બેટા થા મગર ઉસ પર હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકી હિદાયત વ રુશ્દકી જગહ અપની કાફિર વાલિદાકી આગોશે તર્બીયત ઔર ખાનદાન વ કૌમકે માહોલને બુરા અષર ડાલા ઔર વહ નબીકા બેટા હોનેકે બાવુજૂદ કાફિર હી રહા દર અસલ,

پسر نوحؑ با بداں نشست : خاندان نبوتش گم شد

چوں کنعاں راطبیعت بے ہنر بود : پیمبر زادگی قدرش نمفزود

તૂફાને નૂહ અલય્હિસ્સલામ આમ થા યા ખાસ :

કયા તૂફાને નૂહ અલય્હિસ્સલામ કરહ અર્ઝી આયા થા યા કિસી ખાસ ખિત્તા પર ? ઈસ્કે મુતઅલ્લિક ઉલમાએ કદીમ વ જદીદમેં હમેશાસે દો રાએ રહી હેં. યહી સૂરત ઉલમો યહૂદ વ નસારા માહિરીન ઉલૂમ ફલ્કિયાત વ તબ્કાતુલ્અર્ઝકી એક તબ્કાકા ખયાલ હે કે યહ સિર્ફ ઉસી ખિત્તામેં મહદૂદ થા

જહાં હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકી કૌમ આબાદ થી ઔર યહ ઈલાકા મસાફતકે એ'તિબારસે એક લાખ ચાલીસ હઝાર કિલોમીટર મુરબ્બઅ હોતા હે, લેકિન સહીહ મસ્લક યહી હે કે તૂફાન ખાસ થા, આમ ન થા. અલબત્તા કુર્આને અઝીઝને અલ્લાહકે તરીકેકે મુતાબિક સિર્ફ ઈન્હીં તફસીલાત પર તવજ્જુહ કી હે જો મૌઈઝત વ ઈબ્રતકે લિએ ઝરૂરી થે. વહ તો સિર્ફ યહ બતાના ચાહતા હે કે તારીખકા યહ વાકિઆ એહલે અકલ વ શુઉરકો ફરામોશ ન કરના ચાહિએ કે આજસે હઝારોં સાલ કબ્લ એક કૌમને અલ્લાહકી નાફરમાની પર ઈસ્રાર કિયા ઔર ઉસ્કે ભેજે હૂએ હાદી હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકે રુશ્દ વ હિદાયતકે પૈગામકો ઝુટલાયા, ઠુકરાયા ઔર કબૂલ કરનેસે ઈન્કાર કર દિયા તો અલ્લાહ તઆલાને અપની કુદરતકા મુઝાહિરા કિયા ઔર ઐસે સરકશોં ઔર મુતમર્રિદોંકો તૂફાને બાદ વ બારાં (બારિશકે તૂફાન)મેં ગર્ક કર દિયા ઔર ઉસી હાલતમેં હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામ ઔર મુખ્તસરસી ઈમાનદાર જમાઅતકો મહફૂઝ રખ કર નજાત દી. اِنَّ فِیْ ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّاُولِی الْاَلْبَابِ.

હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકી ઉમર :

કુર્આને અઝીઝને સરાહતકી હે કે હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામને અપની કૌમમેં સાળ્હે નવસો (૯૫૦) સાલ તબ્લીગ વ દા'વતકા ફર્ઝ અંજામ દિયા.

તર્જમા :– "ઔર બિલા શુબા હમને નૂહ અલય્હિસ્સલામકો ઉસ્કી કૌમકી જાનિબ રસૂલ બના કર ભેજા પસ વહ રહા ઉન્મેં પચાર કમ એક હઝાર સાલ."

[સૂ.૨૯ આ.૧૪]

યહ ઉમ્રે મૌજૂદા ઉમ્રે તબઈકે એ'તિબારસે અકલસે દૂર મા'લૂમ હોતી હે લેકિન મહાલ ઔર નામુમ્કિન નહીં હે. ઈસ લિએ કે કાઈનાતકી ઈબ્તિદામેં રંજોગમ ઔર અમ્રાઝકી યહ ફરાવાની નહીં થી, નીઝ તારીખકે કદમ ભી યહ ઈકરાર કરતી હે કે ચંદ હઝાર સાલ કબ્લકી ઉમ્રે તબઈકા તઅલ્લુક મૌજૂદા ઉમ્રોંસે બહુત ઝિયાદા થા. હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકી ઉમ્રે તબઈકા મુઆમલા ભી ઈસ કિસ્મકે મુસ્તશ્નિયાતમેંસે સમઝના ચાહિએ જો અંબિયા અલય્હિમુસ્સલામકી તારીખમેં મુહબતે ઈલાહી (ખુદાકી નેઅમત) ઔર આયતુલ્લાહ (અલ્લાહકી નિશાની)કી ફેહરિશ્તમેં શુમાર હોતી હે ઔર જિન્કી હુકૂમત વ ગાયત (મકસદ)કા મુઆમલા ખુદ અલ્લાહ તઆલાકે સુપૂર્દ હે. હક ઔર સહીહ મસ્લક યહી હે ઔર ઈસ મુદતકો ઘટાનેકે લિએ દૂર અઝ કાર

તાવીલાતકી કતઅન્ ઝરૂરત નહીં.

કુર્આને અઝીઝને હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર અઠઠાઈસ સૂરતોંમેં તેતાલીસ (૪૩) જગહ આયા હે.

હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામ

હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર કુર્આનમેં :

કુર્આને અઝીઝમેં હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર સિર્ફ દો જગહ આયા હે. સૂરએ મરયમમેં ઔર સૂરએ અંબિયામેં :–

તર્જમા :– "ઔર યાદ કર કુર્આનમેં હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામકો બિલા શુબા વહ સચ્ચે નબી હે ઔર બુલંદ કિયા હે હમને ઉન્કા મકામ"

[સૂ.૧૯ આ.૫૬]

તર્જમા :– "ઔર ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ ઔર ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામ ઔર ઝુલ્કિફલ અલય્હિસ્સલામ ઉન્મેંસે હર એક થા સબ્ર કરનેવાલા"

[સૂ.૨૧ આ.૮૫]

નામો નસબ ઔર ઝમાના :

હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામકે નામ નસબ ઔર ઝમાનેકે મુતઅલ્લિક મુઅર્રિખીનકો સખ્ત ઈખ્તિલાફ હે ઔર તમામ ઈખ્તિલાફી વુજૂહકો સામને રખનેકે બા'દ ભી કોઈ ફૈસલાકુન યા કમ અઝ કમ રાઈજ રાએ કાઈમ નહીં કી જા સકતી. વજહ યહ હે કે કુર્આને કરીમને તો અપને મુકદ્દસ રુશ્દ વ હિદાયતકે પેશે નઝર તારીખી બહષસે જુદા હો કર સિર્ફ ઉન્કી નુબુવ્વત, બુલંદ મર્તબા ઔર ઉન્કી સિફાતે આલિયાકા ઝિક્ર કિયા હે ઔર ઈસી તરહ હદીષી રિવાયત ભી ઈસ્સે આગે નહીં જાતે ઈસ લિએ ઈસ સિલ્સિલેમેં જો કુછ ભી વહ ઈસ્રાઈલી રિવાયાત હૈં ઔર વહ ભી તઝાદ વ ઈખ્તિલાફસે મા'મૂર (લિહાઝા ઈખ્તિસારકે પેશે નઝર ઈન દૌર અઝકાર બહશોંસે સર્ફ નઝર કિયા જાતા હે.) એક જમાઅતકા યહ ખયાલ હે કે હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામ બાબિલમેં પૈદા હૂએ ઔર વહીં નશોં નુમા પાઈ ઔર અવાઈલે ઉમ્ર (શુરૂ ઉમ્ર) મેં ઉન્હોંને હઝરત શીષ બિન આદમ અલય્હિસ્સલામસે ઈલ્મ હાસિલ કિયા. બહર હાલ જબહઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામ સિન્ને શુઉરકો પહૂંચે તો અલ્લાહ તઆલાને

ઉન્કો નુબુવ્વતસે સરફરાઝ ફરમાયા, તબ ઉન્હોંને શરીર ઔર મુફસિદોંકો રાહે હિદાયતકી તબ્લીગ શુરૂઅ કી મગર મુફસિદોંને ઉન્કી એક બાત ન સુની ઔર હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામ વ શીષ અલય્હિસ્સલામકી શરીઅતકે મુખાલિફ હી રહે, અલબત્તા એક છોટીસી જમાઅત ઝરૂર મુશર્રફ બા ઈસ્લામ હો ગઈ.

હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામને જબ યહ રંગ દેખા તો વહાંસે હિજરતકા ઈરાદા કિયા ઔર અપને પેરુઓંકો હિજરતકી તલ્કીન ફરમાઈ, પેરુવાને ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામને જબ યહ સુના તો ઉન્કો તર્કે વતન બહુત શાક ગુઝરા ઔર કહને લગે કે બાબિલ જૈસા વતન હમકો કહાં નસીબ હો સકતા હે. હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામને તસલ્લી દેતે હૂએ ફરમાયા કે અગર તુમ યહ તકલીફ અલ્લાહકી રાહમેં ઉઠાતે હો તો ઉસ્કી રહમત વસીઅ હે ઈસ્કા નેઅમુલ બદલ ઝરૂર અતા કરેગી. પસ હિમ્મત ન હારો ઔર અલ્લાહકે હુકમકે સામને સરનિયાઝ ઝુકા દો. મુસલમાનોંકી રઝામંદીકે બા'દ હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કી જમાઅત મિસ્રકી જાનિબ હિજરત કર ગઈ ઔર નીલકે કિનારે એક અછ્છી જગહ મુન્તખબ કર કે સુકૂનત ઈખ્તિયાર કર લી. હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કી પેરૂ જમાઅતને યહાં ભી પૈગામે ઈલાહી ઔર અમ્ર બિલ્મા'રૂફ ઔર નહિય અનિલ્મુન્કરકા ફર્ઝ અંજામ દેના શુરૂઅ કર દિયા. કહા જાતા હે કે ઉન્કે ઝમાનેમેં બહતરીન ઝબાનેં બોલી જાતી થીં ઔર અલ્લાહ તઆલાકી અતા વ બખ્શિશસે યહ વકતકી તમામ ઝબાનોંસે વાકિફ થે ઔર હર એક જમાઅતકો ઉસ્કી ઝબાનમેં તબ્લીગ ફરમાયા કરતે થે. એક રિવાયતકે એ'તિબારસે હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામ પેહલે શખ્સ હૈં જિન્હોંને કલમકો ઈસ્તિઅમાલ કિયા.

હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામકી ખુસૂસિયાત :

હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામને દીને ઈલાહીકે પૈગામકે અલાવા સિયાસતે તમદ્દુન, શહરી ઝિંદગીકી મુતમદ્દન તરીકોંકી ભી તા'લીમ વ તલ્કીન કી ઔર ઉન્કે તર્બીયત યાફતા તલબાઅને કમો બેશ દો સદીકે કરીબ બસ્તીયાં આબાદ કીં. હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામને ઉન તલબાઅકો દૂસરે ઉલૂમ કી ભી તા'લીમ દી જિસ્મેં ઈલ્મે હિકમત ઔર ઈલ્મે નુજૂમ ભી શામિલ હૈં. હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામ પહલી હસ્તી હૈં જિન્હોંને ઈલ્મે હિકમત વ નુજૂમકી

ઈબ્તિદા કી. ઈસ લિએ કે અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કો અફલાક ઔર ઉન્કી તર્કીબ, કવાકિબ ઔર ઉન્કે ઈજ્તિમાઅ વ ઈફિતરાકકે નિકાત ઔર ઉન્કી બાહમ કશિશકે રુમૂઝ વ અસ્રારકી તા'લીમ દી ઔર ઉન્કો ઈલ્મે અદદ વ હિસાબકા આલિમ બનાયા ઔર અગર ઈસ પૈગમ્બરે ખુદાકે ઝરીએ ઈન ઉલૂમકી વઝાહત ન હોતી તો ઈન્સાની તબાઈઅકી વહાં તક રસાઈ મુશ્કિલ થી. ઉન્હોંને મુખ્તલિફ ગિરોહોં ઔર ઝાતોંકે લિએ ઉન્કે મુનાસિબે હાલ કવાનીન વ કવાઈદ મુકર્રર ફરમાએ ઔર દુન્યાકે હિસ્સોંકો ચાર હિસ્સોંમેં મુન્કસિમ કર કે હર રુબઅ (ચોથે હિસ્સે)કે લિએ એક હાકિમ મુકર્રર કિયા જો ઈસ હિસ્સએ ઝમીનકી સિયાસત વ મુલૂકિય્યતકા ઝિમ્મેદાર કરાર પાયા ઔર ઉન ચારોંકે લિએ ઝરૂરી કરાર દિયા કે તમામ કવાનીનસે મુકદમ શરીઅતકા વહ કાનૂન રહેગા જિસ્કી તા'લીમ વહીએ ઈલાહીકે ઝરીએ મૈંને તુમકો દી હે.

હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામકી તા'લીમકા ખુલાસા :

અલ્લાહકી હસ્તી ઔર ઉસ્કી તવ્હીદ પર ઈમાન લાના. સિર્ફ ખાલિકે કાઈનાતકી પરસ્તિશ કરના. આખિરતકે અઝાબસે રસ્તગારીકે લિએ આ'માલે સાલિહાકો ઢાલ બનાના. દુન્યાસે બેઈલ્તીફાતી. તમામ ઉમૂરમેં અદલો ઈન્સાફકો પેશે નઝર રખના. મુકર્રરા તરીકે પર ઈબાદતે ઈલાહી કરના. અય્યામે બીઝકે રોઝે રખના. દુશ્મને ઈસ્લામસે જિહાદ કરના. ઝકાત અદા કરના. તહારત વ નઝાફત (પાકી–સાફી)સે રહના. ખુસૂસિય્યતકે સાથ જન્નાઈત કુત્તે ઔર સુવ્વરસે ઈજ્તિનાબ કરના. હર નશાઆવર શય્સે પર્હેઝ કરના.

બા'દમેં આનેવાલે નબિયોંકે મુતઅલ્લિક બશારત :

હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામને અપની ઉમ્મતકો યહ ભી બતાયા કે મેરી તરહ ઈસ આલમકી દીની વ દુન્યવી ઈસ્લાહકે લિએ બહુતસે અંબિયાઅ અલય્હિમુસ્સલામ તશ્રીફ લાએંગે ઔર ઉન્કી નુમાયાં ખુસૂસિયાત યહ હોગી.

વહ હર એક બુરી બાતસે બરી ઔર પાક હોંગે. કાબિલે સતાઈશ (તા'રીફ) ઔર ફઝાઈલમેં કામિલ હોંગે. ઝમીનોં આસ્માનકે અહવાલસે ઔર ઉન ઉમૂરસેકે જિન્મેં કાઈનાતકે લિએ શિફા હે યા મર્ઝ વહીએ ઈલાહીકે ઝરીએ ઈસ તરહ વાકિફ હોંગે કે કોઈ સાઈલ તિસ્નએ કામ ન રહેગા. વહ મુસ્તજાબુદા'વાત હોંગે. ઉન્કે મઝહબકી દા'વતકા ખુલાસા ઈસ્લાહે કાઈનાત હોગા.

હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામકી ખિલાફતે અર્ઝી :

જબ હઝરત ઈદ્રીસ અલચ્હિસ્સલામ અલ્લાહકી ઝમીનકે માલિક બના દિએ ગએ તો ઉન્હોંને ઈલ્મ વ અમલકે એ'તિબારસે અલ્લાહકી મખ્લૂકકો તીન તબ્કાતમેં તકસીમ કર દિયા. કાહિન, બાદશાહ, રઈય્યત ઔર હસ્બે તરતીબ ઉન્કે મરાતિબ મુકર્રર ફરમાએ. કાહિન સબસે પહલા ઔર બુલંદ દર્જા કરાર પાયા ઈસ લિએ કે વહ અલ્લાહ તઆલાકે સામને અપને નફસકે અલાવા બાદશાહ ઔર રઈય્યતકે મુઆમલાતમેં ભી જવાબદહ હૈં ઔર બાદશાહકા દૂસ્રા દર્જા રખ્ખા ગયા ઈસ લિએ કે વહ અપને નફસ ઔર ઉમૂરે મમ્લકતકે મુતઅલ્લિક જવાબદહ હે ઔર રઈય્યત સિર્ફ અપને નફસ હી કે લિએ જવાબદહ હે. ઈસ લિએ વહ તીસ્રે તબ્કેમેં શામિલ હે લેકિન યહ તબ્કાત ફરાઈઝકે એ'તિબારસે થે, ન કે નસ્લ વ ખાનદાનકે ઈમ્તિયાઝાતકે લિહાઝસે હઝરત ઈદ્રીસ અલચ્હિસ્સલામ "રફએ ઈલલ્લાહ (અલ્લાહકી તરફ ઉઠાએ જાને તક)" તક ઈન્હીં કવાનીને શરીઅત વ સિયાસતકી તબ્લીગ ફરમાતે રહે.

હઝરત ઈદ્રીસ અલચ્હિસ્સલામસે મુતઅલ્લિક ચંદ ખુસૂસી ઉમૂર :

ઉન્કી અંગૂઠી પર યહ ઈબારત કંદા (નકશ કિયા હુવા) થી અલ્લાહ પર ઈમાનકે સાથ સાથ સબ્ર ફતહમંદીકા બાઈષ હે. ઉન્કે કમરસે બાંધનેવાલે પટકા (કમરબંધ) પર યહ તહરીર થા "હકીકી ઈદૈન અલ્લાહ તઆલાકે ફરાઈઝકી હિફાઝતમેં પોશિદા હે, દીનકા કમાલ શરીઅતસે વાબસ્તા હે ઔર મુરવ્વતમેં કમાલે દીનકી તકમીલ હે."

નમાઝે જનાઝાકે વકત જો પટકા બાંધતે થે ઉસ પર હસ્બે ઝેલ જુમ્લે સબ્ત થે "સઆદતમંદ વહ હે જો અપને નફસકી નિગરાની કરે ઔર પરવરદિગારકે સામને ઈન્સાનકે શફીઅ ઉસ્કે નેક આ'માલ હૈં."

હઝરત ઈદ્રીસ અલચ્હિસ્સલામકે પન્દો નસાઈહ :

હઝરત ઈદ્રીસ અલચ્હિસ્સલામકે બહુતસે પન્દો નસાઈહ ઔર આદાબો અખ્લાકકે જુમ્લે મશ્હૂર હૈં જો મુખ્તલિફ ઝબાનોંમેં ઝર્બુલ્મષલ (કહાવત) ઔર રુમૂઝ વ અસ્રારકી તરહ મુસ્તઅમિલ હૈં ઉન્મેંસે બા'ઝ દર્જે ઝેલ હે :–

(૧) અલ્લાહકી બેકરાં (અનગિનત) નેઅમતોંકા શુક્રિયા ઈન્સાની તાકતસે બાહર હે.

(૨) જો ઈલ્મમેં કમાલ ઔર અમલે સાલિહકા ખ્વાહિશમંદ હો ઉસ્કો

જહાલતકે અસ્બાબ ઔર બદકિર્દારીકે કરીબ ભી ન જાના ચાહિએ. ક્યા તુમ નહીં દેખતે કે હર ફન મૌલા કારિગર અગર સીનેકા ઈરાદા કરતા હે તો સૂઈ હાથમેં લેતા હે, ન કે બર્મા (લકળીમેં છેડ કરનેકા ઔઝાર) પસ હર વકત યહ ઉસૂલ પેશે નઝર રહના ચાહિએ.

(૩) દુન્યાકી ભલાઈ 'હસ્રત' હે ઔર બુરાઈ 'નદામત'

(૪) અલ્લાહકી યાદ ઔર અમલે સાલિહકે લિએ ખુલૂસે નિય્યત શર્ત હે.

(૫) ન ઝૂટી કસ્મેં ખાઓ, ન અલ્લાહ તઆલાકે નામકો કસ્મોંકે લિએ તખ્તએ મશ્ક બનાઓ ઔર ન ઝૂટોંકો કસ્મેં ખાને પર આમાદા કરો. ક્યૂંકે ઐસા કરનેસે તુમ ભી શરીકે ગુનાહ હો જાઓગે.

(૬) ઝલીલ પેશોં (ધંધો)કો ઈખ્તિયાર ન કરો. (મષલન્ સીંગી લગાના, જાનવરોંકી જુફ્તી પર ઉજરત લેના વગૈરહ.)

(૭) અપને બાદશાહોંકી (જો કે પૈગમ્બરકી જાનિબસે અહકામે શરીઅતકે નિફાઝકે લિએ મુકર્રર કિએ જાતે હૈં) ઈતાઅત કરો ઔર અપને બળોંકે સામને પસ્ત (નિચા) રહો ઔર હર વકત હમ્દે ઈલાહીમેં અપની ઝબાનકો તર રખ્ખો.

(૮) હિકમત રૂહકી ઝિંદગી હે.

(૯) દૂસ્રોંકી ખુશ ઐશી પર હસદ ન કરો, ઈસ લિએ કે ઉન્કી યહ મસ્રૂર ઝિંદગી ચંદ રોઝા હે.

(૧૦) જો ઝરૂરિયાતે ઝિંદગીસે ઝિયાદા તાલિબ હુવા વહ કભી કાનિઅ (સંતોસી)ન રહા.

નોટ :– કુછ મુહક્કિકકી ઔર તઝકિરા નિગારોંને હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામ ઔર યૂનાની ફર્ઝી અફસાનોં (Greek Mythology)કે (Hermes) હર મેઝમેં મુતાબકત પૈદા કરનેકી કોશિશ કી હે જો સહીહ નહીં (Hermes) હર મેઝકો ઉન ફર્ઝી અફસાનોંમેં હિકમત વ ફસાહતકા દેવતા કહા જાતા હે. રૂમી ઈસ્કો ઉતારિદ કહતે હૈં.

હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામ

આદકા ઝમાના :

આદકા ઝમાના તકરીબન્ દો હઝાર સાલ કબ્લે મસીહ અલય્હિસ્સલામ

માના જાતા હે ઔર કુર્આને અઝીઝકો આદકો "મિમ બઅ્દ નૂહ" કહ કર કૌમે નૂહ અલય્હિસ્સલામકે ખલીફામેં શુમાર કિયા ગયા હે. નીઝ ઈન્કો આદે અવ્વલી કહા હે ઔર આદકે સાથ ઈરમકા લફઝ લગા હુવા હે.

આદકા મસ્કન :

આદકા મર્કઝી મકામ અર્ઝે અહકાફ હે યહ હઝરે મૌતકે શિમાલમેં ઈસ તરહ વાકિઅ હે કે ઈસકે મશ્રિકમેં અમાન ઔર શિમાલમેં રુબ્ઉલ્ખાલી મગર આજ યહાં રઈય્યતકે ટીલોંકે સિવા કુછ નહીં.

આદકા મઝહબ :

આદ બુત પરસ્ત (બુત બનાનેમેં) થે ઔર અપને પેશા વ કૌમે નૂહકી તરહ સનમ (બુત) પરસ્તી ઔર સનમ તરાશીમેં માહિર થે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે એક અષર મન્કુલ હે ઉસ્મેં હે કે ઉન્કે એક સનમકા નામ સમૂદ ઔર એકકા નામ હિતાર થા.

હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામ :

આદ અપની મમ્લકતકી સત્વત વ જબરૂત (બળાઈ) જિસ્માની કુવ્વત વ સૂરતકે ગુરૂરમેં ઐસે ચમકે કે ઉન્હોંને અલ્લાહ વાહિદકો બિલ્કુલ ભૂલા દિયા ઔર અપને હાથોંકે બનાએ હૂએ બુતોંકો અપના મા'બૂદ માન કર હર કિસ્મકે શય્તાની આ'માલ બેખૌફો ખતર કરને લગે તબ અલ્લાહ તઆલાને ઉન્હીંમેંસે એક પૈગમ્બર હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામકો મબ્ઉષ ફરમાયા. હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામ આદકી સબસે ઝિયાદા મુઅઝ્ઝઝ્ શાખ ખુલૂદકે એક ફર્દ થે. સુર્ખ વ સુફેદ રંગ ઔર વજિયહ થે. ઉન્કી દાઢ્હી બળી થી.

તબ્લીગે ઈસ્લામ :

ઉન્હોંને અપની કૌમકો અલ્લાહ તઆલાકી તવ્હીદ ઔર ઉસ્કી ઈબાદતકી તરફ દા'વત દી ઔર લોગોં પર ઝુલ્મ વ જોર કરનેસે મના' ફરમાયા મગર આદને એક ન માની ઉન્કો સખ્તીકે સાથ જુઠલાયા ઔર ગુરૂરો તકબ્બુરકે સાથ કહને લગે مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً [હા મીમ સજદા આ : ૪૧]

આજ દુન્યામેં હમસે ઝિયાદા શૌકત વ જબૂરતકા કોન માલિક હે ? મગર હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામ મુસલ્સલ ઈસ્લામકી તબ્લીગમેં લગે રહે. વહ અપની કૌમકો અઝાબે ઈલાહીસે ડરાતે ઔર ગુરૂર વ સરકશીકે નતાઈજ બતા

કર કૌમે નૂહ અલય્હિસ્સલામકે વાકિઆત યાદ દિલાતે ઔર કભી ઈર્શાદ ફરમાતે :–

"એ કૌમ ! અપની જિસ્માની તાકત ઔર હુકૂમતકે જબરૂત પર ઘમંડ ન કર બલ્કે અલ્લાહકા શુક્ર અદા કર કે ઉસ્ને તુઝકો યહ દૌલત બખ્શી. કૌમે નૂહ અલય્હિસ્સલામકી તબાહીકે બા'દ ઝમીનકા તુઝકો માલિક બનાયા ખુશ ઐશી, ફારિગુલ્બાલી ઔર ખુશ હાલી અતા કી. લિહાઝા ઉસ્કી નેઅમતોંકો ન ભૂલ ઔર ખુદ સાખ્તા બુતોંકી પરસ્તિશસે બાઝ આ. જો ન નફા' પહુંચા સકતે હૈં ઔર ન દુઃખ દે સકતે હૈં. મૌત વ ઝીસત નફા' વ ઝરર (નુકસાન) સબ એક અલ્લાહ હી કે હાથમેં હે. એ અફરાદે કૌમ ! માના કે તુમ અર્સે તક સરકશી ઔર ઉસ્કી નાફરમાનીમેં મુબ્તલા રહે હો મગર આજ ભી અગર તૌબા કર લો ઔર બાઝ આ જાઓ તો ઉસ્કી રહમત વસીઅ હે ઔર દરવાઝાએ તૌબા બંદ નહીં હુવા. ઈસ્સે મગ્ફિરત ચાહો વહ બખ્શ દેગા. ઉસ્કી તરફ રુજૂઅ હો જાઓ વહ મુઆફ કર દેગા ઔર માલ વ ઈઝ્ઝતમેં સરફરાઝી બખ્શેગા."

આદકો હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામકી યહ નસાઈહ સખ્ત શાક ગુઝરતી થીં ઔર વહ યહ નહીં બરદાશ્ત કર સકતે થે કે, ઈન્કે ખયાલાત, ઈન્કે અકાઈદ વ આ'માલ ગર્ઝ ઈન્કે કિસી ઈરાદમેં ભી કોઈ શખ્સ હામિલ હો, ઉન્કે લિએ નાસિહ મુશ્ફિક બને. ઈસ લિએ અબ ઉન્હોંને યહ રવિશ (તરીકા) ઈખ્તિયાર કી કે હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામકા મઝાક ઉડાયા. ઉન્કો બેવકૂફ ગિરદાના ઔર ઉન્કી મા'સૂમાના હકાનિયતોં ઔર સદાકતોંકી તમામ યકીની દલાઈલ વ બરાહીનકો ઝૂટલાના શુરૂઅ કર દિયા ઔર કહને લગે :–

તર્જમા :– "એ (હઝરત) હૂદ (અલય્હિસ્સલામ) ! તૂ હમારે પાસ એક દલીલ ભી ન લાયા ઔર તેરે કહનેસે હમ અપને ખુદાઓંકો છોળનેવાલે નહીં ઔર ન હમ તુઝ પર ઈમાન લાનેવાલે હૈં." [સૂ.૧૧ આ.૩૫]

ઔર હમ ઈસ ઢોંગમેં આનેવાલે નહીં કે તુઝકો ખુદાકા રસૂલ માન લેં ઔર અપને ખુદાઓંકી ઈબાદત છોળ કર યહ યકીન કર લેં કે વહ ખુદાએ અકબરકે સામને હમારે સિફારશી નહીં હોંગે.

હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામને ઉન્સે કહા કે ન મૈં બેવકૂફ હૂં ઔર ન પાગલ. બિલા શુબા અલ્લાહકા રસૂલ ઔર પય્ગમ્બર હૂં. અલ્લાહ તઆલાને અપને બંદોંકી હિદાયતકે લિએ બેવકૂફકો મુન્તખબ નહીં કિયા કરતા કે, ઉસ્કા

નુકસાન ઉસ્કે નફ'સે બળ્હ જાએ ઔર હિદાયતકી જગહ ગુમ્રાહી આ જાએ. વહ ઈસ અઝીમુશ્શાન ખિદમતકે લિએ અપને બંદોંમેંસે ઐસે શખ્સકો ચુનતા હે જો હર તરહ ઈસ્કા અહલ હો ઔર અસ્લ ખિદમતે હકકો બખૂબી અન્જામ દે સકે.

તર્જમા :– "ઔર અલ્લાહ ખૂબ જાનનેવાલા હે કે અપને મન્સબે રિસાલતકો કિસ જગહ રખ્ખે." [સૂરએ અલઅન્આમ ૬:૧૨૪]

મગર કૌમકી સરકશી ઔર મુખાલિફત બળ્હતી રહી ઔર ઉન પર આફતાબસે ઝિયાદા રોશન દલાઈલો નસાઈહકા મુત્લક અષર ન હુવા ઔર હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામકી તકઝીબ વ તઝલીલકે ઔર ઝિયાદા દરપે હો ગએ ઔર (અલ્અયાઝુ બિલ્લાહ મજનૂન ઔર ખબ્તી) કહ કર ઔર ઝિયાદા મઝાક ઉળાને લગે ઔર કહને લગે એ હૂદ ! અલય્હિસ્સલામ જબસે તૂને હમારે મા'બૂદોંકો બુરા કહના ઔર હમકો ઉન્કી ઈબાદતસે બાઝ રહનેકે લિએ તલ્કીન કરના શુરૂઅ કિયા હે હમ દેખતે હેં ઉસ વકતસે તેરા હાલ ખરાબ હો ગયા હે ઔર હમારે ખુદાઓંકી બદ દુઆસે તૂ પાગલો મજનૂન હો ગયા હે તો અબ હમ ઈસ્કે અલાવા તુઝકો ઔર કયા સમઝેં ? ઉન્કો અપની ઈસ ગુસ્તાખાના જુર્અત વ તોહમતસે યહ ખયાલ હો ચલા થા કે અબ કોઈ શખ્સ હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામકી તરફ ધ્યાન ન દેગા ઔર ઉન્કી બાતોંકો તવજ્જુહસે ન સુનેગા.

હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામને યહ સબ કુછ નિહાયત ઝબ્તો સબ્રસે સુના ઔર ફિર ઉન્સે યૂં મુખાતબ હૂએ 'મેં અલ્લાહકો ઔર તુમ સબકો ગવાહ બના કર સબસે પહલે યહ એ'લાન કરતા હૂં કે મેં ઈસ એ'તિકાદસે કતઅન્ બરી હૂં કે ઈન બુતોંમેં યહ કુદરત હે કે મુઝકો યા કિસીકો કિસી કિસ્મકી ભી કોઈ બુરાઈ પહુંચા સકતે હેં, ઈસ્કે બા'દ તુમકો ઔર તુમ્હારે ઈન મા'બૂદાને બાતિલકો તહદી (ચેલન્જ) કરતા હૂં કે અગર ઉન્મેં ઐસી કુદરત હે તો વહ મુઝકો નુકસાન પહુંચાનેમેં જલ્દીસે ઈકદામ કરેં. મેં અપને અલ્લાહકે ફઝલો કરમસે સાહિબે અકલો ખુર્દ હૂં ફિરાસતો કિયાસતકા માલિક હૂં ઔર હિકમતો દાનાઈકા હામિલ, મેં તો સિર્ફ અપને ઉસ અલ્લાહ હી પર ભરોસા કરતા ઔર ઉસી પર વુષૂક રખતા હૂં જિસ્કે કબ્ઝા વ કુદરતમેં કાઈનાતકે તમામ જાનદારોંકી પેશાનિયાં હેં ઔર જો હયાતો મમાત (ઝિંદગી ઔર મૌત)કા માલિક હે, વહ ઝરૂર મેરી

મદદ કરેગા ઔર હર નુકસાન પહુંચાનેવાલેકે નુકસાનસે મહફૂઝ રખ્ખેગા.'

આખિર હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામને ઉન્કી મુસલ્સલ બગાવત વ સરકશીકે ખિલાફ યહ એ'લાન કર દિયા કે અગર આદકા રવય્યા યહી રહા ઔર હકસે એ'રાઝ વ રુગર્દાનીકી રવિશમેં ઉન્હોંને કોઈ તબ્દીલી ન કી ઔર મેરી પન્દો નસાઈહકો ગોશે દિલ (દિલકે કાનોં)સે ન માના તો મેં અગર્ચે અપની મૂફવ્વઝા (હવાલે કી હૂઈ) ખિદમતકે લિએ હર વકત ચુસ્ત કમર ઔર બાહિમ્મત હૂં મગર ઉન્કે લિએ હલાકત યકીની હે. અલ્લાહ તઆલા અન્કરીબ ઉન્કો હલાક કર દેગા ઔર એક દૂસ્રી કૌમકો ઝમીનકા માલિક બના કર ઉન્કી જગહ કાઈમ કર દેગા ઔર બિલાશુબા વહ અલ્લાહ તઆલાકો ઝર્રા બરાબર ભી નુકસાન નહીં પહુંચા સકતે. વહ તો હર શય્ પર કાદિર વ મુસલ્લિત ઔર હર શય્કા હાફિઝો નિગહબાન હે ઔર તમામ કાઈનાત ઉસ્કે યદે (કબ્ઝએ) કુદરતમેં મુસખ્ખર હે.

એ કૌમ ! અબ ભી સમઝ ઔર અકલો હોશસે કામ લે. કૌમે નૂહ અલય્હિસ્સલામકે હાલતસે ઈબ્રત હાસિલ કર ઔર અલ્લાહકે પૈગામકે સામને સર નિયાઝ ઝુકા દે વર્ના કઝાઓ કદ્રકા હાથ ઝાહિર હો ચુકા હે ઔર બહુત કરીબ હે વહ ઝમાના કે તેરા યહ સારા ગુરૂર વ ઘમંડ ખાકમેં મિલ જાએગા ઔર ઉસ વકત નદામતસે ભી કોઈ ફાઈદા ન હોગા.

હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામને બાર બાર ઉન્કો યહ ભી બાવર (યાદ) કરાયા કે મેં તુમ્હારા દુશ્મન નહીં હૂં, દોસ્ત હૂં, તુમસે ઝરોં સીમ ઔર રિયાસતકા તાલિબ નહીં હૂં બલ્કે તુમ્હારી ફલાહ વ નજાત ચાહત હૂં મેં અલ્લાહ તઆલાકે પૈગામકે બારેમેં ખાઈન નહીં બલ્કે અમીન હૂં, વહી કહતા હૂં જો મુઝસે કહા જાતા હે. જો કુછ કહતા હૂં કૌમકી સઆદત ઔર અચ્છી હાલત ઔર અચ્છા અંજામકે લિએ કહતા હૂં, બલ્કે દાઈમી વ સરમદી નજાતકે લિએ કહતા હૂં.

તુમકો અપની હી કૌમકે એક ઈન્સાન પર અલ્લાહકે પૈગામ નાઝિલ હોનેસે અચંમ્બા નહીં હોના ચાહિએ. ક્યૂંકે યહ કદીમસે અલ્લાહકી સુન્નતે જારિયા હે કે, ઈન્સાનોંકી હિદાયતો સઆદતકે લિએ ઈન્હીંમેંસે એક શખ્સકો ચુન લેતા ઔર અપના રસૂલ બના કર ઉસ્કો ખિતાબ કરતા હે ઔર અપની મર્ઝિયાતો નામર્ઝિયાતસે ઉસ્કે ઝરીએ અપને બંદોંકો મુત્તલઅ કરતા રહતા હે ઔર ફિતરતકા તકાઝા ભી તો યહી હે કે, કિસી કૌમકે રુશ્દો હિદાયતકે લિએ

ઐસે શખ્સકા હી ઈન્તિખાબ કિયા જાએ જો બોલ ચાલમેં ઉન્હીકી તરહ હો, ઉન્કે અખ્લાકો આદાતકા વાકિફો દાના હો, ઉન્કે ખુસૂસી ઈમ્તિયાઝાતસે આશના ઔર ઈન્હીકે સાથ ઝિંદગી ગુઝારતા રહા હો કે ઈસીસે કૌમ માનૂસ હો સકતી હે ઔર વહી ઈન્કા સહીહ હાદી, મુશ્ફિક બન સકતા હે.

આદને જબ યહ સુના તો વહ અજીબ હય્રતમેં પળ ગએ ઈન્કી સમઝમેં ન આયા કે, એક અલ્લાહકી પરસ્તિશકે કયા મા'ના ? વહ ગમ વ ગુસ્સેમેં આ ગએ કે કિસ તરહ હમ બાપ દાદાકી રઈય્યત "અસ્નામ પરસ્તી"કો છોળ દેં ? યહ તો હમારી ઔર હમારે બાપ દાદાકી સખ્ત તોહીન હે, ઉન્કા ગીઝો ગઝબ ભળક ઉઠા કે ઈન્કો કાફિર ઔર મુશ્રિક કયૂં કહા જાતા હે ? જબકે વહ બુતોંકો અલ્લાહકે સામને અપના શફીઅ માનતે હેં ? ઈન્કે નઝદીક હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામકી બાત માન લેનેમેં ઈન્કે મા'બૂદોં ઔર બુઝૂર્ગોંકી તોહીનો તહકીર થી જિન્કો વહ ખુદાએ અકબરકી બારગાહમેં અપના વસીલા ઔર શફીઅ માનતે થે ઔર ઈસીકે લિએ ઈન તસ્વીરોં ઔર મુજસ્સમોં (મુર્તિયોં)કો પૂજતે થે કે, વહ ખૂશ હો કર હમારી સિફારિશ કરેંગે ઔર અઝાબે ઈલાહીસે નજાત દિલાએંગે. આખિર વહ શો'લેકી તરહ ભળક ઉઠે ઔર (હઝરત) હૂદ (અલય્હિસ્સલામ)સે બિગળ કર કહને લગે, તૂને હમકો અપને ખુદાકે અઝાબકી ધમકી દી ઔર હમકો ઈસ્સે યહ કહ કર ડરાયા કે :–

તર્જમા :– "મેં તુમ્હારે ઉપર બળે દિનકે અઝાબ આનેસે ડરતા હૂં (કે કહીં તુમ ઈસકે મુસ્તહિક ન ઠહર જાઓ." [સૂરએ શુઅરાઅ ૨૬:૧૩૫]

તો એ (હઝરત) હૂદ (અલય્હિસ્સલામ) ! અબ હમસે તેરી રોઝ રોઝકી નસીહતેં નહીં સુની જાતીં, હમ ઐસે નાસિહે મુશ્ફિકસે બાઝ આએ, અગર તૂ વાકઈ અપને કોલમેં સચ્ચા હે તો વહ અઝાબ જલ્દ લે આ કે હમારા તેરા કિસ્સા પાક હો.

તર્જમા :– "પસ લા તૂ હમારે પાસ ઉસ શયકો જિસ્કા તૂ હમસે વા'દા કરતા હે, અગર તૂ વાકિઈ સચ્ચોંમેંસે હે." [સૂરએ અઅ્રાફ ૭:૭૦]

હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામને જવાબ દિયા કે અગર મેરી મુખ્લિસાના ઔર સાદિકાના નસાઈહકા યહી જવાબ હે તો બિસ્મિલ્લાહ ઔર તુમ્કો અઝાબકા અગર ઈતના હી શૌક હે તો વહ ભી કુછ દૂર નહીં.

તર્જમા :– "બિલાશુબા તુમ્હારે પરવરદિગારકી જાનિબસે તુમ પર અઝાબ

વ ગઝબ આ પહુંચા.'' [સૂરએ અઅ્રાફ ૭:૭૧]

તુમકો શર્મ નહીં આતી કે તુમ ચંદ ખૂદ સાખ્તા બુતોંકો ઉન્કે નામ ઘળ કર પુકારતે હો ઔર તુમ્હારે આબો અજદાદ (બાપ–દાદા) ઈન્કો અલ્લાહકી દી હુઈ દલીલકે બગૈર મનઘળત તરીકે પર ઉન્કો અપના શફીઅ ઔર સિફારિશ માનતે હો ઔર મેરી રોશન દલાઈલસે ઈન્હિરાફ ઔર સરકશી કર કે અઝાબકે તાલિબ હોતે હો, અગર ઐસા હી શૌક હે તો અબ તુમ ભી ઈન્તિઝાર કરો ઔર મેં ભી ઈન્તિઝાર કરતા હૂં કે વકત કરીબ આ પહુંચા.

તર્જમા :– ''કયા તુમ મુઝસે ઈન મનઘળત નામોં (બુતોં)કે બારેમેં ઝઘળતે હો જિન્કો તુમને ઔર તુમ્હારે બાપ દાદોંને ઘળ લિયા હે કે, જિસ્કે મુતઅલ્લિક તુમ્હારે પાસ ખુદાકી કોઈ હુજ્જત નહીં આઈ. પસ અબ તુમ (અઝાબે ઈલાહીકા) ઈન્તિઝાર કરો મેં ભી તુમ્હારે સાથ ઈન્તિઝાર કરતા હૂં.''
[સૂરએ અઅ્રાફ ૭:૭૧]

હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામકી કૌમ પર અઝાબ :

અલ્હાસિલ કૌમે હૂદ (આદ)કી ઈન્તિહાઈ શરારતો બગાવત ઔર અપને પય્ગમ્બરકી તા'લીમસે બેપનાહ બુગ્ઝો ઈનાદ (દુશ્મની)કી પાદાશે અમલ ઔર કાનૂને જઝાઅકા વકત આ પહુંચા ઔર ગય્રતે હક હરકતમેં આઈ ઔર અઝાબે ઈલાહીને સબસે ખુશ્ક સાલીકી શકલ ઈખ્તિયાર કી. આદ સખ્ત ગભરાએ, પરેશાન હુએ ઔર આજિઝો દરમાંદહ નઝર આને લગે તો હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામકો જોશ હમદર્દીને ઉકસાયા ઔર માયૂસીકે બા'દ ફિર એક મર્તબા ઈન્કો સમઝાયા કે રાહે હક ઈખ્તિયાર કર લો. મેરી નસાઈહ પર ઈમાન લે આઓ કે યહી નજાતકી રાહ હે દુન્યામેં ભી ઔર આખિરતમેં ભી, વર્ના પછતાઓગે, લેકિન બદબખ્તો બદનસીબ કૌમ પર કોઈ અષર ન હુવા બલ્કે બુગ્ઝો ઈનાદ ઔર દોબાલા હો ગયા તબ હોલનાક અઝાબને ઈન્કો આ ઘેરા. આઠ દિન ઔર સાત રાતેં પૈહમ તેઝો તુન્દ હવાકે તૂફાન ઉઠે ઔર ઉન્કો ઔર ઉન્કી આબાદીકો તેહ વ બાલા કર કે રખ દિયા. તનોમંદ ઔર કવી હય્કલ ઈન્સાન જો અપની જિસ્માની કુવ્વતોંકે ઘમંડમેં રસ મસ્ત સરકશ થે, ઈસ તરહ બેહિસ વ હરકત પળે નઝર આતે થે, જિસ તરહ આંધીસે તનાવર દરખ્ત બેજાન હો કર ગિર જાતા હે. ગર્ઝ ઉન્કી સફહે હસ્તીસે મિટા દિયા ગયા તાકે આનેવાલી નસ્લોંકે લિએ ઈબ્રત બનેં ઔર દુન્યા વ આખિરતકી લા'નત ઔર અઝાબ ઉન

પર મુસલ્લત કર દિયા ગયા કે વહ ઈસ્કે મુસ્તહિક થે ઔર હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કે મુખ્લિસ પૈરૂવાને ઈસ્લામ અલ્લાહકી રહમતો નેઅમતમેં અઝાબે ઈલાહીસે મહફૂઝ રહે ઔર સરકશ કૌમકી સરકશી વ બગાવતસે મામૂન હો ગએ.

યહ હે આદે ઉલાકી દાસ્તાન જો અપને અંદર ચશ્મે ઈબ્રત બય્ કે લિએ બેશુમાર પંદો નસાઈહ રખતી ઔર ખુદાએ બરતરકે અહકામકી તા'મીલ ઔર તકવા વ તહારતકી ઝિંદગીકી જાનિબ દા'વત દેતી હે. શરારત, સરકશી ઔર અલ્લાહકે અહકામસે બગાવતકે અંજામે બદસે આગાહ કરતી ઔર વકતી ખૂશ ઐશી પર ઘમંડ કર કે નતીજેકી બદબખ્તી પર મઝાક ઉળાનેસે ડરાતી ઔર બાઝ રખતી હે.

હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામકી વફાત :

હઝરત અલી રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે એક અષર મન્કૂલ હે કે ઈન્કી કબ્ર હઝરે મૌતમેં કષીફે અહમર (સુર્ખ ટીલે) પર હે ઔર ઉસ્કે સિરહાને ઝાઉકા દરખ્ત ખળા હે. દીગર રિવાયાતકે મુકાબિલામેં યહી રિવાયાત સહીહ ઔર માકૂલ મા'લૂમ હોતી હે કે, આદકી બસ્તિયાં હઝરે મૌતકે કરીબ થીં ઔર ઉન્કી (આદકી) તબાહીકે બા'દ કરીબ હી કી બસ્તિયોંમેં હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામને કિયામ ફરમાયા હોગા ઔર વહીં પૈગામે અજલકો લબય્ક કહા હોગા.

ચંદ ઈબ્રતેં :

અલ્લાહકે બર્ગિઝદહ બંદે જબ કિસીકી નેક ખ્વાહી કરતે ઔર કજરવોંકી કજીકો સીધા કરનેકે લિએ નસીહત ફરમાતે તો કુર ચશ્મોં ઔર બદ બાતિનોંકી હર્ઝા સરાઈ, તમસ્ખુર વ તહકીરકી પર્વાહ નહીં કરતે, દિલગીર ઔર રંજીદા હો કર યા નારાઝ હો કર ખૈર ખ્વાહી ઔર નસીહત ગોશીકો નહીં છોળતે ઔર ઉન તમામ ખુસૂસિયાતમેં નુમાયા ઈમ્તિયાઝ યહ હોતા હે કે, વહ અપની ઈસી નસીહતો નેક ખ્વાહીકે લિએ કૌમસે મુતઅલ્લિક કિસી નફા'કી ઉમ્મીદ યા ખ્વાહિશ નહીં રખતે, ઉન્કી ઝિંદગી બદલા ઔર ઈવઝસે યકસીર બુલંદો બરતર હોતી હે.

અપને મુસ્લિહીન ઔર અંબિયા વ સાદિકીનકી ખિલાફ કૌમોંકા બુગ્ઝો વ ઈનાદ ઈસી એક અકીદે પર મબ્ની રહા હે કે હમારે બાપ દાદાકી રીત રસ્મ

ઔર ઉન્કે ખુદ સાખ્તા અસ્નામ (બનાઈ હૂઈ મુતિયોં) કી કહર માનિયતકે ખિલાફ ક્યૂં કુછ કહા જાતા હે. યહ જરષુમા અકવાલકી રૂહાની ઝિંદગીકે લિએ હમેશા તબાહકુન ઔર ઉન્કી ફલાહ વ સઆદતે અબદીકે લિએ હલાકત આફરીં રહા હે.

તબ્લીગ વ પૈગામે હકકી રાહમેં બદીકા બદલા નેકીસે દિયા જાએ ઔર તલ્ખીકા જવાબ શીરીં કલામસે પૂરા કિયા જાએ (અલબત્તા મુબલ્લિગ) ઉન્કી બદકિર્દારી ઔર મુસલ્સલ સરકશી પર અલ્લાહ તઆલાકે બનાએ હૂએ કાનૂન જઝાએ અમલ યા પાદાશે અમલકો ઝરૂર યાદ દિલાએ ઔર આનેવાલે અન્જામે બદ પર યકીનન્ તમ્બીહ કરે ઔર હકીકત બાર બાર સામને લાએ કે જબ કોઈ કૌમ ઈજ્તિમાઈ સરકશી, ઝુલ્મ ઔર બગાવત પર આમાદા હો જાતી હે ઔર ઉસ પર પૈહમ ઈસ્રાર કરતી રહતી હે તો ફિર અલ્લાહ તઆલાકા કહરો ગઝબ ઉસ્કો સફહે આલમસે મિટા દેતા હે ઔર ઉસ્કી જગહ દૂસ્રી કૌમ લે લેતી હે.

હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામ ઔર કૌમે આદકા ઝિક્ર કુર્આને અઝીઝમેં

હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર કુર્આને અઝીઝમેં સૂરએ અઅ્રાફ, હૂદ, ઔર શુઅરાઅમેં આયા હે. જબકે કૌમે આદકા ઝિક્ર અઅ્રાફ, હૂદ, મુઅમિનૂન, શુઅરાઅ, ફસ્લત, અહકાફ, અઝ્ઝારિયાત, અલકમર, અલ્હાક્કહમેં હુવા હે.

હઝરત સાલિહ અલય્હિસ્સલામ

કૌમે ષમૂદ :

કૌમે ષમૂદ વહી અફરાદે કૌમમેં હેં જો આદે ઊલાકી હલાકતકે બા'દ હઝરત હૂદ અલય્હિસ્સલામકે સાથ બચ ગએ થે ઔર ઉન્કી નસ્લ આદે ષાનિયા કહલાઈ ઉન્કો ષમૂદે ઈરમ ભી કહા ગયા.

ષમૂદકી બસ્તિયાં :

ષમૂદકી આબાદિયાં હિજરમેં થીં. હિજાઝ ઔર શામકે દરમિયાન વાદિએ કુરા તક જો મૈદાન નઝર આતા હે યહ સબ ઉન્કા મકામે સુકૂનત. ષમૂદકી બસ્તિયોંકે ખંડેરાત ઔર આષાર આજ તક મૌજૂદ હે ઉન્કી ખુસૂસિયત યહ હે કે ઉન બસ્તિયોંમેં મકાનાત પહાળોંકો કાટ કર બનાએ ગએ થે. ગોયા ષમૂદ ફન્ને તા'મીરમેં યદેતૂલા (મહારત) રખતે થે.

ષમૂદકા ઝમાના :

ષમૂદકે ઝમાનેકે મસ્અલેકે મુતઅલ્લિક કોઈ ફૈસલા કુન મુન્ઝબિત વકત નહીં બતાયા જા સકતા અલબત્તા યહ યકીની તોર પર કહા જા સકતા હે કે ઉન્કા ઝમાના હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામસે પહલેકા ઝમાના હે.

એહલે ષમૂદકા મઝહબ :

ષમૂદ અપને બુત પરસ્ત પેશરૂવોંકી તરહ બુત પરસ્ત થે. વહ ખુદાએ વાહિદકે અલાવા બહુતસે મા'બૂદાને બાતિલકે પરસ્તાર ઔર શિર્કમેં મુબ્તલા થે. ઈસ લિએ ઉન્કી ઈસ્લાહ ઔર ઈહકાકે હક (હકકો ષાબિત કરને)કે લિએ ઈન્હીંકે કબીલેમેસે હઝરત સાલિહ અલય્હિસ્સલામકો નાસિહ પૈગમ્બર ઔર રસૂલ બના કર ભેજા ગયા તાકે વહ ઉન્કો રાહે રાસ્ત પર લાએં ઔર ઉન પર વાઝિહ કરેં કે કાઈનાતકી હર શય્ અલ્લાહકી તવ્હીદ ઔર યકતાઈ પર શાહિદ હે. ઉન્કો અલ્લાહકી નેઅમતેં યાદ દિલાએં ઔર બતાએંકે પરસ્તિશ વ ઈબાદતકે લાઈક ઝાતે અહદ (એક ઝાત અલ્લાહ)કે અલાવા દૂસ્રા નહીં હે.

કુર્આને અઝીઝમેં કિસસકા મતલબ :

કુર્આને અઝીઝકી યહ સુન્નત હે કે વહ ઈન્સાનોંકી હિદાયતકે લિએ ગુઝિશ્તા અક્વામ ઔર ઉન્કે હાદિયોંકે વાકિઆતો હાલાત બયાન કરકે નસીહત વ મૌઈઝતકા સામાન મુહય્યા કરતા હે. તાકે યહ મા'લૂમ હો સકે કે જિન ઉમ્મતોંને ઉન્કી તલ્કીનકા ઈન્કાર કિયા, ઉન્કા મઝાક ઉળાયા ઔર ઉન્કો ઝુઠલાયા તો અલ્લાહ તઆલાને અપને સચ્ચે રસૂલકી તસ્દીકકે લિએ કભી બતોરે ખુદ ઔર કભી કૌમકે મુતાલબા પર ઐસી નિશાનિયાં નાઝિલ ફરમાઈ જો નબિયોં ઔર રસૂલોંકી તસ્દીકકા બાઈષ બને ઔર "મો'જિઝહ" કહલાએં લેકિન અગર કૌમને ઉસ નિશાની 'મો'જિઝહ'કે બા'દ ભી તકઝીબકો ન છોળા ઔર બુગ્ઝો ઈનાદસે વહ ઈન્કાર પર અળે રહે તો ફિર 'અઝાબે ઈલાહી' ને આ કર ઉન્કો તબાહો હલાક કર દિયા ઔર ઉન્કે વાકિઆતકો આનેવાલી કૌમકે લિએ ઈબ્રત વ મૌઈઝતકા સામાન બના દિયા.

નાકતૂલ્લાહ (અલ્લાહકી ઊંટની) :

હઝરત સાલિહ અલય્હિસ્સલામ કૌમે (ષમૂદ)કો બાર બાર સમજાતે ઔર નસીહત ફરમાતે રહે, મગર કૌમ પર મુત્લક અષર નહીં હુવા, બલ્કે ઉસ્કા

બુગ્ઝો ઈનાદ તરક્કી પાતા રહા ઔર ઉન્કી મુખાલફત બળ્હતી હી રહી ઔર વહ કિસી તરહ બુતપરસ્તીસે બાઝ ન આઈ. અગર્ચે એક મુખ્તસર ઔર કમ્ઝોર જમાઅતને ઈમાન કબૂલ કર લિયા ઔર વહ મુસલમાન હો ગઈ, મગર કૌમકે સરદાર ઔર બળે બળે સરમાયાદાર ઈસી તરહ બાતિલ પરસ્તી પર કાઈમ રહે ઔર ઉન્હોંને અલ્લાહકી દી હૂઈ હર કિસ્મકી નેઅમતોંકા શુક્રિયા અદા કરનેકી બજાએ કુફરાના નેઅમતકો શિઆર બના લિયા. વહ હઝરત સાલિહ અલય્હિસ્સલામકા મઝાક ઉળાતે હૂએ કહા કરતે કે, સાલિહ ! અગર હમ બાતિલ પરસ્ત હોતે, અલ્લાહકે સહીહ મઝહબકે મુન્કિર હોતે ઔર ઉસ્કે પસંદિદા તરીકે પર કાઈમ ન હોતે તો આજ હમકો યહ સીમ વઝીરી બોહતાત, સરસબ્ઝ વ શાદાબ બાગાત વ દીગર નેઅમતેં હાસિલ ન હોતી. તૂ ખૂદકો ઔર અપને પૈરૂઓંકો દેખ ઔર ફિર ઉન્કી તંગહાલી ઔર ગુર્બત પર નઝર કર ઔર બતલા કે અલ્લાહકે પ્યારે ઔર મકબૂલ કૌન હેં ? હમ યા તૂમ ?

હઝરત સાલિહ અલય્હિસ્સલામ ફરમાતે કે તુમ અપની ઈસ રફાહીત ઔર ઐશકોશી પર શૈખી ન મારો ઔર અલ્લાહકે સચ્ચે રસૂલ ઔર ઉસ્કે દીને બરહકકા મઝાક ન ઉળાઓ. ઈસ લિએ અગર તુમ્હારે ગુરૂર ઔર ઈનાદકા યહી હાલ રહા તો પલભરમેં યહ સબ કુછ ફના હો જાએગા ઔર ફિર ન તુમ રહોગે ઔર ન તુમ્હારા યહ સાઝો સામાન. બેશક યહ સબ અલ્લાહકી નેઅમતેં હેં બશર્તે યહ કે ઉન્કો હાસિલ કરનેવાલે ઉસ્કા શુક્ર અદા કરેં ઔર ઉસ્કે સામને સરનિયાઝ જુકાએં ઔર બિલાશુબા યહી સામાને અઝાબ વ લા'નત હેં અગર ઉન્કા ઈસ્તિકબાલ શૈખી ઔર ગુરૂરકે સાથ કિયા જાએ. ઈસ લિએ યહ સમઝના ગલતી હે કે હર ઐશકા સામાન અલ્લાહકી રઝામંદીકા બદલા હે.

ષમૂદકો યહ હૈરાની થી કે યહ કૈસે મુમ્કિન હે કે હમ હી મેં એક ઈન્સાન અલ્લાહકા પય્ગમ્બર હો જાએ ઔર વહ અલ્લાહકે અહકામ સુનાને લગે. વહ સખ્ત તા'જ્જુબસે કહતે :–

તર્જમા :– "કે હમારી મોજૂદગીમેં ઈસ પર (ખુદાકી) નસીહત ઉતરતી હે."

[સૂરએ સૉદ ૩૮:૭]

યા'ની અગર ઐસા હોના હી થા તો ઉસ્કે અહલ હમ થે ન કે સાલિહ ઔર કભી અપની કૌમકે કમ્ઝોર અફરાદકો (જો કે મુસલમાન હો ગએ થે) ખિતાબ કર કે કહતે :–

તર્જમા :– "ક્યા તુમકો યકીન હે કે બિલાશુબા સાલિહ અપને પરવરદિગારકા રસૂલ હે ?" [સૂરએ અઅ્રાફ ૭:૭૫]

તબ યહ મુન્કિરીન (કૌમે ષમૂદ) ગુસ્સેમેં કહતે :–

તર્જમા :– "બિલાશુબા હમ તો ઉસ શય્કા જિસ પર તુમ્હારા યકીન હે ઈન્કાર કરતે હેં." [સૂરએ અૂરાફ ૭:૭૬]

બહર હાલ હઝરત સાલિહ અલય્હિસ્સલામકી મગરૂર વ સરકશી કૌમને ઉન્કી પય્ગમ્બરાના દા'વત વ નસીહતકો યૂં તસ્લીમ કરનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર અલ્લાહકે નિશાન (મો'જિઝાએ)કા મુતાલબા કિયા તબ હઝરત સાલિહ અલય્હિસ્સલામને દરગાહે ઈલાહીમેં દુઆકી ઔર કુબૂલિય્યતકે બા'દ અપની કૌમસે ફરમાયા કે તૂમ્હારા મતાલબા નિશાન ઉંટનીકી શકલમેં યહ મોજૂદ હે. દેખો ! અગર તુમને ઉસ્કો ઈઝા પહુંચાઈ તો ફિર યહી તુમ્હારી હલાકતકા સામાન ષાબિત હોગી ઔર અલ્લાહ તઆલાને તુમ્હારે ઔર ઉસ્કે દરમિયાન પાનીકે લિએ બારી મુકર્રર ફરમા દી હે. એક દિન તુમ્હારા હે ઔર એક દિન ઉસ્કા લિહાઝા ઉસ્મેં ફર્ક ન આએ.

કુર્આને અઝીઝને ઉસ્કો નાકતુલ્લાહ (ખુદાકી ઉંટની) કહા હે તાકે પૈશે નઝર રહે કે યૂં તો તમામ મખ્લૂક અલ્લાહ હી કી મિલકિય્યત હે મગર ષમૂદને ચૂંકે ઉસ્કો ખુદાકી એક નિશાનીકી શકલમેં તલબ કિયા થા. ઈસ લિએ ઉસ્કી મોજૂદા ખૂસુસિય્યત ઔર એ'ઝાઝને ઉસ્કો નાકતુલ્લાહકા લકબ દિલાયા ઔર નિઝ ઉસ્કો "લકુમ આયતુહ" કહ કર યહ ભી બતાયા કે યહ નિશાની અપને અંદર ખાસ એહમિય્યત રખતી હે, લેકિન બદ કિસ્મત કૌમે ષમૂદ ઝિયાદા દેર તક ઉસ્કો બર્દાશ્ત ન કર સકી ઔર એક રોઝ સાઝિશ કર કે નાકેહ(ઊંટની) કો હલાક કર ડાલા. હઝરત સાલિહ અલય્હિસ્સલામકો જબ યહ મા'લૂમ હુવાતો આબદીદા હોરો કર ફરમાને લગે. બદબખ્ત કૌમ ! આખિર તુઝસે સબ્ર ન હો સકા અબ અલ્લાહકે અઝાબકા ઈન્તિઝાર કર તીન રોઝકે બા'દ ન ટલનેવાલા અઝાબ આએગા ઔર તુમ સબકો હમેશાકે લિએ તહસ નહસ કર જાએગા.

ષમૂદ પર અઝાબ :

ષમૂદ પર અઝાબ આનેકી અલામત અગલી સુબ્હ હી સે શુરૂઅ હો ગઈ. યા'ની પહલે રોઝ ઉન સબકે ચેહરે ઈસ તરહ ઝર્દ પળ ગએ જૈસાકે ખૌફકી ઈબ્તિદાઈ હાલતમેં હો જાયા કરતા હે ઔર દૂસ્રે રોઝ સબકે ચેહરે સુર્ખ

થે ગોયા ખૌફ વ દહેશતકા યહ દૂસ્રા દર્જા થા ઔર તીસ્રે રોઝ ઉન સબકે ચેહરે સિયાહ થે ઔર તારીકી છાઈ હૂઈ થી. યહ ખૌફ વ દહેશતકા વહ તીસ્રા મકામ હે જિસ્કે બા'દ મૌત હી કા દર્જા બાકી રહ જાતા હે.

બહર હાલ ઈન તીન દિનોંકે બા'દ મુકર્રરા વકત આ પહુંચા ઔર રાતકે વકત "એક હય્બતનાક આવાઝને હર શખ્સકો ઉસી હાલતમેં હલાક કર દિયા જિસ હાલતમેં વહ થા." કુર્આને અઝીઝને ઈસ હલાકતે આફરીં આવાઝકો કિસી મકામ પર સાઈકા (કળકદાર બિજલી) ઔર કિસી જગહ રજફહ (ઝલઝલા ડાલ દેનેવાલે શયૂ) બા'ઝ જગહ તાગિયહ (દહશત નાક) ઔર બા'ઝ જગહ સય્હા (ચીખ) ફરમાયા.

એક તરફ ષમૂદ પર યહ અઝાબ નાઝિલ હુવા ઔર ઉન્કી બસ્તિયોંકો તબાહ વ બરબાદ કર કે સરકશોંકી સરકશી ઔર મગરૂરોંકા અન્જામ ઝાહિર હુવા જબ્કે દૂસ્રી જાનિબ હઝરત સાલિહ અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કે પૈરવ મુસલમાનોંકો અલ્લાહને અપની હિફાઝતમેં લે લિયા ઔર ઉન્કો ઉસ અઝાબસે મહફૂઝ રખ્ખા.

ચંદ ઈબ્રતેં :

સુન્નતુલ્લાહ યહ રહી હે (મગર ઈસ સુન્નતુલ્લાહસે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમકા પૈગામે રિસાલત મુસ્તષના હે. ઈસ લિએ કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમને તસ્રીહ ફરમાઈ હે કે મેંને અલ્લાહ તઆલાસે દુઆ માંગી કે વહ મેરી ઉમ્મત (ઉમ્મતે દઅવત હો યા ઉમ્મતે ઈજાબત) મેં અઝાબે આમ મુસલ્લત ન ફરમાએ ઔર અલ્લાહ તઆલાને મેરી દુઆ કબૂલ ફરમાઈ. કુર્આને અઝીઝને ઈસ્કી તસ્દીક ઈસ તરહ કી :-

તર્જમા :- "એ રસૂલ ઈસ હાલમેં કે તૂ ઉન્મેં મોજૂદ હે અલ્લાહ તઆલા (ઉન કાફિરોં) પર આમ અઝાબ મુસલ્લત ન કરેગા." [સૂરએ અન્ફાલ ૩૩]

લેકિન જો કૌમ અપને નબીસે ઈસ વાદે પર નિશાન તલબ કરેકે અગર ઉન્કા મતલૂબા નિશાન ઝાહિર હો ગયા તો વહ ઝરૂર ઈમાન લે આએંગે ઔર ફિર વહ ઈમાન ન લાએ તો ઉસ કૌમકી હલાકત યકીની હો જાતી હે ઔર અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કો મુઆફ નહીં કરતા તાંકે વહ તાઈબ હો જાએ ઔર અલ્લાહકે દીનકો કબૂલ કર લે ઔર યા અઝાબે ઈલાહીસે સફહે તૌબા કરનેવાલી હસ્તીસે મિટ કર દૂસ્રોંકે લિએ ઈબ્રતકા સબબ બન જાએ.

યહ હલાકત કરનેવાલી ગલતી ઔર નફસકા ધોકા હે કે ઈન્સાન ખૂશ ઐશી, રફાહિય્યત, ઔર દુન્યવી જાહ વ જલાલ દેખ કર યહ સમઝ બેઠે કે જિસ કૌમ યા ફર્દકે પાસ યહ સબ કુછ મોજૂદ હે વહ ઝરૂર અલ્લાહ તઆલાકે સાયેમેં હે ઉન્કી ખુશ ઐશી અલ્લાહ તઆલાકી ખૂશનૂદીકી અલામત હે.

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર કુર્આને પાકમેં :

કુર્આને અઝીઝકે રુશ્દ વ હિદાયતકા પૈગામ ચૂંકે મિલ્લતે ઈબ્રાહીમીકા પૈગામ હે. ઈસ લિએ કુર્આને પાકમેં જગહ જગહ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર કિયા ગયા હે. જો મક્કી વ મદની દોનોં કિસ્મકી સૂરતોંમેં મોજૂદ હે. યા'ની (૩૫) સૂરતોંકી (૬૩) આયાતમેં હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર મિલતા હે.

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે વાલિદકા નામ :

તારીખ ઔર તૌરાત દોનોં હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે વાલિદકા નામ "તારિખ" બતાતે હૈં ઔર કુર્આને અઝીઝકે એ'તિબારસે હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે વાલિદકા નામ "આઝર" હે. ઈસ સિલ્સિલેમેં ઉલ્માએ મુફસ્સિરીન ઔર મગ્રિબી મુસ્તશ્રિકીનને બળી તવીલ બહશેં કી હૈં લેકિન ઉન્મેં ઈખ્તિયાર કર્દા બેજા તકલ્લુફેં હૈં ઈસ લિએ કે કુર્આને અઝીઝને જબ સરાહતકે સાથ આઝરકો અબેએ ઈબ્રાહીમ (ઈબ્રાહીમકા બાપ) કહા હે. તો ફિર ઉલ્માએ અન્સાબ ઔર બાઈબલકી અકલી અંદાઝી બાતોંસે કુર્આને અઝીઝકી યકીની મત્લબકો દૂસ્રે મા'નેમેં લેનેયા ઉસ્સે ભી આગે બળ્હ કર કુર્આને અઝીઝમેં દૂસ્રી 'ઈલ્મે નહવ'કી બાતોંકો માનને પર કોઈ શરઈ મજબૂરી નહીં હે. સાફ ઔર સીધા રાસ્તા યહ હે કે જો કુર્આનને કહા ઉસ્કો તસ્લીમ કિયા જાએ ખ્વાહ નામ હો યા લકબ.

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ઔર દીગર અંબિયા અલય્હિમુસ્સલામ :

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે હાલાતકે સાથ ઉન્કે બિરાદર ઝાદા હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે બેટોં

હઝરત ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત ઈસ્હાક અલય્હિસ્સલામકે વાકિઆત ભી વાબસ્તા હૈં. ઈન તીનોં પય્ગમ્બરોંકે તફસીલી હાલાત ઉન્કે તઝકિરોંમેં બયાન કિએ ગએ હૈં. યહાં સિર્ફ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે હાલાતકે ઝિમનમેં કહીં કહીં ઝિક્ર આએગા.

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી અઝમત :

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી ઈસ અઝમતે શાનકે પૈશે નઝર જો અંબિયા વ રુસૂલકે દરમિયાન ઉન્કો હાસિલ હે. કુર્આને અઝીઝમેં ઉન્કે વાકિઆતકો મુખ્તલિફ ઉસલૂબ(અંદાઝ) કે સાથ જગહ જગહ બયાન કિયા ગયા હે. એક મકામ પર અગર ઈખ્તિસારકે સાથ ઝિક્ર હે તો દૂસ્રી જગહ તફસીલસે તઝકિરા કિયા ગયા હે ઔર બા'ઝ જગહ મુખ્તલિફ શિફાત વ અવસાફકે પૈશે નઝર ઉન્કી શખ્સિયતકો નુમાયાં કિયા હે.

તૌરાત યહ બતાતી હે કે, હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ઈરાકકે કસ્બા "ઈદર"કે બાશિન્દે ઔર અહલે ફિદાનમેંસે થે. ઔર ઉન્કી કૌમ બુત પરસ્ત થી. જબ્કે ઈન્જીલ બરનબાસ મેં તસ્રીહ હે કે ઉન્કે વાલિદ નજ્જારી (સુથારી)કા પૈશા કરતે ઔર અપની કૌમકે લિએ મુખ્તલિફ કબાઈલકે લિએ લકળીકે બુત બનાતે ઔર ફરોખ્ત કિયા કરતે થે. મગર અલ્લાહ તઆલાને હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકો શુરૂઅ હી સે હકકી બસીરત ઔર રુશ્દ વ હિદાયત અતા ફરમાઈ ઔર વહ યહ યકીન રખતે થે કે બુત ન સુન સકતે હૈં, ન દેખ સકતે હૈં ઔર ન કિસીકી પુકારકા જવાબ દે સકતે હૈં ઔર ન નફા' વ નુકસાનકા ઉન્સે કોઈ વાસ્તા ઔર ન લકળીકે ખિલોનોં ઔર દૂસ્રી બની હૂઈ ચીઝોંકે ઔર ઉન્કે દરમિયાન કોઈ ફર્ક વ ઈમ્તિયાઝ હે. વહ સુબ્હ વ શામ આંખસે દેખતે થે કે ઉન બેજાન મૂરતિયોંકો મેરા બાપ અપને હાથોંસે બનાતા ઔર ઘળતા રહતા હે ઔર જિસ તરહ ઉસ્કા દિલ ચાહતા હે નાક, કાન, આંખેં ઔર જિસ્મ તરાશ લેતા ઔર ફિર ખરીદનેવાલોંકે હાથ ફરોખ્ત કર દેતા હે તો ક્યા યહ ખુદા હો સકતે હૈં યા ખુદા કે મષીલ વ હમ્સર કહ સકતે હૈં ?

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને જબ યહ દેખા કે કૌમ બુત પરસ્તી, સિતારા પરસ્તી ઔર મઝાહિર પરસ્તીમેં ઈસ કદર મુનહમક હે કે, ખુદાએ બરતરકી કુદરતે મુત્લકા (કામિલા) ઔર ઉસ્કી અહદિય્યત વ સમદિય્યત (બેનિયાઝી) કા તસવ્વુર ભી ઈન્કે કુલૂબમેં બાકી નહીં રહા ઔર ઉન્કે લિએ

અલ્લાહકી વહદાનિય્યત (એકહોને)કે અકીદેસે ઝિયાદા કોઈ તા'જ્જુબકી બાત નહીં રહી તબ ઉસ્ને કમર હિમ્મત ચુશ્ત (હિમ્મત)કી ઔર ઝાતે વાહિદકે ભરોસે પર ઉન્કે સામને દીને હકકા પૈગામ રખ્ખા ઔર એ'લાન કિયા :–

"એ કૌમ ! યહ ક્યા હે જો મૈં દેખ રહા હૂં કે તુમ અપને હાથસે બનાએ હુએ બુતોંકી પરસ્તિશમેં મશ્ગૂલ હો, ક્યા તુમ ઈસ કદર ખ્વાબે ગફલતમેં હો કે, જિસ બેજાન લકળીકો અપને આલાત (સાધનોં)સે ઘળ કર મુજસ્સમેં (મુર્તિયાં) તય્યાર કરતે હો, અગર વહ મર્ઝીકે મુતાબિક ન બને તો ઉન્કો તોળ કર દૂસ્રે બના લેતે હો, બના લેનેકે બા'દ ફિર ઉન્હી કો પૂજને ઔર નફ્અ' વ ઝરરકા માલિક સમઝને લગતે હો. તુમ ઈસ ખુરાફાતસે બાઝ આઓ અલ્લાહકી તૌહીદકે નગ્મે ગાઓ ઔર ઈસી એક માલિકે હકીકીકે સામને સરનિયાઝ ઝુકાઓ, જો મેરા તુમ્હારા ઔર કુલ કાઈનાતકા ખાલિક વ માલિક હે." મગર કૌમને ઉસ્કી આવાઝ પર બિલ્કુલ કાન ન ધરા ઔર ચૂંકે કાન હક બાત સુનને ઔર આંખે હક બાત દેખનેસે મહરૂમ થી ઈસ લિએ ઉસ્ને જલીલુલ્કદ્ર પય્ગમ્બરકી દા'વતે હકકા મઝાક ઉળાયા ઔર ઝિયાદાસે ઝિયાદા હટધર્મી વ સરકશીકા મુઝાહિરા કિયા.

બાપકો દા'વતે ઈસ્લામ ઔર બાપ બેટેકા મુનાઝરા :

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ દેખ રહે થે કે, શિર્કકા સબસે બળા મરકઝ ઉન્કે અપને ઘરમેં કાઈમ હે ઔર આઝરકી બુત સાઝી વ બુત પરસ્તી પૂરી કૌમકે લિએ મરકઝ બની હૂઈ હે. ઈસ લિએ ફિતરતકા તકાઝા હે કે દા'વતે હક ઔર પૈગામે સદાકતકે ફર્ઝકી અદાયગીકી ઈબ્તિદા ઘર હીસે હોની ચાહિએ. ઈસ લિએ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને સબસે પહલે અપને વાલિદ "આઝર" હીકો મુખાતિબ કિયા ઔર ફરમાયા :–

"એ બાપ ! ખુદા પરસ્તી ઔર મા'રિફતે ઈલાહીકે લિએ જો રાસ્તા તૂને ઈખ્તિયાર કિયા હે ઔર જિસકો આબો અજદાદ(બાપ–દાદા)કા કદીમ રાસ્તા બતલાયા હે, યહ ગુમ્રાહી ઔર બાતિલ પરસ્તીકી રાહ હે ઔર સિરાતે મુસ્તકિમ ઔર રાહે હક સિર્ફ વહી હે જિસ્કી દા'વત મૈં દે રહા હૂં. એ બાપ ! તૌહીદ હી સરચશ્મા નજાત હે ન કે તેરે હાથકે બનાએ હૂએ ઈન બુતોંકી પરસ્તિશ ઔર ઈબાદત ઈસ રાહકો છોળ ઔર તૌહીદે હકકી રાહકો મઝબૂતીકે સાથ ઈખ્તિયાર કર તાકે તૂઝકો અલ્લાહકી રઝા ઔર દુન્યા વ આખિરતકી સઆદત

હાસિલ હો."

મગર અફસોસ કે આઝર પર હઝરતે ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી ઈસ પન્દ વ નસીહતકા મુતલક (બિલ્કુલ)કોઈ અષર નહીં હુવા બલ્કે કબૂલે કહકી બજાએ આઝરને બેટેકો ધમકાના શુરૂઅ કિયા, કહને લગા કે ઈબ્રાહીમ ! (અલય્હિસ્સલામ) અગર તૂ બુતોંકી બુરાઈસે બાઝ ન આએગા તો મૈં તુઝકો સંગસાર કરૂંગા. હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને જબ યહ દેખા કે મુઆમલા અબ હદસે આગે બળ્હ ગયા ઔર એક જાનિબ અગર બાપકે ઈહતિરામકા મસ્અલા હે તો દૂસરી જાનિબ અદાએ ફર્ઝ, હિમાયતે હક ઔર ઈતાઅતે અમ્રે ઈલાહીકા સવાલ હે. તો ઉન્હોંને સોચા ઔર આખિર વહી કિયા જો ઐસે બરગુઝીદા ઈન્સાન ઔર અલ્લાહકે ઊંચે દર્જે પૈગમ્બરકે સાયાને શાન થા. ઉન્હોંને બાપકી સખ્તીકા જવાબ સખ્તીસે નહીં દિયા. હકારતો ઝિલ્લતકા રવૈયા નહીં બરતા બલ્કે નર્મી મુલાતફત (લુત્ફ) ઔર અખલાકે કરીમાનાકે સાથ યહ જવાબ દિયા, એ બાપ ! અગર મેરી બાતકા યહી જવાબ હે તો આજસે મેરા તેરા સલામ હે મૈં અલ્લાહકે સચ્ચે દીન ઔર ઉસ્કે પૈગામે હકકો નહીં છોળ સકતા ઔર કિસી હાલમેં બુતોંકી પરસ્તિશ નહીં કર સકતા, મૈં આજ તુઝસે જુદા હોતા હૂં મગર ગાઈબાના તેરે લિએ દરગાહે ઈલાહી(અલ્લાહકે દરબાર)મેં બખ્શિશ તલબ કરતા રહૂંગા તાકે તુઝકો હિદાયત નસીબ હો ઔર તૂ અલ્લાહકે અઝાબસે નજાત પાએ.

કૌમકો દા'વતે ઈસ્લામ ઔર ઉસ્સે મુનાઝરા :

બાપ ઔર બેટેકે દરમિયાન જબ ઈત્તિફાકકી કોઈ સૂરત ન બની ઔર આઝરને કિસી તરહ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી રુશ્દો હિદાયતકો કબૂલ ન કિયા તો હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને આઝરસે જુદાઈ ઈખ્તિયાર કર લી ઔર અપની દા'વતે હક ઔર પૈગામે રિસાલતકો વસીઅ કર દિયા ઔર અબ સિર્ફ આઝર હી મુખાતિબ ન રહા બલ્કે પૂરી કૌમકો મુખાતિબ બના લિયા. મગર કૌમ અપને બાપ દાદાકે દીનકો કબ છોળનેવાલી થી. ઉસ્ને ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી એક ન સુની ઔર દા'વતે હકકે સામને અપને બાતિલ મા'બૂદોંકી તરહ ગૂંગે, અંધે ઔર બહરે બન ગએ ઔર જબ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને ઝિયાદા ઝોર દે કર પુછા કે યહ તો બતાઓ કે જિન્કી તુમ પરસ્તિશ કરતે હો યહ તુમકો કિસી કિસ્મકા નફા' યા નુકસાન પહુંચાતે હૈં ? તો

કહને લગે કે ઈન બાતોંકે ઝગળેમેં હમ પળના નહીં ચાહતે, હમ તો યહ જાનતે હૈં કે હમારે બાપ દાદા યહી કરતે ચલે આએ હૈં લિહાઝા હમ ભી વહી કર રહે હૈં. તબ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને એક ખાસ અંદાઝસે ખુદાએ વાહિદકી હસ્તીકી જાનિબ તવજ્જુહ દિલાઈ ફરમાને લગે મેં તો તુમ્હારે ઈન સબ બુતોંકો અપના દુશ્મન જાનતા હૂં યા'ની મેં ઉન્સે બેખૌફો ખતર હો કર ઉન્સે એ'લાને જંગ કરતા હૂં કે અગર યહ મેરા કુછ બિગાળ સકતે હૈં તો અપની હસરત નિકાલ લેં. અલબત્તા મેં સિર્ફ ઉસ હસ્તીકો અપના માલિક સમઝતા હૂં જો તમામ જહાનોંકા પરવરદિગાર હે જિસ્ને મુઝકો પૈદા કિયા ઔર રાહે રાસ્ત દિખાઈ, જો મુઝકો ખિલાતા પિલાતા યા'ની રિઝક દેતા હે ઔર જબ મેં મરીઝ હો જાતા હૂં તો જો મુઝકો શિફા બખ્શતા હે ઔર મેરી ઝેશ્તો મૌત (મૌત ઔર ઝિંદગી) દોનોંકા માલિક હે ઔર અપની ખતાકારીકે વકત જિસ્સે યહ તમઅ કરતા હૂં કે વહ કિયામતકે રોઝ મુઝકો બખ્શ દે ઔર મેં ઉસ્કે હુઝૂરમેં યહ દુઆ કરતા હૂં 'એ મેરે પરવરદિગાર ! તૂ મુઝકો સહીહ ફૈસલેકી કુવ્વત અતા કર ઔર મુઝકો નેકોંકારોંકી ફહરિસ્તમેં દાખિલ કર ઔર મુઝકો ઝબાનકી સચ્ચાઈ અતા કર ઔર જન્નતે નઈમકે વારિષોંમેં શામિલ કર' મગર આઝર ઔર કૌમે આઝરકે દિલ કિસી તરહ કબૂલ હકકે લિએ નરમ ન હૂએ ઔર ઉન્કા ઈન્કાર હદસે ગુઝરતા હી રહા.

કવાકિબ પરસ્તી :

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી કૌમ બુત પરસ્તીકે સાથ સાથ કવાકિબ (સિતારા) પરસ્તી ભી કરતી થી ઔર ઉન્કા યહ અકીદા થા કે ઈન્સાનોંકી મૌત વ હયાત ઉન્કા રિઝક ઉન્કા નફા', ઝરર, ખુશ્કસાલી ઔર કહતસાલી, ફતહ વ ઝફર (કામ્યાબી) ઔર શિકસ્ત વ હઝીમત ગર્ઝ તમામ કારખાનએ આલમકા (ઈન્તિઝામ) કવાકિબ ઔર ઉન્કી હરકાતકી તાષીર પર ચલ રહા હે ઔર યહ તાષીર ઉન્કી ઝાતી અવ્સાફ મેંસે હે ઈસ લિએ ઉન્કી ખુશ્નૂદી ઝરૂરી હે ઔર યહ ઉન્કી પરસ્તિશકે બગૈર મુમ્કિન નહીં.

ઈસ લિએ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને જિસ તરહ ઉન્કો ઉન્કે સિફલી (ઝમીની) મા'બુદાને બાતિલ (ઝમીની ઝૂટે બુત) કી હકીકત વ ખોલ કરકે રાહે હકકી તરફ દા'વત દી ઈસી તરહ ઝરૂરી સમઝાકે ઉન્કે ઉલ્વી મા'બુદાને બાતિલ (આસ્માની ઝૂટે બુત બેષુબાતી ઔર ફનાકે મંઝરકો પેશ કરકે ઉસ

હકીકતસે ભી આગાહ કર દે કે તુમ્હારા યહ ખયાલે ફાસિદ ગલત હે કે ઈન ચમકતે હૂએ સિતારોં ચાંદ ઔર સૂરજકો ખુદાઈ તાકત હાસિલ હે. હરગિઝ નહીં યહ ખયાલ ખામ ઔર બાતિલ અકીદા હે મગર યહ બાતિલ પરસ્ત જબકે અપને ખુદ સાખ્તા બુતોંસે ઈસ કદર ડરે હુએ થે કે ઉન્કો બુરા કહનેવાલેકે લિએ હર આન યહ તસવ્વુર કરતે થે વહ ઉન્કે ગઝબમેં આ કર તબાહ વ બરબાદ હો જાએગા તો ઐસે વહમ પરસ્તોંકે દિલોંમેં બુલંદ સિતારોંકી પરસ્તિશકે ખિલાફ જઝ્બા પૈદા કરના કુછ આસાન કામ ન થા ઈસ લિએ (મુજદ્દીદે અંબિયા) ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને ઉન્કે દિમાગોંકે મુનાસિબ એક અજીબ ઔર દિલચસ્પ પેરા યહ બયાન ઈખ્તિયાર ફરમાયા.

તારોં ભરી રાત થી, એક સિતારા ખુબ રોશન થા, હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને ઉસ્કો દેખ કર ફરમાયા "મેરા રબ યહ હે ?" ઈસ લિએ કે અગર સિતારે રુબૂબિય્યત કર સકતે હેં તો ઈન સબમેં મુમ્તાઝ ઔર રોશન હે લેકિન જબ વહ અપને વકતે મુકર્રરા પર નઝરસે ઓઝલ હો ગયા ઔર ઉસ્કો યહ મજાલ નહીં કે અપને પર સિતારોંકે લિએ એક ઘળી ઔર રોનૂમાઈ કરા સકતા ઔર નિઝામે કાઈનાતસે પીછે હટ કર અપને પુજનેવાલોંકે લિએ ઝિયારત ગાહ બના રહતા. તબ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને ફરમાયા "મેં છુપ જાનેવાલેકો પસંદ નહીં કરતા" યા'ની જિસ શય્ પર મુઝસે ભી ઝિયાદા બદલાવકા અષર પળતા હો ઔર જો જલ્દ જલ્દ ઈન અષ્રાતકો કબૂલ કર લેતા હો વહ મેરા મા'બૂદ કયૂં કર હો સકતા હે ફિર નિગાહ ઉઠાઈ તો દેખા કે ચાંદ આબો તાબકે સાથ સામને મૌજૂદ હે ઉસ્કો દેખ કર ફરમાયા "મેરા રબ યહ હે ?" ઈસ લિએ કે યહ ખુબ રોશન હે ઔર અપની ખુન્ક (ઠંડી) રોશનીસે સારે આલમકો બકિઆ નૂર બનાએ હૂએ હેં પર અગર કવાકિબકો રબ બનાના હી હે તો ઈસીકો કયૂં ન બનાયા જાએ, કયૂંકે યહી ઉસ્કા ઝિયાદા મુસ્તહીક નઝર આતા હે.

ફિર જબ સહરકા વકત હોને લગા તો કમરકે ભી માંદ પળ જાને ઔર રૂપોશ હો જાનેકા વકત આ પહુંચા ઔર જિસ કદર તુલૂએ આફતાબકા વકત કરીબ હોતા ગયા ચાંદકા જિસ્મ દેખનેવાલેકી આંખોંસે ઓજલ હોને લગા તો યહ દેખ કર ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને એક ઐસા જુમ્લા ફરમાયા જિસ્સે ચાંદકે રબ હોનેકે સાથ સાથ અલ્લાહ વાહિદકી જાનિબ કૌમકી તવજ્જુહ ઈસ

ખામોશીકે સાથ ફેર દી કે કૌમ ઈસ્કા એહસાસ ભી ન કર સકે ઔર ઈસ ગુફતગૂકા જો મકસદ વહીદ હે "યા'ની સિર્ફ અલ્લાહ વાહિદ પર ઈમાન" વહ ઈન્કે દિલોંમેં બગૈર કસ્દ વ ઈરાદેકે પૈવસ્ત હો જાએ ફરમાયા "અગર મેરા હકીકી ખુદા મેરી રહેનુમાઈ ન કરતા તો મેં ભી ઝરૂર ગુમરાહ કૌમમેંસે એક હોતા."

પસ ઈસ કદર ફરમાયા ઔર ખામોશ હો ગએ ઈસ લિએ કે અભી ઈસ સિલ્સિલેકી એક કળી ઔર બાકી હે ઔર કૌમકે પાસ અભી મુકાબલેકે લિએ એક હથિયાર મોજૂદ હે ઈસ લિએ ઈસ્સે ઝિયાદા કહના મુનાસિબ નહીં થા.

તારોં ભરી રાત ખત્મ હૂઈ, ચમકતે સિતારે ઔર ચાંદ સબ નઝરોંસે ઓઝલ હો ગએ કયૂં ? ઈસ લિએ કે અબ આફતાબે આલમતાબકા રૂખે રોશન સામને આ રહા હે. દિન નિકલ આયા ઔર વહ પૂરી આબો તાબસે ચમકને દમકને લગા.

ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને ઉસ્કો દેખ કર ફરમાયા "યહ હે મેરા રબ કયૂં કે યહ કવાકિબમેં સબસે બળા હે ઔર નિઝામે ફલકીમેં ઈસ્સે બળા સિતારા હમારે સામને દૂસ્રા નહીં હે ?" લેકિન દિન ભર ચમકને ઔર રોશન રહને ઔર તમામ આમલકો રોશન કરનેકે બા'દ વકતે મુકર્રરા પર ઉસ્ને ભી ઈરાકકી સર ઝમીનસે પહલૂ બિચાના શુરૂઅ કર દિયા ઔર શબે દીજોર આહિસ્તા આહિસ્તા સામને આને લગી ઔર આખિરકાર વહ નઝરોંસે ગાઈબ હો ગયા તો અબ વકત આ પહુંચા કે ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ અસ્લ હકીકતકા એ'લાન કર દેં ઔર કૌમકો લાજવાબ બના દેં કે ઈન્કે અકીદેકે મુતાબિક અગર ઈન કવાકિબકો રબૂબિય્યત ઔર મા'બૂદિય્યત હાસિલ હે તો ઈસ્કી ક્યા વજહ કે હમસે ભી ઝિયાદા ઈન્મેં તગય્યુરાત નુમાયાં હેં ઔર યહ જલ્દ જલ્દ ઈન્કે અષરાતસે મુતાષિર હોતે હેં ઔર અગર મા'બૂદ હેં તો ઈન્મેં "ઉફૂલ" (ચમક કર ફિર ડૂબ જાના) કયૂં હે જિસ તરહ ચમકતે નઝર આતે થે ઈસી તરહ કયૂં ચમકતે ન રહે. છોટે સિતારોંકી રોશનીકો માહતાબ (ચાંદ)ને કયૂં માન્દ કર દિયા ઔર માહતાબકે રૂખે રોશનકો આફતાબ (સૂરજ)કે નૂરને કિસ લિએ બેનૂર બના દિયા.

પસ એ કૌમ ! મેં ઈન મુશ્રિકાના અકીદેસે બરી હૂં ઔર શિર્કકી ઝિંદગીસે બેઝાર બિલાશુબા મેંને અપના રૂખ સિર્ફ ઉસી એક અલ્લાહકી જાનિબ કર

લિયા હે જો આસ્માનોં ઔર ઝમીનોંકા ખાલિક હે મૈં "હનીફ" હૂં ઔર "મુશ્રિક" નહીં હૂં.

અબ કૌમ સમઝીકે યહ ક્યા હુવા ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને હમારે તમામ હથિયાર બેકાર ઔર હમારે તમામ દલાઈલ પામાલ કર દિએ અબ હમ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે ઈસ મઝબૂત વ મુહકમ બુરહાન (દલીલ)કા કિસ તરહ રદ કરેં ઔર ઉસ્કી રોશન દલીલકા ક્યા જવાબ દેં ? વહ ઈસ્કે લિએ બિલ્કુલ આજિઝ વ દરમાનંદ થે ઔર જબ કોઈ બસ ન ચલા તો કાઈલ હોને ઔર સદાએ હકકો કબૂલ કર લેનેકે બજાએ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામસે ઝઘડને ઔર અપને મા'બૂદાને બાતિલસે ડરાને લગે કે વહ તેરી તોહીનકા તૂઝસે ઝરૂર ઈન્તિકામ લેંગે ઔર તુઝકો ઈસ્કા ખમીઝા ભૂગતના પડેગા.

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને ફરમાયા તુમ મુઝસે ઝઘડતે ઔર અપને બુતોંસે મુઝકો ડરાતે હો. હાલાંકે અલ્લાહ તઆલાને મુઝકો સહીહ રાહ દીખા દી હે ઔર તુમ્હારે પાસ ગુમ્રાહીકે સિવા કુછ નહીં, મુઝે તુમ્હારે બુતોંકી મુતઅલ્લિક કોઈ પર્વા નહીં, જો કુછ મેરા રબ ચાહેગા વહી હોગા. તુમ્હારે બુત કુછ ભી નહીં કર સકતે, ક્યા તુમકો ઈન બાતોંસે કોઈ નસીહત હાસિલ નહીં હોતી ? તુમકો અલ્લાહકી નાફરમાની કરને ઔર ઉસ્કે સાથ બુતોંકો શરીક ઠહરાનેમેં ભી કોઈ ખૌફ નહીં આતા, જિસ્કે લિએ તુમ્હારે પાસ એક દલીલ ભી નહીં હે ઔર મુઝસે યહ ઉમ્મીદ રખતે હો કે, અલ્લાહ વાહિદકા માનનેવાલા ઔર અમને આલમકા ઝિમ્મેદાર હો કર મેં તુમ્હારે બુતોંસે ડર જાઉંગા, કાશ કે તુમ સમઝતે કે કોન મુફસિદ ઔર કોન મુસ્લેહો અમન પસંદ ?

સહીહ અમનકી ઝિંદગી ઉસી શખ્સકો હાસિલ હે જો અલ્લાહ વાહિદ પર ઈમાન રખતા ઔર શિર્કસે બેઝાર રહતા હે ઔર વહી રાહયાબ હે.

બહર હાલ અલ્લાહ તઆલાકી યહ વહ અઝીમુશ્શાન હુજ્જત થી, જો ઉસ્ને ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી ઝુબાનસે બુત પરસ્તીકે ખિલાફ હિદાયત વ તબ્લીગકે બા'દ કવાકિબ પરસ્તીકે રદમેં ઝાહિર ફરમાઈ ઔર ઉન્કી કૌમકે મુકાબલેમેં ઉન્કો રોશન દલાઈલ વ બરાહીનકે સાથ સર બુલંદી અતા ફરમાઈ.

ગર્ઝ ઈન તમામ રોશન દલાઈલ વ બરાહીનકે બા'દ ભી ઉસી તરહ મુબ્તલા રહી તો હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને એક દિન લોગોંકે સામને એ'લાને જંગ કર દિયા કે મેં તુમ્હારે ઈન બુતોંકે મુતઅલ્લિક એક ઐસી ચાલ ચલૂંગા જો

તુમકો ઝચ કર કે હી છોળેગી.

તર્જમા :– "ઔર અલ્લાહકી કસમ મેં તુમ્હારી અદમ (ન હોનેકી) મોજૂદગીમેં ઝરૂર તુમ્હારે બુતોંકે સાથ ખુફીયા ચાલ ચલૂંગા."

[અલ્અંબિયા ૨૧:૫૭]

ઈસ મુઆમલેકે મુતઅલ્લિક અસલ સૂરતે હાલ યહ હે કે જબ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને આઝર ઔર કૌમકે જમ્હૂર (લોગોં)કો હર તરહ બુત પરસ્તીકે ઐબ ઝાહિર કર કે ઉસ્સે બાઝ રખનેકી સઈ કર લી ઔર હર કિસમકે પંદ વ નસાઈહકે ઝરીએ ઉન્કો યહ બાવર કરનેમેં કુવ્વત સર્ફ કર દી કે યહ બુત ન નફા' પહુંચા સકતે હૈં ઔર ન નુકસાન ઔર યહ કે તુમ્હારે કાહિનોં ઔર પૈશવાંને ઈન્કે મુતઅલ્લિક તુમ્હારે દિલોંમેં ગલત ખૌફ બિઠા દિયા હે કે અગર ઈન્સે મુન્કિર હો જાઓગે તો યહ ગઝબનાક હો કર તુમકો તબાહ કર ડાલેંગે. યહ તો અપની આઈ હૂઈ મુસીબતકો ભી નહીં ટાલ સકતે મગર આઝર ઔર કૌમકે દિલોં પર બિલ્કુલ અષર ન હુવા ઔર વહ અપને દેવતાંકી ખુદાઈ કુવ્વતકે અકીદેસે કિસી તરહ બાઝ ન આએ. બલ્કે કાહિનોં ઔર સરદારોંને ઉન્કો ઔર ઝિયાદા પુખ્તા કર દિયા ઔર ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી નસીહત પર કાન ધરનેસે સખ્તીકે સાથ રોક દિયા તબ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને સોચા કે અબ મુઝકો રુશ્દ વ હિદાયતકા ઐસા પહલૂ ઈખ્તિયાર કરના ચાહિએ જિસ્સે જમ્હૂરકો યહ મુશાહિદા હો જાએ કે વાકઈ હમારે દેવતા સિર્ફ લકળિયોં ઔર પથ્થરોંકી મૂરતિયાં હૈં જો ગૂંગી ભી હૈં, બહરી ભી હૈં, ઔર અંધી ભી ઔર દિલોંમેં યહ યકીન રાસિખ હો જાએ કે અબ તક ઈન્કે મુતઅલ્લિક હમારે કાહિનોં ઔર સરદારોંને જો કુછ કહા થા વહ બિલ્કુલ ગલત ઔર બેસરોપા (માથે પરકી) બાત થી ઔર ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામહી કી બાત સચ્ચી હે. અગર ઐસી કોઈ સૂરત બન આઈ તો ફિર મેરે લિએ તબ્લીગે હકકે લિએ આસાન રાહ નિકલ આએગી. યહ સોચ કર ઉન્હોંને એક નિઝામે અમલ તય્યાર કિયા જિસ્કો કિસી પર ઝાહિર નહીં હોને દિયા ઔર ઉસ્કી ઈબ્તિદા ઈસ તરહ કી કે બાતોં બાતોંમેં અપની કૌમકે અફરાદસે યહ કહે ગુઝરે કે "મેં તુમ્હારે બુતોંકે સાથ એક ખુફિયા ચાલ ચલૂંગા" ગોયા ઈસ તરહ ઉન્કો મુતનબ્બા કરના થા કે 'અગર તુમ્હારે દેવતાઓંમેં કુછ કુદરત હે જૈસાકે તુમ દા'વા કરતે હો તો મેરી ચાલકો બાતિલ ઔર મુઝકો મજબૂર કર દેં કે મેં ઐસા ન કરૂં.' મગર ચૂંકે બાત

સાફ ન થી ઈસ લિએ કૌમને ઉસ જાનિબ કુછ તવજ્જુહ ન કી, હુસ્ને ઈત્તિફાકકે કરીબ હી ઝમાનેમેં કૌમકા એક મઝહબી મૈલા પેશ આ ગયા, જબ સબ ઉસ્કે લિએ ચલને લગે તો કુછ લોગોંને ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામસે ભી ઈસ્રાર કિયા કે વહ ભી સાથ ચલેં. હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને અવ્વલ ઈન્કાર ફરમાયા ઔર જબ ઉસ જાનિબસે ઈસ્રાર બળ્હને લગા તો સિતારોંકી જાનિબ નિગાહ ઉઠાઈ ઔર ફરમાને લગે "અન સકીમુન્" મૈં આજ કુછ અલીલ (બીમાર)સા હૂં. ચૂંકે ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી કૌમકો કવાકિબ પરસ્તીકી વજહસે નુજૂમમેં કમાલ ભી થા ઔર એ'તિકાદ ભી ઈસ લિએ અપને અકીદેકે લિહાઝસે વહ યહ સમઝેકે ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ કિસી નહસ (મન્હુસ) સિતારેકે અષરે બદમેં મુબ્તલા હૈં ઔર યહ સોચ કર બગૈર કિસી તસ્રીહે હાલકે ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકો છોળ કર મૈલેમેં ચલે ગએ.

અબ જબકે સારી કૌમ, બાદશાહ, કાહિન ઔર મઝહબી પેશ્વા મૈલેમેં મસ્રૂફ ઔર શરાબો કબાબમેં મશ્ગૂલ થે તો હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને સોચાકે વકત આ ગયા હે કે અપને નિઝામે અમલકી તક્મીલ કરૂં ઔર મુશાહિદાકી સૂરતમેં જમ્હૂર પર વાઝિહ કર દું કે દેવતાઓંકી હકીકત ક્યા હે ? વહ ઉઠે ઔર સબસે બળે દેવતાકે હયકલ (મંદિર)મેં પહુંચે, દેખા તો વહાં દેવતાઓંકે સામને કિસમ કિસમકે હલ્વોં, ફલોં, મેવોં ઔર મિઠાઈયોંકે ચળ્હાવે રખ્ખે થે. ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને તન્ઝિયા લહઝેમેં ચુપકે ચુપકે ઉન મુર્તિયોંસે ખિતાબ કર કે કહા કે યહ સબ કુછ મૌજૂદ હે, ઉન્કો ખાતે કયૂં નહીં ? ઔર ફિર કહને લગે મૈં બાત કર રહા હૂં ક્યા બાત હે તુમ જવાબ નહીં દેતે ? ઔર ફિર ઉન સબકો તોળ ફોળ ડાલા ઔર સબસે બળે બુતકે કાંધે પર તબર (કુલ્હાળી) રખ કર વાપસ ચલે ગએ.

તર્જમા :– "પસ ચુપકેસે જા ઘુસા ઉન્કે બુતોંમેં ઔર કહને લગા (ઈબ્રાહીમ) ઉન્કે દેવતાઓંસે કયૂં નહીં ખાતે. તુમકો ક્યા હો ગયા કયૂં નહીં બોલતે ? ફિર અપને દાહને હાથસે ઉન સબકો તોળ ડાલા."

[અસ્સાફ્ફાત સૂ.૩૭ આ.૯૧/૯૩]

તર્જમા :– "પસ કર દિયા ઉન્કો ટુકળે ટુકળે મગર ઉન્મેંસે બળે દેવતાકો છોળ દિયા તાકે (અપને અકીદેકે મુતાબિક) વહ ઉસ્કી તરફ રુજૂઅ કરેં (કે યહ ક્યા હો ગયા)"

[સૂ.અલ્અંબિયા આ.૫૮]

જબ લોગ મેલેસે વાપસ આએ તો હયકલ (મંદિર)મેં બુતોંકા યહ હાલ પાયા, સખ્ત બરહમ હૂએ ઔર એક દૂસ્રેસે દર્યાફ્ત કરને લગે કે યહ ક્યા હુવા ઔર કિસ્ને કિયા ? ઉન્મેં વહ ભી થે જિન્કે સામને હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ تاللّٰه لاكيدن اصنامكم કેહ ચુકે થે. ઉન્હોંને ફૌરન્ કહા કે યહ ઉસ શખ્સકા કામ હે જિસ્કા નામ ઈબ્રાહીમ (અલય્હિસ્સલામ) હે. વહી હમારે દેવતાઓંકા દુશ્મન હે.

તર્જમા :– "વહ કહને લગે યહ મુઆમલા હમારે ખુદાઓંકે સાથ કિસ્ને કિયા હે, બિલા શુબા વહ ઝરૂર ઝાલિમ હે (ઉન્મેંસે બા'ઝ) કહને લગે હમને એક જવાનકી ઝબાનસે ઈન બુતોંકા (બુરાઈકે સાથ) ઝિક્ર સુના હે, ઉસ્કો ઈબ્રાહીમ કહા જાતા હે (યા'ની યહ ઉસ્કા નામ હે)"

[સૂ.૨૧ અલ્અંબિયા, આ.૫૯/૬૦]

કાહિનોં ઔર સરદારોંને યહ સુના તો ગમ વ ગુસ્સેસે સુર્ખ હો ગએ ઔર કહને લગે ઉસ્કો મજ્મેકે સામને પકળ કર લાઓં તાકે સબ દેખેં કે મુજરિમ કોન શખ્સ હે.

ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ સામને લાએ ગએ તો બળે રો'બ વ દાબસે ઉન્હોંને પુછા, ક્યૂં ઈબ્રાહીમ તૂને હમારે દેવતાઓંકે સાથ યહ સબ કુછ કિયા હે ?

તર્જમા :– "ઉન્હોંને કહા ઈબ્રાહીમકો લોગોંકે સામને લાઓ તાકે વહ દેખેં, વહ કહને લગે ક્યા ઈબ્રાહીમ તૂને હમારે દેવતાઓંકે સાથ યહ કિયા હે ?" [સૂ.૨૧ અલ્અંબિયા, આ.૬૧/૬૨] ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને દેખા કે અબ બહતરીન મૌકા' આ ગયા હે જિસ્કે લિએ મેંને યહ તદબીર ઈખ્તિયાર કી, મજ્મા મૌજૂદ હે, જમ્હૂર દેખ રહે હેં કે દેવતાઓંકા ક્યા હશ્ર હો ગયા, ઈસ લિએ અબ કાહિનોં ઔર મઝહબી પેશ્વાઓંકો જમ્હૂરકી મૌજૂદગીમેં ઉન્કે બાતિલ અકીદે પર નાદિમ (અફસોસ કરનેવાલા) કર દેનેકા વકત હે તાકે અવામકો આખોં દેખતે મા'લૂમ હો જાએ કે આજ તક ઈન દેવતાઓંકે મુતઅલ્લિક જો કુછ હમસે કાહિનોં ઔર પુજારિયોંને કહા થા યહ સબ ઉન્કા મકરો ફરેબ થા, મુઝે ઉન્સે કહના ચાહિએ કે યહ સબ ઈસ બળે બુતકી કારવાઈ હે. ઉસ્સે દર્યાફ્ત કરૂં ? લા મહાલા વહ યહી જવાબ દેંગે કે કહીં બુત ભી બોલતે ઔર બાત કરતે હેં, તબ મેરા મત્લબ હાસિલ હે ઔર ફિર મેં ઉન્કે અકીદેકા પોલ જમ્હૂર કે સામને ખોલ કર સહીહ અકીદેકી તલ્કીન કર સકૂંગા ઔર બતાઉંગા

કે કિસ તરહ વહ બાતિલ ઔર ગુમ્રાહીમેં મુબ્તલા હૈં. ઉસ વકત કાહિનોં ઔર પુજારિયોંકે પાસ નદામતકે સિવાએ ક્યા હોગા ઈસ લિએ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને જવાબ દિયા,

તર્જમા :– "ઈબ્રાહીમને કહા બલ્કે ઉન્મેંસે ઈસ બળે બુતને યહ કિયા હે પસ અગર યહ (તુમ્હારે દેવતા) બોલતે હોં તો ઉન્સે દર્યાફ્ત કર લોં ?"

[સૂ.૨૧ અલ્અંબિયા, આ.૬૩]

ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી ઈસ યકીની હુજજત ઔર દલીલકા કાહિનોં ઔર પુજારિયોંકે પાસ ક્યા જવાબ હો સકતા થા, વહ નદામતમેં ગર્ક થે, દિલોં ઝલીલો રુસ્વા થે ઔર સોચતે થે કે ક્યા જવાબ દેં ? જમ્હૂર ભી આજ સબ કુછ સમઝ ગએ ઔર ઉન્હોંને અપની આંખોંસે વહ મંઝર દેખ લિયા જિસ્કે લિએ વહ તય્યાર ન થે ઔર અખીરમેં છોટે ઔર બળે સબહી કો દિલમેં ઈકરાર કરના પળા કે ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ઝાલિમ નહીં હે બલ્કે ઝાલિમ હમ ખુદ હૈં કે ઐસે બેદલીલ ઔર બાતિલ અકીદે પર યકીન રખતે હૈં તબ નિહાયત શરમસારીકે સાથ સર નીચે કર કે કહને લગે ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ તૂ ખુબ જાન્તા હે કે ઈન દેવતાઓંમેં બોલનેકી તાકત નહીં હે, યહ તો બેજાન મુર્તિયાં હૈં.

તર્જમા :– "પસ ઉન્હોંને અપને જીમેં સોચા, ફિર કહને લગે બેશક તુમ હી ઝાલિમ હો ઈસ્કે બા'દ અપને અપને સરોંકો નીચે ઝુકા કર કહને લગે (એ ઈબ્રાહીમ) તૂ ખુબ જાન્તા હે કે યહ બોલનેવાલે નહીં હૈં."

[સૂ.૨૧ અલ્અંબિયા, આ.૬૫]

ઈસ તરહ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી હુજજતો દલીલ કામ્યાબ હૂઈ ઔર દુશ્મનોંને એ'તિરાફ કર લિયા કે ઝાલિમ હમ હી હૈં ઔર ઉન્કો જમ્હૂરકે સામને ઝબાનસે ઈકરાર કરના પળા કે હમારે યહ દેવતા જવાબ દેને ઔર બોલનેકી તાકત નહીં રખતે, ચેજાએ નફા' નુકસાનકે માલિક હોં તો અબ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને મુખ્તસર મગર જામિઅ અલ્ફાઝમેં ઉન્કો નસીહત ભી કી ઔર મલામત ભી ઔર બતાયા કે જબ યહ દેવતા ન નફા' પહુંચા સકતે હૈં ઔર ન નુકસાન તો ફિર યહ ખુદા ઔર મા'બૂદ કૈસે હો સકતે હૈં, અફસોસ તુમ ઈતના ભી નહીં સમઝતે યા અકલસે કામ નહીં લેતે ? ફરમાને લગે,

તર્જમા :– ક્યા તુમ અલ્લાહ તઆલાકો છોળ કર ઉન ચીઝોંકી પૂજા કરતે હો જો તુમકો ન કુછ નફ઼ા' પહુંચા સકતે હૈં ઔર ન નુકસાન દે સકતે હૈં, તુમ પર અફસોસ હે ઔર તુમ્હારે ઈન મા'બૂદાને બાતિલ પર ભી જિન્કો તુમ અલ્લાહકે સિવા પુજતે હો ઔર અસલ યહ હે કે અલ્લાહ તઆલા હીને તુમકો પૈદા કિયા હે ઔર ઉન્કો ભી જિન કામોંકો તુમ કરતે હો.

[સૂ.૩૭ અસ્સાફ઼ાત, ૯૫/૯૬]

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી ઈસ નસીહત વ મૌઈઝતકા અષર યહ હોના ચાહિએ થા કે તમામ કૌમ અપને બાતિલ અકીદેસે તાઈબ હો કર મિલ્લતે હનીફીકો ઈખ્તિયાર કર લેતી ઔર કજરવી (ટેળ્હાપન) છોળ કર રાહે મુસ્તકીમ પર ગામ્ઝન હો જાતી લેકીન દિલોંકી કુંજી, નુફૂસકી સરકશી, હટધર્મીવાલી ઝહનિય્યત ઔર બાતિની ખબાષત વ ગંદકીને ઈસ જાનિબ ન આને દિયા ઔર ઈસ્કે બર અક્સ ઉન સબને હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી અદાવત વ દુશ્મનીકા ના'રા બુલંદ કર દિયા ઔર એક દૂસ્રેસે કહને લગે કે અગર દેવતાઓંકી ખુશ્નૂદી ચાહતે હો તો ઈસ્કો ઈસ ગુસ્તાખી ઔર મુજરીમાના હરકત પર સખ્ત સઝા દો ઔર દહકતી હૂઈ આગમેં જલા ડાલો તાકે ઉસ્કી તબ્લીગો દા'વતકા કિસ્સા હી પાક હો જાએ.

બાદશાહકો દા'વતે ઈસ્લામ ઔર ઉસ્સે મુનાઝરા :

અભી યહ મશ્વરે હો હી રહે થે કે શુદા શુદા બાદશાહે વકત તક યહ બાતેં પહુંચ ગઈં ઉસ ઝમાનેમેં ઈરાકકે બાદશાહકા લકબ નમરૂદ હોતા થા ઔર યહ રિઆયાકે સિર્ફ બાદશાહ હી નહીં હોતે થે બલ્કે ખુદકો ઉન્કા રબ ઔર માલિક જાનતે થે ઔર રિઆયા ભી દૂસ્રે દેવતાઓંકી તરહ ઈસ્કો અપના ખુદા ઔર મા'બૂદ માનતી ઔર ઉસ્કી ભી ઈસી તરહ પરસ્તીશ કરતી થી જિસ તરહ દેવતાઓંકી, બલ્કે ઉન્સે ભી ઝિયાદા પાસ વ અદબકે સાથ પેશ આતી થી, ઈસ લિએ કે વહ સાહિબે અકલો શુઉર ભી હોતા થા ઔર માલિકે તખ્તો તાજ ભી.

નમરૂદકો જબ યહ મા'લૂમ હુવા તો આપેસે બાહિર હો ગયા ઔર સોચને લગા કે ઉસ શખ્સકી પૈગમ્બરાના તબ્લીગ વ દા'વતકી સરગર્મિયાં અગર ઈસી તરહ જારી રહીં તો યહ મેરી રુબૂબિય્યત, મુલૂકિય્યત ઔર ઉલૂહિય્યતસે ભી સબ રિઆયાકો નિકાલ કર દેગા ઔર ઈસ તરહ બાપ દાદાકે મઝહબકે સાથ

સાથ મેરી યહ સલ્તનત ભી ઝવાલમેં આ જાએગી. ઈસ લિએ ઈસ કિસ્સેકા ઈબ્તિદા હીમેં ખાતિમા કર દેના બેહતર હે. યહ સોચ કર ઉસ્ને હુકમ દિયા કે હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકો હમારે દરબારમેં હાઝિર કરો. હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામસે દર્યાફત કિયા કે તૂ બાપ દાદાકે દીનકી મુખાલિફત કિસ લિએ કરતા હે ઔર મુઝકો રબ માનનેસે તુઝે કયૂં ઈન્કાર હે ? હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને ફરમાયા કે મેં અલ્લાહે વાહિદકા પરસ્તાર હૂં ઈસ્કે અલાવા કિસીકો ઉસ્કા શરીક નહીં માનતા, સારી કાઈનાત ઔર તમામ આલમ ઉસીકી મખ્લૂક હે ઔર વહી ઈન સબકા ખાલિક વ માલિક હે તૂ ભી ઈસી તરહ એક ઈન્સાન હે જિસ તરહ હમ સબ ઈન્સાન હેં ફિર તૂ કિસ તરહ રબ યા ખુદા હો સકતા હે ઔર કિસ તરહ યહ ગુંગે બહરે લકળીકે બુત ખુદા હો સકતે હેં ? મેં સહીહ રાહ પર હૂં ઔર તુમ સબ ગલત રાહ પર હો, ઈસ લિએ મેં તબ્લીગે હકકો કિસી તરહ છોળ સકતા હૂં ઔર તુમ્હારે બાપ દાદાકે બનાએ હૂએ દીનકો કૈસે ઈખ્તિયાર કર સકતા હૂં ?

નમરૂદને હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામસે દર્યાફત કિયા કે અગર મેરે અલાવા તેરા કોઈ રબ હે તો ઉસ્કા ઐસા વસ્ફ બયાન કર કે જિસકી કુદરત મુઝમેં ન હો. તબ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને ફરમાયા મેરા રબ વહ હે જિસ્કે કબ્ઝેમેં મૌત વ હયાત હે, વહી મૌત દેતા હે ઔર વહી ઝિંદગી બખ્શતા હે. ટેળ્હી સમઝવાલા નમરૂદ મૌત વ હયાતકી હકીકતસે નાઆશ્ના નમરૂદ કહને લગા ઈસ તરહ મૌત વ હયાત તો મેરે કબ્ઝેમેં ભી હે ઔર યહ કેહ કર ઉસી વકત એક બેકુસૂર શખ્સકે મુતઅલ્લિક જલ્લાદકો યહ હુકમ દિયા કે ઈસ્કી ગરદન માર દો ઔર મૌતકે ઘાટ ઉતાર દો, જલ્લાદને ફૌરન્ હુકમકી તા'મીલ કર દી ઔર એક કત્લકે સઝા યાફતા મુજરીમકો જેલસે બુલા કર હુકમ દિયા કે જાઓ હમને તુમ્હારી જાન બખ્શી કી ઔર ફિર હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી જાનિબ મુતવજજેહ હો કર કેહને લગા દેખા મેં ભી કિસ તરહ ઝિંદગી બખ્શતા ઔર મૌત દેતા હૂં, ફિર તેરે ખુદાકી ખુસૂસિય્યત કયા રહી ?

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ સમઝ ગએ કે નમરૂદ યા તો મૌત વ હયાતકી અસલ હકીકતસે નાઆશ્ના હે ઔર યા જમ્હૂર ઔર રિઆયાકો ગલત બતલા દેના ચાહતા હે તાકે વહ ઈસ ફર્કકો ન સમઝ સકેં કે ઝિંદગી બખ્શના

ઈસ્કા નામ નહીં હે, બલ્કે ન હોનેસે મૌજૂદ કરનેકા નામ ઝિંદગી બખ્શના હે ઔર ઈસી તરહ કિસીકો કતલ યા ફાંસીસે બચા લેના મૌતકા માલિક હોના નહીં હે. મૌતકા માલિક વહી હે જો રૂહે ઈન્સાનીકો ઉસ્કે જિસ્મસે નિકાલ કર અપને કબ્ઝેમેં કર લેતા હે ઈસ લિએ બહુતસે દારે રસીદા ઔર શમ્શીરે ચશીદા (તજર્બાકાર બુઝ્હા) ઈન્સાન ઝિંદગી પા જાતે હૈં ઔર બહુતસે કતલોવારસે બચાએ હુએ ઈન્સાન મોતકે લુકમે બન જાતે હૈં ઔર કોઈ તાકત ઉન્કો નહીં રોક સકતી ઔર અગર ઐસા હો સકતા તો ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામસે ગુફતગૂ કરનેવાલા નમરૂદ સરીર આરાએ સલ્તનત (સલ્તનતકી ગદ્દી પર)ન હોતા બલ્કે ઉસ્કે ખાનદાનકા પહલા શખ્સ હી આજ ભી ઈસ તાજ વ તખ્તકા માલિક નઝર આતા, મગર ન મા'લૂમ કે ઈરાકકી સલ્તનતકે કિતને મુદઈ ઝૈરે ઝમીન દફન હો ચુકે ઔર અભી કિતનોંકી બારી હે.

તાહમ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને સોચા કે અગર મૈંને ઈસ મૌકા' પર મૌત વ હયાતકે દકીક ફલ્સફા પર બહષ શુરૂઅ કર દી તો નમરૂદકા મકસદ પૂરા હો જાએગા ઔર વહ જમ્હૂરકો મુગાલતા (તલગી)મેં ડાલ કર અસ્લ મુઆમલેકો ઉલ્ઝા દેગા ઔર ઈસ તરહ મેરા નેક મકસદ પૂરા ન હો સકેગા ઔર તબ્લીગે હકકે સિલ્સિલેમેં સર મેહફિલે નમરૂદકો લાજવાબ કરનેકા મૌકા, હાથસે જાતા રહેગા. કયૂંકે બહષો મુબાહિષો ઔર જલ્દ વ મુનાજરહ મેરા અસ્લ મકસદ નહીં હે, બલ્કે લોગોંકે દિમાગ વ કલ્બમેં અલ્લાહ વાહિદકા યકીન પૈદા કરના મેરા મકસદ વહીદ હે. ઈસ લિએ ઉન્હોંને ઈસ દલીલકો નઝરે અંદાઝ કર કે સમઝાનેકા એક દૂસ્રા પીરાયા ઈખ્તિયાર કિયા ઔર ઐસી દલીલ પૈશકી જિસ્કા સુબ્હ વ શામ હર શખ્સ આંખોંસે મુશાહિદા કરતા ઔર બગૈર કિસી મન્નતો દલીલકે રોઝ વ શબકી ઝિંદગીમેં ઈસ્સે દો ચાર હોતા રહતા હે.

ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને ફરમાયા મૈં ઈસ હસ્તીકો "અલ્લાહ" કહતા હૂં, જો રોઝાના સૂરજકો મશ્રિકસે લાતા ઔર મગ્રિબકી જાનિબ લે જાતા હે. પસ અગર તૂ ભી ઈસ તરહ ખુદાઈકા વા'દા કરતા હે તો ઈસ્કે ખિલાફ સૂરજકો મગ્રિબસે નિકાલ ઔર મશ્રિકમેં છુપા. યહ સુન કર નમરૂદ મબહૂત ઔર લાજવાબ હો કર રહ ગયા ઔર ઈસ તરહ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી ઝુબાનસે નમરૂદ પર અલ્લાહકી દલીલ પૂરી હૂઈ.

નમરૂદ ઈસ દલીલસે મબહૂત (લાજવાબ) કયૂં હુવા ઔર ઉસ્કે પાસ ઈસ્કે

મુકાબલેમેં મુગાલિતાકી ગુંજાઈશ કયૂં ન રહી ? યહ ઈસ લિએ કે ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામકી દલીલકા હાસિલ યહ થા કે મેં એક ઐસી હસ્તીકો અલ્લાહ માનતા હૂં જિસ્કે મુતઅલ્લિક મેરા યહ અકીદા હે કે યહ સારી કાઈનાત ઔર ઉસ્કા સારા નિઝામ ઉસ હી ને બનાયા હે ઔર ઉસ્ને ઈસ પૂરે નિઝામકો અપની હિકમતકે કાનૂનસે ઐસા મુસખ્ખર કર દિયા હે કે ઉસ્કી કોઈ શયૂ ન વકતે મુકર્રરસે અપની જગહસે હટ સકતી હે, ન ઈધર ઉધર હો સકતી હે. તુમ ઈસ પૂરે નિઝામમેંસે આફતાબ હી કો દેખોંકે આલમે અર્ઝી ઈસ્સે કિસ કદર ફાઈદે હાસિલ કરતા હે. ઈસ તરહ કે અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કે તુલૂઅ વ ગુરૂબકા ભી એક નિઝામ મુકર્રર કર દિયા હે. બસ અગર આફતાબ લાખ બાર ભી ચાહે કે વહ ઈસ નિઝામસે બાહિર હો જાએ તો વહ ઈસ પર કાદિર નહીં હે. કયૂંકે ઈસ્કી બાગ અલ્લાહ વાહિદકે કબ્ઝ એ કુદરતમેં હે ઔર ઉસ્કો બેશક યહ કુદરત હે કે જો ચાહે કર ગુઝરે, લેકિન વહ કરતા વહી હે જો ઉસ્કી હિકમતકા તકાઝા હે.

લિહાઝા અબ નમરૂદકે લિએ તીન હી સૂરતેં જવાબ દેનેકી હો સકતી થીં યા વહ યહ કહે કે મુઝે આફતાબ પર પૂરી કુદરત હાસિલ હે ઔર મેંને હી યહ સારા નિઝામ બનાયા હે, મગર ઉસ્ને યહ જવાબ ઈસ લિએ નહીં દિયા કે વહ ખૂદ ઈસ્કા કાઈલ નહીં થા કે યહ સારી કાઈનાત ઉસ્ને બનાઈ હે ઔર આફતાબકી હરકત ઉસ્કે કબ્ઝ એ કુદરતમેં હે, બલ્કે વહ તો ખૂદકો અપની રિઆયાકા રબ ઔર દેવતા કહલાતા થા ઔર બસ.

દૂસ્રી સૂરત યહ થી કે વહ કહતા "મેં ઈસ આલમકો કિસીકી મખ્લૂક નહીં માનતા ઔર આફતાબ તો ખૂદ મુસ્તકિલ દેવતા હે ઈસ્કે ઈખ્તિયારતમેં ખૂદ બહુત કુછ હે." મગર ઉસ્ને યહ ભી ઈસ લિએ ન કહા કે વહ ઐસા કહતા તો ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામકા વહી એ'તરાઝ સામને આ જાતા જો ઉન્હોંને જમ્હૂરકે સામને આફતાબકે રબૂબિય્યતકે ખિલાફ ઉઠાયા થા કે અગર યહ "રબ" હે તો આબિદોં ઔર પુજારિયોંસે ઝિયાદા ઈસ મા'બૂદ ઔર દેવતામેં તગય્યૂરાત ઔર ફનાકે અષરાત મોજૂદ હેં. "રબ" કો ફના ઔર તગય્યુરસે કયા નિસ્બત ઔર કયા ઉસ્કી કુદરતમેં યહ હે કે અગર વહ ચાહે તો વકતે મુકર્રરસે પહલે યા બા'દ તુલૂઅ (ફિરસે નિકલે) યા ગુરૂબ (ફિરસે ડુબ) હો જાએ.

તીસ્રી સૂરત યહ થી કે ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામકી તહદ્દી (ચેલેન્જ)કો

કબૂલ કર લેતા ઔર મગ્રિબસે નિકાલ કર દિખા દેતા મગર નમરૂદ ચૂંકે ઈન તીનોં સૂરતોંમેંસે કિસી સૂરતમેં ભી જવાબ પર કાદિર ન થા ઈસ લિએ મબ્હૂત ઔર લાજવાબ હો જાનેકે અલાવા ઉસ્કે પાસ દૂસ્રા કોઈ ચારાકાર બાકી ન રહા.

ગર્ઝ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને સબસે પહલે અપને વાલિદ આઝરકો ઈસ્લામકી તલ્કીન કી, પૈગામે હક સુનાયા ઔર રાહે મુસ્તકીમ દિખાઈ ઈસ્કે બા'દ અવામ ઔર જમ્હૂરકે સામને ઈસ દા'વતકો આમ કિયા ઔર સબકો અમ્રે હક તસ્લીમ કરાનેકે લિએ ફિતરતકે બહતરીન ઉસૂલ વ દલાઈલકો પેશ કિયા. નર્મી, શીરીં કલામી મગર મઝબૂત વ મુહકમ ઔર રોશન હુજ્જત વ દલીલકે સાથ ઉન પર હકકો વાઝિહ કિયા ઔર સબસે આખિરમેં બાદશાહે નમરૂદસે મુનાઝરા કિયા ઔર ઉસ પર રોશન કર દિયા કે રુબૂબિય્યત વ ઉલૂહિય્યતકા હક સિર્ફ અલ્લાહ વાહિદ હીકે લિએ સઝાવાર હે ઔર બળેસે બળેસે શહનશાહકો ભી યહ હક નહીં હે કે વહ ઉસ્કી હમસિરીકા દા'વા કરે, કયૂંકે વહ ઔર કુલ દુન્યા ઉસીકી મખ્લૂક હે ઔર વુજૂદે અદમવ (ન હો ઉસ્કો વુજૂદમેં લાને)કી કૈદો બંદમેં ગિરફતાર, મગર ઈસ્કે બાવુજૂદ કે બાદશાહ, આઝર ઔર જમ્હૂર હઝરતઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે દલાઈલસે લાજવાબ થે ઔર દિલોંમેં કાઈલ બલ્કે બુતોંકે વાકિએમેં તો ઝબાનસે ઈકરાર કરના પળા કે ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ જો કુછ કહતા હે વહી હક હે ઔર સહીહ વ દુરુસ્ત, તાહમ ઉન્મેંસે કિસીને રાહે મુસ્તકીમકો ઈખ્તિયાર ન કિયા ઔર કબૂલે હકસે મુન્હરિફ (પીછે) હી રહે ઔર ઈતના હી નહીં બલ્કે ઉસ્કે બર અક્સ અપની નદામત વ ઝિલ્લતસે મુતાષ્થિર હો કર બહુત ઝિયાદા ગૈઝો ગઝબમેં આ ગએ ઔર બાદશાહસે રિઆયા તક સબને એક હો કર ફૈસલા કર લિયા કે દેવતાઓંકી તવ્હીન ઔર બાપ દાદાકે દીનકી મુખાલિફતમેં ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકો દહકતી આગમેં જલા દેના ચાહિએ કયૂંકે ઐસે સખ્ત મુજ્રિમકી સઝા યહી હો સકતી હે ઔર દેવતાઓંકી તહકીરકા ઈન્તિકામ લિયા જા સકતા હે.

આગકા સર્દ (ઠંડા) હો જાના :

ઈસ મર્હલે પર પહુંચ કર ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી જદો જહદકા મુઆમલા ખત્મ હો ગયા ઔર અબ દલાઈલ વ બરાહીનકી કુવ્વતકે મુકાબલેમેં

માદ્દી તાકત વ સત્વતને મુઝાહિરા શુરૂઅ કર દિયા, બાપ ઉસ્કા દુશ્મન, જમ્હૂર ઉસ્કા મુખાલિફ ઔર બાદશાહે વકત ઉસ્કે દર્પે સખ્ત, એક હસ્તી ઔર ચહાર જાનિબસે મુખાલિફતકી આવાઝ, દુશ્મનીકે ના'રે ઔર નફરતો હકારતકે સાથ સખ્ત ઈન્તિકામ ઔર ખૌફનાક સઝાકે ઈરાદે. ઐસે વકતમેં ઉસ્કી મદદ કૌન કરે ઔર ઉસ્કી હિમાયતકા સામાન કિસ તરહ મુહય્યા હો ?

મગર ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકો ન ઉસ્કી પર્વાહ થી ઔર ન ઉસ્કા ખૌફ, વહ ઈસી તરહ બેખૌફો ખતર ઔર મલામત કરનેવાલોંકી મલામતસે બેનિયાઝ એ'લાને હકમેં સરશાર ઔર દા'વતે રુશ્દો હિદાયતમેં મશ્ગૂલ થે અલબત્તા ઐસે નાઝૂક વકતમેં જબ તમામ માદ્દી સહારે ખત્મ, દુન્યવી અસ્બાબ નાપેદ ઔર હિમાયત વ નુસ્રત (મદદ)કે ઝાહિરી અસ્બાબ મફકૂદ (ખત્મ) હો ચુકે થે ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકો ઉસ વકત ભી એક ઐસા બળા ઝબરદસ્ત સહારા હાસિલ થા જિસ્કો તમામ સહારોંકા સહારા ઔર તમામ નુસ્રતોંકા નાસિર કહા જાતા હે ઔર વહ અલ્લાહ વાહિદકા સહારા થા. ઉસ્ને અપને જલીલુલ્કદ્ર પૈગમ્બર કૌમકે અઝીમુલ્મરતબતે (ઊંચે દર્જેકે)હાદી ઔર રહનુમાકો બેયારો મદદગાર ન રહને દિયા ઔર દુશ્મનોંકે તમામ મન્સુબોંકો ખાકમેં મિલા દિયા, હુવા યહ કે નમરૂદ ઔર કૌમને ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી સઝાકે લિએ એક મખ્સૂસ જગહ ઔર ઉસ્મેં કઈ રોઝ મુસલ્સલ આગ દહકાઈ ગઈ, હત્તાકે ઉસ્કે શો'લોંસે કુર્બો જવારકી અશ્યાઅ તક જલને લગીં જબ ઈસ તરહ બાદશાહ ઔર કૌમકો કામિલ ઈત્મિનાન હો ગયા કે અબ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે ઈસ્સે બચ નિકલનેકી કોઈ સૂરત બાકી નહીં રહી તબ એક ગોફનમેં ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકો બિઠા કર દહકતી હૂઈ આગમેં ફૈંક દિયા ગયા.

ઉસ વકત આગમેં જલાનેકી તાષીર બખ્શનેવાલેને આગકો હુક્મ દિયા કે વહ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ પર અપની સોઝિશ (દર્દ)કા અષર ન કરે ઔર નારી અનાસિર (આગ)કા મજમૂઆ હોતે હૂએ ભી ઉસ્કે હકમેં સલામતીકે સાથ સર્દ (ઠંડા) પળ જાએ.

આગ ઉસી વકત હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે હકમેં "બરદવ્ં વ સલામા" બન ગઈ ઔર દુશ્મન ઉન્કો કિસી કિસ્મકા નુકસાન ન પહુંચા સકે ઔર ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ દહકતી આગસે સાલિમ વ મહફૂઝ દુશ્મનોંકે

નર્ગા (હુજૂમ)સે નિકલ ગએ.

"દુશ્મન અગર કવીસ્ત નિગહબાં કવી તરસ્ત"

ઈસ મકામ પર એક મઝહબી ઈન્સાનકી તમાનિય્યતે કલ્બ (દિલકા સુકૂન) ઔર સુકૂને ખાતિરકે લિએ યહ કાફી હે કે વહ આગકે "બરદવં વ સલામા" હો જાનેકો ઈસ લિએ સહીહ ઔર મબ્ની બરહકીકત સમઝે કે ઉસ્ને અપની અકલ ઔર શુઉરસે અવ્વલ ઈસ અમ્રકા ઈમ્તિહાન કર લિયા હે કે કુર્આને અઝીઝકી તા'લીમ વહીએ ઈલાહીકી તા'લીમ હે ઔર ઉસ્કી લાનેવાલી હસ્તીકી ઝિંદગીકા હર પહલૂ પય્ગમ્બરાના મા'સૂમિય્યતકે સાથ વાબસ્તા હે ઔર યહ કે વહ જિન મો'જિઝાના હકાઈકકી ઈત્તિલાઆત બહમ પહુંચાતા હે ઔર વહીએ ઈલાહીકે ઝરીએ હમકો સુનાતા હે વહ અકલકે લિએ અગર્ચે હય્રાન કૂન હે લેકિન અકલકી નિગાહમેં મહાલ (મુશ્કિલ) ઔર નામુમ્કિન નહીં ઈસ લિએ એક મુખ્બિરે સાદિક (સચ્ચી ખબર દેનેવાલે)(કે જિસ્કી ઝિંદગીકી સદાકતકા હર પહલૂસે ઈમ્તિહાન કર કે ઈત્મિનાન કર લિયા ગયા હે) કે ઈસ કિસ્મકી ખબરેં બિલાશુબા સહીહ ઔર હક હે ઔર બકૌલે કૈસર, રૂમ, હિર્કલે આઝમ (હરકલ્યૂસ) કે "જો શખ્સ ઈન્સાનોંકે સાથ ઝૂટ નહીં બોલતા ઔર ઉન્સે દગા વ ફરેબ નહીં કરતા વહ એક લમ્હેકે લિએ ભી અલ્લાહકી જાનિબ કિસી ગલત બાતકો મન્સૂબ નહીં કર સકતા ઔર કભી ઉસ પર ઝૂટ બોલનેકી જુર્અત નહીં કર સકતા." ઔર મઝહબી ઝિંદગીમેં સાફ ઔર સીધી રાહ યહી હે કે જિસ મઝહબકી મુકમ્મલ તા'લીમકો અકલકી કસોટી પર પરખ કર હર તરહ કાબિલે ઈત્મિનાન પા લિયા જાએ ઉસ્કે બતાએ હુએ ચંદ ઐસે ઉમૂર પર જો અકલકે લિએ સિર્ફ હય્રાન કૂન હો મગર ઉસ્કે નઝદીક મહાલે ઝાતી ઔર નામુમ્કિનકે મુતારાદિફ ન હો ફલ સફિયાના મુસ્ગાફિયોંકે બગૈર ઈમાન લે આયા જાએ ઔર સાહિબે વહી (સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમ) કી ઈસ યકીની ઔર ગૈરમશ્કૂક ઈત્તિલાઅકો આફતાબકી રોશનીસે ઝિયાદા રોશન સમઝા જાએ ઔર યકીન રખ્ખા જાએ કે તમામ અશ્યાઅમેં ખવાસ વ તાષીરાત પૈદા કરનેવાલે અલ્લાહમેં યહ ભી કુદરત હે કે જબ ચાહે ઉન્કો દી હૂઈ તાષીર ઔર ખાસ્સેકો છીન લે ઔર જબ ચાહે દૂસ્રી કૈફિયતકે સાથ બદલ ડાલે લેકિન ઝાહીર પરસ્તોંકે લિએ અગર યહ બાઈષે ઈત્મિનાન ન હો ઔર ફલસફાકે શૈદાઈ મઝહબકે ઈસ મસ્અલેકો ભી

ફલસફિયાના મુશ્ગાફિયોંસે પાક ન રહને દેના ચાહતે હો તો ઉન્કે લિએ ભી ઈસ મો'જિઝેસે ઈન્કારકી કોઈ ગુંજાઈશ નહીં હે ઈસ લિએ કે હમેં યહ તસ્લીમ હે કે આગકા તબઈ ખાસ્સા જલા દેના હે ઔર જો શયૂ ભી ઉસ્મેં પળેગી જલ જાવેગી લેકિન ઈસ્કી ક્યા વજહ કે બા'ઝ વહ કપળે ઔર અશ્યાઅ જિન્કો "ફાયર પ્રુફ" કહા જાતા હે. આગકે શો'લોંકે અંદર ક્યૂં મહફૂઝ રહતી હે ઔર ઉન્કો આગ જલા કર ક્યૂં ખાસ્તર નહીં કર દેતી.

તુમ કહોગે કે આગ બદસ્તૂર જલાનેકા ખાસ્સા રખતી હે મગર કપળે યા ચીઝ પર એક ઐસા મસાલા લગા દિયા ગયા હે જિસ પર આગ અપના અષર નહીં કર સકતી યહ નહીં હે કે આગને જલાનેકા ખાસ્સા તર્ક કર દિયા હે.

તો એક મઝહબી ઈન્સાન કે લિએ ઈસી તરહ આપકે ફલ્સફિયાના રંગમેં યહ જવાબ દેનેકા ક્યૂં હક નહીં હે કે નમરૂદ ઔર ઉસ્કી કૌમકી દહકતી આગમેં જલાનેકા ખાસ્સા બદસ્તૂર ઉસી તરહ બાકી થા જિસ તરહ આગકે અનાસિરમેં મૌજૂદ હે મગર વહ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે જિસ્મકે લિએ બેઅષર ષાબિત હુવા ફર્ક સિર્ફ ઈસ કદર હે કે તુમ્હારે 'ફાયર પ્રુફ'મેં ઈન્સાનોંકી સોચી હુઈ તદાબીરકા દખલ હે ઔર ઈસ લિએ હર સિખનેવાલેકો એક ફનકી તરહ સીખ લેનેકા મૌકા હાસિલ હે ઔર ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે જિસ્મકા આગસે મહફૂઝ હો જાના વાસ્તએ અલ્લાહ તઆલાકી તદાબીરકે ઝેરે અષર થા ઔર ઈસ કિસ્મકા અગર પૈગમ્બરકી સદાકત ઔર દુશ્મનોંકે મુકાબલેમેં ઉસ્કી બરતરીકે લિએ કભી કભી બતકાઝાએ હિકમત ઉસ્કી જાનિબસે સામને આ જાતા ઔર શરીઅતકી ઈસ્તિલાહમેં "મો'જિઝા" શુમાર હોતા હે બેશક વહ ન ફન હોતા હે ઔર ન વસાઈલ વ અસ્બાબસે પૈદા કર્દા તદાબીરકા મુહતાજ. પસ અલ્લાહ તઆલાકી મખ્લૂક "ઈન્સાન"કો અગર યહ કુદરત હાસિલ હે કે કિસી શયૂકે તબઈ ખવાસકો બા'ઝ અશ્યાઅ પર મુઅષ્ષિર ન હોને દે તો અશ્યાઅકે ખવાસકે ખાલિકકો ક્યૂં યહ કુદરત હાસિલ નહીં કે વહ કિસી ખાસ મૌકા પર શયૂકી તાષીરકો અમલસે રોક દે.

ઔર અગર આજ સાઈન્સકી દર્યાફ્ત પુર ફિઝામેં ઐસી ગૈસેં મૌજૂદ હેં જિનકે બદન પર અષર કરનેસે આગકી સોઝિશસે મહફૂઝ રહા જા સકતા હે તો ગૈસોંકે પૈદા કરનેવાલે ખાલિકકે લિએ કોન માનિઅ હે કે નમરૂદકી દહકતી આગમેં ઉન્કો ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ તક ન પહુંચા દે ઔર ઈસ તરહ

આગકો ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે હકમેં "બરદવ્ં વ સલામ" ન બના દે.

આજ ભી હો જો બરાહિમ સા ઈમાં પૈદા
આગ કર સકતી હે અંદાઝે ગુલિસ્તા પૈદા

મુખ્તસરન્ બદબખ્ત કૌમને કુછ ન સુના ઔર કિસી તરહ રુશ્દો હિદાયતકો કબૂલ ન કિયા ઔર ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી બીવી હઝરત સાર્રા ઔર ઉન્કે બિરદારે ઝાદા હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામકે અલાવા કોઈ એક ભી ઈમાન નહી લાયા, તમામ કૌમને હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકો જલા દેનેકા ફેસલા કર લિયા ઔર દહકતી આગમેં ડાલ દિયા લેકિન અલ્લાહ તઆલાને દુશ્મનોંકે ઈરાદોંકો ઝલીલ વ રુસ્વા કર કે હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે હકમેં આગકો "બરદવ્ં વ સલામા" બના દિયા તો અબ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને ઈરાદા કિયા કે કિસી દૂસરી જગહ જા કર પૈગામે ઈલાહી સુનાએં ઔર દા'વતે હક પહુંચાએં ઔર યહ સોચ કર "ફિદાન". આરામસે હિજરતકા ઈરાદા કિયા.

તર્જમા :– "ઔર ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને કહા મેં જાનેવાલા અપને પરવરદિગારકી તરફ કરીબ હી વહ મેરી રહનુમાઈ કરેગા."

[સૂ.૩૭ અસ્સાફાત આ.૯૯]

યા'ની અબ મુઝે કિસી ઐસી આબાદીમેં હિજરત કર કે ચલા જાના ચાહિએ જહાં અલ્લાહકી આવાઝ ગોશે હક નિપૂશ (હકકો સુનને)સે સુની જાએ અલ્લાહકી ઝમીન તંગ નહીં હે, યહ નહીં ઔર સહી મેરા કામ પહુંચાના હે અલ્લાહ અપને દીનકી ઈશાઅતકા સામાન ખૂદ પૈદા કર દેગા.

ઔર કલ્દાનિય્યીનકી જાનિબ હિજરત :

બહર હાલ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ અપને વાલિદ આઝર ઔર કૌમસે જુદા હો કર ફુરાતકે અરબી કિનારેકે કરીબ એક બસ્તીમેં ચલે ગએ જો ઔર કલ્દાનિય્યીનકે નામસે મશ્હૂર હે યહાં કુછ અર્સા કયામ કિયા ઔર હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત સાર્રા દોનોં હમ સફર રહે ઔર કુછ દિનોંકે બા'દ યહાંસે હિરાન યા હારાનકી જાનિબ રવાના હો ગએ ઔર વહાંસે દીને હનીફકી તબ્લીગ શુરૂઅ કર દી મગર ઈસ અર્સેમેં બરાબર અપને વાલિદ આઝરકે લિએ બારગાહે ઈલાહીમેં ઈસ્તિગ્ફાર કરતે ઔર ઉસ્કી હિદાયતકે લિએ દુઆ માંગતે રહે ઔર યહ સબ કુછ ઈસ લિએ કિયા કે વહ

નિહાયત રકીકુલ્કલ્બ (નરમ દિલ) રહીમ ઔર બહુત હી નરમ દિલ વ બુર્દબાર થે ઈસ લિએ આઝરકી જાનિબસે હર કિસ્મકી અદાવતકે મુઝાહિરોંકે બાવુજૂદ ઉન્હોંને આઝરસે યહ વા'દા કિયા થા કે અગર્ચે મેં તુઝસે જુદા હો રહા હૂં ઔર અફસોસ કે તૂને અલ્લાહકી રુશ્દો હિદાયત પર તવજ્જુહ ન કી તાહમ બરાબર તેરે હકમેં અલ્લાહસે મગ્ફિરતકી દુઆ કરતા રહૂંગા આખિર કાર હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકો વહીએ ઈલાહીને મુત્તલિઅ કિયા કે આઝર ઈમાનલાનેવાલા નહીં હે ઔર યહ ઉન્હીં અશ્ખાસમેંસે હે જિન્હોંને અપની નેક ઈસ્તિઅદાદકો ફના કરકે ખુદકો ઈસ્કા મિસ્દાક બના લિયા,

તર્જમા :– "અલ્લાહને મુહર લગા દી ઉન્કે દિલોં પર ઔર ઉન્કે કાનોં પર ઔર ઉન્કી આંખોં પર પર્દા હે." [સૂ. અલબકરહ ૨, આ. ૭]

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકો જબ યહ મા'લૂમ હો ગયા તો આપને આઝરસે અપની બરાતકા સાફ એ'લાન કર દિયા.

હિજરતે ફલસ્તીન :

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ઈસ તરહ તબ્લીગ કરતે કરતે ફલસ્તીન પહૂંચે, ઈસ સફરમેં ભી ઉન્કે હમરાહ હઝરત સાર્હ હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામકી બીવી થી. હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને ફલસ્તીનકે અરબી અતરાફમેં સુકૂનત ઈખ્તિયાર કી, ઉસ ઝમાનેમેં યહ ઈલાકા કન્આનિયોંકે ઝેરે ઈક્તિદાર થા ફિર કરીબ હી શીકમ (નાબલિસ)મેં ચલે ગએ ઔર વહાં કુછ અર્સા કયામ કિયા ઉસ્કે બા'દ યહાં ભી ઝિયાદા મુદ્દત કિયામ નહીં ફરમાયા ઔર અરબ હી જાનિબ બઢતે ચલે ગએ હત્તાકે મિસ્ર તક જા પહુંચે.

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામસે મુતઅલ્લિક દીગર મસાઈલ :

હદીષકી કિતાબોંમેં હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામસે મુતઅલ્લિક ઈસ તરહ કિયા ગયા હે કે : "નહીં ઝૂટ બોલા કભી હરગિઝ ઈબ્રાહીમ નબી અલય્હિસ્સલામને મગર તીન ઝૂટ" (બુખારી શરીફ) તફસીલ યહ હે.

૧. હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી નાસાઝી તબઅ :

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે વાકિઆતમેં કુર્આને અઝીઝને ઈસ મૌકા' પર જબકે ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ઔર કૌમકે બા'દ અફરાદકે દરમિયાન મેલેકી શિર્કતકે લિએ ગુફતગૂ હો રહી થી. હઝરત ઈબ્રાહીમ

અલય્હિસ્સલામકા કૌલ નકલ કિયા હે "કાલ, અન સકીમુન્" (ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને ફરમાયા, મૈં બીમાર હૂં.) ઈસ જુમ્લેમેં એક ખાલિઝહન ઈન્સાન એક લમ્હેકે લિએ ભી યહ તસવ્વુર નહીં કર સકતા ઈસ્મેં ઝૂટકા શાઈબા હો સકતા હે, કયૂંકે ઈસ્મેં ઝિક્ર અલાલતે તબઅ (તબીઅતકે બીમાર)કા હે જિસ્કો હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ હી ખુદ જાન સકતે હૈં. ઈસ્મેં દૂસ્રોંકો ખ્વામ ખ્વાહ શક ઔર તરદ્દુદકા કોનસા મૌકા હે હત્તાકે અગર એક શખ્સ ઝાહિર બીન નિગાહોંમેં તંદુરસ્ત નઝર આતા હો તબ ભી ઝરૂરી નહીં હે કે વહ વાકિઈ તંદુરસ્ત હે હો સકતા હે કે ઉસ્કા મિઝાજ કિસી વજહ હદ એ'તિદાલ પર ન હો ઔર ઐસી તકલીફમેં મુબ્તલા હો જિસ્કા ઈઝહાર કિએ બગૈર દૂસ્રા ઈસ્કો ન સમઝ સકે.

૨. બુતોંકી શિકસ્ત વ રીખત :

બુતોંકી શિકસ્ત વ રીખતકે સિલ્સિલેમેં જબ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામસે દર્યાફત કિયા ગયા તો હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકા જવાબ ઈસ તરહ મન્કૂલ હે :–

તર્જમા :– "ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને કહા બલ્કે ઉન્મેંસે સબસે બળે બુતને કિયા હે પસ ઉન્સે પુછો અગર યહ બોલ સકતે હૈં."

[સૂ.૨૧ અંબિયાઅ, આ.૬૩]

ઈસ જવાબમેં ઝૂટકા શાઈબા ઈસ લિએ નહીં હો સકતા કે દો અલગ ખ્યાલ રખનેવાલે ઈન્સાનોંમેં અગર મુનાઝરા ઔર તબાદલાએ ખયાલાતકી નૌબત આ જાતી હે તો મા'મૂલી હર્ફ શનાસી ભી ઈસ હકીકતસે આગાહ હે કે અપને મુકાબિલકો ઉસ્કી ગલતી પર મુતનબ્બહ કરને ઔર લાજવાબ કર દેનેકા બેહતરીન તરીકા યહ હે કે ઉસ્કે મુસલ્લમાતમેંસે કિસી મુસલ્લમ અકીદેકો સહીહ ફર્ઝ કર કે ઈસ તરહ ઉસ્કા ઈસ્તિઅમાલ કરે કે ઉસ્કા ષમરા ઔર નતીજા હરીફકે ખિલાફ ઔર અપને મુવાફિક ઝાહિર હો. ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને યહી કિયા ઉન્કી કૌમકા યહ અકીદા થા કે ઉન્કે દેવતા સબ કુછ સુનતે ઔર હમારી મુરાદોંકો પૂરા કરતે હૈં વહ અપને પુજારિયોં ઔર મુઅતકિદોંસે ખુશ ઔર અપને દુશ્મનોં ઔર મુખાલિફોંસે સખ્ત ઈન્તિકામ લેતે હૈં. ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામનને જબ ઉન્કે દેવતાઓંકો તોળફોળ ડાલા તો બળે બુતકો છોળ દિયા, આખિર જબ પુછ ગછકી નૌબત આઈ તો ઉન્હોંને મુનાઝરાકા વહી ઉસ્લૂબ

ઈખ્તિયાર કિયા જિસ્કા ઝિક્ર હો ચુકા હે નતીજા યહ નિકલા કે કાહિનોં, પુજારિયોં ઔર સારી કૌમકો યહ એ'તિરાફ કરના પળા કે હમ હી ગલતી પર હેં ઔર બુતોંમેં ગોયાઈકી તાકત નહીં હે લિહાઝા અપની અલાલતે તબઈ ઔર બુતોંકી શિકસ્ત વ રીખતસે મુતઅલ્લિક જુમ્લોંમેં એક બાત ભી ઐસી નહીં હે જિસ્કો હકીકતન્ યા સૂરતન્ ઝૂટ કહા જા સકે.

૩. હઝરત સારાસે મુતઅલ્લિક હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકા બયાન :

તીસ્રી બાત હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી હદીષકે મુતઅલ્લિક હે જિસ્મેં મઝકૂર હે કે ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકા જબ મિસ્રસે ગુઝર હુવા તો ઉન્હોંને મિસ્ર પહુંચનેસે પહલે અપની ઝવ્જાએ મુતહ્હરા (બીવી) હઝરત સાર્રા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે યહ ફરમાયા કે યહાં કા બાદશાહ જાબિર વ ઝાલિમ હે અગર કિસી હસીન ઔરતકો દેખતા હે તો ઝબરદસ્તી છીન લેતા હે ઔર ઉસ્કે સાથી મર્દકો અગર વહ ઔરતકા શોહર હે તો કત્લ કર દેતા હે ઔર કોઈ દૂસ્રા અઝીઝ હે તો ઉસ્સે કોઈ તા'રુઝ નહીં કરતા. તુમ ચૂંકે મેરી દીની બહન હો ઔર ઉસ સરઝમીનમેં મેરે ઔર તુમ્હારે અલાવાહ દૂસ્રા કોઈ મુસલમાન નહીં હે ઈસ લિએ તુમ ઉસ્સે કહ દેના કે યહ મેરા ભાઈ હે. ચુનાંચે ઐસા હી હુવા ઔર જબ શબમેં ઉસ્ને ઈરાદા બદ કિયા તો ઉસ્કા હાથ શલ (બેકાર) હો કર રહ ગયા ઔર વહ કિસી તરહ હઝરત સાર્રા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો હાથ ન લગા સકા, યહ દેખ કર ઉસ્ને સાર્રા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે કહા, કે અપને અલ્લાહસે દુઆ કર કે મેરા હાથ દુરુસ્ત હો જાએ તો મેં તુઝકો રિહા કર દૂંગા. સાર્રા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને દુઆ કી મગર ઉસ્ને ફિર ઈરાદા બદ કિયા, દોબારાહ ઉસ્કા હાથ શલ હો ગયા તીસ્રી મર્તબા ફિર યહી તમામ કિસ્સા પૈશ આયા તબ ઉસ્ને કહા કે મા'લૂમ હોતા હે યહ "જિન" હે ઈન્સાન નહીં હે ઉસ્કો મેરે પાસસે લે જાઓ ઔર સાથ હી હાજિરા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો હવાલે કર કે કહા કે ઈસ્કો ભી અપને સાથ લે જા મેંને તેરે હવાલે કિયા. જબ સાર્રા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ હાજિરા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો સાથ લે કર હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે પાસ આઈ તો ઉન્હોંને હાલ દરયાફ્ત કિયા ઔર સાર્રા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને મુબારક બાદી દી ઔર કહા "શુક્ર હે અલ્લાહકા કે ઉસ્ને હમકો ઈસ

ફાસિક વ ફાજિરસે નજાત દી ઔર આપકે લિએ એક ખાદિમા ઔર સાથ કર દી.''

ઈસ મઝમૂનકી અહાદીષે મુખ્તલિફ અહાદીષકી કિતાબોંમેં મન્કૂલ હે. મુસન્નિફ કિતાબ (મવ્લાના મુહમ્મદ હિફઝુર્રહમાન સાહિબ સ્યૂહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ) ને તફસીલી ગુફતગૂકે બા'દ અવ્વલન્ યહ લિખ્ખા હે,

"સિદ્કે લિસાની" અંબિયા અલય્હિમુસ્સલામકી જુદા ન હોનેવાલી ઔર ઈસ્મત નબીકે લિએ એક ઝરૂરી સિફત હે. નીઝ જબ્કે ખુસૂસિય્યતકે સાથ કુર્આને અઝીઝને ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે મુતઅલ્લિક હસ્બે ઝૈલ ઈમ્તિયાઝકા સરાહતકે સાથ ઝિક્ર ફરમા દિયા હે તો ફિર ઈન્કે સાથ ઝાહિરમેં ભી કિઝબ (ઝૂટ)કી નિસ્બત કૈસી ?

"ઔર યાદ કર કિતાબમેં ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર બેશક થા વહ સિદ્દીક (સાદિકુલ્નફસ) નબી." [સૂરએ મરયમ ૧૯:૪૧]

"સિદ્દીક" મુબાલિગાકા સય્ગા હે ઔર ઐસી હસ્તી પર ઉસ્કો બોલા જાતા હે. "સિદ્દીક" જિસ્કી ઝાતી ઔર નફસયાતી સિફત હો. (ઉસ્કે બા'દ મુસન્નિફ મોસૂફ અપની રાએ લિખતે હેં)

ઈસ્મત પય્ગમ્બર (નબીકી ઈઝઝત)કા મસ્અલા બિલાશુબા ઉસૂલે દીન ઔર મુહમાત (અહમ) અકાઈદમેંસે હે બલ્કે દીન વ મઝહબકી સદાકતકી ઈસાસ વ બુન્યાદ સિર્ફ ઈસી એક મસ્અલે પર કાઈમ હે ક્યૂંકે યહ તસ્લીમ કર લેનેકે બા'દ કે બા'ઝ હાલાતમેં નબી ઔર પય્ગમ્બર ભી કિઝબકી કોઈ ન કોઈ શકલ વ સૂરત ઈખ્તિયાર કર સકતા હે ખ્વાહ વહ હિમાયત હી મેં ક્યૂં ન હો ઉસ્કી લાઈ હૂઈ તા'લીમસે યહ ઈમ્તિયાઝ ઉઠ જાએગા કે ઉસ્કા કોન સાજિઝ અપની હકીકી મુરાદકે સાથ વાબસ્તા હે ઔર કોનસા કિઝબકે રંગમેં રંગા હુવા ઔર અગર યહ માન લિયા જાએ તો ફિર દીન, દીન નહીં રહ સકતા ઔર ન મઝહબ, મઝહબ. ઈસ લિએ કુર્આને અઝીઝકા યહ મન્સૂસ અકીદા "ઈસ્મતે પય્ગમ્બર" અપની જગહ ગૈર મુતઝિલ્ઝલ (પક્કા) ઔર ગૈર મુતબદ્દિલ (બદલને ન પાવે ઐસે) અકીદે હે ઔર ઈસ લિએ બિલાશુબા જો ઈસ અકીદેકી સદાકત પર હર્ફ ગીરીકા બાઈષ હે વહ ખુદ અપની જગહ યા કાબિલે રદ વ ઈન્કાર હે યા અપની સહીહ મતલબકે લિએ જવાબદહ.

હઝરત હાજિરા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી હૈસિય્યત :

તમામ રિવાયતસે ઈસ કદર યકીની મા'લૂમ હોતા હે કે હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ અપની બીવી સાર્રા ઔર અપને બિરાદરઝાદા હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામકે સાથ મિસ્ર તશરીફ લે ગએ ઔર યહ વહ ઝમાના હે જબ્કે મિસ્રકી હુકૂમત ઐસે ખાનદાનકે હાથમેં હે જો શામી કૌમસે તઅલ્લુક રખતા થા ઔર ઈસ તરહ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામસે નસબી સિલ્સિલેમેં વાબસ્તા થા, યહાં પહુંચ કર ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ઔર ફિરઔને મિસ્રકે દરમિયાન ઝરૂર કોઈ ઐસા વાકિઆ પેશ આયા જિસ્સે ઉસ્કો યકીન હો ગયા કે ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉસ્કા ખાનદાને ખુદાકા મકબૂલ ઔર બર્ગુઝીદા ખાનદાન હે. યહ દેખ કર ઉસ્ને હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કી બીવી હઝરત સાર્રાકા બહુત એ'ઝાઝ કિયા ઔર હર કિસ્મકે માલો મનાલસે નવાઝા ઔર સિર્ફ ઈસી પર ઈક્તિફા નહીં કિયા બલ્કે અપને પુરાને ખાનદાની રિશ્તેકો મઝબૂત ઔર મુસ્તહકમ કરનેકે લિએ અપની બેટી હાજિરાકો ભી ઉન્કી ઝૌજિય્યત (નિકાહ)મેં દે દિયા જો ઉસ ઝમાનેકે રસ્મો રિવાજકે એ'તિબારસે પહલી ઔર બળી બીબીકી ખિદમત ગુઝાર કરાર પાએં ચુનાંચે યહૂદકી મો'તબર રિવાયતકે મુતાબિક હઝરત હાજિરા "શાહે મિસ્ર" ફિરઔનકી બેટી થી, લોંડી ઔર બાંદી નહીં થીં તૌરાતકા એક મો'તબર મુફસ્સિર બીસિલોમિલો ઈસ્હાક કિતાબ પૈદાઈશ બાબ ૧૬ આયત નંબર એકકી તફસીરમેં લિખતા હે.

"જબ ઉસ્ને (રિકયૂને શાહે મિસ્રને) સાર્રાકી વજહસે કરામાતકો દેખા તો કહા મેરી બેટી ઉસ્કે ઘરમેં લોંડી હો કર રહના દુસ્રે ઘરમેં મલિકા હો કર રહનેસે બેહતર હે." [અર્ઝુલ્કુર્આન જિ.૨, સ.૪૧]

દૂસ્રે અરબી ઝબાનમેં હાજિરાકે મા'નેકે પેશે નઝર ઝિયાદા કરીને કિયાસ યહ હે કે ચૂંકે યહ અપને વતને મિસ્રસે જુદા હો કર યા હિજરત કર કે હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી શરીકે હયાત ઔર હઝરત સાર્રાકી ખિદમત ગુઝાર બનીં ઈસ લિએ હાજિરા કહલાએં ઔર તૌરાતમેં હાજિરાકો સિર્ફ ઈસી લિએ લોંડી કહા ગયા કે શાહે મિસ્રને ઉસ્કો સાર્રા ઔર હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે સુપુર્દ કરતે હૂએ યહ કહા થા કે વહ સાર્રાકી ખિદમત ગુઝાર રહેગી યહ મતલબ ન થા કે લોંડી બમા'ના જારિયા હેં.

સૂરએ મુમ્તહિનહમેં હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી દુઆ :

સૂરએ મુમ્તહિનહમેં હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી એક ખાસ

દુઆ ઈસ તરહસે હે :–

તર્જમા :– " એ હમારે પરવરદિગાર ! હમકો ઈન્ન લોગોંકે લિએ ફિત્ના ન બના, જો કાફિર હૈં." [અલ્મુમ્તહિનહ ૬૦/૫]

ઈસ દુઆમેં કાબિલે તવજ્જુહ યહ બાત હે કે ઈસ દુઆકી મુરાદ ક્યા હે ? ઔર વહ (હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ) કાફિરોંકે લિએ ફિત્ના ન બનનેસે મુતઅલ્લિક ક્યા ખ્વાહિશ રખતે થે ?

ઈસ્તિલાહમેં ઈમ્તિહાન, આઝમાઈશ ઔર પરખકો ફિત્ના કહા જાતા હે ઔર ઈસ લિએ હઝરતે ઈન્સાન પર જો શદાઈદ ઔર મસાઈબ (મુસીબત) આતે હૈં વહ ઈસી મુનાસિબતસે ફિત્ના કહલાતે હૈં. કુર્આને હકીમને ભી આલ અવ્લાદ ઔર મન્સબો જાહકો ઈસી મા'નેકે પેશે નઝર ફિત્ના કહા હે ઔર સાફ સાફ એ'લાન કિયા હે કે સાદિક વ કાઝિબકી જાંચકે લિએ મોમીનકો ઈસ કસોટી પર ઝરૂર પર્ખા જાતા હે.

ઉલમાએ હકને હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી ઝિક્ર કી હૂઈ દુઆસે મુતઅલ્લિક સવાલાતકો કઈ તરહ હલ કિયા હે ઉન સબમેં ઝિયાદા કાબિલે તવજ્જુહ જવાબ યહ હે કે હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ અપને ઈન જામિઅ કલિમાતમેં બારગાહે હકસે ઈસકે તાલિબ હૈં કે અલ્લાહ ! તૂ હમકો કાફિરોંકે હાથોં આઝમાઈશકે લિએ ન છોળ દેના કે વહ હમકો ઈમાનસે બરગશતા (ફિરા દે) ઔર કુફ્રકે કબૂલ કરનેકે લિએ તરહ તરહકે મસાઈબ વ આલામકા શિકાર બનાએં ઔર જબ્રો જુલ્મકે ઝરીએ રાહસે બેરાહ બનાને પર આમાદા વ દિલેર હો જાએં, યા'ની યહ એક ઐસે બાખુદા ઈન્સાન, જલીલુલ્કદ્ર પૈગમ્બર, અઝીમુલ્મર્તબત હાદીકી દરબારે ઈલાહીમેં દુઆ હે જો અપની ઈન્સાની કમ્ઝોરિયોં પર ભી નઝર રખ્ખે હૂએ હે ઔર હઝરત હક (અલ્લાહ)કે સામને દસ્તે તલબ દરાઝ કર (દુઆ માંગ) રહા હે કે હમ પર વહ વકત કભી ન આએ કે કુફ્રકી શોકત વ તાકત ઈસ તરહ કુચલ ડાલે કે પરસ્તારાને તવ્હીદ ઈસ સખ્ત ઔર કળી આઝમાઈશમેં મુબ્તલા હો કર હક વ બાતિલકે દરમિયાન ઈમ્તિયાઝ ખો બેઠેં.

સૂરએ શુ'રાઅમેં હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી દુઆ :

સૂરએ શુ'રાઅમેં હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી યહ દુઆ મઝકૂર હે.

તર્જમા :– "(પરવરદિગાર !) ઔર જિસ રોઝ લોગ દોબારા ઉઠાએ જાએં તો ઉસ દિન મુઝકો રુસ્વા ન કરના."

ઈસ દુઆસે મુતઅલ્લિક એક હદીષકા મઝમૂન ઈસ તરહસે હે કે :–

"હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ કિયામતકે દિન વાલિદ (આઝર)કો પરાગંદા હાલ ઔર રૂસિયાહ દેખેંગે તો ફરમાએંગે પરવરદિગાર ! દુન્યામેં તૂને મેરી ઈસ દુઆકો કબૂલ ફરમા લિયા થા (યા'ની ફિર યહ રુસ્વાઈ કેસીકે મૈદાને હશ્રમેં અપને બાપકો ઈસ હાલમેં દેખ રહા હૂં.) અલ્લાહ તઆલા ઈર્શાદ ફરમાએગા. ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ મેંને કાફિરોં પર જન્નતકો હરામ કર દિયા હે."

[બુખારી કિતાબુત્તફસીર]

મુન્દર્જએ બાલા હદીષ ઔર દિગર રિવાયાત મુતઅલ્લિકકે તફસીલી બયાનકે બા'દ હાફિઝ ઈબ્ને હજર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકે જવાબકા હાસિલ યહ હે કુર્આને અઝીઝને હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી નુમાયાં ખુસૂસિયાતમેંસે ઈસ સિફતકા ભી એ'લાન કિયા હે "બેશક ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ અલબત્તા બળે નરમ દિલ ઔર બુર્દબાર થે." ચુનાંચે જબ વહ ફરદાએ કિયામતમેં આઝરકો ઝબૂં (કમ્ઝોર) હાલ દેખેંગે તો ઈન્કી રાફત વ રહમત જોશમેં આજાએગી ઔર ઉલુલ્અઝમ પૈગમ્બરકી તરફ હકીકતે હાલસે બાખબર રહતે હૂએ ભી ઉન્કી સિફાતે કરીમાનાકા ઈસ દર્જા ફિતરી ગલ્બા ખુલ્લમ ખુલ્લા આ જાએગા કે વહ આઝરકે લિએ તલબે મગ્ફિરત પર આમાદા હો જાએંગે ઔર અપની ઈસ દુઆકી પનાહ લેંગે જો દુન્યા હીમેં કુબૂલિય્યતકા હમેશાકી ઈઝઝત હાસિલ કર ચુકી થી ઔર બાપકી રુસ્વાઈકો અપની રુસ્વાઈ ઝાહિર કર કે અલ્લાહકે દરબારમેં ઈસ વા'દેકા ઝિક્ર કરેંગે લેકિન અલ્લાહ તઆલા ઈસ્કે જવાબમેં યહ કેહ કર કે "કાફિરોં પર મેંને જન્નતકો હરામ કર દિયા હે" ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી તવજ્જુહ ઈસ જાનિબ દિલાએગા કે અપની ઈસ ફિતરી રાફત વ રહમતકે બાવુજૂદ તુમકો યહ ફરામોશ ન કરના ચાહિએ કે યહ અમલકી દુન્યા નહીં બલ્કે બદલેકા દિન હે ઔર આજ મીઝાને અદલ (ઈન્સાફકા તરાઝૂ) કાઈમ હે જિસ્કે લિએ હમારા યહ ન બદલનેવાલા કાનૂન હમેશગીકા શર્ફ હાસિલ કર ચુકા હે કે કાફિર વ મુશ્રિકકે લિએ જન્નતમેં કોઈ જગહ નહીં ઔર યહ કે મુશ્રિકકી રુસ્વાઈ હરગિઝ મોમીનકી રુસ્વાઈકા બાઈષ નહીં હો સકતી. ખ્વાહ ઉન દોનોંકે દરમિયાન દુન્યવી તઅલ્લુકકે મઝબૂત

રિશ્તે હી કયૂં ન કાઈમ રહે હોં.

ગર્ઝ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકા યહ સવાલ ઈસ લિએ ન થા કે વહ અલ્અયાઝુ બિલ્લાહ ઈસ સૂરતે હાલકો વા'દા ખિલાફી સમઝ રહે થે બલ્કે એક ફિતરી તકાઝેકે પેશે નઝર થા જો અગર્ચે નતાઈજ વ ષમરાતકો તો નહીં બદલ સકતા મગર ઈસ શખ્સિયતકે મલકાતે હસના (અચ્છી સિફાત) ઔર અવ્સાફે કરીમાનાકે નુમાયાં કરનેકા બાઈષ ઝરૂર બન જાતા હે.

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી ઝિંદગીકા એક અહમ વાકિઆ :

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી ઝિંદગીકે ચંદ વાકિઆત ઉન્કે બેટોં હઝરત ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત ઈસ્હાકસે વાબસ્તા હૈં. મુનાસિબ સમઝા ગયા કે ઈન વાકિઆતકો ઈન દોનોં નબિયોંકે હાલાતમેં હી બયાન કિયા જાએ, યહી સૂરતે ઈન વાકિઆતકી હે જિન્કા તઅલ્લુક ઉન્કે બિરાદર ઝાદે હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામસે હે બલ્કે 'હયાત બા'દલ્મમાત'સે મુતઅલ્લિક વાકિઆત યહાં બયાન કિયા જાતા હે.

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકો હકાઈકે અશ્યાઅકી જુસ્તજૂ ઔર તલબકા તબ્ઈ ઝોક થા ઔર વહ હર શયકી હકીકત તક પહુંચનેકી સઈકો અપની ઝિંદગીકા ખાસ મકસદ સમઝતે થે તાકે ઉન્કે ઝરીએ ઝાતે વાહિદ (અલ્લાહ જલ્લ જલાલુહૂ)કી હસ્તી, ઉસ્કી વહદાનિય્યત, ઉસ્કી કુદરતે કામિલાકે મુતઅલ્લિક ઈલ્મે યકીનકે બા'દ હક્કુલ્યકીન (પક્કા યકીન) હાસિલ કર સકેં ઈસ લિએ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને 'હયાત બા'દલ્મમાત' યા'ની મર જાનેકે બા'દ જી ઉઠનેસે મુતઅલ્લિક અલ્લાહ તઆલાસે યહ સવાલ કિયા કે વહ કિસ તરહ ઐસા કરેગા ? અલ્લાહ તઆલાને ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામસે ફરમાયા એ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ! કયા તુમ ઈસ મસ્અલે પર યકીન વ ઈમાન નહીં રખતે ? ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને ફૌરન્ જવાબ દિયા કયૂં નહીં ! મેં બિલા તવક્કુફ ઈસ પર યકીન રખતા હૂં, લેકિન મેરા યહ સવાલ ઈમાન વ યકીનકે ખિલાફ ઈસ લિએ નહીં હે કે મે ઈલ્મુલ્યકીનકે સાથ સાથ અય્નુલ્યકીન ઔર હક્કુલ્યકીન (અગર કિસી મસ્અલેકે મુતઅલ્લિક દલીલ વ બુર્હાનકે ઝરીએ ઐસા ઈલ્મ હો જાએ કે શક વ શુબા જાતા રહે તો ઈસ કૈફિય્યતકો ઈલ્મુલ્યકીન કહા જાતા હે ઔર ઉસ્કા દૂસ્રા દર્જા યહ હે કે ઈસ

ઈલ્મકી મુશાહદાત વ મહસૂસાત (દેખને)સે ભી તોષીક (તસ્દીક) હો જાએ તો ઉસ્કો અય્નુલ્યકીન કહા જાતા હે ઈસ્કે બા'દ તીસ્રા ઔર આખરી દર્જા હક્કુલ્યકીનકા હે યહ વહ કૈફિય્યત હે જબ ઈસ મસ્અલેસે મુતઅલ્લિક જુમ્લા હકીકતેં વાઝિહ હો જાતી હૈં ઔર મઝીદ જુસ્તજૂકી ખ્વાહિશ બાકી નહીં રહતી) કા ખ્વાસ્તગાર હૂં. મેરી તમન્ના યહ હે કે તૂ મુઝકો આંખોંસે મુશાહિદા કરા દે કે "હયાત બા'દલ્મમાત (મરનેકે બા'દ ઝિંદા હોને)"કી ક્યા શકલ હોગી. તબ અલ્લાહ તઆલાને ફરમાયા કે અછ્છા અગર તુમકો ઈસ્કે મુશાહિદેકી તલબ હે તો ચંદ પરિન્દે લો ઔર ઉન્કે ટુકળે ટુકળે કર કે સામને વાલે પહાળ પર ડાલ દો ઔર ફિર ફાસ્લે પર ખળે હો કર ઉન્કો પુકારો. હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સાલમને ઐસા હી કિયા. જબ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને ઉન્કો આવાઝ દી તો ઉન સબકે આ'ઝા અલાહિદા અલાહિદા હો કર ફૌરન્ અપની અપની શકલ પર આ ગએ ઔર ઝિંદા હો કર હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે પાસ ઉળતે હુએ ચલે આએ. યહ વાકિઆ સૂરએ બકરહ રૂકૂઅ (૩૫) આયત (૨૬૦)મેં બયાન હુવા હે ઈસ સિલ્સિલેમેં તાવીલાત દૂર અઝકાર હે ઔર નાકાબિલે ઈત્તિફાક હૈં.

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી અવ્લાદ ઔર ઉમ્ર :

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે બળે બેટે હઝરત ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકી વિલાદતકે વકત ઉન્કી ઉમ્ર સત્તાસી સાલ થી ઔર દૂસ્રે બેટે હઝરત ઈસ્હાક અલય્હિસ્સલામકી વિલાદતકે વકત ઉન્કી ઉમ્ર પૂરે સો સાલ થી. હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને હઝરત સારાં રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર હઝરત હાજિરા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે અલાવાહ એક ઔર શાદી કી જિન્સે ઉન્કે યહાં છે બેટે હૂએ ઉન્કી નસ્લ અપની માંકે નામ પર બની કતૂરા કહલાઈ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી કુલ ઉમ્ર એક સો પછત્તર (૧૭૫) સાલ હૂઈ વહ હિબરૂન (જેરુસ્લેમકે કરીબ)મેં મદફૂન હૈં.

હઝરત ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ

વિલાદત :

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને મિસ્રસે વાપસી પર ફલસ્તીનમેં

સુકૂનત ઈખ્તિયાર કી, ઉસ ઈલાકેકો કન્આન ભી કહા જાતા હે. હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ઉસ વકત તક અવ્લાદસે મહરૂમ થે, તૌરાતકે મુતાબિક હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને અલ્લાહ તઆલાકી બારગાહમેં ફરઝંદકે લિએ દુઆ કી ઔર અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કી દુઆકો કબૂલ ફરમા લિયા ઔર ઉન્કો તસલ્લી દી, યહ દુઆ ઈસ તરહ કબૂલ હૂઈ કે હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી છોટી ઝૌજાએ મુહતરમા હઝરત હાજિરા હામિલા હૂઈ. જબ હઝરત સાર્રાકો યહ પતા ચલા તો ઉન્હેં ઈન્સાની તકાઝેકી વજહસે હાજિરાસે રશ્ક પૈદા હો ગયા. ઈસ સૂરતે હાલસે મજબૂર હો કર હઝરત હાજિરા ઉન્કે પાસસે ચલી ગઈ. તૌરાતકે મુતાબિક ઉન્કા ગુઝર એક ઐસી જગહ પર હુવા જહાં એક કુંવા થા ઉસ મકામ પર વહ ફરિશ્તેસે હમ કલામ હૂઈ ઔર કુંવેકા નામ "ઝિંદા નઝર આનેવાલેકા કુંવાં" રખ્ખા. થોળે અર્સે બા'દ હઝરત હાજિરાકે બેટા પૈદા હુવ ઔર ફરિશ્તેકી બશારતકે મુતાબિક ઉસ્કા નામ ઈસ્માઈલ રખ્ખા ગયા.

વાદિએ ગૈર ઝી ઝરઅ ઔર હાજિરા વ ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ :

હઝરત ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકી પૈદાઈશકે બા'દ હાલાત બુખારી શરીફમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિયલ્લાહુ અન્હુસે મન્કૂલ રિવાયતમેં ઈસ તરહ બયાન હૂએ હૈં :–

"ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ હાજિરા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર ઉસ્કે શીર ખ્વાર (દુધ પીતે) બચ્ચે ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકો લે કર ચલે ઔર જહાં આજ કા'બા હે ઉસ જગહ એક બળે દરખ્તકે નીચે ઝમઝમકે મૌજૂદા મકામસે બાલાઈ હિસ્સે પર ઉન્કો છોળ ગએ, વહ જગહ વીરાન ઔર ગૈર આબાદ થી ઔર પાનીકા ભી નામો નિશાન ન થા, ઈસ લિએ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને એક મશ્કીઝા પાની ઔર એક થેલી ખજૂર ભી ઉન્કે પાસ છોળ દીં ઔર ફિર મુંહ ફેર કર રવાના હો ગએ, હાજિરા ઉન્કે પીછે પીછે યહ કહતી હૂઈ ચલીં એ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ તુમ હમકો ઐસી વાદીમેં કહાં છોળ કર ચલ દિએ જહાં ન આદમી હે, ન આદમ ઝાદ ઓર ન કોઈ મુહબ્બત કરનેવાલા વ ગમખ્વાર, હાજિરા બરાબર યહ કહતી જાતી થીં મગર ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ખામોશ ચલે જા રહે થે આખિર હાજિરાને દર્યાફ્ત કિયા ક્યા તેરે અલ્લાહને તુઝકો યહ હુક્મ દિયા હે ? તબ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને

ફરમાયા હાં યહ અલ્લાહકે હુકમસે હે. હાજિરાને જબ યહ સુના તો કહને લગીં અગર યહ અલ્લાહકા હુકમ હે તો બિલા શુબા વહ હમકો ઝાઈઅ ઔર બરબાદ નહીં કરેગા ઔર ફિર વાપિસ લોટ આઈ. ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ચલતે ચલતે જબ એક ટીલે પર ઐસી જગહ પહુંચે કે ઉન્કે અહલો અયાલ નિગાહસે ઓજલ હો ગએ તો ઉસ જાનિબ જહાં કા'બા હે રુખ કિયા ઔર હાથ ઉઠા કર યહ દુઆ માંગી.''

તર્જમા :– ''એ હમ સબકે પરવરદિગાર ! (તૂ દેખ રહા હે કે) એક ઐસે મૈદાનમેં જહાં ખેતીકા નામો નિશાન નહીં મૈંને અપની બા'ઝ અવ્લાદ તેરે મુહતરમ ઘરકે પાસ લા કર બસાઈ હે કે નમાઝ કાઈમ રખ્ખેં (તાકે યહ મુહતરમ ઘર ઈબાદત ગુઝારાને તવ્હીદસે ખાલી ન રહે) પસ તૂ (અપને ફઝલો કરમસે) ઐસા કર કે લોગોંકે દિલ ઉન્કી તરફ માઈલ હો જાએં ઔર ઉન્કે લિએ ઝમીનકી પૈદાવારસે સામાને રિઝક મુહય્યા કર દે તાકે તેરે શુક્ર ગુઝાર હોં.''

[ઈબ્રાહીમ સૂ.૧૪ આ.૩૭]

''હાજિરા ચંદ રોઝ તક મશ્કીઝેસે પાની ઔર ખુર્જીસે ખજૂરેં ખાતી ઔર ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકો દૂધ પિલાતી રહી લેકિન વહ વકત ભી આ ગયા કે ન પાની રહા, ન ખજૂરેં, તબ વહ સખ્ત પરેશાન હુઈ ચુંકે વહ ભૂકી પ્યાસી થીં ઈસ લિએ દૂધ ભી ન ઉતરતા થા ઔર બચ્ચા ભી ભૂકા પ્યાસા રહા, જબ હાલત દિગર ગોં હોને લગી ઔર બચ્ચા બેતાબ હોને લગા તો હાજિરા ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકો છોળ કર દૂર જા બેઠીં તાકે ઈસ હાલતે ઝારમેં ઉસ્કો અપની આખસે ન દેખેં. કુછ સોચ કર કરીબકી પહાળી સફા પર ચળ્હીં કે શાયદ કોઈ અલ્લાહકા બંદા નઝર આ જાએ યા પાની નઝર આ જાએ મગર કુછ નઝર ન આયા ફિર બચ્ચેકી મુહબ્બતમેં દોળ કર વાદીમેં આ ગઈ ઈસ્કે બા'દ દૂસરી જાનિબકી પહાળી મરવા પર ચળ્હ ગઈ ઔર વહાં ભી જબ કુછ નઝર ન આયા તો ફિર તેઝીસે લોટ કર વાદીમેં બચ્ચેકે પાસ આ ગઈ ઔર ઈસ તરહ સાત મર્તબા કિયા. નબિએ અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમને ઈસ મકામ પર પહુંચ કર ફરમાયા કે યહી વહ સઈ બય્નસ્સફા વલ્મરવા હે જો હજમેં લોગ કરતે હેં આખિર વહ મરવા પર થીં તો કાનોંમેં એક આવાઝ આઈ, ચોંકીં ઔર દિલમેં કહને લગેં કે કોઈ પુકારતા હે. કાન લગાયા તો ફિર આવાઝ આઈ, હાજિરા કહને લગીં અગર તુમ મદદ કર સકતે હો તો સામને આઓ તુમ્હારી

આવાઝ સુની ગઈ, દેખા તો અલ્લાહકા ફરિશ્તા (જિબ્રાઈલ) હે. ફરિશ્તેને અપના પેર (યા એળ) ઉસ જગહ મારા જહાં ઝમઝમ હે ઉસ જગહસે પાની ઉબલને લગા હાજિરાને યહ દેખા તો પાનીકે ચારોં તરફ બાળ બનાને લગીં મગર પાની બરાબર ઉબલતા રહા, ઈસ જગહ પહુંચ કર નબિએ અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમને ફરમાયા :– અલ્લાહ તઆલા ઉમ્મે ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ પર રહમ કરે અગર વહ ઝમઝમકો ઈસ તરહ ન રોકતીં ઔર ઈસ્કે ચાર જાનિબ બાળ ન લગાતીં તો આજ વહ ઝબરદસ્ત ચશ્મા હોતા, હાજિરાને પાની પિયા ઔર ફિર ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકો દૂધ પિલાયા, ફરિશ્તેને હાજિરાસે કહા ખૌફ ઔર ગમ ન કરેં અલ્લાહ તઆલા તુઝકો ઔર ઈસ બચ્ચેકો ઝાઈઅ ન કરેગા. યહ મકામે "બય્તુલ્લાહ" હે જિસ્કી તા'મીર ઈસ બચ્ચે (ઈસ્માઈલ) ઔર ઉસ્કે બાપ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી કિસ્મતમેં મુકદ્દર હો ચુકી હે ઈસ લિએ અલ્લાહ તઆલા ઈસ ખાનદાનકો હલાક નહીં કરેગા. બય્તુલ્લાહકી યહ જગહ કરીબકી ઝમીનસે નુમાયા થી ઘર પાનીકા સૈલાબ દાહિને બાએં ઈસ હિસ્સે કો બરાબર કરતા જા રહા થા. ઈસી દૌરાનમેં બની જુરહુમકા એક કબીલા ઉસ વાદીકે કરીબ આ કર ઠહરા દેખા થોળેસે ફાસલે પર પરિંદ ઉળ રહે હેં. જુરહુમને કહા યહ પાનીકી અલામત હે વહાં ઝરૂર પાની મૌજૂદ હે. જુરહુમને ભી ક્યામકી ઈજાઝત માંગી, હાજિરાને ફરમાયા ક્યામ કર સકતે હો લેકિન પાનીમેં મિલ્કિયતકે હિસ્સેદાર નહીં હો સકતે. જુરહુમને યહ બાત બખુશી મન્ઝૂર કર લી ઔર વહી મુકીમ હો ગએ. રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમને ફરમાયા કે હાજિરા ભી બાહમી ઉન્સો રફાકતકે લિએ યહ ચાહતી થીં કે કોઈ યહાં આ કર મુકીમ હો ઈસ લિએ ઉન્હોંને મસર્રતકે સાથ બની જુરહુમકો ક્યામકી ઈજાઝત દે દી, જુરહુમને આદમી ભેજ કર અપને બાકી માંદા અહલે ખાનદાનકો ભી બુલાયા ઔર યહાં મકાનાત બના કર રહને સહને લગે ઉન્હીંમેં ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ રહતે ઔર ખેલતે ઔર ઉન્સે ઉન્કી ઝુબાન સિખતે. જબ ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ બળે હો ગએ તો ઉન્કા તર્ઝ વ અંદાઝ ઔર ઉન્કી ખુબસૂરતી બની જુરહુમકો બહુત ભાઈ ઔર ઉન્હોંને અપને ખાનદાનકી લળકીસે ઉન્કી શાદી કર દી ઔર ઉન્કે કુછ અર્સેકે બા'દ હાજિરાકા ઈન્તિકાલ હો ગયા."

યહ તવીલ રિવાયત બુખારી કિતાબુર્રુઅયા ઔર કિતાબુલ્અંબિયામેં દો

જગહ મન્કૂલ હે ઔર દોનોંસે યહી ષાબિત હોતા હે કે ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ વાદિએ ગૈર ઝીઝરઅ યા'ની બિન ખેતીકી સરઝમીન મક્કામેં બહાલતે શીરખ્વારગી (દૂધ પિનેકી હાલતમેં) પહુંચે થે લેકિન ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ અગર્ચે હાજિરા ઔર ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકો મક્કાકે બયાબાન વ સહરા (રેતીલી ઝમીન)મેં છોળ આએ થે લેકિન બાપ થે, નબી વ પૈગમ્બર થે, અહલિયા વ બેટેકો કૈસે ભૂલ સકતે થે ઔર ઉન્કી નિગેહદાસ્તસે કૈસે બેપર્વાહ હો સકતે થે વહ બરાબર બેઆબો ગિયાહ સહરા (ઐસી રેતીલી ઝમીન જિસ્મેં ખાના પીના ન હો)મેં આતે રહતે ઔર અપને ખાનદાનકી નિગરાની કરતે રહતે થે જૈસાકે ઈસી હદીષકે આખરી હિસ્સેસે ઝાહિર હોતા હે જિસ્કા ઝિક્ર આગે આતા હે.

બહરહાલ અગર્ચે કુર્આને અઝીઝકી કિસી આયતસે યહ ષાબિત નહીં હોતા કે ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ સરઝમીન (મક્કા)મેં કિસ સનમેં પહુંચાએ ગએ મગર મુંદર્જાબાલા રિવાયાત કહતી હે કે યહ ઝમાના હઝરત ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકી શીરખ્વારગીકા થા ઔર યહી સહીહ હે.

સાલેહ બીવીકા કિર્દાર :

હદીષે મુતઝક્કિરા બાલામેં હઝરત ઈસ્માલઈ અલય્હિસ્સલામકી અઝવાજકે મુતઅલ્લિક ઈસ તરહ બયાન હુવા હે :—

"ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ બરાબર અપને અહલો અયાલકો દેખને આતે રહતે થે એક મર્તબા તશ્રીફ લાએ તો ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ ઘર પર ન થે ઉન્કી અહલિયાસે દર્યાફ્ત કિયા તો ઉન્હોંને જવાબ દિયા કે રોઝીકી તલાશમેં બાહિર ગએ હૈં ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને દર્યાફ્ત કિયા ગુઝરાનકી ક્યા હાલત હે ? વહ કહને લગી સખ્ત મુસીબત વ પરેશાનીમેં હૈં ઔર સખ્ત દુ:ખ ઔર તકલીફમેં. ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને યહ સુન કર ફરમાયા ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામસે મેરા સલામ કેહ દેના ઔર કેહના કે અપને દરવાઝેકી ચોખટ તબ્દીલ કર દો. ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ વાપસ આએ તો ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલાકે નૂરે નુબુવ્વતકે અષરાત પાએ પુછા કોઈ શખ્સ યહાં આયા થા બીવીને સારા કિસ્સા સુનાયા ઔર પૈગામ ભી. ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામને ફરમાયા કે વહ મેરે બાપ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ થે ઔર ઉન્કા યહ મશ્વરા હે કે તુઝકો તલાક દે દૂં લિહાઝા મેં તુઝકો જુદા કરતા હું."

ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામને ફિર દૂસરી શાદી કર લી. એક મર્તબા ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ફિર ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકી ગૈર હાઝિરીમેં આએ ઔર ઈસી તરહ ઉન્કી બીબીસે સવાલાત કિએ, બીબીને કહા અલ્લાહકા શુક્રો એહસાન હે, અચ્છી તરહ ગુઝર રહી હે, દર્યાફ્ત કિયા ખાનેકો ક્યા મિલતા હે ? ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકી બીબીને જવાબ દિયા ગોશ્ત. ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને પુછા ઔર પીનેકો ? ઉસ્ને જવાબ દિયા પાની, તબ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને દુઆ માંગી :– "અલ્લાહ તઆલા ઈન્કે ગોશ્ત ઔર પાનીમેં બરકત અતા ફરમા" ઔર ચલતે હૂએ યહ પૈગામ દે ગએ કે અપને દરવાઝેકી ચોખટકો મહફૂઝ રખના. હઝરત ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ આએ તો ઉન્કી બીવીને તમામ વાકિઆ દુહરાયા ઔર પૈગામ ભી સુનાયા. ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામને ફરમાયા કે યહ મેરે બાપ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ થે ઔર ઉન્કા પૈગામ યહ હે કે તૂ મેરી ઝિંદગી ભર રફીકે હયાત રહે. (અલ્આખિર)

ખત્ના :

તૌરાતકે બયાનકે મુતાબિક જબ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી ઉમ્ર નિનાન્વે સાલ હૂઈ ઔર હઝરત ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકી તેરા સાલ તો અલ્લાહ તઆલાને હુકમ આયા કે ખતના કરો. ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને તા'મીલે હુકમમેં પેહલે અપની ખતના કીં ઔર ઈસ્કે બા'દ ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ ઔર તમામ ખાનાઝાદોં ઔર ગુલામોંકી ખતના કરાઈ. યહી રસ્મે ખતના આજ ભી મિલ્લતે ઈબ્રાહીમીકા શિઆર હે ઔર સુન્નતે ઈબ્રાહીમીકે નામસે મશ્હૂર હે.

ઝબ્હે અઝીમ :

મુકર્રબીને બારગાહે ઈલાહીકો ઈમ્તિહાન વ આઝમાઈશકી સખ્તસે સખ્ત મંઝિલોંસે ગુઝરના પળતા હે. પહલી મંઝિલ વહ થી જબ ઉન્કો આગમેં ડાલા ગયા તો ઉસ વકત જિસ સબ્ર ઔર અલ્લાહકે ફેસલે પર રાઝી રહનેકા ઉન્હોંને સુબૂત દિયા વહ ઉન્હીંકા હિસ્સા થા. ઈસ્કે બા'દ જબ ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ ઔર હાજિરાકો ફારાનકે બયાબાનમેં છોળ આનેકા હુકમ મિલા તો વહ ભી મા'મૂલી ઈમ્તિહાન ન થા. અબ એક તીસ્રા ઈમ્તિહાનકી તય્યારી હે જો પહલે દોસે ભી ઝિયાદા ઝહરા (ગુઝારા હોસ્લેવાલા) ઔર જાં ગસુલ (જાનકો

ઘટાનેવાલા) ઈમ્તિહાન હે. યહી હઝરત ઈબ્રાહીમ અલચ્હિસ્સલામ તીન શબ મુસલ્સલ ખ્વાબ દેખતે હૈં કે અલ્લાહ તઆલા ફરમાતે હૈં. એ ઈબ્રાહીમ (અલચ્હિસ્સલામ) ? તૂ હમારી રાહમેં અપને ઈકલોતે બેટેકી કુર્બાની દે.

અંબિયા (અલચ્હિસ્સલામ)કા ખ્વાબ રુઅયાએ સાદિકા (સચ્ચા ખ્વાબ) ઔર વહીએ ઈલાહી હોતા હે ઈસ લિએ ઈબ્રાહીમ અલચ્હિસ્સલામ રઝા વ તસ્લીમકા પેકર બન કર તય્યાર હો ગએ કે અલ્લાહકે હુકમકી જલ્દસે જલ્દ તા'મીલ કરેં મગર ચૂંકે યહ મુઆમલા તન્હા અપની ઝાતસે વાબસ્તા ન થા બલ્કે ઈસ આઝમાઈશકા દૂસ્રા જુઝ વહ બેટા થા જિસ્કી કુર્બાનીકા હુકમ દિયા ગયા થા ઈસ લિએ બાપને બેટેકો અપના ખ્વાબ ઔર અલ્લાહકા હુકમ સુનાયા, બેટા ઈબ્રાહીમ અલચ્હિસ્સલામ જૈસે મુજદીદ અંબિયાઅ વ રુસુલકા બેટા થા ફૌરન્ સર તસ્લીમે ખમ કર દિયા ઔર કહને લગા કે અગર અલ્લાહકી યહી મર્ઝી હે તો ઈન્શા અલ્લાહ આપ મુઝકો સાબિર પાએંગે ઈસ ગુફ્તગૂકે બા'દ બાપ બેટે કુર્બાની પેશ કરનેકે લિએ જંગલ રવાના હો ગએ. બાપને બેટેકી મર્ઝી પા કર મઝબૂહ (ઝબહ હોનેવાલે) જાનવરકી તરહ હાથ પેર બાંધે, છૂરીકો તેઝ કિયા ઔર અપને બેટેકો પેશાનીકે બલ પછાળ કર ઝબહ કરને લગે, ફૌરન્ અલ્લાહકી વહી ઈબ્રાહીમ અલચ્હિસ્સલામ પર નાઝિલ હૂઈ, "એ ઈબ્રાહીમ અલચ્હિસ્સલામ ! તૂને અપના ખ્વાબ સચ કર દિખલાયા" બેશક યહ બહુત સખ્ત ઔર કઠીન આઝમાઈશ થી. અબ લળકેકો છોળ ઔર તેરે પાસ જો યહ મેંઢા ખળા હે ઉસ્કો બેટેકે બદલેમેં ઝબહ કર, હમ નેકોકારોંકો ઈસી તરહ નવાઝા કરતે હૈં. ઈબ્રાહીમ અલચ્હિસ્સલામને પીછે મુળ કર દેખા તો ઝાળીકે કરીબ એક મેંઢા ખળા હે હઝરત ઈબ્રાહીમ અલચ્હિસ્સલામને અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરતે હૂએ ઉસ મેંઢેકો ઝબહ કિયા.

યહી વહ કુર્બાની હે જો અલ્લાહ તઆલાકી બારગાહમેં ઐસી કબૂલ હૂઈ કે બતૌરે યાદગારકે હમેશાકે લિએ મિલ્લતે ઈબ્રાહીમીકા શિઆર કરાર પાઈ ઔર આજ ઝિલ્હજજહકી દસ્વીં તારીખકો તમામ દુન્યાએ ઈસ્લામમેં યહ શિઆર ઈસી તરહ મનાયા જાતા હે મગર ઈસ પુરે વાકિએસે યહ ષાબિત નહીં હુવા કે ઈબ્રાહીમ અલચ્હિસ્સલામકી અવ્લાદમેંસે ઝબીહ (ઝબહ કિયા હુવા) કોન હે. ઈસ્માઈલ અલચ્હિસ્સલામ યા ઈસ્હાક અલચ્હિસ્સલામ ? કુર્આને અઝીઝને અગર્ચે ઝબીહકા નામ લિયા મગર જિસ તરહ ઈસ વાકિએકા તઝકિરા

કિયા હે ઈસ્સે બગૈર કિસી શક વ શુબાકે યહ ઝાહિર હોતા હે કે નસ્સે કુર્આની ઈસ્માઈલ અલયહિસ્સલામકો ઝબીહ બતાતી હે ઔર યહી વાકિઆ ઔર હકીકત હે. સૂરએ વસ્સાફ્ફાતકી આયાત ૧૦૦ સે ૧૧૩ મેં ઈસ વાકિએકો બયાન કિયા ગયા હે.

બિનાએ કા'બા :

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામ અગર્ચે ફલસ્તીનમેં મુકીમ થે મગર બરાબર મક્કામેં હાજિરા વ ઈસ્માલઈ અલયહિસ્સલામકો દેખને આતે રહતે થે ઈસી અષ્નાઅમેં ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામકો અલ્લાહ તઆલાકા હુકમ હુવા કે ''કા'બાતુલ્લાહ''કી તા'મીર કરો. હઝરત ઈબ્રાહીમને હઝરત ઈસ્માઈલ અલયહિસ્સલામસે ઝિક્ર કિયા ઔર દોનોં બાપ બેટોંને બયતુલ્લાહકી તા'મીર શુરૂઅ કર દી. એક રિવાયતકે મુતાબિક બયતુલ્લાહકી સબસે પહલી બુન્યાદ હઝરત આદમ અલયહિસ્સલામકે હાથોં રખ્ખી ગઈ ઔર મલાઈકતુલ્લાહને ઉન્કો વહ મકામ બતા દિયા થા, જહાં કા'બાકી તા'મીર હોની થી, મગર હઝારોં સાલકે હાદષોંને અર્સા હુવા, ઉસ્કો બેનિશાન કર દિયા થા. અલબત્તા અબ ભી વહ એક ટીલા યા ઉભરી હુઈ ઝમીનકી શકલમેં મોજૂદ થા. યહી વહ મકામ હે જિસ્કો વહીએ ઈલાહીને ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામકો બતાયા ઔર ઉન્હોંને ઈસ્માઈલ અલયહિસ્સલામકી મદદસે ઉસ્કો ખોદના શુરૂઅ કિયા તો પહલી તામીરકી બુન્યાદેં નઝર આને લગીં. ઈન્હીં બુન્યાદોં પર બયતુલ્લાહકી તા'મીર કી ગઈ અલ્બત્તા કુર્આને પાકમેં સાબિકા હાલતકા કોઈ તઝકિરા નહીં હે. દૂસ્રી તરફ યહ હકીકત હે કે ઈસ તા'મીરસે કબ્લ તમામ કાઈનાત ઔર દુન્યાકે ગોશે ગોશેમેં બુતોં ઔર સિતારોંકી પરસ્તીકે લિએ હયકલ ઔર મંદિર મોજૂદ થે, મગર ઈન સબકે બર અકસ (ખિલાફ) સિર્ફ ખુદાએ વાહિદકી પરસ્તિશ ઔર ઉસ્કી યકતાઈકે ઈકરારમેં સરનિયાઝ ઝૂકાનેકે લિએ દુન્યાકે બુતકદોંમેં પહલા ઘર જો ખુદાકા ઘર કહલાયા વહ યહી બયતુલ્લાહ હે.

વહ દુન્યામેં ઘર સબસે પહલા ખુદાકા ખલીલ એક મે'માર થા જિસ બિનાકા

અઝલસે મશિય્યતને થા જિસ્કો તાકા કે ઉસ ઘરસે ઉબ્લેગા ચશ્મે ફૂદાકા

તર્જમા :– ''બેશક સબસે પહલા વહ ઘર જો લોગોંકે લિએ (ખુદાકી યાદકે લિએ) બનાયા ગયા અલ્બત્તા વહ હે જો મક્કામેં હે વહ સરાસર બરકત

હે ઔર જહાં વાલોંકે લિએ હિદાયત(કા સર ચશ્મા)" [આલે ઈમરાન ૩:૯૭]

ઈસી તા'મીરકો યહ શર્ફ હાસિલ હે કે ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ જૈસા જલીલુલ્કદ્ર પય્ગમ્બર ઈસકા મે'માર હે ઔર ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ જૈસા નબી વ ઝબીહ ઉસ્કા મઝદૂર. બાપ બેટે બરાબર ઉસ્કી તા'મીરમેં મસ્રૂફ હેં ઔર જબ ઉસ્કી દીવારેં ઉપર ઉઠતી હેં ઔર બુઝુર્ગ બાપકા હાથ ઉપર તા'મીરસે મા'ઝૂર હો જાતા હે તો કુદરતકી હિદાયતકે મુતાબિક એક પથ્થરકો બાળ બનાયા જાતા હે જિસ્કો ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ અપને હાથસે સહારા દેતે ઔર ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ઉસ પર ચળ્હ કર તા'મીર કરતે જાતે હેં. યહી વહ યાદગાર હે જો આજ મકામે ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે નામસે મોસૂમ હે જબ તા'મીર ઈસ હદ પર પહુંચી જહાં આજ હજરે અસ્વદ લગા હે તો જિબ્રઈલ અમીનને ઉન્કી રેહનુમાઈકી ઔર હજરે અસ્વદકો ઉન્કે સામને એક પહાળીસે મહફૂઝ નિકાલ કર દિયા જિસ્કો જન્નતકા લાયા હુવા પથ્થર કહા જાતા હે તાકે વહ નસ્બ કર દિયા જાએ.

બય્તુલ્લાહ તા'મીર હો ગયા તો અલ્લાહ તઆલાને ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકો બતાયા કે યહ મિલ્લતે ઈબ્રાહીમીકે લિએ (કિબ્લા) ઔર હમારે સામને ઝૂકનેકા નિશાન હે ઈસ લિએ યહ તોહીદકા મરકઝ કરાર દિયા જાતા હે. તબ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ વ ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામને દુઆ માંગી કે અલ્લાહ તઆલા ઉન્કો ઔર ઉન્કી ઝુર્રીયતકો ઈકામતે સલાત વ ઝકાતકી હિદાયત દે ઔર ઈસ્તિકામત બખ્શે ઔર ઉન્કે લિએ ફલોં, મેવોં, ઔર રિઝકમેં બરકત અતા ફરમાએ ઔર તમામ દુન્યાકે ગોશે ગોશેમેં બસનેવાલોંમેંસે હિદાયત યાફતા ગિરોહકો ઈસ તરફ મુતવજ્જહ કરે કે વહ દૂર દૂરસે આએં ઔર મનાસિકે હજ (હજકે અરકાન) અદા કરેં ઔર હિદાયત વ રુશ્દકે ઈસ મરકઝમેં જમા' હો કર અપની ઝિંદગીકી સઆદતોંસે દામન ભરેં.

કુર્આને અઝીઝને બય્તુલ્લાહકી તા'મીરકે વકત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ વ ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકી મુનાજાતે ઈકામતે સલાત ઔર મુનાસિકે હજકી અદાકે લિએ શોક વ તમન્નાકે ઈઝહાર ઔર બય્તુલ્લાહકે મરકઝે તોહીદ હોનેકે એ'લાનકા જગહ જગહ ઝિક્ર કિયા હે ઔર નએ નએ ઉસ્લૂબ વ તર્ઝે અદાસે ઉસ્કી અઝમત ઔર જલાલત વ જબરૂતકો સૂરએ આલ ઈમરાન ૩:૯૭. સૂરએ બકરહ ૨:૧૨૫ તા ૧૨૯ ઔર સૂરએ હજ ૨૨:૨૬ તા ૩૩, ૩૬ તા ૩૭ મેં

વાઝિહ ફરમાયા હે.

હઝરત ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકી અવ્લાદ :

તોરાતકે મુતાબિક હઝરત ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકે બારા બેટે થે જો બારા સરદાર કહલાએ ઔર અરબકે મુસ્તકિલ કબાઈલકે જદ્દે કબીલા(યા'ની કબીલેકે દાદા) બને ઔર એક લળકી થી જિસ્કા નામ બુશામા યા મુહલાત થા ઉન્કે બેટે નાબિતકી નસ્લ અસ્હાબુલ્હિજર કહલાઈ (નાબતીનકે આષાર (ઉરદુન)મેં મોજૂદ હેં) ઔર કીદારકી નસ્લ અસ્હાબુર્રસકે નામસે મશહૂર હૂઈ.

કુર્આને અઝીઝમેં હઝરત ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકા તઝકિરહ :

હઝરત ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર કુર્આને અઝીઝમેં મુતઅદ્દદ બાર હુવા હે, સૂરએ મરયમમેં ઉન્કે નામકે સાથ ઉન્કે અવ્સાફે જમીલાકા ભી ઝિક્ર કિયા ગયા હે.

તર્જમા :– "ઔર યાદ કર કિતાબમેં ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર થા વહ વા'દેકા સચ્ચા ઔર થા રસૂલ નબી ઔર હુકમ કરતા થા અપને અહલકો નમાઝકા ઔર ઝકાતકા ઔર થા અપને પરવરદિગારકે નઝદીક પસંદીદા"

હઝરત ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકી વફાત :

હઝરત ઈસ્માલઈ અલય્હિસ્સલામકી ઉમ્ર જબ એક સો છત્તિસ (૧૩૬) સાલકી હૂઈ તો ઉન્કા ઈન્તિકાલ હો ગયા, તૌરાતકે મુતાબિક હઝરત ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકી વફાત ફલસ્તીનમેં હૂઈ ઔર ફલસ્તીનમેં હી ઉન્કી કબ્ર બની. અરબ મુઅર્રિખીનકે મુતાબિક વહ ઔર ઉન્કી વાલિદા હાજિરા બય્તુલ્લાહકે કરીબ હરમકે અંદર મદફૂન હેં.

હઝરત ઈસ્હાક અલય્હિસ્સલામ

પૈદાઈશ :

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી ઉમ્ર સો સાલ હૂઈ તો અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કો બશારત સુનાઈ કે સારકિ બતનસે ભી તેરે એક બેટા હોગા ઉસ્કા નામ ઈસ્હાક (અલય્હિસ્સલામ) રખના ઔર કુર્આને અઝીઝમેં હે,

તર્જમા :– "પસ હમને ઈસ્કો ઈસ્હાકકી ઔર ઉસ્કે બા'દ (ઉસ્કે બેટે) યા'કૂબ (અલય્હિસ્સલામ)કી બશારત દી, સારાં કહને લગી કયા મેં નિગોળી

(લાવારિષ) બુઢિયા જનૂંગી ઔર જબ કે યહ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ મેરા શોહર ભી બુઢ્હા હે, વાકિઅ યહ તો બહુત અજીબ બાત હે ફરિશ્તોંને કહા કયા તૂ અલ્લાહકે હુકમ પર તઅજ્જુબ કરતી હે એ અહલે બય્ત તુમ પર અલ્લાહકી રહમત વ બરકત હો બિલા શુબા અલ્લાહ તઆલા હર તરહ કાબિલે હમ્દ હે ઔર બહુત બુઝુર્ગ." [સૂ.૧૧ હૂદ, આ. ૭૧/૭૩]

તર્જમા :– "ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને કહા કયા તુમ મુઝકો ઈસ બુઢ્હાપા આ જાને પર ભી બશારત દેતે હો યહ કૈસી બશારત દે રહે હો ? ફરિશ્તોંને કહા હમ તુઝકો હક બાતકી બશારત દે રહે હેં પસ તૂ નાઉમ્મીદ હોનેવાલોંમેંસે ન હો, ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને કહા ઔર નહીં નાઉમ્મીદ હોતે અપને પરવરદિગારકી રહમતસે મગર ગુમ્રાહ."

[સૂ.૧૫ અલ્હજર, ૫૪/૫૬]

ખતના :

હઝરત ઈસ્હાક અલય્હિસ્સલામ જબ આઠ દિનકે હૂએ તો હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને ઉન્કી ખત્ના કરા દીં.

ઈસ્હાક અલય્હિસ્સલામકી શાદી :

તૌરાતકે એ'તિબારસે હઝરત ઈસ્હાક અલય્હિસ્સલામકી શાદી હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે ભતીજેકી બેટીસે હૂઈ ઔર ઉસ્સે ઉન્કે યહાં દો બેટે ઈસૂ ઔર યા'કૂબ પૈદા હૂએ. ઈસૂકી શાદી હઝરત ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકી સાહિબઝાદી બુશામા યા મહલાતસે હૂઈ ઔર હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામ અપને મામૂંકે યહાં બિયાહે ગએ.

ઈસ્હાક અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર કુર્આને પાકમેં :

કુર્આને પાકમેં હઝરત ઈસ્હાક અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર સૂરએ અંબિયાઅ, સૂરએ મરયમ, સૂરએ હૂદ ઔર સૂરએ સાફ્ફાતમેં આયા હે.

હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામ

લૂત અલય્હિસ્સલામ વ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ :

હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે બિરાદરઝાદા હેં ઔર ઈન્કા બચ્પન હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે

ઝેરેસાયા ગુઝરા ઔર ઉન્કી નશો વ નુમા હઝરત ઈબ્રાહીમ અલચ્હિસ્સલામકી હી આગોશકી રહીને મન્નત થી.

મિસ્રસે વાપસી :

હઝરત લૂત અલચ્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કી બીબી હઝરત ઈબ્રાહીમ અલચ્હિસ્સલામકી હિજરતોંમેં હમેંશા ઉન્કે સાથ રહે હૈં ઔર જબ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલચ્હિસ્સલામ મિસ્રમેં થે તો ઉસ વકત ભી હમ સફર થે. મિસ્રસે વાપસી પર હઝરત ઈબ્રાહીમ અલચ્હિસ્સલામ ફલિસ્તેનમેં આબાદ હુએ ઔર હઝરત લૂત અલચ્હિસ્સલામને શર્કે ઉરદૂનકે ઈલાકેમેં સુકૂનિચ્યત ઈખ્તિયાર કી. ઉસ ઈલાકેમેં દો મઅરૂફ બસ્તિયાં સુદૂમ ઔર આમૂરા થીં.

કૌમે હઝરત લૂત અલચ્હિસ્સલામ :

હઝરત લૂત અલચ્હિસ્સલામને જબ ઉરદૂનકે મશ્રિકકે ઈલાકેમેં સુદૂમમેં આ કર કિયામ કિયા તો દેખા કે યહાં કે બાશિન્દે ફવાહિશ ઔર મા'સિયતોંમેં ઈસ કદર મુબ્તલા હૈં કે દુન્યાકી કોઈ બુરાઈ ઐસી ન થી જો ઈન્મેં મોજૂદ ન હો. દૂસ્રે ઉયૂબ ઔર ગુનાહોંકે અલાવા યહ કૌમ એક ખબીષ અમલમેં મુબ્તલા થી યા'ની નફસાની ખ્વાહિશાતકો પૂરા કરનેકે લિએ વહ ઔરતોંકી બજાએ મર્દ લળકોંસે ઈખ્તિલાત રખતે થે. દુન્યાકી કોમોંમેં ઉસ વકત તક ઉસ અમલકા કતઈ રિવાજ ન થા. યહી બદબખ્ત કૌમ હે જિસ્ને ઈસ નાપાક અમલકી ઈજાદકી ઔર ઉસ્સે ભી ઝિયાદા શરારત, ખબાષત ઔર બેહયાઈ યહ થી કે વહ અપની ઈસ બદકિરદાંરકો ઐબ નહીં સમઝતે થે ઔર અલલ્એ'લાન ફખરો મુબાહાતકે સાથ ઉસ્કો કરતે રહતે થે.

તર્જમા :– "ઔર (યાદ કરો) હઝરત લૂત અલચ્હિસ્સલામકા વાકિઆ જબ ઉસ્ને અપની કૌમસે કહા કયા તુમ ઐસે ફહશ કામમેં મશ્ગૂલ હો જિસ્કો દુન્યામેં તુમસે પહલે કિસીને નહીં કિયા યહ કે બિલાશુબા તુમ ઔરતોંકી બજાએ અપની શહવતકો મર્દોંસે પૂરી કરતે હો યકીનન્ તુમ હદસે ગુઝરનેવાલે હો"

[સૂરએ આ'રાફ ૭:૮૦–૮૧]

હઝરત લૂત અલચ્હિસ્સલામ ઔર તબ્લીગે હક :

ઈન હાલાતમેં હઝરત લૂત અલચ્હિસ્સલામને ઉન્કો ઉન્કી બેહયાઈયોં ઔર ખબાષતોં પર મલામતકી ઔર શરાફત વ તહારતકી ઝિંદગીકી રગબત દિલાઈ ઔર નર્મીકે સાથ મુમ્કિન તરીકે સમઝાનેકે હો સકતે થે ઉન્કો સમઝાયા

ઔર ગુઝિશ્તા અકવામકી બદ આ'માલિયોંકે નતાઈજ બતા કર ઈબ્રત દિલાઈ મગર ઉન પર બિલ્કુલ અષર ન હુવા બલ્કે કહને લગે :–

તર્જમા :– "લૂતકી કૌમકા જવાબ ઉસ્કે સિવાએ કુછ ન થા કે કહને લગે ઉન (લૂત ઔર ઉસ્કે ખાનદાન)કો અપને શહરસે નિકાલ દો યેહ બેશક બહુત હી પાક લોગ હૈં"

[સૂરએ આ'રાફ ૭:૮૨]

"બેશક યહ પાક લોગ હે" કૌમે લૂતકા યહ મઝાકિયા ફકીરા થા ગોયા હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કે ખાનદાન પર તન્ઝ કરતે ઔર ઉન્કા ઠઠ્ઠા ઉળાતે થે કે બળે પાકબાઝ હૈં ઉન્કા હમારી બસ્તીમેં ક્યા કામ યા નાસિહ મુશ્ફિકકી મુરબ્બિયાના નસીહતસે ગીઝ વ ગઝબમેં આ કર કહતે થે કે અગર હમ નાપાક ઔર બેહયા હૈં ઔર વહ બળે પાકબાઝ હૈં તો ઉન્કા હમારી બસ્તીસે ક્યા વાસ્તા ઉન્કો યહાં સે નિકાલો.

હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામને ફિર એક મર્તબા ભરી મહફિલમેં ઉન્કો નસીહત કી ઔર ફરમાયા : તુમકો ઈતના ભી એહસાસ નહીં રહા હે કે યહ સમઝ સકો કે મર્દોકે સાથ બેહયાઈકા તઅલ્લુક, લૂટમાર ઔર ઈસી કિસ્મકી બદ અખ્લાકિયાં બહુત બુરે આ'માલ હૈં તુમ યહ સબ કુછ કરતે હો ઔર ભરી મહફિલોં ઔર મજિલસોંમેં કરતે હો ઔર શરમિન્દા હોનેકે બજાએ બા'દમેં ઉન્કા ઝિક્ર ઈસ તરહ સુનાતે હો કે ગોયા યહ કાર નુમાયાં હૈં જો તુમને અન્જામ દિએ હૈં.

તર્જમા :– "ક્યા તુમ હી વહ નહીં હો કે તુમ મર્દોસે બદ અમલી કરતે, લોગોંકી રાહ મારતે હો ઔર અપની મજિલસોંમેં ઔર અહલો અયાલકે રૂબરૂ ફવાહિશ કરતે હો."

[સૂરએ અન્કબૂત ૨૯:૨૯]

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ઔર મલાઈકતુલ્લાહ :

ઈધર યહ હો રહા થા ઔર દૂસ્રી જાનિબ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે સાથ યહ વાકિઆ પૈશ આયા કે હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ જંગલમેં સૈર કર રહે થે. ઉન્હોંને દેખા કે તીન અશ્ખાસ સામને ખળે હૈં. હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ નિહાયત મુતવાઝિહ ઔર મહેમાન નવાઝ થે ઔર હમેંશા ઉન્કા દસ્તરખ્વાન મહેમાનોંકે લિએ વસીઅ થા ઈસ લિએ ઈન તીનોંકો દેખ કર વહ બેહદ મસ્રૂર હુએ ઔર ઉન્કો અપને ઘર લે ગએ ઔર બછ્ળા ઝબહ કર કે તિક્કે બનાએ ઔર ભૂન કર મહમાનોંકે સામને

પૈશ કિએ મગર ઉન્હોંને ખાનેસે ઈન્કાર કિયા યહ દેખ કર હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને સમઝા કે યહ કોઈ દુશ્મન હૈં જો હસ્બે દસ્તૂર ખાનેસે ઈન્કાર કર રહે હૈં ઔર કુછ ખાઈફ હુએ (ડરે) કે આખિર યહ કોન હૈં ?

મેહમાનોંને હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકા ઈઝતિરાબ દેખા તો ઉન્સે હંસ કર કહા કે આપ ઘબરાએ નહીં ! હમ અલ્લાહકે ફરિશ્તે હૈં ઔર કૌમે લૂતકી તબાહીકે લિએ ભેજે ગએ હૈં, ઈસ લિએ સુદૂમ જા રહે હૈં.

જબ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકો ઈત્મિનાન હો ગયા કે યહ દુશ્મન નહીં હૈં બલ્કે મલાઈકતુલ્લાહ હૈં તો અબ ઉન્કી રિક્કતે કલ્બ, જઝબ વ હમદર્દી ઔર મુહબ્બત વ શફકતકી ફરાવાની ગાલિબ આઈ ઔર ઉન્હોંને કૌમે લૂત અલય્હિસ્સલામકી જાનિબસે ઝગળના શુરૂઅ કર દિયા ઔર ફરમાને લગે કે તુમ ઉસ કૌમકો કૈસે બરબાદ કરને જા રહે હો જિસ્મેં લૂત જૈસા અલ્લાહકા બરગુઝીદા નબી મૌજૂદ હે ઔર વહ મેરા બિરાદર ઝાદા ભી હે ઔર મિલ્લતે હનીફકા પેરો ભી, ફરિશ્તોંને કહા : હમ યહ સબ કુછ જાનતે હૈં મગર અલ્લાહકા યહ ફૈસલા હે કે કૌમે લૂત અપની સરકશી, બદ અમલી, બેહયાઈ ઔર ફવાહિશ પર ઈસ્રારકી વજહસે ઝરૂર હલાક કી જાએગી ઔર લૂત અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉસ્કે ખાનદાન ઈસ અઝાબસે મહફૂઝ રહેગા અલબત્તા લૂતકી બીવી કૌમકી હિમાયત ઔર ઉન્કી બદ આ'માલિયોં ઔર બદ અકીદગિયોંમેં શિર્કત કી વજહસે કૌમે લૂત હી કે સાથ અઝાબ પાએગી.

ગર્ઝ હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામકે ઈબ્લાગે હક (હકકો પહુંચાના) અમ્ર બિલ્મા'રૂફ ઔર નહિય અનિલ્મુન્કરકા કૌમ પર મુતલક (બિલ્કુલ) કુછ અષર ન હુવા ઔર વહ અપની બદ અખ્લાકિયોં પર ઈસી તરહ કાઈમ રહી, હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામને યહાં તક ગૈરત દિલાઈકે તુમ ઈસ બાતકો નહીં સોચતે કે મૈં રાત દિન જો ઈસ્લામ ઔર સિરાતે મુસ્તકીમકી દા'વત વ પૈગામકે લિએ તુમ્હારે સાથ હય્રાન વ સરગર્દાં હૂં, ક્યા કભી મૈંને તુમસે ઈસ સઈ વ કોશિશકા કોઈ ષમરા તલબ કિયા, ક્યા કોઈ ઉજરત માંગી, કિસી નઝરો નિયાઝકા તાલિબ હુવા ? મેરે પેશે નઝર તો તુમ્હારી દીની વ દુન્યવી સઆદત વ ફલાહ (કામ્યાબી)કે સિવાએ ઔર કુછ ભી નહીં હે મગર તુમ હો કે મુતલક તવજ્જુહ નહીં કરતે.

મગર ઉન્કે તારીક (ઝુલ્મત ભરે) દિલોં પર ઈસ કહનેકા ભી મુતલક કુછ

અષર ન હુવા ઔર વહ હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામકો ઈખ્રાજ (નિકાલને) ઔર સંગ્સારી (પથ્થરસે ખત્મ કરને)કી ધમ્કિયાં દેતે રહે, જબ નૌબત યહાં તક પહુંચી ઔર ઉન્કી સિયાહ બખ્તીને કિસી તરહ અખ્લાકી ઝિંદગી પર આમાદા ન હોને દિયા તબ ઉન્કો ભી વહી પેશ આયા જો અલ્લાહકે બનાએ હૂએ કાનૂને જઝાકા યકીની ઔર હતમી (યકીની) ફૈસલા હે યા'ની બદ કિર્દારિયોં પર ઈસ્રારકી સઝા બરબાદી વ હલાકત, ગર્ઝ મલાઈકતુલ્લાહ (ફરિશ્તે) હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે પાસસે રવાના હો કર સુદૂમ પહુંચે ઔર લૂત અલય્હિસ્સલામકે યહાં મેહમાન હૂએ. યહ અપની શક્લો સૂરતમેં હસીન વ ખુબસુરત ઔર ઉમ્રમેં નૌજવાન લળકોકી શકલો સૂરતમેં થે હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામને ઉન મેહમાનોંકો દેખા તો ઘબરા ગએ ઔર ડરે કે બદબખ્ત કૌમ મેરે ઈન મેહમાનોંકે સાથ કયા મુઆમલા કરેગી કયૂંકે અભી તક ઉન્કો યહ નહીં બતાયા ગયા થા કે યહ અલ્લાહકે પાક ફરિશ્તે હૈં.

અભી હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામ ઈસ હય્સ–બય્સ (લળાઈ–ઝઘળે)મેં થે કે કૌમકો ખબર લગ ગઈ ઔર લૂત અલય્હિસ્સલામકે મકાન પર ચળહ આએ ઔર મુતાલિબા કરને લગે કે તુમ ઈન્કો હમારે હવાલે કરો, હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામને બહુત સમઝાયા ઔર કહા કયા તુમમેં કોઈ ભી સલીમ ફિતરત (તબીઅતકો અચ્છા) ઈન્સાન, રજુલે રશીદ નહીં હે કે વહ ઈન્સાનિય્યત બરતે ઔર હકકો સમઝે ? તુમ કયૂં ઈસ લા'નતમેં ગિરફતાર હો ઔર ખ્વાહિશાતે નફસકે ઈફાઅ (પૂરા કરને)કે લિએ ફિતરી તરીક અમલકો છોળ કર ઔર હલાલ તરીકેસે ઔરતોંકો રફીકે હયાત બનાનેકી જગહ ઈસ મલઉન, બેહયાઈકે દર્પે હો, એ કાશ મેં રુક્ને (મઝબૂત) રશીદકી ઝબરદસ્ત હિમાયત હાસિલ કર સકતા.

હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામકી ઈસ પરેશાનીકો દેખ કર ફરિશ્તોંને કહા આપ હમારી ઝાહિરી સૂરતોંકો દેખ કર ઘબરાઈએ નહીં હમ મલાઈકએ અઝાબ હૈં ઔર અલ્લાહકે કાનૂન જઝાએ આ'માલકા ફૈસલા ઉન્કે હકમેં અટલ હે વહ અબ ઉન્કે સરસે ટલનેવાલા નહીં આપ ઔર આપકા ખાનદાન ઈન અઝાબસે મહફૂઝ રહેગા મગર આપકી બીવી ઉન્હીં બેહયાઓકી રફાકત (દોસ્તી)મેં રહેગી ઔર તુમ્હારા સાથ ન દેગી.

આખિર અઝાબે ઈલાહીકા વકત આ પહુંચા ઈબ્તિદાએ શબ હૂઈ તો

મલાઈકાકે ઈશારો પર હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામ અપને ખાનદાન સમેત દૂસ્રી જાનિબસે નિકલ કર સુદૂમસે રુખ્સત હો ગએ ઔર ઉન્કી બીવીને ઉન્કી રફાકતસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર રાસ્તે હીસે લોટ કર સુદૂમ વાપસ આ ગઈ. આખિરી શબ હૂઈ તો અવ્વલ એક હય્બત નાક ચીખને એહલે સુદૂમકો તેહ વ બાલા (ખત્મ) કર દિયા ઔર આબાદીકા તખ્તા ઉપર ઉઠા કર ઉલટ દિયા ગયા ઉપરસે પથ્થરોંકી બારિશને ઉન્કા નામોં નિશાન તક મિટા દિયા ઔર વહી હુવા જો ગુઝિશ્તા કોમકી નાફરમાની ઔર સરકશીકા અંજામ હો ચુકા હે.

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ મુજદ્દિદે અંબિયાએ :

ઈન મુસલ્સલ વાકિઆતસે બહુતસે બસાઈર વ ઈબર હાસિલ હોનેકે અલાવા એક સબસે અહમ બાત યહ ઝાહિર હોતી હે કે હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી શખ્સિયત મન્સબે નુબુવ્વત વ રિસાલતમેં ભી ખાસ ઈમ્તિયાઝી શાન રખતી હે યૂ તો અલ્લાહકા હર એક પૈગમ્બર તૌહીદકા દાઈ ઔર શિર્કકા દુશ્મન હે ઔર ઈસ લિએ તમામ અંબિયાએ અલય્હિમુસ્સલામકી તા'લિમાતમેં યહ દો બાતેં કદરે મુસ્તરકકી હૈષિયત રખતી હે બલ્કે રૂહાની દા'વત વ ઈર્શાદકી અસાસ વ બુન્યાદ સિર્ફ ઈન્હીં દો મસ્અલોં પર કાઈમ હે મગર યહ ખુસૂસિય્યત હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે હિસ્સેમેં આઈ થી કે ઈસ દુન્યામેં વહ પહલી હસ્તી હેં જિન્હેં ઈસ રાહે અઝીમતમેં સખ્તસે સખ્ત આઝમાઈશોં ઔર કળીસે કળી મુસીબતોંકા સામના કરના પળા ઔર વહ ઈન મુસીબતોંકે મુકાબલેમેં કામ્રાન વ કામ્યાબ ષાબિત હૂએ.

ગોર કીજિએ બુળ્હાપે ઔર ઉમ્મીદકી ઉમ્રમેં હઝારોં દુઆઓં ઔર લાખોં આરઝૂઓંકે બા'દ એક બચ્ચા પૈદા હુવા થા ઔર અભી બચ્ચા શિર ખ્વાર હે કે અલ્લાહ તઆલાકા હુક્મ આતા હે. "ઈબ્રાહીમ (અલય્હિસ્સલામ) ! ઈસ્કો ઔર ઉસ્કી વાલિદાકો અપને ઘરસે જુદા કરો ઔર એક લકો દક (ચટીયલ મૈદાન) બયાબાન (જંગલ) ઔર બિન ખેતીકી ઝમીનમેં જહાં ન પાની હે, ન સબ્ઝા ઈન દોનોંકો છોળ આઓ.'' ફિર ક્યા હુવા ? ક્યા ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને એક લમ્હા ભી દેરી કી ? ઔર તામિલે ઈર્શાદમેં કિસી કિસ્મકા કોઈ ઉજર સામને આયા ? નહીં, હરગિઝ નહીં. બલ્કે બે ચું ઔર ચિરા ઉન દોનોંકો મક્કાકી સર ઝમીન પર છોળ આએ ઔર ઉસ્કે બા'દ વહ સન્ને રુશ્દ (સમઝનેકી ઉમર)કો પહુંચતા ઔર માં બાપકી આખોંકા નૂર ઔર

દિલકા સુરૂર બનતા હે તો અબ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકો અલ્લાહકા હુકમ મિલતા હે કે ઉસ્કો હમારે નામ પર કુર્બાન કરો ઔર અપની ફિદાકારી વ ઈતાઅતે શિઆરીકા ષુબૂત દો.

એક નાઝૂક વકતમેં એક મુતીઅસે મુતીઅ ઔર ફરમાંબરદારસે ફરમાંબરદાર હસ્તીકે ઈમાન વ યકીનકી કશ્તી કિસ તરહ ભંવરમેં આ જાતી હે ઈસ્કા અંદાઝા ખુદ કરો ઔર ફિર ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી જાનિબ દેખો કે ન અલ્લાહકી વહીકી જો ખ્વાબ ઔર રુઅયાકી શકલમેં દિખાઈ ગઈ થી ઉન્હોંને ન કોઈ તાવીલ કી ઔર ન કોઈ હીલા બહાના કિયા ઔર ન ટાલનેકે લિએ કો ફિક્રો તરદ્દુદ કિયા ઔર સુબહ ઉઠે ઔર અપને લખ્તે જિગરકો લિયા ઔર તા'મીલે ઈર્શાદે ઈલાહીમેં વહ સબ કુછ કિયા જો ઉન્કે ઈન્સાની હાથ કર સકતે થે ઔર ઈસ તરહ અપની અકલોંકો હેરાન કરનેવાલી વફાદારીકા ષુબૂત દિયા. ઔર તીસ્રી સખ્ત આઝમાઈશકા વહ વકત થા કે જબ બાપ, કૌમ ઔર બાદશાહે વકત સબને મુત્તફિક હો કર યહ ફેસલા કર લિયા કે ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ યા અપને પૈગામે હકસે બાઝ આ જાએ વર્ના તો ઉસ્કો દહકતી આગમેં ડાલ કર ખત્મ કર દિયા જાએ, તબ ઝાલિમોંકા યહ ફેસલા ઔર ઈત્તિહાદ કિયા ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે કદમ ડગમગા સકા નહીં ! બલ્કે વહ એક અઝમકા પહાળ બન કર ઈસી તરહ અપની જગહ ખળા રહા ઔર પૈગામે હક ઔર અલ્લાહકી રુશ્દો હિદાયતકો ઉસી અઝમો ષુબાતકે સાથ સુનાતા રહા જિસ તરહ શુરૂઅસે કરતા રહા, ફિર દુશ્મનોંને જો કુછ કહા થા આખિર કર દિખાયા ઔર ઉસ્કો દહકતી આગમેં ઝોંક દિયા મગર ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે સુકૂનો ઈત્મિનાનમેં મુતલક કોઈ ફર્ક નહીં આયા, અલબત્તા દુશ્મનોંકી દુશ્મની ઔર ઉન્કે તમામ મકો ફરેબકો ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે અલ્લાહને પા દર હવા (ખત્મ) કર દિયા ઔર ખાકમેં મિલા દિયા ઔર આગકે શો'લે ઉસ્કે લિએ "બર્દા વ સલામ" બન ગએ ઈસ તરહ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ અપને કવીતર નિગહબાનકે ઝેરેસાયા સઆદત વ હિદાયતકે ફૈઝાનસે બંદગાને ખુદાકો બરાબર મુનવ્વર વા રોશન કરતા રહા ઔર ઉસ્કી જુર્અતે હક ઔર દા'વતે ઈલલ્લાહ તેઝ તર હો ગઈ.

ઈન તમામ સખ્ત ઈમ્તિહાનોં ઔર આઝમાઈશોં ઔર ફિર ઉન્મેં ષુબાતે કદમી ઔર ઈસ્તિકામતકે અલાવા ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી દૂસ્રી

ઈમ્તિયાઝી ખુસૂસિય્યત યહ થી કે ઉન્હોંને શિર્ક ઔર તવ્હીદકી મુતઝાદ ઝિંદગીકે લિએ એક ઐસા ઈમ્તિયાઝ કાઈમ કર દિયા જો ઉન્હી જૈસે જલીલુલ્કદ્ર પૈગમ્બરકે શાયાને શાન થા યા'ની ઉન્હોંને અસ્નામ પરસ્તી ઔર કવાકિબ પરસ્તીકી તરદીદ વ તઝલીલ ઔર ઉન્કી શનાઅત (બુરાઈ)કા ઈઝહાર કરતે હૂએ યહ તસ્રીહ ફરમાઈ.

તર્જમા :— "બિલા શુબા મૈંને અપના રુખ ઉસી ઝાતકી તરફ ઝુકા દિયા હે જો આસમાનોં ઔર ઝમીનોંકા પૈદા કરનેવાલા હે ખાલિસ ઉસ્કા હો કર ઔર મૈં શિર્ક કરનેવાલોંમેંસે નહીં હૂં." [સૂ.૬ અલ્અન્આમ આ.૭૯]

ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે ઈસ ઈર્શાદકા મતલબ યહ હે કે અલ્લાહકે તસવ્વુરકી દો રાહેં હૈં એક સહીહ ઔર દૂસ્રી ગલત, ગલત રાહ યહ હે કે યહ અકીદા કાઈમ કર લિયા જાએ કે અલ્લાહકો રાઝી કરને, ઉસ્કો ખુશ રખને ઔર ઉસ્કી ઈબાદત વ પરસ્તીશ કરનેકે લિએ ઝરૂરી હે કે બુતોં ઔર સિતારોંકી પૂજા કી જાએ કયૂંકે જબ યહ રૂહેં હમસે ખુશ હો જાએંગી તો યહ અલ્લાહકો હમસે રાઝી કર દેંગી. ઈસ અકીદેકા નામ શિર્ક ઔર સાબિઈય્યત હે કયૂંકે ઈસ અકીદેકે મુતાબિક ઉબૂદિય્યત વ પરસ્તિશકે તમામ વહ ખુસૂસી ઈમ્તિયાઝ જો સિર્ફ ઝાતે વાહિદકે લિએ મખ્સૂસ રહને ચાહિએ થે દૂસ્રોંકે લિએ ભી મુશ્તરક હો જાતે હૈં ઔર યહી શિર્કકી હકીકત હે.

ઈસ્કે મુકાબલેમેં સહીહ રાહ યહ હે કે ઈસ ઈલ્મો યકીનકો અકીદા બનાયા જાએ કે અલ્લાહ તઆલાકી રઝામંદી ઔર ખુશનુદીકા તરીકા ઈસ્કે અલાવા દૂસ્રા નહીં કે ખુદ ઉસીકી પરસ્તિશ કી જાએ, ઉસીકો હાજત રવા (હાજતકો પુરી કરનેવાલા) ઔર મુશ્કિલકુશા (મુશ્કિલ દુર કરનેવાલા) સમઝા જાએ, નફા' વ ઝરર સિહત વ મર્ઝ, ઈફ્લાસ વ તમૂલ, રિઝકકા કબ્ઝો બસ્ત ઔર મૌત વ જિસત ગર્ઝ તમામ ઉમૂરમેં ઉસીકો ઔર સિર્ફ ઉસીકો માલિક વ મુખ્તાર મુતલક તસ્લીમ કિયા જાએ ઔર ઉસ્કી રઝા વ અદમે રઝા (રઝામંદીકે ન હોને)કી મા'રિફતકે લિએ ઉસ્કે ભેજે હૂએ સચ્ચે પૈગમ્બરોં ઔર રસૂલોંકી હી હિદાયત વ રુશ્દ પર અમલ કિયા જાએ ગોયા દૂસ્રે અલ્ફાઝમેં યૂ કેહ દિયા જાએ અલ્લાહકો રાઝી રખને ઔર ઉસ્સે કુર્બત હાસિલ કરનેકે લિએ દેવી દેવતાઓંકો ઝરીયા બનાનેકી હાજત નહીં બલ્કે સિર્ફ ઉસ ઝાતે વહદિયતકી ઉબૂદિયત વ બંદગી વ સરમાયાએ હયાત બનાયા જાએ ઈસી અકીદેકા નામ

ઈસ્લામ ઔર હનીફ હે.

ઈસ લિએ યહ પહલા દીન થા કે હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને પહલી રાહકો શિર્ક વ સાબિઅત ઔર દૂસ્રી રાહકો ઈસ્લામ વ હનીફકા નામ દે કર દોનોં રાહોંકે દરમિયાન મુસ્તકિલ ઈમ્તિયાઝ કાઈમ કર દિયા ઔર યહ ઈમ્તિયાઝ ઐસા મકબૂલ હુવા કે આનેવાલી તમામ પૈગમ્બરાના તા'લીમ વ દા'વતકી બુન્યાદ વ અસાસ ઈસી નામસે મોસૂમ કી ગઈ હત્તાકે ખાતિમુલ્અંબિયાઅ મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમકે આખરી પૈગામકા નામ ભી મિલ્લતે હનીફ ઔર ઉસ્કે પેરોકા નામ "મુસ્લિમ" કરાર પાયા.

તર્જમા :– "ઔર પેરવી કરો મિલ્લતે ઈબ્રાહીમકી જો હનીફ થા."

[સૂરએ નિસાઅ : ૧૨૫]

તર્જમા :– "ઈસ ઈબ્રાહીમ (અલય્હિસ્સલામ)ને તુમ્હારા નામ પહલે હીસે મુસલમાન રખ્ખા હે ઔર ઈસ કુર્આનમેં ભી (યહી નામ પસંદ રહા)"

[સૂ.૨૨ અલ્હજ આ.૭૮]

યહી વજહ હે સૂરએ ઈબ્રાહીમકી યહ ખુસૂસિય્યત હે કે ઈસ્મેં અંબિયાઅ અલય્હિમુસ્સલામકે ઝુહૂર ઔર ઉન્કે હાલાત ઔર નતાઈજ (નતીજોં)કો મજમૂઈ તૌર પર પેશ કિયા ગયા હે ઔર બતાયા ગયા હે કે પૈગમ્બરોંકી રુશ્દો હિદાયતકે માનનેવાલોં ઔર ન માનનેવાલોંકે દરમિયાન ક્યા ફર્ક હે ? ઔર યહ કે ખય્રો શર, તાઅત વ બગાવત ઔર તસ્લીમ વ ઈન્કારમેં ક્યા ગૈરુલ્લાહકી ખુશ્નૂદીકો ભી કોઈ મકામ હાસિલ હે યા સિર્ફ રઝા વ અદમે રઝાએ ઈલાહી અસલ ઈમાન હે ?

પસ ઈન મજમૂઈ ખુસૂસિયાત ઈબ્રાહીમીકે પેશે નઝર બિલા શુબા યહ કહના સહીહ હે કે નબિયોં ઔર રસૂલોંકી મુકદ્દસ ઝિંદગીમેં ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકા મકામ મુજદ્દિદે અંબિયાઅ વ રુસુલકા મકામ હે.

વાકિઆતે ઝેરે બહષસે મુતઅલ્લિક ચંદ ઈબ્રતેં :

(૧) જબ ઈન્સાન કિસી અકીદેકો ઈલ્મ વ યકીનકી રોશનીમેં કાઈમ કર લેતા હે ઔર વહ ઉસ્કે કલ્બમેં ઉતર જાએ, ઉસ્કી રૂહમેં પેવસ્ત ઔર ઉસ્કે સીનેમેં નકશકા લહજર હો જાતા હે તો ઉસ્કા ફિક્રો ખયાલ, ઉસ્કા સોચો બિચાર ઔર ઉસ્કા ઈસ્તિગ્રાક (ઈસ ખયાલમેં ડૂબ જાના) ઈસ બારેમેં ઈસ દર્જા ઝબર

દસ્ત ઔર ષાબિત વ રાસિખ હો જાતા હે કે કાઈનાતકા કોઈ હાદષા ઔર દુન્યાકી કોઈ સખ્તસે સખ્ત મુસીબત ભી ઉસ્કો અપની જગહસે નહીં હટા સકતી વહ ઈસ લિએ કે આગમેં બેખતર કૂદ પળતા, સમંદરમેં બેઝિજક છલાંગ માર દેતા ઔર સૂલીકે તખ્તે પર બેખૌફ જાન દે દેતા હે. હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે અઝમ વ ષુબાતકી મિષાલ ઈસ્કે લિએ એક ઝિંદા ઔર રોશન મિષાલ હે.

(૨) હિમાયતે હક (હકકી મદદ)કે લિએ ઐસે દલાઈલ ઔર બરાહીન પેશ કરને ચાહિએં જો દુશ્મન ઔર બાતિલ પરસ્તકે તહે કલ્બ (દિલકી ગહરાઈ)મેં ઉતર જાએં ઔર વહ ઝબાનસે ખ્વાહ ઈકરારે હક ન કરે લેકિન ઉસ્કા ઝમીર (નફસ) ઔર ઉસ્કા કલ્બ હકકે ઈકરાર પર મજબૂર હો જાએ બલ્કે બા'ઝ મર્તબા ઝબાન બેઈખ્તિયાર એ'લાને હકસે બાઝ ન રહ સકે, આયતે કુર્આન وجادلهم بالتي هي احسن ઈસી હકીકતકા એ'લાન કરતી હે.

(૩) પૈગમ્બરોં ઔર રસૂલોંકી રાહ યહી હે વહ જદલ વ મુખાસમત (લળાઈ)કી બદલનેવાલી રાહોં પર નહીં ચલતે, ઉન્કે દલાઈલ વ બરાહીનકી બુન્યાદ, મહસૂસાત વ મુશાહિદાત પર હૂઈ હે યા સાદા વ જુદાનિયાત વ અકિલયાત પર હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકા અસ્નામ પરસ્તી વ કવાકિબ પરસ્તીકે મુતઅલ્લિક જમ્હૂરસે મુનાઝરા ઔર મુનાઝરાએ નમરૂદ ઈસ્કી વાઝિહ ઔર રોશન મિષાલ હે.

(૪) કિસી અમ્રે હકકો ષાબિત કરનેકે લિએ દલીલમેં મુખાલિફતકે બાતિલ અકીદેકો ફર્ઝી (ખાલી ઐસે હી માન લેનેકે) તૌર પર તસ્લીમ કર લેના, ઝૂટ યા બાતિલ અકીદેકા ઈકરાર નહીં હે બલ્કે ઉસ્કો 'ફર્ઝુલ્બાતિલ મઅલ્બસમ' યા 'મઆરીઝ' કહા જાતા હે ઔર યહ તરીકા ઈસ્તિદલાલે મુખાલિફતકો અપની ગલતીકે એ'તિરાફ પર મજબૂર કર દેતા હે.

હઝરત ઈબ્રાહીમને જમ્હૂરકે સાથ મુનાઝિરેમેં દલીલકા યહી પહલૂ ઈખ્તિયાર કિયા થા, જિસ્ને સનમ પરસ્તોંકો મજબૂર કર દિયા કે વહ ઈકરાર કર લેં કે બેશક બુત કિસી હાલમેં ભી ન સુનતે હેં ઔર ન જવાબ દે સકતે હેં.

(૫) અગર એક મુસ્લિમકે વાલિદૈન મુશ્રિક હોં ઔર કિસી તરહ શિર્કસે બા'ઝ ન આતે હોં તો ઉન્કી મુશ્રિકાના ઝિંદગીસે બેઝાર ઔર અલાહિદા રહતે હૂએ ભી ઉન્કે સાથ દુન્યવી મુઆમલાત ઔર આખિરતકી પન્દ વ નસાઈહમેં

ઈઝઝત વ હુર્મતકા મુઆમલા કરના ચાહિએ, સખ્તી ઔર દુરુસ્તીકો કામમેં ન લાના ચાહિએ. હઝરત ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામકા તર્ઝે અમલ આઝરકે સાથ ઔર નબિએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમકા તરીકે અમલ અબૂ તાલિબકે સાથ ઈસ મસ્અલેકે લિએ કતઈ ઔર યકીની શહાદત હે.

(૬) અગર કલ્બે મોમિન સહીહ અકીદોં પર દિલકા સુકૂન ઔર ઝબાનો કલ્બકી મુતાબકત (દિલોં ઝબાનકે એક હોને)કે સાથ ઈમાન રખતા હે મગર ઐની ઔર હકીકી મુશાહિદા વ મહસૂસકે લિએ યા ઉસ્કો સચ્ચે યકીનકે દર્જે તક હાસિલ કરનેકે લિએ કિસી ઈમાની યા એ'તિકાદી મસ્અલેમેં ભી સવાલ વ જુસ્તજૂ (તલબ)કી રાહ ઈખ્તિયાર કરતા ઔર દિલકે સુકૂનકા તાલિબ હોતા હે તો યહ જુસ્તજૂ શક ઔર કુફ્ર નહીં હે બલ્કે અય્ને ઈમાન હે. હઝરત ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામકે જવાબ و لکن لیطمئن قلبی સે ઈસી હકીકતકા ઈન્કિશાફ હોતા હે.

(૭) દસ્તરખ્વાનકી વુસ્અત (યા'ની મેહમાન નવાઝી) અગર રિયાએ વ નમૂદ (દિખલાવે)સે પાક હો ઔર ફિતરી તકાઝેકે પેશે નઝર મહમાન નવાઝીમેં વુસ્અતે કલ્બ ઔર ઊંચા હોસ્લા પાઈ જાતી હો તો અખ્લાકે કરીમાનામેં બહુત ફઝીલત શુમાર હોતી હે ઔર સખાવતે નફસ ઔર કરમકે નામસે મોસૂમ હે.

બા'ઝ કિતાબોંમેં હઝરત ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામકી મહમાન નવાઝીકે સિલ્સિલેમેં એક અજીબ વાકિઆ મન્કૂલ હે. કેહતે હેં કે એક મર્તબા હસ્બે દસ્તૂર હઝરત ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામ કિસી મહમાનકે ઈન્તિઝારમેં જંગલમેં ખળે થે, કયૂંકે બગૈર મહમાનકે ન ઉન્કા દસ્તરખ્વાન બિછતા થા ઔર ન ખાના ખાતે થે, સામનેસે એક બહુત બુળ્હા આદમી નઝર પળા જિસ્કી કમર ભી ટેળ્હી હો ગઈ થી ઔર લકળીકે સહારે બમુશ્કિલ ચલ રહા થા, ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામ આગે બળ્હે ઔર મસર્રતકે સાથ ઉસ્કો સહારા દેતે હૂએ ઘર લાએ, દસ્તરખ્વાન બિછા ઔર ખાના ચુના ગયા જબ સબ ફારિગ હો ગએ તો હઝરત ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામને ફરમાયા "ઉસ ઝાતે બારી તઆલાકા શુક્ર અદા કર જિસ્ને હમ સબકો યહ નેઅમતે અતા ફરમાઈ." બુળ્હેને ગુસ્સે હો કર કહા મેં નહીં જાનતા તેરા ખુદાએ વાહિદ કોન હે, મેં તો અપને મા'બૂદ (બુત)કા શુક્ર અદા કરતા હૂં જો મેરે ઘરમેં રખ્ખા હે. યહ જવાબ ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામકો બહુત શાક (ભારી) ગુઝરા ઔર ઉસ્કો ફૌરન્ ઘરસે રૂખ્સત

કર દિયા લેકિન કુછ વક્ફા ન ગુઝરા થા કે ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે દિલ પર અપને ઈસ તર્ઝે અમલસે તકદ્દુર (પરેશાની મહસૂસ) કી ઉન્હોંને સોચા કે જિસ અલ્લાહે વાહિદકા શુક્રમેં ઉસ્સે કરાના ચાહતા થા ઉસ્કી શાન તો યહ હે કે ઈસ બુળ્હેકી ઈસ તવીલ ઉમ્રમેં વહ બરાબર અપની નેઅમતોંસે ઉસ્કો નવાઝતા રહા ઔર ઉસ્કી બુત પરસ્તી, કુફ્ર વ શિર્કસે નારાઝ હો કર એક વકત ભી ઉસ પર રિઝકકા દરવાઝા બંદ નહીં કિયા ફિર તુઝકો ક્યા હક થા કે અગર ઉસ્ને તેરી બાત ન માની ઔર હકકે કલિમેકો કબૂલ ન કિયા તો ખફા હો કર ઉસ્કો ઘરસે નિકાલ દિયા.

યહ વાકિઆ અપની તારીખી હૈસિય્યતમેં કાબિલે કબૂલ હો યા નાકાબિલે કબૂલ, લેકિન ઈસ હકીકતકા ઝરૂર એ'લાન કરતા હે કે હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે અખ્લાકે કરીમાનાકી વહ બુલંદી જો "હકીકી સબસે ઊંચી મિષાલ" તક પહુંચી હૂઈ થી. ઝર્બુલ્મષ્લ ઔર લોગોંમેં મશ્હૂર થી ઔર બિલાશુબા ઉન્કા યહ ફિક્ર પૈગામે હક ઔર દા'વતે ઈસ્લામકે લિએ બહતરીન ઉસ્વહ (નમૂના) હે.

(૮) અલ્લાહ તઆલા જિન હસ્તિયોંકો અપને ઈબ્લાગે હકકે લિએ ચુન લેતા હે ઉન્કે કલ્બ વ દિમાગકો અપને નૂરસે ઉસ દર્જા રોશન કર દેતા હે કે ઉન્કે સામને ઈશ્કે હક વ સદાકતકે સિવાએ દૂસ્રી કોઈ ચીઝ બાકી હી નહીં રહતી ઔર ઈસ લિએ ઉન્મેં શુરૂઅ હી સે યહ ઈસ્તિદાદ વદીઅત હોતી હે કે વહ અહદે તુફૂલિય્યત (બચપન)સે અપને અસ્રોં (ઝમાનોં)મેં મુમ્તાઝ ઔર નુમાયા નઝર આને લગતે ઔર રાહે હકમેં મુબ્તલા વ ઈમ્તિહાનકો ખુશીસે સહતે ઔર સબ્રો રઝાકા ઉસ્વએ હુસ્ના પૈશ કરતે રહતે હેં. હઝરત ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકા વાકિઆ ઈસ્કી સહાદતકે લિએ શાહિદે અદલ (રોશન દલીલ) ઔર બાઈષે સદ હઝાર ઈબ્રત વ અઝમત હે.

(૯) હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામ અગર્ચે હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે બિરાદરઝાદા ઔર ઉન્કે પેરૂ થે, મગર શર્ફે નુબુવ્વતસે ભી સરફરાઝ હો ચુકે થે ઔર અલ્લાહકે એલ્ચી બના દિએ ગએ થે ઈસ લિએ સુદૂમ ઔર આમૂરામેં હર કિસ્મકે મસાઈબ ઔર વતનસે દૂર દુશ્મનોંકે નરગાકી તકાલીફકે બાવુજૂદ ઉન્હોંને સબ્રો ઈસ્તિકામતસે કામ લિયા ઔર અપને બુઝુર્ગ ચચા ઔર ખાનદાનકી મદદકી તલબકી બજાએ સિર્ફ અલ્લાહ અઝ્ઝો જલ

હી પર ભરોસા રખતે હુએ ઉસ્કે અહકામકે સામને રઝા વ તસ્લીમકા ષબૂત દિયા. યહ મકામ "મુકર્રબીન વ અંબિયા"કા મકામ હે.

હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામ

નામ વ નસબ :

હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામ હઝરત ઈસ્હાક અલય્હિસ્સલામકે દૂસરે બેટે ઔર હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે પોતે હૈં. ઈબરાની ઝુબાનમેં હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામકા નામ ઈસ્રાઈલ હે. યહ "ઈસ્રા" (અબ્દ) ઔર "ઈલ" (અલ્લાહ) દો લફ્ઝોંસે મુરક્કબ હે ઔર અરબીમેં ઉસ્કા તર્જમા અબ્દુલ્લાહ કિયા જાતા હે. ઈસી વજહસે હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે બેટે હઝરત ઈસ્હાક અલય્હિસ્સલામસે વાબસ્તા ખાનદાન જો હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામ યા'ની ઈસ્રાઈલકી નસલસે હે. બની ઈસ્રાઈલ કહલાતા હે.

ઝિક્રે યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામ કુર્આને અઝીઝમેં :

કુર્આને અઝીઝમેં હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામકા નામ દસ જગહ આયા હે. સૂરએ યૂસુફમેં જગહ જગહ ઝમાઈર ઔર અવ્સાફકે લિહાઝસે બા'ઝ દૂસ્રી સૂરતોંમેં અવ્સાફકે એ'તિબારસે ઉન્કા તઝકિરહ મોજૂદ હે. દર અસલ કુર્આને પાક હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામકે જલીલુલ્કદ્ર નબી સાહિબે સબ્રો અઝીમત ઔર હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકે બર્ગુઝીદા બાપ હોનેકી તરફ તવજ્જુહ દિલાતા હે. હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામ અલ્લાહકે બુર્ગઝીદા પયગમ્બર થે ઔર કિન્આનિયોંકે લિએ મબ્ઉષ હુએ ઉન્હોંને બરસોં ઈસ ખિદમતકો અન્જામ દિયા. ઉન્કે બારા લળ્કે થે. ખૂદ ઉન્કા ઔર ઉન્કી વાલિદાકા ઝિક્ર હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામસે વાબસ્તા હે લિહાઝા તફસીલાત હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકે ઝિક્રમેં મોજૂદ હૈં જો આગે આ રહી હે.

હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ

નસબ :

હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામકે બેટે ઔર હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે પળપોતે હૈં. ઉન્કો યહ સર્ફ હાસિલ

હે કે વહ ખુદ નબી, ઉન્કે વાલિદ નબી ઉન્કે દાદા નબી ઔર પરદાદા હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ અબુલ્અંબિયાઅ હૈં. કુર્આને મજીદમેં ઉન્કા ઝિક્ર છબ્બીસ મર્તબા આયા હે ઔર ઉન્કો યહ ભી ફખ્ર હાસિલ હે કે ઉન્કે નામ પર એક સૂરત (સૂરએ યૂસુફ) કુર્આને અઝીઝમેં મૌજૂદ હે જિસ્મેં ઈબ્રત ઔર નસીહતકા બેનઝીર ઝખીરા હે ઈસ લિએ કુર્આને અઝીઝમેં હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકે વાકિએકો "અહસનુલ્કસસ (કિસ્સોમેં સબસે બેહતરીન કિસ્સા)" કહા ગયા હે.

હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકા ખ્વાબ ઔર બિરાદરાને યૂસુફ :

ઈબ્તિદાઈ ઝિંદગી હીસે હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકી દીમાગી ઔર ફિતરતી ઈસ્તિઅદાદ દૂસ્રે ભાઈઓકે મુકાબલેમેં બિલ્કુલ જુદા ઔર નુમાયા થી. નીઝ હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામ હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકી પેશાનીકા ચમકતા હુવા નૂરે નુબુવ્વત પેહચાનતે ઔર વહીએ ઈલાહીકે ઝરિએ ઉસ્કી ઈત્તિલાઅ પા ચુકે થે. ઈન વુજૂહાતસે વહ અપની તમામ અવ્લાદમેં હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સામસે બેહદ મુહબ્બત રખતે થે ઔર યહ મુહબ્બત બિરાદરાને યૂસુફકે લિએ બેહદ શાક ઔર નાકાબિલે બરદાશ્ત થી ઔર વહ હર વકત ઈસ ફિક્રમેં લગે રહતે થે કે યા તો હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામકે કલ્બસે ઈસ મુહબ્બતકો નિકાલ ડાલે યા ફિર યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ હીકો અપને રાસ્તેસે હટા દે, તાકે કિસ્સા પાક હો જાએ. ઉન ભાઈઓકે હાસિદાના તખય્યુલ (ખરાબ ખયાલ) પર મઝીદ તાઝિયાના યહ હુવા કે યૂસુફ અલય્હિસ્સલામને એક ખ્વાબ દેખા કે ગ્યારા સિતારે ઔર ચાંદ સૂરજ ઉન્કે સામને સજદા ઝેર હે. હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામને યહ ખ્વાબ સુના તો સખ્તીકે સાથ ઉન્કો મના કર દિયા કે અપના યહ ખ્વાબ કિસીકે સામને ન દોહરાના ઐસા ન હો કે ઉસ્કો સુન કર તેરે ભાઈ બુરી તરહ પેશ આએ કયૂંકે શય્તાન ઈન્સાનકે પીછે લગા હે ઔર તેરા ખ્વાબ અપની તા'બીરમેં બહુત સાફ ઔર વાઝિહ હે. લેકિન હસદકી ભળકતી હૂઈ આગમેં એક રોઝ બિરાદરાને યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકો ઉન્કે ખિલાફ સાઝિશ કરને પર મજબુર કર હી દિયા :—

તર્જમા :— "ઈન્મેંસે એકને કહા યૂસુફકો કત્લ ન કરો ઔર ઉસ્કો ગુમનામ કુંવેંમેં ડાલ દો કે ઉઠા લે જાએ ઉસ્કો કોઈ મુસાફિર અગર તુમકો કરના હી હે."

[સૂ.૧૨ યૂસુફ આ.૧૨]

તર્જમા :– "(એ બાપ !) ક્યા બાત હે કે તુઝકો યૂસુફકે બારેમેં હમ પર એ'તિમાદ નહીં હે, હાલાંકિ હમ ઉસ્કે ખૈરખ્વાહ હૈં." [સૂ.૧૨ યૂસુફ આ.૧૨]

હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામ સમઝ ગએ કે ઉન્કે દિલોંમેં ખોટ હે.

તર્જમા :– "યા'કૂબને કહા મુઝે ઉસ્સે રંજ ઔર દુઃખ પહુંચતા હે કે તુમ ઉસ્કો (અપને સાથ) લે જાઓ ઔર મુઝે યહ ખૌફ હે કે ઉસ્કો ભેળિયા ખા જાએ ઔર તુમ ગાફિલ રહો." [સૂ.૧૨ યૂસુફ આ.૧૩]

બિરાદરાને યૂસુફને યહ સુન કર બયક ઝબાન કહા :–

તર્જમા :– "અગર ખા ગયા ઉસ્કો ભેળિયા, જબ્કે હમ સબ તાકતવર હૈં તો બિલા શુબા ઐસી સૂરતમેં તો હમને સબ કુછ ગંવા દિયા."

[સૂ.૧૨ યૂસુફ આ.૧૪]

ચાહે કન્આન :

ગર્ઝ બિરાદરાને યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકો સેર (તફરીહ) કરાનેકે બહાને લે ગએ ઔર મશવરહકે મુતાબિક ઉસ્કો એક ઐસે કુંવેંમેં ડાલ દિયા જિસ્મેં પાની ન થા ઔર અર્સાસે ખુશ્ક પળા થા ઔર વાપસીમેં ઉસ્કી કમીસકો કિસી જાનવરકે ખૂનમેં તર કર કે રોતે હુએ હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામકે પાસ આએ ઔર કહને લગે : એ બાપ ! અગર્ચે હમ અપની સદાકતકા કિતના હી યકીન દિલાએં, મગર તુઝકો હરગિઝ યકીન ન આએગા કે હમ દોળમેં એક દૂસ્રેસે આગે નિકલનેમેં મશ્ગૂલ થે કે, અચાનક યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકો ભેળિયા ઉઠા કર લે ગયા. હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામને પૈરાહને (લિબાસે) યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકો દેખા તો ખૂન આલૂદ થા, મગર કિસી એક જગહસે ભી ફટા હુવા ન થા ઔર ન ચાક દામાં (દામનકા ફટા હુવા હિસ્સા) થા. ફૌરન્ હકીકતે હાલ સમઝ ગએ મગર ભળકને તા'નોં તશ્નીઅ કરને ઔર નફરત વ હિકારતકા તર્ઝે અમલ ઈખ્તિયાર કરનેકી બજાએ પય્ગમ્બરાના ઈલ્મો ફિરાસતકે સાથ યહ બતા દિયા કે બાવુજૂદ હકીકતે હાલકો છુપાનેકી સઈકે તુમ ઈસે છુપા ન સકે :–

તર્જમા :– "હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામને કહા યહ હરગિઝ નહીં બલ્કે બના દી હે તુમ્હારે નફસોંને તુમ્હારે લિએ એક બાત, અબ સબ્ર હી બહતર હે ઔર જો બાત તુમ ઝાહિર કરતે હો ઉસ પર અલ્લાહ હી સે મદદ માંગતા હૂં." [સૂરએ યૂસુફ ૧૨:૧૮]

યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ ઔર ગુલામી :

ઈધર યહ ગુફતગૂ હો રહી થી ઉધર હિજાઝી ઈસ્માઈલિયોંકા એક કાફલા શામસે મિસ્રકો જા રહા થા. કુંવાં દેખ કર ઉન્હોંને પાનીકે લિએ ડોલ ડાલા. યૂસુફકો દેખ કર જોશસે શોર મચાયા :–

તર્જમા :– "બશારત હો એક ગુલામ હાથ આયા." [સૂરએ યૂસુફ ૧૨:૧૯]

ગર્ઝ ઈસ તરહ હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકો ઈસ્માઈલી તાજિરોંકે કાફલાને અપના ગુલામ બના લિયા ઔર માલ તિજારતકે સાથ ઉન્કો ભી મિસ્ર લે ગએ ઔર બાઝારમેં હસ્બે દસ્તૂર ફરોખ્ત કે લિએ પૈશ કર દિયા ઉસ વકત શાહી ખાનદાનકા એક રઈસ ઔર મિસ્રી ફોજકા અફસર ફોતીફાર બાઝારસે ગુઝર રહા થા. ઉસ્ને ઉન્કો ખરીદ લિયા ઔર અપને ઘર લા કર બીવીસે કહા :–

તર્જમા :– "દેખો ઈસ્કો ઈઝઝતસે રખ્ખો કુછ અજબ નહીં કે યહ હમકો ફાઈદા બખ્શે યા હમ ઈસ્કો અપના બેટા બના લેં." [સૂરએ યૂસુફ ૧૨:૨૧]

ફોતીફારને હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકો અવ્લાદકી તરહ ઈઝઝત વ એહતરામસે રખ્ખા ઔર અપને જુમ્લા મુઆમલાત ઔર દીગર ઝિમ્મેદારિયાં ઉન્કે સુપુર્દ કર દીં. યહ સબ કુછ મન્શાએ ઈલાહીકે તહત હો રહા થા.

તર્જમા :– "ઔર ઈસી તરહ જગહ દી હમને યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકો ઉસ મુલ્કમેં ઔર ઈસ વાસ્તેકે ઉસ્કો સિખાયેં બાતોંકા નતીજા ઔર મતલબ નિકાલના ઔર અલ્લાહ તાકતવર રહતા હે અપને કામમેં લેકિન અકષર આદમી ઐસે હેં જો નહીં જાનતે." [સૂરએ યૂસુફ ૧૨:૨૧]

અઝીઝે મિસ્રકી બીવી ઔર યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ :

કુંવેંમેં ડાલે જાને ઔર ગુલામીકે બા'દ અબ હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકી એક ઔર આઝમાઈશ શુરૂઅ હૂઈ, વહ યહ કે હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકા જવાનીકા આલમ થા હુસ્ન વ ખુબરુઈકા કોઈ ઐસા પહલૂ ન થા જો ઉન્કે અંદર મૌજૂદ ન હો. અઝીઝે મિસ્રકી બીવી દિલ પર કાબૂ ન રખ સકી ઔર યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ પર પર્વાનાવાર નિષાર (ફિદા) હોને લગી મગર મન્સબે નુબુવ્વતકે લિએ મુન્તખબસે ભલા યહ કિસી તરહ મુમ્કિન થા કે અઝીઝકી બીવીકે નાપાક અઝાઈમકો પૂરા કરે. કુર્આને અઝીઝમેં પેશ આનેવાલે વાકિએકા ઝિક્ર ઈસ તરહસે હે.

તર્જમા :– ઔર ફુસલાયા યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ ઉસ ઔરતને જિસ્કે

ઘરમેં વહ રહતે થે ઉસ્કે નફસકે મુઆમલેમેં ઔર દરવાઝે બંદ કર દિએ ઔર કહને લગી આ મેરે પાસ આ, યૂસુફ અલય્હિસ્સલામને કહા પનાહ બખુદા.

[સૂ.૧૨ યૂસુફ આ.૨૩]

બહરહાલ હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ દરવાઝેકી તરફ ભાગે તો અઝીઝકી બીવીને પીછા કિયા ઔર દરવાઝા કિસી તરહ ખુલ ગયા, સામને અઝીઝે મિસ્ર ઔર ઔરતકા ચચાઝાદ ભાઈ ખળે થે. અઝીઝે મિસ્રકી બીવી બોલી :–

તર્જમા :– "કેહને લગી ઉસ શખ્સકી સઝા ક્યા હે જો તેરે અહલકે સાથ બુરાઈકા ઈરાદા રખતા હો મગર યહ કે કૈદ કર દિયા જાએ યા દર્દનાક અઝાબમેં મુબ્તલા કિયા જાએ. યૂસુફ અલય્હિસ્સલામને કહા ઈસીને મુઝે મેરે નફસકે બારેમેં ફુસલાયા થા ઔર ફૈસલા કિયા ઔરત હી કે ઘરાનેકે એક શખ્સને કે અગર પિરાહને યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ સામનેસે ચાક હે તો ઔરત સચ્ચી ઔર યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ ઝૂટા ઔર અગર પીછેસે ચાક હે તો ઔરત કાઝિબ હે ઔર યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ સાદિક. પસ જબ ઉસ્કી કમીસકો દેખા તો પીછેસે ચાક થા, કહા બેશક એ ઔરત યહ તેરે મકરો ફરેબસે હે. બેશક તુમ્હારા મકર બહુત બળા હે. એ યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ ! તૂ ઈસ મુઆમલેસે દરગુઝર કર ઔર એ ઔરત તૂ અપને ગુનાહકી મુઆફી માંગ તૂ (એ ઔરત) બિલાશુબા ખતાકાર હે."

[સૂ.૧૨ યૂસુફ આ.૨૫/૨૯]

અઝીઝે મિસ્રને અગર્ચે ફઝીહત વ રુસ્વાઈસે બચનેકે લિએ ઈસ મુઆમલેકો યહીં પર ખત્મ કર દિયા, મગર બાત પોશિદા ન રહ સકી. કુર્આને અઝીઝમેં આતા હે.

તર્જમા :– "ઔર (જબ ઈસ મુઆમલેકા ચર્ચા ફૈલા) તો શહરકી બા'ઝ ઔરતેં કહને લગીં દેખો ! અઝીઝકી બીવી અપને ગુલામ પર ડોરે ડાલને (ફરેબ કરકે મુહબ્બત કરને) લગી ઉસે રિઝા લે (માઈલ કરે). વહ ઉસ્કી ચાહતમેં દિલ હાર ગઈ, હમારે ખયાલમેં તો વહ સરીહ બદચલનીમેં પળ ગઈ, પસ જબ અઝીઝકી બીવીને ઈન ઔરતોંકે મકરકો સુના તો ઉન્કો બુલા ભેજા ઔર ઉન્કે લિએ મસ્નદેં આરાસ્તા કીં (ગદ્દે બિછાએ) ઔર (દસ્તૂરકે મુવાફિક) હર એકકો એક એક છુરી પેશ કર દી, ફિર યૂસુફ અલય્હિસ્સલામસે કહા ઈન સબકે સામને નિકલ આઓ, જબ યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકો ઉન

ઔરતોંને દેખા તો ઉસ્કી બળાઈકી કાઈલ હો ગઈ. ઉન્હોંને અપને હાથ કાટ લિએ ઔર (બેઈખ્તિયાર) પુકાર ઉઠીં યહ તો ઈન્સાન નહીં હે ઝરૂર એક ફરિશ્તા હે બળે મર્તબેવાલા ફરિશ્તા (અઝીઝકી બીવી) બોલી તુમને દેખા યહ હે વહ આદમી જિસ્કે બારેમેં તુમને મુઝે તા'ને દિએ."

[સૂ.૧૨ યૂસુફ આ. ૩૦/૩૩]

અઝીઝકી બીવીને યહ ભી કહા કે બેશક મૈંને ઈસ્કા દિલ અપને કાબૂમેં લેના ચાહા થા મગર વહ બેકાબૂ ન હુવા મગર મેં યહ કહે દેતી હૂં કે અગર ઉસ્ને મેરા કહા ન માના તો યહ હો કર રહેગા કે વહ કેદ કિયા જાએ ઔર બેઈઝઝતીમેં પળે. હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામને જબ યહ સુના ઔર ફિર અઝીઝે મિસ્રકી બીવીકે અલાવા ઔર સબ ઔરતોંકી ચલિત્તર (ચાલબાઝી) અપને બારેમેં દેખે તો અલ્લાહ તઆલાકે હુઝૂરમેં દસ્તબદુઆ હૂએ ઔર કહને લગે,

તર્જમા :– "યૂસુફ અલય્હિસ્સલામને કહા એ મેરે પરવરદિગાર જિસ બાત કી તરફ યહ મુઝકો બુલાતી હૈં, મુઝે ઉસ્કે મુકાબલેમેં કૈદખાના ઝિયાદા પસંદ હે ઔર અગર તૂને ઉન્કે મકરકો મુઝસે ન હટા દિયા ઔર મેરી મદદ ન કી તો મેં કહીં ઉન્કી જાનિબ ઝુક ન જાઉ ઔર નાદાનોંસે ન હો જાઉં પસ ઉસ્કે રબને ઉસ્કી દુઆ કબૂલ કી ઔર ઉસ્કી દુઆ કબૂલકી ઔર ઉસ્સે ઉન્કા મકર હટા દિયા બેશક વહ સુનનેવાલા જાનને વાલા હે."

[સૂરએ યૂસુફ ૧૨:૩૩ તા ૩૪]

અબ અઝીઝે મિસ્રને યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકી તમામ નિશાનિયાં દેખને ઔર સમઝ લેનેકે બાવુજૂદ અપની બીવીકી ફઝીહત વ રુસ્વાઈ હોતી દેખ કર યહ તે કર હી લિયા કે યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકો એક મુદતકે લિએ ઝંદાન (જેલ)મેં બંદ કર દિયા જાએ તાકે યહ મુઆમલા લોગોંકે દિલોંસે ભૂલ જાએ યહ ચરચે બંદ હો જાએં ઈસ તરહ હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકો ઝંદાન જાના પળા.

યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ ઝંદાનમેં :

તૌરાતમેં હે કે હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકે ઈલ્મી વ અમલી જોહર કૈદખાનેમે ભી ન છુપ સકે ઔર કૈદખાનેકા દારોગા ઉન્કે હલકાએ ઈદારે (ઉન્કી ચાહત)મેં દાખિલ હો ગયા ઔર જેલકા તમામ ઈન્તિઝામ વ ઈન્સિરામ

(નિઝામ) ઉન્કે સુપુર્દ કર દિયા ઔર વહ કૈદખાનેકે બિલકુલ મુખ્તાર હો ગએ.

કૈદખાનેમેં દા'વતો તબ્લીગ :

હુસ્ને ઈત્તિફાકકે હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકે સાથ દો નૌજવાન ઔર કૈદખાનેમેં દાખિલ હૂએ. ઉન્મેંસે એક શાહી સાકી (બાદશાહકો પિલાનેવાલા) થા ઔર દૂસ્રા શાહી બાવર્ચીખાનેકા દારોગા. એક દિન દોનોં નૌજવાન હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર ઉન્મેંસે સાકીને કહા કે મૈંને યહ ખ્વાબ દેખા હે કે મેં શરાબ બનાનેકે લિએ અંગૂર નિચોળ રહા હું ઔર દૂસ્રેને કહા મૈંને ખ્વાબ દેખા હે કે મેરે સર પર રોટિયોંકા ખ્વાન હે ઔર પરિન્દે ઉસ્સે ખા રહે હે હૈં. યહ સુન કર હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામને ફરમાયા બેશક અલ્લાહ તઆલાને જો બાતેં મુઝે તા'લીમ ફરમાઈ હૈં મિન્જુમ્લા ઉન્કે યહ અમલ ભી ઉસ્ને અતા ફરમાયા હે યા'ની મેં ઈસ્સે પહલે કે તુમ્હારા મુકર્રર ખાના તુમ તક પહુંચે તુમ્હારે ખ્વાબોંકી તા'બીર બતા દૂંગા મગર તુમસે એક બાત કહતા હૂં ઝરા ઉસ પર ભી ગોર કરો ઔર સમઝો બુઝો :–

તર્જમા :– "એ યારાને મજ્લિસ (તુમને ઈસ પર ભી ગોર કિયા કે) જુદા જુદા મા'બૂદોંકા હોના બહતર યા અલ્લાહકા જો યગાના ઔર સબ પર ગાલિબ હે તુમ ઉસ્કે સિવા જિન હસ્તિયોંકી બંદગી કરતે હો ઉન્કી હકીકત ઉસ્સે ઝિયાદા ક્યા હે કે મહઝ ચંદ નામ તુમને ઔર તુમ્હારે બાપ દાદાને રખ લિએ હૈં. હુકૂમત તો અલ્લાહ હી કે લિએ હે ઉસ્કા ફરમાન યહ હે કે સિર્ફ ઉસ્કી બંદગી કરો ઔર કિસીકી ન કરો. યહી સીધા રાસ્તા હે મગર અકષર આદમી ઐસે હૈં જો નહીં જાનતે." [સૂરએ યૂસુફ ૧૨:૩૯તા૪૦]

રુશ્દ વ હિદાયતકે ઈસ પૈગામકે બા'દ હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ ઉન્કી ખ્વાબોંકી તા'બીરકી તરફ મુતવજ્જહ હૂએ ઔર ફરમાને લગે :–

"દોસ્તો ! જિસ્ને દેખા હે કે વહ અંગૂર નિચોળ રહા હે વહ ફિર આઝાદ હો કર બાદશાહકી સાકીકી ખિદમત અંજામ દેગા ઔર જિસ્ને રોટિયોંવાલા ખ્વાબ દેખા હે ઉસ્કો સૂલી દી જાએગી ઔર પરિન્દે ઉસ્કે સરકો નોચ નોચ ખાએંગે."

હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ જબ તા'બીરે ખ્વાબસે ફારિગ હો ગએ તો સાકીસે યહ સમઝ કર કે વહ નજાત પા જાએગા ફરમાને લગે "અપને બાદશાહસે મેરા ઝિક્ર કરના" સાકીકો જબ રિહા કિયા ગયા તો ઉસ્કો અપની

મશ્ગૂલિયતોંમેં કુછ ભી યાદ નહીં રહા ઔર ચંદ સાલ તક યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકો ઝંદાનમેં રહના પળા.

ફિરઔનકા ખ્વાબ :

હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ અભી ઝંદાનમેં થે કે વકતકે ફિરઔનને એક ખ્વાબ દેખા કે સાત મોટી ગાયેં હેં ઔર સાત દુબલી ઔર દુબલી ગાયેં મોટીકો નિગલ ગઈ ઔર સાત સર સબ્ઝ શાદાબ બાલેં હેં ઔર સાત ખુશ્ક બાલોંને સર સબ્ઝ બાલોંકો ખા લિયા. બાદશાહ સુબ્હ ઉઠા ઔર ફૌરન્ દરબારકે મશીરોં (મશ્વરા દેનેવાલોં)સે અપના ખ્વાબ કહા. દરબારી ઈસ ખ્વાબકો સુન કર તરદ્દુદમેં પળ ગએ. ઈસ અષનામેં સાકીકો અપના ખ્વાબ ઔર યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકી દી હૂઈ તા'બીરકા વાકિઆ યાદ આ ગયા. ઉસ્ને બાદશાહકી ખિદમત અર્ઝ કી કે અગર કુછ મોહલ્લત દીજિએ તો મેં ઉસ્કી તા'બીર લા સકતા હૂં. બાદશાહકી ઈજાઝતસે વહ કૈદખાના પહુંચા ઔર હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકો બાદશાહકા ખ્વાબ સુનાયા ઔર કહા કે આપ ઉસ્કો હલ કીજિએ: હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામને ઉસી વકત ખ્વાબકી તા'બીર દી ઔર સહીહ તદબીર ભી બતલા દી જૈસાકે કુર્આને અઝીઝમેં મઝકૂર હે :–

તર્જમા :– " કહા તુમ ખેતી કરોગે સાત બરસ જમ કર, સો જો કાટો ઉસ્કો છોળ દો ઉસ્કી બાલમેં, મગર થોળા સા જો તુમ ખાઓ. ફિર આએંગે ઉસ્કે બા'દ સાત બરસ સખ્તીકે. ખા જાએંગે જો રખ્ખા તુમને ઉન્કે વાસ્તે મગર થોળા સા તો રોક રખ્ખોગે બીજ કે વાસ્તે. ફિર આએગા એક બરસ ઉસ્કે પીછે ઉસ્મેં મેહ (બારિશ) બરસેગા લોગોં પર ઔર ઉસ્મેં રસ નિચોળેંગે."

[સૂરએ યૂસુફ ૧૨:૪૭તા૪૯]

સાકીને સબ મુઆમલા બાદશાહકે સામને જા સુનાયા બાદશાહને તા'બીરે ખ્વાબકા મુઆમલા દેખ કર કહા કે ઐસે શખ્સકો મેરે પાસ લાઓ. જબ બાદશાહકા પયામ્બર હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકે પાસ પહુંચા તો હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામને કૈદખાનેસે બાહિર આનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર ફરમાયા કે ઈસ તરહ તો મેં જાનેકો તય્યાર નહીં હૂં. તુમ અપને આકાકે પાસ જાઓ ઔર ઉસ્સે કહો કે વહ યહ તહકીક કરે કે ઉન ઔરતોંકા મુઆમલા ક્યા થા. જિન્હોંને હાથ કાટ લિએ થે ? પહલે યહ બાત સાફ હો જાએ કે ઉન્હોંને કૈસી કુછ મક્કારિયાં કી થીં ઔર મેરા પરવરદિગાર તો ઉન્કી મક્કારિયોંસે ખૂબ

વાકિફ હે.

ગર્ઝ બાદશાહને જબ યહ સુના તો ઉન ઔરતોંકો બુલવાયા ઔર ઉન્સે કહા કે સાફ સાફ ઔર સહીહ સહીહ બતાઓ કે ઈસ મુઆમલેકી અસ્લ હકીકત ક્યા હે. જબ્કે તુમને યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ પર ડોરે ડાલે થે તાકે તુમ ઉસ્કો અપની તરફ માઈલ કર લો ? વહ એક ઝુબાન હો કર બોલીં :–

તર્જમા :– "બોલી ! માશાઅલ્લાહ હમને ઉસ્મેં બુરાઈકી કોઈ બાત નહીં પાઈ." [સૂરએ યૂસુફ ૧૨:૫૧]

મજ્મા'મેં અઝીઝકી બીવી ભી થી ઔર અબ વહ ઈશ્ક વ મુહબ્બતકી ભટ્ટીમેં ખામ (કમ્ઝોર) ન થી, કુંદન (બદનામ) થી ઔર ઝિલ્લત વ રુસ્વાઈકે ખૌફસે આગે નિકલ ચુકી થી ઉસ્ને જબ યહ દેખા કે યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકી ખ્વાહિશ હે કે હકીકતે હાલ સામને આ જાએ તો બેઈખ્તિયાર બોલ ઉઠી :–

તર્જમા :– "જો હકીકત થી વહ અબ ઝાહિર હો ગઈ. હાં વહ મેં હી થી જિસ્ને યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ પર ડોરે ડાલે કે અપના દિલ હાર બેઠે બિલાશુબા વહ (અપને બયાનમેં) બિલ્કુલ સચ્ચા હે." [સૂરએ યૂસુફ ૧૨:૫૧]

ઈસ તરહ અબ વહ વકત આ ગયા કે તોહમત લગાને વાલોંકી ઝુબાન હીસે વાઝિહ હો જાએ. ચુનાંચે વાઝિહ ઔર ઝાહિર હો ગયા યા'ની શાહી દરબારમેં મુજ્રિમોંને એ'તિરાફે જુર્મ કર કે યહ બતા દિયા કે યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકા દામન હર કિસ્મકી આલૂદગિયોંસે પાક હે. ફિરઔન પર જબ હકીકતે હાલ મુન્કશિફ હો ગઈ તો ઉસ્કે કલ્બમેં હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકી અઝમત વ જલાલતે કદ્રકા સિક્કા બેઠ ગયા વહ કહને લગા :–

તર્જમા :– "ઈસ્કો (જલ્દ) મેરે પાસ લાઓ કે મેં ઉસ્કો ખાસ અપને કામોંકે લિએ મુકર્રર કરૂ." [સૂરએ યૂસુફ ૧૨:૫૩]

ફિરઔનકે ઈસ હુકમકી તા'મીલમેં હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ બાદશાહકે દરબારમેં તશરીફ લાએ તો ફિરઔનને કહા :–

તર્જમા :– "બિલાશુબા આજકે દિન તૂ હમારી નિગાહોંમેં બળા સાહિબે ઈક્તિદાર ઔર અમાનતદાર હે." [સૂરએ યૂસુફ ૧૨:૫૪]

ઔર ઉનસે દરયાફ્ત કિયા કે મેરે ખ્વાબમેં જિસ કહત સાલી (દુશ્કાલ)કા ઝિક્ર હે ઉસ્કે મુતઅલ્લિક મુઝકો ક્યા ક્યા તદાબીર ઈખ્તિયાર કરની ચાહિએં.

હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામને જવાબ દિયા :–

તર્જમા :– "અપની મમ્લકતકે ખઝાનોં પર આપ મુઝે મુખ્તાર કર દીજિએ મૈં હિફાઝત કર સકતા હૂં ઔર મૈં ઉસ કામકા જાનને વાલા હૂં."

[સૂરએ યૂસુફ ૧૨:૫૫]

ચુનાંચે બાદશાહને ઐસા હી કિયા ઔર હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકો અપની તમામ મમ્લકતકા અમીન વ કફીલ (ઝિમ્મેદાર) બના દિયા ઔર શાહી ખઝાનોંકી કુંજિયાં ઉન્કે હવાલે કર કે મુખ્તારે આમ કર દિયા. ઈસી લિએ હક તઆલાને અઝીઝકે કારોબારકા મુખ્તાર બના કર યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકે લિએ યહ ફરમાયા થા કે હમને ઉસ્કો "તમ્કીન ફીલ્અર્ઝ (ઝમીનમેં જગહ દેના)" અતા કર દી. સૂરએ યૂસુફ અલય્હિસ્સલામમેં "તમ્કીન ફીલ્અર્ઝ" કી બશારત દો દફા' સુનાઈ ગઈ હે. ગર્ઝ હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામને સલ્તનતે મિસ્રકે મુખ્તાર કલ હોનેકે બા'દ ખ્વાબસે મુતઅલ્લિક વહ તમામ તદાબીર શુરૂઅ કર દીં જો ચૌદાહ સાલકે અંદર મુફીદ કાર હો સકીં ઔર રિઆયા કહત સાલીકે દિનોંમેં ભી ભૂક ઔર પરેશાની હાલસે મહફૂઝ રહ સકે.

કહત સાલી ઔર ખાનદાને યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામ :

ગર્ઝ જબ કહતસાલીકા ઝમાના શુરૂઅ હુવા તો મિસ્ર ઔર ઈસ્કે જવારકે ઈલાકેમેં ભી સખ્ત હાલ પળા ઔર કન્આનમેં યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામને સાહિબઝાદોંસે કહા કે મિસ્રમેં અઝીઝે મિસ્રને એ'લાન કિયા હે કે ઉસ્કે પાસ ગલ્લા (અનાજ) મહફૂઝ હે તુમ સબ જાઓ ઔર ગલ્લા ખરીદ કર લાઓ ચુનાંચે બાપકે હુકમકે મુતાબિક યહ કન્આની કાફલા અઝીઝે મિસ્રસે ગલ્લા લેનેકે લિએ મિસ્ર રવાના હુવા.

તર્જમા :– ઔર યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકે ભાઈ (ગલ્લા ખરીદને મિસ્ર) આએ વહ જબ યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકે પાસ પહુંચે તો તૌરાતકા બયાન હે કે બિરાદરાને યૂસુફ પર જાસૂસીકા ઈલ્ઝામ લગાયા ગયા ઔર ઈસ તરહ ઉન્કો યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકે સામને હાઝિર હો કર બિલ્મુશાફા (રૂબરૂ) ગુફતગૂ કરનેકા મૌ'કા મિલા ઔર ઉન્હોંને અપને વાલિદ (હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામ) હકીકી ભાઈ (બિનયામીન) ઔર ઘરકે હાલાતકો ખુબ કુરેદ કુરેદ (જાંચ)કર પુછા ઔર,

તર્જમા :– "ઔર જબ યૂસુફ અલય્હિસ્સલામને ઉન્કા સામાન મુહય્યા

કર દિયા તો કહા અબકે આના તો અપને સોતેલે ભાઈ બિનયામીનકો ભી સાથ લાના તુમને અચ્છી તરહ દેખ લિયા હે કે મેં તુમ્હેં (ગલ્લા) પુરી તોલ દેતા હૂં ઔર બાહિરસે આનેવાલોંકે લિએ બેહતર મહમાંનવાઝ હૂં લેકિન અગર તુમ ઉસે મેરે પાસ ન લાએ તો ફિર યાદ રખ્ખો, ન તુમ્હારે લિએ મેરે પાસ ખરીદો ફરોખ્ત હોગી ન તુમ મેરે પાસ જગહ પાઓગે." [સૂ.૧૨ યૂસુફ આ.૫૯/૬૦]

ફિર બિરાદરાને યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ જબ હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામસે રુખ્સત હોને આએ તો ઉન્હોંને અપને નોકરોંકો હુકમ દિયા ખામોશીકે સાથ ઉન્કે કઝાદોં (થેલોં)મેં ઉન્કી વહ પુંજી ભી રખ દો જો ઉન્હોંને ગલ્લેકી કીમતકે નામસે દી હે તાકે જબ ઘર જા કર ઉસ્કો દેખેં તો અજબ નહીં કે ફિર દોબારા આએં. જબ યહ કાફલા કન્આન વાપસ પહુંચા તો ઉન્હોંને અપની તમામ સર ગુઝિશ્ત (કારગુઝારી) અપને બાપ યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામકો સુનાઈ ઔર ઉન્સે કહા કે મિસ્રકે વાલીને સાફ સાફ હમસે કહ દિયા હે કે ઉસ વકત તક યહાં ન આના ઔર ન ગલ્લેકી ખરીદકા ધ્યાન કરના જબ તકકે અપને સોતેલે ભાઈ બિનયામીનકો સાથ ન લાઓ, લિહાઝા અબ આપકો ચાહિએ કે ઉસ્કો હમારે સાથ કર દેં, હમ ઉસ્કે હર તરહકે નિગહબાં ઔર મુહાફિઝ હે ઈસ મૌ'કે પર હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામને કહા :–

તર્જુમા :– "કહા ક્યા મેં તુમ પર ઈસ (બિનયામીન)કે બારેમેં ઐસા હી એ'તિમાદ કરૂં જૈસા ઈસ્સે પહલે ઈસ્કે ભાઈ (યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ)કે બારેમેં કર ચુકા હૂં, સો અલ્લાહ હી બેહતરીન હિફાઝત કરનેવાલા હે ઔર વહી સબસે બઢ્હ કર રહમ કરનેવાલા હે." [સૂ.૧૨ યૂસુફ આ.૬૪]

ઈસ ગુફતગૂસે ફારિગ હોનેકે બા'દ અબ ઉન્હોંને અપના સામાન ખોલના શુરૂઅ કિયા દેખા તો ઉન્કી પૂંજી ઉન્હીંકો વાપસ કર દી ગઈ હે. યહ દેખ કર વહ કહને લગે એ બાપ ! ઈસ્સે ઝિયાદા ઔર ક્યા હમકો ચાહિએ ? અબ હમેં ઈજાઝત દે કે હમ દોબારા ઉસ્કે પાસ જાએં ઔર ઘરવાલોંકે લિએ રસ્દ (ગલ્લા) લાએં ઔર બિનયામીન કો ભી હમારે સાથ ભેજ દે હમ ઈસ્કી પૂરી હિફાઝત કરેંગે. હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામને ફરમાયા કે બિનયામીનકો હરગિઝ તુમ્હારે સાથ નહીં ભેજૂંગા જબ તક તુમ અલ્લાહકે નામ પર મુઝસે અહદ ન કરો. ગર્ઝ અહદો પૈમાનકે બા'દ બિરાદરાને યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકા કાફલા દોબારા મિસ્રકો રવાના હુવા ઔર ઈસ મર્તબા બિનયામીન ભી હમરાહ થા.

હઝરત યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામને રુખ્સત કરતે વકત નસીહત ફરમાઈ :–

તર્જમા :– "ફિર જબ યહ મિસ્રમેં ઉસી તરહ દાખિલ હૂએ જિસ તરહ ઉન્કે બાપને ઉન્કો હુકમ કિયા થા તો યહ (એહતિયાત) ઉન્કો અલ્લાહ તઆલા(કી મશિય્યત)કે મુકાબલેમેં કુછ કામ ન આઈ મગર યહ એક ખયાલ થા યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામકે જીમેં જો ઉસ્ને પૂરા કર લિયા ઔર બિલા શુબા વહ સાહિબે ઈલ્મ થા ઔર હમને હી ઉસ્કો યહ ઈલ્મ સિખાયા થા લેકિન અકષર લોગ નહીં સમઝતે." [સૂ.૧૨ યૂસુફ આ.૬૮]

ઈસ અષ્નાઅમેં યહ સૂરત પેશ આઈ કે જબ બિરાદરાને યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ કન્આનસે રવાના હૂએ તો રાસ્તેમેં બિનયામીનકો તંગ કરના શુરૂઅ કર દિયા કભી ઉસ્કો બાપકી મહનતકા તાઅના દેતે ઔર કભી ઈસ બાત પર હસદ કરતે કે અઝીઝે મિસ્રને ખુસૂસિય્યતકે સાથ ઈસ્કો કયૂં બુલાયા હે ઔર જબ યહ સબ મંઝિલે મકસૂદ પર પહુંચે તો,

તર્જમા :– "ઔર જબ યહ સબ યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકે પાસ પહુંચે તો ઉસ્ને અપને ભાઈ બિનયામીનકો અપને પાસ બિઠા લિયા ઔર ઉસ્સે (આહિસ્તાસે) કહા મેં તેરા ભાઈ (યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ) હૂં પસ જો બદસુલૂકી યહ તેરે સાથ કરતે આએ હૈં તૂ ઉસ પર ગમગીન ન હો." [સૂ.૧૨ યૂસુફ આ.૬૯]

કન્આની કાફલા ચંદ રોઝકે ક્યામકે બા'દ જબ રુખ્સત હોને લગા તો યૂસુફ અલય્હિસ્સલામને હુકમ દિયા કે ઉન્કે ઊંટોંકો ઈસ કદર લાદ દો જિતના યહ લે જા સકેં. હઝરત યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકી યહ ખ્વાહીશ થી કે કિસી તરહ અપને અઝીઝ ભાઈ બિનયામીનકો અપને પાસ રોક લેં, લેકિન હુકમતે મિસ્રકે કાનૂનકે મુતાબિક કિસી ગૈર મિસ્રીકો બગૈર કિસી મા'કૂલ વજહકે રોક લેના સખ્ત મમ્નૂઅ થા ઔર હઝરત યૂસુફ અલયિહસ્સલામ ઉસ વકત ઈન્કિશાફે હકીકત નહીં ચાહતે થે લિહાઝા જબ કાફલા રવાના હોને લગા તો કિસીકો ઈત્તિલાઅ કિએ બગૈર શાહી પૈમાનેકો બિનયામીનકી ખૂરજીમેં રખ દિયા (તાકે ભાઈકે પાસ એક નિશાની રહે.)

તર્જમા :– "ઉસ (યૂસુફ અલય્હિસ્સલામને અપને ભાઈ બિનયામીન)કે કજાવેમેં કટોરા રખ દિયા." [સૂ.૧૨ યૂસુફ આ.૭૦]

કન્આનકે ઈસ કાફલેને અભી થોળી હી મુસાફત તૈકી હોગી કે યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકે કારિંદોં (કામ કરનેવાલોં)ને શાહી બરતનોંકી દેખભાલ કી

તો ઉસ્મેં પ્યાલા ન મિલા સમઝે કે શાહી મહલમેં કન્આનિયોંકે સિવા દૂસ્રા કોઈ નહીં આયા ઈસ લિએ ઉન્હોંને હી ચોરી કી હે ફૌરન્ દોળે ઔર ચિલ્લાએ.

તર્જમા :– "ફિર પુકારા પુકારેવાલેને એ કાફલેવાલો ! તુમ અલબત્તા ચોર હો. વહ કહને લગે ઉન્કી જાનિબ મુંહ કરકે તુમ્હારી ક્યા ચીઝ ગુમ હો ગઈ. વહ કારિંદે બોલે હમ નહીં પાતે બાદશાહ (યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ)કા પૈમાના (કટોરા) ઔર જો કોઈ ઉસ્કો લાએ ઉસ્કો મિલે એક ઊંટકા બોઝ (ગલ્લા) ઔર મેં હૂં ઉસ્કા ઝામિન. વહ બોલે ખુદાકી કસમ તુમકો મા'લૂમ હે કે હમ શરારત કરનેકો નહીં આએ મુલ્કે મિસ્રમેં ઔર ન હમ કભી ચોર થે. વહ (કારિંદે) બોલે ફિર ક્યા સઝા હે ઉસ્કી અગર તુમ નિકલે ઝૂટે, કેહને લગે કે ઉસ્કી સઝા યહ હે કે જિન્કે અસ્બાબમેંસે હાથ આએ વહી ઉસ્કે બદલેમેં જાએ હમ યહી સઝા દેતે હે ઝાલિમોંકો." [સૂ.૧૨ યૂસુફ આ.૭૧/૭૫]

ઈસ મરહલેકે બા'દ યહ મા'મલા અઝીઝે મિસ્રકે પાસ પૈશ હુવા ઔર ઉન્કી તલાશી લી ગઈ તો બિનયામીનકે કઝાવેમેં વહ પ્યાલા મૌજૂદ થા :–

તર્જમા :– "ફિર યૂસુફ અલય્હિસ્સલામને ઉન્કી ખોરજિયાં દેખની શુરૂઅ કી અપને ભાઈકી ખર્જીસે પહલે આખિરમેં વહ બરતન નિકાલા અપને ભાઈકી ખર્જીસે." [સૂ.૧૨ યૂસુફ આ.૭૬]

ઈસ્કે બા'દ અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હે :–

તર્જમા :– "યૂં ખુફિયા તદબીર કર દી હમને યૂસુફ અલય્હિસ્સલામકે વહ હરગિઝ ન લે સકતા થા અપને ભાઈ બિનયામીનકો ઉસ બાદશાહ (મિસ્ર)કે તરીકેકે મુતાબિક મગર યહ કે અલ્લાહ તઆલા હી ચાહે."

[સૂ.૧૨ યૂસુફ આ.૭૬]

ઈસ તરહ બિનયામીનકો મિસ્રમેં રોક લિયા ગયા ઔર બિરાદરાને યૂસુફ અલય્હિસ્સલામને જબ યહ રંગ દેખા તો બાપકા અહદો પૈમાન યાદ આ ગયા ઔર ખુશામદાના અર્ઝ મા'રૂઝ કર કે અઝીઝે મિસ્રકો બિનયામીનકી વાપસીકી તરગીબ દિલાઈ યહ તરીકા ભી કામ્યાબ ન હો સકા તો આપસમેં મશ્વરેસે યહ તય પાયા કે વાલિદ બુઝુર્ગવારકો સહીહ સૂરત બતલાદી જાએ ઔર કહા જાએ કે વહ ઈસ વાકિએકી તસ્દીક દીગર કાફલેવાલોંસે ભી કર લેં. ઈસ મશ્વરેકે મુતાબિક બિરાદરાને યૂસુફ અલય્હિસ્સલામ કન્આન વાપસ આએ ઔર હઝરત યાકૂબ અલય્હિસ્સલામસે બેકમો કાસ્ત (કમી કિએ બગૈર)સારા વાકિઆ કહ

સુનાયા. હઝરત યાકૂબ અલય્હિસ્સલામ યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકે મુઆમ્લેમેં ઉન્કી સદાકતકા તજરબા કર ચુકે થે ઈસ લિએ ફર્માયા "તુમ્હારે જીને એક બાત બના લી હે વાકિઆ યૂં નહીં હે. બિન યામીન ઔર ચોરી ?" યહ નહીં હો સકતા ખેર અબ સબ્રકે સિવા કોઈ ચારા નહીં, ઐસા સબ્ર કે બેહતરસે બેહતર હો. અલ્લાહ તઆલાસે ક્યા બઈદ હે કે વહ એક દિન એક ઈન ગુમ હુએકો ફિર જમા કર દે ઔર એક સાથ ઉન દોનોંકો મુજસે મિલા દે, બિલાશુબા વહ દાના હિકમતવાલા હે ઔર ઉન્કી જાનિબસે રૂખ ફેર લિયા ઔર ફર્માને લગે : "આહ ફિરાકે યુસૂફ (અલય્હિસ્સલામ)કી ગમઅંગેઝી."

હઝરત યાકૂબ અલય્હિસ્સલામકી આંખે શિદ્દતે ગમમેં રોતે રોતે સુપેદ પળ ગઈ થી ઔર સીના ગમકી સોઝિશસે જલ રહા થા મગર સબ્રકે સાથ અલ્લાહ પર તકિયા કિએ બેઠે થે. બેટે યહ હાલ દેખ કર કહને લગે "બખુદા તુમ હમેશા ઈસી તરહ યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકી યાદમેં ઘુલતે રહોગે યા ઉસી ગમમેં જાન દે દોગે ?" હઝરત યાકૂબ અલય્હિસ્સલામને યહ સુન કર ફર્માયા : "મેં કુછ તુમ્હારા શિકવા તો નહીં કરતા ઔર ન તુમકો સતાતા હૂં !"

તર્જમા : "(બલ્કે) મેં તો અપની હાજત ઔર ગમ અલ્લાહ તઆલાકી બારગાહમેં અર્ઝ કરતા હૂં, મેં અલ્લાહકી જાનિબસે વહ બાત જાનતા હૂં જો તુમ નહીં જાનતે." [યુસૂફ ૧૨/ ૮૬]

બહરહાલ હઝરત યાકૂબ અલય્હિસ્સલામને અપને બેટોંસે ફર્માયા "દેખો એક મર્તબા ફિર મિસર જાઓ ઔર યુસૂફ અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉસ્કે ભાઈકી તલાશ કરો ઔર અલ્લાહકી રહમતસે નાઉમ્મીદ વ માયૂસ ન હો. ઈસ લિએ કે અલ્લાહકી રહમતસે નાઉમ્મીદી કાફિરોંકા તરીકા હે." બિરાદરાને યુસૂફ અલય્હિસ્સલામને તીસ્રી બાર ફિર મિસરકા ઈરાદા કિયા ઔર દરબારે શાહી પહુંચ કર અપની પરેશાની બયાન કી ઔર ખુસૂસી લુત્ફો કરમકી દરખ્વાસ્ત કી. હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામને પરેશાનીકા હાલ સુના તો દિલ ભર આયા ઔર આપસે ઝબ્ત ન હો સકા ખૂદકો છુપાએં ઔર રાઝ ઝાહિર ન હોને દેં આખિર ફર્માને લગે :–

તર્જમા : "ક્યૂં જી તુમ જાનતે હો કે તુમને યુસૂફ અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉસ્કે ભાઈકે સાથ ક્યા મુઆમલા કિયા જબકે તુમ જહાલતમેં સરશાર થે."

[યુસૂફ ૧૨/ ૮૯]

ભાઈયોંને યહ ગૈરમુતવકકેઅ ગુફતગૂ સુન કર કહા :–

તર્જમા : "કયા તૂ વાકઈ યુસૂફ (અલય્હિસ્સલામ) હી હે ?"

[યુસૂફ ૧૨/ ૮૭]

હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામને જવાબ દિયા :–

તર્જમા : "હાં મેં યુસૂફ (અલય્હિસ્સલામ) હૂં ઔર યહ (બિન યામીન) મેરા માંજાયા ભાઈ હે, અલ્લાહ તઆલાને હમ પર એહસાન કિયા ઔર જો શખ્સ ભી બુરાઈયોંસે બચે ઔર (મુસીબતોંમેં) ષાબિત કદમ રહે તો અલ્લાહ તઆલા નેક લોગોંકા અજર ઝાએઅ નહીં કરતે." [યુસૂફ ૧૨/ ૯૦]

યુસૂફ (અલય્હિસ્સલામ)કે ભાઈ યહ સુન કર કહને લગે :

તર્જુમા : "બખુદા ઈસ્મેં શક નહીં કે અલ્લાહ તઆલાને તુઝકો હમ પર બર્તરી વ બુલંદી બખ્શી ઔર બિલાશુબા હમ સર તા સર કુસૂરવાર થે."

[યુસૂફ ૧૨/ ૯૧]

હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામને અપને સોતેલે ભાઈયોંકી ઈસ ખસ્તા હાલી(પસ્ત હાલત)ઔર પશેમાનીકો દેખા તો પૈગમ્બરાના રહમત ઔર અફ્વ દરગુઝરકે સાથ ફૌરન ફર્માયા :–

તર્જમા : "આજકે દિન મેરી જાનિબસે તુમ પર કોઈ સર્ઝનિશ(પકળ) નહીં અલ્લાહ તઆલા તુમ્હારા કુસૂર બખ્શે ઔર વહ તમામ રહમ કરનેવાલોંસે બળ્હ કર રહમ કરનેવાલા હે." [યુસૂફ ૧૨/ ૯૨]

હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામને યહ ભી ફર્માયા :–

તર્જમા : "અબ તુમ કન્આન વાપસ જાઓ ઔર ઔર મેરા પેરહન લેતે જાઓ યહ વાલિદકી આંખો પર ડાલ દેના ઈન્શાઅલ્લાહ યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકી ખૂશ્બુ ઉન્કી આંખોકો રોશન કર દેગી ઔર તમામ ખાનદાનકો મિસર લે આઓ." [યુસૂફ ૧૨/ ૯૩]

ઉધર બિરાદરાને યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકા કાફલા કન્આનકો પેહરાહાને યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકો લે કર ચલા તો ઉધર હઝરત યાકૂબ અલય્હિસ્સલામકો વહીએ ઈલાહીને યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકી ખૂશ્બુસે મહકા દિયા, ફર્માને લગે, એ ખાનદાને યાકૂબ અલય્હિસ્સલામ અગર તુમ યહ ન કહો કે બુળ્હાપેમેં મેં ઈસ્કી અકલ મારી ગઈ હે તો મેં યકીનકે સાથ કહતા હું કે મુઝકો યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકી મહક આ રહી હે, વહ સબ કહને લગે "બખુદા તુમ તો

તુમ્હારે ઉસી પુરાને ખબ્ત(ખયાલ)મેં પળે હો યા'ની ઈસ કદર અર્સા ગુઝર જાનેકે બાદ ભી જબ કે યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકા નામો નિશાન ભી બાકી નહીં રહા તુમ્હેં યુસૂફ અલય્હિસ્સલામહી કી રટ લગી હૂઈ હે?"

કન્આનકા કાફલા વાપસ પહુંચા તો વહી હુવા જિસ્કી તરફ યુસૂફ અલય્હિસ્સલામને ઈશારા કિયા થા:–

તર્જમા : "ફિર જબ બશારત દેનેવાલા આ પહુંચા તો ઉસ્ને પેરાહને યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકો યા'કૂબ અલય્હિસ્સલામ કે ચેહરે પર ડાલ દિયા તો ઉન્કી આંખેં રોશન હો ગઈ. યાકૂબ અલય્હિસ્સલામને કહા ક્યા મેં તુમસે ન કહતા થા કે મેં અલ્લાહકી જાનિબસે વહ બાત જાનતા હૂં જો તુમ નહીં જાનતે."

[યુસૂફ ૧૨ / ૯૬]

બિરાદરાને યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકે લિએ યહ વકત બહુત કઠીન થા શર્મો નદામતમેં ગર્ક સરઝુકાએ હૂએ બોલે, એ બાપ ! આપ અલ્લાહકી જનાબમેં હમારે ગુનાહોંકી મગ્ફિરતકે લિએ દુઆ ફર્માઈએ બિલાશુબા હમ સખ્ત ખતાકાર ઔર કુસૂરવાર હૈં. હઝરત યાકૂબ અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા :–

તર્જમા: "અન્કરીબ મેં અપને રબસે તુમ્હારે લિએ મગ્ફિરતકી દુઆ કરૂંગા. બિલાશુબા વહ બખ્શનેવાલા રહમ કરનેવાલા હે." [યુસૂફ ૧૨/ ૯૮]

ખાનદાને યાકૂબ મિસ્રમેં :

ગર્ઝ હઝરત યાકૂબ અલય્હિસ્સલામ અપને સબ ખાનદાનકો લે કર મિસ્ર રવાના હો ગયા. તૌરાતકે મુતાબિક મિસ્ર આનેવાલે સત્તર (૭૦) અફરાદ થે. જબ હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકો ખબર હૂઈ કે ઉન્કે વાલિદ ખાનદાન સમેત શહરકે કરીબ પહુંચ ગએ તો વહ ફૌરન ઈસ્તિકબાલકે લિએ બાહર નિકલે. હઝરત યાકૂબ અલય્હિસ્સલામને મુદ્દતે દરાઝકે બા'દ લખ્તે જીગરકો દેખા તો સીનેસે ચિમટા લિયા. હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામને વાલિદસે અર્ઝ કિયા કે અબ આપ ઈઝ્ઝતો એહતિરામ ઔર અમનો હિફાઝતકે સાથ શહરમેં તશરીફ લે ચલે. હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામ વાલિદ માજિદ ઔર તમામ ખાનદાનકો શાહી સવારિયોંમેં બિઠા કર શહર લાએ ઔર શાહી મહલમેં ઉતારા. ઉસ્કે બા'દ એક દરબાર મુન્અકિદ કિયા ગયા. હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકે વાલિદકો તખ્તશાહી પર જગહ દી ગઈ. ઉસ્કે બા'દ ખૂદ હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામ તખ્તે શાહી પર જલ્વા અફરોઝ હૂએ. ઉસી વકત તમામ

દરબારી "હુકૂમતકે દસ્તૂરકે મુતાબિક" તખ્તકે સામને તાઝિમકે લિએ સજ્દેમેં ગિર પળે (તાઝિમકા યહ તરીકા શાયદ અંબિયાએ સાબિકીનમેં જાઈઝ રહા હો. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ)ને ઈસ કિસ્મકી તાઝિમકો અપની ઉમ્મતકે લિએ હરામ કરાર દિયા હે ઔર ઉસ્કો સિર્ફ ઝાતે ઈલાહીકે લિએ હી મખ્સૂસ બનાયા હે) તમામ ખાનદાને યુસૂફ અલય્હિસ્સલામને ભી યહી અમલ કિયા યહ દેખ કર હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકો અપને બચપનકે ઝમાનેકા ખ્વાબ યાદ આ ગયા ઔર અપને વાલિદસે કહને લગે :–

તર્જમાઃ "ઔર યુસૂફ અલય્હિસ્સલામને કહા એ બાપ ! યહ હે તાબીર ઉસ ખ્વાબકી જો મુદત હૂઈ મેંને દેખા થા, મેરે પરવરદિગારને ઉસે સચ્ચા ષાબિત કર દિયા." [યુસૂફ ૧૨/ ૧૦૦]

મુન્દર્જાબાલા વાકિઆતકે હુસ્ન ખાતિમા (કલિમે પર મૌત આવે)સે મુતા'ષ્ષિર હો કર યુસૂફ અલય્હિસ્સલામ બેઈખ્તિયાર હો ગએ ઔર અલ્લાહકી જનાબમેં ઈસ તરહ દુઆ કી :–

તર્જમા : "એ પરવરદિગાર ! તૂને મુજે હુકૂમત અતા ફર્માઈ ઔર બાતોંકા મતલબ ઔર નતીજા નિકાલના તાલીમ ફર્માયા, એ આસ્માન ઔર ઝમીનકે બનાનેવાલે તૂ હી મેરા કારસાઝ હે દુન્યામેં ભી ઔર આખિરતમેં ભી. તૂ યહ ભી કીજિયો કે દુન્યાસે જાઉં તો તેરી ફર્માબર્દારીકી હાલતમેં જાઉં ઔર ઉન લોગોંમેં દાખિલ હો જાઉં જો તેરે નેક બંદે હેં." [યુસૂફ ૧૨/ ૧૦૧]

તૌરાતકે મુતાબિક ઈસ વાકિએકે બા'દ હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકા તમામ ખાનદાન મિસ્ર હી મેં આબાદ હો ગયા.

વફાત :

હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામને અપની ઝિંદગીકે તવીલ હિસ્સેકો મિસ્ર હી મેં ગુઝારા ઔર જબ ઉન્કી ઉમ્ર એકસો દસ સાલકી હૂઈ તો ઉન્કી હુનૂત (મમી) કરકે તાબૂતમેં મહફૂઝ રખ દિયા ઔર ઉન્કી વસિય્યતકે મુતાબિક જબ મૂસા અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનેમેં બની ઈસ્રાઈલ મિસ્રસે નિકલે તો ઈસ તાબૂતકો ભી સાથ લેતે ગએ ઔર અપને આબાઓ અજદાદ (બાપ દાદા)કી સરઝમીન હી મેં લે જા કર સુપુર્દે ખાક (દફન) કર દિયા. બતાયા ગયા હે કે ઉન્કી કબ્ર નાબલુસકે નવાહમેં હે યહ કન્આનકા ઈલાકા હે જિસ પર અબ ઈસ્રાઈલ કાબિઝ હે.

અહમ અખ્લાકી મસાઈલ :

૧. અગર કિસી શખ્સકી ઝાતી સરિશ્ત (ખસ્લત) ઉમદા હો ઔર ઉસ્કા માહોલ ભી પાક, મુકદ્દસ ઔર લતીફ હો તો ઉસ શખ્સકી ઝિંદગી અખ્લાકે કરીમાનામેં નુમાયા ઔર સિફાતે આલિયામેં મુમતાઝ હોગી ઔર વહ હર કિસ્મકે શરફો મજદ (ઈઝ્ઝત)કા હામિલ હોગા.

૨. અગર કિસી શખ્સમેં ઈમાન બિલ્લાહ મુસ્તકિમો મુસ્તહકમ હો ઔર ઉસ પર ઉસ્કા યકીન રાસિખ ઔર મઝબૂત હો તો ફિર ઈસ રાહકી તમામ સઉબતેં (મુસીબતેં) ઔર મુશ્કિલાત ઉસ પર આસાન બલ્કે આસાનતર હો જાતી હે ઔર હક દેખનેકે બા'દ તમામ ખતરાત ઔર મસાઈબ હેચ (હકીર) હો કર રહ જાતે હેં.

૩. ઈબ્તિલાઓ આઝમાઈશ મુસીબતો હલાકતકી શકલમેં હો યા દૌલતો ષરવત ઔર ખ્વાહિશાતે નફસાનીકે ખૂબસૂરત અસ્બાબકે સૂરતમેં, હર હાલતમેં ઈન્સાનકો અલ્લાહ તઆલાકે જાનિબ હી રૂજૂઅ કરના ચાહિએ ઔર ઉસીસે ઈલ્તિજા કરની ચાહિએ કે વહ અમ્રે હક પર ષાબિત કદમ રખ્ખે.

૪. જબ અલ્લાહ તઆલાકી મુહબ્બત ઔર ઉસ્કા ઈશ્ક કલ્બકી ગહરાઈયોંમેં ઉતર જાતા હે તો ફિર ઈન્સાનકી ઝિંદગીકા તમામતર મકસદ વહી બન જાતા હે ઔર ઉસ્કે દીનકી દા'વતો તબ્લીગકા ઈશ્ક હર વક્ત રગોપેમેં દોળતા રહતા હે.

૫. દયાનતો અમાનત એક ઐસી નેઅમત હે કે ઉસ્કી વજહસે ઈન્સાનકો દીની વ દુન્યવી સઆદતોંકી કલીદ (ચાબી) કહના ચાહિએ.

૬. ખૂદ એ'તમાદી (અપની ઝાત પર ભરોસા) ઈન્સાનકે બુલંદ ઔસાફમેંસે એક બળા વસ્ફ હે. અલ્લાહ તઆલાને જિસ શખ્સકો યહ દૌલત બખ્શ દી હે વહી દુન્યાકે મસાઈબો આ'લામસે ગુઝર કર દુન્યવી વ દીની રફઅતો બુલંદી હાસિલ કર સકતા હે.

૭. સબ્ર એક અઝિમુશ્શાન 'ખુલ્ક' હે ઔર બહુતસી બુરાઈયોંકે લિએ સિપર ઔર ઢાલકા કામ દેતા હે. કુર્આને કરીમમેં સત્તરસે ઝિયાદા મુકામાત પર ઉસ્કી ફઝિલતકા એલાન કિયા ગયા હે ઔર અલ્લાહ તઆલાને બહુતસે મરાતીબે ઉલ્યા (બુલંદ દર્જે) ઔર દર્જાતે રફીઆકા મદાર ઈસી ફઝિલત પર રખ્ખા હે.

૮. ઈઝા રસાં (તકલીફ પહુંચાનેવાલે) ભાઈયોંકી નદામતકે વક્ત ઈખ્તિયારે સબ્ર, યા'ની વુસ્અતે કલ્બ (દિલકી વુસ્અત)કા ષબૂત હે.

૯. અખ્લાકે હસનામેં 'શુક્ર' ભી બેહતરીન ખુલ્ક હે ઈસ લિએ કે યહ અખ્લાકે ઉલ્યામેંસે બહુત બુલંદ ખુલ્ક હે.

૧૦. હસદ ઔર બુગ્ઝકા અંઝામ હાસિદ ઔર બુગ્ઝ કરનેવાલેકે હકમેં હી મુઝિર (નુકસાનદેહ) હોતા હે ઔર અગર્ચે કભી મહસૂદ મબગૂઝકો ભી દુન્યવી નુકસાન પહુંચ જાના મુમ્કિન હે લેકિન હસદ કરનેવાલા કિસી હાલમેં ભી ફલાહ નહીં પાતા ઔર ખસિરદુન્યાવલ્આખિરા (દુન્યા ઔર આખિરતમેં નુકસાન ઉઠાનેવાલા)કા મિસ્દાક હી રહતા હે ઈલ્લા યહ કે તાઈબ હો જાએ ઔર હાસિદાના ઝિંદગીકો તર્ક કર દે.

૧૧. સદકાત, દયાનત, અમાનત, સબ્ર ઔર શુક્ર જૈસે સિફાતે આલિયાસે મુત્તસિફ ઝિંદગી હી હકીકી ઔર કામ્યાબ ઝિંદગી હે ઔર અગર ઈન્સાનમેં યહ ઓસાફ નહીં પાએ જાતે તો ફિર વહ ઈન્સાન નહીં બલ્કે હૈવાન હે બલ્કે ઈસ્સે ભી બદતર.

હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકી પૂરી ઝિંદગી મુન્દર્જા બાલા અખ્લાકી મસાઈલ પર ગવાહ હેં ઔર ઈસ દુઆકે લિએ દા'વત દે રહી હે.

તર્જમા : "એ આસ્માનોં ઔર ઝમીનકે પૈદા કરનેવાલે તૂહી દુન્યા વ આખિરતમેં મેરા મદદગાર હે તૂ મુજે અપની ઈતાઅત પર મૌત દીજિયો ઔર સાલિહીનકે ઝુમરેમેં શામિલ લીજિયો." [યુસૂફ ૧૨/ ૧૦૧]

હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામ

કૌમે શુઐબ અલય્હિસ્સલામ :

હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામકી બેઅષત મદયન યા મદયાનમેં હુઈ થી. મદયન એક કબીલેકા નામ હે જો હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે બેટે મદયનકી નસ્લસે થા. શુઐબ અલય્હિસ્સલામ ભી ચૂંકે ઈસી નસ્લ ઔર ઈસી કબીલેસે થે ઈસ લિએ ઉન્કી બેઅષતકે બા'દ યહ "કૌમે શુઐબ" કહલાયા.

મદયન અસ્હાબે અય્કહ :

કુર્આને અઝીઝને ઈસ કબીલેકી આબાદીકે મુતઅલ્લિક હમકો દો બાતોંસે

તઆરૂફ કરાયા હે :–

તર્જમા : "એક યહ કે વહ ઈમામે મુબીન પર આબાદ થા ઔર લૂતકી કૌમ ઔર મદયન દોનોં બળી શાહરાહ પર આબાદ થે." [૧૫/ ૭૯]

અરબકે જુગરાફિયામેં જો શાહરાહ હિજાઝકે તાજિર કાફલોંકો શામ, ફલસ્તીન, યમન, બલ્કે મિસ્ર તક લે જાતી ઔર બહરે કુલ્ઝુમકે મશ્રિકી કિનારેસે હો કર ગુઝરતી થી કુર્આન ઉસીકો 'ઈમામે મુબીન' (ખુલી ઔર સાફ શાહરાહ) કહતા હે જહાં તક 'અસ્હાબે અય્કહ'કા તા'લ્લુક હે તો અરબીમેં 'અય્કહ' સરસબ્ઝો શાદાબ ઝાળિયોંકો કહતે હે જો ઝાંડલેકી શકલ ઈખ્તિયાર કર લેતી હે. ઈન દોનોં બાતોંકે જાન લેનેકે બા'દ મદયનકી આબાદીકે મુતઅલ્લિક યહી કહા જા સકતા હે કે મદયનકા કબીલા બહરે કુલ્ઝુમકે મશ્રિકી કિનારે ઔર અરબકે મગ્રિબ શિમાલમેં ઐસી જગહ આબાદ થા જો શામકે મુત્તસિલ હિજાઝકા આખરી હિસ્સા કહા જા સકતા હે. બા'ઝ અહલે ઈલ્મને મદયન ઔર અસ્હાબે અય્કહમેં ઈમ્તિયાઝ કિયા હે લેકિન રાજેહ યહી હે કે મદયન ઔર અસ્હાબે અય્કહ એક હી કબીલા હે જો બાપકી નિસ્બતસે મદયન કહલાયા ઔર ઝમીનકી તબઈ ઔર જુગરાફિયાઈ હૈષિયતસે અસ્હાબે અય્કહ કહલાયા.

દા'વતે હક :

બહરહાલ શુઐબ અલય્હિસ્સલામ જબ અપની કોમમેં મબઉષ હુએ તો ઉન્હોંને દેખા કે અલ્લાહકી નાફર્માની ઔર ગુનાહ કરના સિર્ફ અફરાદો આહદ (સિર્ફ કિસી કિસી)મેં હી નહીં પાયા જાતા બલ્કે સારી કૌમ ગર્દાબે હલાકત (હલાકતકે ભંવર)મેં મુબ્તલા હે ઔર અપની બદ આમાલિયોંમેં ઈસ કદર સરમસ્તો સરશાર (મસ્ત) હે કે એક લમ્હાકે લિએ ભી ઉન્કો યહ એહસાસ નહીં હોતા કે યહ જો કુછ હો રહા હે માસિયત ઔર ગુનાહ હે બલ્કે વહ અપને ઈન આ'માલકો બાઈષે ફખ્ર સમઝતે હેં.

ઉન્કી બહુતસી બદઅખ્લાકિયોં ઔર નાફર્માનિયોંસે કત્અે નઝર (નઝર ન કરે સિર્ફ) જીન કબીહ (બુરે) ઉમૂરને ખુસૂસિયતકે સાથ ઉન્મેં રિવાજ પા લિયા થા વહ યહ થે :–

૧. બૂત પરસ્તી ઔર મુશ્રિકાના રૂસૂમ વ અકાઈદ.

૨. પૂરા લેના ઔર કમ તોલના યા'ની દૂસ્રેકો ઉસ્કે હકસે કમ દેના ઔર અપને લિએ હકકે મુતાબિક લેના બલ્કે ઈસ્સે ઝિયાદા.

૩. તમામ મુઆમલાતમેં ખોટ ઔર ડાકાઝની.

કૌમોંકે આમ રિવાજકે મુતાબિક દરઅસલ ઉન્કી રફાહિયત, ખૂશઐશી, દૌલતો ષુર્વતકી ફરાવાની, ઝમીન ઔર બાગોંકી ઝરખેઝી ઔર સાદાબીને ઉન્કો ઈસ કદર મગ્રૂર બના દિયા થા કે વહ ઈન તમામ ઉમૂરકો અપની ઝાતી મીરાષ ઔર અપના ખાનદાની હુનર સમઝ બેઠે થે ઔર એક ઘળીકે લિએ ભી ઉન્કે દિલમેં યહ ખત્રા નહીં ગુઝરતા થા કે યહ સબ કુછ અલ્લાહકી અતા વ બખ્શિશ હે કે શુક્રગુઝાર હોતે ઔર સર્કશીસે બાઝ રહતે, ગર્ઝ ઉન્કી ફારિગુલ્બાલી (ફુરસત)ને ઉન્મેં તરહ તરહકી બદઅખ્લાકિયા ઔર કિસમ કિસમકે ઉયૂબ પૈદા કર દીએ થે.

આખિર ગૈરતે હક હર્કતમેં આઈ ઔર સુન્નતુલ્લાહકે મુતાબિક ઉન્કો રાહે હક દિખાને, ફિસ્કો ફુજૂર (ગુનાહ)સે બચાને ઔર અમીનો મુત્તકી ઔર બાઅખ્લાક બનાનેકે લિએ ઉન્હીંમેંસે એક હસ્તીકો ચુન લિયા ઔર શર્ફે નુબુવ્વતો રિસાલતસે નવાઝ કર ઉસ્કો દા'વતે ઈસ્લામ ઔર પૈગામે હકકા ઈમામ બનાયા યહ હસ્તી હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામકી ઝાતે ગિરામી થી.

અલ્લાહકી તૌહીદ ઔર શિર્કસે બેઝારીકા એ'તિકાદ તો તમામ અંબિયા અલય્હિસ્સલામકી તાલીમકી મુસ્તરક બુન્યાદ ઔર અસલ હે, જો હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામકે હિસ્સેમેં ભી આઈ થી મગર કૌમકી મખ્સૂસ બદઅખ્લાકિયોં પર તવજ્જુહ દિલાને ઔર ઉન્કો રાહે રાસ્ત પર લાનેકે લિએ ઉન્હોંને ઈસ કાનૂનકો ભી અહમિયત દી કે ખરીદો ફરોખ્તકે મુઆમ્લેમેં યહ હમેશા પેશે નઝર રહના ચાહિએ કે જો જિસ્કા હક હે વહ પૂરા પૂરા ઉસ્કો મિલે કે દુન્યવી મુઆમલાતમેં યહી એક ઐસી બુન્યાદ હે જો મુતઝલ્ઝલ હો જાનેકે બા'દ હર કિસ્મકે ઝુલ્મ, ફિસ્કો ફુજૂર ઔર મોહલિક ખરાબિયોં ઔર બદઅખ્લાકિયોંકા બાઈષ બનતી હે.

અલ્હાસિલ હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામને ભી અપની કૌમકી બદ આમાલિયોંકો દેખ કર સખ્ત દુખ મહસૂસ કિયા ઔર રૂશ્દો હિદાયતકી તાલીમ દેતે હૂએ કૌમકો ઉન્હીં ઉસૂલકી તરફ બુલાયા જો અંબિયા અલય્હિસ્સલામકી દા'વતો ઈર્શાદકા ખુલાસા હે.

ઉન્હોંને ફર્માયા : "એ કૌમ ! એક અલ્લાહકી ઈબાદત કર. ઉસ્કે અલાવા કોઈ પરસ્તિશકે કાબિલ નહીં હે ઔર ખરીદો ફરોખ્તમેં નાપ તોલકો પૂરા રખ

ઔર લોગોંકે સાથ મુઆમલાતમેં ખોટ ન કર, કલ તક મુમ્કિન હે કે તુઝકો ઈન બદ અખ્લાકિયોંકી બુરાઈયોંકા હાલ મા'લૂમ ન હુવા હો, મગર આજ તેરે પાસ અલ્લાહકી હુજ્જત, નિશાની ઔર બુર્હાન આ ચુકા. અબ જહલો નાદાની અફ્વો દરગુઝરકે કાબિલ નહીં હે. હકકો કબૂલ કર ઔર બાતિલસે બાઝ આ કે યહી કામરાની ઔર કામ્યાબીકી રાહ હે ઔર અલ્લાહકી ઝમીનમેં ફિત્ના વ ફસાદ ન કર, જબકે અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કી સલાહો ખૈરકે તમામ સામાન મુહિય્યા કર દીએ અગર તુજમેં ઈમાનો યકીનકી સદાકત મૌજૂદ હે તો સમજ કે યહી ફલાહો બેહબૂદીકી રાહ હે ઔર દેખ ઐસા ન કર કે દા'વતે હકકી રાહકો રોકને ઔર લોગોંકો લૂટનેકે લિએ હર રાહ પર જા બેઠે ઔર આદમી ભી ઈમાન લાએ ઉસ્કો અલ્લાહકી રાહ ઈખ્તિયાર કરને પર ધમકિયાં દેને લગે ઔર ઉસ્મેં કજરવી પૈદા કરનેકે દરપે હો જાએ, એ અફરાદે કૌમ ઉસ વક્તકો યાદ કરો ઔર અલ્લાહકા એહસાન માનો કે તુમ બહુત થોળે થે ફિર ઉસ્ને અમનો આફિયત દે કર તુમ્હારી તા'દાદકો બેશ અઝ બેશ (બહુત) બળ્હા દિયા."

"એ મેરી કૌમ ! ઝરા ઉસ પર ભી ગોર કર કે જિન લોગોંને અલ્લાહકી ઝમીન પર ફસાદ ફેલાનેકા શેવા ઈખ્તિયાર કિયા થા ઉન્કા અંજામ કિસ કદર ઈબ્રતનાક હુવા ઔર અગર તુમમેંસે એક જમાઅત મુજ પર ઈમાન લે આઈ ઔર એક જમાઅત ઈમાન નહીં લાઈ તો સિર્ફ ઈત્ની હી બાત પર મુઆમલા ખત્મ હો જાનેવાલા નહીં બલ્કે સબ્રકે સાથ ઈન્તિઝાર કર, તા આંકે અલ્લાહ તઆલા હમારે દરમિયાન આખરી ફેસ્લા કર દે ઔર વહી બેહતરીન ફેસ્લા કરનેવાલા હે."

હઝરત શુએબ અલયહિસ્સલામ બળે ફસીહો બલીગ મુકર્રિર થે, શીરીં કલામી, હુસ્ને ખિતાબત, તર્ઝે બયાન ઔર તલાકતે લિસાની (ઝબાનકે અચ્છેકે કલામ)મેં બહુત નુમાયા ઈમ્તિયાઝ રખતે થે ઈસી લિએ મુફસ્સિરીન ઉન્કો ખતીબુલ્અંબિયાકે લકબસે યાદ કરતે હેં. પસ ઉન્હોંને નરમ વ ગરમ હર તરીકેસે કૌમકો રૂશ્દો હિદાયતકે યહ કલિમાત ઈર્શાદ ફર્માએ, મગર ઈસ બદબખ્ત કૌમ પર મુતલક (બિલ્કુલ) કોઈ અષર ન હુવા ઔર ચંદ ઝઈફ ઔર કમઝોર હસ્તિયોંકે અલાવા કિસીને પૈગામે હક પર કાન ન ધરા. વહ ખૂદ ભી ઉસી તરહ બદ આમાલ રહે ઔર દૂસ્રોંકી રાહ ભી મારતે રહે, વહ રાસ્તોંમેં બેઠ જાતે ઔર હઝરત શુએબ અલયહિસ્સલામકે પાસ આને જાનેવાલોંકો કબૂલે

હકસે રોકતે ઔર અગર મૌકા લગ જાતા તો લોગોંકો લૂટ લેતે ઔર અગર ઉસ પર ભી કોઈ ખૂશ કિસ્મત હક પર લબ્બૈક કહ દેતા તો ઉસ્કો ડરાતે ધમકાતે ઔર તરહ તરહસે કજરવી પર આમાદા કરતે લેકિન ઈન તમામ બાતોંકે બાવજૂદ હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામકી દા'વતે હકકા સિલ્સિલા બરાબર જારી રહા.

તો ઉન્મેંસે સરબર આવર્દહ (બળે લોગ) અશખાસને કે જિન્કો અપની શોકતો તાકત પર ગુરૂર થા, હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામસે કહા "એ શુઐબ (અલય્હિસ્સલામ) ! દો બાતોંમેંસે એક બાત ઝરૂર હો કર રહેગી યા હમ તુજકો ઔર તુજ પર ઈમાન લાનેવાલોંકો અપની બસ્તીમેંસે નિકાલ દેંગે ઔર દેશ નિકાલા કરેંગે યા તુમકો મજબૂર કરેંગે કે ફિર હમારે દીનમેં વાપસ આ જાઓ."

હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા "અગર હમ તુમ્હારે દિલકો ગલત ઔર બાતિલ સમઝતે હોં તબ ભી ઝબરદસ્તી માન લેં યહ તો બળા ઝુલ્મ હે ? ઔર જબકે હમકો અલ્લાહ તઆલાને તુમ્હારે ઈસ દીનસે નજાત દે દી તો ફિર હમ ઉસ્કી તરફ લોટ જાએં તો ઉસ્કા મતલબ તો યહ હોગા કે હમને ઝૂટ બોલ કર અલ્લાહ તઆલા પર બોહતાન બાંધા, યહ નામુમ્કિન હે, હાં અગર અલ્લાહકી (જો કે હમારા પરવરદિગાર હે) યહી મર્ઝી હો તો વહ જો ચાહેગા કરેગા, હમારે રબકા ઈલ્મ તમામ અશયા પર છાયા હુવા હે. હમારા તો સિર્ફ ઉસી પર ભરોસા હે. એ પરવરદિગાર ! તૂ હમારે ઔર હમારી કૌમકે દરમિયાન હક ઔર સચ્ચાઈકે સાથ ફેસ્લા કર દે તૂહી બેહતરીન ફેસ્લા કરનેવાલા હે. કૌમકે સરદારોંને જબ હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામકા યહ અઝમો ઈસ્તિકલાલ દેખા તો અબ ઉન્સે રૂએ સુખન (મુંહ) ફેર કર અપની કૌમકે લોગોંસે કહને લગે "ખબરદાર ! અગર તુમને શુઐબ અલય્હિસ્સલામકા કહના માના તો તુમ હલાકો બર્બાદ હો જાઓગે."

હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામને યહ ભી ફર્માયા : "દેખો અલ્લાહ તઆલાને મુઝકો ઈસ લિએ ભેજા હે કે મેં અપને મકદૂર ભર (તાકતભર) તુમ્હારી ઈસ્લાહકી સઈ કરૂં ઔર મેં જો કુછ કહતા હૂં ઉસ્કી સદાકતો સચ્ચાઈકે લિએ અલ્લાહકી હુજ્જત ઔર દલીલ ઔર નિશાની ભી પેશ કર રહા હૂં મગર અફસોસ કે તુમ ઉસ વાઝેહ હુજ્જતકો દેખ કર ભી સર્કશી વ નાફર્માની પર કાઈમ હો ઔર મુખાલિફતકા કોઈ પહલૂ ઐસા નહીં હે જો તુમસે છુટા હુવા હો ફિર મેં તુમસે અપની રૂશ્દો હિદાયતકે બદલેમેં કોઈ ઉજરત ભી નહીં

માંગતા ઔર ન કોઈ દુન્યવી નશેકા તાલિબ હૂં, મેરા અજર તો અલ્લાહકે પાસ હેં ઔર અગર તુમ અબ ભી ન માનોગે તો મુજે ડર હે કે કભી અલ્લાહકા અઝાબ તુમકો હલાકો બર્બાદ ન કર ડાલે, ઈસ્કા ફેસ્લા અટલ હે ઔર કિસીકી મજાલ નહીં કે ઉસ્કો રદ કર દે."

કૌમકે સરદાર તેવર ચળ્હા કર બોલે, શુઐબ ! ક્યા તેરી નમાઝ હમસે યહ ચાહતી હે કે હમ અપને બાપ દાદાકે દેવતાઓંકો પૂજના છોળ દેં ઔર હમકો અપને માલો દોલતમેં યહ ઈખ્તિયાર ન રહે કે જિસ તરહ ચાહે મુઆમલા કરે, અગર હમ કમ તોલના છોળ દેં લોગોંકે કારોબારમેં ખોટ ન કરેં તો મુફલિસો કુલ્લાશ (ગરીબ) હો કર રહ જાએ પસ ક્યા ઐસી તાલીમ દેનેમેં તુજકો કોઈ મતીન ઔર સચ્ચા રેહબર કહ સકતા હે ?

હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામને નિહાયત દિલસોઝી ઔર મુહબ્બતકે સાથ ફર્માયા "એ કૌમ ! મુજે યહ ખૌફ લગ રહા હે કે તુમ્હારી યહ બેબાકિયાં ઔર અલ્લાહકે મુકાબલેમેં નાફર્માનિયાં કહીં તુમ્હારા ભી વહી અંજામ ન કર દેં જો તુઝસે પહલે કૌમે નૂહ, કૌમે હૂદ, કૌમે સાલેહ ઔર કૌમે લૂતકા હુવા, અબ ભી કુછ નહીં ગયા. અલ્લાહકે સામને ઝુક જાઓ ઔર અપની બદકિર્દારિયોંકે લિએ બખ્શીશકી તલબગાર બન જાઓ ઔર હમેશાકે લિએ ઉન્સે તાઈબ હો જાઓ, બિલાશુબા મેરા પરવરદિગાર રહમ કરનેવાલા ઔર બહુત હી મહેરબાન હે ઔર વહ તુમ્હારી તમામ ખતાએં બખ્શ દેગા."

કૌમકે સરદારોંને યહ સુન કર જવાબ દિયા "શુઐબ ! હમારી સમજમેં કુછ નહીં આતા કે તૂ ક્યા કહતા હે ? તૂ હમ સબસે કમઝોર ઔર ગરીબ હેં. અગર તેરી બાતેં સચ્ચી હોતી તો તેરી ઝિંદગી હમસે ઝિયાદા અછ્છી હોતી ઔર હમકો સિર્ફ તેરે ખાનદાનકા ખૌફ હે વર્ના તુજકો સંગસાર કર છોળતે, તૂ હર્ગિઝ હમ પર ગાલિબ નહીં આ સકતા."

હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા "અફસોસ હે તુમ પર ! ક્યા તુમ્હારે લિએ અલ્લાહકે મુકાબલેમેં મેરા ખાનદાન ઝિયાદા ડરકા બાઈષ બન રહા હે ? હાલાંકે મેરા રબ તુમ્હારે તમામ આમાલકા ઈહાતા કિએ હૂએ હેં ઔર વહ દાના વ બીના (દેખનેવાલા) હે."

"ખૈર અગર તુમ નહીં માનતે તો તુમ જાનો, તો વહ સબ કુછ કરતે રહો જો કર રહે હો અન્કરીબ અલ્લાહકા ફેસ્લા બતા દેગા કે અઝાબકા મુસ્તહિક

કોન હે ઔર કોન ઝૂટા ઔર કાઝિબ હે તુમ ભી ઈન્તિઝાર કરો ઔર મેં ભી ઈન્તિઝાર કરતા હૂં !"

આખિર વહી હુવા જો કાનૂને ઈલાહીકા અબદી વ સર્મદી (હમેશા હમેશા) ફેસ્લા હે "યા'ની હુજ્જતો બુર્હાનકી રોશની આનેકે બા'દ ભી જબ બાતિલ પર ઈસ્રાર હો ઔર ઉસ્કી સદાકતકા મઝાક ઉળાયા જાએ ઔર ઉસ્કી ઈશાઅતમેં રૂકાવટેં ડાલી જાએ તો ફિર અલ્લાહકા અઝાબ ઈસ મુજરિમાના ઝિંદગીકા ખાતમા કર દેતા ઔર આનેવાલી કૌમોંકે લિએ ઉસ્કી ઈબ્રતો મવ્ઈઝત બના દિયા કરતા હે.

નૌએ અઝાબ :

કુર્આને અઝીઝ કહતા હે કે નાફર્માની ઔર સર્કશીકી પાદાશમેં કૌમે શુઐબ અલય્હિસ્સલામકો દો કિસ્મકે અઝાબને આ ઘેરા, એક ઝલઝલેકા અઝાબ ઔર દૂસ્રા આગકી બારિશકા અઝાબ યા'ની જબ વહ અપને ઘરોંમેં આરામ કર રહે થે તો યક બયક એક હોલનાક ઝલઝલા આયા ઔર અભી યહ હોલનાકી ખત્મ ન હૂઈ થી કે ઉપરસે આગ બરસને લગી ઔર નતીજા યહ નિકલા કે સુબ્હકો દેખનેવાલોંને દેખા કે કલકે સર્કશ ઔર મગરૂર આજ ઘુટનોકે બલ ઓંધે ઝુલસે હૂએ પળે હેં.

તર્જમા : "ફિર આ પકળા ઉન્કો ઝલઝલેને પસ સુબ્હકો રહ ગએ અપને અપને ઘરોંકે અંદર ઓંધે પળે." [અલ્અઅરાફ ૭/ ૭૮]

તર્જમા : "ફિર ઉન્હોંને શુઐબકો જુટલાયા પસ આ પકળા ઉન્કો બાદલવાલે અઝાબને (જિસ્મેં આગ થી) બેશક વહ બળે હોલનાક દિનકા અઝાબ થા." [અશ્શુઅરા ૨૬/ ૧૮૯]

હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામકી કબ્ર :

હઝરમવ્તમેં એક કબ્ર હે વહાંકે બાદશાહોંકા દા'વા હે કે યહ હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામકી કબ્ર હે જો મદયનકી હલાકતકે બા'દ યહાં બસ ગએ થે ઔર યહીં ઉન્કી વફાત હૂઈ.

બસાઈરો ઈબર :

૧. ઈસ્લામમેં હુકૂકુલ્ઈબાદ (બંદોકે હકોં)કી હિફાઝત, મુઆશરતી દુરૂસ્તકારી ઔર મુઆમલાતમેં દયાનતો અમાનતકો ઈસ દર્જા અહમ શુમાર કિયા ગયા હે કે અલ્લાહ તઆલાને એક જલીલુલ્કદ્ર પૈગમ્બરકી બેઅષતકા

મકસદ ઉસીકો કરાર દિયા ઔર ઉન્કો ઉન્હીં ઉમૂરકી ઈસ્લાહે હાલકે લિએ રસૂલ બના કર ભેજા.

૨. ખરીદો ફરોખ્તમેં દૂસરેકે હકકો પૂરા ન દેના ઈન્સાની ઝિંદગીમેં ઐસા રોગ લગા દેતા હે કે યહ બદઅખ્લાકી બળ્હતે બળ્હતે તમામ હુકૂકુલ્ઈબાદકે બારેમેં હક છીન લેને ખસ્લત પૈદા કર દેતી હે ઔર ઈસ તરહ ઈન્સાની શરાફત ઔર બાહમી ઉખુવ્વતો મવદ્દત (ભાઈચાર્ગી ઔર મુહબ્બત)કે રિશ્તેકો મુન્કતા કરકે લાલચ, હિર્સ, ખૂદગર્ઝી ઔર ખસ્ત (ખરાબ) જૈસે રઝાઈલકા હામિલ બના દેતી હે.

૩ નાપ તોલમેં ઈન્સાફ સિર્ફ અશ્યાકી ખરીદો ફરોખ્ત હી તક મહદૂદ નહીં હે બલ્કે ઈન્સાની કિર્દારકા યહ કમાલ હોના ચાહિએ કે અલ્લાહ ઔર ઉસ્કે બંદોંકે તમામ હુકૂકો ફરાઈઝમેં ઈસ એક અસલકો બુન્યાદકાર બનાએ ઔર કિસી મૌકે ઔર કિસી હાલતમેં ભી અદલો ઈન્સાફકી તરાઝુકો હાથસે ન દે.

૪. ખરીદો ફરોખ્તકે દરમિયાન નાપ તોલમેં કમી ન કરના ઔર ઈન્સાફકો બર્કરાર રખના ગોયા એક કસોટી હે કે જો ઈન્સાની ઝિંદગીકે મામૂલી લેન દેનમેં અદલો ઈન્સાફ નહીં બરતતા, ઈસ્સે ક્યા તવક્કુઅ હો સકતી હે કે વહ અહમ મુઆમલાતે દીની દુન્યવીમેં અદલો ઈન્સાફકો કામમેં લાએગા ?

૫. ઈસ્લાહે હાલકે બા'દ અલ્લાહકી ઝમીનમેં ફસાદ પૈદા કરનેસે બળ્હ કર કોઈ જુર્મ નહીં હે ઈસ લિએ કે ઝુલ્મ, કિબ્ર, ઈસ્મતરેઝી (બેઈઝ્ઝતી કરના) જૈસે બળેબળે જુર્મોંકી બુન્યાદ ઔર અસલ યહી રઝીલા હે.

૬. અંબિયા અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કે પૈરવાને હકકી ઝિંદગીકે મુતાલએસે પતા ચલતા હે કે અંબિયા અલય્હિસ્સલામકે રોશન દલાઈલ દેને, આયતુલ્લાહ યા'ની અલ્લાહકી નિશાનિયાં દિખાને, મુહબ્બત ઔર રહમકે જઝબાતકા ઈઝહાર કરને ઔર અપની દા'વતો તબ્લીગ પર કિસી કિસ્મકા અજર તલબ ન કરનેકા ઈત્મીનાન દિલાતે રહે હૈં મગર ઉસ્કે બાવજૂદ દૂસરી જાનિબ યા'ની બાતિલ પર કાઈમ રહનેવાલોંકી તરફસે યહી જવાબ મિલતા રહા હે કે તુમકો સંગસાર કર દિયા જાએગા, કત્લ કર દિયા જાએગા. અલ્લાહકે પૈગમ્બરોંકે વુજૂદ તકકો બર્દાશ્ત નહીં કિયા ગયા ઔર યહાં તક કહા ગયા કે અગર સચ્ચે હો તો જિસ અઝાબસે ડરાતે હો વહ અભી લે આઓ વર્ના તો હમેશાકે લિએ તુમ્હારા ઔર તુમ્હારે મિશનકા ખાતમા કર દિયા જાએગા.

૭. હક્કો બાતિલકા યહી વહ આખરી મર્હલા હે જિસ્કે બા'દ અલ્લાહ તઆલાકા વહ કાનૂન જિસ્કો "કાનૂને પાદાશે અમલ" કહા જાતા હે. ઐસી સર્કશ ઔર મુતકબ્બિર કૌમોંકે લિએ દુન્યા હી મેં નાફિઝ હો જાતા હે ઔર ઉન્કો હલાકો તબાહ કરકે આનેવાલી નસ્લોં ઔર કૌમોંકે લિએ સામાને ઈબ્રતો મવ્ઈઝત મુહિય્યા કર દેતા હે.

હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર કુર્આને પાકમેં :

કુર્આને હકીમમેં હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કી કૌમકા તઝકરા અઅરાફ, હૂદ ઔર શોઅરામેં કદરે તફસીલસે કિયા ગયા હે ઔર હિજરો અન્કબૂતમેં મુખ્તસરન હે.

હઝરત મૂસા વ હારૂન અલય્હિસ્સલામ

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી ઈબ્તિદાઈ ઝિંદગી :

બની ઈસ્રાઈલ મિસરમેં :

હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકે કિસ્સેમેં બની ઈસ્રાઈલકા ઝિક્ર સિર્ફ ઉસી કદર કિયા ગયા થા કે હઝરત યાકૂબ અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કા ખાનદાન હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામસે મિલને મિસ્રમેં આએ મગર ઉસ્કે સદિયોં બા'દ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે વાકિઆતમેં ફિર એક મર્તબા કુર્આને હકીમ બની ઈસ્રાઈલકે વાકિઆત તફસીલકે સાથ સુનાતા હે. જિન્સે મા'લૂમ હોતા હે કે બની ઈસ્રાઈલ હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનેમેં મિસ્ર હી મેં બસ ગએ થે. તૌરાતસે મઝીદ તફસીલ મા'લૂમ હોતી હે ઔર યહ ભી કે યુસૂફ અલય્હિસ્સલામને ફિરઔનસે અપને બાપ ઔર અહલે ખાનદાનકે લિએ "અર્ઝે જાંશાં" (Goshen) તલબ કી જો ફિરઔનને બખૂશી ઉન્કે સુપુર્દ કર દી. બહરહાલ ઈન તફસિલાતસે યહ વાઝેહ હો જાતા હે કે બની ઈસ્રાઈલ હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી દરમિયાની સદિયોમેં મિસ્રમેં આબાદ રહે ઔર ઉન્કી તા'દાદ કરીબન છે લાખ હો ગઈ થી. ("નેશનલ જ્યોગ્રાફિક" જનવરી ૭૬ ઈસ્વી સનકે મુતાબિક યહ છેસો ખાનદાન યા'ની પંદરા હઝાર અફરાદસે કુછ કમ હી હો સકતે હૈં.)

ફિરઔન :

ઈબ્તિદા હી મેં યહ વઝાહત ઝરૂરી હે કે 'ફિરઔન' શાહાને મિસ્રકા લકબ હે કિસી ખાસ હુકમરાન, બાદશાહકા નામ નહીં હે. તારીખી એ'તિબારસે તીન હઝાર સાલ કબ્લે મસીહસે શુરૂઅ હો કર અહદે સિકંદરે આઝમ તક ફિરઔનકે ઈકત્તીસ (૩૧) ખાનદાન મિસ્ર પર હુકમરાન રહે હેં હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામકે ઝમાનેમેં મિસ્રકા હુકમરાન (ફિરઔન) કોન થા ઔર ઉસ્કા ક્યા નામ થા વુષૂકકે સાથ નહીં કહા જા સકતા લિહાઝા ફિરઔનસે ઉસ વકતકા મિસ્રકા હુકમરાન સમઝા જાએ.

ફિરઔનકા ખ્વાબ :

તૌરાત ઔર મુઅર્રિખીન કહતે હેં કે ફિરઔનકો બની ઈસ્રાઈલકે સાથ ઈસ લિએ અદાવત હો ગઈ થી કે ઉસ ઝમાનેકે કાહિનો, નજૂમિયોં ઔર કિયાફોંને ઉસ્કો બતાયા થા કે ઉસ્કી હુકૂમતકા ઝવાલ એક ઈસ્રાઈલી લળકેકે હાથસે હોગા ઔર બાઝ તારીખી રિવાયતમેં હે કે ફિરઔનને એક ભયાનક ખ્વાબ દેખા થા. જિસ્કી તાબીર દરબારકે નજૂમિયોં ઔક કાહિનોંને વહી દી થી જિસ્કા ઝિક્ર ગુઝર ચુકા હે. ઈસ પર ફિરઔનને એક જમાઅતકો ઈસ લિએ મુકર્રર કિયા કે વહ તફતીશ ઔર તલાશકે સાથ ઈસ્રાઈલી લળકોંકો કત્લ કર દે ઔર લળકિયોંકો છોળ દિયા કરેં.

હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામકી પૈદાઈશ :

હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામકા નસબ ચંદ વાસ્તોંસે હઝરત યાકૂબ અલયહિસ્સલામ તક પહુંચતા હે ઉન્કે વાલિદ ઈમરાન ઔર વાલિદાકા નામ યોકાબદ થા. ઈમરાનકે ઘરમેં મૂસા અલયહિસ્સલામકી વિલાદત ઐસે ઝમાનેમેં હૂઈ જબકે ફિરઔન ઈસ્રાઈલી લળકોંકે કત્લકા ફેસ્લા કર ચુકા થા. બહરહાલ જૂં તૂં કરકે તીન મહિને તક ઉન્કી પૈદાઈશકે મુત્લક કિસીકો ખબર ન હોને દી. ઈસ સખ્ત ઔર નાઝૂક વકતમેં આખિર અલ્લાહ તઆલાને મદદ કી ઔર મૂસા અલયહિસ્સલામકી વાલિદાકે દિલમેં યહ ઈલ્કા કિયા કે એક તાબૂતકી તરહકા સંદૂક બનાઓ જિસ પર રાલ ઔર રોગન પાલિશ કર દો તાકે પાની અંદર અષર ન કર સકે ઔર ઉસ્મેં ઈસ બચ્ચેકો મહફૂઝ રખ દો ઔર ફિર ઈસ સંદૂકકો દરિયાએ નીલકે બહાવ પર છોળ દો.

મૂસા અલયહિસ્સલામકી વાલિદાને ઐસા હી કિયા ઔર સાથ હી અપની

બળી લળકી યા'ની મૂસા અલય્હિસ્સલામકી હમશીરાકો મામૂર કિયા કે વહ ઈસ સંદૂકકે બહાવકે સાથ કિનારે કિનારે ચલ કર સંદૂકકો નિગાહમેં રખ્ખે ઔર દેખે કે અલ્લાહ ઉસકી હિફાઝતકા વા'દા પૂરા કર રહા હે, કયૂંકે મૂસા અલય્હિસ્સલામકી વાલિદાકો સુના દી થી કે હમ ઈસ બચ્ચેકો તેરી હી જાનિબ વાપસ કર દેંગે ઔર યહ હમારા પૈગમ્બર ઔર રસૂલ હોગા.

ફિરઔનકે ઘરમેં તર્બિયત :

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી હમશીરા બરાબર સંદૂકકે બહાવકે સાથ સાથ કિનારે કિનારે નિગાહ દાશ્ત (નિગરાની) કરતી જા રહી થી કે ઉન્હોંને દેખા કે સંદૂક તેરતે હૂએ શાહી મહલકે કિનારે આ લગા ઔર ફિરઔનકે ઘરાનેમેંસે એક ઔરતને ખાદિમોંકે ઝરીએ ઉસ્કો ઉઠવા લિયા ઔર શાહી મહલમેં લે ગઈ. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી હમશીરા યહ દેખ કર બહુત ખૂશ હૂઈ ઔર હાલાતકી સહીહ તફસીલ મા'લૂમ કરનેકે લિએ શાહી મહલકી ખાદિમાઓંમેં શામિલ હો ગઈ.

યહાં યહ ગુફતગૂ હો રહી થી ઉધર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી વાલિદા લતીફએ ગૈબીકે ઈન્તિઝારમેં ચશ્મ બરાહ (નિગરાં) થી કે લળકી (હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી હમશીરા)ને આ કર પૂરી દાસ્તાન કહ સુનાઈ ઔર કહા કે અબ તુમ ચલ કર અપને બચ્ચેકો સીનેસે લગાઓ ઔર આંખે ઠંડી કરો ઔર અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરો કે ઉસ્ને અપના વા'દા પૂરા કર દિયા ઈસ તરહ અલ્લાહ તઆલાને હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી પરવરિશકા મુકમ્મલ ઈન્તિઝામ કર દિયા.

મૂસા અલય્હિસ્સલામકા મિસ્રસે નિકલના :

હઝરત મૂસા એક અર્સે તક શાહી તર્બિયતમેં બસર કરતે કરતે શબાબકે દોરમેં દાખિલ હૂએ તો નિહાયત બહાદુર ઔર બહાદૂર જવાન નિકલે, ચેહરેસે રો'બ ટપકતા ઔર ગુફતગૂસે એક ખાસ વકાર ઔર શાને અઝમત ઝાહિર હોતી થી, ઉન્કો યહ ભી મા'લૂમ હો ગયા થા કે વહ ઈસ્રાઈલી હેં ઔર મિસ્રી ખાનદાનોંસે ઉન્કા કોઈ રિશ્તએ કરાબત નહીં હે. ઉન્હોંને યહ ભી દેખા કે બની ઈસ્રાઈલ પર સખ્ત મઝાલિમ હો રહે હેં ઔર વહ મિસ્રમેં નિહાયત ઝિલ્લત ઔર ગુલામીકી ઝિંદગી બસર કર રહે હેં. યહ દેખ કર ઉન્કા ખૂન ખોલને લગતા ઔર મૌકા બમૌકા ઈબ્રાનિયોંકી હિમાયતો નુસ્રતમેં પેશ પેશ

(મુકાબિલ) હો જાતે.

એક મર્તબા શહરી આબાદીસે એક કિનારે જા રહે થે કે દેખા કે એક મિસ્રી એક ઈસ્રાઈલીકો બેગાર (મઝદૂરી)કે લિએ ઘસીટ રહા હે. ઈસ્રાઈલીને મૂસા અલય્હિસ્સલામકો દેખા તો ફરિયાદ કરને ઔર મદદ ચાહને લગા. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો મિસ્રીકી ઈસ જાબિરાના (સખ્ત) હર્કત પર સખ્ત ગુસ્સા આયા ઔર ઉસ્કો બાઝ રખનેકી કોશિશ કી મગર મિસ્રી ન માના, મૂસા અલય્હિસ્સલામને ગુસ્સેમેં આ કર એક તમાચા રસીદ કર દિયા, મિસ્રી ઈસ ઝર્બકો બરદાશ્ત ન કર સકા ઔર ઉસી વક્ત મર ગયા. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને દેખા તો બહુત અફસોસ કિયા ક્યૂંકે ઉન્કા ઈરાદા હર્ગિઝ ઉસ્કે કત્લકા ન થા ઔર નદામતો શરમીંદગીકે સાથ દિલમેં કહને લગે કે બિલાશુબા યહ શૈતાની કામ હે. વહીં ઈન્સાનકો ઐસી ગલત રાહ પર લગાતા હે ઔર અલ્લાહકી દરબારમેં અર્ઝ કરને લગે કે યહ જો કુછ હુવા નાદાનસ્તગીમેં હુવા, મેં તુજસે મગ્ફિરતકા ખ્વાહિશગાર હૂં. અલ્લાહને ભી ઉન્કી ગલતીકો માફ કર દિયા ઔર મગ્ફિરતકી બશારતસે નવાઝા. ઈધર શહરમેં મિસ્રીકે કત્લકી ખબર ફેલ ગઈ મગર કાતિલકા કુછ પતા ન ચલા, આખિર મિસ્રિયોંને ફિરઔનકે પાસ મદદ ચાહી કિયા કે યહ કામ કિસી ઈસ્રાઈલીકા હે લિહાઝા આપ દાદરસી (ઈન્સાફ) ફર્માઈએ. ફિરઔનને કહા કે ઈસ તરહ સારી કૌમસે તો બદલા નહીં લિયા જા સકતા ? તુમ કાતિલકા પતા લગાઓ મેં ઝરૂર ઉસ્કો કૈફરે કિર્દાર (અપને કિએકી સઝા) તક પહુંચાઉંગા.

સો ઈત્તિફાક કહિએ યા હુસ્ને ઈત્તાક કે દૂસ્રે દિન ભી હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ શહરકે આખરી કિનારે પર સેર ફર્મા રહે થે કે દેખા વહી ઈસ્રાઈલી એક કિબ્તીસે ઝગળ રહા હે ઔર કિબ્તી ગાલિબ હે. મૂસા અલય્હિસ્સલામકો દેખ કર કલકી તરહ આજ ભી ઈસ્રાઈલીને ફરિયાદ કી ઔર દાદરસીકા ખ્વાહિસ્તગાર હુવા.

ઈસ વાકિએકો દેખ કર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ દોહરી નાગવારી (નાપસંદીદા) મહસૂસ કી, એક જાનિબ કિબ્તીકા ઝુલ્મ થા ઔર દૂસ્રી જાનિબ ઈસ્રાઈલીકા શોરો ગોગા ઔર ગુઝિશ્તા વાકિએકી યાદ થી ઉસી ઝુંઝલાહટમેં એક તરફ ઉન્હોંને કિબ્તીકો બાઝ રખનેકે લિએ હાથ બળ્હાયા ઔર સાથ હી ઈસ્રાઈલીકો ભી ઝિળકતે હૂએ ફર્માયા انك لغوي مبين (તૂ ભી બિલાશુબા ખુલા

હુવા ગુમરાહ હે) યા'ની ખ્વાહ મખ્વાહ ઝગળા મોલ લે કર દાદો ફરિયાદ કરતા રહતા હે.

ઈસ્રાઈલીને હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો હાથ બળ્હાતે ઔર ફિર અપને મુતઅલ્લિક નાગવાર ઔર તલ્ખ (કળવે) અલ્ફાઝ કહતે સુના તો યહ સમઝા કે યહ મુઝકો મારનેકે લિએ હાથ બળ્હા રહે હૈં ઔર મુઝકો ગિરફ્તમેં લેના ચાહતે હૈં ઈસ લિએ શરારત આમેઝ અંદાઝસે કહને લગા,

તર્જમા : "જિસ તરહ તૂને કલ એક જાન (કિબ્તી)કો હલાક કર દિયા થા ઉસી તરહ આજ મુઝકો કત્લ કર દેના ચાહતે હો ?" [૨૮/ ૧૯]

મિસ્રીને જબ યહ સુના તો ઉસી વક્ત ફિરઔનિયોંસે જા કર સારી દાસ્તાન કહ સુનાઈ. ઉન્હોંને ફિરઔનકો ખબર દી કે મિસ્રીકા કાતિલ મૂસા અલય્હિસ્સલામ હે. ફિરઔનને યહ સુના તો જલ્લાદકો હુક્મ દિયા કે મૂસા અલય્હિસ્સલામકો ગિરફતાર કરકે હાઝિર કરો, મિસ્રિયોંકે ઈસ મજમેમેં એક મુઅજ્જઝ મિસ્રી વહ ભી થા જો દિલો જાનસે હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામસે મુહબ્બત રખતા ઔર ઈસ્રાઈલી મઝહબકો હક જાનતા થા. યહ ફિરઔન હી કે ખાનદાનકા ફર્દ થા ઔર દરબારકા હાઝિરબાશ (હાઝિર રહનેવાલા), ઉસ્ને ફિરઔનકા યહ હુક્મ સુના તો ફિરઔની જલ્લાદોંસે પહલે હી દરબારસે નિકલ કર દોળતા હુવા હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર ઉન્સે સારા કિસ્સા બયાન કિયા ઔર ઉન્કો મશ્વરા દિયા કે ઈસ વક્ત મસ્લિહત યહી હે કે ખૂદકો મિસ્રિયોંસે નજાત દિલાઈએ ઔર કિસી ઐસે મુકામમેં હિજરત કર જાઈએ જહાં ઉન્કી દસ્ત રસ (કબ્ઝા) ન હો સકે, હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ઉસ્કે મશ્વરેકો કબૂલ ફર્માયા ઔર અર્ઝે (ઝમીન) મદયનકી જાનિબ ખામોશીકે સાથ રવાના હો ગએ.

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી મિસ્રસે મદયનકે લિએ હિજરત

મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર અર્ઝે મદયન :

હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામકે વાકિઆતમેં મદયનકા ઝિક્ર આ ચુકા હે. મદયનકી આબાદી મિસ્રસે આઠ મંઝિલ પર વાકેઅ થી, હઝરત મૂસા

અલય્હિસ્સલામ ક્યૂંકે ફ઼િરઔનકે ખૌફસે ભાગે થે ઈસ લિએ ઉન્કે હમરાહ ન કોઈ રફીક ઔર ન રહનૂમા ઔર ન ઝાદે રાહ (ખાના) ઔર તેઝરવી (જલ્દી)કી વજહસે બર્હેના પા (જૂતેકે બગૈર) થે. ઈસ પરેશાનહાલીમેં મૂસા અલય્હિસ્સલામ અર્ઝે મદયનમેં દાખિલ હૂએ.

માએ મદયન :

જબ મદયનકી સરઝમીનમેં કદમ રખ્ખા કે કૂવેંકે સામને પાનીકે હોઝ (પ્યાઉ) પર ભીળ લગી હૂઈ હે ઔર જાન્વરોંકો પાની પિલાયા જા રહા હે મગર ઉસ જમાઅતસે ઝરા ફાસ્લે પર દો લળકિયાં ખળી હે ઔર અપને જાન્વરોંકો પાની પર જાનેસે રોક રહી હે.

બહરહાલ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામસે યહ હાલત ન દેખી ગઈ ઔર આગે બળ્હ કર લળકિયોંસે દરયાફ્ત કિયા "તુમ ક્યૂં પાની નહીં પિલાતી? પીછે કિસ લિએ ખળી હો ?" દોનોંને જવાબ દિયા "હમ મજબૂર હે અગર જાન્વરોંકો આગે લે કર બળ્હતે હેં તો યહ તાકતવર જબરદસ્તી હમકો પીછે હટા દેતે હેં ઔર હમારે વાલિદ બહુત બૂળ્હે હેં ઉન્મેં અબ યહ તાકત નહીં હે કે વહ ઉન્કી મુઝાહમતકો દૂર કર સકે, પસ જબ યહ સબ પાની પિલા કર વાપસ હો જાએંગે તબ બચા હુવા પાની પિલા કર હમ લોટેંગે, યહી હમારા રોઝકા દસ્તૂર હે."

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો જોશ આ ગયા ઔર આગે બળ્હ કર તમામ ભીળકો ચીરતે હૂએ કૂવેં પર જા પહુંચે ઔર કૂવેંકા બળા ડોલ ઉઠાયા ઔર તન્હા ખીંચ કર લળકિયોંકે મવેશિયોંકો પાની પિલા દિયા. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ જબ મજમેકો ચીરતે હૂએ દરાના ઘૂસને લગે તો અગર્ચે લોગોંકો નાગવાર ગુઝરા મગર ઉન્કી પૂર જલાલ (રો'બવાલી) સૂરત ઔર જિસ્માની તાકતસે મર્ઉબ હો ગએ ઔર ડોલકો તન્હા ખીંચતે દેખ કર ઉસી કુવ્વતસે હાર માન ગએ, જિસ્કે બલ બૂતે પર કમઝોરો ઔર નાતવાનોકો પીછે હટા દિયા કરતે ઔર ઉન્કી હાજાતકો પામાલ કરતે રહતે.

ગર્ઝ જબ ઉન લળકિયોંકે ગલ્લેને પાની પી લિયા તો વહ ઘરકો વાપસ ચલી, ઘર પહુંચી તો ખિલાફે આદત જલ્દ વાપસી પર ઉન્કે વાલિદકો સખ્ત તઅજ્જુબ હુવા દરયાફ્ત કરને પર લળકિયોંને ગુઝરા હુવા માજરા કહ સુનાયા કે કિસ તરહ એક મિસ્રીને ઉન્કી મદદ કી. બાપને કહા જાઓ ઔર ઉસ્કો મેરે

પાસ લે કર આઓ.

યહાં તો બાપ બેટીકે દરમિયાન યહ ગુફતગૂ હો રહી થી ઔર ઉધર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ પાની પિલાનેકે બા'દ કરીબ હી એક દરખ્તકે સાએમેં બેઠ કર સુસ્તાને લગે. મુસાફિરત, ગુર્બત ઔર ફિર ભૂક પ્યાસ ફિર ઈસ હાલતમેં ઉન્હોંને દુઆ કી :

તર્જમા : "પરવરદિગાર ! ઈસ વક્ત જો ભી બેહતર સામાન મેરે લિએ તૂ અપની કુદરતસે નાઝિલ કરે મેં ઉસ્કા મોહતાજ હૂં." [૨૮/ ૨૪]

લળકી વહાં પહુંચી તો દેખા કે કૂવેંકે કરીબ હી હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ બેઠે હૂએ હૈં. શર્મો હયાકે સાથ નીચી નઝરેં કિએ લળકીને કહા "આપ હમારે ઘર ચલિએ વાલિદ બુલાતે હૈં. વહ આપકે ઈસ એહસાનકા બદલા દેંગે" હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ યહ સુન કર ઉઠ ખળે હૂએ ઔર લળકીકી રહનૂમાઈમેં ચલ પળે ઔર લળકિયોંકે બાપકી ખિદમતમેં હાઝિર હો કર શર્ફે મુલાકાતસે બહરા અંદોઝ હૂએ. ઈન બુઝુર્ગને હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો પહલે તો ખાના ખિલાયા ઔર ફિર ઉન્કે હાલાત સુને. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને મિનો અન (પૂરી કહાની) અપની વિલાદત ઔર ફિરઔનકે બની ઈસ્રાઈલ પર મઝાલિમસે શુરૂઅ કરકે આખિર તક સારી દાસ્તાન કહ સુનાઈ, બુઝુર્ગને હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો તસલ્લી દી ઔર ફર્માયા કે અલ્લાહકા શુક્ર કરો કે અબ તુમકો ઝાલિમોંકે પંજેસે નજાત મિલ ગઈ. અબ કોઈ ખૌફકા મુકામ નહીં હે. કુર્આને કરીમને ઈન બુઝુર્ગકો શૈખ કબીર કહા હે.

શૈખકી બેટીસે રિશ્તએ મુનાકહત :

મુન્દર્જા બાલા ગુફતગૂકે દોરાન ઈસ લળકીને જો હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો બુલાને ગઈ થી અપને બાપસે કહા :

તર્જમા : "એ બાપ ! આપ ઈસ મેહમાનકો અપને મવેશિયોંકો ચરાના ઔર પાની મુહિય્યા કરનેકે લિએ અજીર (કામ પર) રખ લીજિએ. અજીર વહી બેહતર હે જો કવી ભી હો ઔર અમાનતદાર ભી." [કસસ ૨૮/ ૨૬]

બુઝુર્ગ બાપને બેટીકી ઈન બાતોંકો સુના તો બહુત ખુશ હૂએ ઔર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામસે કહા કે અગર તુમ આઠ સાલ તક મેરે પાસ રહો ઔર મેરી બકરિયાં ચરાઓ તો મેં અપની ઈસ બેટીકી તુમસે શાદી કરનેકો તય્યાર

હૂં ઔર અગર તુમ ઈસ મુદતકો દો સાલ બળ્હા કર દસ સાલ કર દો તો ઔર ભી બેહતર હે. યહી ઈસ લળકીકા મહર હોગા. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ઈસ શર્તકો મંઝૂર કર લિયા ઔર ફર્માયા કે યહ મેરી ખૂશી પર છોળીએ કે મેં ઈન દોનોં મુદતોમેંસે જિસ્કો ચાહે પૂરા કર દૂં આપકી જાનિબસે મુજ પર ઈસ બારેમેં કોઈ જબર (ઝોર) ન હોગા. તરફૈનકી ઈસ બાહમી રઝામંદીકે બા'દ બુઝુર્ગ મેઝબાનને મૂસા અલય્હિસ્સલામસે અપની ઈસ બેટીકી શાદી કર દી.

નોટ :– હઝરત મૌલાના સ્યોહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને યહ વાઝેહ કિયા હે કે હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે સુસર જિન્કો કુર્આને પાકને 'શૈખે કબીર' કહા હે હઝરત શુઐબ અલય્હિસ્સલામ ન થે ક્યૂંકે ઉન્કા ઝમાના કઈ સદિયોં પહલેકા હે.

વાદીએ મુકદ્દસ :

શાદીકે બા'દ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ અપને ખુસરકે યહાં મુદતે મુકર્રરા પૂરી કરને યા'ની બકરિયાં ચરાનેકે લિએ મુકીમ રહે. મુફસ્સિરીન મુતઅદ્દદ રિવાયાતકે પેશે નઝર ફર્માતે હૈં કે મૂસા અલય્હિસ્સલામને કામિલ મુદત યા'ની દસ સાલા મુદતકો પૂરા કિયા. કુર્આને અઝીઝને યહ નહીં બતાયા કે મુદત પૂરી હોનેકે કિસ કદર બા'દ તક મૂસા અલય્હિસ્સલામને અપને ખુસરકે પાસ કયામ કિયા. બહરહાલ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને મદયનમેં એક અર્સા કયામ કિયા ઔર ઉસ પૂરી મુદતમેં અપને ખુસરકે મવેશિયોંકી ગલ્લાબાની (નિગરાની) કરતે રહે.

ઈસ અર્સેમેં હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ અપને અહલો અયાલ સમેત બકરિયાં ચરાતે ચરાતે મદયનસે બહુત્તર દૂર નિકલ ગએ. ગલ્લાબાન કબાઈલકે લિએ યહ બાત કોઈ તા'જ્જુબ ન થી મગર રાત ઠંડી થી ઈસ લિએ સર્દી આગકી જુસ્તજૂ પર મજબૂર કર રહી થી, સામને કોહે સીના (સય્નાકા પહાળ)કા સિલ્સિલા નઝર આ રહા થા. યહ સીનાકા મશ્રકી ગોશા થા ઔર મદયનસે એક રોઝકે ફાસ્લે પર બહરે કુલ્ઝુમકે દો શાનેકે દરમિયાન મિસ્રકો જાતે હૂએ વાકેઅ થા. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ચકમાક (ઐસા પથ્થર જો આગ જલાએ) ઈસ્તિ'માલ કિયા મગર સખ્ત ખુન્કી થી ઈસ્ને કામ ન દિયા. સામનેકી વાદી (વાદીએ ઐમન)મેં નિગાહ દોળાઈ તો એક શોલા ચમકતા હુવા નઝર પળા, બીવીસે કહા કે તુમ યહીં ઠહરો મેં આગ લે આઉં તાપનેકા ભી ઈન્તિઝામ

હો જાએગા ઔર અગર વહાં કોઈ રહેબર મિલ ગયા તો ભટકી હૂઈ રાહકા ભી ફોજ લગ જાએગા.

તર્જમા : "ફિર મૂસા અલય્હિસ્સલામને અપની બીવીસે કહા તુમ યહાં ઠહરો મેંને આગ દેખી હે શાયદ ઉસ્મેંસે કોઈ ચિંગારી લા સકૂં યા વહાં અલાવ પર કિસી રહેબરકો પા સકૂં." [તાહા ૨૦/ ૧૦]

બેઅષત :

અલ્લાહકે ફઝલકા મૂસા અલય્હિસ્સલામસે પૂછિએ અહવાલ
કે આગ લેનેકો જાએં ઔર પયમ્બરી મિલ જાએ.

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને કહા કે અજીબ આગ હે દરખ્ત પર રોશની નઝર આતી હે મગર ન દરખ્તકો જલાતી હે ઔર ન ગુલ હી હો જાતી હે. યહ સોચતે હૂએ આગે બઢે લેકિન જૂં જૂં આગે બઢતે જાતે થે આગ ઔર દૂર હોતી જાતી થી, યહ દેખ કર મૂસા અલય્હિસ્સલામકો ખૌફસા પૈદા હુવા ઔર ઉન્હોંને ઈરાદા કિયા કે વાપસ હો જાએં. જૂં હી વહ પલટને લગે આગ કરીબ આ ગઈ ઔર કરીબ હૂએ તો સુના કે યહ આવાઝ આ રહી હે :–

તર્જમા : "એ મૂસા (અલય્હિસ્સલામ) ! મેં હૂં અલ્લાહ પરવરદિગાર જહાનોંકા." [કસસ ૨૮/ ૩૦]

તર્જમા : "પસ જબ મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઈસ (આગ)કે કરીબ આએ તો પુકારે ગએ એ મૂસા (અલય્હિસ્સલામ) ! મેં હૂં તેરા પરવરદિગાર. પસ અપની જૂતી ઉતાર દે તૂ તૂવાકી મુકદસ વાદીમેં ખડા હે ઔર દેખ ! મેંને તુજકો અપની રિસાલતકે લિએ ચુન લિયા હે પસ જો કુછ વહી કી જાતી હે ઉસ્કો કાન લગા કર સુન." [તાહા ૨૦/ ૧૧ તા ૧૩]

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને જબ અલ્લાહકી ઈસ આવાઝકો સુના ઔર ઉન્કો યહ મા'લૂમ હુવા કે આજ ઉન્કે નસીબમેં વહ દોલત આ ગઈ હે જો ઈન્સાની શરાફતકા તુગરએ ઈમ્તિયાઝ ઔર અલ્લાહકી મુહબ્બતકા આખરી નિશાન હે તો ફૂલે ન સમાએ ઔર વાલિહાના ફરેફ્તગીમેં મિષ્લ મૂરત (મુર્તીકે માનિંદ) હૈરાન ખડે રહ ગએ આખિર ફિર ઉસી જાનિબસે ઈબ્તિદા હૂઈ ઔર પૂછા ગયા :–

તર્જમા : "મૂસા અલય્હિસ્સલામ ! તેરે દાહને હાથમેં યહ કયા હે ?" [તાહા ૨૦/ ૧૭]

પસ ફિર ક્યા થા મહબૂબે હકીકીકા સવાલ આશિકે સાદિકસે "યહ નસીબ અલ્લાહુ અકબર લૂટનેકી જાએ હે." વારફતગીએ ઈશ્ક (ઈશ્કકે બળહોતર)મેં યહ ભી ખયાલ ન રહા કે સવાલકે પૈમાને હી પર જવાબકો તોલા જાએ ઔર જો કુછ પૂછા ગયા હે સિર્ફ ઉસી કદર જવાબ દિયા જાએ, બોલે :—

તર્જમા: "યહ મેરી લાઠી હે ઈસ પર (બકરિયાં ચરાતે વક્ત) સહારા લિયા કરતા હૂં ઔર અપની બકરિયોંકે લિએ પત્તે જાળ લિયા કરતા હૂં."

[તાહા ૨૦/ ૧૮]

અલ્લાહ ! દિલકે વલવલે ઔર રૂહકી બેતાબિયાં તો ચાહતી હે કે કહે જાઓ ઔર ઈસ લુત્ફ બેપાયાંકી લઝ્ઝતકો હાસિલ કિએ જાઓ લેકિન પાસ અદબ માને ઔર ચશ્મે હકીકત બીકા હુકમ હે કે ખામોશ હો જાઓ ઈસ લિએ કિસ્સેકો પૂરા કરતા હૂં વર્ના દાસ્તાને ઈશ્ક બહુત તવીલ હે.

ઈશ્ક કહતા હે જુનૂંકા જોશ રહના ચાહિએ
ઝબ્તકી તાકીદ હે ખામોશ રહના ચાહિએ
કિસ્સએ મૂસા ! સબક હે હોશવાલોંકે લિએ
કિસ તરહ ઉશ્શાકકો ખામોશ રહના ચાહિએ

આયાતુલ્લાહ :

અબ અલ્લાહ તઆલાને ઈર્શાદ ફર્માયા :—

તર્જમા : "મૂસા ! અપની ઈસ લાઠીકો ઝમીન પર ડાલ દો."

[તાહા ૨૦/ ૧૯]

ઔર મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઈસ ઈર્શાદે આલીકી તઅમીલ કી :—

તર્જમા : "મૂસા ને લાઠીકો ઝમીન પર ડાલ દિયા પસ અચાનક વહ અઝદહા બન કર દોળને લગા." [તાહા ૨૦/ ૨૦]

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને જબ યહ હૈરતઝા વાકિઆ દેખા તો ગબરા ગયા ઔર બશરીયતકે તકાઝેસે મુતા'સ્સિર હો કર ભાગને લગે પીઠ ફેરકો ભાગે હી થે કે આવાઝ આઈ :—

તર્જમા : "(અલ્લાહ તઆલાને ફર્માયા) મૂસા અલય્હિસ્સલામ ! ઈસકો પકળ લો ઔર ખૌફ ન ખાઓ હમ ઈસકો ઉસકી અસલ હાલત પર લોટા દેંગે."

[તાહા ૨૦/ ૨૧]

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી લકળી દો શાખા થી. અબ વહી દો શાખા

અઝદહેકા મુંહ નઝર આ રહા થા, સખ્ત પરેશાન થે મગર કુદ્રતે ઈલાહીને તમામનિયતો સુકૂનકી હાલત પૈદા કર દી ઔર ઉન્હોંને બેખૌફ હો કર ઉસ્કે મુંહ પર હાથ ડાલ દિયા ઈસ અમલકે સાથ હી ફૌરન વહ દો શાખા ફિર લાઠી બન ગયા.

અબ મૂસા અલય્હિસ્સલામકો દુબારા પુકારા ગયા ઔર હુકમ હુવા કે અપને હાથકો ગિરેબાનકે અંદર લે જા કર બગલસે મસ કીજિએ (છૂએ) ઔર ફિર દેખિએ વહ મર્ઝસે પાક ઔર બેદાગ ચમકતા હુવા નિકલેગા.

તર્જમા : "ઔર મિલા દે અપને હાથકો અપની બગલકે સાથ નિકલ આએગા વહ રોશન બગૈર કિસી મર્ઝકે (યા'ની બર્સસે પાક) યહ દૂસ્રી નિશાની હે."

[તાહા ૨૦/ ૨૨]

મૂસા ! યહ હમારી જાનિબસે તુમ્હારી નુબુવ્વતો રિસાલતકે દો બળે નિશાન હેં યહ તુમ્હારે પૈગામે સદાકત ઔર દલાઈલો બરાહીને હકકી ઝબરદસ્ત તાઈદ કરેંગે. પસ જિસ તરહ હમને તુમકો નુબુવ્વતો રિસાલતસે નવાઝા ઉસી તરહ તુમકો યહ દો અઝિમુશ્શાન નિશાન (મો'જિઝે) ભી અતા કિએ.

તર્જમા : "તાકે હમ તુઝકો અપની બળી નિશાનિયોંકા મુશાહદા કરા દે."

[તાહા ૨૦/ ૨૩]

તર્જમા : "પસ તેરે પરવરદિગારકી જાનિબસે ફિરઔન ઉસ્કી જમાઅતકે મુકાબલેમેં તેરે લિએ યહ દો 'બુર્હાન' હેં, બિલાશુબા વહ ફિરઔન ઔર ઉસ્કી જમાઅત નાફર્માન કૌમ હેં."

[તાહા ૨૮/ ૩૨]

અબ જાઓ ઔર ફિરઔન ઔર ઉસ્કી કૌમકો રાહે હિદાયત દિખાઓ, ઉન્હોંને બહુત સર્કશી ઔર નાફર્માની ઈખ્તિયાર કર રખ્ખી હે ઔર અપને ગુરૂરો તકબ્બુર ઔર ઈન્તિહાએ ઝુલ્મકે સાથ ઉન્હોંને બની ઈસ્રાઈલકો ગુલામ બના રખ્ખા હે સો ઉન્કો ગુલામીસે રસ્તગારી (નજાત) દિલાઓ.

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને જનાબે બારીમેં અર્ઝ કિયા "પરવરદિગાર ! મેરે હાથસે એક મિસ્રી કત્લ હો ગયા થા ઈસ લિએ યહ ખૌફ હે કે કહીં વહ મુઝકો કત્લ ન કર દેં, મુઝે યહ ભી ખયાલ હે કે વહ મેરી બળી ઝોરસે તકઝીબ કરેંગે ઔર મુઝકો ઝુટલાએંગે, યહ મન્સબે આલી જબ તુને અતા ફર્માયા હે તો મેરે સીનેકો ફરાખ ઔર નૂરસે મા'મૂર કર દે ઔર ઈસ અહમ ખિદમતકો મેરે લિએ આસાન બના દે ઔર ઝુબાનમેં પળી હુઈ ગિરહકો

ખોલ દે. તાકે લોગોંકો મેરી બાત સમઝનેમેં આસાની હો ઔર ચૂંકે મેરી ગુફતગૂમેં રવાની નહીં હે ઔર મેરી બનિસ્બત મેરા ભાઈ હારૂન મુઝસે ઝિયાદા ફસીહુલ્બયાન હે ઈસ લિએ ઉસ્કો ભી અપની ઈસ નેઅમત (નુબુવ્વત)સે નવાઝ કર મેરા શરીકે કાર (કામકા ભાગીદાર) બના દેં."

અલ્લાહ તઆલાને હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો ઈત્મિનાન દિલાયા કે તુમ હમારા પૈગામ લે કર ઝરૂર જાઓ ઔર ઉન્કો હકકી રાહ દિખાઓ વહ તુમ્હારા કુછ ભી નહીં બિગાળ સકતા. હમારી મદદ તુમ્હારે સાથ હે ઔર જો નિશાનાત હમને તુમકો બખ્શે હેં વહ તુમ્હારી કામ્યાબીકા બાઈષ હોંગે ઔર અંજામકાર તુમ્હીં ગાલિબ રહોગે. હમ તુમ્હારી દરખ્વાસ્ત મંઝૂર કરતે હેં ઔર તુમ્હારે ભાઈ હારૂનકો ભી તુમ્હારા શરીકે કાર બનાતે હેં, દેખો તુમ દોનોં ફિરઔન ઔર ઉસ્કી કૌમકો જબ હમારી સહીહ રાહકી જાનિબ દિલાઓ તો ઈસ પૈગામે હકમેં નર્મી ઔર શીરીં કલામીસે પેશ આના ક્યા અજબ હે કે વહ નસીહત કબૂલ કર લેં ઔર ખૌફે ખુદા કરતે હૂએ ઝુલ્મસે બાઝ આ જાએ.

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ બહૈષિયત એક નબી મિસ્રકો વાપસી ઔર હઝરત હારૂન અલય્હિસ્સલામકો મન્સબે રિસાલતકા અતા હોના

દાખિલએ મિસ્ર :

જબ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ મન્સબે નુબુવ્વતસે સરફરાઝ હો કર કલામે રબ્બાનીસે ફૈઝયાબ બન કર ઔર દા'વતો તબ્લીગે હકમેં કામ્યાબી વ કામરાનીકા મુઝદા (ખૂશખબરેં) પા કર, વાદીએ મુકદ્દસસે ઉતરે તો અપની બીવીકે પાસ પહુંચે જો વાદીકે સામને જંગલમેં ઉન્કી મુન્તઝિર ઔર ચશ્મે બરાહ થી ઉન્કો સાથ લિયા ઔર યહીંસે તા'મીલે હુક્મે ઈલાહીકે લિએ મિસ્ર રવાના હો ગએ, મંઝિલે તૈ કરતે હૂએ જબ મિસ્ર પહુંચે તો રાત હો ગઈ થી, ખામોશીકે સાથ મિસ્રમેં દાખિલ હો કર અપને મકાન પહુંચે મગર અંદર દાખિલ ન હૂએ ઔર વાલિદાકે સામને એક મુસાફિરકી હૈષિયતમેં ઝાહિર

હૂએ. યહ બની ઈસ્રાઈલમેં મેહમાન નવાઝ ઘર થા, હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી ખૂબ ખાતિરો મુદારાત (મેહમાની) કી ગઈ ઉસી દોરાનમેં ઉન્કે બળે ભાઈ હઝરત હારૂન અલય્હિસ્સલામ આ પહુંચે, યહાં પહુંચનેસે કબ્લ હી હારૂન અલય્હિસ્સલામકો અલ્લાહકી તરફસે મન્સબે રિસાલત અતા હો ચુકા થા ઈસ લિએ ઉન્કો બઝરીએ વહી હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકા સારા કિસ્સા બતા દિયા ગયા થા વહ ભાઈસે આ કર લિપટ ગએ ઔર ફિર ઉન્કો અહલો અયાલકો ઘરકે અંદર લે ગએ ઔર વાલિદાકો સારા હાલ સુનાયા, તબ સબ ખાનદાન આપસમેં ગલે મિલા ઔર બિછળે હૂએ ભાઈયોંને એક દૂસ્રેકી ગુઝિશ્તા ઝિંદગીસે તારૂફ પૈદા કિયા ઔર વાલિદાકી દોનોં આંખોને ઠંડક હાસિલ કી.

ફિરઔનકે દરબારમેં દા'વતે હક :

બહરહાલ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ વ હઝરત હારૂન અલય્હિસ્સલામકે દરમિયાન જબ મુલાકાત ઔર ગુફતગૂકા સિલ્સિલા ખત્મ હુવા તો અબ દોનોંને તૈ કિયા કે અલ્લાહ તઆલાકે ઈમ્તિષાલે હુકમ (હુકમકા પૂરા કરનેકે લિએ)કે લિએ ફિરઔનકે પાસ ચલના ઔર ઉસ્કો પૈગામે ઈલાહી સુનાના ચાહિએ. ઈસ ગર્ઝસે દોનોં ભાઈ યા'ની ખુદાકે સચ્ચે પૈગમ્બર વ નબી ફિરઔનકે દરબારમેં પહુંચે ઔર બગૈર ખૌફો ખતર અંદર દાખિલ હો ગએ. જબ ફિરઔનકે તખ્તકે કરીબ પહુંચે તો હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ વ હારૂન અલય્હિસ્સલામને અપને આનેકી વજહ બયાન કી ઔર ગુફતગૂ શુરૂઅ હૂઈ :–

તર્જમા : "ઔર મૂસા અલય્હિસ્સલામને કહા એ ફિરઔન ! મૈં દોનોં જહાનોંકા પરવરદિગારકા ભેજા હુવા એલચી (સફીર) હૂં મેરે લિએ કિસી તરહ ઝેબા નહીં કે અલ્લાહ પર હક ઔર સચકે અલાવા કુછ ઔર કહૂં. બિલાશુબા મૈં તુમ્હારે લિએ તુમ્હારે પરવરદિગારકે પાસસે દલીલ ઔર નિશાન લાયા હૂં પસ તૂ મેરે સાથ બની ઈસ્રાઈલકો ભેજ દે." [અઅરાફ ૭/ ૧૦૪ સે ૧૦૫]

ફિરઔનને જવાબમેં કહા :–

તર્જમા : "ક્યા હમને તુજકો અપને યહાં લળકાસા નહીં પાલા ? ઔર તૂ હમારે યહાં એક મુદ્દત નહીં રહા ? ઔર તૂને જો કુછ ઈસ ઝમાનેમેં કામ કિયા વહ તુજે ખૂદ ભી મા'લૂમ હે ઔર તૂ ન શુક્રગુઝાર હે." [૨૬/ ૧૯]

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને કહા :–

તર્જમા : "મૈંને વહ કામ (મિસ્રીકા કત્લ) ઝરૂર કિયા ઔર મૈં ચૂક જાનેવાલોંમેંસે હૂં. ફિર યહાંસે તુમ્હારે ખૌફસે ભાગ ગયા ફિર મેરે રબને મુઝકો સહીહ ફૈસ્લેકી સમઝ દી ઔર મુઝકો અપને પૈગમ્બરોંમેંસે બના લિયા (યહ ઈસ્કી હિકમતકી કરિશ્મા શાઝિયાં હૈં) ઔર મેરી (પરવરિશ)કા યહ એહસાન જિસ્કો તૂ મુઝ પર જતા રહા હે ક્યા ઐસા એહસાન હે કે તૂ બની ઈસ્રાઈલકો ગુલામ બનાએ રખ્ખે ?" [૨૬/ ૨૨]

તર્જમા : "બોલા ફિરઔન ! ક્યા મા'ના હે પરવરદિગારે આલમકે." [૨૬/ ૨૩]

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા "રબ્બુલ્આલમીન" વહ હસ્તી હે જિસ્કી રુબૂબિયતકે અષરસે તેરા ઔર તેરે બાપકા વુજૂદ ભી ખાલી નહીં હે યા'ની જિસ વક્ત તૂ આલમે વુજૂદમેં ન આયા થા તુજકો પૈદા કિયા ઔર તેરી તર્બિયત કી ઔર ઉસી તરહ વહ તુઝસે પહલે તેરે આબાઓ અજદાદકો આલમે વજૂદમેં લાયા ઔર ઉન્કો અપની રબૂબિયતસે નવાઝા. ફિરઔનને જબ ઈસ ખામોશ કરનેવાલી ઔર ઝબરદસ્ત દલીલકો સુના ઔર કોઈ જવાબ ન બન પળા તો દરબારિયોંસે કહને લગા "મુજે ઐસા મા'લૂમ હોતા હે કે યહ જો ખૂદકો તુમ્હારા પૈગમ્બર વ રસૂલ કહતા હે મજનૂ ઔર પાગલ હે" હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને જબ યહ દેખા કે ઈસ્સે અબ કોઈ જવાબ નહીં બન પળતા તો સોચા યહ બેહતર હે કે ઝિયાદા દિલ નશીન પેરાયા બયાનમેં અલ્લાહકી રબૂબિયતકો વાઝેહ કિયા જાએ ઈસ લિએ ફર્માયા "યહ જો મશ્રિકો મગ્રિબ ઔર ઉસ્કે દરમિયાન સારી કાઈનાત નઝર આતી હે ઉસ્કી રુબૂબિયત જિસ્કે યદે કુદરત(કબ્ઝે)મેં હે ઉસીકો મૈં "રબ્બુલ્આલમીન" કહતા હૂં તુમ અગર ઝરા ભી અકલસે કામ લો તો ઈસ હકીકતકો બાઆસાની પા સકતે હો.

એક મર્તબા ફિર મૂસા અલય્હિસ્સલામને ફિરઔનકો યાદ દિલાયા કે જો રાસ્તા તૂને ઈખ્તિયાર કિયા હે યહ સહીહ નહીં હે બલ્કે રબ્બુલ્આલમીન હી વહ ઝાત હે જો લાયકે પરસ્તિશ હે ઔર ઉસ્કે મુકાબલેમેં કિસી ઈન્સાનકા દા'વએ રબૂબિયત ખુલા હુવા શિર્ક હે. એ ફિરઔન! તૂ ઈસ્સે બાઝ આ, ક્યૂંકે ઉસ હસ્તીને જિસ્કો મૈં રબ્બુલ્આલમીન કહ રહા હૂં. હમ પર યહ વહી નાઝિલ કી હે કે જો શખ્સ ઈસ કોલે હકકે ખિલાફ વર્ઝી ઔર તકઝીબ કરેગા (ઝુટલાએગા) ઔર ઉસ્સે મુંહ મોળેગા વહ અલ્લાહકે અઝાબકા મુસ્તહિક ઠહરેગા.

તર્જમા : "જો કોઈ ઔર સરકશી કરે તો હમ પર વહી ઉતર ચુકી કે ઉસ્કે લિએ અઝાબકા પયામ હે." [તાહા ૩૦/ ૪૮]

ફિરઔનને ફિર વહી સવાલ દોહરાયા :–

તર્જુમા: "અગર ઐસા હી હે તો તુમ્હારા પરવરદિગાર કોન હે એ મૂસા અલય્હિસ્સલામ ?" [તાહા ૨૦/ ૪૯]

મૂસા અલય્હિસ્સલામને કહા :–

તર્જમા : "હમારા પરવરદિગાર વહ હે જિસ્ને હર ચીઝકો ઉસ્કી ખિલ્કત બખ્શી ફિર ઉસ પર (ઝિંદગી વ અમલકી) રાહ ખોલ દી." [તાહા ૨૦/ ૫૦]

ફિરઔનને કહા :–

તર્જમા : "ફિર ઉન્કા ક્યા હાલ હોતા હે જો પિછલે ઝમાનોંમેં ગુઝર ચુકે હૈં ?" [તાહા ૨૦/ ૫૧]

મૂસા અલય્હિસ્સલામને કહા :–

તર્જમા : "ઈસ બાતકા ઈલ્મ મેરે પરવરદિગારકે પાસ નવિશ્તે(તકદીર)મેં હે, મેરા પરવરદિગાર ઐસા નહીં કે ખોયા જાએ યા ભૂલમેં પળ જાએ. વહ પરવરદિગાર જિસ્ને તુમ્હારે લિએ ઝમીન બિછોનોકી તરહ બિછા દી, નકલો હર્કતકે લિએ ઉસ્ને રાહેં નિકાલ દી, આસ્માનસે પાની બર્સાયા, ઉસ્કી આબપાશીસે હર તરહકી નબાતાતકે જોળે પૈદા કર દીએ, ખૂદ ભી ખાઓ ઔર અપને મવેશીકો ભી ચરાઓ ઈસ બાતમેં અકલવાલોંકે લિએ કૈસી ખૂલી નિશાનિયાં હે ? ઉસ્ને ઈસ ઝમીનસે તુમ્હેં પૈદા કિયા ઉસીમેં લોટના હે ઔર ફિર ઉસીસે દૂસ્રી મર્તબા ઉઠાએ જાઓગે." [તાહા ૨૦/ ૫૨ તા ૫૫]

હઝરત હારૂન અલય્હિસ્સલામકા કિર્દાર :

ઉલમાએ તફસીર કહતે હૈં કે ફિરઔન ઔર મૂસા અલય્હિસ્સલામકે ઈન મકાલિમાતમેં હઝરત હારૂન અલય્હિસ્સલામ દોનોંકે દરમિયાન તર્જુમાન હોતે ઔર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે દલાઈલો બરાહિનકો નિહાયત ફસાહતો બલાગતકે સાથ અદા ફર્માતે થે.

ફિરઔનકા રદ્દે અમલ :

મુખ્તલિફ મજાલિસમેં ગુફતગૂકા યહ સિલ્સિલા જારી રહા ઔર ફિરઔનને સિલ્સિલએ બહષકો ખત્મ કરનેકે લિએ દૂસ્રે તરીકે ઈખ્તિયાર કિએ, આખિરકાર ઉસ્ને અપની કૌમકો મુખાતિબ કરતે હૂએ કહા :–

તર્જમા : "ઔર ફિરઔનને કહા એ જમાઅત મેં તુમ્હારે લિએ અપને સિવા કોઈ ખુદા નહીં જાનતા." [કસસ ૨૮/ ૩૮]

ઔર ફિર અપને વઝીર, મુશિરકો હુકમ દિયા :–

તર્જમા : "એ હામાન ! મેરે લિએ એક બુલંદ ઈમારત તય્યાર કર તાકે મેં આસ્માનોંકી બુલંદિયોં ઔર ઉન્કે ઝરાએઅ તક દસ્તરસ હાસિલ કર સકૂં ઔર ઈસ તરહ મૂસા અલય્હિસ્સલામકે ખુદાકા હાલ મા'લૂમ કર સકૂં ઔર મેં તો ઉસ્કો છોટા સમઝતા હૂં." [૪૦/ ૩૬, ૩૭]

હામાન :

હામાનકે મુતઅલ્લિક કુર્આને અઝીઝને કોઈ તસ્રીહ નહીં કી કે યહ કિસી શખ્સિયતકા નામ હે યા ઓહદા ઔર મન્સબકા ઔર ન ઉસ્ને ઈસ પર રોશની ડાલી કે હામાનને ઈમારત તય્યાર કરાઈ યા નહીં. તૌરત ભી ઈસ બારેમેં ખામોશ હે.

ફિરઔનકે દરબારમેં મુઝાહરા :

ગર્ઝ ફિરઔનકા ખદશા બઢતા હી રહા ઔર નોબત યહાં તક પહુંચી કે :–

તર્જમા : "ફિરઔનને કહા અગર તૂને મેરે સિવા કિસીકો મા'બૂદ બનાયા તો મેં તુઝે ઝરૂર કૈદ કર દૂંગા." [૨૬/ ૨૯]

મૂસા અલય્હિસ્સલામને કહા :–

તર્જમા : "અગર્ચે મેં તેરે પાસ ઝાહિર નિશાન લાયા હૂં તબ ભી" [શોઅરા / ૩૦]

ફિરઔનને કહા :–

તર્જમા : "અગર તૂ સચ્ચા હે તો વહ નિશાન દિખા" [૭/ ૧૦૬]

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ આગે બઢે ઔર ભરે દરબારમેં અપની લાઠીકો ઝમીન પર ડાલા ઉસી વક્ત ઉસ્ને અઝદહાકી શકલ ઈખ્તિયાર કર લી ઔર યહ હકીકત થી, નઝરકા ધોકા ન થા. ફિર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને અપને હાથકો ગિરેબાનકે અંદર લે જા કર બાહર નિકાલા તો વહ એક રોશન સિતારેકી તરહ ચમકતા હુવા નઝર આ રહા થા યહ દૂસ્રી નિશાની ઔર દૂસ્રા મો'જિઝા.

ફિરઔનકે દરબારિયોંને જબ ઈસ તરહ એક ઈસ્રાઈલીકે હાથોં અપની

કૌમ ઔર અપને બાદશાહકી શિકસ્તકો દેખા તો તિલમિલા ઉઠે ઔર કહને લગે "બિલાશુબા યહ બહુત બળા માહિર જાદૂગર હે ઔર ઉસ્ને યહ સબ ઢોંગ ઈસ લિએ રચાયા હે કે તુમ પર ગાલિબ આ કર તુમકો તુમ્હારી સરઝમીન (મિસ્ર)સે બાહર નિકાલ દે. લિહાઝા અબ હમકો સોચના હે કે ઈસ્કે મુતઅલ્લિક ક્યા હોના ચાહિએ. આખિર ફિરઔન ઔર ફિરઔનિયોંકે બાહમી મશ્વરોંસે યહ તે પાયા કે ફિલ્હાલ તો ઈસ્કો ઔર હારૂનકો મોહલત દો ઔર ઈસ દોરાનમેં તમામ કલમરૂસે માહિર જાદૂગરોંકો દારૂલ્સલ્તનતમેં જમા કરો ઔર ફિર મૂસા અલય્હિસ્સલામકા મુકાબલા કરો. બિલાશુબા યહ શિકસ્ત ખા જાએગા ઔર ઈસ્કે તમામ ઈરાદે ખાકમેં મિલ જાએંગે. તબ ફિરઔનને હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામસે કહા : "મૂસા અલય્હિસ્સલામ ! હમ ખૂબ સમઝ ગએ કે તૂ ઈસ હીલેસે હમકો સરઝમીને મિસ્રસે નિકાલના ચાહતા હે. લિહાઝા તેરા ઈલાજ અબ ઈસ્કે સિવાએ કુછ નહીં કે બળે બળે માહિર જાદૂગરોંકો જમા કરકે તુઝકો શિકસ્ત દિલાઈ જાએ, અબ તેરે ઔર હમારે દરમિયાન મુકાબલેકે દિનકા મુઆહદા હોના ચાહિએ ઔર ફિર ન હમ ઈસ્સે ટલેંગે ઔર ન તૂ વા'દા ખિલાફી કરના. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા કે ઈસ કામકે લિએ સબસે બેહતર વક્ત "યૌમુઝ્ઝીના" (જશ્નકા દિન) હે. ઉસ દિન સૂરજ બુલંદ હોને પર હમ સબકો મૈદાનમેં મૌજૂદ હોના ચાહિએ.

નોટ :– મિસ્રિયોંકી ઈદકા દિન જો "વફાઉન્નીલ"કે નામસે મશ્હૂર હે ક્યૂંકે ઉન્કે યહાં તમામ ઈદોમેં સબસે બળી ઈદકા દિન યહી થા.

ગર્ઝ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર ફિરઔનકે દરમિયાન "યવ્મુઝ્ઝીના" તે પાયા ઔર ફિરઔનને ઉસી વક્ત અપને અઅયાનો અરકાન(બળે લોગોં)કે નામ અહકામ જારી કર દીએ કે તમામ કલમરૂમેં જો ભી મશ્હૂર ઔર માહિર જાદૂગર હોં ઉન્કો જલ્દ અઝ જલ્દ દારૂલ્હુકૂમતમેં રવાના કર દો.

સાહિરોંકી શિકસ્ત ઔર ફિરઔનકા રદ્દે અમલ :

બહરહાલ યૌમે જશ્ન આ પહુંચા, મૈદાને જશ્નમેં તમામ શાહાના કર્રો ફર(બાદશાહી શાન)કે સાથ ફિરઔન તખ્તે નશીન હેં ઔર દરબારી ભી હસ્બે મરાતિબ કરીને(તર્તીબ)સે બેઠે હેં ઔર લાખો ઈન્સાન હકકો બાતિલકે મા'ર્કેકા નઝ્ઝારા કરનેકો જમા હેં. એક જાનિબ મિસ્રકે મશ્હૂર જાદૂગરોંકા ગિરોહ અપને

સાઝો સામાનસે લેસ ખળા હે ઔર દૂસ્રી જાનિબ અલ્લાહકે રસૂલ હકકે પૈગામ્બર ઔર રાસ્તેકે પૈકર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ વ હારૂન અલય્હિસ્સલામ ખળે હૈં ઈસ કૈફિયતમેં :–

તર્જમા : "જાદૂગર ફિરઔનકે પાસ આએ ઔર કહને લગે ક્યા અગર હમ મૂસા (અલય્હિસ્સલામ) પર ગાલિબ આ જાએં તો હમારે લિએ ઈન્આમો ઈકરામ હે ? ફિરઔનને કહા હાં ઝરૂર ઔર યહી નહીં બલ્કે તુમ મુકર્રિબીને બારગાહે શાહી બનોગે." [૭/ ૧૧૩, ૧૧૪]

જાદૂગરોંને જબ ઉસ તરફસે ઈત્મીનાન કર લિયા તો હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી તરફ મુતવજ્જેહ હૂએ ઔર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને કહા :–

તર્જમા : "અફસોસ તુમ પર દેખો અલ્લાહ પર ઝૂટી તોહમત ન લગાઓ ઐસા ન હો કે વહ કોઈ અઝાબ ભેજ કર તુમ્હારી જળ ઉખાળ દે, જિસ કિસીને ઝૂટ બાત બનાઈ વહ ઝરૂર નામુરાદ હુવા." [૨૦/ ૬૧]

જાદૂગરોંને કહા :–

તર્જમા : "એ મૂસા (અલય્હિસ્સલામ) ! યા તુમ અપની લાઠી ફેંકો યા ફિર હમ ફેંકે, મૂસા અલય્હિસ્સલામને કહા તુમ્હીં પહલે ફેંકો ફિર જબ જાદૂગરોંને જાદૂકી બનાઈ હૂઈ લાઠિયાં ઔર રસ્સિયાં ફેંકી તો લોગોંકી નિગાહેં જાદૂસે માર દી ઔર અપને કર્તબોસે ઉન્મેં દેહશત ફેલા દી ઔર બહુત બળા જાદૂ બના લાયા." [અઅરાફ ૭/ ૧૧૫, ૧૧૬]

તર્જમા : "ઔર ઉસ વક્ત હમને મૂસા (અલય્હિસ્સલામ) પર વહી કી કે તુમ ભી અપની લાઠી ડાલ દો, જૂં હી ઉસ્ને લાઠી ફેંકી તો અચાનક ક્યા હુવા કે જો કુછ ઝૂટી નુમાઈશ જાદૂગરોંકી થી સબ ઉસ્ને નિગલ કર નાબૂદ કર દી પસ હક કાઈમ હો ગયા ઔર વહ જો અમલ કર રહે થે બાતિલ હો કર રહ ગયા, પસ ઈસ મૌકે પર વહ મગ્લૂબ હો ગએ." [અઅફરાફ ૭/ ૧૧૭, ૧૧૮]

જાદૂગરોંને જબ અસાએ મૂસા અલય્હિસ્સલામકા યહ કરિશ્મા દેખા તો :–

તર્જમા : "સબ જાદૂગર સજ્દેમેં ગિર પળે" [૭/૧૨૦ સે ૧૨૨]

ઈસ સૂરતેહાલકો દેખ કર ફિરઔનને કહા :–

તર્જમા : "તુમ બગૈર મેરે હુક્મકે મૂસા (અલય્હિસ્સલામ) પર ઈમાન લાએ ઝરૂર યહ તુમ્હારા સરદાર હે જિસ્ને તુમ્હેં જાદૂ સિખાયા હે, અચ્છા દેખો

મેં ક્યા કરતા હૂં મેં તુમ્હારે હાથ પાંવ ઉલ્ટે સીધે કટવાઉંગા ઔર ખજૂરકે તનો પર સૂલી દૂંગા.'' [તાહા/૭૧]

મગર જબ સચ્ચા ઈમાન એક કૈફિયતકે સાથ કિસીકો નસીબ હો જાતા હે ''ખ્વાહ વહ કૈફિયત વાલા ઈમાન એક લમ્હેકા હી ક્યૂં ન હો'' વહ ઐસી બેપનાહ રૂહાની કુવ્વત પૈદા કર દેતા હે કે કાઈનાતકી કોઈ ઝબરદસ્તસે ઝબરદસ્ત તાકત ભી ઉસ્કો મર્ઉબ નહીં કર સકતી.

લિહાઝા જાદૂગરોંકો ફિરઔનકી જાબિરાના ધમકિયાં મર્ઉબ ન કર સકી ઔર ઉન્હોંને કહા :—

તર્જમા : ''હમ યહ કભી નહીં કર સકતે કે સચ્ચાઈકે જો રોશન દલાઈલ હમારે સામને આ ગએ હૈં ઔર જિસ અલ્લાહને હમેં પૈદા કિયા હે ઉસ્સે મુંહ મોળ કર તેરા હુક્મ માન લે. તૂ જો ફેસ્લા કરના ચાહતા હે કર ગુઝર, તૂ ઝિયાદાસે ઝિયાદા જો કુછ કર સકતા હે વહ યહી કે દુન્યાકી ઈસ ઝિંદગીકા ફેસ્લા કર દે. હમ તો અપને પરવરદિગાર પર ઈમાન લા ચુકે કે વહ હમારે ખતાએં બખ્શ દેં, ખુસૂસન જાદૂગરીકી ખતા કે જિસ પર તૂને હમેં મજબૂર કિયા થા હમારે લિએ અલ્લાહ હી બેહતર હે ઔર વહી બાકી રહનેવાલા હે.'' [તહા/ ૭૨, ૭૩]

ગર્ઝ હક્કો બાતિલકી ઈસ કશ્મો કશમેં ફિરઔન ઔર ઉસ્કે આ'યાનો અરકાનકો સખ્ત શિકસ્ત ઉઠાની પળી ઔર વહ બરસરે આમ(ખુલ્લમખુલ્લા) ઝલીલો રૂસ્વા હૂએ ઔર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ પર અલ્લાહકા વા'દા પૂરા હુવા ઔર કામ્યાબીકા સેહરા ઉન્હીંકે સર રહા ઔર જાદૂગરોંકે અલાવા એક મુખ્તસર જમાઅત ઈસ્રાઈલી નૌજવાનોંમેંસે ભી મુસલમાન હો ગએ :—

તર્જમા : ''ફિર મૂસા અલય્હિસ્સલામ પર કોઈ ઈમાન નહીં લાયા મગર સિર્ફ એક ગિરોહ જો ઉસ્કી કૌમકે નૌજવાનોંકા ગિરોહ થા વહ ભી ફિરઔન ઔર ઉસ્કે સરદારોંસે ડરતા હુવા કે કહીં કિસી મુસીબતમેં ન ડાલ દેં''

[યૂનુસ ૧૦/ ૮૩]

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી ઈસ મહદૂદ કામ્યાબીસે મુતા'સ્સિર હો કર :—

તર્જમા : ''ફિરઔનકી કૌમમેંસે એક જમાઅતને ફિરઔનસે કહા ક્યા તૂ મૂસા (અલય્હિસ્સલામ) ઔર ઉસ્કી કૌમકો યૂં હી છોળ દેગા કે વહ ઝમીન (મિસ્ર)મેં ફસાદ કરતે ફિરે ઔર તુઝકો ઔર તેરે દેવતાઓંકો ઠુકરાએં,

ફિરઔનને કહા હમ ઉન્કે લળકોંકો કત્લ કર દેંગે ઔર ઉન્કી લળકિયોંકો (બાંદિયા બનાનેકે લિએ) ઝિંદા રખેંગે.'' [અઅરાફ/ ૧૨૭]

'યહ ફિરઔનકા દૂસ્રા એલાન થા જો બની ઈસ્રાઈલકે બચ્ચોંકે કત્લસે મુતઅલ્લિક કિયા ગયા.

બની ઈસ્રાઈલકા ઈઝતિરાબ :

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો જબ ફિરઔન ઔર ઉસ્કે દરબારિયોંકી ગુફતગૂકા હાલ મા'લૂમ હુવા તો ઉન્હોંને બની ઈસ્રાઈલકો જમા કરકે સબ્ર ઔર તવક્કુલે અલલ્લાહ(અલ્લહ પર ભરોસા રખને)કી તલ્કીન કી, બની ઈસ્રાઈલને સુન કર જવાબ દિયા કે મૂસા અલય્હિસ્સલામ ! હમ પહલે હી સે મુસીબતોંમેં ગિરફતાર થે. અબ તેરે આને પર કુછ ઉમ્મીદ બંધી થી મગર તેરે આનેકે બા'દ ભી વહી મુસીબત બાકી રહી. યહ તો સખ્ત આફતકા સામના હે. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને તસલ્લી દી કે અલ્લાહકા વા'દા સચ્ચા હે ગબરાઓ નહીં. તુમ્હીં કામ્યાબ હોંગે ઔર તુમ્હારે દુશ્મનકો હલાકતકા મુંહ દેખના પળેગા. ઝમીનકા માલિક ફિરઔન યા ઉસ્કી કૌમ નહીં હે બલ્કે રબ્બુલ્આલમીન ઔર મુખ્તારે મુત્લક અલ્લાહ હેં. પસ વહ અપને બંદોંમેંસે જિસ્કો ચાહે ઈસ્કા માલિક બના દેં ઔર અંજામકાર યહ ઈન્આમ મુત્તકિયોંકા હી હિસ્સા હે.

મુસલમાનોંસે કહા કે ફિરઔનકે મઝાલિમકા સિલ્સિલા અભી ખત્મ નહીં હુવા ઔર અભી બની ઈસ્રાઈલ ઔર કિબ્તી મુસલમાનોંકો આઝાદીકે સાથ મિસ્રસે ચલે જાને પર રાઝી નહીં હે ઔર સાથ હી અલ્લાહ તઆલાકી બારગાહમેં દુઆ કી બારે ઈલાહા (યા અલ્લાહ)! ફિરઔન ઔર ફિરઔનિયોંકો તૂને જો દોલતો ષરવત અતા ફર્માઈ હે ઉસ પર શુક્ર અદા કરનેકે બજાએ વહ તેરે બંદો પર જબ્ર ઔર ઝુલ્મો સિતમ કરને પર આમાદા હો ગએ હેં ઔર તેરી રાહે હકકો ન યહ ખૂદ કબૂલ કરતે હેં ઔર ન દૂસ્રોંકો કબૂલ કરને દેતે હેં, બલ્કે જબ્રો તશદ્દુદસે કામ લે કર ઉન્કે આળે આતે હેં લિહાઝા અબ તૂ ઉન્કે મઝાલિમકા મઝા ઉન્કો ચખા ઔર ઉન્કી દોલતો ષરવતકો તબાહો હલાક કર દે જિસ પર યહ નાઝા હેં ઔર જિસ તરહ યહ ઈમાનકી સચ્ચાઈકો ઠુકરા રહે હેં તૂ ભી ઉન્કો ઈમાનકી દોલતકે બજાએ ઐસા દર્દનાક અઝાબ દે કે ઉન્કી દાસ્તાન દૂસ્રોંકે લિએ ઈબ્રત બન જાએ.

ફિરઔનકી જવાબી કારવાઈ :

ફિરઔનને અપને સરદારોંસે અગર્ચે ઈત્મિનાનકા ઈઝહાર કર દિયા થા લેકિન હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે રૂહાની ગલ્બેકા ખયાલ ઈસ્કો અંદર હી અંદર ઘુલાએ રખતા થા(કર દેતા થા) ઔર બની ઈસ્રાઈલકી ઔલાદ નરીનાકે કત્લકે હુક્મસે ભી ઉન્કો સુકૂને કલ્બ નસીબ ન થા આખિરકાર ઉસ્ને કહા :–

તર્જમા : "મુઝે મૂસા (અલય્હિસ્સલામ)કો કત્લ હી કર લેને દો ઔર ઉસ્કો ચાહિએ કે અપને રબકો પુકારે. [મો'મિન/ ૩]

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો જબ યહ મા'લૂમ હુવા તો ઉન્હોંને કહા :–

તર્જમા : "મેં અપને ઔર તુમ્હારે રબકી પનાહ ચાહતા હૂં હર ઉસ મુતકબ્બિરસે જો હિસાબકે દિન પર ઈમાન નહીં લાતા." [મો'મિન/ ૩]

મિસ્રી મર્દે મો'મિન :

ફિરઔન ઔર ઉસ્કે સરદાર જબ ઈસ ગુફતગૂમેં મસ્રૂફ થે તો ઈસ મજ્લીસમેં એક મિસ્રી "મર્દે મો'મિન" ભી જિસ્ને અભી તક અપને ઈસ્લામકો પોશીદા રખ્ખા થા ઉસ્ને જબ યહ સુના તો અપની કૌમકે ઉન અફરાદકે મુકાબલેમેં હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી જાનિબસે દફા કરનેકી કોશિશ શુરૂઅ કી ઔર ઉન્કો સમઝાયા કે તુમ ઐસે શખ્સકો કત્લ કરને ચલે હો જો સચ્ચી બાત કહતા હે કે મેરા પરવરદિગાર અલ્લાહ હે ઔર જો તુમ્હારે સામને અપની સદાકત પર બેહતરીન દલાઈલો નિશાનાત લાયા હે ઔર બિલ્ફર્ઝ અગર વહ ઝૂટા હે તો ઉસ્કે ઝૂટસે તુમકો કુછ નુકસાન નહીં પહુંચ રહા હે ઔર વહ સચ્ચા હે તો ફિર ઉન વઈદોંસે ડરો જો વહ તુમકો અલ્લાહકી જાનિબસે સુનાતા હે.

ફિરઔનને મર્દે મો'મિનકા કલામ કતઅ કરતે હૂએ કહા કે મેં તુમકો વહી મશ્વરા દે રહા હૂં જિસ્કો અપને ખયાલમેં દુરૂસ્ત સમઝતા રહા હૂં ઔર તુમ્હારી ભલાઈકી બાત કહ રહા હૂં.

મર્દે મો'મિનને આખરી નસીહતકે તૌર પર ફિર કહા "એ મેરી કૌમ ! મુઝે યહ ખૌફ હે કે હમારા હાલ કોઈ ઉન પીછલી કૌમોંકા સા ન હો જાએ જો કૌમે નૂહ અલય્હિસ્સલામ, આદ ઔર ષમૂદકે નામસે મશ્હૂર હેં યા ઉન્કે બા'દ કૌમેં આઈ. અલ્લાહ તઆલા અપને બંદોં પર કભી ઝુલ્મ નહીં કરતા બલ્કે ઉન કૌમોંકી હલાકત ખૂદ અપને ઉસી કિસ્મકે આ'માલકી બદોલત પેશ આઈ થી

જો આજ તુમ મૂસા અલય્હિસ્સલામકે ખિલાફ સોચ રહે હો, તુમ તો આજ દુન્યાકી વજાહતકે સોચમેં પળે હો ઔર મેં તુમ્હારે લિએ ઉસ દિનસે ડર રહા હૂં જબ કયામતકા દિન હોગા ઔર સબ એક દૂસ્રેકો પુકારેંગે મગર ઉસ વક્ત તુમ્હેં કોઈ અલ્લાહકે અઝાબસે બચાનેવાલા ન હોગા.''

એ કૌમકે સરદારોં ! તુમ્હારા હાલ તો યહ હે કે ઈસ સરઝમીનમેં જબ હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામને અલ્લાહકા પૈગામ સુનાયા થા તબ ભી તુમ યા'ની તુમ્હારે બાપ દાદા ઈસ શકો તરદ્દુદમેં પળે રહે ઔર ઉન પર ઈમાન ન લાએ ઔર જબ ઉન્કી વફાત હો ગઈ તો કહને લગે કે અબ અલ્લાહ અપના કોઈ રસૂલ નહીં ભેજેગા. અબ યહી મુઆમલા તુમ મૂસા અલય્હિસ્સલામકે સાથ કર રહે હો. ખુદારા સમઝો ઔર સીધી રાહ ઈખ્તિયાર કરો.

જબ ફિરઔન ઔર ઉસ્કે સરદારોંને ઈસ મર્દે મો'મિનકી યહ બાતેં સુની તો ઉન્કા રૂખ મૂસા અલય્હિસ્સલામસે હટ કર ઉસ્કી તરફ હો ગયા ઔર ફિરઔનિયોંને ચાહા કે પહલે ઈસ હી કી ખબર લેં ઔર ઉસ્કો કત્લ કર દે, મગર અલ્લાહ તઆલાને ઈસ નાપાક ઈરાદેમેં ઉન્કો કામ્યાબ ન હોને દિયા.

તર્જમા : ''સો અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કો ઉન્કી તદબીરોંકે શરસે બચા લિયા.''

[અલ્મુઅમિન/ ૪૫]

ફિરઔનકા એલાન :

ગર્ઝ જબ ફિરઔન ઔર ઉસ્કે સરદારોંકો મૂસા અલય્હિસ્સલામકો શિકસ્ત દેનેમેં નાકામી હૂઈ તો ફિરઔનને અપની કૌમમેં એલાન કિયા :–

તર્જમા : ''એ કૌમ ! ક્યા મેં મિસ્રકે તાજો તખ્તકા માલિક નહીં હૂં ? ઔર મેરી હુકૂમતકે કદમોંકે નીચે યહ નહરેં બહ રહી હે ક્યા તુમ (મેરે ઈસ જાહો જલાલકો) નહીં દેખતે (અબ બતાઓ) ક્યા મેં બુલંદો બાલા હૂં યા યહ જિસ્કો ન ઈઝ્ઝત નસીબ ઔર ન બાત ભી સાફ ન કર સકતા હો (અગર યહ અપને ખુદાકે યહાં ઈઝ્ઝતવાલા હે) તો ક્યૂં ઈસ પર (આસ્માનસે) સોનેકે કંગન નહીં ગિરતે યા ફરિશ્તે હી ઉસ્કે સામને પરે બાંધ કર ખળે નહીં હોતે.''

[અઝ્ઝુખરૂફ/ ૫૧ તા ૫૩]

મિસ્રિયોં પર કહરે ખુદા :

ગર્ઝ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી રૂશ્દો હિદાયતકા ફિરઔન ઔર ઉસ્કે સરદારોં પર મુત્લક અષર ન હુવા ઔર ચંદ આદમિયોંકે સિવાએ આમ

મિસ્રિયોંને ભી ઉન્હીંકી પૈરવી કી ઔર સિર્ફ યહી નહીં બલ્કે ફિરઔનકે હુક્મસે બની ઈસ્રાઈલકી ઔલાદ નરીના કત્લ કી જાને લગી. મૂસા અલય્હિસ્સલામકી તોહિનો તઝલીલ હોને લગી ઔર ફિરઔનને અપની રબૂબિયત ઔર મા'બૂદિયતકે ઝોરો શોરસે તબ્લીગ શુરૂઅ કર દી. તબ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ પર વહી આઈ કે ફિરઔનકો ખબર કર દો કે અગર તુમ્હારા યહી તોર તરીક રહા તો અન્કીરબ તુમ અલ્લાહકા અઝાબ નાઝિલ હોનેવાલા હે, ચુનાંચે જબ ઉન્હોંને ઈસ પર ભી ધ્યાન ન દિયા તો અબ યકે બા'દ દિગરે અઝાબે ઈલાહી આને લગે. યહ દેખ કર ફિરઔન ઔર ઉસ્કી કૌમને અબ યહ વતીરા(તરીકા) ઈખ્તિયાર કિયા કે જબ અઝાબે ઈલાહી કિસી એક શકલમેં ઝાહિર હોતા તો ફિરઔન ઔર કૌમે ફિરઔન હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામસે વા'દા કરને લગતે કે અચ્છા હમ ઈમાન લે આએંગે તૂ અપને ખુદાસે યહ દુઆ કર કે યહ અઝાબ જાતા રહે ઔર જબ યહ અઝાબ જાતા રહતા તો ફિર સર્કશી ઔર નાફર્માની પર ઉતર આતે. ફિર અઝાબ જબ દૂસ્રી શકલમેં આતા તો કહતે કે અચ્છા હમ બની ઈસ્રાઈલકો આઝાદ કરકે તેરે સાથ રવાના કર દેંગે. દુઆ કર કે યહ અઝાબ દફા હો જાએ ઔર જબ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી દુઆસે ઉન્કો ફિર મોહલત મિલ જાતી ઔર અઝાબ દફા હો જાતા તો ફિર ઉસી તરહ મુખાલિફત પર કમરબસ્તા હો જાતે, ઈસ તરહ અલ્લાહકી જાનિબસે મુખ્તલિફ કિસ્મકે નિશાનાત ઝાહિર હૂએ ઔર ફિરઔન ઔર કૌમે ફિરઔનકો બાર બાર મોહલત અતા હોતી રહી. કુર્આને અઝીઝ ઈન અઝાબકી સાત નિશાનિયોંકા ઈસ તરહ ઝિક્ર કરતા હે :–

તર્જમા : "ઔર હમને પકળ લિયા ફિરઔનવાલોંકો કહતોમેં ઔર મેવોંકે નુકસાનમેં તાકે વહ નસીહત માને, ફિર હમને ભેજા ઉન પર તૂફાન ઔર ટિડ્ડી ઔર ચીચળી(એક કીળા જો કુત્તા, ગાય ઔર ભેંસમેં લગ જાતા હે)ઔર મેંડક ઔર ખૂન બહુતસી નિશાનિયાં જુદા જુદા દી." [અલ્અઅરાફ/ ૧૩૦ તા ૧૩૩]

ઈન આયાતને બયાનકિર્દા નિશાનિયોંમેં કુમ્મલ (જૂ) ઔર ઝફાદીઅ (મેંડક)કે મુતઅલ્લિક મુફસ્સિરીનને લિખ્ખા હે કે ઈન ચીઝોંકી યહ હાલત થી કે બની ઈસ્રાઈલકે ખાને પીને, પહનને ઔર બરતનેકી કોઈ ચીઝ ઐસી ન થી જિન્મેં યહ વજૂદ નઝર ન આતે હો ઔર ખૂનકે મુતઅલ્લિક લિખ્ખા હે કે દરિયાએ નીલકા પાની લહૂકી રંગતકા હો ગયા થા ઔર ઉસ્કે ઝાઈકેને ઉસ્કા પિના

દુશ્વાર કર દિયા થા ઔર પાનીમેં મછલિયાં તક મર ગઈ થી.

નોટ :– કુમ્મલ અઈમ્મએ લુગતકે એ'તિબારસે વસીઉલ્મા'ના(બહુત સારે મા'નોંકા) લફ્ઝ હે ઈન તમામ માનેકી તતબીક ઈસ તરહ હો સકતી હે કે અલ્લાહ તઆલાને ફિરઔનિયોં પર યહ અઝાબ નાઝિલ ફર્માયા કે ઈન્સાનોં પર જૂએં મુસલ્લત કર દી, ખાને પીનેકી ચીઝોંમેં છોટી મખ્ખિયોંકો ફૈલા દિયા. ઉન જાન્વરોંમેં હલાક કરનેવાલા કીળા પૈદા કર દિયા. અનાજ ઔર ગલ્લેમેં સુરસુરી(એક લાલ રંગકા કીળા જો અનાઝમેં લગ કર અનાઝકો ખરાબ કરતા હે) પૈદા કર દી, ઈન સબ મોહલીક કીળોંકો કુર્આનકે એ'જાઝને કુમ્મલકી વસીઅ તાબીરમેં બયાન ફર્મા દિયા હે.

બની ઈસ્રાઈલકી મિસ્રસે મુરાજઅત

બની ઈસ્રાઈલકી રવાનગી :

જબ મુઆમલા ઈસ હદ તક પહુંચ ગયા કે આયાતે અઝાબ ભી ફિરઔન ઔર કૌમે ફિરઔનકો મુતા'સ્સિર ન કર સકી તો અલ્લાહ તઆલાને હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો હુક્મ દિયા કે અબ વક્ત આ ગયા હે તો તુમ બની ઈસ્રાઈલકો મિસ્રસે નિકાલ કર બાપ દાદાકી સરઝમીનકી જાનિબ લે જાઓ. લિહાઝા હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર હારૂન અલય્હિસ્સલામ બની ઈસ્રાઈલકો લે કર રાતો રાત બહરે અહમરકી રાહ પર હો લીએ ઔર રવાના હોનેસે પહલે મિસ્રી ઔરતોંકે ઝેવરાત ઔર કીમતી પાર્ચા જાત (કપળે) જો એક તેહવારમેં મુસ્તઆર(ગિરવી) લિએ થે વહ ભી વાપસ ન કર સકે કે કહીં મિસ્રિયોં પર અસલ હાલ ન ખૂલ જાએં.

ગર્કે ફિરઔન :

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ઉન્કો તસલ્લી દી ઔર ફર્માયા ખૌફ ન કરો, અલ્લાહકા વા'દા સચ્ચા હે વહ તુમકો નજાત દેગા ઔર તુમ્હીં કામ્યાબ હોગે ઔર ફિર બારગાહે ઈલાહીમેં દસ્ત બદુઆ હૂએ. વહીએ ઈલાહીને મુસલમાનોંકો હુક્મ દિયા થા કે અપની લાઠીકો પાની પર મારો. તાકે પાની ફટ કર બીચમેં રાસ્તા નિકલ આએ ચુનાંચે મૂસા અલય્હિસ્સલામને ઐસા હી કિયા જબ ઉન્હોંને કુલ્ઝુમ પર અપના અસા મારા તો પાની ફટ કર દોનોં

જાનિબ દો પહાળોંકી તરહ ખળા હો ગયા ઔર બીચમેં રાસ્તા નિકલ આયા ઔર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે હુકમસે તમામ બની ઈસ્રાઈલ ઈસ્મેં ઉતર ગએ ઔર ખુશ્ક ઝમીનકી તરહ ઉસ્સે પાર હો ગએ. ફિરઔનને યહ દેખા તો અપની કૌમસે મુખાતિબ હો કર કહને લગા ! યહ મેરી કરિશ્માસાઝી હે કે બની ઈસ્રાઈલકો તુમ જા પકળો લિહાઝા બળ્હે ચલો, ચુનાંચે ફિરઔન ઔર ઉસ્કા તમામ લશ્કર બની ઈસ્રાઈલકે પીછે ઉસી રાસ્તે પર ઉતર લિએ લેકિન અલ્લાહ તઆલાકી કરિશ્માસાઝી દેખિએ કે જબ બની ઈસ્રાઈલકા હર ફર્દ દૂસ્રે કિનારે પર સલામતીકે સાથ પહુંચ ગયા તો પાની બહુકમે ઈલાહી ફિર અપની અસલી હાલત પર આ ગયા ઔર ફિરઔન ઔર ઉસ્કા તમામ લશ્કર જો અભી દરમિયાન હી મેં થા ગર્ક હો ગયા.

જબ ફિરઔન ગર્ક હોને લગા ઔર મલાઈકએ અઝાબ સામને નઝર આને લગે તો પુકાર કહને લગા "મેં ઉસી એક વહ્દહૂ લાશરીક લહૂ હસ્તી પર ઈમાન લાતા હૂં જિસ પર બની ઈસ્રાઈલ ઈમાન લાએ હેં ઔર મેં ફર્માંબર્દારોંમેંસે હૂં" મગર યહ ઈમાન ચૂંકે હકીકી ઈમાન ન થા બલ્કે ગુઝિશ્તા ફરેબકારિયોંકી તરહ નજાત હાસિલ કરનેકે લિએ યહ ભી એક મુઝતરિબાના બાત થી ઈસ લિએ અલ્લાહકી તરફસે યહ જવાબ મિલા :–

તર્જમા : "અબ યહ કહ રહા હે હાલાંકે ઈસ્સે પહલે જો ઈકરારકા વક્ત થા ઉસ્મેં ઈન્કાર ઔર ખિલાફ હી કરતા રહા ઔર દરહકીકત તૂ મુફસિદોમેંસે હેં."

[યૂનુસ/ ૯૧]

યા'ની અલ્લાહકો ખૂબ મા'લૂમ હે કે તૂ 'મુસ્લિમીન'મેંસે નહીં બલ્કે 'મુફસિદીન'મેંસે હે.

દર હકીકત ફિરઔનકી યહ પુકાર ઐસી પુકાર થી જો ઈમાન લાને ઔર યકીન હાસિલ કરનેકે લિએ નહીં બલ્કે અઝાબે ઈલાહીકા મુશાહદા કરનેકે બા'દ ઈઝતિરારી (બેચેની)ઔર બેઈખ્તિયારીકી હાલતમેં નિકલતી હે ઔર મુશાહદએ અઝાબકે વક્ત ઉસ્કી યહ સદાએ 'ઈમાનો યકીન' હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી ઉસ દુઆકા નતીજા થી જિસ્કા ઝિક્ર ગુઝિશ્તા સફહાતમેં પળ્હ ચુકે હેં.

તર્જમા : "પસ યહ ઉસ વક્ત તક ઈમાન ન લાએં જબ તક અપની હલાકત ઔર અઝાબકો આંખોસે ન દેખ લે અલ્લાહ તઆલાને કહા બિલાશુબા

તુમ દોનોંકી દુઆ કબૂલ કર લી ગઈ." [યૂનુસ/ ૮૮, ૮૯]

ઈસ મૌકે પર કુર્આનકી પુકાર પરવરદિગારે ઈલાહીકી જાનિબસે યહ ભી જવાબ દિયા ગયા :–

તર્જમા : "આજકે દિન હમ તેરે જિસ્મકો ઉન લોગોંને લિએ જો તેરે પીછે આનેવાલે હૈં નજાત દેંગે કે વહ (ઈબ્રત)કા નિશાન બને." [યૂનુસ/ ૯૨]

ફિરઔનકી લાશ :

મિસ્રિયાત (Egyptiology)કે મિસ્રી અજાઈબખાનેમેં[૧] એક ના'શ આજ તક મહફૂઝ હે ઐસા મા'લૂમ હોતા હે કે સમંદરમેં ગર્ક રહનેકી વજહસે ઉસ્કી નાકકો મછલીને ખા લિયા હે, કહા જાતા હે કે યહ ના'શ ફિરઔન મૂસા અલય્હિસ્સલામ મુનફતહ (Merneptah)કી હે. વલ્લાહુ અઅલમ. બહરહાલ યહ તમાશાગાહ ખાસ વ આમ હે.

ફલકે બહર :

કુર્આને અઝીઝને બની ઈસ્રાઈલકી રવાનગી ઔર ફિરઔનકે ગર્ક ઔર બની ઈસ્રાઈલકે નજાતકે વાકિએકો બહુત મુખ્તસર બયાન કિયા હે ઔર ઉસ્કે સિર્ફ ઝરૂરી આ'ઝા હી કા તઝકરા કિયા હે અલબત્તા ઉસ્કે મુતઅલ્લિક ઈબ્રતો બસીરત ઔર મવ્ઈઝતકે મુઆમ્લેકો તફસીલકે સાથ ઝિક્ર કિયા હે. ચુનાંચે ઈર્શાદે બારી હે :–

તર્જમા : " ઔર (ફિર દેખો) હમને મૂસા અલય્હિસ્સલામ પર વહી ભેજી થી કે (અબ) મેરે બંદોંકો રાતો રાત (મિસ્રસે) નિકાલ લે જા. ફિર સમંદરમેં ઉન્કે ગુઝરનેકે લિએ ખુશ્કીકી રાહ નિકાલ લે, તુઝે ન તો તઆકુબ(પીછા) કરનેવાલોંસે અંદેશા હોગા, ન ઔર કિસી તરહકા ખત્રા ફિર (જબ મૂસા અલય્હિસ્સલામ અપની કૌમકો લે કર નિકલ ગએ તો) ફિરઔનને અપને લશ્કરકે સાથ ઉસ્કા પીછા કિયા. પસ પાનીકા રેલા (જૈસા કુછ ઉન પર છાનેવાલા થા) છા ગયા (યા'ની જો કુછ ઉન પર ગુઝરની થી ગુઝર ગઈ) ઔર ફિરઔનને અપની કૌમ પર રાહે (નજાત) ગુમ કર દી ઉન્હેં સીધી રાહ નહીં દિખાઈ." [તાહા/ ૭૭ તા ૭૯]

---

૧. દેખિએ સફરનામા 'મહમૂદે નિઝામી' કાહિરકા અજાઈબ ખાના : ઈસ સિલ્સિલેમેં મૂરસે બકાલકા 'બાઈબલ, કુર્આન ઔર સાઈન્સ'મેં બયાન ભી બહુત સબક આમૂઝ હે ઔર તફસીલાતકે ખવાહિશમંદોકી તસ્કીનકે લિએ કાફી હે.

તર્જમા : "ઔર ઈસ તરહ (એ પૈગમ્બર !) તેરે પરવરદિગારકા ફર્માને પસંદીદા બની ઈસ્રાઈલકે હકમેં પૂરા હુવા કે (હિમ્મતો ષબાતકે સાથ જમે રહે થે) ઔર ફિરઔન ઔર ઉસ્કા ગિરોહ (અપની તાકતો શૌકતકે લિએ) જો કુછ બનાતા રહા થા ઔર જો કુછ (ઈમારતોંકી) બુલંદિયાં ઉઠાઈ થી વહ સબ દરહમ બરહમ કર દી." [અલ્અઅરાફ/ ૧૩૭]

તર્જમા : "ઔર બુરાઈ કરને લગે વહ ઔર ઉસ્કે લશ્કર મુલ્કમેં નાહક ઔર સમઝે કે વહ હમારી તરફ વાપસ ન આએંગે. ફિર પકળા હમને ઉસ્કો ઔર ઉસ્કે લશ્કરોંકો. ફિર ફેંક દિયા હમને ઉન્કો દરિયામેં સો દેખ લે કૈસા અંજામ હુવા ગુનહગારોંકા." [અલ્કસસ/ ૪૦]

તર્જમા : "બહુતસે છોળ ગએ બાગ ઔર ચશ્મેં ઔર ખેતિયાં ઔર ઘર ઉમ્દા ઔર આરામકા સામાન જિન્મેં બાતેં બનાયા કરતે થે. યૂં હી હુવા ઔર વહ સબ હાથ લગા દિયા હમને એક દૂસ્રી કૌમકે. ફિર ન રોયા ઉન પર આસ્માન ઔર ઝમીન ઔર ન મિલી ઉન્કો ઢીલ." [અદુખાન/ ૨૭, ૨૮]

અઝીમ મો'જિઝા :

કુર્આને અઝીઝ સરાહત કરતા હે કે બહરે કુલ્ઝુમમેં ફિરઔનકા ડૂબના ઔર મૂસા અલય્હિસ્સલામકી નજાત યહ વાકિઆ મૂસા અલય્હિસ્સલામકી તાઈદમેં એક અઝિમુશ્શાન મો'જિઝા થા જિસ્ને તમામ માદ્દી કહરમાનિયત ઔર હમેશાકે સામાન કો લમ્હેમેં શિકસ્ત દે કર મઝલૂમ કૌમકો ઝાલિમ કૌમકે પંજેસે રસ્તગારી દિલાઈ 'અલ્લાહ હર ચીઝ પર કાદિર હે'.

તર્જમા : "ઔર હમને મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉસ્કે તમામ સાથિયોંકો નજાત દી. ફિર દૂસ્રોંકો (યા'ની ઉન્કે દુશ્મનોંકો) ગર્ક કર દિયા. બિલાશુબા ઈસ વાકિએમેં (અલ્લાહકા ઝબરદસ્ત) નિશાન (મો'જિઝા) હે ઔર અકષર ઉન્કે ઈમાન નહીં લાએ ઔર ઈકરાર નહીં કરતે ઔર બિલાશુબા તેરા રબ હી (સબ પર) ગાલિબ રહમતવાલા હે." [શુઅરા/ ૬૫ તા ૬૭]

ફિરઔન, કૌમે ફિરઔન ઔર અઝાબે કયામત :

ફિરઔન ઔર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકા યહ વાકિઆ હકકો બાત્તિલકે મા'ર્કોમેં એક અઝિમુશ્શાન મા'ર્કા હે. એક જાનિબ ગુરૂરો નખવત(ઘમંડ), જબ્રો ઝુલ્મ ઔર કહરમાનિયત ઔર અનાનિયતકી ઝિલ્લતો રૂસ્વાઈ હે તો દૂસ્રી જાનિબ મઝલૂમિયત, ખુદા પરસ્તી ઔર સબ્રો ઈસ્તિકામતકી

ફતહ વ કામરાની(કામ્યાબી)કા અજીબો ગરીબ મુરક્કઅ ઈસ લિએ અલ્લાહ તઆલાને ફિરઔન ઔર કૌમે ફિરઔનકી હલાકતે દુન્યવીકે બા'દ ઈબ્રતો બસીરતકે લિએ ઈસ તરફ ભી તવજ્જુહ દિલાઈ હે કે ઈસ કિસ્મકે લોગોંકે લિએ આખિરતમેં ઈસ કદર સખ્ત અઝાબ ઔર ફિટકારકે કૈસે ઈબ્રતનાક સામાન મુહિય્યા હે.

તર્જમા : "ઔર ઉલટ પળા ફિરઔનવાલોં પર બૂરી તરહકા અઝાબ. વહ આગ હે કે દિખલા દેતે હેં ઉન્કો સુબ્હ શામ ઔર જિસ દિન કાઈમ હોગી કયામત હુક્મ હોગા દાખિલ કરો ફિરઔનવાલોંકો સખ્તસે સખ્ત અઝાબમેં."

[અલ્મો'મિન/ ૪૫, ૪૬]

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર બની ઈસ્રાઈલ ઉબૂરે કુલ્ઝુમકે બા'દ

બની ઈસ્રાઈલકા પહલા મુતાલબા :

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર બની ઈસ્રાઈલને સલામતીકે સાથ બહરે કુલ્ઝુમ પાર કરનેકે બા'દ બયાબાન(જંગલી) શોરસે હોતે હૂએ સય્નાકી રાહ લી. સય્નાકે બુતકદોમેં બુતોંકી પુજા કરનેવાલે બુતોંકી પૂજામેં મશ્ગૂલ થે. બની ઈસ્રાઈલને યહ મંઝર દેખા તો કહને લગે "મૂસા ! હમકો ભી ઐસે હી મા'બૂદ બના દે તાકે હમ ભી ઈસી તરહ ઉન્કી પરસ્તિશ કરેં" હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને કૌમકી ઝુબાની યહ મુશ્રિકાના મુતાલબા સુના તો બહુત ઝિયાદા નારાઝ હૂએ ઔર બની ઈસ્રાઈલકો ડાંટા, આર દિલાઈ ઔર મલામત કી કે બદબખ્તોં ! અલ્લાહ વાહિદકી પરસ્તિશ છોળ કર બુતોંકી પુજા પર માઈલ હો ઔર અલ્લાહકી ઉન તમામ નેઅમતોંકો ફરામોશ કર બેઠે જિન્કા મુશાહદા અપની આંખોસે કર ચુકે હોં.

બની ઈસ્રાઈલ પર અલ્લાહકે ઈન્આમાત ઔર આયાતે બય્યિનાત

ચશ્મોંકા જારી હોના :

બની ઈસ્રાઈલ અબ વાદીએ સય્નામેં થી. યહાં શદીદ ગર્મી પળતી હૈ. દૂર દૂર તક સબ્ઝા ઔર પાનીકા પતા તક નહીં. બની ઈસ્રાઈલ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામસે ફરિયાદ કરને લગે તબ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને દરબારે ઈલાહીમેં ઈલ્તિજા કી ઔર વહીએ ઈલાહીને ઉન્કો હુકમ દિયા કે અપના અસા ઝમીન પર મારો. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને તામીલે ઈર્શાદ કી તો ફૌરન બારહ સોત (ચશ્મેં)ઉબલ પળે ઔર બની ઈસ્રાઈલકો બારા કબીલોંકે લિએ જુદા જુદા ચશ્મેં જારી હો ગએ.

મન્નો સલ્વા :

પાનીકી ઈસ તરહ ફરાહમીકે બા'દ બની ઈસ્રાઈલને ભૂકકી શિકાયત કી. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ફિર રબ્બુલ્આલમીનસે દુઆ કી. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી દુઆ કબૂલ હૂઈ ઔર ઐસા હુવા કે જબ રાત બીત ગઈ ઔર સુબ્હ હૂઈ તો બની ઈસ્રાઈલને દેખા કે ઝમીન ઔર દરખ્તોં પર જગહ જગહ સુફેદ ઓલે કી દાનેકી તરહ શબનમકી સૂરતમેં આસ્માનસે કોઈ ચીઝ બરસ કર ગિરી હૂઈ હૈ. ખાયા તો નિહાયત શીરીં હલ્વેકી માનિંદ થી. યહ "મન્ન" થા ઔર દિનમેં તેઝ હવા ચલી ઔર થોળી દેરમેં બટેરોં (તિતરકે માનિંદ પરિંદા)કે ગોલકે ગોલ ઝમીન પર ઉતરે ઔર ફેલ ગએ બની ઈસ્રાઈલ ઉન્કો ભૂન કર ખાને લગે યહ "સલ્વા" થા.

બાદલોંકા સાયા :

અબ બની ઈસ્રાઈલને ગર્મીકી શિદ્દત ઔર સાએદાર દરખ્તોં ઔર મકાનકી રાહત મયસ્સર ન હોનેકી શિકાયત કી તો ફિર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને અલ્લાહ તઆલાસે દુઆ કી જો કબૂલ હૂઈ ઔર આસ્માન પર બાદલોંકે પરેકે પરે બની ઈસ્રાઈલ પર સાયા ફગન હો ગએ ઔર બની ઈસ્રાઈલ જહાં ભી જાતે બાદલ સાયા ફગન રહતે.

બની ઈસ્રાઈલકી નાશુક્રી :

અલ્લાહ તઆલાકી ઈન અલ્તાફો ઈકરામ(ઈન્આમાત)કા બની ઈસ્રાઈલ શુક્ર તો ક્યા અદા કરતે એક દિન જમા હો કર કહને લગે મૂસા અલય્હિસ્સલામ ! હમ રોઝ રોઝ એક ગિઝા ખાતે રહનેસે ગબરા ગએ હૈં હમકો ઈસ "મન્નો સલ્વા"કી ઝરૂરત નહીં હૈ. અપને અલ્લાહસે દુઆ કર વહ હમારે લિએ ઝમીનસે બાકિલ્લા "ખીરા (કકળી), મસૂર, લહસુન, પ્યાઝ જૈસી ચીઝેં ઉગાએ

તાકે હમ ખૂબ ખાએં" જવાબમેં મૂસા અલય્હિસ્સલામને કહા :–

તર્જમા : "ક્યા તુમ બેહતર ઔર ઉમ્દા ચીઝકે બદલેમેં ઘટિયા ચીઝકે ખ્વાહિશમંદ હો. કિસી શહરમેં જા કયામ કરો બિલાશુબા વહાં યહ સબ કુછ મિલ જાએગા જિસ્કે તુમ તલબગાર હો." [અલ્બકરા/ ૬૧]

તૂર પર એ'તિકાફ :

હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામસે અલ્લાહકા વા'દા થા કે જબ બની ઈસ્રાઈલ ગુલામીસે આઝાદ હો જાએંગે તુમકો "શરીઅત" દી જાએગી, અબ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ વહીએ ઈલાહીકે ઈશારેસે તૂર પર પહુંચે ઔર વહાં ઈબાદતે ઈલાહીકે લિએ એ'તિકાફ કિયા :–

તર્જમા : "ઔર હમને મૂસા અલય્હિસ્સલામસે તીસ રાતોંકા વા'દા કિયા થા ફિર દસ રાતેં બઢ્હા કર ઉસે પૂરા (ચિલ્લા) કર દિયા ઈસ તરહ પરવરદિગારકે હુઝૂર આનેકે મુકર્રરા વક્ત ચાલિસ રાતોંકા વક્ત પૂરા હો ગઈ." [અલ્અઅરાફ/ ૧૪૨]

જબ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ તૂર પર ચિલ્લાકશીકે લિએ તશ્રીફ લે ગએ તો :–

તર્જમા : "ઔર મૂસા અલય્હિસ્સલામને અપને ભાઈ હારૂન અલય્હિસ્સલામસે કહા, તૂ મેરે બા'દ મેરી કૌમમેં મેરા નાઈબ રહના ઔર ઉન્કી ઈસ્લાહકા ખયાલ રખના ઔર...

તજલ્લિએ ઝાત :

જબ ચિલ્લા પૂરા હો ગયા તો અલ્લાહ તઆલાને હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો હમકલામીકા શર્ફ બખ્શા તો વહ પુકાર ઉઠે :–

તર્જમા : "પરવરદિગાર ! મુજે અપના જમાલ દિખા કે તેરી તરફ નઝર કર સકૂં ! હુકમ હુવા કે તૂ મુજે નહીં દેખ સકેગા મગર હાં ઈસ પહાળકી તરફ દેખ ! અગર યહ (તજલ્લીએ હકકી તાકત લે આયા ઔર) અપની જગહ ટીકા રહા તો, તૂ ભી મુજે દેખ સકેગા ફિર જબ ઉસ્કે પરવરદિગારને તજલ્લી કી તો ઉસ તજલ્લીને પહાળ રેઝા રેઝા કર દિયા ઔર મૂસા અલય્હિસ્સલામ ગશ ખા કર ગિર પળા જબ મૂસા અલય્હિસ્સલામ હોશમેં આયા તો બોલા "અલ્લાહ ! તેરે લિએ હર તરહકી તકદીસ (પાકી)હો, મૈં તેરે હુઝૂર તૌબા કરતા હૂં ઔર સબસે પહલે યકીન કરનેવાલોંમેં હૂં." [અલ્અઅરાફ/ ૧૪૩]

નુઝૂલે તૌરાત[1] :–

ઉસ રાઝો નિયાઝકે બા'દ મૂસા અલયહિસ્સલામકો તૌરાત અતા કી ગઈ :–

તર્જુમા : "ઔર હમને ઉસ્કે લિએ તૌરાતકી તખ્તિયોં પર હર કિસ્મકી નસીહત ઔર (અહકામમેંસે) હર શૈકી તફસીલ લિખ્ખી હે, પસ ઉસ્કો કુવ્વતકે સાથ પકળ ઔર અપની કૌમકો હુકમ કર કે વહ ઉન્મેં અછછીકો ઈખ્તિયાર કરેં." [અલ્અઅરાફ/ ૧૪૫]

બહરહાલ મૂસા અલયહિસ્સલામકો તૌરાત (તખ્તિયોંકી શકલમેં) અતા હૂઈ ઔર સાથ સાથ યહ ભી બતા દિયા ગયા કે હમારા "કાનૂન" યહ હે કે જબ કોઈ કૌમ હિદાયત પર પહુંચે ઔર ઉસ્કી સદાકત પર દલાઈલ ઔર રોશન હુજજત આ જાનેકે બાવજૂદ ભી સમજસે કામ નહીં લેતી ઔર ગુમરાહી ઔર બાપ દાદાકી બુરી રીત રસમ હી પર કાયમ રહતી ઔર ઉસ પર ઈસ્રાર કરતી હે તો ફિર હમ ભી ઉસ્કો ઈસ ગુમરાહીમેં છોળ દેતે હૈં ઔર હમારે પૈગામે હકમેં ઉન્કે લિએ કોઈ હિસ્સા બાકી નહીં રહતા, ઈસ લિએ કે ઉન્હોંને કુબૂલે હકકી ઈસ્તિઅદાદ સર્કશીકી બદોલત ઝાઈલ કર દી.

બની ઈસ્રાઈલકી ગૌસાલા પરસ્તી :

ઉસી અષ્નામેં એક ઔર અજીબો ગરીબ વાકિઆ પેશ આયા વહ યહ કે હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામકે કોહે તૂર પર એ'તિકાફમેં તોસીઅ(લંબા વકત ગુઝરને)સે ફાઈદા ઉઠા કર એક શખ્સ સામરી (સામરીકે મુતઅલ્લિક મૌલાના અબુલ્કલામ આઝાદને વઝાહત કી હે કે વહ બની ઈસ્રાઈલમેંસે ન થા બલ્કે વહ સમીરી કૌમકા ફર્દ થા ઔર સામરી ઉસ્કા નામ નહીં હે બલ્કે ઉસ્કી કૌમિયતકી તરફ ઈશારા હે (Sumerian), ને જો ઝાહિરમેં મુસલમાન થા બની ઈસ્રાઈલસે કહા કે અગર તુમ વહ તમામ ઝેવરાત મેરે પાસ લે આઓ જો તુમને મિસ્રિયોંસે મુસ્તઆર લિએ થે ઔર ફિર વાપસ ન કર સકે તો મેં તુમ્હારે ફાઈદેકી એક બાત કર દૂં. બની ઈસ્રાઈલને તમામ ઝેવરાત સામરીકે હવાલે કર દિએ ઉસ્ને ઉન્કો ગલા કર ગૌસાલા (બછળા)કા જિસ્મ તય્યાર કિયા ઔર ફિર અપને પાસસે એક મુશ્ત (મુઠ્ઠી)ખાક ઉસ્કે અંદર ડાલ દી ઈસ તર્કીબસે

---

૧. અહદ નામએ અતીક (Old Testament) પહલી પાંચ કિતાબેં જિન્કો (Penteuche) કહા જાતા હે તૌરાતકે મુતઅલ્લિક તફસિલાતકે લિએ મુલાહઝા કીજિએ મોરસ બિકાએકી બાઈબલ કુર્આન ઔર સાયન્સ.

ઉસ્મેં આષારે હયાત પૈદા હો ગએ ઔર ઉસ્સે બછળેકી આવાઝ ભૈં ભૈં આને લગી. અબ સામરીને બની ઈસ્રાઈલસે કહા કે મૂસા અલય્હિસ્સલામસે ગલતી હો ગઈ તુમ્હારા માબૂદ તો યહ હે. સામરીકી ઈસ તર્ગીબસે બની ઈસ્રાઈલને ઉસ્કી પુજા શુરૂઅ કર દી.

હઝરત હારૂન અલય્હિસ્સલામને યહ દેખા તો બની ઈસ્રાઈલકો સમઝાયા કે ઐસા ન કરો યહ ગુમરાહીકા રાસ્તા હે મગર ઉન્હોંને હારૂન અલય્હિસ્સલામકી બાત માનનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર કહને લગે કે જબ તક મૂસા અલય્હિસ્સલામ ન આ જાએં હમ ઈસ્સે બાઝ આનેવાલે નહીં.

યહાં જબ યહ નોબત પહુંચી તો અલ્લાહ તઆલાકી મસ્લિહતકા યહ તકાઝા હુવા કે હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો ઈસ વાકિએસે મુત્તલેઅ કર દે, ઈસ લિએ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામસે પૂછા "મૂસા (અલય્હિસ્સલામ) ! તુમને કૌમકો છોળ કર યહાં આનેમેં ઈસ કદર જલ્દી ક્યૂં કી ?" હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને અર્ઝ કિયા ખુદાયા ! ઈસ લિએ કે તેરે પાસ જલ્દ હાઝિર હો કર કૌમકે લિએ હિદાયત હાસિલ કરૂં" અલ્લાહ તઆલાને ઉસ વક્ત ઉન્કો યહ બતાયા કે જિસ્કી હિદાયતકે લિએ તુમ ઈસ કદર મુઝતરીબ હો વહ ઈસ ગુમરાહીમેં મુબ્તલા હે. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને યહ સુના તો ઉન્કો સખ્ત રંજ હુવા ઔર ગુસ્સા વ નદામતકે સાથ કૌમકી તરફ વાપસ હૂએ ઔર કૌમસે મુખાતબ હો કર ફર્માયા યહ તુમને ક્યા કિયા ? મુઝસે ઐસી કોનસી તાખીર હો ગઈ થી જો તુમને યહ આફત બર્પા કી ? યહ ફર્માતે જાતે થે ઔર ગેઝો ગઝબમેં કાંપતે રહે થે હત્તાકે હાથસે તૌરાતકી અલ્વાહ ભી ગિર ગઈ.

બની ઈસ્રાઈલને કહા કે હમારા કોઈ કસૂર નહીં, મિસ્રિયોંકી ઝેવરાતકા જો બોઝ હમ સાથ લિએ ફિર રહે થે વહ સામરીને હમસે માંગ કર યહ સવાંગ બના લિયા ઔર હમકો ગુમ્રાહ કર દિયા.

"શિર્ક" મન્સબે નુબુવ્વતકે લિએ એક નાકાબિલે બર્દાશ્ત શૈ હે ઈસ લિએ ઔર નીઝ ઈસ લિએ કે હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ બહુત ગરમ મિજાઝ થે, ઉન્હોંને અપને ભાઈ હારૂન અલય્હિસ્સલામકી ગર્દન પકળ લી ઔર ડાળ્હીકી જાનિબ હાથ બળ્હાયા તો હઝરત હારૂન અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા "બિરાદર ! મેરી મુત્લક ખતા નહીં હે, મૈંને ઉન્કો હર ચંદ સમઝાયા મગર ઉન્હોંને કિસી તરહ નહીં માના ઔર કહને લગે જબ તક મૂસા અલય્હિસ્સલામ ન આ જાએ

હમ તેરી બાત સુનનેવાલે નહીં બલ્કે ઉન્હોંને મુઝકો કમઝોર પા કર મેરે કત્લકા ઈરાદા કર લિયા થા, જબ મૈંને યહ હાલત દેખી તો ખયાલ કિયા કે અબ અગર ઉન્સે લળાઈ કી જાએ ઔર મો'મિને કામિલીન ઔર ઉન્કે દરમિયાન જંગ બર્પા હો તો કહીં મુઝ પર યહ ઈલ્ઝામ ન લગાયા જાએ કે મેરે પીછે કૌમમેં તફરકા ડાલ દિયા, ઈસ લિએ મૈં ખામોશીકે સાથ તેરા મુન્તઝિર રહા. પ્યારે ભાઈ ! તૂ મેરે સરકે બાલ ન નોચ ઔર ન ડાળ્હી પર હાથ ચલા ઔર ઈસ તરહ દૂસ્રોંકો હંસનેકા મૌકા ન દે."

હારૂન અલય્હિસ્સલામકી યહ માકૂલ દલીલ સુન કર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકા ગુસ્સા ઉન્કી જાનિબસે સર્દ હો ગયા ઔર અબ સામરીકી જાનિબ મુખાતિબ હો કર ફર્માયા :–

"સામરી ! તૂને યહ ક્યા સવાંગ (ખેલ) બનાયા હે ?" સામરીને જવાબ દિયા કે મૈંને ઐસી બાત દેખી જો ઈન ઈસ્રાઈલિયોમેંસે કિસીને નહીં દેખી થી યા'ની ગર્કે ફિરઔનકે વક્ત જિબ્રઈલ અલય્હિસ્સલામ ઘોળે પર સવાર ઈસ્રાઈલિયોં ઔર ફિરઔનિયોંકે દરમિયાન હાઈલ થે, મૈંને દેખા કે ઉન્કે ઘોળેકે સુમ (દુમ)કી ખાકમેં અષરે હયાત (ઝિંદગીકા અષર) પૈદા હો જાતા હે ઔર ખુશ્ક ઝમીન પર સબ્ઝા ઉગ જાતા હે તો મૈંને જિબ્રઈલ અલય્હિસ્સલામકે ઘોળેકે કદમોંકી ખાકસે એક મુટ્ઠી ભર લી ઔર ઈસ ખાકકો ઈસ બછળેમેં ડાલ દિયા ઔર ઉસ્મેં ઝિંદગીકે આસાર પૈદા હો ગએ ઔર યહ "ભૈં ભૈં" કરને લગા.

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા : અચ્છા અબ તેરે લિએ દુન્યામેં યહ સઝા તજવીઝ કી ગઈ હે કે તૂ પાગલોંકી તરહ મારા મારા ફિરે ઔર જબ કોઈ ઈન્સાન તેરે કરીબ આએ તો ઉસ્સે ભાગતે હૂએ યહ કહે કે દેખના મુઝકો હાથ ન લગાના ! યહ તો દુન્યવી અઝાબ હે ઔર કયામત ઐસે નાફર્માનોં ઔર ગુમરાહોંકે લિએ જો અઝાબ મુકર્રર હે વહ તેરે લિએ વાદએ ઈલાહીકી સૂરતમેં પૂરા હોનેવાલા હે.

એ સામરી ! યહ ભી દેખ કે તૂને જિસ ગૌસાલાકો મા'બૂદ બનાયા થા ઔર ઉસ્કી સમાધા (સન્યાસિયોંકી તરહ ચાર ઝાનુ) લગા કર બેઠા થા હમ અભી ઉસ્કો આગમેં ડાલ કર ખાક કિએ દેતે હૈં ઔર ઈસ ખાકકો દરિયામેં ફેંકે દેતે હૈં કે મુજકો ઔર મેરે ઈન બેવકૂફ મુકતદિયોંકો મા'લૂમ હો જાએ કે તુમ્હારે મા'બૂદકી કદરો કીમત ઔર તાકતો કુવ્વતકા યહ હાલ હે કે વહ દૂસ્રોં પર

ઈનાયતો કરમ તો કયા કરતા ખૂદ અપની ઝાતકો હલાકતો તબાહીસે ન બચા સકા.

બની ઈસ્રાઈલકો મુઆફી :

ગુસ્સા કમ હોને પર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને અલ્વાહે તૌરાતકો ઉઠા લિયા ઔર અલ્લાહકી તરફ રૂજૂઅ કિયા કે અબ બની ઈસ્રાઈલકી ઈસ બેદીની ઔર મુર્તદકી સઝા અલ્લાહકે નઝદીક કયા હે ? જવાબ મિલા કે જિન લોગોંને યહ શિર્ક કિયા ઉન્કો અપની જાનસે હાથ ધો લેના પળેગા. નસાઈમેં રિવાયત હે કે હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને બની ઈસ્રાઈલસે કહા કે તુમ્હારી તૌબાકી સિર્ફ એક સૂરત મુકર્રર કી ગઈ હે વહ યહ કે મુજરિમોંકો અપની જાનકો ઈસ તરહ ખત્મ કરાના ચાહિએ કે જો શખ્સ રિશ્તેમેં જિસ્સે ઝિયાદા કરીબ હે વહ અપની અઝીઝકો અપને હાથસે કત્લ કરેં, યા'ની બાપ બેટેકો ઔર બેટા બાપકો ઔર ભાઈ ભાઈકો, આખિર બની ઈસ્રાઈલકો ઈસ હુકમકે સામને સર તસ્લીમ ખમ કરના પળા. કાફી તા'દાદમેં બની ઈસ્રાઈલ કત્લ હૂએ જબ નોબત યહાં તક પહુંચી તો હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ દરબારે ઈલાહીમેં સજદા રેઝ હૂએ ઔર અર્ઝ કિયા બારે ઈલાહા ! અબ ઈન પર રહમ ફર્મા કર ઉન્કી ખતાઓંકો બખ્શ દે. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી દુઆ કબૂલ હૂઈ ઔર અલ્લાહ તઆલાને ફર્માયા કે હમને કાતિલો મકતૂલ દોનોંકો બખ્શ દિયા ઔર જો ઝિંદા હે ઔર કુસૂરવાર હેં ઉન્કી ભી ખતા મુઆફ કર દી. તુમ ઉન્કો સમઝા દો કે આઈંદા શિર્કકે કરીબ ભી ન જાએ.

સત્તર (૭૦) સરદારોંકા ઈન્તિખાબ :

જબ બની ઈસ્રાઈલકા યહ જુર્મ મુઆફ કર દિયા ગયા તો અબ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ઉન્સે ફર્માયા કે મેરે પાસ જો યહ "અલ્વાહ" (તખ્તિયાં) હેં યહ કિતાબ હે જો અલ્લાહ તઆલાને તુમ્હારી હિદાયત ઔર દીની વ દુન્યવી ઝિંદગીકી ફલાહકે લિએ મુજકો અતા ફર્માઈ હે, યહ તૌરાત હે, અબ તુમ્હારા ફર્ઝ હે કે ઈસ પર ઈમાન લાઓ ઔર ઉસ્કે અહકામકી તઅમીલ કરો.

બની ઈસ્રાઈલ બહરહાલ બની ઈસ્રાઈલ થે કહને લગે, મૂસા અલય્હિસ્સલામ ! હમ કૈસે યકીન કરેં કે યહ અલ્લાહકી કિતાબ હે ? સિર્ફ તેરે કહનેસે તો હમ નહીં માનેંગે, હમ તો જબ ઈસ પર ઈમાન લાએંગે કે અલ્લાહકો

બેહિજાબ અપની આંખોસે દેખ લેં ઔર વહ હમસે યહ કહે કે યહ તૌરાત મેરી કિતાબ હે તુમ ઈસ પર ઈમાન લાઓ.

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ઉન્કો સમજાયા યહ બેવકૂફીકા સવાલ હે, ઈન આંખોસે અલ્લાહકો કિસ્ને દેખા હે જો તુમ દેખોગે ! યહ નહીં હો સકતા, મગર બની ઈસ્રાઈલકા ઈસ્રાર બદસ્તૂર કાઈમ રહા, હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને જબ યહ દેખા તો કુછ સોચ કર ઈર્શાદ ફર્માયા કે યહ તો નામુમ્કીન હે કે તુમ લાખોકી તા'દાદમેં મેરે સાથ હુરેબ (તૂર) પર ઉસ્કી તસ્દીકકે લિએ જાઓ, મુનાસિબ યહ હે કે તુમમેંસે ચંદ સરદાર ચુન કર સાથ લિએ જાતા હું, વહ અગર વાપસ આ કર તસ્દીક કર દે તો ફિર તુમ ભી તસ્લીમ કર લેના ઔર ચૂંકે તુમ અભી ગૌસાલા પરસ્તી કરકે એક બહુત બળા ગુનાહ કર ચુકે હો ઈસ લિએ ઈઝહારે નદામત (અફસોસકા ઈઝહાર) ઔર અલ્લાહસે આઈંદા નેકીકે અહદકે લિએ ભી યહ મૌકા મુનાસિબ હે. કૌમ ઉસ પર રાઝી હો ગઈ ઔર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને તમામ અસ્બાત (ખાનદાન)સે સત્તર સરદારોંકો ચુન કર સાથ લિયા ઔર તૂર પર જા પહુંચે, તૂર પર એક સુફેદ બાદલકી તરહ "નૂર"ને હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો ઘેર દિયા ઔર અલ્લાહ તઆલાસે હમકલામી શુરૂઅ હો ગઈ, હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને બારગાહે ઈલાહીમેં અર્ઝ કિયા કે તૂ બની ઈસ્રાઈલકે હાલાતકા દાના બીના હે, મેં ઉન્કી ઝીદ પર સત્તર આદમી ઈન્તિખાબ કર લાયા હૂં કયા અચ્છા હો કે વહ ભી ઈસ "હિજાબે નૂર"સે મેરી ઔર તેરી હમકલામીકો સુન લેં ઔર કૌમકે પાસ જા કર તસ્દીક કરનેકે કાબિલ હો જાએં ! અલ્લાહ તઆલાને હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી દુઆ મંઝૂર ફર્મા લી ઔર ઉન્કો "હિજાબે નૂર"મેં લે લિયા ગયા ઔર ઉન્હોંને હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર અલ્લાહ રબ્બુલ્આલમીનકી હમકલામીકો સુના.

સરદારોંકી હટધર્મી, અઝાબે ઈલાહી ઔર હયાતે નવ :

લેકિન જબ પર્દએ નૂર હટ ગયા ઔર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર ઈન સરદારોંકે દરમિયાન રૂબરૂ બાતચીત હૂઈ તો સરદારોંને વહી અપના પહલા ઈસ્રાર કાઈમ રખ્ખા કે જબ તક પર્દે બગૈર અલ્લાહકો ન દેખ લેં હમ ઈમાન લાનેવાલે નહીં, ઈસ અહમકાના (બેવકુફી) ઈસ્રાર ઔર ઝીદ પર ગૈરતે ઈલાહીને ઉન્કો યહ સઝા દી કે એક હૈબતનાક ચમક, કળક ઔર ઝલ્ઝલેને

ઉન્કો આ લિયા ઔર જલા કર ખાક કર દિયા. હઝરત મૂસા અલચ્હિસ્સલામને જબ યહ દેખા તો દરબારે ઈલાહીમેં આજીઝીકે સાથ દુઆ માંગી, ઈલાહી ! યહ બેવકૂફ અગર બેવકૂફી કર બેઠે તો ક્યા તૂ હમ સબકો હલાક કર દેગા ? એ અલ્લાહ ! અપની રહમતસે તૂ ઉન્કો મુઆફ કર દે હક તઆલાને હઝરત મૂસા અલચ્હિસ્સલામકી દુઆકો સુના ઔર ઉન સબકો દોબારા હયાતે તાઝા બખ્શી ઔર ફિર જબ વહ ઝિંદગીકા લિબાસ પહન રહે થે તો એક દૂસરેકી તાઝા ઝિંદગીકો આંખોસે દેખ રહે થે.

તર્જમા : "ઔર જબ તુમને કહા એ મૂસા અલચ્હિસ્સલામ ! હમ તુજ પર ઉસ વક્ત તક હર્ગિઝ ઈમાન નહીં લાએંગે જબ તક અલ્લાહકો બેહિજાબ અપની આંખોસે ન દેખ લે, પસ આંખો દેખતે તુમકો બીજલીકી કળકને આ પકળા, ફિર હમને તુમકો મૌતકે બા'દ ઝિંદા કિયા તાકે તુમ શુક્ર ગુઝાર બનો."

[અલ્બકરા/ ૫૫]

બની ઈસ્રાઈલકા ફિર ઈન્કાર ઔર જબલે તૂરકા સરોં પર બુલંદ હોના :

બહરહાલ જબ યહ સત્તર સરદાર દોબારા ઝિંદગી પા કર કૌમકી જાનિબ વાપસ હૂએ તો ઉન્હોંને કૌમસે તમામ કિસ્સા કહ સુનાયા ઔર બતાયા કે મૂસા અલચ્હિસ્સલામ જો કુછ કહતે હૈં વહ હક હે ઔર બેશુબા વહ અલ્લાહકા ફિરિસ્તાદા (રસૂલ) હે.

અબ ફિત્રતે સલીમકા તકાઝા તો યહ થા કે યહ સબ અલ્લાહ તઆલાકા શુક્ર બજા લાતે ઔર ઉસ્કે ફઝલો કરમકી ફરાવાનીકે પેશે નઝર ફર્માબર્દારી ઔર બંદગીકે સાથ ઉસ્કે સામને સર તસ્લીમ ખમ કર દેતે મગર હુવા યહ કે ઉન્હોંને અપની કજરવી (ટેળ્હા પન)કો બાકી રખ્ખા ઔર અપને નુમાઈંદોકી તસ્દીકકે બાવજૂદ તૌરાતકો કબૂલ કરનેમેં મુઆનિદાના (હટધર્મી) પસો પેશ (મુકાબલા) શુરૂઅ કર દી ઔર હઝરત મૂસા અલચ્હિસ્સલામકે ઈર્શાદાત પર કાન ન ધરા.

જબ હઝરત મૂસા અલચ્હિસ્સલામને યહ દેખા તો બારગાહે ઈલાહીમેં રૂજૂઅ કરતે હૂએ કૌમકી બેરાહ રવીકા ગિલા કિયા. દરબારે ઈલાહીસે હુક્મ હુવા કે ઈન નાફર્માનોંકે લિએ મેં તુજકો એક હુજ્જત (મો'જિઝા) ઓર અતા કરતા હૂં ઔર વહ યહ કે જિસ પહાળ (તૂર) પર તૂ મુજસે હમકલામ હોતા

રહતા હે ઔર જિસ પર તેરી કૌમકે મુન્તખબ સરદારોંને હકકા મુશાહદા કિયા હે ઉસી પહાળકો હુકમ દેતા હૂં કે વહ ઝબાને હાલસે યહ એલાન કરે કે મૂસા અલય્હિસ્સલામ અલ્લાહકા સચ્ચા પૈગમ્બર હે ઔર તૌરાત બેશુબા અલ્લાહકી સચ્ચી કિતાબ હે ઔર અગર યહ દોનોં હક્કો સદાકતકા મઝહર ન હોતે તો યહ અઝિમુશ્શાન "નિશાન" તુમ ન દેખતે જિસ્કા ઝુહૂર કુદરતે ઈલાહીકે સિવા ઔર કિસી તરહ નામુમ્કિન હે.

ચુનાંચે જૂં હી અલ્લાહ તઆલાકા યહ તકવીની ફેસ્લા હુવા તૂર ઉન્કે સરોં પર મિષ્લે સાઈબાન (બાદલોંકી તરહ) નઝર આને લગા ઔર ઝબાને હાલસે કહને લગા કે એ બની ઈસ્રાઈલ ! અગર તુમમેં અકલો હોશ બાકી હે ઔર હક્કો બાતિલકી તમીઝ મૌજૂદ હે તો હોશે હક નવેશસે સુનો કે મેં અલ્લાહકા નિશાન બન કર તુમકો યકીન દિલાતા હૂં ઔર શહાદત દેતા હૂં કે મૂસા અલય્હિસ્સલામને બાર બાર મેરી પીઠ પર અલ્લાહ તઆલાકે સાથ હમકલામીકા સર્ફ હાસિલ કિયા હે ઔર તુમ્હારે રૂશ્દો હિદાયતકા કાનૂન (તૌરાત) ભી ઉસ્કો મેરી પીઠ હી પર અતા હુવા હે ઔર ઉસે સરમસ્તાન બાદા (નિશાનોંવાલી મસ્તી) ગફલત વ સર્કશી ! મેરી યહ હેબત જો તુમ્હારે લિએ હેરાન કુન બન રહી હે ઈસ અમ્રકી શહાદત હે કે જબ ઈન્સાનકે સીનેમેં દિલકી નર્મી, સખ્તીસે બદલ જાતી હે તો ફિર વહ પથ્થરકા ટુકળા બલ્કે ઉસ્સે ભી ઝિયાદા સખ્ત બન જાતા હે ઔર રૂશ્દો હિદાયત ઉસ્મેં કિસી જાનિબસે ભી સરાયત નહીં કર પાતી, દેખો ! મેં પથ્થરકે ટુકળોંકા મજમૂઆ "પહાળ" હૂં લેકિન અલ્લાહકે હુક્મકે સામને સર તસ્લીમ ખમ કિએ કિસ તરહ બંદગીકા મુઝાહરા કર રહા હૂં મગર તુમ હો કે અનાનિયત ઔર ખૂદીકે ઘમંડમેં કિસી હાલતમેં ભી 'નહીં'કો 'હાં'સે બદલ દેનેકે લિએ તય્યાર નહીં, સચ હે :–

તર્જમા : "ફિર તુમ્હારે દિલ સખ્ત હો ગએ સો વહ હો ગએ જૈસે પથ્થર યા ઉન્સે ભી સખ્ત" [અલ્બકરા/ ૭૪]

બની ઈસ્રાઈલને જબ યહ 'નિશાન' દેખા તો અબ ઉસે વક્તી ખોફો દેહશતકા ષમ્રા સમજિએ, યા ખુલ્લમ ખુલ્લા દલીલકે અઝિમુશ્શાન 'નિશાન'કે મુશાહદેકા નતીજા યકીન કીજિએ કે બની ઈસ્રાઈલ તૌરાતકી જાનિબ મુતવજ્જેહ હૂએ ઔર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે સામને ઉસ્કે અહકામકી તા'મીલકા ઈકરાર કિયા. તબ અલ્લાહ તઆલાકા ફર્માને ઝીશાન હુવા કે એ

બની ઈસ્રાઈલ ! હમને જો કુછ તુમકો દિયા હે ઉસ્કો મઝબૂતીકે સાથ લો ઔર જો એહકામ ઈસ (તૌરાત)મેં દર્જ હેં ઉન્કી તા'મીલ કરો તાકે તુમ પર્હેઝગાર ઔર મુત્તકી બન સકો. મગર અફસોસ કે બની ઈસ્રાઈલકા યહ અહદ મીષાક (વા'દા) હંગામી ષાબિત હુવા ઔર ઝિયાદા અર્સે તક વહ ઈસ પર કારબંદ ન રહ સકે ઔર હસ્બે આદત ફિર ખિલાફે વર્ઝી શુરૂઅ કર દી, કુર્આને અઝીઝને ઈન વાકિઆતકો નિહાયત મુખ્તસર મગર સાફ ઔર વાઝેહ નઝમે અલ્ફાઝકે સાથ ઈસ તરહ બયાન કિયા હે :–

તર્જમા : "ઔર જબ હમને તુમસે અહદ લિયા ઔર તુમ્હારે સર પર તૂરકો ઊંચા કિયા (ઔર કહા) જો હમને તુમકો દિયા હે ઉસ્કો કુવ્વતસે પકળો ઔર જો કુછ ઈસ્મે હે ઉસ્કો યાદ કરો તાકે પર્હેઝગાર બનો, ફિર ઉસ્કે બા'દ તુમને (ઈસ તૌરાતસે) પીઠ ફેર લી, પસ અગર તુમ પર અલ્લાહકા ફઝલ ઔર ઉસ્કી રહમત ન હોતી તો બિલાશુબા તુમ નુકસાન ઉઠાનેવાલોંમેં હો જાતે."

[અલબકરા/ ૬૩, ૬૪]

તર્જમા : "ઔર જબ હમને ઉન્કે (બની ઈસ્રાઈલકે) સરોં પર પહાળ બુલંદ કર દિયા ગોયા કે વહ સાઈબાન હે ઔર ઉન્હોંને યકીન કર લિયા કે વહ ઈન પર ગિરનેવાલા હે (તો હમને કહા) જો હમને તુમકો દિયા હે ઉસ્કો કુવ્વતસે લો ઔર જો કુછ ઈસ્મેં હે ઉસ્કો યાદ કરો તાકે તુમ પર્હેઝગાર બનો."

[અલઅરાફ/ ૧૭૦]

ઈન આયાતમેં તસ્રીહ હે કે બની ઈસ્રાઈલને જબ તૌરાતકો કબૂલ કરનેમેં પશો પેશ કિયા બલ્કે ઈન્કાર કર દિયા તો અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કે સરોં પર તૂરકો બુલંદ કર દિયા ઔર ઈસ તરહ આયતુલ્લાહકા મુઝાહરા કરકે ઉન્કો કબૂલે તૌરાત પર આમાદા કિયા.

અર્ઝે મુકદ્દસકા વા'દા ઔર બની ઈસ્રાઈલ :

(નોટ :– અર્ઝે મુકદ્દસ (બરકતી ઝમીન)સે વહ ઈલાકા મુરાદ હે જો પહલે કન્આન કહલાયા, ફિર ફલસ્તીન)

સહ્નાકે જિસ મૈદાનમેં ઈસ વકત બની ઈસ્રાઈલ મૌજૂદ થે યહ સરઝમીન ફલસ્તીનસે કરીબ થા ઔર ઉન્કે બાપ દાદા ઈબ્રાહીમ, ઈસ્હાક અલય્હિમસ્સલામ ઔર યાકૂબ અલય્હિસ્સલામસે અલ્લાહકા વા'દા થા કે તુમ્હારી ઔલાદકો ફિર ઈસ સરઝમીનકા માલિક બનાએંગે ઔર વહ યહાં

ફુલેગી. લિહાઝા હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી મા'રિફત અલ્લાહકા હુક્મ હુવા કે અપની કૌમસે કહો કે અર્ઝે મુકદમેં દાખિલ હોં ઔર વહાં કે જાબિરો ઝાલિમ હુક્મરાનોંકો નિકાલ કર અદલો ઈન્સાફકી ઝિંદગી બસર કરેં, હમ વા'દા કરતે હૈં કે ફતહ તુમ્હારી હોગી ઔર તુમ્હારે ઝાલિમ દુશ્મન નાકામ હોંગે, હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ઈસ્સે પહલે કે બની ઈસ્રાઈલકો અર્ઝે મુકદસમેં દાખિલ હોનેકે લિએ આમાદા કરેં, બારહ આદમિયોંકો તફતીશે હાલકે લિએ ભેજા વહ ફલસ્તીનકે કરીબી શહર અરીહા (Jericho)મેં દાખિલ હૂએ ઔર તમામ હાલતકો ગોરસે દેખા, જબ વાપસ આએ તો હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો બતાયા કે વહ બહુત જસીમ (બહાદુર) ઔર તનો તોશકે ઝબરદસ્ત હે ઔર બહુત કવી હૈકલ હે.

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા કે જિસ તરહ તુમને મુઝસે ઉન્કે મુતઅલ્લિક કહા હે કૌમકે સામને ન કહના, ઈસ લિએ કે અર્સએ દરાઝકી ગુલામીને ઉન્કે હોસ્લે પસ્ત કર દિએ હૈં ઔર ઉન્મેં શુજાઅત, ખુદારી ઔર બલંદ હિમ્મતકી જગહ બુઝદીલી, ઝિલ્લત ઔર પસ્તી હિમ્મતમેં લે લી હે, મગર આખિર યહ ભી ઉસી કૌમકે અફરાદ થે ન માને ઔર ખામોશીકે સાથ કૌમકે સામને દુશ્મનકી તાકતકા ખૂબ બળા ચળ્હા કર ઝિક્ર કિયા અલબત્તા સિર્ફ દો શખ્સ યુશઅ બિન નૂન ઔર કાલિબ બિન યફનાને હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે હુક્મકી પૂરી પૂરી તા'મીલ કી ઔર ઉન્હોંને બની ઈસ્રાઈલસે ઐસી કોઈ બાત ન કહી કે જિસ્સે ઉન્કી હિમ્મત શિકસ્ત હો.

અબ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને બની ઈસ્રાઈલસે કહા કે તુમ બસ્તી, (અરીહા)મેં દાખિલ હો ઔર દુશ્મનકા મુકાબલા કરકે ઉસ પર કાબિઝ હો જાઓ અલ્લાહ તુમ્હારે સાથ હે.

તર્જમા : "ઔર જબ મૂસા અલય્હિસ્સલામને અપની કૌમસે કહા એ કૌમ ! તુમ પર જો અલ્લાહકા એહસાન રહા હે ઉસ્કો યાદ કરો કે ઉસ્ને તુમમેં નબી ઔર પૈગમ્બર બનાએ ઔર તુમકો બાદશાહ ઔર હુક્મરાન બનાયા ઔર વહ કુછ દિયા જો જહાનોંમેં કિસીકો નહીં દિયા, એ કૌમ ! ઈસ મુકદસ સરઝમીનમેં દાખિલ હો જિસ્કો અલ્લાહ તઆલાને તુમ પર ફર્ઝ કર દિયા હે ઔર પુશ્ત ફેર કર ન લોટો (કે નતીજા યહ નિકલે) કે તુમ ખસારા ઔર નુકસાન ઉઠાનેવાલે બન કર લોટો." [અલ્માઈદા/ ૨૦, ૨૧]

બની ઈસ્રાઈલકી નાફર્માની ઔર ઉસ્કા નતીજા :

બની ઈસ્રાઈલને યહ સુન કર જવાબ દિયા કે મૂસા અલય્હિસ્સલામ ! વહાં તો બળે ઝાલિમ લોગ બસતે હૈં. હમ તો ઉસ વક્ત તક ઉસ બસ્તીમેં દાખિલ ન હોંગે જબ વહ વહાંસે નિકલ ન જાએ, અફસોસ બદબખ્તોંને યહ ન સોચા કે જબ તક હિમ્મત વ શુજાઅતકે સાથ તુમ ઉન્કો યહાંસે ન નિકાલોગે તો યહ ઝાલિમ ખૂદ કૈસે નિકલ જાએંગે.

યુશઅ ઔર કાલિબને જબ યહ દેખા તો કૌમકો હિમ્મત દિલાઈ ઔર કહા, શહરકે ફાટકસે ગુઝર જાના કુછ મુશ્કિલ નહીં હે. ચલો ઔર ઉન્કા મુકાબલા કરો હમકો પૂરા યકીન હે કે તુમ્હીં ગાલિબ રહોગે.

તર્જમા : "ઉન ડરનેવાલોંમેંસે દો ઐસે આદમિયોંને જિન પર અલ્લાહને અપના ફઝલો કરમ ઈન્આમ કિયા. યહ કહા ! તુમ ઈન જાબિરોં પર દરવાઝેકી જાનિબસે દાખિલ હો જાઓ. પસ જિસ વક્ત તુમ દાખિલ હો જાઓગે તુમ બિલાશુબા ગાલિબ રહોગે ઔર (યહ ભી કહા) અલ્લાહ પર હી ભરોસા રખ્ખો અગર તુમ ઈમાનવાલે હૈં." [અલ્માઈદા/ ૨૩]

લેકિન બની ઈસ્રાઈલ પર ઈસ બાતકા ભી મુત્લક અષર ન હુવા ઔર વહ બદસ્તૂર અપને ઈન્કાર પર કાઈમ રહે ઔર જબ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ઝિયાદા ઝોર દિયા તો અપને ઈન્કાર પર ઈસ્રાર કરતે હૂએ કહને લગે.

તર્જમા : "ઉન્હોંને કહા એ મૂસા અલય્હિસ્સલામ ! હમ કભી શહરમેં ઉસ વક્ત તક દાખિલ નહીં હોંગે જબ તક વહ ઉસ્મેં મૌજૂદ હે, પસ તૂ ઔર તેરા રબ દોનોં જાઓ ઔર ઉન્સે લળો હમ તો યહીં બૈઠે હૈં (યા'ની તમાશા દેખેંગે)" [અલ્માઈદા/ ૨૪]

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ જબ યહ ઝલીલ ઔર બેહૂદા જવાબ સુના તો બહુત અફસુર્દા ખાતિર (માયૂસ) હૂએ ઔર ઈન્તિહા રંજો મલાલકે સાથ દરબારે ઈલાહીમેં અર્ઝ કિયા "બારે ઈલાહા ! મૈં અપને ઔર હારૂન અલય્હિસ્સલામકે સિવા કિસી પર કાબૂ નહીં રખતા, સો હમ દોનોં હાઝિર હૈં અબ તૂ હમારે ઔર ઈસ નાફર્માન કૌમકે દરમિયાન જુદાઈ કર દે, યહ તો સખ્ત નાઅહલ હે." અલ્લાહ તઆલાને મૂસા અલય્હિસ્સલામ પર વહી નાઝિલ ફર્માઈ "મૂસા (અલય્હિસ્સલામ) ! તુમ ગમગીન ન હો, ઉન્કી નાફર્માનીકા

તુમ પર કોઈ બાર (બોઝ) નહીં અબ હમને ઉન્કે લિએ યહ સઝા મુકર્રર કર દી હે કે યહ ચાલીસ સાલ ઉસી મૈદાનમેં ભટકતે ફિરેંગે ઔર ઉન્કો અર્ઝે મુકદ્દસમેં જાના નસીબ ન હોગા. હમને ઉન પર અર્ઝે મુકદ્દસકો હરામ કર દિયા."

તર્જમા : "(અલ્લાહ તઆલા)ને કહા ! બિલાશુબા ઈન પર અર્ઝે મુકદ્દસકા દાખિલા ચાલીસ સાલ તક હરામ કર દિયા ગયા. ઈસ મુદ્દતમેં યહ ઉસી મૈદાનમેં ભટકતે ફિરેંગે બસ તૂ નાફર્માન કૌમ પર ગમ ન ખા ઔર અફસોસ ન કર."

[૫/ ૨૬]

(વાદીએ સય્નાકો 'તય્હ' ઈસ લિએ કહતે હૈં કે કુર્આને અઝીઝને બની ઈસ્રાઈલકે લિએ કહા હે યતીહૂન ફિઅર્ઝ (યહ ઈસ્મેં ભટકતે ફિરેંગે) જબ કોઈ શખ્સ રાહસે ભટક જાએ તો અરબી કહતે હૈં 'તાહ ફલાન')

ઈસ સૂરતે હાલકે બા'દ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત હારૂન અલય્હિસ્સલામકો ભી ઉસી મૈદાનમેં રહના પળા ઔર વહ ભી અર્ઝે મુકદ્દસમેં દાખિલ ન હો સકે ચૂંકે ઝરૂરી થા કે બની ઈસ્રાઈલકી રૂશ્દો હિદાયતકે લિએ અલ્લાહકા પૈગમ્બર ઉન્મેં મૌજૂદ રહેં.

હઝરત હારૂન અલય્હિસ્સલામકી વફાત :

મુન્દર્જા બાલા હાલતમેં જબ બની ઈસ્રાઈલ 'તય્હ'કે મૈદાનમેં ફિરતે ફિરાતે પહાળકી ઉસ ચોટીકે કરીબ પહુંચે જો 'હૂર'કે નામસે મશ્હૂર થી તો હઝરત હારૂન અલય્હિસ્સલામકો પૈગામે અજલ (મૌતઓ) પહુંચા વહ ઔર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ અલ્લાહકે હુકમસે 'તૂર' પર ચળ્હ ગએ ઔર વહીં કુછ રોઝ ઈબાદતે ઈલાહીમેં મસ્રૂફ રહે ઔર જબ હઝરત હારૂન અલય્હિસ્સલામકા વહાં ઈન્તેકાલ હો ગયા તબ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઉન્કી તજહીઝો તકફીન (કફન દફન)કે બા'દ નીચે ઉતરે ઔર બની ઈસ્રાઈલકો હારૂન અલય્હિસ્સલામકી વફાતસે મુત્તલઅ કિયા.

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી વફાત :

હઝરત અબૂ હુરૈરા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે મર્વી એક હદીષકે મુતાબિક જબ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી વફાતકા વક્ત કરીબ આયા તો મૌતકા ફરિશ્તા ઉન્કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા, ફરિશ્તેસે કુછ ગુફ્તગૂકે બા'દ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને હક તઆલાસે અર્ઝ કિયા કે અગર તવીલસે તવીલ ઝિંદગીકા આખરી નતીજા મૌત હી હે તો ફિર વહ શૈ આજ હી ક્યૂં ન

આ જાએ ઔર દુઆ કી કે એ ઈલાહુલ્આલમીન ઈસ આખરી વક્તમેં અર્ઝે મુકદ્દસકે કરીબ કર દે. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી દુઆકે મુતાબિક ઉન્કી કબ્ર અરીહા[1] કી બસ્તીમેં કષીબે અહમર (સુર્ખ ટીલા) પર વાકેઅ હે. જિસ્કા ઝિક્ર એક હદીષમેં ભી આયા હે. વાઝેહ હે કે મૈદાન "તય્ય"કે સબસે કરીબ વાદીએ મુકદ્દસકા ઈલાકા અરીહાકી બસ્તી હે ગોયા અલ્લાહ પાકને ઉન્કી આખરી દુઆકો ભી શર્ફે કબૂલિયત બખ્શા.

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનએ નુબુવ્વતકે મુતાબિક દીગર વાકિઆત

ઝબ્હે બકરાકા વાકિઆ :

એક મર્તબા ઐસા હુવા કે બની ઈસ્રાઈલમેં એક કત્લ હો ગયા મગર કાતિલકા પતા ન લગા આખિર શુબાને તોહમતકી શકલ ઈખ્તિયાર કર લી ઔર ઈખ્તિલાફે બાહમીકી ખૌફનાક સૂરત પૈદા હો ગઈ. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને અલ્લાહ તઆલાકી જાનિબ રૂજૂઅ કિયા ઔર અર્ઝ કિયા કે ઈસ વાકિએને કૌમમેં સખ્ત ઈખ્તિલાફ રૂનુમા કર દિયા હે. તૂ ખૂદ અલિમો હકીમ હે મેરી મદદ ફર્મા અલ્લાહ તઆલાને હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામસે ફર્માયા કે ઉન્સે કહો કે પહલે એક ગાય ઝબહ કરે ઔર ઉસ્કે બા'દ ગાયકે એક હિસ્સેકો મકતૂલ (કત્લ કિએ હૂએ)કે જિસ્મસે મસ કરેં પસ અગર વહ ઐસા કરેંગે તો હમ ઉસ્કો ઝિંદગી બખ્શ દેંગે ઔર યહ મુઆમલા વાઝેહ હો જાએગા. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને બની ઈસ્રાઈલસે જબ 'ઝબહે બકરા (ગાયકે ઝબ્હ)'કે મુતઅલ્લિક ફર્માયા તો ઉન્હોંને અપની કજ બહષી (ટેઢી બહષ) ઔર હિલા જૂઈકી ખસલતકે મુતાબિક બહષ શુરૂઅ કર દી ઔર કહને લગે મૂસા અલય્હિસ્સલામ ક્યા તૂ હમસે મઝાક કરતા હે ? યા'ની મકતૂલકે વાકિએસે ઝબહે બકરાસે ક્યા તા'લ્લુક ? અચ્છા અગર વાકઈ યહ અલ્લાહકા

---

૧. અરીહાકો બરીહૂ ભી કહા ગયા હે ઔર આજ કલ (Jericho) કહા જાતા હે. યહ જગહ દરિયાએ ઉર્દુનકે મગ્રિબમેં યરૂશલમકે ચંદ મીલકે ફાસ્લે પર હે ઔર યહાં એક કબ્ર "નબી મૂસા અલય્હિસ્સલામ"કે નામસે મા'રૂફ હે.

હુકમ હે તો વહ ગાય કૈસી હો ? ઉસ્કા રંગ કૈસા હે ? ઉસ્કી ઔર તફસીલ સિફાત મા'લૂમ હોની ચાહિએ.

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને જબ વહીએ ઈલાહીકે ઝરીએ ઉન્કે તમામ સવાલાતકે જવાબાત દે દિએ ઔર હીલાજૂઈકા ઉન્કે લિએ કોઈ મૌકા બાકી ન રહા. તબ વહ તા'મીલે હુકમ પર આમાદા હૂએ ઔર વહીએ ઈલાહીકે મુતાબિક મુઆમલા સરઅંજામ દિયા. અલ્લાહ તઆલાકે હુકમસે વહ મકતૂલ ઝિંદા હો ગયા ઔર ઉસ્ને તમામ વાકિઆ પૂરા પૂરા બયાન કર દિયા, ઈસ તરહ ન સિર્ફ કાતિલકા પતા ચલ ગયા બલ્કે કાલિતકો ભી ઈકરાર કિએ બગૈર ચારા ન રહા ઔર આપસમેં ઈખ્તિલાફાત દૂર હો કર ઈસ મુઆમ્લેકા ખૂશ ઉસ્લૂબીસે ખાતમા હો ગયા. કુર્આને અઝીઝને ઈસ વાકિએસે મુતઅલ્લિક સિર્ફ ઉસી કદર બતલાયા હે ઔર બિલાશુબા યહ વાકિઆ અલ્લાહ તઆલાકે ઉન મુસલ્સલ નિશાનિયોંમેંસે એક "નિશાન" થા જો યહૂદકી સખ્ત ઔર તંગ તબીઅત વ ખસ્લતકે મુકાબલેમેં તાઈદે હકકે લિએ હિકમતે ઈલાહીકે પેશે નઝર ઝુહૂરમેં આયા.

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર કારૂન :

બની ઈસ્રાઈલમેં એક બહુત બળા મુતમવ્વલ (માલવાલા) શખ્સ થા[1] કુર્આને અઝીઝને ઉસ્કા નામ કારૂન બતાયા હે ઉસ્કે ખઝાને ઝરોં જવાહિર (સોને મોતિયોં)સે પૂર થે ઔર કવી હૈકલ મઝદૂરોંકી જમાઅત બમુશ્કિલ ઉસ્કે ખઝાનોંકી કુંજીયાં (ચાબિયાં) ઉઠા સકતી થી ઈસ તમૂલ (માલવાલા) ઔર શર્માયાદારીને ઉસ્કો બેહદ મગરૂર બના દિયા થા. કારૂન દોલતકે નશેમેં ઈસ કદર ચોર થા કે હકમેં અઝીઝોં, કરાબતદારોં ઔર કૌમકે અફરાદકો હકીર ઔર ઝલીલ સમઝતા ઔર ઉન્સે હકારતકે સાથ પેશ આતા થા.

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કી કૌમને એક મર્તબા ઉસ્કો નસીહત કી કે અલ્લાહ તઆલાને તુઝકો બેશુમાર દોલતો ષરવત બખ્શી હે ઔર ઈઝ્ઝતો હશમત અતા ફર્માઈ હે લિહાઝા ઉસ્કા શુક્ર અદા કર ઔર માલી હુકૂક "ઝકાતો સદકાત" દે કર ગુરબાર, ફુકરા ઔર મસાકીનકી મદદ કર,

---

૧. મુફસ્સિરીનકા ખયાલ યહ હે કે કારૂન મૂસા અલય્હિસ્સલામકા ચચાઝાદ ભાઈ થા જબકે મુઅર્રિખીન કહતે હેં કે વહ ફિરઔનકા દરબારી મુલાઝિમ થા ઔર દોલતકા યહ અંબાર ઉસ્ને વહીં જમઅ કિયા થા.

અલ્લાહકો ભૂલ જાના ઔર ઉસ્કે અહકામકે ખિલાફવર્ઝી કરના, અખ્લાકો શરાફત દોનોં લિહાઝસે સખ્ત નાશુક્રી ઔર સર્કશી હૈ, ઉસ્કી દી હૂઈ ઈઝ્ઝતકા સીલા યહ નહીં હોના ચાહિએ કે તૂ કમઝોરો ઔર ઝઈફોંકો હકીરો ઝલીલ સમઝને લગે ઔર નખ્વતો પિંદાર (ઘમંડ)મેં ગરીબો ઔર અઝીઝોકે સાથ નફરતસે પેશ આએ.

કારૂનકે જઝબએ અનાનિયત (ઘમંડ)કો હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી યહ નસીહત પસંદ ન આઈ ઔર ઉસ્ને મગરૂરાના અંદાઝમેં કહા : મૂસા અલય્હિસ્સલામ મેરી યહ દોલતો ષરવત તેરે ખુદાકી અતાકિર્દા નહીં હૈ, યહ તો મેરે અકલી તર્જુબો ઔર ઈલ્મી કાવિશોંકા નતીજા હૈ તર્જુમા : યહ તો મેરે ઈલ્મો હુનરકી વજહસે મુઝે મિલા "મૈં તેરી નસીહત માન કર અપની દોલતકો ઈસ તરહ બર્બાદ નહીં કર સકતા."

મગર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ બરાબર અપને ફર્ઝે તબ્લીગકો અંજામ દેતે ઔર કારૂનકો રાહે હિદાયત દિખાતે રહે, કારૂન જબ યહ દેખા કે મૂસા અલય્હિસ્સલામ કિસી તરહ પીછા નહીં છોળતે તો ઉન્કો ઝિચ (કમઝોર) કરને ઔર અપની દોલતો હશમતકે મુઝાહરેસે મર્ઉબ કરનેકે લિએ એક દિન બળે કર્રો ફરકે સાથ નિકલા.

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ બની ઈસ્રાઈલકે મજમેમેં પૈગામે ઈલાહી સુના રહે થે કે કારૂન એક બળી જમાઅત ઔર ખાસ શાનો સોકત ઔર ખઝ્રાનોંકી નુમાઈશકે સાથ સામનેસે ગુઝરા, ઈશારા યહ થા કે અગર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી તબ્લીગકા યહ સિલ્સિલા યૂં હી જારી રહા તો મેરી એક કષીર જુથ (બળા જથ્થા) રખતા હૂં ઔર ઝર્રો જવાહિર ભી માલિક હૂં લિહાઝા ઉન દિનોં હથિયારોંકે ઝરીએ મૂસા અલય્હિસ્સલામકો શિકસ્ત દે કર રહૂંગા.

બની ઈસ્રાઈલને જબ કારૂનકી ઈસ દુન્યવી ષુર્વતો અઝમતકો દેખા તો ઉન્મેંસે કુછ આદમિયોંકે દિલોંમેં ઈન્સાની કમઝોરીને યહ જઝબા પૈદા કિયા કે વહ બેચેન હો કર યહ દુઆ કરને લગે : "એ કાશ ! યહ દોલતો ષરવત ઔર અઝમતો શોકત હમકો ભી નસીબ હોતી" મગર બની ઈસ્રાઈલકે અરબાબે બસીરત વ અહલે ઈલ્મને ફૌરન મુદાખલત કી ઔર ઉન્સે કહને લગે. "ખબરદાર ! ઈસ દુન્યવી ઝેબો ઝિનત પર ન જાના ઔર ઉસ્કે લાલચમેં ગિરફતાર ન હો બેઠના, તુમ અન્કરીબ દેખોગે કે ઈસ દોલતો ષુર્વતકા અંજામે

બદ કૈસા હોનેવાલા હે !''

આખિરકાર જબ કારૂનને કિબ્રો નખ્વતકે ખૂબ ખૂબ મઝાહરે કર લિએ ઔર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર બની ઈસ્રાઈલકે મુસલમાનોંકી તહકીરો તઝલીલમેં કાફીસે ઝિયાદા ઝોર ઔર સર્ફ કર દિયા તો અબ ગૈરતે હક હર્કતમેં આઈ ઔર પાદાશે અમલકે ફિત્રી કાનૂનને અપના હાથ આગે બળ્હાયા ઔર કારૂન ઔર ઉસ્કી દોલત પર અલ્લાહકા યહ અટલ ફેસ્લા નાતિક (બોલતા) કર દિયા. فخسفنا به و بداره الارض હમને કારૂન ઔર ઉસ્કે સર્માયા કદાહકો ઝમીનકે અંદર ઢસા દિયા'' ઔર બની ઈસ્રાઈલકી આંખો દેખતે ન ગુરૂર બાકી રહા ઔર ન સામાને ગુરૂર સબકો ઝમીનને નીગલ કર ઈબ્રતકા સામાન મુહિય્યા કર દિયા, કુર્આને અઝીઝને મુતઅદ્દદ મુકામાત પર ઈસ વાકિએકો મુફસ્સલ ઔર મુજમલ બયાન કિયા હે :–

તર્જમા : ''ફિર હમને કારૂન ઔર ઉસ્કે મહલકો ઝમીનમેં ઢસા દિયા પસ ઉસ્કે લિએ કોઈ જમાઅત મદદગાર ષાબિત ન હૂઈ જો અલ્લાહકે અઝાબસે ઉસ્કો બચાએ ઔર વહ બેચારો મદદગાર હી રહ ગયા'' [કસસ ૨૮/ ૮૧]

કારૂનકા વાકિઆ કબ પેશ આયા :

ઉલમાએ તફસીર ઈસ્મેં મુતરદ્દદ હેં કે કારૂનકા વાકિઆ કબ પેશ આયા. મિસ્રમેં ફિરઔનકે ડૂબનેસે પહલે યા મૈદાન ''તય્ય''મેં ગર્કે ફિરઔનકે બા'દ, કુર્આને અઝીઝને ઈસ વાકિએકો ગર્કે ફિરઔનસે મુતઅલ્લિક વાકિઆતકે બા'દ બયાન કિયા હે. લિહાઝા હમારે નઝદીક યહ વાકિઆ મૈદાન ''તય્ય''કા હે.

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર ખિઝર અલય્હિસ્સલામ :

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે વાકિઆતે ઝિંદગીમેં એક અહમ વાકિઆ ઉસ મુલાકાતકા હે જો ઉન્કે ઔર એક સાહિબે બાતિનકે દરમિયાન હૂઈ ઔર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ઉન્સે આલમે તકવિનાતકે બા'ઝ રમૂઝ વ અસ્રાર (ભેદ) મા'લૂમ કિએ. ઈસ મુલાકાતકા ઝિક્ર તફસીલકે સાથ સૂરએ કહફમેં કિયા ગયા હે ઔર બુખારીમેં ઈસ વાકિએકે મુતઅલ્લિક બા'ઝ મઝીદ તફસીલાત મઝકૂર હે. બુખારીમેં સઈદ બિન જુબૈર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે રિવાયત હે કે ઉન્હોંન હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે અર્ઝ કિયા નોફ બકાલી કહતા હે કે મૂસા અલય્હિસ્સલામ સાહિબે ખિઝર, મૂસા અલય્હિસ્સલામ સાહિબે બની ઈસ્રાઈલ નહીં હે યહ એક દૂસ્રે

મૂસા અલયહિસ્સલામ હૈં. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા દુશ્મને ખુદા ઝૂટ કહતા હે. મુઝસે ઉબૈ બિન કઅબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને હદીષ બયાન કી હે કે ઉન્હોંને રસૂલે કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમસે સુના હે, ઈર્શાદ ફર્માતે થે કે "એક રોઝ હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામ બની ઈસ્રાઈલકો ખિતાબ ફર્મા રહે થે કે કિસી શખ્સને દરયાફ્ત કિયા, ઈસ ઝમાનેમેં સબસે બળા આલિમ કોન હે ? હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામને ફર્માયા મુજે અલ્લાહને સબસે ઝિયાદા ઈલ્મ અતા ફર્માયા હે. અલ્લાહ તઆલાકો ઉન્કી યહ બાત પસંદ ન આઈ ઔર ઉન પર ઈતાબ હુવા કે તુમ્હારા મન્સબ તો યહ થા કે ઉસ્કો ઈલ્મે ઈલાહીકે સુપુર્દ કરતે ઔર કહતે "વલ્લાહુ અઅલમ" ઔર ફિર વહી નાઝિલ ફર્માઈ કે જહાં દો સમંદર મિલતે હૈં (મજમઉલ્બહરૈન) વહાં હમારા એક બંદા હે જો બા'ઝ ઉમૂરમેં તુઝસે ભી ઝિયાદા આલિમો દાના હે."

હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામને અર્ઝ કિયા "પરવરદિગાર ! તેરે ઈસ બંદે તક રસાઈકા ક્યા તરીકા હે ? અલ્લાહ તઆલાને ફર્માયા હે કે મછલીકો અપને તોશેદાનમેં રખ લો પસ જિસ મુકામ પર વહ મછલી ગુમ હો જાએ ઉસી જગહ વહ શખ્સ મિલેગા, હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામને મછલીકો તોશેદાનમેં રખ્ખા ઔર અપને ખલિફા યુશઅ બિન નૂનકો સાથ લે કર "મર્દે સાલેહ"કી તલાશમેં રવાના હો ગએ. જબ ચલતે ચલતે એક મુકામ પર પહુંચે તો દોનોં પથ્થર પર સર રખ કર સો ગએ, મછલીમેં ઝિંદગી પૈદા હૂઈ ઔર વહ ઝંબીલસે નિકલ કર સમંદરમેં ચલી ગઈ, મછલી પાનીકે જિસ હિસ્સે પર બહતી હૂઈ ગઈ ઔર વહાં તક ગઈ વહાં પાની બરફ કી તરહ જમ કર એક છોટીસી પગદંડીકી તરહ હો ગયા ઐસા મા'લૂમ હોતા થા કે સમંદરમેં એક લકીર યા ખત ખીંચા હુવા હે.

યહ વાકિઆ યુશઅ બિન નૂન અલયહિસ્સલામને દેખ લિયા થા ક્યૂંકે વહ હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામસે પહલે બેદાર હો ગએ થે મગર જબ મૂસા અલયહિસ્સલામ બેદાર હૂએ તો ઉન્સે ઝિક્ર કરના ભૂલ ગએ ઔર ફિર દોનોંને અપના સફર શુરૂઅ કર દિયા ઔર ઉસ દિન રાતમેં આગે હી બઢતે ગએ, જબ દૂસ્રા દિન હુવા તો હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામને ફર્માયા કે અબ તકાન ઝિયાદા મહસૂસ હોને લગા વહ મછલી લાઓ તાકે ભૂક રફઅ કરેં. નબીએ

કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફર્માયા "હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો અલ્લાહ તઆલાકી બતાઈ હૂઈ મંઝિલે મકસૂદ તક પહુંચનેમેં કોઈ તકાન નહીં હુવા થા મગર મંઝિલસે આગે ગલતીસે નિકલ ગએ તો અબ તકાન ભી મહસૂસ હોને લગા" યુશઅ બિન નૂન અલય્હિસ્સલામને કહા કે આપકો મા'લૂમ રહે કે જબ હમ (સખરા) પથ્થરકી ચટ્ટાન પર થે તો વહીં મછલીકા યહ તઅજ્જુબખેઝ વાકિઆ પેશ આયા કે ઉસ્મેં હર્કત પૈદા હૂઈ ઔર વહ ઝંબીલમેંસે નિકલ સમંદરમેં ચલી ગઈ ઔર ઉસ્કી રફતાર પર સમંદરમેં રાસ્તા બનતા ચલા ગયા, મેં આપસે યહ વાકિઆ કહના બિલ્કુલ ભૂલ ગયા યહ ભી શૈતાનકા એક ચર્કા થા.

"નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફર્માયા કે સમંદરકા વહ ખત મછલીકે લિએ "સર્બ (રાસ્તા)" થા ઔર મૂસા અલય્હિસ્સલામ વ યુશઅ અલય્હિસ્સલામકે લિએ "અજબ" (તઅજ્જુબખેઝ બાત).

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા કે જિસ મુકામકી હમકો તલાશ હે વહ વહી મુકામ થા ઔર યહ કહ કર દોનોં ફિર એક દૂસ્રેસે બાત ચીત કરતે હૂએ ઉસી રાહ પર લોટે ઔર ઉસ "સખ્રા" (પથ્થરકી ચટ્ટાન) તક જા પહુંચે.

વહાં પહુંચે તો દેખા કે ઈસ જગહ ઉમ્દા લિબાસ પહને હૂએ એક શખ્સ બેઠે હેં. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ઉન્કો સલામ કિયા ઉસ શખ્સને કહા કે તુમ્હારી ઈસ સરઝમીનમેં "સલામ" કહાં ? (યા'ની ઈસ સરઝમીનમેં તો મુસલમાન નહીં રહતે) યહ ખિઝર અલય્હિસ્સલામ થે. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને કહા, હાં ! મેં તુમસે વહ ઈલ્મ હાસિલ કરને આયા હૂં જો અલ્લાહને તુમ્હીંકો બખ્શા હે. ખિઝર અલય્હિસ્સલામને કહા ! "તુમ મેરે સાથ રહ કર ઈન મુઆમલાત પર સબ્ર ન કર સકોગે" એ મૂસા અલય્હિસ્સલામ અલ્લાહ તઆલાને મુઝકો વહ તકવીની રુમૂઝો ઈસ્રારકા વહ ઈલ્મ અતા કિયા હે જો તુમકો નહીં દિયા ગયા ઔર ઉસ્ને તુમકો (શરીઅતકા ઈલ્મકા) વહ ઈલ્મ અતા ફર્માયા હે જો મુઝકો અતા નહીં હુવા. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને કહા "ઈન્શાઅલ્લાહ આપ મુઝકો સાબિરો ઝાબિત પાએંગે ઔર મેં આપકે ઈર્શાદકી કતઅન ખિલાફ વર્ઝી નહીં કરુંગા." હઝરત ખિઝર અલય્હિસ્સલામને કહા તો ફિર શર્ત યહ હે કે જબ આપ મેરે સાથ રહેં તો કિસી મુઆમ્લેકે મુતઅલ્લિક ભી જિસ્કો આપકી નિગાહેં દેખ રહી હો મુઝસે કોઈ

સવાલ ન કરે, મૈં ખૂદ આપકો ઉન્કી હકીકત બતા દૂંગા. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને મંઝૂર કર લિયા ઔર દોનોં એક જાનિબકો રવાના હો ગએ.

જબ સમંદરકે કિનારે પહુંચે તો સામનેસે એક કશ્તી નઝર આઈ. હઝરત ખિઝર અલય્હિસ્સલામને મલ્લાહોંસે કિરાયા પૂછા વહ ખિઝર અલય્હિસ્સલામકો પહેચાનતે થે લિહાઝા ઉન્હોંને કિરાયા લેનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર ઈસ્રાર કરકે દોનોંકો કશ્તી પર સવાર કર લિયા ઔર કશ્તી રવાના હો ગઈ, અભી ચલે હૂએ ઝિયાદા અર્સા નહીં હુવા થા કે હઝરત ખિઝર અલય્હિસ્સલામને કશ્તીકે સામનેવાલે હિસ્સેકા એક તખ્તા ઉખાળ કર કશ્તીમેં સુરાખ કર દિયા, હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામસે ઝબ્ત ન હો સકા ખિઝર અલય્હિસ્સલામસે કહને લગે કશ્તીવાલોંને યહ એહસાન કિયા કે આપકો ઔર મુઝકો મુફ્ત સવાર કર લિયા ઔર આપને ઉસ્કા યહ બદલા દિયા કે કશ્તીમેં સુરાખ કર દિયા કે સબ કશ્તીવાલે કશ્તી સમેત ડૂબ જાએં યહ તો બહુત નાઝેબા બાત હૂઈ ! હઝરત ખિઝર અલય્હિસ્સલામને કહા મૈંને તો પહલે હી કહા થા કે આપ મેરી બાતોં પર સબ્ર ન કર સકેંગે. આખિર વહી હુવા, હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા કે મુઝે વહ બાત બિલ્કુલ ફરામોશ હો ગઈ ઈસ લિએ આપ ભૂલ ચૂક પર મુવાખઝા ન કરેં ઔર મેરે મુઆમ્લેમેં સખ્તગીરીસે કામ ન લેં. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફર્માયા હે કે : યહ પહલા સવાલ વાકઈ મૂસા અલય્હિસ્સલામકી ભૂલકી વજહસે થા, ઉસી અષ્નામેં એક ચિળીયા કશ્તીકે કિનારે આ કર બેઠી ઔર પાનીમેં ચોંચ ડાલ કર એક કત્રા પાની પી લિયા, હઝરત ખિઝર અલય્હિસ્સલામને તશ્બીહ દેતે હૂએ કહા કે બિલાશુબા ઈલ્મે ઈલાહીકે મુકાબલેમેં મેરા ઔર તુમ્હારા ઈલ્મ ઐસા હી બેહકીકત હે જૈસા કે સમંદરકે સામને યહ કતરા.

કશ્તી કિનારે લગી ઔર દોનોં ઉતર કર એક જાનિબ રવાના હો ગએ. સમંદરકે કિનારે કિનારે જા રહે થે કે મૈદાનમેં કુછ બચ્ચે ખેલ રહે થે. હઝરત ખિઝર અલય્હિસ્સલામ આગે બળ્હે ઔર ઉન્મેંસે એક બચ્ચેકો કત્લ કર દિયા. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો ફિર સબ્ર ન રહા ફર્માને લગે "નાહક એક માસૂમ જાનકો આપને માર ડાલા" યહ તો બહુત હી બૂરા કિયા ? હઝરત ખિઝર અલય્હિસ્સલામને કહા : મૈં તો શુરૂઅ હી મેં કહ ચુકા થા કે આપ મેરે સાથ સબ્રો ઝબ્તસે કામ ન લે સકેંગે. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ

સલ્લમને ફર્માયા "ચૂંકે યહ બાત પહલી બાતસે ભી ઝિયાદા સખ્ત થી ઈસ લિએ મૂસા અલય્હિસ્સલામ સબ્રો ઝબ્ત કરનેમેં માઝૂર થે" હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા ખૈર ઈસ મર્તબા ઔર નઝર અંદાઝ કર દીજિએ, ઈસ્કે બા'દ ભી અગર મુઝે સબ્ર ન હો સકા તો ફિર ઉઝરકા કોઈ મૌકા નહીં રહેગા ઔર ઈસ્કે બા'દ આપ મુઝસે અલાહિદા હો જાઈએગા. ગર્ઝ ફિર દોનોં રવાના હો ગએ ઔર ચલતે ચલતે એક ઐસી બસ્તીમેં પહુંચે વહાંકે બાશિંદે ખૂશએશ ઔર મેહમાનદારીકે હર તરહ કાબિલ થે મગર દોનોંકી મુસાફિરાના દરખ્વાસ્ત પર ભી ઉન્કો મેહમાન બનાનેસે ઈન્કાર કર દિયા થા. યહ અભી બસ્તી હી મેંસે ગુઝર રહે થે કે ખિઝર અલય્હિસ્સલામ એક ઐસે મકાનકી જાનિબ બઢે જિસ્કી દીવાર કુછ ઝુકી હૂઈ થી ઔર ઉસ્કે ગિર જાનેકા અંદેશા થા, હઝરત ખિઝર અલય્હિસ્સલામને ઉસ્કો હાથકા સહારા દિયા ઔર દીવારકો સિધા કર દિયા હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ફિર હઝરત ખિઝર અલય્હિસ્સલામકો ટોકા ઔર ફર્માને લગે કે "હમ ઈસ બસ્તીમેં મુસાફિર વારિદ હૂએ મગર ઉસ્કે બસનેવાલોંને ન મેહમાનદારી કી ઔર ન ટિકનેકો જગહ દી આપને યહ ક્યા કિયા ! ઉસ્કે એક બાશિંદેકી દીવારકો બગૈર ઉજરત દુરૂસ્ત કર દિયા અગર કરના હી થા તો ભૂક પ્યાસકો દૂર કરનેકે લિએ કુછ ઉજરત હી તે કર લેતે" હઝરત ખિઝર અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા "અબ મેરી ઔર તમ્હારી જુદાઈકા વક્ત આ ગયા" هٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَ بَيْنِكَ ઔર ફિર ઉન્હોંને હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો ઈન તીનોં મુઆમ્લેકે હકાઈકકો સમઝાયા ઔર બતાયા કે યહ સબ મિન્જાનિબિલ્લાહ વહ બાતેં થી જિન પર આપ સબ્ર ન કર સકે.

હઝરત ખિઝર અલય્હિસ્સલામસે મુતઅલ્લિક અહમ બાતેં :

હઝરત ખિઝર અલય્હિસ્સલામસે મુતઅલ્લિક ચંદ બાતેં કાબિલે ઝિક્ર હે : (૧) ખિઝર અલય્હિસ્સલામ નામ હે યા લકબ (૨) ખિઝર અલય્હિસ્સલામ ફકત અબ્દે સાલેહ હેં યા વલી હેં યા નબી યા રસૂલ ? (૩) ઉન્કો હયાતે અબદી હાસિલ હે યા વફાત પા ચુકે ? (૪) મજમઉલ્બહરૈન (મુલાકાતકી જગહ) કહાં હે ? (૫) હઝરત ખિઝર અલય્હિસ્સલામકા મુકામ વ મર્તબા ક્યા હે ?...

૧. કુર્આને અઝીઝમેં ન હઝરત ખિઝર અલય્હિસ્સલામકા નામ મઝકૂર હે ઔર ન લકબ બલ્કે "હમારે ખાસ બંદોમેંસે એક બંદા" કહ કર ઝિક્ર કિયા ગયા હે. બુખારી વ મુસ્લિમકી સહીહ અહાદીષમેં ખિઝર અલય્હિસ્સલામ

કહ કર ઝિક્ર હુવા હે ન યહ કહા જા સકતા હે કે ખિઝર નામ હે ઔર ન યહ કે ખિઝર લકબ હે ઔર યહ તસ્રીહ ઝરૂરી ભી નહીં.

૨. રાજેહ કોલ યહ હે કે વહ નબી થે. કુર્આને અઝીઝને જિસ અંદાઝમેં ઉન્કે શર્ફકા ઝિક્ર કિયા હે વ મુકામે નુબુવ્વત પર ભી સાદિક અતા હે ઔર મુકામે વિલાયત ઉસ્સે બહુત ફિરોતર હે.

૩. ઉલમાએ મુહક્કિકીનકી સહીહ રાઈ યહ હે કે વહ વફાત પા ચુકે હેં, ક્યૂં કે ઈસ દુન્યામેં મૌત અમ્રે હક હે :

તર્જમા : "ઔર એ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ હમને તુઝસે પહલે ભી કિસી બશરકો હયાતે અબદી અતા નહીં કી." [અંબિયા/ ૩૪]

૪. "મજમઉલ્બહરૈન"કે મુતઅલ્લિક હઝરત ઉસ્તાદ અલ્લામા સય્યદ મુહમ્મદ અન્વર સાહ કુદસિસીર્રહુ ફર્માતે હેં કે યહ મુકામ વહ હે જો આજ કલ "ઉકબા"કે નામસે મશ્હૂર હે.

૫. હઝરત ખિઝર અલય્હિસ્સલામકા મુકામ : કુર્આને અઝીઝને ઈસ વાકિએકે શુરૂઅમેં ખિઝર અલય્હિસ્સલામકે "ઈલ્મ"કે મુતઅલ્લિક કહા હે وعلمنى من لدنى علما તર્જમા : "ઔર હમને ઉસ્કો અપને પાસસે ઈલ્મ અતા કિયા" [અલ્કહફ/ ૬૫] ઔર કિસ્સેકે આખિરમેં ખિઝર અલય્હિસ્સલામકા યહ કોલ નકલ કિયા હે وما فعلته عن امرى તર્જમા : "મૈંને ઈસ સિલ્સિલએ વાકિઆતકો અપની જાનિબસે નહીં કિયા" [અલ્કહફ/ ૮૨] તો ઈન દોનોં જુમ્લોંસે મા'લૂમ હોતા હે કે અલ્લાહ તઆલાને ખિઝર અલય્હિસ્સલામકો બા'ઝ અશ્યાકે હકાઈકકા ઈલ્મ અતા ફર્માયા થા જો તકવીની રૂમૂઝો અસ્રાર ઔર બાતિની હકાઈકસે મુતઅલ્લિક હે ઔર યહ એક ઐસા મુઝાહરા થા જિસ્સે અલ્લાહ તઆલાને અહલે હક પર વાઝેહ કર દિયા કે અગર મરને ઔર જીનેકે આલમકે તમામ હકાઈકસે ઈસી તરહ પર્દા ઉઠા દિયા જાએ જિસ તરહ બા'ઝ હકાઈકકો ખિઝર અલય્હિસ્સલામકે લિએ બેપર્દા કર દિયા ગયા થા તો ઈસ આલમકે તમામ અહકામ હી બદલ જાએં ઔર અમલકી આઝમાઈશોંકા યહ સારા કારખાના દરહમ બર્હમ હો કર રહ જાએ મગર દુન્યા આ'માલકી આઝમાઈશગાહ હે ઈસ લિએ "તકવીની હકાઈક" પર પર્દા પળા રહના ઝરૂરી હે તાકે હકકો બાતિલકી પેહચાનકે લિએ જો તરાઝુ કુદરતે ઈલાહીમેં મુકર્રર કર દિયા હે વહ બરાબર અપના કામ અંજામ દેતા રહે.

જહાં તક હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામકા તઅલ્લુક હે તો તમામ કમાલાત નુબુવ્વતો રિસાલતકે એ'તિબારસે હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામકા કયામ હઝરત ખિઝર અલયહિસ્સલામકે મુકામસે બહુત બુલંદ હે, કયૂંકે વહ અલ્લાહકે નબી ભી હેં ઔર જલીલુલ્કદ્ર રસૂલ ભી, સાહિબે શરીઅત ભી હે ઔર સાહિબે કિતાબ ભી ઔર રસૂલોંમેં ઉલુલ્અઝ્મ રસૂલ હે. પસ હઝરત ખિઝર અલયહિસ્સલામકા વહ જુઝઈ ઈલ્મ તકવીનકે અસ્રારસે તઅલ્લુક રખતા થા જો હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામકે જામેઅ ઈલ્મી તશ્રીઈ પર ફાઈક નહીં હો સકતા.

હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામ ઔર ઈઝાએ બની ઈસ્રાઈલ :

ગુઝિશ્તા સફહાતમેં જિન વાકિઆતકા ઝિક્ર કિયા ગયા હે ઉન્સે યહ બાત વાઝેહ હો ચુકી હે કે બની ઈસ્રાઈલને હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામકો કોલ ઔર અમલ દોનોં તરીકોંસે સખ્ત અઝિય્યતેં પહુંચાઈ હત્તા કે બોહતાન તરાઝી ઔર તોહમત તરાશીસે ભી બાઝ નહીં આએ, લેકિન કુર્આને અઝીઝને ઈન વાકિઆતકે અલાવા જિન્કા ઝિક્ર સફહાતે ગુઝિશ્તામેં આ ચુકા હે. સૂરએ અહઝાબ ઔર સૂરએ સફમેં હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામકે સાથ બની ઈસ્રાઈલકી ઈઝા રસાની પર મઝમ્મત કરતે હૂએ કહા હે :

તર્જમા : "એ ઈમાનવાલો તુમ ઉન બની ઈસ્રાઈલકી તરહ ન બનો જિન્હોંને મૂસા અલયહિસ્સલામકો ઈઝા પહુંચાઈ !" [અલ્અહઝાબ/ ૬૯]

તર્જમા : "ઔર જબ મૂસા અલયહિસ્સલામને અપની કૌમસે કહા કે એ કૌમ ! તૂ કિસ લિએ મુઝકો ઈઝા પહુંચાતી હે જબકે તુઝકો મા'લૂમ હે કે મેં તુમ્હારી જાનિબ અલ્લાહકા ભેજા હુવા રસૂલ હૂં." [અસ્સફ/ ૫]

ઈસ બારેમેં યહ બહષ કી ગઈ હે કે યહાં જિસ તકલીફ તઝકરા કિયા ગયા હે કયા ઉસ્સે વહી હાલાત મુરાદ હે જો બની ઈસ્રાઈલકી સર્કશીસે મુતઅલ્લિક હે યા ઉન્કે અલાવા કિસી ઔર ખાસ વાકિએકી જાનિબ ઈશારા હે. ઈસ બહષમેં સહીહ મસ્લક યહ હે કે જબ કુર્આને અઝીઝને હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામસે મુતઅલ્લિક ઈઝાકે વાકિએકો મુજમલ બયાન કિયા હે તો હમારે લિએ ભી યહી મુનાસિબ હે કે ઉસ્કો કિસી વાકિએસે મુતઅલ્લિક ન કરેં ઔર જિસ હિકમતો મસ્લેહતકી બીના પર અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કો મુજમલ રખના મુનાસિબ સમઝા હમ ભી ઉસી પર ઈકિતફા કરેં.

યૌમે સબ્ત :

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામને અપની ઉમ્મતમેં ઈબાદતો ઈલાહીકે હફતેકે સાત દિનોંમેંસે જુમ્આકા દિન મુકર્રર ફર્માયા થા. હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામકે ઝમાનેમેં બની ઈસ્રાઈલને ઈસ્રાર કિયા કે જુમ્આકે બજાએ હફતા (શનીચર)કા દિન ઈબાદતો બર્કતકે લિએ મુકર્રર કિયા જાએ. બની ઈસ્રાઈલકે ઈસ્રાર પર વહીએ ઈલાહીને હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામકો ખબર દી કે ઉન્કા મુતાલબા મંઝૂર કરતે હૂએ હફતા (શનીચર) જુમ્આકા કાઈમ મકામ બનાયા જાતા હે લેકિન :

તર્જમા : "ઔર હમને ઈન (બની ઈસ્રાઈલ)સે કહા : સબ્ત (હફતા)કે બારેમેં હદસે ન ગુઝરના (ખિલાફ વર્ઝી ન કરના) ઔર હમને ઉન્સે ઉસ્કે મુતઅલ્લિક સખ્ત અહદો પૈમાન લિયા." [અન્નિસાઅ/ ૧૫૪]

હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામકે ઝમાનએ નુબુવ્વતસે મુતઅલ્લિક દીગર ઉમૂર

ફિરઔન જદીદ તહકીકકી રોશનીમેં :

મિસ્રી દારુલ્આસારકે મુસવ્વિર ઔર અસરી વ જહરી તહકીકકે નામવર આલિમ અહમદ યુસૂફ આફંદીકી તહકીકકા ખુલાસા યહ હે કે યુસૂફ અલયહિસ્સલામ જબ મિસ્રમેં દાખિલ હૂએ હેં તો યહ ફિરાઈનાકે સોલહવેં ખાનદાનકા ઝમાના થા ઔર ઈસ ફિરઔનકા નામ "અબાબી અલ્અવ્વલ" થા ઔર જિસ ફિરઔનને બની ઈસ્રાઈલકો મસાઈબમેં મુબ્તલા કિયા વહ રઅમેસીસ દોમ (Ramesses II) હો સકતા હે. યહ મિસ્રકે હુક્મરાનોંકા ઉન્નીસવાં ખાનદાન થા. હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામ ઉસ્કે ઝમાનેમેં પૈદા હૂએ ઔર ઉસીકી આગોશમેં પરવરિશ પાઈ. રઅમેસીસ દોમને ઈસ ખૌફસે કહીં બની ઈસ્રાઈલકા યહ અઝિમુશ્શાન કબીલા જો લાખો ઈન્સાનોં પર મુશ્તમિલ થા અંદરૂની બગાવત પર આમાદા ન હો જાએ બની ઈસ્રાઈલકો મુસીબતોંમેં મુબ્તલા કરના ઝરૂરી સમઝા જિન્કા ઝિક્ર તૌરાત ઔર કુર્આને

હકીમમેં કિયા ગયા હે.

રઅમેસીસ દોમને અપની ઝઈફીકે ઝમાનેમેં અપને બેટે મરનિફતા (Merneftah)કો શરીકે હુકૂમત કર લિયા થા. લિહાઝા મરનિફતા હી વહ ફિરઔન હો સકતા હે જો ગર્કે દરિયા હુવા. ઈસ નતીજેકી તાઈદ ઈસ્સે હોતી હે કે મિસ્રી દસ્તૂરકે મુતાબિક મરનિફતાકા અલાહિદા મકબરા નહીં, બલ્કે વહ અઠારવેં ખાનદાનકે ફિરઔનકે મકબરેમેં દફન કિયા ગયા. મિસ્રી અજાઈબખાનેમેં એક નઅશ આજ ભી મહફૂઝ હે ઔર મુહમ્મદ અહમદ અદદીકી કિતાબ "દા'વતુર્રસૂલ ઈલલ્લાહ"કે મુતાબિક ઈસ નઅશકી નાકકે સામનેકા હિસ્સા નદારદ હેં ઐસા મા'લૂમ હોતા હે કે ગાલિબન "દરિયાઈ મછલીને ખરાબ કિયા હે ઔર ફિર ઉસ્કી લાશ ખુદાઈ ફેસ્લેકે મુતાબિક કિનારે પર ફેંક દી ગઈ તાકે :

તર્જમા : "વહ તેરે બા'દ આનેવાલોંકે લિએ (અલ્લાહકા) નિશાન રહે."

[૧૦/ ૯૨]

ફિરઔનકી યહ નાશ આજ ભી દેખનેવાલોંસે કહ રહી હે :

دیکھو مجھے دیدۂ عبرت نگاہ ہو

મોરસ બિકાઈએકા કોલે ફેસલ :

ગર્કે ફિરઔનકા વાકિઆ બહુતસે કદીમ ઔર જદીદ મુહક્કિકીનકે લિએ બહષકા મોઝૂ બના રહા ઔર અબ તક બના હુવા હે. બહુતસી કિતાબેં લિખ્ખી જા ચુકી હે ઔર લિખ્ખી જા રહી હે લેકિન યહ સબ ઈસ વાકિએકી તારીખી ઔર જોગ્રાફિયાઈ હૈષિયત પર ઝોર દેતી હે ઈસ બારેમેં મોરસ બિકાઈએ (Maurice Bucaille) મશ્હૂરો મા'રૂફ ફ્રાંસિસી મુસન્નિફને અપની કિતાબ બાઈબલ, કુર્આન ઔર સાઈન્સ (Bible Quran And Science)મેં તફસીલી બહષ કી હે જો નાઝિરીન મઝીદ મા'લૂમાતકે ખ્વાહિશમંદ હો વહ કિતાબસે જિસ્કા ઉર્દૂ તર્જમા ભી હો ચુકા હે. રૂજૂઅ કર સકતે હેં હમ યહાં સિર્ફ ચંદ બાતેં બયાન કરેંગે.

૧. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ રઅમેસીસ દોમકે ઝમાનેમેં પૈદા હૂએ ઔર ઉસ્કે યહાં ઉન્હોંને પરવરિશ પાઈ.

૨. રઅમેસીસ દોમકા ઈન્તિકાલ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે કયામે

મદયનકે ઝમાનેમેં હો ગયા.

૩. રઅમેસીસ દોમકે બા'દ ઉસ્કા બેટા મરનિફતા તખ્ત નશીન હુવા ઔર કરીબન બારહસો સાલ કબ્લ મસીહ બહરે કુલ્ઝુમમેં ગર્ક હોનેવાલા વહી ફિરઔન હે. બહરે કુલ્ઝુમકો કિસ જગહસે ઉબૂર કિયા ગયા યકીનકે સાથ તઅય્યુન નહીં કિયા જા સકતા.

૪. રઅમેસીસ દોમ ઔર મરનિફતા દોનોંકી નાશે મિસ્રી અજાઈબખાનેમેં મહફૂઝ હે. મોરિસ બકાઈએકી બહષકે ઈખ્તિતામ પર આખરી ચંદ સુતૂર કાબિલે તવજ્જુહ હે.

૫. ફલેકે બહર (સમંદરકા ફટને)કા ઝમાના અંદાઝન બારહસો સાલ કબ્લ મસીહકા હે.

ફલકે બહરસે મુતઅલ્લિક ક્યાસઆરાઈયાં :

વહ હઝરાત જો મઝહબસે મુતઅલ્લિક હર મસ્લેકો "માદ્દિયાત" હી તક મહદૂદ રખના ચાહતે હેં ઔર ઈસ લિએ અલ્લાહકે દિએ હૂએ ઈન નિશાનાત (મો'જિઝાત)કા ભી ઈન્કાર કરતે હેં જો અંબિયાઓ રુસૂલકી સદાકતકી તાઈદ ઔર દલીલમેં ઝુહૂર પઝીર હોતે હેં. યા'ની વહ અલ્લાહકે કિસી ભી ફઅલકો કિસી હાલતમેં ભી ઈસ મહસૂસ ઔર માદ્દી દુન્યાકે અસ્બાબો ઈલલસે મુસ્તસ્ના માન લેનેકો આમાદા નહીં. લિહાઝા હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનએ નુબુવ્વતસે મુતઅલ્લિક ફલકે બહરકે મો'જિઝેસે મુતઅલ્લિક બહુતસી ક્યાસઆરાઈયાં કી ગઈ હે. જિસ્મેં સબસે આમ ખયાલ યહ ઝાહિર કિયા જાતા હે કે યહ મદો જઝ્ર થા લેકિન યહ ભૂલ જાતે હેં કે અગર્ચે સલામત ગુઝરનેવાલોંકી તા'દાદ જો તૌરેતકે મુતાબિક છ લાખસે ઝાઈદ હોતી હે મુબાલિગા પર મબ્ની હે. ફિર ચંદ હઝારકી તો હોગી હી ઔર ઉન્કે હમરાહ સામાન હમલો નકલ ભી ઔર ઉન્કે મવેશી વ દીગર અશ્યા ભી, ઉસ્કે બા'દ ફિરઔનકા અઝીમ લશ્કર ભી જો ગર્ક હુવા. કુર્આને અઝીઝમેં આતા હે :

તર્જમા : "બસ દરિયા ફટ ગયા ફિર હર એક જાનિબ એક બળે પહાળકી માનિંદ હો ગઈ." [અશ્શુઅરા/ ૬૩]

ઝાહિર હે કે મુન્દર્જા બાલા સૂરત ઈત્ને વકત તક કાઈમ રહી હોગી કે જબ તક બની ઈસ્રાઈલ એક કિનારેસે દૂસ્રે કિનારે પર સલામતીસે પહુંચ જાએ ઔર ફિર ઉસ્મેં ફિરઔન ઔર ઉસ્કા લશ્કર ભી ઉસ હદ તક દાખિલ હો જાએ

કે વહ મુકમ્મલ તૌર પર ગર્ક હો જાએ. કુર્આને અઝીઝમેં વાઝેહ હે :–

તર્જમા : "ઔર હમને મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉસ્કે તમામ સાથિયોંકો નજાત દી, ફિર દૂસ્રોંકો (યા'ની ઉન્કે દુશ્મનોંકો) ગર્ક કર દિયા."

[અશ્શુઅરા/ ૬૫, ૬૬]

ઔર યહ ભી જતલા દિયા :–

તર્જમા : "બિલાશુબા ઈસ વાકિએમેં(ખુદાકા ઝબરદસ્ત) મો'જિઝા હે."

[અશ્શુઅરા/ ૬૭]

કુર્આને અઝીઝકી ઈસ સરાહતકે બા'દ ઉસ્કો મા'મૂલકે મુતાબિક મદ્દો જઝ્ર સમઝના અકલો ખુર્દકી તંગ દામાનીકે સિવા ઔર ક્યા હો સકતા હે.

સિહર ઔર મઝહબ :

૧. સિહર (જાદૂ)કી હકીકત કુછ હે યા વહ મહઝ નઝરકા ધોકા ઔર બેહકીકત શૈ હે ?.. ઉસ્કે મુતઅલ્લિક ઉલમા અહલે સુન્નતકી યહ રાઈ હે કે સિહર વાકઈ એક હકીકત હે ઔર મઝર્રત રસાં (નુકસાન પહુંચાનેવાલે) અષ્રાત રખતા હે. હક તઆલાને અપની હિકમતે બાલિગાકે પેશે નઝર ઈસ્મેં ઉસી તરહ મુઝિર અષ્રાત રખ દીએ હેં જિસ તરહ ઝહર વગૈરામેં મગર યહ નહીં હે કે "સિહર" કુદરતે ઈલાહીસે બેનિયાઝ હો કર "અલ્અયાઝુ બિલ્લાહ" ખૂદ મુઅષ્ષિર બિઝ્ઝાત હે. યહ અકીદા કુફ્રે ખાલિસ હે.

૨. ફુકહાએ ઈસ્લામને સિહરકે મુતઅલ્લિક તસ્રીહ કી હે કે જિન આમાલે સિહરમેં શયાતીન, ખબીષ રૂહેં ઔર ગૈરૂલ્લાહસે ઈસ્તિઆનત (મદદ) લી જાએ ઔર ઉન્કો હાજત રવા કરાર દે કર મન્તરોંકે ઝરીએ ઉન્કી તસ્ખીરકા કામ લિયા જાએ તો વહ શિર્કે મુતરાદીફ હે ઔર ઉસ્કા આમિલ કાફિર હે. જિન આ'માલમેં ઉન્કે અલાવા દૂસ્રે તરીકે ઈખ્તિયાર કિએ જાએ ઔર ઉન્સે દૂસ્રોંકો નુકસાન પહુંચાયા જાએ ઉન્કા મુર્તકિબ હરામ ઔર ગુનાહે કબીરાકા મુર્તકિબ હે.

મો'જિઝા ઔર સિહરમેં ફર્ક :

નબી ઔર રસૂલકા અસલ મો'જિઝા ઉસ્કી વહ તા'લીમ હોતી હે જો વહ ગમ ગુશ્તગાને રાહે હક (હક રાસ્તેકો ભૂલે હૂએ) ઔર ભટકી હૂઈ કૌમોંકી હિદાયતકે લિએ નુસ્ખએ કીમિયા ઔર દીની વ દુન્યવી ફલાહો કામરાનીકે લિએ બેનઝીર કાનૂનકી શકલમેં પેશ કરતા હે લેકિન આમ ઈન્સાની દુન્યાકી

સરીશ્તો નિહાદ (ખસ્લત) ઈસ પર કાઈમ હે કે વહ સચ્ચાઈ ઔર સદાકતકે લિએ ભી બા'ઝ ઐસી ચીઝોંકે ખ્વાહિશમંદ હોતે હૈં જો લાનેવાલેકે રૂહાની કરિશ્મોંસે તા'લ્લુક રખતી હો ઔર જિન્કે મુકાબલેસે તમામ દુન્યવી તાકતેં આજીઝ હો જાતી હો ક્યૂંકે ઉન્કા ઈલ્મકી પહોંચ કિસી સદાકતકે લિએ ઈસીકો મેઅયાર કરાર દેતા હે.

ઈસ લિએ "સુન્નતુલ્લાહ" યહ જારી રહી હે કે વહ અંબિયાઓ રુસૂલકો દીને હકકી તા'લીમો પૈગામકે સાથ એક યા ચંદ "નિશાનાત" (મો'જિઝાત) ભી અતા કરતા હે ઔર જબ વહ દા'વએ નુબુવ્વતકે સાથ બગૈર અસ્બાબકે ઐસા "નિશાન" દિખાતા હે જિસ્કા કોઈ દુન્યવી તાકત મુકાબલા નહીં કર સકતી તો ઈસ્કા નામ "મો'જિઝા" હોતા હે.

ઔર ઈસી લિએ યહ ભી "સુન્નતુલ્લાહ" હે કે કિસી નબી વ રસૂલકો જો મો'જિઝા યા નિશાન દિયા જાતા હે વહ ઈસી કિસ્મમેસે હોતા હે જિસ્મેં ઉસ કૌમકો જિસ્કો સબસે પહલે ઈસ પૈગમ્બરને ખિતાબ કિયા હે "દર્જએ કમાલ" હાસિલ હો ઔર વહ ઉસ્કે તમામ બારિકિયોંસે બખૂબી આગાહ હોતા કે ઉસ્કો યહ સમઝનેમેં આસાની હો સકે કે પૈગમ્બરકા યહ નિશાન ઈન્સાની ઔર બશરી તાકતસે બાલાતર કુવ્વતકે સાથ તા'લ્લુક રખતા હે ઔર અગર તઅસ્સુબ ઔર હટધર્મી હાઈલ ન હો તો વહ બેસાખ્તા યહ ઈકરાર કર લે કે :

ایں سعادت بزور بازو نیست تا نہ بخشد خدائے بخشندہ

ઔર ઈસ તરહ હર ફર્દે બશર પર અલ્લાહકી હુજ્જત તમામ હો જાએ.

પસ મો'જિઝા દરઅસલ બરાહે રાસ્ત અલ્લાહ તઆલાકા ફઅલ હે જો બગૈર અસ્બાબકે એક સાદિક (સચ્ચે)કી સદાકતકે લિએ વુજૂદમેં આતા હે ઔર વહ કિસી ઉસૂલો કવાનીન પર મબ્ની નહીં હોતા કે એક ફનકી તરહ સીખા જા સકે ઔર નબી હર વક્ત ઉસ્કે કર દિખાને પર કાદિર હો ના વક્તે કે મુખાલિફીન સદાકતકે સામને બતોરે તહદ્દી (ચેલેન્જ) ઉસ્કો દિખાનેકી ઝરૂરત પેશ ન આ જાએ, સો જબ વહ અહમ વક્ત આતા હે ઔર "નબી" અલ્લાહસે રૂજૂઅ કરતા હે તો અલ્લાહ તઆલાકી જાનિબસે ઉસ્કો કર દિખાનેકી કુવ્વત અતા હો જાતી હે. બખિલાફે સિહર ઔર જાદૂ કે કે વહ એક "ફન" હે કે જિસ્કો ઉસ્કે ઉસૂલો કવાનીન (કાનૂનો)કી પાબંદીકે સાથ હર ફનદાં સાહિર હર વક્ત કામમેં લા સકતા હે. ઈસ્કે અસ્બાબ અગર્ચે આમ નઝરોંસે પોશીદા હોતે હૈં

લેકિન ઈસ ફનકે તમામ વાકિફકાર ઈસ્સે વાકિફ હોતે હૈં ઈસી લિએ વહ દૂસરે ઉલૂમો ફુનૂનકી તરહ મુદવ્વનો મુરત્તબ ફન હે. જિસ્કો મિસ્રિયોં, ચીનિયોં ઔર હિંદીયોંને બહુત ફરોગ દિયા ઔર હદ્દે કમાલકો પહુંચાયા.

યહ મસ્લેકી ઈલ્મી હેષિયત હે કે જિસ્સે મો'જિઝાના ઔર સિહરકી હુદૂદ કત્અન જુદા ઔર મુમતાઝ હો જાતી હે, રહા હિસ ઔર મુશાહદેકા મુઆમલા તો "મો'જિઝા" ઔર "સિહર"મેં યહ ફર્ક હે કે સાહિરકી આમ ઝિંદગી ખોફો દેહશત, ઈઝા રસાની ઔર બદઅમલીસે વાબસ્તા હોતી હે ઔર લોગ ઈસ નઝરસે સાહિરસે ખૌફ ખાતે હૈં યા ઉસ્કે સામને મરઉબ હો જાતે હૈં, બખિલાફે નબી ઔર રસૂલકે ઉસ્કી તમામ ઝિંદગી સદાકત, ખુલૂસ, મખ્લૂકે ખુદાકી હમદર્દી વ ગમગસારી ઔર તકવા વ તહારતસે વાબસ્તા હોતી હે ઔર ઉસ્કા કિર્દાર બેદાગ ઔર સાફ ઔર રોશન હોતા હે ઔર વહ મો'જિઝેકો પેશા નહીં બનાતા બલ્કે ખાસ અહમ મૌકે પર સદાકત ઔર હકકી હિમાયતમેં ઈસ્કા મુઝાહરા કરતા હે ઔર વહ ઐસે વક્ત મો'જિઝા દિખાતા હે જબકે દુશ્મન ભી ઉસ્કી ઈસ્મતો સદાકત ઔર કિર્દારકી પાકિઝગીકે પહલે હી મોઅતરિફ હોતે હે, મગર ઉસ્કી દા'વતકો શકકી નિગાહસે દેખતે હૈં યા હુજૂદ વ ઈન્કારકે નુકતએ નઝરસે ઔર ફિર ઉસ્સે મો'જિઝેકે તાલિબ હોતે હૈં. નીઝ અગર સિહર ઔર મો'જિઝાકા મુકાબલા આન પળે તો મો'જિઝા ગાલિબ રહેગા ઔર આ'લાસે આ'લા સિહર ભી મગ્લૂબો આજીઝ ઔર ઉસ્કા અકસ મુહાલ ઔર નામુમ્કિન હે. ચુનાંચે સાહિરીન (જાદૂગર) ઔર અંબિયાઓ રુસૂલકે મુકાબલેકી તારીખ ઉસ્કી શાહિદે અદલ (ઈન્સાફકી ગવાહી દેતી હે) હે.

અલ્હાલ મૂસા અલય્હિસ્સલામકો અસા ઔર યદે બૈઝાકે નિશાનાત (મો'જિઝા) ઈસ લિએ અતા કિએ ગએ કે ઉન્કે ઝમાનેમેં મિસ્ર સિહર ઔર જાદૂકા મર્કઝ થા ઔર ફન્ને સિહર જોશ પર ઔર મિસ્રિયોંને તમામ દુન્યાકે મુકાબલેમેં ઉસ્કો ઓજે કમાલ તક પહુંચા દિયા થા.

હયાત બા'દલ્મૌત :

કુર્આને અઝીઝને હયાત બા'દલ્મમાત (મૌતકે બા'દ ઝિંદગી)કા આમ કાનૂન તો યહ બતાયા હે કે મૌતકે બા'દ ફિર આલમે આખિરતકે લિએ હી દોબારા ઝિંદગી મિલેગી, લેકિન કાનૂને ખાસ યહ હે કે કભી કભી હિકમતો મસ્લિહતકે પેશે નઝર અલ્લાહ તઆલા ઈસ દુન્યા હી મેં મુર્દેકો ઝિંદગી બખ્શ

દિયા કરતા હે ઔર અંબિયા અલય્હિસ્સલામકી મો'જિઝાના ઝિંદગીમેં ખૂદ કુર્આની શહાદતકે મુતાબિક ઈસ હકીકતકા મુતઅદ્દદ મર્તબા ઝુહૂર હો ચુકા હે. હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનએ નુબુવ્વતમેં બની ઈસ્રાઈલકે સત્તર (૭૦) સરદારોંકે દોબારા જી ઉઠનેકે મૌકે પર યહ સૂરત પેશ આઈ કે ઉન્કે નામાકૂલ ઔર ગુસ્તાખાના ઈસ્રાર પર "રજઅહ" (બીજલી)કે અઝાબને ઉન્કો મૌતકે ઘાટ ઉતાર દિયા ઔર ફિર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી આજીઝાના દુઆ પર અલ્લાહકી વુસ્અતે, રહમતને તરસ ખાયા ઔર ઉન સોખ્તા જાન ઈન્સાનોંકો દોબારા ઝિંદગી બખ્શ દી. ઉસી તરહ "ઝબ્હે બકરા"કે વાકિએમેં મકતૂલકો દોબારા ઝિંદગી બખ્શી. ઈન વાકિઆતસે મુતઅલ્લિક હિકમતો મસ્લિહત ખૂદ અલ્લાહ હી બેહતર જાનતે હૈં ફહમે (સમઝે) ઈન્સાની તો ઈત્ના હી કહ સકતી હે કે ઉસ્કા મકસદ યહ હે કે મુતા'ખ્ખિરીન શુક્ર ગુઝાર હોં ઔર આઈંદા ઈસ કિસ્મકી બેજા ઝીદકો કામમેં ન લાએં ઔર અલ્લાહકે સચ્ચે ફર્માબર્દાર બન જાએં. કુર્આને અઝીઝકે સાફ ઔર સરીહ બયાનકે બા'દ રકીક તાવિલાત (બારીક મતલબ) ગૈર ઝરૂરી હે.

કષ્રતે મો'જિઝાત :

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનએ નુબુવ્વતમેં મો'જિઝાતકી કષ્રત નઝર આતી હે જિન્કો દો હિસ્સોંમેં તકસીમ કિયા જાતા હે ૧.. ઉબૂરે કુલ્ઝુમસે પહલે ઔર ૨.. ઉબૂરે કુલ્ઝુમકે બા'દ.

ઉબૂરે કુલ્ઝુમસે પહલે : ૧. અસા ૨. યદે બૈઝા ૩. સિનીન (કહત) ૪. નુકસે ષમ્રાત (ફલોંકા નુકસાન) ૫. તૂફાન ૬. જરાદ (ટીડ્ડી દલ) ૭. કુમ્મલ ૮. ઝફાદીઅ (મેંડક) ૯. દમ (ખૂન) ૧૦. ફલકે બહર (કુલ્ઝુમકા ફટ કર દો હિસ્સા હો જાના)

ઉબૂરે કુલ્ઝુમકે બા'દ : ૧૧. મન્નો સલ્વા ૧૨. ગમામ (બાદલોંકા સાયા) ૧૩. ઈન્ફિજાર ઉયૂન (પથ્થરસે ચશ્મોંકા બેહ પળના) ૧૪. નતકે જબલ (પહાળકા ઉખળ કર સરોં પર આ જાના) ઔર ૧૫. નુઝૂલે તૌરાત.

મુન્દર્જા બાલા કષ્રતે મો'જિઝાતકે સિલ્સિલેમેં યહ ફરામોશ ન કરના ચાહિએ કે સદિયોંકી ગુલામીકી ઝિંદગી બસર કરને ઔર પસ્ત ખિદમાતમેં મશ્ગૂલ રહનેકી વજહસે બની ઈસ્રાઈલકી મલ્કાતે ફાઝિલા (નેક ખસલતેં)કો ઘિન (બદબૂ) લગ ગયા થા ઔર મિસ્રિયોંમેં રહ કર મઝાહિર પરસ્તી ઔર

અસ્નામ (બૂત) પરસ્તીને ઉન્કી અકલો હવાસકો ઈસ દર્જે બેકાર કર દિયા થા કે વહ કદમ કદમ પર તૌહીદે ઈલાહી ઔર અહકામે ઈલાહીમેં કિસી કરિશ્મેકે મુન્તઝિર રહતે, ઉસ્કે બગૈર ઉન્કે દિલમેં યકીનો ઈઝઆનકે લિએ કોઈ જગહ ન બનતી થી. પસ ઉન્કી હિદાયતકે લિએ દો હી સૂરતેં હો સકતી થી. એક યહ કે ઉન્કો ફકત ઈફહામો તફહીમ (સમઝે સમઝાને)કે મુખ્તલિફ તરીકોં હી સે કબૂલે હક પર આમાદા કિયા જાતા ઔર અંબિયાએ સાબિકીનકી ઉમ્મતોંકી તરહ સિર્ફ કિસી ખાસ ઔર અહમ મૌકે પર આયતુલ્લાહ (મો'જિઝા)કા મુઝાહરા પેશ આતા ઔર દૂસ્રી સૂરત યહ થી કે ઉન્કી સદિયોંકી તબાહ શુદા ઈસ હાલતકી ઈસ્લાહકે લિએ રૂહાની તાકતકા જલ્દ જલ્દ મુઝાહરા કિયા જાએ ઔર હક્કો સદાકતકી તા'લીમકે સાથ સાથ અલ્લાહ તઆલાકી તકવીની નિશાનાત (મો'જિઝાત) ઉન્કી ઈસ્તિ'દાદ કુબૂલો તસલ્લીકો બાર બાર તકવીયત પહુંચાએ. પસ ઈસ કૌમકી પસ્ત ઝહનિયત ઔર તબાહાલીકે પેશે નઝર મસ્લિહતે ખુદાવંદીને ઉન્કી ઈસ્લાહો તર્બિયતકે લિએ યહી દૂસ્રી સૂરત ઈખ્તિયાર કી "વલ્લાહુલ અલીમુલ્હકીમ" અલ્લાહ તઆલા આલિમો દાના હિકમતવાલા હે.

બની ઈસ્રાઈલ પર ઈન્આમાતકી કષ્રત :

બની ઈસ્રાઈલકી કૌમી ઝિંદગી ઔર ઉન્કી સર્કશી વ તમર્રુદકે બાવજૂદ કુર્આને અઝીઝ જિસ અંદાઝસે ઉન પર કિએ હૂએ ઈન્આમાત યાદ દિલાતા હે ઉન્કો સામને રખ કર યહ સવાલ પૈદા હોતા હે કે અલ્લાહ તઆલાને ઐસી કૌમકો કિસ લિએ નેઅમતોં ઔર ફઝીલતોંકે લિએ મુન્તખબ ફર્માયા. ઈસ્કા જવાબ તારીખી એ'તિબારસે યહી હો સકતા હે કે ઈસ દોરમેં તમામ અકવામમેં શિર્ક કુફ્ર, બગાવતો સર્કશી ઔર ઝુલ્મો તુગયાનકા જો હેબતનાક મુઝાહરા બપા થા ઉસ્કે સામને બની ઈસ્રાઈલ બસા ગનીમત થે. તારીખ ઈસ્કા ષબૂત ભી બહમ પહુંચાતી હે કે ઈસ કૌમકી આમ બદબખ્તીકે બાવજૂદ ઉસીકી એક કલીલ જમાઅતકે ઝરીએ અલ્લાહકી રૂશ્દો હિદાયતકા પૈગામ અર્સએ દરાઝ તક કાઈનાતે ઈન્સાની તક પહુંચતા રહા. ઝમીને બની ઈસ્રાઈલકા યહ ઈન્તિખાબ ઉન્કે તકદ્દુસકે પેશે નઝર ન થા બલ્કે ઉન્કો ઉન્સે ભી ઝિયાદા ફસાદો સર્કશી ફેલાનેવાલી તાકતોંકી સરકોબીકા ઝરીઆ બનાના થા

હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામકા મર્તબા બહેષિયત એક પૈગમ્બરકે :

કુર્આને અઝીઝ ઔર અહાદીષે નબવી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે ખસ્લતોં ફઝાઈલ ઔર બની ઈસ્રાઈલકે વાકિઆતમેં ઉન્કી જલાલતો અઝમત (ઈઝ્ઝત) નુમાયા હે. નીઝ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ફિરઔન ઔર કૌમે ફિરઔન ઔર બની ઈસ્રાઈલકે વાકિઆતમેં તકાલિફ ઉઠાઈ ઉન્કી નઝીર (નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ વ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે અલાવા) ઔર કિસી નબી વ રસૂલકી ઝિંદગી મુબારકમેં નહીં મિલતી લિહાઝા યહ કહા જા સકતા હે કે ખત્મુલ્મુર્સલિન મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔર મુજદ્દિદે અંબિયા હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે બા'દ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઉલુલ્અઝ્મ પૈગમ્બર ઔર રસૂલ હેં ઔર અંબિયા વ રુસૂલમેં અઝીમુલ્મર્તબા (ઊંચા મર્તબા ઔર બળી કદરો કીમત વ મંઝિલતકે માલિક. યહ ઝિક્ર ભી ઝરૂરી હે કે બુખારી વ મુસ્લિમમેં હે કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા :–

"મુઝકો મૂસા અલય્હિસ્સલામ પર ફઝિલત ન દો ઈસ લિએ કે કયામતકે દિન લોગોં પર દેહશતસે ગસી (બેહોશી) તારી હોગી તો સબસે પહલા શખ્સ જિસે હોંશ આએગા મેં હોઊંગા તો મેં યહ દેખૂંગા કે મૂસા અલય્હિસ્સલામ અર્શકા પાયા પકળે ખળે હેં. અબ મેં નહીં કહ સકતા કે ઉન્કો પહલે ઈફાકા હો ગયા યા વહ તૂર પર બેહોંશ કિએ જાનેકે સિલેમેં આજકી મદહોશીસે બરી કર દીએ ગએ" ઈબ્ને કષીર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માતે હેં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા યહ ઈર્શાદ અપને આપકો છોટા ઔર આજિઝીકે તૌર પર હે વર્ના તો દૂસ્રી જગહ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા ખૂદ યહ ઈર્શાદ મુબારક હે 'અન સય્યિદુલ્વુલ્દિ આદમ વલા ફખ્ર' (ફખ્રો મુબાહાતકે બગૈર કહતા હૂં કે મેં તમામ ઔલાદે આદમકા સરદાર હૂં) ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા ખાતિમુન્નબીય્યિન હોના ઉસ્કી રોશન દલીલ હે રહા કયામતકા યહ વાકિઆ કે યહ એક જૂઝઈ ફઝીલત હે ઔર મૂસા અલય્હિસ્સલામકી એક ફઝીલતો કમાલકી વજહસે હુઝૂર લ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી તમામ કમાલાતકે ઊંચે મર્તબે પર કોઈ અષર નહીં પળતા. ઈસ રિવાયતકી રૂહ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી જલાલતે કદરકા ઈઝહાર હે ઔર બસ.

ઈબ્રતેં ઔર બસીરતેં

મસાઈબમેં સબ્રકા અજર :

૧. અગર ઈન્સાનકો કોઈ મુસીબત ઔર ઈબ્તિલા પેશ આ જાએ તો અઝ બસ ઝરૂરી હે કે સબ્રો રઝાકે સાથ ઉસ્કો બર્દાશ્ત કરે. અગર ઐસા કરેગા તો બિલાશુબા ઉસ્કો ખૈરે અઝીમ હાસિલ હોગી ઔર વહ યકીનન ફાઈઝુલ્મુરામ (મુરાદમેં કામ્યાબ) ઔર કામ્યાબ હોગા.

કામ્યાબી ઔર કામરાનીકે લિએ શર્ત :

૨. જો શખ્સ અપને મુઆમલાતમેં અલ્લાહ પર ભરોસા ઔર એ'તિમાદ રખતા હે ઔર ઉસીકો ખુલૂસે દિલકે સાથ અપના પુશ્તીબાન (સહારા) સમઝતા હે તો અલ્લાહ તઆલા ઝરૂર ઉસ્કી મુશ્કિલાતકો આસાન કર દેતે હૈં ઔર ઉસ્કે મસાઈબકો નજાત ઔર કામરાનીકે સાથ બદલ દેતે હૈં.

ઈશ્કે ઈલાહીકી તાકત :

૩. જિસ્કા મુઆમલા હકકે સાથ ઈશ્ક તક પહુંચ જાતા હે ઉસ્કે લિએ બાતિલકી બળીસે બળી તાકત ભી હેચ ઔર બેવજૂદ હો કર રહ જાતી હે.

ہر کہ پیماں با "ہو الموجود" بست : گردنش از بند ہر معبود رست

નુસ્રતે ખુદાવંદી :

૪. અગર કોઈ અલ્લાહકા બંદા હકકી નુસ્રતો હિમાયતકે લિએ સરફરોશાના ખળા હો જાતા હે તો અલ્લાહ દુશ્મનોં ઔર બાતિલ પરસ્તોં હી મેંસે ઉસ્કે મોઈનો મદદગાર પૈદા કર દેતા હે.

લઝ્ઝતે ઈમાનીકે અષ્રાત :

૫. અગર એક બાર ભી કોઈ લઝ્ઝતે ઈમાનીસે લુત્ફ અંદોઝ હો જાએ ઔર સચ્ચે દિલકે સાથ ઉસ્કો કબૂલ કર લે તો યહ નશા ઉસ્કો ઐસા મસ્ત બના દેતા હે કે ઉસ્કે જિસ્મકે હર રેશેસે વહી સદાએ હક નિકલને લગતી હે.

સબ્રકા ફલ :

૬. સબ્રકા ફલ હંમેશા મીઠા હોતા હે ખ્વાહ ઉસ ફલકે હાસિલ હોનેમેં કિત્ની હી તલ્ખિયાં (કળવા પન) બર્દાશ્ત કરની પળે મગર જબ ભી વહ ફલ લગેગા મીઠા હી હોગા.

صبر تلخ است ولے بر شیریں دارد

ગુલામીકે અષ્રાત :

૭. ગુલામી ઔર મહકૂમીકી ઝિંદગીકા સબસે બળા અષર યહ હોતા હે કે હિમ્મતો અઝ્મકી રૂહ પસ્ત હો કર રહ જાતી હે ઔર ઈન્સાની ઈસ નાપાક ઝિંદગીકે ઝિલ્લત આમેઝ અમાનો સુકૂનકો નેઅમત સમઝને ઔર હકીર રાહતોંકો સબસે બળી અઝમત તસવ્વુર કરને લગતા હે ઔર જદ્દો જહદકી ઝિંદગીસે પરેશાન વ હૈરાન નઝર આતા હે.

વિરાષતે ઝમીનકે લિએ શરાઈત :

૮.વિરાષતે ઝમીન યા મુલ્ક ઐસી કૌમકા હિસ્સા હે જો સાઝો સામાનકે બગૈર બેખૌફ હો કર ઔર અઝ્મો હિમ્મતકા ષબૂત દે કર હર કિસ્મકી મુશ્કિલાત ઔર મુસીબતોંકા મુકાબલા કરતી ઔર "સબ્ર" ઔર અલ્લાહકી મદદ પર ભરોસા કરતે હૂએ મૈદાને જદ્દો જહદમેં ષાબિત કદમ રહતી હે.

બાતિલકી નાકામી :

૯. બાતિલકી તાકત કિત્ની હી ઝબરદસ્ત ઔર પર શાનો શોકતસે પૂર કર્યૂં ન હો અંજામકાર ઉસ્કો નામુરાદી (ના કામ્યાબી)કા મુંહ દેખના પળેગા ઔર આખરી અંજામમેં કામરાની વ કામ્યાબીકા સિહરા ઉન્હીંકે લિએ હોતા હે જો નેકોકાર ઔર બાહિમ્મત હે.

ઝાલિમ કૌમોંકા અંજામ :

૧૦. યહ "આદતુલ્લાહ (અલ્લાહકી આદત)" હે કે જાબિર વ ઝાલિમ કૌમેં જિન કૌમોંકો ઝલીલ ઔર હકીર સમઝતી હૈં એક દિન આતા હે કે વહી ઝઈફ ઔર કમઝોર કૌમેં અલ્લાહકી ઝમીનકી વારિષ બનતી ઔર હુકૂમત વ ઈક્તિદારકી માલિક હો જાતી હે ઔર ઝાલિમ કૌમોંકા ઈક્તિદાર ખાકમેં મિલ જાતા હે.

તાકતકા ખુમાર ઔર ઉસ્કા અંજામ :

૧૧. તાકત ઔર હુકૂમત ઔર દોલતો ષુર્વતમેં પાગલ જમાઅતોંકા હમેશાસે યહ શિઆર રહા હે કે સબસે પહલે વહી "દા'વતે હક"કે મુકાબલેમેં નબ્રદ આઝમા (લળાઈવાલી) હોતી હે મગર કૌમોંકી તારીખ યહ ભી બતલાતી હે કે હમેશા હકકે મુકાબલેમેં ઉન્કો નાકામી શિકસ્ત ઔર નામુરાદીકા મુંહ દેખના

પળા હે.

સર્કશીકા અંજામ :

૧૨. જો હસ્તી યા જમાઅત દીદા વ દાનિસ્તા (સમઝ બુઝ) હકકો હક જાનતે હૂએ ભી સર્કશી કરેં ઔર અલ્લાહકી દી હૂઈ નિશાનિયોંકી મુન્કિરો નાફર્માન બને તો ઉસ્કે લિએ અલ્લાહકા કાનૂન યહ હે કે વહ ઉન્સે કબૂલે હકકી ઈસ્તિઅદાદ (સલાહિયત) ફના કર દેતા હે. ક્યૂંકે યહ ઉન્કી પૈહમ સર્કશીકા કુદરતી બદલા હે.

૧૩. યહ બહુત બળી ગુમ્રાહી હે કે ઈન્સાનકો જબ હકકી બદોલત કામ્યાબી હાસિલ હો જાએ તો અલ્લાહકે શુક્રકી જગહ મુખાલિફીને હકકી તરહ ગફલતો સર્કશીમેં મુબ્તલા હો જાએ.

ઈસ્તિકામત ફિદ્દીન :

૧૪. કોઈ હકકો કબૂલ કરે યા ન કરે હકકે દાઈકા ફર્ઝ હે કે વહ હકકી નસીહતસે બાઝ ન રહે.

૧૫. કિસી કૌમ પર જાબિરો ઝાલિમ હુક્મરાનકા મુસલ્લત હોના ઈસ હુક્મરાનકી અલ્લાહકે યહાં મકબૂલિયતો સર્ફરાઝીકી દલીલ નહીં બલ્કે વહ અલ્લાહકા એક અઝાબ હે જો મહકૂમ (ગુલામ) કૌમકી બદઅમલિયોંકે પાદાશે અમલકી સૂરતમેં ઝાહિર હોતા હે મગર મહકૂમે કૌમકી ઝહનિયત પર જાબિર તાકતકા ઈસ કદર ગલ્બા છા જાતા હે કે વહ ઉસ્કી કહર માનિયતકો ઝાલિમ હુક્મરાં પર અલ્લાહકી રહમત સમઝને લગતી હે.

અલ્લાહકા તહમ્મુલ :

૧૬. જબ કોઈ કૌમ યા કોઈ જમાઅત બદકિર્દારી ઔર સર્કશીમેં મુબ્તલા હોતી હે તો અલ્લાહકા કાનૂન યહ હે કે ઉસ્કો ફૌરન હી ગિરફ્તમેં નહીં લિયા જાતા બલ્કે આહિસ્તા મોહલત મિલતી રહતી હે કે અબ બાઝ આ જાએ, અબ સમઝ જાએ ઔર ઈસ્લાહે હાલ કરે લેકિન જબ વહ ઈસ્લાહકે લિએ આમાદા નહીં હોતી ઔર ઉન્કી સર્કશી ઔર બદઅમલી એક ખાસ હદ તક પહુંચ જાતી હે તો ફિર અલ્લાહકી ગિરફ્તકા પંજા ઉન્કો પકળ લેતા હે ઔર બેચારો મદદગાર ફનાકે ઘાટ ઉતર જાતે હેં.

ઈન્સાની ઈલ્મકી હૈસિયત :

૧૭. કિસી હસ્તીકે લિએ ભી વહ નબી યા રસૂલ હી ક્યૂં ન હો યહ મુનાસિબ નહીં કે વહ યહ દા'વા કરે કે મુઝસે બળા આલિમ કાઈનાતમેં કોઈ નહીં બલ્કે ઈસ્કો અલ્લાહકે ઈલ્મકે સુપુર્દ કર દેના બેહતર હે.

ગુલામી એક લા'નત હે :

૧૮. પૈરવાને મિલ્લતે ઈસ્લામિયા (સચ્ચે મુસલમાનોં)કે લિએ "ગુલામી" બહુત બળી લા'નત હે ઔર અલ્લાહકા ગઝબ હે ઔર ઉસ પર કાનેઅ હો જાના ગોયા અઝાબે ઈલાહી ઔર લા'નતે ઈલાહી પર કનાઅત કર લેનેકે જૈસા હે.

તર્જુમા : "સબક હાસિલ કરો અકવાલોં !"

અહમ નિકાત

વહીએ ઈલાહીકી હૈષિયત :

કુર્આને પાકકે બયાનાત યૂરોપકે ઉન મુકલ્લિદીનકે લિએ ઝરૂર સર્માયએ સદ ઈબ્રત હે જો જલ્દબાઝીકે સાથ મુસ્તશ્રિકીન (વહ ફિરંગી લોગ જો મશ્રીકી ઝુબાનોંકા માહિર હો)કી હર એક તહકીક પર બગૈર કિસી પશો પેશકે આમન્ના વ સદકના કહ દેનેકે (ઈમાન ઔર સચ માન લેને)આદી હે જો કુર્આન ઔર અલ્લાહકે નબીકે અહકામ પર શક કર સકતે હૈં ઔર કરતે રહતે હૈં મગર યૂરોપિયત મુઅર્રિખીન ઔર મુસ્તશ્રિકીનકી તહકીકાતે ઈલ્મીકો વહીએ ઈલાહીસે ઝિયાદા કાબિલે એ'તિબાર સમઝતેહૈં હાલાંકે યહ અમ્ર ભી ઉન્સે પોશીદા નહીં કે યૂરોપી મુહક્કિકીન ખૂદ અપની તહકીકાત ઔર મફરૂઝાતસે હમેશા રૂજૂઅ કરતે આએ હૈં. લેકિન નાકાબિલે ઈન્કાર હકીકત યહ હે કે યકીનો અમલકી જો રાહ વહીએ ઈલાહી યા'ની કુર્આને અઝીઝકે ઝરીએ હાસિલ હો ચુકી હે ઉસ્કો ઝર્રા બરાબર અપની જગહસે હટનેકી ઝરૂરત પેશ નહીં આએગી ઔર શકો ક્યાસ (અકલ)સે હાસિલ શુદા ઈલ્મ ઈસ વક્ત તક બરાબર ગર્દીશ (ફિઝા)મેં રહેગા જબ તક કુર્આની સદાકત પર આ કર ઠહર ન જાએ.

મુસલ્સલ ગુલામીકે અષ્રાત :

તારીખકા યહ મુસલ્લમા અમ્ર હે કે જબ કિસી કૌમ પર ગુલામીકી હાલતમેં સદિયાં ગુઝર જાતી હે તો ઉસ્કી ઝબૂંહાલી (કમઝોર હાલત) ઔર પસ્તીકે હુદૂદ યહીં ખત્મ નહીં હો જાતે કે વહ મુફલિસો બદહાલ હોં ઔર કાહિલો પરેશાન હાલ , બલ્કે ઉન્કે કુવાએ અમલી (જિસ્માની કુવ્વત)કી

ખરાબીસે ઝિયાદા ઉન્કે કુવાએ દીમાગી બેકાર, મુઝમહિલ (માંદ) ઔર નાકારા હો જાતે હૈં, ઉન્મેં હિમ્મતો શુજાઅત મફકૂદ (ખત્મ) હો જાતી હે ઔર વહ પસ્તી હી પર કનાઅત કર લેતે હૈં, નાઉમ્મીદી ઉન્કા શેવા હો જાતી હે ઔર ઝિલ્લતો નકબત (ગરીબી)કો વહ સબ્રો કનાઅત સમઝને લગતે હૈં. ઈસ લિએ જબ કોઈ મુસ્લિહ યા પૈગમ્બરો રસૂલ ઉસ દીમાગી પસ્તીસે નિકાલનેકે લિએ ઉન્કો પુકારતા ઔર હિમ્મતો શુજાઅત પર આમાદા કરતા હે તો યહ ઉન્કે લિએ સબસે મુશ્કિલ ઔર ન કર સકનેકા પૈગામ નઝર આતા હે ઔર કભી વહ ઉસ રાહકી સખ્તિયોંસે ગબરા કર આપસમેં દસ્તો ગિરેબા હોને (લળને) લગતે ઔર કભી અપને નજાત દિહંદા (નજાત દિલાનેવાલા) પર શક્કો શુબાકી નિગાહ ડાલને લગતે હૈં ઔર અગર ઈસ જદો જહદમેં ઉન્કો કોઈ ફાઈદા હાસિલ હો જાતા હે તો વકાર ઔર સંજીદગીસે ભી ગુઝર કર ઈઝહારે મસર્રત કરને લગતે હૈં ઔર અગર ઈસ રાહમેં કોઈ મુસીબત ઔર આઝમાઈશકા સવાલ આ પળતા હે તો મુસ્લિહ યા પૈગમ્બરકો ઈલ્ઝામ દેને લગતે હૈં કે હમકો ખ્વાહ મખ્વાહ તૂને ઈસ મુસીબતમેં ફંસાયા હમ તો અપની હાલત પર હી સાબિરો શાકિર (બરાબર) થે.

નઝર આતે નહીં બેપર્દા હકાઈક ઉન્કો
આંખ જિન્કી હૂઈ મહકૂમી વ તકલીદસે કોર

ઈમાનકી બર્કતેં :

અલ્લાહ તઆલાકે યહાં ઈઝ્ઝતકા મેઅયાર "સિદકો ખુલૂસ" ઔર અલ્લાહકી "વફાદારાના ઉબૂદિયત" હે ન કે દુન્યવી દોલતો ષરવત ઔર જાહો હશ્મત, અલબત્તા જો શખ્સ અસલ ઈઝ્ઝતકો હાસિલ કર લેતા હે તો અલ્લાહ તઆલા યહ ચીઝેં ભી ઉસ્કે કદમોં પર નિષાર કર દેતા હે.

વિલાયત, પાદશાઈ, ઈલ્મો હિકમતકી જહાંગીરી
યહ સબ ક્યા હે ? એક નુકતએ ઈમાંકી તફસીરી

ઈઝાફા અઝ જાનિબ મુરત્તિબ

એક બદૂ મુસલમાનકા ઈમાન :

નેશનલ જ્યોગ્રાફિક (National Geographic) મેગેઝીન જન્વરી ૭૬ ઈસ્વીકે શુમારામેં હાર્વી આર્ડનકા એક સહાફિયાના સર્વે "In Search Of Moses" 'હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી તલાશમેં'કે ઉન્વાનસે નિકલા

થા. ઈસ સરગુઝિશ્તમેં હાર્વીને બળી મેહનત ઔર જાંફસાનીસે તૌરેતકે બયાનાતકો બુન્યાદ બનાતે હૂએ ઈસ શિમાલી / જુનૂબી રાસ્તેકી નિશાનદહી કહનેકી કોશિશ કી હે જિસ્સે હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ મિસ્રસે વાપસ હૂએ ઔર જિસ મુકામ પર દરિયએ કુલ્ઝુમકો ઉબૂર કિયા ઔર જહાં ફિરઔન લશ્કરકે સાથ ગર્ક હુવા, આર્ડનને ઉન ઈલાકોંકા જો હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામસે કિસ્સેસે મુતા'લ્લિ હેં એક જોગ્રાફિયાઈ નકશા ભી દિયા હે. લેકિન વહ રાસ્તેકે તઅય્યુનમેં તઝબઝુબ (વહમ)કા શિકાર રહા ઔર યહ તઅજ્જુબકી બાત ભી નહીં. વહ આખિરમેં લિખતા હે કે જિસ્કી ઉસ્કો તલાશ થી વહ ઈસ્કો મિલ ગયા લેકિન ગુમાન ગાલિબ હે કે ઈસ સરઝમીનમેં ઈત્ની તલાશો જુસ્તજૂકે બા'દ ઉસ્કો ઉસ ઝાત "વહદહૂ લાશરીક લહૂ"કા કુછ ન કુછ ઈદ્રાક ઝરૂર હુવા, જિસ્કી તજલ્લી હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને ઈસી સરઝમીને પાકમેં આગ લેને જાનેકે બહાને દેખી થી. અલ્હમ્દુલિલ્લાહ ઉસ ઝાતે પાકકી સીધી સાદી ફહમ ઉસ્કો એક બદ્દુ મુસલમાન ચર્વાહેસે મિલી જૈસા કે મુન્દર્જા ઝેલ મુકાલમેસે ઝાહિર હે :

આર્ડન : ક્યા તુમ ઈસ ઝમીનકે માલિક હો ?

બદ્દુ મુસલમાન : અલ્અર્ઝુ લિલ્લાહ (યહ ઝમીન અલ્લાહકી હે ક્યૂં કે ગુફતગૂ યકીનન અરબીમેં હૂઈ હોગી)

આર્ડન : ઔર યહ દરખ્ત ?

બદ્દુ મુસલમાન : "યહ દરખ્ત ભી અલ્લાહકે હેં" ઉસ જવાબકે બા'દ ઉસ્ને આર્ડનકી તવક્કુઅકે મુતાબિક સોચ કર કહા "યહ ઝૈતૂનકે દરખ્ત મેરે હેં."

બદ્દુ મુસલમાનકે જવાબાતમેં ઈસ જવાબકી ઝલક નઝર આતી હે જો હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને અપની કૌમકો દિયા થા :-

તર્જુમા : "મૂસા અલય્હિસ્સલામને અપની કૌમસે કહા ! અલ્લાહસે મદદ ચાહો ઔર સબ્ર કરો, બિલાશુબા ઝમીન અલ્લાહકી મુલ્ક હે ઔર વહ અપને બંદોમેંસે જિસે ચાહતા હે માલિક બના દેતા હે...."

[અલ્અઅરાફ ૭/ ૧૫]

અપને સર્વેકે આખરી મર્હલે પર આર્ડન એક ઔર ઈમાન અફરોઝ મંઝર પેશ કરતા હે વહ લિખતા હે કે :

"બાહરકી જાનિબ નઝર ડાલતે હૂએ મેંને એક નવઉમ્ર ચરવાહેકો દેખા

જો અપની ભેળોં (ઘેટોં) કો ઉસ વાદીમેં ચરાને લિએ જા રહા થા જિસ્કો એક મા'નેમેં હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકા અસા સેરાબ કર રહા થા. ઉસ્ને અપની નિગેહબાનીકે અસાકો રખ કર પહાળીકે એક તરફ નિકલે હૂએ હિસ્સે પર અલ્લાહ અઝ્ઝો જલકી બારગાહમેં સરકો ઝુકા કર મગ્રિબકી નમાઝ અદા કી ઔર ઉસ્કા ખાકા (જિસ્મ) શફકમેં મુકમ્મલ નુમાયા થા. મેં ઈસ મંઝરસે નાકાબિલે બયાન હદ તક મુતા'ષ્ષિર, કોઈ ભી મંઝર ઈસ્સે ઝિયાદા હસ્બે હાલ નહીં હો સકતા. મેરી મૂસા અલય્હિસ્સલામકી તલાશ યહાં ખત્મ હો ગઈ ઔર એક નઈ ઝિંદગીકી ઈબ્તિદા હૂઈ." વમા તોફીકી ઈલ્લા બિલ્લાહ.

સહાબએ કિરામ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ અજ્મઈનકી બેમિષાલ અઝમત :

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે કિસ્સેમેં જબ હમ બની ઈસ્રાઈલકે કિર્દાર (અખ્લાક) પર ગોર કરતે હેં તો હમેં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે અસ્હાબએ કિરામકી અઝમત વ બુઝુર્ગીકા એક નયા એહસાસ પૈદા હોતા હે. બની ઈસ્રાઈલ પર અલ્લાહ તઆલાકે મુસલ્સલ અલ્તાફો ઈકરામ ઔર બની ઈસ્રાઈલકે મુસલ્સલ ઈન્કારો સર્કશીકે મુકાબલેમેં સહાબએ કિરામ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ અજ્મઈનકી પુખ્તગીએ ઈમાન, સિદકો વફા, શદાઈદો મસાઈબકે બાવજૂદ સબ્રે તહમ્મુલ ઔર જનાબે રિસાલતે મઆબ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમસે મુહબ્બતકા એહસાસો એ'તિરાફ હર પઢનેવાલેકે દિલમેં ઔર ઝિયાદા રાસિખ હો જાના લાઝમી હે, ક્યૂંકે જનાબે રિસાલત મઆબ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી પૂરી ઝિંદગીમેં એક વાકિઆ ભી હમેં ઐસા નહીં મિલતા જિસ્મેં શદાઈદો મસાઈબ યા કિસી ઔર વજહસે એક ભી શખ્સ ઈમાન લાનેકે બા'દ ઈસ્લામસે અપના રિશ્તા મુન્કતઅ કરના તો બળી બાત હે હરફે શિકાયત ભી ઝબાન પર લાયા હો ?...

હઝરત યૂશઅ બિન નૂન અલય્હિસ્સલામ

હઝરત યૂશઅ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર કુર્આનમેં :

હઝરત યૂશઅ અલય્હિસ્સલામ બની ઈસ્રાઈલકી ઔલાદમેંસે હઝરત

યુસૂફ અલય્હિસ્સલામકી નસલસે તા'લ્લુક રખતે હેં. અલબત્તા કુર્આને પાકમેં હઝરત યૂશઅ અલય્હિસ્સલામકા નામ મઝકૂર નહીં હે. સૂરએ કહફમેં દો જગહ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે એક નૌજવાન રફીકે સફરકા તઝકરા મૌજૂદ હે જબકે વહ હઝરત ખિઝર અલય્હિસ્સલામસે મુલાકાતકે લિએ તશરીફ લે ગએ. એક સહીહ હદીષમેં જો હઝરત ઉબૈ બિન કઅબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે મન્કૂલ હે ઈસ નૌજવાન રફીકકા નામ યૂશઅ બતાયા ગયા હે. યહ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી હયાતમેં ઉન્કે ખાદિમ થે ઔર હઝરત હારૂન અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી વફાતકે બા'દ ઉન્કે ખલિફા ઔર જાનશિને નુબુવ્વત બને. કનઆનમેં જાબિર ઔર મુશ્રિક કૌમોંકે હાલાત મા'લૂમ કરનેકે લિએ જો વફદ ગયા થા ઉસ્કે એક રૂક્ન યહ ભી થે ઔર જબ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને બની ઈસ્રાઈલકો જુર્અત ઔર હિમ્મત દિલાનેકી કોશિશ કી ઔર અલ્લાહકા વાદએ નુસ્રત યાદ દિલા કર જિહાદ પર ઉકસાયા ઔર કહા કે અગર તુમ જંગકે લિએ તય્યાર હો જાઓ તો યકીનન ફતહ તુમ્હારી હે. ચુનાંચે હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે બા'દ ઉન્હીંકી કયાદતમેં ચાલીસ બરસ બા'દ બની ઈસ્રાઈલકી નસલ અર્ઝે મુકદ્દસમેં દાખિલ હુઈ ઔર ઉન્હોંને કનઆન "શામ" શિર્કે ઉર્દૂનસે તમામ જાબિરો ઝાલિમ તાકતોંકો પામાલ (ખત્મ) કર દિયા.

અર્ઝે મુકદ્દસમેં દાખિલા :

ઈસ ઈજમાલકી તફસીલ યહ હે કે ચાલીસ સાલ ગુઝર જાનેકે બા'દ અલ્લાહ તઆલાને હઝરત યૂશઅ અલય્હિસ્સલામકો હુક્મ દિયા કે તુમ બની ઈસ્રાઈલકે ઉસ કાફલેકો લે કર મૌઉદા સરઝમીનકી તરફ બળ્હો ઔર વહાં જાબિર કૌમોંકો શિકસ્ત દો, મેરી મદદ તુમ્હારે સાથ હે. હઝરત યૂશઅ અલય્હિસ્સલામને બની ઈસ્રાઈલકો અલ્લાહકા પેગામ સુનાયા ઔર વહ સબ દશ્તે સય્નાસે નિકલ કર અર્ઝે કનઆનકે સબસે પહલે શહર અરીહા (યરીહો Jericho)કી જાનિબ બળ્હે ઔર દુશ્મનોંકો લલકારા, દુશ્મનોંને ભી બાહર નિકલ કર સખ્ત મુકાબલા કિયા ઔર આખિરકાર શિકસ્ત ખા કર વહીં ખીત (જંગ કરતે) રહે ઔર બની ઈસ્રાઈલકો ઝબરદસ્ત ફતહ નસીબ હુઈ. બની ઈસ્રાઈલ ઈસી ઈસી તરહ લળતે લળતે પૂરે અર્ઝે મુકદ્દસ પર કાબિઝ હો ગએ ઔર એક મર્તબા ફિર અપને આબાઈ વતનકે માલિક કહલાએ.

હક નાસપાસી :

કુર્આને અઝીઝમેં બની ઈસ્રાઈલકી કામ્યાબી ઔર ફાતિહાના દાખિલેકે મુતઅલ્લિક ઈસ તરહ આતા હે :

તર્જમા : "ઔર જબ હમને કહા ! ઈસ બસ્તીમેં દાખિલ હો ઔર અપની મર્ઝીકે મુતાબિક જો ચાહો ખાઓ ઔર શહરકે દરવાઝેમેં નિયાઝમંદીકે સાથ ઝુકતે હૂએ દાખિલ હોના ઔર યહ કહતે હૂએ જાના "ઈલાહી હમારી ખતાઓંકો મુઆફ ફર્મા" હમ તુમ્હારી ખતાઓંકો બખ્શ દેંગે ઔર અન્કરીબ નેકોકારોંકો ઔર ઝિયાદા દેંગે પસ ઝાલિમોંને ઈસ કોલકો જો ઉન્સે કહા ગયા થા, દૂસ્રે કોલસે બદલ દિયા પસ હમને ઝાલિમોં પર ઉન્કી નાફર્માનીકી વજહસે આસ્માનસે સખ્ત અઝાબ ભેજા." [અલબકરા ૨/ ૫૮, ૫૯]

કરીબ કરીબ યહી મઝમૂન સૂરએ અઅરાફકે બીસવીં રૂકૂઅમેં બયાન હુવા હે. ઉન આયાતમેં અલ્લાહ તઆલાને અપને સચ્ચે ઔર નિયાઝમંદ બંદો ઔર મુતકબ્બિર ઈન્સાનોંકે દરમિયાન એક ખુલા ઈમ્તિયાઝ (ફર્ક) કાઈમ કર દિયા હે કે ઉસ્કે મુતવાઝેઅ ઔર ફર્માબર્દાર બંદે કિસીસે અપની ઝાતી ગર્ઝ ઔર ઝાતી સરબુલંદીકે લિએ નહીં લળતે બલ્કે અલ્લાહકે દુશ્મનોં મુફસિદ ઔર શરીર ઈન્સાનોંકી શરારત ઔર ઝાલિમોં સર્કશ કૌમોંકે ઝુલ્મો તુગયાનકો મિટાનેકે લિએ સિર્ફ ઈસ લિએ જંગ કરતે હૈં કે ઉસ્સે અદલ ગલ્બા પાતે હૈં ઔર અલ્લાહકા હુક્મ બુલંદ હોતા હે. લિહાઝા જબ ઉન્કો કામ્યાબી નસીબ હોતી હે તો અપની મસર્રતકા ઈઝહાર ગુરૂરો તમકિનત (ઘમંડ)સે નહીં કરતે બલ્કે અલ્લાહકી જનાબમેં ખુશૂઅ વ ખુઝૂઅ (આજિઝી)કે સાથ સજદારેઝ હો કર કરતે હૈં ઔર જબ મકબૂઝા ઈલાકોંમેં દાખિલ હોતે હૈં તો શુક્રગુઝાર ઔર મુતવાઝે ઈન્સાનોંકી તરહ દાખિલ હોતે હૈં.

અઝાબે ઈલાહી :

હક નાસપાસી (નાશુક્રી) યા'ની તસ્વીરકા દૂસ્રા રૂખ યહ હે કે બની ઈસ્રાઈલમેંસે જિન્હોંને ઈસ કોલકો જો ઉન્સે કહા ગયા થા, દૂસ્રે કોલસે બદલ ડાલા થા ઔર અપને કીએકી સઝા પાઈ લેકિન કુર્આને અઝીઝને ઉસ્કી કોઈ તફસીલ નહીં બયાન કી બસ ઈત્ના કહ કર "આસ્માનસે સખ્ત અઝાબ ભેજા" છોળ દિયા. મા'લૂમ હોતા હે કે હકનાસપાસીકા યહ બુરા કામ બની ઈસ્રાઈલકી પૂરી જમાઅતસે સર્ઝદ નહીં હુવા થા.

બસીરતો ઈબ્રત :

૧. હઝરત યૂશઅ અલય્હિસ્સલામ ઔર બની ઈસ્રાઈલકે ઈન વાકિઆતમેં સબસે ઝિયાદા જો બાત જાઝિબે તવજ્જુહ (ધ્યાનકો ખીંચનેવાલા) હે વહ યહ હે કે એક ઈન્સાનકા ઈન્સાની ઔર અખ્લાકી ફર્ઝ હે કે જબ ઉસ્કો કિસી મુસીબત યા ઈમ્તિહાનસે નજાત મિલે ઔર વહ કામ્યાબ ઔર ફાઈઝુલ્મુરામ (ઈરાદેમેં કામ્યાબ) હો કર અપની મુરાદકો પહુંચે તો ગુરૂરો નખવતકે જાલમેં ફંસ કર યહ ન સમઝ બેઠે કે યહ મેરા ઝાતી ઈસ્તિઅદાદ (અલાહિયત) ઔર કાબિલિયતકા નતીજા હે, બલ્કે અલ્લાહકા શુક્ર ગુઝાર બને ઔર અપને ઈજ્ઝકા એ'તિરાફ કરતે હૂએ ઉસ્કે સામને સર નિયાઝ ઝુકા દે તાકે રહમતે ઈલાહી ઉસ્કો અપને દામનમેં છુપા લે ઔર દુન્યાકી તરહ આખિરતમેં ભી વહ બામુરાદ ઔર શાદકામ (કામ્યાબ) હો.

૨. જિસ કૌમ પર અલ્લાહકા ફઝલો એહસાન ઔર ઈન્આમો ઈકરામ ખૂલી હૂઈ નિશાનિયોંકે ઝરીએ હોતા હે વહ અગર શુક્રો ઈતાઅતકે બજાએ નાસપાસી ઔર નાફર્માની પર ઉતર આતી હે તો ફિર જલ્દ હી અલ્લાહકી બત્શે શદીદ (પકડ સખ્ત) ઔર સખ્ત ગિરફ્તકા શિકાર ભી હો જાતી હે ક્યૂંકે ઉસ્કી સર્કશી વ બગાવત મુશાહદા ઔર તર્જુબેકે બા'દ હે ઔર બેશુબા વહ સખ્ત સજાકી હકદાર હે.

હઝરત હિઝ્કીલ અલય્હિસ્સલામ

કુર્આન ઔર હઝરત હિઝ્કીલ અલય્હિસ્સલામ :

કુર્આને અઝીઝમેં હિઝ્કીલ અલય્હિસ્સલામ નબીકા નામ મઝકૂર નહીં લેકિન સૂરએ બકરામેં બયાનકિર્દા એક વાકિએકે મુતઅલ્લિક સલફે સાલિહીનસે જો રિવાયત મન્કૂલ હે ઉન્સે મા'લૂમ હોતા હે કે ઈસ વાકિએકા તા'લ્લુક હઝરત હિઝ્કીલ અલય્હિસ્સલામકે સાથ હી હે. કુર્આને અઝીઝમેં ઈસ વાકિએકો ઈસ તરહ બયાન કિયા ગયા હે :

તર્જમા : "(એ મુખાતિબ) ક્યા તુને ઉન લોગોંકો નહીં દેખા જો મૌતકે ડરસે અપને ઘરોંસે હઝારોંકી તા'દાદમેં નિકલે, ફિર અલ્લાહ તઆલાને ફર્માયા કે મર જાઓ, ફિર ઉન્કો ઝિંદા કર દિયા. બેશક અલ્લાહ તઆલા લોગોં પર

ફઝલ કરનેવાલા હે લેકિન અકષર લોગ શુક્ર નહીં કરતે.'' [અલબકરા ૨/ ૨૪૩]

કુતૂબે તફસીરમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર બા'ઝ દૂસ્રે સહાબાસે યહ રિવાયત મન્કૂલ હે કે બની ઈસ્રાઈલકી એક બહુત બળી જમાઅતસે જબ ઉન્કે બાદશાહ યા ઉન્કે પૈગમ્બર હિઝકીલ અલય્હિસ્સલામને યહ કહા કે ફલાં દુશ્મનસે જંગ કરનેકે લિએ તય્યાર હો જાઓ ઔર ઈલાએ કલિમતુલ્હક (અલ્લાહકા કલિમા બુલંદ કરને)કા ફર્ઝ અદા કરો તો વહ અપની જાનોંકે ખૌફસે ભાગ ખળે હૂએ ઔર યકીન કરકે કે અબ જિહાદસે બચ કર મૌતસે મહફૂઝ હો ગએ હેં, દૂર એક વાદીમેં મુકીમ હો ગએ. અલ્લાહ તઆલાકો ઉન્કી યહ હર્કત નાગવાર હૂઈ ઔર ઉસ્કે ગઝબને ઉન પર મૌત તારી કર દી ઔર વહ સબકે સબ મૌતકી આગોશમેં ચલે ગએ. એક હફતેકે બા'દ ઉન પર હઝરત હિઝકીલ અલય્હિસ્સલામકા ગુઝર હુવા તો ઉન્હોંને અપની ઈસ હાલત પર અફસોસ કિયા ઔર દુઆ માંગી કે ઈલાહુલ્આલમીન ઈન્કો મૌતકે અઝાબસે નજાત દે, તાકે ઉન્કી ઝિંદગી ખૂદ ઉન્કે લિએ ઔર દૂસ્રોંકે લિએ ઈબ્રતો બસીરત બન જાએં. પૈગમ્બરકી દુઆ કબૂલ હૂઈ ઔર વહ ઝિંદા હો કર નમૂનએ ઈબ્રતો બસીરત બને.

અહમ નિકાત :

હઝરત હિઝકીલ અલય્હિસ્સલામસે મુતઅલ્લિક હાલાતકે સિલ્સિલેમેં દો અહમ નિકાત (પોઈન્ટકી બાતેં) સામને આતે હે. ઈહયાએ મોતા (મુર્દેકો ઝિંદા કરના) ઔર જિહાદસે પહલૂ તહી (ભાગના), ઈન દોનોં નિકાતકી વઝાહત કી જાતી હે.

ઈહયાએ મોતા :

જિન હઝરાતને ગુઝિશ્તા સફહાતમેં ''મો'જિઝા''કી બહષસે ઈસ્તિફાદા કર લિયા હે વહ હઝરત હિઝકીલ અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનેમેં અહયા મોતાકે મુતઅલ્લિક કિસી શકકો સુબા યા ગૈર ઝરૂરી તાવીલાતકા શિકાર નહીં હોંગે. સહીહ હે કે આલમે દુન્યામેં આમ કાનૂનકે મુતાબિક અગર્ચે દોબારા ઝિંદગી નહીં મિલતી ઔર કયામત હી કે દિન હશ્રે અજસાદ (જિસ્મોંકા જમા હોના)કા વાકિઆ પેશ આએગા લેકિન અલ્લાહકે કાનૂને ખાશકે પેશે નઝર કિસી હિકમતો મસ્લિહતકી બીના પર ઐસા હોના અકલન ન સિર્ફ મુમ્કિન હે બલ્કે વાકેઅ હોતા રહતા હે દૂસ્રે ઝમાનએ જદીદમેં જદીદ રૂહાનિયત (Spiritualism)કે

માહિરીનકે નઝદીક યહ બાત પાયએ તહકીકકો પહુંચ ચુકી હે કે "રૂહ" જિસ્મસે અલગ એક મુસ્તકિલ મખ્લૂક હે ઔર જિસ્મકે ગલ સળ જાને ઔર ઉસ્કી અસરી તર્કિબ (બદનકે બનાને)કે મિટ જાનેકે બાવજૂદ રૂહ ઝિંદા રહતી હે, નીઝ યહ ભી અમ્ર માકૂલ હે કે જિસ હસ્તીને કિસી શૈકો તર્કીબ (ચીઝકો બના) દિયા હે વહ બનાકે બિખર જાનેકે બા'દ દુબારા ઉસ્કો તર્કીબ દે સકતી હે. તો ફિર કોઈ વજહ નહીં કે હયાતે રૂહ ઔર બિખરે હૂએ અજઝાકી દુબારા તર્કીબકે માકૂલ હોનેકે બા'દ અહયા મોતાકે મુતઅલ્લિક કિસી શક્કો શુબેમેં ફંસ કર ગૈર ઝરૂરી તાવિલાતકા સહારા લિયા જાએ.

જિહાદસે પહલૂ તહી :

જબ ઈન્સાનકા ઈઝઆનો એ'તિકાદ (અકીદા) ઈસ યકીનકો હાસિલ કર લે કે ખૈર ઔર શર ઔર મોતો હયાત સબ ખાલિકે કાઈનાતકે કઝા વ કદર (તકદીર)કે હાથ હે તો ફિર આને વાહિદ (એક પળ)કે લિએ ભી ઉસ્કો ખયાલ નહીં આતા કે વહ અલ્લાહકી મુકર્રરા કદરકે મુતઅલ્લિક યહ બાવર કરે કે ઉસ્કા હીલા અલ્લાહકે ફેસ્લેકો રદ કર સકતા હે ઔર અગર એક મુકામ પર ઉસ્કી તકદીર નાફિઝ હે કે દૂસ્રે મુકામ પર વહ ઉસ્કે અષરસે આઝાદ રહ સકતા હે.

ઈસ્લામકી નિગાહમેં તકદીરકા યહ ફલસફા હે કે ઈન્સાન અપને અંદર યકીન પૈદા કર લે કે મેરા ફર્ઝ અલ્લાહકે અહકામકી તઅમીલ હે. રહા યહ અમ્રકે ઈસ અદાએ તઅમીલ (કામકી અદાયગી)મેં જાનકા ખોફ યા માલકી તબાહીકા ડર હે તો યહ મેરે અપને ઈખ્તિયારમેં નહીં હે અગર કુદરતકા હાથ જાનો માલકી હલાકતકા કૌરી ફેસ્લા કર ચુકા હે તો દૂસ્રે અસ્બાબ પૈદા હો કર આલમે તકવીનકે ઈસ ફેસ્લેકો ઝરૂર સાદિક કર દિખાએંગે. યહી યકીન ઈન્સાનકો શુજાઅત ઔર બહાદૂર બનાતા ઔર જુબુન ઔર (બુઝદીલી) નામર્દીસે દૂર રખતા હે. ઉસ્કી નઝર સિર્ફ અદાએ ફર્ઝ પર જમ જાતી હે ઔર વહ તકવીની ફેસ્લોંકો અપની દસ્તેરસસે બાલાતર સમઝ કર ઉસ્સે બેનિયાઝ હો જાતા હે.

ઈસ્લામને તકદીરકે યહ મા'ના કભી નહીં બતાએ કે હાથકે તોળ કર ઔર જદ્દો જહદ ઔર અમલકી ઝિંદગીકો છોળ કર ગૈબી મદદકે મુન્તઝિર હો બેઠે ઔર અદાએ ફર્ઝકો યહ કહ કર તર્ક કર દો કે તકવીની ફેસ્લેકે મુતાબિક જો કુછ હોના હોગા હો કર રહેગા. દરઅસલ યહ ખયાલ જુબુન ઔર નામર્દીકી

પૈદાવાર હે જો અદાએ ફર્ઝસે રોકતા ઔર તન આસાનીકી દા'વત દે કર ઝિલ્લતકે હવાલે કર દિયા કરતા હે. ઈસી લિએ શરીઅતે મુહમ્મદિયા (સલ્લલ્લાહુ અલચ્હિ વ સલ્લમ)મેં મૈદાને જિહાદસે ફરાર (અલ્લાહકે સાથ શિર્કકે) સબસે બળા ગુનાહ શુમાર હોતા હે ઔર હકીકતે હાલ ભી યહી હે કે અલ્લાહ પર ઈમાન લાનેકે બા'દ જબકે ઈન્સાન અપની જાનો માલકો ઉસ્કે સુપુર્દ કર દેતા હે ઔર સુપુર્દગી હી કા નામ ઈસ્લામ હે તો ફિર ઉસ્મેં એક લમ્હેકે લિએ ભી યહ હક નહીં રહતા કે વહ ઉસ્કે હુકમકે ખિલાફ જાનકો બચાનેકી ફિક્ર કરે, જુબુન વ નામર્દી ઈસ્લામકે સાથ જમા નહીં હોતી ઔર રાહે હકમેં શુજાઅત હી ઈસ્લામકા તુગ્રએ ઈમ્તિયાઝ હે.

બસાઈર :

અગર ફિત્રતે સલીમ ઔર તબ્એ મુસ્તકીમ (સીધી તબીઅત) હો તો ઈન્સાનકી હિદાયત ઔર બસીરતકે લિએ એક મર્તબા ફિક્રો ઝહનકો હકાઈકકી જાનિબ મુતવજ્જેહ કર દેના કાફી હે ફિર ઉસ્કી ઈન્સાનિયત ખૂદ બખૂદ રાહે મુસ્તકિમ પર ગામઝન હો (ચલ) જાતી હે ઔર મંઝિલે મકસૂદકા પતા લગા લેતી હે, લેકિન અગર આરઝી અસ્બાબકી બીના પર ફિત્રતમેં કજી ઔર તબીઅતમેં ઝંગ પૈદા હો ચુકા હો તો ઉસ્કો હમવાર કરનેકે લિએ બાર બાર અલ્લાહકી પુકાર ઉસ્કો બેદાર કરતી હે. મગર હર મર્તબાકે બા'દ ઉસ્કી સલાહિયત ઔર ઈસ્તિ'દાદી કુવ્વતેં પસ્ત હો જાતી બલ્કે ઔર ઝિયાદા ગફલતમેં સરશાર (લબરેઝ) હો કર રહ જાતી હે. હત્તા કે કુવ્વતો ઈસ્તિ'દાદ બાતિલ હો જાતી હે ઔર જબ ઈસ દર્જે પર પહુંચ જાતી હે જિસ્કા ઝિક્ર કુર્આને અઝીઝને ઈસ તરહ કિયા હે

ختم الله على قلوبهم وعلى سمعهم وعلى ابصارهم غشاوة.

તો ફિર ઉસ પર અલ્લાહકા અઝાબ નાઝિલ હોતા હે ઔર વહ હમેશાકે લિએ ઉસ્કે ગુઝર ઔર ઉસ્કી ફિટકારકા નિશાના બન જાતા ઔર ઉસ એલાનકા મુસ્તહિક ઠહરતા હે. ضربت عليهم الذلة والمسكنة وباؤا بغضب من الله.

ચુનાંચે બની ઈસ્રાઈલકી પૈહમ સર્કશી ઔર અલ્લાહકે ફર્માનોંકી મુકાબલેમેં મુસલ્સલ બગાવતને ઉન્કી કજ રવીકો ઈસ દૂસ્રી રાહ પર ડાલ દિયા થા ઔર હઝરત હિઝકીલ અલચ્હિસ્સલામકે દોરમેં ભી વહ ઈસ રાહે બદ (બુરે રાસ્તે)કી તકમીલમેં મસ્રૂફ થે મગર ઉન્મેં એક છોટીસી જમાઅત

પૈગમ્બરોંકી રૂશ્દો હિદાયતકે સામને હમેશા સર ઝુકાતી રહી ઔર લગ્ઝિશોં ઔર ખતાકારિયોંકે બાવજૂદ ઉસ્ને રાહે મુસ્તકિમકો ગિરતે પળતે હાસિલ કર હી લિયા.

૨. જિહાદ અગર્ચે કૌમકે બા'ઝ અફરાદકે લિએ પૈગામે મૌત બન કર ઉન્કો દુન્યવી લઝાઈઝ (લઝ્ઝતોં)સે મહરૂમ કર દેતા હે લેકિન વહ ઉમ્મત ઔર કૌમકે લિએ અકસીરે હયાત હે ઔર નિઝામે કૌમી ઔર મિલ્લીકે લિએ હમેશા બાકી રહનેકા ઝિમ્મેદાર ઔર સાથ હી આગોશે મૌતમેં જાનેવાલે અફરાદકે લિએ ફાની ઔર નાપાએદાર હયાતકે બદલે હયાતે સર્મદી (હમેશાકી ઝિંદગી) અતા કરનેવાલા હે. યહી મૌતકા વહ ફલસફા હે જિસ્ને મુસલમાનોંકી ઝિંદગીસે દૂસરી કૌમોંસે ઈસ તરહ મુમતાઝ કર દિયા થા કે ખુદાકા કલિમા બુલંદ કરનેવાલા ઈન્સાન હયાતે દુન્યવીસે અગર શાદકામ (કામ્યાબ) રહા તો ગાઝી આર મુજાહિદ હેં ઔર અગર મૌતકા શરબત હલકસે ઉતાર લિયા તો શહીદ હે ઈસી લિએ ઈર્શાદ હે :

તર્જમા : "જો અલ્લાહકી રાહમેં કત્લ હૂએ ઉન્કો મુર્દા ન કહો બલ્કે હકીકી હયાત તો ઉન્હીંકો હાસિલ હે લેકિન તુમ ઈસ હકીકતસે આગાહ નહીં હો."

[અલ્બકરા ૨/ ૧૫૪]

ઔર ઈસી લિએ ઈસ ઝિંદગીસે જાન ચુરાનેવાલેકે લિએ યહ વઈદ હે :–

તર્જમા : "ઔર જો કોઈ ઉસ રોઝ (જિહાદકે રોઝ) ઈન કાફિરોંકો પીઠ દેગા સિવાએ ઉસ શખ્સકે જો લળાઈકી જાનિબ વાપસ હોનેવાલા હો યા અપની જમાઅતમેં પનાહ તલાશ કરનેવાલા હો વહ અલ્લાહકે ગઝબકી તરફ લોટા ઔર ઉસ્કા ઠીકાના દોઝખ હે ઔર વહ બુરી જગહ હે." [અન્ફાલ ૧૬]

૩. ઈસ્લામ શુજાઅતકો ખુલ્કે હુસ્ન (અછ્છી ખસ્લત) કરાર દેતા ઔર બુઝદિલીકો અખ્લાકે રદિયા (બુરી આદત)મેં શુમાર કરતા હે. એક હદીષમેં આમાલે બદકો શુમાર કરાતે હૂએ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા યહ ઈર્શાદ મન્કૂલ હે કે મુસલમાન હોતે હૂએ ભી લગ્ઝિશ ઔર ખતાકી રાહસે ઉન આ'માલકા હોના મુમ્કિન હે લેકિન ઈસ્લામકે સાથ જુબુન (બુઝદિલી) કિસી હાલમેં ભી જમા નહીં હો સકતી મગર યાદ રહે કે કિસી પર બેજા કુવ્વત આઝમાઈકા નામ શુજાઅત નહીં હે બલ્કે અમ્રે હક પર કાઈમ હો જાના ઔર બાતિલસે બેખૌફ બન જાના શુજાઅત હે.

હઝરત ઈલ્યાસ અલય્હિસ્સલામ

કુર્આને અઝીઝ ઔર હઝરત ઈલ્યાસ અલય્હિસ્સલામ :

કુર્આને અઝીઝમેં હઝરત ઈલ્યાસકા ઝિક્ર દો જગહ આયા હે. સૂરએ અન્આમમેં ઔર સૂરએ વસ્સાફ્ફાતમેં, સૂરએ અન્આમમેં તો ઉન્કો સિર્ફ અંબિયાએ કિરામકી ફેહરિશ્તમેં શુમાર કિયા હે ઔર વસ્સાફ્ફાતમેં બેઅષત ઔર કૌમકી હિદાયતસે મુતઅલ્લિક હાલાતકો મુખ્તસર તૌર પર બયાન કિયા હે. બેઅષતકે મુતઅલ્લિક મુફસ્સિરીન ઔર મુઅર્રિખીનકા ખયાલ હે કે વહ શામકે બાશિંદોકી હિદાયતકે લિએ ભેજે ગએ થે ઔર બઅલબકકા મશ્હૂર શહર ઉન્કી રિસાલત ઔર હિદાયતકા મર્કઝ થા. હઝરત ઈલ્યાસ અલય્હિસ્સલામકી કૌમ મશ્હૂર બૂત બઅલકી પરસ્તાર, તોહીદસે બેઝાર, શિર્કમેં મુબ્તલા થી. કુતૂબે તફસીરમેં મન્કૂલ હે કે બઅલ સોનેકા થા, બીસ ગઝકા કદ થા, ઉસ્કે ચાર મુંહ થે ઔર ઉસ્કી ખિદમત પર ચારસો ખાદિમ મુકર્રર થે. હઝરત ઈલ્યાસ અલય્હિસ્સલામકી કૌમ દૂસ્રે બુતોંકે સાથ ખુસૂસિયતસે ઈસ્કી પરસ્તીશ કરતી થી ચુનાંચે ઈસ તકરીબસે કુર્આને અઝીઝમેં ઈસ્કા ઝિક્ર આયા :

તર્જમા : "ઔર બેશુબા ઈલ્યાસ અલય્હિસ્સલામ રસૂલોંમેંસે હે ઔર વહ વક્ત ઝિક્રકે કાબિલ હે જબ ઉસ્ને અપની કૌમસે કહા, ક્યા તુમ અલ્લાહસે નહીં ડરતે ? ક્યા તુમ બઅલકો પુકારતે હો ઔર સબસે બેહતર અલ્લાહકો છોળે હૂએ હો. અલ્લાહ હી તુમ્હારા ઔર તુમ્હારે અગલે બાપ દાદાઓંકા પરવરદિગાર હે. પસ ઉન્હોંને ઈલ્યાસ અલય્હિસ્સલામકો ઝુટલાયા તો બેશુબા વહ લાએ જાએંગે પકળે હૂએ બજુઝ ઉન્કે જો ચુન લિએ ગએ હેં ઔર હમને બા'દકે લોગોમેં ઈલ્યાસ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર બાકી રખ્ખા, ઈલ્યાસ અલય્હિસ્સલામ પર સલામ હો બેશુબા હમ નેકોકારોંકો ઈસ તરહ બદલા દિયા કરતે હેં બેશક વહ હમારે મો'મિન બંદોમેંસે હે."

[અસ્સાફ્ફાત/ ૧૨૩ તા ૧૨૮]

મવ્ઈઝત :

હઝરત ઈલ્યાસ અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કી કૌમકા વાકિઆ અગર્ચે કુર્આનમેં બહુત મુખ્તસર મઝકૂર હે તાહમ ઉસ્સે યહ સબક હાસિલ હોતા હે કે

યહૂદો બની ઈસ્રાઈલકી ઝહનિયત ઈસ દર્જે મસ્ખ થી કે દુન્યાકી કોઈ બુરાઈ ઐસી નહીં થી જિસ્કે કરને પર યહ લાલચી ન હોં ઔર કોઈ ખૂબી ઐસી નહીં થી જિસ્કે યહ દિલદાદા હોં ઔર અંબિયા વ રુસૂલકે એક તવીલ ઔર પૈહમ સિલ્સિલેકે બાવજૂદ બુત પરસ્તી, અનાસિર પરસ્તી (હવા, આગ, પાની ઔર મીટ્ટી વગૈરહકી પૂજા), કવાકિબ પરસ્તી (સિતારા પરસ્તી) ગર્ઝ ગૈરૂલ્લાહકી પરસ્તીશકા કોઈ શો'બા ઐસા ન થા જિસ્કે પરસ્તાર યહ ન બને હોં.

પસ કુર્આને અઝીઝમેં બની ઈસ્રાઈલસે મુતઅલ્લિક ઈન વાકિઆતમેં જહાં ઉન્કી બદબખ્તી ઔર કજરવી પર રોશની પળતી હે વહીં હમકો યહ મર્વઈઝત ઔર ઈબ્રત ભી હાસિલ હોતી હે કે અબ જબકે અંબિયાઓ રુસૂલકા સિલ્સિલા મુન્કતેઅ હો ચુકા હે ઔર ખાતિમુન્નબીય્યિનકી બેઅષત ઔર કુર્આને અઝીઝકે આખરી પૈગામને ઈસ સિલ્સિલેકો ખત્મ કર દિયા. તો હમારે લિએ અઝ બસ ઝરૂરી હે કે બની ઈસ્રાઈલકી મસ્ખ ફિત્રત (ફિત્રતકા બદલ જાના) ઔર તબાહ ઝહનિયતકે ખિલાફ અલ્લાહકે અહકામકો મઝબૂતીસે પકળેં ઔર ઉન્મેં કજરવી ઔર ઝેગસે કામ લે કર ઉન્કી ખિલાફવર્ઝીકી જુર્અત ન કરે. ગોયા હમારા શેવા (તરીકા) સુપુર્દ વ તસ્લીમ હો, ઈન્કાર વ ઈન્હિરાફ ન હો કે "ઈસ્લામ"કે સિર્ફ યહી મા'ના હે.

નોટ :- ઈન્જિલ યૂહન્ના (John)મેં ઉન્કો એલિયાહ (Eliah) નબી કહા ગયા હે.

હઝરત યસઅ અલય્હિસ્સલામ

બેઅષત :

કુતૂબે તવારીખમેં મન્કૂલ હે કે હઝરત અલ્યસઅ અલય્હિસ્સલામ હઝરત ઈલ્યાસ અલય્હિસ્સલામકે ચચાઝાદ ભાઈ હે ઔર ઉન્કે નાઈબ ઔર ખલીફા ભી. વહ અવાઈલે (શુરૂઅ ઉમ્ર) ઉમ્રમેં હઝરત ઈલ્યાસ અલય્હિસ્સલામકી રિફાકત (સાથ)મેં રહતે થે ઔર ઉન્કે ઈન્તિકાલકે બા'દ બની ઈસ્રાઈલકી રહનૂમાઈકે લિએ હઝરત અલ્યસઅ અલય્હિસ્સલામકો નુબુવ્વતસે સર્ફરાઝ ફર્માયા ઔર ઉન્હોંને હઝરત ઈલ્યાસ અલય્હિસ્સલામ હી કે તરીકે પર બની ઈસ્રાઈલકી રહનૂમાઈ કી.

કુર્આને અઝીઝ ઔર હઝરત યસઅ અલય્હિસ્સલામ :

કુર્આને પાકમેં સિર્ફ દો જગહ હઝરત યસઅ અલય્હિસ્સલામકા નામ આયા હે :–

૧. તર્જમા : "... ઔર ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ ઔર અલ્યસઅ અલય્હિસ્સલામ ઔર યૂનુસ અલય્હિસ્સલામ ઔર લૂત અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન સબકો હમને દુન્યાવાલોં પર ફઝીલત અતા ફર્માઈ." [અન્આમ/ ૮૬]

૨. તર્જુમા : "... ઔર ઝિક્ર કરો ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ ઔર અલ્યસઅ અલય્હિસ્સલામ ઔર ઝુલ્કિફ્લકો ઔર ઉન્મેંસે હર એક નેક ઈન્સાનોંમેંસે થે." [સૂરએ સાદ/ ૪૮]

મવ્ઈઝત :

બની ઈસ્રાઈલકે બા'દ નબી ઔર પૈગમ્બર જલીલુલ્કદ્ર અંબિયા અલય્હિમુસ્સલામકે શર્ફે સોહબત ઔર મુખ્લિસાના ઈત્તિબાઅમેં ખિલાફતકે બા'દ મન્સબે નુબુવ્વતસે સર્ફરાઝ હૂએ ઈસ્સે યહ ઝાહિર હોતા હે કે સોહબત નિકાં (નેબલોગોંકી સોહબત ખૈરકે હાસિલ કરનેકે લિએ) હુસૂલે ખૈરકે લિએ અકસીરે આઝમ (બહુત બળી તાષીર) હે.

યક ઝમાના સોહબતે બાઔલિયા
બેહતર અઝ સદ સાલા તાઅત બેરિયા

હઝરત શમ્વીલ અલય્હિસ્સલામ

હઝરત શમ્વીલ અલય્હિસ્સલામકે કિસ્સેમેં હઝરત તાલૂત અલય્હિસ્સલામ જાલૂત ઔર હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકા ભી ઝિક્ર આતા હે. લિહાઝા ઈબ્તિદા હી મેં ઈન શખ્સિયતોંકા મુખ્તસર બયાન કિયા જાતા હે.

કુર્આને પાક ઔર હઝરત શમ્વીલ અલય્હિસ્સલામ :

કુર્આને પાકમેં હઝરત શમ્વીલ અલય્હિસ્સલામકા નામ નહીં હે બલ્કે ઈન આયાતમેં જિસ નબીકા ઝિક્ર હે વહ યહી શમ્વીલ અલય્હિસ્સલામ હે.

તર્જમા : "ક્યા તુમકો બની ઈસ્રાઈલકી ઈસ જમાઅતકા હાલ મા'લૂમ નહીં જિસ્ને મૂસા અલય્હિસ્સલામકે બા'દ અપને ઝમાનેકે નબીસે દરખ્વાસ્ત કી થી કે હમ અલ્લાહકી રાહમેં જિહાદ કરેંગે હમારે લિએ એક હુક્મરાન

મુકર્રર કર દીજિએ." [અલબકરા/ ૨૪૬]

હઝરત તાલૂત અલય્હિસ્સલામ (Saul) :

મુન્દર્જા બાલા આયાતમેં કી ગઈ દરખ્વાસ્તકે મુતાબિક અલ્લાહ તઆલાને જિસ્કો હુકમરાન મુકર્રર કિયા વહ હઝરત તાલૂત અલય્હિસ્સલામ હૈં.

તર્જમા : "ફિર ઐસા હુવા કે ઉન્કે નબીને કહા અલ્લાહ તઆલાને તુમ્હારે લિએ તાલૂતકો મુકર્રર કિયા હે. [અલબકરા/ ૨૪૭]

જાલૂત (Goliath) :

દુશ્મનકી ફૌજકા સરદાર જાલૂત નામી દેવ હેકલ શખ્સ થા. જાલૂતકા નામ સૂરએ અલ્બકરા આયત ૨૪૯, ૨૫૦ ઔર ૨૫૧ મેં આતા હે.

હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ (David) :

દુશ્મનકી ફૌજકે મુકાબલેમેં હઝરત તાલૂત અલય્હિસ્સલામકી સરકર્દગીમેં બની ઈસ્રાઈલમેંસે જિસ શખ્સને શુજાઅતકે જોહર દિખલાએ ઔર જાલૂતકો કત્લ કિયા વહ દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ હૈં. (ઉન્કા તફસીલી ઝિક્ર અલાહિદા કિયા ગયા હે)

હઝરત શમ્વીલ અલય્હિસ્સલામકી બેઅષત :

હઝરત યૂશઅ અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનમેં બની ઈસ્રાઈલ જબ સરઝમીને ફલસ્તીનમેં દાખિલ હો ગએ તો વહ આખિર ઉમ્ર તક ઉસ્કી નિગ્રાની ઔર ઈસ્લાહે હાલમેં મસ્રૂફ રહે ઔર ઉન્કે મા'લૂમાત ઔર બાહમી ઝગળોંકે ફેસ્લોંકે લિએ કાઝિયોંકો મુકર્રર કિયા, કાફી અર્સે તક યહ નિઝામ ચલા લેકિન એક વક્ત ઐસા આયા કે ઉન્મેં ન કોઈ નબી વ રસૂલ થા, ન કોઈ તમામ કૌમકા હુક્મરાન થા, ઈસી લિએ હમસાયા કૌમે અકષર ઉન પર હમ્લાઆવર રહતી થી ઔર બની ઈસ્રાઈલ ઉન્કા નિશાના બનતે રહતે થે. ઐસે હી એક હમ્લેમેં બની ઈસ્રાઈલકો હવાલી ગઝહકી ફલસ્તીની કૌમ અશ્દૂદકે હાથોં શિકસ્ત ખા કર મુતબર્રક સંદૂક, તાબૂતે સકીનાસે દસ્ત બર્દાર હોના (છોળના) પળા. ઈસ સંદૂકમેં તૌરાતકા અસલ નુસ્ખા ઔર હઝરાતે મૂસા અલય્હિસ્સલામ વ હારૂન અલય્હિસ્સલામકી તબર્રૂકાત મહફૂઝ થે, ઈન હાલાતમેં અલ્લાહ તઆલાને કાઝિયોંમેંસે એક કાઝી શમ્વીલ અલય્હિસ્સલામકો મન્સબે નુબુવ્વત અતા ફર્મા કર બની ઈસ્રાઈલકી રૂશ્દો હિદાયત પર મામૂર કિયા. મુઅર્રિખીનકે મુતાબિક

હઝરત શમ્વીલ અલય્હિસ્સલામ હઝરત હારૂન અલય્હિસ્સલામકી નસલસે હૈં. કુર્આને પાકકી સૂરએ બકરાકી બત્તીસવીં (૩૨) રૂકૂઅમેં જિસ્મેં નબીકા ઝિક્ર કિયા ગયા હે વહ યહી હઝરત શમ્વીલ અલય્હિસ્સલામ હે.

હઝરત તાલૂત અલય્હિસ્સલામકા તકર્રુર :

હઝરત શમ્વીલ અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનેમેં ભી બની ઈસ્રાઈલકી મુખાલિફ કુવ્વતોંકી શરારતેં જારી રહી તો બની ઈસ્રાઈલને હઝરત શમ્વીલ અલય્હિસ્સલામસે દરખ્વાસ્ત કી કે વહ હમ પર એક બાદશાહ (હાકિમ) મુકર્રર કર દેં જિસ્કી કયાદતમેં હમ ઝાલિમોંકા મુકાબલા કરેં ઔર જિહાદ ફીસબીલિલ્લાહ (અલ્લાહકે રાસ્તેમેં)કે ઝરીએ દુશ્મનોંકી લાઈ હૂઈ મુસીબતકા ખાતમા કર દેં. કુર્આને પાકમેં આતા હે :–

તર્જમા : "ક્યા તુમકો બની ઈસ્રાઈલકી ઉસ જમાઅતકા હાલ મા'લૂમ નહીં જિસ્ને મૂસા અલય્હિસ્સલામકે બા'દ અપને ઝમાનેકે નબીસે દરખ્વાસ્ત કી થી કે હમ અલ્લાહકી રાહમેં જિહાદ કરેંગે હમારે લિએ એક હુકમરાન મુકર્રર કર દીજિએ." [અલબકરા/ ૨૪૬]

તર્જમા : "કુછ બઈદ નહીં હે કે અગર તુમકો લળાઈકા હુક્મ દિયા ગયા તો તુમ લળનેસે ઈન્કાર કર દો." [અલબકરા/ ૨૪૬]

નબીકે ઈસ જવાબ પર સરદારોંને કહા :–

તર્જમા : "ઐસા ક્યૂં કર હો સકતા હે કે હમ અલ્લાહકી રાહમેં ન લળેં જબકે હમ અપને ઘરોંસે નિકાલે જા ચુકે હૈં ઔર અપની ઔલાદોંસે અલાહિદા કિએ જા ચુકે હૈં." [અલબકરા/ ૨૪૬]

ઈસ તરહ ઈત્મામે હુજ્જત (દલીલ પૂરી કરને)કે બા'દ હઝરત શમ્વીલ અલય્હિસ્સલામને અલ્લાહ તઆલાકી બારગાહમેં રૂજૂઅ કિયા ઔર અલ્લાહ તઆલાને તાલૂત અલય્હિસ્સલામકો જો ઈલ્મી ઔર જિસ્માની દોનોં લિહાઝસે બની ઈસ્રાઈલમેં નુમાયા થે ઉન પર બાદશાહ મુકર્રર કર દિયા. બની ઈસ્રાઈલકો યહ તકર્રુર પસંદ ન આયા ઔર બાતેં બનાને લગે. મુઅર્રિખીનકે ખયાલમેં ઈસ નાપસંદગીકી એક વજહ યહ થી કે એક અર્સેસે નુબુવ્વતકા સિલ્સિલા હઝરત યાકૂબ અલય્હિસ્સલામકે એક બેટે લાદીકી નસલમેં ઔર હુકૂમતો સરદારીકા સિલ્સિલા દૂસરે બેટે યહૂદાકે ખાનદાનમેં ચલા આતા થા. અબ યહ શર્ફ બિનયામિન યા'ની હઝરત યાકૂબ અલય્હિસ્સલામકે એક ઔર બેટેકે

ખાનદાનમેં મુન્તકિલ હોતા નઝર આયા તો ઉન સરદારોંકો હસદ પૈદા હુવા ઔર વહ ઉસ્કો બર્દાશ્ત ન કર સકે. કુર્આને પાકમેં આતા હે :–

તર્જમા : "ફિર ઐસા હુવા કે ઉન્કે નબીને કહા અલ્લાહને તુમ્હારે લિએ તાલૂત (અલય્હિસ્સલામ)કો મુકર્રર કર દિયા હે જબ ઉન્હોંને યહ બાત સુની તો (તાઅતો ફર્માબર્દારીકે બજાએ) કહને લગે વહ હમ પર કૈસે હુક્મરાન બન સકતા હે જબકે હમ ઉસ્સે કહીં ઝિયાદા હુક્મરાન બનનેકે હકદાર હેં, ઈસ્કે અલાવા ઉસ્કો માલો દોલતકી વુસ્અત ભી હાસિલ નહીં હે, નબીને ફર્માયા (હુક્મરાનકા જો મેઅયાર તુમને બના લિયા હે વહ ગલત હે) બિલાશુબા અલ્લાહ તઆલાને હુક્મરાનીકી કાબિલિયત વ ઈસ્તિ'દાદમેં તુમ પર ઉસ્કો બરગુઝિદા ઔર ફાઈક કિયા હે ઔર ઈલ્મકી ફરાવાની ઔર જિસ્મકી તાકત દોનોંમેં ઉસ્કો વુસ્અત અતા ફર્માઈ હે. (ઔર હુક્મરાની વ કયાદત તુમ્હારે દેનેસે નહીં મિલતી બલ્કે અલ્લાહ જિસ્કો ચાહતા હે ઉસ્કો અહલ સમઝ કર) અપની ઝમીનકી હુક્મરાની બખ્શ દેતા હે ઔર વહ અપને તસર્રૂફો કુદરતમેં બળી વુસ્અત રખનેવાલા ઔર સબ કુછ જાનનેવાલા હે." [અલ્બકરા/ ૨૪૭]

તાબૂતે સકીના :

બની ઈસ્રાઈલકી રદ્દો કદને યહાં તક તૂલ (લંબા) ખીંચા કે ઉન્હોંને શમ્વીલ અલય્હિસ્સલામસે મુતલબા કિયા કે અગર તાલૂત (અલય્હિસ્સલામ)કા તકર્રૂર મિન્જાનિબિલ્લાહ હે તો ઉસ્કે લિએ અલ્લાહકા કોઈ નિશાન દિખલા દે ઔર ઉસ પર ઉન્કે નબી (હઝરત શમ્વીલ અલય્હિસ્સલામ)ને ફર્માયા :–

તર્જમા : "તાલૂતકી અહલિયતે હુકૂમતકી નિશાની યહ હે કે (જો મુકદસ) તાબૂત (તુમ ખો ચુકે હોં ઔર દુશ્મનોંકે કબ્ઝેમેં ચલા ગયા હે) તુમ્હારે પાસ વાપસ આ જાએગા ઔર ફરિશ્તે ઉસ્કો ઉઠા લાએંગે." [અલ્બકરા/ ૨૪૮]

હઝરત શમ્વીલ અલય્હિસ્સલામકી યહ બશારત બરૂએ કાર (સામને) આઈ ઔર બની ઈસ્રાઈલકે સામને મલાઈકતુલ્લાહ (ફરિશ્તોં)ને તાબૂતે સકીનાકો પેશ કર દિયા અબ બની ઈસ્રાઈલકો ઈન્કાર કરનેકે લિએ કોઈ ઉઝ્ર બાકી ન રહા ઔર તાલૂત અલય્હિસ્સલામકો બની ઈસ્રાઈલકા બાદશાહ તસ્લીમ કર લિયા ગયા.

તાલૂત ઔર જાલૂતકી જંગ ઔર બની ઈસ્રાઈલકા ઈમ્તિહાન :

અબ તાલૂતને બની ઈસ્રાઈલકો નફીરે આમ (લશ્કર લે કર હાઝિર હોનેકા

હુકમ) દિયા કે વહ દુશ્મનોં (ફલસ્તિનિયોં)કે મુકાબલેમેં નિકલે લિહાઝા જબ બની ઈસ્રાઈલ તાલૂતકી સરકર્દગીમેં એક નદીકે કિનારે પહુંચે તો એક ઔર મર્હલા પેશ આયા :–

તર્જમા : "જબ તાલૂત લશ્કરિયોંકો લે કર રવાના હુવા તો ઉસ્ને કહા બિલાશુબા અલ્લાહ તઆલા તુમકો નહરકે પાનીસે આઝમાએગા, જો શખ્સ ઉસ્સે સૈરાબ હો કર પિએગા વહ મેરી જમાઅતમેં નહીં રહેગા ઔર જો એક ચુલ્લુ પાનીકે સિવા ઉસ્સે સૈરાબ હો કર નહીં પિએગા વહ મેરી જમાઅતમેં રહેગા. ફિર થોળેસે લોગોંકે અલાવા સબને ઉસ નહરસે સૈરાબ હો કર પી લિયા, ફિર જબ તાલૂત ઔર ઉસ્કે સાથ વહ લોગ જો (હુકમે ઈલાહી પર સચ્ચા) ઈમાન રખતે થે નદીકે પાર ઉતરે તો ઉન લોગોંને (જિન્હોંને તાલૂતકે હુક્મકી નાફર્માની કી થી) કહા હમમેં યહ તાકત નહીં કે આજ જાલૂતસે ઔર ઉસ્કી ફોજસે મુકાબલા કર સકેં લેકિન વહ લોગ જો સમઝતે થ ઉન્હેં એક દિન અલ્લાહકે હુઝૂર હાઝિર હોના હે પુકાર ઉઠે (તુમ દુશ્મનોંકી કષ્રત ઔર અપની કિલ્લત (કમી)સે ક્યૂં હરાસાં (હારતે) હૂએ જાતે હો) કિત્ની હી છોટી જમાઅતેં હેં જો બળી જમાઅત પર હુક્મે ઈલાહીસે ગાલિબ આ ગઈ ઔર અલ્લાહ સબ્ર કરનેવાલોંકા સાથી હે." [અલબકરા/ ૨૪૯]

મુખ્તસરન નતીજા યહ નિકલા કે જબ લશ્કર નદીકે પાર હો ગયા તો જિન લોગોંને ખિલાફે વર્ઝી કરકે પાની પી લિયા થા વહ કહને લગે હમમેં જાલૂત જૈસે કવી હૈકલ ઔર ઉસ્કી જમાઅતસે લળનેકી તાકત નહીં હે, લેકિન જિન લોગોંને નફ્સકો કાબુ રખને ઔર અમીરકી ઈતાઅતકા ષબૂત દિયા થા ઉન્હોંને બેખૌફ હો કર યહ કહા કે હમ ઝરૂર દુશ્મનકા મુકાબલા કરેંગે. ઈસ લિએ અલ્લાહકી કુદરતકા યહ મુઝાહરા અકષર હોતા રહતા હે કે છોટી જમાઅતેં બળી જમાઅતોં પર ગાલિબ આ જાતી હે અલબત્તા અલ્લાહ પર ઈમાન ઔર ઈખ્લાસો જમન શર્ત હે. ચુનાંચે મુજાહિદીનને અલ્લાહ તઆલાકી દર્ગાહમેં ઈખ્લાસો આજિઝીકે સાથ દુઆ કી :–

તર્જમા : "ઔર જબ વહ (મુજાહિદીન) જાલૂત ઔર ઉસ્કે લશ્કરકે મુકાબિલ સફઆરા હૂએ તો કહને લગે એ પરવરદિગાર હમકો સબ્ર દે ઔર હમકો ષાબિત કદમ રખ ઔર કાફિર કૌમ પર હમકો ફતહ વ નુસ્રત અતા ફર્મા." [અલબકરા/ ૨૫૦]

હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકી શુજાઅત :

બની ઈસ્રાઈલ (મુજાહિદ)કા લશ્કર જાલૂતકે મુકાબિલ સફઆરા હુવા ઈસ લશ્કરમેં એક નૌજવાન ભી થા.યહ હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ થે ઉન્હોંને અપની બેપનાહ શુજાઅત ઔર પામર્દી (બહાદુરી) સે જાલૂતકો કત્લ કર દિયા. કુર્આને પાકમેં મઝકૂર હે :–

તર્જમા : "બસ અલ્લાહકે હુક્મસે ઉન્હોંને ફલસ્તીનિયોંકો શિકસ્ત દે દી ઔર દાવૂદ અલય્હિસ્સલામને જાલૂતકો કત્લ કર દિયા." [અલ્બકરા/ ૨૫૧]

બની ઈસ્રાઈલકો ઈસ જંગમેં કામ્યાબી હૂઈ ઔર ઉસી દોરાન હઝરત શમ્વીલ અલય્હિસ્સલામકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર આગે આતા હે.

ઈબ્રતેં ઔર બસીરતેં :

૧. આઝાદી ઔર હુકૂકકે હિફાઝતકા યહ સમઝ પૂરે કમાલકે સાથ કૌમોં ઔર લોગોંકે ખાસ લોગોંમેં પહલે પૈદા હોતા હે ઔર આહિસ્તા આહિસ્તા અવામ તક પહુંચતા હે ઔર જિસ કૌમ ઔર જિસ ઉમ્મતમેં યહ ખવાસ કષ્રતસે મૌજૂદ હોંગે ઈસ કૌમ ઔર ઈસ ઉમ્મતમેં યહ જઝબા ઉસી કદર તેઝીકે સાથ પાયા જાએગા.

૨. ઈસ્લામ યહ વાઝેહ કરતા હે કે અલ્લાહકે નઝદીક હુકૂમતો કયાદતકા તા'લ્લુક દોલતો ષરવતસે વાબસ્તા નહીં હે ઔર ન હસબો નસબ ઉસકે લિએ મદાર હે બલ્કે ઈલ્મ ઔર કુવ્વતકો યહ હક હાસિલ હે કે વહ ઈસ સિલ્સિલેકી શર્ત કરાર દીએ જાએ ઈસ લિએ કે હક્કો ઈન્સાફ, જિસ તદબીરો રાયકી દુરૂસ્તગી જો હુકૂમતકે લિએ શર્તે અવ્વલીન (સબસે પહલી શર્ત) હે વહ માલો દોલત ઔર હસબો નસબસે પૈદા નહીં હોતી બલ્કે ઉન્કા તા'લ્લુક તર્જુમા : 'ઈલ્મો જિસ્મમેં તરક્કી ઔર વુસ્અત'સે હે.

૩. જબ હક્કો બાતિલકા મા'ર્કા પેશ આતા હે ઔર હકકી જાનિબસે મુખ્લીસિને કામિલીન (કામિલ ઈખ્લાસવાલે) ફિદાકારાના જઝબાતકે સાથ હિમાયતે (મદદ) હકકે લિએ ખળે હો જાતે હૈં ઔર ઉન્મેં ખૂદ એ'તિમાદી (બુલંદ હાસ્લા) ઔર અલ્લાહ પર તવક્કુલકી રૂહ સરાયત કર જાતી હે તો ફિર કામરાની વ કામ્યાબીકા મદાર કિલ્લતો કષ્રત પર નહીં રહતા બલ્કે કિલ્લત, કષ્રત પર ભારી હો જાતી ઔર કષ્રત કિલ્લતસે મગ્લૂબ હો કર શિકસ્ત ખા

જાતી હે.

હઝરત દાવૂદ અલચ્હિસ્સલામ

હઝરત શમ્વીલ અલચ્હિસ્સલામકે હાલાતમેં હઝરત દાવૂદ અલચ્હિસ્સલામકા ઝિક્ર હઝરત તાલૂત અલચ્હિસ્સલામ ઔર જાલૂતકી જંગકે સિલ્સિલેમેં આ ચુકા હે, યહી નૌજવાન આગે ચલ કર અલ્લાહકે બર્ગુઝિદા રસૂલ ઔર પૈગમ્બર બને ઔર બની ઈસ્રાઈલકી રૂશ્દો હિદાયતકે લિએ રસૂલ ઔર ઉન્કે ઈજ્તિમાઈ નઝમો ઝબ્તકે લિએ ખલીફા મુકર્રર હૂએ. તાલૂતકી મૌજૂદગીમેં હી યા ઉન્કી મૌતકે બા'દ ઈનાને હુકૂમત (કી લુગામ) હઝરત દાવૂદ અલચ્હિસ્સલામકે હાથમેં આ ગઈ.

હઝરત દાવૂદ અલચ્હિસ્સલામ ઔર ખલીફાકા લકબ :

બની ઈસ્રાઈલમેં હઝરત દાવૂદ અલચ્હિસ્સલામ પહલે શખ્સ હે જો અલ્લાહકે પૈગમ્બર ઔર રસૂલ ભી થે ઔર સાહિબે તાજો તખ્ત ભી. ચુનાંચે કુર્આને અઝીઝને હઝરત દાવૂદ અલચ્હિસ્સલામકે ઈસ શર્ફો ઈમ્તિયાઝકા ઈસ તરહ ઝિક્ર કિયા ગયા હે.

૧. તર્જમા : "અલ્લાહને ઉન્કો હુકૂમત ભી અતા કી ઔર હિકમત (નુબુવ્વત) ભી ઔર અપની મર્ઝીસે જો ચાહા સિખાયા." [અલ્બકરા/ ૨૫૧]

૨. તર્જમા : "એ દાવૂદ (અલચ્હિસ્સલામ) ! બેશક હમને તુમકો ઝમીનમેં અપના નાઈબ બનાયા હે :" [સૂરએ સાદ/ ૨૬]

૩. તર્જમા : "ઔર હમને હર એક (દાવૂદો સુલૈમાન અલચ્હિમસ્સલામ)કો હુકૂમત બખ્શી ઔર ઈલ્મ અતા કિયા." [અલ્અંબિયા/ ૭૯]

અંબિયા ઔર રસૂલમેંસે હઝરત આદમ અલચ્હિસ્સલામકે અલાવા સિર્ફ હઝરત દાવૂદ અલચ્હિસ્સલામ હી વહ પૈગમ્બર હે જિન્કો કુર્આને અઝીઝને "ખલીફા"કે લકબસે પુકારા હે. યહ લકબ હઝરત દાવૂદ અલચ્હિસ્સલામકે અલ્લાહ તઆલાકી સિફાત ઈલ્મો કુદરતકા પૂરે પૂરા ઝાહિર હોનેકી જગહ હોને પર સરાહત કરતા હે, ઝાહિર હે કે ઈસકે લિએ શરીઅતે હક્કાકી ઈસ્તિલાહમેં ખલીફાસે બેહતર ઔર કોઈ લફ્ઝ નહીં હો સકતા થા. અલ્હાસિલ હઝરત દાવૂદ અલચ્હિસ્સલામને બની ઈસ્રાઈલકી રૂશ્દો હિદાયતકી ખિદમત

ભી સરઅંજામ દી ઔર ઉન્કી ઈજ્તિમાઈ હયાતકી નિગરાની ભી કી ઉન્કી ખુસૂસિયાત યહ થી.

૧. વહ તકરીરો ખિતાબતકે ફનમેં કમાલ રખતે થે ઔર ઈસ તરહ બોલતે થે કે લફ્ઝ લફ્ઝ ઔર ફકરા ફકરા જુદા ફહમો ઈદ્રાક (સમઝ)મેં આતા થા ઔર ઉસ્સે કલામમેં વઝાહત ઔર લતાફત ઔર શોકતે બયાન (બયાનકી શાન) પૈદા હોતી થી.

૨. ઉન્કા હુકમ ઔર ફેસ્લા હકકો બાતિલકે દરમિયાન ફેસ્લાવાલી બાતકી હૈષિયત રખતા થા.

ઝબૂર :

કુર્આને અઝીઝમેં આતા હે :–

૧. તર્જમા : "ઔર હમને દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકો ઝબૂર અતા કી."

[અન્નિસાઅ/ ૧૬૩]

૨. તર્જમા : "ઔર બેશક હમને બા'ઝ અંબિયાકો બા'ઝ પર ફઝીલત અતા ફર્માઈ હે ઔર હમને દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકો ઝબૂર બખ્શી."

[ઈસ્રાઅ/ ૫૫]

અલ્લાહ તઆલાને હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ પર ઝબૂર નાઝિલ ફર્માઈ જો ઐસે કસાઈદો મુસજ્જા કલિમાતકા મજ્મૂઆ થા જિસ્મેં અલ્લાહ તઆલાકી હમ્દો ષના ઔર ઈન્સાની અબ્દિયતો ઈજ્ઝ (બંદગી ઔર આજિઝી)કે એ'તિરાફ ઔર પન્દો નસાઈહ ઔર બસાઈરો હિકમ (હિકમતેં)કે મઝામીન થે લેકિન બની ઈસ્રાઈલને દીદા દાનિસ્તા (જાન બુઝ) ઝબૂરકો ભી તૌરાત વ ઈન્જીલકી તરહ બદલ ડાલા જૈસા કુર્આને અઝીઝમેં મઝકૂર હે.

તર્જમા : "બા'ઝ યહૂદ વહ હે જો (તૌરાત, ઝબૂર વ ઈન્જીલ)કે કલિમાતકો ઉન્કી અસલ હકીકતસે બદલતે ઔર ફેરતે હૈં." [અન્નિસાઅ/ ૪૬]

હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ ખુસૂસિય્યતેં :

યૂં તો અલ્લાહ તઆલાને સબ હી પૈગમ્બરોંકો ખુસૂસી શર્ફો ઈમ્તિયાઝ બખ્શા હે ઔર અપને નબિયોં ઔર રસૂલોંકો બેશુમાર ઈન્આમો ઈકરામસે નવાઝા હે તાહમ શર્ફો ખુસૂસિયતકે દર્જાતકે એ'તિબારસે ઉન્કે દરમિયાન ભી ફર્કે મરાતિબ દર્જેમેં ફર્ક રખ્ખા હે ઔર યહી ઈમ્તિયાઝી દર્જાતો મરાતીબ ઉન્કો એક દૂસ્રેસે મુમતાઝ કરતે હૈં.

તર્જમા : "યહ રસૂલ ! હમને ઉન્કે બા'ઝકો બા'ઝ પર ફઝીલત દી હે."
[અલ્બકરા/ ૨૫૩]

ચુનાંચે હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકે મુતઅલ્લિક ભી કુર્આને અઝીઝને ચંદ ખસાઈસો ઈમ્તિયાઝાત (ખુસૂસિયતોં ફર્ક)કા તઝકરા કિયા હે ઔર વહ યહ હે :–

પહાળોં ઔર પરિંદોંકી તસ્ખીરો તસ્બીહ :

હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ અલ્લાહ તઆલાકી તસ્બીહો તકદીસમેં બહુત ઝિયાદા મસ્રૂફ રહતે થે ઔર ઈસ કદર ખૂશ ઈલ્હાન (અછ્છી આવાઝવાલે) થે કે જબ ઝબૂર પઢ્હતે યા અલ્લાહકી તસ્બીહો તહલીલમેં મશ્ગૂલ હોતે તો ઉન્કે વજદ આફરીં (જઝબા પૈદા હોનેવાલે) નગ્મોંસે ન સિર્ફ ઈન્સાન બલ્કે વુહૂશો તુયૂર (જાન્વર ઔર પરિંદે) વજદમેં આ જાતે ઔર આપકે ઈર્દ ગિર્દ જમા હો કર હમ્દે બારી (અલ્લાહકી હમ્દ)કે તરાને ગાતે ઔર સૂરીલી ઔર પૂર કૈફ આવાઝોંસે તકદીસો તસ્બીહમેં હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકી (આવાઝ જૈસી) હમ નવાઈ કરતે ઔર સિર્ફ યહી નહીં બલ્કે પહાળ ભી અલ્લાહકી હમ્દમેં ગુંજ ઉઠતે ચુનાંચે દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકી ઈસ ફઝીલતકો કુર્આને અઝીઝને સૂરએ અંબિયા, સબા ઔર સાદમેં સરાહતકે સાથ ઝિક્ર કિયા હે :–

તર્જમા : "ઔર હમને પહાળોં ઓર પરિંદોકો તાબે કર દિયા હે કે દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકે સાથ તસ્બીહ કરતે હેં ઔર હમ હી મેં ઐસા કરનેકી કુદરત હે."
[અંબિયા/ ૭૯]

તર્જમા : "ઔર બેશક હમને દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકો અપની જાનિબસે ફઝીલત બખ્શી હે (વહ યહ કે હમને હુક્મ દિયા) એ પહાળોં ઔર પરિંદો તુમ દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકે સાથ મિલ કર તસ્બીહ ઔર પાકી બયાન કરો."
[સબા/ ૧૦]

તર્જમા : "બેશક હમને દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકે લિએ પહાળોંકો મુસખ્ખર (તાબેઅ) કર દિયા કે ઉસ્કે સાથ શામ ઔર સુબ્હ તસ્બીહ કરતે હેં ઔર પરિંદોકે પરેકે પરે જમા હોતે ઔર સબ મિલ કર હમ્દે ખુદા (કી તા'રીફ) કરતે હેં."
[સૂરએ સાદ/ ૧૮, ૧૯]

બા'ઝ મુફસ્સિરીનને ઈન આયાતકી તફસીરમેં કહા હે કે ચરિંદો પરિંદ

ઔર પહાળોંકી તસ્બીહ ઝબાને હાલસે થી ગોયા કાઈનાતકી હર ચીઝકા વજૂદ ઔર ઉસ્કી તર્કીબ બલ્કે ઉસ્કી હકીકતકા ઝર્રા ઝર્રા અલ્લાહકી ખાલીકિયત (ખાલિક હોને)કા શાહિદ (શહાદત દેતી) હે ઔર યહી ઉસ્કી તસ્બીહો તહમીદ હે.

ઈસ ખયાલકે બરઅક્સ મુહક્કિકીનકી રાઈ યહ હે કે હૈવાનાત, નબાતાત (ઘાસ પૌદા) ઔર જમાદાત (પથ્થર વગૈરહ) હકીકતન તસ્બીહ કરતે હૈં ઈસ લિએ કુર્આને અઝીઝને બસરાહત એલાન કિયા હે :–

તર્જમા : "સાતોં આસ્માન ઔર ઝમીન ઔર ઉન્મેં હે ઉસીકી તસ્બીહ કરતે હૈં ઔર (મખ્લૂકાતમેંસે) કોઈ ચીઝ નહીં મગર ઉસ્કી તારીફકે સાથ તસ્બીહ કરતી હે લેકિન તુમ ઉસ્કી તસ્બીહ નહીં સમઝતે બેશક વહ બુર્દબાર ઔર ગફ્ફાર હે." [બનીઈસ્રાઈલ/ ૪૪]

ઈસ જગહ દો બાતેં સાફ સાફ નઝર આતી હે પહલી યહ કે કાઈનાતકી હર શૈ તસ્બીહ કરતી હે, ષાનિયા (દૂસરી) યહ કે જિન્નો ઈન્સ (જિન્નાત ઈન્સાન) ઉસ્કી તસ્બીહ સમઝનેકા ઈદ્રાકો ફહમ નહીં રખતે. લિહાઝા ઈન અશ્યામેં તસ્બીહકા હકીકી વુજૂદ મૌજૂદ હુવા ઔર ફિર દૂસ્રે જુમ્લેકા ઈત્લાક કિયા જાએ કે જિન્નો ઈન્સકી તસ્બીહકે ફહમો ઈદ્રાક (સમઝને)સે કાસિર (કમી) હે તો કિસી કિસ્મકા ઈબહામ (પોશીદગી) નહીં રહતા.

ગર્ઝ કુર્આને અઝીઝકા યહ ઈર્શાદ હે કે કાઈનાતકી હર શૈ અલ્લાહકી હમ્દો ષના કરતી હે અપને હકીકી મા'નાકે એ'તિબારસે હૈં અલબત્તા ઉન્કી યહ તસ્બીહો તહમીદ ઈન્સાનોંકે આમ ફહમો ઈદ્રાકસે બાલાતર રખ્ખી ગઈ હે, લેકિન અલ્લાહકી મર્ઝી ઔર મશિય્યતકે માતહત કભી કભી અંબિયાઓ રુસૂલકો ઉસ્કા ફહમો ઈદ્રાક અતા હો જાતા હે જો ઉન્કે લિએ બતોરે નિશાન (મો'જિઝા)કે હોતા હે ઔર યહ મો'જિઝા હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકે ખસાઈસમેંસે એક ખુસૂસી શર્ફો ઈમ્તિયાઝ થા.

હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકે હાથમેં લોહેકા નરમ હોના :

કુર્આને અઝીઝને ઈસ વાકિએકો ઈસ તરહ બયાન કિયા હે :

તર્જમા : "ઔર હમને ઈસ (દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ)કે લિએ લોહા નરમ કર દિયા કે બના ઝિરહેં કુશાદા ઔર અંદાઝેસે જોળ કળિયાં."

[સબા/ ૧૦, ૧૧]

તર્જમા : ''ઔર હમને ઈસ (દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ)કો સિખાયા એક કિસ્મકા લિબાસ બનાના તાકે તુમકો લડાઈકે મૌકે પર ઉસ્સે બચાવ હાસિલ હો.'' [અંબિયા/ ૮૦]

હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ પહલે શખ્સ હૈં જિન્કો અલ્લાહ તઆલાને યહ ફઝીલત બખ્શી કે ઉન્હોંને તા'લીમે વહીકે ઝરીએ ઐસી ઝિરહેં ઈજાદ કી જો નાઝુક ઔર બારીક ઝંજિરોંકે હલ્કોંસે બનાઈ જાતી ઔર હલ્કી ઔર નરમ હોનેકી વજહસે જિન્કો મૈદાને જંગકા સિપાહી પહન કર આસાનીકે સાથ નકલો હર્કત ભી કર સકતા ઔર દુશ્મનસે મહફૂઝ રહનેકે લિએ ભી બહુત ઉમ્દા ષાબિત હોતી થી.

મન્તિકુત્તઅ્ર યા'ની પરિંદોસે બાત ચીત કરના :

હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કે સાહિબઝાદે સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકો અલ્લાહકી જાનિબસે એક શર્ફ યહ અતા હુવા થા કે દોનોં બુઝુર્ગોંકી પરિંદોંકી બોલિયાં સમઝનેકા ઈલ્મ દિયા ગયા થા ઉસ્કી મુફસ્સલ બહષ હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે વાકિએમેં આએગી.

તિલાવતે ઝબૂર :

બુખારી કિતાબુલ્અંબિયામેં એક રિવાયત મન્કૂલ હે કે હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ પૂરી ઝબૂરકો ઈત્ને મુખ્તસર વક્ત તિલાવત કર લિયા કરતે કે વહ જબ ઘોડે પર ઝીન કસના શુરૂઅ કરતે તો તિલાવત ભી શુરૂઅ કરતે ઔર જબ કસ કર ફારિગ હોતે તો પૂરી ઝબૂર ખત્મ કર ચુકે હોતે. હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકો સુર્અતે અદા અલ્ફાઝ (અલ્ફાઝકી અદાકી ફુર્તી)કી ઈસ દર્જા કુવ્વત અતા કર દી ગઈ થી કે દૂસરા શખ્સ જિસ કલામકો ઘંટોંમેં અદા કરેં હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ ઉસ્કો રિવાયતકે મુતાબિક મુખ્તસર વકતમેં અદા કરને પર કુદરત રખતે થે.

હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામસે મુતઅલ્લિક દો અહમ વાકિઆત

ખેતીકા મુઆમલા :

કુર્આને પાકમેં ઈર્શાદ હે :–

તર્જમા : "ઔર દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ ઔર સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકા (વાકિઆ) જબકે વહ એક ખેતીકે મુઆમ્લેકા ફેસ્લા કર રહે થે જિસ્કો એક ફરીકકી બકરિયોંકે રેવળને ખરાબ કર ડાલા થા ઔર હમ ઉન્કે ફેસ્લે વક્ત (અપને ઈલ્મે મુહીતકે એ'તિબાર મૌજૂદ થે ફિર હમને ઉસ્કે (બેહતરી) ફેસ્લેકી સમઝ સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકો અતા કી ઔર દાવૂદો સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકો હમને ઈલ્મો હિકમત અતા કિએ." [અંબિયા/ ૭૮, ૭૯]

ઈસ આયતકી તફસીરમેં જમહૂરે મુફસ્સિરીનને બરિવાયત હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ વ હઝરત અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ યહ વાકિઆ નકલ કિયા હે કે એક મર્તબા હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકી ખિદમતમેં દો શખ્સ એક મુકદમા લે કર હાઝિર હૂએ, મુદઈને દા'વેકી રૂઈદાદ (કિસ્સા) યહ સુનાઈ કે મુઆ અલય્હ (જિસ પર દા'વા કિયા ગયા વહ આદમી)કી બકરિયોંકે ગલ્લે (રવળ)ને ઉસ્કી તમામ ખેતી તબાહો બર્બાદ કર ડાલી ઔર ઉસ્કો ચર કર રોંદ ડાલા.

હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામને અપને ઈલ્મો હિકમતકે પેશે નઝર યહ ફેસ્લા દિયા કે મુદઈકી ખેતીકા નુકસાન મુદઆ અલય્હકે ગલ્લે (રેવળ, ટોલા)કી કીમતકે કરીબ કરીબ મુતવાઝન હે લિહાઝા યહ પૂરા ગલ્લા મુદઈકો તાવાનમેં દે દિયા જાએ. હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી ઉમ્ર અભી ગ્યારહ સાલ થી, વહ વાલિદ માજિદકે કરીબ હી બેઠે હૂએ થે કહને લગે કે અગર્ચે આપકા યહ ફેસ્લા સહીહ હે મગર ઉસ્સે ભી ઝિયાદા મુનાસિબ શકલ યહ હે કે મુદઆ અલય્હકા તમામ રેવળ મુદઈકે સુપુર્દ કર દિયા જાએ વહ ઉસ્કે દૂધ ઔર ઉસ્કી ઉનસે ફાઈદા ઉઠાએ ઔર મુદઆ અલય્હસે કહા જાએ કે વહ ઈસ દરમિયાનમેં મુદઈકે ખેતકી ખિદમત અંજામ દે ઔર ખેતકી પૈદાવાર અપની અસલી હાલત પર વાપસ આ જાએ તો ખેત મુદઈકે સુપુર્દ કર દે ઔર અપના રેવળ વાપસ લે લે. હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકો બેટેકા યહ ફેસ્લા બહુત પસંદ આયા.

કુર્આને અઝીઝને ભી ઈસ તરફ ઈશારા કિયા હે કે ઈસ મુઆમ્લેમેં સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકા ફેસ્લા ઝિયાદા મુનાસિબ રહા ઔર ઈસ વાકિએ ખાસમેં ફહમે દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ ફહમે સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામ ગોયે સબ્કત લે ગયા ફિક્હી ઈસ્તિલાહમેં હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકે ફેસ્લેકો ક્યાસી કહેંગે ઔર હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે ફેસ્લેકો

"ઈસ્તિહસાની" મગર ઈસ કિસ્મકી જૂઝઈ ફઝીલતકે યહ મા'ના નહીં હે કે બહેષિયત મજમૂઈ ફઝાઈલ હઝરત સુલૈમાન અપને વાલિદ હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ પર ફઝીલત રખતે થે ઈસ લિએ કે અલ્લાહ તઆલાને મજમૂઆ ફઝાઈલકે એ'તિબારસે હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકી જો મન્કબત (ફઝીલત) ફર્માઈ હે વહ હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે હિસ્સે નહીં આઈ.

દુમ્બિયોંકા મુઆમલા :

કુર્આને અઝીઝ સૂરએ સાદમેં દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકે મુતાબિક યહ વાકિઆ ઈસ તરહ મઝકૂર હે :–

તર્જમા : "ઔર કયા તુજકો ઈન દા'વેવાલોંકી ખબર પહુંચી હે જબ વહ દીવાર કૂદ કર ઈબાદતખાનેમેં ઘૂસ આએ દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકે પાસ, તો દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ ઉન્સે ગબરાએ વહ બોલે ગબરાઓ નહીં હમ દો ઝગળ રહે હેં ઝિયાદતી કી હે એકને દૂસરે પર, સો હમારે દરમિયાન ઈન્સાફકે મુતાબિક ફેસ્લા કર દે ઔર ટાલનેવાલી બાત ન કરના ઔર હમકો સીધી રાહ બાત યહ મેરા ભાઈ હે ઉસ્કે પાસ નિન્નાનવેં દુમ્બિયાં હે ઔર મેરે પાસ એક દુમ્બી હે પસ યહ કહતા હે કે યહ એક ભી મેરે હવાલે કર દે ઔર મુઝસે ગુફતગૂમેં ભી તેઝ હે. દાવૂદ અલય્હિસ્સલામને કહા વહ અપની દુમ્બિયોંમેં તેરી એક દુમ્બીકો મિલાનેકે લિએ જો સવાલ કરતા હે ઝુલ્મ કરતા હે. અકષર શરીક એક દૂસરે પર ઝિયાદગી કરતે હેં ઉલા યહ કે જો ઈમાન લાએ ઔર અમલ કિએ ઉન્હોંને નેક ઔર ઐસે બહુત કમ હે ઔર દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકે ખયાલમેં ગુઝરા કે હમને ઈસ્કા ઈમ્તિહાન લિયા. પસ ફિર મગ્ફિરત ચાહને લગા વહ અપને રબસે ઔર ગિર પળા ઝુક કર ઔર રૂજૂઅ હુવા (અલ્લાહકે સામને) ફિર હમને ઉસ્કી વહ કામ મુઆફ કર દિયા ઔર ઉસ્કે લિએ હમારે પાસ (ઈઝ્ઝતકા) મર્તબા હે ઔર અચ્છા ઠિકાના, એ દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ હમને તુઝકો મુલ્કકો (અપના) નાઈબ મુકર્રર કિયા હે સો તૂ લોગોંમેં ઈન્સાફકે સાથ હુકૂમત કર ઔર નફ્સકી ખ્વાહિશ પર ન ચલ કે વહ તુઝકો અલ્લાહકી રાહ બિચલા દે, જોએ લોગ અલ્લાહકી રાહસે બિચલતે હે ઉન્કે લિએ સખ્ત અઝાબ હે."

[સાદ/ ૬૧, ૬૨]

ઈન આયાતમેં હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકે એક ઈમ્તિહાનકા ઝિક્ર હે જો અલ્લાહ તઆલાકી જાનિબસે ઉન્કો પેશ આયા. હઝરત દાવૂદ

અલય્હિસ્સલામને યહ અવ્વલ ઉસ્કો નહીં સમઝા મગર યકાયક દિલમેં યહ ખયાલ આયા કે યહ મિન્જાનિબિલ્લાહ (અલ્લાહકી જાનિબસે) એક આઝમાઈશ હે લિહાઝા ફૌરન હી અલ્લાહકે બર્ગુઝીદા પૈગમ્બરોંકી તરહ હક તઆલાકી જાનિબ રુજૂઅ કિયા ઔર દરબારે ઈલાહીમેં ઈન્કા ઈસ્તિગ્ફાર કબૂલ હો કર ઉન્કી અઝમતો શાન ઔર તકર્રુબે ઈલાહી (અલ્લાહકે નઝદીકી)કા બાઈષ બના.

આયતે બાલાકી તફાસીર :

મુઆમલા તો ઈસ કદર થા જૈસા કે ઉપર બયાન હુવા લેકિન કુર્આને અઝીઝને ઈસ આઝમાઈશકી કોઈ તફસીલ બયાન નહીં કી ઈસ સૂરતે હાલમેં બા'ઝ મુફસ્સિરીનને ઈસ્રાઈલી ખુરાફાતકા સહારા લે કર ઐસી તફસીર કર ડાલી જો કિસી તરહ કાબિલે કુબૂલ નહીં હો સકતી. (હઝરત મૌલાના હિફઝુર્રહમાન સાહિબ સ્યોહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ઈન જુમ્લએ તફાસીર પર તફસીલી બહષકે બા'દ જિસ નતીજે પર પહુંચે વહ દર્જે ઝેલ હૈં)

હમારે નઝદીક આયાતકી બેહતર તૌજીહ વ તફસીર વહ હે જો નઝમે કલામ, રબ્તે આયાત ઔર સિયાકો સબાકમેં મુતાબકતકે લિહાઝસે ભી સહીહ હે ઔર જિસ્કી બુન્યાદ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે એક "અષર" પર કાઈમ હે જો હસ્બે ઝેલ હૈં :—

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે મન્કૂલ હે કે હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામને તકસીમેકારકે પેશે નઝર અપને મુઆમલાતકો ચાર દિનોં પર ઈસ તરહ તકસીમ કર દિયા થા કે એક દિન ખાલિસ ઈબાદતે ઈલાહીકે લિએ, એક દિન ફસ્લે મુકદમાત (મુકદમોંકે ફેસ્લે)કે લિએ, એક દિન ખાલિસ ઝાતકે લિએ, એક દિન બની ઈસ્રાઈલકી રુશ્દો હિદાયતકે લિએ આમ થા.

લેકિન તકસીમે અય્યામ (દિનોંકો બાટને)કી ઈસ તફસીલમેં ઈસ હિસ્સેકો ઝિયાદા અહમિયત હાસિલ થી જો ઈબાદતે ઈલાહીકે લિએ મખ્સૂસ થા. ઈસ લિએ કે યૂં તો હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકા કોઈ ભી દિન ઈબાદતે ઈલાહીસે ખાલી ન થા મગર એક દિનકો ઉન્હોંને સિર્ફ ઈસીકે લિએ મખ્સૂસ કર લિયા થા ઔર ઈસ્મેં દૂસ્રા કોઈ કામ અંજામ ન દેતે થે ચુનાંચે કુર્આને અઝીઝ ઉન્કે ઈસ વસ્ફકો "ઈન્નહૂ અવ્વાબ (વહ બહુત ઝિયાદા રુજૂઅ કરનેવાલે થે)" કહ કર

નુમાયા કરતા હે.

નીઝ કુર્આને અઝીઝ ઔર બની ઈસ્રાઈલકી તારીખસે ષાબિત હે કે હઝરત દાવૂદ અલચ્હિસ્સલામ હુજરા બંદ કરકે ઈબાદત ઔર તસ્બીહો તહમીદ કિયા કરતે થે તાકે કોઈ ખલલ અંદાઝ ન હો સકે, ગોયા તકસીમે અચ્યામમેં સિર્ફ એક દિન ઐસા થા જિસ્મેં હઝરત દાવૂદ અલચ્હિસ્સલામ તક કિસીકા પહુંચના સખ્ત દુશ્વાર થા ઔર બની ઈસ્રાઈલસે ઉન્કા તા'લ્લુક મુન્કતઅ હો જાતા થા ઔર બાકી અચ્યામમેં અગક કોઈ ખાસ હંગામી સૂરત પેશ આ જાએ તો હઝરત દાવૂદ અલચ્હિસ્સલામકે સાથ વાસ્તા બાકી રહતા થા ઔર વહ અપને મુઆમલાતકો ઉન્કી જાનિબ રૂજૂઅ કર સકતે થે.

લિહાઝા હઝરત દાવૂદ અલચ્હિસ્સલામકી યહ તકસીમે અચ્યામ અગર્ચે ઝિંદગીકે નઝ્મ ઔર તકસીમે અમલકે લિહાઝસે હર તરહ કાબિલે સતાઈશ (તારીફકે કાબિલ) થી લેકિન ઈસ્મેંસે એક દિનકો ઈબાદતે ઈલાહીકે લિએ ઈસ તરહ ખાસ કર લેના તો ઉન્કા તા'લ્લુક મખ્લૂકે ખુદાસે મુન્કતઅ હો (હટ) જાએ "મન્સબે નુબુવ્વત" ઔર "મન્સબે ખિલાફત"કે મનાફી થા ઔર હઝરત દાવૂદ અલચ્હિસ્સલામકો અલ્લાહ તઆલાને એક ગોશા નશીન આબિદો ઝાહિદ વ મુર્તાઝ (પસંદ કિએ હૂએ)કી હૈષિયતસે નહીં નવાઝા થા બલ્કે ઉન્કો નુબુવ્વત ઔર ખિલાફત બખ્શ કર મખ્લૂકકી દીની વ દુન્યવી હર કિસ્મકી ખિદમતો હિદાયતકે લિએ મબ્ઉષ ફર્માયા થા ઔર ઈસ તરહ ઉન્કી હયાતે તય્યિબાકા શાહકાર "હિદાયતે ખલ્ક" ઔર "ખિદમતે ખલ્ક" થા ન કે "કષ્રતે ઈબાદત" ચુનાંચે હઝરત દાવૂદ અલચ્હિસ્સલામ ઈસ રવીશકો ખત્મ કરનેકે લિએ અલ્લાહને ઉન્કો ઈસ તરહ આઝમાઈશ (ફિત્ના)મેં મુબ્તલા કર દિયા કે દો શખ્સ જિન્કે દરમિયાન એક ખાસ મુનાકશા (ઝઘળા) થા ઈબાદતકે મખ્સૂસ દીનમેં હુજરેકી દીવાર ફાંદ કર અંદર દાખિલ હો ગએ.

હઝરત દાવૂદ અલચ્હિસ્સલામને અચાનક ખિલાફે આદત ઈસ તરહ દો ઈન્સાનોંકો મૌજૂદ પાયા તો ઈન્સાનિય્યતકી વજહસે ગબરા ગયા, દોનોંને સૂરતે હાલકા અંદાઝા કરતે હૂએ અર્ઝ કિયા કે આપ ખૌફ ન કરેં. હમારે અચાનક ઈસ તરહ દાખિલ હોનેકી વજહ યહ કઝિયા (ઝગળા) હે ઔર હમ ઈસ્કા ફેસ્લા ચાહતે હેં તબ હઝરત દાવૂદ અલચ્હિસ્સલામને વાકિઆતકો સુના ઔર મસ્તૂરાબાલા નસીહત ફર્માઈ.

કુર્આને અઝીઝને ઈસ મુકામ પર કઝિયાકે આમ પહલૂઓંકો નઝર અંદાઝ કર દિયા ક્યૂંકે વહ હર ફહમરસાંમેં ખૂદ બખૂદ આ જાતે હૈં કે દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકા ફેસ્લા બિલાશુબા હકકે મુતાબિક હી રહા હોગા ઔર ઉસ્ને સિર્ફ ઉસી પહલૂકો નુમાયા કિયા જિસ્કા તા'લ્લુક "રૂશ્દો હિદાયત"સે થા યા'ની ઝબરદસ્તોંકા જેરદસ્તોં (કમઝોરોં)કે સાથ ઝુલ્મ કરના.

ગર્ઝ ફરીકેનકા ફેસ્લા કરનેકે બા'દ હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકો ફૌરન તનબ્બુહ (ખયાલ) હુવા કે મુઝકો અલ્લાહ તઆલાને ઈસ આંઝમાઈશમેં કિસ લિએ ડાલા હે ઔર વહ હકીકતે હાલકો સમઝ કર અલ્લાહકી દરગાહમેં સર બસુજૂદ હૂએ (સજદા કિયા) ઔર ઈસ્તિગ્ફાર કિયા ઔર અલ્લાહ તઆલાને ઈસ્તિગ્ફારકો શર્ફે કબૂલિયત અતા ફર્મા કર ઉન્કી અઝમતકો ઔર દોબાલા કર દિયા ઔર ફિર યહ નસીહત ફર્માઈ કે એ દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ હમને તુમકો ઝમીનમેં અપના ખલીફા બના કર ભેજા હે. ઈસ લિએ તુમ્હારા ફર્ઝ હે કે અલ્લાહકી ઈસ નયાબતકા પૂરા પૂરા હક અદા કરો ઔર યહ ખયાલ રખ્ખો કે ઈસ રાહમેં અદલો ઈન્સાફ બુન્યાદકાર હૈં ઔર સિરાતે મુસ્તકિમસે હટ કર કભી ભી ઈફરાતો તફરીત (કમી બેશી)કી રાહકો ઈખ્તિયાર ન કરો.

ઉમ્ર મુબારક વ તદફીન :

હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામને તવીલ ઉમ્ર પાઈ ઔર એક રિવાયતકે એ'તિબારસે સત્તર (૭૦) સાલ હુકૂમત કી. તૌરેતકે મુતાબિક વહ "સેહૂન" (Sidon)મેં મદફૂન હૂએ.

ઈબ્રતે વ બસીરતેં :

૧. અલ્લાહ તઆલા જબ કિસી હસ્તીકો ઉલુલ્અઝ્મ બનાતા ઔર ઉસ્કી શખ્સિયતકો ખાસ ખુબિયોંસે સર્ફરાઝ કરના ચાહતા હે તો ઉસ્કી ફિત્રી જોહરોંકો શુરૂઅ હી સે ચમકા દેતા હે.

બાલાએ સરિશ ઝ હોશ મંદી
મી તાફત સિતારા બુલંદી
(સઅદી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ)

૨. બસા ઔકાત હમ એક ચીઝકો મામૂલી સમઝ લેતે હૈં લેકિન હાલાતો વાકિઆત બા'દમેં ઝાહિર કરતે હૈં કે વહ "બેબહા શૈ (બહુત બળી ચીઝ)" હે.

૩. હમેશા "ખલીફતુલ્લાહ" ઔર "તાગૂતી બાદશાહ (ઝાલિમ

બાદશાહ)''કે દરમિયાન યહ ફર્ક નઝર આએગા કે ખલીફતુલ્લાહમેં હર કિસ્મકી સત્વતો શોકત (શાન)કે બાવજૂદ ફિરોતની (આજિઝી), તવાઝો ઔર ખિદમતે ખલ્કકે નુમાયા ખદો ખાલકે સાથ પાએ જાએંગે ઔર તાગૂતી બાદશાહમેં કિબ્ર, અનાનિયત (તકબ્બુર), જબ્ર ઔર કહર માનિયતકા ગલ્બા હોગા ઔર વહ મખ્લૂકે ખુદાકો અપની રાહત ઔર ઐશકા આલએ કાર (હથિયાર) સમઝેગા.

૪. કાનૂને ઈલાહી હે કે જો હસ્તી ઈઝ્ઝત ઔર ઉરૂજ પર પહુંચનેકે બા'દ જિસ કદર અલ્લાહકા શુક્ર ઔર ઉસ્કે ફઝલો કરમકા એ'તિરાફ કરતી હે ઉસી કદર ઉસ્કો બેશ અઝ બેશ (બહુત ઝિયાદા) ઈન્આમો ઈકરામસે ઔર ઝિયાદા નવાઝા જાતા હે. હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકી પૂરી ઝિંદગી ઉસ્કી ગવાહી દેતી હે.

૫. મઝહબ ઔર દીન અગર્ચે રૂહાનિયતસે ઝિયાદા તા'લ્લુક રખતા હે લેકિન માદ્દી તાકત (ખિલાફત) ઉસ્કી બળી પુશ્ત પનાહ હે યા'ની દીનો મિલ્લત, દીની વ દુન્યવી ઈસ્લાહે હાલકી કફીલ (ઝિમ્મેદાર) હે ઔર ખિલાફતો તાકત ઉસ્કે બતાએ હૂએ નિઝામે અદલકી મુહાફિઝ ચુનાંચે હઝરત ઉષ્માન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા યહ કોલ બહુત મશ્હૂર હે.

"બિલાશુબા અલ્લાહ તઆલા સાહિબે તાકત (ખલીફા)કે ઝરીએ મુદાફઅત (ઝુલ્મ વગૈરહકો દૂર કરના)કા વહ કામ લેતા હે જો કુર્આને કરીમકે ઝરીએ અંજામ નહીં પાતા." [અલ્બિદાયા વન્નિહાયા, જીલ્દ ૧, સફા ૧૦]

૬. અલ્લાહ તઆલાને મુલ્કો હુકૂમત દેનેકે લિએ કુર્આને અઝીઝકી મુખ્તલિફ આયાતમેં જો ઈર્શાદ ફર્માયા હે ઉસ્કા હાસિલ યહ હે કે સબસે પહલે ઈન્સાનકો યહ યકીન પૈદા કરના ચાહિએ કે મુલ્ક ઔર હુકૂમતકી અતા ઔર ઉસ્કા સલ્બ (છીન) સિર્ફ અલ્લાહ તઆલાકે યદે કુદરત (કબ્ઝે) મેં હે ચુનાંચે દુન્યાકે બળે બળે શહનશાહોં ઔર બાજબરૂત સલાતીનકી તારીખ ઉસ્કી ઝિંદા શહાદત હે કે :–

તર્જમા : "અલ્લાહ ! શાહી ઔર જહાનદારીકે માલિક ! તૂ જિસે ચાહે મુલ્ક બખ્શ દે જિસ્સે ચાહે મુલ્ક લે લે, જિસે ચાહે ઈઝ્ઝત દે દે જિસે ચાહે ઝલીલ કર દે, તેરે હી હાથમેં ભલાઈ હે બેશુબા તૂ હર ચીઝ પર કુદરત રખનેવાલા હે."

[આલે ઈમ્રાન/ ૨૬]

લેકિન ઉસ્ને ઈસ બખ્શીશો અતા (દેને) ઔર સલબો નઝઅ (છીનને)કા એક કાનૂન મુકર્રર કર દિયા હે. જિસ્કો સુન્નતુલ્લાહસે તાબીર કરના મુનાસિબ હે. કાનૂન યહ હે કે અકવામો ઉમૂમકો હુકૂમતો સલ્તનત દો તરહ હાસિલ હોતી હે એક "વિરાષતે ઈલાહી (ખુદાઈ મીરાષ)"કી મા'રિફત ઔર દૂસ્રી "દુન્યવી અસ્બાબો વસાઈલ"કી મા'રિફત (ઝરીએ), પહલી સૂરતમેં કિસી કૌમકો જબ હુકૂમત અતા હોતી હે કે ઉસ્કે અકાઈદો આ'માલમેં પૂરી તરહ વિરાષતે ઈલાહી કારફર્મા હો. યા'ની અલ્લાહ તઆલાકે સાથ ઉસ્કા રિશ્તએ અકીદત ભી સહીહ ઔર ઈસ્તિવાર (બરાબર) હો ઔર ઈન્ફિરાદી વ ઈજ્તિમાઈ આ'માલમેં ભી સલાહો ખૈરકે ઈસ દર્જે પર ફાઈજ હો કર કુર્આને અઝીઝકી ઈસ્તિલાહમેં ઉસ્કો "સાલેહિન"મેં શુમાર કિયા જા સકે.

યહ કૌમ બેશુબા ઉસ્કી મુસ્તહિક હે કે વહ અલ્લાહકે ઈસ ઈન્આમસે બહરાવર હો જિસ્કા ઉન્વાન "ખિલાફતે ઈલાહિય્યા (અલ્લાહકી ખિલાફત)" હે ઔર જો દરહકીકત દુન્યામેં અલ્લાહ તઆલાકી નયાબતકા મઝહર ઔર અંબિયા વ રુસૂલકી પાક વિરાષત હે. અલ્લાહકા વા'દા હે કે જો કૌમ ભી અકાઈદો આ'માલમેં અંબિયા વ રુસૂલકી વિરાષતસે ફૈઝયાબ હે વહ વિરાષતે અર્ઝી (ઝમીનકે માલિક)કી ભી માલિક હોગી ઔર અગર દુન્યવી અસ્બાબો વસાઈલ (સરો સામાન)કે પહાળ ભી ઉસ્કે દરમિયાન હાઈલ હોંગે તો ઉન સબકો ઝેરો ઝબર (ખત્મ) કરકે અલ્લાહ તઆલા અપના વા'દા ઝરૂર પૂરા કરેગા. ચુનાંચે ઈર્શાદ હે :—

તર્જમા : "ઔર હમને બેશુબા ઝબૂરમેં નસીહતકે બા'દ યહ લિખ દિયા કે અલ્લાહકી ઝમીનકે વારિષ મેરે નેક બંદે હોંગે." [અલ્અંબિયા/ ૧૦૫]

તર્જમા : "બેશક ઝમીન અલ્લાહ હી કી મિલ્કિયત હે વહ અપને બંદોમેંસે જિસ્કો ચાહતા હે વારિષ (માલિક) બના દેતા હે." [અલ્અઅરાફ/ ૧૨૮]

ઈન આયાતમેં ઉસ્કી મશિય્યતકા યહી ફેસ્લા હે કે દીનકી વિરાષત ઉન્હીંકો નસીબ હોતી હે જો ઉસ્કે સાલેહ બંદે હેં ઔર અગર કિસી કૌમ યા ઉમ્મતમેં યહ સલાહિયત મૌજૂદ નહીં હે તો ખ્વાહ વહ મુદ્દઈ ઈસ્લામ (ઈસ્લામકે દા'વેદાર) હી ક્યૂં ન હો તો ઉસ્કો ઝમીની મીરાષ નસીબ નહીં હો સકતી ઔર "ખિલાફતે ઈલાહી" ઉસ્કા હક નહીં બન સકતી હે ઔર ન ઈસ કૌમકી અઝમતો ઈઝ્ઝતકે લિએ અલ્લાહકે પાસ કોઈ વા'દા હે. અલબત્તા અલ્લાહકી મશિય્યત

અપની હિકમતો મસ્લિહતકે પેશે નઝર કાઈનાતકે નઝમો ઈન્સિરામ (બંદોબસ્ત) કી ખાતિર જિસ્કો ચાહતી હે હુકૂમત અતા કર દેતી ઔર જિસ્સે ચાહતી હે સલબ કર લેતી હે ઔર ઈસ અતાઓ સલબ (દેને ઔર છીનને)મેં ઉસ્કા કાનૂને કુદરત ઉસી તરહ કારફર્મા (કામ કરનેવાલા) રહતા હે જિસ તરહ અસ્બાબકો મુસબ્બબાતકે પેવંદ લગાનેમેં કારફર્મા હે ઔર ઈસ અતાઓ નઝઅકે લિએ ઈસ કદર મુખ્તલિફ ઔર બેશુમાર મસાલેહ હોતે હૈં કે ઈન્સાન ઉન્કી હકીકત તક રસાઈસે આજીઝ હે.

મકામે ઈબ્રત (સબક લેનેકા મકામ) યહ હોતા હે કે સાહિબે તાજો તખ્તકો ઈસ લિએ હુકૂમત નહીં દી જાતી કે અલ્લાહ તઆલા ઈસ્સે ખૂશ હે બલ્કે ઈસ લિએ અતા કી જાતી હે કે ઝમીનકે હકીકી વારિષોને અપની બદકિર્દારિયોંકી વજહસે ઈસ્તિહકાકે વિરાષત (ઝમીનકે માલિક બનનેકા હક)કો અપને હાથોંસે ખોદ લિયા ઔર અબ કાઈનાતકે મસાલેહે આમ્મા (આમ મસ્લિહતોં) કે પેશે નઝર હુકૂમતકે લિએ ન મુસ્લિમકી શર્ત હે ન કાફિરો મુશ્રિકકી.

તર્જમા : "ઔર અલ્લાહ જિસ્કો ચાહતા અપના મુલ્ક બખ્શ દેતા હે."

[અલબકરા/ ૨૪૭]

અગર મુસલમાન ચશ્મે ઈબ્રત (ઈબ્રતકી નિગાહ) કરેં ઔર અપની ઝિંદગીમેં ઈન્કિલાબ બર્પા કરકે "સાલીહિન"કા તુગ્રાએ ઈમ્તિયાઝ (તાજ) હાસિલ કર લે તો અલ્લાહકા વા'દા ભી ઉન્કો બશારત દેનેકે લિએ આગે બઢ્હતા હે.

તર્જુમ : "વા'દા કર લિયા અલ્લાહને ઉન લોગોંસે જો તુમમેં ઈમાનવાલે હૈં ઔર કિએ હૈં ઉન્હોંને નેક કામ અલબત્તા બા'દકો હાકિમ કર દેગા ઉન્કો મુલ્કમેં જૈસા હાકિમ કિયા થા ઉન્કે અગલોંકો ઔર જમા દેગા ઉન્કે લિએ દીન જો પસંદ કર લિયા ઉન્કે વાસ્તે ઔર દેગા ઉન્કો ઉન્કે ખૌફકે બદલે અમન."

[અન્નૂર/ ૫૫]

એક અહમ નુક્તા :

ઈસ્મેં કોઈ શુબા નહીં ઈબાદતે ઈલાહી ઔર અલ્લાહકી તસ્બીહો તહલીલ એક મુસલમાનકા મકસદે હયાત હે તાહમ અલ્લાહ તઆલાને જિન હસ્તિયોંકો અપની મખ્લૂકકી રૂશ્દો હિદાયત ઔર ખિદમતે ખલ્કકે લિએ ચુન લિયા હે ઉન્કે લિએ "કષ્રતે ઈબાદત"કે મુકાબલેમેં "અદાઈગીએ ફર્ઝમેં ઈન્હિમાક

(ફર્ઝકી અદામેં મશ્ગૂલ)" ઈન્દલ્લાહ (અલ્લાહકે નઝદીક) ઝિયાદા મહબૂબ વ પસંદીદા અમલ હે. બેશુબા એક સૂફી ઔર મુર્તાઝ (ચુના હુવા) જિસ કદર આબીદો ઝાહિદ ગોશાગીર ઔર ખિલ્વત પઝીર (તન્હાઈમેં રહનેવાલા) હો કર ઈબાદાતમેં મશ્ગૂલ રહતા હે "મન્સબે વિલાયતકે દર્જાતકો ઉસી કદર ઝિયાદા હાસિલ કરતા રહતા હે બખિલાફે મન્સબે નુબુવ્વત વ "મન્સબે ખિલાફત"કે, કે અલ્લાહ તઆલાકી જાનિબસે ઉસ્કી મુવ્હબત (દેના) વ અતાકી ગર્ઝો ગાયત મખ્લૂકકી રૂશ્દો હિદાયત ઔર ઉન્કી ખિદમતો સિયાનત (હિફાઝત) હે. ઈસ લિએ ઈસ્કા કમાલ મખ્લૂકકે સાથ રિશ્તા વ તા'લ્લુક કાઈમ કરકે અહકામે ઈલાહીકો સરબુલંદ કરના હે, ન કે ખિલ્વતગુઝી (તન્હાઈમેં રહનેવાલા) હો કર "સૂફી" બનના."

مصلحت در دین عیسیٰ غار و کوہ

مصلحت در دین ما جنگ و شکوہ

ઈસ્રાઈલી પૈગમ્બરોંકે હાલાતસે મુતઅલ્લિક એક અહમ તસ્રીહ :

(હઝરત મૌલાના હિફઝુર્રહમાન સ્યોહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે મુતઅલ્લિક વાકિઆતકો તફસીલી તૌર પર બયાન કરનેકે બા'દ એક અહમ નુકતા સુપુર્દે કલમ ફર્માયા હે ઈસ નુકતેકો ઈબ્તિદા હી મેં બયાન કર દિયા જાએ તો ખુલાસેકી સૂરત વાઝેહ હો જાએગી, મુઅલ્લિફ)

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને એક જગહ સિર્ફ યહ ઈર્શાદ ફર્માયા હે કે અહલે કિતાબકી જો રિવાયાત કુર્આન ઔર તા'લીમે ઈસ્લામકે મનાફી ન હો ઉન્કો નકલ કરના દુરૂસ્ત હે લેકિન હમને ઈસ ઈર્શાદે મુબારકકી બુન્યાદી શર્ત કે "વહ કુર્આન ઔર તા'લીમે ઈસ્લામકે ખિલાફ ન હો"કો નઝર અંદાઝ કરકે હમા કિસ્મકી ઈસ્રાઈલી રિવાયાતકો ન સિર્ફ નકલ કિયા બલ્કે કુર્આને અઝીઝકી તફસીરો તૌજીકે લિએ ઉન્કો દલીલ બના લિયા ઔર જગહ જગહ તાવીલો તફસીરે કુર્આનમેં ઉન્કો પેશ કરના શુરૂઅ કર દિયા. ઉસ્કે નતાઈજ અછ્છે ન હૂએ. ઈસ્લામકી તા'લીમકે ખિલાફ ઈસ્રાઈલી રિવાયાતકો ઈસ્લામિયાત ખુસૂસન તફસીરે કુર્આનમેં જગહ દેના ગલત ઔર સખ્ત હલાક કરનેવાલા કદમ હે. સહીહ ઔર સાફ રાહ (રાહે મુસ્તકીમ) સિર્ફ

વહ હે જો ઉલમાએ મુહક્કિકીનને ઈખ્તિયાર કી હે કે વહ એક તરફ નુસૂસે (આયાત) કુર્આનો હદીષકો અપના ઈમાન યકીન કરકે ઔર ઉન્મેં કાફિરાના મતલબોંકો તહરીફ સમઝતે હૈં ઔર દૂસ્રી જાનિબ કુર્આને હદીષકે દામનકો ઈસ્રાઈલિયાતસે પાક ષાબિત કરકે હકીકતકી રોશનીકો સામને લાતે હૈં."

(તફસીલકે ખ્વાહિશમંદ કસસુલ્કુર્આન જિલ્દ દોમ સફા ૧૭૧, ૧૭૨ મુલાહિઝા કરેં)

હઝરત સુલૈમાન અલયહિસ્સલામ

નસબો બચપન :

હઝરત સુલૈમાન અલયહિસ્સલામ હઝરત દાવૂદ અલયહિસ્સલામકે સાહિબઝાદે હૈં. અલ્લાહ તઆલાને ઉન્મેં ઝકાવત (હોશિયાર, ઝહીન) ઔર ફસ્લે મુકદ્દમાત (મુકદ્દમોકા ફેસ્લા)મેં સાહિબે રાઈ હોનેકા કમાલ ફિત્રત હી સે વદીઅત કર દિયા થા ચુનાંચે ઉન્કે બચપનકા વાકિઆ હઝરત દાવૂદ અલયહિસ્સલામકે ઝિક્રમેં બયાન કિયા જા ચુકા હે.

વિરાષતે દાવૂદ અલયહિસ્સલામ :

મુઅર્રિખીન કહતે હૈં કે હઝરત સુલૈમાન અલયહિસ્સલામ સિનને રૂશ્દ (સમઝનેકી ઉમ્ર)કો પહુંચ ચુકે થે કે હઝરત દાવૂદ અલયહિસ્સલામકા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કો નુબુવ્વત ઔર હુકૂમત દોનોંમેં હઝરત દાવૂદ અલયહિસ્સલામકા જાનશીન બના દિયા. કુર્આને અઝીઝમેં ઈર્શાદ હે :–

તર્જમા : "ઔર સુલૈમાન અલયહિસ્સલામ દાવૂદ અલયહિસ્સલામકા વારિષ હુવા." [નમલ/ ૧૬]

તર્જમા : "ઔર (દાવૂદ વ સુલૈમાન અલયહિમુસ્સલામ) હર એકકો હમને હુકૂમત દી ઔર ઈલ્મ (નુબુવ્વત) દિયા." [અલ્અંબિયા/ ૭૯]

ખસાઈસે સુલૈમાન અલયહિસ્સલામ :

હઝરત દાવૂદ અલયહિસ્સલામકી તરહ અલ્લાહ તઆલાને હઝરત સુલૈમાનકો ભી બા'ઝ ખુસૂસિયાત વ ઈમ્તિયાઝાતસે નવાઝા ઔર અપની નેઅમતોંમેંસે બા'ઝ ઐસી નેઅમતેં અતા ફર્માઈ જો ઉન્કી મુબારક ઝિંદગીકા તુગ્રએ ઈમ્તિયાઝ બને.

મન્તિકુત્તય્ર યા'ની પરિંદોકી બોલિયાં સમઝના :

કુર્આને અઝીઝમેં ઈર્શાદ હે :–

તર્જમા : "ઔર સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામ દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકા વારિષ હુવા ઔર ઉસ્ને કહા કે એ લોગોં ! હમકો પરિંદોકી બોલિયોંકા ઈલ્મ દિયા ગયા હે ઔર હમકો હર ચીઝ બખ્શી ગઈ હે બેશક યહ અલ્લાહકા ખુલા હુવા ફઝલ હે." [સૂરએ નહલ/ ૧૬]

કુર્આને અઝીઝકે તઝકરએ બાલા બયાનકે અંદાઝસે તો યહ ષાબિત હોતા હે કે યહ કોઈ આમ બાત ન થી બલ્કે એક ઐસી નેઅમત થી જિસ્કો નિશાન (મો'જિઝા) કહા જાતા હે ઔર બેશુબા પરિંદોકી બોલિયાં નાતિક (બોલનેવાલે)કી ગુફતગૂકી તરહ સમઝતે થે ઔર યકીનન ઉન્કા યહ ઈલ્મ અસ્બાબે દુન્યવીસે બાલાતર ખાલિસ કુદરતકે કાનૂનોંકે ફૈઝાનકા નતીજા થા ઔર એક ઐસી બખ્શીશ ઔર અતા થી જિસ્કો અલ્લાહકા નિશાન કહના ચાહિએ મગર જો ઉન જૈસી પાક હસ્તિયોંકે લિએ મખ્સૂસ હૈં.

તસ્ખીરે રિયાહ (યા'ની હવાઓંકો મુસખ્ખર કરના) :

કુર્આને અઝીઝને હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકો હવા પર કંટ્રોલસે મુતઅલ્લિક જિસ કદર બયાન કિયા હે વહ યહ હે :–

તર્જમા : "ઔર મુસખ્ખર કર દિયા સુલૈમાનકે લિએ તેઝો તુંદ હવાકો કે ઉસ્કે હુક્મસે ઝમીન પર ચલતી થી ઉસ્કો હમને બર્કત દી થી ઔર હમ હર શૈકે જાનનેવાલે હૈં." [સૂરએ અંબિયા/ ૮૧]

તર્જમા : "ઔર સુલૈમાનકે લિએ મુસખ્ખર કર દિયા હવાકો કે સુબ્હકો એક મહીનેકી મુસાફત (તે) કરાતી ઔર શામકો એક મહીનેકી મુસાફત." [સૂરએ સબા/ ૧૨]

તર્જમા : "ઔર મુસખ્ખર કર દિયા હમને ઈસ (સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામ)કે લિએ હવાકો કે ચલતી હે વહ ઉસ્કે હુક્મસે નર્મીકે સાથ જહાં વહ પહુંચના ચાહે." [સૂરએ સાદ/ ૩૬]

મુન્દર્જા બાલા આયાતમેં હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે ઈસ શર્ફકે મુતઅલ્લિક તીન બાતેં બયાન કી હે એક યહ કે "હવા"કો હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે હકમેં "મુસખ્ખર" કર દિયા ગયા થા દૂસરી યહ કે "હવા" ઉન્કે હુક્મકે ઈસ તરહ તાબે થી કે શદીદ ઔર તેઝો તુંદ હોનેકે બાવજૂદ ઉન્કે

હુકમસે "નરમ" ઔર આહિસ્તારવીકે બાઈષ "રાહતરસાં" હો જાતી થી. તીસ્રી બાત યહ કે નરમ રફતારીકે બાવજૂદ ઉસ્કી તેઝ રફતારીકા યહ આલમ થા કે હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકા સુબ્હો શામકા જુદા જુદા સફર એક શહસવારકી મુસલ્સલ એક માહકી તેઝ રફતાર મુસાફતકે બરાબર હોતા થા ગોયા તખ્ને સુલૈમાની અલય્હિસ્સલામ ઈન્જન ઔર મશીન જૈસે અસ્બાબે ઝાહિરાસે બાલાતર સિર્ફ અલ્લાહ તઆલાકે હુકમસે એક બહુત તેઝ રફતાર હવાઈ જહાઝસે ભી ઝિયાદા તેઝ મગર સુબકરવી (તેઝ ચાલ)કે સાથ હવાકે કાંધે પર ઉળા ચલા જાતા થા. લિહાઝા હવાકા તાબેહ હોનેકા વાકિએકો હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી નુબુવ્વતે હક્કાકે ખુસૂસી ઈમ્તિયાઝાતમેં એક ઈમ્તિયાઝ તસ્લીમ કરતે હૂએ બગૈર કિસી તાવીલકે સહીહ તસ્લીમ કિયા જાએ ઔર મુખ્તસર તફસીલાત તાવિલાત ઔર ઈસ્રાઈલિયાતમેં ન ઉલઝ જાએ.

તસ્ખીરે જિન્ન વ હૈવાનાત :

હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામને એક મર્તબા દરબારે ઈલાહીમેં યહ દુઆ કી :–

તર્જુમાઃ "એ પરવરદિગાર મુઝકો બખ્શ દે ઔર મેરે લિએ ઐસી હુકૂમત અતા કર જો મેરે બા'દ કિસીકે લિએ ભી મયસ્સર ન હો બેશક તૂ બહુત દેનેવાલા હે." [સૂરએ સાદ/ ૩૫]

અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કી ઈસ દુઆકો કબૂલ ફર્માયા ઔર એક ઐસી અજીબો ગરીબ હુકૂમત અતા ફર્માઈ કે ન ઉસ્સે પહલે કિસીકો નસીબ હૂઈ ઔર ન ઉસ્કે બા'દ કિસીકો મયસ્સર આએગા. ઉન્કી યહ હુકૂમત ઈન્સાનોંકે અલાવા જિન્ન, હૈવાનાત ઔર હવા પર ભી થી ઔર યહ સબ ખુદાકે હુકમસે ઉન્કે તાબે વ મુતીઅ થે (જિન અલ્લાહ તઆલાકી મખ્લૂક હે ઉસ્કા ઝિક્ર હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામકે વાકિઆતમેં હો ચુકા હે)

બૈતુલ્મુકદસકી તા'મીર :

બુખારી વ મુસ્લિમમેં હઝરત અબૂઝર ગફ્ફારી રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે મર્વી એક સહીહ મર્ફૂઅ હદીષસે યહ મતલબ લિયા ગયા હે કે જિસ તરહ હઝરત ઈબ્રાહમ અલય્હિસ્સલામને મસ્જિદે હરામકી બુન્યાદ રખ્ખી ઔર વહ મક્કાકી આબાદીકા બાઈષ બની ઈસી તરહ હઝરત યાકૂબ

અલય્હિસ્સલામ (ઈસ્રાઈલ)ને મસ્જિદે બૈતુલ્મુકદસકી બુન્યાદ ડાલી ઔર ઉસ્કી વજહસે બૈતુલ્મુકદસકી આબાદી વુજૂદમેં આઈ. ફિર લંબે અર્સેકે બા'દ હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે હુકમસે મસ્જિદ ઔર શહરકો નયા બનાયા ગયા ઔર જિન્નોંકી તસ્ખીરકી વજહસે બેનઝીર ઔર શાનદાર તા'મીર આલમે વજૂદમેં આઈ. જિન્નાતકી કૌમને હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે લિએ ઔર ભી તા'મીરાત કી જૈસા કે કુર્આને અઝીઝમેં ઝિક્ર કિયા ગયા હે.

તર્જમા : "ઔર શૈતાનોં (સર્કશ જિન્નોં)મેંસે હમને મુસખ્ખર કર દીએ વહ જો ઈસ (સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામ)કે લિએ સમંદરોંમેં ગોતે મારતે (યા'ની બેશ કીમત સમંદરી ચીઝ નિકાલતી ઔર ઉસ્કે અલાવા ઔર બહુતસે કામ અંજામ દેતે ઔર હમ ઉન્કે લિએ નિગરાન ઔર નિગેહબાન થે."

[અંબિયા/ ૮૨]

તર્જમા : "ઔર જિન્નોંમેંસે વહ થે જો ઉસ્કે સામને ખિદમત અંજામ દેતે થે ઉસ્કે પરવરદિગારકે હુકમસે ઔર જો કોઈ ઉન્મેંસે હમારે હુકમકે ખિલાફ કજરવી કરે હમ ઉસ્કો દોઝખકા અઝાબ ચખાએંગે. વહ ઉસ્કે લિએ બનાતે થે જો કુછ વહ ચાહતા થા, કિલ્ઓંકી તા'મીર, હથિયાર ઔર તસ્વીરેં ઔર બળે બળે લગન (મોટે પ્યાલે) જો હોઝોંકી માનિંદ થે ઔર બળી બળી દેગેં જો અપની બળાઈકી વજહસે એક જગહ જમી રહેં, એ આલે દાવૂદ ! શુક્રગુઝારીકે કામ કરો ઔર મેરે બંદોમેંસે બહુત કમ શુક્રગુઝાર હૈં." [સૂરએ સબા/ ૧૨, ૧૩]

તર્જમા : "ઔર ઈકટ્ઠે કિએ ગએ સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે લિએ ઉસ્કે લશ્કર જિન્નોંમેંસે, ઈન્સાનોંમેંસે, જાન્વરોંમેંસે ઔર વહ દર્જા બદર્જા ખળે કિએ જાતે હૈં."

[નમલ/ ૧૭]

તર્જમા : "ઔર મુસખ્ખર કર દીએ ગએ સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે લિએ શૈતાન (સર્કશ જિન્ન) હર કિસ્મકે કામ કરનેવાલે ઈમારત બનાનેવાલે, દરિયામેં ગોતા લગાનેવાલે ઔર વહ સર્કશસે સર્કશ જો જકળે હોતે હૈં ઝંજિરોંમેં. યહ હમારી બખ્શિશો અતા હે ચાહે ઉસ્કો બખ્શ દો યા રોકે રખ્ખો તુમસે ઉસ્કા પકળ નહીં."

[સૂરએ સાદ/ ૩૬ તા ૪૦]

હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનેકી યહ તામીરાત જો જિન્નોંકી તસ્ખીરકી વજહસે દુન્યામેં વુજૂદમેં આઈ આજ તક લોગોંકે લિએ બાઈષે હૈરત હે કે ઐસે દેવ પૈકર પથ્થર કહાંસે લાએ ગએ, કિસ તરહ લાએ ગએ ઔર કિસ

તરહ ઉન્કો બુલંદિયોં પર પહુંચા કર બાહમ મુત્તસિલ કર દિયા ગયા.

તામ્બેકે ઝખાઈર (ખઝાને) :

ઈન અઝીમુશ્શાન ઈમારાતકી તા'મીરકે સિલ્સિલેમેં બા'ઝ મુફસ્સિરીન કહતે હૈં કે અલ્લાહ તઆલા હસ્બે ઝરૂરત હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે લિએ તાંબેકો પિઘલા દેતા થા, જબકે તાંબેકે ચશ્મોંકા ભી ઝિક્ર કિયા ગયા હે. કુર્આને અઝીઝને ઈસ હકીકતકી કોઈ તફસીલ બયાન નહીં કી.

હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામ ઔર મલિકએ સબા :

કુર્આને અઝીઝને મલિકએ સબાકે ઈસ વાકિએકો ઐસે મો'જિઝાના ઈખ્તિસારકે સાથ બયાન કિયા હે કે વાકિએકે બયાન કરનેસે જો હકીકી મકસદ હે યા'ની "તઝકીર (નસીહત)" વહ ભી નુમાયા રહે ઔર વાકિએકે અહમ ઔર ઝરૂરી હિસ્સે ભી ઝિક્રમેં આ જાએ ઔર સાથ હી મા'લૂમ હો જાએ કે હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકો ઈલ્મ "મન્તિકુત્તય્ર" અતા હોનેકા જો પહલી આયાતમેં ઝિક્ર હે ઉસ્કી શહાદતકે લિએ યહ દૂસ્રા વાકિઆ હે, યહ વાકિઆ સૂરએ નમલકી આયાત ૩૬ તા ૪૪ મેં બયાન હુવા હે (ઔર મૌલાના હિફઝુર્રહમાન સાહિબ સ્યોહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને ઈસ તરહ બયાન કિયા હે) :

એક મર્તબા દરબારે સુલૈમાની અપને પૂરે જાહો ચશ્મકે સાથ મુન્અકિદ થા. હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામને જાઈઝા લિયા તો હુદહુદ (એક પરિંદા)કો અપની જગહ પર ગૈરહાઝિર પાયા. ઈર્શાદ ફર્માયા હુદહુદકો મૌજૂદ નહીં પાતા અગર વાકઈ ગૈરહાઝિર હે તો ઉસ્કી યહ બેવજા ગૈરહાઝિરી સખ્ત કાબિલે સઝા હે. ઈસ લિએ મેં ઉસ્કો યા તો સખ્ત અઝાબ દૂંગા યા ઝબહ કર ડાલૂંગા વર્ના યા ફિર વહ અપની ગૈરહાઝિરીકી માકૂલ (દુરુસ્ત) વજહ બતાએ. અભી ઝિયાદા વકફા નહીં હુવા થા કે હુદહુદ હાઝિર હો ગયા ઔર હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી બાઝ પુર્શ પર કહને લગા, મેં એક ઐસી યકીની ઈત્તિલાઅ લાયા હૂં જિસ્કી ખબર આપકો પહલેસે નહીં હે. વહ યહ કે યમનકે ઈલાકેમેં સબાકી એક મલિકા (રાની) રહતી હે ઔર અલ્લાહને ઉસ્કો સબ કુછ દે રખ્ખા હે ઔર ઉસ્કા તખ્તે સલ્તનત અપની ખાસ ખુબિયોંકે એ'તિબારસે અઝીમુશ્શાન હે.

મલિકા ઔર ઉસ્કી કૌમ આફતાબ (સૂરજ) પરસ્ત હૈં ઔર શૈતાનને

ઉસ્કો ગુમરાહ કર રખ્ખા હે ઔર વહ માલિકે કાઈનાત, પરવરદિગારે આલમ વહદહૂ લાશરીકકી પરસ્તિશ નહીં કરતે.

હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા : અછ્છા તેરે સચ ઝૂટકા ઈમ્તિહાન અભી હો જાએગા. તૂ અગર સચ્ચા હે તો મેરા યહ ખત લે જા ઔર ઉસ્કો ઉન તક પહુંચા દે ઔર ઈન્તિઝાર કર કે વહ ઈસ્કે મુતઅલ્લિક ક્યા ગુફ્તગૂ કરતે હૈં.

મલિકાકી ગોદમેં જબ ખત ગિરા તો ઉસ્ને ઉસ્કો પળ્હા ઔર ફિર અપને દરબારિયોંસે કહને લગી કે અભી મેરે પાસ એક મુઅઝ્ઝઝ ખત આયા હે જિસ્મેં યહ દર્જ હે.

"યહ ખત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી જાનિબસે અલ્લાહકે નામસે શુરૂઅ હે જો બળા મહેરબાન, રહમવાલા હે. તુમકો હમ પર સર્કશી ઔર સરબુલંદીકા ઈઝહાર નહીં કરના ચાહિએ ઔર તુમ મેરે પાસ અલ્લાહકે ફર્માંબર્દાર (મુસ્લિમ) હો કર આઓ."

મલિકા સબાને ખતકી ઈબારત પળ્હ કર કહા : એ મેરે અર્કાને દોલત (હુકૂમતકે વઝીરોં) ! તુમ જાનતે હો કે મેં અહમ મુઆમલાતમેં તુમ્હારે મશ્વરેકે બગૈર કભી કોઈ ઈકદામ નહીં કરતી ઈસ લિએ અબ મશ્વરા દો કે મુઝકો ક્યા કરના ચાહિએ ? અર્કાને દોલતને કહા કે જહાં તક મર્ઉબ (ડર) હોનેકા તા'લ્લુક હે તો ઈસ્કી કતઅન ઝરૂરત નહીં ક્યૂંકે હમ ઝબરદસ્ત તાકત ઔર જંગી કુવ્વતકે માલિક હે. રહા મશ્વરેકા મુઆમલા કે ફેસ્લા આપકે હાથ હે જો મુનાસિબ હો ઈસ્કે લિએ હુક્મ કીજિએ.

મલિકાને કહા બેશક હમ તાકતવર ઔર સાહિબે શોકત ઝરૂર હે લેકિન સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે મુઆમ્લેમેં હમકો ઉજલત (જલ્દી) નહીં કરની ચાહિએ, પહલે હમકો ઉન્કી કુવ્વતો તાકતકા અંદાઝા કરના ઝરૂરી હે. ક્યૂંકે જિસ અજીબ તરીકેસે હમ તક યહ પૈગામ પહુંચા હે વહ ઈસ્કા સબક દેતા હે કે સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે મુઆમ્લેમેં સોચ સમઝ કર કદમ ઉઠાના મુનાસિબ હે. મેરા ઈરાદા યહ હે કે ચંદ કાસિદ રવાના કરૂં ઔર વહ સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે લિએ ઉમ્દા ઔર કીમતી તોહફેં લે જાએં, ઈસ બહાનેસે વહ ઉસ્કી શોકતો અઝમતકા અંદાઝા લગા સકેંગે ઔર યહ ભી મા'લૂમ હો જાએગા કે વહ હમસે ક્યા ચાહતે હૈં. અગર વહ વાકઈ ઝબરદસ્ત કુવ્વતકે માલિક ઔર

શહેનશાહ હૈં તો ફિર ઈસ્સે હમારા લળના ફુઝૂલ હે, ઈસ લિએ કે સાહિબે તાકતો શોકત બાદશાહોંકા યહ દસ્તૂર હે કે જબ વહ કિસી બસ્તીમેં ફાતિહાના ગલ્બેકે સાથ દાખિલ હોતે હૈં તો ઉસ શહરકો બર્બાદ ઔર બાઈઝ્ઝત શહરિયોંકો ઝલીલો ખ્વાર કરતે હૈં ઈસ લિએ બેવજહ બર્બાદી મોલ લેની ક્યા ઝરૂરી હે ?

જબ મલિકા સબાકે કાસિદ તહાઈફ લે કર હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી ખિદમતમેં હાઝિર હૂએ તો ઉન્હોંને ફર્માયા ! તુમને ઔર તુમ્હારી મલિકાને મેરે પૈગામકા મતલબ ગલત સમઝા, ક્યા તુમ યહ ચાહતે હો કે ઈન હદિયોં કે ઝરીએ "જિન્કો તુમ બેશ બહા સમઝ કર બહુત મસ્રૂર હો" મુઝકો ફુસલાઓ, હાલાંકે તુમ દેખ રહે હો કે અલ્લાહ તઆલાને મુઝકો જો કુછ મર્હમત ફર્માયા હે ઉસ્કે મુકાબલેમેં તુમ્હારી યહ બેશ બહા દોલત કતઅન હેચ (ઝલીલ) હે લિહાઝા તુમ અપને હદાયા વાપસ લે જાઓ ઔર અપની મલિકાસે કહો કે અગર ઉસ્ને મેરે પૈગામકી તામીલ નહીં કી તો મૈં ઉસે અઝીમુશ્શાન લશ્કરકે સાથ સબાવાલોં તક પહુંચુંગા કે તુમ ઈસ્કી મદાફઅત ઔર મુકાબલેસે આજિઝ હોગે ઔર ફિર મૈં તુમકો ઝલીલો રૂસ્વા કરકે શહર બદર કર દૂંગા.

કાસિદોંને વાપસ જા કર મલિકા સબાકે સામને તમામ રૂઈદાદ સુનાઈ ઔર હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી શોકતો અઝમતકા જો કુછ મુશાહદા કિયા થા વહ હરફ બહરફ કહ સુનાયા ઔર બતાયા કે ઈસ્કી હુકૂમત સિર્ફ ઈન્સાનોં પર હી નહીં બલ્કે જિન્ન ઔર હૈવાનાત ભી ઉન્કે તાબે, ફર્માંબરદાર (બાત માનનેવાલે) મુસખ્ખર હે.

મલિકા સબાને જબ સુના તો તૈ કર લિયા કે હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામસે લળના અપની હલાકતકો દા'વત દેના હે બેહતર યહી હે કે ઉસ્કી દા'વત પર લબ્બૈક કહા જાએ.

હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે મકતૂબે ગિરામીમેં યહ જુમ્લા ભી થા તર્જુમા :– "તુમ મેરે પાસ મુસલમાન બન કર આ જાઓ." ચૂંકે મલિકા સબા હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે દીનો મઝહબસે નાવાકિફ થી ઈસ લિએ ઉસ્ને લફ્ઝ મુસ્લિમકો લુગ્વી મા'ને પર મહમૂલ કરતે હૂએ યહ સમઝા કે કાહિર બાદશાહોંકી તરહ સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકા મકસદ ભી યહ હે કે મૈં ઉસ્કી ફર્માંબર્દારી ઔર શાને હુકૂમતકા એ'તિરાફ કરતે હૂએ ઉસ્કે માતેહત

હો જાના કબૂલ કર લૂં, લિહાઝા ઉસ્ને યહ તૈ કરકે સફર શુરૂઅ કર દિયા ઔર હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી ખિદમતમેં રવાના હો ગઈ.

હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકો વહીકે ઝરીએ મા'લૂમ હો ગયા કે મલિકએ સબા હાઝિરે ખિદમત હો રહી હે. તબ આપને અપને દરબારિયોંકો મુખાતિબ કરકે ફર્માયા કે મેં ચાહતા હૂં કે મલિકએ સબાકે યહાં પહુંચનેસે પહલે ઉસ્કા શાહી તખ્ત ઉઠા કર યહાં લે આયા જાએ, તુમમેંસે કોન ઈસ ખિદમતકો અંજામ દે સકતા હે ? યહ સુન કર એક દેવ પૈકરે જિન્નને કહા કે આપકે દરબાર દરખ્વાસ્ત કરનેસે પહલે મેં તખ્તકો લા સકતા હૂં. મુઝકો યહ તાકત હાસિલ હે ઔર યહ કે મેં ઉસ્કે બેશ બહા સામાનકે લિએ અમીન હૂં હર્ગિઝ ખયાનત નહીં કરૂંગા.

દેવ પૈકર જિન્નકા યહ દા'વા સુન કર હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે વઝીરને કહા કે મેં આંખ ઝપકતે હી ઉસ્કો આપકી ખિદમત પેશ કર સકતા હૂં. હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામને રૂખ ફેર કર દેખા તો મલિકએ સબાકા તખ્ત મૌજૂદ પાયા. ફર્માને લગે : યહ મેરે પરવરદિગારકા ફઝલો કરમ હે વહ મુઝકો આઝમાતા હે કે મેં ઉસ્કા શુક્રગુઝાર બનતા હૂં યા નાફર્માન. ઔર હકીકત તો યહ હે કે જો શખ્સ ઉસ્કા શુક્રગુઝાર બનતા હે વહ દરઅસલ અપની ઝાત હી કો નફા પહુંચાતા હે ઔર જો નાફર્માની કરતા હે તો અલ્લાહ ઉસ્કી નાફર્માનીસે બેપર્વાહ ઔર બુઝુર્ગતર હે ઔર ઉસ્કા વબાલ ખૂદ નાફર્માની કરનેવાલે હી પર પળતા હે.

અલ્લાહ તઆલાકે શુક્ર અદા કરનેકે બા'દ હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામને હુક્મ દિયા કે ઈસ તખ્તકી શકલમેં કુછ તબદીલી કર દી જાએ, મેં દેખના ચાહતા હૂં કે મલિકએ સબા યહ દેખ કર હકીકતકી તરફ રાહયાબ હોતી હે યા નહીં.

કુછ અર્સેકે બા'દ મલિકએ સબા હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી ખિદમતમેં પહુંચ ગઈ ઔર જબ દરબારમેં હાઝિર હૂઈ તો ઉસ્સે દરયાફ્ત કિયા ગયા : ક્યા તેરા તખ્ત ઐસા હી હે ? અકલમંદ મલિકાને જવાબ દિયા "ઐસા મા'લૂમ હોતા હે ગોયા વહી હે" યા'ની તખ્તકી સાખ્ત ઔર મજમૂઈ હૈષિયત તો યહી બતા રહી હે કે મેરા હી તખ્ત ઔર કદરે હય્યતકી તબદીલી ઉસ યકીનમેં તરદ્દુદ પૈદા કર રહી હે. ઈસ લિએ યહ ભી નહીં કહ સકતી કે

યકીનન મેરા હી તખ્ત હે.

મલિકએ સબાને સાથ હી યહ ભી કહા મુજકો આપકી બેનઝીર ઔર મિષાલ ન દે સકે ઐસી કુવ્વતો તાકતકા પહલેસે ઈલ્મ હો ચુકા હે ઈસ લિએ મૂતીઅ ઔર ફર્માબર્દાર બન કર હાઝિરે ખિદમત હૂઈ હૂં ઔર અબ તખ્તકા યહ અમલમો હેરાન કરનેવાલા મુઆમલા તો આપકી લાષાની (લાજવાબ) કુવ્વતકા તાઝા મુઝાહરા હે ઔર હમારી ઈતાઅતો ઈન્ક્યાદકે લિએ મઝીદ તા'ઝિયાના, ઈસ લિએ હમ ફિર એક મર્તબા આપકી ખિદમતમેં ઈઝહારે વફાદારી વ ફર્માદારી કરતે હેં.

મલિકાને યકીન કર લિયા કે "કુન્ના મુસ્લિમીન" (હમ ફર્માબર્દાર હેં) કહ કર હમને સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે પૈગામકી તા'મીલ કર દી ઔર ઈસ મુકસદકો પૂરા કર દિયા ઔર મલિકાકી મુશ્રિકાના ઝિંદગી ઔર આફતાબ પરસ્તી માનેઅ આઈ કે વહ હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે પૈગામકી હકીકત સમઝ સકે ઔર હિદાયતકી જાનિબ રાહયાબ હો સકે ઈસ લિએ અબ હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામને ઈઝહારે મકસદકે લિએ દૂસરા લતીફ (બારીક) તરીકા ઈખ્તિયાર ફર્માયા ઔર ઉસ્કી ઝકાવતો ફતાનત (ઝહનિયત)કો ઈમ્તિહાન કિયા વહ યહ કે ઉન્હોંને જિન્નોંકી મદદસે એક આલીશાન શીશ મહલ તય્યાર કરાયા થા જો આબગીના (શીશે)કી ચમક, કિસર (મહલ)કી રફઅત ઔર અજીબો ગરીબ સન્અતકારી (કારીગરી)કે લિહાઝસે બેનઝીર થા ઔર ઉસ્મેં દાખિલ હોનેકે લિએ સામને જો સહન પળતા થા ઉસ્મેં બહુત બળા હોઝ ખુદવા કર પાનીસે લબરેઝ કર દિયા થા ઔર શફ્ફાફ આબગીનો ઔર બિલ્લોરકે ટુકળોંસે ઐસા નફીસ ફર્શ બનાયા ગયા થા કે દેખનેવાલેકી નિગાહ ધોકા ખા કર યહ યકીન કર લેતી થી કે સહનમેં સાફો શફ્ફાફ પાની બહ રહા હે.

મલિકએ સબાસે કહા ગયા કે કિસરે શાહીમેં કયામ કરે. મલિકા મહલકે સામને પહુંચી તો શફ્ફાફ પાની બહતા હુવા પાયા, યહ દેખ કર મલિકાને પાનીમેં ઉતરનેકે લિએ કપળોંકો સાક (પિંડલી)સે ઉપર ઉઠાયા તો હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા કે ઉસ્કી ઝરૂરત નહીં યહ પાની નહીં હે. સારેકા સારા મહલ ઔર ઉસ્કા ખૂબસૂરત સહન ચમકતે હૂએ આબગીનેકા હે.

મલિકાકી ઝકાવતો ફતાનત પર યહ સખ્ત ચોટ થી જિસ્ને હકીકત હાલ

સમઝનેકે લિએ ઉસ્કે કુવાએ અકલી (અકલી કુવ્વતોં)કો બેદાર કર દિયા ઔર ઉસ્ને અબ સમઝા કે ઈસ વક્ત તક યહ જો કુછ હોતા રહા હે એબ ઝબરદસ્ત બાદશાહકી કાહિરાના તાકતોંકા મુઝાહરા નહીં હે બલ્કે મુઝ પર યહ વાઝેહ કરના મકસૂદ હે કે સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકો યહ બેનઝીર તાકત ઔર યહ મો'જિઝા કુદરત કિસી ઐસી હસ્તીકી અતાકિર્દા હે જો શમ્સો કમર (ચાંદ–સૂરજ) બલ્કે કુલ કાઈનાતકા તન્હા માલિક હે. ઈસ લિએ સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામ મુઝસે અપની તાબેદારી ઔર ફર્માબર્દારીકા તાલિબ નહીં બલ્કે ઉસી ''યકતા ઝાત''કી ઈતાઅતો ઈન્કિયાદકી દા'વત દેના ઈસ્કા મકસદ હે.

મલિકાકે દિમાગમેં યહ ખયાલ આના થા કે ઉસ્ને ફૌરન હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે સામને એક શર્મસાર ઔર નાદિમ ઈન્સાનકી તરહ દર્ગાહે ઈકરાર કિયા ''પરવરદિગાર ! આજ તક અલ્લાહકે સિવાકી પરસ્તિશ કરકે મૈંને અપને નફ્સ પર બળા ઝુલ્મ કિયા મગર અબ મૈં ભી સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે સાથ હો કર સિર્ફ એક અલ્લાહ હી પર ઈમાન લાતી હૂં જો તમામ કાઈનાતકા પરવરદિગાર હે'' ઔર ઈસ તરહ સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે પૈગામ 'મુસલમાન બન કર આ જાઓ'કી હકીકી મુરાદ તક પહુંચ કર ઉસ્ને દીને ઈસ્લામ ઈખ્તિયાર કર લિયા.

સબાકી તહકીક :

કહતાની નસલકી એક મશ્હૂર સાખ સબા હે. સબા અપને કબીલેકા જદ્દે આ'લા (દાદા) થા. યહ અરબ મુઅર્રિખીન ઔર જદીદ મુઅર્રિખીનકી તહકીક હે. સબા લકબ થા ઔર નામ અમ્ર યા અબ્દે અમ્સ થા, યહ શખ્સ બહુત જરી ઔર હિમ્મતવાલા થા ઉસ્ને હુકૂમતે સબાકી બુન્યાદ ડાલી. સબાકા ઝમાના મુહક્કિકીનકે નઝદીક તકરીબન ગ્યારહસો (૧૧૦૦) કબ્લે મસીહ સમઝા જાતા હે. સબાકી હુકૂમતકા અસલ મર્કઝ અરબકે જુનૂબી હિસ્સા યમનકે મશ્રકી ઈલાકેમેં થા ઔર દારૂલ્હુકૂમતકા નામ મારિબ થા. ઉસીકો શહરે સબા ભી કહતે થે ઉસ્કા દાઈરા હઝરમૂત તક વસીઅ હો ગયા થા ઔર દૂસરી જાનિબ અફ્રીકા તક ભી ઉસ્કા અષર પહુંચ ચુકા થા. (અંગ્રેઝી ઝુબાનમેં ઉસ્કો Sheba કહા જાતા હે) કુર્આને અઝીઝને ઈસ વાકિએમેં મલિકાકા નામ નહીં બતાયા મગર અરબ યહૂદકી ઈસ્રાઈલી દાસ્તાનોંમેં ઉસ્કા નામ બિલ્કીસ મઝકૂર હૈ.

હુદહુદ :

કુર્આને અઝીઝને બહુત સાફ ઔર વાઝેહ તૌર પર બયાન કિયા હે કે હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકા કાસિદ હુદહુદ પરિંદા થા (હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામસે મુતઅલ્લિક મન્તિકુત્તય્ર જૈસે મો'જિઝાતી રોશનીમેં હુદહુદકે સિલ્સિલેમેં તાવિલાતકી ગુંજાઈશ બાકી નહીં રહતી)

મલિકએ સબાકા તખ્ત :

મલિકએ સબાકે તખ્તકી તારીફ હુદહુદકી ઝુબાની હો ચુકી હે ઔર ઈસી સિલ્સિલેમેં હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકા મો'જિઝા ભી કુર્આને અઝીઝમેં મઝકૂર હે (ઈસ સૂરતમેં તાવીલાતસે બહષ દૂર અઝકાર મા'લૂમ હોતી હે.)

મલિકએ સબાકા કબૂલે ઈસ્લામ :

મલિકાને હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે પૈગમ્બરાના જાહો જલાલકો દેખ કર ઈસ્લામ કબૂલ કર લિયા. ઈસ મુકમ્મલ વાકિએમેં હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી યહી એક ગર્ઝ થી જિસ્કા ઈઝહાર ઉન્હોંને અપને પહલે હી મકતૂબમેં કર દિયા થા મગર મલિકા ઉસ વક્ત ઉસ ગર્ઝકો ન પા સકી થી.

મલિકા સબાકા હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે સાથ નિકાહ :

કુર્આને અઝીઝ ઔર અહાદીષે સહીહામેં નફી યા ઈષ્બાત દોનોં હૈષિયતોંમેં ઉસ્કે મુતઅલ્લિક ઝિક્ર નહીં હે.

હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી વફાત :

કુર્આને અઝીઝમેં હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી વફાતકા જો વાકિઆ બયાન કિયા હે ઉસ્કા હાસિલ યહ હે કે હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે હુક્મસે જિન્નોંકી એક બહુત બળી જમાઅત અઝીમુશ્શાન ઈમારત બનાનેમેં મસ્રૂફ થી કે સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકો મૌતકા પૈગામ આ પહુંચા, મગર જિન્નોંકો ઉન્કી મૌતકી ખબર ન હૂઈ ઔર વહ અપની મફવ્વઝા ખિદમાતમેં મસ્રૂફ રહે ઔર અર્સેકે બા'દ જબ દીમકને ઉન્કી લાઠીકો ચાટ કર ઉસ તવાઝુનકો ખરાબ કર દિયા જિસ્કી વજહસે હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામ લાઠીસે ટેક લગાએ ખળે નઝર આતે થે વહ ગિર ગએ. તબ જિન્નોંકો ઈલ્મ હુવા કે હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકા અર્સા હુવા ઈન્તિકાલ

હો ગયા થા મગર અફસોસ કે હમ મા'લૂમ ન કર સકે. કાશ કે હમ ઈલ્મે ગૈબ રખતે તો અર્સે તક ઈસ મુશક્કતો મેહનતમેં ન પળે રહતે જિસ્મેં હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે ખૌફસે મુબ્તલા રહે.

તર્જમા : “ઔર જબ હમને ઈસ (સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામ)કી મૌતકા ફેસ્લા કર દિયા તો ઈન જિન્નોંકો ઉસ્કી મૌતકી ઈત્તિલાઅ કિસીને નહીં દી, મગર દીમકને જો હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી લાઠી ચાટ રહી થી ઔર જબ સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામ (લાઠીકે તવાઝુન ખરાબ હો જાનેસે) ગિર પળા તો જિન્નોં પર ઝાહિર હો ગયા કે વહ ગૈબકા ઈલ્મ રખતે હોતે તો ઈસ સખ્ત મુસીબતમેં મુબ્તલા ન રહતે.” [૩૪/ ૪૧]

કહતે હૈં કે જિન્નોં પર જબ યહ રાઝ ખુલા તો તા'મીર મુકમ્મલ હો ચુકી થી ઈસ લિએ જિન્નોંકો અફસોસ રહા કે અગર વહ ગૈબદાં (ગૈબકે જાનનેવાલે) હોતે તો ઉસ્સે બહુત પહલે આઝાદ હો ગએ હોતે.

ઈસ મુકામ પર કુર્આને અઝીઝકા મકસદ જિસ તરહ હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી વફાતકે વાકિએકા ઈઝહાર હે ઉસી તરહ બની ઈસ્રાઈલકો ઉન્કી હિમાકત પર મુતનબ્બે કરના ભી ઈસ્કા મકસદ હે કે ઉન્કે અકીદેકે મુતાબિક અગર જિન ગૈબદાં હોતે તો વહ અર્સે તક હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે ખૌફસે તા'મીરે બૈતુલ્મુકદ્દસ યા કિસી દૂસ્રે શહરકી તા'મીરકી સઉબતોંમેં મુબ્તલા ન રહતે ચુનાંચે હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી વફાતકા જિસ સૂરતસે ઉન્કો ઈલ્મ હુવા ઉસ્કે બા'દ ખૂદ શયાતીન (જિન્નોં)કો ભી યહ એ'તિરાફ કરના પળા કે હમારા દા'વએ ગૈબદાની (ગૈબકે જાનનેકા દા'વા) કતઅન ગલત ષાબિત હુવા.

હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે વાકિઆતસે મુતઅલ્લિક તફસીરી નિકાત

જિહાદકે ઘોળોંકા વાકિઆ :

કુર્આને અઝીઝમેં યહ વાકિઆ ઈસ તરહ મઝકૂર હે :–

તર્જમા : “ઔર હમને દાવૂદકો સુલૈમાન (ફરઝંદ) અતા કિયા વહ અચ્છા

બંદા થા બેશક વહ અલ્લાહકી જાનિબ બહુત રૂજૂઅ હોનેવાલા થા (ઈસકા વાકિઆ કાબિલે ઝિક્ર હે) જબ ઉસ્કે સામને શામકે વક્ત અસ્તબલ ઔર સુબક રવ ઘોળે પેશ કિએ ગએ તો વહ કહને લગા બેશક મેરી મુહબ્બતે માલ (જિહાદકે ઘોળોંકી મુહબ્બત) પરવરદિગારકે ઝિક્ર હી મેંસે હે, યહાં તકકે વહ ઘોળે નઝરોંસે ઓઝલ હો ગએ (હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા) ઉન્કો વાપસ લાઓ ફિર વહ ઉન્કી પીંડલિયાં ઔર ગર્દમેં છૂને,... થપથપાને લગા.''

[સૉદ/ ૩૨]

(ઈન આયાતકી તફસીરમેં મુસન્નિફ (મૌલાના હિફઝુર્રહમાન સાહિબ)ને ખાસી બહષકે બા'દ ઈબ્ને જરીર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ઔર ઈમામ રાઝી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ કોલકે મુતાબિક હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે અલી બિન અબી તલ્હા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે તરીકેસે જો તફસીર મન્કૂલ હે ઉસ્કો કાબિલે તર્જીહ ઔર કરીને સવાબ કરાર દિયા હે ઔર વહ બયાન કી જાતી હે.)

મસ્તૂરા બાલા હર દો તફાસિરસે જુદા હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે બતરીકે અલી બિન અબી તલ્હા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ જો તફસીર મન્કૂલ હે કે ઉસ્મેં ન નમાઝ ફોત હોનેકા ઝિક્ર હે ઔર ન સૂરજ ગુરૂબ હોનેકા મસ્અલા હે ઔર ન ઘોળોંકે ઝબહ કર દેનેકા વાકિઆ ઝેરે બહષ આયા હે બલ્કે વાકિએકી સૂરત ઈસ તરહ ઝિક્ર કી ગઈ હે કે જિહાદકી એક મુહીમ (અહમ કામ)કે મૌકે પર એક શામકો હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામને જિહાદકે ઘોળોંકો અસ્તબલસે લાનેકા હુક્મ દિયા, જબ વહ પેશ કિએ ગએ તો આપકો ચૂંકે ઘોળોંકી નસ્લોં ઔર ઉન્કી ઝાતી ઓસાફકે ઈલ્મકા કમાલ હાસિલ થા ઈસ લિએ જબ આપને ઉન્કો અસીલ, સુબક રવ ઔર ફિર બહુત બળી તા'દાદમેં પાયા તો આપ પર મુસર્રતો ઈમ્બિસાતકી કૈફિયત તારી હો ગઈ ઔર ફર્માને લગે, ઈન ઘોળોંસે મેરી યહ મુહબ્બત ઐસી માલી મુહબ્બતમેં શામિલ હે જો પરવરદિગારકે ઝિક્ર હી કા એક શો'બા હે. હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે ઈસ ગોરો ફિક્રકે દરમિયાન ઘોળે અસ્તબલકો રવાના હો ગએ ચુનાંચે ઉન્હોંને જબ નઝર ઉપર ઉઠાઈ તો વહ નિગાહસે ઓઝલ (ગુમ) હો ચુકે થે. આપને હુક્મ દિયા ઉન્કો વાપસ લાઓ જબ વહ વાપસ લાએ ગએ તો હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામને મુહબ્બત

ઔર આલાતે જિહાદકી હેષિયતસે ઈઝ્ઝતો તૌકીરકી ખાતિર ઉન્કી પિંડલિયોં ઔર ગર્દનો પર હાથ ફેરના ઔર થપથપાના શુરૂઅ કર દિયા ઔર એક માહિર ફનકી તરહ ઉન્કો માનૂસ કરને લગે.

ગોયા ઈસ તફસીરકે મુતાબિક આયત انی احببت حب الخیر عن ذکر ربی કા તર્જમા યહ હુવા "બેશુબા મેરી મુહબ્બતે માલ (જિહાદકે ઘોળોંકી મુહબ્બત) ઝિક્રુલ્લાહ હી સે હે ઔર "તવારત બિલ્હિજાબ"મેં 'તવારત'કી ઝમીર "સાફીનાતુલ્જિહાદ" હી કી તરફ હે યા'ની જબ ઘોળે આખોંસે ઓઝલ હો ગએ ઔર ઈસ તરહ "શમ્સ"કે મહઝૂફ માનનેકી ઝરૂરત નહીં રહતી ઔર طفق مسحا بالسوق و الاعناق મેં મસાહકે "છૂને ઔર હાથ ફેરનેકે" વહી આમ મા'ના હે જો લુગતમેં બહુત મશહૂર હે.

હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી આઝમાઈશ :

હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી આઝમાઈશ ઔર અલ્લાહ તઆલાકી જાનિબસે આઝમાઈશકા મુજમલ વાકિઆ ઈસ તરહ મઝકૂર હે :

તર્જમા : "ઔર બેશક હમને સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકો આઝમાયા ઔર ડાલ દિયા હમને ઉસ્કી કુર્સી પર એક જિસ્મ ફિર વહ અલ્લાહકી જાનિબ રૂજૂઅ હુવા કહા એ પરવરદિગાર ! મુઝકો બખ્શ દે." [સૉદ/ ૨૪]

ઈન આયાતમેં યહ ઝાહિર નહીં કિયા ગયા હે કે હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકો જબ આઝમાઈશ પેશ આઈ તો વહ ક્યા થી સિર્ફ ઈસ કદર ઈશારા હે કે ઉન્કી કુર્સી પર એક જસદ (બદન) ડાલ દિયા ગયા, નીઝ અહાદીષમેં ભી ઈસ્સે મુતઅલ્લિક કોઈ તફસીલ મઝકૂર નહીં હે. (ઈસ સૂરતમેં હઝરત મૌલાના હિફઝુર્રહમાન સ્યોહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને મુફસ્સિરીનકી આરાઅ પર બહષકે બા'દ જો કુછ તહરીર ફર્માયા વહ યહ હે.)

ઈસ વાકિએસે મુતઅલ્લિક મર્વ્ઝતો ઈબ્રતકે પહલૂકો બહુત સાફ ઔર નુમાયા તૌર પર બયાન કિયા ગયા હે ઔર કુર્આને અઝીઝકે વાકિઆતકે તઝકરેસે યહી મકસદ મા'લૂમ હોતા હે લિહાઝા હમકો ભી ઉસ્કે મર્વ્ઝતકે પહલૂકો ઈબ્રતકા સામાન બનાતે હૂએ વાકિએકે ઈજમાલ પર હી ઈમાન રખના ચાહિએ અલબત્તા ઈત્મીનાને કલ્બકે લિએ ઈમામ રાઝી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી તફસીરકો ઈખ્તિયાર કરના ઝિયાદા મુનાસિબ હે જો હસ્બે ઝેલ હે.

રાઝી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી ઈસ તફસીરકે મુતાબિક و لقد فتنا سلیمٰن

(ઔર બેશક હમને સુલૈમાન અલયહિસ્સલામકો આઝમાયા)મેં "ફિત્ના" (આઝમાઈશ)સે મુરાદ મર્ઝે શદીદ (સખ્ત બીમાર) હે (ઔર ડાલ દિયા હમને ઉસ્કી કુર્સી પર એક જસદ)સે સુલૈમાન અલયહિસ્સલામકા શિદ્દતે મર્ઝમેં જિસ્મ બેરૂહકી તરહ તખ્ત પર પળ જાના મકસૂદ હે ઔર 'સુમ્મ અનાબ' (ફિર વહ અલ્લાહકી તરફ રૂજૂઅ હુવા)સે સિહ્હતકી જાનિબ રૂજૂઅ હો જાના મુરાદ હે ગોયા આઝમાઈશકા મકસદ યહ થા કે હઝરત સુલૈમાન અલયહિસ્સલામ ઐનુલ્યકીનકે દર્જેમેં સમજ લેં કે ઈસ હાકિમાના શાનકે બાવજૂદ ઉન્કા સિર્ફ ઈકતિદાર બલ્કે જાન તક અપને કબ્ઝેમેં નહીં હે તાકે એક ઉલૂલ્અઝ્મ (બુલંદ હોસ્લેવાલે) પૈગમ્બરકી તરહ અલ્લાહકે સામને ઝૂક જાએં ઔર મગ્ફિરતકી તલબકે ઝરીએ બારગાહે ઈલાહીસે બુલંદ દર્જા ઔર મઝીદ સરબુલંદી હાસિલ કરેં (ઔર યહી હુવા ભી).

લશ્કરે સુલૈમાન અલયહિસ્સલામ ઔર વાદીએ નમલ :

કુર્આને અઝીઝમેં આતા હે :–

તર્જમા : "ઔર જમા હુવા લશ્કર સુલૈમાન અલયહિસ્સલામકે લિએ જિન, ઈન્સાન ઔર પરિંદો, હૈવાનાતસે ઔર વહ દર્જા બદર્જા કરીનેકે સાથ આગે પીછે ચલ રહે થે હત્તા કે વહ વાદીએ નમલા પહુંચે તો એક ચ્યૂંટીને કહા એક ચ્યૂંટિયોં અપને ઘરોંમેં ઘુસ જાઓ ઐસા ન હો કે બેખબરીમેં સુલૈમાન અલયહિસ્સલામ ઔર ઉસ્કા લશ્કર તુમકો પીસ ડાલે. ચ્યૂંટીકી યહ બાત સુન કર સુલૈમાન અલયહિસ્સલામ હંસ પળા ઔર કહને લગા કે એ પરવરદિગાર મુઝકો યહ તૌફીક દે કે મેં તેરા શુક્ર અદા કરૂં જો તુને મુઝ પર ઔર મેરે વાલિદૈન પર ઈન્આમ કિયા હે." [નમલ ૨૭/ ૧૭, ૧૮, ૧૯]

વાદીએ નમલા ઔર ચ્યૂંટિયોં મુતઅલ્લિક બહુતસે સવાલાત પૈદા કિએ ગએ હેં ઔર ઉન સવાલાતકા જવાબ ઈસ્રાઈલી દાસ્તાનોં ઔર યહૂદી ખુરાફાતસે દેનેકી સઈ કી ગઈ હે મગર યહ સબ દૂર દૂરકી બહષ, બેસનદ બલ્કે લાતાઈલ (બેફાઈદા) હે. કુર્આને અઝીઝ ઔર અહાદીષ રસૂલ ઈસ કિસ્મકી લગ્વીયાત(ફુઝૂલ)સે મુબરા (પાક) હેં.

ઈસ વાકિએકે ઝિક્રસે કુર્આને અઝીઝકા મકસદ યહ હે કે હઝરત દાવૂદ અલયહિસ્સલામ ઔર હઝરત સુલૈમાન અલયહિસ્સલામકો અલ્લાહ તઆલાને "ઈલ્મે મન્તિકુત્તય્ર" અતા ફર્માયા ઔર યહ ઉન્કી અઝમતે શાનકા એક નિશાન

હે. યહ ઈલ્મ આમ દુન્યવી ઉલૂમકી તરહ નહીં થા બલ્કે અલ્લાહ તઆલાકી જાનિબસે ઉન દોનોં ઊંચે દર્જેવાલે પૈગમ્બરોંકે લિએ ખાસ મવ્હબતો અતા વ બખ્શીશ ઔર નિશાન (મો'જિઝા) થા. ચુનાંચે ઉસ હી કે મુત્તસિલ પહલા વાકિઆ વાદીએ નમલાકા બયાન કિયા કે કિસ તરહ હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામને એક હકીર કિસ્મકે હૈવાનકી બાતોંકો ઈસ તરહ સુન લિયા જિસ તરહ ઈન્સાન દૂસરે ઈન્સાનકી ગુફતગૂ બેતકલ્લુફ સુન લેતા હે ઔર સાથ હી યહ ઝાહિર કર દિયા કે જબ ઈસ હૈરતઝા ઈલ્મકે મુતઅલ્લિક હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામ ઐનુલ્યકીન (વહ ચીઝ જિસ્કો આંખોસે દેખ કર યકીન હાસિલ હો) ઔર હક્કુલ્યકીન (અલ્લાહ પર પૂરા પૂરા યકીન)કા દર્જા હાસિલ હો ગયા તો ઉન્હોંને ઉલૂલ્અઝ્મ પૈગમ્બરકી શાનકે મુનાસિબ અલ્લાહકે ઈસ અતાકિર્દા નિશાન પર શુક્ર ઔર ઈત્મિનાનકા ઈઝહાર કિયા. વાઝર હે કે ઈસ વાકિએકી અહમિયતકા અંદાઝા ઉસ્સે હો સકતા હે કે જિસ સૂરતમેં ઈસ્કા ઝિક્ર મૌજૂદ હે અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કા નામ હી સૂરએ નમલ રખ્ખા હે.

પેશતર મુઅર્રિખીનકી રાઈ યહ હે કે વાદીએ નમલા અસ્કલાનકે કરીબ હે જૈસા કે ઈબ્ને બતૂતાને બયાન કિયા હે યા બૈતે જબરૂન વ અસ્કલાનકે દરમિયાન, આમ મુફસ્સિરીન શામમેં બતલાતે હૈં.

મલિકએ સબાકા તખ્ત ઉઠા કર લાનેવાલેકી શખ્સિયત :

મલિકએ સબાકે વાકિએમેં યહ ઝિક્ર હો ચુકા હે કે જબ હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકો મા'લૂમ હો ગયા કે મલિકએ સબા હાઝિરે ખિદમત હો રહી હે તો આપને અપને દરબારિયોંકો મુખાતિબ કરકે ફર્માયા : મેં જાનતા હૂં કે મલિકએ સબા પહુંચનેસે પહલે ઉસ્કા તખ્તે શાહી ઉઠા કર યહાં લે આયા જાએ , તુમમેંસે કોન ઈસ ખિદમતકો અંજામ દે સકતા હે ? યહ સુન કર એક દેવ પૈકર જિન્નને કહા કે આપકે દરબાર બરખાસ્ત કરનેસે પહલે મેં તખ્તકો લા સકતા હૂં. જિન્કે ઈસ દા'વેકો સુન કર પહલે દરબારમેંસે એક શખ્સને (જિસ્કે પાસ કિતાબકા ઈલ્મ થા) કહા કે મેં આંખ ઝપકતે ઉસ્કો આપકી ખિદમતમેં પેશ કરતા હૂં ઈસ વાકિએસે મુતા'લ્લિ દો સવાલ કિએ ગએ હૈં. એક તો યહ કે વહ શખ્સ જિસ્કે પાસ કિતાબકા "ઈલ્મ" થા ઉસ્કા નામ ક્યા થા ઔર વહ કોન થા ? ઉસ્કા નામ આસિફ બિન બર્ખિયા થા ઔર યહ હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકા મોઅતમદે ખાસ (ભરોસામંદ આદમી) ઔર કાતિબ

(વઝીર) થા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે મન્કૂલ હે કે ઝિયાદાતર મુફસ્સિરીનને ઈસ કોલકો રાજેહે તસ્લીમ કિયા હે. દૂસ્રા સવાલ યહ હે કે ઈલ્મ કિતાબસે મુરાદ હે ? ઈસ બારેમેં (મુસન્નિફ હઝરત મૌલાના હિફઝુર્રહમાન સ્યોહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકે મુતાબિક) સહીહ ઔર રાજેહ કોલ યહ હે કે યહ શખ્સ આસિફ હો યા કિસી ઔર નામસે મોસૂમ, દરહકીકત હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકા સહાબી ઔર ઉન્કા બહુત મુકર્રબ થા. જિસ તરહ સિદીકે અકબર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી શખ્સિતયત નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી રિફાકતમેં નુમાયા થી ઉસી તરહ યહ હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકા રફીક થા ઔર ઉન્કે શર્ફે સોહબતસે ઉસ્કો તૌરાત ઔર ઝબૂર ઔર અસ્માઓ સિફાત ઈલાહીસે મુતઅલ્લિક અસ્રારો હકાઈક (રાઝોં)કા ઝબરદસ્ત ઈલ્મ હાસિલ થા. ઈસ લિએ જબ જિન્નોંમેંસે એક "ઈફરીત"ને તખ્તે સબાકો હાઝિર કરનેકા દા'વા કિયા તો અગર્ચે મકસદકે હાસિલ હોનેકે લિએ યહ મુદત ભી કાફી થી મગર હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકા વહ ગૌશએ યહ રહા કે યહ અમલ 'ઈફ્‌રિતુમ્ મિનલ્ જિન્ન'કે ઝરીએ ન હોના ચાહિએ બલ્કે અલ્લાહકે કિસી ખાસ બંદેકે હાથ પર હોના ચાહિએ તાકે ઉન્કી પૈગમ્બરાના તવજ્જુહસે વહ "મો'જિઝા" ઔર "નિશાન" બન કર મલિકએ સબાકે સામને પેશ હો. આસિફને હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે ઈસ ગોશએ ઈલ્તિફાત (અંદાઝ)કો સમઝ કર ફૌરન ખૂદકો પેશ કિયા ઔર "ઈફરીત"કી બયાનકિર્દા મુદતસે ભી બહુત કલીલ મુદતમેં હાઝિર કર દેનેકા વા'દા કર દિયા ક્યૂંકે ઉસ્કો યકીન થા કે હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી મુબારક તવજ્જુહ ઈસ ઐજાઝકો પૂરા કર દિખાએગી ઔર ચૂંકે મો'જિઝા દરઅસલ અલ્લાહ તઆલાકા અપના ફેઅલ હોતા હે જો નબીકે હાથ પર ઝાહિર કિયા જાતા હે (જૈસા કે ગુઝિશ્તા સફહાતમેં ગુઝર ચુકા હે) તો હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામને અપની નુબુવ્વતકી સચ્ચાઈ ઔર રિસાલતકી અઝમતકે ઉસ નિશાનકો દેખ કર ઈન અલ્ફાઝમેં અલ્લાહ તઆલાકા શુક્ર અદા કિયા هذا من فضل ربي યા'ની જો કુછ ભી હુવા ઉસ્મેં આસિફકી યા મેરી સઈ ઔર કુવ્વતકા કોઈ દખલ નહીં બલ્કે મહઝ અલ્લાહકા ફઝલ હે જિસ્ને યહ કામ કર દિખાયા.

હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામ પર બની ઈસ્રાઈલકા બોહતાન :

મિન્જુમ્લા દૂસ્રે ઈલ્ઝામાતકે બની ઈસ્રાઈલને એક ઈલ્ઝામ હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામ પર ભી લગાયા કે વહ જાદૂકે હામિલ ઔર ઉસ્કે ઝોર પર "કીંગ સુલૈમાન" થે ઔર જિન્નો ઈન્સ ઔર વુહુશો તુયૂર (જાનદારોં પરિંદો)કો મુસખ્ખર કિએ હૂએ થે ઈસ બારેમેં કુર્આને અઝીઝને વાઝેહ કિયા હે :—

તર્જમા : "ઔર જબ ઈન (બની ઈસ્રાઈલ)કે પાસ અલ્લાહકી જાનિબસે રસૂલ આયા જો તસ્દીક કર રહા હે ઈન ઈલ્હામી કિતાબોંકી જો ઉન્કે પાસ હે તો જો લોગ (બની ઈસ્રાઈલ) કિતાબ (તૌરાત) દેને ગએ થે ઉન્હોંને અલ્લાહકી કિતાબ (તૌરાત)કો પસે પુશ્ત ડાલ દિયા ઔર (આપકી સચ્ચાઈકી ખૂશખબરી)કે મુતઅલ્લિક ઐસે હો ગએ ગોયા વહ જાનતે હી નહીં ઔર (યહ તો લોગ હેં કે) ઉન્હોંને સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનેમેં ઈસ ચીઝકી પૈર્વી ઈખ્તિયાર કર લી થી જો શયાતીન પઢ્હતે થે ઔર સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામને કુફ્ર નહીં કિયા થા લેકિન શયાતીનને કુફ્ર કિયા થા કે જો લોગોંકો જાદૂ સિખાતે થે ઔર વહ (ઈલ્મ) જો બાબીલમેં હારૂત મારૂત દો ફરિશ્તોં પર નાઝિલ કિયા ગયા ઔર જિસ્કો કે વહ દોનોં જબ કિસીકો સિખાતે થે તો યહ કહ કર સિખાતે થે કે હમ (તુમ્હારે લિએ) સખ્ત આઝમાઈશ હેં, લિહાઝા તુમ (અબ) કુફ્ર ન કરના મગર વહ (બની ઈસ્રાઈલ) ઈન દોનોંસે ભી ઐસી બાતેં સિખતે કે જિસ્કે ઝરીએસે મિયાં બીવીકે દરમિયાન તફરીક પૈદા હો જાએ હાલાંકે વહ ઉસ્કે ઝરીએસે અલ્લાહકી મર્ઝીકે બગૈર કિસીકો ભી નુકસાન નહીં પહુંચા સકતે (અલબત્તા) વહ ઐસી શૈ સિખતે હેં જો (અંજામકાર) ઉન્કો નુકસાન પહુંચાનેવાલી હે ઔર ઉન્કો હર્ગિઝ નફા નહીં દેગી ઔર બેશુબા વહ જાનતે હે કે જિસ શખ્સને ઈસ શૈ (જાદૂ)કો ખરીદા ઉસ્કે લિએ આખિરતમેં કોઈ હિસ્સા નહીં હે ઔર ઝરૂર વહ શૈ બહુત બુરી હે જિસ્કે ઈવઝમેં ઉન્હોંને અપની જાન ફરોખ્ત કર ડાલી, કાશ કે વહ સમઝતે (યા'ની વહ સમઝનેકે બા'દ ઈસ્સે બચતે) ઔર વહ કામ ન કરતે જિસ્કા નતીજા બુરા હે." [અલ્બકરા ૨/ ૧૦૧ તા ૧૦૩]

મસ્તૂરા બાલા આયાતમેં જિન હકાઈકકો વાઝેહ કિયા ગયા હે ઉન્કી તફસીરમેં મુફસ્સિરીન મુખ્તલિફ ઝોક રખતે હેં. ચુનાંચે ઈસ સિલ્સિલેકી તફાસીરમેં હમને તર્જુમેમેં આમ તફસીરસે જુદા રાહ ઈખ્તિયાર કી હે જો આયત અલ્લાહકી નિશાનિયોંમેંસે એક નિશાની હે, મુહક્કિકે અસરે અલ્લામા મુહમ્મદ

અનવર શાહ (નવ્વરલ્લાહુ મરકદહૂ)કી તહકીકસે માખૂઝ હે હઝરત ઉસ્તાઝકી તફસીરકા ખુલાસા યહ હે :

"જબ બની ઈસ્રાઈલકો શયાતીનને સિહર સિખા કર ગુમરાહ કર દિયા ઔર વહ શયાતીનકો ગૈબદાન યકીન કરને લગે ઔર વહ યહ ઝમાના થા કે હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી વફાત હો ચુકી થી ઔર ઈસ વક્ત ઉન્કે દરમિયાન અલ્લાહકા કોઈ નબી મૌજૂદ નહીં થા તો બની ઈસ્રાઈલમેં રાહે હિદાયત દિખાને ઔર સંભાલનેકે લિએ ઈસ મો'જિઝાના તરીકેકે મુતાબિક જો સદિયોંસે ઉન્કે લિએ હકતઆલાકી જાનિબસે ચલતી હૂઈ સુન્નત બના હુવા થા. હારૂત મારૂત દો ફરિશ્તે આસ્માનસે નાઝિલ કિએ ગએ ઔર ઉન્હોંને બની ઈસ્રાઈલકો તૌરાતસે માખૂઝ અસ્માઓ સિફાતે ઈલાહીકે અસ્રારકા ઐસા ઈલ્મ સિખાયા "સિહરકે મુકાબલેમેં મુમતાઝ ઔર સિહરકે નાપાક અષ્રાતસે પાક થા ઔર ઈસ વજહસે એક ઈસ્રાઈલી આસાનીકે સાથ યહ સમઝ સકતા થા કે યહ સિહર હે. 'બહુત હી ઊંચી રાઝોંકા ઈલ્મ' હે ઔર જબ વહ ફરિશ્તે બની ઈસ્રાઈલકો યહ ઉલૂમ સિખાતે તો ફિર ઉન્કો નસીહત કરતે કે અબ જબકે તુમ પર અસલ હકીકત મુન્કશીફ હો ગઈ ઔર તુમમેં હકકો બાલિતકે દરમિયાન ચશ્મદીદ (આંખો દેખા) મુશાહદા કર લિયા તો અબ કિતાબુલ્લાહકે ઉલૂમકો પશે પુશ્ત ડાલ કર ફિર ભી સિહરકી તરફ રૂજૂઅ કરોગે તો તુમ બેશુબા કાફિર હો જાઓગે ! ક્યૂંકે અલ્લાહકી હુજ્જત તુમ પર તમામ હો ગઈ ઔર અબ તુમ્હારે લિએ કોઈ ઉઝર બાકી ન રહા, ગોયા હમારા વુજૂદ તુમ્હારે લિએ એક આઝમાઈશ હે કે તુમ હમારી તા'લીમકે બા'દ શયાતીનકે તાબે હો કર "સિહર" હી કે શૈદાઈ રહતે હો યા ઉસ્સે ઝિયાદા ઝબરદસ્ત ઔર અમ્રે હક (સચ્ચી બાત) કિતાબુલ્લાહકે ઈલ્મકી પૈર્વી કરતે હો ?

લેકિન બની ઈસ્રાઈલકી કજ ફિત્રત (ટેઢી ફિત્રત)ને ઈસ મૌકે પર ભી ઉન્કા સાથ ન છોળા ઔર ઉન્હોંને ઈસ પાક "ઉલ્વી ઈલ્મ (આસ્માની ઈલ્મ)"કો ભી નાજાઈઝ ઔર હરામ ખ્વાહિશાતકે લિએ ઈસ્તિ'માલ કરના શુરૂઅ કર દિયા મષલન મિયાં બીવીકે દરમિયાન નાહક તફરીક (જુદાઈ) વગૈરા ઔર ઈસ તરહ હકકો બાતિલકે સાથ ગલત મલત કરકે ઉસ્કો ભી એક કરિશ્મા બના દિયા ઔર હકકો બાતિલકે સાથ ગલત કરને યા કિસી પાક જુમ્લેકો ખવાસો અસ્રાતકો નાજાઈઝ ઔર હરામ કામોંમેં ઈસ્તિ'માલ કરનેકે મુતઅલ્લિક

ઉલમાએ હકકી તસ્રીહાત મૌજૂદ હે કે યહ ભી સાહિરાના આ'માલકી શકલ ઈખ્તિયાર કર લેતા હે ઔર ઈસી લિએ હરામ ઔર કુફ્ર હે.

મુખ્તસરન કુર્આને અઝીઝને ઈસ વાકિએકો જિસ ગર્ઝસે બયાન કિયા હે વહ તો સિર્ફ ઈસ કદર હે કે બની ઈસ્રાઈલકા હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી જાનિબ જાદૂ (કુફ્ર)કી નિસ્બત કરના બોહતાન ઔર ઈફતિરા હે.

ખુલાસા :

યહ કામ શયાતીનકા થા હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકા દામન ઈસ્સે પાક હે ઔર યહ કે બની ઈસ્રાઈલકી શયાતીનકી પૈર્વી ઈખ્તિયાર કી ઔર અલ્લાહકી કિતાબકો પસે પુશ્ત ડાલ દિયા. અગર્ચે હારૂતો મારૂત જો દો ફરિશ્તે થે ઔર આસ્માનસે નાઝિલ કિએ ગએ થે તાકે બની ઈસ્રાઈલકો તૌરાતસે માખૂઝ અસ્માઓ સિફાતે ઈલાહીકે અસ્રારકા ઈલ્મ સિખાએં લેકિન બની ઈસ્રાઈલ શયાતીનકે તાબે હો કર સિહર હી કે શૈદાઈ રહે. કુર્આને અઝીઝને બાકી તફસીલાતકો નઝર અંદાઝ કિયા હે લિહાઝા હમારે લિએ ઈસ્કે ઈજમાલ પર ઈમાન લાના કાફી હે. ક્યૂંકે તફસીલાતસે દીનો મિલ્લતકા કોઈ મસ્અલા વાબસ્તા નહીં હે.

ઈબ્રતેં વ બસીરતેં :

૧. ઉમમે સાબિકા(પેહલેકી ઉમ્મતોં)ને અલ્લાહકે સચ્ચે દીનમેં અપની ખ્વાહિશાતે નફ્સકે ઝેરે અષર જહાં ઔર બહુતસી તહરીફાત(બદલાવ) કી હે ઉન્મેંસે એક શર્મનાક તહરીફ અલ્લાહકે સચ્ચે પૈગમ્બરોં ઔર ઉલુલ્અઝ્મ રસૂલોં પર બોહતાન તરાઝી ઔર ઉન્કે જાનિબ બેહુદા ઔર ખરાબ નિસ્બતોંકે લિએ બેજા કદમ ઉઠાના હે.

ઔર ઈસ મુઆમ્લેમેં બની ઈસ્રાઈલકા કદમ સબસે આગે હેં. વહ એક જાનિબ અલ્લાહકી એક બર્ગુઝીદા હસ્તીકો નબી ઔર રસૂલ ભી તસ્લીમ કરતે હેં ઔર દૂસ્રી જાનિબ બગૈર કિસી જિઝકકે શર્મનાક ઔર ગૈરઅખ્લાકી કામોંકા ઈન્તિસાબ (નિસ્બત કરના) ભી ઉન્કે સાથ વાબસ્તા રખતે હેં. મષલન હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કી બેટિયોંકા મુઆમલા, નીઝ બા'ઝ અંબિયા વ રુસૂલ ઔર અલ્લાહકે જલીલુલ્કદ્ર પૈગમ્બરોંકી રિસાલતો નુબુવ્વતસે ઈન્કાર કરકે ઉન પર મુખ્તલિફ કિસ્મકે બોહતાન ઔર ઝૂટે ઈલ્ઝામાત લગાના કાબિલે

ફખ્ર બાત સમઝતે હૈં. મષલન હઝરત દાવૂદ ઔર હઝરત સુલૈમાન અલયહિમુસ્સલામકા મુઆમલા.

કુર્આને અઝીઝને દીનકે બારેમેં સચ્ચાઈ ઔર એલાને હકકા જો બેળા ઉઠાયા ઔર ઈસ્લાહે અદયાનકે સાથ દીને હક (ઈસ્લામ)કી જો હકીકી રોશની અતા કી ઉસ્કે ઈન એહસાનાતમેંસે એક બળા એહસાન યહ ભી હે કે જિન અંબિયાઓ રુસૂલકા ઉસ્ને ઝિક્ર કિયા હે ઉન્સે મુતઅલ્લિક બની ઈસ્રાઈલકી ખુરાફાતો હઝલિયાત (ખરાબિયાં)કો મુદલ્લલ રદ કિયા ઔર ઉન્કે મુકદસ દામનકો આઈદકિર્દા આલૂદગિયોં (નાપાકિયોં)સે પાક ઝાહિર કિયા ઔર ઈસ તરહ અસલ હકીકતકો રોશન કરકે કોરે બાતિનોંકી ખબાષતે નફ્સ (નફ્સકી ખરાબી)કા પર્દા ચાક કર દિયા (ફાળ ડાલા).

૨. સદે હઝાર કાબિલે ઈબ્રત હે યહ બાત કે જિસ ગુમ્રાહીકો બની ઈસ્રાઈલને ઈખ્તિયાર કિયા ઔર કુર્આને અઝીઝને જિસ્કો રોશન ઔર વાઝેહ દલાઈલકે સાથ મર્દૂદ કરાર દિયા થા, ઉસ આલૂદગીસે હમારા દામન ભી મહફૂઝ ન રહ સકા ઔર કુર્આને અઝીઝકી સાફ ઔર રોશન રાહકો છોળ કર હમને તહરીફ શુદા (બદલી હૂઈ) રિવાયાતે બની ઈસ્રાઈલકો ઈસ્લામી રિવાયાતમેં જગહ દેની શુરૂઅ કર દી.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને એક જગહ ઈર્શાદ ફર્માયા હે કે અહલે કિતાબકી જો રિવાયાત કુર્આન ઔર તા'લીમે ઈસ્લામકે મનાફી ન હો ઉસ્કા નકલ કરના દુરૂસ્ત હે લેકિન હમને ઈસ ઈર્શાદે મુબારકકી બુન્યાદી શર્ત "કે વહ કુર્આને ઔર તા'લીમે ઈસ્લામકે ખિલાફ ન હો"કો નઝર અંદાઝ કરકે હમાકિસ્મકી ઈસ્રાઈલી રિવાયાતકો ન સિર્ફ નકલ કિયા બલ્કે કુર્આને અઝીઝકી તફસીરો તૌઝીહકે લિએ ઉન્કો દલીલ બના લિયા ઔર જગહ જગહ તાવીલો તફસીરમેં ઉન્કો પેશ કરના શુરૂઅ કર દિયા. નતીજા યહ નિકલા કે એક તરફ તો ગૈર મુસ્લિમોંને ઈન રિવાયાતકો ઈસ્લામી રિવાયાત ઝાહિર કિયા ઔર ઉન્મેં આબો રંગ (નઈ બાતેં) પૈદા કરકે ઈસ્લામકી બેલવ્વષ (ગંદગી બગૈરકી) ઔર પાક તા'લીમ પર હમ્લે શુરૂઅ કર દીએ ઔર ઉન્કો અપને નાપાક મકાસિદકે લિએ બહાના ઔર હીલા બના લિયા ઔર દૂસ્રી જાનિબ ખૂદ મુસલમાનોંમેં ઈલ્હાદો ઝિંદિકા (ઈન્કાર)કે અલમ બર્દારોંને ઈન રિવાયાતકી આળ લે કર કુર્આને અઝીઝ ઔર સહીહ અહાદીષસે ષાબિત ઔર ઈલ્મે યકીન

(વહીએ ઈલાહી)સે હાસિલ હકાઈક (મો'જિઝાત) હશરો નશર (કિયામત)કે વાકિઆત, જન્નતો જહન્નમકી તફસિલાતસે ઈન્કારકે લિએ રાહ બના લી ઔર હર ઐસે મુકામ પર બેસનદ યહ કહના શુરૂઅ કર દિયા કે યહ તો હમારે મુફસ્સિરીનને આદતકે મુતાબિક ઈસ્રાઈલી એ'તિકાદાત (યહૂદી અકીદે)સે અખઝ કર લિયા હે હાલાંકે ઈસ વાકિએકે લિએ ખૂદ કુર્આને અઝીઝ યા હદીષે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી નસ્સે કતઈ (યકીની સરાહત) મૌજૂદ હોતી હે.

ગર્ઝ યહ દોનોં રાહે ગલત હૈં. ઈસ્લામકી તા'લીમકે ખિલાફ ઈસ્રાઈલી રિવાયાતકો ઈસ્લામિયાત ખુસૂસન તફસીરે કુર્આનમેં જગહ દેના ભી ગલત રાહ ઔર સખ્ત મોહલિક કદમ હે. ખ્વાહ વહ કિત્ની હી નેક નિય્યતીસે કયૂં ન ઉઠાયા ગયા હો ઔર ઉસી તરહ ઈલ્હાદકી દા'વતકે લિએ ઈસ રિવાયાતકી નકલકી આળ લે કર નુસૂસે કુર્આનો હદીષ (કી આયતોં)સે ઈન્કાર યા તફસીરકે નામસે મા'નવી તહરીફકા ઈકદામ ભી ઈસ્લામી તા'લીમકો બર્બાદ કરના ઔર ઉસ્કે ખદ્દો ખાલ (બાતોં)કો મસખ (બદલ) દેના હે.

સહીહ ઔર સાફ (રાહે મુસ્તકીમ) સિર્ફ વહ હે ઉલમાએ મુહક્કિકીનને ઈખ્તિયાર કી હે કે વહ એક તરફ નુસૂસે કુર્આનો હદીષકો અપના ઈમાન યકીન કરતે ઔર ઉન્મેં મુલ્હિદાના તાવીલાત (કુફ્રી મતલબોં)કો તહરીફ સમઝતે હૈં ઔર દૂસ્રી જાનિબ કુર્આનો હદીષકે દામનકો ઈસ્રાઈલિયાતસે પાક ષાબિત કરકે હકીકી રોશ્નીકો સામને લાતે હૈં.

૩. સાહિબે હુકૂમત અંબિયાઓ રુસૂલ ઔર દુન્યવી બાદશાહોં ઔર હુકમરાનોંકી ઝિંદગીમેં હમેશા બૈન બય્યિન (ખુલ્લા) ઔર વાઝેહ ઈમ્તિયાઝ રહા ઔર રહતા હે. અવ્વલુઝ્ઝિક્ર (રસૂલોં) હઝરાતકી ઝિંદગીકે હર એક પહલૂ ઔર હર એક ગોશેમેં અલ્લાહકા ખૌફ, ઉસ્કી ખશિયત, અદલો ઈન્સાફ, દા'વત વ ઈર્શાદ, ખિદમતે ખલ્ક (મખ્લૂકકી ખિદમત) નુમાયા નઝર આતે હૈં. વહ કિસી જાઈઝ મૌકે પર હાકિમાના ઈકતિદારકા મુઝાહરા ભી કરતે હે તો ઈસ્મે નખ્વતો તકબ્બુરકી જગહ બુગ્ઝ ફિલ્લાહ નઝર આતા હે યા'ની ઉન્કા ગુસ્સા અપને લિએ નહીં, અપને ઝાતી ફાઈદેકે લિએ નહીં બલ્કે ખુદાએ બર્તરકે કલિમેકી બુલંદીકે લિએ હોતા હે. ચુનાંચે હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામ, હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકી હયાતે

તગ્યિબાકા પૂરા દોર ઈસકા શાહિદે અદલ હે ઔર મુઅખ્ખરૂઝ્ઝિક (બાદશાહોં)કી ઝિંદગી ઔર હયાતકે હર શો'બેમેં ઝાતી વકાર, શખ્સી યા જમાઅતી (પાર્ટી) તફવ્વુકો બર્તરી (આગે બઢને)કા મુઝાહરા, ઝેરે દસ્તો (કમઝોરો) પર ઝુલ્મ, અસાસો બુન્યાદકી તરહ કારફર્મા નઝર આતે હૈં.

મિષાલકે તૌર પર આપ અવ્વલ ફિરઔનકે ઉસ એલાન પર તવજ્જુહ ફર્માઈએ "અન રબ્બુકુમુલ્આ'લા"મેં તુમ્હારા સબસે બળા પરવરદિગાર હૂં, દૂસ્રા કોઈ નહીં ઔર ફિર હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે ઈસ ખિતાબ પર નઝર કીજિએ. ألا تعلوا علي وأتوني مسلمين યા મુઝ પર બુલંદી ન ઝાહિર કર ઔર મુસલમાન હો કર મેરે પાસ હાઝિર હો, દોનોં જુમ્લોંમેં હાકિમાના ઈકતિદાર (મર્તબે)કા મુઝાહરા મૌજૂદ હે મગર ફિરઔનકે એલાનમેં અલ્લાહકે સાથ સર્કશી, મખ્લૂકે ખુદા પર ઝાલિમાના કહર ઔર ખુદાઈ દા'વેકે લિએ અનાનિયત (ઘમંડ) જૈસે ઉમૂર સાફ નઝર આ રહે હૈં ઔર હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે ખિતાબમેં મુખાતિબકે મુકાબલેમેં સરબુલંદીકા ઈઝ્હાર ઝાતી વકાર ઔર શખ્સી સરબુલંદીકે લિએ નહીં બલ્કે ખુદાએ વાહિદકે ઈર્શાદો તબ્લીગ, ઈઅલાએ કલિમતુલ્લાહ (અલ્લાહકે કલિમેકો બુલંદ કરના) ઔર શિર્કસે બેઝારીકે સાથ દા'વતે તૌહીદકે લિએ કિયા જા રહા હે ઔર યહી ફર્ક હે જો અંબિયા અલય્હિમુસ્સલામકી વિરાષતકે ઝરીએ હમેશા ખિલાફતે હક્કા ઔર મુલ્કે અઝૂઝ (દુન્યવી હુકૂમત)કે દરમિયાન નુમાયા રહના ચાહિએ.

૪. જિસ શખ્સકી ઝિંદગી ખાલિસ અલ્લાહકે લિએ હો જાતી હે. અલ્લાહ તઆલા ભી અપની કુલ કાઈનાતકો ઉસ્કે લિએ તાબે ઔર મુસખ્ખર કર દેતે હૈં ઔર ઉસ્કી યહ કૈફિયત હો જાતી હે કે ઉસ્કા કોઈ કદમ ભી અલ્લાહકી મર્ઝીકે ખિલાફ નહીં ઉઠતા, અબ અગર ઐસા શખ્સ બા'ઝ ઐસે ઉમૂર કર દિખાતા હે જો આમ દુન્યવી અસ્બાબો વસાઈલ (કામોં)સે બાલાતર હો કર અમલમેં આએ હૈં તો કોતાહ બીન (કમી દેખનેવાલે) ઔર મશ્કૂક (શકકી) નિગાહેં દેખને ઔર સમઝનેકી તો ઝહમત ગવારા નહીં કરતી કે જિસ હસ્તીસે યહ આમાલ સાદિર હૂએ હૈં વહ અલ્લાહકી મર્ઝીમેં ખૂદકો ફનાહ કર ચુકી હે. ઈસ લિએ અલ્લાહકી બકૈદો કુદરતકા હાથ (અલ્લાહકી મહર) ઉસ્કે સર પર હે ઔર ઉસ્કે ઈન આ'માલ (મો'જિઝાત)કો ભી આમ કવાનીને કુદરતકી તરાઝુમેં તોલ કર ઉન્કે ઈન્કાર પર આમાદા હો જાતી હે. યહ રાહ બેશુબા ગલત ઔર

ગુમરાહીકી રાહ હે ઔર સાફ ઔર રોશન રાહ "રાહે મુસ્તકીમ" વહ હે જિસકો હમેશા મુફક્કિરીને ઈસ્લામ (ઈસ્લામકે ફિક્રમંદ) કુર્આનો હદીષકી રોશનીમેં બયાન કરતે ચલે આએ હૈં.

૫. શૈતાની અષ્રાતમેં સબસે બદતરીન અષર યા શૈતાની વસ્વસા યહ હે કે ઝનો શૌ(મિયાં બીવી)કે ખૂશગવાર તા'લ્લુકાતમેં નફરતો અદાવતકા ઐસા ઝહર મિલા દિયા જાએ જો ઉન્કે દરમિયાન જુદાઈકા બાઈષ હો. યહ ઈસ લિએ બદતરીન હે કે ઉસ્કે નતાઈજ કિઝ્બો બોહતાન, બદકલામી વ બદઅખ્લાકી, બદકારી વ ફહશ હત્તા કે દૂર રસ હોતે હૈં. યહી વહહ હે કે શૈતાનકો યહ અમલ બહુત મહબૂબ હે.

હઝરત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામ

હઝરત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામ ઔર કુર્આને પાક :

કુર્આને અઝીઝમેં હઝરત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર ચાર સૂરતોંમેં આયા હે :–

તર્જમા : "ઔર ઈસા (અલય્હિસ્સલામ)ઔર અય્યૂબ (અલય્હિસ્સલામ) ઔર યૂનુસ (અલય્હિસ્સલામ) ઔર હારૂન (અલય્હિસ્સલામ) ઔર સુલૈમાન (અલય્હિસ્સલામ)" [સૂરએ નિસા/ ૧૬૩]

તર્જમા : "ઔર ઉસ્કી ઔલાદમેંસે દાવૂદ (અલય્હિસ્સલામ) ઔર સુલૈમાન (અલય્હિસ્સલામ) ઔર અય્યૂબ (અલય્હિસ્સલામ) ઔર હારૂન (અલય્હિસ્સલામ)" [સૂરએ અન્આમ/ ૮૪]

તર્જમા : "ઔર અય્યૂબ (અલય્હિસ્સલામ) (કા મુઆમલા ભી યાદ કરો) જબ ઉસ્ને અપને પરવરદિગારકો પુકારા થા મેં દુખમેં પળ ગયા હૂં ઔર અલ્લાહ તુઝસે બળ્હ કર રહમ કરનેવાલા કોઈ નહીં. પસ હમને ઉસ્કી દુઆ કબૂલ કર લી ઔર ઉસ્કા દુખ દૂર કર દિયા ઔર ઉસ્કો ઉસ્કા કુંબા ઔર ઉસ્કી મિસ્લ (બરાબર) ઉસ્કે સાથ અપની રહમતસે અપને ઈબાદત ગુઝાર બંદોકી નસીહતકે લિએ અતા કર દિયા." [સૂરએ અંબિયા/ ૮૩, ૮૪]

તર્જમા : "ઔર યાદ કર હમારે બંદે અય્યૂબ (અલય્હિસ્સલામ) (કે મુઆમલે)કો જબ ઉસ્ને અપને પરવરદિગારકો પુકારા થા કે મુઝકો શૈતાનને ઈઝા ઔર તકલીફકે સાથ હાથ લગાયા હે (તબ હમને ઉસ્સે કહા) અપને

પાંવસે ઠોકર માર (ઉસ્ને ઐસા હી કિયા ઔર ચશ્મા ઝમીનસે ઉબલ પળા તો હમને કહા) યહ હે નહાનેકી જગહ ઠંડી ઔર પીનેકી ઔર હમને ઉસ્કે અહલ (વ અયાલ) અતા કિએ ઔર ઉન્કી માનિંદ ઔર ઝિયાદા અપની મહેરબાનીસે ઔર યાદગાર બનનેકે લિએ અકલમંદોકે લિએ ઔર અપને હાથમેં સીકોકા મઠા લે ઔર ઉસ્સે માર ઔર અપની કસમમેં ઝૂટા ન હો બેશક હમને ઉસ્કો સબ્ર કરનેવાલા પાયા (ઔર વહ અછ્છા બંદા હે) બેશુબા વહ (અલ્લાહકી જાનિબ) બહુત રૂજૂઅ હોનેવાલા હે.'' [સાદ/ ૪૧ તા ૪૪]

ઈન આયાતમેં હઝરત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકે વાકિએકો અગર્ચે બહુત મુખ્તસર ઔર સાદા તર્ઝમેં બયાન કિયા ગયા લેકિન બલાગતો મા'નેકે લિહાઝસે વાકિઆતકે જિસ કદર ભી સહીહ ઔર અહમ અજ્ઝુ થે ઉન્કો ઐસે એ'જાઝકે સાથ અદા કિયા ગયા હે કે સફરે અય્યૂબકે ઝખીમ ઔર તવીલ સહીફેમેં ભી વહ બાત નઝર નહીં આતી.

એક પાક ઔર મુકદ્દસ ઈન્સાન હે જો અલ્લાહ તઆલાકે યહાં અંબિયાઓ રુસૂલકી જમાઅતમેં શામિલ હે ઔર ઉસ્કા નામ અય્યૂબ હે તર્જુમા :– ''હમારે બંદે અય્યૂબ (અલય્હિસ્સલામ)કા ઝિક્ર કરેં.'' વહ દોલતો ષરવત ઔર કષ્રતે અહલો અયાલકે લિહાઝસે ભી બહુત ખૂશબખ્ત ઔર ફીરોઝમંદ થા મગર યકાયક ઈમ્તિહાનો આઝમાઈશમેં આ ગએ ઔર મતાઓ માલ, અહલો અયાલ ઔર જિસ્મો જાન સબકો મુસીબતને આ ઘેરા, માલો મતાઅ બર્બાદ હુવા, અહલો અયાલ હલાક હૂએ ઔર જિસ્મોં જાનકો સખ્ત રોગ લગ ગયા તબ ભી ઉસ્ને ન શિકવા કિયા ઔર ન શિકાયત બલ્કે સબ્રો શુક્રકે સાથ અલ્લાહ તઆલાકી જનાબમેં અર્ઝ કર દિયા

اذ نادى ربه انى مسنى الشيطن بنصب وعذاب.

પાસ અદબકા યહ ઈલ્મ હે કે યહ નહીં કહા ''તૂને મુસીબતમેં ડાલ દિયા'' ક્યૂંકે ઈસ્કો ઈલ્મ હે કે તકલીફો અઝાબ ગો અલ્લાહ હી કી મખ્લૂક હે મગર શૈતાની અસ્બાબ પર ઝુહૂર પઝીર હોતે હેં ઈસ લિએ યહ કહા ''શૈતાનને મુઝકો તકલીફકે અઝાબકે સાથ છૂ દિયા'' ઔર ફિર અર્ઝે હાલકે લિએ નિહાયત અજીબો લતીફ ઔર બલીગ પૈરાયા (બહુત હી ઊંચી બાત) બયાન ઈખ્તિયાર કિયા કે انى مسنى الضر અલ્લાહ મુઝકો મસીબતમેં આ ઘેરા હે وانت ارحم الرحمين. ઔર તૂ મહેરબાનોંમેં સબસે બળા મહેરબાન હે ઔર

જબ ઉસ્ને પુકારા તો અલ્લાહને સુના ઔર ઉસે કબૂલ કિયા જો માલો મતાઅ બર્બાદ હુવા ઔર જો અહલો અયાલ હલાક હૂએ અલ્લાહને ઉસ્સે ચંદ દર ચંદ ઔર ઝિયાદા ઉસ્કો બખ્શ દીએ ઔર સિહત ઔર તંદુરસ્તીકે લિએ ચશ્મા જારી કર દિયા કે ગુસલ કરકે ચંગા (તંદુરસ્ત) હો જાએ..

اركض برجلك هذا مغتسل بارد و شراب ووهبنا له اهله ومثلهم

معهم فاستجبنا له فكشفنا مابه من ضر واتينه اهله و مثلهم معهم.

ઔર યહ સબ કુછ ઈસ લિએ હુવા કે રહમત ઉસ્કા ઝાતી વસ્ફ હે

ورحمتي وسعت كل شيء فسا كتبها للذين يتقون.

ઔર તાકે અહલે બસીરત ઔર ફર્માબર્દાર બંદે ઈસ્સે નસીહતો ઈબ્રત હાસિલ કરે....

رحمة من عندنا وذكرى للعلمين رحمة منا وذكرى لاولى

الالباب.

ઔર ફિર હઝરત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકા સબ્રો અબદિયતકી તા'રિફ કરતે હૂએ ઉસ્ને યહ કહ કર ઉન્કી અઝમતકો ચાર ચાંદ લગા દીએ انا وجدنه صابرا نعم العبد انه اواب. ઔર ઉસ્મેં કોઈ શુબા નહીં કે હમને અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકો બળા હી ષાબિત પાયા, વહ બહુત હી અછ્છા બંદા ઔર હમારે જાનિબ રૂજૂઅ હોનેવાલા હે.

ચંદ તફસીરી હકાઈક

હઝરત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકા મર્ઝ :

ઈસ્રાઈલી રિવાયાતને હઝરત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકે મર્ઝકે મુતઅલ્લિક મુબાલિગા આમેઝ (હદસે ઝિયાદા) રિવાયાત દર્જ હેં ઔર ઉન્મેં ઐસે અમરાઝ (બીમારિયોં)કા ઈન્તિસાબ (મન્સૂબ) કિયા ગયા હે જો બાઈષે નફરત સમઝે જાતે હેં. જિન્કી વજહસે મરીઝસે ઈન્સાનકા બચના ઝરૂરી હો જાતા હે. મુહક્કિકીનકી રાઈ યહ હે ઔર યહી સહીહ દુરૂસ્ત હે કે જબ કુર્આને અઝીઝને મર્ઝકી કોઈ તફસીલ બયાન નહીં કી ઔર તમામ હદીષકે ઝખીરે ઉસ્કે ઝિક્રસે ખાલી હે તો ઈસ્રાઈલી રિવાયાત પર બહષ કાઈમ કરના ફુઝૂલ હે.

મસ્સનિયશ્શય્તાનસે ક્યા મુરાદ હે ? :

"મુજકો શૈતાનને ઈજા ઔર તકલીફકે સાથ હાથ લગાયા હે" મુહક્કિકીનકે ખયાલમેં અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામને યહ બાત અદબકે (લિહાઝસે) તૌર પર ફર્માઈ (ઉન્કા તા'લ્લુક ઉન્કે જિસ્મ પર શૈતાનકો કાબૂ દેનેસે બિલ્કુલ નહીં) ઈસ લિએ કે યહ હકીકત હે કે અલ્લાહકી જાનિબસે તો ખૈર હી ખૈર હે ઔર જિસ શૈકો હમ શર કહતે હેં વહ હમારી નિસ્બતસે શર હે. વર્ના કાઈનાતકે મજમૂઈ મસાલેહકે લિહાઝસે ગોર કરોગે તો ઉસ્કો ભી ખૈર હી માનના પળેગા. હમારી ઝિંદગી ઔર હમારે આ'માલકી નિસ્બતેં બા'ઝ ચીઝોંકો શર બના દેતી હે લેકિન હકીકતકે લિહાઝસે વહ ભી ખૈર હી હોતી હે.

૩. ووهبنا له اهله ومثلهم معهم. મેં અહલો અયાલકી અતાકા જો ઝિક્ર આયા હે ક્યા ઉસ્સે યહ મુરાદ હે કે અલ્લાહ તઆલાને અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકી સિહ્હતકે બા'દ ઉન્કો હલાકશુદા અહલો અયાલકી જગહ પહલેસે ઝિયાદા ઉન્કે અહલો અયાલમેં ઈઝાફા કર દિયા ઔર જો અહલે ખાનદાન મુન્તશિર (અલગ) હો ગએ થે ઉન્કો દોબારા ઉન્કે પાસ જમા કર દિયા ! યા યહ મકસદ હે કે હલાકશુદગાન (હલાક હૂએ લોગોં)કો ભી હયાતે તાઝા બખ્શ દી ઔર મઝીદ અતા કર દીએ, ઈબ્ને કષીર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને હસન રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ઔર કતાદા રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે યહી મા'ના નકલ કિએ હેં ઔર શાહ અબ્દુલ્કાદિર સાહિબ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી ભી યહી રાઈ હે ઔર ઈમામ રાઝી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ઔર ઈબ્ને હિબ્બાન રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકા રૂજહાન પહલે માનેકી જાનિબ હે ઔર આયતમેં દોનોં મા'નાકી ગુંજાઈશ હે.

૪. સૂરએ સાદમેં હે .وخذ بيدك ضغثا فاضرب به ولا تحنث ઔર અપને હાથમેં સીંકોકા મુઠા (ઝાળૂંકી લકળિયાં) લેં ફિર ઉસ્સે માર ઔર કસમમેં ઝૂટા ન હો. તો યહ કિસ વાકિએકી જાનિબ ઈશારા હે ? કુર્આને અઝીઝ ઔર અહાદીષે સહીહમેં તો ઈસ્કી કોઈ તફસીલ મઝકૂર નહીં અલબત્તા મુફસ્સિરીન યહ કહતે હેં કે અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકી હર કિસ્મકી બર્બાદીકે બા'દ જબ ઉન્કી બીવીકે અલાવા કોઈ ઉન્કા ગમગુસાર (હમદર્દ) બાકી ન રહા તો વહ નેક બીવી હર વક્ત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકી તીમારદારી (બીમારપુસી)મેં મશ્ગૂલ ઔર દુખ દર્દકી શરીક રહતી થી એક મર્તબા ઉસ્ને હઝરત અય્યૂબ

અલય્હિસ્સલામકી ઈન્તિહાઈ તકલીફસે બેચેન હો કર કુછ ઐસે કલિમાત કહ દીએ જો સબ્રે અય્યૂબીકો ઠેસ પહુંચાનેવાલે ઔર અલ્લાહ તઆલાકી જાનિબમેં શિકાયતકા પહલૂ લિએ હૂએ થે. અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામ ઉસ્કો બર્દાશ્ત ન કર સકે ઔર કસમ ખા કર ફર્માયા કે મૈં તુઝકો સો કોળ્હે લગાઉંગા, જબ હઝરત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકી ઈમ્તિહાનકી મુદ્દત ખત્મ હો ગઈ ઔર વહ સિહ્હતયાબ (તંદુરસ્ત) હૂએ તો કસમ પૂરી કરનેકા સવાલ સામને આયા, એક જાનિબ રફિકએ હયાત (ઝિંદગીકી સાથી)કી ઈન્તિહાઈ વફાદારી, ગમખ્વારી ઔર હુસ્ને ખિદમતકા મુઆમલા ઔર દૂસ્રી જાનિબ કસમકો સચ્ચા ઔર પૂરા કરનેકા સવાલ, હઝરત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામ સખ્ત તરદ્દુદમે થે કે અલ્લાહ તઆલાને નેક બીબીકી નેકી ઔર શોહરકે સાથ વફાદારીકા યહ સિલા દિયા કે વહ સો તિન્કોકા એક મઠ્ઠા બનાએ ઔર ઉસ્સે અપની રફિકએ હયાતકો મારેં ઈસ તરહ આપકી કસમ પૂરી હો જાએગી.

૫. સૂરએ સાદમેં હે ارکض برجلك هذامغتسل بارد و شراب. ઈબ્ને કષીર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને ઈસ્કી તફસીરમેં જો કુછ ફર્માયા હે ઉસ્કા હાસિલ યહ હે :

અલ્લાહ તઆલાને હુકમ દિયા કે અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામ અપની જગહસે ઉઠો ઔર ઝમીન પર ઠોકર મારો, અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામને ઈર્શાદે બારી તઆલાકી તામીલ કી તો અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કે લિએ એક ચશ્મા જારી કર દિયા જિસ્મેં ઉન્હોંને ગુસલ કિયા ઔર જિસ્મકા ઝાહિરી રોગ સબ જાતા રહા ઉસ્કે બા'દ ઉન્હોંને ફિર ઠોકર મારી ઔર દૂસ્રા ચશ્મા ઉબલ પળા ઔર ઉન્હોંને ઉસ્કા પાની પિયા ઔર ઉસ્સે જિસ્મકે બાતિની હિસ્સેમેં મર્ઝકા જો અષર થા ઉસ્કા ભી કિલ્આકમા (ખત્મ) હો ગયા ઔર ઈસી તરહ વહ ચંગે હો કર અલ્લાહકા શુક્ર બજા લાએ.

હાફિઝ ઈબ્ને હજર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને બવાસ્તા ઈબ્ને જરીર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ, કતાદા રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે ભી ઈસી કિસ્મકા કોલ નકલ કિયા હે :

ચશ્મા એક થા યા દો ઉસ્સે બહષસે કતઅ નઝર અલ્લાહ તઆલાને હઝરત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકે લિએ સિહ્હતકા જો તરીકા ઈખ્તિયાર ફર્માયા વહ ફિત્રી તરીકા હે. આજ ભી ઐસે માઅદની ચશ્મેં ઉસ્ને કાઈનાતે ઈન્સાનીકે

ફાઈદેકી ખાતિર ઝાહિર કર રખ્ખે હૈં, જિન્મેં ગુસ્લ કરને ઔર ઉન્કા પાની પીનેસે બહુતસે અમરાઝ કમ હો જાતે યા દૂર હો જાતે હૈં. ફર્ક સિર્ફ ઈસ કદર હે કે ઐસે ચશ્મેકા ઝુહૂર અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકે લિએ એ'જાઝકી સૂરતમેં હુવા ઔર આમ હાલાતમેં અસ્બાબકે માતેહત હુવા કરતા હે.

દીગર વાકિઆત :

ઈમામ બુખારી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને અપની સહીમેં રિવાયાત નકલ કી હે કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા : હઝરત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામ ગુસલ ફર્મા રહે થે કે અલ્લાહ તઆલાને સોનેકી ચંદ ટીડ્ડિયાં ઉન પર બર્સાઈ. હઝરત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામને ઉન્કો દેખા તો મુઠ્ઠી ભર કર કપળેમેં રખને લગે. અલ્લાહ તઆલાને અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકો પુકારા, અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામ ક્યા હમને તુમકો યહ સબ કુછ ધન દોલત દે કર ગની નહીં બના દિયા ? ફિર યહ ક્યા ? હઝરત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામને અર્ઝ કિયા, પરવરદિગાર ! યહ સહીહ ઔર દરૂસ્ત મગર તેરી નેઅમતોં ઔર બર્કતોંસે કબ કોઈ બેપર્વાહ હો સકતા હે ! તર્જુમા :–
"લેકિન મૈં તેરી બરકતસે ગની હો જાઉં."

ઈસ રિવાયતકી શરહ કરતે હૂએ હાફિઝ ઈબ્ને હજર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ તહરીર ફર્માતે હે કે ઈમામ બુખારી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી અપની શર્તકે મુતાબિક હઝરત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકે વાકિએકે મુતઅલ્લિક કોઈ ખબર ષાબિત નહીં હો સકી ઈસ લિએ સિર્ફ મસ્તૂરા બાલા રિવાયત હી પર ઉન્હોંને ઈક્તિફા કિયા ઈસ લિએ કે વહ ઉન્કી શર્તકે મુતાબિક સહીહ હે. ઈસ્કે બા'દ હાફિઝ ઈબ્ને હજર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ અપની જાનિબસે ફર્માતે હૈં કે ઈસ સિલ્સિલેમેં અગર કોઈ રિવાયત સિહ્હતકો પહુંચ સકી હે તો વહ ઈસ તરહ હે :

હઝરત અનસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે રિવાયત હે કે હઝરત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામ તેરહ સાલ તક મુસીબતોંકે ઈમ્તિહાનમેં મુબ્તલા રહે હત્તા કે ઉન્કે તમામ અઝીઝો અકારિબ ઔર કરીબો બઈદ (દૂર ઔર નઝદીક)કે મુતઆરિફ (પહચાનનેવાલે) સબ હી ઉન્સે કિનારાકશી (દૂરી) ઈખ્તિયાર કર લી અલબત્તા અઈઝ્ઝામેંસે ઉન્કે દો અઝીઝ સુબ્હો શામ ઉન્કે પાસ આતે રહે. એક મર્તબા ઉન્મેંસે એકને દૂસ્રેસે કહા મા'લૂમ હોતા હે કે અય્યૂબ

અલયહિસ્સલામને કોઈ બહુત હી બળા ગુનાહ કિયા હે તબ હી તો વહ ઉસ્કી પાદાશ (બદલે)મેં ઐસી સખ્ત મુસીબતમેં મુબ્તલા હે અગર યહ બાત ન હોતી તો અલ્લાહ ઉન પર મહેરબાન ન હો જાતા ? ઔર ઉન્કો શીફા ન હો જાતી ? યહ બાત દૂસ્રેને હઝરત અય્યૂબ અલયહિસ્સલામસે કહ સુનાઈ, અય્યૂબ અલયહિસ્સલામ યહ સુન કર બહુત બેચેન ઔર મુઝતરિબ હો ગએ ઔર અલ્લાહ તઆલાકી દરગાહમેં સર બસુજૂદ (સજદેમેં) હો કર દુઆગો હૂએ, ઉસ્કે ફૌરન બા'દ હી હઝરત અય્યૂબ અલયહિસ્સલામ રફેઅ હાજત (હાજત પૂરી કરને)કે લિએ જગહસે ઉઠે ઔર ઉન્કી બીવી ઉન્કા હાથ પકળ કર લે ગઈ, જબ ફારિગ હો ગએ ઔર વહાંસે અલાહિદા હૂએ તો અલ્લાહકી વહી નાઝિલ હૂઈ કે ઝમીન પર પાંવસે ઠોકર મારો ઔર જબ ઉન્હોંને ઠોકર મારી તો પાનીકા ચશ્મા ઉબલ પળા ઔર ઉન્હોંને સિહ્હતકા ગુસ્લ કિયા. અબ પહલેસે ઝિયાદા સહીહ ઔર તંદુરૂસ્ત નઝર આને લગે યહાં બીવી ઈન્તિઝાર કર રહી થી કે અય્યૂબ અલયહિસ્સલામ તાઝગી ઔર શગૂફતગીકે સાથ સામને નઝર આએ વહ કતઅન ન પહેચાન સકી ઔર અય્યૂબ અલયહિસ્સલામસે મુતઅલ્લિક ઉન્હીંસે દરયાફ્ત કરને લગી તબ આપને ફર્માયા અરે મેં હી અય્યૂબ હૂં ઔર અલ્લાહકે ફઝલો કરમકા વાકિઆ સુનાયા, રોઝ મર્રાકે ખાનેકે લિએ એક ગઠરી ગેહૂંકી ઔર એક જવકી થી. અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કી દોલતમેં ઈઝાફા કરનેકે લિએ ગેહૂંકો સોને ઔર જવકો ચાંદીસે બદલ દિયા.

કરીબ કરીબ ઈસી કિસ્મકા વાકિઆ ઈબ્ને અબી હાતિમને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે ભી રિવાયત કિયા હે ઔર મુસીબતકી મુદ્દતકે મુતઅલ્લિક વહબ બિન મુનબ્બહ તીન સાલ બયાન કરતે હૈં ઔર હસનસે સાત સાલ મન્કૂલ હે.

ઈબ્રતે વ બસીરતેં :

૧. અલ્લાહકી મખ્લૂકમેંસે જિસ્કો અલ્લાહ તઆલાકે સાથ જિસ કદર તકર્રૂબ (નઝદીકી) હાસિલ હોતા હે ઉસી નિસ્બતસે વહ બલા વ મસાઈબકી ભટ્ટીમેં ઝિયાદા તપાયા જાતા હે ઔર જબ વહ ઉન્કે પેશ આને પર સબ્રો ઈસ્તિકામતસે કામ લેતા હે તો વહી મસાઈબ ઉસ્કે નઝદીકીકે દર્જાતકા રફઅતો બુલંદીકે સબબ બન જાતે હૈં. ચુનાંચે ઈસ મઝમૂનકો નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને ઈન અલ્ફાઝમેં ઈર્શાદ ફર્માયા :

“મસાઈબમેં સબસે ઝિયાદા સખ્ત ઈમ્તિહાન અંબિયા અલય્હિમુસ્સલામકા હોતા હે ઉસ્કે બા'દ સુલહાકા નંબર હે ઔર ફિર હસ્બે મરાતિબો દર્જાત.” [અલ્હદીષ]

“ઈન્સાન અપને દીનકે દર્જાતકે મુતાબિક આઝમાયા જાતા હે પસ અગર ઉસ્કે દીનમેં પુખ્તગી ઔર મઝબૂતી હે તો વહ મુસીબતકી આઝમાઈશમેં ભી દૂસ્રોંસે ઝિયાદા હોગા.” [અલ્હદીષ]

૨. વજાહતો ઈઝ્ઝત, દોલતો ષરવત ઔર ખૂશહાલી ઔર રફાહિયતકી હાલતમેં અલ્લાહ તઆલાકી શુક્રગુઝારી ઔર એહસાન શનાસી કુછ ઝિયાદા મુશ્કિલ નહીં હે ઔર અગર રઉનતો અનાનિયત (તકબ્બુર) કારફર્મા નહીં હે તો બહુત આસાન હે લેકિન મુસીબતો બલા, રંજો મિહન (મેહનતેં) ઔર ઈસ્રતો તંગહાલીમેં તકદીર પર રાઝી રહ કર હર્ફે શિકાયત તક ન લાના ઔર સબ્રો ઈસ્તિકામતકા ષબૂત દેના બહુત મુશ્કિલ ઔર કઠિન હે. ઈસ લિએ જક કોઈ અલ્લાહકા નેક બંદા ઉસ ઝબૂં (કમઝોર) હાલતમેં ઝબ્તો ઈસ્તિકલાલકા દામન હાથસે નહીં છોળતા ઔર સબ્રો શુક્રકા મુસલ્સલ મુઝાહરા કરતા હે તો ફિર અલ્લાહ તઆલાકી સિફતે “રહમત” ભી જોશમેં આ જાતી હે ઔર ઐસે શખ્સ પર ઉસ્કે ફઝલો કરમકી બારિશ હોને લગતી હે ઔર ગૈરમુતવક્કેઅ તૌર પર બેહદ ઈકરામો ઈન્આમસે નવાઝા જાતા ઔર દીનો દુન્યા દોનોંકી કામરાનીકા હકદાર બન જાતા હે ચુનાંચે હઝરત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકી મિષાલ ઉસ્કે લિએ રોશન શહાદત હે.

તર્જમા : “ઔર અય્યૂબકો હિદાયત દી જિસ વક્ત પુકારા ઉસ્ને રબ અપનેકો તહકીક મુઝકો પહુંચી હે ઈઝા ઔર તૂ બહુત મહેરબાન હે સબ મહેરબાની કરનેવાલોંસે. પસ કબૂલ કિયા હમને વાસ્તે ઉસ્કે. પસ ખોલ દી હમને જો કુછ થી ઉસ્કો ઈઝા ઔર દી હમને ઉસ્કો ઔલાદ ઉસ્કી ઔર માનિંદ ઉન્કી સાથ ઉન્કે મહેરબાની અપની તરફસે ઔર નસીહત વાસ્તે ઈબાદત કરનેવાલોંકે.” [અંબિયા/ ૮૩, ૮૪]

૩. ઈન્સાનકો ચાહિએ કે કિસી હાલતમેં ભી અલ્લાહ તઆલાકી રહમતસે નાઉમ્મીદ ન હો. ઈસ લિએ કે કુનૂતિયત (માયૂસ હોના) કુફ્રકા શેવા હે ઔર યહ ન સમઝેં કે મુસીબતો બલા મહઝ ગુનાહોંકી પાદાશ હી મેં વુજૂદ પઝીર હોતી હે બલ્કે બસા ઔકાત આઝમાઈશ ઈમ્તિહાન બન કર આતી ઔર સાબિરો

શાકિર (સબ્ર ઔર શુક્ર ગુઝાર)કે લિએ અલ્લાહ તઆલાકી આગોશે રહમતવા કરતી હે. એક હદીષે કુદસીમેં હે કે અલ્લાહ તઆલા અપને બંદોકો મુખાતિબ કરકે ઈર્શાદ ફર્માતા હે : “મેં અપને બંદોકે ગુમાનસે કરીબ હૂં” [અલ્હદીષ] યા'ની બંદા મેરે મુતઅલ્લિક જિસ કિસ્મકા ગુમાન અપને કલ્બમેં રખતા હે મેં ઉસ્કે ગુમાનકો પૂરા કર દેતા હૂં.

૪. ઝન્નો શૌ(મિયાં બીવી)કે તા'લ્લુકાતમેં વફાદારી ઔર ઈસ્તિકામત સબસે ઝિયાદા મહબૂબ શૈ હે. ઔર ઈસી લિએ એક હદીષમેં વસાવિસમેં સબસે ઝિયાદા કબીહ (બુરા) વસ્વસા જો શૈતાનકો બહુત હી પ્યારા હે ઝન્નો શૌકે દરમિયાન બદગુમાની ઔર બુગ્ઝો અદાવતકા બીજ બો દેના હે ઈસ લિએ સહીહ અહાદીષમેં ઈસ ઔરતકો જન્નતકી બશારત દી ગઈ હે જો અપને શોહરકે હકમેં નેકોકાર ઔર વફાદાર ષાબિત હો ઔર ઈસ વફા ઔર મુહબ્બતકી કદરો કીમત ઉસ વક્ત બહુત ઝિયાદા હો જાતી હે જબ શોહર મસાઈબો આલામ (મુસીબતોં)મેં ગિરફતાર હો ઔર ઉસ્કે અઈઝ્ઝા વ અકરબા તક ઉસ્સે કિનારાકશ હો ચુકે હોં ચુનાંચે હઝરત અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકી “ઝવ્જએ મુતહ્હરા”ને અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનએ મુસીબતમેં જિસ હુસ્નો વફા, ઈતાઅત, હમદર્દી ઔર ગમખ્વારીકા ષબૂત દિયા અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કે એહતિરામમેં અય્યૂબ અલય્હિસ્સલામકી કસમકો ઉન્કે હકમેં પૂરા કરનેકે લિએ આમ અહકામ કસમસે ઝિયાદા એક ઐસા હુક્મ દિયા જિસ્સે અલ્લાહ તઆલાકે યહાં ઈસ નેક બીવીકી કદરો મંઝિલકા બખૂબી અંદાઝા હો સકતા હે.

૫. તર્જમા : “ઔર (યાદ કરો) જબ તુમ્હારે રબને તુમકો આગાહ કિયા અગર શુક્ર બજા લાઓગે તો મેં તુમ્હેં (અપની નેઅમતેં) ઔર ઝિયાદા દૂંગા.” [સૂરએ ઈબ્રાહીમ/ ૭]

તર્જુમા : “ઔર ખૂશનૂદીકી બશારત સુના દો ઉન લોગોંકો જબ ઉન પર કોઈ મુસીબત આતી હે તો કહતે હેં કે હમ અલ્લાહ હી કા માલ હે ઔર ઉસીકી તરફ લોટ જાનેવાલે હેં યહી લોગ હે જિન પર ઉન્કે પરવરદિગારકી મહેરબાની ઔર રહમત હે ઔર યહી સીધે રાસ્તે પર હે.” [અલ્બકરા/ ૧૫૭]

હઝરત યૂનુસ અલયહિસ્સલામ

હઝરત યૂનુસ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર કુર્આન મજીદમેં :

કુર્આન મજીદમેં હઝરત યૂનુસ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર છે સૂરતોંમેં કિયા ગયા હે. સૂરએ નિસાઅ, અન્આમ, યૂનુસ, અસ્સાફ્ફાત, અંબિયા ઔર અલ્કલમ ઉન્મેંસે પહલી ચાર સૂરતોંમેં નામ મઝકૂર હે ઔર દો આખિરકી સૂરતોંમેં "ઝુન્નૂન" ઔર "સાહિબુલ્હૂત" કહ કર સિફતકા ઈઝહાર કિયા ગયા હે યહ ભી વાઝેહ રહે કે સૂરએ નિસા ઔર અન્આમ અંબિયા અલય્હિસ્સલામકી ફેહરિશ્તમેં ફક્ત નામ મઝકૂર હે ઔર બાકી સૂરતોંમેં વાકિઆત પર મુખ્તસર રોશની ડાલી ગઈ હે ઔર હઝરત યૂનુસ અલય્હિસ્સલામકી હયાતે તય્યિબાકે સિર્ફ ઈસી પહલૂકો નુમાયા કિયા ગયા હે જો ઉન્કી પૈગમ્બરાના ઝિંદગીસે વાબસ્તા હે ઔર જિસ્મેં રૂશ્દો હિદાયતકે મુખ્તલિફ ગોશે દા'વતે બસીરત દેતે હેં. કુર્આને અઝીઝમેં આતા હે :

ફિર ક્યૂં ઐસા હુવા કે કૌમે યૂનુસકી બસ્તીકે સિવા ઔર કોઈ બસ્તી ન નિકલી કે (નુઝુલે અઝાબસે પહલે) યકીન કર લેતી ઔર ઈમાનકી બર્કતોંસે ફાઈદા ઉઠાતી ? યૂનુસકી કૌમ જબ ઈમાન લે આઈ તો હમમેં રૂસ્વાઈકા વહ અઝાબ ઉન પરસે ટાલ દિયા જો દુન્યાકી ઝિંદગીમેં પેશ આનેવાલા થા ઔર એક ખાસ મુદ્દત તક સરો સામાને ઝિંદગીસે બેહરામંદ (ફાઈદામંદ) હોનેકી મોહલત દે દી ઔર ઝૂન્નૂન (યૂનુસકા મુઆમલા યાદ કરો) જબ ઐસા હુવા થા કે વહ (રાહે હકમેં) ખૂશનૂમા હો કર ચલા ગયા ખશ્મનાક (બહુત ગુસ્સે) હો કર ચલા ગયા ફિર ઉસ્ને ખયાલ કિયા કે હમ ઉસકો તંગી (આઝમાઈશ)મેં નહીં ડાલેંગે ફિર (જબ ઉસ્કો આઝમાઈશકી તંગીમેં આ ઘેરા તો) ઉસ્ને (મછલીકે પેટમેં ઔર દરિયાકી ગહરાઈમેં) તારીકિયોંમેં પુકારા "અલ્લાહ તેરે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં ! તેરે લિએ હર તરહકી પાકી હો ! હકીકત યહ હે કે મેંને અપને ઉપર બળા હી ઝુલ્મ કિયા. તબ હમને ઉસ્કી દુઆ કબૂલ કી ઔર ઉસે ગમગીનીસે નજાત દી ઔર હમ ઉસી તરહ ઈમાનવાલોંકો નજાત દિયા કરતે હેં ઔર બેશક યૂનુસ પૈગમ્બરોંમેંસે થા. (ઔર વહ વાકિઆ યાદ કરો) જબકે વહ ભરી હૂઈ કશ્તીકી જાનિબ ભાગા (ઔર જબ કશ્તીવાલોંને ગર્ક હોનેકે ખૌફસે) કુર્આ ડાલા તો (દરિયામેં ડાલે જાનેકે લિએ ઉસ્કા નામ નિકલા ફિર નિગલ ગઈ ઉસ્કો મછલી ઔર વહ (અલ્લાહકે નઝદીક કૌમકે પાસસે ભાગ આને પર) મલામતકે કાબિલ થા. પસ અગર યહ બાત ન હોતી કે વહ અલ્લાહકી પાકી બયાન કરનેવાલોંમેંસે થા તો મછલીકે પેટમેં કયામત તક

રહતા ફિર ડાલ દિયા હમને ઉસ્કો (મછલીકે પેટસે નિકાલ કર) ચટિયલ ઝમીનમેં ઔર વહ નાતવાં (કમઝોર) ઔર બેહાલ થા ઔર હમને ઉસ પર સાએકે લિએ કે બેલવાલા દરખ્ત ઉગા દિયા ઔર હમને ઉસ્કો એક લાખસે ઝિયાદા ઈન્સાનોંકી તરફ પૈગમ્બર બના કર ભેજા. પસ વહ ઈમાન લે આએ ફિર હમને ઉસ્કો એક મુદ્દત (પૈગામે મૌત) તક સામાને ઝિંદગીસે નફા ઉઠાનેકા મૌકા દિયા.

પસ અપને પરવરદિગારકે હુક્મકી વજહસે સબ્રકો કામમેં લાઓ ઔર મછલીવાલે (યૂનુસ)કી તરહ (બેસબ્ર) ન હો જાઓ જબકે ઉસ્ને (અલ્લાહકો) પુકારા ઔર વહ બહુત મગમૂમ (ગમઝદા) થા. અગર યહ બાત ન હોતી કે ઉસ્કે પરવરદિગારકે ફઝલને ઉસ્કો (આગોશમેં) લે લિયા થા તો વહ ઝરૂર ચટિયલ મૈદાનમેં મલામતશુદા હો કર ફેંક દિયા જાતા પસ ઉસ્કે પરવરદિગારને ઉસ્કો બરગુઝીદા કિયા ઔર ઉસ્કો નેકોકારોમેં રખ્ખા.

હઝરત યૂનુસ અલય્હિસ્સલામકો સૂરએ અંબિયામેં "ઝુન્નૂન" કહા ગયા હે ઈસ લિએ કે કદીમ અરબી ઝુબાનમેં "નૂન" મછલીકો કહતે હૈં ઔર અલ્કલમમેં "સાહિબુલ્હૂત"સે યાદ કિયા ગયા હે. ક્યૂંકે "હૂત" ભી મછલી હીકો કહતે હૈં ઔર ઉન પર મછલીકા હાદષા ગુઝરા થા ઈસ લિએ "મછલીવાલા" ઉન્કા લકબ હો ગયા.

નસબો ઝમાના :

બુખારી શરીફકી એક રિવાયતમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે બસરાહત મઝકૂર હે કે મત્તા વાલિદકા નામ હે ઔર અહલે કિતાબ યૂનુસ અલય્હિસ્સલામકા નામ બોના ઔર ઉન્કે વાલિદકા નામ અમ્મતી બતાતે હૈં. જહાં તક ઉન્કે ઝમાનેકા તા'લ્લુક હે તો હઝરત ઈમામ બુખારી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને કિતાબુલ્અંબિયામેં જો તર્તીબ કાઈમ કી હે ઉસ્મેં યૂનુસ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત શુએૈબ અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકે દરમિયાન કિયા હે.

હઝરત શાહ અબ્દુલ્કાદિર (નવ્વરલ્લાહુ મર્કદહૂ)કા કોલ હે કે યૂનુસ "હિઝકીલ અલય્હિસ્સલામકે મુઆસિર (ઝમાનેકે) હે જબકે હાફિઝ ઈબ્ને હજર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માતે હૈં કે યૂનુસ અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનેકા

તઅય્યુન તારીખી એ'તિબારસે મુશ્કિલ હે. (હઝરત મૌલાના હિફઝુર્રહમાન સ્યોહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકા ખયાલ હે કે હઝરત શાહ અબ્દુલકાદિર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકા કોલ સહીહ મા'લૂમ હોતા હે.) વલ્લાહુ અઅલમ"

મુકામે દા'વત :

ઈરાકકે મશ્હૂરો મા'રૂફ મુકામ નેનવાકે બાશિંદોકી હિદાયતકે લિએ ઉન્કા ઝુહૂર હુવા થા. નેનવા આશુરી હુકૂમતકી બુન્યાદ ઔર મોસૂલકે ઈલાકેમેં મર્કઝી શહર થા. કુર્આને અઝીઝમેં ઈસ શહરકી મર્દૂમ શુમારી એક લાખસે ઝિયાદા બતાઈ ગઈ હે.

વફાતઃ

શાહ અબ્દુલકાદિર નવ્વરલ્લાહુ મર્કદહૂ ફર્માતે હેં કે યૂનુસ અલય્હિસ્સલામકી વફાત ઈસી શહરમેં હૂઈ જિસ્કી જાનિબ વહ મબ્ઉષ હૂએ, યા'ની નેનવામેં ઔર વહીં ઉન્કી કબ્ર થી. શાહ સાહિબકા યહ કોલ સહીહ હે.

દીગર ઉમૂર

ફઝીલતે યૂનુસ અલય્હિસ્સલામ :

અહાદીષે સહીહામેં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને યૂનુસ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર ખૈર કરતે હૂએ ઉન્કી અઝમતો ફઝિલતકા ખુસૂસી ઈઝહાર ફર્માયા હે ચુનાંચે બુખારીમેં મન્કૂલ હે :

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફર્માયા : "તુમમેંસે કોઈ શખ્સ હર્ગિઝ યહ ન કહે કે મેં (યા'ની નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ) બેહતર હૂં યૂનુસ બિન મત્તા અલય્હિસ્સલામસે"

ઔર હઝરત અબૂ હુરૈરા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે મન્કૂલ હે કે એક મર્તબા એક યહૂદી સામાન ફરોખ્ત કર રહા થા કે કિસી શખ્સને કુછ ખરીદ કર જો કીમત દેની ચાહી વહ ઉસ્કી મર્ઝીકે ખિલાફ થી. વહ કહને લગા કસમ બખુદા જિસ્ને મૂસા અલય્હિસ્સલામકો અફઝલ બશર બનાયા. મેં ઈસ કીમત પર અપની ચીઝકો ફરોખ્ત નહીં કરૂંગા. એક અન્સારીને યહ સુના તો ગુસ્સેમેં યહૂદીકે એક તમાચા રસીદ કર દિયા ઔર કહા તૂ ઐસી બાત કહતા હે ઈસ હાલતમેંકા હમારે દરમિયાન નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ

મૌજૂદ હે. યહૂદી ફૌરન દરબારે રિસાલતમેં હાઝિર હુવા ઔર ફરિયાદ કરને લગા : અબુલ્કાસિમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! જબકે મેં આપકે અહદ ઔર ઝિમ્મે હૂં તો ઈસ અન્સારીને મેરે મુંહ પર તમાચા કિસ લિએ મારા ? નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને અન્સારીસે વજેહ દરયાફ્ત કી ઔર જબ અન્સારીને વાકિઆ સુનાયા તો ચહેરા મુબારક ગુસ્સેસે સુર્ખ હો ગયા ઔર ફર્માયા :

અંબિયા અલય્હિસ્સલામકો એક દૂસ્રે પર ફઝીલત ન દો, ઈસ લિએ કે જબ અવ્વલ સૂર ફૂંકા જાએગા તો ઝમીનો આસ્માનકે દરમિયાન જો ભી જાનદાર હૈં વહ સબ બેહોશ હો જાએંગે મગર જિન્કો અલ્લાહ મુસ્તષ્ના કર દે ઉસ્કે બા'દ દૂસ્રા સૂર ફૂંકા જાએગા તો સબસે પહલે જો શખ્સ હોશમેં આએગા વહ મેં હોઉંગા. મગર જબ ગસીસે બેદાર હોઉંગા તો દેખૂંગા કે મૂસા અલય્હિસ્સલામ અર્શકિ સહારે ખળે હૈં, અબ મેં નહીં કહ સકતા કે આયા ઉન્કી ગશીકા મુઆમલા સૂરકે વાકિએમેં મહસૂબ (કૈદ) હો ગયા કે વહ ગશીસે મહફૂઝ રહે યા વહ મુઝસે ભી પહલે હોશમેં આ ગએ ઔર મેં નહીં કહતા કે કોઈ નબી ભી યૂનુસ બિન મત્તા અલય્હિસ્સલામસે અફઝલ હે.

ઈન રિવાયાતમેં ખુસૂસિયાતકે સાથ હઝરત યૂનુસ અલય્હિસ્સલામકા જો ઝિક્ર આયા હે તો ઉસ પર ઉલમાકા ઈત્તિફાક હે કે યહ સિર્ફ ઈસી લિએ તાકે જો શખ્સ ભી હઝરત યૂનુસ અલય્હિસ્સલામકે વાકિઆતકા મુતાલઆ કરે ઉસ્કે દિલમેં ઝાતે અકદસકે મુતઅલ્લિક તનકીસકા કોઈ પહલૂ ભી ન આને પાએ. પસ ઝરૂરી હુવા કે ઉન્કી અઝમતે શાનકો નુમાયા કરકે તનકીસકે ઈસ ખદશેકા સદ્દે બાબ કર દિયા જાએ.

ફઝાઈલે અંબિયા અલય્હિસ્સલામ :

મગર ઈસ મુકામ પર મસ્અલા ઝરૂર હલ તલબ પેશ આ જાતા હે કે દૂસ્રી હદીષમેં હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકી ફઝીલતસે મુતઅલ્લિક આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને જો તફસીલ ઈર્શાદ ફર્માઈ ઔર لا تفضلوا بين الانبياء. તર્જુમા :– અમ્બિયાકે દરમિયાન ફઝીલત બયાન ન કરો' ફર્મા કર અંબિયા અલય્હિમુસ્સલામકે દરમિયાન ફઝીલતકી નફી ફર્મા દી, તો ઈસ મસ્લેકી હકીકત ક્યા હે ?

મસ્અલા ઝેરે બહષકો ઝિયાદા નુમાયા કરનેકે લિએ યૂં સમઝના ચાહિએ

કે એક જાનિબ કુર્આને અઝીઝમેં ઈર્શાદ હે تلك الرسل فضلنا بعضهم على بعض યા'ની અલ્લાહ તઆલાને અંબિયાઓ રસૂલમેં બાહમ અફઝલો મફઝૂલ (બા'ઝ નબી બાઝ નબીસે અફઝલ)કી નિસ્બત કાઈમ કી હે ઔર બાહમ એક દીગર ફઝીલત અતા ફર્માઈ હે. નીઝ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફર્માયા હે انا سيد ولد آدم ولا فخر યા'ની બગૈર કિસી ફખ્રો મુબાહાતકે કહતા હૂં કે મેં તમામ ઔલાદે આદમકા સરદાર હૂં ઔર દૂસરી આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ યહ ઈર્શાદ ફર્મા રહે હૈં કે :–

لا تفضلوا بين الانبياء لايقولن احد كم انى خير من يونس بن متى

યા'ની ન અંબિયાકે દરમિયાન અફઝલો મફઝૂલકે દર્જાત કાઈમ કરો ઔર ન એકકો દૂસરે પર ફઝીલત દો ઔર ન મુઝકો યૂનુસ (અલય્હિસ્સલામ) બિન મતા ઔર મૂસા અલય્હિસ્સલામ પર ફઝીલત દો. તો ઈન નુસૂસે કુર્આની ઔર હદીષકે દરમિયાન કિસ તરહ મુતાબકત હો સકતી હે ? ઈસ મસ્લેકા બેહતરીન હલ યહ હે કે બેશુબા અંબિયા વ રુસૂલકે દરમિયાન ફઝાઈલકે દર્જાત મૌજૂદ હે ઔર ઉન્કે દરમિયાન અફઝલો મફઝૂલકી નિસ્બત કાઈમ હે ઔર યકીનન નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ તમામ અંબિયા વ રુસૂલસે અફઝલ હે.

ફિર મસ્તૂરા બાલા (ઉપરવાલી) રિવાયાતમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમસે જો અંબિયાકે દરમિયાન ફઝીલત દેનેકી મુમાનિઅત (મનાઈ) મઝકૂર હે તો ઉસ્કા મતલબ યહ હે કે કિસી નબીકો દૂસરે નબી પર ઈસ તરહકી ફઝીલત દેના સખ્ત મમ્નૂઅ હે કે જિસ્સે મફઝૂલ નબીકી તનકીસ (કુસૂર) લાઝિમ આતી હો. યા'ની યહ નહીં હોના ચાહિએ કે કિસી પૈગમ્બરકી મુહબ્બતકે જોશમેં દૂસરે અંબિયાકા મુકાબલા કરતે હૂએ ઐસી મદહત (તારીફ) વ મન્કબત (ફઝીલત) કી જાએ કે જિસ્સે દૂસરે પૈગમ્બરકી શાને રફીઅ (બુલંદ શાન)કી તન્કીસ (કુસૂર)કા પહલૂ નિકલતા હો. નીઝ ઐસે મૌકે પર ફઝીલતકી બહષકી મુમાનિઅત કી ગઈ હે. જબકે યહ મસ્અલા મુજાદલા (ઝગળે) ઔર મુનાઝરેકી શકલ ઈખ્તિયાર કર લે, ક્યૂંકે ઐસી સૂરતમેં એહતિયાતકે બાવજૂદ ઈન્સાન બેકાબૂ હો કર દૂસરે પૈગમ્બરકે મુતઅલ્લિક ઐસી બાતેં કહ જાએગા જો ઉન્કી તોહીન ઔર તન્કીસકા બાઈષ હોતી હે ઔર નતીજેમેં ઈમાનકી જગહ કુફ્ર લાઝિમ કરતી હો. ચુનાંચે જિસ વાકિએમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ

સલ્લમને યહ ઈર્શાદ ફર્માયા થા વહ ઈસ કિસ્મકે મુજાદલે (બહષ)કા મૌકા થા. બાકી અંબિયા અલય્હિમુસ્સલામકે દરમિયાન અલ્લાહ તઆલાને બા'ઝ ખસાઈસ (ખસિયતોં)કે એ'તિબારસે જો ફર્કે મરાતિબ (મર્તબોંકા ફર્ક) કાઈમ કિયા હે ઔર જિસ્કે મુતઅલ્લિક ખૂદ યહ ફર્માયા હે :—

تلك الرسل فضلنا بعضهم على بعض

તો યહ અમ્ર મહબૂબ હે ન કે મમનૂઅ.

ઈબ્રતે વ બસીરતેં :

૧. કૌમોંકી રૂશ્દો હિદાયતકે મુતઅલ્લિક યહ "સુન્નતુલ્લાહ (અલ્લાહકી સુન્નત)" હે કે જબ વહ નબીકી દા'વતસે મુંહ મોળ કર ઈન્કારો હુજૂદ (ઝિદ) પર ઈસ્રાર કરને લગતે ઔર ઝુલ્મકશી વ સિતમ શિઆરીકો ઉસ્વા (તરીકા) બના લેતી હેં ઔર નબી માયૂસ હો કર ઉન્કો અઝાબકી ઈત્તિલાઅ દે દેતા હે તો ફિર ઉમ્મતકે લિએ સિર્ફ દો રાહેં બાકી રહ જાતી હે, યા અઝાબ આનેસે પહલે ઈમાન લે આએ ઔર અઝાબસે મહફૂઝ હો જાએ યા ફિર અઝાબે ઈલાહીકા શિકાર હો જાએ ઔર યહ નામુમ્કિન હે કે નબીકી ઈત્તિલાઅ અઝાબકે બા'દ વહ અઝાબસે કબ્લ (પહલે) ઈમાન ભી ન લાએં ઔર અઝાબસે ભી મહફૂઝ હો જાએં !

કૌમે નૂહ, કૌમે સાલેહ, કૌમે લૂત, આદ, ષમૂદ વગૈરા ઈન સબ ઉમમે માઝિયા (ગુઝિશ્તા ઉમ્મતેં) ઔર અકવામે સાબિકા (પહલી કૌમોં)કા અઝીમુશ્શાન તમદ્દુન, બુલંદો વકીઅ તહઝીબ, કહરમાના તાકતો કુવ્વત ઔર ફિર અઝાબે ઈલાહીસે ઉન્કા યક બયક (અતાનક) ફના હો કર બેનામો નિશાન હો જાનેકી તારીખ ઈસ હકીકતકો આશકારા (રોશન) કરતી હે.

૨. ગુઝિશ્તા અકવામમેંસે કૌમે યૂનુસકી એક મિષાલ ઐસી હે જિસ્ને અઝાબ આનેસે કબ્લ ઈમાનકો કબૂલ કર લિયા ઔર વહ અલ્લાહકી સચ્ચી મુતીઅ વ ફર્માબર્દાર હો કર અઝાબે ઈલાહીસે મહફૂઝ હો ગઈ, કાશ કે બા'દમેં આનેવાલી નસ્લેં ઔર કૌમે યૂનુસ અલય્હિસ્સલામકે નકશે કદમ પર ચલ કર ઉસી તરહ અઝાબે ઈલાહીસે મહફૂઝ રહ સકતી ! મગર અફસોસ કે ઐસા ન હુવા.

૩. અંબિયા અલય્હિમુસ્સલામકા અલ્લાહ તઆલાકે સાથ મુઆમલા અવામ ઔર ખવાસ દોનોંસે જુદા રહતા હે ઔર રહના ભી ચાહિએ. ઈસ

લિએ કે વહ બરાહે રાસ્ત અલ્લાહકે સાથ શર્ફે મુખાતબત વ મુકાલમત (ગુફતગૂ ઔર બાત કરનેકા શર્ફ) રખતે હેં લિહાઝા અહકામે ઈલાહીકે ઈમ્તિષાલ (ખુદાકે હુકમોંકા પૂરા કરના)કી વહ ઝિમ્મેદારી જો ઉન્સે વાબસ્તા હોતી હે વહ દૂસ્રોંકે સાથ નહીં હોતી, પસ ઉન્કા ફર્ઝ હે કે જો કામ ભી અંજામ દેં વહીએ ઈલાહીકી રોશનીમેં હોના ચાહિએ. ખુસૂસન તબ્લીગે દીન ઔર પૈગામે હકસે મુતઅલ્લિક તમામ મા'લૂમાતમેં વહીએ ઈલાહીકે ઈલ્મુલ્યકીન (વહ યકીન જો ઈલ્મકે ઝરીએ) હી પર ઈન્કા મુઆમલા મુઅલ્લક (અટકા) રહે. યહી વજહ હે કે જબ વહ કિસી કામમેં ઉજલત (જલ્દી) કર ગુઝરતે હેં યા ઈન્તિઝારે વહીકે બગૈર કિસી કોલો અમલ પર ઈકદામ (કદમ ઉઠા લેતે હેં) કર જાતે હે તો ખ્વાહ વહ બાત કિત્ની હી મામૂલી ક્યૂં ન હો ઉન્સે અલ્લાહ તઆલા બહુત સખ્ત મુવાખઝા (પકળ) કરતા ઔર ઉન્કી ઈસ સૂરતે હાલકે લિએ ઐસી સખ્ત તાબીર ઈખ્તિયા કરતા હે કે સુનનેવાલોંકો યહ મહસૂસ હોતા હે કે હકીકતન ઉન્હોંને કોઈ અઝીમુશ્શાન જુર્મ કિયા હે. મગર સાથ હી ઉસ્કી ઈઆનત ભી ઉન્કે શામિલે હાલ રહી હે ઔર વહ ફૌરન મુતનબ્બેહ હો કર એ'તિરાફે નદામત (ઈઝહારે અફસોસ)કે સાથ અફ્વે તકસીર (ગુનાહકે દરગુઝર)કે લિએ દસ્ત બદુઆ હો જાતે (દુઆ માંગતે) ઔર ઈનાબતો તૌબાકો વસીલએકાર બના લેતે હેં જો બહુત જલ્દ અલ્લાહ તઆલાકે યહાં મકબૂલ હો જાતી ઔર ઉન્કી ઈઝ્ઝતો એહતિરામકે ઝિયાદતીકા બાઈષ બન જાતી હે.

કુર્આને અઝીઝકે ઉસ્લૂબે બયાનમેં યહ હકીકત બહુત ઝિયાદા અહમિયત રખતી હે ઔર જો ઈસ હકીકતસે નાઆશ્ના (જાહિલ) હોતા હે. ઉસ્કે લિએ ઈસ કિસ્મકે મવાકેઅ સખ્ત ખલ્જાનકા ઝરીઆ હોતે હેં કયૂંકે વહ એક તરફ દેખતા હે કે અલ્લાહ તઆલા એક હસ્તીકો નબી ઔર રસૂલ કહ કર ઉસ્કી મદહ (તા'રીફ) કર રહા હે ઔર દૂસ્રી જાનિબ યહ નઝર આતા હે કે ગોયા વહ બહુત હી બળે જુર્મકા મુર્તકિબ હે તો વહ હૈરાન ઔર મુઝ્તરિબ (બેચેન) હો કર કજ રવીમેં પળ જાતા હે યા વસાવિસકે તારીક મૈદાનમેં ગિર જાતા હે. ઈસ લિએ અઝ બસ ઝરૂરી હે કે અંબિયા અલય્હિમુસ્સલામકે વકાએઅ વ અખબારમેં હમેશા ઈસ હકીકતકો પેશે નઝર રખ્ખા જાએ તાકે સિરાતે મુસ્તકીમસે પાંવ ન ડગમગા જાએં.

૪. ઈસ્લામકી તા'લીમ યહ હે કે અલ્લાહકે સચ્ચે નબી ઈસ્લામકે અપને

નબી હૈં ખ્વાહ વહ કિસી દીનસે તા'લ્લુક રખતે હોં ઔર ઉન પર ઉસી તરહ ઈમાન લાના ઝરૂરી હે જિસ તરહ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ પર ઈમાન લાના લિહાઝા ઉસ પર યકીન રખતે હૂએ કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ તમામ અંબિયાઓ રુસૂલકે સરદાર ઔર અફઝલુલ્બશર (અફઝલ ઈન્સાન) હૈં. કિસી નબીકે મુકાબલેમેં આપકી ઐસી મદહતો મન્કબત (ફઝીલત) સખ્ત મમ્નૂઅ હે જિસ્સે કિસી નબીકી ભી તન્કીસ (કુસૂર) હોતી હો જૈસા કે આમ તૌર પર મીલાદકી મુરવ્વજા મજ્લીસ હે, ઈસ અહમ હકીકતસે નાઆશ્ના મીલાદ ખ્વાનોંકે અશ્આરમેં યહ મમ્નૂઅ તરીકા શાએઅ ઝાએઅ હે.

નોટ : હઝરત યૂનુસ અલયહિસ્સલામકે કિસ્સેસે મુતઅલ્લિક આયાતે કુર્આનીકી તફસીરમેં મુફસ્સિરીનકે ઈખ્તિલાફાત જિન્કી બુન્યાદ ઝિયાદાતર લુગત ઔર સર્ફો નહવ પર હે શામિલ નહીં કિએ ગએ. (મુરત્તિબ)

હઝરત ઝુલ્કિફ્લ અલયહિસ્સલામ

કુર્આને અઝીઝ ઔર ઝુલ્કિફ્લ અલયહિસ્સલામ :

કુર્આને અઝીઝ ઔર ઝુલ્કિફ્લ અલયહિસ્સલામકા ઝિક દો સૂરતોં અંબિયા ઔર સાદમેં કિયા ગયા હે ઔર ઉન્મેં ભી સિર્ફ નામ મઝકૂર હે લેકિન મુફસ્સલ યા મુજમલ કિસી કિસ્મકે હાલાતકા કોઈ તઝકરા નહીં હે.

તર્જમા : "ઔર ઈસ્માઈલ ઔર ઈદ્રીસ ઔર ઝુલ્કિફ્લ સબ (રાહે હકમેં) સબ્ર કરનેવાલે થ હમને ઉન્હેં અપની રહમતકે સાએમેં લે લિયા યકીનન વહ નેક બંદોંમેંસે થે." [અંબિયા/ ૮૫, ૮૬]

તર્જમા : "ઔર યાદ કરો ઈસ્માઈલ અલયહિસ્સલામ, અલ્યસઅ અલયહિસ્સલામ ઔર ઝુલ્કિફ્લ અલયહિસ્સલામ (કે વાકિઆત) ઔર સબ નેકોંકારોમેંસે થે." [સૉદ/ ૪૮]

હાલાત :

કુર્આને અઝીઝકી તરહ અહાદીષે સહીહામેં હઝરત ઝુલ્કિફ્લ અલયહિસ્સલામસે મુતઅલ્લિક કુછ મન્કૂલ નહીં હે લિહાઝા ઉસ્સે ઝિયાદા નહીં કહા જા સકતા કે હઝરત ઝુલ્કિફ્લ અલયહિસ્સલામ અલ્લાહકે બરગુઝિદા

નબી ઔર પૈગમ્બર થે ઔર કિસી કૌમકી હિદાયતકે લિએ મબઉષ હૂએ થે. હઝરત ઝુલ્કિફ્લ અલય્હિસ્સલામકે મુતઅલ્લિક તૌરાત ભી ખામોશ હે ઔર ઈસ્લામી તારીખ ભી.

મવ્ઈઝત :

ઐસા મા'લૂમ હોતા હે કે હઝરત ઝુલ્કિફ્લ અલય્હિસ્સલામ બની ઈસ્રાઈલમેંસે હે ઔર ઈન્કે ઝમાનેમેં કોઈ ખાસ વાકિઆ ઐસા પેશ ન આયા જો આમ તબ્લીગો હિદાયતસે ઝિયાદા અપને અંદર ઈબ્રતો બસીરતકા પહલૂ રખતા હો લિહાઝા કુર્આને અઝીઝને ઉન્કે નામ પર ઈક્તિફા કિયા ઔર હાલાતો વાકિઆતસે તઅરૂઝ નહીં કિયા.

હઝરત ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામ

કુર્આને અઝીઝ ઔર હઝરત ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામ :

કુર્આને અઝીઝમેં હઝરત ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામકા નામ સિર્ફ એક જગહ સૂરએ તૌબામેં મઝકૂર હે ઔર ઈસ્મેં ભી સિર્ફ યહ કહા ગયા હે કે યહૂદ ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામકો અલ્લાહકા બેટા કહતે હૈં. જિસ તરહ નસારા ઈસા અલય્હિસ્સલામકો અલ્લાહકા બેટા માનતે હૈં (તૌરાતમેં હઝરત ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામકો "અઝરા" નબી (Ezra) કહા ગયા હે.)

તર્જમા : "ઔર યહૂદિયોંને કહા ઉઝૈર અલ્લાહકા બેટા હે ઔર ઈસાઈયોંને કહા મસીહ અલ્લાહકા બેટા હે યહ ઉન્કી બાતેં હે મહઝ ઉન્કી ઝુબાનોંસે નિકાલી હૂઈ, ઉન લોગોંને ભી ઉન્હીં કી સી બાત કહી જો ઈસ્સે પહલે કુફ્રકી રાહ ઈખ્તિયાર કર ચુકે હૈં ઉન પર અલ્લાહકી લા'નત યહ કિધર ભટકે જા રહે હે."

[તૌબા ૯/ ૩૦]

હઝરત ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામકી ઝિંદગી મુબારક :

હઝરત ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામકી હયાતે તય્યિબાસે મુતઅલ્લિક તફસીરી હાલાતકા કુછ ઝિયાદા મવાદ (બાતેં) કુતુબે સિરત વ તારીખમેં નહીં પાયા જાતા. મુઅર્રિખીનકા ઈત્તિફાક હે કે વહ હઝરત હારૂન ઈબ્ને ઈમ્રાન અલય્હિસ્સલામકી નસલસે હૈં ઔર રાજેહ કોલ યહી હે કે જહ બિલાશુબા અલ્લાહકે પૈગમ્બર હૈં.

હઝરત ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામ ઔર બેટે હોનેકા અકીદા :

તકરીબન સાતવીં સદી કબ્લે મસીહકે વક્તમેં બુખ્તનસરને બની ઈસ્રાઈલકો શિકસ્ત દે કર યરૂશલમ ઔર ફલસ્તીનકે તમામ ઈલાકેકો બર્બાદ કર ડાલા, તમામ બની ઈસ્રાઈલકો કૈદ કરકે ભેળ બકરિયોંકી તરહ હંકાતા હુવા બાબિલ લે ગયા ઔર તૌરેતકો તમામ નુસ્ખોંકો જલા કર ખાકે સતર કર દિયા. યહાં તકકે એક નુસ્ખા ભી ઈસ્રાઈલિયોંકે હાથમેં મહફૂઝ બાકી ન રહા. ઉન્મેં કોઈ તૌરાતકા હાફિઝ ભી ન થા. લિહાઝા બની ઈસ્રાઈલ તૌરાતસે કતઅન મહરૂમ હો ચુકે થે. અર્સએ દરાઝકી અસીરી (કૈદી હોને)કે બા'દ જબ ઉન્કો રિહાઈ મિલી ઔર દોબારા બૈતુલ્મુકદ્દસમેં આબાદ હૂએ તબ હઝરત ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામ (અઝરા) નબીને સબ ઈસ્રાઈલિયોંકો જમા કિયા ઔર ઉન્કે સામને તૌરેતકો અવ્વલસે આખિર તક પઢા ઔર તહરીર કરાયા. ઈસ તરહ તૌરાત તહરીર કરાનેસે હઝરત ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામકી કદરો મંઝિલત ઈસ્રાઈલિયોંમેં ઈત્ની બઢ ગઈ કે ઉસ્ને ગુમ્રાહીકી શકલ ઈખ્તિયાર કર લી કે ઉન્હોંને ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામકો અલ્લાહકા બેટા માન લિયા ઔર ઉન્કી એક જમાઅતમેં ઉસ્કી એક દલીલ યહ કાઈમ કી કે હઝરત ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામને બગૈર કિસી લોહ યા કિર્તાસકે અપને સીનેકી લોહસે ઉસ્કો (તૌરાત) હરફ બ હરફ ઉન્કે સામને નકલ કર દિયા. હઝરત ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામમેં યહ કુદરત જબ હી હૂઈ કે વહ અલ્લાહકા બેટા હે (અલ્અયાઝુબિલ્લાહ) તર્જુમા :– "અલ્લાહકી ઝાત તમામ ઐબોંસે પાક હે યહ તો બહુત બળા બોહતાન હે."

સૂરએ બકરામેં મઝકૂર વાકિઆ :

સૂરએ બકરામેં એક વાકિઆ મઝકૂર હે :–

તર્જમા : "ઔર ક્યા તુમને ઉસ શખ્સકા હાલ ન દેખા જિસ્કા એક બસ્તી પર ગુઝર હુવા જો અપની છતોં સમેત ઝમીન પર ઢેર થા તો વહ કહને લગા ઈસ બસ્તીકો મૌત (તબાહી)કે બા'દ અલ્લાહ તઆલા કિસ તરહ ઉસ્કો ઝિંદગી દેગા (આબાદ કરેગા) બસ અલ્લાહને ઉસ શખ્સ પર (ઉસી જગહ) સો બરસ તક મૌત તારી કર દી ઔર ફિર ઝિંદા કર દિયા, અલ્લાહને દરયાફ્ત કિયા : તુમ યહાં કિત્ની મુદ્દત પળે રહે, ઉસ્ને જવાબ દિયા : એક દિન યા દિનકા બા'ઝ હિસ્સા, અલ્લાહને કહા : ઐસા નહીં હે બલ્કે તુમ સો બરસ તક ઈસ હાલતમેં રહે. પસ તુમ અપને ખાને પીને (કી ચીઝોં)કો દેખો કે વહ બીગળી તક નહીં

ઔર ફિર અપને ગધેકો દેખો (કે વહ ગલ સળ કર હડ્ડિયોંકા ઢાંચા રહ ગયા હે) ઔર (યહ સબ કુછ ઈસ લિએ હુવા) તાકે હમ તુમકો લોગોંકે લિએ "નિશાન" બનાએં ઔર અબ તુમ દેખો કે કિસ તરહ તુમ હડ્ડિયોંકો એક દૂસરે પર ચળ્હાતે ઔર આપસમેં જોળતે હેં ફિર ઈન પર ગોશ્ત ચળ્હાતે હેં પસ જબ ઉસ્કો હમારી કુદરતકા મુશાહદા હો ગયા તો ઉસ્ને કહા : મેં યકીન કરતા હૂં કે બિલાશુબા અલ્લાહ તઆલા હર ચીઝ પર કાદિર હે. [૨/ ૨૫૯]

ઈન આયાતકી તફસીરમેં યહ સવાલ પૈદા હોતા હે કે વહ શખ્સ કોન થા જિસ્કે સાથ યહ વાકિઆ પેશ આયા, તો ઈસ્કે જવાબમેં મશ્હૂર કોલ યહ હે કે યહ હઝરત ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામ થે. જિન રિવાયાતમેં હઝરત ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામકો આયાતે મસ્તૂરા બાલાકા મિસ્દાક કરાર દિયા ગયા હે ઉન્મેં યહ ભી તસ્રીહ હે કે હઝરત ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામ નબી નહીં હે "મર્દે સાલેહ" થે હાલાંકે અકષર ઉલમાકા કોલ હે કે હઝરત ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામ નબી થે ક્યૂંકે કુર્આને અઝીઝને જિસ અંદાઝ ઔર ઉસ્લૂબસે ઉન્કા ઝિક્ર કિયા હે વહ ભી ઉસી પર દલાલત કરતા હે. કાબિલે તવજ્જુહ બાત યહ હે કે સૂરએ બકરાકી આયાતે બાલામેં અલ્લાહ તઆલાને જિસ શખ્સકો વાસ્તેકે બગૈર ખિતાબ કિયા હે ઔર ઉસ્સે હમકલામ હુવા હે વહ ઉસ્કે મર્દે સાલેહ નહીં બલ્કે નબી હોનેકા વાઝેહ ષબૂત હે. ઈસ તઝાદકે પેશે નઝર (મૌલાના હિફઝુર્રહમાન સ્યોહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને) તફસીલી ઔર તારીખી બહષકે બા'દ યહ ખયાલ ઝાહિર કિયા હે કે મસ્તૂરા બાલા વાકિએમેં જિસ શખ્સકા ઝિક્ર હે વહ હઝરત અર્મિયાહ (યર્મિયાહ – Jeremiah) નબી થે.

બસીરત :

ઈન્સાન કિત્ની હી મે'રાજ તરક્કી પર પહુંચ જાએ ઔર અલ્લાહ તઆલાકે સાથ ઉસ્કો ઝિયાદાસે ઝિયાદા કુર્બ હાસિલ હો જાએ તબ ભી વહ અલ્લાહકા બંદા હી રહતા હે વહ અલ્લાહકા બેટા નહીં હો સકતા. યહ ઈન્સાનકી સબસે બળી ગુમરાહી હે કે વહ જબ કિસી બર્ગુઝીદા ઈન્સાનસે ઐસે ઉમૂર સાદિર હોતે દેખતા હે જો આમ તૌર પર અકલકે નઝદીક હૈરતઝા ઔર તઅજ્જુબ ખેઝ હોં તો વહ રોઅબ યા ઈન્તિહાએ અકીદત (મુહબ્બતકી ઈન્તિહા)કી વજહસે ઉસ્કે મુતઅલ્લિક ગલત ઔર બાતિલ અકીદા ઈખ્તિયાર કર લેતા હે.

હઝરત ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામ

કુર્આને અઝીઝ ઔર હઝરત ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામ :

કુર્આને અઝીઝમેં હઝરત ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર ચાર સૂરતોં આલે ઈમ્રાન, અન્આમ, મરયમ ઔર અંબિયામેં આયા હે. ઉન્મેંસે સૂરએ અન્આમમેં સિર્ફ અંબિયાકી ફેહરિશ્તમેં નામ ઝિક્ર કિયા ગયા હે ઔ બાકી તીન સૂરતોંમેં મુખ્તસર તઝકરા મન્કૂલ હે લેકિન કુર્આને અઝીઝમેં જિન ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર હુવા હે યહ વહ નહીં હે જિન્કા ઝિક્ર મજમૂઆ તૌરાતકે સહીફએ ઝકરિય્યા (Zechariah)મેં આયા હે.

હાલાતે ઝિંદગી :

હઝરત ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામકે હાલાત તફસીલસે મા'લૂમ નહીં હે લેકિન જિસ કદર ભી કુર્આને અઝીઝ ઔર સિયરો તારીખકી કાબિલે એ'તિમાદ રિવાયાતસે મા'લૂમ હો સકે હે વહ યહ હે :

૧. હઝરત ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામ બની ઈસ્રાઈલમેં મુઅજ્જઝ કાહિન (ઈસ્લામકે શુરૂઅ ઝમાનેમેં અરબમેં જો કાહિન મુસ્તકબિલ (આઈંદા)કે હાલાત બતલાતે થે વહ ઈસ મન્સબસે અલાહિદા હૈં) ભી થે ઔર જલીલુલ્કદ્ર પૈગમ્બર ભી. ચુનાંચે કુર્આને અઝીઝને ઉન્કો અંબિયાકી ફેહરિશ્તમેં શુમાર કરતે હૂએ ઈર્શાદ ફર્માયા હે :

તર્જમા : "ઔર ઝકરિય્યા ઔર યહયા ઔર ઈસા ઔર ઈલ્યાસ યહ સબ નેકોકારોંમેંસે હે." [૨/ ૮૫]

૨. ગુઝિશ્તા તઝકરોંમેં બયાન કિયા ગયા હે કે તમામ અંબિયા અલય્હિમુસ્સલામ ખ્વાહ વહ બાદશાહોં ઔર સાહિબે હુકૂમત હી ક્યૂં ન હો અપની રોઝી હાથકી મેહનતસે પૈદા કરતે ઔર કિસીકે લિએ બારે દોશ (બોઝ) નહીં હોતે થે. ઈસ લિએ હર નબીને જબ અપની ઉમ્મતકો રૂશ્દો હિદાયતકી તબ્લીગ કી હે તો સાથ હી યહ ભી એલાન કર દિયા હે :

તર્જમા : "મેં તુમસે ઈસ તબ્લીગ પર કોઈ ઉજરત નહીં માંગતા મેરા અજર તો અલ્લાહકે સિવા ઔર કિસીકે પાસ નહીં હે."

ચુનાંચે હઝરત ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામ ભી અપની રોઝીકે લિએ નજ્જારી (બઢઈકા કામ)કા પેશા કરતે થે. જૈસા કે અહાદીષમેં મઝકૂર હે.

૩. હઝરત ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામકે ખાનદાનમેં ઈમરાન બિન નાશી ઔર ઉસ્કી બીવી હન્ના દો નેક નફ્સ ઈન્સાન થે મગર લાવલદ (બચ્ચા નહીં) થે. હન્નાકી દુઆસે ઉન્કે યહાં એક લળકી પૈદા હૂઈ જિસ્કા નામ મરયમ રખ્ખા ઔર હન્નાને અપની મન્નતકે મુતાબિક અપની બેટી મરયમકો "હૈકલ (ઈબાદતખાના)"કો નઝર કર દિયા. મરયમકી કિફાલત (ઝિમ્મેદારી)કે બારેમેં ઈખ્તિલાફ હુવા તો કુર્અ (ચીઠ્ઠી ડાલને)કે ઝરીએ હઝરત ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામકા નામ નિકલા જૈસા કે કુર્આને અઝીઝમેં ઈર્શાદ હે :

તર્જમા : "ઔર ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામને મરયમકી કિફાલતકા બોઝ અપને ઝિમ્મે રખ્ખા " [૩/ ૩૭]

૪. જબ મરયમ સમઝદાર હો ગઈ તો ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામને ઉન્કે લિએ હૈકલકે કરીબ એક હુજરા (યકસૂ રહનેકી જગહ) મખ્સૂસ કર દિયા જહાં વહ ઈબાદતે ઈલાહીમેં મશ્ગૂલ રહતી ઔર રાત અપની ખાલા હઝરત ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામકી ઝૌજા મોહતરમાકે પાસ ગુઝારતી. ઉસ ઝમાનેમેં :–

તર્જમા : "જબ ઝકરિય્યા મરયમકે પાસ મેહરાબ (ખલ્વત)મેં દાખિલ હોતા તો ઉસ્કે પાસ ખાને પીનેકા સામાન રખ્ખા દેખતા, ઝકરિય્યા દરયાફ્ત કિયા મરયમ યહ તેરે પાસ કહાંસે આતા હે ? મરયમને કહા યહ અલ્લાહકે પાસસે હેં, વહ બિલાશુબા જિસ્કો ચાહતા હે બેગુમાન રિઝ્ક અતા કર દેતા હે." [૩/ ૩૭]

૫. હઝરત ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામકે યહાં ઔલાદ :

ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામકે કોઈ ઔલાદ ન થી ઔર ઉન્કો ઝિયાદા ફિક્ર ઈસ બાતકા થા કે ઉન્કે ભાઈબંદ બની ઈસ્રાઈલકી રૂશ્દો હિદાયતકી ખિદમતકે અહલ ન થે. લિહાઝા ઉન્કે દિલમેં યહ તમન્ના પૈદા હૂઈ કે અગર અલ્લાહ તઆલા ઉન્કે યહાં કોઈ નેક સરિસ્ત (ખસ્લત) લળકા પૈદા કર દે તો યહ ઉન્કે લિએ ઈત્મિનાનકા બાઈષ હો જાએ લેકિન વહ કિબ્રે સિન (બૂળ્હે) હો ચુકે થે ઔર ઉન્કી બીવી ભી બાંજ થી. ઈસ સૂરતે હાલકે બાવજૂદ જબ ઉન્હોંને મરયમ પર અલ્લાહકા લુત્ફો કરમ દેખા તો ઉમ્મીદ બંધી ઔર ઉન્હોંને દરબારે ઈલાહીમેં દુઆ કી :

તર્જમા : "જબ ઐસા હુવા થા કે ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામને ચુપકે

ચુપકે અપને પરવરદિગારકો પુકારા ઉસ્ને અર્ઝ કિયા પરવરદિગાર ! મેરા જિસ્મ કમઝોર પળ ગયા હે મેરે સરકે બાલ બૂઢાપેસે બિલ્કુલ સુફેદ હો ગએ હેં ખુદાયા ! કભી એસા નહીં હુવા કે મેંને તેરી જનાબમેં દુઆ કી હો ઔર મેહરૂમ રહા હોઉં, મુઝે અપને મરનેકે બા'દ અપને ભાઈબંદોસે અંદેશા હે (કે ન મા'લૂમ વહ ક્યા ખરાબી ફેલાએ) ઔર મેરી બીવી બાંજ હે પસ તૂ અપને ખાસ ફઝલસે મુઝે એક વારિષ બખ્શ દે, ઐસા વારિષ જો મેરા ભી વારિષ હોં ઔર ખાનદાને યાકૂબ અલય્હિસ્સલામ (કી બર્કતોં)કા ભી ઔર પરવરદિગાર! ઉસે ઐસા કર દીજિયો કે (તેરે ઔર તેરે બંદોકી નઝરમેં) પસંદીદા હો (ઉસ પર હુક્મ હુવા) એ ઝકરિય્યા ! હમ તુજે એક લળકેકી પૈદાઈશકી ખૂશખબ ા દેતે હેં ઉસ્કા નામ યહયા રખ્ખા જાએ, ઈસ્સે પહલે હમને કિસીકે લિએ હમને યહ નામ નહીં ઠહરાયા હે (ઝકરિય્યાને મુતઅજ્જબ હો કર કહા) પરવરદિગાર ! મેરે યહાં લળકા કહાંસે હોગા મેરી બીવી બાંજ હો ચુકી ઔર મેરા બૂળ્હાપા દૂર તક પહુંચ ચુકા, ઈર્શાદ હુવા : ઐસા હી હોગા તેરા પરવરદિગાર ફર્માતા હે કે ઐસા કરના મેરે લિએ મુશ્કિલ નહીં મેંને ઉસ્સે પહલે ખૂદ તુઝે પૈદા કિયા હાલાંકે તેરી હસ્તીકા નામો નિશાન ન થા ઉસ પર ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામને અર્ઝ કિયા "ખુદાયા ! મેરે લિએ (ઈસ બારેમેં) એક નિશાની ઠહરા દે" ફર્માયા તેરી નિશાની યહ હે કે સહીહ વ તંદુરસ્ત હોનેકે બાવજૂદ તૂ તીન રાત લોગોંસે બાત ન કરેગા, ફિર વહ હુજરેસે નિકલા ઔર અપને લોગોંમેં આયા ઔર ઉસ્ને ઉન્સે ઈશારેસે કહા "સુબ્હો શામ અલ્લાહકી પાકી વ જલાલકી સદાએં બુલંદ કરતે રહો." [૧૯/ ૩ તા ૧૧]

ઔર સૂરએ અંબિયામેં ઈર્શાદ હે :

તર્જમા : "ઔર ઉસી તરહ ઝકરિય્યા (કા મુઆમલા યાદ કરો) જબ ઉસ્ને અપને પરવરદિગારકો પુકારા થા ખુદાયા મુજે (ઈસ દુન્યામેં) અકેલા ન છોળ (યા'ની બગૈર વારિષકે ન છોળ) ઔર (વૈસે તો) તૂ હી (હમ સબકા) બેહતર વારિષ હે. તો દેખો હમને ઉસ્કી પુકાર સુન લી ઉસે (એક ફરઝંદ) યહયા અતા ફર્માયા ઔર ઉસ્કી બીવીકો ઉસ્કે લિએ તંદુરસ્ત કર દિયા યહ તમામ લોગ નેકીકી રાહોમેં સરગર્મ થે (ઔર હમારે ફઝલસે) ઉમ્મીદ લગાએ હૂએ ઔર (હમારે જલાલસે) ડરતે હૂએ દુઆએં માંગતે થે ઔર હમારે આગે ઈજ્ઝો નિયાઝસે ઝૂકે હૂએ થે." [૨૧/ ૮૯, ૯૦]

ઔર સૂરએ આલે ઈમ્રાનમેં ઈર્શાદ હે :–

તર્જુમા : "ઉસી વકત ઝકરિય્યાને અપને પરવરદિગારસે દુઆ કી, કહા : એ મેરે પરવરદિગાર ! મુઝકો અપને ફઝલસે પાકીઝા ઔલાદ અતા કર બિલાશુબા તૂ દુઆકા સુનનેવાલા હે ફિર જબ ઝકરિય્યા હુજરેકે અંદર નમાઝમેં મશ્ગૂલ થા તો ફરિશ્તોંને ઉસ્કો આવાઝ દી કે અલ્લાહ તુઝકો યહયાકી (વિલાદતકી) ખૂશખબરી દેતા હે. જો શહાદત દેગા અલ્લાહકે એક કલિમા (ઈસા અલય્હિસ્સલામ)કી ઔર સાહિબે મર્તબા હોગા ઔર ઔરતકે પાસ તક ન જાએગા યા હર કિસ્મકી છોટી બળી તલ્વીષસે પાક હોગા) ઔર નેકોકારોંસે (હોતે હૂએ) નબી હોગા, (ઝકરિય્યા)ને કહા : પરવરદિગાર મેરે લળકા કિસ તરહ હોગા જબકે મેં બહુત બૂળ્હા હો ગયા ઔર મેરી બીવી બાંજ હે, ફર્માયા અલ્લાહ જો ચાહે ઉસી તરહ કરતા હે, ઝકરિય્યાને કહા પરવરદિગાર ! મેરે લિએ કોઈ નિશાની મુકર્રર કીજિએ. ફર્માયા યહ નિશાની હે કે તૂ તીન દિન લોગોંસે ઈશારેકે સિવા (ઝુબાનસે) બાત ન કરેગા ઔર અપને રબકી યાદમેં (ઈઝહારે શુક્રકે લિએ) બહુત ઝિયાદા રહ ઔર સુબ્હો શામ તસ્બીહ કર." [૩/ ૩૮ તા ૪૧]

તફસીરી નિકાત :

હઝરત ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામકે વાકિએસે મુતઅલ્લિક સબસે પહલે અહમ નુકતા આયતે મસ્તૂરા બાલા "યહ નિશાની હે કે તૂ તીન દિન લોગોંસે ઈશારેકે સિવા (ઝુબાનસે) બાત ન કરેગા"સે મુતઅલ્લિક હે. (હઝરત મૌલાના હિફઝુર્રહમાન સ્યોહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ)કે મુતાબિક બાત ન કરનેસે મતલબ યહ હે કે ઝુબાનમેં કુવ્વતે ગોયાઈકે સહીહ વ સાલિમ રહનેકે બાવજૂદ અલામતકે તૌર પર તીન દિનકે લિએ મિન્જાનિબિલ્લાહ ઝુબાનમેં (હસર) રૂકાવટ વાકેઅ હો ગઈ થી ઔર ચૂંકે સલફે સાલિહીન ઈન અય્યામમેં રોઝા રખનેસે ભી ઈત્તિફાક નહીં કરતે લિહાઝા યહ સૂરત ભી નાકાબિલે કુબૂલ હે, રહા ઈસ અર્સેકે લિએ 'ગૂંગા હો જાના" તો યહ કિસીકા ભી મસ્લક નહીં.

ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામકી વફાત :

યહયા અલય્હિસ્સલામકે વાકિએ શહાદતકે ઝમનમેં ઉલમા સેરો તારીખકે દરમિયાન યહ મસ્અલા ઈખ્તિલાફી રહા હે કે ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામકી વફાત તબઈ મૌતસે વાકેઅ હૂઈ યા વહ શહીદ કિએ ગએ !

ઔર લુત્ફ યહ હે કે દોનોંકી સનદ વહબ બિન મુનબ્બહ હી પર જા કર પહુંચતી હે. ચુનાંચે વહબકી એક રિવાયતમેં હે કે યહૂદને જબ યહયા અલય્હિસ્સલામકો શહીદ કર દિયા તો ફિર ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામકી તરફ મુતવજ્જેહ હૂએ કે ઉન્કો ભી કત્લ કરેં, ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામને જબ યહ દેખા તો વહ ભાગે તાકે ઉન્કે હાથ ન લગ સકેં, સામને એક દરખ્ત આ ગયા ઔર વહ ઉસ્કે શિગાફ (ખોહ)મેં ઘુસ ગએ. યહૂદી તઆકુબ (પીછા) કર રહે થે તો ઉન્હોંને જબ યહ દેખા તો ઉન્કો નિકલને પર મજબૂર કરનેકે બજાએ દરખ્ત પર આરા ચલા દિયા. જબ આરા ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામ પર પહુંચા તો અલ્લાહકી વહી આઈ ઔર ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામસે કહા ગયા કે અગર તુમને કુછ ભી આહો ઝારી કી તો હમ યહ સબ ઝમીન તહો બાલા કર દેંગે ઔર અગર તુમને સબ્રસે કામ લિયા તો હમ ભી ઉન યહૂદી પર ફૌરન અપના ગઝબ નાઝિલ નહીં કરેંગે. ચુનાંચે ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામને સબ્રસે કામ લિયા ઔર ઉફ તક નહીં કી ઔર યહૂદને દરખ્તકે સાથ ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામકે ભી દો ટુકળે કર દિએ ઔર ઉન્હીં વહબ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે દૂસરી રિવાયત યહ હે કે દરખ્ત પર આરાકશી (આરેસે કાટને)કા જો મુઆમલા પેશ આયા વહ શઅયા અલય્હિસ્સલામકે મુતઅલ્લિક હે ઔર ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામ શહીદ નહીં હૂએ બલ્કે ઉન્હોંને તબઈ મૌતસે વફાત પાઈ.

બહરહાલ મશ્હૂર કૌલ યહી હે કે ઉન્કો ભી યહૂદને શહીદ કર દિયા થા, રહા યહ મુઆમલા કે કિસ તરહ ઔર કિસ મુકામ પર શહીદ કિયા તો ઉસ્કે મુતઅલ્લિક સિર્ફ યહી કહા જા સકતા હે કે "વલ્લાહુ અઅલમ બિહકીકતીહિલ્ હાલ." [બસાઈર હઝરત યહયા અલય્હિસ્સલામકે કિસ્સેમેં મુલાહઝા કીજિએ]

હઝરત યહયા અલય્હિસ્સલામ

કુર્આને અઝીઝ ઔર હઝરત યહયા અલય્હિસ્સલામ :

હઝરત યહયા અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર કુર્આને અઝીઝમેં ઈન્હીં સૂરતોંમેં આયા હે જિન્મેં ઉન્કે પિદર (અબ્બા) બુઝુર્ગવાર હઝરત ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર હે ઔર જિન્કી દુઆઓંકા વહ હાસિલ થે :–

તર્જમા : "એ ઝકરિય્યા હમ બેશક તુમકો બશારત દેતે હૈં એક ફરઝંદકી ઉસ્કા નામ યહયા હોગા કે ઉસ્સે કબ્લ હમને કિસીકે લિએ હમને યહ નામ

[૧૯/ ૭]

નહીં ઠહરાયા હે."

હઝરત ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામ ઔર નેક બેટેકી વિલાદત :

હઝરત યહયા અલય્હિસ્સલામકી વિલાદતસે મુતઅલ્લિક રિવાયતકા હાસિલ યહ હે કે વહ યા'ની હઝરત યહયા અલય્હિસ્સલામ હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામસે છે માહ બળે થે ઔર યહયા અલય્હિસ્સલામકે લિએ જબ ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામને દુઆ કી થી તો ઉસ્મેં યહ કહા થા કે વહ "ઝુર્રિયતે તય્યિબા (પાક ઔલાદ)" હો, ચુનાંચે કુર્આને અઝીઝને બતાયા કે અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કી દુઆ મંઝૂર ફર્મા લી, ચુનાંચે યહયા અલય્હિસ્સલામ નેકોંકે સરદાર ઔર ઝોહદો વર્આ (તકવા) મેં મિષાલ થે. ન ઉન્હોંને શાદી કી ઔર ન ઉન્કે કલ્બમેં કભી ગુનાહકા ખત્રા પૈદા હુવા ઔર અપને વાલિદ માજિદકી તરહ વહ ભી અલ્લાહકે બર્ગુઝીદા નબી થે ઔર અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કો બચપન હી મેં ઈલ્મો હિકમતસે મા'મૂર કર દિયા થા ઔર ઉન્કી ઝિંદગીકા સબસે બળા કામ યહ થા કે વહ ઈસા અલય્હિસ્સલામકી આમદકી બશારત દેતે ઔર ઉન્કી આમદસે કબ્લ રૂશ્દો હિદાયતકે લિએ ઝમીન હમવાર કરતે થે ચુનાંચે ઈર્શાદ મુબારક હે :—

પસ ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામ જિસ વક્ત હુજરેમેં નમાઝ અદા કર રહા થા તો ફરિશ્તેનેં પુકારા એ ઝકરિય્યા અલ્લાહ તઆલા તુઝકો (એક ફરઝંદ) યહયાકી બશારત દેતા હે જો અલ્લાહકે કલિમા (ઈસા)કી બશારત દેગા ઔર વહ અલ્લાહકે ઔર ઉસ્કે બંદોંકી નઝરમેં બર્ગુઝીદા ઔર ગુનાહોંસે બેલવ્વષ (પાક) હોગા ઔર નેકોકારોમેંસે નબી હોગા." [૩/ ૩૯]

તફસીરી નિકાત :

૧. કુતુબે સેરમેં ઈસ મુકામ પર "સય્યદ"કે મુખ્તલિફ મા'ના મન્કૂલ હે મષલન હલીમ, આલિમ, ફકીહ, દીનો દુન્યાકા સરદાર, શરીફો પર્હેઝગાર અલ્લાહકે નઝદીક પસંદીદા ઔર બર્ગુઝીદા લેકિન આખરી મા'ના ચૂંકે મસ્તૂરા બાલા તમામ મઆનીકો હાવી હે ઈસ લિએ તર્જુમેમેં ઉન્હીંકો ઈખ્તિયાર કિયા ગયા હે. [તફસીર ઈબ્ને કષીર જિલ્દ ૨/ સફા ૩૬૧]

૨. ઉસી તરહ તફસીર ઈબ્ને કષીરમેં 'હસૂર'કે ભી મુખ્તલિફ મા'ના મઝકૂર હે "વહ શખ્સ જો ઔરતકે કરીબ તક ન ગયા હો", "જો હર કિસ્મકી મઅસિયતસે મહફૂઝ હો ઔર ઉસ્કે કલ્બમેં મઅસિયત (ગુનાહ)કા ખત્રા ભી

ન ગુઝરતા હો", "જો શખ્સ અપને નફ્સ પર પૂરી તરહ કાબૂ રખતા ઔર ખ્વાહિશાતે નફ્સકો રોકતા હો."

હમારે ખયાલમેં યહ સબ મા'ને એક હી હકીકતકી મુખ્તલિફ તાબીરેં હૈં ઈસ લિએ કે લુગતમેં "હસ્ર"કે મા'ના "રૂકાવટ"કે આતે હૈં ઔર "હસૂર" ઈસ્મેં ફાઈલે મુબાલગાકા સેગા હે લિહાઝા ઈસ જગહ યહ મતલબ હે કે અલ્લાહકે નઝદીક જિન ઉમૂરસે રૂકના ઝરૂરી હે ઉન્સે રૂકનેવાલા "હસૂર" હે ઔર ઈસ લિહાઝસે ચૂંકે યહયા અલય્હિસ્સલામ મોસૂફ સિફત હે ઈસ લિએ મસ્તૂરા બાલા તમામ મા'ના એક વકતમેં ઉન પર સાદિક આતે હૈં. અલબત્તા બકા કુવ્વતકે બાવજૂદ ઉસ પર કાબૂ પાનેકે લિએ અલ્લાહકી બર્ગુઝીદા ઈન્સાનોંકે હમેશાસે દો તરીકે રહે હૈં, એક યહ કે તજર્રૂદો તબત્તુલ (લોગોંસે અલગ રહના, યકસૂ રહના)કી ઝિંદગી ઈખ્તિયાર કરકે મુજાહિદાતો રિયાઝાત ઔર નફ્સકશીકે ઝરીએ હમેશાકે લિએ ઉસ્કો દબા દિયા જાએ ગોયા ઉસ્કો ફના કર દિયા ગયા. ઈસા અલય્હિસ્સલામકી ઝિંદગી મુબારકમેં યહી પહલૂ ઝિયાદા નુમાયા હે ઔર યહયા અલય્હિસ્સલામમેં અલ્લાહ તઆલાને યહ વસ્ફ બગૈર મુજાહદા ઔર રિયાઝત હી કે બદએ ફિત્રત (શુરૂઅ હી) મેં વદીઅત કર દિયા થા.

ઔર દૂસ્રા તરીકા યહ હે કે ઉસ્કો ઈસ દર્જા કાબૂમેં રખ્ખા જાએ ઔર ઉસ પર ઈસ હદ તક ઝબ્ત (કાનૂન) કાઈમ કિયા જાએ કે વહ કભી એક લમ્હેકે લિએ બેમહલ (ફુઝૂલ) હર્કતમેં ન આને પાએ, બલ્કે બેમહલ હર્કતમેં આનેકા ખત્રા તક બાકી ન રહે. લેકિન બકાએ નસલે ઈન્સાની (ઈન્સાનકી નસ્લકી બાકી રહને)કે લિએ સહીહ તરીકએકારકે ઝરીએ "તઅહ્હુલ" (ઈઝદવાજી) ઝિંદગી ઈખ્તિયાર કી જાએ.

પહલા તરીકા અગર્ચે બા'ઝ હાલાતમેં મહમૂદ (અછ્છા) હોતા હે મગર ફિત્રતે ઈન્સાની ઔર ઈજતિમાઈ ઝિંદગીકે લિએ ગૈરમુનાસિબ હે પસ જિન અંબિયા અલય્હિમુસ્સલામને ઈસ તરીકેકારકો ઈખ્તિયાર ફર્માયા વહ વકતકી અહમ ઝરૂરતકે પેશે નઝર થા, ખુસૂસન જબકે ઉન્કી દા'વત ખાસ કૌમોંમેં મહદૂદ થી, લેકિન જમાઅતી હયાતકે લિએ ફિત્રતકા હકીકી તકાઝા સિર્ફ દૂસ્રા તરીકએકાર પૂરા કરતા હે ઔર ઈસી લિએ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી તા'લીમ ઔર આપકા ઝાતી અમલ ઉસી તરીકેકારકી તાઈદ કરતે હૈં ઔર જબકે આપકી બેઅષત 'કાફ્ફતલ્ લિન્નાસ' તમામ આલમકે

લિએ હૈં તો ઐસી સૂરતમેં આપકે લાએ હૂએ "દીને ફિત્રત"મેં ઉસીકો બર્તરી હાસિલ હોની ચાહિએ થી, ચુનાંચે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને મુતઅદદ ઝિંદગીકે હિસ્સોમેંમેં ઈસ હકીકતકી જાનિબ તવજ્જુહ દિલાઈ હૈ કે દુન્યાકે મુઆમલાતસે જુદા હો કર પહાળોંકે ગારોં ઔર બયાબાનોંમેં ઝિંદગી ગુઝારનેવાલે ઉસ શખ્સકા મર્તબા અલ્લાહકે યહાં ઝિયાદા બુલંદ હૈ જો દુન્યવી ઝિંદગીકે મુઆમલાતમેં મુકય્યદ રહ કર એક લમ્હેકે લિએ ભી અલ્લાહકી નાફર્માની ન કરે ઔર કદમ કદમ પર ઉસ્કે અહકામકો પેશે નઝર રખ્ખે.

તર્જમા : "એ યહયા (ખુદાકા હુક્મ હુવા ક્યૂંકે વહ ખૂશખબરીકે મુતાબિક પૈદા હુવા ઔર બળ્હા) કિતાબે ઈલાહી (તૌરાત)કે પીછે મઝબૂતીકે સાથ લગ જા. ચુનાંચે અભી વહ લળકા હી થા કે હમને ઉસે ઈલ્મો ફઝીલત બખ્શા દી. નીઝ અપને ખાસ ફઝલસે દિલકી નર્મી ઔર નફ્સકી પાકી અતા ફર્માઈ ઔર પર્હેઝગાર ઔર માં બાપકા ખિદમત ગુઝાર થા, સખ્તગીર ઔર નાફર્માન ન થા. ઉસ પર સલામ હો (યા'ની સલામતી હો) જિસ દિન પૈદા હુવા ઔર જિસ દિન મરા ઔર જિસ દિન ફિર ઝિંદા કિયા જાએગા." [૧૯/ ૧૨ તા ૧૫]

૩. આયાતે ઝેરે બહષમેં وآتيناه الحكم صبيا કે યહી મા'ના હૈ જૈસા કે તારીખ ઈબ્ને કષીરમેં અબ્દુલ્લાહ બિન મુબારક રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને મુઅમ્મર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે નકલ કિયા હૈ ઔર જિસ શખ્સને ઉસ્સે યહ મુરાદ લી હૈ કે"યહયા અલય્હિસ્સલામ બચપન હી મેં નબી બના દીએ ગએ થે" સહીહ નહીં હૈ, ઈસ લિએ કે મન્સબે નુબુવ્વત જૈસા અઅલા વ અહમ મન્સબ કિસીકો ભી સિગરે સિની (બચપન)મેં અતા હોના ન અકલકે નઝદીક દુરૂસ્ત હૈ ઔર ન નકલસે ષાબિત હૈ.

૪. અલ્લાહકી તઆલાકી જાનિબસે હઝરત યહયા અલય્હિસ્સલામકો ઈન આયાતમેં જો સલામતીકી દુઆ દી ગઈ હૈ વહ તીન ઔકાતકી તખ્સીસકે સાથ હૈ. હકીકત યહ હૈ કે ઈન્સાનકે લિએ યહી તીન ઔકાત સબસે ઝિયાદા નાઝૂક ઔર અહમ હૈ. વક્તે વિલાદત "જિસ્મેં રહમે માદર (પેટ)સે જુદા હો કર આલમે દુન્યામેં આતા હૈ." ઔર વક્તે મૌતકે "જિસ્મેં આલમે દુન્યાસે વિદા હો કર આલમે બરઝખમેં પહુંચતા હૈ." ઔર વક્તે હશરો નશરકે "જિસ્મેં આલમે કબ્ર (બરઝખ)સે આલમે આખિરતમેં આ'માલકી જઝાઓ સઝાકે લિએ પેશ હોતા હૈ." લિહાઝા જિસ શખ્સકો અલ્લાહકી જાનિબસે ઈન તીન ઔકાતકે

લિએ સલામતીકી બશારત મિલ ગઈ ઉસ્કો સઆદતે દારૈનકા કુલ ઝખીરા મિલ ગયા.. فطوبی له وحسن مآب તર્જમા : "ખૂશહાલી ઔર નેક અંજામ હે." [૧૩/ ૩૯]

દા'વતે તબ્લીગ :

અહાદીષે સહીહામેં મઝકૂર હે કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા :–

"અલ્લાહ તઆલાને યહયા અલય્હિસ્સલામ બિન ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામકો પાંચ બાતોંકા ખુસૂસિયતકે સાથ હુકમ ફર્માયા કે વહ ખૂદ ભી ઉન પર આમિલ હોં ઔર બની ઈસ્રાઈલકો ભી ઈન્કી તલ્કીન ફર્માએં ચુનાંચે ઉન્હોંને બની ઈસ્રાઈલકો બૈતુલ્મુકદ્દસમેં જમા કિયા ઔર જબ મસ્જિદ ભર ગઈ તો ઈર્શાદ ફર્માયા અલ્લાહ તઆલાને મુઝકો પાંચ બાતોંકા હુકમ કિયા હે કે મેં ખૂદ ભી ઈન પર અમલ કરૂં ઔર તુમકો ભી અમલકી તલ્કીન કરૂં ઔર વહ પાંચ અહકામ યહ હે :"

"પહલા હુકમ યહ હે કે અલ્લાહ તઆલાકે સિવા કિસીકી પરસ્તિશ ન કરૂં ઔર ન કિસીકો ઉસ્કા શરીકો સહીમ ઠહરાઉં, ક્યૂંકે મુશ્રિકકી મિષાલ ઉસ ગુલામકીસી હે જિસ્કો ઉસ્કે માલિકને અપને રૂપિયેસે ખરીદા મગર ગુલામને યહ વતીરા (તરીકા) ઈખ્તિયાર કર લિયા કે જો કુછ કમાતા હે વહ માલિકકે સિવા એક દૂસ્રે શખ્સકો દે દેતા હે તો અબ બતાઓ કે તુમમેંસે કોઈ શખ્સ યહ પસંદ કરેગા કે ઉસ્કા ગુલામ ઐસા હો ? લિહાઝા સમઝ લો કે જબ અલ્લાહ હી ને તુમકો પૈદા કિયા ઔર વહી તુમકો રિઝ્ક દેતા હે ઔર તુમ ભી ઉસ્કીપરસ્તિશ કરો ઔર ઉસ્કા કિસીકો શરીક ન ઠહરાઓ."

"દૂસ્રા હુકમ યહ હે કે તુમ ખુશૂઓ ખુઝૂઅકે સાથ નમાઝ અદા કરો ક્યૂંકે જબ તક તુમ નમાઝમેં કિસી દૂસ્રી જાનિબ મુતવજ્જેહ ન હોગે તો અલ્લાહ તઆલા બરાબર તુમ્હારી જાનિબ રઝાઓ રહમતકે સાથ મુતવજ્જેહ રહેગા."

"તીસ્રા હુકમ યહ હે કે રોઝા રખ્ખો ઈસ લિએ કે રોઝાદારકી મિષાલ ઉસ શખ્સકીસી હે જો એક જમાઅતમેં બેઠા હો ઉસ્કે પાસ મુશ્કકી થેલી હો, ચુનાંચે મુશ્ક ઉસ્કો ભી ઔર ઉસ્કે દોસ્તોંકો ભી અપની ખૂશ્બૂસે મસ્ત કરતા રહેગા ઔર રોઝાદારકે મુંહકી બૂકા ખયાલ ન કરો ઈસ લિએ કે અલ્લાહકે નઝદીક રોઝાદારકે મુંહકી બૂ (જો ખાલી મેઅદેસે ઉઠતી હે) મુશ્કકી ખૂશ્બૂસે ઝિયાદા પાક હે."

"ચોથા હુકમ યહ હે કે માલમેંસે સદકા નિકાલા કરો ક્યૂંકે સદકા કરનેવાલેકી મિષાલ ઉસ શખ્સકીસી હે જિસ્કો ઉસ્કે દુશ્મનોંને અચાનક આ પકળા હો ઔર ઉસ્કે હાથોંકો ગર્દનસે બાંધ કર મકતલ (કત્લકી જગહ)કી જાનિબ લે ચલે હો ઔર ઉસ નાઉમ્મીદીકી હાલતમેં વહ યહ કહે ક્યા યહ મુમ્કિન હે કે મેં માલ દે કર અપની જાન છુળા લૂં ?" ઔર ઈષ્બાત (હાં)મેં જવાબ પા કર અપની જાનકે બદલે સબ ધન દોલત કુર્બાન કર દૂં."

"પાંચવા હુકમ યહ હે કે દિન રાતમેં કષ્રતસે અલ્લાહકા ઝિક્ર કરતે રહા કરો ક્યૂંકે ઐસે શખ્સકી મિષાલ ઉસ શખ્સકીસી હે જો દુશ્મનસે ભાગ રહા હો ઔર દુશ્મન તેઝીકે સાથ ઉસ્કા તઆકુબ (પીછા) કર રહા હો ઔર ભાગ કર વહ કિસી મઝબૂત કિલ્એમેં પનાહગુઝીં હો કર દુશ્મનસે મહફૂઝ હો જાએ. બિલાશુબા ઈન્સાનકે દુશ્મન "શૈતાન"કે મુકાબલેમેં ઝિક્રુલ્લાહકે અંદર મશગૂલ હો જાના મોહકમ (મઝબૂત) કિલ્એમેં મહફૂઝ હો જાના હે."

ઈસ્કે બા'દ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને સહાબએ કિરામ રિઝવાનુલ્લાહુ અલય્હિમ અજ્મઈનકી જાનિબ મુતવજ્જેહ હો કર ઈર્શાદ ફર્માયા :

"મેં ભી તુમકો ઐસી પાંચ બાતોંકા હુકમ કરતા હૂં જિન્કા અલ્લાહને મુઝકો હુકમ કિયા હે યા'ની "લુઝૂમે જમાઅત (જમાઅતકો લાઝિમ પકળના)" "સમ્આ (સુનના)" ઔર "તાઅત (ફર્માબર્દારી)" "હિજરત" ઔર "જિહાદ ફિસબીલિલ્લાહ" પસ જો શખ્સ "જમાઅત"સે એક બાલિશ્ત બાહર નિકલ ગયા ઉસ્ને બિલાશુબા અપની ગર્દનસે ઈસ્લામકી રસ્સીકો નિકાલ દિયા મગર યહ કે જમાઅતકા લુઝૂમ ઈખ્તિયાર કરે ઔર જિસ શખ્સને જાહિલિયતકે ઝમાનેકી બાતોંકી તરફ દા'વત દી તો ઉસ્ને જહન્નમકો ઠિકાના બનાયા. હારિષ અશ્અરી રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ કહતે હેં કહનેવાલેને કહા ! યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ અગર્ચે વહ શખ્સ નમાઝ ઔર રોઝેકા પાબંદ હો, તબ ભી જહન્નમકા સઝાવાર હેં ? ફર્માયા, હાં અગર્ચે વહ નમાઝ ઔર રોઝકા પાબંદ ભી હો ઔર યહ સમઝતા હો કે મેં મુસલમાન હૂં તબ ભી સઝાવાર જહન્નમી હે. [અલ્બિદાયા વન્નિહાયા જિલ્દ ૨/ સફા ૫૨]

ઈબ્ને અસાકીરને વહબ બિન મુનબ્બહ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે ચંદ રિવાયાત નકલ કી હે જિન્કા હાસિલ યહ હે કે યહયા અલય્હિસ્સલામ પર

અલ્લાહકી ખશિયત (ડર) ઈસ દર્જે થી કે વહ અકષર રોતે રહતે થે, હત્તા કે ઉન્કે રૂખ્સારોં પર આંસૂઓંકે નિશાન પળ ગએ થે ચુનાંચે ઉન્કે વાલિદ ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામને જબ ઉન્કો જંગલમેં તલાશ કરકે પા લિયા તો ઉન્સે ફર્માયા "બેટા હમ તો તેરી યાદમેં મુઝતરિબ (બેચેન) તુઝકો તલાશ કર રહે હૈં ઔર તૂ યહાં આહો ગિરિયા (રોને)મેં મશ્ગૂલ હે ?" તો યહયા અલય્હિસ્સલામને જવાબ દિયા "એ બાપ ! તુમને મુઝકો બતાયા હે કે જન્નત ઔર જહન્નમકે દરમિયાન એક ઐસા લક્કો દક મૈદાન હે જો અલ્લાહકી ખશિયતમેં આંસૂ બહાએ બગૈર તૈ નહીં હોતા ઔર જન્નત તક રસાઈ નહીં હોતી યહ સુન કર ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામ ભી રોને લગે." [અલ્બિદાયા વન્નિહાયા]

વાકિઅએ શહાદત :

યહયા અલય્હિસ્સલામને જબ અલ્લાહકે દીનકી મુનાદી (આવાઝ) શુરૂઅ કર દી ઔર લોગોંકો યહ બતાને લગે કે મુઝસે બઅ્દ કર એક ઔર અલ્લાહકા પૈગમ્બર આનેવાલા હે તો યહૂદકો ઉન્કે સાથ દુશ્મની ઔર અદાવત હો ગઈ ઔર ઉન્કી બર્ગુઝીદગી વ કબૂલિયત ઔર મુનાદીકો બર્દાશ્ત ન કર સકે ઔર એક દિન ઉન્કે પાસ જમા હો કર આએ ઔર દરયાફ્ત કિયા, ક્યા તૂ મસીહ હે ? ઉસ્ને કહા નહીં, તબ ઉન્હોંને કહા, ક્યા તૂ વહ નબી હે ? ઉસ્ને કહા નહીં, ક્યા તૂ ઐલિયા નબી હે ? ઉસ્ને કહા નહીં, તબ ઉસ્ને કહા કે તો તૂ કોન હે ? જો ઈસ તરહ મુનાદી કરતા ઔર હમકો દા'વત દેતા હે ? યહયા અલય્હિસ્સલામને જવાબ દિયા : મેં જંગલમેં પુકારનેવાલેકી એક આવાઝ હૂં જો હકકે લિએ બુલંદ કી ગઈ હે. યહ સુન કર યહૂદી ભળક ઉઠે ઔર આખિરકાર ઉન્કો શહીદ કર ડાલા.

મકતલ (કત્લ હોનેકી જગહ) :

ઈસ બારેમેં કોઈ ફેસ્લાકુન શહાદત મુહિય્યા નહીં હે કે યહયા અલય્હિસ્સલામકા મકતલ કોનસા મુકામ હે લેકિન યહ મુસલ્લમાતમેંસે હે કે યહૂદને ઉન્કો શહીદ કર દિયા. કુર્આને અઝીઝમેં યહૂદકે હાથોં અંબિયાઓ પૈગમ્બરોંકે કત્લકા ઝિક્ર મુતઅદ્દદ જગહ આયા હે.

શબે મે'રાજ ઔર યહયા અલય્હિસ્સલામ :

કિતાબુલ્અંબિયામેં બુખારી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને યહયા

અલયહિસ્સલામકે ઝિક્રમેં સિર્ફ ઈસ્રાઅકી હદીષકે ઈસ ટુકળેકો બયાન કિયા હે જિસ્મેં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમકા દૂસ્રે આસ્માન પર ઉન્કે સાથ મુલાકાત કરના મઝકૂર હે. રિવાયતમેં હે :

"પસ જબ મેં (દૂસ્રે આસ્માન પર) પહુંચા તો દેખા કે યહયા અલયહિસ્સલામ ઔર ઈસા અલયહિસ્સલામ મૌજૂદ હે ઔર યહ દોનોં ખાલાઝાદ ભાઈ હે, જિબ્રઈલ અલયહિસ્સલામને કહા યહ યહયા અલયહિસ્સલામ ઔર ઈસા અલયહિસ્સલામ હેં. ઉન્કો સલામ કીજિએ મેંને ઉન્કો સલામ કહા તો ઉન દોનોંને સલામકા જવાબ દિયા ઔર ફિર દોનોંને કહા આપકા આના મુબારક હો એ હમારે નેક ભાઈ ઔર નેક પૈગમ્બર !"

બસાઈર :

૧. દુન્યામેં ઉસ શખ્સસે ઝિયાદા સકી ઔર બદબખ્ત દૂસ્રા કોઈ નહીં હો સકતા જો ઐસી મુકદસ હસ્તીકો કત્લ કર દે જો ન ઉસ્કો સતાતી હે ઔર ન ઉસ્કે માલો દોલત પર હાથ ડાલતી હે બલ્કે ઉસ્કે બરઅક્સ કિસી ઉજરતો ઈવઝકે બગૈર ઉસ્કી ઝિંદગીકી ઈસ્લાહકે લિએ હર કિસ્મકી ખિદમત અંજામ દેતી ઔર અખ્લાક, આ'માલ ઔર અકાઈદકી ઐસી તા'લીમ બખ્શી હે જો ઉસ્કો દુન્યા ઔર આખિરત દોનોંકી ફલાહો સઆદત (કામ્યાબી)કી કફીલ હો.

૨. ઈન્સાનકો અલ્લાહકે ફઝલો કરમસે કભી નાઉમ્મીદ નહીં હોના ચાહિએ ઔર અગર બા'ઝ હાલાતમેં ખુલૂસકે સાથ દુઆએં કરનેકે બાવજૂદ ભી મકસદ હાસિલ ન હો તો ઉસ્કે યહ મા'ના હર્ગિઝ નહીં હે કે ઉસ શખ્સસે અલ્લાહકી નિગાહે રહમને રૂખ ફેર લિયા હે. નહીં બલ્કે "હકીમે મુત્લક" કી હિકમતે આમ ઔર મસ્લેહત તમામકી નઝરમેં કભી ઈન્સાનકી તલબકર્દા શૈ માલ ઔર અંજામકે લિહાઝસે ઉસ્કે લિએ મુફીદ હોનેકી જગહ નુકસાન કરનેવાલી હોતી હે. જિસ્કા ખૂદ ઉસ્કો ઈસ લિએ ઈલ્મ નહીં હોતા કે ઉસ્કા ઈલ્મ મૌજૂદ હે ઔર કભી ઐસા હોતા હે કે વહ મતલૂદ મસાલેહ શખ્સિયા (કિસી એક આદમીકી મસ્લિહતોંસે આગે)સે બાલાતર મસાલેહ ઈજતમાઈયા (તમામ લોગોંકી મસ્લિહતોં)કી ફલાહો નજાહકી ખાતિર "તાખીર" ચાહતા હે યા ઉસ્સે બેહતર મકસદકે લિએ ઉસ્કો કુર્બાન કર દિયા જાતા હે.

બહરહાલ "કુનૂત" ઔર "માયૂસી" દરગાહે રબ્બુલ્ઈઝ્ઝતમેં ગૈરમહમૂદ ઔર નાપસંદીદા બાત હે :–

તર્જમા : "અલ્લાહકી રહમતસે નાઉમ્મીદ ન હો ઈસ લિએ કે અલ્લાહકી રહમતસે સિર્ફ વહી લોગ નાઉમ્મીદ હોતે હૈં જો મુન્કિર હે." [૧૨/ ૮૭]

અસ્હાબુલ્જન્નહ

કુર્આને અઝીઝ ઔર અસ્હાબુલ્જન્નહ

કુર્આને અઝીઝકી સૂરતુલ્કલમમેં અલ્લાહ તઆલાને કુફ્ફારે મક્કાકે હસ્બે હાલ એક મિષાલ બયાન ફર્માઈ હે જો ઈસ તરહ હે :–

તર્જમા : "બિલાશુબા હમને ઈન (કુફ્ફારે મક્કા)કો ઉસી તરહ આઝમાયા હે જિસ તરહ બાગવાલોંકો આઝમાયા જબકે ઉન્હોંને યહ કસમ ખાઈ કે હમ સુબ્હ હોતે (કે ફલોં)કો કાટ લેંગે ઔર વહ ઈન્શાઅલ્લાહ ભી ન કહતે થે. પસ વહ અભી સો હી રહે થે કે (ઉન્કે બાગ પર) તેરે પરવરદિગારકી જાનિબસે ફિરનેવાલા ફિર ગયા. (યા'ની અઝાબે ઈલાહીસે વહ બાગ બર્બાદ હોં ગયા.) પસ સુબ્હકો ઐસા હો ગયા ગોયા જળસે કાટ કર ફેંક દિયા ગયા હે. (સુબ્હ હૂઈ) તો ઉન્હોંને એક દૂસ્રેકો પુકારા કે અગર ખેતી કાટના ચાહતે હો તો સવેરે ચલે ચલો ઔર વહ ચલતે ચલતે આપસમેં ચુપકે ચુપકે બાતેં કરતે જાતે થે (કે જલ્દી કરો) ઐસા ન હો કે કાટતે વક્ત તુમકો ફકીર આ ઘેરે ઔર અપને બુખ્લકી વજહસે બહુત સવેરે (બાગ ખેત) પર પહુંચે, અંદાઝા લગા કર (કે ઈસ વક્ત તક ફકીર ન પહુંચ સકેંગે) પસ જબ ઉસ્કો (ઈસ હાલમેં) દેખા તો કહને લગે, યકીનન હમ રાહ ભૂલ ગએ હેં (યહ વહ મુકામ નહીં હે મગર જબ ગોરસે દેખા તો કહને લગે) બલ્કે હમ (બાગકે નફેસે) મહરૂમ રહ ગએ ઉન્મેંસે એક ભલે આદમીને કહા, ક્યા મેંને તુમસે પહલે હી નહીં કહા થા ! કે (ઈસ નેઅમતે ઈલાહી પર) ક્યૂં અલ્લાહકી પાકી બયાન નહીં કરતે ! (અબ અંજામે બદકે બા'દ) કહને લગે હમારે પરવરદિગારકે લિએ પાકી હે. બેશક હમને ખૂદ હી અપને નફ્સ પર ઝુલ્મ કિયા ઔર આપસમેં એક દૂસ્રેકો મલામત કરને લગે (યહ કે તૂને હી હમકો પહલેસે ક્યૂં ન સમઝાયા) ઔર કહને લગે હાય બદકિસ્મતી, બિલાશુબા હમ સર્કશ થે, જલ્દ ઉમ્મીદ હે હમારા પરવરદિગાર હમકો ઈસ્સે બેહતર બદલ અતા ફર્માએ બેશુબા (રબ) હમ અપને પરવરદિગાર હી કી જાનિબ મુતવજ્જેહ હૈં (એ મક્કાવાલોં) અલ્લાહકા અઝાબ ઈસી તરહ (અચાનક) આ જાતા હે ઔર આખિરતકા અઝાબ તો બહુત હી

હોલનાક હે. કાશ કે વહ જાન લેતે.'' [૬૮/ ૧૭ તા ૨૩]

વાકિએસે મુતઅલ્લિક અકવાલ :

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ફર્માતે હેં કે યહ કુફ્ફારે મક્કાકે હાલાતકે મુનાસિબ કુર્આનને એક મિષાલ દી હે કોઈ વાકિઆ નહીં હે ઔર સઈદ બિન જુબૈર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ફર્માતે હેં કે યહ વાકિઆ હે જો યમનકી બસ્તી ઝર્વાનમેં પેશ આયા જો કે સન્આસે છે મીલ પર વાકેઅ થી.

યહ મિષાલ હો યા વાકિઆ કુર્આને અઝીઝને ઉસ્કે બયાનમેં તઝકીરો તંઝીર (નસીહત ઔર ડરાને)કા જો પહલૂ રખ્ખા હે વહ બહરહાલ અપની જગહ હે ઈસ લિએ કે ઈન આયાતસે કબ્લ કુરૈશે મક્કાકી નાફર્માનિયોં ઔર રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી બેઅષતસે ઈન્કાર ઔર કુફ્રાનકા ઝિક્ર કરતે હૂએ ખુસૂસિયતકે સાથ ઉન્કે એક સરદાર વલીદ બિન મુગૈરાકી બદ આ'માલિયોંકા તઝકરા હો રહા હે. અબ ઉન્કો એક મિષાલ દે કર યહ વાકિઆ સુના કર યહ બતાયા જા રહા હે કે પૈગમ્બર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔર અલ્લાહકી નેઅમત (કુર્આન)કે ખિલાફ બાહમ સર્ગોશિયાં કરને, કુર્આનકી અતાકર્દા તા'લીમ મુતઅલ્લિક અલ્લાહકે હુકૂક વ બંદોકે હુકૂકસે ગુરેઝ કરકે અપની કુવ્વતો શોકત પર ઈતરાતે ઔર ઘમંડ કરતે હૂએ પૈગમ્બરે માસૂમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔર મુસલમાનોંકી તહકીક કરનેકા અંજામ વહી હોનેવાલા હે જો ''બાગવાલોં''કા હુવા ઔર યહ ઈસ લિએ કે અવ્વલ અલ્લાહકી જાનિબસે કાનૂને ઈમહાલ (મોહલત દેનેકા કાનૂન) મુતકબ્બિરોંકો ઢીલ દેતા ઔર ઈસ્લાહે હાલકે લિએ મૌકા અતા કરતા હે મગર જબ કોઈ કૌમ ઉસ્સે ફાઈદા નહીં ઉઠાતી બલ્કે અલ્લાહકી ઈસ મોહલતકો અપની બાતિલ પરસ્તીકે લિએ સદાકતકી દલીલ ઠહરા કર સાદીકિન (સચ્ચોં) ઔર ઉન્કી સદાકતકી તહકીરો તઝલીલ (બદનામ કરને) પર આમાદા હો જાતી હે તો ફિર અચાનક કાનૂને ગિરફ્ત અપના સખ્ત પંજા ઉન પર જમા દેતા ઔર ઉન્કો હલાકો બર્બાદ કરકે કાઈનાતકી ઈબ્રતો બસીરતકા સામાન મુહિય્યા કર દેતા હે. ફિર ઉસ વક્ત ન હસ્રત કામ આતી હે, ન નદામત ઔર ઉસ ઘળી ન ઈમાન લાના મુફીદ હોતા હે ઔર ન અલ્લાહકી ઈન્કિયાદો ઈતાઅતકા એલાન.

મર્ઇઝત :

અલ્લાહ તઆલાને ઈસ કાઈનાતે હસ્તો બુદમેં ઈન્સાનકો ઈજ્તિમાઈ હયાતકે લિએ પૈદા કિયા હે ઔર હાજાતે ઈન્સાનીકો એક દૂસરેકે સાથ ઈસ તરહ મર્બુત કર દિયા હે કે યહ કારખાના બાહમી ઈશ્તિરાકો ઈઆનત (મદદ)કે બગૈર નહીં ચલ સકતા ઔર ચૂંકે ઈજ્તિમાઈ ઝિંદગી અફરાદ હી સે બનતી ઔર સંવરતી હે. ઈસ લિએ અઝ બસ ઝરૂરી હે કે ઉન્કી નશ્વો નુમા ઔર બકાએ હયાતકા ઐસા કાનૂન મુકર્રર કિયા જાએ જિસ્કી બદોલત અફરાદે ઈન્સાનીકે દરમિયાન રિશ્તએ ઉખુવ્વતો મવદ્દત (મુહબ્બત) કાઈમ હો સકે ઔર કિસી વક્ત ભી રિકાબત ઔર તનાફુસ (દુશ્મની) પૈદા ન હોને પાએ. લિહાઝા હકતઆલાને ઈસ નિઝામકી તકમીલકે લિએ મઆશી ઝિંદગીસે મુતઅલ્લિક દો હુકૂક મુકર્રર ફર્માએ એક હક્કે મઈશત ઔર દૂસરા દર્જાતે મઈશત.

હક્કે મઈશત (કમાનેકા હક)કા કાનૂન યહ હે કે ઈસ આલમમેં એક જાનદાર ભી ઐસા નહીં રહના ચાહિએ જો હક્કે મઈશતસે મહરૂમ હો યહ હર શખ્સકા ઈન્ફિરાદી હક હે કે વહ ઝિંદા રહે ઈસ લિએ હક્કે મઈશતમેં યહાં સબ મસાવી હે ઔર કિસીકો કિસી પર તફવ્વુકો બર્તરી હાસિલ નહીં.

દૂસરા દર્જાતે મઈશતકા મસ્અલા હે યા'ની યહ ઝરૂરી હે કે મઆશી ઝિંદગીકે લિએ સબકો મિલે મગર યહ ઝરૂરી નહીં કે સબકો બરાબર મિલે :—

તર્જમા : "ઔર અલ્લાહ તઆલાને તુમમેં બા'ઝોંકો બા'ઝોં પર રિઝ્કમેં ફઝિલત દી હે." [૧૬/ ૭૧]

લેકિન દર્જાતે મઈશત (કમાનેકે દર્જાત)કી ઈસ કમી વ બેશી ઔર તફાઝલકા યહ મતલબ નહીં કે ઉસ્ને જો કુછ કમાયા હે વહ સબ ઉન્કા ઈન્ફિરાદી હક હે, નહીં બલ્કે જો જિસ કદર ઝિયાદા કમાએગા ઉસી કદર ઉસ્કી દોલતમેં ઈજ્તિમાઈ હક (હુકુકુલ્લાહ ઔર હુકુકુલ્ઈબાદ) ઝિયાદા હોગા. જો ઈન્ફિરાદી મિલ્ક સમઝ કર ઈન હુકુકસે ઈન્કાર કરેગા ઉસ્કા અંજામ ભી બખૈર ન હોગા ઔર વહ અલ્લાહકે ગઝબકા મુસ્તહિક કરાર પાએગા.

મોમિન વ કાફિર

મો'મિનો કાફિરકા વાકિઆ :

અલ્લાહ તઆલાને સૂરએ કહફમેં અસ્હાબે કહફકે વાકિએકે બા'દ એક ઔર વાકિઆ ઝિક્ર ફર્માયા હે. યહ વાકિઆ દો ઈન્સાનોંકે દરમિયાન મુનાઝરાના

ગુફ્તગૂકી શકલમેં હુવા હે ઔર સાથ હી ઉસ્કા નતીજા ઔર ષમરા ભી મઝકૂર હે. યા'ની એકકા તરીકએ ઝિંદગી માલકે એ'તિબારસે કામ્યાબ રહા ઔર દૂસ્રેકો નદામતો હસ્રતકા મુંહ દેખના પળા. કુર્આને અઝીઝને જિસ અંદાઝમેં ઈસ વાકિએકા ઝિક્ર કિયા હે કુતૂબે અહાદીષો સિયર ઈસ્સે ઝિયાદા કુછ નહીં લિહાઝા વહી દેખનેકે કાબિલ હે :–

તર્જમા : "ઔર (એ પૈગમ્બર) લોગોંકો એક મિષાલ સુના દો, દો આદમી થે ઈન્મેંસે એકકે લિએ હમને અંગૂરકે દો બાગ મુહિય્યા કર દીએ. ગિર્દા ગિર્દ (આસપાસ) ખજૂરકે દરખ્તોકા ઈહાતા થા. બીચકી ઝમીનમેં ખેતી થી. પસ ઐસા હુવા કે દોનોં બાગ ફલોંસે લદ ગએ ઔર પૈદાવારમેં કિસી તરહકી ભી કમી ન હૂઈ, હમને ઉન્કે દરમિયાન (આબપાશી (પાની પિલાને)કે લિએ) એક નદી જારી કર દી થી. નતીજા યહ નિકલા કે વહ આદમી દોલતમંદ હો ગયા. તબ એક દિન (ઘમંડમેં આ કર) અપને દોસ્તસે (જિસે ખૂશહાલિયાં મયસ્સર ન થી) બાતેં કરતે કરતે બોલ ઉઠા, દેખો મેં તુમસે ઝિયાદા માલદાર હૂં ઔર મેરા જથ્થા ભી બળા તાકતવર જથ્થા હે ફિર વહ (યહ બાતેં કરતે હૂએ) અપને બાગમેં ગયા ઔર વહ અપને હાથોં અપના નુકસાન કર રહા થા, મેં નહીં સમઝતા કે ઐસા શાદાબ (હરિયાળા) બાગ કભી વિરાન હો સકતા હે ! મુઝે તવક્કુઅ નહીં કે કયામતકી ઘળી બર્પા હોગી ઔર અગર ઐસા હુવા ભી કે મેં અપને પરવરદિગારકી તરફ લોટાયા ગયા તો (મેરે લિએ ક્યા ખટકા હે) મુજે ઝરૂર (વહાં ભી) ઈસ્સે બેહતર ઠીકાના મિલેગા. યહ સુન કર ઉસ્કે દોસ્તને કહા ઔર બાહમ ગુફ્તગૂકા સિલ્સિલા જારી થા, ક્યા તુમ ઉસ હસ્તીકા ઈન્કાર કરતે હો જિસ્ને તુમ્હેં પહલે મિટ્ટીસે ઔર ફિર નુત્ફેસે પૈદા કિયા ? ઔર ફિર આદમી બના કર નમૂદાર કર દિયા લેકિન મેં તો યકીન રખતા હૂં કે વહી અલ્લાહ મેરા પવરદિગાર હે ઔર મેં અપને પરવરદિગારકે સાથ કિસીકો શરીક નહીં કરતા ઔર ફિર જબ તુમ અપને બાગમેં આએ (ઔર ઉસ્કી શાદાબિયાં દેખી) તો કયૂં તુમને યહ ન કહા કે વહી હોતા હે જો અલ્લાહ ચાહતા હે. ઉસ્કી મદદકે બગૈર કોઈ કુછ નહીં કરતા. યહ જો કુછ તુમ્હેં દિખાઈ દે રહા હે કે મેં તુમસે માલ ઔર ઔલાદમેં કમતર હૂં તો (ઉસ પર મગ્રૂર ન હો) ક્યા અજબ હે કે મેરા પરવરદિગાર મુજે તુમ્હારે ઈસ બાગસે ભી બેહતર બાગ (જન્નત) દે દે ઔર તુમ્હારે બાગ પર આસ્માનસે ઐસી અંદાઝા કી હૂઈ બાત

ઉતાર દે કે વહ ચટયલ મૈદાન હો કર રહ જાએ યા ફિર બર્બાદીકી કોઈ ઔર સૂરત નિકલ આએ, મષલન ઉસ્કી નહરકા પાની બિલ્કુલ નીચે ઉતર જાએ ઔર તુમ કિસી તરહ ભી ઉસ તક ન પહુંચ સકો ઔર ફિર (દેખો) ઐસા હી હુવા કે ઉસ્કી દોલત (બર્બાદી)કે ઘેરેમેં આ ગએ વહ હાથ મલ મલ કર અફસોસ કરને લગા કે ઈન બાગોંકી દુરૂસ્તગી પર મૈંને ક્યા કુછ ખર્ચ કિયા થા (વહ સબ બર્બાદ હો ગયા) ઔર બાગોંકા યહ હાલ હુવા કે ટીફ્રિયાં ગિરકે ઝમીનકે બરાબર હો ગઈ. અબ વહ કહતા હે એ કાશ મેં અપને પરવરદિગારકે સાથ કિસીકો શરીક ન કરતા ઔર દેખો કોઈ જથ્થા ન હુવા કે અલ્લાહકે સિવા ઉસ્કી મદદ કરતા ઔર ન ખૂદ ઉસ્ને યહ તાકત પાઈ કે બર્બાદીસે જીત સકતા, યહાંસે મા'લૂમ હો ગયા કે હકીકતમેં સારા ઈખ્તિયાર અલ્લાહ હી કે લિએ હે વહીહ હે જો બેહતર ષવાબ દેનેવાલા હે ઔર ઉસીકે હાથ બેહતર અંજામ હે."

[૧૮/ ૩૨ તા ૪૪]

વાકિએકી તશ્રીહ :

ઈન આયાતસે કબ્લ યહ ઝિક્ર હો રહા હે કે જો લોગ મુન્કિર (ઈન્કાર કરનેવાલે) હે ઉન્કે લિએ જહન્નકી આગ હે ઔર જો મો'મિનીન હે ઉન્કે લિએ હમા કિસ્મકી ખૂશ ઐશિયાં ઔર અબદી બાગ (જન્નત) હે. ઉસ્કે બા'દ આયાત ઝેરે બહષમેં યહ કહા જા સકતા હે કે જો મુન્કિરીન હે ઉન્કે લિએ સિર્ફ આખિરત હી કી મહરૂમિયાં નહીં હે બલ્કે વહ ઈસ દુન્યામેં ભી અન્કરીબ નાકામિયોં ઔર બદબખ્તિયોંસે દો ચાર હોનેવાલે હેં. ઉન્કા યહ ઘમંડ કે ઉન્કો હર કિસ્મકી રફાહત (ખૂશહાલી) ઔર ખૂશઐશી હાસિલ હે ઔર માલો દોલતકે માલિક હે, ઉન્કા જથ્થા ભી બહુત તાકતવર હે. બહુત જલ્દ ખાકમેં મિલ જાનેવાલા હે ઔર મો'મિન અપની મૌજૂદા તંગહાલી પર બદદિલ ન હો કે વક્ત આ પહુંચા હે કે ઉન્કી યહ બેચારગી વ બેબસી હમાકિસ્મકી ઈઝ્ઝતો તાકતસે બદલ જાએગી. નીઝ યહ કે દુન્યાકી ખૂશઐશી ચલતી ફિરતી છાંવ હે ઉસ પર ભરોસા બેકાર હે, વહ જબ મિટને પર આતી હે તો લમ્હોંકી ભી દેર નહીં લગતી ઔર દુન્યાકી કોઈ તાકત ભી ઉસ્કો નહીં બચા સકતી,

عجب ناداں ہیں جن کو ہے عجب تاج سلطانی
فلک بال ہما کو پل میں سونپے ہے مگس رانی

બહરહાલ યહ વાકિઆ હો યા મિષાલ તઝકીરો કંઝીરકે જિસ મકસદકી ખાતિર બયાન કી ગઈ હે ઉસ્કે પેશે નઝર મુશ્રિકીને મક્કા ઔર મુસલમાનોંકે બાહમી તકાબુલકા નિહાયત હી જામેઅ ઔર કામિલ નકશા હે ઔર મુસલમાનોંકે હકમેં નાસાઝગાર હાલાતકે વક્ત ઉન્કી કામરાની ઔર મુશ્રિકીનકી નાકામીકે ઈસ અંજામકી ખબર દી હે જો કુછ અર્સે બા'દ હોનેવાલા થા.

બસાઈર :

૧. દુન્યવી નેઅમતેં દો ઘળીકી ધૂપ ઔર ચાર દિનકી ચાંદની હે, નાપાએદાર ઔર ફાની, પસ અકલમંદ વહ હે જો ઈન પર ઘમંડ કરે ઔર ઉન્કે બલબૂતે પર અલ્લાહકી નાફર્માની પર આમાદા ન હો જાએ ઔર તારીખકે ઈન ઔરાકકો પેશે નઝર રખ્ખે જિન્કી આગોશમેં ફિરઔન, નમરૂદ, ષમૂદ ઔર આદકી કાહિરાના તાકતોંકા અંજામ આજ તક મહફૂઝ હે :

તર્જમા : "ઝમીનકી સેર કરો ઔર ફિર દેખો કે નાફર્માનોકા અંજામ ક્યા હુવા ?" [૨૭/ ૬૯]

૨. હકીકી ઈઝ્ઝત અલ્લાહ પર ઈમાન ઔર અમલે સાલેહસે બનતી હે. દોલત વ ષરવત ઔર સત્વતો હશ્મતે દુન્યવીસે હાસિલ નહીં હોતી, કુરૈશે મક્કાકો ષુર્વતો સત્વત દોનોં હાસિલ થી મગર બદરકે મૈદાનમેં ઉન્કા બુરા અંજામ ઔર દીનો દુન્યાકી રૂસ્વાઈકો કોઈ રોક ન સકા, મુસલમાન દુન્યાકે હર કિસ્મકે સામાને ઐશસે મહરૂમ થે મગર ઈમાન બિલ્લાહ ઔર અમલે સાલેહને જબ ઉન્કો દીની વ દુન્યવી ઈઝ્ઝતો હશ્મત અતા કી તો ઉસ્મેં કોઈ હાઈલ ન હો સકા :

તર્જમા : "હકીકી ઈઝ્ઝત અલ્લાહ ઔર ઉસ્કે રસૂલ ઔર મુસલમાનોંકે લિએ હી હે મગર મુનાફિકીન ઈસ હકીકતસે નાઆશના હે." [૬૩/ ૮]

૩. મો'મિનકી શાન યહ હે કે અગર ઉસ્કો અલ્લાહ તઆલાને દુન્યાકી નેઅમતોંસે નવાઝા હે તો ગુરૂરો તકબ્બુરકે બજાએ દર્ગાહે ઈલાહીમેં જબીને નિયાઝ (પેશાની) ઝુકા કર એ'તિરાફે નેઅમત કરેં ઔર દિલો ઝુબાન દોનોંસે યહ ઈકરાર કરે કે અલ્લાહ અગર તૂ યહ અતા ન ફર્માતા તો ઉન્કા હુસૂલ મેરી અપની કુવ્વતો તાકતસે બાહર થા યહ સબ તેરે હી અતા વ દેનકા સદકા હે. 'ولولا اذ دخلت جنتك قلت ماشاء الله لا قوة الا بالله.' સહીહ હદીષમેં હે કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા

الكنز من كنوز الجنة لا حول و لا قوة الا بالله. જન્નતકે પોશદા ખઝાનોમેં સે એક ખઝાના યહ હે કે બંદા એ'તિરાફ કરે કે ભલાઈ કરનેકી તાકત ઔર બુરાઈસે બચનેકી કુવ્વત અલ્લાહકી મદદકે બગૈર નામુમ્કિન હે, યા'ની જિસ શખ્સને ઝુબાનકા ઈસ્કા ઈકરાર કિયા ઔર દિલમેં ઈસ હકીકતકો જાગુઝી (જમા) કર લિયા ઉસ્ને ગોયા જન્નતકે ખઝાનોંકી કુંજી હાસિલ કર લી.

૪. સઈદ (નેક બખ્ત) વહ હે જો અંજામસે કબ્લ હકીકતે અંજામકો સોચ લે ઔર અંજામકાર સઆદતે અબદી વ સર્મદી (હમેશાકી નેકબખ્તી) પાએ ઔર શકી વ બદબખ્ત વહ હે જો અંજામ પર ગોર કિએ બગૈર અવ્વલ ગુરૂરો નખવતકા ઈઝહાર કરેં ઔર ઈસ બુરે અંજામકો દેખનેકે બા'દ નદામતો હસ્રતકા ઈઝહાર કરે ઔર યહ નદામતો હસ્રત (અફસોસ) ઈસ વક્ત કુછ કામ ન આએ ચુનાંચે ઈસ વાકિએ યા મિષાલમેં ભી મુન્કિરકો વહી સકાવત પેશ આઈ ઔર યહી બુરા દિન ફિરઔનકો દેખના પળા કે વક્ત ગુઝરને પર ઉસ્ને વહી કહા કે અગર અઝાબકે મુશાહદેસે પહલે મૂસા અલય્હિસ્સલામકી નસીહત માન લેતા તો ઈસ દર્દનાક અઝાબકી નઝર ન હોતા.

અસ્હાબે કર્યહ
યા અસ્હાબે યાસીન

અસ્હાબે કર્યહ ઔર કુર્આને અઝીઝ :

કુર્આને અઝીઝમેં એક બહુત હી મુખ્તસર વાકિઆ સૂરએ યાસીનમેં મઝકૂર હે ઉસ્કો સૂરહકી નિસ્બતસે "વાકિઅએ અસ્હાબે યાસીન" ઔર આયાતકે ઉસ્લૂબ બયાનકે મુતાબિક "વાકિએ અસ્હાબે કર્યહ" કહતે હેં. અસ્હાબે કર્યહ અગર્ચે મુશ્રિકો બૂત પરસ્ત થે મગર ઉન્કે યહાં રહમાનકા તસવ્વુર પાયા જાતા થા, ક્યા અજબ હે કે આયતકી મિષાલ "કોઈ કૌમ ઐસી નહીં કે જહાં હમારા નઝીર ન પહુંચા હો" વહ ઈસ દા'વતસે કબ્લ અર્સે તક કિસી પૈગમ્બરે સાદિકકે પેરોં રહે હો ઔર આહિસ્તા આહિસ્તા ઝમાનએ દરાઝકે બા'દ શિર્કમેં મુબતલા હો ગએ હો. કુર્આને પાકમેં યહ વાકિઆ ઈસ તરહ મઝકૂર હે :–

તર્જમા : "(એ પૈગમ્બર) ઈન (મુશ્રિકીને મક્કા)સે બસ્તીવાલોંકા

વાકિઆ બયાન કર જબકે ઉન્કે પાસ અલ્લાહકે રસૂલ આએ જબ યહ સૂરત હુઈ કે અવ્વલ ઉન્કે પાસ હમને દો ભેજે થે તો ઉન્કો ઝૂટલાયા, તબ હમને દોનોંકો તીસ્રેકે ઝરીએસે કુવ્વતો ઈઝ્ઝત અતા કી અબ ઈન તીનોંને બસ્તીવાલોંસે કહા હમ યકીન દિલાતે હૈં કે હમકો અલ્લાહ તુમ્હારે પાસ ભેજા હે. બસ્તીવાલોંને કહા બજુઝ ઈસ બાતકે તુમ ભી હમારી તરહ એક ઈન્સાન હો. કોનસી ખૂબી હે કે તુમ અલ્લાહકે રસૂલ હો ? રહમાનને તુમ પર કુછ ભી નાઝિલ નહીં કિયા ? ઈસ લિએ તુમ સાફ ઝૂટે હોં. ઈન તીનોંને કહા હમારા પરવરદિગાર ખૂબ જાનતા હે કે હમ યકીનન અલ્લાહકે ફિરિસ્તાદા ((પૈગામ પહુંચાનેવાલા) હૈં ઔર હમારે ઝિમ્મેસે વાઝેહ ઔર સાફ તૌર પર અલ્લાહકા પૈગામ પહુંચા દેના હે. (ઝબરદસ્તી કબૂલ કરા દેના હમારા કામ નહીં હે)

બસ્તીવાલે કહને લગે હમ તો તુમકો મનહૂસ સમઝતે હે. પસ અગર તુમ ઈસ (તબ્લીગ)સે બાઝ ન આએ તો હમ તુમકો સંગસાર કર દેંગે ઔર સખ્ત કિસ્મકા અઝાબ ચખાએંગે. ઉન્હોંને કહા તુમ્હારી નહૂસત તો તુમ્હારે સાથ વાબસ્તા હે કે તુમકો જો નસીહત કી જાતી હે ઉસ્કો નહૂસત કહતે હો બલ્કે તુમ તો હદસે ગુઝર રહે હો ઔર શહરકે આખરી કિનારેસે એક આદમી દોળતા હુવા આયા ઔર ઉસ્ને કહા "એ કૌમ તુમ અલ્લાહકે રસૂલોંકી પૈવીં કરો. ઉન્કી પૈવીં કરો જો તુમસે અપની નેક હિદાયત પર કોઈ ઉજરત તલબ નહીં કરતે ઔર મુજે કયા બાત માનેઅ હે કે મૈં સિર્ફ અપને પૈદા કરનેવાલે હી કી પરસ્તિશ ન કરું, ઉસ્કી પરસ્તિશ જિસ્કી જાનિબ હમ તુમકો લોટ જાના હે. કયા મૈં ઉસ ઝાતે વાહિદકે સિવાએ બાતિલ મા'બૂદોંકો અલ્લાહ બના લૂં ? કે અગર રહમાન મુઝકો કોઈ નુકસાન પહુંચાના ચાહે તો ઈન બાતિલ મા'બૂદોંકી ન કુછ સિફારિશ ચલ સકે ઔર ન વહ ઈસ મઝર્રતસે બચા સકે, મૈં અગર ઐસા કરૂં તો ખુલા ગુમ્રાહ હૂં. બેશક મૈં તો અપને ઔર તુમ્હારે પરવરદિગાર પર ઈમાન લે આયા. તુમ ખૂબ કાન લગા કર સુન લો તબ ઉસ્કો હમારી જાનિબસે કહા ગયા જન્નતમેં ડરે બગૈર દાખિલ હો જાઓ. ઉસ્ને કહા કાશ કે મેરી કૌમ જાન લેતી કે મેરે પરવરદિગારને મુઝે મગ્ફિરતકા કૈસા અછ્છા તોહફા દિયા ઔર મુઝકો ઈન લોગોંમેં શામિલ કર લિયા જિન્કો ઉસ્ને એજાઝો ઈકરામસે નવાઝા હે ઔર હમને ઉસ્કી મૌતકે બા'દ ઉસ્કી કૌમ પર આસ્માનસે કોઈ લશ્કર સઝા દેનેકે લિએ નહીં ઉતારા ઔર હમકો ઐસા કરનેકી કતઅન ઝરૂરત

નહીં થી (ઉન્કી સઝાકે લિએ) ઔર કુછ નહીં થા મગર એક હોલનાક ચીખ પસ વહ વહીં બુઝ કર રહ ગએ (યા'ની હલાક હો ગએ)" [૩૬/ ૧૩ તા ૨૯]

મુફસ્સિરીન ઔર અરબાબે સિરત ઈસ વાકિએકે ઝમાને ઔર તફસીલાતમેં ઈસ દર્જે મશ્કૂક ઔર મુતરદ્દદ નઝર આતે હેં કે ઉન્કે બયાનાત ઔર રિવાયાતસે વાકિએકી તઅય્યુન નામુમ્કિન હો જાતી હે ઈસ લિએ હમ યહી કહ સકતે હે કુર્આને અઝીઝને અપને મકસદે અઝીમ "મવ્ઈઝતો ઈબ્રત"કે પેશે નઝર જિસ કદર બયાન કિયા હે વહ એક સાહિબે બસીરતકે લિએ કાફી વ શાફી હે. અલ્લાહકી ઈસ સરઝમીન પર હક્કો બાતિલકે જહાં બહુતસે વાકિઆત હો ગુઝરે હેં ઔર ઉસ્કી પીરે ફલક (પુરાને ઝમાને)મેં ઈસ સિલ્સિલેમેં જિત્ને વર્ક ભી ઉલ્ટે હેં ઉન્મેં યહ વાકિઆ ભી ઉસી આસ્માનકે નીચે ઔર ઈસી સરઝમીનસે ઉપર હો ગુઝરા હે. બસ્તી, નેક મર્દ ઔર મુકદ્દસ રસૂલોંકે નામ મા'લૂમ હૂએ તબ ઔર ન હૂએ તબ નફ્સ વાકિએ પર ઈન બાતોંકા કોઈ અષર નહીં પળતા ક્યૂંકે તારીખકે જિન ઔરાકને નૂહ અલય્હિસ્સલામ ઔર કૌમે નૂહ અલય્હિસ્સલામ, હૂદ ઔર આદ, સાલેહ અલય્હિસ્સલામ ઔર ષમૂદ, ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ, લૂત અલય્હિસ્સલામ ઔર કૌમે લૂત, મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર ફિરઔન, ઈસા અલય્હિસ્સલામ ઔર બની ઈસ્રાઈલકે હક્કો બાતિલકી જંગકે તફસીરી હાલાત વ વાકિઆતકો અપને સીનેમેં આજ તક મહફૂઝ રખ્ખા હે ઉસ્મેં અગર ઈસ વાકિએકા ભી ઈઝાફા હો જાએ જિસ્કા મુખ્તસરો મુજમલ ઝિક્ર કુર્આને અઝીઝને કિયા હે તો કોનસી હૈરતકી બાત ઔર તઅજ્જુબકા મુકામ હે.

વાકિએકા હાસિલ યહી તો હે કે ચંદ મુકદ્દસ પૈગમ્બરોંને એક બેરાહ રવ ગુમ્રાહ મખ્લૂકકો સીધા રાસ્તા દિખાનેકી કોશિશ કી ઔર ઉસ્ને ઉન્કી બાત માનનેસે ઈન્કાર કર દિયા, હત્તા કે ખુદા રસીદા હાદિયોં (બુઝુર્ગ ઔર રાસ્તા બતલાનેવાલે) કો કત્લ કર દેનેસે ભી બાઝ ન રહે તો ઈસ કિસ્મકે વાકિઆતકો તારીખને સિર્ફ બની ઈસ્રાઈલ હી મેં ઈત્ની બાર દોહરાયા હે કે તારીખ અકવામો મિલલ (કૌમોં મિલ્લત)કા હક આગાહ (હક જાનનેવાલા) એક લમ્હેકે લિએ ભી ઉસ્કે મુતઅલ્લિક તરદ્દુદ નહીં કર સકતા.

વાકિએસે મુતઅલ્લિક અકવાલ :

ઈબ્ને ઈસ્હાક બરિવાયત કઅબે અહબાર, વહબ બિન મુનબ્બહ વ

અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ નકલ કરતે હૈં કે યહ વાકિઆ શહર ઈન્તાકિયા (શામ)કા હે ઈસ શહરકે લોગ બુત પરસ્ત થે ઔર ઉન્કે બાદશાહકા નામ અન્તખીસ બિન અન્તખીસ. અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કી હિદાયતકે લિએ તીન પૈગમ્બરોં સાદિક, સદૂક ઔર સલૂમકો ભેજા ઔર શહરકી આખરી સિમ્તસે જો નેક મર્દ ઉન્કી તાઈદકે લિએ આયા ઉસ્કા નામ હબીબ થા. ફિર કોઈ કહતા હે કે યહ આબીદો ઝાહિદ ઔર મુર્તાઝ થા ઔર શહરકે કિનારે ઈબાદતમેં મસ્રૂફ રહતા થા ઔર કિસીકા કોલ હે કે વહ રેશ્મી યા સૂતી કપળા બુનનેકા કામ કરતા થા ઔર સાહિબે સદકાતો ખૈરાત થા. ગર્ઝ ઉન્કે નઝદીક યહ વાકિઆ હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનેકા હે ઔર શહર ઈન્તાકિયા હી કા વાકિઆ હે. વાકિએકી દીગર જૂઝઈ તફસીલાત કુછ ભી હો વહ ઉસ્કે મકસદે ઉઝમાકો પુરા કરતા હે ઔર અરબાબે બસીરતકો ઈબ્રતકી દાવત દેતા હે.

મવ્ઈઝત :

૧. અહલે બાતિલ (ગલત લોગોંકે)કા હમેશાસે યહ અકીદા રહા હે કે અલ્લાહકા પૈગમ્બર ઈન્સાન નહીં હોના ચાહિએ બલ્કે કિસી "ઈસ દુન્યામેં ઈન્સાનસે બળ્હા હુવા" હસ્તીકો રસૂલુલ્લાહ હોના ચાહિએ. ઈસ અકીદેકી બુન્યાદ હી બેવકૂફી પર બની હે ઈસ લિએ કે જબ દુન્યામેં ઈન્સાન બસ રહે હૈં તો ફિર ઉન્કી હિદાયતકે લિએ ભી રસૂલ ઔર પૈગમ્બર ઈન્સાન હી હોના ચાહિએ, ન કે ફરિશ્તા.

૨. જહાં શર ફસાદ ઔર ગુમ્રાહીકે જરાષીમ બકષ્રત મૌજૂદ હોતે હૈં વહાં ખૈરો સઆદતકી ભી કોઈ રૂહ નિકલ આતી હે ઔર વહ કલિમએ હકકી તાઈદમેં જાન કી બાઝી લગા દેતી હે.

૩. હક જૂં જૂં અપની સદાકતકો જલ્વાઘર કરતા જાતા હે બાતેં ઉસી દર્જા મુશ્તઅલ હોતા જાતા હે ઔર દલાઈલકી જગહ જંગો જદલ પર આમાદા હો જાતા હે મગર હકકે પરસ્તાર ઉસ્કી પર્વાહ ન કરતે હૂએ હક પર જાન કુર્બાન કર દેતે હૈં.

خدا رحمت کند ایں عاشقان پاک طینت را

હઝરત લુકમાન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ

લુકમાન :

લુકમાન યા હકીમ લુકમાન અહલે અરબકે યહાં એક મશ્હૂર શખ્સિયત હે લેકિન ઉન્કે હાલાત ઔર ઝિંદગીસે મુતઅલ્લિક તફસીલાતસે મુતઅલ્લિક સિર્ફ ઈત્ના હી ઈત્તિફાક હે કે વહ બહુત બળે દાના (હકીમ) થે ઔર ઉન્કે હકીમાના અક્વાલ સહીફએ લુકમાનકે નામસે ઉન્કે દરમિયાન મઆરૂફો મશ્હૂર થેં ઔર ઉન્સે મુતઅલ્લિક દીગર ઉમૂરમેં મુતઝાદ આરા (અલગ રાઈ) પાઈ જાતી હે.

કુર્આને અઝીઝ ઔર હઝરત લુકમાન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ :

હઝરત લુકમાન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા ઝિક્ર કુર્આને અઝીઝને ભી કિયા હે ઔર કુર્આનકી એક સૂરતકા નામ ઉસી તકરીરસે સૂરએ લુકમાન હે ઔર અગર્ચે ઉસ્ને અપને પેશે નઝર મકસદકી ખાતિર ઉન્કે નસબો ખાનદાનકે બહષમેં જાના પસંદ નહીં કિયા તાહમ ઉન્કે હકીમાના મકાલાત (બાતોં)કા જિસ અંદાઝમેં ઝિક્ર કિયા હે ઉસ્સે લુકમાન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી શખ્સિયત પર એક હદ તક રોશ્ની ઝરૂર પળતી હે. ઈસ લિએ મુનાસિબ હે કે ઈસ્કો બયાન કરનેકે બા'દ યહ ફેસ્લા કિયા જાએ કે મસ્તૂરા બાલા હર દો રાયોમેંસે કોનસી રાઈ સહીહ યા કરીને કયાસ હે.

તર્જમા : "ઔર બિલાશુબા હમને લુકમાનકો હિકમત અતા કી (ઔર કહા કે) અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરો પસ જો શખ્સ ઉસ્કા શુક્ર અદા કરતા હે. વહ અપને નફ્સકે ફાઈદેકે લિએ કરતા હે ઔર જો કુફ્ર કરતા હે તો અલ્લાહ બેપર્વાહ હે, હમ્દકે માલિક હે ઔર જિસ વક્ત લુકમાનને અપને બેટેસે નસીહત કરતે હૂએ કહા એ મેરે બેટે અલ્લાહકા શરીક ન ઠહરા. બેશક શિર્ક બહુત બળા ઝુલ્મ હે ઔર હમને હુકમ કિયા ઈન્સાનકો ઉસ્કે માં બાપકે બારેમેં કે ઉઠાતી હે ઉસ્કો ઉસ્કી માં તકલીફ ઔર તકલીફ ઝેલ કર ઔર દો બરસકે અંદર દૂધ પિલાતે રહના યહ કે મેરા શુક્રગુઝાર બન ઔર અપને વાલિદૈનકા શુક્રગુઝાર હો

આખિર મેરી હી જાનિબ લોટના હે ઔર તેરે માં બાપ તુઝ પર સખ્તી કરે ઈસ બારેમેં કે મેરા શરીક ઠહરા કે જિસ્કે મુતઅલ્લિક વહ નાદાની ઔર જહાલતમેં હે તો ઉસ્મેં ઉન દોનોંકી પૈર્વી ન કર ઔર દુન્યવી ઝિંદગીમેં ઉન્કે સાથ અછ્છા બર્તાવ કર ઔર પૈર્વી ઉસ શખ્સકી કર કે જો સિર્ફ મેરી હી જાનિબ રૂજૂઅ કરતા હે. ફિર મેરી હી જાનિબ તુમ સબકો લોટના હે પસ મેં ઉસ વક્ત તુમકો તુમ્હારે કિએ કી ખબર દૂંગા એ મેરે બેટે બિલાશુબા અગર રાઈકે દાનેકે બરાબર ભી કોઈ ચીઝ છોટી હોતી હે ઔર વહ પથ્થરકે અંદર યહ આસ્માનોં યા ઝમીનોંમેં કહીં ભી હો અલ્લાહ ઉસ્કો લે આતા હે. બેશક અલ્લાહ દકીક મુશાહદા (બારિક દેખનેવાલા) કરનેવાલા ખબરદાર રહે એ મેરે બેટે કાઈમ કર નમાઝકો ઔર હુક્મ કર ભલાઈકા ઔર બુરાઈસે મના કર ઔર જો તુઝ પર પળે ઉસ પર સબ્ર કર બિલાશુબા યહ અઝાઈમ ઉમૂર (પુખ્તગીવાલે કામોં)મેંસે હે ઔર તૂ અપને રૂખસારોંકો લોગોંસે (તકબ્બુરકે રાસ્તે) ન ફેર ઔર ઝમીન પર ઈતરા કર ન ચલ બેશુબા અલ્લાહ તઆલા ઈસી તકબ્બુર ઔર શેખી (બળી બળી બાતેં) કરનેવાલોંકો દોસ્ત નહીં રખતા ઔર અપની ચાલમેં મયાનારવી ઈખ્તિયાર કરો ઔર અપની આવાઝકો નરમો પસ્ત કર. બેશુબા ગધેકી આવાઝ બહુત હી નાપસંદીદા આવાઝ હે.'' [૩૧/ ૧૪ તા ૧૯]

ઈન આયાતમેં લુકમાનને અપને બેટેકો જો નસાએહ (નસીહતેં) કી હે ઔર હિકમત દાનાઈકી બાતેં બતાઈ હે ઉન્મેં ઉન બાતોં પર ભી ઝોર દિયા હે કે :–

૧. લોગોંકે સાથ હુસ્ને અખ્લાકકે સાથ પેશ આના ચાહિએ. યહ ન હો કે ઘમંડકી વજહસે મુંહ મોળ લિયા જાએ.

૨. ઔર ન અલ્લાહકી ઝમીન પર અકળ કર ચલો, યહ મેં ઈસ લિએ કહ રહા હૂં કે અલ્લાહ તઆલા મગ્રૂર ઔર અકળનેવાલેકો પસંદ નહીં કરતા.

૩. હમેશા રફતારમેં મુતવાઝઆના મિયાનારવી (દરમિયાની ચાલ) કાઈમ રહની ચાહિએ.

૪. ઔર આવાઝકો ગુફતગૂમેં નરમ રખ્ખો ઈસ લિએ કે ચીખના ચિલ્લાના ઈન્સાનોંકા કામ નહીં હે. અગર કરખ્ત (કળવી) ઔર બેવજહ (કિસી સબબકે બગૈર) બુલંદ આવાઝ પસંદીદા ચીઝ હોતી તો ગધેકી આવાઝ કાબિલે સતાઈશ (તારીફકે કાબિલ) સમઝી જાતી હાલાંકે ઉસ્કી આવાઝ બદતરીન આવાઝ

શુમાર હોતી હે.

નુબુવ્વત યા હિકમત :

અગર્ચે એક રિવાયતમેં યહ કહા ગયા હે કે હઝરત લુકમાન અલયહિસ્સલામ નબી થે લેકિન કુર્આને અઝીઝકા ઉસ્લૂબે બયાન ઉસ્કી મુવાફકત નહીં કરતા ઔર કિસી એક જુમ્લેમેં ભી ઐસા ઈશારા નહીં પાયા જાતા કે જો ઉન્કી "નુબુવ્વત" પર દલાલત કરતા હો. ઈસ લિએ જમહૂરકી રાઈ યહ હે કે લુકમાન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ અલ્લાહકે વલી ઔર હકીમો દાના થે.

ચંદ અહમ તફસીરી નિકાત :

૧. હઝરત લુકમાન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને અપને બેટેકો સબસે પહલે જો અહમ નસીહત કી વહ અલ્લાહકે સાથ શિર્કસે બચના ઔર તૌહીદકો લાઝિમ પકડના હે. ઉન્હોંને શિર્કકો ઝુલ્મે અઝીમ ફર્માયા દરઅસલ "દીને હક"મેં યહી વહ હકીકત હે જો "હનીફ"કો "મુશ્રિક"સે મુમતાઝ કરતી હે ઔર શિર્ક હી ઐસા ગુનાહ હે જો કિસી હાલતમેં કાબિલે બખ્શિશ નહીં મગર યહ કે ઉસ્સે તાઈબ હો જાએ.

૨. સૂરએ લુકમાન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમેં.واذ قال لقمان لابنه સે "લઝુલ્મુન અઝીમ" તક ઔર ફિર "યા બુનય્ય"સે 'લસવ્તુલ્હમીર' તક હઝરત લુકમાન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે મકાલાત બયાન કિએ ગએ હેં ઔર દરમિયાનમેં. ووصينا الانسان સે. انبئكم بما كنتم تعملون તક જુમ્લા મુઅતરઝાકે તૌર પર અલ્લાહ તઆલાકા ઈર્શાદ મુબારક હે. ઉસ્કે લિએ વજહ મુનાસિબ યહ હે કે જબ કુર્આનને એક ઐસે વાકિએકા ઝિક્ર કિયા જિસ્મેં બાપને બેટેકો પંદો નસાએહ કિએ હેં તો અલ્લાહ તઆલાને ઉમ્મતે મર્હૂમાકો યહ નસીહત કરના ઝરૂરી સમઝા કે જબ બાપ ઔર માંકી મુહબ્બતકા યહ આલમ હે કે વહ દુન્યવી ઔર ઉખ્રવી કિસી મુઆમ્લેમેં ભી ઔલાદકે લિએ અઝ બસ ઝરૂરી હે કે વહ અલ્લાહકી સહીહ ઔર હકીકી મા'રિફતકે બા'દ સબસે ઝિયાદા વાલિદૈનકી ખિદમત ઔર ઉન્કી રઝાજૂઈકો મકદ્દમ સમઝે હત્તા કે અગર વાલિદૈન કાફિરો મુશ્રિક હો તબ ભી ઉસ્કા ફર્ઝ હે કે ઉન્કી ખિદમત ઔર ઉન્કે સાથ હુસ્ને સુલૂક, તવાઝોઅ ઔર નિયાઝમંદીકો હાથસે ન જાને દે. અલબત્તા

અગર વહ દીને હકસે મુંમ મોળે ઔર શિર્કકે ઈખ્તિયાર પર ઈસ્રાર કરેં તો ઉસ્કો કબૂલ ન કરેં ઈસ લિએ કે અલ્લાહકી નાફર્માનીમેં કિસીકી ઈતાઅત ભી દુરૂસ્ત નહીં હે. ચુનાંચે ઈર્શાદે નબવી હે 'ખાલિકકી નાફર્માનીમેં મખ્લૂકકી કોઈ ફર્માબર્દારી નહીં' લેકિન ઈસ મુકાલમેમેં ભી અપને ઈન્કારકે વકત નર્મી ઔર હુસ્ને ખિતાબતકો ન છોળે ઔર દુરૂશ્ત (બદ) કલામી ઈખ્તિયાર ન કરે.

૩. સૂરએ લુકમાન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમેં જો નસીહતેં મઝકૂર હે ઉન્મેં અછ્છે અખ્લાક ઔર તવાઝૂકી તર્ગીબ ઔર તકબ્બુર, શેખી ઔર બુરે અખ્લાક જો મઝમ્મત (બુરાઈ) કી ગઈ હે. હઝરત લુકમાન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને અછ્છી બાતોંકે હુકમ કરને ઔર બૂરી બાતોંકો રોકનેમેં ઈન બાતોંકો ખુસૂસિયતકે સાથ ઈસ લિએ ઈન્તિખાબ ફર્માયા હે કે કાઈનાતમેં જિસ કદર ભી ભલાઈ ઔર બુરાઈ પેશ આતી હે ઉન સબકી જળ ઔર બુન્યાદ યહી ઉમૂર હે ચુનાંચે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ભી ઉમ્મતે મર્હૂમાકો ઈન ઉમૂરકી અહમિયત પર બહુત ઝિયાદા તવજ્જુહ દિલાઈ હે.

૪. હઝરત લુકમાન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ દુરૂશ્ત ઔર કર્ખત આવાઝસે બાત ચીત કરનેકો ભી મના ફર્માયા હે ઈસ લિએ કે નરમ ગુફતગૂ હુસ્ને ખુલ્કકા શો'બા ઔર દુરૂશ્ત (સખ્ત) ઔર કરખ્ત (કળવા) લેહજા બદખુલ્કીકા જુઝ હે ઔર ઈસ બીના પર ઈસ તર્ઝે ગુફતગૂકો "સૌતે હિમાર (ગધેકી આવાઝ)"સે મુશાબેહ બતાયા ગયા હે.

૫. હઝરત લુકમાન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને અપને બેટેકો જો નસાએઅ કી હે ઉસ્મેં યહ ભી કહા હે કે ઝમીન પર અકળ કર ન ચલો. ઈસ મઝમૂનકો કુર્આને અઝીઝને સૂરએ બની ઈસ્રાઈલકી એક આયતમેં અજીબ અંદાઝસે બયાન કિયા હે :–

"ઔર ઝમીન પર ઈતરાતા હુવા ન ચલો તૂ અપને ઈસ અંદાઝે રફતારસે ન ઝમીનકો ફાળ સકેગા ઔર ન પહાળોંકી ચોટિયોં તક તવીલ હો જાએગા."

ઔર ઉસ્કે બરઅક્સ મુતવાઝે ઔર અખ્લાક ઈન્સાનોંકી યહ કૈફિયત હે કે :–

તર્જમા : "ઔર જો રહમાનકે બંદે (યા'ની હુકમબર્દાર બંદે) હે વહ ઝમીન પર વકાર ઔર તવાઝુકે સાથ ચલતે હેં ઔર જબ ઉન્સે જાહિલ લોગ મુખાતિબ હોતે હે તો વહ (જહાલતસે બચનેકે લિએ) સલામ કહ કર અલગ હો જાતે

હૈ." [૨૫/ ૬૩]

હિકમતે લુકમાન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ :

ગુઝિશ્તા લકીરોંમેં યહ ઝિક્ર આ ચુકા હે કે અરબમેં હિકમતે લુકમાનકા કાફી ચર્ચા થા ઔર વહ અકષર મજાલીસમેં ઉન્કે હકીમાના અકવાલકો નકલ કરતે રહતે થે ચુનાંચે તાબઈન, સહાબા રિઝવાનુલ્લાહુ અજમઈન બલ્કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમસે ભી ઈસ સિલ્સિલેકે બા'ઝ અકવાલ મન્કૂલ હે ઔર ઉન્મેંસે ચંદ હસ્બે ઝેલ હેં :–

૧. હિકમતો દાનાઈ મુફલિસકો બાદશાહ બના દેતી હે.

૨. જબ કિસી મજલિસમેં દાખિલ હો તો અવ્વલ સલામ કરો. ફિર એક જાનિબ બેઠ જાઓ ઔર જબ તક અહલે મજલિસકી ગુફતગૂ ન સુન લો, ખૂદ ગુફતગૂ શુરૂઅ ન કરો. પસ અગર વહ અલ્લાહકે ઝિક્રમેં મશ્ગૂલ હો તો તુમ ભી ઉસ્મેંસે અપના હિસ્સા લે લો ઔર અગર વહ ફુઝૂલિયાતમેં મશ્ગૂલ હો તો વહાંસે અલાહિદા હો જાઓ ઔર દૂસ્રી કિસી ઉમ્દા મજલિસકો હાસિલ કરો.

૩. અલ્લાહ તઆલા જબ કિસીકો અમાનતદાર બનાએ તો અમીનકા ફર્ઝ હે કે ઈસ અમાનતકી હિફાઝત કરે.

૪. એ બેટે અલ્લાહસે ડર ઔર રિયાકારીસે અલ્લાહકે ડરકા મુઝાહરા ન કર કે લોગ ઈસ વજહસે તેરી ઈઝ્ઝત કરે ઔર તેરા દિલ હકીકતન ગુનેહગાર હે.

૫. એ બેટે જાહિલસે દોસ્તી ન કર કે વહ યહ સમઝને લગે કે તુઝકો ઉસ્કી જાહિલાના બાતેં પસંદ હે ઔર દાના (અકલમંદ)કે ગુસ્સેકો બેપર્વાહીમેં ન ટાલો કે કહીં વહ તુઝસે જુદાઈ ઈખ્તિયાર ન કર લે.

૬. વાઝેહ રહે કે દાનાઓંકી ઝુબાનમેં અલ્લાહકી તાકત હોતી હે ઉન્મેંસે કોઈ કુછ નહીં બોલતા મગર યહ કે ઈસ બાતકો અલ્લાહ તઆલા ઈસી તરહ કરના ચાહતા હો.

૭. એ બેટે ખામોશીમેં કભી નદામત ઉઠાની નહીં પળતી ઔર અગર કલામ ચાંદી હે તો સુકૂત (ખામોશી) સોના હે.

૮. બેટા ગેઝો ગઝબ (ગુસ્સે)સે બચો ઈસ લિએ શિદતે ગઝબ દાનાકે કલ્બકો મુર્દા બના દેતી હે.

૯. બેટા ખૂશ કલામ બનો, ખૂશમિઝાજી ઈખ્તિયાર કરો તબ તુમ લોગોંકી

નઝરોંમેં ઉસ શખ્સસે ભી ઝિયાદા મહબૂબ હો જાઓગે જો હર વક્ત ઉસ્કો દાદો દહિશ (હદિયા) કરતા રહતા હે.

૧૦. નરમખૂઈ (નરમ આદત) દાનાઈકી જળ હે.

૧૧. જો બોઓગે વહી કાટોગે.

૧૨. અપને ઔર અપને વાલિદકે દોસ્તકો મહબૂબ રખ્ખો.

૧૩. કિસીને લુકમાન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે દરયાફ્ત કિયા સબસે ઝિયાદા સાબિર (સબ્ર કરનેવાલા) કોન શખ્સ હે ? કહા જિસ્કે સબ્રકે પીછે ઈઝા ન હો, ફિર દરયાફત કિયા સબસે બળા આલિમ કોન હે ? જવાબ દિયા જો દૂસ્રોંકે ઈલ્મકે ઝરીએ અપને ઈલ્મમેં ઈઝાફા કરતા રહે, ફિર સવાલ કિયા સબસે બેહતર આદમી કોનસા હે ? ફર્માયા "ગની" સાઈલને ફિર કહા ગનીસે માલદાર મુરાદ હે ? જવાબમેં કહા નહીં, બલ્કે ગની વહ હે જો અપને અંદર ખૈરકી તલાશ કરે તો મૌજૂદ પાએ વર્ના ખૂદકો દૂસ્રોંસે મુસ્તગ્ની રખ્ખે.

૧૪. કિસીને દરયાફત કિયા બદતરીન ઈન્સાન કોનસા હે ? ફર્માયા જો ઉસ્કી પર્વાહ ન કરે લોગ ઉસે બુરાઈ કરતા દેખ કર બુરા સમઝેંગે.

૧૫. બેટા તેરે દસ્તરખ્વાન પર હમેશા નેકોકારોંકા ઈજતિમા રહે તો બેહતર હે ઔર મશ્વરા સિર્ફ ઉલમાએ હક હી સે લેના.

મવાઈઝ :

૧. ઈન્સાન અગર નબીએ માસૂમ ઔર પૈગમ્બર ભી ન હો મગર હિકમતો દાનાઈસે મુશર્રફ હો તબ ભી અલ્લાહકે નઝદીક ઉસ્કા મર્તબા અઝીમુશ્શાન હે ઈસ લિએ હઝરત લુકમાન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો યહ ઈઝ્ઝત મિલી કે અલ્લાહ તઆલાને કુર્આને અઝીઝમેં ઉન્કી ષનાઓ તોસીફ ફર્માઈ ઔર ઉમ્મતે મર્હુમાકે લિએ ઉન્કી બાઝ ઉન નસાએહ ઔર વસાયા (વસિય્યતોં) કો નકલ ફર્માયા જો ઉન્હોંને અપને બેટેકો કી થી હત્તાકે કુર્આનકી એક સૂરત ઉન્કે નામસે મન્સૂબ હૂઈ.

૨. અલ્લાહકે સાથ શિર્ક તમામ ભલાઈયોંકો મિટા કર ઈન્સાનકો અલ્લાહકે સામને ખાલી હાથ લે જાતા હે ઈસ લિએ હમેશા ઉસ્સે પર્હેઝ લાઝિમ હે.

શિર્કે જલી (અલ્લાહકે સાથ ખુલા શિર્ક કરને)કી તરહ શિર્કે ખફી ભી આમાલે ઈન્સાનીકો ઈસ તરહ ખા લેતા હે જિસ તરહ આગ લકળીકો ખા લેતી હે ઔર શિર્કે ખફીમેં રિયા, નુમાઈશ ઔર સોહરત પંસદી ખુસૂસિયતસે કાબિલે

ઝિક્ર હે.

૩. વાલિદૈનકે સાથ હુસ્ને સુલૂક ઔર ઉન્કી અઝમતકો ઈસ્લામમેં ઈસ દર્જા અહમિયત હાસિલ હે કે કુર્આને અઝીઝને ઉન્કો રબ્બે મજાઝી કહા હે ઔર ઉન્કી ખિદમત ઔર ઉન્કે સામને સરનિયાઝ ઝુકા દેનેસે વાલિદૈનકે ઈસ્લામો કુફ્ર દોનોં હાલતોંમેં ઝરૂરી કરાર દિયા હે ઔર ઉસી અહમિયતકે પેશે નઝર જગહ જગહ અપને હક યા'ની તોહિદ બિલ્લાહકે સાથ સાથ વાલિદૈનકા ઝિક્ર કિયા ઔર ઉન્કો તમામ હુકૂક પર મુકદ્દમ રખ્ખા. (સૂરએ બની ઈસ્રાઈલકી આયાત ૨૩, ૨૪) ઔર વાલિદૈનકે સાથ હુસ્ને સુલૂકસે મુતઅલ્લિક અહાદીષ તો બહુત કષ્રતસે મૌજૂદ હે હત્તા કે યહ કહા ગયા હે કે :–

"જન્નત માંકે કદમોંકે નીચે હૈં" [નસાઈ]

અસ્હાબે સબ્ત

સબ્ત ઔર ઉસ્કી હુર્મત :

હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામને અપની ઉમ્મતમેં ઈબાદતે ઈલાહીકે લિએ હફતેકે સાત દિનોંમેંસે જુમ્આકા દિન મુકર્રર ફર્માયા થા, હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનેમેં યહૂદ, બની ઈસ્રાઈલને અપની રિવાયતકી કજરવીકી બિના પર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામસે યહ ઈસ્રાર કિયા કે ઉન્કે લિએ હફતા (શનીચર)કા દિન ઈબાદતો બર્કતકા દિન મુકર્રર કર દિયા જાએ.

હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને પહલે તો ઉન્કો હિદાયત કી કે વહ અપને ગલત ઈસ્રારસે બાઝ આ જાએં ઔર મિલ્લતે ઈબ્રાહીમીકે ઈસ ઈમ્તિયાઝકો જો અલ્લાહકે નઝદીક પસંદીદા વ મકબૂલ હે, હાથસે ઝાએઅ ન હોને દે લેકિન જબ ઉન્કા ઈસ્રાર હદસે મુતજાવિઝ (પાર) હો ગયા તો વહીએ ઈલાહીને મૂસા અલય્હિસ્સલામકો યહ ખબર દી કે અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કે નામુનાસિબ ઈસ્રારકે નતીજેમેં જુમ્આકી સઆદતો બર્કતકો ઉન્સે વાપસ લે લિયા ઔર ઉન્કે મુતાલબેકો મંઝૂર કરતે હૂએ ઉન્કે લિએ હફતા (શનીચર)કો જુમ્આકા કાઈમ મુકામ બનાએ દેતા હે. લિહાઝા અબ આપ ઉન્કો ખબર કર દૈં કે વહ અપને ઈસ મત્લૂબા દિનકી અઝમતકા પાસો લિહાઝ કરેં ઔર ઉસ્કી હુર્મતકો કાઈમ રખ્ખે હમ ઉસ દિનમેં ઉન્કે લિએ ખરીદો ફરોખ્ત, ઝિરાઅતો તિજારત વ શિકારકો હરામ કરતે ઔર ઉસ્કો સિર્ફ ઈબાદતકે લિએ મખ્સૂસ કિએ દેતે હૈં.

કુર્આને અઝીઝને ભી મુખ્તસર અલ્ફાઝમેં ઈસ ઈખ્તિલાફકા ઝિક્ર કિયા હે જો ઉન્હોંને હફતેમેં ઈબાદતકે લિએ એક દિન મખ્સૂસ કરનેકે મુતઅલ્લિક અપને પૈગમ્બર (મૂસા અલયહિસ્સલામ)કે સાથ કિયા થા.

તર્જમા : "બેશક સબ્તકા દિન ઉન લોગોંકે લિએ (ઈબાદતકા દિન) મુકર્રર કિયા ગયા જો ઉસ્કે મુતઅલ્લિક ઝગળા કરતે થે ઔર યકીનન તેરા રબ ઝરૂર કયામતકે દિન ઉન્કે દરમિયાન ફેસ્લા કર દેગા કે જિસ્કે મુતઅલ્લિક વહ ઈખ્તિલાફ કરતે થે ઉસ્મેં હક ક્યા થા ઔર બાતિલ ક્યા !" [૧૬/ ૧૨૪]

ચુનાંચે મૂસા અલયહિસ્સલામને "સબ્ત" મુકર્રર કરનેકે મુતઅલ્લિક બની ઈસ્રાઈલસે અહદે મીષાક લિયા :–

તર્જમા : "ઔર હમને ઈન (બની ઈસ્રાઈલ)સે કહા : સબ્ત (હફતા)કે બારેમેં હદસે ન ગુઝરના ઔર ખિલાફવર્ઝી ન કરના ઔર હમને ઉન્સે ઉસ્કે મુતઅલ્લિક બહુત સખ્ત કિસ્મકા અહદો પૈમાન લિયા." [૪/ ૧૪૫]

વાકિએકી તફસીલાત :

હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામકે ઝમાના મુબારકસે અર્સએ દરાઝકે બા'દ બની ઈસ્રાઈલકી એક જમાઅત બહરે કુલ્ઝુમકે કિનારે આબાદ હો ગઈ થી મછલી ઉન્કા કુદરતી શિકાર થી ઔર મહબૂબ મશ્ગલા બની. ઉસ્કી ખરીદો ફરોખ્તકા કારોબાર કરતે થે યહ લોગ હફતેકે છે દિન મછલીકા શિકાર ખેલતે ઔર સબ્તકા રોઝ ઈબાદતે ઈલાહીમેં સર્ફ કરતે ઈસ લિએ કુદરતી તૌર પર મછલિયાં છે રોઝ જાન બચાનેકે ખાતિર પાનીકે તહમેં પોશિદા રહતી ઔર સબ્તકે રોઝ પાનીકી સતહ પર તૈરતી નઝર આતી થી. સાથ હી અલ્લાહ તઆલાને ઈસ તરીકેસે આઝમાયા ઔર ઉન્કી કુવ્વતે ઈમાનીકા ઈમ્તિહાન લિયા હત્તા કે સબ્તકે અલાવા હફતેકે બાકી દિનોંમેં મછલિયોંકા હાસિલ હોના મુશ્કિલતર હો ગયા ઔર છે દિન યહ કૈફિયત રહને લગી કે ગોયા કુલ્ઝુમમેં મછલીકા નામો નિશાન બાકી નહીં રહા મગર સબ્તકે રોઝ વહ ઈસ કષ્રતસે પાની પર તૈરતી નઝર આતી કે જાલ ઔર કાંટેકે બગૈર હાથોંસે બાઆસાની ગિરફ્તમેં આ સકતી થી.

કુછ દિનોં તક તો યહૂદ ઈસ હાલતકો સબ્ર આઝમા તરીકે પર દેખતે રહે. આખિર ન રહ સકે ઔર ઉન્મેંસે બા'ઝ બા'ઝને ખુફિયા તરીકોંસે ઐસે હીલે ઈજાદ કર લિએ કે જિસ્સે યહ ભી ઝાહિર ન હો સકે કે વહ સબતકે અહકામ કી

ખિલાફ વર્ઝી કર રહે હૈં ઔર સબતકે દિન મછલિયોંકી કષરતે આમદસે ભી ફાઈદા ઉઠાલેં.

ચુનાંચે બા'ઝ તો યહ કરતે કે જુમ્આકી શામકો કુલ્ઝુમકે કરીબ ગળ્હે ખોદ લેતે ઔર દરિયાસે ઈન ગળ્હોં તક નહરકી તરહ એક ગોલ નિકાલ લેતે ઔર જબ સબતકે રોઝ સતહે આબ પર મછલિયાં તેરને લગતીં તો વહ દરિયાકે પાનીકો ખોલ દેતે તાકે પાની ગળ્હોંમેં ચલા જાએ ઔર ઈસ તરહ મછલિયાં ભી પાનીકે બહાવસે ઉન્મેં ચલી જાએં ઔર જબ સબતકા દિન ગુઝર જાતા તો યકશમ્બા (ઈતવાર)કી સુબહકો ઉન મછલિયોંકો ગળ્હોંમેંસે નિકાલ કર કામમેં લાતે.

ઔર બા'ઝ યહ કરતે કે જુમ્આકે રોઝ દરિયામેં જાલ ઔર કાંટે લગા આતે તાકે સબતકે રોઝ ઉન્મેં મછલિયાં ફંસ જાએં ઔર ઈતવારકી સુબહકો ઉન જાલોં ઔર કાંટોંમેં ગિરફતાર મછલિયોંકો પકળ લાતે ઔર યહ સબ અપની ઈન તરકીબોં પર બેહદ મસ્રૂર (ખુશ) નઝર આતે થે, ચુનાંચે જબ ઉન્કે ઉલમાએ હક ઔર મુખ્લિસીને ઉમ્મતને ઉન્કો ઈસ હરકતસે રોકા તો ઉન્હોંને એ'તિરાઝ કરનેવાલોકો યહ જવાબ દિયા કે અલ્લાહકા હુક્મ યહ હે કે સબતકે દિન શિકાર ન કરો, લિહાઝા હમ ઉસ્કી તા'મીલમેં સબતકે દિન શિકાર નહીં કરતે બલ્કે ઈતવારકે રોઝ કરતે હૈં બાકી યહ તરકીબેં મના' નહીં હૈં ઔર અગર્ચે ઉન્કા દિલ ઔર ઝમીર મલામત કરતા થા મગર કજરવી (ખરાબ અકલ) યહ જવાબ દે કર કે ઉન્કો મુત્મઈન કર દેતી થી કે હમારા યહ હીલા અલ્લાહકે યહાં ઝરૂર ચલ જાએગા.

અસલ બાત યહ થી કે વહ દિનકે અહકામ પર સદાકત વ સચ્ચાઈકે સાથ અમલ નહીં કરતે થે ઔર ઈસી લિએ શરઈ હીલે નિકાલ કર ઉન્કે ઈમ્તિષાલસે બચના ચાહતે ગોયા ખુદ ફરેબીમેં મુબ્તલા થે ઔર દુસ્રોંકો ભી ગુમ્રાહ કરતે થે, ચુનાંચે નતીજા યહ નિકલા કે ઈન ચંદ હીલે જો ઈન્સાનોંકી ઈન હરકાતક ઈલ્મ દુસ્રે હીલેકરનેવાલે અફરાદકો ભી હુવા ઔર ઉન્હોંને ભી ઉન્કી તકલીદ (પૈરવી) શુરૂઅ કર દી ઔર આખિરકાર બસ્તીકી એક બહુત બળી જમાઅત બબાંગોબલ (ઝોરો પુકારસે) ઈન હીલોંકી આળમેં સબતકી હુર્મતકી ખિલાફ વર્ઝી કરને લગી.

ઉસ જમાઅતકી યહ ઝલીલ હરકાત દેખ કર બસ્તી હીમેંસે એક

સઆદતમંદ જમાઅતને હિમ્મતકી કમર ચુસ્ત કી ઔર ઉન્કે મુકાબિલ આ કર ઉન્કો ઈસ બદઅમલીસે બાઝ રખનેકી કોશિશ કી ઔર ઈસ તરહ અમ્ર બિલ્મા'રૂફ ઔર નહીય અનિલ્મુન્કરકે ફરીઝેકો અદા કિયા મગર ઉન્હોંને કુછ પર્વાહ નહીં કી ઔર અપની હરકત પર કાઈમ રહે તબ સઆદતમંદ જમાઅતકે દો હિસ્સે હો ગએ. એકને દુસ્રેસે કહા કે ઈન લોગોંકો નસીહત કરના ઔર સમઝાના બેકાર હે યહ બાઝ આનેવાલે નહીં, ક્યૂંકે યહ ઈસ કામકો અગર ગુનાહ સમઝ કર કરતે તબ તો યહ તવક્કુઅ (ઉમ્મીદ) થી કે શાયદ કિસી વક્ત બાઝ આ કર તૌબા કરનેવાલી હો જાએ, લેકિન જબકે યહ શરઈ હીલે તરાશ કર અપની બદ અમલી પર નેકીકા પર્દા ડાલના ચાહતે હૈં તો હમકો યકીન હોતા જાતા હે કે ઈસ જમાઅત પર બહુત જલ્દ અલ્લાહકા અઝાબ આનેવાલા હે યા યહ હલાક કર દિયે જાએંગે યા કિસી સખ્ત અઝાબમેં મુબ્તલા કિએ જાએંગે, લિહાઝા અબ ઉન્સે કોઈ બાત પૈશ ન કરો.

યહ સુન કર સઆદતમંદ જમાઅતકે દુસ્રે હિસ્સેને કહા કે હમ ઈસ લિએ ઉન્કો યહ ઉજર પેશ કર સકેં કે હમને આખિર વક્ત તક ઉન્કો સમઝાયા ઔર નહીય અનિલ્મુન્કરકે ફરીઝેકો અદા કિયા, લેકિન ઉન્હોંને કિસી તરહ નહીં માના. નીઝ હમ માયૂસ નહીં હૈં બલ્કે તવક્કુઅ રખતે હૈં કે અજબ નહીં કે ઉન્કો તવ્ફીક નસીબ હો જાએ ઔર યહ અપની બદ અમલીસે બાઝ આ જાએં.

બહર હાલ હીલા જો જમાઅત અપને હીલોં પર કાઈમ રહી ઔર સબતકી હુર્મત ઔર ઉસ દિનમેં શિકારકી મુમાનઅતકે અહકામસે કતઅન્ ગાફિલ ઔર બેપર્વાહ હો કર નિડર ઔર બેબાક હો ગઈ તબ અચાનક ગૈરતે હકકો હરકત હૂઈ ઔર મોહલતકે કાનૂનને ગિરફતકી સૂરત ઈખ્તિયાર કર લી યા'ની ખુદાએ તઆલાકા હુકમ હો ગયા કે જિસ તરહ તુમને મેરે કાનૂનકી અસલ સુરત વ શકલકો હીલોંકે ઝરીએ મસ્ખ કર ડાલી કાનુને પાદાશે અમલકે મુતાબિક ઈસી તરહ તુમ્હારી સૂરતો શકલ ભી મસ્ખ કર દી જાતી હે તાકે 'પાદાસે અમલ અઝ્ જિન્સે અમલ'કે મુઝાહરેસે દુસ્રે લોગ ભી ઈબ્રત વ બસીરત હાસિલ કરેં, ચુનાંચે હઝરત હક જલ્લ મજદુહૂને 'કુન'કે ઈશારેસે ઉન્કો બંદર ઔર ખિંઝીરકી શકલોંમેં મસ્ખ કર દિયા ઔર વહ ઈન્સાની શર્ફસે મહરૂમ હો કર ઝલીલો ખ્વાર હય્વાનોંમેં તબ્દીલ હો ગએ.

મુફસ્સિરીન કેહતે હૈં કે સઆદતમંદ જમાઅતકા જો હિસ્સા અમ્ર

બિલ્મા'રૂફ વ નહીય અનિલ્મુન્કરકા ફરીઝા અદા કરતા રહા ઉસ્ને જબ યહ દેખા કે મુતમર્રિદ ઔર સરકશ જમાઅત કિસી તરહ હક પર કાન નહીં ધરતી તો મજબૂર હો કર ઉસ્ને ઉન્સે મદદ કરના છોળ કર લિયા ઔર ખાના પિના ઔર ખરીદો ફરોખ્ત ગર્ઝ હર કિસ્મકે અમલકી શિર્કત ખત્મ કર દિયા હત્તાકે અપને મકાનોંકે દરવાઝોં તકકો ઉન પર બંદ કર દિયા તાકે કિસી કિસ્મકા ભી ઈશ્તિરાક બાકી ન રહે, ચુનાંચે જિસ દિન બદ કિર્દારોં પર અઝાબે ઈલાહી નાઝિલ હુવા તો ઉન્કે મુઆમલેકી ઈસ જમાઅતકો ઘંટોં ખબર ન હૂઈ, લેકિન જબ બાકી વકત ગુઝર ગયા ઔર ઈસ જાનિબસે કિસી ઈન્સાનકી નકલો હરકત મહસૂસ ન હૂઈ તબ ઉન્કો ખયાલ હુવા કે મુઆમલા દૂસ્રા હે. લિહાઝા વહાં જા કર દેખા તો સૂરતે હાલ ઈસ દર્જા અજીબ થી કે જિસ્કા વહ તસવ્વુર ભી નહીં કર સકતે થે યા'ની વહાં ઈન્સાનોંકી જગહ બંદર ઔર ખિંઝીર થે જો અપને ઉન અઝીઝોંકો દેખ કર કદમોંમેં લોટતે ઔર અપની હાલતે ઝારકા ઈશારોંસે ઈઝહાર કરતે થે, સઆદતમંદ જમાઅતને અફસોસ ઔર માયૂસીસે ઉન્સે કહા કે ક્યા હમ તુમકો બાર બાર ઈસ ખૌફનાક અઝાબસે નહીં ડરાતે થે ઉન્હોંને યહ સુના તો હય્વાનોંકી તરહ સર હીલા કર ઈકરાર કિયા ઔર આંખોંસે આંસૂ બહાતે હૂએ અપની ઝિલ્લતો રુસ્વાઈકા દર્દનાક નઝ્ઝારા પેશ કિયા,

તર્જમા :– "ઔર (એ ગિરોહે યહૂદ) તુમ બિલા શુબા (અપને પેશરુઓંમેંસે) ઉન લોગોંકો અચ્છી તરહ જાનતે હો જો સબતકે બારામેં અહકામે ઈલાહીકી હુદૂદસે મુતજાવિઝ હો ગએ થે ઔર હમને ઉન્કે લિએ કહ દિયા તુમ ઝલીલ બંદર હો જાઓ, પસ હમને ઉસ બસ્તીકે ઉન બદબખ્ત લોગોંકો ગર્દો પેશ લોગોંકે લિએ ઈબ્રત ઔર ખુદાસે ડરનેવાલોંકે લિએ નસીહત વ મૌઈઝત બના દિયા." [૨ : ૬૫,૬૬]

તર્જમા :– "ઔર (એ પૈગમ્બર) બની ઈસ્રાઈલસે ઈસ શહરકે બારેમેં પુછોકે જો સમંદરકે કિનારે વાકિઅ થા ઔર જહાં સબતકે દિન લોગ ખુદાકી ઠહરાઈ હૂઈ હદસે બાહિર હો જાતે થે, સબતકે દિન ઉન્કી (મત્લૂબા) મછલિયાં પાની પર તેરતી હૂઈ ઉન્કે પાસ આ જાતીં મગર જિસ દિન સબત ન મનાતે ન આતીં ઈસ તરહ હમ ઉન્હેં આઝમાઈશમેં ડાલતે થે ઉસ નાફરમાનીકી વજહસે જો વહ કિયા કરતે થે ઔર જબ ઉસ શહરકે બાશિંદોંમેંસે એક ગિરોહને (ઉન લોગોંસે જો નાફરમાનોંકો વઅઝ વ નસીહત કરતે થે) કહા તુમ ઐસે લોગોંકો

(બેકાર) નસીહત ક્યૂં કરતે હો જિન્હેં (ઉન્કી શકાવતકી વજહસે) યા તો અલ્લાહ હલાક કર દેગા યા નિહાયત સખ્ત અઝાબમેં મુબ્તલા કરેગા ઉન્હોંને કહા ઈસ લિએ કરતે હેં તાકે તુમ્હારા પરવરદિગારકે હુઝૂર મા'ઝિરત કર સકેં (કે હમને અપના ફર્ઝ અદા કર દિયા) ઔર ઈસ લિએ ભી કે શાયદ યહ લોગ બાઝ આ જાએં ફિર જબ ઐસા હુવા કે ઉન લોગોંને વહ તમામ નસીહતેં ભુલા દીં જો ઉન્હેં કી ગઈ થીં તો હમારા મુઆખિઝા નમૂદાર હો ગયા, હમને ઉન લોગોંકો તો બચા લિયા જો બુરાઈસે રોકતે થે મગર શરારત કરનેવાલોંકો એક ઐસે અઝાબમેં ડાલા કે મહરૂમી વ નામુરાદીમેં મુબ્તલા કરનેવાલા અઝાબ થા, બસબબ ઉન નાફરમાનિયોંકે જો વહ કિયા કરતે થે ફિર જબ વહ ઈસ બાતમેં હદસે ઝિયાદા સરકશ હો ગએ જિસ્સે ઉન્હેં રોકા ગયા થા તો હમને કહા બંદર હો જાઓ ઝિલ્લતો ખ્વારીસે ઠુકરાએ હૂએ.'' [પા.૭ આ.૧૬૩ થી ૧૬૬]

તર્જમા :– ''(એ પૈગમ્બર) કેહ દીજિએ ક્યા મેં તુમકો બતાઉં કે કિયામતકે દિન અલ્લાહકે નઝદીક જઝાકી એ'તિબારસે કોન સબસે બદતર હોગા વહ શખ્સ હોગા જિસ પર અલ્લાહને લા'નત કી ઔર ઉસ પર ગઝબનાક હુવા ઔર વહ જિસ્મેંસે ઉસ્ને બંદર ઔર ખિંઝીરકી શકલમેં મસ્ખ કર દિએ ઔર જિસ્ને ઉન્મેંસે શય્તાન (યા બુત)કી પૂજા કી યહી હેં બદતરીન મર્તબેવાલે ઔર સીધે રાસ્તેસે બહુત દૂર ભટકે હૂએ (યા'ની એક બની ઈસ્રાઈલ હમ બદતરીન જઝાઅકે મુસ્તહિક નહીં હેં બલ્કે તુમ હો જિન્કે યહ કુછ આ'માલ વ અતવાર હેં.)'' [પા.૫ આ.૬૦]

તર્જમા :– ''એ એહલે કિતાબ તુમ ઈસ કિતાબ પર ઈમાન લાઓ જો હમને તુમ પર ઉતારી હે જો ઈસ્કી તસ્દીક કરનેવાલી હે જો તુમ્હારે પાસ હે (યા'ની તવ્રૈત) ઈસ્સે પેહલે ઈમાન લાઓ કે હમ ચેહરોંકો મિટા ડાલેં ઔર ઉન્કી પીઠ પર ઉન્કો લગા દેં યા હમ ઉન પર લા'નત કરેં જિસ તરહ હમને સબતવાલોં પર લા'નત કી ઔર અલ્લાહકા હુકમ પુરા હો કર રહનેવાલા હે.'' [પા.૪ આ.૪૭]

તા'ઈને મકામ :

જિસ બસ્તી પર યહ હાદિષા ગુઝરા ઉસ્કા નામ ક્યા હે ? કુર્આને અઝીઝ સૂરએ અઅ્રાફમેં સિર્ફ યહ બયાન કરતા હે કે વહ સાહિલે બહ્ર પર વાકિઅ થી القرية التي كانت حاضرة البحر મગર મુફસ્સિરીનને ઉસ્કી તા'ઈનમેં

મુતઅદદ્ નામ લિએ હૈં, એક કૌલ યહ હૈ કે ઉસ બસ્તીકા નામ 'અય્લહ' થા ઔર યહ બહ્રે કુલ્ઝુમકે સાહિલ પર વાકિઅ થી. અરબ જુગરાફિયાદાં કહતે હૈં કે જબ કોઈ શખ્સ તૂરે સૈનાસે ગુઝર કર મિસ્રકો રવાના હો તો તૂરે સૈનાકી જાનિબ સાહિલે બહ્ર પર યહ બસ્તી મિલ્તી થી યા યૂં કેહ લીજિએ કે મિસ્રકા બાશિંદા અગર મક્કેકા સફર કરે તો રાહમેં યહ શહર પળતા થા.

(મવ્લાના મુહમ્મદ હિફઝુર્રહમાન સીહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને ઈસી કૌલકો રાહિજ કરાર દિયા હૈ.)

ઝમાનએ હાદષા :

કુર્આને અઝીઝકે ઉસ્લૂબે બયાન ઔર જલીલુલ્કદ્ર મુફસ્સિરીનકી શરહોં તફસીલસે યહ ષાબિત હોતા હૈ કે અસ્હાબે સબતકા યહ વાકિઆ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત દાવૂદ અલય્હિસ્સલામકે દરમિયાની ઝમાના (તખ્મીનન્ ૧૧૦૦ કબ્લે મસીહ)મેં કિસી એૈસે વક્ત પેશ આયા કે જબ એલામેં કોઈ નબી મૌજૂદ નહીં થે ઈસ લિએ કુર્આને અઝીઝને સિર્ફ ઉન્હીંકા ઝિક્ર કિયા ઔર કિસી નબી યા પૈગમ્બરકા ઝિક્ર નહીં કિયા ઔર અમ્ર બિલ્મઅરૂફ વ નહિય અનિલ્મુન્કરકા ફરીઝા વહાંકે ઉલમાકે સુપુર્દ થા.

ચંદ અહમ તફસીરી હકાઈક :

સૂરએ બકરહમેં અસ્હાબે 'સબત'કે તઝકીરેમેં "પા.૨ આ.૬૦" ગિર્દો પેશકે 'લોગોં'સે ક્યા મુરાદ હૈ ? ઈસ્કે જવાબમેં મુફસ્સિરીનકે મુતઅદદ અકવાલ હૈં :–

૧. બેહતર કૌલ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે મન્કુલ હૈ યા'ની ઈસ્સે દો બસ્તીયાં મુરાદ હૈં જો એલાકે ગિર્દો પેશ આબાદ થીં.

૨. સૂરએ માઈદામેં આયત ૫ : ૬૦મેં "બંદર ઔર ખિંઝીરકી શકલમેં મસ્ખ કર દિએ" હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ફરમાતે હૈં કે જિસ ગિરોહ પર અઝાબ મુસલ્લત હુવા ઉસ્કે નૌજવાન બંદરકી શકલમેં મસ્ખ કિએ ગએ ઔર બુઢે ખિંઝીરકી સૂરતમેં મસ્ખ હૂએ.

હકીકતે મસ્ખ :

ઈન્સાનકે બંદર ઔર ખિંઝીર હો જાનેકે ક્યા મા'ના હૈં ? જમ્હૂરકી રાઈ યહ હૈ કે ઈસ્સે મસ્ખે હકીકી (સૂરી) મુરાદ હૈ યા'ની વહ લોગ જિન પર અઝાબ

મુસલ્લત હુવા શકલો સૂરતકે એ'તિબારસે બંદર ઔર ખિંઝીર બના દિએ ગએ.

મસ્ખ શુદા અકવામકા અંજામ :

ગાલિબન્ યહી વજહ હે કે સહીહ અહાદિષ (મુસ્નદે અહમદ)મેં સરાહતકે સાથ મૌજૂદ હે કે જો કૌમેં હૈવાનાતકી શકલમેં મસ્ખ હૂઈ હૈં વહ તીન દિનસે ઝિયાદા ઝિંદા નહીં રહેં યા'ની મસ્ખકા અઝાબ ઉન્કે અંદર ઔર ઝાહિરકો ઈસ દર્જા ફાસિદ ઔર ગંદા કર દેતા હે કે વહ ફિર જાંબર નહીં હો સકેં ઔર જલ્દ હી મૌતકી આગોશમે ચલી જાતી હૈં.

બસાઈર :

૧. 'અમ્ર બિલ્મા'રૂફ વ નહિય અનિલ્મુન્કર' અઝીમુશ્શાન ફરીઝા હે ઔર અમ્બિયા અલય્હિસ્સલામકી બઅષતકા મકસદે અઝીમ ભી ઈસી ફર્ઝકો પૂરા કરના હે ઔર જબ કિસી કૌમ ઔર ઉમ્મતમેં કોઈ નબી યા રસૂલ મૌજૂદ ન હો તો ફિર ઉલમાએ ઉમ્મતકે ઝિમ્મે વાજિબ હે કે વહ ઈસ ફર્ઝકો અંજામ દેં, ચુનાંચે કુર્આને અઝીઝ ઔર સહીહ અહાદીષને ઈસ ફર્ઝકી જાનિબ બહુત ઝિયાદા અહમિયતકે સાથ તવજ્જુહ દિલાઈ હે ઔર તા'મીલ કરનેવાલેકો અજ્ર વ ષવાબકી બશારત ઔર તર્ક કરનેવાલેકો મુસ્તહીકે વઈદ કરાર દિયા હે.

૨. ઈન્સાનકી મુખ્તલિફ ગુમ્રાહિયોંમેંસે બહુત બળી ગુમ્રાહી યહ ભી હે કે અહકામે ઈલાહીસે બચનેકે લિએ હીલે બહાને તરાશ કર હરામકો હલાલ ઔર હલાલકો હરામ બનાનેકી સઈ કરે, ચુનાંચે નબીએ અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમને ઉમ્મતે મુસ્લિમાકો સખ્ત તાકીદ ફરમાઈ હે કે વહ ઐસી ગુમ્રાહી પર હરગિઝ ઈકદામ ન કરે (આગે ન બઢે) ઔર અપના દામને અમલ ઈસ્સે બચાએ રખ્ખેં.

૩. અદાએ ફર્ઝમેં ઈસ્કી પર્વાહ નહીં કરની ચાહિએ કે જિન્કે મુકાબલેમેં ફરીઝા અદા કિયા જા રહા હે વહ ઈસ્કો કબૂલ કરતે હૈં યા નહીં.

અસ્હાબુર્રસ્સ

(તકરીબન્ ૬૩૦ કબ્લે મસીહ યા મુદ્દત નામા'લૂમ)

રસ :

લુગ઼તમેં 'રસ'કે મા'ના પુરાને કુવેંકે હૈં. ઈસ લિએ અસ્હાબુર્રસકે મા'ના હુએ

'કુંવેંવાલે' કુર્આને અઝીઝને ઈસ નિસ્બતકે સાથ એક કૌમકી નાફરમાની ઔર શરકશીકી પાદાશમેં ઉસ્કી હલાકત વ બરબાદીકા ઝિક્ર કિયા હે.

કુર્આને અઝીઝ ઔર અસ્હાબુર્રસ :

કુર્આન અઝીઝને સૂરએ 'ફુરકાન' ઔર 'કૉફ'મેં ઉન્કા ઝિક્ર કિયા હે ઔર જિન કૌમોંને અમ્બિયાએ અલય્હિમુસ્સલામકી તકઝીબ વ ઈસ્તિહઝાએ (મઝાક)કે સબબ હલાકત વ તબાહી મોલ લી ઉન્કી ફેહરિસ્તમેં સિર્ફ ઉન્કા નામ બયાન કર દિયા હે ઔર હાલાત વ વાકિઆતસે કોઈ તઅર્રુઝ નહીં કિયા.

તર્જુમા :– "ઔર આદ ષમૂદ ઔર અસ્હાબુર્રસકો ઔર ઉન્કે દરમિયાની ઝમાનેકી બહુત સી (કૌમોં)કો (હમને હલાક કર દિયા) ઔર હમને હર એકકે વાસ્તે મિષાલેં બયાન કીં ઔર હમને ઉન સબકો હલાક કર દિયા."

[પા.૨૫ આ.૩૮,૩૯]

તર્જુમા :– "ઉન્સે પેહલે ભી નૂહકી કૌમને ઔર કુંએંવાલોંને ઔર ષમૂદ, આદ, ફિરઔન, બિરાદરાને લૂત, અસ્હાબે ઈલા ઔર તબઅકી કૌમકે રસૂલોંકો ઝુટલાયા ઉન્મેંસે હર એકને રસૂલોંકો ઝુટલાયા પસ ઉન પર અઝાબ લાઝિમ હુવા."

[પા.૫૦ આ. ૧૨/૧૪]

અસ્હાબુર્રસ :

ઈન્કો અસ્હાબુર્રસ ક્યૂં કેહતે હેં ? ઈસ્કે જવાબમેં ઉલમાએ તફસીરકે અકવાલ ઈસ દર્જા મુખ્તલિફ હેં કે હકીકતે હાલ બજાએ મુન્કશિફ હોનેકે ઔર ઝિયાદા મસ્તૂર હો ગઈ હે. ઈન અકવાલમેંસે એક તહકીકે મિસ્રકે મશ્હૂર મુઆસિરે આલમ ફર્જુલ્લાહ ઝકી કુર્દી કી હે વહ કેહતે હેં કે લફ્ઝે રસ 'અરસ'કા મુખફ્ફફ હે ઔર યહ ઈસ મશ્હૂર શાહરકા નામ હે જો કફકાઝકે ઈલાકેમેં વાકિઅ હે. અલ્લામા ઝકીકે ઈસ કૌલકી તાઈદ ઈબ્ને કષીરકે ઈસ બયાનસે હોતી હે કે બા'ઝ મુફસ્સિરીન કેહતે હેં કે આઝરબાઈ જાનમેં એક પુરાના કુંવાં 'રસ' થા ઉસ વાદીમેં રહનેવાલે ઈસી વજહસે 'અસ્હાબુર્રસ' કહલાતે થે.

કૌલે ફેસલ :

ઈસ મસ્અલેમેં કુર્આનકા ઝાહિર યહ ષાબિત કરતા હે કે યહ વાકિઆ યકીનન્ હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામસે કબ્લ હો ગુઝરા હે. અબ રહા યહ અમ્રકે યહ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે દરમિયાનકે ઝમાનેકી કિસી કૌમકા તઝકિરા હે યા કિસી કદીમુલ્અહદ કૌમકા

તો કુર્આનને ઈસ્સે તઅર્રુઝ નહીં કિયા ઔર મસ્તૂરા બાલા તફસીરી રિવાયાતસે ઈસ્કા કતઈ ફૈસલા નામુમ્કીન હે અલબત્તા મેરા વિજ દાન આખિરી કૌલ (મુતઝક્કરા બાલા)કો રાજેહ સમઝતા હે.

બહર હાલ કુર્આનકા જો મકસદ મૌઈઝત વ ઈબ્રત હે વહ અપની જગહ સાફ ઔર વાઝિહ હે ઔર યહ ઈસ્કે લિએ તારીખી બાતોંકો ઔર બહષોંકો જાનના ઝરૂરી નહીં હેં, બલ્કે ઈબ્રતસે દેખનેવાલે ઔર ધ્યાનસે હક બાતકો સુનનેવાલેકે યહ કાફી હે જો કૌમેં ઈસ દુન્યામેં અલ્લાહ તઆલાકે પૈગામે હકકો ઠુકરાતી ઔર ઉસ્કે ખિલાફ બગાવત વ સરકશીકા ઝંડા બુલંદ કરતી હેં ઔર મુસલ્સલ મુહલત ઔર ઢીલ દેનેકે બાવુજૂદ વહ અપની મુકતબ્બિરાના ઔર મુફિસદાના ઝિંદગીકો તર્ક કરકે સાલિહ ઔર પાક ઝિંદગી બસર કરનેકે લિએ આમાદા નહીં હોતીં તો ફિર ઉન પર અલ્લાહ તઆલાકી સખ્ત ગિરફત, બત્શે શદીદ આ જાતી હે ઔર વહ બેયારો મદદગાર હલાક વ બરબાદ કર દી જાતી હેં.

મવ્ઈઝત :

૧. કાઈનાતે ઈન્સાનીકે પાસ જિસ વકતસે અપની તારીખકા ઝખીરા મૌજૂદ હે વહ ઈસ હકીકતસે બખુબી આશ્ના હે કે દુન્યાકી જિસ કૌમને ભી અલ્લાહકે પૈગામે હકકે સાથ ઈસ્તિહઝાઅકા મુઆમલા કિયા ઔર અલ્લાહકે પૈગમ્બરોં ઔર હાદિયોંકે સાથ સરકશી ઔર શરારતકો જાઈઝ રખ્ખા ઉન્કી ઝબરદસ્ત તાકત વ શૌકત ઔર અઝીમુશ્શાન તમદ્દુનકે બા વુજૂદ, કુદરતકે હાથોંને હલાક વ બરબાદ કરકે ઉન્કા નામોં નિશાન તક મિટા દિયા ઔર આસ્માની યા ઝમીની ઈબ્રતનાક અઝાબને સફહાએ આલમસે ઉન્કો હર્ફે ગલતકી તરહ ખત્મ કર દિયા મગર યહ અજીબ બાત હે કે અપને પેશરૂઓંકે હબ્બત નાક અંજામકો દેખને ઔર સુનનેકે બાવુજૂદ ઉન્કી વારિષ કૌમોંને ફિર તારીખકો દુહરાયા ઔર ઉસી કિસ્મકી હરકાતકો ઈખ્તિયાર કિયા જિન્કે અંજામમેં ઉન્કે પેશરૂઓં બુરે દિન દેખના પળા થા. ان هذا لشئ عجيب

૨. એક હસ્સાસ દિલો દિમાગકે લિએ તા'ઝિયાના ઈબ્રત કાફી હે કે ઈસ દુન્યામેં જબ કિસી ચીઝકો બકા નહીં હે ઔર હર શયકે લિએ ફના લાઝિમ હે તો ફિર કિબ્રો નુખુવ્વત ઔર અનાનિયત (સરકશી)કે કયા મા'ના ? ઔર જો મુકદ્દસ હસ્તીયાં અપને અખ્લાકે કરીમાના ઔર અખલાકે હુસ્નાકે સાથ ખિદમતે

ખલ્ક ઔર હિદાયત વ રુશ્દકો બગૈર કિસી દુન્યવી લાલચ વ તવક્કુઅકે અંજામ દેતી હૈં ઉન્કે સાથ તહકીર (ઝિલ્લત) વ તઝહીક (મઝાક)કા બર્તાવ અકલકે કિસ ફેસલેકે મુતાબિક હે ?

૩. અગર ઈન્સાન ઈસ ઝિંદગીમેં ઈન દો હકીકતોંકી મા'રિફત હાસિલ કર લે તો હમેશાકી ઝિંદગી વ સરમદીમેં કભી નાકામ નહીં રહ સકતા ઔર યહી વહ રુમૂઝે ઝિંદગી હૈં જિન પર ચલ કર કૌમેં 'અસ્હાબુલ્જન્નહ (જન્નતવાલે)' કહલાએ ઔર ઉન્સે ગાફિલ રહ કર 'અસ્હાબુન્નાર (આગવાલે)' કહલાનેકી સઝાવાર હોએં.

બય્તુલ્મુકદ્દસ ઔર યહૂદ

---

૬૦૪ કબ્લ મસીહ તા ૫૬૧ કબ્લ મસીહ.

ઔર ૭૦ તા ૮૧ હી. ૬૩૯

તમ્હીદ :

ગુઝિશ્તા સફહાતમેં યહ વાઝિહ કિયા જા ચુકા હે કે કુર્આને અઝીઝ ગુજરી હૂઈ કોમોંકે તારીખી વાકિઆત યા'ની ઉન્કે રુશ્દ વ હિદાયાતકે કબૂલ વ ઈન્કાર ઔર ઉસ્કે નેક વ બદ નતાઈજ ઔર ષમરાતકી હાલાત પેશે નઝર લાને ઔર ઉન્સે ઈબ્રત ઔર નસીહત હાસિલ કરનેકી જગહ જગહ તર્ગીબ દેતા હે ઔર ખુદ ભી ઈસી લિએ ગુઝિશ્તા કૌમોંકે ઈન વાકિઆતકો બકષરત બયાન કરતા હે. ઉમમે માઝિયાકે ઈન હાલાત વ વાકિઆતમેંસે જો બદકિર્દાર ઔર નેકકિર્દાર ઈન્સાનોંકે દરમિયાન ઈમ્તિયાઝ પૈદા કરતે ઔર કૌમોંકી ઈન્ફિરાદી વ ઈજ્તિમાઈ ઈસ્લાહ વ ઈન્કિલાબકે લિએ સરમાયા ઈબ્રત વ બસીરત ષાબિત હોતે હે. એક અહમ વાકિઆ વહ ભી હે જો યહૂદ બની ઈસ્રાઈલકી પેહમ શરારતોં ઔર ફસાદ અંગેઝિયોંકી બિના પર દો મર્તબા મુકદ્દસ હય્કલ ઔર યરુશ્લેમ વ બય્તુલ્મુકદ્દસકી તબાહી વ બરબાદી ઔર ખુદ ઉન્કી ગુલામી વ રુસ્વાઈ શકલમેં ઝાહિર હુવા ઔર જિસ્ને ઉન્કી કૌમી ઝિલ્લત ઔર ઈજ્તિમાઈ હલાકત પર હમેશાકે લિએ મુહર લગા દી.

બય્તુલ્મુકદ્દસ :

બય્તુલ્મુકદ્દસકી તા'મીરકા વાકિઆ હઝરત સુલય્માન અલય્હિસ્સલામકે

વાકિઆતકે ઝિમ્નમેં તફસીલકે સાથ બયાન હો ચુકા હે યહ પાક જગહ અપને હયકલ (મસ્જિદ)કી જગહસે બની ઈસ્રાઈલકા કિબ્લા રહી હે ઔર યહ મુકદ્દસ મકામ બેશુમાર અમ્બિયાએ બની ઈસ્રાઈલકા મદફન હે ઔર ઉસ્કી અઝમત ન સિર્ફ યહૂદ વ નસારા હી કી નિગાહમેં હે બલ્કે ઉસ્કો મુસલમાન ભી મકામે મુકદ્દસ માનતે હૈં ઔર રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમકે વાકિઆએ ઈસ્રાઅ (મે'રાજ)ને ઉસ્કે તકદ્દુસકો ઔર ભી ચાર ચાંદ લગા દિએ હૈં ઔર જબ ભી કોઈ મુસલમાન સૂરએ ઈસ્રાઅકો તિલાવત કરતા હે ઉસ્કે કુલૂબમેં ઈસ મકામકા તકદ્દુસ વ જલાલ અષર કિએ બગૈર નહીં રહતા.

તર્જમા :– ''પાકી ઉસ ઝાતકે લિએ જિસ્ને અપને બંદા 'મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમ'કો રાતોં રાત મસ્જિદે હરામસે મસ્જિદે અક્સા તક સેર કરાઈ વહ મસ્જિદે અક્સા જિસ્કે અતરાફકો હમને બળી બરકત દી હે ઔર ઈસ લિએ સેર કરાઈકે અપની નિશાનિયાં દિખાએ બિલા શુબા વહી ઝાત હે સુનનેવાલી દેખનેવાલી હે'' [પા.૧૭ આ.૧]

બની ઈસ્રાઈલકો ઈન્તિબાહ :

કુર્આને અઝીઝ કહતા હે કે હમને કિતાબ (સુહુફે અમ્બિયાએ અલય્હિસ્સલામ)મેં પેહલેસે બની ઈસ્રાઈલકો આગાહ કર દિયા થા કે તુમ દો મર્તબા સખ્ત ફિતના વ ફસાદ ઔર સરકશી વ બગાવત કરોગે ઔર અલ્લાહકે ઈસ મુકદ્દસ મકામમેં ફિતના સામાં બનોગે ઔર ઉસ્કી પાદાસમેં દોનોં મર્તબા તુમકો ઝિલ્લત વ હલાકતકા મુંહ દેખના પળેગા ઔર જિસ ઝમીનકો તુમ બહુત ઝિયાદા મહબૂબ રખતે હો યહ ભી દો મર્તબા ઝાલિમોંકે હાથોં તબાહ વ બરબાદ હોગી.

ઈસ્કે બા'દ હમ ફિર એક મર્તબા તુમ પર રહમ કરેંગે ઔર સઆદત વ ફલાહકી તરહ દા'વત દેંગે પસ અગર તુમને ગુઝિશ્તા વાકિઆતસે ઈબ્રત વ મૌઈઝત હાસિલ કરકે ઈસ દા'વતે હક પર લબ્બૈક કહા ઔર ઈસ્કો દિલી રઝામંદીસે કબૂલ કિયા તો દુન્યાકી કોઈ તાકત તુમ્હારી ઈસ સઆદતકો નહીં સલ્બ કર સકતી ઔર અગર તુમ્હારી તારીખી કઝરવી (ટેળ્હાપન) ઔર સરકશી ઔર હકકે સાથ બગાવત ઔર મુખાલિફતને તુમ્હારા સાથ ન છોળા ઔર ગુઝરે હુએ વાકિઆતકી તરહ ઈસ મર્તબા ભી તુમને ફસાદ વ ગુમ્રાહીકો અપનાયા તો હમારી જાનિબસે ભી પાદાશે અમલકા કાનૂન ઈસી તરહ ફિર

દોહરાયા જાએગા ઔર ઈસ્કે બા'દ તુમ પર અબદી ઝિલ્લત વ રુસ્વાઈકી મુહર લગા દી જાએગી ઔર યહ સબ કુછ તો દુન્યાકા મુઆમલા હે ઔર ઐસે સરકશોંકે લિએ આખિરતમેં બહુત બળા ઠીકાના 'જહન્નમ' હી હે.

તર્જમા :– "ઔર હમને કિતાબ 'સુહુફે અમ્બિયા'મેં બની ઈસ્રાઈલકો ઈસ ફૈસલેકી ખબર દે દી થી કે તુમ ઝરૂર મુલ્કમેં શર વ ફસાદ ફેલાઓગે ઔર બળી હી સખ્ત દર્જેકી સરકશી કરોગે ફિર જબ દો વક્તોંમેંસે પેહલા વક્ત એ બની ઈસ્રાઈલ ! હમને તુમ પર અપને ઐસે બંદે ભેજ દિએ જો બળે હી ખૌફનાક થે પસ વહ તુમ્હારી આબાદિયોંકે અંદર ફેલ ગએ ઔર અલ્લાહકા વા'દા તો ઈસી લિએ થા કે પુરા હો કર રહે ફિર (દેખો) હમને ઝમાનેકી ગર્દિશ તુમ્હારે દુશ્મનોંકે ખિલાફ ઔર તુમ્હારે મુવાફિક કર દી ઔર માલ વ દૌલત ઔર અવ્લાદકી કષરતસે તુમ્હારી મદદ કી ઔર તુમ્હેં ફિર ઐસા બના દિયા કે બળે જથ્થેવાલે હો ગએ અગર તુમને ભલાઈકે કામ કિએ તો અપને હી લિએ કિએ ઔર અગર બુરાઈયાંકી તો ભી અપને હી લિએ કી ફિર જબ દુસ્રે વા'દેકા વક્ત આયા (તો હમને અપને દુસ્રે) બંદોંકો ભેજ દિયા થા કે તુમ્હારે ચેહરોં પર રુસ્વાઈકી કાલિક ફેર દે ઔર ઈસી તરહ (હય્કલ) મસ્જિદમેં દાખિલ હો જાએ જિસ તરહ પેહલી મર્તબા હમલાઆવર ઘુસે થે ઔર જો કુછ પાએ તોળ ફોળ કર બરબાદ કર ડાલે. કુછ અજબ નહીં કે તુમ્હારા પરવરદિગાર તુમ પર રહમ ફરમાએ (અગર અબ ભી બા'ઝ આ જાઓ) લેકિન અગર તુમ ફિર સરકશી ફસાદકી તરફ લૌટ આઓગે તો તુમ્હારી તરફસે પાદાશે અમલ લૌટ આએગી ઔર હમને મુન્કરીને હકકે લિએ જહન્નમકા કૈદખાના તય્યાર કર રખ્ખા હે." [પા.૧૭ આ.૪/૮]

ઈસ મકામ પર 'અલ્કિતાબ'સે મુરાદ અમ્બિયાએ બની ઈસ્રાઈલકે વહ સહીફે હૈં જિન્મેં યહૂદકે દો મર્તબા સખ્ત ફસાદ ઔર સરકશી કરને ઔર ઉસ્કી બદૌલત બય્તુલ્મુકદસકી બરબાદી ઔર ઉન્કે હલાક ઔર ગુલામ બન કર ઝલીલ વ રુસ્વા હોનેકે મુતઅલ્લિક વહ પેશિનગોઈયાં કી ગઈ થીં જો બઝરીયાએ ઈલ્હામ વ વહી ઉન્કો અલ્લાહકી જાનિબસે મા'લૂમ હૂઈ થીં, ચુનાંચે મૌજૂદા તૌરેતમેં યસ્અયાહ ઔર ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામકે સહીફોંમેં વહ અબ ભી મઝકૂર હૈં ઔર ઉન સહીફોંકા બેશતર હિસ્સા ઈસી કિસ્મકી પેશિનગોઈયોં પર મુશ્તમિલ હે ઔર ઉન તીનોં સહીફોંમેં દો મર્તબાકે ઉન ફસાદાત ઔર

ફસાદાતસે મુતઅલ્લિક અલ્લાહ તઆલાકી જાનિબસે સખ્ત સઝાકા જિસ તફસીલકે સાથ ઝિક્ર હે ઉસ્કે હર્ફ બહર્ફ કુર્આને અઝીઝક ઈર્શાદકી તસ્દીક હોતી હે લિહાઝા અબ સવાલ યહ પૈદા હોતા હે કે ઈન મકાશિફાત ઔર પેશિનગોઈયોંકા ઝુહૂર કિસ કિસ ઝમાનેમેં હુવા ઔર કિસ તરહ હુવા ઈસ બારેમેં મુફસ્સિરીનકી મુખ્તલિફ રાય હૈં. એક રાઈ યહ હે કે યહૂદીકી પહલી શરારત ઔર ઉસ્કી પાદાશકા મુઆમલા બુખ્તેનસ્સ્ર (Nebuchadenzzar) કે ઝુલ્મા બયતુલ્મુકદસસે તઅલ્લુક રખતા હે ઔર દૂસરી મર્તબાકા મુઆમલા તત્નૂસ (TITUS) રૂમીકે હમ્લેસે મુતઅલ્લિક હે ઔર યહી રાઈ સહીહ ઔર કુર્આને અઝીઝકી આયાત ઔર તારીખી નુકૂલકે મુતાબિક હે ઔર યહ ઈસ લિએ કે કુર્આને અઝીઝને ઈસ મુઆમલેકે મુતઅલ્લિક જો કુછ કહા હે ઉસ્સે હસ્બે ઝેલ બાતેં ખુસૂસીયતકે સાથ ઝાહિર હોતી હૈં.

૧. 'અલ્કિતાબ'મેં યહ ખબર દી ગઈ થી કે યહૂદ દો મર્તબા સખ્ત શર અંગેઝી ઔર ફસાદ કરેંગે.

૨. જબ ઉન્હોંને પેહલી મર્તબા શર વ ફસાદ કિયા તો હમને ઉન પર ઐસી કાહિરાના તાકત મુસલ્લત કર દી કે ઉસ્ને ઉન્કે ઘરોંમેં ઘુસ કર ઉન્કો ઔર ઉન્કે ઘરોંકો તબાહ વ બરબાદ કર ડાલા.

૩. ઈસ તબાહીકે બા'દ (ઉન્કી તૌબા વ ઈનાબત પર) હમને ઉન્કો સાબિકકી તરહ ફિર હુકૂમત વ તાકત ભી બખ્શી ઔર માલો મતાઅકી બુહતાતસે ભી મુસ્તફીઝ કિયા.

૪. ઔર ઉન્કો યહ ભી બતા દિયા કે સરકશી ઔર ફસાદસે પર્હેઝ ઔર અમનો આશતી ઔર અલ્લાહ તઆલાકી ફરમાંબરદારીકે કબૂલકા બાઝ અષર હમકો કોઈ ફાઈદા યા નુકસાન નહીં પહુંચતા બલ્કે ઉસ્કી ખિલાફ વર્ઝીમેં તુમ્હારા અપના હી નુકસાન હે ઔર ઉસ્કી ઈતાઅતસે તુમ હીકો ફાઈદા પહુંચતા હે.

૫. મગર ઉન્હોંને દૂસરી મર્તબા ફિર બદ અહદી કી તો હમને ભી પેહલેકી તરહ ઉન પર એક ઝાલિમ તાકતકો મુસલ્લત કર દિયા જિસ્ને સાબિક ઝાલિમ હુકુમરાનકી તરહ દોબારા બયતુલ્મુકદસ ઔર ઉસ્કે હયકલ (મસ્જિદ)કો ભી બરબાદ કિયા ઔર ઉન્કો ભી ઝલીલ વ રુસ્વા કર કે ઉન્કી સરકશીકા સર કુચલ દિયા.

ઔર અગર્ચે યહૂદકી યહ તબાહી બઝાહિરે હાલે અબદી મા'લૂમ હો

લેકિન અલ્લાહ તઆલાકી રહમત તીસ્રી મર્તબા ઔર મૌકા દેગી કે વહ ઈઝ્ઝત વ સરબુલંદી હાસિલ કરેં લેકિન અગર ઉન્હોંને ઈસ્કો ભી ઠુકરા દિયા તો બેશક ફિર ઉસ્કા કાનૂને 'પાદાશે અમલ' ભી ઉન્કો ઝરૂર સઝા દેગા ઔર ફિર યકીનન્ રહતી દુન્યા તક ઝલીલ વ ખ્વાર રહેંગે ઔર દારે આખિરતમેં તો જહન્નમ એૈસે હી મુતકબ્બિરોંકે લિએ તય્યાર કી ગઈ હે.

ઈન તફસીલાતસે યહ ઝાહિર હોતા હે કે યહૂદીકી શર અંગેઝિયોં પર સઝા વ અઝાબકી સૂરતમેં જિન જાબિર વ કાહિર બાદશાહોંકો મુસલ્લત કિયા ગયા ઉન્હોંને દોનોં મર્તબા બય્તુલ્મુકદ્દસ (Jerusalem)કો ઝરૂર તબાહ વ બરબાદ કિયા ઔર તૌરેત (સહાઈફે અમ્બિયાએ) ઔર સિયરો તારીખકી નુકૂલસે બઈત્તિફાક યહ ષાબિત હોતા હે કે ફલસ્તીન ઔર સર ઝમીને યહૂદાકી તબાહી ઔર હય્કલકી બરબાદી સિર્ફ દો બાદશાહોંકે હાથોં હૂઈ હે ઔર ન સિર્ફ શહરોંકી બરબાદી બલ્કે યહૂદી કૌમિયતકી વહ તબાહી ઔર બરબાદી જો દુન્યાકે ઈન્કિલાબાતકી તારીખમેં અહમ જગહ રખતી હે એક બાબિલકે કાહિર બાદશાહ બનૂ કદ નઝર (બખ્ત નસ્ર)કે હાથસે ઔર યહ તકરીબન્ ૬૦૪ કબ્લે મીસહકા વાકિઆ હે ઔર દૂસ્રી તરતૂસ રૂમીકે હાથોંસે ઔર યહ વાકિઆ રફએ મસીહસે તકરીબન્ સત્તર (૭૦) સાલ બા'દ પેશ આયા ઔર ઈન્હીં દો હાદિષોંમેં યહૂદ ઔર યહૂદી કૌમિયત ઔર યહૂદી મઝહબ પર વહ સબ કુછ હો ગુઝરા જિસ્કી ઈત્તિલાઅ પેહલેસે તૌરેત (સુહુફે અમ્બિયાએ)મેં દેદી ગઈ થી ઔર જિસ્કી તસ્દીકકે લિએ કુર્આને અઝીઝ ભી શહાદત દે રહા હે.

ઈસ લિએ બિલા ખૌફે તરદીદ યહ કહના સહીહ હે કે યહૂદકી બદકિર્દારિયોંકે નતીજેમેં જાબિર વ કાહિર બાદશાહોંકે હાથોં ઉન્કી તબાહી વ બરબાદીકે જો દો સાંચે પેશ આએ ઔર જિન્કા ઝિક્ર સૂરએ ઈસ્રાએ (બની ઈસ્રાઈલ)મેં હે વહ બિલા શુબા બખ્ત નસ્ર ઔર ટીટ્યૂસ હીસે તઅલ્લુક રખતે હેં તો અબ અઝ બસ ઝરૂરી હે કે ઈન હર દો વાકિઆતકી તફસીલાત બયાન કર કે યહ દિખાયા જાએ કે ઉસ ઝમાનેમેં યહૂદકી શર અંગેઝિયાં ઔર મુફસિદાના કારગુઝારિયાં ઈસ હદ તક બઢ ગઈ થીં કે ઉન દોનોં તબાહકુન હવાદિષમેં ઉન પર જો કુછ ગુઝરા વહ ઉન્કી બદ આ'માલિયોં હી કા ષમરા ઔર નતીજા થા ઔર પાદાશે અમલ હીને ઉન દો તાકતોંકી શકલમેં નુમૂદ વ ઝુહૂર કિયા થા.

શરારતે યહૂદકા પહલા દૌર :

અલ્લાહ તઆલાકે બનાએ હૂએ કાનૂને કુદરતકા હમેશાસે યહ અટલ ફૈસલા રહા હે કે જબ બદ અખ્લાકી, ફિતના વ ફસાદ, ખૂન રેઝી, જબ્રો ઝુલ્મ ઔર હકકે મુકાબલેમેં બુગ્ઝ વ હસદ કિસી જમાઅતકા કૌમી મિઝાજ બન જાતે હેં ઔર ચંદ અફરાદમેં નહીં બલ્કે પુરી કૌમકે અંદર યહ ઉમૂર નશો વ નુમા પા જાતે હેં તો ફિર કબૂલે હકકી સહીહ ઈસ્તિઅદાદ ઉન્સે સલ્બ કર લી જાતી હે ઔર વહ ઈસ દર્જા બેખૌફ ઔર બેબાક હો જાતે હેં કે અગર ઉન્કે પાસ અલ્લાહકે સચ્ચે પૈગમ્બર દા'વતે હક ઔર પૈગામે ઈલાહી સુનાને આતે હેં તો વહ સિર્ફ ઈસ દા'વતસે મુંહ હી નહીં મોળ લેતે બલ્કે ઉન અમ્બિયા વ રુસૂલકો કતલ તક કર દેનેસે ગુરેઝ નહીં કરતે ઔર શિર્ક વ તુગ્યાનકો રાહે અમલ બના કર અવ્લિયાઉર્રહમાનકી જગહ અવ્લિયાઉશ્શયતાન બન જાતે હેં. જબ ઉન્કી હાલત ઈસ દર્જે તક પહુંચ જાતી હે તો અબ અલ્લાહ તઆલાકા કાનૂને 'પાદાશે અમલ' બરૂએ કાર આતા હે ઔર આખિરતકે અઝાબે અલીમકે અલાવા દુન્યામેં હી ઉન્કો ઐસી હલાકત વ બરબાદીસે દોચાર કર દેતા હે કે ઈસ કૌમકા તમામ કિબ્ર વ ગુરૂર, શર વ ફસાદકી શો'લા સામાનિયાં ઝિલ્લતો ખ્વારીકે સાથ ખાક કર દી જાતી હેં ઔર ઉન્કી કૌમી ઝિંદગીકો કઅરે મઝલ્લત (બદનામીકે ખડ્ડે)મેં ફૈંક દિયા જાતા હે તાકે ઉન્કી આંખેં મુશાહિદા કર લેં ઔર ઈબ્રત આમોઝ કલ્બ ભી યહ સમઝ લેં કે હકીકી ઈઝ્ઝત વ સરબુલંદીકે માલિક તુમ નહીં હો ઔર ઝિલ્લત વ ઈઝ્ઝત તુમ્હારે અપને હાથમેં નહીં હે બલ્કે વહ કાદિરે મુતલક હસ્તીકે કબ્ઝેમેં હે જો દુન્યામેં કિસી ચીઝકો બનાના યા ન બનાનેકા ખાલિકો માલિક હે ઔર જિસ્કા યહ એ'લાન હે કે બદકારોંકે લિએ અંજામકાર ઝિલ્લત વ રુસ્વાઈકે સિવા ઔર કુછ નહીં હે ઔર હકીકી ઈઝ્ઝત નેકોંકારોં હી કે લિએ હે ઔર વહી ઈસ હકીકતકે પેશે નઝર જિસ્કો ચાહતા હે ઈઝ્ઝત બખ્શતા ઔર જિસ્કો ચાહતા હે ઝિલ્લત દેતા હે.

પસ જબ હમ ઈસ કાનૂને ફિતરતકો પેશે નઝર રખ કર યહૂદ બની ઈસ્રાઈલકે ઈસ અહદકી તારીખી મુતાઅલા કરતે હેં જો ઝેરે બહષ વાકિઆતસે મુતઅલ્લિક હે તો યહ બાત રોઝે રોશનકી તરહ નુમાયા નઝર આતી હે કે ઉન્કી કૌમી ઝિંદગીકા મદાર ઊપર લિખ્ખી હૂઈ બદ અખ્લાકિયોંસે હી બના થા ઔર વહ અપની ઈસ ઝિંદગી પર ફખર વ મુબાહાત કરતે થે, ચુનાંચે

હઝરત દાવૂદ અલયહિસ્સલામ વ સુલયમાન અલયહિસ્સલામકે બા'દ ઉન્કી મઝહબી ઔર અખ્લાકી હસ્તીકા યહ આલમ થા કે ઝૂટ, ફરેબ, ઝુલ્મ વ સરકશી ઔર ફસાદ વ ફિતના અંગેઝી ઉન્કા શિઆર બન ગએ થે હત્તાકે શિર્ક વ બુત પરસ્તી તક ઉન્મેં રચ ગઈ થી, લેકિન ઈસ્કે બાવુજૂદ અર્સાએ દરાઝ તક અલ્લાહ તઆલાકે 'કાનૂને મોહલત'ને ઉન્કો મોહલત દી કે વહ અપની હાલતકી ઈસ્લાહ કરેં ઔર ઉસ્કી સિફતે રહમતને ઉન્સે મુંહ નહીં મોળા બલ્કે ઉન્કી રુશ્દો હિદાયત ઔર ઈસ્લાહ વ અખ્લાક વ આ'માલકે લિએ નબિયોં ઔર પૈગમ્બરોંકા સિલ્સિલા કાઈમ રખ્ખા જો બરાબર ઉન્કો નેકોંકારીકી તર્ગીબ દેતે ઔર બદકારીસે ઈજ્તિનાબકી તલ્કીન કરતે રહતે થે તાકે ઉન્કો દીનો દુન્યાકી સરબુલંદી હાસિલ હો ઔર અમ્બિયાએ વ રુસૂલ અલયહિસ્સલામકી અવ્લાદ હોનેકી હૈષીયતસે દૂસરોંકે લિએ બેહતરીન નમૂના બન સકેં મગર યહૂદ પર ઉન્કે ઈર્શાદ વ તબ્લીગકા મુત્લક કોઈ અષર નહીં હુવા ઔર ઉન્કી સરકશી ઔર નાફરમાની તરક્કી પઝેર હોતી ગઈ ઔર ઉન્કે ઉલમાએ વ અહબાર (નેકલોગોં)ને સિયમો ઝર (સોના ચાંદી)કી ખાતિર અલ્લાહ તઆલાકે અહકામમેં તલ્બીસ (મિલાવટ) શુરૂઅ કર દી ઔર હલાલકો હરામ ઔર હરામકો હલાલ બનાનેમેં બેખૌફ હો ગએ ઔર અવામને કિતાબુલ્લાહકો પસે પુશ્ત ડાલ કર ગુમ્રાહીકો અપના ઈમામ બના લિયા ઔર બેબાકીકે સાથ હર કિસ્મકી બદઅખ્લાકીકો અપના લિયા ઔર આખિરકાર ઉન્કે ખવાસ વ અવામ ઉસ ઈન્તિહાઈ શકાવત વ બદબખ્તી પર ઉતર આએ કે અલ્લાહકે મા'સૂમ પૈગમ્બરોકો કત્લ કરના શુરૂઅ કર દિયા ઔર ઉન્કી તકઝીબ કરકે ઉન્કે ખૂને નાહકકો ફખ્રો મુબાહાત કરને લગે.

બુખ્તે નસ્સ્ર

સાતવીં સદી કબ્લ મસીહકે આખરી દૌરમેં બાબિલી (ઈરાક)કી હુકૂમત પર એક ઝબરદસ્ત જરી ઔર ઝાલિમ વ જાબિર બાદશાહ સરીર આરાએ સલ્તનત (ખુલ્લમ ખુલ્લા હાકિમ) હુવા. ઉસ્કા નામ બનૂકદ નઝર યા બનૂકદઝાર (Nebuchadenzzar) થા. અરબ ઉસ્કો બુખ્તેનસ્સ્ર કહતે થે, બનૂ કદનઝર અગર્ચે એક અઝીમુશ્શાન શહનશાહ થા મગર ઉસ્કી નઝરેં શામ વ ફલસ્તીન પર પળને લગીં ચુનાંચે વહ ઈસ ઈલાકેકી જાનિબ બળ્હા, નતીજા યહ નિકલા કે વહ ફલસ્તીન વ શામકે શહરોં ઔર આબાદિયોંકો તબાહ કરતા હુવા

યરૂશલમકે દરવાઝે પર આ ખળા હુવા, બાદશાહોં, સરદારોં ઔર ઉમરાઅકો કૈદ કર લિયા, શહરકી ઈંટસે ઈંટ બજા દી. હય્કલકી તમામ અશ્યાઅકો લૂટ લિયા ગયા તૌરેતકે તમામ નુસ્ખોંકો જલા કર ખાક કર દિયા ગયા ઔર બઈખ્તિલાફ રિવાયત એક લાખસે ઝાઈદ યહૂદિયોંકો ભેળ બકરીકી તરહ હંકાતા હુવા પ્યાદાપા (પૈદલ) બાબિલ લે ગયા ઔર સબકો બાંદી વ ગુલામ બના લિયા ગયા. ઉસ્ને દમિશ્કમેં ભી બેતા'દાદ યહૂદિયોંકો તહે તેગ (ખત્મ) કિયા. હત્તાકે ખુદ યહૂદિયોંકી ઝબાન પર યહ થા કે અમ્બિયાઅ અલય્હિમુસ્સલામકે ખુને નાહકકી સઝા હે જો હમકો શાહે બાબિલકી શમ્શીરે બરાંકે ઝરીએ દી જા રહી હે.

ગુલામીસે નજાત :

બાબિલકી ગુલામીકે ઉસ ઝમાનેમેં યહૂદકે લિએ ઉમ્મીદકી એક ઝલક ઈસ્અયાહ ઔર યર્મિયાહ (અલય્હિમસ્સલામ)કે વહ મુકાશિફાત ઔર પેશિનગોઈયાં થીં જિન્કી સદાકતકા વહ તજરબા કર ચુકે થે ઔર જિન્મેં યહ ખબર ભી દી ગઈ થી કે યહૂદ બાબિલમેં સત્તર (૭૦) બરસ ગુલામ રહેંગે ઔર યહ મુદત ગુઝરનેકે બા'દ ફારસસે એક બાદશાહકા ઝુહૂર હોગા જો અલ્લાહકા મસીહ ઔર ઉસ્કા ચર્વાહા કહલાએગા ઔર વહ યહૂદ ઔર યરૂશલમકા નજાત વ દિહન્દા (દેનેવાલા) હોગા ઔર ઉસ્કા નામ ખુરસ હોગા. યહ પેશિન ગોઈ હઝરત ઈસ્અયાહ (Isaiah)ને વાકિએસે તકરીબન્ એકસો સાઠ (૧૬૦) બરસ ઔર યર્મિયાહ (Jeremia)ને સાઠ બરસ કબ્લ યહૂદાકો ઉન્કી તબાહી વ બરબાદીકી પેશિનગોઈકે સાથ સાથ સુના દી થી હત્તાકે કિયામે બાબિલકે દૌરાનમેં પેશિનગોઈકે ઝુહૂરસે થોળે ઝમાને કબ્લ દાનિયાલ (Daniel) (અલય્હિસ્સલામ)ને અપને મુકાશિફહમેં ઉસ શાહે ફારસકો એક ઐસે મેંઢેકી શકલમેં દેખા થા જિસ્કે દો સીંગ (કરનૈન) હૈં ઔર જિબ્રઈલ અલય્હિસ્સલામને ઉસ્કી યહ તા'બીર દી હે કે ઈસ્સે મુરાદ યહ હે કે વહ બાદશાહ માદા (મીડિયા) ઔર ફારસ દો બાદશાહતોંકો મિલા કર બાદશાહી કરેગા ઔર ઈસી મુકાશિફહમેં ઉન્હોંને યહ ભી દેખા કે એક ઔર બકરા હે જિસ્કી પેશાની પર સિર્ફ એક સીંગ હે ઔર ઉસ્ને દો સીંગવાલે મેંઢેકો મગ્લૂબ કર લિયા ઔર ફિર જિબ્રઈલ અલય્હિસ્સલામને ઉસ્કી તા'બીર યહ દી કે યહ એક ઐસા ઝબરદસ્ત બાદશાહ હોગા જો ઈરાનકી ઉસ શહનશાહીકા ખાતિમા

કર કે ઉસ પર કાબિઝ (કબ્ઝા કરનેવાલા) હો જાએગા. (યા'ની સિકંદર યૂનાની. Alexander)

તૌરેતકે બયાનાત ઔર તારીખ :

તારીખસે પતા ચલતા હે કે ૫૫૯ કબ્લ મસીહમેં અચાનક મેઢિયાકે રઈસ કમ્બૂચા (કેકબાદ)કે જાનશીન અરશ (ખૂરસ)ને ગૈરમા'મૂલી હાલાતકે સાથ ઝુહૂર કિયા ઔર ચંદ હી રોઝમેં મેઢિયા (ઈરાનકા શિમાલ મગ્રિબી હિસ્સા) ઔર ફારસ (ઈરાનકા જુનૂબી હિસ્સે)કી રિયાસતોંને બરઝા વ રગ્બત ઉસ્કો અપના વાહિદ શહનશાહ તસ્લીમ કર લિયા ઔર વહ એક ઝબરદસ્ત ઔર ખુદ મુખ્તાર બાદશાહ હો ગયા (એહલે ફારસ ઉસ્કો કેઅરશ ઔર ગોરશ કેહતે હૈં લેકિન યહ યૂનાનીમેં સાઈરસ ઔર ઈબ્રાનીમેં ખૂરસ ઔર અરબીમેં ખુસ્રૂ કે નામોંસે મશહૂર હે.) યહ વહ વક્ત થા કે બાબિલકી સલ્તનત બનૂકદનઝર (બખ્તનસ્સર)કે એક જાનશીન બેલશાઝાર (Belteshazzar)કે હાથમેં થી. યહ બાદશાહ અગર્ચે બખ્તનસ્સરકી તરહ જરી ઔર બહાદુર નહીં થા, મગર ઝુલ્મ ઔર અય્યાશીમેં ઉસ્સે ભી આગે થા હત્તાકે ખુદ ઉસ્કી અપની રિઆયા ઉસ્કે આ'માલે બદસે પરેશાન ઔર ઉસ્કે ઝુલ્મસે આજિઝ ઔર હર વક્ત ઈન્કિલાબકી ખ્વાહાં રહતી થી, ચુનાંચે બાબિલકી રિઆયાને ચંદ અફસરોંકો ઈસ બાત પર આમાદા કિયા કે વહ ખૂરસકે પાસ જાએં ઔર ઉસ્કો દા'વત દેં કે આપ હમકો બેલશાઝારકે ઝુલ્મોંસે નજાત દિલા કર અપની રિઆયા બન લીજિએ. ખૂરસકે પાસ યહ વફદ ઉસ વક્ત પહુંચા જબ્કે વહ મશ્રિકકી મુહિમ સર કરનેમેં મશગૂલ થા ઉસ્ને વફદકી દરખ્વાસ્તકો સુના ઔર કબૂલ કિયા ઔર મશ્રિકી મુહિમસે ફારિગ હો કર બાબિલ પહુંચા ઔર ઉસ્કી મુસ્તહકમ (મઝબૂત) ઔર ન તસખીર (તાબેઅ ન) હોનેવાલી દોહરી શહરે પનાહકો મુન્હદિમ કરકે હુકૂમતે બાબિલકા ખાતિમા કર દિયા ઔર તમામ રિઆયાકો અમન દે કર ઉન્કો બેલશાઝારકે મઝાલિમસે નજાત દિલાઈ જિસ્કા બાબિલકી રિઆયાને બેહદ શુક્રિયા અદા કિયા ઔર બખુશી ઉસ્કી ઈતાઅત કબૂલ કર લી.

જબ ખૂરસ બાબિલકે શહરમેં ફાતિહાના દાખિલ હુવા તો દાનિયાલ અલય્હિસ્સલામને ઉસ્કો તૌરેત (સફહે અમ્બિયાઅ)કી વહ પેશિનગોઈયાં દિખાઈ જો હઝરત ઈસ્અયાહ ઔર હઝરત યર્મિયાહને યહૂદકો ગુલામીસે નજાત દિલાનેવાલી હસ્તીકે મુતઅલ્લિક કી થીં. ખૂરસ ઈન્કો દેખ કર બેહદ મુતાષ્ષિર

હુવા ઔર ઉસ્ને એ'લાન કર દિયા કે તમામ યહૂદી આઝાદ હૈં કે વહ મુલ્કે શામ વ ફલસ્તીનકો વાપિસ ચલે જાએં ઔર વહાં જા કર અલ્લાહકે મુકદ્દસ ઘર યરૂશલમ (બય્તુલ્મુકદ્દસ) ઔર ઉસ્કે હય્કલ (મસ્જિદ)કો દોબારા તા'મીર કરેં ઔર ઈસ સિલ્સિલેકે તમામ ઈખ્રાજાત સરકારી ખઝાનેસે અદા કિએ જાએં ઔર યહ ભી એ'લાન કિયા કે યહી દીન દીને હક હે ઔર યરૂશલમકા ખુદા હી સચ્ચા ખુદા હે.

'અઝરાકી કિતાબ'મેં હે કે અગર્ચે ખૂરસકી બદૌલત યહૂદકો દોબારા આઝાદી ઔર ખુશહાલી નસીબ હૂઈ ઔર હય્કલકી તા'મીર ભી શાહી ખઝાનેસે શુરૂઅ હો ગઈ મગર અભી તકમીલ નહીં હૂઈ થી કે ખૂરસકા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર ઉસ્કા બેટા કેકબાદ (કમ્બૂચા) ભી જલ્દ મર ગયા. તબ આઠ સાલકે અંદર હી 'દારા' જો ખૂરસકા ચચાઝાદ ભાઈ થા ઉસ્કા જાનશીન હુવા ઔર જલ્દ હી ઈસ તા'મીરકો મુકમ્મલ કર દિયા. યહૂદ બની ઈસ્રાઈલકો અબ ફિર એક બાર અમન વ ઈત્મિનાન નસીબ હુવા ઉન્હોંને અપની હુકૂમતકો દોબારા બરાબર કિયા ઔર ચુંકે શાહ બાબિલને તૌરેતકે તમામ નુસ્ખોંકો જલા કર ખાક કર દિયા થા. ઈસ લિએ ઉન્કે ઈસ્રાર પર હઝરત ઉઝૈર (અઝરા) અલય્હિસ્સલામને અપની યાદદાશ્તસે અઝ સરેનવ ઉસ્કો તહરીર કરાયા. ક્યા યહ બાત હૈરત અંગેઝ નહીં હો સકતી કે ઈતની સખ્ત ઠોકર ખાને ઔર ઝિલ્લત વ રુસ્વાઈકી ઈસ ઈબ્રતનાક સઝાકો બરદાશ્ત કરનેકે બાવુજૂદ જિન્કી તફસીલાત અભી સુપુર્દે કલમ હો ચુકી હૈં ઉન્કી ચશ્મે ઈબ્રત ઔર ગોશે હક નિયૂશમેં કોઈ હરકત પૈદા નહીં હૂઈ ઔર ઉન્કી હાલત ઈસ આયતકા મિસ્દાક ષાબિત હૂઈ..

لهم قلوب لايفقهون بهاولهم اعين لا يبصرون بها ولهم اذان لايسمعون بها.

યા'ની આહિસ્તા આહિસ્તા ઉન્હોંને ફિર ઝુલ્મો ફસાદ ઔર બગાવત વ સરકશી પર કમર બાંધ લી ઔર ગુઝિશ્તા બદ અખ્લાકિયોં ઔર બદ કિર્દારિયોંકા મુઝાહિરા શુરૂઅ કર દિયા.

હઝરત યહ્યા અલય્હિસ્સલામકા કત્લ

ઈસ હોશ રુબા (હોશ ઉળાનેવાલે) હાદિષેકી તફસીલ યહ હે કે

અમ્બિયાએ બની ઈસ્રાઈલમેંસે યહ ઝમાના હઝરત યહ્યા અલય્હિસ્સલામકી તબ્લીગ વ દા'વતકા ઝમાના થા ઔર અરઝે યહૂદિયહમેં હઝરત યહ્યા અલય્હિસ્સલામકે મવાઈઝકા યહ અષર હો રહા થા કે બની ઈસ્રાઈલકે કુલૂબ મુસખ્ખર (તાબેઅ) હોતે જાતે થે ઔર વહ જિસ જાનિબ ભી નિકલ જાતે થે જમાઅતે કષીર ઉન પર પર્વાનાવાર નિષાર હોને લગતી થી ઈધર તો યહ હાલત થી ઔર દૂસ્રી જાનિબ યહૂદિયહકા બાદશાહ હીરોદેસ (Herodias) નિહાયત હી બદકાર ઔર ઝાલિમ થા વહ હઝરત યહ્યા અલય્હિસ્સલામકી મકબુલિય્યત દેખ દેખ કર લર્ઝા બરઅંદામ (કપકપાનેવાલા) થા ઔર ખૌફ ખાતા થા કે કહીં યહૂદિયાકી બાદશાહત મેરે હાથસે નિકલ કર ઉસ મર્દે હાદીકે પાસ ન ચલી જાએ, સો ઈત્તિફાકકે હીરોદેસકે સોતેલે ભાઈકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. ઉસ્કી બીવી બેહદ હસીન થી ઔર હીરોદેસકી ભાવજ (ભાઈકી બીવી) હોનેકે અલાવા ઉસ્કી અલાકી ભતીજી ભી થી. હીરોદેસ ઉસ પર આશિક હો ગયા ઔર ઉસ્સે અકદ કર લિયા. ચુંકે યહ અકદ ઈસ્રાઈલી મિલ્લતકે ખિલાફ થા ઈસ લિએ હઝરત યહ્યા અલય્હિસ્સલામને સરે દરબાર ઉસ્કો મલામત કી ઔર અલ્લાહકે ખૌફસે ડરાયા. હીરોદેસકી મહબૂબાને યહ સુના તો ગમ વ ગુસ્સેસે બેતાબ હો ગઈ ઔર હીરોદેસકો આમાદા કિયા કે વહ હઝરત યહ્યા અલય્હિસ્સલામકો કત્લ કર દે. હીરોદેસ અગર્ચે ઈસ નસીહતસે ખુદ ભી બહુત બરઅફરોખ્તા થા મગર ઈસ ઈરાદેમેં દેર કરનેવાલા થા લેકિન મહબૂબકે ઈસ્રાર પર ઉસ્ને હઝરત યહ્યા અલય્હિસ્સલામકા સર કલમ કર કે, ઉસ્કો તશતમેં રખ કર ઉસ્કે પાસ ભિજવા દિયા. સખ્ત હૈરતકા મકામ હે કે હઝરત યહ્યા અલય્હિસ્સલામકી મહબૂબિય્યતે આમકે બાવુજૂદ કિસી ઈસ્રાઈલીકો યહ જુર્અત નહીં હૂઈ કે હીરોદેસકી ઈસ મલઉન હરકત પર ઉસ્કો રોકે યા મલામત કરે, બલ્કે એક જમાઅતને ઉસ્કે ઈસ મલઉન અમલકો બનઝરે ઈસ્તિહસાન દેખા. અબ હઝરત યહ્યા અલય્હિસ્સલામકી શહાદતકે બા'દ હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકી દા'વત વ તબ્લીગકા વક્ત આ ગયા ઔર ઉન્હોંને અલલએ'લાન યહૂદકી બિદઆત, મુશ્રિકાના રુસૂમ, ઝાલિમાના ખસાઈલ ઔર બદદીનીકે ખિલાફ જિહાદે લિસાની શુરૂઅ કર દિયા. યહૂદમેં યહ સલાહિય્યત કહાં થી કે વહ અમ્રે હક પર લબય્ક કહતે, ચુનાંચે મુખ્તસરસી તા'દાદકે સિવા ભારી અકષરિયતને ઉન્કી મુખાલિફત શુરૂઅ કર દી ઈસી દરમિયાનમેં નબતી

બાદશાહ હારિષને જો હીરોદેસકી પેહલી બીવીકે રિશ્તેસે ઉસ્કા ખુસર થા ઉસ પર ચળ્હાઈ કર દી. સખ્ત કુશ્ત વ ખૂન કરનેકે હીરોદેસકો હઝીમતે ફાશ (હાર) દી જિસ્ને હીરોદેસકી કુવ્વતકા ખાતિમા કર દિયા તાહમ યહૂદિયહકી રિયાસત રૂમિયોંકે બલબૂતે પર કાઈમ રહી. ઉસ વક્ત અગર્ચે આમ તૌર પર યહૂદ યહ કહતે થે કે હીરોદેસ ઔર ઈસ્રાઈલિયોંકો યહ ઝિલ્લત વ હઝીમત હઝરત યહ્યા અલય્હિસ્સલામકે ખુને નાહકકી પાદાશમેં આઈ લેકિન ઈસ્કે બાવુજૂદ ઉન્હોંને ઈસ હાદિષેસે કોઈ સબક નહીં લિયા ઔર વહ અપને ઝાલિમાના મકાસિદસે બાઝ ન આએ ઔર હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકી મુખાલિફતમેં બુગ્ઝ વ ઈનાદકે સાથ સરગર્મ રહે તાકે શાહે યહૂદિયહ પ્લાટિસ (Pilate)સે ઉન્કે કત્લકી ઈજાઝત હાસિલ કર કે ઉન્કા મુહાસિરા કર લિયા મગર અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કે ઈરાદોંકો નાકામ બના કર હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકો ઝિંદા આસમાન પર ઉઠા લિયા.

પાદાશે અમલ :

આખિર પાદાશે અમલ સામને આઈ ઔર અબ ખુદ યહૂદિયોંકે બાહમ ખાના જંગી શુરૂઅ હો ગઈ વજહ યહ પેશ આઈ કે ઈસ દૌરમેં યહૂદકે તીન ફિર્કે હો ગએ થે. એક ફુકહાઅકી જમાઅત થી ઔર ઉન્કો ફેસી (Pharisee) કેહતે થે ઔર દૂસરી જમાઅત અસ્હાબે ઝાહિરકી થી જો ઈલ્હામી અલ્ફાઝકે ઝાહિર પર જુમૂદ કરતે થે ઉન્કો સદૂકી (Sadoucee) કેહતે થે ઔર તીસરી જમાઅત મુર્તાઝ રાહિબોંકી થી ઉન્મેંસે ફેસી ઔર સદૂકીકા ઈખ્તિલાફ ઈસ દર્જા તરક્કી કર ગયા થા કે ઉન્મેં સખ્ત ખૂનરેઝિયાં હોને લગીં. શાહ યહૂદિયહ જિસ ગિરોહકા તરફદાર હો જાતા થા વહ દૂસરે ગિરોહકો બેદરેગ કત્લ કરતા થા. આખિર યહ જંગ ઈસ કદર બળ્હી કે શાહ યહૂદિયહકો બાગિયોંકે ખિલાફ રૂમિયોંસે મુદત લેની પળતી થી ઔર બુત પરસ્તોંકે હાથોં યહૂદિયોંકો કત્લ કરાયા જાતા થા ચુનાંચે ઈસ કશ્મકશમેં રફએ ઈસા અલય્હિસ્સલામસે તકરીબન્ સત્તર (૭૦) સાલ બા'દ યહૂદકે દો મુદઈયાને હક યૂહનાન ઔર શમ્ઉનકે દરમિયાન સખ્ત મા'રિકાએ જંગો જદલ (લળાઈ) બર્પા હુવા યહ વહ ઝમાના થા જબ્કે તખ્તે રૂમ પર ઉસ્કા એક બહાદુર જર્નેલ ઈસ્નબાનૂસ કૈસરી કર રહા થા ઔર અર્ઝે યહૂદિયહમેં યૂહનાનકો કામ્યાબી હો ગઈ થી જો નિહાયત સફ્ફાક (ખૂન બહાનેવાલા) ઔર બદકાર થા ઔર ઉસ્કે ઝાલિમ સાથિયોંકે હાથોં અર્ઝે

મુકદસકી તમામ ગલી કૂચોંમેં ખૂનકી નદીયાં બહ રહી થીં. ઈસ હાલતમેં યહૂદને ઈસ્નબાનૂસસે મદદ ચાહી ઔર ઉસ્ને અપને બેટે ટેટૂસ (ટેટસ)કો અર્ઝે મુકદસકી ફતહ પર મામૂર કિયા વહ આગે બળ્હા ઔર અર્ઝે યહૂદિયહકે કરીબ જા કર અપને એક કાસિદ નેકાનૂસકો સુલહકે લિએ ભેજા, યહૂદકા પારાએ ઝુલ્મો સિતમ બહુત ચળ્હા હુવા થા ઉન્હોંને ઉસ્કો કત્લ કર દિયા, અબ ટેટસ ગઝબનાક હો ગયા ઔર ઉસ્ને કહા કે બિલા લિહાઝ કિસી ફિકે તમામ યહૂદકા ઈસ્તીસાલ (ખત્મ) કર કે જાઉંગા તાકે હમેશાકે લિએ ઈસ સરઝમીનમેંસે યહ ઝગળા પાક હો જાએ, ચુનાંચે બકૌલ મુઅર્રિખીન ઉસ્ને બય્તુલ્મુકદસ પર ઈસ કદર સખ્ત હમ્લા કિયા કે શહરે પનાહ મુન્હદિમ હો ગઈ, હય્કલકી દીવારેં શિકસ્તા હો ગઈં, કિલ્આબંદીકે લંબા હો જાનેસે હઝારોં યહૂદ ભૂકે મર ગએ ઔર હઝારોં ફરાર હો કર બેવતન હો ગએ ઔર જો બચે થે વહ તલ્વારકે ઘાટ ઉતાર દિએ ગએ, રૂમિયોંને હય્કલકી બેહુર્મતી કી ઔર જહાં ખુદાએ વાહિદકી ઈબાદત થી વહાં બુત લે જા કર રખ દિએ.

ગર્ઝ યહ વહ શિકસ્ત થી કે ફિર યહૂદ કભી ન ઉભરે ઔર અપની કમીના ઔર ઝાલિમાના હરકાત, અલાનિયા ફિસ્કો ફુજૂર ઔર નબિયોંકે કત્લકી પાદાશમેં હમેશાકે લિએ ઝલીલો ખ્વાર હો કર રહ ગએ.

તીસ્રા ઝરીં મૌકા ઔર યહૂદકી રૂગર્દાની :

કુછ અર્સે બા'દ રૂમિયોંને બુત પરસ્તી તર્ક કર કે ઈસાઈયત ઈખ્તિયાર કર લી ઔર ઈસ તરહ ઉન્કે ઉરૂજો તરક્કીને યહૂદી કૌમિયત ઔર મઝહબ દોનોંકો મગ્લૂબ વ મકહૂર બના દિયા.

આપ અભી મુતાઅલા કર ચુકે હૈં કે જબ ટેટૂસ રૂમીને બય્તુલ્મુકદસકો બરબાદ કર દિયા તો યહૂદિયોંકી એક કાફી તા'દાદ વહાંસે ભાગ કર અતરાફ વ જવાનિબમેં જા બસી થી ઉન્હીંમેંસે બા'ઝ વહ કબાઈલ ભી હૈં જો યસ્રબ (હિજાઝ) ઔર ઉસ્કે કુર્બો જિવાર (અત્રાફ)મેં સાકિન હો (ઠહર) ગએ થે યહ ઔર ઉન્સે પહલે ઔર બા'દ જો કબાઈલે યહૂદ યહાં આ કર સુકૂનત પઝીર હૂએ ઉન્કે ઈસ ઈન્તિખાબે સુકૂનત (રહનેકો પસંદ કરને)કે મુતઅલ્લિક મુઅર્રિખીનકી રાઈ યહ હે કે યહૂદકો તૌરેત ઔર કદીમ સહીફોંસે યહ મા'લૂમ હો ચુકા થા કે યહ સરઝમીન નબિએ આખિરુઝ્ઝમાં સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમકા દારુલ્હિજરહ બનેગી ઔર યહૂદ નબિએ આખિરુઝ્ઝમાં સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ

વસલ્લમકે ઈસ દર્જા મુન્તઝિર થે ઔર ઉન્કે યહાં ઉન્કી આમદકી ઈસ કદર શોહરત થી કે જબ હઝરત યહ્યા અલયહિસ્સલામને તબ્લીગ વ દા'વતકે ઝરીએ પૈગામે ઈલાહી સુનાના શુરૂઅ કિયા તો યહૂદને જમા હો કર ઉન્સે સાફ કહા કે હમ તીન નબિયોંકા ઈન્તિઝાર કર રહે હૈં. એક મસીહ અલયહિસ્સલામકા દૂસરે ઈલ્યાસ અલયહિસ્સલામકા ઔર તીસરા ઉસ મશ્હૂર ઔર મા'રૂફ નબિએ આખિરુઝ્ઝમાં સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમકા જિસ્કી આમદકી શોહરત હમારે દરમિયાન ઈસ કદર હે કે હમ ઉસ્કે નામ લેનેકી ભી ઝરૂરત નહીં સમઝતે ઔર સિર્ફ ઉસ્કી જાનિબ ઈશારા કર દેનેસે હર એક યહૂદી ઉસ્કો પેહચાન લેતા હે. તૌરેત, ઈન્જીલ, સહાઈફે અમ્બિયાઅ ઔર તારીખે યહૂદમેં ઔર ભી બહુતસે શવાહિદ મૌજૂદ હૈં કે જિન્સે યહ મુતહક્કીક હોતા હે કે યહૂદકો એસે પૈગમ્બરકા ઈન્તિઝાર થા જો નબિએ આખિરુઝ્ઝમાં સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ હોગા ઔર હિજાઝમેં મબઉષ હોગા ઈસી વજહસે જબ ભી વહ અપને મર્કઝસે મુન્તશિર (અલગ અલગ) હૂએ હૈં તો ઉન્કી એક મા'કૂલ તા'દાદ ઉસીકે ઈન્તિઝારમેં યષ્રિબમેં જા બસી.

અબદી ઝિલ્લતો ખુસ્રાન :

પસ કિસ દર્જા બદબખ્તો બદકિસ્મત હે વહ જમાઅત જિસ્ને હઝરત ઈસા અલયહિસ્સલામકી વિલાદતસે તકરિબન્ પાંચસો સત્તર (૫૭૦) સાલ તો ઈસ ઈન્તિઝારમેં ગુઝારે કે યષરબકી ઈસ સર ઝમીનમેં જબ અલ્લાહ તઆલાકા વહ પૈગમ્બર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) હિજરત કર કે આએ તો હમ ઉસ્કી પેરવી કર કે અપની કૌમી ઔર મઝહબી અઝમતો વકારકો ફિર એક બાર હાસિલ કરેંગે હત્તાકે યષરબકે કબાઈલ ઔસ ઔર ખઝરજકે મુકાબલા ભી ઉસીકી નુસ્રત વ મદદકે મુન્તઝિર રહતે થે મગર જબ વહ નબિએ બરહક આયા ઔર ઉસ્ને મૂસા અલયહિસ્સલામ વ ઈસા અલયહિસ્સલામ ઔર તૌરેત વ ઈન્જીલકી તસ્દીક કરતે હૂએ ઉન્કો પૈગામે હક સુનાયા તો સબસે પેહલે ઉન્હોંને (યહૂદ)ને હી ઉન્કે ખિલાફ બુગ્ઝ વ ઈનાદ (સરકશી)કા મુઝાહરા કિયા ઔર ઉસ્કી આવાઝ પર કાન ન ધરતે હૂએ ઉસ્કી મુખાલફતકો અપની ઝિંદગીકા નસ્બુલ્અયન બના લિયા ઔર નતીજેમેં હમેશાકી ઝિલ્લત, મહરૂમીકો મોલ લિયા.

અલ્લાહ તઆલાને તો શુરૂઅ હીમેં ઉન્કો મુતનબ્બહ કર દિયા થા કે દો

મર્તબાકી સરકશી ઔર ઉસ્કે અંજામકે બા'દ હમ તુમકો એક મૌકા ઔર ઈનાયત કરેંગે પસ અગર તુમ ઉસ વક્ત સંભલ ગએ ઔર તુમને અલ્લાહકી ફરમાબરદારી કા ષુબૂત દિયા ઔર અલ્લાહકે પૈગમ્બરકી સદાકતકા ઈકરાર કરકે દીને હકકો કબૂલ કર લિયા તો હમ ભી તુમ્હારી અઝમતે રફતાકો વાપિસ લે આએંગે ઔર દીનો દુન્યાકી સઆદતસે બહરાઅંદોઝ કરેંગે લેકિન અગર તુમને ઈસ મૌકાકો ભી ગંવા દિયા ઔર પૈગમ્બરે આખિરુઝ્ઝમાં સલ્લલ્લાહુ તઆલા અલય્હિ વસલ્લમકે સાથ ભી કદીમ શરારતોંકા મુઝાહિરા કિયા તો હમ ભી પાદાશે અમલકા કાનૂન નાફિઝ કર દેંગે. "ઔર અગર ફિર વહી કરોગે તો હમ ફિર વહી કરેંગે" [૮:૧૭]

ગર્ઝ જબ યહૂદને ઈસ મર્તબા ભી અપની કૌમી સરિશ્ત (ખૂબી)કો હાથસે ન જાને દિયા તો અલ્લાહ તઆલાને ભી ઉન્કે હકમેં યહ આખરી ફૈસલા સુના દિયા. ضربت عليهم الذلة والمسكنة وباءو ا بغضب من الله

ઔર યહી હુવા ભી કે કૌમે યહૂદકો ફિર કભી ઈઝ્ઝત નસીબ ન હૂઈ ઔર ન હુકૂમત વહ સદીયોં યૂરપમેં હકારતકી નઝરોં દેખે જાતે રહે (શેકસપીઈરકે ડ્રામા, 'મર્ચન્ટ ઓફ વેનિસ'મેં 'શાઈ લોગ'કા કિર્દાર) હત્તાકે તીસ્રી બાર જંગે અઝીમ દોમમેં હિટલરકે હાથોં લાખોં યહૂદિયોંકા કત્લે આમ હુવા ઉન્કે લિએ એક બાર ફિર અર્સાએ હયાત તંગ હુવા ઔર ઉન્કો જર્મની ઔર યૂરપસે અમ્રીકા મુન્તકિલ હોના પળા વહ અગર્ચે અમ્રીકા ઔર દિગર સામ્રાજી તાકતોંકે સહારે મશ્રીક વ સતીમેં એક મહદૂદ ટુકળેમેં અપની હુકૂમત કાઈમ કરનેમેં કામ્યાબ હો ગએ લેકિન યહ હુકૂમત બળી તાકતોંકી રહીને મિન્નત (એહસાન) હે ઔર કોન જાન્તા હે કે યહ કબ તક કાઈમ રહતી હે. જો લોગ ઈસ વક્ત 'સોશલિસ્ટ' દુન્યાકા ઝવાલ દેખ રહે હેં વહ અછ્છી તરહ સમઝ સકતે હેં કે ઈસ્રાઈલકા કયામ કિસ કદર આરિઝી ષાબિત હો સકતા હે. દૂસ્રે લફઝ યહૂદીકે સાથ કુછ ઐસી હકારત વાબસ્તા હો ચુકી હે કે કોઈ ભી શરીફુન્નફસ (અછ્છા) ઈન્સાન ખૂદકો યહૂદી કહલવાના પસંદ નહીં કરતા, કયા યહ અલ્લાહ તઆલાકા ગઝબ નહીં ?

બસાઈર :

૧. અગર્ચે દુન્યા 'દારુલ્અમલ (અમલકી જગહ)' હે 'દારુલ્જઝાઅ (બદલેકી જગહ)' નહીં તાહમ અલ્લાહ તઆલા કભી કભી દુન્યામેં ભી

મુજ્રિમોંકો ઉન્કી પાદાશે અમલમેં ઈસ તરહ કસ દિયા કરતે હૈં કે ખુદ ઉન્કો ઔર ઉન્કે મુઆસિરીન (ઝમાનેવાલે)કો યહ ઈકરાર કરના પળતા હે કે યહ ઉન્કે જરાઈમ(જુર્મો)કી સઝા હે ઔર ઉન્કી તારીખી ઝિંદગી બા'દમેં આનેવાલોંકે લિએ સામાને ઈબ્રત વ બસીરત બન જાતી હે ખુસૂસન્ ગુરૂર ઔર ઝુલ્મ યહ દો ઐસે સખ્ત જરાઈમ ઔર ઉમ્મુલ્ખબાઈષ (ગુનાહોંકી માં) હૈં કે મગરૂર ઔર ઝાલિમકો આખિરતકે અઝાબકે અલાવા દુન્યામેં ભી ઝરૂર અપની બદ અમલિયોંકા કુછ ખિમ્યાઝા (બદલા) ભુગતના પળતા હે ફર્ક સિર્ફ ઈસ કદર હોતા હે કે ઈન્ફિરાદી કિબ્ર વ ઝુલ્મ (એક આદમીકા ઘમંડ)કી પાદાશ શખ્સ વ ફર્દકી ઝિંદગીસે મુતઅલ્લિક હોતી હે ઔર કૌમી વ ઈજ્તિમાઈ કિબ્ર વ ઝુલ્મ (કૌમકા ઘમંડ)કી પાદાશ કૌમી ઔર ઈજ્તિમાઈ ઝિંદગીસે વાબસ્તા હોતી હે ઈસ લિએ અવ્વલુઝ્ઝિક્ર (એક આદમીકા ઘમંડ)કી મુદ્દતમેં ઝિયાદા અર્સા નહીં હોતા મગર ષાનિયૂઝ્ઝિક્ર (કૌમકા ઘમંડ)કી મુદ્દત કભી ઐસી તવીલ નઝર આતી હે કે મઝલૂમ કૌમ ઔર જમાઅત માયૂસીકી હદ તક પહુંચ જાતી હે ઔર ઉસ્કી નઝરસે યહ નુક્તા ઓજલ હો જાતા હે કે કૌમોંકે ઉરૂજો ઝવાલ ઔર ઈઝ્ઝતો ઝિલ્લત ઔર કામ્રાની વ નાકામીકી ઉમ્ર અફરાદ વ અશ્ખાસકી ઉમ્રકી તરહ નહીં હોતી બલ્કે તવીલ હોતી હે તાહમ બા'ઝ હાલાતમેં ઈબ્રત વ બસીરતકે પહલૂ નુમાયાં કરનેકે લિએ ઉસ મુદ્દતકો ભી મુખ્તસર ભી કર દિયા જાતા હે, ચુનાંચે યહૂદકી ઝેરે બહષ તારીખકે વાકિઆત વ હાલાત ઉસ્કી ઝિંદા જાવીદ શહાદત હૈં ઔર કાબિલે સદ હઝાર ઈબ્રત વ બસીરત.

૨. મુન્કિરીન હક ઔર બાતિલ પરસ્ત કૌમોંકો અગર ઈબ્રત વ બસીરતકે પેશે નઝર દુન્યામેં કિસી કિસ્મકી સઝા દી જાતી યા ઉન્કો અઝાબે ઈલાહીમેં પકળા જાતા હે તો ઉસ્કે યહ મા'ના નહીં હૈં કે ઉન પરસે આખિરતકા અઝાબ (અઝાબે જહન્નમ) ટલ જાતા ઔર મુઆફ હો જાતા હે બલ્કે વહ ઈસી તરહ કાઈમ રહતા હે જો અપને વક્ત પર હો કર રહે.

તર્જમા :— "ઔર કિયા હે હમને દોઝખકો કાફિરોંકા કેદ ખાના" [૧૭/૮]

૩. અલ્લાહ તઆલા જબ કિસી કૌમકો ઉસ્કી બદકિર્દારિયોં ઔર ઉસ્કે મઝાલિમ વ મફાસિદ (ઝુલ્મો ફસાદ)કી વજહસે અઝાબમેં મુબ્તલા કરના ઔર અપને પાદાશે અમલકે કાનૂનકો ઉન પર નાઝિલ કરના ચાહતા હે તો સુન્નતુલ્લાહ યહ જારી હે કે વહ બદઆ'માલિયોંકે બા'દ ફૌરન્ હી ઐસા નહીં

કરતા બલ્કે એક અર્સે તક ઉસ્કો મુહલત દેતા ઔર હાદિયોં ઔર પૈગમ્બરોંકી મા'રિફત ઉન્કો તર્ગીબ વ તર્હીબ (ધમકાને)કી રાહસે હિદાયત પર લાનેકે તમામ મવાકિઅ બહમ (એક સાથ) પહુંચાતા હે તાકે અલ્લાહકી હુજ્જત હર તરહ તમામ હો જાએ પસ અગર ઉસ્કે બા'દ ભી ઉન્કી સરકશી ઔર બગાવત ઔર ઝુલ્મ વ ઉદવાનકા તસલ્લુલ ઉસી તરહ કાઈમ રહતા હે તો ઉસ્કી "બત્શ શદીદ (સખ્ત પકળ)" અચાનક મુજિરમ કૌમકો ઈસ તરહ દિબોચ લેતી હે કે ફિર કેફરે કિર્દાર પર પહુંચે બગેર રસ્તગારી (નજાત) નામુમ્કીન હો જાતી હે ઔર ઉન્કે સામને અલ્લાહ તઆલાકા યહ ફરમાન મુશાહિદેકી સૂરતમેં નમૂદાર હો જાતા હે.

તર્જમા :– "અન્કરીબ ઝાલિમ જાન લેંગે કે કિસ તરીકએ ઈન્કિલાબકે ઝરીએ વહ ઉલટ દિએ જાએંગે." [૨૬/૨૨૭]

ઝુલ્કરનૈન

---

૫૬૧ કબ્લ મસીહ. અંદાઝન

તમ્હીદ :

કુર્આને અઝીઝમેં સૂરએ કહફમેં એક ઐસે બાદશાહકા ઝિક્ર કિયા ગયા હે જિસ્કા લકબ ઝુલ્કરનૈન હે ઔર જિસ્ને મશ્રિકો મગ્રિબ તક ફુતૂહાત કીં ઔર દૌરાને ફુતૂહાત એક ઐસે મકામ પર પહુંચા જહાંકે બસ્નેવાલોંને ઉન્સે શિકાયત કી કે યાજૂજ માજૂજ હમકો સતાતે ઔર વહશિયાના હમ્લે કરકે ફસાદ મચાતે ઔર બરબાદી લાતે હેં આપ હમકો ઉન્સે નજાત દિલાએ. ઝુલ્કરનૈનને યહ સુન કર ઉન્કો તસલ્લી વ તસફ્ફી દી ઔર લોહે ઔર તાંબેકો પિઘલા કર દો પહાળોંકે દરમિયાન એક ઐસી સદ કાઈમ કર દી કે શિકાયત કરનેવાલે યાજૂજ વ માજૂજકે ફિત્નેસે મહફૂઝ હો ગએ યહ વાકિઆ તીન અહમ હિસ્સોં પર મુન્કસિમ હે :–

(૧) ઝુલ્કરનૈનકી શખ્સીયત (૨) સદે ઝુલ્કરનૈનકા મહલે વુકૂઅ (જગહ) (૩) યાજૂજ વ માજૂજકા તઅય્યૂન.

ઝુલ્કરનૈનકી શખ્સિયત :

ઝુલ્કરનૈનકી શખ્સિયતકે મુતઅલ્લિક હસ્બે ઝેલ અકવાલ પેશ કિએ ગએ

હૈં.

(૧) મશહૂર ઝમાના સિકંદરે આ'ઝમ (Alexander The Great) હી ઝુલ્કરનૈન હૈં.

(૨) અરબ ઔર ઈરાનકે શુઅરાને અપને અપને મુલ્ક ઔર ઈલાકકે મુખ્તલિફ બાદશાહોંકો ઝુલ્કરનૈન કહા હે.

(૩) કુર્આને અઝીઝમેં મઝકૂર ઝુલ્કરનૈન અસલી અરબી થા, સામિયાએ ઉલામેંસે થા ઔર હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકા મુઆસિર બાદશાહ થા.

મવ્લાના હિફઝુર્રહમાન સ્યોહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને મુન્દર્જએ બાલા અકવાલકે મુતઅલ્લિક તફસીલી બહષકે બા'દ મુતઅખ્ખિરીનમેં મવ્લાના અબુલ્કલામ આઝાદકી તહકીકસે એક હદ તક ઈત્તિફાક કરતે હૂએ જો કુછ તહરીર ફરમાયા હે વહ પેશ કિયા જાતા હે, મવ્લાનાને ઈસ તફસીલી જિસ ઉસૂલકો પેશે નઝર રખ્ખા હે વહ યહ હે કે ઝુલ્કરનૈનકી તત્બીક એક ઐસે શખ્સસે હોની ચાહિએ જિસ્કો હર એ'તિબારસે મર્દે સાલિહ ઔર અપને વક્તકે દીને હકકા મુત્તબિઅ હોના ચાહિએ. ઈસ ઉસૂલ પર હિફઝુર્રહમાન સિયૂહાવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી તહકીકકે મુતાબિક જો શખ્સિયત પૂરી ઉતરતી હે વહ ઈબ્રાનીમેં ખૂરસકી હે જિસ્કો અહલે ફારસકે અર્શ યા ગોરશ કેહતે હૈં લેકિન યૂનાનીમેં સાઈરસ ઔર અરબીમેં ખુસ્રૂ કહા જાતા હે જિસ્કી વઝાહત હસ્બે ઝેલ હે.

ઝુલ્કરનૈનકી શખ્સિયત પર બહષ કરનેસે કબ્લ હલ્લે તલબ અહમ સવાલ યહ હે કે કુર્આને અઝીઝને ઈસ મુઆમલેકી જાનિબ કિસ લિએ તવજ્જુહ કી ઔર અઝ ખુદ નહીં બલ્કે કિસી સવાલકે જવાબ પર તવજ્જુહ મબ્ઝૂલ કી તો સાઈલ કોન હૈં ઔર કિસ બુન્યાદ પર ઉન્હોંને ઈસ સવાલકા ઈન્તિખાબ કિયા ? યહી વહ સવાલ હે જો દર અસલ ઉસ મુઆમલેકી કલીદ હે ઔર અગર્ચે યહ સિલ્સિલા શાને નુઝૂલ મુફસ્સિરીન ઔર અરબાબે સિયરને ઉસ્કી જાનિબ તવજ્જુહ ફરમાઈ હે મગર તહકીકે શખ્સિયતકે વક્ત ઈન હઝરાતને ઉસ હકીકતકો નઝર અંદાઝ કર દિયા હે.

સાથ હી યહ બાત ભી કાબિલ તવજ્જુહ હે કે ઝુલ્કરનૈનકી શખ્સિયત સદકાતૈન ઔર યાજૂજ વ માજૂજકી તહકીક અગર્ચે તીન મસ્તાકિલ મસાઈલ હૈં

તાહમ યહ તીનોં ઈસ તરહ બાહમ મરબૂત હૈં કે, અગર કિસી એકકે મુતઅલ્લિક વાઝિહ તહકીક સામને આ જાએ તો કુર્આન અઝીઝકી તફસીલાતકી રોશનીમેં બાકી દો મસાઈલકે હલમેં ભી બહુત ઝિયાદા સહૂલત હો જાતી હે.

ઝુલકરનૈનસે મુતઅલ્લિક સવાલકી નવઈય્યત :

મુહમ્મદ બિન ઈસ્હાકને બરિવાયત ઈબ્ને અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ બયાન કિયા હે કે, કુરૈશે મક્કાને નઝર બિન હારિષ ઔર ઉકબા બિન મુઈતકો ઉલ્માએ યહૂદકે પાસ યહ પૈગામ દે કર ભેજા કે ચૂંકે ખૂદકો અહલે કિતાબ કહતે હો ઔર તુમ્હારા દા'વા હે કે, તુમ્હારે પાસ ઝમાને સાબિકાકે પય્ગમ્બરોંકા વહ ઈલ્મ હે, જો હમારે પાસ નહીં હે લિહાઝા મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમકે મુતઅલ્લિક હમકો યહ બતાઈયેં કે ઈન્કે દા'વાએ પય્ગમ્બરીકી સદાકતકે મુતઅલ્લિક આપ હઝરાતકી ઈલ્હામી કિતાબોંમેં કોઈ તઝકિરા યા અલામાત મોજૂદ હૈં યા નહીં ? ચુનાંચે કુરૈશકે વફદને યષ્રિબ પહુંચ કર ઉલ્માએ યહૂદસે અપની આમદકા મકસદ બયાન કિયા ઔર અહબારે યહૂદને ઈન્સે કહા તુમ ઔર બાતોંકો છોળ દો હમ તુમકો તીન સવાલાત બતાએ દેતે હૈં અગર વહ ઈન્કા સહીહ જવાબ દે દેં તો સમઝ લેના કે વહ ઝરૂર અપને દા'વેમેં સચ્ચે હૈં ઔર નબીએ મુરસલ હૈં ઔર તુમ પર ઈન્કી પૈરવી વાજિબ હે ઔર અગર વહ સહીહ જવાબ ન દે સકેં તો વહ કાઝિબ હૈં ફિર તુમકો ઈખ્તિયાર હે કે જો મુઆમલા ઈન્કે સાથ ચાહો કરો ઔર સવાલાત યહ હે ?

(૧) એક શખ્સકા હાલ બયાન કીજિએ જો મશ્રિક વ મગ્રિબ તક ફુતૂહાત કરતા ચલા ગયા ?

(૨) ઉન ચંદ નૌજવાનોં પર ક્યા ગુઝરી જો કાફિર બાદશાહકે ખૌફસે પહાળકી ખોમેં જા છુપે થે ?

(૩) રૂહકે મુતઅલ્લિક બયાન કીજિએ ?

વફદે મક્કા વાપસ આયા ઔર ઉસ્ને કુરૈશકો યહૂદી ઉલ્માકી ગુફતગૂ સુનાઈ, કુરૈશને સુન કર કહા : અબ હમારે લિએ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વસલ્લમકે બારેમેં ફૈસલા કરના આસાન હોં ગયા કે, યહૂદકે ઈન સવાલાતકે જવાબાત એક ઉમ્મી ઈન્સાન જબ હી દે સકતા હે કે, દર હકીકત ઉસ પર ખુદાકી જાનિબસે વહી આતી હો. ચુનાંચે કુરૈશે મક્કાને ખિદમતે અકદસમેં

હાઝિર હો કર તીનોં સવાલાત પૈશ કર દિએ ઈન હી સવાલાતકે જવાબાતકે લિએ આપ પર સૂરએ કહફકા નુઝૂલ હુવા.

યહૂદ વ કુરૈશ ઔર ઈન્તિખાબે સવાલાત :

એક મર્તબા ફિર ઈસ રિવાયત પર ગોર ફરમાયે જો મુહમ્મદ બિન ઈસ્હાકને નકલ ફરમાઈ હે ઔર જિસ્કા હાસિલ યહ હે કે, અસ્હાબે કહફ ઔર ઝુલ્કરનૈનકે મુતઅલ્લિક મુશરિકીને મક્કાને જો સવાલાત નબીએ કરીમ અલયહિસ્સલાતુ વસ્સલામસે કિએ વહ દર અસ્લ યહૂદે મદીનાકી તલ્કીન પર કિએ ગએ તો અબ કુદરતી તોર પર યહ સવાલ પૈદા હોતા હે કે, આખિર યહૂદકો ઈન વાકિઆતે ઐસી કયા દિલચશ્પી થી કે, જિસ્કી બિના પર ઉન્હોંને ઈન્કા ઈન્તિખાબ કિયા ઔર ઈન્કે સહીહ જવાબાતકો પય્ગમ્બરે ખુદા સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમકી દા'વાએ નુબુવ્વત વ રિસાલતકી સદાકતકા મેઅયાર ઠેહરાયા.

આખિર ઝુલ્કરનૈનકે બારેમેં કયૂં સવાલ કિયા ગયા ઈસ્કા જવાબ યહ હે કે, યહૂદને ઈસ સવાલમેં દર હકીકત એક ઐસી શખ્સિયતકા ઈન્તિખાબ કિયા હે જો ઈન્કી મઝહબી ઝિંદગીકે સિલ્સિલામેં બહુત હી ઝિયાદા એહમિયત રખતી હે ઔર જિસ્કો વહ અપની મિલ્લી વ ઈજ્તિમાઈ હયાતમેં કિસી વક્ત ભી ફરામોશ નહીં કર સકતે કયૂંકે ઈસ શખ્સિયતકી બદોલત બની ઈસ્રાઈલને બાબિલકી ગુલામીસે નજાત પાઈ ઔર ઉન્કા કૌમી મરકઝ કિબ્લાએ સલાત ઔર મુકદ્દસ મકામ યરૂશલમ (બય્તુલ્મુકદ્દસ) હર કિસ્મકી તબાહી ઔર બરબાદીકે બા'દ ઈસીકે હાથોં દોબારા આબાદ હુવા ચુનાંચે ઈન અહમ ઉમૂરકી બિના પર યહૂદકે નઝદીક વહ નજાત દેનેવાલા,અલ્લાહકા મસીહ ઔર અલ્લાહકા ચરવાહા કહલાયા કયૂંકે ઈન્કે નબીયોંકે મુકદ્દસ સહીફોંમેં ઈસ્કે મુતઅલ્લિક યહી ઈલ્કાબ દર્જ થે ઔર ઈસ્કી અઝમતકા ઈઝહાર કરતે થે. યહી વજહ થી કે ઉન્હોંને સવાલાતમેં ઈસ શખ્સિયતકે મસ્અલેકો ભી મુન્તખબ કિયા બલ્કે ઈસીકો ઝિયાદા એહમિયત દી જૈસાકે કુર્આનકે ઉસ્લૂબ (બાત) બયાન يسئلونك عن ذى القرنين સે વાઝિહ હોતા હે. વહ સમઝતે થે કે જબ્કે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ યહ દા'વા કરતે હેં કે, વહ અલ્લાહકે સચ્ચે પય્ગમ્બર હેં ઔર ઈસ્કે તમામ સચ્ચે પય્ગમ્બરોંકે દીનકો ઔર અપને દીનકો એક હી દીન સમઝતે હેં ખુસૂસન્ "અંબિયા બની ઈસ્રાઈલકી અઝમત

વ ઈઝ્ઝત ઔર ઉન્કી સદાકત વ હકાનિયતકા ઈઝહાર ફરમાતે હૈં પસ અગર વહ હકીકતન્ અલ્લાહકે સચ્ચે પય્ગમ્બર હૈં તો "ઉમ્મી" હોનેકે બાવુજૂદ ઝરૂર વહીએ ઈલાહીકે ઝરીએ ઉસ શખ્સકે વાકિઆત પર રોશની ડાલ સકેંગે, જિસ્કી વજહસે મહબતે અંબિયાએ બની ઈસ્રાઈલ (યરૂશલમ) ઔર અંબિયાએ બની ઈસ્રાઈલ ઔર કૌમે બની ઈસ્રાઈલકો એક બુતપરસ્ત બાદશાહકી ગુલામી ઔર તબાહ કારિયોંસે નજાત મિલી ઔર જો અલ્લાહકે કલિમાકો બુલંદ કરનેમેં અંબિયાએ બની ઈસ્રાઈલકા મુઆવિન વ મદદગાર ષાબિત હુવા.

અંબિયાએ બની ઈસ્રાઈલકી પૈશન ગોઈયાં :

અંબિયાએ બની ઈસ્રાઈલ હઝરાતે યસઈયા, યરમિયા, દાનિયાલ, અઝરા ઔર ઝકરિય્યા અલય્હિમુસ્સાલમકી તૌરેતમેં મઝકૂર વાઝિહ ઔર સાફ પૈશન ગોઈયોંસે હસ્બે ઝૈલ વાકિઆત ષાબિત હોતે હૈં.

(૧) જિસ હસ્તીને બની ઈસ્રાઈલકો બાબિલકી ગુલામીસે નજાત દિલાઈ ઉસ્કા નામ ખૂરસ થા ઔર વહ ફારિસ ઔર મીળયાકા મુત્તફિકા બાદશાહ થા.

(૨) દાનિયાલ નબીકે મુકાશફા(કશ્ફ) ઔર જિબ્રઈલ અલય્હિસ્સલામકી તા'બીરને ઈન દો હુકૂમતોંકે ઈત્તિહાદકી બિના પર હી ખૂરસકો દો સીંગોંવાલા બાદશાહ (ઝુલ્કરનૈન) બાદશાહ કહા ઔર ઈસી ખયાલકી બિના પર બની ઈસ્રાઈલમેં ઈસ્કા લકબ ઝુલ્કરનૈન મશહૂર હુવા.

(૩) મુતલક સહીફોંમેં ઈસ બાદશાહકો અલ્લાહકા મસીહ બની ઈસ્રાઈલકા દહિંદા(નજાત દેનેવાલા) ઔર અલ્લાહકા ચરવાહા કહા ગયા.

(૪) યહૂદિયોંનેમેં કૌમી અસ્બિય્યત (હિમાયતી) ઔર નસ્લી તઅસ્સુબ (એક તરફી હિમાયતી)કી શિદતકે બાવુજૂદ ઈન્હી વાકિઆતકી બિના પર વહ ગૈર ઈસ્રાઈલ શખ્સકો ઐસે અવસાફસે યાદ કરતે હૈં. જો વહ સિર્ફ અપને અંબિયાકે હકમેં હી કહનેકે આદી હૈં.

(૫) યસઅયા નબીકે સહીફેમેં ઈસ્કા ઉત્તરસે આના બતાયા ગયા હે. ખૂરસ બાબિલસે ઉત્તર (શિમાલ) હી કી જાનિબ (ફારસ વ મીળયા)સે આયા થા. ઈસ લિએ વહી ઈસ પૈશનગોઈકા મિસ્દાક હે.

(૬) ઝકરિયા નબીકી પૈશનગોઈ મેં ઈસ્કો "ઉગનેવાલી શાખ" બતાયા ગયા હે. ઈસ્સે મતલબ યહ હે કે ઉસ્કી નમૂદ ઔર ઉસ્કા ઝુહૂર (આના) ગૈર મા'મૂલી સૂરતે હાલાતમેં હોગા જૈસાકે ઉમૂમન્ ઐસી શખ્સિયતોંકે મુતઅલ્લિક

અલ્લાહ તઆલાકી જાનિબસે હોતા રહા હે કે જિન્સે ઈસ્કો કોઈ કામ લેના હોતા હે.

તારીખી શવાહિદ :

૬૨૨ કબ્લે મસીહમેં બાબિલ વ નેનવાકી હુકૂમતેં બહુત ઉરૂજ વ ઈકબાલ (બુલંદી) પર થીં ઔર ખૂરસસે કબ્લ ઈસી દોરમેં ઈરાનકી હુકૂમત દો જુદા જુદા હિસ્સો પર તકસીમ થી. શિમાલ મગ્રિબી હિસ્સેકો મીળયા (માહાત) કહતે થે. ઔર મગ્રિબી હિસ્સેકો ફારસ ઔર દોનોં હિસ્સોંમેં કબાઈલી સરદાર હુકૂમત કરતે થે ઔર યહ કબાઈલી હુકૂમતેં ઈનકે ઝૈરે અષર ઔર તાબેઅ થીં લેકિન ૬૧૨ કબ્લે મસીહમેં જબ નેનવાકી આશૂરી હુકૂમત તબાહ હો ગઈ. તો અગર્ચે મીળયા આઝાદ હો ગયા ઔર કબાઈલી હુકૂમતકી જગહ આહિસ્તા આહિસ્તા શાહી હુક્મરાનીકી દાગબેલ પળને લગી થી. તાહમ બાબિલકે બાદશાહ બુખ્તેનસ્રકે કાહિરાના ઈકિતદારકે સામને ઈરાનકે ઉભરનેકા કોઈ ઈમ્કાન નઝર નહીં આતા થા, મગર ઈન હી હાલાતકે અંખર ૫૫૯ કબ્લે મસીહમેં કુદરતને એકે મી નૈઝિયા બખામોશ, ખાનદાનકી એક ગૈર મા'મૂલી હસ્તીકો નુમાયાં કિયા કે, જો ઈબ્તિદામેં અગર્ચે એક છોટી સી રિયાસતુશ્શાનકા રઈસ થા, મગર ૫૫૯ કબ્લે મસીહ હૈરતઝા તોર પર ઉસ્કે અદલો ઈન્સાફ, સિયાસતો તદબ્બુર, ખુદારસી વ હિલ્મને ફારસ ઔર માહાત દોનોં હુકૂમતોંકો બગૈર જંગ વ જલ્દકે ઈસ્કે કબ્ઝેમેં દે દિયા ઔર દોનોં હુકૂમતોંકે કબાઈલ હુક્મરાનોંને ખુશી ઔર રગબતકે સાથ ઈસ્કો અપના બાદશાહ તસ્લીમ કર લિયા યહી વહ હસ્તી હે જિસ્કો અહલે ફારસ ગોરશ યા કે અર્શ ઔર યહૂદ ખૂરસ કહતે હૈં.

મગ્રિબી મુહિમ :

ખૂરસને જબ ફારસ ઔર મીળયાકી હુકૂમતોંકો મુત્તહિદ કરકે ફરમાં રવાઈ (બાદશાહત)કા એ'લાન કિયા તો ઈસ્કે કરીબ હી ઝમાનામેં ઈસ્કો એક "મગ્રિબી મુહિમ" પૈશ આઈ ઔર ઈસ વજહ સે પૈશ આઈ કે ખૂરસસે બહુત પહલે મીળયા ઔર ઈરાનકે મગ્રિબમેં વાકિઅ હુકૂમત લિડયા "એશિયા કોચક" કે દરમિયાન રકીબાના જંગ રહતી થી. ગર ખૂરસકે મુઆસિરે લિડયા બાદશાહ કિરડેસિસકે બાપને ખૂરસ (ગોરશ)કે નાના ઈસ્ટિયાગિસકે બાપસે સુલેહ કર લી થી ઔર બાહમ નિકાહી રિશ્તા કાઈમ કર કે મુસ્તકિલ તોરસે

જંગકા ખાતિમા કર દિયા થા લેકિન અબ જબ્કે ખૂરસને ફારસ ઔર મીળયા દોનોંકો મુત્તહિદ કર કે એક મઝબૂત સલ્તનત કાઈમ કર લી તો એશિયાકોચકકા બાદશાહ કરડેસિસ ઈસ્કો બરદાશ્ત ન કર સકા ઔર ઉસ્ને બાપકે કિએ હૂએ તમામ અહદ વ પૈમાન તોળ કર મીળયા પર હમ્લા કર દિયા તબ ગોરશ ભી મજબૂરન્ અપને દારૂલ્હુકૂમત હમ્દાનસે તેઝીકે સાથ આગે બળ્હા ઔર દો હી જંગોંકે બા'દ તમામ એશિયાકોચક પર કબ્ઝા કર લિયા ચુનાંચે મશહૂર યૂનાની મુઅર્રિખ હીરોડોટસ કહતા હે કે ગોરશકી યહ મુહિમ ઐસી અજીબ ઔર મો'જિઝાના થી કે, મા'રિકાસે સિર્ફ ચોદા દિનકે અંદર ઉસ્ને લિડયાકે મુસ્તહકમ ઔર મઝબૂત દારૂલ્હુકૂમતકો મુસખ્ખર કર લિયા ઔર કિરડેસિસ કેદ હો કર મુજિરમકી હેષિયતમેં ઉસ્કે સામને ખળા નઝર આયા અબ અગર્ચે બહરે અસ્વદ તક તમામ એશિયાકોચક ઉસ્કે ઝેરે નગીં થા મગર ફિર ભી વહ આગે બળ્હતા ચલા ગયા યહાં તક કે મગ્રિબી સાહિલ પર જા પહુંચા. યા'ની દારૂલ્હુકૂમતસે ચૌદાસો મીલ ફાસલા તે કર કે મગ્રિબી જાનિબ જા ખળા હુવા.

અહલે જુગરાફિયા કહતે હે કે, લિડયાકા દારૂલ્હુકૂમત સાર્ડીસ મગ્રિબી સાહિલકે કરીબ થા ઔર એશિયાકોચકકે મગ્રિબી સાહિલકી હાલત યહ હે કે, યહાં સુમરનાકે કરીબ છોટે છોટે જઝીરે નિકલ આનેકી વજહસે તમામ સાહિલ જીલકી તરહ બન ગયા હે ઔર બહરે એજીન ઉસ સાહિલકા પાની ખલીજ (પાનીકા વહ હિસ્સા જિસ્કે તીન હિસ્સેમેં ખુશ્કી ઔર એક હિસ્સા સમંદર હો ઉસ) કી વજહસે બહુત ગદલા રહતા થા ઔર શામકે વકત સૂરજ ગુરૂબ હોતે હુએ ઐસા મા'લૂમ હોતા હે કે, ગોયા એક ગદલે હોઝમેં ડૂબ રહા હે.

મુઅર્રિખીન કહતે હે કે, ખૂરસને અગર્ચે એશિયાકોચક મર્દાના વાર ફતહ કર લિયા લેકિન વકત કે દૂસરે બાદશાહોંકી તરહ ઉસ્ને મમાલિકકે મફતૂહા પર ઝુલ્મ રવાં નહીં રખ્ખા ઔર ન ઉન્કો વતનસે બેવતન કિયા હત્તાકે સાર્ડીસકી પબ્લિકકો યહ ભી મહસૂસ નહીં હોને દિયા કે યહાં કોઈ ઈન્કિલાબ રૂનુમા હો ગયા હે ઈન્કિલાબ હુવા મગર ફકત શખ્સિયતકા યા'ની ઉન્કો કિરડેસિસકી જગહ ખૂરસ જૈસા આદિલ બાદશાહ મિલ ગયા ચુનાંચે હીરોડોટિસ લિખતા હે.

"સાઈરસ (ખૂરસ) ને અપની ફૌજકો હુકમ દિયા કે દુશ્મનકી ફૌજકે સિવા ઔર કિસી ઈન્સાન પર હાથ ન ઉઠાયા જાએ ઔર દુશ્મનકી ફૌજસે ભી

જો કોઈ નીઝા ઝુકા દે ઉસે હરગિઝ કત્લ ન કિયા જાએ ઔર કિર્ડીસ અગર તલવાર ભી ચલાએ તબ ભી ઉસ્કો કોઈ ગઝિન્દ ન પહુંચાઈ જાએ.

નીઝ હુકૂમતકે મુતઅલ્લિક ઉસ્કા અકીદા વહી થા જો એક સાલિહ ઔર નેક બાદશાહકા હોના ચાહિએ. ચુનાંચે યૂનાની મુઅર્રિખકી સિયાઝ લિખતા હે :–

"ઉસ્કા અકીદા યહ થા કે, દોલત બાદશાહોંકે ઝાતી ઐશો આરામકે લિએ નહીં બલ્કે ઈસ લિએ હે કે, રિફાહે આમ (સબકે ફાઈદે)કે કામોંમેં સર્ફ કી જાએ ઔર માતહતોંકો ફાઈદા પહુંચે."

મશ્રિકી મુહિમ :

યહી મુઅર્રિખ હિરોદેસ બયાન કરતા હે કે ગોરશને અભી બાબિલકો ફતહ નહીં કિયા થા કે, ઉસ્કો ઈરાનકે મશ્રિકમેં એક અહમ મા'રિકા આરાઈ (લડાઈ) પૈશ આઈ ક્યૂંકે મશ્રિક બઈદકે બા'ઝ વહશી ઔર સહરાનશીન કબાઈલને સરકશી ઔર બગાવતકી થી ઔર યહ બાખ્તર (બિકીળયા) કે કબાઈલ થે ઔર બા'ઝ તારીખી હવાલેસે યહ તસ્રીહ ભી મિલતી હે કે, જિસ મકામકો આજ કલ મકરાન કહતે હેં, ઉસ જગહકે ખાના બદોશ કબાઈલને યહ સરકશી કી થી. યહ મકામ બિલા શુબા ઈરાનકે લિએ મશ્રિકે બઈદકા હુકમ રખતા હે. ઈસ લિએ કે ઈસ્કે બા'દ પહાળમેં જિન્હોંને આગે બળ્હનેકે લિએ રાહ રોક દી હે.

તીસ્રી શિમાલી મુહિમ :

બાબિલકી ફતહકે અલાવા તારીખ ગોરશકી એક ઔર મુહિમકા ઝિક્ર કરતી હે. જો ઈરાનસે શિમાલકી જાનિબ પૈશ આઈ. ઈસ મુહિમમેં વહ બહરે કાસ્પીન (ખઝર)કો દાહની જાનિબ છોળતા હુવા કાકેશિયાકે પહાળી સિલ્સિલા તક પહુંચા હે. ઈન્હીં પહાળોંમેં ઉસ્કો એક દુર્રહ મિલા હે જો દો પહાળોંકે દરમિયાન ફાટકકી તરહ નઝર આતા હે. ઉસ મકામ પર જબ વહ પહુંચે તો એક કૌમને ઉસ્સે યાજૂજ વ માજૂજ કબાઈલકે તારાજીકી શિકાયત કી કે, વહ ઈસ દુર્રહમેંસે નિકલ કર હમ્લાવર હોતે ઔર તખ્તો તારાજ કર કે હમકો બરબાદ વ તબાહ કર ડાલતે હેં. ચુનાંચે ઉસ્ને લોહા ઔર તાંબા ઈસ્તિમાલ કર કે ઉસ ફાટકકો બંદ કર દિયા ઔર દેહાતકી એક હદ કાઈમ કર દી જિસ્કે આષારો નિશાન ઈસ વક્ત ભી મોજૂદ હેં. ચુનાંચે હિરોદેસ ઔર ઝંબૂફન દોનોં યૂનાની

મુઅર્રિખ તસ્રીહ કરતે હૈં કે, ગોરશને ફતહે બીડયાકે બા'દ મીતહીન કૌમકે સરહદી હુમ્લોંકી રોક થામકે લિએ ખાસ ઈન્તિઝામાત કિએ.

ઔર યહ હકીકત અન્કરીબ વાઝિહ હો જાએગી કે ગોરશકે ઝમાનેમેં યાજૂજ વ માજૂજ કબાઈલમેંસે યહી મીતહીન થે. જો હમ્લાવાર હો કર કરીબકી આબાદિયોંકો તખ્તો તારાજ કરતે રહતે થે.

ફતહે બાબિલ :

અબ જબ્કે ગોરશ યા ખૂરસકી ફુતૂહાત ઈસ દર્જા વસીઅ હો ચુકી થીં કે, ઈરાનકે મગ્રિબે અકસામેં વહ બહરે શિમાલસે લે કર બહરએ અસ્વદ (બહરે ઈજીન)કે આખિરી સાહિલ તક કાબિઝ થા ઔર મશ્રિકે અકસામેં મકરાનકે પહાળોં તક બલ્કે દારાકે રુકબા હુકૂમતકી તફાસીલકો મુસ્તનદ માન લિયા જાએ તો દરિયાએ સિંધ તક ફતહ કર ચુકા થા ઔર શિમાલમેં કાકેશિયાકે પહાળી સિલ્સિલે તક હુક્મરાં થા તો ઉસ્કો ઈરાકકી મશ્હૂર ઔર મુતમદ્દિન (મુહઝઝબ) મગર કાહિર વ જાબિર હુકૂમત બાબિલકી જાનિબ મુતવજ્જહ હોના પળા ચુનાંચે ઉસ્કી તફસીલ ભી તારીખ હી કી ઝબાની સુનિએ,

ખૂરસસે તકરીબન્ પચાસ બરસ પેહલે બાબિલકી હુકૂમત પર બનૂકદનઝર (બુખ્તેનસ્ર) નઝર આતા હે ઔર ઉસ ઝમાનેકે ઝિમ્ની અકાઈદકે મુતાબિક વહ ન સિર્ફ બદશાહ થા બલ્કે બાબિલી અસ્નામ (બુતોં)મેંસે સબસે બળે સનમકા મઝહર ઔર દેવતા ભી સમઝા જાતા થા ઔર ઈસ લિએ ઉસ્કા હક થા કે જબ જિસ હુકૂમતકો ચાહે અપને કહર વ ગઝબકા શિકાર બના કર ઉસ્કે બાશિંદોંકો હોલનાક ઔર સખ્ત અઝાબમેં મુબ્તલા કરે ઉન્કો હલાક કરે યા ગુલામ બના કર ઉન વહશિયાના મઝાલિમકો રવા રખ્ખે, ઈસ લિએ ઉસ બાદશાહકે મઝાલિમ બેપનાહ ઔર ઉસ્કા હુકૂમતોંકો તાબેઅ કરનેકા તરીકા સખ્ત વહશિયાના થા જૈસાકે ગુઝિશ્તા શુતૂર (લકીરોં)મેં બયાન હો ચુકા હે ઉસ્ને અપને દૌરે હુકૂમતમેં યરૂશલમ (બય્તુલ્મુકદ્દસ) પર તીન મર્તબા હમ્લે કિએ ઔર ફલસ્તીનકો તબાહ વ બરબાદ કર કે તમામ બાશિંદોંકો મવેશિયોંકી તરહ હંકા કર બાબિલ લે ગયા એક યહૂદી મુઅર્રિખ જોઝેફિસ કહતા હે,

"કોઈ સખ્તસે સખ્ત બેરહમ કસાઈ ભી ઈસ વહશત વ ખૂંખારીકે સાથ ભેળોંકો મઝબહમેં નહીં લે જાતા જિસ તરહ બનૂકદનઝર બની ઈસ્રાઈલકો બાબિલમેં હંકાકર લે ગયા."

બાબિલકી હુકૂમત આશૂરી હુકૂમતકી તબાહીકે બા'દ ઔર ભી ઝિયાદા મઝબૂત ઔર કાહિર સલ્તનત હો ગઈ થી ઔર ઉસ ઝમાનેમેં કુર્બો જવારકી તાકતોંમેં કિસીકો ભી યહ જુર્અત નહીં થી કે, વહ ઈસ જાબિર હુકૂમતકે કહર વ ઝુલ્મકા ખતમ કર સકેં, લેકિન ફતહે બયતુલ્મુકદસકે કુછ અર્સે બા'દ બુખ્તેનસ્ર મર ગયા ઔર ઉસ્કા જાનશીન નાયૂનીદસ મુકર્રર હુવા, મગર ઉસ્ને હુકૂમતકા તમામ બાર શાહી ખાનદાનકે એક શખ્સ બૈલશાઝાર પર ડાલ દિયા, યહ શખ્સ અગર્ચે બહુત અય્યાશ ઔર ઝાલિમ થા, મગર બુખ્તેનસ્રકી તરહ બહાદૂર ઔર જરી નહીં થા. ઉસ્કે ઝમાનેમેં બની ઈસ્રાઈલકે કૈદિયોંમેંસે હઝરત દાનિયાલ અલય્હિસ્સલામને અપની હકીમા'ના ફિરાસતસે બાબિલી દરબારકો ઈસ દર્જા મુસખ્ખર કર લિયા થા કે, વહ હુકૂમતકે મુશીરે (મશ્વરે દેનેવાલે) ખાસ સમઝતે જાતે થે. હઝરત દાનિયાલ અલય્હિસ્સલામને બૈલશાઝારકો બાર બાર ઉસ્કે ઝાલિમ ઔર અય્યાશાના ઝિંદગીકે ખિલાફ તહદીદ (ધમકાયા) વ તમ્બીહ કી મગર ઉસ્ને કુછ શુનવાઈ નહીં કી હત્તાકે ઉન્હોંને હુકૂમતકે મુઆમલાતસે કિનારા કશી કર લી.

ઈધર યહ વાકિઆ પૈશ આયા કે, અહલે બાબિલ અર્સેસે બૈલ શાઝારકે મઝાલિમસે છુટકારા પાનેકી તજ્વીઝેં સોચ રહે થે કે, ઉન્કે બા'ઝ સરદારોંને યહ મશ્વરા કિયા કે કરીબકી ઝબરદસ્ત તાકત ઈરાનસે મદદ હાસિલ કી જાએ ઔર ઉસ્કે આદિલ ફરમાંરવાસે યહ અર્ઝ કિયા જાએ કે વહ હમકો બૈલશાઝારકે મઝાલિમસે નજાત દિલાએ ઔર ઉસ્કો યહ ઈત્મિનાન દિલાયા જાએ કે અહલે બાબિલ હર તરહ ઉસ્કી મદદ કરનેકો આમાદા હે. ચુનાંચે ૫૪ કબ્લે મસીહ બાબિલી સરદારોંકા એક વફદ ખૂરસકે પાસ ઉસ વકત પહુંચા જબ્કે વહ અપની મશ્રિકી મુહિમમેં મસ્રૂફ થા. ખૂરસને ઉન્કા ખૈરે મકદમ (વેલકમ) કિયા ઔર ઉન્કો ઈત્મિનાન દિલાયા કે વહ અપની ઈસ મુહિમસે ફારિગ હો કર ઝરૂર બાબિલ પર હમ્લા કરેગા ઔર ઉન્કો બૈલશાઝાર જૈસે ઝાલિમ વ અય્યાશ બાદશાહસે નજાત દિલાએગા. ખૂરસ જબ અપની મુહિમસે ફારિગ હો ગયા તો હસ્બે વા'દા ઉસ્ને બાબિલ પર હમ્લા કર દિયા.

તમામ મુઅર્રિખીન બઈત્તિફાકે રાઈ કહતે હૈં કે, ઈસ અહદમેં બાબિલસે ઝિયાદા નાકાબિલે તસ્ખીર કોઈ મકામ નહીં થા. ઈસ લિએ કે ઉસ્કી શહરે પનાહ ઈસ દર્જા તેહ દર તેહ મોટી ઔર મુસ્તહકમ થી કે કોઈ ફાતિહ

(જીતનેવાલા) ઉસ્કી તસ્ખીર (તાબેઅ કરને)કી જુર્અત નહીં કર સકતા થા, લેકિન ખૂરસકી અદલ ગિસ્તરી (ઈન્સાફવરી) ઔર રહમકે હાલાત દેખ કર બાબિલકી રિઆયા ખુદ ઈસ દર્જા ઉસ્કી ગરવિદા થી કે હુકૂમતે બાબિલકા એક ગર્વનર ગોબરિયાસ ખુદ ઉસ્કે હમ્રાહ થા ઔર હિરોડોટિસકે કહનેકે મુતાબિક ઉસ હીને દરિયામેં નહર કાટ કર ઉસ્કા બહાવ દૂસરી જાનિબ કર દિયા ઔર દરિયાકી જાનિબસે ફૌજ શહરમેં દાખિલ હો ગઈ ઔર ખૂરસકે વહાં તક પહુંચનેસે પહલે હી શહર ફતહ હો ગયા ઔર બૈલશાઝાર મારા ગયા.

ખૂરસકા મઝહબ :

ખૂરસકે મઝહબકે મુતઅલ્લિક તૌરેત ઔર તારીખ દોનોં મુત્તફિક હે કે જિસ તરહ ઉસ્ને ઈરાનકે મુન્કસિમ હિસ્સો ઔર છોટી છોટી રિયાસતોંકો મુત્તહિદ કરકે એક બળી શહનશાહિયત કાઈમ કી ઔર જિસ તરહ વક્તકે જાબિરો કાહિર બાદશાહોંકે બરઅક્સ ઉસ્ને અદલો રહમ પર અપની હુકૂમતકો મુસ્તહકમ કિયા. ઉસી તરહ વહ દીનો મઝહબકે બારેમેં ભી ઈરાનકે મુરવ્વજહ મઝહબકે ખિલાફ દીને હકકા તાબેઅ થા, જૈસા કે અઝ્રા નબી ઔર દાનિયાલ અલય્હિસ્સલામ નબીકી કિતાબો (અહદનામએ કદીમ અઝ્રા નબી ઔર દાનિયાલ નબી અલય્હિસ્સલામકી કિતાબોં)સે બખૂબી વાઝેહ હોતા હે. નીઝ દારાકે ઈન કુતુબોંસે જો પહાળોંકી ચટ્ટાનોં પર નકશ કરા દીએ ગએ થે ઉસ્કી તાઈદ હોતી હે કે દારા ઔર ઉસ્કે પેશરૂ ખૂરસકા મઝહબ ઈરાનકે કદીમ મઝહબ "મોગોશ" (મજૂસી મઝહબ)સે જુદા ઔર મુખાલિફ થા ઔર યહ કે દારા જિસ હસ્તીકો અહવર મોઝદા કહ કર પુકારતા હે ઔર ઉસ્કે જવાબ ઔસાફ બયાન કરતા હે ઈસ્સે યહ સાફ મા'લૂમ હોતા હે કે વહ ઉસ્કા પેશરૂ "દીને હક" પર થે ઔર અરબીકા "અલ્લાહ" સુર્યાનીકા "ઉલૂહીમ" ઔર ઈબ્રાનીકા "ઈલ" ઔર ઈરાનકા "અહવર મોઝદા" એક હી મુકદસ હસ્તીકે નામ હે. ક્યૂંકે દારા કહતા હે કે વહી યકતા હે ઔર બેહમ્તા (બેનઝીર) હે ઔર વહી ખાલિકે કાઈનાત હે ઔર ખૈરોશર તન્હા ઉસ્કે હાથમેં હે. નીઝ વહ તૌહિદે ખાલિસ પર ઈમાનકે સાથ સાથ આખિરત પર ઈમાન રખતા ઔર સિરાતે મુસ્તકિમકી તલ્કીન ઔર ગુનાહોંસે ઈજ્તિનાબકી તાલીમકા ઈઝહાર કરતા હે ઔર ઝાહિર હે કે અકાઈદકી યહ તફસીલાત મજૂસી મઝહબકે બિલ્કુલ ખિલાફ હે ઔર ઈસી લિએ દારા મજૂસિયોં પર કામ્યાબી હાસિલ કરને પર અહવર

મોઝદાકા ફઝલો કરમ કરાર દેતા હે.

રહા યહ અમ્ર કે ખોરશ ઔર દારા વક્તકે કિસ મઝહબકે પેરૂ થે તો ઉસ્કા જવાબ મુખ્તસરસી તમ્હીદકે બા'દ બા આસાની દિયા જા સકતા હે.

ઈરાન ઔર મઝહબે ઝરતુશ્ત :

ઈરાનકે કદીમ મઝહબકે પેરો મોગોશ (મજૂસ) કહે જાતે થે લેકિન તકરીબન ૫૫૦ કાફ મીમ ઔર ૫૮૩ કાફ મીમકે દરમિયાન શિમાલ મગરબી ઈરાન યા'ની કફકાઝ ઔર આઝર બાઈજાનકે ઉસ નવાહમેં જો વાદિએઅસકે નામસે મશ્હૂર હે એક મુલ્હિમ મિનલ્લાહ હસ્તીકા ઝુહૂર હુવા. યહ ઈબ્રાહિમ ઝર્દેશતકી શખ્સિયત થી. ઉન્હોંને ઈરાનકે મજૂસિયોંમેં દીને ઈલાહીકા એલાન કિયા ઔર રૂશ્દો હિદાયત વ દા'વતો તબ્લીગકા ફર્ઝ અંજામ દિયા.

અગર્ચે ઝર્દુશ્તસે વાબસ્તા ઈલ્હામી કિતાબ ઓસ્તા ભી કુર્આને પાકસે કબ્લકી ઈલ્હામી કિતાબોંકી તરહ મુહર્રફ હો ચુકી હે. તાહમ ઉસ્મેં જુમલે હેં જિન્કા મફહૂમ સચ્ચી ઈલ્હામી કિતાબોંમેં મુશ્તરક પાયા જાતા હે યા'ની શૈતાની વસાવિસસે પનાહ ઔર અલ્લાહ રહમાનો રહીમકી મદદ વ પનાહ. આજ અરબ ઔર યૂરોપકે મુહક્કિકીન અહલે તારીખ ભી બગૈર કિસી તર્દિદકે દલાઈલો બરાહીનકી રોશનીમેં ઈસ હકીકતકા એલાન કરતે હેં કે ઝર્દુશ્તકા મઝહબ ઈરાનકે કદીમ મઝહબસે જુદા "દીને હક" થા જિસ્મેં મઝાહિર પરસ્તી, અસ્નામ પરસ્તી, આતિશ પરસ્તી સબ મમ્નૂઅ થી ઔર અલ્લાહ વાહિદકી પરસ્તીશકે સિવા કિસીકી પરસ્તિશ જાઈઝ ન થી.

ઝુલ્કરનૈન ઔર કુર્આને અઝીઝ :

ઝુલ્કરનૈનકી શખ્સિયતકે બારેમેં અગર્ચે દો અહમ મબાહિષ યા'ની ઝુલ્કરનૈનસે મુતઅલ્લિક તૌરેતકી પેશિનગોઈયોં ઔર તારીખી શહાદતોંકે બા'દ અભી એક સબસે અહમ મસ્અલા યહ બાકી હે કે ક્યા વહ શખ્સિયત જિસ્કે લિએ તૌરેત ઔર તારીખસે રિવાયતોં શહાદાત પેશ કી ગઈ હે. દરહકીકત કુર્આનમેં મઝકૂરા ઝુલ્કરનૈન હી કી શખ્સિયત હે તો ઉસ્કે જવાબસે કબ્લ કુર્આને અઝીઝકી ઈન આયાતકો પેશ કર દેના ઝરૂરી હે જો સૂરએ કહફમેં ઈસ વાકિએસે મુતઅલ્લિક બયાન કી ગઈ હે, તાકે બા'દમેં તતબીકકા મસ્અલા બખૂબી વાઝેહ હો સકે.

કુર્આને અઝીઝ (સૂરએ કહફ)મેં ઝુલ્કરનૈનકા વાકિઆ ઈસ તરહ મઝકૂર

હે : તર્જમા : "એ પૈગમ્બર ! તુમસે ઝુલ્કરનૈનકા હાલ દરયાફ્ત કરતે હૈં તુમ કહ દો મૈં ઈસ્કા કુછ હાલ તુમ્હેં (કલામે ઈલાહી)મેં પળ્હ કર સુના દેતા હૂં. હમને ઉસે ઝમીનમેં હુકમરાની દી થી, નીઝ ઉસ્કે લિએ હર તરહ સાઝો સામાન મુહય્યા કર દિયા થા તો (દેખો) ઉસ્ને (પહલે) એક મુહિમકે લિએ સાઝો સામાન કિયા (ઔર પછિમકી તરફ નિકલ ખળા હુવા) યહાં તકકે (ચલતે ચલતે) સૂરજકે ડૂબનેકી જગહ પહુંચ ગયા, વહાં ઉસે સૂરજ ઐસા દિખાઈ દિયા જૈસે એક સિયાહ દલદલકી ઝીલમેં ડૂબ જાતા હે ઔર ઉસ્કે કરીબ એક ગિરોહકો ભી આબાદ પાયા, હમને કહા એ ઝુલ્કરનૈન (અબ યહ લોગ તેરે ઈખ્તિયારમેં હે) તૂ ચાહે ઉન્હેં અઝાબમેં ડાલે, ચાહે અછ્છા સુલૂક કરકે અપના બના લે, ઝુલ્કરનૈનને કહા હમ નાઈન્સાફી કરનેવાલે નહીં જો સર્કશી કરેગા ઉસે ઝરૂર સઝા દેંગે, ફિર ઉસે અપને પરવરદિગારકી તરફ લોટના હે વહ (બદ આ'માલોંકો) સખ્ત અઝાબમેં મુબ્તલા કરેગા ઔર જો ઈમાન લાએગા ઔર અછ્છે કામ કરેગા તો ઉસ્કે બદલે ઉસે ભલાઈ મિલેગી ઔર હમ ઉસે ઐસી હી બાતોંકા હુક્મ દેંગે જિસ્મેં ઉસ્કે લિએ રાહતો આસાની હો. ઉસ્કે બા'દ ઉસ્ને ફિર તય્યારી કી ઔર (યૂરોપ)કી તરફ નિકલા યહાં તકકે સૂરજ નિકલનેકી આખરી હદ તક પહુંચ ગયા. ઉસ્ને દેખા સૂરજ એક ગિરોહ પર નિકલતા હે જિસ્સે હમને કોઈ આળ નહીં રખ્ખી હે મુઆમલા યૂં હી થા ઔર જો કુછ ઝુલ્કરનૈનકે પાસ થા ઉસ્કી હમેં પૂરી ખબર હે, ઉસ્ને ફિર સાઝો સામાન તય્યાર કિયા ઔર તીસ્રી મુહિમમેં નિકલા યહાં તકકે (દો પહાળોંકી) દીવારોંકે દરમિયાન પહુંચ ગયા. વહાં ઉસ્ને દેખા પહાળોંકે ઉસ તરફ એક કૌમ આબાદ હે જિસ્સે બાત કહી જાએ તો કુછ નહીં સમઝતી, ઉસ કૌમને (અપની ઝુબાનમેં) કહા ! એ ઝુલ્કરનૈન યાજૂજ ઔર માજૂજ ઈસ મુલ્કમેં આ કર લૂટમાર કરતે હૈં, ક્યા ઐસા હો સકતા હે કે આપ હમારે ઔર ઉન્કે દરમિયાન એક રોક બના દે ? ઈસ ગર્ઝસે હમ આપકે લિએ કુછ ખિરાજ મુકર્રર કર દે ! ઝુલ્કરનૈનને કહા મેરે પરવરદિગારને જો કુછ મેરે કબ્ઝેમેં દે રખ્ખા હે વહી મેરે લિએ બેહતર હે (તુમ્હારે ખિરાજકા મોહતાજ નહીં) મગર તુમ અપની કુવ્વતસે (ઈસ કામમેં) મેરી મદદ કરો મૈં તુમ્હારે ઔર યાજૂજ માજૂજકે દરમિયાન એક મઝબૂત દીવાર ખળી કર દૂંગા (ઉસ્કે બા'દ ઉસ્ને હુક્મ દિયા) લોહેકી સિલે મેરે લિએ મુહય્યા કર દો ફિર જબ (તમામ સામાન મુહય્યા હો ગયા ઔર) દોનોં પહાળોંકે

દરમિયાન દિવાર ઉઠા કર ઉન્કે બરાબર બુલંદ કર દી તો હુક્મ દિયા (ભટ્ટિયાં સુલગાઓ ઔર) ઉસે ધૂંકો, ફિર જબ (ઈસ કદર ધૂંગા ગયા કે) બિલ્કુલ આગકી તરહ લાલ હો ગઈ તો કહા ગલા હુવા તાંબા લાઓ ઈસ પર ઉંડેલ દૂં, ચુનાંચે (ઉસી તરહ) એક ઐસી સદ બન ગઈ ન તો (યાજૂજો માજૂજ) ઉસ પર ચઢ સકતે થે ન ઉસ્મેં સુરંગ લગા સકતે થે, ઝુલ્કરનૈનને (તકમીલે કારકે બા'દ) કહા યહ જો કુછ હુવા તો (ફીલ્હકીકત) મેરે પરવરદિગારકી મહરબાની હે, જબ મેરે પરવરદિગારકી ફર્માઈ હૂઈ બાત ઝુહૂરમેં આએગી તો વહ ઉસે ઢા કર રેઝા રેઝા કર દેગા ઔર મેરે પરવરદિગારકી ફર્માઈ હૂઈ બાત સચ હે નિકલનેવાલી નહીં ઔર ઉસ દિન હમ ઐસા કરેંગે કે ઉન્મેંસે એક કૌમ દૂસ્રી કૌમ પર મોજોંકી તરહ આ પળેગી ઔર ફૂંકા જાએગા નર્સિંગા (સૂર) પસ ઈકઠ્ઠા કરેંગે હમ ઉન્કો

[સૂરએ કહફ ૧૮ / ૮૩, ૯૯]

પસ ઝુલ્કરનૈનકે મુતઅલ્લિક કુર્આનો અઝીઝમેં જિન હકાઈકકા ઈઝ્હાર કિયા હે ઔર ખૂરસસે મુતઅલ્લિક વાકિઆત કિસ તરહ ઈન હકાઈકકે સાથ મુતાબકત રખતે હૈં. સુતૂરે ઝેલમેં તર્તીબવાર કાબિલે મુતાલઆ હે :

૧. કુર્આને અઝીઝકા ઉસ્લૂબ બયાન કહતા હે કે ઉસ્ને ઝુલ્કરનૈનકા વાકિઆ દૂસ્રોંકે સવાલ કરને પર બયાન કિયા હે ઔર સવાલ કરનેવાલોંને ઉસી લકબકે સાથ ઉસ્કો યાદ કિયા હે. કુર્આનને અપની જાનિબસે લકબ તજ્વીઝ નહીં કિયા.

તત્બીક : સહીહ રિવાયાતસે યહ ષાબિત હો ચુકા હે કે યહ સવાલ યહૂદિયોંકી તલ્કીનસે કુરૈશે મક્કાને કિયા થા ઔર સવાલમેં યહ મઝકૂર થા કે ઐસે બાદશાહકા હાલ બતાઓ જો મશ્રિકો મગ્રિબમેં ફિર ગયા ઔર જિસ્કો તૌરેતમેં સિર્ફ એક જગહ ઉસ લકબસે યાદ કિયા ગયા હે ઔર તૌરેત યહ કહતી હે કે દાનિયાલ અલય્હિસ્સલામકે મુકાશફામેં ઈરાનકે એક બાદશાહકો ઐસે મેંઢેકી શકલમેં દિખાયા ગયા જિસ્કે દો સીંગ નુમાયા થે ઔર જિબ્રઈલ અલય્હિસ્સલામ ફરિશ્તેને ઉસ દો સીંગોવાલે મેંઢે (ઝુલ્કરનૈન)કી તઅબીર દી કે ઉસ્સે વહ બાદશાહ મુરાદ હે જો ફારસ ઔર ડિયા દો બાદશાહતોંકા માલિક હોગા ઔર યસ્અયા નબીકી પેશીનગોઈ ઔર તારીખ દોનોં ઉસ પર મુત્તફિક હૈં કે ઈરાનકા યહ બાદશાહ ખૂરસ થા. જિસ્ને ફારસ ઔર ડિયા દોનોંકો મિલા કર શહનશાહી કી. યહૂદિયોંકો ઉસ્સે ઈસ લિએ દિલચસ્પી થી કે ઉન્કે અંબિયા

અલયહિસ્સલામકે ઈલ્હામાતકે મુતાબિક વહ ઉન્કા નજાત દહિંદા થા. ચુનાંચે યહૂદિયોંકા દિયા હુવા યહ લકબ "ઝુલ્કરનૈન" ખૂદ ઈરાનકે શાહી ખાનદાનમેં ઈસ દર્જે મશ્હૂરો મકબૂલ હુવા કે ઉન્હોંને ખૂરસકે મરનેકે બા'દ ઉસ્કા મુજસ્સમા બનાયા તો ઉસ્મેં ભી તારીખી યાદગારકે તૌર પર દાનિયાલ અલયહિસ્સલામકે ખ્વાબકો મુસવ્વર કરકે દિખાયા. ચૂંકે યસ્અયા નબીકે સહીફેમેં ભી એક જગહ ઉસ્કો ઉકાબ ભી કહા ગયા હે. ઈસી લિએ ઈસ્તખરકે કરીબ ખૂરસકા જો સંગી મુજસ્સમા નિકલા હે ઉસ્કો ઈસ મજમૂઈ તખય્યુલ હી પર બનાયા ગયા હે કે ઉસ્કે સરકે દોનોં જાનિબ દો સીંગ હે ઔર સર પર એક ઉકાબ હે ઔર ખૂરસકે સિવા દુન્યાકે કિસી બાદશાહકે મુતઅલ્લિક યહ તખય્યુલ મૌજૂદ નહીં હે.

પસ યહ દલીલ હે ઉસ અમ્રકી કે યહૂદકો અપને નજાત દહિન્દા અલ્લાહકે મસીહ ઔર અલ્લાહકે ચરવાહેકે સાથ ઉસ દર્જા દિલચસ્પી થી કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમકી સદાકતકા મેઅયાર ઉસ બાદશાહકે વાકિઆતકે ઈલ્મકો કરાર દિયા ઔર ઉસીકે પેશે નઝર કુર્આનને ઉસ બાદશાહ (ખૂરસ)કા મુનાસિબ હાલ ઝિક્ર કિયા.

૨. કુર્આન કહતા હે કે વહ બહુત સાહબે શોકત બાદશાહ થા ઔર અલ્લાહને ઉસ્કો હર કિસ્મકે સાઝો સામાન હુકૂમતસે નવાઝા થા.

ખૂરસ (ગોરસ)કે મુતઅલ્લિક તૌરાત ઔર કદીમો જદીદ તારીખી હવાલોંસે યહ ષાબિત હો ચુકા હે કે ઉસ્ને ન સિર્ફ ઈરાનકી મુખ્તલિફ કબાઈલી હુકૂમતોંકો હી એક શહનશાહીમેં મિલા દિયા થા બલ્કે બાબિલો નૈનવાકી અઝિમુશ્શાન હુકૂમતો પર ભી કાબિઝ હો કર અપની જોગ્રાફિયાઈ હૈષિયતમેં ઐસી વસીઅ મમ્લકતકા માલિક હો ગયા થા કે અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કો તમામ સાઝો સામાને ઝિંદગી વ હુકૂમતસે માલામાલ કર દિયા.

૩. કુર્આન કહતા હે કે ઝુલ્કરનૈનને તીન કાબિલે ઝિક્ર મુહિમે સર કી હે.

મોઅતબર તારીખી શહાદતેં ષાબિત કરતી હે કે ખૂરસને તીન કાબિલે ઝિક્ર મુહિમ સર કી.

૪. કુર્આન કહતા હે કે ઝુલ્કરનૈનને પહલે પશ્ચિમ (મગ્રિબ)કી જાનિબ એક મુહિમ સર કી.

તર્જમા : "પસ ઉસ્ને (એક મુહિમકે લિએ) સાઝો સામાન કિયા ઔર પશ્ચિમકી જાનિબ નિકલ ખળા હુવા. યહાં તકકે (ચલતે ચલતે) સૂરજકે ડૂબનેકી

જગહ પહુંચા વહાં ઉસે સૂરજ ઐસા દિખાઈ દિયા જૈસે એક સિયાહ દલદલમેં ડૂબ જાતા હે.” [સૂરએ કહ્ફ / ૮૫, ૮૬]

યૂનાની મુઅર્રિખ હીરો ડોટ્સ ઔર બા'ઝ દૂસ્રે મુઅર્રિખીનકે હવાલેસે યહ ષાબિત હો ચુકા હે કે ખૂરસકી સબસે પહલી ઔર અહમ મુહિમ પછ્છિમકી જાનિબ પેશ આઈ જબકે લીડિયા (એશિયા કોચક)કે બાદશાહ કર્ડીસિસકે ગદ્દારાના તર્ઝે અમલકે ખિલાફ ઉસ્કો લીડિયા પર હમ્લા કરના પળા, યહ મુકામ ઈરાનસે જાનિબ મગ્રિબ વાકેઅ હે ઔર ઉસ્કા દારુલ્હુકૂમત “શારડીસ” એશિયા કોચકકે આખરી મગ્રિબી સાહિલકે કરીબ થા. બકોલે હીરો ડોટ્સ ખૂરસકી યહ મુહિમ ઐસી મુઅજિઝાના અંદાઝમેં થી કે વહ મગ્રિબકી જાનિબ ફુતૂહાત કરતા હુવા ચૌદા રોઝકે અંદર એશિયા કોચકકે આખરી સાહિલ પર જા ખળા હુવા ઔર સારડીસ જૈસે મુહક્કમો મઝબૂત શહરકો તસ્ખીર કર લિયા. અબ ઉસ્કે સામને સમંદરકે સિવા ઔર કુછ ન થા. સમરનાકે કરીબ બહરએ ઈજીન (Aegansea)કા યહી વહ સાહિલ જો અપને અંદર બહુતસે છોટે છોટે જઝીરે રખનેકી વજહસે ઝીલ બન ગયા હે ઔર ઉસ્કા પાની બહુત ગદલા રહતા હે ઔર શામકે વક્ત જબ સૂરજ ડૂબતા હે તો યૂં મા'લૂમ હોતા હે ગોયા સિયાહ દલદલમેં ડૂબ રહા હે.

૫. કુર્આન કહતા હે કે અલ્લાહ તઆલાને વહાંકી કૌમ પર ઝુલ્કરનૈનકો ઐસા ગલ્બા દે દિયા થા કે વહ જિસ તરહ ચાહે ઉસ્કે સાથ મુઆમલા કરે. ચાહે ઉન્કી બગાવતકી પાદાશમેં ઉન્કો સજા દે ઔર ચાહે તો ઉન્કે સાથ હુસ્ને સુલૂક કરકે ઉન્કો મુઆફ કર દિયા.

તારીખી હવાલોંસે યહ ષાબિત હે કે ખૂરસ (કે અશ)ને લીડિયાકો ફતહ કરકે આમ બાદશાહોંકી તરહ ઉસ્કો બર્બાદ નહીં કિયા બલ્કે આદિલ, નેક ઔર સાલેહ બાદશાહકી તરહ અફ્વકા ઈઝને આમ કર દિયા ઔર ઉન્કો બેવતન નહીં હોને દિયા બલ્કે કર્ડીસિસકી ગિરફતારીકે સિવા યહ ભી મહસૂસ નહીં હોને દિયા કે યહાં કોઈ ઈન્કિલાબે હુકૂમત હુવા હે. અલબત્તા કર્ડીસિસકી જુર્અતે મર્દાનાકે ઈમ્તિહાનકે લિએ અવ્વલ ઈસ્કો ચિતામેં જલાનેકા હુકમ દિયા. મગર જબ વહ મર્દાના વાર ચિતાકે અંદર બેઠ ગયા તો ઉસ્કો ભી મુઆફ કર દિયા ઔર ઉસ્કે સાથ એ'ઝાઝો ઈકરામકે સાથ પેશ આયા.

૬. કુર્આનને ઝુલ્કરનૈનકા જો મકોલા નકલ કિયા હે ઉસ્સે મા'લૂમ હોતા હે

કે વહ "મો'મિન" ભી થા ઔર "આદિલો સાલેહ" ભી વહ કહતા હે "ઝુલ્કરનૈનને કહા હમ નાઈન્સાફી કરનેવાલે નહીં હે. જો સર્કશી કરેગા ઉસે ઝરૂર સઝા દેંગે ફિર ઉસે અપને પરવરદિગારકી તરફ લોટના હે વહ (બદ આ'માલોંકો) સખ્ત અઝાબમેં મુબ્તલા કરેગા ઔર જો ઈમાન લાએગા ઔર અચ્છે કામ કરેગા તો ઉસ્કે બદલેમેં ઉસ્કો ભલાઈ મિલેગી ઔર હમ ઉસે ઐસી હી બાતોંકા હુકમ દેંગે જિસ્મેં ઉસ્કે લિએ આસાની વ રાહત હો."

[૧૮ / ૮૭, ૮૮]

તૌરેતમેં ખૂરસકા યરુશલમસે મુતઅલ્લિક ફર્માન ઔર દારાકે કુત્બાતો એઅલાનાત મઝકૂરા તૌરેત "ઓસ્તા"કી અંદરૂની શહાદાત ઔર તારીખી બયાનાત યહ સબ શહાદતેં નાકાબિલે ઈન્કાર હદ તક ષાબિત કરતી હે કે ખૂરસ ઔર દારા મો'મિન થે ઔર વક્તકે સચ્ચે દીનકે પેરો બલ્કે ઉસ્કે મુબલ્લિગ થે વહ ઈબ્રાહીમ જર્દશતકે મુત્તિબાઅ, ખુદાએ વાહિદકે પરસ્તાર ઔર આખિરતકે કાઈલ થે ઔર ઉન્કા દીન અંબિયાએ બની ઈસ્રાઈલકી તા'લીમકી એક શાખકી હૈષિયત રખતા થા. જો દારાકે બા'દ બહુત જલ્દ મુહર્રિફો મસખ હો કર રહ ગયા.

૭. કુર્આન કહતા હે કે ઝુલ્કરનૈનને દૂસ્રી મુહિમ મશ્રિક (યૂરોપ)કી જાનિબ સર કી ઔર વહ ચલતે ચલતે જબ સૂરજ નિકલનેકી આખરી હદ પર પહુંચા તો ઉસ્કો વહાં ખાનાબદોશ કબાઈલસે વાસ્તા પળા.

તર્જમા : "ઉસ્કે બા'દ ઉસ્ને ફિર તય્યારી કી ઔર યૂરોપકી તરફ નિકલા યહાં તકકે સૂરજ નિકલનેકી આખરી હદ તક પહુંચ ગયા ઉસ્ને દેખા સૂરજ એક ઐસે ગિરોહ પર નિકલતા હે જિસ્સે હમને કોઈ આળ નહીં રખ્ખી."

[૧૮ / ૯૦]

તારીખ કહતી હે કે ખૂરસકો દૂસ્રી કાબિલે ઝિક્ર મુહિમ મશ્રીક (યૂરોપ)કી જાનિબ પેશ આઈ જબ કે મકરાનકે ખાનાબદોશ કબાઈલમેં સર્કશી કી જો કે ઉસ્કે દારૂલહુકૂમતસે અકસાએ મશ્રિકમેં પહાળી ઈલાકે તક આબાદ થે ઔર જિન્સે મુતઅલ્લિક મુહિમકી તફસીલાત ગુઝિશ્તા સફહાતમેં બયાન કી જા ચુકી.

ઈસ જગહ યહ બાત ભી કાબિલે લિહાઝ હે કે કુર્આને અઝીઝને ઝુલ્કરનૈનકી મગ્રિબી ઔર મશ્રિકી કાબિલે ઝિક્ર મુહિમ્માતકે લિએ "મગ્રિબુશ્શમ્સ" ઔર "મતલિશ્શમ્સ"કી તા'બીર ઈખ્તિયાર કી હે. ઈસ્સે

બા'ઝ હઝરાતકો યહ ગલતફહમી હો ગઈ કે ઝુલ્કરનૈન સારી દુન્યાકા બિલાશિર્કતે ગૈર હુક્મરાન બન ગયા થા ઔર ઉસ્ને દુન્યાકે દોનોં જાનિબકે આખરી રુબ્અ મશ્કોં તક અપને કબ્ઝેમેં કર લિયા થા હાલાંકે યહ તારીખી લિહાઝસે કિસી ભી બાદશાહકે લિએ ષાબિત નહીં હે ઔર ન કુર્આનને ઈસ મકસદકે લિએ યહ તા'બીર ઈખ્તિયાર કી હે. બલ્કે ઉસ્કી સાફ ઔર વાઝેહ મુરાદ યહ હે કે ઝુલ્કરનૈન અપને મર્કઝે હુકૂમતકે લિહાઝસે અકસા મગ્રિબ ઔર અકસાએ મશ્રિક તક પહુંચા હે ઔર મગ્રિબમેં વહ ઈસ હદ તક પહુંચ ગયા જહાં ખુશ્કીકા સિલ્સિલા ખત્મ હો કર સમંદર શુરૂઅ હો જાતા હે. મશ્રિકમેં ઉસ હદ તક પહુંચા કે વહાં ખાનાબદોશ કબાઈલકે સિવા કોઈ શહરી આબાદી નહીં થી. યહ મતલબ ઈસ દર્જા વાઝેહ હે કે અગર બેદલીલ ગલત ફહમીકી વજહસે મસ્તૂરા બાલા કોલ મન્કૂલ ન હોતા તો હર શખ્સ ઝુબાનકે મુહાવરેકે લિહાઝસે યહી સમઝતા જો હમને સમઝા હે. ચુનાંચે આજ ભી હમ હિંદુસ્તાનમેં રહતે હૂએ અકસાએ મશ્રિક ઔર અકસાએ મગ્રિબસે દૂર દરાઝ મુલ્ક મુરાદ લેતે હેં, જો હમારે મશ્રિકો મગ્રિબમેં વાકેઅ હે ઔર ઈન અલ્ફાઝકો ઈસ બાતમેં મુન્હસીર નહીં કર દેતે કે મશ્રિકો મગ્રિબકે વહ કિનારે મુરાદ હે જિન્કે બા'દ મા'મૂરા આલમકા કોઈ હિસ્સા ભી બાકી ન રહા હો અલબત્તા દલાઈલ યા કરાઈનકે ઝરીએ કભી કભી યહ મા'ના ભી મુરાદ હો જાતે હેં.

અકસાએ મશ્રિકો મગ્રિબકી ઈસ ઈસ્તિલાહકો જો કુર્આનમેં ઝુલ્કરનૈનકે સિલ્સિલેમેં બયાન કી હે. અગર વહ ગહરી નઝરસે દેખા જાએ તો યહ મા'લૂમ હોતા હે કે ઝુલ્કરનૈન (ખૂરસ)સે મુતઅલ્લિક તૌરેતને ચૂંકે યહી તાબીર કી થી ઈસ લિએ બહુત મુમ્કીન હે કે કુર્આનને સવાલ કરનેવાલેકો ઈસ્કા વાકિઆ સુનાનેકે વક્ત ઈસ ઈસ્તિલાહકો ઈખ્તિયાર કરના પસંદ કિયા હો યસ્અયા નબીકે સહીફેમેં ખૂરસકે હકમેં બિઐનિહી યહી તાબીર મૌજૂદ હે ઔર ઉસી તરહ ઝકરિયા નબીકે સહીફેમેં ભી.

ઝાહિર હે કે ઈન દોનોં મુકામાતમેં ''મત્લિશ્શમ્સ'' ઔર ''મગ્રિબુશ્શમ્સ''સે મા'મૂરા આલમકે દોનોં જાનિબકે આખરી કોને મુરાદ નહીં હે બલ્કે જિન્કા ઝિક્ર હે ઉન્કી હુકૂમત યા મુકામે સકૂનતસે મશ્રિક ઔર મગ્રિબ જિહાત મુરાદ હે.

૮. કુર્આન કહતા હે કે ઝુલ્કરનૈનકો તીસરી કાબિલે ઝિક્ર મુહિમ પેશ આઈ

ઔર જબ વહ ઐસે મુકામ પર પહુંચા જહાં દો પહાળોંકી ફાંકે એક દર્રા બનાતી થી તો ઉન્કે દર્રે ઉસ્કો એક ઐસી કૌમસે વાબસ્તા પળા જો ઉસ્કી ઝુબાન ઔર બોલીસે નાવાકિફ થી. ઉન્હોંને ઝુલ્કરનૈન પર (કિસ તરહ) યહ વાઝેહ કિયા કે ઈન પહાળોંકે દરમિયાનસે નિકલ કર હમકો યાજૂજ માજૂજ સતાતે ઔર ઝમીનમેં ફસાદ અંગેઝી કરતે હૈં, ક્યા આપ હમારી ઈત્ની મદદ કરેંગે કે હમસે માલી ટેક્ષ લે કર ઉન્કે ઔર હમારે દરમિયાન વહ હદ ફાસિલ હો જાએ ઔર રોક બન જાએ. ઝુલ્કરનૈનને કહા મેરે પાસ ખુદાકા દિયા સબ કુછ હે, ઉસ્કી મુઝે ઉજરતકી ઝરૂરત નહીં અલબત્તા ઉસ્કે બનાનેમેં મેરી મદદ કરો. ઉન લોગોંને ઝુલ્કરનૈનકે હુક્મસે લોહેકે ટુકળે જમા કિએ ઔર ઉન્સે ઝુલ્કરનૈનને દોનોં પહાળોંકે દરમિયાન "સદ" બના દી ઔર ફિર તાંબા પિઘલા કર ઉસ આહની દીવારકો મુસ્તહકમ કર દિયા.

તારીખકી નાકાબિલે ઈન્કાર શહાદતોંને યહ ષાબિત કર દિયા હે કે ખૂરસકો જાનિબે શિમાલ... એક કાબિલે ઝિક્ર મુહિમ પેશ આઈ જિસ્મેં કાકેશિયા (જબલે કોકા યા કોહે કાફ)કે પહાળી સિલ્સિલેમેં ઐસે દો પહાળોંકે કરીબ એક કૌમ મિલી જિન્કી ફાકોંકી દરમિયાન કુદરતી દર્રા થા ઔર પહાળકી દૂસરી જાનિબસે મુન્તહીનીન કબાઈલકે જંગલી ઔર ગૈરમુહઝ્ઝબ લુટેરે દલકે દલ (ફૌજકી ફૌજ) આ કર ઉસ કૌમ પર હમ્લા કરતે ઔર લૂટમાર કરકે દરકિ રાસ્તે વાપસ હો જાયા કરતે થે, ખૂરસ જબ ઉસ જગહ પહુંચા તો ઉસ આબાદીકે લોગોંને હમ્લા આવર લુટેરોંકી શિકાયત કરતે હૂએ ઉસ્સે પહાળોંકે દરમિયાન "સદ" (દીવાર) બના દેનેકી દરખ્વાસ્ત કી, ખૂરસને ઉન્કી દરખ્વાસ્તકો મંઝૂર કિયા ઔર લોહે ઔર તાંબેસે મિલા કર એક સદ કાઈમ કર દી. જિસ્કો વક્તકે ગાગ ઔર મેગાગ ગૈર મુહઝ્ઝબ (મુન્તહીમીન) કબાઈલ અપની દરિંદગી ઔર ખૂંખ્વારીકે બાવજૂદ ન તોળ ફોળ સકે ઔર ન ઉસ્કે ઉપરસે ઉતર કર હમ્લા આવર હો સકે ઔર ઈસ તરહ પહાળોંકે દર્રેકી આબાદી ઉન્કે હમ્લોંસે મહફૂઝ હો ગઈ.

યાજૂજ વ માજૂજ :

અબ દૂસ્રા મસ્અલા યાજૂજો માજૂજકે તઅય્યુનકા હે. મુફસ્સિરીન ઔર મુઅર્રિખીને ઈસ્લામને રત્બો યાબિસ રિવાયાતકા વહ તમામ ઝખીરા નકલ

કર દિયા હે જો ઈસ સિલ્સિલેમેં બયાન કી ગઈ હે ઔર સાથ યહ ભી વાઝેહ કર દિયા હે કે ચંદ રિવાયાતકે અલાવા ઈસ સિલ્સિલેકી તમામ રિવાયાત ખુરાફાતો હફવાત(બેહૂદા બાતેં)કા મજમૂઆ હે જો અકલન વ નકલન કિસી તરહ લાઈકે એ'તિમાદ નહીં હે ઔર ઈસ્રાઈલિયાતકા લાયા'ની શુમાર હે.

ઈન તમામ રિવાયાતમેં કદરે મુસ્તરક યહ હે કે યાજૂજ વ માજૂજ એક ઐસે કબાઈલકા મજમૂઆ હે જો જિસ્માની ઔર મુઆશરતી એ'તિબારસે અજીબો ગરીબ ઝિંદગીકે હામિલ હે. મષલન વહ બાલિશ્ત, ડેળ્હ બાલિશ્ત યા ઝિયાદાસે ઝિયાદા એક ઝિરાઅકા કદ રખતે હેં ઔર બા'ઝ ગૈરમા'મૂલી તવીલુલ્કામત (બહુત હી લંબે) હેં ઔર ઉન્કે દોનોં કાન ઈત્ને બળે હેં કે એક ઓળ્હને ઔર દૂસ્રા બિછાનેકે કામમેં આતા હે. ચેહરે ચોળે ચકલે ઔર કદકે સાથ ગૈરમુતનાસિબ હે. ઉન્કી ગિઝાકે લિએ કુદરત સાલ ભરમેં દો મર્તબા સમંદરસે ઐસી મછલિયાં નિકાલ કર ફેંક દેતી હે જિન્કે સર ઔર દુંબકા ફાસ્લા ઈસ કદર તવીલ હોતા હે કે દસ રોઝો શબ અગર કોઈ શખ્સ ઈસ પર ચલતા રહે તબ ઉસ ફાસ્લેકો કતા કર સકતા હે યા એક ઐસા સાંપ ઉન્કી ખુરાક હે જો પહલે કુર્બો જવારકે તમામ બર્રી જાન્વરોંકો હઝમ કર જાતા હે ઔર ફિર કુદરત ઉસ્કો સમંદરમેં ફેંક દેતી હે ઔર વહ વહાં મીલોં તક બહરી જાન્વરોંકો ચટ કર લેતા હે ઔર ફિર એક બાદલ આતા હે ઔર ફરિશ્તા ઉસ અઝીમુલ્જુષ્યા (બહુત હી મોટા) અઝદહેકો ઉઠા કર ઉસ પર રખ દેતા હે ઔર બાદલ ઉસ્કો ઈન કબાઈલમેં લે જા કર ડાલ દેતા હે ઔર યહ કે યાજૂજ વ માજૂજ એક ઐસી બરઝખી મખ્લૂક હે આદમ અલય્હિસ્સલામકે સુલબસે તો હેં મગર હવ્વા અલય્હિસ્સલામકે બતનસે નહીં હે. લેકિન ઉન મુહક્કિકીનકે અકવાલસે જો હદીષે તફસીર ઔર ઈલ્મે તારીખકી માહિર હસ્તિયાં હે યહ બાત કતઈ તૌર પર વાઝેહ હો જાતી હે કે યાજૂજો માજૂજ આમ દુન્યાએ ઈન્સાનીકી તરહ ઈસ દુન્યાકે બાશિંદે ઔર ઉન્કી નસ્લ બની આદમકી આમ નસ્લકી તરહ હે. વહ કોઈ અજૂબા રોઝગાર મખ્લૂક નહીં હે ઔર યહ કે યાજૂજો માજૂજ ઉન વહશી કબાઈલકો કહા જાતા રહા હે જો યૂરોપ ઔર રૂસકી અકવામકે મમ્બાઅ વ મંશાઅ હે ઔર ચૂંકે ઉન્કી હમસાયા કૌમ ઉન કબાઈલમેંસે દો બળે કબીલોંકો મૂગ ઔર યૂચી કહતી થી ઈસ લિએ યુનાનિયોંને ઉન્કી તકલીદમેં ઉન્કો મેક યા મેગાગ ઔર લોગાગ કહા ઔર ઈબ્રાની વ અરબીમેં તસર્રુફ કરકે ઉન્કો યાજૂજ

માજૂજસે યાદ કિયા ગયા યા'ની યાજૂજો માજૂજ ભી અગર્ચે મંગોલી (તાતારી) હેં મગર પહાળોંકે દર્રે જો તાતારી કબાઈલ અપને મર્કઝસે હટ કર આબાદ હો ગએ થે ઔર મુતમદ્દિન બન ગએ થે હમ નસ્લ હોનેકે બાવજૂદ દોનોંમેં ઈસ કદર તફાવુત હો ગયા કે એક દૂસ્રેસે નાઆશ્ના બલ્કે હરીફ બન ગએ ઔર એક ઝાલિમ કહલાએ ઔર દૂસ્રે મઝલૂમ ઔર ઈન્હીં કબાઈલમેં ઝુલ્કરનૈનસે સદ બનાનેકી ફર્માઈશ કી.

ઔર બા'ઝ અરબ મુઅર્રિખીનને તો "તુર્ક"કી વજ્હે તસ્મિયાં (નામ રખનેકી વજહ) હી યહ બયાન કર દી કે યહ વહ કબાઈલ હે જો યાજૂજ માજૂજકે હમનસ્લ હોનેકે બાવજૂદ સદસે દર્રેઆબાદ થે ઔર ઈસ લિએ જબ ઝુલ્કરનૈનને સદ કાઈમ કી ઔર ઉન્કો ઉસ્મેં શામિલ નહીં કિયા તો ઉસ છોળ દિએ જાનેકી વજહસે વહ "તુર્ક" કહલાએ.

યહ વજહે તસ્મીયા અગર્ચે એક લતીફા હે, તાહમ ઈસ અમ્રકા સુબૂત ઝરૂર પહુંચાતી હે કે મુતમદ્દિન કબાઈલ તમદ્દુનો હઝારતકે બા'દ અપને હમનસ્લ મર્કઝી કબાઈલસે અજનબી હો જાતે થે ઔર વહ યાજૂજો માજૂજ નહીં કહલાતે થે ઔર લફ્ઝે યાજૂજો માજૂજ સિર્ફ ઉન્હીં કબાઈલકે લિએ મખ્સૂસ હો ગએ હેં જો અપને મર્કઝમેં સાબિકકી તરહ હુનૂઝ વહશત બર્બરિયત ઔર દરિંદગીકે સાથ વાબસ્તા હે.

સદ :

યાજૂજ વ માજૂજકે ઈસ તઅય્યુનકે બા'દ દૂસ્રા મસ્અલા "સદ"કા સામને આતા હે યા'ની વહ "સદ" કિસ જગહ વાકેઅ હે. જો ઝુલ્કરનૈનને યાજૂજો માજૂજકે ફિત્ને ફસાદકો રોકનેકે લિએ બનાઈ ઔર જિસ્કા ઝિક્ર કુર્આને અઝીઝમેં ભી કિયા ગયા હે.

૧. તઅય્યુને સદસે પહલે યહ હકીકત પેશે નઝર રહની ચાહિએ કે યાજૂજો માજૂજકી તાખતો તારાજ ઔર શર્રો ફસાદકા દાયરા ઉસ કદર વસીઅ થા કે એક તરફ કાકેશયાકે નીચે બસનેવાલે ઉન્કે ઝુલ્મો સિતમસે નાલાં થે. તો દૂસ્રી જાનિબ તિબ્બત ઔર ચીનકે બાશિંદે ભી ઉન્કે શિમાલી દસ્ત બુર્દ (લૂટમાર)સે મહફૂઝ ન થે, ઈસ લિએ સિર્ફ એક હી ગર્ઝકે લિએ યા'ની કબાઈલે યાજૂજો માજૂજકે શર્રો ફસાદ ઔર લૂટમારસે બચનેકે લિએ મુખ્તલિફ તારીખી ઝમાનોંમેં મુતઅદ્દદ સદ તા'મીર કી ગઈ. ઉન્મેંસે (પહલી સદ) એક "સદ" વહ હે જો

દીવારે ચીનકે નામસે મશ્હૂર હે, યહ દીવાર તકરીબન એક હઝાર મીલ તવીલ હે, ઈસ દીવારકો મંગોલી અત્કોદા કહતે હૈં ઔર તુર્કીમેં ઉસ્કા નામ બોકોરકા હે.

૨. દૂસ્રી સદ વસ્ત એશિયામેં બુખારા ઔર તુર્ઝકે કરીબ વાકેઅ હે ઔર ઉસ્કે મહલે વુકૂઅકા નામ દરબંદ હે, યહ સદ મશ્હૂર મુગલ બાદશાહ તેમૂરલંગકે ઝમાનેમેં મૌજૂદ થી ઔર શાહે રૂમકે નદીમે ખાસ સિલાબર જરમુનીને ભી ઉસ્કા ઝિક્ર અપની કિતાબમેં કિયા હે ઔર ઉન્દુલુસકે બાદશાહ કશ્ટેલકે કાસીદ કલામચોને ભી અપને સફરનામેમેં કિયા હે ઔર યહ ચૌદાસો તીન (૧૪૦૩) ઈસ્વી સનમેં અપને બાદશાહકા સફીર હો કર જબ તેમુર સાહબકરાંકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા હે તો ઉસ જગહસે ગુઝરા હે. વહ લિખતા હે કે બાબુલ્હદીદકી "સદ" મોસલકે ઉસ રાસ્તે પર હે જો સમરકંદ ઔર હિંદુસ્તાનકે દરમિયાન વાકેઅ હે.

૩. તીસ્રી "સદ" રૂસી ઈલાકે દાગિસ્તાનમેં વાકેઅ હે, યહ ભી દરબંદ ઔર બાબુલ્અબ્વાબકે નામસે મશ્હૂર હે ઔર બા'ઝ મુઅર્રિખીન ઉસ્કો "અલ્બાબ" ભી લિખ દેતે હે, યાકૂતે હમ્વીને મુઅજમુલ્બલદાનમેં ઈદ્રીસીને જોગ્રાફિયામેં ઔર બુસ્તાનીમેં દાયરતુલ્મઆરિફમેં ઉસ્કે હાલાતકો બહુત તફસીલકે સાથ લિખ્ખા હે ઔર ઉન સબકા ખુલાસા યહ હે :

"દાગિસ્તાને દરબંદ એક રૂસી શહર હે, યહ શહર બહરે ખિઝૂર (કાસ્પીન) ગુરૂબીકે કિનારે વાકેઅ હે ઉસ્કા અર્ઝુલ્બલદ ૪૩.૩" શિમાલન્ ઔર તુલુલ્બલદ ૪૮. ૧૫ શર્કન્ હે ઔર ઉસ્કો દરબન અન્નો શેરવાં ભી કહતે હે ઔર બાબુલ્અબવાબકે નામસે બહુત મશ્હૂર હે ઔર ઉસ્કે અતરાફ વ જવાનિબકો કદીમ ઝમાનેસે ચાર દીવાર ઘેરે હૂએ હૈં, જિન્કો કદીમ મુઅર્રિખીન અબવાબુલ્બાનિયા કહતે આએ હૈં ઔર અબ યહ ખસ્તા હાલતમેં હે ઔર ઉસ્કો બાબુલ્હદીદ ઈસ લિએ કહતે હૈં કે ઉસ્કી સદકી દીવારોંમેં બળે બળે લોહેકે ફાટક લગે હૂએ થે."

૪. ઔર જબ ઉસી બાબુલ્અબવાબસે મગ્રિબકી જાનિબ કાકેશિયાકે અંદરૂની હિસ્સોમેં બળ્હતે હે તો એક દર્રા મિલતા હે, જો દર્રા દાર યાલકે નામસે મશ્હૂર હે ઔર યહ કાકેશિયાકે બહુત બુલંદ હિસ્સોસે ગુઝરા હે. યહાં એક ચોથી સદ હે. જો કફકાઝ યા જબલે કોકા યા જબલે કાફકી સદ કહલાતી હે

ઔર યહ સદ દો પહાળોંકે દરમિયાન બનાઈ ગઈ હે. બુસ્તાની ઉસ્કે મુતઅલ્લિક લિખતા હે કે :

"ઔર ઉસીકે કરીબ એક ઔર 'સદ' હે જો ગુરૂબી જાનિબ બળ્હતી ચલી ગઈ હે, ગાલિબન ઉસ્કો અહલે ફારસને શિમાલી બર્બરોંસે હિફાઝતકી ખાતિર બનાયા હોગા ક્યૂંકે ઉસ્કે બાનીકા સહીહ હાલ નહીં મા'લૂમ હો સકા, બા'ઝને ઉસ્કી નિસ્બત સિકંદરકી જાનિબ કર દી ઔર બા'ઝને કિસ્રા વ નોશેરવાંકી જાનિબ ઔર યાકૂત કહતા હે કે યહ તાંબા પિઘલા કર ઉસ્સે તય્યાર કી ગઈ હે. એન્સાયક્લોપીડિયા બર્ટે ટેનિકામેં ભી 'દરબંદ'કી મુકાલામેં ઈસ આહની દીવારકા હાલ કરીબ કરીબ ઉસીકે બયાન કિયા ગયા હે."

ચૂંકે યહ સબ દીવારેં શિમાલ હી મેં બનાઈ ગઈ હે ઔર એક હી ઝરૂરતકે લિએ બનાઈ ગઈ હે, ઈસ લિએ ઝુલ્કરનૈનકી બનાઈ હૂઈ સદકે તઅય્યુનમેં સખ્ત ઈશ્કાલ પૈદા હો ગયા હે ઔર ઈસી લિએ હમ મુઅર્રિખીનને ઈસ મુકામ પર સખ્ત ઈખ્તિલાફ પાતે હેં ઔર ઈસ ઈખ્તિલાફને એક દિલચસ્પ સૂરત ઈખ્તિયાર કર લી હે. ઈસ લિએ કે દરબંદકે નામસે દો મુકામાતકા ઝિક્ર આતા હે ઔર દોનોં મુકામાતમેં સદ યા દીવાર ભી મૌજૂદ હે ઔર ગઝે બીના ભી એક હી નઝર આતી હે.

તો અબ દીવારે ચીનકો છોળ કર બાકી તીન દીવારોંકે મુતઅલ્લિક કાબિલે બહષ યહ બાત હે કે ઝુલ્કરનૈનકી સદ ઈન તીનોંમેંસે કોનસી હે ? ઔર ઈસ સિલ્સિલેમેં જિસ દરબંદકા ઝિક્ર આતા હે વહ કોનસા હે.

કુર્આને અઝીઝ ઔર સદ :

સદ્દે ઝુલ્કરનૈનકે મુતઅલ્લિક કુર્આને અઝીઝને દો બાતેં સાફ સાફ બયાન કી હે. એક યહ કે વહ સદ પહાળોંકે દરમિયાન તા'મીર કી ગઈ હે ઔર ઉસ્ને પહાળોંકે દરમિયાન ઉસ 'દર્રે'કો બંદ કર દિયા હે, જહાંસે હો કર યાજૂજ માજૂજ ઈસ જાનિબકે બસનેવાલોંકો તંગ કરતે થે.

તર્જુમા : યહાં તક કે જબ ઝુલ્કરનૈન દો પહાળોંકે દરમિયાન પહુંચા તો ઉન દોનોંકે ઈસ તરહ એક ઐસી કૌમકો પાયા જિન્કી બાત વહ પૂરી તરહ નહીં સમઝતા થા, વહ કહને લગે, એ ઝુલ્કરનૈન બિલાશુબા યાજૂજો માજૂજ ઈસ સરઝમીનમેં ફસાદ મચાતે હેં. [૧૮ / ૯૪]

દૂસ્રે યહ કે વહ ચૂને યા ઈંટ ગારેસે નહીં બનાઈ ગઈ હે બલ્કે લોહેકે ટૂકળોં

સે તય્યાર કી ગઈ હે, જિસ્મેં તાંબા પિઘલા હુવા શામિલ કિયા ગયા થા.

તર્જમા : "મેં તુમ્હારે ઔર ઈન્કે (યાજૂજો માજૂજકે) દરમિયાન એક મોટી દીવાર કાઈમ કર દૂંગા. તુમ મેરે પાસ લોહેકે ટૂકળે લા કર દો યહાં તકકે પહાળ કે દોનોં ફાકોં (ચોટિયોં)કે દરમિયાન જબ દીવારકો બરાબર કર દિયા તો ઉસ્ને કહા કે ધૂંકો, યહાં તક કે જબ ધોંક કર ઉસ્કો આગ કર દિયા, કહા લાઓ મેરે પાસ પિઘલા હુવા તાંબા કે ઈસ પર ડાલૂ." [૧૮ / ૯૬]

કુર્આને અઝીઝકી બતાઈ હૂઈ ઈન દોનોં સિફાતકો સામને રખ કર અબ હમકો યહ દેખના ચાહિએ કે બગૈર કિસી તાવીલકે ઉન્કા મિસ્દાક કોનસી સદ હો સકતી હે ઔર કિસ સદ પર યહ સિફાત ઠીક સાદિક આતી હે.

સદ્દે ઝુલ્કરનૈન :

આજકે મુશાહદેસે ભી યહ ષાબિત હે કે દારેયાલકા યહ દર્રા પહાળોંકી દો ચોટિયોંકે દરમિયાન ઘિરા હુવા હે ઔર તારીખી હકાઈક ભી ઉસ્કો તસ્લીમ કરતે ઔર વાઝેહ કરતે હે. નીઝ વાષિક બિલ્લાહકે કમીશનને અપના યહ મુશાહદા બયાન કિયા હે કે યહ દીવાર લોહે ઔર પિઘલે હૂએ તાંબેસે તય્યાર કી ગઈ હે, બિલાશુબા યહ તસ્લીમ કરના ચાહિએ કે યહી દીવાર વહ સદ્દે ઝુલ્કરનૈન હે. જિસ્કા ઝિક્ર કુર્આને અઝીઝને સૂરએ કહ્ફમેં કિયા, ક્યૂંકે કુર્આને અઝીઝકે બતાએ હૂએ દોનોં વસ્ફ સિર્ફ ઉસી દીવાર પર મુન્તબિક હોતે હેં, ઈસી લિએ વહબ અબુ હય્યાન, ઈબ્ને ખર્દાદ, અલ્લામા અન્વર શાહ ઔર મૌલાના આઝાદ જૈસે મુહક્કિકીનકી યહી રાઈ હે કે સદ્દે ઝુલ્કરનૈન કફકાઝકે ઉસી દર્રેકી સદકા નામ હે.

ઈન તસ્રીહાતકે બા'દ અબ હમકો કહને દીજિએ કે દર્રા દારયાલકી યહ સદ (યા'ની ચોથી સદ) સાઈરસ (ગોરશ યા કે ખુસ્રૂ)કી તા'મીર કિર્દા હે ઔર જૈસા કે હમ યાજૂજો માજૂજકી બહસમેં બયાન કર ચૂકે હેં, યહ ઉન વહશી કબાઈલકે લિએ ઉસ્ને બનાઈ થી જો કાકેશિયાકે ઈન્તિહાઈ ઈલાકોસે આ કર ઔર ઈસ દર્રેમેં ગુઝર કર કફકાઝકે પહાળોંકે ઈસ તરફ બસનેવાલોં પર લૂટમાર મચાતે થે ઔર યહ વહી મુન્તહીનીન કબાઈલ થે જો સાઈરસકે ઝમાનેમેં હમ્લાઆવર હો રહે થે. ઉસ વક્તકે યાજૂજો માજૂજકા મિસ્દાક યહી કબાઈલ થે ઔર ઉન્હીંકી રોકઠામકી ઝરૂરતસે સાઈરસને એક કૌમકી શિકાયત પર યહ 'સદ' તય્યાર કી ઔર અર્મની નવિશ્તોમેં ઈસ સદકા જો કદીમ નામ "

ફાકેકોરાઈ' (કોરકા દર્રા) લિખ્ખા ચલા આતા હે, ઈસ કોરસે મુરાદ ગાલિબન ગોરશ હે જો સાઈરસ હી કા ફારસી નામ હે.

દીગર સદ્દેં :

મુન્દર્જા બાલા સદકે કરીબ દરબંદ (બહરે ખિઝર)કી દીવાર ઉસ્કે બા'દ ઉસી ગર્ઝસે કિસી દૂસ્રે બાદશાહને બનવાઈ હે ઔર અન્નો શેરવાંને અપને ઝમાનેમેં ઈસ્કો દોબારા સાફ ઔર દુરૂસ્ત કરાયા હે જૈસા કે ઈન્સાઈક્લોપીડિયા ઓફ ઈસ્લામમેં ઝિક્ર કિયા ગયા હે ઔર ઈન તીનોં દીવારોં (સદ)મેંસે સિકંદરકી બનાઈ હૂઈ કોઈ સદ ભી નહીં હે. ઈસ લિએ કે સિકંદરકી ફુતૂહાતકી તારીખ જો કે સામને હે ઈસ્સે કિસી તરહ ષાબિત નહીં હોતા કે સિકંદરકો ઈસ ગર્ઝકે લિએ કિસી સદ કાઈમ કરનેકી ઝરૂરત પેશ આઈ હો. ક્યૂંકે ઉસ્કી હુકૂમતકે સારે દોરમેં યાજૂજો માજૂજ કબાઈલકા કોઈ હમ્લા તારીખમેં મૌજૂદ નહીં હે ઔર ન દરબંદ (હિસાર) તક પહુંચને પર કિસી કૌમકા ઈસ કિસ્મકે વહશી કબાઈલસે દો ચાર હોના પળા ઔર સિકંદરસે ઉસ્કી શિકાયત કરના તારીખી હકાઈકમેં કહીં નઝર આતા હે.

યાજૂજો માજૂજકા ખુરૂજ :

ઝુલ્કરનૈન યાજૂજો માજૂજ ઔર સદકી બહષકે બા'દ સબસે ઝિયાદા અહમ મસ્અલા યાજૂજો માજૂજકે ઈસ ખુરૂજકા ઝિક્ર કુર્આને અઝીઝમેં કિયા હે. ઈસ મસ્અલેકી અહમિયત ઈસ લિએ ઔર ભી બઢ જાતી હે કે ઈસ મસ્અલેકા તા'લ્લુક અલામાતે કિયામતસે હે. યહ એક હકીકત હે કે ખુરૂજે યાજૂજો માજૂજકા મસ્અલા કે જિસ્કી ખબર કુર્આને અઝીઝને બતોરે પેશીનગોઈકે દી હે, ઐસા મસ્અલા નહીં હે કે જિસ્કો મહઝ ઝન્ની કયાસાતસે હલ કર લિયા જાએ ઔર જબકે ઈસ મસ્અલેકા તા'લ્લુક કુર્આને અઝીઝકે "ઈખ્બારે મગીબાત"સે હે તો ફિર ઉસ્કે મુતઅલ્લિક ફેસ્લા કરનેકા હક ભી કુર્આન અઝીઝકો હી પહુંચતા હે ન કે ઝન્નો તખમીનકો, કુર્આને અઝીઝને ઈસ વાકિએકો સૂરએ કહફ ઔર સૂરએ અંબિયામેં બયાન કિયા હે ઔર ઈસ મસ્અલેસે મુતઅલ્લિક જો કુછ ભી હે વહ સિર્ફ ઈન દો સૂરતોંમેં મઝકૂર હે.

સૂરએ કહફમેં યહ વાકિઆ ઈસ તરહ મઝકૂર હે.

તર્જમા : "પસ નહીં તાકત રખતે વહ (યાજૂજો માજૂજ) ઉસ સદ પર

ચળ્હનેકી ઔર ન વહ ઉસ્મેં સૂરાખ કરનેકી તાકત રખતે હૈં. ઝુલ્કરનૈનને કહા યહ મેરે પરવરદિગારકી રહમત હે, ફિર જબ મેરે રબકા વા'દા આએગા તો ઉસ્કો ગિરા કર રેઝા રેઝા કર દેગા ઔર મેરે પરવરદિગારકી ફર્માઈ હૂઈ બાત સચ હે.'' [સૂરએ કહફ / ૯૭, ૯૮]

ઔર સૂરએ અંબિયામેં ઈસ વાકિએકો ઈસ તરહ બયાન કિયા ગયા હે :

તર્જમાઃ ''યહાં તક કે જબ ખોલ દિએ જાએંગે યાજૂજ ઔર માજૂજ ઔર વહ ઝમીનકી બુલંદિયોંસે દોળતે હૂએ ઉતર આએંગે ઔર અલ્લાહકા સચ્ચા વા'દા કરીબ આ જાએ તો ઉસ વક્ત અચાનક ઐસા હોગા કે જિન લોગોંને કુફ્ર કિયા હે ઉન્કી આંખે ખુલી કી ખુલી રહ જાએંગી ઔર પુકાર ઉઠેંગે હાય કમબખ્તી હમારી કે હમ બેખબર રહે. [સૂરએ અંબિયા / ૯૬, ૯૭]

ઉન દોનોં મુકામાતમેં કુર્આને અઝીઝને એક તો યહ બતાયા હે કે જિસ ઝમાનેમેં 'ઝુલ્કરનૈન' યાજૂજો માજૂજ પર સદ કાઈમ કી તો ઉસ્કે ઈસ્તિહકામકી યહ હાલત કી કે યહ કૌમે ન ઉસ્કો ફાંદ કર ઉસ જાનિબ આ સકતી થી ઔર ન ઉસ્મેં સૂરાખ પૈદા કરકે ઉસ્કો પાર કર સકતી થી ઔર સદકી ઈસ મઝબૂતી ઔર પાએદારીકો દેખ કર ઝુલ્કરનૈનને અલ્લાહ તઆલાકા શુક્ર અદા કિયા ઔર યહ કહા કે યહ સબ કુછ અલ્લાહકી રહમતકા કરીશ્મા હે કે ઉસ્ને મુઝસે યહ નેક ખિદમત કરા દી.

ઔર દૂસ્રી બાત યહ બયાન કી હે કે જબ કિયામતકા ઝમાના કરીબ હોગા તો યાજૂજો માજૂજ બેશુમાર ફૌજ દર ફૌજ નિકલ કર દુન્યામેં ફેલ જાએંગે ઔર લૂટમાર ઔર તબાહી વ બર્બાદી મચા દેંગે.

ઈન દોનોં બાતોંસે આમ તૌર પર મુફસ્સિરીનને યહ સમઝા હે કે યાજૂજો માજૂજ'સદે ઝુલ્કરનૈન'મેં ઈસ તરહ મહસૂર હો ગએ હૈં કે યહ ''સદ'' કિયામત તક ઉસી તરહ સહીહો સાલિમ ખળી રહેગી ઔર જબ યાજૂજો માજૂજકે ખુરૂજકા વક્ત આએગા ઔર વહ કિયામતકે કરીબ ઔર અલામાતે કિયામતમેંસે હોગા, તો ઉસ વક્ત યકબારગી ''સદ'' ગિર કર રેઝા રેઝા હો જાએગી ઔર ઈસ લિએ ઉન્હોંને દોનોં મુકામાતમેં ઉસીકે મુતાબિક આયાતકી તફસીર કી હે. ચુનાંચે ઉન્હોંને સૂરએ અંબિયાકી ઈસ આયતકા ''હત્તા ઈઝા ફુતિહત્ યઅ્જૂજુ વમઅ્જૂજુ''કા યહ તર્જુમા કરકે, ''યહાં તકકે જબ યાજૂજો માજૂજ સદ તોળ કર ખોલ દિએ જાએંગે'' ઉસ ઈર્શાદે ઈલાહીકો ઝુલ્કરનૈનકે

ઈસ મકોલેકે સાથ જોળ દિયા જો કહફમેં મઝકૂર હે "ફઈઝા જાઅ વઅ્દુ રબ્બી જઅલહૂ દકકાઅ્"... ફિર મેરે રબકા વા'દા આએગા તો વહ ઉસ્કો રેઝા રેઝા કર દેગા...

મગર આયાતકે સિયાક વ સબાક ઔર ઉન્કે મફહૂમ પર ગાઈર નઝર ડાલનેસે યહ તફસીર આયતે કુર્આનીકા હક અદા નહીં કરતે.

ઈસ ઈજમાલકી તફસીલ યહ હે કે કુર્આન અઝીઝને સૂરએ કહફમેં તો સિર્ફ ઈસી કદર ઝિક્ર કિયા હે કે યાજૂજો માજૂજ પર જબ ઝુલ્કરનૈનને સદ તા'મીર કર દી તો ઉસ્કે ઈસ્તિહકામકા ઝિક્ર કરતે હૂએ યહ ભી કહ દિયા કે જબ મેરે અલ્લાહકા વા'દા આ જાએગા તો યહ સદ રેઝા રેઝા હો જાએગી ઔર અલ્લાહકા વા'દા બર્હક હે ઔર ઉસ્કે ખિલાફ હોના મુહાલો મુમ્તનઅ્... મગર ઈસ જગહ યાજૂજો માજૂજકે ઈસ ખુરૂજકા કોઈ ઝિક્ર નહીં હે જો કિયામતકે કરીબ વુકૂઅમેં આએગા ઔર હોતા ભી કૈસે ! ક્યૂં કર ! યહ તો ઝુલ્કરનૈનકા અપના મકોલા હે જો સદકે મુસ્તહકમ ઔર મઝબૂત હોનેકે સિલ્સિલેમેં કહા ગયા હે કે ઔર ખુરૂજે યાજૂજો માજૂજ ઉન અખબાર મગીબાતમેંસે હે જો અલામાતે સાઅતકે તૌર પર અલ્લાહ તઆલાકી જાનિબસે બયાન કિયા ગયા હે ઔર નબીએ અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે ઝરીએસે અકવામે આલમકે લિએ એક તંબીહ હે કે અલ્લાહકી યહ ઝમીન અપને આખરી લમ્હાતમેં એક સખ્ત ઔર હોલનાક આલમગીર હાદષેસે દો ચાર હોનેવાલી હે.

ઔર સૂરએ અંબિયામેં સિર્ફ યહ મઝકૂર હે કે કિયામતકે કરીબ યાજૂજો માજૂજકા ખુરૂજ હોગા ઔર વહ બહુત સૂર્અતકે સાથ બુલંદિયોંસે પસ્તીકી જાનિબ ફસાદ બપા કરનેકે લિએ ઉમડ પળેંગે ઔર ઉસ જગહ સદકા ઔર સદકે રેઝા રેઝા હો કર ઉસ્સે યાજૂજ માજૂજકે નિકલનેકા કત્અન કોઈ તઝકરા નહીં હે ઔર લફ્ઝ 'ફુતિહત્'સે ઐસા સમઝના મહઝ કયાસી વ તખ્મીની હે જૈસા કે અન્કરીબ વાઝેહ હોગા.

પસ સૂરએ કહફ ઔર સૂરએ અંબિયા દોનોંમેં ઈસ વાકિએસે મુતઅલ્લિક આયાતકા સાફ ઔર સાદા મતલબ યહ હે કે સૂરએ કહફમેં તો પહલે ઈસ વાકિએકી તફસીલાત સુનાઈ ગઈ હે. જિન્કે મુતઅલ્લિક યહૂદને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમસે બરાહે રાસ્ત ખૂદ યા મુશ્રિકીને મક્કાકે વાસ્તેસે

સવાલ કિયા થા કે ઝુલ્કરનૈનકી શખ્શિયતકે મુતઅલ્લિક કોઈ ઈલ્મ રખતે હો તો ઉસ્કો ઝાહિર કરો. કુર્આને અઝીઝ યા'ની વહીએ ઈલાહીમેં ઉન્કો બતાયા કે ઝુલ્કરનૈન એક નેક ઔર સાલેહ બાદશાહ થા, ઉસ્ને તીન મુહિમે કાબિલે ઝિક્ર સર કી, તો એક મશ્રિક અકસાકી ઔર દૂસ્રી મગ્રિબે અકસાકી ઔર તીસ્રી શિમાલકી જાનિબ ઔર ઈસ તીસ્રી મુહિમમેં ઉન્કો એક ઐસી કૌમસે સાબકા હુવા જિસ્ને યાજૂજાજે માજૂજકી તબાહકારિયોંકા શિકવા કરતે હૂએ અપને ઔર ઉન્કે દરમિયાન સદ કાઈમ કર દેનેકા મુતાલબા કિયા. ઝુલ્કરનૈનને ઉન્કે મુતાલબેકો ઈસ તરહ પૂરા કિયા કે ઉસ જાનિબ વહ જિસ દર્રેસે નિકલ કર હમ્લાઆવર હુવા કરતે થે ઉસ્કો લોહેકી તખ્તિયોં ઔર પિઘલે હૂએ તાંબેસે બંદ કર દિયા ઔર દો પહાળોંકે દરમિયાન દર્રે પર એક બેહતરીન સદ કાઈમ કર દી ઔર સાથ હી શુક્રેખુદા બજા લાતે હૂએ ઉસ્ને યહ ભી ઝાહિર કિયા કે યહ સબ ઈસ કદર મુસ્તહકમ ઔર મઝબૂત હે કે અબ યાજૂજો માજૂજ ન ઉસ્મેં સૂરાખ કર સકેંગે ઔર ન ઈસ પર ચળ્હ કર ઈધર આ સકેંગે, લેકિન મેં યહ દા'વા નહીં કરતા કે યહ સદ હમેશા હમેશાકે લિએ ઈસી તરહ રહેગી. બલ્કે અલ્લાહકો જબ તક મંઝૂર હે યહ ઈસી તરહ કાઈમ હે ઔર વહ ચાહેગા કે યહ રોક બાકી ન રહે તો યહ ટૂટ ફૂટ જાએગી ઔર અલ્લાહકા વા'દા "યા'ની હર શૈકી તરહ સદકા ભી ફના હો જાના" પૂરા હો કર રહેગા.

યહૂદને ચૂંકે સિર્ફ ઝુલ્કરનૈનકે મુતઅલ્લિક સવાલ કિયા થા ઈસ લિએ સૂરએ કહફમેં ઉસીકે મુતઅલ્લિક તફસીલસે બતાયા ગયા ઔર યાજૂજો માજૂજકા મહઝ ઝિમ્ની તઝકરા આ ગયા ઔર સૂરએ અંબિયામેં અલ્લાહ તઆલા મુશ્રિકીનકા રદ કરતે હૂએ ફર્માતે હેં કે જો બસ્તિયાં હલાક કર દી ગઈ અબ ઉન્કે બાશિંદે દુન્યામેં ઝિંદા નહીં વાપસ આએંગે. હાં જબ કિયામત આ જાએંગી "ઔર વહ જબ આએગી કે ઉસ્સે પહલે યાજૂજો માજૂજકા ફિત્ના પેશ આએગા" તબ અલબત્તા મૈદાને હશ્રમેં સબ દોબારા ઝિંદા કરકે રબ્બુલઆલમીનકે સામને જવાબદેહ હોનેકે લિએ જમા કિએ જાએંગે.

ફિર ચૂંકે ઈસ જગહ યાજૂજો માજૂજકે ખુરૂજકો કિયામતકી અલામત બયાન કરકે અહમિયત દી ગઈ હે ઈસ લિએ ઉસ્કે નિકલનેકો સદકે ટૂટને ઔર રેઝા રેઝા હોનેકે સાથ મુકય્યદ નહીં કિયા બલ્કે સિરેસે સદકા ઝિક્ર હી નહીં કિયા બલ્કે યહ કહા કે જબ ઉન્કે ખુરૂજે મૌઉદકા વક્ત આ જાએગા તો સુર્અતકે સાથ

બુલંદિયોંસે પસ્તીકી જાનિબ ઉમંડ પળેંગે ઔર તમામ શહરોંમેં ફેલ જાએંગે.

પસ ઈસ મજમુઅએ આયાતસે દો બાતેં મા'લૂમ હૂઈ એક યહ કે "સદ્દે ઝુલ્કરનૈન" યાજૂજો માજૂજકે ખુરૂજસે પહલે ઝરૂર ટૂટ ફૂટ ચૂકી હોગી. દૂસ્રે યહ કે યાજૂજો માજૂજકે મૌઉદ ખુરૂજકા વહ વક્ત હોગા કે કિયામતકા વક્ત બિલ્કુલ કરીબ હો જાએ ઔર ઉસ્કે બા'દ "નફ્ખે સૂર" હી કા મર્હલા બાકી રહ જાએ. ઉસ વક્ત યાજૂજો માજૂજકે તમામ કબાઈલ બેપનાહ સૈલાબકી તરહ ઉમંડ પળેંગે ઔર તમામ કાઈનાતમેં ફસાદે અઝીમ બર્પા કરેંગે.

બહરહાલ ઝુલ્કરનૈનકે મકોલા "ઈઝા જાઅ વઅ્દુ રબ્બી જઅલહૂ દક્કાઅ"મેં "વઅદ"સે યાજૂજો માજૂકા ખુરૂજ મૌઉદ મુરાદ નહીં હે બલ્કે મતલબ યહ હે કે એક વક્ત ઐસા ઝરૂર આએગા કે બિલાશુબા સદ કા ઈન્દકાક હો જાએગા ઔર વહ ટૂટ ફૂટ જાએગી ઔર સૂરએ અંબિયામેં અલ્લાહ તઆલાકે ઈર્શાદ "ફુતિહત્ યઅજૂજુ વ મઅ્જૂજ"મેં ફતહસે યહ મુરાદ નહીં હે કે વહ સદ તોળ નિકલ આએંગે બલ્કે મુરાદ યહ હે કે વહ ઈસ કષ્રતસે ફૌજ દર ફૌજ નિકલ પળગે કે ગોયા કહીં બંદ થે ઔર આજ ખોલ દીએ ગએ હેં.

ચુનાંચે અહલે અરબ લફ્ઝ 'ફતહ'કો જબ જાનદાર અશ્યાકે લિએ ઈસ્તિ'માલ કરતે હેં તો ઉસ્સે યહ મુરાદ હોતી હે કે યહ કિસી ગોશેમેં અલગ થલગ પળી હૂઈ થી ઔર અબ અચાનક નિકલ પળી, ઈસ લિએ જબ કોઈ શખ્સ કહતા હે "ફત્હુલ્જુરાદ" તો ઉસ્કા યહ મતલબ નહીં હોતા કે ટિડ્ડિયાં કિસી જગહ બંદ થી ઔર અબ ઉન્કો ખોલ દિયા ગયા. બલ્કે યહ મા'ના મુરાદ હોતે હેં કે ટિડ્ડી દલ કિસી પહાળી ગોશેમેં અલગ થલગ પળા થા કે અબ અચાનક ફૌજ દર ફૌજ બાહર નિકલ પળા. પસ યહાં ભી યહ બતાયા હે કે યાજૂજો માજૂજ જૈસે અઝિમુશશાન કબાઈલ જો અર્સેસે બાઈ કષ્રતે દુન્યાકે અલગ ગોશેમેં પળે હૂએ થે ઉસ દિન ઈસ તરહ ઉમંડ આએંગે કે ગોયા બંદ થે ઔર અબ અચાનક ખોલ દીએ ગએ.

નોટ :– (ઈસ મર્હલે પર હઝરત મૌલાના હીફ્ઝુર્રહ્માન સીહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને યાજૂજો માજૂજસે મુતઅલ્લિક અહાદીષે નબવી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પર તફસીલી બહષ કી હે ઔર હઝરત મૌલાના અન્વર શાહ સાહબ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી તફસીરકી તરફ કોલે ફેસલકે તૌર પર રૂજૂઅ કિયા હે.)

હઝરત મૌલાના અન્વર શાહ સાહબ કશ્મીરી રહમતુલ્લાહિ અલયહિકી તફસીર :

હઝરત શાહ સાહબ રહમતુલ્લાહિ અલયહિને આયત وتركنا بعضهم يومئذ يموج فى بعض . કી તફસીર યહ કી હે કે ઈસ વાકિએમેં ચૂંકે યાજૂજો માજૂજ પર ઈસ જાનિબસે રોક કાઈમ હો જાનેકા તઝકરા હે ઈસ લિએ અલ્લાહ તઆલાને ઝુલ્કરનૈનકે મકોલાકે બા'દ અપની જાનિબસે ઉસ આયતમેં યહ ઈર્શાદ ફર્માયા કે એ મુખાતિબીન તુમ જિન યાજૂજો માજૂજ કબાઈલકે મુતઅલ્લિક યહ બાતેં સુન રહે હો, યહ ભી સુન લો કે હમને ઈન કબાઈલકે લિએ યહ મુકદ્દર કર દિયા હે કે વહ આપસમેં ઉલઝતે રહેંગે ઔર મોજ દર મોજ બાહમ દસ્ગીરે બાહ હોતે રહેંગે હત્તા કે વહ વક્ત આ જાએં જબ કે કિયામત બપા હોનેમેં નફ્ખેસૂરકે અલાવા ઔર કોઈ મર્હલા બાકી ન રહે.

સૂરએ અંબિયામેં યહ ઈર્શાદ ફર્માયા કે 'નફ્ખે સૂર'સે પહલે કિયામતકે અશ્રાતો અલામાતમેંસે એક શર્ત યા અલામત યહ પેશ આએગી કે યાજૂજો માજૂજકે તમામ કબાઈલ અપને નિકલનેકે હર મુકામસે એક સાથ ઉમંડ આએંગે ઔર દુન્યાકી આમ ગારતગિરીકે લિએ અપની મુકામી બુલંદિયોંસે તેઝીકે સાથ ઉતરતે હૂએ કાઈનાતકે ગોશે ગોશેમેં ફેલ જાએંગે "મિન કુલ્લિ હદબિય્યન્સિલૂન" "અલ્હદબ" લુગતમેં ઉપરસે નીચે ઝુકનેકો કહતે હે ઈસ લિએ 'હદબ'કે મા'ના ઊંચે મુકામસે નીચે ઉતરનેકે હોતે હેં ઔર 'નસ્લાન' અરબી લુગતમેં ફિસલનેકો કહતે હે ઈસ લિએ "યન્સિલૂન" કે મા'ના યહ હૂએ કે વહ ઉસ સુર્અતકે સાથ ઉમંડ આએંગે કે યહ મા'લૂમ હોગા ગોયા વહ કિસી ટીલેસે ફિસલ રહે હેં. ચુનાંચે મુફ્દાતે ઈમામ રાગિબ ઔર નિહાયા ઈબ્ને અષીરમેં 'હદબ' ઔર "નસ્લો નિસ્લાન"કી બહષમેં યહી લુગ્વી તફસીલ મઝકૂર હે.

લિહાઝા ઈસ તફસીરસે યહ વાઝેહ હો જાતા હે કે કુર્આને અઝીઝને યાજૂજો માજૂજકે ખુરૂજો મર્વુદકી જો કૈફિયત બયાન ફર્માઈ હે વહ ઉન્હીં કબાઈલ પર મુન્તબિક હોતી હે, જો બહરેકાસ્પીનસે લે કર મંચૂરિયા તક ફેલે હૂએ હેં ઔર જો દુન્યાકી બહુત બળી આબાદીકે મહવર હે ઔર જોએ વુકૂઅકે એ'તિબારસે આમ સતહે આબાદીસે ઈસ કદર બુલંદ હિસ્સા ઝમીન પર મુકીમ હે કે જબ

કભી નિકલ કર મુતમદ્દિન અકવામ પર હમ્લા આવર હોતે હૈં તો મા'લૂમ હોતા હે કે ગોયા ઉપરસે નીચેકો ફિસલ રહે હૈં. પસ આઈંદા ભી જબ કિયામતકી નિશાનિયોંકી શકલમેં ઉન્કા આખરી ખુરૂજ હોગા, તો ઉન્કે તમામ કબાઈલકા સૈલાબ એક હી દફા ઉમંડ આએગા. ઐસા મા'લૂમ હોગા કે ઈન્સાનોંકે સમંદરકા બંદ ટૂટ ગયા હે ઔર વહ અપને મુકામાતકી હર બુલંદીસે નીચેકી જાનિબ બહ પળા હે.

બુખારી વ મુસ્લિમકી અહાદીષ:

બા'ઝ મુફસ્સિરીનને સૂરએ અંબિયાકી આયાતકા મિસ્દાક ફિત્નએ તાતારકો બતાયા હે ઔર ઉસ્કી તાઈદમેં બુખારીકી મશ્હૂર હદીષ ويل للعرب منم شر قد اقترب કો પેશ કિયા હે, ઉન્કી યહ તફસીર ગલત હે ઔર હદીષસે ઉસ્કી તાઈદ કત્અન બેમહલ હે. બલ્કે બુખારી વ મુસ્લિમકી દૂસ્રી સહીહ અહાદીષ જો કિતાબુલ્ફિત્નમેં મઝકૂર હે. ઈસ તફસીરકે ખિલાફ સાફ સાફ યહ બયાન કરતી હે કે અલામાતે કિયામતમેં જબ આખરી અલામાત રૂનુમા હોંગી તો પહલે હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકા આસ્માનસે નુઝૂલ હોગા ઔર દજ્જાલકા સખ્ત ફિત્ના બર્પા હોગા. આખિરકાર હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે હાથોં વહ મારા જાએગા ઔર ફિર કુછ અર્સે બા'દ યાજૂજો માજૂજકા મર્વઉદ ખુરૂજ હોગા જો તમામ દુન્યા પર શર્રો ફસાદકી સૂરતમેં છા જાએગા ઔર ફિર વકફાકે બા'દ નફ્ખે સૂર હોગા ઔર યહ કારખાનએ દુન્યા દર્હમ બર્હમ હો જાએગા.

ઈસ બુન્યાદ પર યહ ખયાલ ભી બાતિન હે અંગ્રેઝ ઔર રૂસ બલ્કે યૂરોપિયન હુકૂમતોંકા તસલ્લુત ઔર કબ્ઝા યાજૂજો માજૂજકા ખુરૂજ હે ! યહ ઈસ લિએ કે એક તો અભી ઝિક્ર હો ચુકા કે મુતમદ્દિન અકવામકો યાજૂજો માજૂજ કહના હી ગલત હે. દૂસ્રે ઈસ લિએ કે યાજૂજો માજૂજકે ઈસ ફિત્નો ફસાદકે પેશેનઝર જિસ્કા ઝિક્ર ઝુલ્કરનૈનકે વાકિએમેં સૂરએ કહફમેં મઝકૂર હે ઔર સહીહ અહાદીષકી તસ્રીહાતકે મુતાબિક ઉન્કા વહ ખુરૂજ ભી જિસ્કા ઝિક્ર સૂરએ અંબિયામેં કિયા ગયા હે ઔર જિસ્કો અલામતે કિયામતમેંસે ઠહરાયા હે. ઐસે હી ફસાદો શરકે સાથ હોગા જિસ્કા તા'લ્લુક તમદ્દુનો હઝારતસે દૂરકા ભી ન હો ઔર જો ખાલિસ વહશિયાના તર્ઝો તરીક પર બર્પા કિયા જાએ, કહાં સાઈન્સકી ઈજાદાતો આલાતકા તરીકએ જંગ ઔર કહાં ગૈરમુતમદ્દિન

વહશિયાના જંગો પૈકાર ? "શતાનુમ્ બયનહુમા"

ઔર યહ બાત ઈસ લિએ ભી વાઝેહ હે કે મુતમદ્દિન અકવામકી જંગો પૈકાર કિત્ની હી વહશિયાના તર્ઝો તરીક ઈખ્તિયાર કિએ હૂએ ક્યૂં ન હો ? બહરહાલ સાઈન્સ ઔર હર્બો ઝબકે ઉસૂલકે મુતાબિક હોતી હે ઔર યહ સિલ્સિલા અકવામો ઉમમમેં હમેશાસે જારી હે. ઈસ લિએ અગર ઈસ કિસ્મકે જાબીરાના વ કાહિરાના તસલ્લુત ઔર કબ્ઝેકે મુતઅલ્લિક કુર્આનકો પેશીનગોઈ કરની થી તો ઉસ્કી તા'બીરકે લિએ હર્ગિઝ યહ તરીકા ઈખ્તિયાર ન કિયા જાતા જો યાજૂજો માજૂજકે ખુરૂજો મવ્ઉદકે સિલ્સિલેમેં સૂરએ અંબિયામેં ઈખ્તિયાર કિયા ગયા હે, બલ્કે ઉન્કી તરક્કીનુકા બર્બરિયતકી જાનિબ ઝરૂરી ઈશારાત યા તસ્રીહાતકા હોના લાઝિમ થા.

અલ્હાસિલ અહાદીષે સહી ઔર આયાતે કુર્આનકે મુતાબકતકે સાથ સાથ જબ મસ્અલા ઝેરે બહષ પર ગોરો ફિક્ર કિયા જાતા હે તો બસરાહત યહ મા'લૂમ હોતા હે કે ઈસ અલામતસે કબ્લ હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકા નુઝૂલ આસ્માનસે ઝરૂરી હે, ન યહ કે પહલે યાજૂજો માજૂજકા ખુરૂજ હોગા ઔર ફિર મસીહ અલય્હિસ્સલામકી આમદકા ઈન્તિઝાર કિયા જાએ. પસ યાજૂજો માજૂજકા ખુરૂજ કિસી હાલમેં ભી ઈન અકવામ પર ષાબિત નહીં આ સકતા જો તમદ્દુન ઔર હઝારત (શહરી ઝિંદગી)કી રાહોંસે કાહિરાના ઔર જાબિરાના જંગકે ઝરીએસે દુન્યા પર ગાલિબો કાબિઝ હોતી રહી હે.

ક્યા ઝુલ્કરનૈન નબી થે :

ઝુલ્કરનૈન નબી હે યા એક નેક બાદશાહ ? રાજેહ મસ્લક યહ હે કે ઝુલ્કરનૈન સાલિહીનમેંસે હે ઔર નેક નફ્સ બાદશાહ ઔર વહ નબી યા રસૂલ નહીં.

બસાઈરઃ

૧. અલ્લાહ તઆલા કિસીકો હુકૂમતો ષર્વત ઈસ લિએ અતા નહીં કરતા કે વહ ઉસ્કો ઝાતી તઅય્યુશ પર સર્ફ કરે બલ્કે ઈસ લિએ અતા કરતા હે કે ઉસ્કે ઝરીએસે મખ્લૂકે ખુદાકી ખિદમત કી જાએ.

૨. અદલો ઝુલ્મકી હુકૂમતકે દરમિયાન હમેશાસે યહ ઈમ્તિયાઝી ફર્ક ચલા આતા હે કે આદિલ હુકૂમતકા નસ્બુલ્ઐન રિઆયા ઔર અવામ (પબ્લીક)કી ખિદમત હોતા હે ઔર ઈસ લિએ આદિલ બાદશાહકા શાહી

ખઝાના રફએ આમ ઔર પબ્લીક ખિદમાત ઔર ઉન્કી ખૂશહાલીકે લિએ હોતા હે ઔર વહ અપની ઝાત પર ઝરૂરી હાજાતસે ઝિયાદા ઉસ્મેંસે સર્ફ નહીં કરતા ઔર ન અવામકો ટેક્ષોંકી કષ્રતસે પરેશાન હાલ બનાતા હે. ઉસ્કે બરઅક્સ જબરો ઝુલ્મકી હુકૂમતકા મન્શા બાદશાહ ઔર હુકૂમતકા ઈક્તિદાર, ઝાતી તઅય્યુશ ઔર ઈસ્કા ઈસ્તિહકામ હોતા હે ઈસ લિએ વહ ન રિઆયાકે દુખ દર્દકી પર્વાહ કરતા હે ઔર ન ઉસ્કી રાહતો આરામકા ખયાલ રખતા હે ઔર ઈસ સિલ્સિલેમેં અગર કુછ હો ભી જાતા હે તો વહ હુકૂમતકે મફાદો મસાલેહકે પેશેનઝર ઝન્ની હોતા હે. નીઝ ઉસ હુકૂમતમેં રિઆયા હમેશા ટેક્ષોંકે બોઝસે દબી રહતી ઔર ઉસ મુલ્કકી અકષરિય્યત ઈફ્લાસો ગુર્બત હી કા શિકાર રહતી હે.

નોટ : (અઝ જાનિબે મુરત્તિબ)

'ઝુલ્કરનૈન'સે મુતઅલ્લિક હઝરત મૌલાના હિફ્ઝુર્રહમાન સીહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી તહકીક —૧૨૧ સફહાત પર મુહીત હે. જો હઝરત મૌલાનાકી કાવિશકી આઈનએદાર હે. કોશિશ કી ગઈ હે કે ઈસ તવીલ બહષકો ઈસ તરહ મુખ્તસર કિયા જાએ કે કોઈ અહમ નુક્તા રહ ન જાએ. ફિર ભી ચાલીસ સફહાતમેં ઉસ્કો સમેટા ગયા હે. હો સકતા હે કે બા'ઝ હઝરાત ઈસ તલ્ખીસમેં તિશ્નગી મહસૂસ કરેં, તો ઉન્સે ગુઝારિશ હેં કે વહ અસલ કિતાબસે રૂજૂઅ ફર્માએં. ક્યૂંકે તૌરેત ઔર તારીખકે તવીલ ઈક્તિબાસાત (પસંદ કી હૂઈ બાતેં) ઔર ઉન્કી રોશનીમેં મુખ્તલિફ રાયોં પર બહષકી તલ્ખીસ (ખુલાસા કરના) મુશ્કિલ થી. લિહાઝા સિર્ફ ઉન નતાઈજકો બુન્યાદી તૌર પર પેશ કિયા ગયા હે જિન પર મૌલાના ઈસ કદર તહકીકકે બા'દ પહુંચે.

હઝરત મૌલાના રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને 'બસાઈર'મેં જો કુછ તહરીર ફર્માયા હે ઉસ્કે બેશતર હિસ્સેકા તા'લ્લુક 'ઝુલ્કરનૈન'કે વાકિએસે બરાહે રાસ્ત નહીં હે, લેકિન વહ અપની જગહ હદ દર્જા અહમ હે. યહ હિસ્સા દરઅસલ અહલે ફિક્રકે લિએ ઝિયાદા ઝરૂરી હે ઈસ લિએ ઉસ્કો અલાહિદા પેશ કિયા જાતા હે.(મુરત્તિબ)

બસાઈરસે ઈક્તિબાસાત :

૧. મતાલીબે કુર્આનકી બસીરતકે લિએ જિસ તરહ લુગતે અરબ, મઆની, બલાગતો બયાન, સર્ફો નહવ, અહાદીષ ઔર આષારે સહાબા

રીઝવાનુલ્લાહુ અજમઈન જૈસે ઉલૂમકી મા'રિફત ઝરૂરી હે ઉસી તરહ સહીહ ઈલ્મ તારીખકી મા'રિફત ઝરૂરી હે, ચુનાંચે ગુઝિશ્તા અકવામો ઉમૂમકે હાલાતો વાકિઆતકા ઈલ્મ હાસિલ કરકે ઉન્સે ઈબ્રતો બસીરત હાસિલ કરનેકી તર્ગીબ ખૂદ કુર્આને અઝીઝને પુરઝોર ઉસ્લૂબ બયાનકે સાથ દી હે. ઈર્શાદ હે :

તર્જમા : "કહ દીજિએ, ઝમીનકી સિયાહત કરો(ચલો–ફિરો)ફિર દેખો ઝુટલાનેવાલોંકા અંજામ ક્યા હુવા." [૧૧/૬]

તર્જમા : "બેશુબા તુમસે પહલે (ખુદાકી મુકર્રરકર્દા) રાહે ગુઝર ચૂકી હે પસ ઝમીનકી સેર કરો ફિર દેખો ઝુટલાનેવાલોંકા અંજામ ક્યા હુવા." [૧૩, ૭/૩]

૨. જહાં તક ઈસ્લામકે બુન્યાદી મસાઈલકા તા'લ્લુક હે ઉસ્મેં "સલફે સાલિહીન" કા મસ્લક હી બગૈર ચૂં ચિરા દલીલે રાહ હે ઔર ઉસ્સે તજાવુઝ ઝેગો ગુમરાહી હે. લેકિન જહાં તક કુર્આનકે લતાઈફો નુકાત "મઆરિફોઉલૂમ" અસરારો ગવામિઝ ઔર ઈલ્મો તવારીખી મતાલિબકા તા'લ્લુક હે ઉસ્કે લિએ કિસી ઝમાનેમેં ભી તહકીક કા દરવાઝા બંદ નહીં હે. ચુનાંચે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા ઈર્શાદ મુબારક હે :

"કુર્આનકી લતાઈફો હિકમ કભી ખત્મ હોનેવાલે નહીં હે."

ખુસૂસન જબ કે તારીખી મતાલીબકે હુસૂલકે લિએ આજકે ઝરાએ માલૂમાત, કદીમ ઉલૂમ તારીખકે ઝરાએસે ઝિયાદા વસીઅ હો ચૂકે હેં, તો સલફે સાલિહીનકે મસ્લકે કદીમ પર કાઈમ રહતે હૂએ કુર્આની હકાઈક ઔર ઉસ્કે તારીખી મબાહિષકી તફસીલાતો જુઝ્ઈયાતમેં અકવાલે સલફકા પાબંદ ન રહતે હૂએ કુર્આનકી તાઈદકે લિએ તહકીકકા કદમ ઉઠાના સલફે સાલિહીનકા ઈકિત્તદા હે,ન કે ઉન્કે મસ્લકસે ઈન્હિરાફ, ક્યા કોઈ અહલે ઈલ્મ ઔર સાહબે નઝર ઈસ હકીકતકા ઈન્કાર કર સકતા હે કે ઈન મતાલીબે તફસીરીકે અલાવા જિન્કે મુતઅલ્લિક દલાઈલસે યહ ષાબિત હો ચુકા હે કે યહ ઈર્શાદાતે નબવી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ હે ! સહાબા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમકે ઝાતી અકવાલકે ખિલાફ યા ઉન્સે જુદા, તાબઈન ઔર તબએ તાબિઈનકે અકવાલ બકષ્રત કુતૂબે તફસીરમેં મઝકૂર હેં ઔર મુતઅખ્ખિરીને ઉલમાએ તફસીર, મુતકદ્દિમીનકે અકવાલ પર નકદ વ જરહ કરતે ઔર ઈખ્તિલાફે રાઈ રખતે નઝર આતે હેં ઔર ઉન્મેંસે હર શખ્સકી તહકીક કુર્આને અઝીઝકે

મતાલિબકી ખિદમત હી સમઝી જાતી હે, અલબત્તા અહલિયત શર્ત હે ઔર જો શખ્સ ભી ઈસ ખિદમતકે લિએ ઈકદામ કરે ઉસ્કા ફર્ઝ હે કે 'ફીમા બય્ની વ બય્નલ્લાહ(જો કુછ મેરે ઔર મેરે અલ્લાહકે દરમ્યાનમેં હે ઉસ્મેં)' યહ ગોરો ફિક્ર કરે કે વહ જિસ મસ્અલેમેં કોઈ રાહ ઈખ્તિયાર કરતા હે, હકીકતમેં ઉસ્કે તમામ મુઆમલાતકે ઈલ્મસે વાકિફ હે યા નહીં ઔર યહ કે ઉસ્કી ઈસ તહકીકસે કુર્આનકી મઝીદ તાઈદ હી હોતી હે ઔર સલફે સાલેહીનકે બુન્યાદી મસ્લકે કદીમસે કત્અન તજાવુઝ લાઝિમ નહીં આતા.

અસ્હાબુલ્કહફ વર્રકીમ

કહ્ફો રકીમ :

લુગતમેં કહફ પહાળકે અંદર વસીઅ ગારકો કહતે હૈં મગર રકીમકે મા'નામેં મુફસ્સિરીનકો તરદ્દુદ હે. અલબત્તા કબૂલ યહી હે કે યહ શહર અંબાત (બનૂ નાબિત બિન ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ) જિન્કી હુકૂમતકા ઝમાના ૭૦૦ કબ્લે મસીહસે ૧૦૬ કબ્લે મસીહ તક હે કા દારૂલ્હુકૂમત થા ઔર ખલીજ ઉકબા (ઈલા)સે શિમાલકી જાનિબ બહ્તે હૂએ પહાળોંકે જો દો મુતવાઝી સિલ્સિલે મિલતે હૈં, ઉન્હીંમેંસે એક પહાળકી બુલંદી પર આબાદ થા. ઉસ્કા નામ રકીમ (મૌજૂદા પળા યા બતરા) થા. આષારે કદીમાકી તહકીકાતમેં એક નુમાયા તહકીક ઈસ શહરકી હે. ઉસ્મેં નએ નએ ઈન્કિશાફાતકે સાથ સાથ ઉસ્કે પહાળોંકે અજીબો ગરીબ ગાર ભી કાબિલે ઝિક્ર હે જો બહુત વસીઓ અમીક(ગહરે)હૈં ઔર ઈસ તરહ વાકેઅ હે કે દિનકી ધૂપ ઔર તપિશ ઉન તક નહીં પહુંચતી, એક ગાર ઐસા ભી દરયાફ્ત હુવા હે કે જિસ્કે દહાને પર કદીમ ઈમારતોંકી આષાર પાએ જાતે હૈં ઔર બહુતસે સુતૂનોંકે ખંડર બાકી રહ ગએ હૈં ખયાલ કિયા જાતા હે કે યહ કિસી હૈકલકી ઈમારત હે. મુખ્તસરન ઈસ શહરકે મુતઅલ્લિક જિસ કદર અષરી તહકીક કી જા રહી હે ઉસ્સે કુર્આને અઝીઝકી હરફ બહરફ તસ્દીક હોતી હે. લિહાઝા યહ કહના આસાન હો જાતા હે કે કુર્આને અઝીઝને જિન અસ્હાબે કહફકા વાકિઆ પેશ કિયા હે ઉન્કા તા'લ્લુક ઉસી શહરે રકીમ (પળા)કે કિસી ગારસે હે. (હઝરત મૌલાના હિફ્ઝુર્રહમાન સીહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને તવીલ બહષકે બા'દ યહ ભી વાઝેહ કિયા હે કે (અસ્હાબે કહફ વ અસ્હાબે રકીમ દોનોં એક હી હે ઔર બુખારી શરીફમેં

બાબ અસ્હાબે કહફકી "હદીષે ગાર"મેં જો વાકિઆ બયાન હુવા હે વહ બની ઈસ્રાઈલકા એક દૂસરા વાકિઆ હે ઔર યહ ભી કે અસ્હાબે કહફ વર્રકીમકે વાકિએકા તા'લ્લુક ઈબ્તિદાઈ ઈસાઈ દોરસે હે.

કુર્આને અઝીઝ ઔર અસ્હાબુલ્કહફ વર્રકીમ :

જૈસા કે ઝુલ્કરનૈનકે વાકિએમેં ઝિક્ર કિયા જા ચુકા હે, ઉલમાએ યહૂદને કુરૈશકે વફદકે ઝરીએ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમસે તીન સવાલાતકે જવાબાત ચાહે થે. ઉન્મેંસે એક યહ ભી થા કે 'અસ્હાબે કહફ' કોન થે ઔર ઉન પર ક્યા ગુઝરી ? આપને વહી આને પર ઉન્કે સામને સૂરએ કહફ તીલાવત કરકે વાકિઆતકી હકીકત ઉન પર વાઝેહ કર દી.

તર્જમા: "ક્યા તુમને યહ ગુમાન કર લિયા હે કે અસ્હાબે કહફ વ રકીમકા મુઆમલા હમારી નિશાનિયોંમેંસે કોઈ અજીબ (મુઆમલા) હે જબકે ચંદ નૌજવાન પહાળકે ગારમેં પનાહગીર હો ગએ થે ઔર યહ દુઆ માંગ રહે થે એ હમારે પરવરદિગાર તુ અપને પાસસે હમકો રહમત અતા કર ઔર હમારે લિએ રૂશ્દો હિદાયત મુહય્યા કર ફિર હમને ગારમેં ચંદ સાલ તકકે લિએ ઉન્કો થપક કર સુલા દિયા, ફિર ઉન્કો ઉઠાયા (બેદાર કિયા) તાકે હમ જાન લેં કે દોનોં બસ્તીવાલોં ઔર ગારવાલોંમેંસે કિસ્ને ઉન્કી મુદ્દતકા સહીહ અંદાઝા લગાયા, હમ તુજકો ઉન્કા સચ્ચા વાકિઆ બતાએ દેતે હેં. બેશક વહ ચંદ નૌજવાન થે જો અપને પરવરદિગાર પર ઈમાન લે આએ થે ઔર હમને ઉન્કો હિદાયતકી રોશ્ની ઔર ઝિયાદા અતા કર દી થી ઔર જબ વહ (હાકીમે વક્તકે સામને) યહ એલાન કરને પર કમરબસ્તા હો ગએ કે હમારા પરવરદિગાર વહી હે જો આસ્માનો ઝમીનકા પરવરદિગાર હે ઔર હમ હર્ગિઝ ઉસ્કે અલાવા હમ કિસીકો ખુદા નહીં પુકાર સકતે ઔર અગર ઐસા કરેં તો ખુદા પર બોહતાન બાંધેંગે ઉસ વક્ત હમને ઉન્કે દિલ ખૂબ મઝબૂત કર દીએ થે વહ કહતે થે કે યહ હમારી કૌમ હે જિન્હોંને અલ્લાહકે માસિવા બહુતસે મા'બૂત બના લિએ હેં યહ ક્યૂં ખૂલી દલીલ અપની મા'બૂદાને બાતિલ (કી સદાકાત)કે લિએ નહીં લાતે, પસ ઉસ્સે ઝિયાદા ઝાલિમ કોન હોગા જો અલ્લાહ પર ઝૂટી તોહમત લગાએ ઔર એ રફીકોં, જબ તુમ ઉન્સે ઔર અલ્લાહકે સિવા બાતિલ મા'બૂદોંકી ઉન્કી ઈબાદત કરના ઉન્સે અલાહિદગી ઈખ્તિયાર કરતે હો તો પહાળકે ગારમેં ચલે ચલો તુમ્હારા પરવરદિગાર અપની રહમત નિછાવર કરેગા ઔર તુમ્હારે

મુઆમલેમેં સહૂલતેકાર પૈદા કરેગા ઔર એ પૈગમ્બર તુમ સૂરજકો દેખોગે તો વહ નિકલતે વક્ત ઉન્કી ગારસે દાહની જાનિબ બચ કર નિકલ જાએગા ઔર ડૂબતે વક્ત ગારસે કત્રા કર બાએં જાનિબકો હો જાતા હે ઔર વહ કુશાદા ગારમેં હે યહ અલ્લાહકી નિશાનિયોંમેંસે હે, જિસ્કો વહ હિદાયત દે વહી રાહયાબ હે ઔર જિસ શખ્સકો ઉસ્કી મુસલ્સલ સર્કશીકી બિના પર, ગુમ્રાહ કરે તો ઉસ્કે લિએ કોઈ રાહ દિખાનેવાલે મદદગારકો ન પાએગા. તૂ ઉન્કો બેદાર ગુમાન કરેગા હાલાંકે વહ સો રહે હોંગે ઔર હમ ઉન્કી કરવટેં બદલતે રહતે હેં, દાહને ભી ઔર બાએં ભી. ઉન્કા કુત્તા અપને અગલે હાથ ફૈલાએ ગારકે મુંહ પર બેઠા હુવા હે, અગર તૂ ઉન્કો ઝાંક કર દેખે તો ઉન્કી ઈસ શાન ઔર હાલતકો દેખ કર મર્ઉબ હો જાએ ઔર ભાગ પળે ઔર ઉસી તરહ હમને ઉન્કો ઉઠા દિયા, જગહ દિયા તાકે આપસમેં પૂછગછ કરેં, એકને ઉન્મેંસે કહા તુમ ગારમેં કબસે હો ? દૂસ્રોંને કહા એક દિન યા દિનકે કુછ હિસ્સેસે, ફિર ઉન્હોંને કહા તુમ્હારા પરવરદિગાર હી ખૂબ જાન્તા હે કે તુમ યહાં કિત્ની મુદતસે હો (અબ યહ કરો કે) અપનેમેંસે કિસી એકકો શહરમેં યહ સિક્કે દે કર ભેજો કે વહ તુમ્હારે લિએ દેખ ભાલ કર ઉમ્દા કિસ્મકા ખાના લાએ ઔર ઉસ્કો ચાહિએ કે બહુત હી રાઝદારાના તરીકે પર જાએ ઔર હર્ગિઝ કિસીકો ઈત્તિલાઅ ન હોને દે કે હમ યહાં મુકીમ હેં. ઈસ લિએ કે અગર ઈન પર તુમ્હારા મુઆમલા મુન્કશિફ હો ગયા તો વહ તુમકો સંગસાર કર દેંગે યા તુમકો ઝબરદસ્તી અપને દીનકી જાનિબ લોટાને પર મજબૂર કરેંગે ઔર ઉસ વક્ત તુમ હર્ગિઝ કામ્યાબ ન રહોગે (ન દુન્યામેં ઔર ન આખિરતમેં) ઔર ઉસી તરહ હમને શહરવાલોં પર ઉન્કા મુઆમલા ઝાહિર કર દિયા તાકે વહ યહ યકીન કર લેં કે ખુદાકા વા'દા સચ્ચા હે ઔર કિયામતકી ઘળી ઝરૂર આનેવાલી હે ઉસ્મેં કોઈ શક નહીં હે. હમને ઉન્કો ઉસ વક્ત ઈસ મુઆમ્લેકી ઈત્તિલાઅ દી જબકે વહ કિયામતકે વુજૂદો અદમ પર આપસમેં ઈખ્તિલાફ કર રહે થે. ફિર વહ કહને લગે કે ઉન અસ્હાબે કહફ પર કુબા તા'મીર કર દો ઉન્કા પરવરદિગાર ઉન્કે હાલકા ખૂબ વાકિફકાર હે યા'ની ઉન્સે કોઈ તઅર્રૂઝ ન કરો. ઉન લોગોંને જો બર સરે હકૂમત થે, કહા હમ તો ઉન્કે ગાર પર એક મસ્જિદ (હૈકલ) તા'મીર કરેંગે. એ પૈગમ્બર, કુછ લોગ કહેંગે તીન આદમી હે ચોથા ઉન્કા કુત્તા હે, કુછ લોગ ઐસા ભી કહતે હેં નહીં, પાંચ હે, છઠ્ઠા ઉન્કા કુત્તા હે. યહ સબ અંધેરેમેં

તીર ચલાતે હૈં, બા'ઝ કહતે હૈં સાત હૈં, આઠવાં ઉન્કા કુત્તા હે. (એ પૈગમ્બર, કહ દે ઉન્કી અસલ ગિનતી તો મેરા પરવરદિગાર હી બેહતર જાન્તા હે. ઉન્કા હાલ બહુત કમ લોગોંકે ઈલ્મમેં આયા હે ઔર તૂ લોગોંસે ઈસ બારેમેં નિઝાઅ ન કર મગર સિર્ફ ઉસ હદ તકકે સાફ સાફ બાતમેં હો (યા'ની બારીકિયોંમેં નહીં પળના ચાહિએ કે કિત્ને આદમી થે, કિત્ને દિનોં તક રહે થે) ઔર ન ઉન લોગોંમેંસે કિસીસે ઉસ બારેમેં કુછ દરયાફ્ત કર ઔર હર્ગિઝ કિસી ચીઝકે મુતઅલ્લિક યહ ન કહના કે મૈં કલકો યહ ઝરૂર કરનેવાલા હૂં મગર (યહ કર) કે હોગા વહી જો અલ્લાહ ચાહેગા ઔર જબ કભી ભૂલ જાઓ તો અપને પરવરદિગારકી યાદ તાઝા કર લો તુમ કહ દો ઉમ્મીદ હે મેરા પરવરદિગાર ઉસ્સે ભી ઝિયાદા કામ્યાબીકી રાહ મુઝ પર ખોલ દેગા ઔર કહતે હૈં વહ ગારમેં તીનસો બરસ તક રહે ઔર લોગોંને નવ બરસ ઔર બળ્હા દિએ હૈં (એ પૈગમ્બર) તૂ કહ દે અલ્લાહ હી બેહતર જાન્તા હે કે વહ કિત્ની મુદ્દત તક રહે વ આસ્માનોં ઝમીનકી સારી પોશીદા બાતેં જાનનેવાલા હે, બળા હી દેખનેવાલા બળા સુનનેવાલા હે ઉસ્કે સિવા લોગોંકા કોઈ કારસાઝ નહીં ઔર ન વહ અપને હુકમમેં કિસીકો શરીક કરતા હે.'' [સૂરએ કહફ ૧૫/૮, ૨૬]

મૌલાના હિફ્ઝુર્રહમાન સીહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને ઈસ વાકિએકો ઈસ તરહ બયાન કિયા હે.

વાકિઆ :

ઈસ્માઈલી અરબોંકે મઝહબસે મુતઅલ્લિક તારીખકે સફહાત યહ શહાદત દેતે હૈં કે ઉન્મેં ગો કુછ અર્સા બાપ દાદાકા દીને હક 'મિલ્લતે ઈબ્રાહીમ' બાકી રહા મગર આહિસ્તા આહિસ્તા મિસર, શામ ઔર ઈરાકકે સનમ પરસ્તોંકે તા'લ્લુકાતને અમ્ર બિન લુહય્યકે ઝરીએ ઉન્મેં બુતપરસ્તી ઔર સિતારા પરસ્તીકી દાગબેલ ડાલ(શુરૂઆત કર)દી ઔર કુછ અર્સા બા'દ ઈન અરબોંકો શિર્કપરસ્તીમેં ઐસી લમ્બી બુરાઈ હાસિલ હો ગઈ કે વહ દૂસ્રોંકે લિએ પેશરૂ બન ગએ, ચુનાંચે ષાબિતકી ઔલાદ ભી શિર્કકી ગહરાઈમેં મુબ્તલા થી ઔર ઉન્કે મશ્હૂર બુત ઝુશ્શુરા, લાત, મનાત, હુબલ, કસ્આ, અમ્યાનુસ ઔર હરેશ થે. સદિયોં તક નુબતી બુતપરસ્તીકી ઉસી ગુમ્રાહીમેં મુબ્તલા રહે કે મસીહી દોરકે અવાઈલમેં દારૂલ્હુકૂમત રકીમકે અંદર એક અજીબ મુઆમલા પેશ આયા જિસ્કી તફસીલ હસ્બે ઝેલ હે.

મસીહી મઝહબકા ઈબ્તિદાઈ દૌર હે નબ્તા હુકૂમતકે એ'તરાફ યા'ની શામ વગૈરામેં ઈસાઈયતકા ઝોર હે કે રકીમકી ચંદ નૌજવાન સઈદ(નેક) રૂહેં શિર્કસે બેઝાર ઔર મુતનફ્ફિર હો કર તૌહિદકી જાનિબ માઈલ હો જાતે ઔર દીને ઈસ્વીકો કબૂલ કર લેતી હે. રફ્તા રફ્તા યહ બાત બાદશાહ વક્ત તક ભી પહુંચ જાતી હે. બાદશાહ નૌજવાનોંકો દરબારમેં બુલાતા ઔર ઈન્કિશાફે હાલ ચાહતા હે, નૌજવાન કલિમએ હક બુલંદ કરનેમેં બેબાક ઔર જરી ષાબિત હોતે હેં. યહ બાત બાદશાહકો નાગવાર ગુઝરતી હે મગર વહ દોબારા મુઆમ્લે પર ગૌર કરનેકે ઉન્કો ચંદ રોઝકી મોહલત દેતા હે, યહ દરબારસે વાપસ આ કર આપસમેં મશ્વરા કરતે હેં ઔર તે પાતા હે કે ખામોશીકે સાથ કિસી પહાળકે ગારમેં પોશીદા હો જાના ચાહિએ તાકે મુશ્રિકોંકે શિર્કસે મહફૂઝ રહ કર ઈબાદતે ઈલાહીમેં મશ્ગૂલ રહ સકે. યહ સોચ કર વહ એક ગારમેં પોશીદા હો જાતે હેં.

જબ વહ ગારમેં દાખિલ હોતે હેં તો અલ્લાહ તઆલા ઉન પર નીંદ તારી કર દેતા હે ઔર વહ ખ્વાબ હી કી હાલતમેં કરવટેં બદલતે રહતે હેં. ગારકી અજીબ કૈફિયત હે કે અંદરસે બહુત વસીઅ હે મગર કુદરતને ઉન્કો ઐસા મૌકા નસીબ કિયા હે કે ઝિંદગીકે બાકી રહનેકે કુદરતી સામાન વહાં સબ મૌજૂદ હે, એક તરફ દહાના હે તો દૂસરી જાનિબ હવા ગુઝરનેકે મુનફ્ફઝ ઔર સૂરાખ હે જિન્કી વજહસે હર વક્ત તાઝા હવા અંદર આતી જાતી રહતી હે. ગાર શિમાલો જૂનુબ(ઉત્તર દખ્ખન) રવય્યા હે ઈસ લિએ તુલૂઓ ગુરૂબકે વક્ત આફતાબકી તપીશ અંદર નહીં પહુંચ પાતી મગર હલ્કી હલ્કી રોશ્ની બરાબર પહુંચતી રહતી હે ઔર ઐસી કૈફિયત પૈદા હો ગઈ હે કે ન તારીકી હે કે કુછ નઝર ન આએ ઔર ન ઈત્ની રોશ્ની હે કે ખુલે મૈદાનકી તરહ જગહ રોશન હો જાએ. ઈસ હાલતમેં ચંદ ઈન્સાન ઈસ ગારમેં ખ્વાબ આલૂદ હે ઔર ઉન્કા રફીક કુત્તા અપને અગલે હાથ ફૈલાએ ગારકે દહાને પર બાહરકી જાનિબ મુંહ કિએ બેઠા હે.

ઈસ મજમૂઈ હાલાતને ઐસી કૈફિયત પૈદા કર દી હે કે પહાળોંકે દરમિયાન પહાળકે અંદર ઝાંકનેવાલે ઈન્સાન પર ખૌફો હિરાસકી હાલત તારી હો જાતી હે ઔર વહ ભાગ ખળે હોને પર મજબૂર હો જાતા હે.

બર્સોં તક યહ નૌજવાન ઉસી હાલતમેં આરામકે સાથ મહફૂઝ રહતે હેં કે

શહરમેં ઈન્કિલાબ હો જાતા હે, રૂમી ઈસાઈ નબ્તા હુકૂમત પર હમ્લા આવર હોતે હૈં ઔર દુશ્મનકો શિકસ્ત દે કર ઉસ પર કાબિઝ હો જાતે હે ઔર ઈસ તરહ રકીમ (પળા) ઈસાઈયતકે આગોશમેં આ જાતા હે. અબ અલ્લાહકી મશિય્યત ફેસ્લા કરતી હે કે યહ નૌવજવાન બેદાર હોં, વહ બેદાર હો જાતે હૈં ઔર આપસમેં સરગોશિયાં કરતે હૂએ એક દૂસ્રેસે દરયાફ્ત કરતે હૈં કે હમ કિત્ની મુદ્દત સોતે રહે એકને જવાબ દિયા એક દિન ઔર દૂસ્રેને કહા યા દિનકા ભી કુછ હિસ્સા, ફિર કહને લગે કે હમમેંસે કોઈ શહર જા કર ખાના લે આએ ઔર યહ સિક્કે લે જાએ મગર જો ભી જાએ ઈસ તરહ લેન દેન કરેં કે શહરવાલોંકો પતા ન લગ સકે કે હમ કોન હે ઔર કહાં હે ? વર્ના મુસીબત આ જાએગી બાદશાહ ઝાલિમ ભી હે ઔર મુશ્રિક ભી. વહ યા તો શિર્ક પર આમાદા ઔર બેદીની પર મજબૂર કરેગા યા હમ સબકો કત્લ કર ડાલેગા ઔર યહ બાતેં હમારી દીનો દુન્યાકો બરબાદ કર દેનેવાલી ષાબિત હોંગી.

અબ નૌજવાનોંમેંસે એક શખ્સ સિક્કે લે કર શહર ગયા વહાં દેખા તો હાલાત બિલ્કુલ બદલ ચુકે હૈં ઔર નએ આદમી ઔર નયા તૌરો તરીકા નઝર આ રહા હે મગર ફિર ભી વહ એક બાવર્ચીકી દુકાન પર પહુંચા ઔર ખાને પીનેકી ચીઝેં ખરીદી, જબ કીમત અદા કરને લગા તો બાવર્ચીને દેખા કે સિક્કા કદીમ હે. ઈસ તરહ આખિર બાત ખૂલ ગઈ, લોગોંકો જબ અસલ હકીકત મા'લૂમ હૂઈ તો ઉન્હોંને ઉસ શખ્સકા ખૈર મકદમ(ઈસ્તિકબાલ) કિયા ઔર ઉસ અજીબો ગરીબ મુઆમ્લેસે બહુત ઝિયાદા દિલચશ્પી લી ક્યૂંકે અર્સા હુવા કે યહાં મુશ્રીક બાદશાહોંકા દોર ખત્મ હો ચુકા થા ઔર યહાંકે બાશિંદોને ઈસાઈયત કબૂલ કર લી થી.

ઉસ શખ્સને જબ યહ હાલ દેખા તો અગર્ચે ઈસાઈયત ફેલ જાનેસે ઉસ્કો બેહદ ખૂશી હૂઈ, મગર અપને ઔર અપને રફીકોંકે લિએ યહી પસંદ કિયા કે દુન્યાકે હંગામોંસે અલાહિદા રહ કર યાદે ખુદામેં ગુઝાર દેં ઈસ લિએ કિસી તરહ મજમેસે જાન બચા કર પહાળકી રાહ લી ઔર અપને રુફકામેં રહ કર સબ હાલ કહ સુનાયા. ઉધર શહરિયોંમેં ઉન્કી જુસ્તજૂકા શોક પૈદા હુવા ઔર ઉન્હોંને આખિર ઉન્કો એક ગારમેં પા લિયા, લોગોંને ઈસ્રાર કિયા કે વહ શહર ચલેં ઔર અપની પાક ઝિંદગી સે અહલે શહરકો ફાઈદા પહુંચાએ મગર વહ કિસી તરહ આમાદા ન હૂએ ઔર ઉન્હોંને અપની ઉમ્રકા બાકી હિસ્સા

રાહિબાના ઝિંદગીકે સાથ ઉસી ગારમેં ગુઝાર દિયા.

જબ ઉન મર્દાને ખુદા રાહિબોંકા ઈન્તિકાલ હો ગયા તો અબ લોગોંમેં ચર્ચા હુવા કે ઉન્કી યાદગાર કાઈમ હોની ચાહિએ, ચુનાંચે ઉન્મેં જો હઝરાત ઝીઅષર(રો'બદાર) ઔર બાઈક્તિદાર થે ઉન્હોંને કહા કે હમ તો ઉન્કે ગાર પર હૈકલ (મસ્જિદ) તા'મીર કરેંગે ઔર ગારકે દહાને પર એક અઝિમુશ્શાન હૈકલ તા'મીર કરા દિયા.

ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી રિવાયતમેં હે કે જબ ઉસ જવાનકે પીછે બાદશાહે વકત ઔર પબ્લીક દોનોં આએ તો ગારકે કરીબ પહુંચ કર વહ યહ મા'લૂમ ન કર સકે કે જવાન કિસ જાનિબ ચલા ગયા ઔર જબ બહુત જુસ્તજૂકે બા'દ અસ્હાબે કહફકા પતા ન પા સકે તબ મજબૂર હો કર વાપસ હો ગએ ઔર ઉન્કી યાદગારમેં પહાળ પર એક હૈકલ (મસ્જિદ) તા'મીર કર દિયા.

અહમ તફસીરી હકાઈક :

૧. તર્જમાઃ "ફિર હમને ઉન્કો (ખ્વાબસે) ઉઠાયા તાકે મા'લૂમ કરેં કે વહ દો જમાઅતોંમેંસે કિસનેં ઈસ મુદતકો મહફૂઝ રખ્ખા જિસ્મેં વહ (ગારકે અંદર) રહે. [૧૫/૧૨]

યહાં દો જમાઅતોંમેંસે એક અસ્હાબે કહફકી ઔર દૂસરી અહલે શહરકી જમાઅત મુરાદ હે, મતલબ યહ હે કે યહ ઈસ લિએ કિયા કે સહીહ મુદત ઝાહિર હો જાએ ઔર યહ મા'લૂમ કરનેકે બા'દ કે અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કો બર્સો તક બહાલતે ખ્વાબ ઝિંદા રખ્ખા "જબકે વહ ઝિંદગીકી બકાઅકે વસાઈલસે યકસર મહરૂમ થે" લોગોંકો યહ યકીન હો જાએ કે બિલાશુબા ઉસી તરહ વહ મખ્લૂકકો મરનેકે બા'દ ભી ઝિંદા કરેગા ઔર બેશક કિયામત ઔર બઅ્ષ બઅદલ્મૌત(મૌતકે બા'દ ઝિંદા હોને)કા મસ્અલા હક હે ચુનાંચે અલ્લાહ તઆલાને જબ ઉન્કો બેદાર ઔર ઉન્મેંસે એક નૌજવાન શહરમેં ખાના ખરીદ કરને ગયા તો ઉસ ઝમાનેમેં બસ્તીવાલોંકે દરમિયાન "બઅ્ષી બઅદલ્મૌત" પર ઝગળા ઔર મુનાકશા જારી થા, એક જમાઅત કહતી થી કે ફકત રૂહકા બાઅ્ષ હોગા ઔર દૂસરી જમાઅત કાઈલ થી કે રૂહ ઔર જિસ્મ દોનોંકો ઝિંદા હોના હે યહ તો નસારાકી જમાઅતેં થી ઔર જો નકતા મુશ્રીક આબાદ થે વહ સિરેસે બઅ્ષ બઅ્દલમૌત હી કે મુન્કિર થે. ઐસે નાઝુક વકતમેં અલ્લાહ

તઆલાને ઉસ શખ્સકો ગારસે બેદાર કરકે ભેજા ઔર ઈસ તરહ જબ અસ્હાબે કહફકા વાકિઆ સબ પર ઝાહિર હો ગયા તો ઉસ્ને લોગોંકે સામને યહ નઝીર કાઈમ કર દી કે જિસ તરહ બર્સોં તક અસ્બાબે હયાતસે મહરૂમ રહનેકે બાવજૂદ રૂહકે સાથ જિસ્મ ભી સહીહો સાલિમ બાકી રહા ઉસી તરહ "બઅ્ષી બઅ્દલ્મૌત" રૂહ ઔર જિસ્મ દોનોંસે તા'લ્લુક રખતા હે ઔર જિસ તરહ સોતે રહનેકે બા'દ અસ્હાબે કહફ બેદાર કર દિએ ગએ ઉસી તરહ કબ્ર (આલમે બર્ઝખ)મેં સેકળોં ઔર હઝારોં બરસ મુર્દા રહનેકે બા'દ કિયામતમેં ઝિંદા કર દીએ જાએંગે.

તર્જમાઃ "ઔર ફિર (દેખો) ઉસી તરહ યહ બાત ભી હૂઈ કે હમને લોગોંકો ઉન્કે હાલસે વાકિફ કર દિયા (ઉન્કી બાત પોશીદા ન રહ સકી ઔર ઈસ લિએ વાકિફ કર દિયા કે લોગ જાન લેં કે અલ્લાહકા વા'દા સચ્ચા ઔર કિયામતકે આનેમેં કોઈ શુબા નહીં." [૧૮/૨૧]

૨. તર્જમાઃ "એ પૈગમ્બર, કુછ લોગ કહેંગે વહ તીન આદમી હે, ચોથા ઉન્કા કુત્તા હે કુછ લોગ ઐસા ભી કહતે હેં, નહીં, પાંચ હે, છટ્ટા ઉન્કા કુત્તા હે. યહ સબ અંધેરેમેં તીર ચલાતે હેં." [૧૮/૨૨]

અલ્લાહ તઆલાને ઈસ વાકિએસે મુતઅલ્લિક ઉન હકાઈકકે ઈઝહારકે બા'દ જો ઈસ્કે મકસદ "તઝકીર"કે લિએ મુફીદ થે વાકિએકે ઉન જુઝ્ઈય્યાતકે મુતઅલ્લિક જો મહઝ તારીખી હેષિયત રખતી હે ઔર ઉન્કે જાન લેનેસે કોઈ ખાસ ફાઈદા મુરત્તિબ નહીં હોતા. પૈગમ્બર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો યહ નસીહત ફર્માઈ કે વહ ઉન લાહાસિલ બહષોંસે પર્હેઝ કરેં ઔર ઉન પર સરસરી તૌરસે ગુઝર જાએં ઔર બેકાર બાતોંકા ખોજ લગાનેકી ફિક્ર ન કરે મષલન યહ કે ઉન નૌજવાનોંકી તા'દાદ ક્યા થી ? ઉન્કી ઉમ્રોંકા તનાસુબ ક્યા થા ? વહ ગારમેં કિત્ની મુદ્દત મુકીમ રહે ? મુદ્દતકી સહીહ મિકદાર ક્યા હે ? વગૈરા.

તર્જમાઃ (એ પૈગમ્બર) કહ દે ઉન્કી અસલ ગિનતી તો મેરા પરવરદિગાર હી બેહતર જાન્તા હે કયૂંકે ઉન્કા હાલ બહુત કમ લોગોંકે ઈલ્મમેં આયા હે ઔર જબ સૂરતે હાલ યહ હે તો લોગોંસે ઈસ બારેમેં બહષો નિઝાઅ ન કર, મગર સિર્ફ ઉસ હદ તક કે સાફ સાફ બાતમેં હો ઔર ન ઉન લોગોંમેંસે કિસીસે ઈસ બારેમેં દરયાફ્ત કર ! ઈસ લિએ જો બાત ભી હોગી અટકલસે હોગી." [૧૮/૨૨]

૩. ولبثوا في كهفهم ثلث مائة سنين وازدادوا تسعا. [૧૮/૨૫] ઈસ આયતકા તર્જમા આમ તૌર પર મુફસ્સિરીનને ળઈસ તરહ કિયા હે કે ગોયા અલ્લાહ તઆલા અપની જાનિબસે યહ ઈત્તિલાઅ દે રહા હે કે વહ તીનસો નવ સાલ ગારમેં રહે. મગર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે બા'ઝ રિવાયાતમેં જો મા'ના મઝકૂર હે ઉન્કા મતલબ હે કે યહ લોગોંકા મકોલા હે, અલ્લાહ તઆલાકા અપના કોલ નહીં હે. યા'ની વહ આયત "વલબીષૂ"કો ઈસ્સે કબ્લકે જુમ્લે "યકૂલૂન"કે તહતમેં દાખિલ સમઝતે ઔર યહ મા'ના કરતે હેં કે જિસ તરહ લોગ (ઈસાઈ) અસ્હાબે કહફકી તા'દાદકે મુતઅલ્લિક મુખ્તલિફ બાતેં કહતે હેં ઔર કહેંગે ઉસી તરહ વહ યહ ભી કહતે હૂએ પાએ જાતે હેં કે અસ્હાબે કહફ તીનસો નવ સાલ તક ગારમેં રહે.

હમારે મૌલાના હિફ્ઝુર્રહમાન સીહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકે નઝદીક યહી મા'ના રાજેહ હે, ક્યૂંકે કુર્આને અઝીઝકા સિબાક ઉસ્કો ઝાહિર કરતા હે. ઈસ લિએ કે ઉન્હીં આયાતમેં કુર્આને અઝીઝને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો યહ હિદાયત કી હે કે વહ ઈસ કિસ્મકી ગૈરમુફીદ ઔર અટકલકી બાતોંકે પીછે ન પળે તો ઉસ્સે યહ બાત સાફ હો ગઈ કે ગારમેં કિયામકા મસ્અલા ભી અંધેરેકા તીર હે ઔર ઉસ્કો ઈલ્મે ઈલાહીકે સુપુર્દ કર દિયા જાએ તો બેહતર હે.

૪. "ઝાલિક મિન્ આયાતિલ્લાહ" [૧૮/૧૭] "યહ અલ્લાહકી નિશાનિયોંમેંસે હે" યા'ની પહાળકે અંદર ગારકી યહ મજમૂઈ કૈફિયત કે ગારકા દહાના અગર્ચે તંગ હે મગર ઉસ્કે અંદર બહુત કાફી વુસ્અત હે. ઉસ્કે ઉતરનેકી જગહ દક્કન ઔર ઉત્તરકી જાનિબ હે કે જિસ્કી વજહસે તુલૂઓ ગુરૂબ દોનોં હાલતોંમેં આફતાબ ગારકે સામનેસે દાહને ઔર બાએં કતરા કર નિકલ જાતા હે ઔર ગાર ઉસ્કી તપીશસે મહફૂઝ રહતા હે ઔર દૂસ્રી જાનિબ મન્ફઝ (નિકલનેકી જગહ) હોનેકી વજહસે હવા ઔર રોશ્ની બકદ્રે ઝરૂરત પહુંચતી રહતી હે ગોયા જિસ્માની બકાકે લિએ જો ચીઝ મુઝિર હે યા'ની તપીશ ઉસ્સે હિફાઝત ઔર જો બકાએ હયાતકે લિએ ઝરૂરી શૈ હે યા'ની રોશ્ની ઔર હવા ઉસ્કી મૌજૂદગી. યહ ઐસે ઉમૂર હે જો અલ્લાહ તઆલાકી ખુલી નિશાનિયાં કહી જા સકતી હે કે ઉન્કી બદોલત બરસોં તક અલ્લાહકે નેક બંદે દુન્યાકે

તા'લ્લુકાતસે જુદા હો કર ગારમેં બહાલતે ખ્વાબ બસર કર સકે ઔર ઐસી હાલતમેં બસર કર સકે જબકે ખાને પીનેકે સામાન ઔર બકાએ હયાતકે દીગર દુન્યવી અસ્બાબસે કત્અન મહરૂમ થે.

૫. આમ તૌર પર મશ્હૂર હે કે અસ્હાબે કહફ અભી તક ગારમેં સો રહે હે ઔર ઝિંદા હે મગર યહ સહીહ નહીં હે. ઈસ લિએ કે હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને બસરાહત યહ ફર્માયા હે કે ઉન્કા ઈન્તિકાલ હો ચુકા.

૬. وكلبهم باسط ذراعيه بالوصيد [૧૮/૧૮] "કુત્તેને વફાદારી ઔર જાંનીષારીકા ષુબૂત દિયા ઔર સુલ્હાકી સોહબત પાઈ તો કુર્આનને ભી ઉસ્કા ઝિક્રે ખૈર કરકે ઉસ્કો વહ ઈઝ્ઝત બખ્શી કે ઈન્સાનોંકે લિએ કાબિલે રશ્ક બના દિયા, શેખ સઅદી અલય્હિર્રહ્માને ક્યા ખૂબ કહા હે."

સગે અસ્હાબે કહફ રોઝે ચંદ પીએ યકાં ગિરફ્ત મરદુમ શુદ
પિસરે નુહ બા બદાં બનશિસ્ત ખાનદાને નબૂતિફ ગુમ શુદ

૭. તર્જમાઃ "ઔર કિસી ચીઝકે લિએ યહ ન કહો કે કલ મેં ઉસ્કો ઝરૂર કરૂંગા મગર (યહ કહ લિયા કરો) યહ કે અલ્લાહ ચાહે તો." [૧૮/૨૩]

ઈસ આયતમેં અલ્લાહ તઆલાને યહ તા'લીમ દી હે કે જબ મુસ્તકબિલમેં કિસી કામકા ઈરાદા હો તો દા'વેકે સાથ યહ નહીં કહના ચાહિએ કે મેં ઉસ્કો ઝરૂર કરૂંગા, ઈસ લિએ કે કોન જાન્તા હે કે કલ ક્યા હોગા ? ઔર કહનેવાલા ઈસ કાઈનાતમેં મૌજૂદ ભી હોગા યા નહીં ! લિહાઝા ઈસ મુઆમ્લેકો અલ્લાહકે સુપુર્દ કરતે હૂએ 'ઈન્શાઅલ્લાહ' ઝરૂર કહના ચાહિએ.

૮. તર્જમાઃ "તુમ કહો ઉમ્મીદ હે મેરા પરવરદિગાર ઉસ્સે ભી ઝિયાદા કામ્યાબીકી રાહ મુઝ પર ખોલ દેગા." [૧૮/૨૪]

ઈસ આયતમેં ઉસ જાનિબ ઈશારા હે કે અન્કરીબ ઐસા હી મુઆમલા તુમકો ભી પેશ આનેવાલા હે બલ્કે વહ ઈસ્સે ભી અજીબો ગરીબ હોગા, યા'ની અપના આબાઈ વતન છોળના પળેગા. રાહમેં ગારે ષોરકે અંદર કઈ દિન તક પોશીદા રહોગે. દુશ્મન ગારે ષોરકે મુંહ પર પહુંચ જાનેકે બાવજૂદ તુમકો ન પા સકેંગે તુમ બખૈરો ખૂબી મદીના પહુંચ જાઓંગે ઔર વહાં તુમ પર ફત્હો કામરાનીકી ઐસી રાહેં ખોલ દી જાએગી જો ઈસ મુઆમ્લેસે કહીં ઝિયાદા અઝીમો જલીલ હોગી, યહ સૂરત મક્કી ઝમાનેકી આખરી સૂરતોંમેંસે હે. ઈસ

લિએ ઉસ્કે નુઝૂલકે બહુત થોળે ઝમાને બા'દ હિજરતકા વહ અઝિમુશ્શાન વાકિઆ પેશ આયા જિસ્ને મુસલમાનોંકે દોરે હયાતમેં હૈરતઝદા ઈન્કિલાબ પૈદા કર દિયા ઔર બાતિલને હકકે સામને સિપર ડાલ દી.

નતાઈજો ઈબ્રત :

૧. અગર હમકો કોઈ બાત અપની અકલકે મુતાબિક અજીબો ગરીબ મા'લૂમ હો તો વહ ઝરૂરી નહીં હે કે વહ અપની હકકીતકે લિહાઝસે ભી વાકઈ કોઈ અજીબ બાત હે ઔર અગર વહ અજીબ હે ભી તો હમારે લિએ, ન કે ખાલિકે કાઈનાતકે લિએ, જિસ્ને કે કાઈનાતે હસ્તો બૂદકો પૈદા કિયા ઔર ફિર ઐસે મોહકમ નિઝામોં પર ઉસ્કો કાઈમ કિયા કે અકલ હૈરાન હે મગર આંખ રોઝાના ઉસ્કા મુશાહદા કરતી ઔર કલ્બ હર લમ્હા ઈસ હકીકતકા એ'તરાફ કરતા હે કે :

તર્જમાઃ "અલ્લાહ તઆલા પર યહ બાત કુછ ભારી નહીં હે."

જબ શર્રો ફસાદ ઔર ઝુલ્મો સર્કશી ઈસ દર્જા બઢ જાએગી કે અલ્લાહકે નેક બંદોંકે લિએ કહીં પનાહ રહે તો અગર્ચે અઝીમતકા મર્તબા યહી હે કે કાઈનાતકી રૂશ્દો હિદાયતકી ખાતિર હર કિસ્મકી તકાલીફ બર્દાશ્ત ઔર કલિમએ હક પર ઈસ્તિકામતકા પહાળ બના રહે મગર મખ્લૂકે ખુદાસે મુન્કતેઅ હો કર ઉઝલતો કંજ નશીની (અલાહીદગી) ઈખ્તિયાર ન કરે, લેકિન અગર હાલાત ઈસ દર્જા નઝાકત ઈખ્તિયાર કર લેં કે મખ્લૂકકે સાથ તા'લ્લુક રખનેકી શકલમેં યા જાન દેની પળે યા દીને બાતિલ કબૂલ કરને પર મઝબૂર હોના પળે ઔર હાલત યહ હો જાએ :

તર્જમાઃ "અગર વહ લોગ કહીં તુમ્હારી ખબર પા જાવેંગે તો તુમકો યા તો પથ્થરોંસે માર ડાલેંગે યા તુમ્કો (જબરન) અપને તરીકેમેં ફેર લેંગે ઔર અગર ઐસા હુવા તો તુમ્કો કભી ફલાહ ન હોગી." [૧૮/૨૦]

તો ઉસ વકત રૂખ્સત હે કે જાનકી હિફાઝત ઔર દીનકી સયાનત (બચાવ)કે લિએ દુન્યાકે અલાઈક (તા'લ્લુક)સે કટ કર ઉઝલત નશીની ઈખ્તિયાર કર લે.

ગોયા યહ ઈઝતેરારી હાલતકા એક હંગામી ઔર વકતી ઈલાજ હે જો સિર્ફ તહફ્ફુઝે દીનો ઈમાનકે લિએ કિયા જા સકતા હે. લેકિન ઈસ્લામકી નિગાહમેં બઝાતી હી કોઈ મહબૂબ અમલ નહીં હે ઔર ઈખ્તિયારી તૌર પર

ઈસ જોગિયાના ઝિંદગીકો ઈખ્તિયાર કરના રહબાનિયત હે:

"વ લા રહ્બાનિય્યત ફિલ્ઈસ્લામ" ઔર ઈસ્લામ રહબાનિયતકો નાપસંદ કરતા હે. ઈસાઈયોંકી મઝહબી તારીખકે મુતાલએસે યહ મા'લૂમ હોતા હે કે ઈબ્તિદાઈ અહદમેં બા'ઝ સચ્ચે ઈસાઈયોંકો અસ્હાબે કહફકી તરહકે ચંદ વાકિઆત પેશ આએ, જિન્મેંસે એક રોમમેં, એક અંતાકિયામેં ઔર શહર અફસમેં પેશ આના બતાયા જાતા હે. ચુનાંચે ઉન્હોંને હાલાતસે મઝબૂર હો કર ઈઝ્તિરારી તૌર પર ઈસ જોગનિયા ઝિંદગીકો ઈખ્તિયાર કિયા થા મગર બા'ઝને દૂસ્રી બિદઆતકી તરહ યહ અમલ ભી ઈસાઈયતકા અહમ જુઝ ઔર મહબૂબ અમલ શુમાર હોને લગા ઔર જિસ તરહ હિંદુસ્તાનકે કદીમ ધર્મકે મુતાબિક અલાઈકે દુન્યાસે કટ કર હિંદુ જોગી પહાળોંકી 'ખોહ' ઔર વિરાનોમેં યોગ કરના મુકદ્દસ અમલ સમઝતે હેં. ઉસી તરહ ઈસાઈયોંને ભી ઈખ્તિયારી રહબાનિયતકો મઝહબકે મુકદસ આમાલમેં શામિલ કર લિયા.

લેકિન કુર્આને હકીમને ઉન્કે ઈસ અમલકે મુતઅલ્લિક સફાઈકે સાથ ઝાહિર કર દિયા હે કે અલ્લાહ તઆલાકે નઝદીક બિઝાતીહી યહ અમલ કોઈ પસંદીદા અમલ નહીં હે બલ્કે અહલે કિતાબકી મઝહબી બિદઆતમેંસે એક બિદઅત હે.

તર્જમાઃ "ઔર રાહિબાના ઝિંદગી પર કે જિસ્કો ઉન (ઈસાઈયોં)ને દીનમેં ઈજાદ કર લિયા હમને ઉન પર ફર્ઝ નહીં કિયા થા મગર ઉન્હોંને ઈખ્તિયાર કિયા થા અલ્લાહકી રઝાજૂઈકે લિએ પર ઉસ્કે હકકી રિઆયત ન રખ સકે."

[૫૭/૨૭]

મતલબ યહ હે કે અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કે લિએ યહ તરીકે દીનકે તરીકોંમેંસે નહીં મુકર્રર કિયા થા બલ્કે ઉન્હોંને ખૂદ ઈખ્તિયાર કર લિયા થા ઔર અગર્ચે ઈબ્તિદામેં ઉન્હોંને યહ અલ્લાહ તઆલાકી ખૂશનુદીકે લિએ ઈખ્તિયાર કિયા થા મગર બા'દમેં ઉસ્કો નિબાહ ન સકે ઔર રહબાનિયતકે પર્દેમેં દુન્યાદારોંસે ઝિયાદા દુન્યા તલબી ઔર હવસનાકિયોંમેં મુબ્તલા હો ગએ.

હક યહ હે કે સાફ ઔર સીધી રાહ એ'તદાલકી રાહ કે ન ઉસ્મેં પેચો ખમ (ઊંચ નીચ) હે ઔર ન નશીબો ફરાઝ, યહ કમી બેશીકી રાહ દોનોંસે જુદા કરકે મંઝિલે મકસૂદ તક પહુંચા દેતી હે ઔર ચૂંકે ઈસ્લામ દીને ફિત્રત હે ઈસ લિએ ઉસ્ને હર મુઆમ્લેમેં એ'તિદાલ હી કો પસંદીદા અમલ કરાર દિયા હે.

ઉસ્કી નિગાહમેં જિસ કદર દુન્યામેં ઈન્હિમાક બુરા હે ઉસી કદર મખ્લૂકે ખુદાસે કટ કર જોગિયાના રહબાનિયત ભી મઝમૂમ હે. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા હે કે ઈસ ઉમ્મતકે લિએ રહબાનિયત "જિહાદ ફીસબીલિલ્લાહ" હે. ક્યૂંકે મૈદાને જિહાદકે લિએ ઈન્સાન જબ હી કદમ ઉઠાતા હે કે વહ અપની નફ્સ, અપને અહલો અયાલ ઔર હર કિસ્મકે દુન્યવી તા'લ્લુકાતસે બેનિયાઝ હો કર સિર્ફ અલ્લાહ તઆલાકી મર્ઝીકો પૂરા કરના અપના મકસદો ઔર નસ્બુલ્ઐન (ઝિંદગીકા મકસદ) બના લે.

૩. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે આયત ولا تقولن لشایء انی فاعل ذلك غدا ٥ الا ان یشاء الله [૧૮/ ૨૩, ૨૪] કે શાને નુઝૂલકે મુતાબિક યહ રિવાયત કી જાતી હે કે જબ મુશ્રિકીને મક્કાને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમસે અસ્હાબે કહફકે બારેમેં સવાલ કિયા તો આપને ફર્માયા કે મેં કલ વહીસે મા'લૂમ કરકે ઈસ્કા જવાબ દૂંગા, મગર આપકો 'ઈન્શાઅલ્લાહ' કહના યાદ ન રહા ઈસ વજહસે તકરીબન પંદરા રોઝ વહીકા નુઝૂલ નહીં હુવા તબ મુશ્રિકીનને ચેમીંગોઈયાં શુરૂઅ કર દી ઔર આપ ઈસ વજહસે દિલ ફગાર (ગમગીન) હોને લગે, પંદરા રોઝકે બા'દ વહીકા નુઝૂલ હુવા ઔર ઉસ્ને વાકિએકી ઝરૂરી તફસીલાતકે સાથ સાથ યહ ભી બતાયા કે ઈન્સાન જબકે ફર્દા (આઈંદા કલ)સે નાવાકિફ હે તો ઉસ્કે લિએ ઝરૂરી હે કે જબ કલકે લિએ કિસી બાતકા વા'દા કરેં તો અલ્લાહકી મશિય્યતકા હવાલા ઝરૂર દે દિયા કરે તાકે યહ બાત કભી ફરામોશ ન હોને પાએ કે બંદા નહીં જાન્તા કે કલ ક્યા હોગા. મેં ઝિંદા ભી રહૂંગા યા નહીં ? ઔર અગર ઝિંદા ભી રહા તો વા'દાકે પૂરા કરને પર કાદિર હો સકૂંગા યા નહીં.

૪. દીન ઔર મિલ્લત, અલ્લાહ તઆલાકી સાફ ઔર સીધી રાહકા નામ હે, ઈસ લિએ વહ જબ્રો ઈકરાહસે કલ્બમેં નહીં ઉતરતી બલ્કે અપની સાદિક રોશનીસે અંધે દિલોંસે રોશન ઔર મુનવ્વર કરતી હે "લાઈકરાહ ફિદ્દીન" [૨/૨૫૬] દીનકે બારેમેં કોઈ ઝબરદસ્તી નહીં હે. મગર ઉસ્કે બરઅક્સ બાતિલકી હમેશા યહ કોશિશ રહતી હે કે વહ અલ્લાહકી મખ્લૂક પર ઝબરદસતી ઝુલ્મ ઔર ઝબરસે અપના અષર જમાએ ઔર દલીલકી જગહ જબ્રસે કામ લે, લેકિન અલ્લાહકી મશિય્યત અંજામકાર સદાકત (દીને હક)કો ગાલિબ ઔર બાતિનકો મગ્લૂબ કર દેતી ઔર અંજામો નતીજા હક હી કે સાથ

રહતા હે મગર ચૂંકે અલ્લાહકી ગિરફ્તકા કાનૂન અવ્વલ કાફી મોહલત દેતા હે ઈસ લિએ ઝાલિમ અકવામ જહાલતસે ઉસ્કો અપની કામ્યાબી સમજ કર અલ્લાહકી બતશે શદીદ (સખ્ત પકળ)સે ગાફિલ હો જાતી હે ઔર ઈસ લિએ તારીખ બાર બાર અપને સબકકો દોહરાતી રહતી હે.

૫. તજુર્બા ઈસ્કા શાહિદ હે કે હક વ સદાકતકી તહરીક ઔર ન સિર્ફ યહ બલ્કે હર ઈન્કિલાબી તહરીક જિસ દર્જા કૌમકે નૌજવાનોં પર અસર અંદાઝ હોતી હે, ઉમ્ર રસીદા અફરાદ કૌમ પર ઈસ સુર્અતકે સાથ અષરઅંદાઝ નહીં હોતી "ઈલ્મુન્નફ્સ" (સાઈકોલોજી)કે માહિરીન ઉસ્કી યહ વજહ બયાન કરતે હે કે બૂઢે લોગોંકા દિલો દિમાગ ચુંકે ઉમ્રકે બળે હિસ્સેમેં પુરાની રીતો રસમકા આદી હો જાતા ઔર ગુઝિશ્તા નિઝામે સોસાયટીસે અર્સે તક માનૂસ રહ ચુકા હોતા હે ઔર ઉસ્કે રગો રેશેમેં પુરાને અષ્રાત રાસિખ હો ચુકે હોતે હેં ઈસ લિએ હર વહ તહરીક જો કદીમ નિઝામ યા ફર્સૂદા પુરાનીકે ખિલાફ ઝાહિર હોતી હે ઉન્કા દિલો દિમાગ ઉસ્કે જદીદ અસ્રાતસે અઝિય્યતો તકલીફ મહસૂસ કરતા હે ઔર નએ, પુરાને તજરબોંકે મુકાબલા ઉન્કે લિએ બાર બન જાતા હે ઈસ લિએ વહ નએ ઈન્કિલાબસે માનૂસ હોનેકે બજાએ ઔર ઝિયાદા વહશતઝદા હો જાતે હેં અલબત્તા ઉન્મેંસે જો દિલો દિમાગ જઝબાતકે મુકાબલેમેં અકલકો ઔર તા'ષ્ષુરાતકે મુકાબલેમેં દલાઈલકો રહનુમા બના લેતે હેં ઔર હર મુઆમ્લેમેં જદ્દતો કદામત (નએ પૂરાને હાલ)સે કતઅ નઝર મતાનતો સંજીદગીકે સાથ ઉસ્કી ઈફાદિયતો મઝર્રત પર ગોર કરનેકે આદી હોતે હેં વહ ઈસ આમ ઉસૂલસે મુસ્તષ્ના હેં ઔર જબ વહ ઈન્કિલાબી તહરીકકે લિએ પુશતપનાહ ષાબિત હોતે હેં મગર જમાઅતોં ઔર કૌમોમેં ઉમૂમન ઉન્કી તા'દાદ કમ હોતી હે ! લેકિન ઉમ્રરસીદા અફરાદકે બરઅક્સ ચૂંકે નૌજવાનોંકે દિલો દિમાગ બળી હદ તક ગૈર જાનિબદાર હોતે ઔર પુરાને રસ્મો રિવાજકે લિએ અભી તક રાસિક નહીં હોતે ઈસ લિએ ઉન પર જદીદ નુકૂશ બહુત જલ્દ મુનક્કશ હો જાતે હેં ઔર વહ કિસી તબ્દીલી ઔર કિસી ઈન્કિલાબકો મહઝ ઈસ લિએ કે વહ જદીદ મુહર્રિકાતકે દાઈ હેં તવહ્હુશકી નઝરોંસે નહીં દેખતે બલ્કે દિલચસ્પીકે સાથ ઉસ્કી તરફ બઢતે ઔર સાફ દિલો દિમાગસે ઉસ પર ગોર કરતે હેં.

અબ યહ ઈન્કિલાબી તહરીકકી ઝિમ્મેદારી હે કે અગર ઉસ્મેં સદાકત

ઔર હક્કાનિયત કાર ફર્મા હે ઔર જમાઅતોં ઔર કૌમોકો ગલતરવીસે નિકાલ સિરાતે મુસ્તકીમકી જાનિબ દાઈ હે તો ઉસ્કી જાનિબ સુર્અતકે સાથ જોક દર જોક બઢ્હનેવાલોં ઔર પેરવી કરનેવાલોંકી ઝિંદગીમેં ચાર ચાંદ લગ જાતે ઔર ઉન્કા વુજૂદ કાઈનાતે હસ્તો બૂદકે લિએ રહમત ષાબિત હોતા હે ઔર અગર મુઆમલા ઉસ્કે બરઅકસ હે તો વહ ઉન તરો તાઝા ઔર સાફ દિલો દિમાગ રખનેવાલે નૌજવાનોંકો તબાહી ઔર બર્બાદીકી રાહ પર લગા દેતી હે ઔર ઉન્કા વુજૂદ દુન્યાએ ઈન્સાનીકે લિએ મુસીબત ઔર અઝાબ બન જાતા હે.

સબા ઔર સય્લે અરિમ

(૨૦૦ ઇસ્વી તખ્મીનન)

તમ્હીદ :

કૌમોંકે ઉરૂજો ઝવાલકા પસમંઝર બખ્તો ઈત્તિફાકકા રહીને મન્નત નહીં હોતા બલ્કે કાનૂને કુદરતકે મુકર્રરા ઉસૂલકે મુતાબિક પેશ આતા હે. અલબત્તા કભી અસ્બાબે ઉરૂજો ઝવાલ ઐસે વાઝેહ ઔર સાફ હોતે હેં કે આમ તરીકેસે યા મુશાહદેમેં આ જાતે હેં યા અકલકી સરસરી તવજ્જુહસે પેહચાન લિએ જાતે હેં ઔર કભી ઉન્કા વુજૂદ ઐસે અસ્બાબ પર મબ્ની હોતા હે જિન્કા તા'લ્લુક આમ અસ્બાબો વસાઈલસે જૂદા. અલ્લાહ તઆલાકી ફર્માબર્દારી ઔર નાફર્માનીસે વાબસ્તા હોતા હે. યા'ની બઅસ્બાબે ઝાહિર અગર્ચે એક કૌમમેં મષલન વહ તમામ હાલાતો અસ્બાબ પાએ જાતે હોં જિન્સે કિસી કૌમકો ઉરૂજ હાસિલ હોતા હે તાહમ વહ કૌમ અચાનક હલાકતો બર્બાદીકી નઝર હો જાતી ઔર આલમે ઈન્સાનીકે લિએ ઉન્કી હલાકત હૈરતઝા વાકિઆ બન જાતી હે લેકિન જબ અલ્લાહકી જાનિબસે ઉન્કી સર્કશી, બગાવત ઔર અહકામે ઈલાહીકી પૈહમ ખિલાફે વર્ઝીકા પર્દા ચાક હો જાતા હે ઔર વહીએ ઈલાહી ઉન્કે અમલ ઔર પાદાશે અમલકી તફસીલાતકો બસરિ આમ લે જાતી હે તબ અહલે દાનિશ યહ યકીન કર લેતે હે કે ઈસ કૌમકે ઈજ્તિમાઈ ઝિંદગીકે ખૂબસૂરત ખોલમેં ઐસી મકરૂહ ઔર ઘિનાઉની શકલ મૌજૂદ થી તો બિલાશુબા ઉસ્કી હલાકતો તબાહી બખ્તો ઈત્તિફાકકી વજહસે નહીં બલ્કે નવામીસે ઈલાહીકે કાનૂન "પાદાશે અમલ"કે ઐન મુતાબિક હૂઈ હે.

સબા ઔર કૌમે સબ વહ ઈબ્રતનાક સાનિહા ઔર ઉન્કે ઉરૂજો ઝવાલકા વહ બસીરત અફરોઝ વાકિઆ જો સુતૂરે ઝેલમેં દર્જ કિયા જા રહા હે કૌમોંકે ઉરૂજો ઝવાલકે ઈસ દૂસ્રે કાનૂનકે હી ઝેરે અષર આલમે વુજૂદમેં આયા થા ઔર તારીખકે સફહાત ઈસ હકીકતકે શાહિદ હે જો કૌમ ખૂશએશી ઔર રફહિયતકે ઊંચે દર્જે પર બેખૌફો ખતર ઝિંદગી બસર કર રહી થી વહ યકલખ્ત હલાકતો બર્બાદીકે કઅ્રે મઝલ્લત (બદનામીકે ગળ્હે)મેં મહઝ ઈત્તિફાકે વક્તસે નહીં ગિર ગઈ થી બલ્કે અપને દૂરરસ આ'માલે બદકી પાદાશમેં ઉસ્કો યહ રોઝે બદ દેખના પળા થા જો તારીખી વાકિઆતમેં બહુત એહમિયત રખતા ઔર કૌમોંકે ઉરૂજો ઝવાલકી તારીખમેં સદ હઝાર સામાને ઈબ્રતો મૌઈઝત મુહય્યા કરતા હે.

સબા ઔર કૌમે સબા :

સબા કહતાની કબાઈલકી મશ્હૂર શાખ હે જબકે કહતાનકા તા'લ્લુક ઉમ્મે સામિયાસે હે. લેકિન ઉન્મેં ઈખ્તિલાફ હે કે વહ બનૂ ઈસ્માનઈલમેંસે હે ઔર અદનાની ઔર કહતાની એક હી સિલ્સિલા હે યા યહ કે અદનાની તો બની ઈસ્માઈલ હે ઔર કહતાની ઉન્સે અલગ એક કદીમ સિલ્સિલા હે. મુઅર્રિખીને અરબ કહતે હેં કે સબા લકબ હે ઔર નામ ઉમ્ર યા અબ્દે શમ્સ હે. અસરે હાઝિરકે અહલે તારીખ ઈસીકો સહીહ સમઝતે હેં ઔર યહી કહતે હેં કે 'સબા'કે મફહૂમમેં તિજારતકે મા'ના દાખિલ હે ઔર 'સબા' ઔર 'કૌમે સબા' ક્યૂંકે તાજીર પેશા કૌમ થી લિહાઝા 'સબા'કે નામસે મશ્હૂર હૂઈ.

સબા ઔર તબકાતે હુકૂમત :

મુઅર્રિખીનકે એ'તિબારસે સબાકી હુકૂમત દો તબકાતમેં મુન્કસિમ રહી હે ઔર ફિર હર દો તબ્કાતકા ઝમાનએ હુકૂમત જુદા જુદા દો દો રવોંમેં મુન્કસિમ હે. તબ્કએ ઉલાકા પહલા દોર તકરીબન ૧૧૦૦ કબ્લે મસીહસે શુરૂઅ હો કર ૫૫૦ કબ્લે મસીહ ખત્મ હોતા હે. યહ ઉન્કે ઉરૂજકા ઝમાના હે ઔર હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનેકી મલિકા સબા (બિલ્કીસ) ઉસી દોરસે તા'લ્લુક રખતી હે. તબ્કએ ઉલાકા દૂસ્રા દોર ૫૫૦ કબ્લે મસીહ શુરૂઅ હો કર ૫૧૧ કબ્લે મસીહ પર ખત્મ હોતા હે. સૈલે અરિમ ઔર સબાકા ઈન્તિશાર ઉસી દોરસે મુતઅલ્લિક હે. તબ્કએ ષાનીકા દોર ૫૧૧ કબ્લે મસીહસે શુરૂઅ હો કર ૫૨૫ ઈસ્વી પર ખત્મ હોતા હે. કુર્આને અઝીઝકી સૂરએ દુખાન ઔર

સૂરએ કાફમેં જિન અસ્હાબે 'તબ્અ'કા ઝિક્ર કિયા ગયા હે ઉન્કા તા'લ્લુક તબ્કએ ષાનીકે ઉસ દોરસે હે. મુખ્તસરન તકરીબન આઠવીં સદી કબ્લે મસીહમેં 'સબા'કી હુકૂમત અરબકી અઝિમુશ્શાન મુતમદ્દિન હુકૂમત થી.

સબાકી ઈમારાત ઔર ઉન્કા તમદ્દુન :

સબાકી અઝિમુશ્શાન ઈમારાતકે તઝકરે કદીમ ઔર જદીદ મુઅર્રિખીનકે યહાં કષ્રતસે મિલતે હૈં. કહતે હૈં કે ઉન્કા કિસ્ર (મહલ) ગમદાન બેમિષલ સનાઈકા નમૂના થા. (ઉસ્કે મુતઅલ્લિક બયાન અગલે સફહાત પર મુલાહિઝા કરે.) યહ કિસ્ર બીસ મંઝિલ રખતા થા ઔર ઉપરકી મંઝિલ નિહાયત બેશ કીમત આબગીનોસે બનાઈ ગઈ થી. (ઉસ્કા ઝિક્ર હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે કિસ્સેમેં હો ચુકા હે.) ઉસી તરહ ઔર ભી બેનઝિર ઈમારાત થી, સબાકી હુદૂદે હુકૂમતમેં સોને ઔર જવાહિરાતકી કાનેં થી. હઝરત હઝરમૌત ઔર યમનકા ઈલાકા ખુશ્બૂદાર અશ્યાકે લિએ મશ્હૂર થા જબકે અમ્માન ઔર બહરૈનકે મોતી દુન્યામેં લાષાની સમજે જાતે થે. ઈસ તરહ યમનકે સાહિલ પૂરે ઈલાકેકી પૈદાવારકે લિએ મંડી થે ઔર શામ 'મિસ્ર' યૂરોપ ઔર હિંદુસ્તાનો હબ્શાકે દરમિયાન તિજારતકે વાહિદ ઈજારાદાર 'સબા' હી થે. તૌરેતમેં સબાકી દોલતો ષર્વત ઔર ઉન્કે તમદ્દુનકી અઝમતકે બકષ્રત તઝકરે મિલતે હૈં.

સદ્દે મારિબ :

અરબમેં મુસ્તકિલ દરિયા નાપેદ હે. અકષર બારિશકે પાની પર ગુઝર હે ઔર કહીં કહીં પહાળી ચશ્મેં ભી હે. બારિશકા પાની હો યા પહાળી ચશ્મોંકા તમામ પાની બહ કર વાદીકે રેગિસ્તાનમેં જઝ્બ હો કર ઝાએઅ હો જાતા હે. કૌમે સબાને ઈસ પાનીકો કામમેં લાને ઔર બાગાતો ઝિરાઅતકો સરસબ્ઝો શાદાબ બનાનેકે લિએ યમનકે અકતાઓ અમ્સારમેં એકસો ઝાઈદ બંદ બાંધે થે ઔર ઉન્કી વજહસે તમામ મુલ્ક સરસબ્ઝો બહારિસ્તાન બના હુવા થા ઉન્હીં બંદોમેંસે સબસે બળા ઔર અઝિમુશ્શાન બંદ 'સદ્દે મારિબ' થા જો દારૂલ્હુકૂમત મારિબમેં બનાયા ગયા થા.

ઈસ 'સદ'કે મુતઅલ્લિક કદીમો જદીદ મુઅર્રિખોં ઔર સય્યાહાને જો હાલાત લિખ્ખે હૈં વહ યહ ષાબિત કરતે હૈં કે સબાકો ફન્ને ઈન્જીનિયરી ઔર હિંદસામેં બહુત બળા કમાલ હાસિલ થા.

મારિબકે જુનૂબમેં દાએં બાએં દો પહાળ હે જો કોહે અબ્લકકે નામસે

મશ્હૂર હે ઔર ઉન્કે દરમિયાન બહુત લંબી ચોળી વાદી હે જિસ્કો વાદીએ અઝનિયા કહતે હૈં, જબ પાની બરસતા યા પહાળી ચશ્મોંસે બહ નિકલતા તો વાદી દરિયા બન જાતી. સબાને યહ દેખ કર ૮૦૦ કબ્લે મસીહમેં ઉન દોનોં પહાળોંકે દરમિયાન બંદ બાંધના શુરૂઅ કિયા ઔર અર્સે તક ઉસ્કી તા'મીરકા સિલ્સિલા જારી રહા.

બા'ઝ મુઅર્રિખીને અરબ કહતે હૈં કે યહ બંદ દો મીલ મુરબ્બા થા ઔર સાહબે અર્ઝુલ્કુર્આન એક યૂરોપીયન સય્યાહ અઝમાઓંકે મઝમૂનકે હવાલેસે બયાન કરતે હૈં કે યહ એકસો પચાસ ફીટ લાંબી ઔર પચાસ ફીટ ચોળી દીવાર હે જિસ્કા બહુત બળા હિસ્સા મુન્હદીમ હો ચુકા હે ઔર એક તીહાઈ અબ ભી બાકી હે ઔર વહ યહ ભી તહરીર ફર્માતે હૈં કે ઈસ સય્યાહને ઉસ્કા બહુત ઉમ્દા નકશા તય્યાર કરકે અપને મઝમૂનકે સાથ સાએ કિયા હે જો ફ્રેંચ એશિયાટિક સોસાયટીકે જર્નલમેં છપા હે ઔર જિસ્કો ઉન્હોંને અર્ઝુલ્કુર્આનમેં ભી નકલ કિયા હે.

મુઅર્રિખીને અરબ યહ ભી કહતે હૈં કે સબાને ઉસ્કો ઈસ તરહ તા'મીર કિયા થા કે પાનીકો રોકનેકે બા'દ મોસમોંકે ઈખ્તિલાફકે પેશે નઝર આબયારીકે લિએ પાનીકે ઉપર નીચે તીન દર્જે કાઈમ કર દીએ થે ઔર હર દર્જેમેં તીસ તીસ ખિળકિયાં રખ્ખી થી જિન્કે ઝરીએ પાનીકો ખોલા ઔર બંદ કિયા જાતા થા ઔર ફિર ઉન્કે નીચે એક બહુત બળા હોઝ બનાયા થા ઉસ્કે દાએં ઔર બાએં દો બળે બળે આહની ફાટક થે જિન્કે ઝરીએ હોઝકા પાની તકસીમ હો કર મારિબકે દોનોં જાનિબ નહરોં, ગોલો ઔર જિબહોંકે ઝરીએ હસ્બે ઝરૂરત કામમેં આતા થા. ઈસ અઝીમુશ્શાન બંદકી વજહસે તકરીબન તીનસો મુરબ્બા મીલ તક દાહનેં ઔર બાએં છુવારોંકે નખ્લીસ્તાન, મેવોં ઔર ફલોંકે હસીનો જમીલ બાગ, ખૂશ્બૂઓંકે ખેત ઔર મુર્ગઝાર દારચીની, ઉદ ઔર મુખ્તલિફ કિસ્મકે ખૂશ્બૂદાર દરખ્તોંકે ગંજાન બાગાત ઈસ કષ્રતસે હો ગએ થે કે તમામ ઈલાકા ચમનિસ્તાન ઔર ફિરદૌસ બના હુવા થા.

યમનકી તબઈ ખુસૂસિયતકે લિહાઝસે ખૂશ્બૂઓં, ફલોં ઔર ફૂલોંકે દરખ્તોંકી કષ્રત મારિબકે બંદકી વજહસે ઉસ્મેં અઝિમુશ્શાન ઈઝાફા ઔર તરક્કી તીજારતી કારોબાર ઔર મા'દાનિયાતકી કષ્રતકી વજહસે સોના, ચાંદી ઔર જવાહિરાતકી બોહતાતને કૌમેસબામેં ઈસ દર્જા ખૂશએશી, રિફાહિય્યત,

ફારિગુલ્બાલી ઔર ઈત્મીનાન પૈદા કર દિયા થા કે વહ હર વક્ત મુસર્રતો શાદમાનીકે સાથ અલ્લાહકી નેઅમતોંસે બહરાઅંદોઝ હોતે ઔર શબો રોઝ તમાનિયતો ખૂશહાલીમેં ઝિંદગી બસર કરતે થે.

ઔર મુલ્કકે બહારિસ્તાનોં ઔર ચમનિસ્તાનોંકી વજહસે આબોહવામેં ઉસ દર્જા એઅતિદાલ થા કે અહલે સબા મછ્છરોં, મખ્ખિયોં ઔર પિસ્સુઓં જૈસે ઈઝારસાં કિળોંસે પાકો મહફૂઝ થે.

જન્નતાનિ અંચ્યમીનિવ્ વશિમાલ : [૩૪/૧૫]

ગર્ઝ હર કિસ્મકી રાહતો ઐશકી ઝિંદગી પર યહ ઝિયાદા થા કે યમનસે શામ તક જિસ મશ્હૂર શાહરાહ પર અહલે સબાકી તીજારતી કાફલોંકી આમદો રફ્ત થી ઉસ્કે ભી દોનોં જાનિબ ખૂબસૂરત બલ્સાન (વહ દરખ્ત જિસ્સે તેલ નિકલતા હે) ઔર દારચીનીકે ખૂશ્બૂદાર દરખ્તોંકા સાયા થા ઔર કરીબ કરીબ ફાસ્લેસે સફરકો આરામદેહ બનાનેકે લિએ કારવાંસરાએ (મુસાફિરખાને) બનાઈ ગઈ થી, જો શામકે ઈલાકે તક ઉન્કો ઈસ આરામકે સાથ પહુંચાતી થી કે ખુંક (ઠંડા) પાની ઔર મેવોં ઔર ફલોંકી ઈફરાત યહ ભી મહસૂસ નહીં હોને દેતી થી કે વહ અપને વતનમેં હે યા દુશ્વારગુઝાર સફરમેં હત્તાકે જબ ખૂશગવાર સાયા ઔર ફર્હતબખ્શ હવામેં ઉન્કા કારવાં ઈન કારવાં સરાઓંમેં ઠહરતા, મેવે ઔર તાઝા ફલ ખાતા ઔર સર્દોશીરીં પાની પિતા હુવા હિજાજ ઔર શામ તક આમદો રફ્ત રખતા તો હમસાયા કૌમેં રશ્કો હસદસે ઉન પર નિગાહેં ઉઠાતી ઔર હૈરતો તા'જ્જુબકે સાથ ઉન્કે ઉસ ઐશો ઈસ્રત પર અંગુશ્ત બદનવાં હો જાતી થી, જૈસે કે આપ અભી ઉન્કે મુઆસિર મુઅર્રિખીનકી ઝુબાનસે સુન ચુકે હેં કે કિન અલ્ફાઝકે સાથ ઉન્કી ખૂશહાલીકા તઝકરા કર રહે હેં ઔર જિસ્કો અલ્લાહ તઆલાને ઉન્કે લિએ બેહદ સસ્ના કર દિયા થા.

ઈન તારીખી તસ્રીહાતકે બા'દ અબ હમકો કુર્આને અઝીઝકી ઈન આયાતકા મુતાલઆ કરના ચાહિએ જો સબાકી ઉન ખૂશહાલીકા ઝિક્ર કરતે હૂએ ઉસ્કો અહલે સબા પર ખુદાએ તઆલાકા અઝિમુશ્શાન ઈન્આમો ઈકરામ ઔર એહસાને અઝીમ ઝાહિર કરતા હે.

તર્જમા: "બિલાશુબા અહલે સબાકે લિએ ઉન્કે વતનમેં કુદરતે ઈલાહીકી અજીબો ગરીબ નિશાની થી, દો બાગોંકા (સિલ્સિલા) દાએં બાએં ઔર ખુદાને ઉન્કો યહ ફર્મા દિયા થા એ સબાવાલોં અપને પરવરદિગારકી જાનિબસે બખ્શી

હૂઈ રોઝી ખાઓ ઔર ઉસ્કા શુક્ર કરો, શહર હે પાકિઝા ઔર પરવરદિગાર હે બખ્શનેવાલા.'' [૩૪/૧૫]

કુર્આનકી મસ્તૂરા બાલા આયાતકા મુતાલઆ ફર્માઈએ, કુર્આન કહતા હે કે સબાકે અપને ઘરહીમેં ખુદાએ તઆલાકી બેનઝીર ઔર અજીબો ગરીબ નિશાની મોજૂદ થી, વહ યહ કે સેંકળો મીલ તક ઉન્કે શહરકે દાએં બાએં મેવોં, ફલોં ઔર ખૂશ્બુદાર ચીઝોંકે દરખ્તોંકા ગુંજાન સિલ્સિલા બાગાતકે શકલમેં મૌજૂદ થા, યહ ખુદાએ તઆલાકા અતાકર્દા રિઝ્કકે તબઈ ખવાસકે ઝરીએ જો અલ્લાહકી 'ફિત્રત'કે હાથોંસે મોઅતદિલ હુવા, સર્દો ખુશ્ક તબઈ નશો નુમાકી શકલમેં ઝાહિર હુવા ઔર દૂસ્રા પાની પહુંચાનેકે બેહતર તરીકોંકી સૂરતમેં જો દરહકીકત ખાલિકે કાઈનાત હી કી અતાકર્દા અકલો ખુર્દ ઔર ફહમો ઝકાકા નતીજા થા. પસ અહલે સબાકા ફર્ઝ હે કે વહ ઈસ ખૂશઐશી ઔર આફિયતકુશી પર જો ઉન્કો ઉન્કે વતન હી મેં બેમેહનત હાસિલ હે ઉસ્કે શુક્રગુઝાર બંદે બને. અગર વહ ઈન નેઅમતોંકા શુક્ર અદા કરેંગે ઔર ખુદાકે રિશ્તેકો મઝબૂત કરનેકે લિએ ઉસ્કી મર્ઝિયાત પર ગામઝન રહેંગે તો બિલાશુબા ઉન્હેં યહ સમઝના ચાહિએ કે એક જાનિબ ઉન્કી દુન્યાકી ઝિંદગીકે લિએ ઉન્કો ઐસા ઉમ્દા ઔર હર તરહસે પાક સાફ વતન હાસિલ હે ઔર દૂસ્રી જાનિબ ઉન્કી હયાતે અબદી ઔર નજાતે ઉખ્રવીકે લિએ ઉન્કા પરવરદિગાર બહુત બખ્શનેવાલા હે.

અહલે સબા ઔર ખુદાકી નાફર્માની :

અહલે સબા એક અર્સે તક તો ઈસ જન્નતે અર્ઝીકો ખુદાકી અઝિમુશ્શાન આયત ઔર નેઅમત હી સમઝતે ઔર હલ્કા બગોશે ઈસ્લામ રહતે હૂએ અહકામે ઈલાહીકી તા'મીલ અપના ફર્ઝ યકીન કરતે રહે, લેકિન સુસ્તી, ખૂશઐશી ઔર હર કિસ્મકે રાહતમેં આહિસ્તા આહિસ્તા ઉન્મેં ભી વહી અખ્લાકે રદિયા પૈદા કર દીએ. જો ઉન્કી પેશરૂ ગુઝિશ્તા મુતકબ્બીર ઔર મગ્રૂર કૌમોંમેં મૌજૂદ થે ઔર યહ યહાં તક તરક્કી કરતે રહે કે ઉન્હોંને દીને હકકો ભી ખૈરબાદ કહ દિયા ઔર કુફ્રો શિર્કકી સાબિક ઝિંદગીકો દોબારા અપના લિયા. તાહમ 'રબ્બે ગફુર'ને ફૌરન ગિરફ્ત નહીં કી બલ્કે ઉસ્કી વુસ્અતે રહમતને કાનૂન ઈમ્હાલ (મોહલત દેનેકા કાનૂન)સે કામ લિયા ઔર અંબિયા અલયહિસ્સલામ ઉન્કો રાહે હકકી તલ્કીન ફર્માઈ ઔર બતાયા કે ઈન નેઅમતોંકા મતલબ યહ નહીં હે કે તુમ દોલત, ષર્વત ઔર જાહો હશ્મતકે નશેમેં ચૂર હો

કર મસ્ત હો જાઓ ઔર ન યહ કે અખ્લાકે કરીમાનાકો છોળ કર બેઠો ઔર કુફ્રો શિર્ક ઈખ્તિયાર કરકે ખુદાકે સાથ બગાવતકા એલાન કર દો, સોચો ઔર ગોર કરો કે યહ રહબરી હે ઔર ઉસ્કા અંજામ બુરા અંજામ હે.

મુહમ્મદ ઈબ્ને ઈસ્હાક બરિવાયત ઈબ્ને મુનબ્બહ કહતે હૈં કે ઉસ દરમિયાનમેં ઉસ્કે પાસ ખુદાએ તઆલાકે તેરહ નબી હકકે રિસાલત અદા કરને આએ મગર ઉન્હોંને મુતલક તવજ્જુહ ન કી ઔર અપની મૌજૂદા ખૂશઐશીકો દાઈમી વિરાષત સમજ કર શિર્કો કુફ્રકી બદમસ્તિયોંમેં મુબ્તલા રહે.

આખિર તારીખને ખૂદકો દોહરાયા ઔર ઉન્કા અંજામ ભી વહી હુવા જો ગુઝિશ્તા ઝમાનેમેં ખુદાએ બરહકકી નાફરમાન કૌમોંકા હો ચુકા હે.

સૈલે અરિમ :

ચુનાંચે ખુદાએ તઆલાને ઉન પર દો કિસ્મકા અઝાબ મુસલ્લત કર દિયા જિસ્કી બદોલત ઉન્કે જન્નત મિષાલ બાગાત બર્બાદ હો ગએ ઔર ઉન્કી જગહ જંગલી બેરિયાં, ખારદાર દરખ્ત ઔર પીલૂકે દરખ્ત ઉગ કર યહ શહાદત દેને ઔર ઈબ્રતકી કહાની સુનાને લગે કે ખુદાકી પૈહમ નાફરમાની ઔર સર્કશી કરનેવાલે અકવામકા યહ હશ્ર હોતા હે.

પહલી સઝા :

હુવા યહ કે વહ 'બંદ' જિસ્કી તા'મીર પર ઉન્કો બેહદ નાઝ થા ઔર જિસ્કી બદોલત ઉન્કી દારૂલ્હુકૂમતકે દોનોં જાનિબ તીનસો મુરબ્બા મીલ તક ખૂબસૂરત ઔર હસીન બાગાત ઔર સરસબ્ઝો શાદાબ ખેતોં ઔર ફસલોંસે ચમન ગુલઝાર બના હુવા થા વહ ખુદાકે હુક્મસે ટૂટ ગએ ઔર અચાનક ઉસ્કા પાની ઝબરદસ્ત સૈલાબ બના હુવા વાદીમેં ફેલ ગયા ઔર મારિબ ઔર ઉસ તમામ હિસ્સએ ઝમીન પર જિસ્મેં યહ ખૂશી દાનેવાલે બાગાત થે છા ગયા ઔર ઉન સબકો પાનીમેં ડિબો કરકે બર્બાદ કર ડાલા ઔર જબ પાની આહિસ્તા આહિસ્તા ખુશ્ક હો ગયા તો ઉસ પૂરે ઈલાકેમેં બાગોંકી જન્નતકી જગહ પહાળોંકે દોનોં કિનારોંસે વાદીકે દોનોં જાનિબ ઝાવકે દરખ્તોંકે ઝુંડ, જંગલી બેરિયોંકી ઝુંડ ઔર ઈન પીલૂંકે દરખ્તોંને લે લી જિન્કા ફલ બદઝાઈકા ઔર બકસા પન લિએ હોતા હે.

ઔર ખુદાકે ઉસ અઝાબકો અહલે મારિબ ઔર કૌમે સબાકી કોઈ કુવ્વતો સત્વત ન રોક સકી ઔર બંદ બાંધનેમેં ઈજીનિયરી ઔર ઈલ્મે હિંદિસાકી

મહારત ફનકા જો ષુબૂત ઉન્હોંને દિયા થા વહ ઉસ્કી શિકસ્તગીકે વકત સબ નાકારા હો કર રહ ગયા ઔર અહલે સબાકે લિએ ઉસ્કે સિવા કોઈ ચારાકાર બાકી ન રહા કે અપને વતને માલૂફ ઔર બલદએ તય્યિબા મારિબ ઔર મારિકે કિનારેકો છોળ કર મુન્તશિર હો જાએ.

કુર્આને અઝીઝને ઉસી ઈબ્રતનાક વાકિએકો બયાન કરકે ઈબ્રતનિગાહ ઔર બેદાર કલ્બ ઈન્સાનકો નસીહતકા યહ સબક સુનાયા હે:

તર્જમા: "ફિર ઉન્હોંને (કૌમે સબા)ને ઉન પૈગમ્બરોંકી નસીહતોંસે મુંહ ફેર લિયા, પસ હમને ઉન પર બંદ તોળનેકા સૈલાબ ભેજ દિયા ઔર ઉન્કે દો (ઉમ્દા) બાગોંકે બદલે દો ઐસે બાગ ઉગા દીએ જો બદમઝા ફલોં, ઝાઓ ઔર બેરીકે દરખ્તોંકે ઝુંડ થે યહ હમને ઉન્કી નાશુક્ર ગુઝારીકી સઝા દી ઔર હમ નાશુક્ર કૌમ હી કો સઝા દિયા કરતે હૈં." [૩૪/૧૬ – ૧૭]

ગોર કીજિએ કે યહ સૈલાબ બઅસ્બાબે ઝાહિર કિસ તરહ આયા ? ક્યા ઈસ લિએ કે 'મારિબકા બંદ' કાના ઔર શિકસ્તા હો ગયા થા ? નહીં, ક્યૂંકે કે અગર ઐસા હોતા તો જિસ કિસ્મકે મુન્હદિસીન ઔર ઈજીનિયરીકે માહિરીનને ઉસ્કો બનાયા થા સબામેં ઉન્કી ઉસ વકત ભી કમી ન થી ઔર વહ ઉસ્કે અલાવા વકતકે મુખ્તલિફ હિસ્સોંમેં સેકળોં બંદ તામીર કરાતે રહે થે, ફિર ક્યા વહ ઉસ્કી કુહંગી (પુરાના પન) ઔર શિકસ્તગીકા ઈત્ના ઈન્તિઝામ ભી નહીં કર સકતે થે કે અગર ઉસ્કો અપની તબઈ ઉમ્ર પર ટૂટના હી હે તો પાનીકે ઝોરકો ઈસ તરહ કમ કર દિયા જાએ યા ઈસ્કે લિએ તામીરમેં ઐસે ઈઝાફે કર દિએ જાએ કે જિસ્સે યહ અચાનક શિકસ્ત હો કર ઈસ મુસીબતે ઉઝમાકા બાઈષ ન બન સકતા. ફિર યહ સૈલાબ ક્યૂં આયા ? ક્યા ઈસ લિએ કે ઈસ હકીકતકે જાન લેનેકે બાવજૂદ કે યહ બંદ અન્કરીબ શિકસ્તા હો કર ઈસ બહુત ખરાબીકા બાઈષ બનનેવાલા હે, ઉન્હોંને કાહિલી ઔર સુસ્તીસે ઉસ્કી પર્વાહ નહીં કી તો તારીખકી રોશનીમેં યહ ભી ગલત હે ઈસ લિએ કે હુકૂમતે સબાકે મુતઅલ્લિક જો મુઆસરાના તારીખી શહાદતેં મુહય્યા હે વહ યહ ઝાહિર કરતી હે કે વહ ઈસ બંદકી મઝબૂતી, ઈસ્તિહકામ ઔર હર કિસ્મકે હિફાઝતી ઉમૂરકે બારેમેં બહુત મુત્મઈન થે ઔર બરાબર ઉસ્સે પાની સીંચનેકા કામ લે રહે થે.

હકીકત યહ હે કે કદીમો જદીદ તારીખેં ઈસ હોલનાક તારીખી વાકિએકે અસ્બાબો ઈલલકે બારેમેં કત્અન ખામોશ હે ઔર ઈસ લિએ ખામોશ હે કે

શબા પર યહ અઝાબ બિલા શુબા ગૈરમુતવક્કેઅ ઔર અચાનક આયા જિસ્સે વહ ખૂદ ભી હૈરાનો ખર્ચંબા હો કર રહ ગએ ઔર વહ ઉસ્કે સિવા ન કુછ સમઝ સકે કે યહ જો કુછ હુવા અચાનક ગૈબી હાથસે હુવા, ક્યૂંકે 'બંદ'કે ઈસ્તિહકામાત ઔર ઈન્તિઝામાતમેં બઝાહિર કોઈ ખરાબી નહીં થી, ફિર યકલખ્ત બંદકા ટૂટ જાના ઔર પાનીકા સૈલાબે અઝીમકી શકલમેં ફેલ કર તમામ જન્નત નિશાન ઈલાકેકો તબાહો બર્બાદ કર દેના બજુઝ અઝાબે ઈલાહીકે ઔર ક્યા હો સકતા હે ? ઉન્હોંને જબ જાઈઝ ઔર પાક ખૂશએશીકો અય્યાશી ઔર બદ અત્વારીમેં બદલ દિયા. અલ્લાહકી દી હૂઈ નેઅમતોંકા શુક્ર અદા કરનેકે બજાએ ગુરૂરો તકબ્બુરકે સાથ કુફ્રાને નેઅમત કિયા, નબિયોં ઔર પૈગમ્બરોંકે બાર બાર રૂશ્દો હિદાયત પહુંચાનેકે બાવજૂદ શિર્કો કુફ્ર પર ઈસ્રાર કિયા તો અચાનક અઝાબે ઈલાહી આ કર ઉન્કો તબાહો બર્બાદ ન કરતા તો ઔર ક્યા હોતા જૈસાકે આયાતે બાલામેં ઈર્શાદે બારી તઆલા હે.

દૂસ્રી સઝા :

મારિબકે 'બંદે આબ' ટૂટ જાને પર ઉન બસ્તિયોંકે બાશિંદે મુન્તશીર હો કર દૂસ્રે ઈલાકોંમેં ચલે ગએ ઔર કુછ યમનકે હી દૂસ્રે ઈલાકોંમેં જા બસે મગર અઝાબે ઈલાહીકી તકમીલ અભી બાકી થી ઈસ લિએ કે સબાને સિર્ફ ગુરૂર, સર્કશી ઔર કુફ્રો શિર્ક હી કે ઝરીએ અલ્લાહ તઆલાકી નેઅમતોંકો નહીં ઠુકરાયા થા બલ્કે ઉન્કો યમનસે શામ તક રાહતરસાં આબાદિયોં ઔર કારરવાં સરાઓંકી વજહસે વહ સફર ભી નાપસંદ થા જિસ્મેં ઉન્કો યહ મહસૂસ નહીં હોતા થા કે સફરકી સઉબતેં (મુશ્કિલેં) ક્યા હોતી હે ? ઔર પાનીકી તકલીફ ઔર ખુર્દો નોશકી ઈઝા કિસ શૈકા નામ હે ઔર કદમ કદમ પર મીલોં તક દો રવય્યા ખૂશ્બૂઓં ઔર ફલોંકે બાગાતકી વજહસે ગરમી ઔર તપીશકી ઝહમતસે ભી નાઆશ્ના થે.

ઉન્હોંને ઈન નેઅમતોં પર અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરનેકે બજાએ બની ઈસ્રાઈલકી તરહ નાક ભવેં ચઢા કર યહ કહના શુરૂઅ કર દિયા કે યહ ભી કોઈ ઝિંદગી હે કે ઈન્સાન સફરકે ઈરાદેસે ઘરસે નિકલે તો યહ ભી મા'લૂમ ન હો કે હાલાતે સફરમેં યા અપને ઘરમેં, વહ ભી ક્યા ખૂશનસીબ ઈન્સાન હે જો હિમ્મતે મર્દાનાકે સાથ સફરકી હમા કિસ્મકી તકલીફ ઉઠાતે, પાની ઔર ખુર્દો નોશકે લિએ મજબુરિયાં સહતે ઔર અસ્બાબે રાહતો આરામકે મુહય્યા ન

હોનેકી વજહસે લઝ્ઝતે સફરકા ઝાઈકા ચખતે હેં, એ કાશ હમારા સફર ભી ઐસા હો જાએ કે હમ યહ મહસૂસ કર સકે, કે વતનસે કિસી દૂરદરાઝ જગહકા સફર કરને નિકલે હેં ઔર હમ દૂસ્રી મંઝિલકી તકાલીફ સહતે હૂએ સફર ઔર હઝરમેં ઈમ્તિયાઝ કર સકેં.

બદબખ્ત ઔર નાસિપાસ ગુઝાર ઈન્સાનોંકી યહ નાશુક્રી થી જિસ્કી તમન્નાઓં ઔર આરઝૂઓંમેં મુઝતરીબ(બેચેન) હો કર ખુદાકે અઝાબકો દા'વત દે રહે થે ઔર ઉસ્કે અંજામે બદસે ગાફિલ હો ચુકે થે.

સબાને જબ ઈસ તરહ કુફ્રાને નેઅમત(નેઅમતકી નાશુક્રી)કી તકમીલ કર દી તો અબ અલ્લાહ તઆલાને ભી ઉન્કો દૂસ્રી સઝા યહ દી કે યમનસે શામ તક ઉન્કી તમામ ઉન આબાદિયોંકો વિરાન કર દિયા જો નઝદીક નઝદીક મુસલ્સલ છોટે છોટે કસ્બોં, ગાંવ, કારવાં સરાઓં ઔર તિજારતી મંડિયોંકી સૂરતમેં આબાદ ઔર ઉન્કે રાહતો આરામકી કફીલ થી ઔર સફરકી હર કિસ્મકી સઉબતોંસે ઉન્કો મહફૂઝ રખતી થી ઔર ઈસ તરહ ઉસ પૂરે ઈલાકેમેં ખાક ઉળને લગી ઔર યમનસે શામ તક નૌઆબાદિયોંકા યહ સિલ્સિલા વિરાનિયોંમેં તબ્દીલ હો કર રહ ગયા.

ચુનાંચે કુર્આને અઝીઝકી યહ આયત ઉસી હકીકતકા એલાન કરતી હે:

તર્જમા: "હમને ઉન્કે મુલ્ક ઔર બર્કતવાલી આબાદિયોં (શામ)કે દરમિયાન બહુતસી ખુલી આબાદિયાં કાઈમ કર દી થી ઔર ઉન્મેં સફરકી મંઝિલે (કારવાં સરાએં) મુકર્રર કી થી ઔર કહ દિયા થા ચલો ઉન આબાદિયોંકે દરમિયાન બેખૌફો ખતર મગર ઉન્હોંને કહા એ હમારે પરવરદિગાર હમારે સફરોં, મંઝિલોંકે દરમિયાન દૂરી કર દે ઔર યહ કહ કર ઉન્હોંને ખૂદ અપની જાનોં પર ઝુલ્મ કિયા બસ હમને ઉન્કો કહાની બના દિયા ઔર ઉન્કો પારા પારા કર દિયા બિલાશુબા ઈસ વાકિએમેં ઈબ્રતકી નિશાનિયાં હે સાબિર ઔર શુક્રગુઝાર બંદોકે લિએ." [સબા/૧૮-૧૯]

મુઅર્રિખીન કહતે હેં કે સબાકે મુકાબલેમેં અર્સએ દરાઝસે રૂમિયોંકી યહ ખ્વાહિશ થી કે કિસી તરહ વહ ભી હિંદુસ્તાન ઔર આફ્રિકાકે સાથ અરબોંકી તરહ બરાહે રાસ્ત તિજારત કરકે બેશ બહા ફાઈદા હાસિલ કરે મગર અરબ કિસી તરહ ઉન્કો ઈસ્કા મૌકા નહીં દેતે થે ઔર ઈન તિજારતી સવાહિલ પર કાબિઝ થે લેકિન પહલી સદી કબ્લે મસીહમેં રૂમિયોંને યકે બા'દ દિગરે

મિસર ઔર શામ પર કબ્ઝા કર લિયા ઔર અબ ઉન્કો મૌકા મિલા કે વહ અપને મન્સૂબેકો પૂરા કરે લેકિન તિજારતી મરાકિઝકે લિએ જો શાહરાહે ઈમામે મુબીન અરબોંને બના રખ્ખી થી વહ ખુશ્કીકી રાહ થી ઔર ગુઝરનેવાલોંકે લિએ અરબોંસે વાસ્તા પળના લાઝિમી થા ઔર રૂમી ઈન પહાળી રાહોંકો ઉબૂર કરનેમેં વૈસે ભી દિક્કત મહસૂસ કરતે થે ઈસ લિએ ઉન્હોંને અરબોંકે ખૌફસે મહફૂઝ રહનેકે લિએ યહ કિયા કે હિંદુસ્તાન ઔર અફ્રીકાકી તિજારતકે ઝમીની રાસ્તેકો સમંદરી રાસ્તોંમેં તબ્દીલ કર દિયા ઔર બહરે અહમરમેં કશ્તિયોંકે ઝરીએ તમામ માલ મિસ્ર ઔર શામકી બંદરગાહ પર ઉતારને લગે નતીજા યહ નિકલા કે ઈસ જદીદ તરીક તિજારતમેં યમનસે શામ તક સબાકી તમામ નૌઆબાદિયોંકો બર્બાદ કર દિયા ઔર વહાં ચંદ દિનોંમેં હી ખાક ઉળને લગી ઔર સબાકા યહ ખાનદાન તિત્તર બિત્તર હો ગયા, કિસીને શામકી રાહ લી તો કિસીને અમ્માનકી ઔર કિસીને ઈરાકકા રૂખ કિયા તો કિસીને હિજાઝકા ઔર કોઈ નજદ પહુંચા તો કિસીને બહરૈનકી રાહ ઈખ્તિયાર કી ઔર અહલે સબાકી હુકૂમતકા સિરાઝા ઈસ તરહ બિખર ગયા કે વહ હકીકતન એક કહાની બન કર રહ ગએ ઔર مزقنهم كل ممزق ઔર فجعلنهم احاديث કા સહીહ નકશા આંખોકે સામને આ ગયા ગોયા.

દેખો મુજે જો દીદએ ઈબ્રત નિગાહ હો
મેરી સુનો જો ગોશે નસીહત નોશ હે

સૈલે અરિમકી વુસ્અતઃ

યહ બાત ભી કાબિલે વઝાહત હે કે 'સૈલે અરિમ'કા યહ સાનિહા ઔર હાદષા સારે યમન પર પેશ નહીં આયા બલ્કે યમનકે દારૂલ્હુકૂમત મારિબ ઔર ઉસ્કે એ'તિરાફમેં સેકળોં મીલ તક ઉન્કા તબાહીખેઝ અષર પળા ઔર ઉસ વક્ત સિર્ફ વહી કબાઈલ તર્કે વતન પર મજબૂર હૂએ જો ઈન મુકામાત પર આબાદ થે અલબત્તા જબ દૂસરા અઝાબ આયા તો પૂરા યમન મુતા'ષ્પિર હુવા ઔર સબાકે બાકી કબાઈલ ભી મુન્તશીર હો ગએ ઔર સબાકી હુકૂમતકા ખાતમા હો ગયા.

સબાકી મઝહબી હાલત :

કુર્આને હકીમને સૂરએ સબાકી મઝહબી હાલત પર જો રોશ્ની ડાલી હે ઉસ્સે યહ મા'લૂમ હોતા હે કે સબાકે તબ્કએ ઉલાકા મઝહબ આફતાબ પરસ્તી

(સિતારા પરસ્તી) રહા હે યા સચ્ચી યહૂદિયત (દીને મુસવી) જબકે તબ્કએ સાનિયામેં સનમ પરસ્તી કૌમી મઝહબ રહા, ઈસાઈયત, યહૂદિયત કભી કભી ઉન્મેં નઝર આ જાતી હે.

ચંદ તફસીરી નિકાત :

૧. મારિબ ઔર યમનકા યહ ઈલાકા જિસ્કી તફસીલ ઉપર ગુઝર ચુકી હે દુન્યામેં ફિરદૌસ નઝીર બન ગયા થા ઔર ઉન્કે મુલ્કકી યહ સૂરતે હાલ અલ્લાહ તઆલાકે ખુસૂસી કરમકી રહીને મિન્નત (એહસાનમંદ) થી ઈસી લિએ કુર્આને અઝીઝને ઉસ્કો અલ્લાહકી નિશાની કહા હે.

તર્જમાઃ "બિલાશુબા અહલે સબાકે લિએ ઉન્કે વતનમેં કુદરતે ઈલાહીકી અજીબો ગરીબ નિશાની થી દો બાગોંકા સિલ્સિલા દાહને ઔર બાએં."

૨. તર્જમાઃ "શહર હે પાક ઔર પરવરદિગાર હે બખ્નેવાલા" ઔર ઉસ્કે બા'દ હે : તર્જમા : "પસ ઉન્હોંને અલ્લાહસે રૂગર્દાની કી" ઉન દોનોં જુમ્લોંસે યહ મા'લૂમ હોતા હે કે સબા પહલે મુસલમાન થે મગર આહિસ્તા આહિસ્તા ઉન્હોંને કુફ્ર ઈખ્તિયાર કિયા જૈસા કે ઈસ આયતસે ભી ઝાહિર હોતા હે "યહ બદલા હમને ઉન્કો દિયા" [૩૪/૧૭]

હઝરત સુલૈમાન અલય્હિસ્સલામકે કિસ્સેમેં યહ બયાન કિયા જા ચુકા હે કે સબાને ૯૫૦ કબ્લે મસીહમેં ઈસ્લામ કબૂલ કિયા. સદિયોં તક ઉન્હોંને ઈસ અમાનતકો સિનેસે લગાએ રખ્ખા લેકિન ગુઝિશ્તા કૌમોંકી તરહ ઉન્હોંને રૂગર્દાની શુરૂઅ કી તબ અલ્લાહકે પૈગમ્બરોંને ખૂદ આ કર યા અપની નાઈબીનકે ઝરીએ ઉન્કો હિદાયતકી તરફ બુલાયા મગર ઉન્હોંને ભી બની ઈસ્રાઈલકી તરહ અલ્લાહકી નેઅમતોંકો ઠુકરાયા તબ હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામસે એક સદી પહલે અલ્લાહકી જાનિબસે સૈલે અરિમકી તબાહીકા અઝાબ આયા ઔર ઉસ્મેં સબાકે ખાનદાનકો પારા પારા કર દિયા.

નતાઈજો ઈબ્રતેં :

અલ્લાહ તઆલાને કુર્આને અઝીઝમેં મૌઈઝતો નસીહતકે ચાર તરીકે બયાન ફર્માએ હેં :

૧. "તઝકીર બિઆલાઈલ્લાહ"યાની અલ્લાહ તઆલાને અપને બંદો પર જિન નેઅમતોંકી અર્ઝાની ફર્માઈ હે ઉન્કો યાદ કરકે અલ્લાહકે અહકામ પૈરવીકી જાનિબ મુતવજ્જેહ કરના સૂરએ અઅરાફમેં ઈર્શાદ હે :

તર્જમા : "પસ અલ્લાહકી નેઅમતોંકો યાદ કરો તાકે તુમ ફલાહ પાઓ."
[૭/ ૬૯]

તર્જમાઃ "પસ અલ્લાહકી નેઅમતોંકો યાદ કરો ઔર ઝમીનમેં ફસાદ કરતે મત ફિરો." [૭/૭૪]

૨. "તઝકીર બિઅય્યામિલ્લાહ" યા'ની ઈન ગુઝિશ્તા કૌમોંકે હાલાત બયાન કરકે નસીહતોં ઈબ્રત દિલાના જિન્હોંને અલ્લાહ તઆલાકી ઈતાઅતો ઈન્કિયાદકી વજહસે કામરાની ઔર દોનોં જહાનમેં કામ્યાબી હાસિલ કી ઔર યા સર્કશી વ તુગ્યાનકી ઈન્તિહા તક પહુંચ કર હલાકતો તબાહી મોલ લી ઔર અઝાબે ઈલાહીકી લાઝિમ કરાર પાએ યા બઅલ્ફાઝે દીગર કૌમોંકે ઉરૂજો ઝવાલકો પેશ કરકે સામાને ઈબ્રત મુહય્યા કરના. સૂરએ ઈબ્રાહીમમેં હે :

તર્જમા : "ઔર એ પૈગમ્બર ઉન્કો નસીહત કીજિએ કૌમોંકે ઉરૂજો ઝવાલકી તારીખ યાદ દિલા કર." [૧૪/૫]

૩. "તઝકીર બિઆયાતિલ્લાહ" યા'ની કુદરતકી નિશાનિયોંકી જાનિબ તવજ્જુહ દિલા કર ખાલિકે કાઈનાતકી હસ્તી ઔર ઉસ્કી વહદતકા એ'તિરાફ કરાના ઔર તસ્દીકે હકકે લિએ અપની નિશાનિયોં (મો'જિઝાતે આયાતે કુર્આની)કે ઝરીએ ચશ્મે બસીરતવા કરના. સૂરએ યૂસુફમેં ઈર્શાદ હે :

તર્જમાઃ "ઔર ઝમીન ઔર આસ્માનમેં અલ્લાહકે બહુતસે નિશાનાત હે કે જિન પર વહ બેતવજ્જુહીકે સાથ ગુઝર જાતે હે ઔર પર્વાહ ભી નહીં કરતે." [૧૨/૧૦૫]

૪. "તઝકીર બિમા બાઅદલ્મૌત" યા'ની બરઝખ ઔર કિયામતકે હાલાત સુના કર ઈબ્રત દિલાના સૂરએ કાફમેં હે :

તર્જમા : "પસ કુર્આનકે ઝરીએ નસીહત કરો ઉસ શખ્સકો જો અલ્લાહકી વઈદ યા'ની મૌતકે બા'દકે અઝાબસે ડરતા હે." [૫૦/૪૫]

પસ કૌમે સબાકા યહ વાકિઆ "તઝકીર બિઅય્યામિલ્લાહ"સે તા'લ્લુક રખતા હે ઔર હમકો યહ ઈબ્રત દિલાતા હે કે જબ કોઈ કૌમ ઐશો રાહત ઔર પુર્વતો તાકતકે ઘમંડમેં આ કર નાફર્માની ઔર સર્કશી પર આમાદા હો જાતી હે તો અવ્વલ અલ્લાહ તઆલા ઉસ્કો મોહલત દેતા ઔર ઉસ્કો રાહે રાસ્ત પર લાનેકે લિએ અપની હુજ્જતકો આખરી હદ તક પુરા કરતા હે પસ અગર વહ ઈસ પર ભી કબૂલે હકકી દુશ્મન રહતી ઔર બગાવતો શર્કસીકે ઉસ આ'લા

મેઅયાર પર પહુંચ જાતી હે કે ઉસ્કો અલ્લાહકી નેઅમતે ઔર અતાકર્દા રાહતેં ભી નાગવાર ગુઝરને લગતી હે ઔર વહ ઉન્કો ઠુકરાને લગતી હે તો ફિર કાનૂને ગિરફ્ત અપના ફોલાદી પંજા આગે બળ્હાતા ઔર ઐસી બદબખ્ત કૌમકો પારા પારા કર દેતા ઔર હલાકતો બર્બાદીકે ચર્ખ પર ઉતાર દેતા હે ઔર ઉન્કા સારા કર્રો ફર (ઠાટ બાટ) દુન્યાકે સામને સિર્ફ એક કહાની બન કર રહ જાતા હે.

قل سيروا في الارض فانظروا كيف كان عاقبة المجرمين

તર્જમા: "તૂ કહ દે ફિરો મુલ્કમેં તો દેખો કૈસા હુવા અંજામકાર ગુનાહગારોંકા." [૨૭/ ૬૯]

અસ્હાબુલઉખ્દુદ (યા) કૌમે તુબ્બઅ

ઉખ્દુદ ? :

ખદ યા "ઉખ્દુદ"કે મા'ના ઘળે, ખાઈ ઔર ખંદકકે હેં. યહ મુફ્રદ હે ઔર ઉસ્કી જમા "અખાદીદ" આતી હે. ચૂંકે ઝેરે બયાન વાકિએમેં કાફિર બાદશાહ ઔર ઉસ્કે ઉમરા વ હુકૂમતકે બળે લોગને ખંદકે ઔર ઘળે ખુદવા કર ઔર ઉન્કે અંદર આગ દહકા કર ઈસાઈ મો'મીનોંકો ઉન્મેં ડાલ કર ઝિંદા જલા દિયા થા ઈસ નિસ્બતસે ઈન કાફિરોંકો "અસ્હાબુલઉખ્દુદ" કહા જાતા હે.

કુર્આને અઝીઝ ઔર અસ્હાબે ઉખ્દુદ :

સૂરએ બુરૂજમેં "અસ્હાબે ઉખ્દુદ"કા વાકિઆ મોઅજિઝાના ઉસ્લુબે બયાનકે સાથ ઈસ તરહ મઝકૂર હે.

તર્જમા : "શુરૂ અલ્લાહકે નામસે જો બેહદ મહેરબાન નિહાયત રહમવાલા હે, કસમ હે આસ્માનકી જિસ્મેં બુરૂજ હે ઔર ઉસ દિનકી જિસ્કા વા'દા હે ઔર ઉસ દિનકી જો હાઝિર હોતા હે ઔર ઉસ દિનકી જિસ્કે પાસ હાઝિર હોતે હેં. મારે ગએ ખાઈયાં ખોદનેવાલે, આગ હે બહુત ઈંધનવાલી. જબ વહ ઉસ પર બેઠે ઔર જો કુછ વહ કરતે થે મુસલમાનોંકે સાથ અપની આંખોંસે દેખતે થે ઔર ઉન્સે બદલા નહીં લેતે થે મગર સિર્ફ ઈસ બાતકા કે વહ યકીન લાએ અલ્લાહ પર જો ઝબરદસ્ત હે તા'રિફોંકા મુસ્તહિક હે જિસ્કા રાઝ હે આસ્માનોંમેં ઔર ઝમીનમેં ઔર અલ્લાહકે સામને હે હર ચીઝ બેશક જો ઈમાનસે

બિચલાએ ઈમાનવાલે મર્દો ઔર ઔરતોંકો ફિર તૌબા ન કરે તો ઉન્કે લિએ અઝાબ હે દોઝખકા ઔર ઉન્કે લિએ અઝાબ હે આગમેં જલનેકા, બેશક જો લોગ યકીન લાએ (અલ્લાહ પર) ઔર ઉન્હોંને ભલાઈયાં કી ઉન્કે લિએ જન્નતેં હૈં જિન્કે નીચે બહતી હે નહરેં યહ હે બહુત બળી કામરાની." [૮૫/૧-૧૧]

વાકિએકી તફસીલાત :

(મુફસ્સિરીનને ઈન આયાતકી તફસીરમેં મુતઅદદ વાકિઆત નકલ કિએ હૈં. હઝરત મૌલાના હિફ્ઝુર્રહમાન સીહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને ઉન તમામ રિવાયાત પર મુફસ્સલ બહષ કી એ ઔર ઈસ નતીજે પર પહુંચે હૈં કે મશ્હૂર તાબઈ મુકાતિલકી ઈબારતકે મુતાબિક કુર્આને અઝીઝમેં જિસ વાકિએકા ઝિક્ર કિયા ગયા હે વહ નજરાન ઔર ઝૂનવાસસે તા'લ્લુક રખતા હે ઔર અહલે તહકીકકા રુહજાન ભી ઉસી જાનિબ હે.) યહ વાકિઆ સાહબે સીરત મુહમ્મદ ઈબ્ને ઈસ્હાકને બસિલ્સિલએ સનદ મુહમ્મદ ઈબ્ને કઅબ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે નકલ કિયા હે વહ ફર્માતે હૈં કે શામ ઔર હિજાઝકે દરમિયાન જો બસ્તી નજરાનકે નામસે મશ્હૂર હે ઉસ્મેં બાશિંદે બૂતપરસ્ત ઔર મુશ્રિક થે ઔર ઉન્કે કરીબકી આબાદીમેં એક સાહિર (જાદૂગર) રહતા ઔર વહ નજરાનકે લળકોંકો સિહર (જાદૂ) કી તા'લીમ દિયા કરતા થા, કુછ અર્સા બા'દ નજરાન ઔર સાહિર કી બસ્તીકે દરમિયાન એક રાહિબ આ કર ખૈમાઝન હુવા. વહબ ઈબ્ને મુનબ્બા કહતે હૈં કે ઉસ્કા નામ મૈમૂન થા. નજરાનકે જો લળકે સાહિરસે સિહરકી તા'લીમ હાસિલ કરતે થે ઉન્મેં એક લળકા અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને તામિર ભી થા, એક રોઝ અબ્દુલ્લાહ રાહિબકે ખૈમેમેં ચલા ગયા. રાહિબ નમાઝમેં મશ્ગૂલ થા, અબ્દુલ્લાહકો રાહિબકી નમાઝ ઔર તરીકે ઈબાદત બહુત પસંદ આયા ઔર ઉસ્કે પાસ આને જાને લગા ઔર ઉસ્સે ઉસ્કે દીનકો સિખના શુરૂઅ કર દિયા ઔર ઈમાન લે આયા ઔર રાહિબસે સચ્ચી મસીહિય્યતકી તા'લીમ હાસિલ કરકે આહિસ્તા આહિસ્તા આલિમે દીન બન ગયા. અબ ઉસ્ને રાહિબસે યહ ઈસ્રાર કિયા કે મુજકો ઈસ્મે આઝમકે મુતઅલ્લિક કુછ બતાઈએ. મગર રાહિબ યહ કહ કર ટાલતા રહા કે બિરાદરઝાદે મુજે યહ ખૌફ હે કે તૂ ઉસ્કો બર્દાશ્ત ન કર સકેગા ક્યૂંકે મૈં તુજકો કમઝોર પાતા હૂં, લળકા ખામોશ હો ગયા. યહાં તો યહ સિલ્સિલા જારી થા ઔર ઉધર અબ્દુલ્લાહકા બાપ તામિર યહ સમઝતા રહા કે મેરા લળકા સાહિરસે સિહર સિખ રહા હે. કુછ દિન

ખામોશ રહ કર લળકેસે સબ્ર ન હો સકા ઔર ઉસ્ને યકીન કર લિયા કે રાહિબ બુખ્લ કર રહા હે ઔર બતાના નહીં ચાહતા, યહ સોચ કર ઉસ્ને તીરોંકા તરકશ લિયા ઔર હર એક તીર પર ખુદાકા એક એક નામ લિખ્ખા ઔર ફિર આગ રોશન કી ઔર એક એક તીરકો ઉસ્ને ઉસ્મેં ડાલના શુરૂઅ કિયા, તીર આહિસ્તા આહિસ્તા આગકી નઝર હોતે રહે ઔર જલતે રહે મગર એક તીર જબ આગમેં પહુંચા તો ફૌરન ઉછલ કર દૂર જા ગિરા લળકા સમઝ ગયા કે ઉસ તીર પર ઈસ્મે ઝાત કુંદા હે ઔર યહી ઈસ્મે આઝમ હે ઔર ઉસ્કે બા'દ રાહિબકો સારા કિસ્સા કહ સુનાયા. રાહિબને સુના તો અબ્દુલ્લાહસે નસીહત કી કે ઉસ્કો હિફાઝતકે સાથ અપને પાસ રખના.

અબ્દુલ્લાહને ઉસ નામે ઈસ્મે આઝમકો દીને હકકી તબ્લીગકા ઝરીઆ બના લિયા વહ જિસ કિસીકો મરીઝ પાતા તો ઉસ્સે યહ કહતા કે અગર તૂ ખુદાએ વાહિદ પર ઈમાન લે આએ ઔર મો'મીન બન જાએ તો મેં તેરે લિએ અલ્લાહ તઆલાસે દુઆ કરૂં કે વહ તુઝકો તંદુરસ્ત કર દે ઔર જબ વહ શખ્સ સચ્ચે દિલસે ઈમાન લે આતા તો યહ દુઆ કરતા ઔર મરીઝ અછ્છા હો જાતા, શુદા શુદા યહ બાત નજરાનકે બાદશાહ તક પહુંચી ઉસ્ને લળકેકો બુલાયા ઔર કહા કે તુને મેરી મમ્લકતમેં ફસાદ મચાયા ઔર મેરે બાપ દાદાકે દીનકી મુખાલિફત શુરૂઅ કર દી ઈસ લિએ અબ તેરી સઝા યહ હે કે તુઝકો કત્લ કર દિયા જાએ.

લળકા કહને લગા બાદશાહ ! મેરા કત્લ તેરી કુદરતસે બાહિર હે, બાદશાહને ગઝબનાક હો કર હુકમ દિયા કે ઉસ્કો પહાળકી ચોટીસે ગિરા દો. સરકારી આદમિયોંને ઉસ્કો પહાળકી ચોટીસે ગિરા દિયા મગર કુદરતે ઈલાહીને સહી સાલિમ રખ્ખા ઔર વહ બાદશાહકે પાસ વાપસ આ ગયા ! અબ બાદશાહને હુક્મ દિયા કે ઉસ્કો દરિયામેં લે જા કર ગર્ક કર દો, લેકિન વહ દરિયામેં ફેંક દીએ જાનેકે બાવજૂદ ગર્ક ન હુવા ઔર ઉસ્કો મુત્લક કોઈ ગઝંદ (દુખ) ન પહુંચા તબ લળકેને બાદશાહસે કહા કે અગર તૂ વાકઈ મુઝકો કત્લ કર દેના ચાહતા હે તો ઉસ્કી સિર્ફ એક હી સૂરત હે ઔર વહ યહ કે ખુદાએ વાહિદકા નામ લે કર મુઝ પર હમ્લા કરો, તો મેં મારા જા સકતા હૂં. બાદશાહને ખુદાએ વાહિદકા નામ લે કર લળકે પર હમ્લા કિયા તો લળકા જાંબહક હો ગયા મગર સાથ હી અઝાબે ઈલાહીને બાદશાહકો ભી ઉસી જગહ હલાક કર

દિયા.

અહલે શહરને જબ લળકે ઔર બાદશાહકે દરમિયાન જંગકા યહ નઝારા દેખા તો વહ સબ સિદકે દિલસે ખુદાએ વાહિદ પર ઈમાન લે આએ ઔર મુશર્રફ બાઈસ્લામ હો ગએ ઔર ઉન્હોંને સચ્ચાઈકે સાથ હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામ ઔર ઈન્જીલકે અહકામકી પૈરવીકો અપના દીન બના લિયા ચુનાંચે નજરાનમેં નસ્રાનિયતકે હકીકી ઔર સચ્ચે દીનકી બુન્યાદ ઉસી વાકિએસે પળી.

નજરાનમેં ઈસાઈયતકી તર્વીજ ઔર લળકે ઔર રાહિબકે વાકિએકા તઝકરા યહૂદુલ્મઝહબ શાહે યમન ઝુનવાસ તક ભી પહુંચા ઉસ્ને સુના તો સખ્ત ગુસ્સેમેં આ ગયા ઔર લશ્કરે જર્રાર લે કર નજરાન પહુંચા ઔર તમામ શહરમેં મુનાદી કરા દી કે કોઈ શખ્સ ઈસાઈયત પર કાઈમ નહીં રહ સકતા યા તો વહ યહૂદિયત કબૂલ કરે વર્ના મરનેકે લિએ તય્યાર હો જાએ. અહલે નજરાનકે કલ્બમેં ઈસાઈયત ઉસ દર્જે ઘર કર ચુકી થી કે ઉન્હોંને મર જાના કબૂલ કિયા મગર ઈસાઈયતસે મુંહ ન મોળા. ઝુનવાસને યહ દેખા તો ગૈઝો ગઝબમેં આ ગયા ઔર હુક્મ દિયા કે શહરકી ગલિયોં ઔર શાહરાહોંમેં ખંદકે ઔર ખાઈયાં ખોદી જાએ ઔર ઉન્મેં આગ દહકાઈ જાએ, જબ લશ્કરિયોંને તા'મીલ કર દી તો ઉસ્ને શહરિયોંકો જમા કરકે હુક્મ દિયા કે જો શખ્સ યહૂદિયત કબૂલ કરનેસે ઈન્કાર કરતા જાએ મર્દ હો યા ઔરત યા બચ્ચા ઉસ્કો ઝિંદા આગમેં ડાલ દો. ચુનાંચે ઈસ હુક્મકે મુતાબિક બીસ હઝારકે કરીબ મઝલૂમ ઈન્સાનોંકો જામેશહાદત પીના પળા. યહી વહ વાકિઆ હે જિસ્કા ઝિક્ર અલ્લાહ તઆલાને સૂરએ બુરૂજમેં કિયા હે.

તર્જમા : "મારે ગએ ખાઈયાં ખોદનેવાલે. આગ હે બહુત ઈંધનવાલી"

કૌમે તુબ્બઅ

'તુબ્બઅ' 'અસલન' હબ્શી લફ્ઝ હે યા સામીઉલ્અસલ હે ? ઉસ્કે મુતઅલ્લિક અરબ મુઅર્રિખીનકી રાઈ યહ હે કે યહ અરબી (સામી) લફ્ઝ હે ઔર તુબ્બઅસે બમા'ના મત્બૂઅ (સરદાર) બના લિયા ગયા હે ઔર જદીદ અહલે તહકીક યહ કહતે હૈં કે યહ લફ્ઝ હબ્શીઉલ્અસલ હે બમા'ના કાહિરો ગાલિબ આતા હે યા'ની અરબીમેં 'સુલ્તાન' ઔર હબ્શી ઝુબાનમેં તુબ્બઅ

એક જૈસે મા'ના હે.

ગુઝિશ્તા સફહાત બયાનકર્દા વાકિએકો નકલ કરનેકે બા'દ ઈબ્ને ઈસ્હાક કહતે હૈં કે ઝુનવાસ યમનકા મશ્હૂર બાદશાહ હે ઉસ્કા અસલ નામ ઝુર્આ થા. મગર બાદશાહ બનનેકે બા'દ યૂસુફ ઝુનવાસકે નામસે શોહરત પાઈ ઉસ્કે બાપકા નામ તબાન અસ્અદ થા ઔર અબૂકુરબ કુન્નિયત રખતા થા. યમનકે ઉન બાદશાહોંકા લકબ 'તુબ્બઅ' થા. ઈસ લિએ કુતૂબે તારીખમેં યહ ખાનદાન તબાઈઆ યમન કહલાતા હે. અબૂકરીબ વહ પહલા 'તુબ્બઅ' હે જિસ્ને બુતપરસ્તીકો છોળ કર યહૂદિયતકો કબૂલ કર લિયા થા, ઉસ્ને મદીના પર હમ્લા કરકે ઉસ પર કબ્ઝા કર લિયા થા મગર બની કુરૈઝાકે દો યહૂદી ઉલમાકી તલ્કીન પર સચ્ચે દીને મુસ્વીકો કબૂલ કરકે મદીનાસે વાપસ ચલા આયા ઔર ફિર મક્કા મુઅઝ્ઝમા પહુંચ કર કા'બા પર ગિલાફ ચળ્હાયા ઔર દોનોં યહૂદી ઉલમાકો યમન સાથ લે આયા ઉન્હોંને યમનમેં યહૂદિયતકી તબ્લીગ કી ઔર આહિસ્તા આહિસ્તા અહલે યમનને યહૂદિયત કબૂલ કર લી.

કુર્આને અઝીઝ ઔર કૌમે તુબ્બઅ :

કુર્આને અઝીઝને તુબ્બઅકા ઝિક્ર દો મુકામાત સૂરએ કાફ સૂરએ દુખાનમેં કિયા હે. સૂરએ દુખાનમેં મુખ્તસર તૌર પર ઉન્કી માદી કુવ્વતો તાકતકા ઝિક્ર કરકે યહ બતાયા ગયા હે કે જબ અલ્લાહકી નાફર્માની કરકે વહ હલાકતસે ન બચે તો કુરૈશ જો ઉન્કે મુકાબલેમેં કુછ ભી નહીં વહ સર્કશી કરકે કૈસે બચ સકતે હૈં ? સૂરએ કાફમેં મુજિરમ કૌમોંકી ફહરિશ્તમેં ઉન્કા ઝિક્ર કિયા ગયા હે.

તર્જમા : "યહ (કુરૈશ) બેહતર (કવીઓ તાકતવર) હે યા તુબ્બઅકી કૌમ ઔર જો ઉન્સે પહલે ગુઝર ગઈ હમને ઉન્કો ઈસ લિએ હલાક કર દિયા કે વહ મુજિરમ થે." [૪૪/૩૭]

તર્જમા : "ઈન (મુશ્રિકીને મક્કા)સે પહલે નૂહ અલય્હિસ્સલામકી કૌમને અસ્હાબુર્રસને, સમૂદ, 'આદ' 'ફિરઔન', ઈખ્વાને લૂત ઔર અસ્હાબુલઅય્કહ ઔર કૌમે તુબ્બઅને (અલ્લાહકે પૈગમ્બરોંકો) ઝુટલાયા હે." [૫૦/૧૨–૧૪]

ઈબ્ને ઈસ્હાકકે બયાનકે મુતઅલ્લિક યમનકે યહૂદી બાદશાહોંકા લકબ તુબ્બઅ વાઝેહ હોતા હે. ઈસ તરહ બાદશાહ ઝુનવાસકા લકબ જિસ્કા ઝિક્ર "અસ્હાબુલઉખ્દૂદ"કે સિલ્સિલેમેં આ ચુકા હે. મુખ્તસરન 'અસ્હાબેઉખ્દૂદ'કા દૂસ્રા નામ કૌમે તુબ્બઅ હુવા જિસ્કા ઝિક્ર આયતે બાલામેં કિયા ગયા હે. વલ્લાહુ

અઅ્લમ્.

બસાઈરો ઈબરતેં :

૧. જબ ઈન્સાન ઈન્ફિરાદી ઔર ઈજતમાઈ ઝિંદગીમેં અલ્લાહકે ખૌફસે બેપર્વા હો જાતા હે ઔર ઉસ્કો દૌલતો હુકૂમતકા નશા કિબ્રો ગુરૂરકી ઉસ બુલંદી પર પહુંચા દેતા હે જિસ પર ચળ્હ કર ઉસ્કી નિગાહમેં તમામ મખ્લૂક હેચ ઔર હકીર નઝર આને લગતી હે તો અખ્લાકે હસના ઔર જઝબાતે આલિયા ઉસ્સે કિનારાશ હો જાતે હો ઔર વહ અપની ઝાત ઔર ઝાતી અગ્રાઝકે અલાવા ઔર કુછ નહીં દેખતા. તબ યકાયક ગૈરતે હક કો હર્કત હોતી હે ઔર વહ ઉસ્કો ઈસ તરહ બુલંદીસે પટખ દેતી હે કે પસ્તી વ ઝિલ્લતકે તારીક ગારકે અલાવા ઉસ્કે લિએ ઔર કોઈ જગહ બાકી નહીં રહતી ઔર "મેં તુમ્હારા સબસે બળા મા'બૂદ હૂં" કહનેવાલા રબ્બે હકીકીકી ઐસી સખ્ત ગિરફ્તમેં આ જાતા હે કે ફિર કાઈનાતકી ભરપૂર તાકત ઉસ્કે કામ આતી હે ન આલમે હસ્તો બૂદકી હશ્મત ઔર ઉસ્કો સરનિગૂં હો કર યહ ઈકરાર કરના પળતા હે કે તર્જમા : "તહકીક પકળના પરવરદિગાર તેરેકા અલબત્તા સખ્ત હે." [૮૫/૧૨]

૨. ઈન્સાન ઈન્સાનિયતકે ઈમ્તિયાઝાતો ખસાઈસસે બનતા હે વર્ના હૈવાનસે ભી બદતર હે ઔર ઈન્સાનિયતકા તકાઝા યહ હે કે જબ ઈન્સાનકો હમાકિસ્મકી દૌલતો હશ્મત ઔર સામાન મયસ્સર હો ઔર સત્વતો તાકત ભી બેઅંદાઝા નસીબ હો તો ઉસ વક્ત ભી ખુદા ઔર ખૌફે ખુદાસે હર્ગીઝ બેગાના ન હો. ઝફર મર્હૂમને ક્યા ખૂબ કહા હે :

ઝફર આદમી ઉસ્કો ન જાનિયેગા વહ હો કૈસા હી સાહબે ફહમો ઝકા !
જિસે ઐશમેં યાદેખુદા ન રહી જિસે તૈશમેં ખૌફેખુદા ન રહા

તર્જમા : "ઔર એ કૌમે આદ વહ વક્ત યાદ કરો જબ તુમકો કૌમે નૂહકે બા'દ ઉન્કા જાનશીન બનાયા ઔર તુમકો મખ્લૂકમેં હર તરહકી ફરાખી અતા કી પસ અલ્લાહકી નેઅમતોંકો યાદ કરો." [૭/૬૯]

તર્જમા : "ઔર ઝમીનમેં ફસાદ કરતે ન ફિરો." [૭/૭૪]

તર્જમા : "ઔર હમને બેશુબા તુમકો ઝમીનમેં કુદરતો સત્વત અતા કી ઔર તુમ્હારે લિએ ઉન્મેં ઝિંદગીકે સામાન બખ્શે ફિર તુમમેં બહુત કમ શુક્રગુઝાર હે." [૭/૧૦]

૩. ઈન્સાન જબ અલ્લાહ તઆલા પર યકીને મોહકમ કર લેતા હે ઔર

હલાવતે ઈમાનીસે ફેઝયાબ હો જાતા હે તો ફિર કાઈનાતકી બળીસે બળી તાકત ઔર આલમકા હોલનાકસે હોલનાક ઝુલ્મ ભી ઉસ્કો હકો સદાકતસે મુતઝલ્ઝલ નહીં કર સકતા ઔર વહ કોહે ઈસ્તિકામત બન કર ઈષારો કુર્બાનીકા પૈકર ષાબિત હોતા હે ચુનાંચે 'અસ્હાબે ઉખ્દૂદ'કા વાકિઆ ઉસ્કી ઝિંદા શહાદત હે.

૪. "જઝા અઝ જિન્સે અમલ (અમલકા બદલા)" અલ્લાહ તઆલાકા કાનૂને નાતિક હે લેકિન યહ ઝરૂરી નહીં હે કે ઝાલિમો મુતકબ્બિરકો ઝુલ્મો કિબ્રકે આલમે વુજૂદમેં આતે હી ફૌરન સઝા મિલ જાએ ઈસ લિએ કે યહ તકાઝએ સિફતે રહમત યહાં સાત સાત કાનૂને ઈમ્હાલ (મોહલત દેનેકા કાનૂન) ભી કામ કર રહા હે. અલબત્તા જબ અચાનક ગિરફ્ત કર લી જાતી હે તો ફિર છુટકારા નામુમ્કિન હે.

અસ્હાબુલ્ફીલ

(ઈસ્વીસન - ૫૭૦)

હબ્શા ઔર નજ્જાશી :

અસરે હાઝિરમેં કુછ સાલ કબ્લ તક હબ્શાકો એબીસીનિયા કહા જાતા થા ઔર આજ કલ ઈથોપિયા કહા જાતા હે. અરબ હબ્શાકે બાદશાહકો નજ્જાશીકા લકબ દેતે રહે હૈં. અસ્સહમા ઈબ્ને અબ્જર મશ્હૂર નજ્જાશી થા જિસ્ને ખૂબકિસ્મતીસે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી બેઅષતકા ઝમાના પાયા ઔર ઈસ્લામકી દોલતસે મુશર્રફ હુવા, હબ્શાકા મઝહબ ઔર ઉન્કા તમદ્દુન શુરૂઅસે હી મિસ્ર (અરબ)કે મઝહબો તમદ્દુનસે મુતા'ષ્ષિર રહા હે લેકિન જબ મિસ્રમેં ઈસાઈયતકા ફરોગ હુવા તો હબ્શા ભી ઈસાઈયતકી તરફ રાગિબ હો ગયા.

નોટ :- ચંદ સાલ કબ્લ તક એબીસીનિયાકા હુકમરાન ઈસાઈ થા. યહ શખ્સી હુકૂમત થી ઉસ હુકમરાનકા દા'વા થા કે ઉસ્કે પાસ ઝમાનએ રિસાલતકે બહુતસે તબર્રૂકાત એક આહની સંદૂકમેં મહફૂઝ હે, જિન્કો વહ જંગે દોમમેં અપને મુલ્ક પર ઈતાલવી કબ્ઝેકે વક્ત અપને સાથ હવાઈ જહાઝમેં ઈન્તિહાઈ અઝીઝ ચીઝ સમઝ કર અપને સાથ લંડન લે ગયા થા. (મુરત્તિબ)

અબ્રહતુલ્અશ્રમ :

અબ્રહા શાહી ખાનદાનસે થા ઔર નકટા થા ઈસ લિએ અહલે અરબ ઉસ્કો અબ્રહતુલ્અશ્રમ કહતે હૈં. અરબીમેં 'અશ્રમ' નકટેકો કહતે હૈં. ઉસ્કી હુકૂમતકા આગાઝ ૫૨૫ ઈસ્વી યા ૫૪૩ ઈસ્વીસે હોતા હે. યહ ઈસાઈયતમેં બહુત પૂરજોશ થા ઉસ્ને બહુતસે ગિર્જા તા'મીર કરાએ. સબસે બળા ઔર મશ્હૂર કલીસા દારુલ્હુકૂમત સન્આમેં તા'મીર કરાયા જિસ્કો અરબ અલ્કલીસ કહતે હૈં જો યુનાની લફ્ઝ 'કલીસા'કા મુઅરબ હે યહ ગિર્જા ફન્ને તા'મીરકે એ'તિબારસે અદિમુન્નઝીર (જિસ્કી મિષાલ ન હો) થા. ઉસ્ને યહ તમન્ના ઝાહિર કી કે અહલે અરબ જો મક્કામેં હજ કરને જમા હોતે હૈં ઉન સબકા રૂખ ઈસ કલીસાકી તરફ મોળ દિયા જાએ ઔર યહી મુકામે હજ બન જાએ. અહલે અરબને યહ સુના તો સખ્ત બરહમ હૂએ.

અસ્હાબુલ્ફીલ :

તારીખે અરબ ઈસ્કી શાહીદ હે કે તમામ અહલે અરબ ખ્વાહ કિસી ભી ફિર્કે યા મઝહબસે તા'લ્લુક રખતે હો કા'બાકી બહુત ઝિયાદા અઝમત કરતે ઔર અપને અપને અકીદેકે મુતાબિક ઉસ્કા હજ કરના મુકદસ ફર્ઝ સમઝતે થે ઔર યહી વજહ થી કે ખાસ કા'બાકે અંદર અરબકે મુખ્તલિફ ફિર્કોકે બુત (૩૬૦)કી તા'દાદમેં નસબ થે.

બહરહાલ જબ સન્આમેં મુકીમ કિસી હિજાઝીને યહ સુના કે અબ્રહાને 'અલ્કલીસ'કો ઈસ નિય્યતસે બનાયા હે તો ઉસ્કો ગુસ્સા આયા ઔર ઉસ્ને રાતકો મૌકા પા કર ઉસ કલિસાકો નજિસ કર દિયા. અબ્રહાકો જબ સુબ્હકો યહ મા'લૂમ હુવા ઔર તહકીકકે બા'દ પતા ચલા કે યહ કામ કિસી હિજાઝીકા હે તો ગુસ્સેસે બેકાબૂ હો ગયા ઔર ગિર્જાકી બેહુર્મતી દેખ કર ગૈઝો ગઝબમેં પેચો તાબ ખાને લગા ઔર કસમ ખાઈ કે અબ કા'બા ઈબ્રાહીમીકો બર્બાદ કિએ બગૈર ચૈનસે ન બેઠૂંગા યહ ઈરાદા કરકે અબ્રહા લશ્કરે જર્રાર ઔર હાથિયોંકી એક તા'દાદ સાથ લે કર મક્કાકી જાનિબ રવાના હુવા. યહ ખબર તમામ કબાઈલે અરબમેં હવા પર સવાર હો કર પહુંચ ગઈ ઔર તમામ અરબને ઉસ્સે એક હૈજાન પૈદા હો ગયા. સબસે પહલે યમન હી કે એક અમીર ઝૂનસરને યમનસે નિકલ કર અરબકે મુખ્તલિફ કબાઈલકે પાસ કાસિદ ભેજે કે મેં અબ્રહાકા મુકાબલા કરના ચાહતા હૂં આપકો ચાહિએ કે ઈસ નેક મકસદમેં મેરા સાથ દેં. ચુનાંચે વહ આગે બળ્હ કર અબ્રહાકે મુકાબિલ આયા ઔર ઉસ્સે

જંગ કી, મગર શિકસ્ત ખા ગયા ઔર ઝૂનસર ગિરફતાર કર લિયા ગયા. ઉસ્કે બા'દ કુછ ઔર મુખાલિફતોંકા મુકાબલા કરતા હુવા વાદીએ મગમસ તક પહુંચનેમેં કામ્યાબ હો ગયા.

મગમસ પહુંચ કર અબ્રહાને એક હબ્શી ફૌજી અફસરકો જિસ્કા નામ અસ્વદ ઈબ્ને મકસૂદ થા, હુકમ દિયા કે વહ મક્કા જા કર છાપા મારે. અસ્વદ મક્કાકે કરીબ પહુંચા તો કુરૈશ ઔર દૂસરે કબાઈલકે ઊંટો ઔર ભેળ બકરિયોંકે રેવળકો જો કષીર તા'દાદમેં ચર રહે થે પકળ કર અપને લશ્કરમેં લે ગએ. ઉન્મેં અબ્દુલ્મુત્તલિબકે ભી દોસો ઊંટ શામિલ થે.

ઉસ ઝમાનેમેં અબ્દુલ્મુત્તલિબ કુરૈશકે સરદાર થે. યહ હાલ દેખ કર કુરૈશ 'કિનાના' હુઝૈલ ઔર દીગર કબાઈલને આપસમેં મશ્વરા કિયા કે અબ્રહાકા મુકાબલા કિસ તરહ કિયા જાએ ? મશ્વરેકે બા'દ યહ તે પાયા કે હમમેં તાકતે મુદાફઅત નહીં હે ઈસ લિએ હમકો મક્કા છોળ કર કરીબકી પહાળી પર ચલે જાના ચાહિએ, અભી યહ લોગ મક્કા હી મેં થે કે અબ્રહાકી જાનિબસે ખબાતા અલ્હુમૈરી પહુંચા ઔર દર્યાફ્ત કિયા કે મક્કાકા સરદાર કોન હે ? લોગોંને અબ્દુલ્મુત્તલિબ બિન હાશિમિકી જાનિબ ઈશારા કિયા. ખબાતાને કહા મેં અબ્રહાકી જાનિબસે આયા હૂં હમારે બાદશાહકા યહ હુકમ હે કે આપ તક યહ પૈગામ પહુંચા દૂં કે હમારા ઈરાદા આપ લોગોંકો નુકસાન પહુંચાનેકા નહીં હે ઔર ન હમ આપસે જંગ કરનેકે લિએ આએ હેં. હમ તો સિર્ફ ઈસ ઘર (બૈતુલ્લાહ)કો ઢાનેકે લિએ આએ હેં. પસ અગર તુમ્હારા ઈરાદા મુકાબલા ઔર મુદાફઅતકા હો તો તુમ જાનો ઔર અગર તુમ હમારે ઈસ ઈરાદેમેં હાઈલ ન હો તો હમારા બાદશાહ આપસે મુલાકાતકા ખ્વાહિશમંદ હે. અબ્દુલ્મુત્તલિબને જવાબ દિયા કે હમારા કત્અન ઈરાદા નહીં હે કે હમ તુમ્હારે બાદશાહસે જંગ કરેં ઔર ન હમમેં યહ તાકત હે. યહ અલ્લાહકા ઘર હે ઔર ઉસ્કે બર્ગુઝિદા નબી ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી યાદગાર, પસ અગર અલ્લાહ ઈસ્કી હિફાઝત કરના ચાહેગા તો વહ કર સકતા હે ઔર અગર ઉસ્કો ઈસ્કી હિફાઝત મકસૂદ નહીં હે તો હમ કુવ્વતે મુદાફઅતકે કાબિલ કત્અન નહીં હે.

ગર્ઝ ઈસ ગુફતગૂકે બા'દ અબ્દુલ્મુત્તલિબ અબ્રહાકે લશ્કરમેં પહુંચે ઔર એક દરબારીકી જાનિબસે સિફારિશોં તઆરૂફ પર ઉસ્કે સામને પેશ હૂએ. અબ્દુલ્મુત્તલિબ બહુત શાનદાર ઔર વજીહ શકીલ ઈન્સાન થે, અબ્રહાને દેખા

તો ઉન્કે સાથ ઈઝ્ઝતસે પેશ આયા ઔર અપને બરાબર ઉન્કો જગહ દી.

ગુફતગૂ શુરૂઅ હૂઈ તો ઉન્કી તલાકતે લિસાની (બાતોંકી રવાની) ઔર ખિતાબતસે અબ્રહા બહુત ઝિયાદા મુતા'ષ્ષિર હુવા, દોરાને ગુફતગૂ જબ મુઆમલા પર બાતચીત શુરૂઅ હૂઈ તો અબ્દુલ્મુત્તલિબને શિકાયત કી કે આપકે એક સરદારને મેરે ઊંટ ગિરફતાર કર લિએ હૈં લિહાઝા આપસે દરખ્વાસ્ત હે કે ઉન્કો મેરે હવાલે કર દીજિએ, અબ્રહાને યહ સુના તો કહા અબ્દુલ્મુત્તલિબ, મૈં તો તુમ્કો બહુત ફહીમો અકીલ સમઝતા થા લેકિન ઈસ સવાલ પર સખ્ત મુતઅજ્જિબ હૂં, તુમકો મા'લૂમ હે કે મૈં કા'બાકો ઢાનેકે લિએ આયા હૂં જો તુમ્હારી નિગાહમેં સબસે ઝિયાદા બાઅઝમત ઔર મુકદ્દસ હે લેકિન તુમને ઈસ્કે મુતઅલ્લિક એક જુમ્લા ભી નહીં કહા ઔર ઐસી છોટી ઔર હકીર બાતકા ઝિક્ર કર રહે હો ? અબ્દુલ્મુત્તલિબને જવાબ દિયા બાદશાહ યહ ઊંટ મેરી મિલ્કીયત હે ઈસ લિએ મૈંને ઉન્કે મુતઅલ્લિક દરખ્વાસ્ત પેશ-કી ઔર કા'બા મેરા ઘર નહીં ખુદાકા મુકદ્દસ ઘર હે. વહ ખૂદ ઉસ્કા મુહાફિઝ હે, મૈં કોન હૂં જો ઉસ્કે લિએ સિફારિશ કરૂં ? અબ્રહા કહને લગા ઉસ્કો મેરે હાથસે કોઈ નહીં બચા સકતા. અબ્દુલ્મુત્તલિબને જવાબ દિયા "આપ જાને ઔર રબ્બે બૈતુલ્લાહ જાને" યહાં પહુંચ કર સિલ્સિલએ ગુફતગૂ ખત્મ હો ગએ ઔર અબ્રહાને અપને લશ્કરિયોંકો હુક્મ દિયા કે અબ્દુલ્મુત્તલિબકે ઊંટ વાપસ કર દિએ જાએ.

ઈબ્ને ઈસ્હાક કહતે હૈં કે અબ્દુલ્મુત્તલિબકે હમરાહ બની બકરકા સરદાર યઅમર ઈબ્ને નફાષા ઔર બની હઝીલકા સરદાર ખુવેલદ ઈબ્ને વાષિલા ભી થે, રવાનગીસે કબ્લ ઉન્હોંને અબ્રહાકે સામને યહ પેશકશ કી કે અગર કા'બાકે ઈન્હિદામસે બાઝ આ જાએ તો હમ તિહામાકા એક તિહાઈ માલ આપકી ખિદમતમેં હાઝિર કર દેંગે મગર અબ્રહાને અપની તાકતકે નશેમેં ઈસ પેશકશકો ઠુકરા દિયા ઔર અપને ઈરાદે પર અળા રહા તબ યહ લોગ નાકામ વાપસ આ ગએ.

અબ્દુલ્મુત્તલિબને વાપસ આ કર કુરૈશ ઔર દૂસ્રે કબાઈલે અરબકો જમા કિયા ઔર ઉન્કો તમામ ગુફતગૂ સુના કર યહ મશ્વરા દિયા કે અબ હમ સબકો કરીબકી કિસી પહાળી પર પનાહ ગુઝીન હો જાના ચાહિએ તાકે ઈસ મંઝરકો અપની આંખસે ન દેખ સકે, જબ અહલે મક્કા પહાળ પર જાને લગે તો

અબ્દુલ્મુત્તલિબકી કયાદતમેં કા'બતુલ્લાહમેં હાઝિર હૂએ ઔર ઉસ્કી ઝંજીર પકળ કર દરગાહે ઈલાહીમેં યહ દુઆ કી :

"ખુદાયા હમ ઈસ બારેમેં ગમગીન નહીં હે કે જબ હમ અપની મતાઅકી હિફાઝત કર સકતે હૈં તો અપની મતાઅ (કા'બા)કી તુજકો ભી ઝરૂર હિફાઝત કરની હે ઔર તેરી તદબીર પર ન સલીબકી તાકત ગાલિબ આ સકતી હે ઔર ન અહલે સલીબકી કોઈ તદબીર. હાં અગર તૂહી યહ ચાહતા હે કે ઉન્કો અપને મુકદ્દસ ઘરકો ખરાબ કરને દે તો ફિર હમ કોન ? જો તેરા જી ચાહે સો કર."

ઉસ્કે બા'દ અબ્દુલ્મુત્તલિબ ઔર તમામ કુરૈશ મક્કાકો ખાલી કરકે કરીબકે પહાળોં પર ચલે ગએ ઔર ઘાટિયોંમેં પનાહ ગુઝીન હો કર હાલાતકા ઈન્તિઝાર કરને લગે.

અગલે દિન સુબ્હકો અબ્રહાને અપના લશ્કર મક્કાકી જાનિબ બળ્હાયા, અગલી કતારોંમેં હાથી થે ઔર ઉસ્કે પીછે લશ્કરે જર્રાર, અભી યહ લશ્કર મક્કા તક નહીં પહુંચા થા કે રાહમેં હી અચાનક પરિંદોકે ગોલકે ગોલ નમૂદાર હુએ ઔર લશકરકે સર પર ફિઝામેં છા ગએ, ઉન્કી ચોંચ ઔર ઉન્કે પંજોમેં સંગરેઝે થે, પરિંદોને ઉન સંગરેઝોંકો લશ્કર પર ફેંકના શુરૂ કિયા. જિસ શખ્સકે સંગરેઝે લગતે થે બદન ફોળ કર બાહર નિકલ આતે થે ઔર ફૌરન આ'ઝા ગલને શળને લગતે થે, નતીજા યહ નિકલા કે થોળી દેરમેં સારા લશ્કર ઝેરો ઝબર (ખત્મ) ન હો કર રહ ગયા.

મુહમ્મદ બિન ઈસ્હાક કહતે હૈં કે કુછ લોગ ઈસી હાલમેં લશ્કરસે ફરાર હો કર યમન ઔર હબ્શા પહુંચે ઔર ઉન્હોંને અબ્રહા ઔર ઉસ્કે લશ્કરકી તબાહીકા હાલ સુનાયા.

મશ્હૂર મુહદ્દીષ ઈબ્ને અબી હાતિમ બરિવાયત ઉબેદ ઈબ્ને અમ્ર નકલ કરતે હૈં કે જબ અબ્રહાકા લશ્કર મક્કાકી જાનિબ બળ્હા તો તેઝ હવા ચલી ઔર સમંદરકી જાનિબસે પરિંદોંકા જબરદસ્ત લશ્કર પરકે પર બાંધે હૂએ હે, ઉન્કે મુંહ ઔર ઉન્કે દોનોં પંજોમેં સંગરેઝે થે ઉન્હોંને અવ્વલ તો આવાઝ કી ઔર ફિર લશ્કર પર સંગરેઝે મારને લગે. સાથ હી તુંદો તેઝ હવા ચલને લગી જિસ્ને ઉસ સંગબારીકો લશ્કરકે લિએ મુસીબતે ઉઝમા બના દિયા. ચુનાંચે જિસ શખ્સ પર યહ સંગરેઝે ગિરે બદન ફોળ કર બાહર નિકલ આએ ઔર બદન ગળને ઔર સળને લગા ઔર ઈસ તરહ ઈન સંગરેઝોંને સારે લશ્કરકો

છલની કર ડાલા.

કહતે હૈં કે અબ્રહાને ફૌજકો હુકમ દિયા કે વહ મક્કાકી જાનિબ બઢે જબ વહ મક્કાકે કરીબ પહુંચે તો હાથિયોંકે કતારમેં સબસે પહલે ઉસ હાથીને આગે બઢનેસે ઈન્કાર કર દિયા જિસ પર અબ્રહા સવાર થા. ફીલબાન (હાથીવાલા) અગર્ચે ઉસ્કે આંકસ પર આંકસ લગા રહા ઔર ઝુબાની ડપટ રહા થા મગર વહ કિસી તરહ આગે બઢનેકા નામ નહીં લેતા થા લેકિન જબ ઉસ્કો યમનકી જાનિબ ચલાતે થે તો વહ તેઝીકે સાથ ચલને લગતા થા ઉસ હાલતમેં અચાનક પરિંદોંકે ગોલને આ ઘેરા. ગોયા કુદરતકી જાનિબસે અબ્રહાકે લિએ યહ આખરી તંબિહ થી કે વહ અબ ભી સમઝ જાએ કે ઉસ્કા યહ ઈરાદા બાતિલ ઔર નાપાક હે ઔર યહ જુર્અત દરઅસલ અલ્લાહકી તાકતકો ચેલેન્જ હે ઈસ લિએ ઉસ્કો ઉસ્સે બાઝ આ જાના ચાહિએ લેકિન ઉસ બદબખ્તને ઉસ્કી કોઈ પર્વાહ ન કી ઔર અપને કિર્દારકી પાદાશકો પહુંચ કર રહા.

બા'ઝ રિવાયતમેં યહ ભી હે કે જબ પરિંદોંકી સંગસારીસે અબ્રહાકા લશ્કર બર્બાદ હો ગયાં તો ઉસ્મેંસે બા'ઝ આદમી જો બદહાલીકે સાથ ફરાર હો કર યમન પહુંચે થે ઉન્મેંસે ખૂદ અબ્રહા ભી ઉસ હાલતમેં પહુંચા કે ઉસ્કે તમામ આ'ઝા ગલ સળ કર ગિર ચુકે થે ઔર વહ સિર્ફ એક મુઝગએ ગોશ્ત (ગોશ્તકા લોથળા) નઝર આતા થા.

યા'ની કુદરતને જિસ તરહ ફિરઔનકો ગર્ક કર દેનેકે બા'દ ઉસ્કી ના'શકો ઈસ લિએ કિનારે પર ફેંક દિયા થા કે વહ મિસ્રકે કિબ્તિઓં ઔર બનીઈસ્રાઈલ દોનોંકે લિએ સામાને ઈબ્રતો બસીરત બને ઉસી તરહ યમન ઔર હબ્શકે બાશિંદોકી ઈબ્રતકે લિએ અબ્રહાકો ઈસ હાલતમેં યમન પહુંચાયા કે વહ યહ ગોર કરેં કે જિસ શખ્સને અપની માદ્દી કુવ્વતકે ઘમંડ પર અલ્લાહકી તાકતકો ચેલેન્જ કિયા થા આજ કુદરતકે ઝબરદસ્ત હાથને ઉસ્કા યહ હાલ કર દિયા કે :

તર્જમા : "કયા તુમ બાઝ આ જાતે હો"

કુર્આન ઔર અસ્હાબુલ્ફીલ :

કુર્આને અઝીઝને ઈસ વાકિએકા સૂરએ ફીલમેં અપને મો'જિઝાના ઉસ્લૂબ બયાનકે સાથ ઈસ તરહ ઝિક્ર કિયા હે ગોયા ઝાતે અકદસ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પર અલ્લાહ તઆલાકા બહુત બળા એહસાન ઔર ઉસ્કે એ'જાઝો ઈકરામકા અઝિમુશ્શાન 'નિશાન' હે.

તર્જમા: "(એ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ) ક્યા આપને નહીં દેખા. આપકો મા'લૂમ નહીં કે તુમ્હારે પરવરદિગારને હાથિયોંવાલોંકે સાથ ક્યા મુઆમલા કિયા ? ક્યા ઉન્કે ફરેબકો નાકારા નહીં બના દિયા ઔર ભેજ દીએ ઉન પર પરિંદોકે ઝુંડકે ઝુંડ વહ ફેંક રહે થે ઉન પર સંગરેઝે, પસ કર દિયા ઉન્કો ખાએ હૂએ ભૂસેકી તરહ." [૧૦૫/૧–૫]

અસ્હાબે ફીલકા યહ અજીબો ગરીબ વાકિઆ માહે મુહર્રમમેં વિલાદતે બાસઆદત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમસે ચાલીસ યા પચાસ રોઝ કબ્લ પેશ આયા, અહલે અરબમેં યહ વાકિઆ ઈસ દર્જા અહમિયતો શોહરત રખતા થા કે ઉન્હોંને ઈસ સાલકા નામ 'આમ્મુલ્ફીલ' (હાથિયોંવાલા સાલ) રખ દિયા ઔર ઉસ્કે બા'દ તારીખી વાકિઆતકો ઉસી સનકે હિસાબસે શુમાર કરને લગે જો ઈસ્વીસનકે હિસાબસે ૫૭૧ ઈસ્વી ઔર રૂમી સનકે હિસાબસે ૮૮૬ સિકંદરીકે મુતાબિક હોતા હે.

વાકિએકી હકીકત :

હેરત હોતી હે કે ઈસ વાકિએકે મુતઅલ્લિક બહુતસે અફરાદ અજીબ અજીબ કિસ્મકી તાવિલાત પેશ કરતે હેં. વહ યહ નહીં સમઝ પાતે કે અગર ઈસ વાકિએમેં અલ્લાહ તઆલાને એક બહુત હી કમઝોર ઔર છોટે પરિંદે ઔર બહુત હી છોટી ઔર હકીર ચીઝસે ઐસા કામ ન લિયા હોતા જિસ્કે લિએ એક અઝીમ લશ્કર ઔર બેપનાહ સામાને જંગ દરકાર હોતા તો ફિર ઉસ્કે બયાનકી ઝરૂરત હી ક્યા થી ? દૂસ્રે રિવાયાતે અરબ ઔર અરબ મુઅર્રિખીનમેં યહ વાકિઆ ઈસ દર્જે મશ્હૂરો મા'રૂફ થા કે જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પર મક્કાકી ઝિંદગી મુબારકમેં સૂરતુલ્ફીલકા નુઝૂલ હુવા તો મુશ્રિકીન, યહૂદ ઔર નસારાકી ઈસ અદાવતકે બાવજૂદ આપકે ઝાતે મુબારકસે જો ઉન્કો થી કિસી સિમ્તસે ભી ઈસ સૂરહમેં બયાનકિર્દા વાકિએકે ખિલાફ કોઈ સદા બુલંદ નહીં હૂઈ કે યહ વાકિઆ ગલત હે, યા ઉસ્કી અસલ હકીકત યહ નહીં હે બલ્કે દૂસ્રી હે !

યહ ભી નહીં કહા જા સકતા કે ચૂંકે યહ વાકિઆ સિર્ફ ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ હી સે નહીં બલ્કે તમામ અરબ ખુસૂસન કુરૈશકી અઝમતો ઈઝ્ઝત બળ્હાતા થા ઈસ લિએ કિસીને ઉસ્કે ખિલાફ આવાઝ બુલંદ નહીં કી, યહ બાત ઈસ લિએ ગલત હે કે જિસ વક્ત યહ સૂરહ નાઝિલ હૂઈ હે

ઉસ વક્ત અરબમેં મઝહબી ફિર્કાબંદીકે એ'તિબારસે અરબકે મુખ્તલિફ હિસ્સોંમેં ઉમૂમન ઔર નજરાનકે મશ્હૂર શહરમેં ખુસૂસન ઈસાઈયત, મુશ્રિકીને મક્કા ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ દોનોંકી હરીફો રકીબ થી, ઈસ લિએ વહ અરબી નઝાદ હોનેકો કતા નઝર કર સકતે થે મગર ઈસાઈયતકી ઈસ તોહિનકો જો ઈસ્કે ઝઅમમેં યા કુરૈશે મક્કાકી ઈઝ્ઝતકો બળ્હાતી થી ઔર યા મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી અઝમતકો એક લમ્હેકે લિએ ભી બર્દાશ્ત નહીં કર સકતે થે. બલ્કે વહ ઔર યહૂદ દોનોં ઐસે વાકિએકો સુનના ભી ગવારા ન કરતે જો ઉન્કે કિબ્લા "સખ્રએ બૈતુલ્મુકદસ"કે અલાવા ઐસે મુકામ "કા'બા"કી સદ હઝાર અઝમતકા ઈઝહાર કરતા હે. જિસ્કે કિબ્લા બનનેકો વહ નફરતકી નિગાહસે દેખતે ઔર અલલ એલાન ઉસ્કો ઝુટલાતે થે.

બહરહાલ તારીખકી સાફ ઔર બેલવ્વષ (બે દાગ) શહાદત યહ ષાબિત કર રહી હે કે એક ઈસાઈ મુઆસિરને ભી ઈસ વાકિએકે ખિલાફ લબકુશાઈકી જુર્અત નહીં કી ઔર હિજરતકે બા'દ જબ આપકી ખિદમતે અકદસમેં નજરાનકા વફદ (ડેપ્યુટીનેશન) આયા તો વહ અપને ખયાલમેં ઈસ્લામકે ખિલાફ જિસ કિસ્મકી નુકતા ચીનિયા કર સકતા થા ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔર કુર્આનકી ઝુટલાનેમેં જો દલાઈલ દે સકતા થા વહ સબ ઉસ્ને પેશ કિએ લેકિન ઈસ વાકિએકે ખિલાફ એક હરફ ભી ઝુબાનસે નહીં નિકાલા ઔર અગર ઐસા હુવા હોતા તો જિસ તારીખને સાળે ચૌદાસો બરસસે ઈન તમામ એ'તિરાઝાતકો અપની આગોશમેં મહફૂઝ રખ્ખા હે જો મુઆનિદીનકી જાનિબસે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ, કુર્આન ઔર ઈસ્લામ પર કિએ ગએ હેં વહ કૈસે ઈસ એ'તિરાઝકો ફરામોશ કર સકતી થી.

નોટ : મૌલાના હિફઝુર્રહમાન સાહબ સીહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને યૂરોપીયન મુસન્નિફીનકે અલાવા રોશન ખયાલ મુસલમાનોંકી તાવિલાતકે મુસ્કિત જવાબ દિએ હેં, સાઈકીન અસલ કિતાબસે રુજૂઅ કર સકતે હેં.

(મુરત્તિબ)

લિહાઝા તઅસ્સુબસે પાક હકીકત બીં નિગાહકો યહ ફેસ્લા કરના પળેગા કે યહ વાકિઆ અપની તફસીલાતકે સાથ જિસ તરહ અરબ રિવાયાત ઔર મુઅર્રિખીને અરબકે યહાં મહફૂઝ ઔર મશ્હૂર હે વહ કત્અન સહીહ ઔર સહીહ ન હોનેકી આખિર કોનસી વજહ હે કે સૂરતુલ્ફીલકે નુઝૂલકે વક્ત ઈસ

વાકિએકો ગુઝરે હૂએ સિર્ફ બયાલીસ તૈંતાલીસ સાલ હૂએ ઔર વતની રિવાયાતસે સુનનેવાલે લાખોંકી તા'દાદમેં તમામ અક્તાએ અરબમેં મૌજૂદ થે ઔર કિસીને ભી ઉસ્કી તાવીલમેં લબકુશાઈ નહીં કી.

બસાઈરો ઈબ્રા :

૧. મુજાહિદકી તારીખકા મુતાલઆ કરનેસે યહ મા'લૂમ હોતા હે કે અલ્લાહ તઆલાકા કાનૂન 'તઅઝીબે અકવામ વ ઉમમ (ઉમ્મતોં ઔર કૌમોંકો અઝાબ દેના)' યહ તકાઝએ હિકમત દો દોરમેં મુન્કસીમ રહા હે :–

એક જબ તક પૈરવાને દીને હક ઔર મુત્તબઈને પૈગમ્બરાને ખુદાકી તા'દાદ મુઆનિદીન ઔર મુખાલિફીનકે મુકાબલેમેં ઈસ કદર કલીલ રહી હે કે આમ હાલાતમેં વહ દુશ્મનકે મુકાબલેસે માઝૂર રહે હૈં તો ઈસ પૂરે દોરમેં અલ્લાહ તઆલાકી જાનિબસે ઝમીનો આસ્માન યા'ની ઝમીની ઔર આસ્માની મખ્લૂકકે ઝરીએ ઉન્કી નુસ્રતો હિમાયતકા સામાન હોતા રહા હે ઔર તાલિબે હક્કો સદાકતસે સર્કશ ઔર મુતમર્રિદ કૌમો પર કુદરત બિલાવાસ્તા મુખ્તલિફ કિસ્મકી ઝમીની ઔર આસ્માની અઝાબ નાઝિલ કરતી રહી હે ચુનાંચે કૌમેનૂહ, આદ, અસ્હાબે એક, ફિરઔન વ કૌમે ફિરઔન વગૈરા અકવામો ઉમમ સબ ઉસી કિસ્મકે અઝાબસે હલાકો બર્બાદ કી ગઈ, યહ દોર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ પર ખત્મ હો જાતા હે.

દૂસ્રા જબ જાંનિષાર ઈન હક્કો સદાકતકી તા'દાદ ઉસ દર્જે તક પહુંચ ગઈ કે વહ અગર્ચે મુઆનિદીનકે મુકાબલેમેં થોળે ભી રહે હોં તબ ભી અપની તા'દાદકી અક્ષરિયતકે લિહાઝસે દુશ્મનકે મુકાબલેમેં સીના સુપર હોનેકે કાબિલ હે તો ફિર "સુન્નતુલ્લાહ" યહ રહી હે કે ખૂદ ફિદાકારાને હક ઔર મુસલમાનોંકો યહ હુક્મ દિયા ગયા કે વહ મૈદાને કારઝારમેં નિકલ કર દુશ્મનાને ખુદાકા મુકાબલા કરે ઔર અપની જાનકી બાઝી લગા કર મિલ્લતે બેઝા ઔર દીનહકકી હિમાયતકે લિએ સીના સિપર બને ઔર સાથ હી સચ્ચે રસૂલોંકે ઝરીએ યહ વા'દા ભી દિયા જાતા રહા હે ષમરા ઔર નતીજેમેં ફત્હો નુસ્રત તુમ્હારા હી હિસ્સા હે તર્જમા :"તુમ સચ્ચે મોમિન હો તો તુમ હી સરબુલંદ રહોગે" ઔર યહ નુસ્રતો ફત્હ કભી મલાઈકતુલ્લાહ (ફરિશ્તોં)કી મઈય્યતે જિહાદસે પૂરી કી જાતી હે ઔર કભી ઉસ્કી ભી ઝરૂરત નહીં સમઝી જાતી.

ગર્ઝ જિન કૌમોંને ભી હક્કો સદાકતકે ઝાહિર હો જાને ઔર ખુદાએ બર્તરકે

સચ્ચે પૈગમ્બરોંકી સદાકતકો જાન લેનેકે બા'દ અઝ રાહે અદાવત વ ગુરૂર તાલિમે હકસે ન સિર્ફ મૂંહ મોળા બલ્કે ઉન્કો મિટાનેકી સઈ નાકામ કી તો અલ્લાહ તઆલાને હમેશા ઉન્કો પાદાશે અમલકે ચર્ખ પર ખીંચ કર ઔર મુખ્તલિફ કિસ્મકે અઝાબ ચખા કર સફહે હસ્તીસે મિટા દિયા ઔર અગર્ચે ઉન્કી તઅઝીબકા કાનૂન આમ તૌરસે ઉન્હીં દો દોરોંકે અંદર મુન્હસિર રહા. તાહમ અલ્લાહ તઆલાકી હિકમત કિસી ખાસ તરીકેકારકે દાયરેમેં મહદૂદ નહીં હે.

૨. કા'બતુલ્લાહકે ખિલાફ અસ્હાબે ફીલકી લશ્કરકુશી અગર્ચે કાનૂને તઅઝીબે ઉમમકી દૂસ્રે દોરમેં પેશ આઈ લેકિન ઐસે હાલત ઔર ઐસે ઝમાનેમેં પેશ આઈ જો દોરે અવ્વલકે સાથ નિસ્બત રખતી હેં યા'ની 'ફત્રતે વહી' (વહીકા બંદ હોના)કા ઝમાના જિસ્મેં ન કોઈ રસૂલ હે ઔર ન કોઈ નબી ઔર વક્તકે સચ્ચે દીનકે હામિલ હી નઝર આતે હેં ઔર અગર હેં ભી તો મુન્તશિર અફરાદ હે ન કે બાઈષર જમાઅત કે વહ કા'બતુલ્લાહકે લિએ સીના સિપર હો બલ્કે એક ઈસાઈ દીનકા વા'દા કરનેવાલા હી કા'બએ ઈબ્રાહીમી ઔર મર્કઝે તૌહીદકો બર્બાદ કરનેકે દરપે નઝર આતા હે.

ઔર મુશ્રિકીને મક્કા શિર્કો કુફ્રકે બાવજૂદ અગર્ચે "બૈતુલ્લાહ"કી અઝમતકે કાઈલ હે, મગર ઐસી ફૌજે ગિરાંકે મુકાબલેમેં મુકાબલેકી તાકત નહીં રખતે કે જિસ્કે સાથ દેવ પૈ કરહાથી ભી હે ઔર કા'બાકો રબ્બે કા'બાકે ભરોસે પર છોળ કર પહાળકી ઘાટિયોંમેં પનાહ ગુઝીન હો જાતે હેં તો ઐસી હાલતમેં દો હી સૂરતે હો સકતી થી. એક યહ કે અબ્રહા ઔર ઉસ્કા લશ્કર (અસ્હાબે ફીલ)કો ઉમ્મતોંકો અઝાબ દેનેકા કાનૂનકે પહલે દોરકે મુતાબિક હલાકો બર્બાદ કર દે તાકે યહ વાકિઆ કાઈનાતે ઈન્સાનીકે લિએ બાઈષે ઈબ્રતો બસીરત હો, ચુનાંચે અલ્લાહ તઆલાકી જાનિબસે યહી દૂસ્રી સૂરત રૂનુમા હૂઈ ઔર ઉસ્કે એ'જાઝે કુદરતને 'અસ્હાબે ફીલ' પર જો અઝાબે સમાવી નાઝિલ કિયા થા સૂરતુલ્ફીલમેં ઉસીકો બયાન કિયા ગયા હે.

ذلك هو الحق، و ما ذلك على الله بعزيز ٥

૩. યહ વાકિઆ વિલાદત બાસઆદત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમસે ચંદ રોઝ કબ્લ પેશ આયા યહ વહ વક્ત થા જબકે કાઈનાતકા ગોશા ગોશા ખુદાપરસ્તી ઔર તૌહિદે ઈલાહીકે નગ્મોંસે મહરૂમ હો ચુકા થા, ખુદાકી

ભેજી હૂઈ સચ્ચી તા'લીમકે મુદઈ હર જગહ મૌજૂદ થે મગર સચ્ચી તા'લીમ મા'દૂમ(ખત્મ) હો ચુકી થી ઔર મઝહબકે અસલ ખદ્દો ખાલ ઔર ઉન્કી હકીકી શકલો સૂરતકો તહરીફો તબ્દીલકે મર્ઝને ખત્મ કર દિયા થા. હર જગહ શિર્કો કુફ્રકા દોરે દોરા થા, કહીં બુત પરસ્તી હો રહી થી તો કિસી જગહ કવાકિબ (સિતારા) પરસ્તીકા શોર થા, કહીં આતિશ પરસ્તી મકસદે ઈબાદત થી તો કિસી મકામ પર અનાસિર પરસ્તી દીનકા નસ્બુલ્ઐન બન ચુકી થી, કહીં તસ્લીષ (ઈસાઈયતકા અકીદા તીનકો અલ્લાહ, ઈસા અલય્હિસ્સલામ ઔર મરયમકો ખુદા માનના)ને જગહ પા કર હઝરત યસૂઅકો 'મસીહ ઈબ્નુલ્લાહ' બનાયા થા તો કિસી ગિરોહને 'ઉઝેર ઈબ્નુલ્લાહ' કહ કર મઝહબકે નામકા સહારા લિયા થા, ગર્ઝ સારી કાઈનાતમેં યા ખુદાકા ઈન્કાર કારફર્મા થા ઔર યા ફિર અસ્નામ પરસ્તી, અનાસિર પરસ્તી, કવાકિબ પરસ્તી, હૈવાનાત પરસ્તીને ફલસફિયાના તખય્યુલ (સાયન્ટીસ ખયાલાત)કી આળ લે કર શિર્કો કુફ્રકો નુમાયા કિયા થા. ઈસ લિએ યહાં ખુદા પરસ્તીકે અલાવા ઔર સબ કુછ મૌજૂદ થા, અગર મફકૂદ (ખત્મ) થી તો વહ ફક્ત ખુદાએ વાહિદકી પરસ્તિશ હી થી.

ઈન હાલાતકે પેશેનઝર અલ્લાહ તઆલાકા યહ ફેસ્લા હુવા કે અબ વહ નૂરે હિદાયત રોશન ઔર વહ આફતાબે રિસાલત જલ્વાગર હો જો કિસી એક ખાસ ખિત્તએ દુન્યાકો હી નહીં બલ્કે તમામ આલમ ઔર સારી કાઈનાતકો રાહે મુસ્તકીમ દિખાએ ઔર કાઈનાત પરસ્તીસે હટા કર ખુદા પરસ્તી સિખાએ. વહ ગુમકર્દા રાહ ઈન્સાનોંકો રાહ બતાએ ઔર ભટકે હૂએ ગુલામોંકો હકીકી માલિકો આકાસે મિલાએ, ટૂટે હૂઓંકા રિશ્તા જોળે ઔર જાહિલિયતકી ઝંજીરોંકો તોળે, વહ દુઆએ ખલીલ અલય્હિસ્સલામ ઔર નવેદ મસીહ અલય્હિસ્સલામ (ઈસા અલય્હિસ્સલામકી ખૂશખબર)કા હાસિલ હો ઔર ઈસ મર્કઝે તૌહીદ 'કા'બા'કી હકીકી અઝમતો હુર્મતકા દાઈ જો ખુદાપરસ્તીકે લિએ સબસે પુરાના ઔર મુકદ્દસ ઘર હે ઔર જિસ્કી તા'મીરો તજદીદકા શર્ફ ઈબ્રાહીમો ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામ જૈસે પૈગમ્બરોંકો બખ્શા ગયા. આજ ઈસ્રાઈલકે ખાનદાનસે દા'વતે હકકી અમાનત વાપસ લે લી ગઈ ક્યૂંકે ઉન્હોંને ખયાનત કી ઔર અપને બુઝુર્ગોંકી વસિય્યતકો ફરામોશ કર દિયા. તર્જમા : ''હમ ઈબાદત કરેંગે આપકે મા'બૂદ ઔર આપકે બાપ દાદા ઈબ્રાહીમ, ઈસ્માઈલ ઔર ઈસ્હાક અલય્હિમુસ્સલામકે મા'બૂદકી'' [૨/૧૩૩] આજ ઈસ્માઈલકા ખાનદાન નવાઝા

ગયા ઔર ખુદાકી પાક અમાનત "સલાલતે ઈસ્માઈલી"કો અતા કર દી ગઈ. વક્ત આ રહા હે કે રિસાલતો નુબુવ્વતકા યહ ચાંદ અન્કરીબ ગારે હિરાસે તુલૂઅ હો ઔર આફતાબે હકીકત બન કર દુન્યા પર ચમકે ઉસ્કી મિલ્લત 'મિલ્લતે ઈબ્રાહીમી' કહલાએ ઔર દુન્યામેં ખુદાકા સબસે પહલા ઘર "કા'બા" ફિર કિબ્લએ આલમ ઔર મર્કઝે કાઈનાત બને.

૪. સૂરએ ફીલકે મુતાલએસે દો બાતેં સાફ તૌર પર સમજમેં આ જાતી હે:

એક યહ કે ઈસ વાકિએસે મિન્જાનિબિલ્લાહ કા'બતુલ્લાહકી હુર્મતો અઝમતકી હિફાઝતકા બસીરત અફરોઝ નતીજા નિકલતા હે.

અબ રહા યહ અમ્ર કે ઈસ વાકિએકે બયાન કરનેસે જો ગર્ઝો ગાયત (મકસદ) હે વહ અપને અંદર કયા અસ્રારો હિકમ (રાઝ) મહફૂઝ રખતી હે તો અગર્ચે ખુદાકી હિકમતોંકા ઈહાતા ઈન્સાને ફાનીકે તાકતસે બાહિર હે તાહમ બનઝરે ઈસ્તિહસાન દો હિકમતે નુમાયા નઝર આતી હે :–

૧. યહ વાકિઆ વિલાદતે બાસઆદત સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે લિએ એક ઝબરદસ્ત 'નિશાન'કી હૈષિયત રખતા હે ઈસ લિએ કે નિઝામે કુદરતકે ઉભરે હૂએ નુકૂશ હમકો યહ ખબર દેતે હેં કે ઈસ આલમમેં જબ ભી કોઈ અઝીમ ઈન્કિલાબ બપા હોતા હે તો ઉસ્કે વુજૂદસે કબ્લ ઝરૂર ઐસે આષાર ઔર ઐસી અલામાત ઝાહિર હોતી હે કે જિન્કો દેખ કર ઈબ્રત નિગાહ ઔર હકીકત આગાહ ઈન્સાન આનેવાલે ઈન્કિલાબકા અંદાઝા કર લેતા હે ઔર ઈન્સાન હી નહીં બલ્કે હઝરતે હક (અલ્લાહ તઆલા)ને હૈવાનાત તકમેં એહસાસે જુઝઈયાતકા ઐસા મલ્કા વદીયત કિયા હે કે વહ તૂફાને બાદો બારા (હવા ઔર પાનીકા તૂફાન) ઔર ભોંચાલ જૈસે હવાદિષકા પતા સિર્ફ અલામાતો આષારસે પા લેતે ઔર વક્તસે કબ્લ હી અપને ઈઝતિરાબો કુર્બકે ઝરીએ દૂર રસ ઈન્સાનોંકો ઈન હકાઈકકા ઈલ્મ કરા દેતે હેં.

૨. ઈસ વાકિએકા ઝિક્ર કરકે અલ્લાહ તઆલાને કુરૈશકો અપના બહુત બળા એહસાન યાદ દિલાયા હે કે વહ યહ ન ભૂલ જાએ કે જિસ વક્ત વહ 'કા'બા'કી અઝમતકે કાઈલ હોનેકે બાવજૂદ અબ્રહા (અસ્હાબે ફીલ)કે ઈસ મુકાબલેસે આજિઝ રહે થે. જિસ્મેં ઉસ્ને "કા'બા"કી બર્બાદીકા બેળા ઉઠાયા થા ઉસ વક્ત હમને અપની કુદરતે કામિલાકે 'નિશાને એઅજાઝ'સે વહ કર

દિખાયા કે દુશ્મનકી શરઆમેઝ તદબીર ઔર ઉસ્કા ઈરાદએ બદ દોનોં ખાકમેં મિલ કર રહ ગએ.

ક્યા તુમને ઈસ ઈબ્રતઝદા વાકિએસે યહ સબક હાસિલ નહીં કિયા કે યહ સબ કુછ તુમ્હારી ખૂશનુદીકે લિએ નહીં થા જબકે તુમ શિર્કકી તારીકિયોંમેં ગર્ક ઔર કુફ્રકી આલૂદગિયોંમેં મુલવ્વષ થે બલ્કે કા'બાકી ઉસ અઝમતકી બકાઅકે લિએ થા જિસ્કી તા'મીર બૂઢે પૈગમ્બર ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ઔર જવાં સાલ પૈગમ્બર ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકે મુકદસ હાથોંસે હૂઈ ઔર જિસ્કે મુતઅલ્લિક ઉન્હોંને યહ ફર્માયા :

તર્જમા : "એ મેરે પરવરદિગાર મેંને બસાયા હે અપની બા'ઝ ઔલાદકો ઐસી ઝમીન જિસ્મેં ખેતી ન હોતી હો ઉસ્મેં તેરે બાઈઝ્ઝતો હુર્મત ઘરકે પાસ."

[૧૪/૩૭]

સમઝો ઔર મુઆમ્લેકી હકીકત પર ગોર કરો ઔર પૈગમ્બરે ખુદા સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી મુખાલફતસે બા'ઝ આ જાઓ.

ઈસ બાતકી તાઈદ સૂરતુલ્ફીલસે મુત્તસિલ સુરતુલ્કુરૈશસે ભી હોતી હે ઈસ લિએ કે ઈસ સૂરતમેં કુરૈશકો યહ તવજ્જુહ દિલાઈ ગઈ હે યા ઉન પર અપને ઉસ એહસાનકો ઝાહિર કિયા ગયા હે કે અરબ કબાઈલકે બાહમ બાત બાત પર જંગો જદલ ઔર મા'મૂલી મા'મૂલી મુઆમ્લે પર હર્બો ઝબકિ બાવજૂદ વહ હરમે મક્કામેં કિસ તરહ મા'મૂનો મહફૂઝ હે ઔર ન સિર્ફ યહ બલ્કે ઉસ્કી ખિદમતકે ઈન્તિસાબકી વજહસે હરમસે બાહર ભી સર્દી ઔર ગર્મી દો મોસમોંમેં અપને મહબૂબ તિજારતી સફરોંમેં શામ ઔર યમન તક બેખૌફો ખતર આતે જાતે હૈં ઔર કોઈ આંખ ઉઠા કર ભી ઉન્કી જાનિબ દેખને નહીં પાતા.

તો ક્યા વહ ઈસ એહસાનકે શુક્ર ગુઝાર નહીં હોતે ઔર હરમ ઔર કા'બાકી હકીકી અઝમતકો સરબુલંદ કરનેકે લિએ ખુદાકા આખરી પૈગમ્બર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ તુમકો જિસ સદાકતકી જાનિબ બુલાતા હે ઉસ પર લબ્બૈક કહનેકો તય્યાર નહીં હોતે ઉન્કે લિએ યહ બાત હર્ગિઝ ઝેબ નહીં દેતી :

તર્જમા : "પસ ઉન્કો ચાહિએ કે વહ ઈસ ઘરકે પરવરદિગારકી સચ્ચી પરસ્તિશ કરેં કે જિસ્ને ઉન્કો ભૂકકે લિએ સામાને રિઝ્ક બાહમ પહુંચાયા ઔર

ઉન્કો ખૌફો ખતરસે મા'મૂનો મહફૂઝ કર દિયા.'' [૧૦૬/૩,૪]

૫. અબ્રહા મઝહબન ઈસાઈ થા ઔર ઈસ લિએ વહ બૈતુલ્લાહ 'કા'બા'કી અઝમતકો કિસી તરહ બર્દાશ્ત નહીં કરતા થા ઔર ઉસ્કા વુજૂદ ગોયા એક ખાર થા જો કાંટેકી તરહ ઉસ્કે દિલમેં ખટક રહા થા. ઉસ્ને સોચા કે કા'બા મા'મૂલી પથ્થરોંકી એક સાદા ઈમારત હે, અગર ઉસ્કે મુકાબલેમેં એક ઐસી ખૂબસૂરત ઔર બેનઝીર ઈમારત બશકલે કલીસા (ગિર્જા) તય્યાર કી જાએ જો બેશકીમત પથ્થરોં ઔર ઝવાહિરાતસે મુઝય્યન હો તો ઉસ તરહ મેં સારે અરબકી તવજ્જુહ કા'બાસે હટા સકૂંગા ઔર ઈસ જદીદ 'મઅબદ'કો મખ્લૂકોકી રૂજૂઅત કરનેકી જગહ બના સકૂંગા યહ સોચ કર એક તરફ ઉસ્ને યમનકે દારૂલ્હુકૂમત સન્આમેં એક બેનઝીર ગિર્જા અલ્કલીસ બનવાયા ઔર દૂસ્રી જાનિબ એક મા'મૂલી વાકિએકો હીલા બના કર કા'બાકી બર્બાદીકા તહિય્યા કિયા, નતીજા જો કુછ હુવા મુફસ્સલ મઝકૂર હો ચુકા. લેકિન ઈસ વાકિએમેં ઈસ જાનિબ ઈશારા મા'લૂમ હોતા હે કે દુન્યાકી તમામ કૌમોમેં સબસે ઝિયાદા ઈસાઈયોંકો હી ઈસ બૈતુલ્લાહ 'કા'બા'કે સાથ અદાવત રહેગી ઔર વહ અપને ગૈર મુતમદ્દિન ઔર મુતમદ્દિન હર ઝમાનેમેં ઉસ્કે ખિલાફ અપની અદાવત ઈઝહાર કરતે રહેંગે ઔર હમેશા ઈસ મર્કઝે તૌહીદકે દરપે રહેંગે, ચુનાંચે તારીખે માઝી ઉસ્કી શાહિદ હે કે જબ કભી નસારાકો ઈસ્કા મૌકા મયસ્સર આયા ઉન્હોંને અમલન અપની અદાવતકા ઈઝહાર કિએ બગૈર ન છોળા ઔર અગર્ચે અલ્લાહ તઆલાને ઈસ સિલ્સિલેમેં હમેશા ઉન્કે ઈરાદોંકો નાકામ રખ્ખા મગર વહ બહરહાલ અપને કલ્બી બુગ્ઝો હસદકા ષુબૂત દીએ બગૈર નહીં રહે.

૬. 'કા'બા' બૈતુલ્લાહ યા'ની ''અલ્લાહકા ઘર'' કહલાતા હે ઉસ્કે યહ મા'ના નહીં કે 'અલ્અયાઝુ બિલ્લાહ' અલ્લાહ તઆલા કિસી ઘરમેં સાકિન હે યા વહ ઘરકા મોહતાજ હે બલ્કે હીકકતે હાલ યહ હે કે ઉસ્ને અપની ખાલિસ ઈબાદતકી ગર્ઝસે દેહાતોં ઔર શહરોંકે મુસલમાનોં ઔર સચ્ચે ઈબાદત ગુઝારોંકે લિએ કા'બાકો મર્કઝો મહવર બનાયા હે ઔર યહ ઈસ લિએ કે જબ કે અલ્લાહ તઆલા જિહાતસે વરાઉલ્વરા ઔર પાક હે ઔર ઈન્સાન અપને હર કામમેં જિહતમેંસે કિસી જિહતકા મોહતાજ. તો અઝ બસ ઝરૂરી થા કે તમામ કાઈનાતકે પૈરવાને તૌહીદ ઔર ઈબાદત ગુઝાર ઉન રબ્બુલ્આલમીનકી ઈબાદત ઔર

ઉન્કી હયાતે મિલ્લી વ દીનીકે લિએ એક મર્કઝ હો તાકે વહ ઈન્તિશાર ઔર તફરીકો તશત્તુતસે મહફૂઝ રહે ઔર વહદતે ઈઝતિમાઈકા સબક સીખેં.

લિહાઝા ઉસ્કે લિએ વહ મુકદ્દસ ઈમારત "શઆઈરુલ્લાહ (અલ્લાહકી નિશાનિયાં)" કરાર દી ગઈ જિસ્કો મુજદ્દીદ અંબિયા વ રુસૂલ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કે મુકદ્દસ બેટે ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામને દુન્યામેં સબસે પહલે સિર્ફ ખુદાએ વાહિદકી પરસ્તિશકે લિએ તા'મીર કિયા થા ઔર જો તૌહીદકે એલાનકી સબસે પુરાની યાદગાર થી.

પસ કિસી મુસલમાનકે લિએ યહ જાઈઝ નહીં કે વહ કા'બા ઈસ લિએ અઝમત કરે કે વહ 'સનમ' હે યા ખૂદ કાબિલે પરસ્તિશ હે ઈસ લિએ કે જો ઐસા સમઝેગા વહ મુસલમાન નહીં બલ્કે મુશ્રિક કહલાએગા બલ્કે ઉસ્કી ઝિયારત ઈસ લિએ હે કે વહ 'શઆઈરુલ્લાહ' મેંસે હે ઔર મર્કઝે તૌહીદ.

"એ અકલવાલો ! ઈબ્રત હાસિલ કરો"

હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામ

કુર્આને અઝીઝ ઔર હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામ :

જિસ તરહ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ખાતિમુલ્અંબિયા વ રુસૂલ હે ઉસી તરહ ઈસા અલય્હિસ્સલામ ખાતિમુલ્અંબિયા બની ઈસ્રાઈલ હે ઔર મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔર ઈસા અલય્હિસ્સલામકે દરમિયાન કોઈ નબી મબ્ઉષ નહીં હુવા. દરયિમાનકા યહ ઝમાના ઈન્કિતાએ વહીકા ઝમાના રહા હે. ઈસા અલય્હિસ્સલામ મુજદ્દિદે અંબિયા બની ઈસ્રાઈલ હે કયૂંકે કાનૂને રબ્બાની (તૌરાત)કે બા'દ બની ઈસ્રાઈલકી રૂશ્દો હિદાયતકે લિએ ઈન્જીલસે ઝિયાદા અઝીમુલ્મરતબ કોઈ કિતાબ નાઝિલ નહીં હૂઈ જિસ્સે દરઅસલ કાનૂને તૌરાતકી તકમીલ હૂઈ હે. મઝીદબરાં યહ કે ઈસા અલય્હિસ્સલામ સરવરે કાઈનાત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે સબસે બળે ખબર દેનેવાલે ઔર મુબશ્શિર હેં. કુર્આને અઝીઝને હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે હાલતકો બસ્તો તફસીલકે સાથ બયાન કિયા હે ઔર ઉન્કે હયાતે તય્યિબાકે દીબાચેકે તૌર પર ઉન્કી વાલિદા હઝરત મરયમ અલય્હિસ્સલામકે વાકિઆતે ઝિંદગીકો રોશન કિયા હે તાકે કુર્આને અઝીઝકા મકસદ હાલાતકે ઝરીએ યાદ દિલાના પૂરા હો. હઝરત ઈસા

અલય્હિસ્સલામકો કુર્આને અઝીઝમેં કિસી જગહ નામ મુબારક ઈસા (યસૂઅ) અલય્હિસ્સલામસે યાદ કિયા ગયા હે ઔર કિસી જગહ 'મસીહ' ઔર 'અબ્દુલ્લાહ'કે લકબસે ઔર કિસી મુકામ પર કુન્નિયત 'ઈબ્ને મરયમ'કે ઈઝહારકે સાથ.

ઈમ્રાનો હન્ના :

હઝરત ઝકરિયા અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત યહયા અલય્હિસ્સલામકે હાલાતમેં ગુઝર ચુકા હે કે બની ઈસ્રાઈલમેં એક ઈમ્રાન એક આબિદો ઝાહિદ શખ્સ થે. ઉસી ઝુહદો ઈબાદતકી વજહસે નમાઝકી ઈમામત ભી ઉન્હીંકે સુપુર્દ થી ઔર ઉન્કી બીવી હન્ના ભી બહુત પાર્સા ઔર આબિદા થી. ઈમ્રાન સાહબે ઔલાદ ન થે ઔર ઉન્કી બીવી હન્ના ઔલાદકી બહુત ઝિયાદા તમન્ન કરતી થી. કહતે હૈં કે એક મર્તબા હન્નાને દેખા કે એક પરિંદા અપને બચ્ચેકો ચરા રહા હે. યહ દેખ કર ઔલાદકી તમન્નાને બહુત જોશ મારા ઔર હાલતે ઈઝ્તિરાબમેં બારગાહે ઈલાહીમેં દુઆકે લિએ હાથ ઉઠા દીએ ઔર અર્ઝ કિયા "પરવરદિગાર ઉસી તરહ મુઝકો ભી ઔલાદ અતા કર કે વહ હમારી આંખોકા નૂર ઔર દિલકા સુરૂર બને" દિલસે નિકલી હૂઈ દુઆને કબૂલિયતકા જામાં પહના ઔર હન્નાને ચંદ રોઝ બા'દ મહસૂસ કિયા કે વહ હામિલા હે કુર્આને અઝીઝમેં યહ વાકિઆ ઈસ તરહ બયાન હુવા હે.

તર્જમાં :"જબ ઈમ્રાનકી બીવીને કહા ખુદાયા ! મેંને નઝર માન લી હે કે મેરે પેટમેં જો બચ્ચા હે વહ તેરી રાહમેં આઝાદ હે પસ તૂ ઉસ્કો મેરી જાનિબસે કબૂલ ફર્મા, બેશક તૂ સુનનેવાલા જાનનેવાલા હે ફિર જબ ઉસ્ને જના તો કહને લગી પરવરદિગાર ! મેરે લળકી પૈદા હૂઈ હે ઔર અલ્લાહ ખૂબ જાનતા હે જો ઉસ્ને જના હે ઔર લળકા ઔર લળકી યકસાં નહીં હે (યા'ની હૈકલકી ખિદમત લળકી નહીં કર સકતી લળકા કર સકતા હે) ઔર મેંને ઈસ્કા નામ મરયમ રખ્ખા હે ઔર મેં ઈસ ઔલાદકો શૈતાને રજીમકે ફિત્નેસે તેરી પનાહમેં દેતી હૂં." [૩/ ૩૬]

હઝરત મરયમ અલય્હિસ્સલામ જબ સિન્ને શુઉરકો પહુંચી તો બાઈત્તિફાક રાય "સઈદે અમાનત" હઝરત ઝકરિયા અલય્હિસ્સલામકે સુપુર્દ કર દી ગઈ. જો હઝરત મરયમ અલય્હિસ્સલામકે સનફી એહતિરામાતકા લિહાઝ રખતે હૂએ હૈકલકે કરીબ એક હુજરા ઉન્કે લિએ મખ્સૂસ કર દિયા કે

વહ દિનમેં વહાં રહ કર ઈબાદતે ઈલાહીસે બહરાવર હો ઔર જબ રાત આતી તો ઉન્કો અપને મકાન પર ઉન્કી ખાલા અલીશાઅકે પાસ લે જાતે ઔર વહ વહીં શબ બસર કરતી.

હઝરત મરયમ અલય્હિસ્સલામકા ઝોહદો તકવા :

હઝરત મરયમ અલય્હિસ્સલામ શબો રોઝ ઈબાદતે ઈલાહીમેં મશ્ગૂલ રહતી ઔર જબ ખિદમતે હૈકલકે લિએ ઉન્કી નોબત આતી તો ઉસ્કો ભી બખૂબી અંજામ દેતી થી હત્તા કે ઉન્કા ઝુહદો તકવા બની ઈસ્રાઈલમેં ઝર્બુલ્મષલ બન ગયા હત્તા કે અલ્લાહ તઆલાને ફરિશ્તોંકે ઝરીએ ઉન્કો યહ બશારત સુનાઈ :

તર્જમા : "(એ પૈગમ્બર વહ વક્ત યાદ કીજિએ) જબ ફરિશ્તોંને કહા એ મરયમ અલય્હિસ્સલામ બિલાશુબા અલ્લાહ તઆલાને તુજકો બુઝુર્ગી દી ઔર પાક કિયા ઔર દુન્યાકી ઔરતોં પર તુજકો બરગુઝીદા કિયા એ મરયમ ! અપને પરવરદિગારકે સામને ઝુક જા ઔર સજ્દારેઝ હો જા ઔર નમાઝ પઢનેવાલોંકે સાથ નમાઝ અદા કર." [૩/૪૨,૪૩]

મુન્દર્જા બાલા આયાતમેં હઝરત મરયમ અલય્હિસ્સલામકી ફઝિલતને ઉન્કી ઝાતસે મુતઅલ્લિક કઈ મસાઈલ ઝેરે બહષ આતે રહે હૈં, મષલન ક્યા ઔરત નબી હો સકતી હે ? ૨. ક્યા હઝરત મરયમ અલય્હિસ્સલામ નબી થી ? ૩. અગર નબી નહીં થી તો આયતે ફઝીલતકા ક્યા મતલબ હે ?

(હઝરત મૌલાના હિફઝુર્રહમાન સીહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને) ઈન તીનોં સવાલાત પર તફસીલી બહષકે બા'દ ઈસ ખયાલકા ઈઝહાર કિયા હે કે :

૧. ઔરત નબી હો સકતી હે.

૨. હઝરત મરયમ અલય્હિસ્સલામ પર નબી હોનેકા ઈત્લાક કત્અન સહીહ હે.

૩. લિહાઝા આયતે ફઝીલતકા મતલબ ભી વાઝેહ હો જાતા હે વહ યહ કે હઝરત મરયમ અલય્હિસ્સલામકો કાઈનાતકી તમામ ઔરતોં પર ફઝીલત હાસિલ હે. જો ઔરતેં નબી નહીં હે ઉન પર ઈસ લિએ કે મરયમ, નબી હૈં ઔર જો ઔરતેં નબી હે (મષલન હઝરત હવ્વા, હઝરત સારા, હઝરત હાજરા અલય્હિસ્સલામ વગૈરા) ઉન પર ઈસ લિએ કે વહ ઈન કુર્આની નુસૂસકે પેશેનઝર જો ઉન્કે ફઝાઈલો કમાલાતસે તા'લ્લુક રખતી હે બાકી નબિય્યાત પર

બરતરી રખતી હે. (તફસીલાતકે ખ્વાહિશમંદ અસલકી કિતાબકી તરફ રજૂઅ કરેં. મુરત્તિબ)

હાલાતે હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામ :

યહૂદ અપની મઝહબી રિવાયાતકી બિના પર જિન ઉલૂલ અઝ્મ પૈગમ્બરોંકી આમદકે મુન્તઝિર થે ઉન્મેં મસીહ અલય્હિસ્સલામ ભી થે ઔર હઝરત યહયા અલય્હિસ્સલામને ઉન્કો બતાયા થા કે વહ ન ઈલિયા હેં ન વહ નબી ઔર ન મસીહ બલ્કે મસીહ અલય્હિસ્સલામકી બેઅષતકે મુનાદ ઔર મુબશ્શિર હે કુર્આને અઝીઝને ભી હઝરત ઝકરિય્યા અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત યહયા અલય્હિસ્સલામકે વાકિએકો હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકા મુબશ્શિર ઔર મુનાદ બતાયા હે જૈસા કે સૂરતુલ્બકરા ૨/ ૩૯ સે વાઝેહ હે. કુર્આને અઝીઝને હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકી વિલાદતે મુબારકકે વાકિઆતકો ઈસ તરહ બયાન કિયા હે :

તર્જમા : "(વહ વક્ત કાબિલે ઝિક્ર હે) જબ ફરિશ્તોંને મરયમ અલય્હિસ્સલામસે કહા : એ મરયમ ! અલ્લાહ તઆલા તુજકો અપને કલિમેકે બશારત દેતા હે ઉસ્કા નામ મસીહ, ઈસા અલય્હિસ્સલામ ઈબ્ને મરયમ હોગા, વહ દુન્યા વ આખિરતમેં સાહબે વજાહત ઔર હમારે મુકર્રિબીનમેંસે હોગા ઔર વહ (માંકી) ગોદમેં ઔર કહૂલતકે ઝમાનેમેં લોગોંસે કલામ કરેગા ઔર વહ નેકોકારોંમેંસે હોગા, મરયમ અલય્હિસ્સલામને કહા : "મેરે લળકા કૈસે હો સકતા હે ? જબકે મુઝકો કિસી મર્દને હાથ તક નહીં લગાયા !" ફરિશ્તેને કહા અલ્લાહ તઆલા જો ચાહતા હે ઉસી તરહ પૈદા કર દેતા હે, વહ જબ કિસી શૈ કે લિએ હુક્મ કરતા હે તો કહ દેતા હે "હો જા" ઔર વહ હો જાતી હે ઔર અલ્લાહ ઉસ્કો કિતાબો હિકમત ઔર તૌરાતો ઈન્જીલકા ઈલ્મ અતા કરેગા ઔર વહ બની ઈસ્રાઈલકી જાનિબ અલ્લાહકા રસૂલ હોગા."

[૩/૪૫ – ૪૮]

તર્જુમા : "ઔર એ પૈગમ્બર ! કિતાબમેં મરયમ અલય્હિસ્સલામકા વાકિઆ ઝિક્ર કરો ઉસ વક્તકા ઝિક્ર જબ વહ એક જગહ પૂરબકી તરફ થી, અપને આદમિયોંસે અલગ હૂઈ ફિર ઉસ્ને ઉન લોગોંકી તરફસે પર્દા કર લિયા, પસ હમને ઉસ્કી તરફ અપના ફરિશ્તા ભેજા ઔર વહ એક ભલે ચંગે આદમીકે રૂપમેં નુમાયા હો ગયા, મરયમ અલય્હિસ્સલામ ઉસે દેખ કર ગબરા ગઈ, વહ

બોલી અગર તૂ નેક આદમી હે તો મેં ખુદાએ રહમાનકે નામ પર તુઝસે પનાહ માંગતી હૂં." ફરિશ્તેને કહા : "મેં તેરે પરવરદિગારકા ફરિશ્તા હૂં ઔર ઈસ લિએ નમૂદાર હુવા હૂં કે તુઝે એક પાક ફરઝંદ દે દૂં." મરયમ અલય્હિસ્સલામ બોલી "યહ કૈસે હો સકતા હે ? કે મેરે લળકા હો હાલાંકે કિસી મર્દને મુઝે છૂઆ નહીં ઔર ન મેં બદચલન હૂં !" ફરિશ્તેને કહા : "હોગા ઐસા હી, તેરે પરવરદિગારને ફર્માયા કે યહ મેરે લિએ કુછ મુશ્કિલ નહીં, વહ કહતા હે યહ ઈસ (મસીહ)કો લોગોંકે લિએ હોગા કે એક નિશાન બના દૂં ઔર મેરી રહમતકા ઉસ્મેં ઝુહૂર હો ઔર યહ ઐસી બાત હે જિસ્કા હોના તૈ હો ચુકા હે."

[૧૯/૧૬ – ૨૧]

જિબ્રઈલ અમીન અલય્હિસ્સલામને મરયમ અલય્હિસ્સલામકો યહ બશારત સુના કર ઉન્કે ગિરેહબાનમેં ફૂંક દિયા ઔર ઈસ તરહ અલ્લાહ તઆલાકા કલિમા ઉન તક પહુંચ ગએ. અલ્લાહ તઆલાને તફસીલાતકો સૂરએ અંબિયા, તહરીમ ઔર સૂરએ મરયમમેં ઝિક્ર ફર્માયા હે :

તર્જુમા : "ઔર ઉસ ઔરત (મરયમ અલય્હિસ્સલામ)કા મુઆમલા જિસ્ને અપની પાકદામનીકો કાઈમ રખ્ખા, ફિર હમને ઉસ્મેં અપની 'રૂહ'કો ફૂંક દિયા ઔર ઉસ્કો ઔર ઉસ્કે લળકેકો જહાનવાલોંકે લિએ 'નિશાન' ઠહરાયા હે."

[૨૧/૯૧]

તર્જુમા : "ઔર ઈમ્રાનકી બેટી મરયમ અલય્હિસ્સલામકે જિસ્ને અપની અસ્મતકો બર્કરાર રખ્ખા પસ હમને ઈસ્મેં અપની રૂહકો ફૂંક દિયા." [૬૬/૧૨]

તર્જુમા : "ફિર ઉસ હોનેવાલે ફરઝંદકા હમલ ઠહર ગયા વહ (અપની હાલત છુપાનેકે લિએ) લોગોંસે અલગ હો કર દૂર ચલી ગઈ ફિર ઉસે દર્દે ઝેહ (કા ઈઝતિરાબ) ખજૂરકે એક દરખ્તકે નીચે લે ગયા (વહ ઉસ્કે તનેકે સહારે બેઠ ગઈ) ઉસ્ને કહા કાશ મેં ઉસ્સે પહલે મર ચુકી હોતી મેરી હસ્તીકો લોગ યક કલમ ભૂલ ગએ હોતે. ઉસ વક્ત (એક પુકારનેવાલે ફરિશ્તેને) ઉસે નીચેસે પુકારા, ગમગીન ન હો તેરે પરવરદિગારને તેરે તલે નહર જારી કર દી હે ઔર ખજૂરકે દરખ્તકા તના પકળકે અપની તરફ હિલા, તાઝા ઔર પકે હૂએ ફલોંકે ખોશેં તુઝ પર ગિરને લગેંગે, ખા પી (ઔર અપને બચ્ચેકે નઝારેસે) આંખે ઠંડી કર, ફિર અગર કોઈ આદમી નઝર આએ (ઔર પૂછગછ કરને લગે) તો (ઈશારેસે) કહ દે મેંને ખુદાએ રહમાનકે હુઝૂર રોઝહકી મન્નત માન રખ્ખી

હે, મેં આજ કિસી આદમીસે બાતચીત નહીં કર સકતી ફિર ઐસા હુવા કે વહ લળકેકો સાથ લે કર અપની કૌમકે પાસ આઈ, લળકા ઉસ્કી ગોદમેં થા, લોગ (દેખતે હી) બોલ ઉઠે "મરયમ ! તૂને અજીબ હી બાત કર દિખાઈ ? ઔર બળી તોહમતકા કામ કર ગુઝરી, એ હારૂનકી બહન ! ન તો તેરા બાપ બૂરા આદમી થા ન તો તેરી માં બદચલન થી (તૂ યહ ક્યા કર બેઠી ?) ઉસ પર મરયમ અલય્હિસ્સલામને લળકેકી તરફ ઈશારા કિયા (કે યહ તુમ્હેં બતલા દેગા કે હકીકત ક્યા હે !) લોગોંને કહા : ભલા ઉસ્સે હમ ક્યા બાત કરે ! જો અભી ગોદમેં બેઠનેવાલા શીરખ્વાર બચ્ચા હે" મગર લળકા બોલ ઉઠા ! "મેં અલ્લાહકા બંદા હૂં, ઉસ્ને મુઝે કિતાબ દી ઔર નબી બનાયા, ઉસ્ને મુઝે બાબર્કત કિયા, ખ્વાહ મેં કિસી જગહ હૂં, ઉસ્ને મુઝે નમાઝ ઔર ઝકાતકા હુકમ દિયા કે જબ તક ઝિંદા રહૂં યહી મેરા શિઆર હો ઉસ્ને મુઝે અપની માંકા ખિદમત ગુઝાર બનાયા, ઐસા નહીં કિયા કે ખૂદસર ઔર નાફર્માન હોતા, મુઝ પર ઉસ્કી તરફસે સલામતીકા પૈગામ હે જિસ દિન પૈદા હુવા, જિસ દિન મરૂંગા ઔર જિસ દિન ફિર ઝિંદા ઉઠાયા જાઉંગા." [૧૯/ ૨૨ – ૨૩]

નોટ : કહતે હૈં કે હારૂન, મરયમ અલય્હિસ્સલામકે ખાનદાનમેં એક આબિદો ઝાહિદ ઈન્સાન ઔર એક બહુત નેક નફ્સ મશ્હૂર થા.

[તફસીર ઈબ્ને કષીર]

કૌમને એક શિરખ્વાર બચ્ચેકી ઝુબાનસે જબ હકીમાના કલામ સુના તો હૈરતમેં રહ ગઈ ઔર ઉસ્કો યકીન હો ગયા કે મરયમ અલય્હિસ્સલામકા દામન બિલાશુબા હર કિસ્મકી બુરાઈ ઔર તલ્વીષસે પાક હે ઔર ઈસ બચ્ચેકી પૈદાઈશકા મુઆમલા યકીનન મિન્જાનિબિલ્લાહ એક 'નિશાન' હે.

યહ ખબર ઐસી નહીં થી કે પોશીદા રહ જાતી, કરીબ ઔર બઈદ સબ જગહ ઈસ હૈરતઝા વાકિઆ ઈસા અલય્હિસ્સલામકી મોઅજિઝાના વિલાદતકે ચર્ચે હોને લગે ઔર તબાઈએ ઈન્સાનીને ઈસ મુકદ્દસ હસ્તીકે મુતઅલ્લિક શુરૂઅ હી સે મુખ્તલિફ કરવટેં બદલની શુરૂઅ કર દી, અસ્હાબે ખૈરને ઉસ્કે વુજૂદકો અગર યમનો સઆદતકા મહતાબ સમઝા તો અસ્હાબે શરને ઉસ્કી હસ્તીકો અપને લિએ ફાલે બદ જાના ઔર બુગ્ઝો હસદકે શો'લોંને અંદર હી અંદર ઉન્કી ફિત્રી ઈસ્તિઅદાદકો ખાના શુરૂઅ કર દિયા.

ગર્ઝ ઉસી મુતઝાદ ફિઝાકે અંદર અલ્લાહ તઆલા અપની નિગ્રાનીમેં

મુકદ્દસ બચ્ચેકી તર્બીયત ઔર હિફાઝત કરતા રહા તાકે ઉસ્કે હાથોં બની ઈસ્રાઈલકે મુર્દા કુલૂબકો હયાતે તાઝા બખ્શે ઔર ઉન્કી રૂહાનિયતકે શજરે ખુશ્કકો એક મર્તબા ફિર બારઆવર ઔર મુષમ્મર બનાએ :

તર્જમાઃ "ઔર હમને ઈસા અલય્હિસ્સલામ બિન મરયમ ઔર ઉસ્કી માં (મરયમ)કો (અપની કુદરતકા) નિશાન બના દિયા ઔર ઉન દોનોંકા એક બુલંદ મુકામ (બૈતુલ્લાહ) પર ઠિકાના બનાયા જો સુકૂનતકે કાબિલ ઔર ચશ્મેવાલા હે." [૨૩/ ૫૦]

કુર્આને અઝીઝને હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે બચપનકે હાલાતમેંસે સિર્ફ ઉસી અહમ વાકિએકા ઝિક્ર કિયા હે બાકી બચપનકે દૂસરે હાલાતકો જિન્કા ઝિક્ર કુર્આનકે મકસદે તઝકીરો મૌઈઝતસે ખાસ તા'લ્લુક નહીં રખતા થા નઝર અંદાઝ કર દિયા.

હુલિયા મુબારક :

હદીષે મે'રાજ (બુખારી શરીફ)કે મુતાબિક નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા કે મેરી મુલાકાત હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામ હૂઈ તો મેંને ઉન્કો મયાના કદ સુર્ખ સુફેદ પાયા. બદન ઐસા સાફો શફ્ફાફ થા, મા'લૂમ હોતા થા કે અભી હમ્મામસે નહા કર આએ હૈં ઔર બા'ઝ રિવાયાતમેં હૈં કે આપકે કાકલ કાંધે તક લટકે હૂએ થે ઔર બા'ઝ અહાદીષમેં હે કે રંગ ખુલતા હુવા ગંદુમ ગૂં થા.

બઅ્ષતો રિસાલત :

યહૂદકી એ'તિકાદી વ અમલી ઝિંદગીકા મુકમ્મલ નકશા તો તૌરાતમેં મૌજૂદ હે. લેકિન ઉન હકાઈક ઔર ઉન્કે અવાકીબો નતાઈજકો કુર્આને અઝીઝમેં ભી ઈસ તરહ બયાન કિયા ગયા હે.

તર્જમા : "ઔર બેશક હમને મૂસા અલય્હિસ્સલામકો કિતાબ (તૌરાત) અતા કી ઔર ઉસ્કે બા'દ હમ (તુમમેં) પૈગમ્બર ભેજતે રહે ઔર હમને ઈસા બિન્તે મરયમ અલય્હિસ્સલામકો વાઝેહ મો'જિઝે દે કર ભેજા ઔર હમને ઉસ્કો રૂહે પાક (જિબ્રઈલ)કે ઝરીએ કુવ્વતો તાઈદ અતા કી, કયા જબ તુમ્હારે પાસ (ખુદાકા) પૈગમ્બર ઐસે અહકામ લે કર આયા જિન પર અમલ કરનેકો તુમ્હારા દિલ નહીં ચાહતા ! તો તુમને ગુરૂરકો શેવા (નહીં) બના લિયા ? પસ (પૈગમ્બરોંકી) એક જમાઅતકો ઝુટલાતે હો તો એક જમાઅતકો કત્લ કર દેતે

હો ઔર કહતે હોં કે હમારે દિલ (કબૂલે હકકે લિએ) ગિલાફમેં હે (યહ નહીં) બલ્કે ઉન્કે કુફ્ર કરને પર ખુદાને ઉન્કો મલ્ઉન કર દિયા હે, પસ બહુત થોળેસે હૈં જો ઈમાન લે આએ હૈં." [૨/૮૭ – ૮૮]

તર્જમા : "ઔર (એ ઈસા અલય્હિસ્સલામ) જબ હમને બની ઈસ્રાઈલ (કી ગિરફતો ઈરાદએ કત્લ)કો તુઝસે બા'ઝ રખ્ખા ઉસ વક્ત જબકે તૂ ઉન્કે પાસ ખુલે મો'જિઝાત લે કર આયા તો કહા બની ઈસ્રાઈલમેંસે મુન્કિરોંને, યહ કુછ નહીં હે મગર ખુલા જાદૂ હે." [૫/ ૧૧૦]

તર્જમા : "ઔર મેં તસ્દીક કરનેવાલા હૂં તૌરાતકી જો મેરે સામને હૈં ઔર (ઈસ લિએ આયા હૂં) તાકે તુમ્હારે લિએ બા'ઝ વહ ચીઝેં હલાલ કર દૂં જો (તુમ્હારી કજ રવીકી વજહસે) તુમ પર હરામ કર દી ગઈ થી ઔર મેં તુમ્હારે પાસ તુમ્હારે પરવર દિગારકી નિશાની લે કર આયા હૂં, પસ અલ્લાહકા ખૌફ કરો ઔર મેરી પૈર્વી કરો બિલાશુબા અલ્લાહ તઆલા મેરા ઔર તુમ્હારા પરવરદિગાર હે. પસ ઉસીકી ઈબાદત કરો યહ સીધી રાહ હે, પસ જબકે ઈસા અલય્હિસ્સલામને ઉન્સે કુફ્ર મહસૂસ કિયા તો ફર્માયા કે અલ્લાહકે લિએ કોન મેરા મદદગાર હે ? તો શાર્ગિદોંને જવાબ દિયા : હમ હે અલ્લાહકે (દીનકે) મદદગાર." [૩/ ૫૦ – ૫૨]

તર્જમા : "ફિર ઉન્કે બા'દ (નૂહ વ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે બા'દ) હમને અપને રસૂલ ભેજે ઔર ઉન્કે બા'દ ઈસા ઈબ્ને મરયમ અલય્હિસ્સલામકો રસૂલ બના કર ભેજા ઔર ઉસ્કો કિતાબ (ઈન્જીલ) અતા કી. [૫૭/ ૨૭]

તર્જમા : "(વહ વક્ત યાદકે લાઈક હે) જબ અલ્લાહ તઆલા કિયામતકે દિન કહેગા "એ ઈસા ઈબ્ને મરયમ અલય્હિસ્સલામ ! મેરી ઈસ નેઅમતકો યાદ કર જો મેરી જાનિબસે તુજ પર ઔર તેરી વાલિદા પર નાઝિલ હૂઈ જબકે મેંને રૂહુલ્કુદુસ (જિબ્રઈલ)કે ઝરીએ તેરી તાઈદ કી કે કે તૂ કલામ કરતા થા આગોશે માદરમેં ઔર બૂળહાપેમેં ઔર જબકે મેંને તુઝકો સિખાઈ કિતાબ 'હિકમત' તૌરાત ઔર ઈન્જીલ." [૫/ ૧૧૦]

તર્જમા : "ઔર (વહ વક્ત યાદ કરો) જબ ઈસા ઈબ્ને મરયમ અલય્હિસ્સલામને કહા : એ બની ઈસ્રાઈલ ! બિલા શુબા મેં તુમ્હારી જાનિબ અલ્લાહકા ભેજા હુવા પૈગમ્બર હૂં, તસ્દીક કરનેવાલા હૂં તૌરાતકી જો મેરે સામને હૈં ઔર બશારત સુનાનેવાલા હૂં એક પૈગમ્બરકી ઉન્કા નામ અહમદ હે.

[૬૧/ ૬]

(સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ)''

આયાતે બય્યિનાત :

કસસુલ્કુર્આન

હર મૌકે પર મો'જિઝાતકી બહષમેં ગુઝર ચુકા હે કે હક્કો સદાકતકે તસ્લીમો ઈન્કિયાદમેં ઈન્સાની ફિત્રત હમેશાસે દો તરીકોંસે માનૂસ રહી હે : એક યહ કે 'મુદ્દઈએ હક'કી હક્કાનિયતો સદાકત, દલાઈલકી કુવ્વત ઔર બરાહીનકી રોશનીકે ઝરીએ ષાબિત ઔર વાઝેહ હો જાએ ઔર દૂસ્રા તરીકા યહ હે કે દલાઈલો બરાહીનકે સાથ સાથ મિન્જાનિબિલ્લાહ ઉસ્કી સદાકતકી તાઈદમેં આમ કાનૂને કુદરતસે જુદા બગૈર અસ્બાબો વસાઈલ ઔર તેહસીલે ઈલ્મો ફનકે ઉસ્કી હાથ પર ઉમૂરે અજીબાકા મુઝાહરા ઈસ તરહ હો કે અવામો ખવાસ ઉસ્કે મુકાબલેસે આજીઝો દરમાન્દા હો જાએ ઔર ઉન્કે લિએ અસ્બાબો વસાઈલકે બગૈર ઉન ઉમૂરકી ઈજાદ નામુમ્કિન હો, પહલે તરીકેકે સાથ યહ દૂસ્રા તરીક ઈન્સાનકે અકલો ફિક્ર ઔર ઉસ્કી નફ્સયાતી કેફિયાતમેં એસા ઈન્કિલાબ પૈદા કર દેતા હે કે ઉન્કા વજદાન યહ તસ્લીમ કરનેકે લિએ મજબૂર હો જાતા હે કે દાઈએ હક (નબી વ પૈગમ્બર)કા યહ અમલ દરઅસલ ખૂદ ઉસ્કા અપના ફઅલ નહીં હે બલ્કે ઉસ્કે સાથ ખુદાકી કુવ્વત કામ કર રહી હે ઔર બિલાશુબા યહ ઉસ્કે સાદિક હોનેકી મઝીદ દલીલ હે ચુનાંચે કુર્આને અઝીઝમેં આયત.

તર્જમા : ''ઔર ન ફેંકા થા તૂને જિસ વક્તકે ફેંકા થા લેકિન વહ અલ્લાહને ફેંકા થા.'' [૮/૧૭] મેં ઉસી હકીકતકા ઈઝહાર મકસૂદ હે મગર ઉન હર દો તરીકોંમેંસે ઉન અસ્હાબે ઈલ્મો દાનિશ પર જો કુવ્વતે ફહમો ઈદરાકમેં બુલંદ મુકામ રખતે હેં પહલા તરીકા ઝિયાદા મુઅષ્ષિર ષાબિત હોતા હે ઔર વહ દૂસ્રે તરીકોકો પહલે તરીકેકી તાઈદો તકિવયતકી હૈષિયતસે કબૂલ કરતે ઔર દાઈએ હક (નબી વ પૈગમ્બર)કે દા'વએ નુબુવ્વતો રિસાલતકી સદાકતકા મઝીદ અમલી ષુબૂત યકીન કરકે ઉસ પર ઈમાન લે આતે હેં ઔર ઉન હઝરાતે અરબાબ અકલો ફિક્રકે બરઅકસ અરબાબે કુવ્વતો ઈકિતદાર ઔર ઉન્કી ઝહનિયતસે મુતા'ષ્ષિર આમ ઈન્સાની કુલૂબ દૂસ્રે તરીકએ તસ્દીકસે ઝિયાદા મુતા'ષ્ષિર હોતે ઔર નબી વ પૈગમ્બરકે મો'જિઝાના અફઆલકો કાઈનાતકી તાકતો કુવ્વતકે દાયરેસે બાલાતર હસ્તીકા ઈરાદા વ કુવ્વત ફઅલ યકીન કરને

પર મજબૂર હો જાતે હે ઔર ઈન ઉમૂરકો 'ખુદાઈ નિશાન' બાવર કરકે દા'વતે હકકો સદાકતકે સામને સર તસ્લીમે ખમ કર દેતે હૈં.

મુખ્તસરન કિતાબુલ્લાહ ઔર ઉસ્કે જુમલોં પર આયત ઔર આયાતકે ઈત્તિલાકાતસે તો કુર્આનકી કોઈ તવીલ સૂરત હી ખાલી હોગી, તમામ કુર્આનમેં જગહ જગહ ઈસ કષ્રતસે ઈસ્કા ઈસ્તિ'માલ હુવા હે કે ઉસ્કી ફેહરિસ્ત મુસ્તકિલ મોઝૂ બન સકતા હે.

ઉસી તરહ 'આયાતે બય્યિનાત'કા અગર્ચે બકષ્રત ઈત્લાક કિતાબુલ્લાહ (કુર્આન, તૌરાત, ઝબૂર, ઈન્જીલ) ઔર ઉન્કી આયાત પર હુવા હે મગર બા'ઝ બા'ઝ જગહ ઉસ્કો 'મો'જિઝાત'કે લિએ ભી ઈસ્તિ'માલ કિયા ગયા હે.

લાઈકે તવજ્જુહ બાત ઔર હકીકતે મો'જિઝાત :

નબી ઔર રસૂલકી બેઅષતકા મકસદ કાઈનાતકી રૂશ્દો હિદાયત ઔર દીનો દુન્યાકી ફલાહ વ ખૈરકી રહનુમાઈ હે ઔર વહ મિન્જાનિબિલ્લાહ વહીકી રોશનીમેં ઉસ ફર્ઝે મન્સબીકો અંજામ દેતા ઔર ઈલ્મો બુર્હાન ઔર હુજ્જતે હકકે ઝરીએ રાહે સદાકત દિખાતા હે, વહ યહ દા'વા નહીં કરતા કે ફિત્રત ઔર ફિત્રતકે ઉપરવાલે ઉમૂરમેં તસર્રૂફો તગય્યુર ભી ઉસ્કા કારે મન્સબી હે, બલ્કે વહ બાર બાર યહ એલાન કરતા હે કે મેં ખુદાકી જાનિબસે બશીરો નઝીર ઔર દાઈ ઈલલ્લાહ બન કર આયા હૂં, મેં ઈન્સાન હૂં ઔર ખુદાકા એલ્ચી ઉસ્સે ઝાઈદ ઔર કુછ નહીં હે, તો ફિર ઉસ્કે દા'વએ સદાકતકે ઈમ્તીહાન ઔર પરખ્તકે લિએ ઉસ્કી તા'લીમ ઉસ્કી તર્બિયત ઔર ઉસ્કી શખ્સિયતકા ઝેરે બહષ આના યકીનન મા'કૂલ લેકિન ઉસ્સે માવરાએ ફિત્રત ઔર આદતકે ખિલાફ અજીબો ગરીબકા મુતાલબા ખિલાફે અકલ ઔર બેજોળ બાત મા'લૂમ હોતી હે ઔર યૂં નઝર આતા હે કે કિસી તબીબે હાઝિકકે તિબ્બકે મહારતકે દા'વે પર ઉસ્સે યહ મુતાલબા કરના કે વહ તિલીસ્મી ખટકેકી એક ઉમ્દા અલ્મારી યા લકળીકા એક અજીબ કિસ્મકા ખિલોના બના કર દિખાએ, તબીબને યહ દા'વા નહીં કિયા થા કે વહ માહિર લુહાર યા બળઈ હે બલ્કે ઉસ્કા દા'વા તો અમરાઝે જિસ્માનીકે ઈલાજકા હે, ઉસી તરહ પૈગમ્બરે ખુદાકા યહ દા'વા નહીં હોતા કે વહ ખુદાકી તરહ કાઈનાત પર હર કિસ્મકે તસર્રૂફો તગય્યુરકા માલિકો કાદિર હે બલ્કે ઉન્કા દા'વા તો યહ હે કે વહ તમામ અમરાઝે રૂહાનીકે લિએ તબીબે કામિલ ઔર હાઝિકો માહિર હે.

બહરહાલ 'સુન્નતુલ્લાહ' યહ જારી રહી હે કે જબ કિસી કૌમકી હિદાયત યા તમામ કાઈનાતે ઈન્સાનીકી ફૌઝો ફલાહકે લિએ નબી ઔર પૈગમ્બર મબઉષ હોતા હે, તો ઉસ્કો મિન્જાનિબિલ્લાહ મુહકમ દલાઈલ વ બરાહીન ઔર આયાતુલ્લાહ (મો'જિઝાત) દોનોંસે નવાઝા જાતા હે, વહ એક જાનિબ વહીએ ઈલાહીકે ઝરીએ કાઈનાતકે મઆશો મઆદસે મુતઅલ્લિક અવામીરો નવાહી ઔર બેહતરીન દસ્તૂરો નિઝામ પેશ કરતા હે તો દૂસ્રી જાનિબ ખુદાકી મસ્લિહતકે મુતાબિક 'ખુદાઈ નિશાનાત'કા મુઝાહરા કરકે અપની સદાકત ઔર મિન્જાનિબિલ્લાહ હોનેકા ષુબૂત દેતા હે. નીઝ હર એક પૈગમ્બરકો ઉસી કિસ્મકે મો'જિઝાતો નિશાનાત અતા કિએ જાતે હૈં જો ઉસી ઝમાનેકી ઈલ્મી તરક્કિયોં યા કૌમી વ મુલ્કી ખુસૂસિયતોંકે મુનાસિબ હાલ હોનેકે બાવજૂદ ઈશ્કાલ કરનેવાલોંકો આજીઝો દરમાન્દા કર દે ઔર કોઈ ઉન્કે મુકાબલેમેં મુકાબલેકી તાકત ન લા સકે ઔર અગર તઅસ્સુબ ઔર ઝિદ દરમિયાનમેં હાઈલ ન હો તો અપની ઈક્તિસાબી તરક્કિયોં ઔર ખુસૂસિયતોંકે હકાઈકસે આગાહ હોનેકી વજહસે ઉસ એ'તિરાફ પર મજબૂર હો જાએં કે યહ જો કુછ સામને હે ઈન્સાનોંકી કુદરતસે દાલાતર, ઉન્કી દસ્તેરસસે બાહર ઔર સિર્ફ ખુદાએ વાહિદ હી કી જાનિબસે હે.

મષલન હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનેમેં ઈલ્મે નુજૂમ Astronomy ઔર ઈલ્મે કીમિયા Chemistryકા બહુત ઝોર થા ઔર સાથ હી ઉન્કી કૌમકો અકબો નુજૂમકે અષ્રાતકો ઉન્કે ઝાતી અષ્રાત સમઝતી ઔર ઉન્કો મુઅસ્સર હકીકી યકીન કરકે ખુદાએ વાહિદકી જગહ ઉન્કી પરશ્તીસ કરતી થી ઔર ઉન્કા સબસે બળા દેવતા શમ્સ (સૂરજ) થા, ક્યૂંકે વહ રોશની ઔર હરારત (ગરમી) દોનોંકા હામિલ થા ઔર યહી દોનોં ચીઝેં ઉન્કી નિગાહમેં કાઈનાતકી બકાઅ વ ફલાહકે લિએ અસલુલઉસૂલ થી ઔર ઉસી બિના પર કુર્રહ અર્ઝીમેં (પૂરી ઝમીન) 'આગ'કો ઉસ્કા મઝહર માન કર ઉસ્કી ભી પરસ્તીશ કી જાતી થી, ઈસ્કે અલાવા ઉન્કો અશ્યાકે ખવાસો અષ્રાત ઔર ઉન્કે રદ્દે અમલ પર ભી કાફી ઉબૂર થા ગોયા આજકી ઈલ્મી તહીકાતકે લિહાઝસે વહ કીમિયાવી તરીકહાએ અમલસે ભી બળી હદ તક વાકિફ થે.

ઈસ લિએ અલ્લાહ તઆલાને ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકો ઉન્કી કૌમકી હિદાયત ઔર ખુદા પરસ્તીકી તા'લિમો તલ્કીનકે લિએ એક જાનિબ ઐસે રોશન

હુજજતો બુર્હાન અતા ફર્માએ જિન્કે ઝરીએ વહ કૌમકે ગલત અકાઈદકે બાતિલ કરને ઔર હકકો ષાબિત કરનેકી ખિદમત અંજામ દેં ઔર મઝાહિર પરસ્તીકી વજહસે હકીકતકે ચેહરે પર તારીકીકા જો પર્દા પળ ગયા થા ઉસ્કો ચાક કરકે રૂખે રોશનકો નુમાયાં કર સકે :

તર્જુમા : "ઔર યહ હમારી દલીલ હે જો હમને ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકો ઉસ્કી કૌમકે મુકાબલેમેં અતા કી, હમ જિસ્કા દર્જા બુલંદ કરના ચાહતે હેં, કર દિયા કરતે હેં. બેશક તેરા રબ દાના હે જાનનેવાલા." [૨/૮૩]

ઔર દૂસ્રી જાનિબ જબ કવાકિબ (સિતારા) પરસ્ત ઔર બૂતપરસ્ત બાદશાહસે લે કર આમ અફરાદે કૌમને ઉન્કે દલાઈલો બુર્હાનસે લાજવાબ હો કર અપની માદ્દી તાકતકે ઘમંડ પર દહકતી આગમેં ઝોંક દિયા તો ઉસી ખાલિકે અકબરને જિસ્કી દા'વતો ઈર્શાદકી ખિદમત હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ અંજામ દે રહે થે :

તર્જુમા : "તૂ સર્દ ઔર સલામતી બન જા." [૨૧/૬૯]

કહ કર અપની કુદરતકા વહ અઝિમુશ્શાન નિશાન (મો'જિઝા) અતા કિયા જિસ્ને બાતિલકે પરે હૈબતકે કિલ્એમેં ઝલ્ઝલા પૈદા કર દિયા ઔર તમામ કૌમ ઉસ ખુદાઈ મુઝાહરેસે આજીઝ હેરાનો પરેશાન ઔર ઝલીલો ખાસિર હો કર રહ ગઈ.

તર્જુમા : "ઔર ચાહને લગે ઉસ્કા બુરા ફિર ઉન્હીંકો ડાલા હમને નુકસાનમેં." [૨૧/ ૭૦]

ઔર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનેમેં સિહર Magic મિસ્રી ઉલૂમો ફુનૂનમેં બહુત ઝિયાદા નુમાયા ઔર ઈમ્તીયાઝી શાન રખતા થા ઔર મિસ્રિયોંકો ફન્ને સિહરમેં કમાલ હાસિલ થા ઈસ લિએ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામકો કાનૂને હિદાયત (તૌરાત)કે સાથ સાથ 'યદે બૈઝા' ઔર 'અસા' જૈસે મો'જિઝાત દીએ ગએ ઔર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામને સાહિરીને મિસ્રીકે મુકાબલેમેં જબ ઉન્કા મુઝાહરા કિયા તો સહરકે તમામ અરબાબે કમાલ ઉસ્કો દેખ કર યકઝુબાન હો કર પુકાર ઉઠે કે બિલાશુબા યહ સિહર નહીં, યહ તો ઉસ્સે જુદા ઔર ઈન્સાની તાકતસે બાલાતર મુઝાહરા હે જો ખુદાએ બરહકને અપને સચ્ચે પૈગમ્બરોંકી તાઈદકે લિએ ઉન્કે હાથ પર

કરાયા હે ક્યૂંકે હમ સિહકી હકીકતસે બખૂબી વાકિફ હે ઔર યહ કહ કર ઉન્કોં ફિરઔન ઔર કૌમે ફિરઔનકે સામને બેખૌફીકે સાથ એલાન કર દિયા કે વહ આજસે મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર હારૂન અલય્હિસ્સલામકે ખુદાએ વાહિદકે પરસ્તાર હૈં.

તર્જમા : "ફિરઔનને અહલે દરબારસે જો આસપાસ (બેઠે) થે કહા કે ઈસ્મેં કોઈ શુબા નહીં કે યહ બળા જાદૂગર હે." [૨૬/ ૩૪]

હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામ ઔર મો'જિઝાત :

ઉસી તરહ હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનેમેં ઈલ્મે તિબ્બ (Medical Sience) ઔર તબિયતોંકા ઈલ્મ (Physics)કા બહુત ચર્ચા થા ઔર યૂનાનકે કમાલ પર બહુત ઝિયાદા અષર અંદાઝ થી ઔર મુલ્કોંમેં સદિયોંસે બળે તબીબ ઔર ફલ્સફી અપની હિકમતો દાનિશ ઔર કમાલાતે તિબ્બકા મુઝાહરા કર રહે થે મગર ખુદાએ વાહિદકી તૌહિદ ઔર દીને હકકી તા'લીમસે ખવાસો અવામ યકસર મહરૂમ થે ઔર ખૂદ બની ઈસ્રાઈલ ભી જો કે નબિયોંકી નસલમેં હોને પર હમેશા ફખ્ર કરતે રહતે થે ગુમરાહિયોંમેં મુબ્તલા થે.

પસ ઈન હાલાતમેં 'સુન્નતુલ્લાહ'ને જબ ઈસા અલય્હિસ્સલામકો રૂશ્દો હિદાયતકે લિએ મુન્તખબ કિયા તો એક જાનિબ હુજ્જતો બુર્હાન (ઈન્જીલ) ઔર હિકમતસે નવાઝા તો દૂસ્રી જાનિબ ઝમાનેકે મખ્સૂસ હાલાતકે મુનાસિબ ચંદ ઐસે નિશાન (મો'જિઝાત) ભી અતા ફર્માએ જો ઉસ ઝમાનેકે અર્બાબે કમાલ (કમાલ રખનેવાલે) ઔર ઉન્કે પેરૂઓં પર ઉસ તરહ અષર અંદાઝ હો કે જોયાએ હક (હકકો તલાશ કરનેવાલે)કો ઈસ એ'તિરાફમેં કોઈ ઝિઝક બાકી ન રહે કે બિલાશુબા યહ આમાલ ઈીક્તિસાબી ઉલૂમસે જુદા મહઝ અલ્લાહ તઆલાકી જાનિબસે રસૂલે બરહકકી તાઈદમેં રૂનુમા હૂએ હૈં ઔર મુતઅસ્સિબ ઔર મુતમર્રિદકે પાસ ઉસ્કે અલાવા ઔર કઈ ચારાકાર ન રહે કે ઉન્કો 'સરીહ જાદૂ' કહ કર અપને બુગ્ઝો હસદકી આગકો ઔર મુસ્તઅલ કરે.

ઈસા અલય્હિસ્સલામકે ઈન મો'જિઝાતમેંસે જિન્કા મુઝાહરા ઉન્હોંને કૌમકે સામને કિયા કુર્આને અઝીઝને ચાર મો'જિઝાતકા બસરાહત ઝિક્ર કિયા હે.

અ. વહ ખુદાકે હુક્મસે મુર્દાકો ઝિંદા કર દેતે થે.

બ. ઔર પૈદાઈશી નાબિનાકો બીના ઔર જુઝામીકો ચંગા (તંદુરસ્ત)

કર દિયા કરતે થે.

ક. વહ મિટ્ટીસે પરિંદા બના કર ઉસ્મેં ફૂંક દેતે થે ઔર અલ્લાહકે હુકમસે ઉસ્મેં રૂહ પળ જાતી થી.

ડ. વહ યહ ભી બતા દીયા કરતે થે કે કિસ્ને ક્યા ખાયા ઔર ક્યા ખર્ચ કિયા ઔર ક્યા ઘરમેં ઝખીરા મહફૂઝ કર રખ્ખા હે.

કૌમોંમેં ઐસે મસીહા મૌજૂદ થે જિન્કે ઈલાજો મુઆલજે ઔર ઈક્તિસાબી તદાબીરસે માયૂસ મરીઝ શિફા પાતે થે, ઉન્કે માહિર તબીઆત ઐસે ફલસફી ભી કમ ન થે જો રૂહો માદાકે હકાઈક ઔર ઝમીની ઔર આસ્માની ચીઝોંકી માહિયાત પર બેનઝીર નઝરિયાતો તજર્રીબાતકે માલિક સમજે જાતે થે ઔર હકાઈકે અશયામેં ઉન્કી બારિકબીની ઔર મહારત અરબાબે કમાલકે લિએ બાઈષે સદ નાઝિશ થી લેકિન જબ ઉન્કે સામને ઈસા અલય્હિસ્સલામને અસ્બાબો વસાઈલ ઈખ્તિયાર કિએ બગૈર ઈન ઉમૂરકા મુઝાહરા કિયા તો ઉન પર ભી હિદાયતો ગુમરાહીકી કુદરતી તકસીમકે મુતાબિક યહી અષર પળા કે જિસ શખ્સકે કલ્બમેં હકકી તલબ મોજિઝન થી ઉસ્ને ઈકરાર કિયા કે બિલાશુબા ઈસ કિસ્મકા મુઝાહરા ઈન્સાની કુવ્વતસે બાહર ઔર નબીએ બરહકકી તાઈદો તસ્દીકકે લિએ મિન્જાનિબિલ્લાહ (અલ્લાહકી તરફસે) હે ઔર જિન દિલોંમેં રઉનત, હસદ ઔર બુગ્ઝો ઈનાદ થા ઉન્કે તઅસ્સુબને વહી કહને પર મઝબૂર કિયા જો ઉન્કે પેશરૂ અંબિયાઓ રસૂલસે કહતે આએ થે : તર્જમા : "યહ તો ખુલા હુવા જાદૂ હી હે" [૩૭/ ૧૫]

ચોથે મો'જિઝેકે બારેમેં મુફસ્સિરીન કહતે હેં કે ઉસ્કે મુઝાહરેકી વજહ યહ પેશ આઈ કે મુખાલિફીન જબ રૂશ્દો હિદાયતસે નફરતવાલે હો કર ઉન્કો ઝુટલાતે ઔર ઉન્કે પેશકર્દા આયાતે બય્યિનાત (મો'જિઝાત)કો સિહર ઔર જાદૂ કહતે તો સાથ હી મઝાકસે યહ ભી કહ દિયા કરતે થે કે અગર તુમ ખુદાએ તઆલાકે ઐસે મકબૂલ બંદે હો તો બતાઓ આજ હમને ક્યા ખાયા હે ? ઔર ક્યા બચા રખ્ખા હે ? તબ ઈસા અલય્હિસ્સલામ ઉન્કે તમસ્ખુરકો સંજીદગીસે બદલ દેતે ઔર વહીએ ઈલાહીકી નુસ્રતસે ઉન્કે સવાલાતકા જવાબ દે દિયા કરતે થે.

મગર કુર્આને હકીમને ઈસ મો'જિઝાકો જિસ અંદાઝમેં બયાન કિયા હે ઉસ્કો ગોરકે સાથ મુતાલઆ કરનેસે મા'લૂમ હોતા કે ઈસ 'નિશાન'કે મુઝાહરેકી

વજહ મુફસ્સિરીનકી બયાનકર્દા તૌજીહસે ઝિયાદા દકીક ઔર વસીઅ મા'લૂમ હોતી હે ઔર વહ યહ કે ઈસા અલયહિસ્સલામ પૈગામે હિદાયતો તબ્લીગે હકકી ખિદમત અંજામ દેતે હૂએ અકષરો બેશતર લોગોંકો દુન્યામેં ઈન્હિમાક, દોલતો ષુર્વતકે લાલચ ઔર ઐશપસંદ ઝિંદગીકી રગ્બતસે બા'ઝ રખને પર મુખ્તલિફ મઝમૂન બયાનકે ઝરીએ તવજ્જુહ દિલાયા કરતે થે તો જિસ તરહ બા'ઝ સઈદ રૂહેં ઈસ કલિમએ હકકે સામને સર તસ્લીમે ખમ કર દેતી થી ઉસ્કે બરઅક્સ બુરે ઈન્સાન ઉન્કે અછ્છી નસીહતોંસે કલ્બી નફરતો એ'રાઝકે બાવજૂદ ઈમ્તિષાલે અમ્ર કરનેવાલી હસ્તિયોંસે ઝિયાદા ઉન્કો યહ બાવર કરાતે કે હમ તો હમા વક્ત આપકે ઈસ ઈર્શાદકી તા'મીલમેં સરગર્મ રહતે હૈં લિહાઝા કુદરતે હકને યહ ફેસ્લા કિયા કે ઈન મુનાફિકીનકી મુનાફિકતકી મઝર્રતકો ઝાઈલ કરનેકે લિએ હઝરત ઈસા અલયહિસ્સલામકો ઐસા 'નિશાન' અતા કિયા જાએ કે ઈસ ઝરીએસે હકકો બાતિલ મુન્કશિફ હો જાએ ઔર હુકૂકુલ્લાહ ઔર હુકૂકે ઈન્સાનીકે ઈત્લાફ પર જો ઝખીરાઅંદોઝીકા સામાન કિયા જા રહા હે ઉસ્કા પર્દા ચાક કર દિયા જાએ.

ઈન ચારગાના ખુદાઈ નિશાન (મો'જિઝાત)કે અલાવા ખૂદ હઝરત ઈસા અલયહિસ્સલામકી બગૈર બાપકે પૈદાઈશ ભી એક અઝિમુશ્શાન 'ખુદાઈ નિશાન' થા જિસ્કે મુતઅલ્લિક અભી તફસીલાત બયાન કી ગઈ.

હઝરત મસીહ અલયહિસ્સલામકે હાથ પર જિન મો'જિઝાતકા ઝુહૂર હુવા યા ઉન્કી વિલાદત જિસ મો'જિઝાના તરીક પર હૂઈ યહૂદને અઝરાહે હસદ ઉન્કા ઈન્કાર કિયા તો કિયા, લેકિન બા'ઝ ફિત્રત પરસ્ત મુદઈએ ઈસ્લામ હઝરાતને ભી ઉન્કે ઈન્કારકે લિએ રાહ પૈદા કરનેકી નાકામ સઈ ફર્માઈ હે. ઉન્મેંસે બા'ઝ હઝરાત વહ હે જિન્હોંને ઈસ ઈન્કારકો ઝાતી મફાદકે લિએ નહીં બલ્કે ફિત્રત પરસ્ત ઔર મુન્કિરીને ખુદા યૂરોપિયન ઉલમાએ જદીદસે મઉબિયતકી બિના પર યહ રવિશ ઈખ્તિયાર કી હે તાકે ઉન્કી મઝહબિયત પર અજાઈબ પરસ્તીકા ઈલ્ઝામ આઈદ ન હો સકે. ઉસી તરહ ઈહયાએ મૌતા (મુર્દેકો ઝિંદા કર દેને)કે મો'જિઝેકા ભી ઈન્કાર કરતે હૂએ યહ દા'વા કિયા હે કે અલ્લાહ તઆલા મૌતકે બા'દ કિસીકો ઈસ દુન્યામેં કબ્લ અઝ કિયામત ઝિંદગી નહીં બખ્શેગા, લેકિન ઈસ દા'વાકે ખિલાફ કઈ મુકામાત પર ઈસ્કા ઈષ્બાત મૌજૂદ હે કે અલ્લાહ તઆલાને ઈસ દુન્યામેં મૌત દેનેકે બા'દ હયાતે તાઝા

બખ્શી હે (દેખિએ આયાત ૨/ ૭૩, ૨૫૯, ૨૬૦) ઉન તમામ વાકિઆતમેં ઈહયાએ મૌતાકે સાફ ઔર સરીહ મા'ના ષાબિત હે. ઉસી તરહ હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકી બગૈર બાપ પૈદાઈશસે ભી ઈન્કાર કિયા ગયા હે ઔર ગૈરઝરૂરી ઝોરે કલમ સર્ફ કિયા ગયા હે, લેકિન ઈસ મસ્અલેકી મુવાફિકો મુખાલિફ આરાસે કતા નઝર એક ગૈર જાનિબદાર મુસન્નિફ જબ હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકી પૈદાઈશસે મુતઅલ્લિક તમામ આયતે કુર્આનીકા મુતાલઆ કરેગા તો ઉસ પર યહ હકીકત બખૂબી આશકારા હો જાએગી કે કુર્આન હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામસે મુતઅલ્લિક યહૂદકી તફરીત ઔર નસારાકી ઈફરાત દોનોંકે ખિલાફ અપના વહ ફર્ઝે મન્સબી અદા કરના ચાહતા હે જિસ્કે લિએ કુર્આનકી દા'વતે હકકા ઝુહૂર હુવા હે. યહૂદ ઔર નસારા ઈસ બારેમેં દો કત્અન મુખાલિફ ઔર મુતઝાદ સિમ્તોંમેં ચલે ગએ હેં. યહૂદ કહતે હેં કે હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામ મુફતરી ઔર કાઝિબ ઔર શોઅબદાબાઝ થે ઔર નસારા કહતે હેં કે વહ ખુદા, ખુદાકે બેટે યા ષાલિષે ષલાષા થે. ઈન હાલાતમેં કુર્આનને ઉન ઓહામ વ ઝુનૂન (વહમો ગુમાન)કે ખિલાફ ઈલ્મો યકીનકી રાહ દિખાતે હૂએ દોનોંકે ખિલાફ યહ ફેસ્લા દિયા કે રાહે હક ઈફરાતો તફરીતકે દરમિયાન હે ઔર સિરાતે મુસ્તકીમકી યહી સબસે બળી શનાખ્ત હે.

વહ કહતા હે કે વાઝેહ રહે કે ઈસા અલય્હિસ્સલામ મુફતરી ઔર કાઝિબ નહીં થે બલ્કે અલ્લાહકે સચ્ચે પૈગમ્બર ઔર રાહે હકકે દાઈએ સાદિક થે. ઉન્હોંને દા'વતે હકકી તસ્દીકકે લિએ જો બા'ઝ અજીબ બાતેં કર દિખાઈ વહ મો'જિઝાતે અંબિયાકી ફેહરીસ્તમેં શામિલ હે ન કે સાહિરોં ઔર શોઅબદાબાઝોંકી ઔર યહ ભી સહીહ હે કે ઉન્કી પૈદાઈશ બગૈર બાપકે હૂઈ મગર ઉસ્સે યહ કૈસે લાઝિમ આ સકતા હે કે વહ ખુદા યા ખુદાકે બેટે હો ગએ ? કયા જો શખ્સ પૈદાઈશકા મોહતાજ હો ઔર પૈદાઈશમેં ભી માંકે પેટકા મોહતાજ ઔર જો શખ્સ બશરી લવાઝિમ ખાને પીનેકા મોહતાજ હો વહ અબ્દ ઔર બશરકે માસિવા ખુદા યા મા'બૂદ હો સકતા હે ? નહીં, હર્ગિઝ નહીં.

તો જબકે કુર્આનને યહૂદો નસારાકે ઈન તમામ બાતિલ અકાઈદકી વાઝેહ અલ્ફાઝમેં તર્દીદ કરકે જો ઉન્હોંને હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકે મુતઅલ્લિક કાઈમ કર લિએ થે અપના ફરીઝએ ઈસ્લાહ અંજામ દિયા, યહ કૈસે મુમ્કીન થા કે અગર બિન બાપકે પૈદાઈશકા વાકિઆ બાતિલ ઔર ગૈરવાકઈ થા ઔર

જો સહારા બન રહા થા ઉલૂહિયતે મસીહ અલય્હિસ્સલામકે મુતઅલ્લિક વાઝેહ તૌરસે કુર્આન તર્દીદ ન કરતા બલ્કે ઉસ્કે બરઅકસ વહ જગહ જગહ ઈસ વાકિએકો ઠીક ઉસી તરહ બયાન કરતા જાતા જૈસાકે મત્તાકી ઈન્જીલમેં બયાન કિયા ગયા હે. ઉસ્કા ફર્ઝ થા કે સબસે પહલે ઉસી પર ઝર્બેકારી લગાતા ઔર સિર્ફ ઈસ કદર કહ કર કે હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકા બાપ ફલાં શખ્સ થા ઈસ સારી ઈમારતકો જળસે ઉખાળ ફેંકતા જિસ પર ઉલૂહિયતે મસીહ અલય્હિસ્સલામકી બુન્યાદ રખ્ખી ગઈ હે, મગર ઉસ્ને યહ તરીકા ઈખ્તિયાર નહીં કિયા બલ્કે યહ કહા કે યહ બાત કિસી તરહ ભી મસીહ અલય્હિસ્સલામકી ઉલૂહિયતકી દલીલ નહીં બન સકતી ક્યૂં ? ઈસ લિએ કે :

તર્જમા : "ઈસા અલય્હિસ્સલામકી મિષાલ અલ્લાહકે નઝદીક જૈસે મિષાલ આદમ અલય્હિસ્સલામકી, બનાયા ઉસ્કો મિટ્ટીસે ફિર કહા ઉસ્કો કે હો જા વહ હો ગયા." [૩/ ૫૯]

પસ અગર બિન બાપકી પૈદાઈશ મસીહ અલય્હિસ્સલામકો દર્જએ ઉલૂહિયત દે સકતી હે તો આદમ અલય્હિસ્સલામકો ઉસ્સે ઝિયાદા ઉલૂહિયતકા હક હાસિલ હે કે વહ બિન માં બાપકે પૈદા હૂએ.

બહરહાલ જિન તાવીલ પરસ્તોંને હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકી બિન બાપ પૈદાઈશસે મુતઅલ્લિક આયાતકે જુમ્લોંકો જુદા જુદા કરકે ગલત એહતમાલાત પૈદા કિએ હૈં વહ ઈસ લિએ બાતિલ હૈં કે જબ ઈસ વાકિએસે મુતઅલ્લિક આયાતકો યકજા કરકે મુતાલઆ કિયા જાએ તો એક લમ્હેકે લિએ ભી આયાતકે મા'નેમેં બિન બાપ પૈદાઈશકે મા'નાકી માસિવા દૂસ્રે કિસી ભી એહતમાલકી ગુંજાઈશ બાકી નહીં રહતી. ઈસ્કે અલાવા જહાં તક ઈસ મસ્અલેકા અકલી પહલૂ હે સો અકલ ભી ઉસ્કે ઈમ્કાનકો મુહાલ કરાર નહીં દેતી. હત્તા કે આજ કલ તો યહાં તક હો ચુકા હે કે ઈન્સાની પૈદાઈશ, આંખો દેખે આમ તરીકે વિલાદતકે અલાવા બા'ઝ દૂસ્રે તરીકોંસે ભી હોને લગી હે ઔર ઈન તરીકોંકો કાનૂને કુદરતકે ખિલાફ ઈસ લિએ નહીં કહા જા સકતા કે હમને કુદરતકે તમામ કવાનીનકા ઈહાતા નહીં કર લિયા હે બલ્કે ઈન્સાન જિસ કદર ઈલ્મો દાનિશકી જાનિબ બઢતા જાતા હે ઉસ્કે સામને કુદરતે હકકે કાનૂનકે નએ નએ ગોશે ખુલતે જાતે હે.

પસ અગર યહ સહીહ હે કે જો બાત કલ નામુમ્કિન નઝર આતી થી

આજ વહ મુમ્કીન કહી જા રહી હે ઔર જલ્દ યા તાખીરકે સાથ ઉસ્કે વુકૂઅ પર યકીન કિયા જા રહા હે તો નહીં મા'લૂમ ફિર ઈસ કાનૂને કુદરતસે ઈન્કાર કર દેનેસે ક્યા મા'ના હે જિસ્કા ઈલ્મ અગર્ચે અભી તક હમકો હાસિલ નહીં હે મગર અંબિયા વ રુસૂલ જૈસે કુદસી સિફાત હસ્તિયોં પર ઈસ ઈલ્મકી હકીકત આશકારા હે તો ક્યા ઈલ્મી દલીલકા યહ ભી કોઈ પહલૂ હે કે જિસ બાતકા હમકો ઈલ્મ ન હો ઔર અકલ ઉસ્કો નામુમ્કીન ઔર મુહાલ ન ષાબિત કરતી હો ઉસ્કા ઈન્કાર સિર્ફ 'અદમ ઈલ્મ' (ઈલ્મ ન હોનેકી) વજહસે કર દિયા જાએ.

અબ ઈન "આયાતે બય્યિનાત"કો કુર્આને હકીમસે સુનિએ ઔર મુઈઝતો ઈબ્રતકે હુસૂલકા સરો સામાન કીજિએ કે માઝીકે ઉન વાકિઆતકી તફસીરસે કુર્આનકા યહી અઝીમ મકસદ હે.

તર્જમા : "ઔર અલ્લાહ સિખાતા હે ઉસ (ઈસા અલય્હિસ્સલામ)કો કિતાબે હિકમત તૌરેત ઔર ઈન્જીલ ઔર વહ રસૂલ હે બની ઈસ્રાઈલકી જાનિબ (વહ કહતા હે) કે બેશક મેં તુમ્હારે પાસ તુમ્હારે પરવરદિગારકી જાનિબસે 'નિશાન' લે કર આયા હૂં, વહ યહ કે તુમ્હારે લિએ મિટ્ટીસે પરિંદકી શકલ બનાતા ફિર ઉસ્મેં ફૂંક દેતા હૂં ઔર વહ અલ્લાહકે હુક્મસે ઝિંદા પરિંદ બન જાતા હે ઔર પૈદાઈશી અંધેકો સહીહ આંખવાલા કર દેતા હૂં ઔર સુફેદ દાગકે જુઝામકો અચ્છા કર દેતા હૂં ઔર અલ્લાહકે હુક્મસે મુર્દાકો ઝિંદા કર દેતા હૂં ઔર તુમકો બતા દેતા હૂં જો તુમ ખા કર આતે હો ઔર જો તુમ ઘરમેં ઝખીરા રખ આતે હો, સો અગર તુમ હકીકી ઈમાન રખતે હો તો બિલાશુબા ઈન ઉમૂરમેં (મેરી સદાકત ઔર મિન્જાનિબિલ્લાહ હોનેકે લિએ) 'નિશાન' હે ઔર મેં તૌરેતકી તસ્દીક કરનેવાલા હૂં જો મેરે સામને હે ઔર (ઈસ લિએ ભેજા ગયા હૂં)કે બા'ઝ ઉન ચીઝોંકો જો તુમ પર હરામ હો ગઈ હે તુમ્હારે લિએ હલાલ કર દૂં, તુમ્હારે લિએ પરવરદિગાર હી કે પાસસે 'નિશાન' લાયા હૂં, પસ તુમ અલ્લાહસે ડરો ઔર (ઉસ્કે દીએ હૂએ અહકામમેં) મેરી ઈતાઅત કરો, બિલાશુબા અલ્લાહ તઆલા હી મેરા ઔર તુમ્હારા પરવરદિગાર હે સો ઉસ્કી ઈબાદત કરો યહી સીધી રાહ હે."

તર્જમા : "એ ઈસા ઈબ્ને મરયમ અલય્હિસ્સલામ ! તૂ મેરી ઉસ નેઅમતકો યાદ કર જબકે તૂ મેરે હુક્મસે ગારેસે પરિંદકી શકલ બના દેતા ઔર ફિર ઉસ્મેં ફૂંક દેતા થા ઔર વહ મેરે હુક્મસે ઝિંદા પરિંદ બન જાતા થા ઔર

જબકે તૂ મેરે હુક્મસે પૈદાઈશી અંધેકો સહીહ આંખવાલા ઔર સુફેદ દાગકે કોઢ્હકો અચ્છા કર દેતા થા ઔર જબકે તૂ મેરે હુક્મસે મુર્દેકો ઝિંદા કરકે કબ્રસે નિકાલતા થા.'' [૫/૧૧૦]

તર્જમા : ''ફિર જબ વહ (ઈસા અલય્હિસ્સલામ) ઉન્કે પાસ ખુલે નિશાન લે કર આયા તો ઉન્હોંને (બની ઈસ્રાઈલને) કહા યહ તો ખુલા જાદૂ હે.'' [૬૧/૬]

અંબિયા અલય્હિસ્સલામને જબ કભી ભી કૌમોંકે સામને આયતુલ્લાહકા મુઝાહરા કિયા હે તો મુન્કિરોંને હમેશા ઉન્કે મુતઅલ્લિક એક બાત ઝરૂર કહી હે 'યહ ખુલા હુવા જાદૂ હે' પસ ક્યા એક જોયાએ હક ઔર ગૈરમુતઅસ્સિબ ઈન્સાનકે લિએ યહ જવાબ ઉસ જાનિબ રહનૂમાઈ નહીં કરતા કે અંબિયા અલય્હિસ્સલામકે ઈસ કિસ્મકે મુઝાહરે ઝરૂર આમ કવાનીને કુદરતસે જુદા ઐસે ઈલ્મકે ઝરીએ ઝુહૂર પઝીર હોતે થે જો સિર્ફ ઉન કુદુસી સિફાત હસ્તિયોંકે લિએ હી મખ્સૂસ રહા હે ઔર ઉન્કે અલાવા ઈન્સાની દુન્યા ઉસ્કે ફહમે હકીકતસે બહરામંદ નહીં હૂઈ તબ હી ઉન લોગોંકે પાસ જો સરકશીકે રાસ્તેસે ઈન્કાર પર તુલે હૂએ થે ઉસ્કે ઈન્કારકે લિએ ઈસ્સે બેહતર દૂસ્રી તાબીર નહીં થી કે વહ ઈન ઉમૂરકો 'સિહર જાદૂ' કહ દેં. લિહાઝા ઉન ઉમૂરકો સહરો જાદૂ કહના ભી ઉન્કે 'મો'જિઝા' ઔર 'નિશાને ખુદાવંદી' હોનેકી ઝબરદસ્ત દલીલ હે.

હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કી તા'લિમાતકા ખુલાસા :

બહરહાલ હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામ બની ઈસ્રાઈલકો હુજ્જતો બુર્હાન ઔર આયતુલ્લાહકે ઝરીએ દીને હકકી તા'લિમ દેતે રહતે ઔર ઉન્કે ભૂલે હૂએ સબકકો યાદ દિલા કર મુર્દા કુલૂબમેં હયાતે તાઝા બખ્શતે રહતે થે.

અલાહ ઔર અલ્લાહકી તૌહિદ પર ઈમાન, અંબિયા વ રુસૂલકી તસ્દીકે આખિરત (મઆદ) પર ઈમાન, મલાઈકતુલ્લાહ પર ઈમાન, કઝાઓ કદર પર ઈમાન, અલ્લાહકે રસૂલોં ઔર કિતાબોં પર ઈમાન, અખ્લાકે હસનાકે ઈખ્તિયાર, બુરે આ'માલસે પર્હેઝો ઈજતનાબ, ઈબાદતે ઈલાહીસે રગબત, દુન્યામેં ઈન્હિમાકસે નફરત ઔર અલ્લાહકે કુંબા (મખ્લૂકે ખુદા)સે મુહબ્બતો મવદ્દત યહી વહ તા'લીમો તલ્કીન થી જો ઉન્કી ઝિંદગીકા મશગલા ઔર ફર્ઝે મન્સબી બના હુવા થા વહ બની ઈસ્રાઈલકો તારૈત, ઈન્જીલ ઔર હકીમાના પિંદો નસાએહકે ઝરીએ ઉન ઉમૂરકી જાનિબ દા'વત દેતે મગર બદબખ્ત યહૂદ

અપની ફિત્રતે કજ સદિયોંકી મુસલ્સલ સર્કશી ઔર તા'લીમે ઈલાહીકી બગાવતકી બદૌલત ઈસ દર્જા મુતશદ્દિદ હો ગએ થે ઔર અંબિયા વ રુસૂલકે કત્લને ઉન્કે કુલૂબકો હક્કો સદાકતકે કબૂલમેં ઈસ દર્જા સખ્ત બના દિયા થા કે એક મુખ્તસરસી જમાઅતકે અલાવા ઉન્કી જમાઅતકી બળી અક્સરીઅતને ઉન્કી મુખાલિફત ઔર ઉન્કે સાથ હસદો બુગ્ઝકો અપના શિઆર ઔર અપની જમાઅતી ઝિંદગીકા મેઅયાર બના લિયા ઔર ઈસ લિએ અંબિયાકી સુન્નતે રાશિદાકે મુતાબિક રૂશ્દો હિદાયત હલ્કએ બગોશોમેં દુન્યવી જાહો જલાલકે લિહાઝસે કમઝોરો નાતવાં ઔર ઝેરે દસ્ત પેશાવર તબ્કાકી અકસરિયત નઝર આતી થી, ઝોઅફાકા યહ તબ્કા અગર ઈખ્લાસો દયાનતકે સાથ હકકી આવાઝ પર લબ્બૈક કહતા તો બની ઈસ્રાઈલકા વહ સર્કશો મગરૂર હલ્કા ઉન પર ઔર અલ્લાહકે પૈગમ્બર પર ફબ્તિયાં કસ્તા, ઝલીલ કરનેકા મુઝાહરા કરતા ઔર અપની અમલી જદ્દો જહદકા બળા હિસ્સા મઆનદતો મુખાલિફતમેં સર્ફ કરતા રહતા થા.

તર્જમા : "ઔર જબ ઈસા અલય્હિસ્સલામ ઝાહિર દલાઈલ લે કર આએ તો કહા : બિલાશુબા તુમ્હારે પાસ 'હિકમત' લે કર આયા હૂં ઔર ઈસ લિએ આયા હૂં તાકે ઈન બા'ઝ બાતોંકો વાઝેહ કર દૂં જિન્કે મુતઅલ્લિક તુમ આપસમેં ઝગળ રહે હો પસ અલ્લાહસે ડરો ઔર મેરી ઈતાઅત કરો, બેશક અલ્લાહ તઆલા હી મેરા ઔર તુમ્હારા પરવરદિગાર હે સો ઉસ્કી પરસ્તીશ કરો યહી સીધી રાહ હે." ફિર વહ આપસમેં ગિરોહબંદી કરને લગે, સો ઉન લોગોંકે દર્દનાક અઝાબકે ઝરીએ હલાકત ઔર ખરાબી હે." [૪૩/ ૬૩, ૬૪, ૬૫]

તર્જમા : "ઔર (વહ વક્ત યાદ કરો) જબ ઈસા ઈબ્ને મરયમ અલય્હિસ્સલામને કહા : એ બની ઈસ્રાઈલ ! બિલાશુબા મેં તુમ્હારી જાનિબ અલ્લાહકા પૈગમ્બર હૂં, તસ્દીક કરનેવાલા હૂં તૌરેતકી જો મેરે સામને હેં ઔર બશારત દેનેવાલા હૂં એક રસૂલકી જો મેરે બા'દ આએગા નામ ઉસ્કા અહમદ હે, પસ જબ (ઈસા અલય્હિસ્સલામ) આયા ઉન્કે પાસ મો'જિઝાત લે કર તો વહ (બની ઈસ્રાઈલ) કહને લગે : યહ તો ખુલા જાદૂ હે." [૬૧/ ૬]

તર્જમા : "ફિર જબ ઈસા અલય્હિસ્સલામને ઉન (બની ઈસ્રાઈલ)સે કુફ્ર મહસૂસ કિયા તો કહા 'અલ્લાહકી જાનિબ મેરા કોન મદદગાર હે ?' હવારિયોંને જવાબ દિયા : 'હમ હે અલ્લાહકે (દીનકે) મદદગાર હમ અલ્લાહ

પર ઈમાન લે આએ ઔર તુમ ગવાહ રહના કે હમ મુસલમાન હૈં, એ હમારે પરવરદિગાર જો તુને ઉતારા હમ ઉસ પર ઈમાન લે આએ ઔર હમને રસૂલકી પૈરવી ઈખ્તિયાર કર લી પસ તૂ હમકો (દીને હકકી) ગવાહી દેનેવાલોંમેંસે લિખ લેં." [૩/૫૨, ૫૩]

હવારીએ ઈસા અલય્હિસ્સલામ :

મગર ઈસા અલય્હિસ્સલામ મઆનદીનો મુખાલિફીનકી દરઅંદાઝિયોં ઔર હર્ઝા સરાઈયોંકે બાવજૂદ અપને ફર્ઝે મન્સબી 'હકકી દા'વત'મેં સરગર્મ અમલ રહતે ઔર શબો રોઝ બની ઈસ્રાઈલકી આબાદિયોં ઔર બસ્તિયોંમેં પૈગામે હક સુનાતે ઔર રોશન દલાઈલ ઔર વાઝેહ આયતુલ્લાહકે ઝરીએ લોગોંકો કબૂલે હકકો સદાકત પર આમાદા કરતે થે ઔર અલ્લાહ ઔર હુકમે અલ્લાહસે સર્કશ ઔર બાગી ઈન્સાનોંકી ઈસ ભીળમેં ઐસી સઈદ રૂહેં ભી નિકલ આતી થી જો ઈસા અલય્હિસ્સલામકી દા'વતે હક પર લબ્બૈક કહતી ઔર સચ્ચાઈકે સાથ દીને હકકો કબૂલ કર લેતી થી, ઉન્હીં પાક બંદોંમેં વહ મુકદસ હસ્તિયાં ભી થી જો હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે શર્ફે સોહબતસે ફેઝયાબ હો કર ન સિર્ફ ઈમાન હી લે આઈ થી બલ્કે દીને હકકી સરબુલંદી ઔર કામ્યાબીકે લિએ ઉન્હોંને જાનો માલકી બાઝી લગા કર ખિદમતે દીનકે લિએ ખૂદકો વકફ કર દિયા થા ઔર અકષરો બેશ્તર હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકે સાથ રહ કર તબ્લીગો દા'વતકો સરઅંજામ દેતી થી, ઉસી ખુસૂસિયતકી વજહસે વહ 'હવારી'(રફીક) ઔર 'અન્સારૂલ્લાહ' (અલ્લાહકે દીનકે મદદગાર)કે મુકદસ અલ્કાબસે મુઅજ્જઝો મુમતાઝ કી ગઈ. ચુનાંચે ઉન બુઝુર્ગ હસ્તિયોંને પૈગમ્બરે ખુદાકી હયાતે પાકકો અપના ઉસ્વા બનાયા ઔર સખ્તસે સખ્ત ઔર નાઝુકસે નાઝુક હાલાતમેં ભી ઉન્કા સાથ નહીં છોળા ઔર હર તરહ મુઆવીનો મદદગાર ષાબિત હૂઈ.

તર્જુમા : "ઔર (એ ઈસા અલય્હિસ્સલામ વહ વકત યાદ કરો) જબકે મૈંને હવારિયોંકી જાનિબ (તેરી મા'રિફત) યહ વહી કી કે મુજ પર ઔર મેરે પૈગમ્બર પર ઈમાન લાઓ તો ઉન્હોંને જવાબ દિયા 'હમ ઈમાન લાએ ઔર એ ખુદા ! તૂ ગવાહ રહના કે હમ બિલાશુબા મુસલમાન હૈં." [૫/ ૧૧૧]

તર્જુમા : "એ ઈમાનવાલોં ! તુમ અલ્લાહકે (દીનકે) મદદગાર હો જાઓ જૈસા કે ઈસા ઈબ્ને મરયમ અલય્હિસ્સલામને જબ હવારિયોંસે કહા : અલ્લાહકે

રાસ્તેમેં કોન મેરા મદદગાર હે ?'' તો હવારિયોંને જવાબ દિયા ''હમ હે અલ્લાહ (કી રાહ)કે મદદગાર પસ બની ઈસ્રાઈલકી એક જમાઅત ઈમાન લાઈ ઔર એક ગિરોહને કુફ્ર ઈખ્તિયાર કિયા સો હમને મો'મિનોંકી ઉન્કે દુશ્મનોંકે મુકાબલેમેં તાઈદ કી પસ વહ (મો'મિન) ગાલિબ રહે.'' [૬૧/ ૧૪]

ગુઝિશ્તા સુતૂરમેં યહ વાઝેહ હો ચુકા હે કે ઈસા અલય્હિસ્સલામકે યહ હવારી બેશ્તર ગરીબ ઔર મઝદૂર તબ્કામેંસે થે ક્યૂંકે અંબિયા અલય્હિસ્સલામકી દા'વતો તબ્લીગકે સાથ 'સુન્નતુલ્લાહ' યહી જારી રહી હે કે ઉન્કી સદાએ હક પર લબ્બૈક કહને ઔર દીને હક પર જાન સિપારીકા મુઝાહરા કરનેકે લિએ અવ્વલ ગરીબ ઔર કમઝોર તબ્કા હી આગે બળ્હતા હે ઔર ઝેરે દસ્ત હી ફિદાકારી સુબૂત દેતે હૈં ઔર વક્તકે બળે લોગ ઔર જબરદસ્ત હસ્તિયાં અપને ગુરૂર ઔર ઘમંડકે સાથ મુકાબલા ઔર મુઆરઝાકે લિએ સામને આતી ઔર મુઆનિદાના સરગર્મિયોંકે સાથ અલ્લાહકે કલિમેકો બુલંદ કરનેકી રાહમેં સંગગરા બન જાતી હે લેકિન જબ અલ્લાહ તઆલાકા કાનૂને પાદાશ અમલ અપના કામ કરતા હે તો નતીજેમેં ફલાહો કામરાની ઈન કમઝોર ફિદાયાને હક હી કા હિસ્સા હો જાતા હે ઔર મુતકબ્બિરો મગ્રૂર હસ્તિયાં યા હલાકતકે કહરો મંઝલ્લતમેં જાગ ઉઠતી હૈં ઔર યા મકહૂર વ મગ્લૂબ હો કર સરનિગૂં હો જાનેકે માસિવા કોઈ ચારાકાર નહીં દેખતે.

હવારી ઈસા અલય્હિસ્સલામ ઔર કુર્આનો ઈન્જીલકા મુવાઝના :

કુર્આને અઝીઝને ઈસા અલય્હિસ્સલામકે હવારિયોંકી મન્કબત બયાન કી હે, સૂરએ આલે ઈમ્રાનકી આયાત તુમ્હારે સામને હૈં, હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામ જબ દીને હકકી નુસ્રતો યારીકે લિએ પુકારતે હૈં તો સબસે પહલે જિન્હોંને 'નહ્નુ અન્સારૂલ્લાહ'કા ના'રા બુલંદ કિયા વહ યહી પાક હસ્તિયાં થી, સૂરએ સફમેં અલ્લાહ રબ્બુલ્આલમીનને જબ મુસલમાનોંકો મુખાતિબ કરકે 'કૂનૂ અન્સારૂલ્લાહ' (હો જાઓ તુમ મદદ દેનેવાલે અલ્લાહકે, ૬૧ / ૧૪)કી તર્ગીબ દી તો 'તઝકીરે બિઅય્યામિલ્લાહ'કે પેશેનઝર ઉન્હીં મુકદ્દસ હસ્તિયોંકા ઝિક્ર કિયા ઔર ઉન્હીંકી મિષાલ ઔર નઝીર દે કર નુસ્રતે હકકે લિએ બરઅંગિખ્તા કિયા ઔર સૂરએ માઈદામેં ઉન્કે કબૂલે ઈમાન ઔર દા'વતે હકકે સામને ઈન્કિયાદો તસ્લીમકા જો નકશા ખીંચા હે વહ ભી ઉન્કે ખુલૂસ, હક તલબી ઔર હકકુશીકી ઝિંદા જાવેદ તસ્વીર હે. યહ સબ કુછ તો

ઉસ વક્તકા હાલ હે જબ તક હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામ ઉન્કે દરમિયાન મૌજૂદ હે લેકિન આપકે 'આસ્માનકે ઉઠાએ જાનેકે બા'દ'કે બા'દ ભી ઉન્કી પુર ઈસ્તીકામત ઔર દીને કવીમકી ફિદાકારાના ખિદમતકે મુતઅલ્લિક સૂરએ સફકી આયત .فأيدنا الذين امنوا على عدوهم فاصبحوا ظاهرين [૬૧/ ૧૪] મેં કાફી ઈશારા મૌજૂદ હે ઔર શાહ અબ્દુલ્કાદિર (નવ્વરલ્લાહુ મરકદહૂ)ને ઈસી બિના પર આયત ઝેરે બહસકી તફસીર કરતે હૂએ તારીખી સહાદતકા ઈસ તરહ ઝિક્ર ફર્માયા હે :

"હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે બા'દ ઉન્કે યારોં (હવારિયોં)ને બળી મ્હેનતેં કી હે તબ ઉન્કા દીન નશ્ર હુવા. હઝરત યસૂઅ અલય્હિસ્સલામકે તમામ ઉન હવારિયોંમેંસે "જિન્કી મદાહ વ સતાઈશમેં જગહ જગહ બાઈબલ રત્બુલ્લિસાન હે" એક દો યા દસ પાંચ નહીં સબકે સબ નિહાયત બુઝદીલી ઔર ગદ્દારીકે સાથ ઉસ વક્ત હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામસે કિનારાકશ હો ગએ, જબ દીને હકકી હિમાયત વ નુસ્રતકે લિએ સબસે ઝિયાદા ઉન્કી ઝરૂરત થી ઔર જબકે પૈગમ્બરે ખુદા (અલય્હિસ્સલામ) દુશ્મનોંકે નર્ગેમેં ફંસે હૂએ થે."

મગર ઈન્જીલકી ઈસ શહાદતકે ખિલાફ સૂરએ આલે ઈમ્રાનમેં કુર્આને અઝીઝને યહ શહાદત દી હે કે ઉસ નાઝૂક વક્તમેં જબ હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામને અપને હવારિયોંકો દીને હકકી નુસ્રતો યારીકે લિએ પુકારા તો સબને ઉલૂલ્અઝમી ઔર ફિદાકારાના જઝબેકે સાથ યહ જવાબ દિયા 'નહ્નુ અન્સારૂલ્લાહ' [૩/૫૨] ઔર ફિર હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકે સામને અપની ઈસ્તિકામતે દીન ઔર અપને મુખ્લિસાના ઈમાનકે મુતઅલ્લિક શહાદત દે કર નુસ્રતકા પૂરા પૂરા યકીન દિલાયા ઔર ફિર સૂરએ સફમેં કુર્આને અઝીઝને યહ ભી ઝાહિર કિયા કે ઉન હવારિયોંને હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામસે જો કુછ કહા થા ઉન્કી મૌજૂદગીમેં ઔર ઉન્કે બા'દ સચ્ચી વફાદારીકે સાથ નિભાયા ઔર બિલાશુબા મો'મિનીને સાદિકીન ષાબિત હૂએ ઔર ઈસ લિએ અલ્લાહ તઆલાને ભી ઉન્કી મદદ ફર્માઈ ઔર ઉન્કો દુશ્મનાને હકકે મુકાબલેમેં કામ્યાબ કિયા.

ઈન્જીલ ઔર કુર્આનકે ઈસ મુઆઝનાકો દેખ કર એક ઈન્સાફ પસંદ યહ કહે બગૈર નહીં રહ સકતા કે ઉસ મુઆમ્લેમેં "હક" કુર્આનકે સાથ હે ઔર

ઉલમાએ નસારાને ઈન્જીલમેં તહરીફ કરકે ઉસ કિસ્મકે ઘળે હૂએ વાકિઆતકા ઈઝાફા ઈસ લિએ કિયા હે તાકે સદિયોં બા'દ તો ખૂદ સાખ્તા અકિદા 'અકિદએ સલીબો મસીહ'સે મુતઅલ્લિક યહ દાસ્તાન સહીહ તર્તીબ પર કાઈમ હો સકે કે જબ મસીહ અલય્હિસ્સલામકો સલીબ પર લટકાયા ગયા તો ઉન્હોંને યહ કહતે કહતે જાન દે દી 'ઈલી ઈલી લિમા સબકતની' એ ખુદા ! તુને મુજે ક્યૂં યકા વ તન્હા છોળ દિયા ઔર કિસી એક શખ્સને ભી મસીહ અલય્હિસ્સલામકા સાથ ન દિયા. બહરહાલ હવારિયોંસે મુતઅલ્લિક બાઈબલકી યહ તસ્રીહાત મુહર્રફ ઔર ખુદકી બનાઈ હૂઈ દાસ્તાન સરાઈસે ઝિયાદા કોઈ હેષિયત નહીં રખતી.

નુઝુલે માઈદા :

કુર્આને અઝીઝને નુઝુલે માઈદાકે વાકિએકા ઈસ મો'જિઝાના ઉસ્લૂબ બયાનકે સાથ ઝિક્ર કિયા હે :

તર્જમા : "ઔર (દેખો) જબ ઐસા હુવા થા કે હવારિયોંને કહા થા" એ ઈસા બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામ ! ક્યા તુમ્હારા પરવરદિગાર ઐસા કર સકતા હે કે આસ્માનસે હમ પર એક ખ્વાન ઉતાર દે ? (યા'ની હમારી ગિઝાકે લિએ આસ્માનસે ગૈબી સામાન કર દે) ઈસા અલય્હિસ્સલામને કહા ખુદાસે ડરો (ઔર ઐસી ફર્માઈશે ન કરો) અગર તુમ ઈમાન રખતે હો, ઉન્હોંને કહા (મકસૂદ ઈસ્સે કુદરતે ઈલાહીકા ઈમ્તિહાન નહીં હે બલ્કે) હમ ચાહતે હે (હમેં ગિઝા મયસ્સર આએ તો) ઉસ્મેંસે ખાએ ઔર હમારે દિલ આરામ પાએ ઔર હમ જાન લેં કે તૂને હમેં સચ બતાયા થા ઔર ઉસ પર હમ ગવાહ હો જાએ, ઉસ પર ઈસા બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામને દુઆ કી "એ અલ્લાહ ! એ હમારે પરવરદિગાર ! હમ પર આસ્માનસે એક ખ્વાન ભેજ દે કે ઉસ્કા આના હમારે લિએ ઔર હમારે અગલો પિછલો સબકે લિએ ઈદ કરાર પાએ ઔર તેરી તરફસે (ફઝલો કરમ) એક નિશાની હો હમેં રોઝી દે તૂ સબસે બેહતર રોઝી દેનેવાલા હે" અલ્લાહને ફર્માયા "મેં તુમ્હારે લિએ ખ્વાન ભેજૂંગા, લેકિન જો શખ્સ ઉસ્કે બા'દ ભી (રાહે હકસે) ઈન્કાર કરેગા તો મેં ઉસે (પાદાશે અમલમેં) અઝાબ દૂંગા, ઐસા અઝાબકે તમામ દુન્યામેં કિસી આદમીકો ભી વૈસા અઝાબ નહીં દિયા જાએગા." [૫/ ૧૧૨, ૧૧૩, ૧૧૪, ૧૧૫]

યહ માઈદા નાઝિલ હુવા યા નહીં ? કુર્આન અઝીઝને ઉસ્કે મુતઅલ્લિક

કોઈ તફસીલ નહીં બયાન કી ઔર ન કિસી મર્ફુઅ હદીષમેં ઉસ્કા કોઈ તઝકરા પાયા જાતા હે અલબત્તા આસારે સહાબા વ તાબઈન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ અજમઈનમેં ઝરૂર તફસીલાત મઝકૂર હે.

મુજાહિદ ઔર હસન બસરી રહિમહુલ્લાહ ફર્માતે હેં કે માઈદા નુઝૂલ નહીં હુવા, ઈસ લિએ કે અલ્લાહ તઆલાને ઉસ્કે નુઝૂલકો જિસ શર્તકે સાથ મશ્રૂત કર દિયા તલબ કરનેવાલોંને યહ મહસૂસ કરતે હૂએ કે ઈન્સાન ઝઈફુલ્બિનયાન ઔર કમઝોરિયોંકા મુજસ્સમા હે કહીં ઐસા ન હો કે કિસી લગ્ઝીશ યા મામૂલી ખિલાફે વર્ઝીકી બદોલત ઉસ દર્દનાક અઝાબકે સઝાવાર ઠહરેં, અપને સવાલકો વાપસ લે લિયા અલાવા અઝીં અગર માઈદાકા નુઝૂલ હુવા હોતા તો વહ ઐસા નિશાને ઈલાહી (મો'જિઝા) થા કે નસારા ઉસ પર જિસ કદર ભી ફખ્ર કરતે વહ કમ થા ઔર ઉન્કે યહાં ઉસ્કી જિસ કદર ભી શોહરત હોતી વહ બેજા નહીં હોતી તાહમ ઉન્કે યહાં ઈસ નુઝૂલે માઈદાકા ઈસ તરહ કોઈ તઝકરા પાયા નહીં જાતા.

ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ ઔર હઝરત યાસિર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ અજમઈનસે મન્કૂલ હે કે યહ વાકિઆ પેશ આયા ઔર માઈદાકા નુઝૂલ હુવા, જમહૂરકા રુજહાન ઉસી જાનિબ હે, અલબત્તા ઉસ્કે નુઝૂલકી તફસીલાતમેં મુખ્તલિફ અકવાલ પાએ જાતે હેં.

ઈસ મસ્અલેમેં હઝરત શાહ અબ્દુલકાદિર (નવ્વરલ્લાહુ મરકદહૂ) મુજાહિદ ઔર હસન બસરી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકે હમનવા મા'લૂમ હોતે હેં ઔર નુઝૂલે માઈદાકે મુતઅલ્લિક ઉન દોનોં જમાઅતોંસે અલગ એક ઔર લતીફ બાત ઈર્શાદ ફર્માતે હેં, મૌઝિહૂલકુર્આનમેં હે :

"(હલ યસ્તતીઉ) [૫/ ૧૧૨] 'હો સકે' યહ મા'નાકે હમારે વાસ્તે તુમ્હારી દુઆસે ઈસ કદર ખરિકે આદત કરે યા ન કરે, ફર્માયા કે (ઈત્તકુલ્લાહ) 'ડરો અલ્લાહસે' યા'ની બંદેકો ચાહિએ કે અલ્લાહકો ન આઝમાવે કે મેરા કહા માનતા હે યા નહીં ? અગર્ચે ખુદાવંદ ! આકા વ માલિક બેહતરી, મહેરબાની કરે و نکون علیھا من الشھدین. [૫/ ૧૧૩] યા'ની બર્કત ઉમ્મીદ પર માંગતે હેં ઔર (તાકે) મો'જિઝા હમેશા મશ્હૂર રહે આઝમાનેકો નહીં કહતે, વહ ખ્વાન ઉતરા એક શંબેકો વહ નસારાકી ઈદ હે જૈસે હમકો રોઝે જુમ્આ બાઝે કહતે હેં કે વહ ખ્વાન ઉતરા ચાલીસ રોઝ તક ઔર ફિર બા'ઝને નાશુક્રી કી યા હુક્મ હુવા થા

કે ફુકરા ઔર મરીઝકો બિલા દે ન મહ્ઝૂઝ (તવંગર) ઔર ચંગેકો. ફિર કરીબ અસ્સી આદમી સુવ્વર ઔર બંદર હો ગએ (મગર) યહ અઝાબ પહલે યહૂદમેં હુવા થા પીછે કિસીકો નહીં હુવા.''

ઔર બા'ઝે કહતે હૈં (માઈદા) ન ઉતરા ધમકી સુન કર માંગનેવાલે ડર ગએ, ન માંગા, લેકિન પૈગમ્બરકી દુઆ અબષ નહીં ઔર ઈસ કલામ (કુર્આન)મેં નકલ બેહિકમત નહીં, શાયદ ઈસ દુઆકા યહ અષર હે કે હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકી ઉમ્મત (નસારા)મેં આસૂદગી માલસે હમેશા રહી ઔર જો કોઈ ઉન્મેં નાશુક્રી કરે તો શાયદ આખિરતમેં સબસે ઝિયાદા અઝાબ પાવે. ઈસ્મેં મુસલમાનકો ઈબ્રત હે કે અપના મુદઆ ખર્કે આદતકી રાહસે ન ચાહે ફિર ઉસ્કી શુક્રગુઝારી બહુત મુશ્કિલ હે, અસ્બાબે ઝાહિરી પર કનાઅત કરે તો બેહતર હે. ઈસ કિસ્સેમેં ભી ષાબિત હુવા કે હક તઆલાકે આગે હિમાયત પેશ નહીં જાતી.

ઈસ સિલ્સિલેમેં હઝરત અમ્માર બિન યાસિર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને મોઈઝતો બસીરતસે મુતઅલ્લિક બહુત ખૂબ બાત ઈર્શાદ ફર્માઈ હે :

"ઈસા અલય્હિસ્સલામસે ઉન્કી કૌમને નુઝુલે માઈદાકી દરખ્વાસ્ત કી તો અલ્લાહ તઆલાકી જાનિબસે જવાબ મિલા 'તુમ્હારી દરખ્વાસ્ત ઈસ શર્તકે સાથ મંઝૂર કી જાતી હે કે ન ઉસ્મેં ખયાનત કરના, ન ઉસ્કો છુપાએ રખના ઔર ન ઉસ્કો ઝખીરા કરના વર્ના યહ બંદ કર દિયા જાએગા ઔર તુમકો ઐસા ઈબ્રતનાક અઝાબ દૂંગા જો કિસીકો ન દિયા જાએગા.''

"એ મા'શરે અરબ ! તુમ અપની હાલત પર ગોર કરો કે ઊંટો ઔર બકરિયોંકી દુમ પકળ કર જંગલોમેં ચરાતે ફિરતે થે, ફિર અલ્લાહ તઆલાને તુમ્હારે દરમિયાન હીસે એક બર્ગુઝીદા રસૂલ મબ્ઉષ ફર્માયા જિસ્કે હસબો નસબસે તુમ અચ્છી તરહ વાકિફ હો, ઉસ્ને તુમકો યહ ખબર દી કે અન્કરીબ તુમ અજમ પર ગાલિબ આ જાઓગે ઔર ઉસ પર છા જાઓગે ઔર ઉસ્ને તુમકો સખ્તીસે મના ફર્માયા કે માલો દોલતકી ફરાવાની દેખ કર હર્ગીઝ તુમ ચાંદી ઔર સોનેકે ખઝાને જમા ન કરના મગર કસમ બખુદા કે ઝિયાદા લૈલો નહાર (દિન રાત) ન ગુઝરેંગે કે તુમ ઝરૂર સોને ચાંદીકે ખઝાને જમા કરોંગે ઔર ઈસ તરહ ખુદાએ બર્તરકે દર્દનાક અઝાબકે મુસ્તહિક બનોગે.''

[તફસીર ઈબ્ને કસીર જિલ્દ દોમ, સૂરએ માઈદા]

''રફઅ ઈલસ્સમાઅ'' યા'ની ઝિંદા આસ્માન પર ઉઠા લિયા જાના :

હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામને ન શાદી કી ઔર ન બુદો માન્દકે લિએ ઘર બનાયા, વહ શહર શહર ઔર ગાંવ ગાંવ અલ્લાહકા પૈગામ સુનાતે ઔર દીને હકકી દા'વતો તબ્લીગકા ફર્ઝ અંજામ દેતે ઔર જહાં ભી રાત આ પહુંચતી વહીં કિસી સરો સમાન રાહતકે બગૈર શબ બશર કર દેતે થે ઔર ચૂંકે ઉન્કી ઝાતે અકદસસે મખ્લૂકે ખુદા જિસ્માની વ રૂહાની દોનોં તરહકી શિફા ઔર તસ્કીન પાતી થી ઈસ લિએ જિસ જાનિબ ભી ઉન્કા ગુઝર હો જાતા ખિલ્કતકા અંબોહ હુસ્ને અકિદતકે સાથ જમા હો જાતા ઔર વાલિહાના મુહબ્બતકે સાથ ઉન પર નિષાર હો જાનેકો તય્યાર રહતા થા.

યહૂદને ઈસ બઢતી હૂઈ મકબૂલિયતકો ઈન્તિહાઈ હસદ ઔર સખ્ત ખત્રેકી નિગાહસે દેખા ઔર જબ ઈન્કે મસખશુદા કુલૂબ કિસી તરહ ઉસ્કો બર્દાશ્ત ન કર સકે બલ્કે યહૂદ બની ઈસ્રાઈલ તો અપની મઝહબી કિતાબોમેં પેશીનગોઈયોંકે મુતાબિક દો શખ્સિયતોં ''મસીહે હિદાયત'' ઔર ''મસીહે ઝલાલત''કે મુન્તઝિર થે. લેકિન બુરી કિસ્મત કે જબ ''મસીહે હિદાયત''કા ઝુહૂર હુવા તો ઉન્હોંને ''મસીહે ઝલાલત સમજા'' ઔર ઉન્કે સરદારોં 'ફકીહોં' ફરીસિયોં (Pharisee) ઔર સદૂકિયોં (Sadducee) (યહૂદિયોંકે દો ફિર્કે)ને ઝાતે અકદસકે ખિલાફ સાઝિશ શુરૂઅ કી ઔર તૈ યહ પાયા કે ઉસ હસ્તીકે ખિલાફ કામ્યાબી હાસિલ કરનેકે બજુઝ ઉસ્કે કોઈ સૂરત નઝર નહીં આતી કે બાદશાહે વકતકો મુશ્તઅલ કરકે ઉસ્કો દીવાર પર ચઢા દિયા જાએ.

ગુઝિશ્તા ચંદ સદિયોંકે યહૂદકે નાગુફતા બહાલાતકી બદોલત ઉસ ઝમાનેમેં યહૂદકે બાદશાહ હિરોદેસકી હુકૂમત અપને બાપ દાદાકે ઈલાકેમેંસે બમુશ્કિલ એક ચોથાઈ પર કાઈમ કી ઔર વહ ભી બરાએ નામ ઔર અસલ હુકૂમતો ઈકિતદાર, વકતકે બૂતપરસ્ત શહનશાહ કૈસરે રૂમકો હાસિલ થા ઔર ઉસ્કી નયાબતમેં પિલાતીસ યહૂદિયાકે અકષર ઈલાકેકા ગવર્નર યા બાદશાહ થા.

યહૂદ અગર્ચે ઈસ બૂતપરસ્ત બાદશાહકે ઈકિતદારકો અપની બદબખ્તી સમજ કર ઉસ્સે મુતનફિફર થે મગર હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકે ખિલાફ કુલૂબમેં મુસ્તઅલે હસદકી આગને ઔર સદૂકિયોંકી ગુલામીમેં પૈદા શુદા પસ ઝહનિયતમેં ઐસા અંધા કર દિયા કે અંજામ ઔર નતીજેકી ફિક્રસે બેપર્વાહ હો

કર પિલાતીસકે દરબારમેં જા પહુંચે ઔર અર્ઝ કિયા : "આલીજાહ ! યહ શખ્સ ન સિર્ફ હમારે લિએ બલ્કે હુકૂમતકે લિએ ભી ખતરા બનતા જા રહા હે, અગર ફૌરન હી ઈસ્કા સુલી પર ચળ્હાયા ન ગયા તો ન હમારા દીન હી સહીહ હાલતમેં બાકી રહ સકેગા ઔર અંદેશા હેં કે કહીં આપકે હાથસે હુકૂમતકા ઈક્તિદાર ભી ન ચલા જાએ ઈસ લિએ કે ઈસ શખ્સને અજીબો ગરીબ શો'બદે દિખા કર ખલ્કતકો અપના ગર્વીદા બના લિયા હે. ઔર હર વક્ત ઈસ ઘાતમેં લગા હે કે અવામકી ઈસ તાકતકે બલ પર કૈસર ઔર આપકો શિકસ્ત દે કર ખૂદ બની ઈસ્રાઈલકા બાદશાહ બન જાએ. ઉસ શખ્સને લોગોંકો સિર્ફ દુન્યવી રાહસે હી ગુમરાહ નહીં કિયા બલ્કે ઉસ્ને હમારે દીન તકકો ભી બદલ ડાલા ઔર લોગોંકો બદદીન બનાનેમેં મુન્હમિક હે. પસ ઈસ ફિત્નેકા બંદ કરના અઝ બસ ઝરૂરી હે તાકે બળ્હતા હુવા યહ ફિત્ના ઈબ્તિદાઈ મંઝિલ હી મેં કુચલ ડાલા જાએ."

ગર્ઝ કાફી ગુફ્તો શનીદકે બા'દ પિલાતીસને ઉન્કો ઈજાઝત દે દી કે વહ હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકો ગિરફતાર કર લે ઔર શાહી દરબારમેં મુજરીમકી હૈષિયતસે પેશ કરેં, બની ઈસ્રાઈલકે સરદાર ફકીહ ઔર કાહિન યહ ફર્માન હાસિલ કરકે બેહદ મસરૂર હૂએ ઔર ફખ્રો મુબાહાતકે સાથ એક દૂસ્રેકો મુબારકબાદ દેને લગે કે આખિર હમારી સાઝિશ કારગર હૂઈ ઔર હમારી તદબીરકા તીર ઠીક નિશાને પર બેઠ ગયા ઔર કહને લગે કે અબ ઝરૂરત ઈસ અમ્રકી હે કે ખાસ મૌકેકા મુન્તઝિર રહા જાએ ઔર કિસી ખલ્વત ઔર તન્હાઈકે મૌકે પર ઈસ તરહ ઉસ્કો ગિરફતાર કિયા જાએ કે અવામમેં જોશ ન હોને પાએ. [ઈન્જીલ યૂહન્ના બાબ ૧૧, આયત ૪૭ તા ૫૧, વ ઈન્જીલ મુરક્કસ, બાબ ૧૩, આયાત ૧,૨]

દૂસ્રી જાનિબ હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કે હવારિયોંકે મુકાલમેકો સૂરએ આલે ઈમ્રાન ઔર સૂરએ સફકે હવાલેસે નકલ કિયા જા ચુકા હે કે હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામને જબ યહૂદકે કુફ્રો ઈન્કાર ઔર મુઆનિદાના રિશા દવાનિયોંકો મહસૂસ કિયા તો એક જગહ અપને હવારિયોંકો જમા કિયા ઔર ઉન્સે ફર્માયા કે બની ઈસ્રાઈલકે સરદારોં ઔર કાહિનોંકી મુઆનિદાના સરગર્મિયાં તુમસે પોશીદા નહીં હે, અબ વક્તકી નઝાકત ઔર કળી આઝમાઈશો ઈમ્તિહાનકી ઘળીકી કુર્બત તકાઝા કરતી હે કે મેં તુમસે

સવાલ કરૂ કે તુમમેં કોન વહ અફરાદ હે જો ઈસ કુફ્રો ઈન્કારકે સૈલાબકે સામને સીના સિપર હો કર અલ્લાહકે દીનકે નાસિરો મદદગાર બનેંગે. હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકા યહ ઈર્શાદ મુબારક સુન કર સબને બળે જોશો ખરોશ ઔર સદાકતે ઈમાનીકે સાથ જવાબ દિયા "હમ હે અલ્લાહકે મદદગાર ખુદાએ વાહિદકે પરસ્તાર, આપ ગવાહ રહે કે હમ મુસ્લિમવફા શિઆર હે ઔર દર્ગાહે બારીમેં અપની ઈસ ઈતાઅત કોશી પર ઈસ્તિકામતકે લિએ યૂં દસ્ત બદુઆ હેં, એ પરવરદિગાર ! હમ તેરી ઉતારી હૂઈ કિતાબ પર ઈમાન લે આએ ઔર સિદકે દિલકે સાથ તેરે પૈગમ્બરકે પેરોં હેં, ખુદાયા ! તૂ હમકો સદાકતો હક્કાનિયતકે ફિદાકારોંકી ફેહરિસ્તમેં લિખ લે."

હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામ ઔર ઉન્કે ફરીઝએ દા'વતો તબ્લીગકે ખિલાફ યહૂદ બની ઈસ્રાઈલકી મુખાલિફાના સરગર્મિયોંસે મુતઅલ્લિક હાલાતકા યહ હિસ્સા તો અક્સરો બેશતર ઐસા હે કે કુર્આન ઔર ઈન્જીલકે દરમિયાન ઉસૂલન ઉસ્મેં કોઈ ઈખ્તિલાફ નહીં હે. લેકિન ઉસ્કે મા બા'દકે પૂરે હિસ્સએ બયાનમેં દોનોંકી કતઅન જુદા જુદા રહે હૈં ઔર ઉન્કે દરમિયાન ઈસ દર્જા તઝાદ હે કે કિસી તરહ ભી એકકો દૂસરી રાહકે કરીબ નહીં લાયા જા સકતા. અલબત્તા એક જગહ પહુંચ કર યહૂદ ઔર નસારા દોનોંકા બાહમી ઈત્તિહાદ હો જાતા હે ઔર દોનોંકે બયાનાત વાકિએસે મુતઅલ્લિક એક હી અકીદા પેશ કરતે હૈં ફર્ક હે તો યહ કે યહૂદ ઈસ વાકિએકો અપના કારનામા ઔર અપને લિએ બાઈષે ફખ્ર સમજતે હૈં ઔર નસારા ઉસ્કો યહૂદ બની ઈસ્રાઈલકી એક કાબિલે લા'નત જદો જહદ યકીન કરતે હૈં.

યહૂદ ઔર નસારા દોનોંકા મુશ્તરક બયાન યહ હે કે યહૂદકે સરદારોં ઔર કાહિનોંકો યહ ઈત્તિલાઅ મિલી કે ઉસ વક્ત યસૂઅ અલય્હિસ્સલામ લોગોંકી ભીળસે અલગ અપને શાગિર્દોંકે સાથ એક બંદ મકાનમેં મૌજૂદ હે યહ મૌકા બેહતરીન હે ઉસ્કો હાથસે જાને ન દીજિએ, ફૌરન હી યહ લોગ મૌકે પર પહુંચ ગએ ઔર ચારોં તરફસે મકાનકા મુહાસરા કરકે યસૂઅ અલય્હિસ્સલામકો ગિરફતાર કર લિયા ઔર તોહિનો તઝલીલ કરતે હૂએ પિલાતીસકે દરબારમેં લે ગએ તાકે વહ ઉન્કો સૂલી પર લટકાએ ઔર અગર્ચે પિલાતીસને ઈસા અલય્હિસ્સલામકો બેકસૂર સમજ કર છોળ દેના ચાહા મગર બની ઈસ્રાઈલકે ઈસ્તિઆલ પર મજબૂરન સિપાહિયોંકે હવાલે કર દિયા.

સિપાહિયોંને ઉન્કો કાંટોકા તાજ પહેનાયા, મુંહ પર થૂંકા, કોળ્હે લગાએ ઔર હર તરહકી તોહીનો તઝલીલકે બા'દ મુજરિમોંકી તરહ સૂલી પર લટકા દિયા ઔર દોનોં હાથોંમેં મેંખે ઠોક દી, સીનેકો બર્છીકી ઉન્નીસે છેદ દિયા ઔર ઈસ કસ્મપુર્સીકી હાલતમેં ઉન્હોંને યહ કહતે હૂએ જાન દે દી 'ઈલી ! ઈલી ! બિમા સબક્તની' (એ મેરે ખુદા ! એ મેરે ખુદા ! તૂને મુજકો ક્યૂં છોળ દિયા.)

તફસીલાતમેં કમો બેશ ફર્કકે સાથ મફરૂઝા દાસ્તાન બાકી તીનો ઈન્જીલોંમેં ભી મઝકૂર હે ચારોં ઈન્જીલોંકી ઈસ મુત્તફિકા મગર મફરૂઝા દાસ્તાનકો મુતાલઆ કરનેકે બા'દ તબીઅત પર કુદરતી અષર યહ પળતા હે કે હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકી મૌત ઈન્તિહાઈ બેકસી ઔર બેબસીકી હાલતમેં દર્દનાક તરીકેસે હૂઈ, અગર્ચે અલ્લાહકે પાક ઔર મુકદસ બંદોંકે લિએ યહ કોઈ તઅજ્જુબકી બાત ન થી બલ્કે મુકર્રબીને બારગાહે સમદીકે લિએ ઈસ કિસ્મકી કળી આઝમાઈશોંકા મુઝાહરા અકષર હોતા રહા હે, લેકિન ઈસ વાકિએકા યહ પહલૂ ઉસ્કે મફરૂઝા ઔર ઘળે હૂએ હોને પર રોઝે રોશનકી તરહ શાહિદ હે કે હઝરત યસૂઅ અલય્હિસ્સલામને એક ઉલૂલ્અઝ્મ પૈગમ્બર બલ્કે મર્દે સાલેહકી તરહ ઈસ વાકિએકો સબ્રો રઝાએ ઈલાહીકે સાથ અંગેઝ નહીં કિયા બલ્કે એક ઈન્તિહાઈ માયૂસ ઈન્સાનકી તરહ અલ્લાહસે શિકવા કરતે કરતે જાન દે દી 'ઈલી ! ઈલી ! બિમા સબક્તની' કહતે હૂએ જાન દે દેના માયૂસ ઔર શિકવાકી વહ સૂરતે હાલ હે જો કિસી તરહ ભી હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકે શાયાને શાન નહીં કહી જા સકતી, ફિર ઈસ વાકિએકા યહ પહલૂ ભી કમ હેરતઝદા નહીં હે કે બકોલે ઈન્જીલકે યસૂઅ મસીહ અલય્હિસ્સલામને ઈસ હાદષેસે કબ્લ તીન મર્તબા અલ્લાહસે યહ દરખ્વાસ્ત કી "એ મેરે બાપ અગર હો સકે તો યહ (મૌતકા) પ્યાલા મુઝસે ટલ જાએ" ઔર જબ યહ દરખ્વાસ્ત કિસી તરહ કબૂલ ન હૂઈ તો માયૂસ હો કર યહ કહના પળા "અગર યહ મેરે પીએ બગૈર નહીં ટલ સકતા તો તેરી મર્ઝી પૂરી હો."

બાઈષે હેરત યહ બાત હે કે જબકે અકીદા 'કફ્ફાર'કે મુતાબિક હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકા યહ મુઆમલા અલ્લાહ ઔર ઉસ્કે બેટે (અલ્ઈયાઝુબિલ્લાહ)કે દરમિયાન તૈશુદા થા તો સિર્ફ ઈસ દરખ્વાસ્તકે ક્યા મા'ના ઔર અગર લવાઝીમે બશરીઅતકે બિના પર થા તો અલ્લાહકી મર્ઝી

મા'લૂમ હો જાને ઔર ઈસ પર કનાઅત કર લેનેકે બા'દ ફિર યહ બેસબ્ર ઔર માયૂસ ઈન્સાનોંકી તરહ જાન દેનેકા ક્યા સબબ ?

યહૂદકી ઘળી હૂઈ ઈસ દાસ્તાનકો ચૂંકે નસારાને કબૂલ કર લિયા કે યહૂદ અઝ રાહે ફખ્રો ગુરૂર ઈસ પર બેહદ મસ્રૂર હે ઔર કહતે હેં કે મસીહે નાસિરી અગર "મસીહે મૌઉદ" હોતા તો અલ્લાહ તઆલા ઈસ બેબસી ઔર બેકસીકે સાથ ઉસ્કો હમારે હાથમેં ન દેતા કે વહ મરતે વક્ત તક અલ્લાહસે શિકવા કરતા રહા કે ઉસ્કો બચાએ, મગર અલ્લાહને ઉસ્કી કોઈ મદદ ન કી, હાલાંકે હમારે બાપ દાદા ઈસ વક્ત ભી કાફી ઈશ્તિઆલ દેતે રહે કે અગર તૂ હકીકતન અલ્લાહકા બેટા ઔર 'મસીહે મૌઉદ' હે તો ક્યૂં તુજકો અલ્લાહને હમારે હાથોં ઈસ ઝિલ્લતસે ન બચા લિયા.

વાકિઆ યહ હે કે નસારાકે પાસ જબકે ઈસ ચુભતે હૂએ ઈલ્ઝામકા કોઈ જવાબ ન થા ઔર વાકિએકી ઈન તફસીલાતકો માન લેનેકે બા'દ 'અકીદએ કફ્ફારા'કી કોઈ કીમત બાકી નહીં રહ જાતી થી તબ ઉન્હોંને વાકિએકી ઈન તફસીલાતકે બા'દ એક પારા બયાનકા ઔર ઈઝાફા કિયા.

યૂહન્નાકી ઈન્જીલમેં હે :

"લેકિન જબ ઉન્હોંને યસૂઅ અલય્હિસ્સલામકે પાસ આ કર દેખા કે વહ મર ચુકા હે તો ઉસ્કી ટાંગે ન તોળ દી મગર ઉન્મેંસે એક સિપાહીને ભાલેસે ઉસ્કી પસલી છેદી ઔર ફિલ્ફૌર ઉસ્સે ખૂન ઔર પાની બહ નિકલા... ઈન બાતોંકે બા'દ અર્મલીતાકે રહનેવાલે યુસૂફને જો યસૂઅકા શાગિર્દ થા યહૂદિયોંકે ખૌફસે ખુફયા તૌર પર પિલાતીસસે ઈજાઝત ચાહી કે યસૂઅકી લાશ લે જાએ, પિલાબીસને ઈજાઝત દે દી પસ વહ આ કર ઉસ્કી લાશ લે ગયા ઔર નેક દીમસ ભી આયા જો પહલે યસૂઅકે પાસ રાતકો ગયા થા ઔર પચાસ સેરકે કરીબ મુર ઔર રઉદ મિલા હુવા લાયા. પસ ઉન્હોંને યસૂઅકી લાશ લે કર ઉસે સૂતી કપળેમેં ખૂશ્બૂદાર ચીઝોંકે સાથ કફનાયા જિસ તરહકે યહૂદિયોંમેં દફન કરનેકા દસ્તૂર હે ઔર જિસ જગહ ઉસે સલીબ દી ગઈ વહાં એક બાગ થા ઔર ઉસ બાગમેં એક નઈ કબ્ર થી જિસ્મેં કભી કોઈ ન રખ્ખા ગયા થા પસ ઉન્હોંને યહૂદિયોંકી તય્યારીકે દિનકે બાઈષ યસૂઅકો વહીં રખ દિયા."

હફતેકે પહલે દિન મરયમ મગદલીની ઐસે તળકેકે અભી અંધેરા હી થા કબ્ર પર આઈ ઔર પથ્થરકો કબ્રસે હટા હુવા દેખા પસ વહ સમ્ઉન પેત્રીસ

ઔર ઉસ્કે દૂસ્રે શાર્ગિદકે પાસ જિસે યસૂઅ અઝીઝ રખતા થા દોળી હૂઈ ગઈ ઔર ઉન્સે કહા કે ખુદાવંદકો કબ્રસે નિકાલ લે ગએ ઔર હમેં મા'લૂમ નહીં કે ઉસે કહાં રખ દિયા.... લેકિન મરયમ બાહર કબ્રકે પાસ ખળી રોતી રહી ઔર જબ રોતે રોતે કબ્રકી તરફ ઝૂકકે અંદર નઝર કી તો દો ફરિશ્તોંકો સુફેદ પોશાક પહને હૂએ એકકો સિર્હાને ઔર દૂસ્રેકો પાએંતીં બેઠે દેખા જહાં યસૂઅકી લાશ પળી થી, ઉન્હોંને ઉસ્સે કહા એ ઔરત તૂ ક્યૂં રોતી હે ? ઉસ્ને ઉન્સે કહા ઈસ લિએ કે મેરે ખુદાવંદકો ઉઠા લે ગએ ઔર મા'લૂમ નહીં કે ઉસે કહાં રખ્ખા યહ કહ કર વહ પીછે ફિરી ઔર યસૂઅકો ખળે દેખા ઔર ન પહેચાના કે યહ યસૂઅ હે. યસૂઅને ઉસ્સે કહા મરયમ ! વહ ફિર કર ઉસ્સે ઈબ્રાની ઝુબાનમેં બોલી "રબોની" યા'ની એ ઉસ્તાદ ! યસૂઅને ઉસ્સે કહા મુજે ન છૂ, ક્યૂંકે મેં અબ તક બાપકે પાસ ઉપર નહીં ગયા લેકિન મેરે ભાઈયોંકે પાસ જા કર ઉન્સે કહો કે મેં અપને બાપ ઔર તુમ્હારે બાપ ઔર અપને ખુદા ઔર તુમ્હારે ખુદાકે પાસ ઉપર જાતા હૂં, મરયમ મગદલીનીને આ કર શાગિર્દોંકો ખબર દી કે મેંને ખુદાવંદકો દેખા ઔર ઉસ્ને મુઝસે યહ બાતેં કહી. ફિર ઉસી દિન જો હફતેકા પહલા દિન થા શામકે વક્ત જબ વહાંકે દરવાઝે જહાં શાગિર્દ થે યહૂદિયોંકે ડરસે બંદ થે, યસૂઅ આ કર બીચમેં ખળા હુવા ઔર ઉન્સે કહા કે તુમ્હારી સલામતી હો ઔર યહ કહ કર ઉસ્ને અપને હાથ ઔર પસલી ઉન્હેં દિખાઈ. પસ શાગિર્દ ખુદાવંદકો દેખ કર ખૂશ હૂએ, યસૂઅને ફિર ઉન્સે કહા કે તુમ્હારી સલામતી હો જિસ તરહ બાપને મુજે ભેજા હે ઉસી તરહ મેં ભી તુમ્હેં ભેજતા હૂં ઔર યહ કર ઉન્કો ફૂંકા ઔર ઉન્સે કહા "રૂહૂલ્કુદુસ" લો."

[ઈન્જીલ યૂહન્ના બાબ ૧૯ આયત ૩૩, ૩૪, ૩૮ તા ૪૪
વ બાબ ૨૦ આયત ૧ તા ૨૨]

હર એક શખ્સ મામૂલી ગોરો ફિક્રકે બા'દ યહ સહૂલતકે સાથ સમઝ સકતા હે કે યહ પારા બયાન પહલે હિસ્સા બયાનકે સાથ ગૈર મર્બૂત ઔર કતઅન બેજોળ હે બલ્કે યહ અંદાઝા લગાના હી મુશ્કિલ હો જાતા હે કે યહ દોનોં તફસીલાત એક હી શખ્સસે વાબસ્તા હે, ક્યૂંકે પહલા પારેકા બયાન એક ઐસી શખ્સિયતકા મુરક્કા હે જો બેબસો બેકસ માયૂસ ઔર ખુદાસે શાકી નઝર આતી હે ઔર દૂસ્રા હિસ્સા બયાન કર ઐસી હસ્તીકા રૂખે રોશન પેશ કરતી હે જો ખુદાઈ સિફાતસે મુત્તસિફ, ઝાતે બારીકી મુકર્રબ ઔર પેશ આમાદા

વાકિઆતસે મુત્મઈનો મસ્રૂર હે બલ્કે ઉન્કે વુકૂઅકી મુતમન્ની ઔર ઉન્કો અપને અદાએ ફર્ઝકા અહમ જુઝ્વ સમઝતી હે.

ببیں تفاوت رہ از کجاست تا بکجا

બહરહાલ હકીકત ચૂંકે દૂસ્રી થી ઔર એક અર્સએ દરાઝકે બા'દ "અકીદએ કુફ્ફારાકી બિદઅતને નસારાકો ઉસ્કે ખિલાફ ઈસ ઘળે હૂએ અફસાનેકી તસ્નીફ પર મજબૂર કર દિયા ઈસ લિએ કુર્આને અઝીઝને હઝરત મરયમ ઔર હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામસે મુતઅલ્લિક દૂસ્રે ગોશોંકી તરહ ઈસ ગોશેસે ભી જહાલતો તારીકીકા પર્દા હટા કર હકીકતે હાલકો જલ્વાઆરા કરના ઝરૂરી સમઝા ઔર ઉસ્ને અપના યહ ફર્ઝ અંજામ દિયા જિસ્કો મઝાહિબે આલમકી તારીખમેં કુર્આનકી દા'વતે તજદીદ વ ઈસ્લાહ કહા જાતા હે.

ઉસ્ને બતાયા કે જિસ ઝમાનેમેં બની ઈસ્રાઈલ, પૈગમ્બરે હક ઔર રસૂલે ખુદા ઈસા બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામકે ખિલાફ ખુફયા તદબીરો ઔર સાઝિશોંમેં મા'રૂફ ઔર ઉન પર નાઝા થે ઉસી ઝમાનેમેં ખુદાએ બર્તરકે કાનૂન કઝા વ કદરને યહ ફેસ્લા નાફિઝ કર દિયા કે કોઈ તાકત ઔર મુખાલિફત કુવ્વત ઈસા બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામ પર કાબૂ નહીં પા સકતી ઔર હમારી મઝબૂત તદબીર ઉસ્કો દુશ્મનોંકે હર 'મક'સે મહફૂઝ રખ્ખેગી ઔર નતીજા યહ નિકલા કે જબ બની ઈસ્રાઈલને ઉન પર હમ્લા કિયા તો ઉન્કો પૈગમ્બરે ખુદા પર કિસી તરહ દસ્તે રસ હાસિલ ન હો સકી ઔર ઉન્કો બહિફાઝતે તમામ ઉઠા લિયા ગયા ઔર જબ બની ઈસ્રાઈલ મકાનમેં ઘૂસે તો સૂરતે હાલ ઉન પર મુશ્તબા હો ગઈ ઔર વહ ઝિલ્લત ઔર રૂસ્વાઈકે સાથ અપને મકસદમેં નાકામ રહે ઔર ઈસ તરહ ખુદાને અપના વા'દા પુરા કર દિખાયા જો ઈસા બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામકી હિફાઝતકે લિએ કિયા ગયા થા.

તફસીલ ઈસ ઈજમાલકી યહ હે કે જબ ઈસા અલય્હિસ્સલામને યહ મહસૂસ ફર્માયા કે અબ બની ઈસ્રાઈલકે કુફ્રો ઈન્કારકી સરગર્મિયાં ઈસ દર્જા બઢ્ઢ ગઈ હે કે વહ મેરી તોહિનો તઝલીલ બલ્કે કત્લકે લિએ સરગર્મ સાઝિશ હેં તો ઉન્હોંને ખાસ તૌરસે એક મકાનમેં અપને હવારિયોંકો જમા કિયા ઔર ઉન્કે સામને સૂરતે હાલકા નકશા પેશ ફર્મા કર ઈર્શાદ ફર્માયા : ઈમ્તિહાનકી ઘળી સર પર હે, કળી આઝમાઈશકા વક્ત હે હકકો મિટાનેકી સાઝિશેં પૂરે

શબાબ પર હે, અબ મેં તુમ્હારે દરમિયાન ઝિયાદા નહીં રહૂંગા ઈસ લિએ મેરે બા'દ દીને હક પર ઈસ્તિકામત, ઉસ્કી નશરો ઈશાત ઔર યારી વ નુસ્રતકા મુઆમલા સિર્ફ તુમ્હારે સાથ વાબસ્તા હો જાનેવાલા હે, ઈસ લિએ મુઝે બતાઓ કે ખુદાકી રાહમેં સચ્ચા મદદગાર કોન કોન હે. હવારિયોંને યહ કલામે હક સુન કર કહા : "હમ સબ હી ખુદાકે દીનકે મદદગાર હે, હમ સચ્ચે દિલસે ખુદા પર ઈમાન લાએ હેં ઔર અપની સદાકતે ઈમાનકા આપ હી કો ગવાહ બનાતે હેં ઔર યહ કહનેકે બા'દ ઈન્સાની કમઝોરિયોંકો પેશેનઝર અપને દા'વા પર હી બાત ખત્મ નહીં કર દી બલ્કે દરગાહે ઈલાહીમેં દસ્ત બદુઆ હો ગએ કે જો કુછ હમ કહ રહે હેં તૂ ઉસ પર હમકો ઈસ્તિકામત અતા ફર્મા ઔર હમકો અપને દીનકે મદદગારોંકી ફહરિસ્તમેં લિખ લે."

ઈસ જાનિબસે મુત્મઈન હો કર અબ હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામ અપને ફરીઝએ દા'વતો ઈર્શાદકે સાથ સાથ મુન્તઝિર રહે કે દેખિએ મુઆનિદીનકી સરગર્મિયા ક્યા રૂખ ઈખ્તિયાર કરતી હે ઔર ખુદાએ બર્હકકા ફેસ્લા ક્યા સાદિર હોતા હે ? અલ્લાહ તઆલાને ઈસ સિલ્સિલેમેં કુર્આને અઝીઝકે ઝરીએ યહૂદો નસારાકે ખરાબ વહમોંકે ખિલાફ "ઈલ્મો યકીનકી રોશની" બખ્શતે હૂએ યહ ભી બતાયા કે જિસ વક્ત મુઆનિદીન અપની ખુફ્યા તદબીરોંમેં સરગર્મ અમલ થે ઉસી વક્ત હમને ભી અપની કુદરતે કામિલાકી મખ્ફી તદબીરકે ઝરીએ યહ ફેસ્લા કર લિયા કે ઈસા બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામકે મુતઅલ્લિક મુઆનિદીનકી તદબીરકા કોઈ ગોશા ભી કામ્યાબ નહીં હોને દિયા જાએગા ઔર બિલાશુબા અલ્લાહ તઆલાકી કુદરતે કામિલાકી પોશિદા તદાબીરકે મુકાબલેમેં કિસીકી પેશ નહીં કી જા સકેગી ઈસ લિએ કે ઉસ્કી તદબીરસે બેહતર કોઈ તદબીર હો હી નહીં સકતી :

તર્જમા : "ઔર ઉન્હોંને (યહૂદને ઈસા અલય્હિસ્સલામકે ખિલાફ) ખુફ્યા તદબીર કી ઔર અલ્લાહને (યહૂદકે મક્રકે ખિલાફ) ખુફ્યા તદબીર કી ઔર અલ્લાહ સબસે બેહતર ખુફ્યા તદબીરકા માલિક હે." [૩/ ૫૪]

લુગતે અરબમેં 'મક્ર'કે મા'ના ખુફ્યા તદબીર (ઔર ધોકા કરને)કે હેં ઔર ઈલ્મે મઆનીકે કાઈદા 'મુશાકલા'કે મુતાબિક જબ કોઈ શખ્સ કિસીકે જવાબ યા દિફાઅ (Defence)મેં ખુફ્યા તદબીર કરતા હે તો વહ અખ્લાક ઔર મઝહબકી નિગાહમેં કિત્ની હી ઉમ્દા તદબીર ક્યૂં ન હો ઉસ્કો ભી 'મક્ર'

હીસે તાબીર કિયા જાતા હે જૈસા કે હર એક ઝુબાનકે મુહાવરેમેં બોલા જાતા "બુરાઈકા બદલા બુરાઈ હે" હાલાંકે હર શખ્સ યહ યકીન રખતા હે કે બુરાઈ કરનેવાલેકે જવાબમેં ઉસી કદર મુકાબલેકા જવાબ દેના અખ્લાક ઔર મઝહબ દોનોંકી નિગાહમેં 'બુરાઈ' નહીં હે તા હમ તાબીરમેં દોનોંકો હમશકલ ઝાહિર કર દિયા જાતા હે ઔર ઉસીકો 'મુશાકલા' કહતે હેં ઔર યહ ફસાહતો બલાગતકા અહમ જુઝ્વ સમઝા જાતા હે.

ગર્ઝ ખુફ્યા તદબીર દોનોં જાનિબસે થી, એક જાનિબ બુરે બંદોકી બુરી તદબીર ઔર દૂસ્રી જાનિબ ખુદાએ બરતરકી બેહતરી તદબીર, નીઝ એક જાનિબ કાદિરે મુતલકકી તદબીરે કામિલ થી જિસ્મેં નુક્શો ખામીકા ઈમ્કાન નહીં ઔર દૂસ્રી જાનિબ ધોકે ઔર ફરેબકી ખામકારિયાં થી જો મકળીકે જાળેકા તાર હો કર રહ ગઈ.

આખિર વહ વક્ત આ પહુંચા કે બની ઈસ્રાઈલકે સરદારોં, કાહિનો ઔર ફકીહોને હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકા એક બંદ મકાનમેં મુહાસરા કર લિયા, ઝાતે અકદસ ઔર હવારી મકાનકે અંદર બંદ હે ઔર દુશ્મન ચારોં તરફસે મુહાસરા કિએ હૂએ હેં લિહાઝા અબ કુદરતી તૌર પર યહ સવાલ પૈદા હુવા કે વહ ક્યા સૂરત હો કે જિસ્સે દુશ્મન નાકામ રહે ઔર હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકો કિસી તરહકા ભી તકલીફ ન પહુંચા સકે તાકે ખુદાએ કાદિરકા વા'દએ હિફાઝત ઔર દા'વએ તદબીરે ખૈર પૂરા હો તો ઉસ્કે મુતઅલ્લિક કુર્આનને બતાયા કે બેશક ખુદાકા વા'દા પૂરા હુવા ઔર ઉસ્કી તદબીરે મોહકમને ઈસા અલય્હિસ્સલામકો દુશ્મનોંકે હાથોં હર તરહ મહફૂઝ રખ્ખા ઔર સૂરત યહ પેશ આઈ કે ઉસ નાઝુક ઘળીમેં હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકો વહીએ ઈલાહીને યહ બશારત સુનાઈ : ઈસા અલય્હિસ્સલામ ! ખૌફ ન કર તેરી મુદ્દત પૂરી કી જાએગી (યા'ની તુમકો દુશ્મન કત્લ નહીં કર સકેંગે ઔર ન તુમ ઈસ વક્ત મૌતસે દો ચાર હોગે) ઔર હોગા યહ કે મેં તુઝકો અપની જાનિબ (મલએ આ'લાકી જાનિબ) ઉઠા લૂંગા ઔર ઈન કાફિરોંસે હર તરહ તુઝકો પાક રખ્ખૂંગા (યા'ની યહ તુજ પર કિસી કિસ્મકા કાબૂ ન પા સકેંગે) ઔર તેરે પેરોંકો ઉન કાફિરોં પર હમેશા ગાલિબ રખ્ખૂંગા (યા'ની બની ઈસ્રાઈલકે મુકાબલેમેં કિયામત તક ઈસાઈ ઔર મુસલમાન ગાલિબ રહેંગે ઔર ઉન્કો ભી ઈન દોનોં પર હાકિમાના ઈક્તિદાર

નસીબ નહીં હોગા, ફિર અંજામકાર મેરી જાનિબ (મૌતકે બા'દ) લોટ આના હે, પસ મેં ઈન બાતોં પર ફેસ્લએ હક દૂંગા જિન્કે મુતઅલ્લિક તુમ આપસમેં ઈખ્તિલાફ કર રહે હો :

તર્જુમા : "(વહ વક્ત ઝિક્રકે લાઈક હે) જબ અલ્લાહ તઆલાને ઈસા અલય્હિસ્સલામસે કહા 'એ ઈસા અલય્હિસ્સલામ ! બેશુબા મે તેરી મુદ્દતકો પૂરા કરૂંગા ઔર તુઝકો અપની જાનિબ ઉઠા લેનેવાલા હૂં ઔર તુજકો કાફિરો (બની ઈસ્રાઈલ)સે પાક રખનેવાલા હૂં ઔર જો તેરી પૈરવી કરેંગે ઉન્કો તેરે મુન્કિરોં પર કિયામત તકકે લિએ ગાલિબ રખનેવાલા હૂં, ફિર મેરી જાનિબ હી લોટના હે, ફિર મેં ઈન બાતોંકા ફેસ્લા કરૂંગા જિન્કે બારેમેં (આજ) તુમ ઝગળ રહે હો." [૩/ ૫૫]

તર્જમા : "(કિયામતકે દિન અલ્લાહ તઆલા હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકો અપને એહસાનાત શુમાર કરાતે હૂએ ફર્માએગા) ઔર વહ વક્ત યાદ કરો જબ મૈંને બની ઈસ્રાઈલકો તુઝસે રોક દિયા (યા'ની વહ કિસી તરહ તુઝ પર કાબૂ ન પા સકે) જબકે તૂ ઉન્કે પાસ મો'જિઝાત લે કર આયા ઔર ઉન્મેંસે કાફિરોંને કહ દિયા : "યહ તો જાદૂકે માસિવા કુછ નહીં હે." [૫/ ૧૧૦]

તો અબ જબકે હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકો યહ ઈત્મીનાન દિલા દિયા ગયા કે ઈસ સખ્ત મુહાસરેકે બાવજૂદ કત્લ ન કર સકેંગે ઔર તુજકો ગૈબી હાથ મલાએ આ'લાકી જાનિબ ઉઠા લેગા ઔર ઈસ તરહ દુશ્મનાને દીનકે નાપાક હાથોંસે આપ હર તરહ મહફૂઝ કર દિએ જાએંગે તો ઈસ જગહ પહુંચ કર એક દૂસરા સવાલ પૈદા હુવા કે યહ કિસ તરહ હુવા ઔર વાકિએને ક્યા સૂરત ઈખ્તિયાર કર લી ? ક્યૂંકે યહૂદો નસારા તો કહતે હૈં કે મસીહ અલય્હિસ્સલામકો સુલી પર ભી લટકાયા ઔર માર ભી ડાલા તબ કુર્આનને બતાયા કે મસીહ બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામકે કત્લો સલીબકી પૂરી દાસ્તાન સરાસર ગલત ઔર ઝૂટ હે બલ્કે અસલ મુઆમલા યહ હે કે જબ મસીહ અલય્હિસ્સલામકો ઝિંદા હી મલાએ આ'લાકી જાનિબ ઉઠા લિયા ગયા ઔર ઉસ્કે બા'દ દુશ્મન મકાનકે અંદર ઘુસ પળે તો ઉન પર સૂરતે હાલ મુશ્તબા કર દી ગઈ ઔર વહ કિસી તરહ ન જાન સકે કે આખિર ઈસ મકાનમેંસે મસીહ અલય્હિસ્સલામ કહાં ચલે ગએ ? :

તર્જમા : "ઔર (યહૂદ મલઉન કરાર દીએ ગએ) અપને ઈસ કોલ પર કે હમને મસીહ ઈસા બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામ પૈગમ્બર ખુદાકો કત્લ કર દિયા હાલાંકે ઉન્હોંને ન ઉસ્કો કત્લ કિયા ઔર ન સૂલી પર ચળ્હાયા બલ્કે (ખુદાકી ખુફયા તદબીરકી બદોલત) અસલ મુઆમલા ઉન પર મુશ્તબા હો કર રહ ગયા ઔર જો લોગ ઉન્કે કત્લકે બારેમેં ઝગળ રહે હૈં બિલાશુબા વહ ઉસ (ઈસા અલય્હિસ્સલામ)કી જાનિબસે શકમેં પળે હૂએ હૈં ઉન્કે પાસ હકીકતે હાલકે બારેમેં ઝન (અટકલ)કી પૈર્વીકે સિવા ઈલ્મકી રોશ્ની નહીં હે ઔર ઉન્હોંને ઈસા અલય્હિસ્સલામકો યકીનન કત્લ નહીં કિયા બલ્કે ઉન્કો અલ્લાહને અપની જાનિબ (મલાએ આ'લાકી જાનિબ) ઉઠા લિયા ઔર અલ્લાહ ગાલિબ હિકમતવાલા હે." [૪/ ૧૫૭, ૧૫૮]

કુર્આને અઝીઝકા યહ વહ બયાન હે જો યહૂદો નસારાકે બનાએ હૂએ ફસાનેકે ખિલાફ ઉસ્ને મસીહ બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામકે મુતઅલ્લિક દિયા હે અબ દોનોં બયાનાત આપકે સામને ઔર અદલો ઈન્સાફકા તરાઝૂ આપકે હાથમેં, પહલે હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકી શખ્સિયત ઔર ઉન્કે દા'વતો ઈર્શાદકે મિશનકો તારીખી હકાઈકકી રોશ્નીમેં મા'લૂમ કીજિએ ઔર ઉસ્કે બા'દ એક મર્તબા ફિર ઈન તફસીલી વાકિઆત પર નઝર ડાલિએ જો એક ઉલૂલ્અઝ્મ પૈગમ્બર, મુકર્રબે બારગાહે ઈલાહી ઔર નસારાકે અકીદએ બાતિલકે મુતાબિક ખુદાકે બેટેકો ખુદાકે ફેસ્લેકે સામને માયૂસ "મુઝતરિબ" બેયારો મદદગાર ઔર ખુદાસે શાકી ઝાહિર કરતે હૈં ઔર સાથ હી ઈસ તઝાદે બયાન પર ભી ગોર ફર્માઈએ કે એક જાનિબ અકીદએ કફ્ફારાકી બુન્યાદ સિર્ફ ઈસ પર કાઈમ હે કે હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામ ખુદાકા બેટા બન કર આયા હી ઈસ ગર્ઝ થા કે મસ્લૂબ હો કર દુન્યાકે ગુનાહોંકા કફ્ફારા હો જાએ ઔર દૂસરી જાનિબ કત્લે મસીહ અલય્હિસ્સલામકી દાસ્તાન ઈસ બુન્યાદ પર ખળી કી ગઈ હે કે જબ વહ વક્ત મૌઉદ આ પહુંચા હે તો ખુદાકા યહ ફર્ઝી બેટા અપની હકીકત ઔર દુન્યામેં વુજૂદ પઝીરીકો યકસર ફરામોશ કરકે 'ઈલી ! ઈલી ! લિમા સબકતની'કા હસ્રતનાક જુમ્લા ઝુબાનસે કહતા હે ઔર મર્ઝીએ ઈલાહી પર અપની નાખૂશીકા ઈઝહાર કરતા હુવા નઝર આયા હે, ક્યા કિસી શખ્સકો યહ સવાલ કરનેકા હક નહીં હે ? કે અગર નસારાકે બયાનકર્દા વાકિઆતકે દોનોં હિસ્સે સહીહ ઔર દુરૂસ્ત હે કે ઈન દોનોંકે બાહમ યહ તઝા

કૈસા ઔર ઈસ અદમ મુતાબકતકે કયા મા'ના ?

પસ અગર એક હકીકત હે ઔર દૂરરસ નિગાહ ઈન તમામ પહલૂઓંકો સામને રખ કર ઔર વાકિઆતો હાલાતકી ઈન તમામ કળિયોંકો બાહમ જોળ કર ઈસ મસ્અલેકા મુતાલઆ કરે તો વહ તસ્દીકે હકકે પેશે નઝર સોએ બગૈર યહ ફેસ્લા કરેગી કે બાઈબલકી યહ દાસ્તાન તઝાદકી હામી ઔર ઘળી હૂઈ દાસ્તાન હે ઔર કુર્આનને ઈસ સિલ્સિલેમેં જો ફેસ્લા દિયા હે વહી હક ઔર મબ્ની પર સદાકત હે.

તારીખ શાહિદ હે કે હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકે બાદસે સેન્ટ પોલસે કબ્લ તક નસારા 'યહૂદ'કી ઈસ ખુરાફી દાસ્તાનસે કત્અન બેતા'લ્લુક થે લેકિન જબ સેન્ટપોલ (પોલૂસ રસૂલ)ને તસ્લીષ ઔર કફ્ફારા પર જદીદ ઈસાઈયતકી બુન્યાદ રખ્ખી તો કફ્ફારાકે અકીદાકી ઈસ્તવારીકે લિએ યહૂદકી ઈસ ખુરાફાતી દાસ્તાનકો ભી મઝહબકા જુઝ બના લિયા ગયા.

હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે મુતઅલ્લિક ચંદ તફસીરી વ દીગર અહમ મસાઈલ

કુર્આને પાકકે વાઝેહ બયાન ''વમાકતલૂહુ વ મા સલબૂહૂ''કે બા'દ વલાકિન્ શુબ્બિહ લહુમ્‌કી તફસીર :

અબ એક બાત બાકી રહ જાતી હે કે સૂરએ નિસાકી આયત ૪ / ૧૫૭ ''વલાકિન્ શબ્બહ લહુમ્''કી કયા તફસીર હે ? યા'ની વહ કયા ઈશ્તિબાહ થા જો યહૂદિયોં પર તારી કર દિયા ગયા ! કે કુર્આને અઝીઝ ઈસ્કા જવાબ ઈસ મુકામ પર ભી ઔર આલે ઈમ્રાનમેં ભી એક હી દેતા હે ઔર વહ ''રફઅ ઈલસ્સમાઅ'' હે. આલે ઈમ્રાનમેં ઈસ્કો વા'દેકી શકલમેં ઝાહિર કિયા 'રાફિઉક ઈલય્ય' ૩/ ૫૫ ઔર નિસામેં ઐફા વાદેકી સૂરતમેં યા'ની 'બર્ રફઅહુલ્લાહુ ઈલય્હિ' ૪/ ૧૫૮ જિસ્કા હાસિલ યહ નિકલતા હે કે મુહાસરેકે વક્ત જબ મુન્કિરીને હક ગિરફતારીકે લિએ અંદર ઘુસે તો ઈસા અલય્હિસ્સલામકો ન પાયા, યહ દેખા તો સખ્ત હૈરાન હૂએ અબ કિસી તરહ અંદાઝા ન લગા સકે કે

સૂરતે હાલ ક્યા પેશ આઈ ! ઔર ઈસ તરહ 'વલાકિન શુબ્બિહ લહુમ્'કા મિસ્દાક બન કર રહ ગયા. ઉસ્કે બા'દ કુર્આન કહતા હે

ان الـذين اختلفوا فيه لفى شك منه مالهم به من علم الا اتباع الظن وما قتلوه يقينا.

૪/ ૧૫૭ ઈસ ઈશ્તિબાહકે બા'દ જો સૂરતે હાલ પેશ આઈ ઉસ્કા નકશા બયાન કિયા ગયા હે ઔર ઉસ્સે દો બાતેં બસરાહત ઝાહિર હોતી હે : એક યહ કે યહૂદ ઈસ સિલ્સિલેમેં ઈસ તરહ શકમેં પળ ગએ થે કે ગુમાન ઔર અટકલકે માસિવા ઉન્કે પાસ કોઈ સૂરત બાકી નહીં રહ ગઈ થી ઔર દૂસરી બાત યહ કે ઉન્હોંને કિસીકો કત્લ કરકે યહ મશ્હૂર કિયા કે ઉન્હોંને "મસીહ" અલય્હિસ્સલામકો કત્લ કર દિયા ઔર યા ફિર આયત ઝમાનએ નુબુવ્વત મુહમ્મદી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે યહૂદકા હાલ બયાન કર રહી હે.

પસ કુર્આને અઝીઝકે ઈન વાઝેહ એલાનાતકે જો હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકી હિફાઝતો સિયાનતકે સિલ્સિલેમેં કિએ ગએ હેં ઔર જિન્કો તફસીલકે સાથ સુતૂરે બાલામેં બયાન કર દિયા ગયા હે ઉન દોનોં બાતોંકી જુઝઈ તફસીલાતકા તા'લ્લુક આસારે સહાબા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ ઔર તારીખી રિવાયાત પર રહ જાતા હે ઔર ઈસ સિલ્સિલેમેં સિર્ફ ઉન્હી રિવાયાતો આષારકો કાબીલે તસ્લીમ સમજા જાએગા જો અપની સિહતો રિવાયાતકે સાથ સાથ ઉન બુન્યાદી તસ્રીહાતસે ન ટકરાતી હો જિન્કા ઝિક્ર મુતઅદ્દદ મુકામાત પર કુર્આને અઝીઝને બસરાહત કર દિયા હે ઔર

લ્કુર્આનુ યુફસ્સિરુ બઅ્ઝુહૂ બઅ્ઝન્' કુર્આનકા એક હિસ્સા દૂસ્રે હિસ્સેકી ખૂદ હી તફસીર કર દેતા હે ઉસૂલ પર જિન્સે યહ ષાબિત હોતા હે કે હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકો દુશ્મન હાથ તક ન લગા સકે ઔર વહ મહફૂઝ મલએ આ'લાકી જાનિબ ઉઠા લિએ ગએ ઔર જૈસા કે હયાતે ઈસા અલય્હિસ્સલામકી બહષમેં અભી નુસૂસે કુર્આનીસે ષાબિત હોતા કે વહ વુકૂએ કિયામતકે લિએ "નિશાન" હેં ઔર ઈસ લિએ દો બારામેં વાપસ આ કર ઔર હવાલે કી હૂઈ ખિદમત અંજામ દે કર ફિર મૌતસે દો ચાર હોંગે.

કત્લ કિયા હુવા ઔર સૂલી પર ચળહાયા હુવા આદમીકે મુતઅલ્લિક આષારો તારિખકી જો મિલી જૂલી રિવાયાત હે ઉન્કા હાસિલ યહ હે કે "સબ્તકી શબ"મેં હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામ બૈતુલ્મુકદસકે એક બંદ મકાનમેં અપને

હવારિયોંકે સાથ મૌજૂદ થે કે બની ઈસ્રાઈલકી સાઝિશસે દમિશ્કકે બુતપરસ્ત બાદશાહને હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકી ગિરફતારીકે લિએ એક દસ્તા ભેજા, ઉસ્ને આ કર મુહાસરા કર લિયા. ઉસી અષ્નામેં અલ્લાહ તઆલાને ઈસા અલય્હિસ્સલામકો મલએ આ'લાકી જાનિબ ઉઠા લિયા. જબ સિપાહી અંદર દાખિલ હૂએ તો ઉન્હોંને હવારિયોંમેં એક હી શખ્સકો હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે હમ શબિયા પાયા ઔર ઉસ્કો ગિરફતાર કરકે લે ગયા ઔર ફિર ઉસ્કે સાથ વહ સબ કુછ હુવા જિસ્કા ઝિક્ર ગુઝિશ્તા સુતૂરમેં હો ચુકા હે. ઉન્હીં રિવાયાતમેં બા'ઝ ઈસ્કા નામ યૌદસ બિન કરિયાયોતા બયાન કરતે હૈં ઔર બા'ઝ જર્જિસ ઔર બા'ઝ દાઉદ ઈબ્ને લોઝા કહતે હૈં યહ ઔર દીગર રિવાયાતે મઝકૂરા તફસીલાત ન કુર્આનમેં મઝકૂર હે ઔર ન અહાદીષે મર્ફૂઆમેં ઈસ લિએ વહ સહીહ હો યા ગલત નફ્સે મસ્અલા અપની જગહ અટલ હે ઔર કુર્આનકી આયાતમેં મન્સૂસ, ઈસ લિએ અસ્હાબે ઝોકકો ઈખ્તિયાર હે કે વહ સિર્ફ કુર્આનકે ઈસ ઈજમાલ પર હી કનાઅત કરે કે હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકા રફઅ ઈલસ્સમાઅ ઔર હર તરહ દુશ્મનોંસે તહફ્ફુઝ નીઝ યહૂદ પર મુઆમલા મુશ્તબા હો કર કિસી દૂસ્રેકો કત્લ કરના, યહૂદો નસારાકે પાસ ઈસ સિલ્સિલેમેં ઈલ્મો યકીનસે મહરૂમ હો કર ઝન્નો તખ્મીન ઔર શકકો શુબામેં મુબ્તલા હો જાના ઔર કુર્આનકા હકીકતે વાકિએકો ઈલ્મો યકીનકી રોશનીમેં ઝાહિર કર દેના યહ સબ હકાઈકે ષાબિતા હે. و لكن شبه لهم ઔર ان الذين اختلفوا فيه لفى شك منه (અલ્આયત)કી તફસીરમેં ઈન રિવાયાતકી તફસીલાતકો ભી કબૂલ કર લેં ઔર યહ સમજ કર તસ્લીમ કરેં કે ઝેરે બહષ આયાતકી તફસીર ઈન તફસીલાત પર મોકૂફ નહીં હે બલ્કે યહ અમ્ર ઝાઈદ હે જો આયાતકી તફસીરે સહીકે લિએ મુવીદ હે.

હયાતે ઈસા અલય્હિસ્સલામ :

સૂરએ આલે ઈમ્રાન, માઈદા ઔર નિસાકી ઝેરે બહષ આયાતસે યહ ષાબિત હો ચુકા હે કે હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે મુતઅલ્લિક હિકમતે ઈલાહીકા યહ ફેસ્લા સાદિર હુવા કે ઉન્કો બકેદે હયાત ઝિંદા) મલએ આ'લાકી જાનિબ ઉઠા લિયા જાએ ઔર વહ દુશ્મનોં ઔર કાફિરોંસે મહફૂઝ ઉઠા લિએ ગએ. લેકિન કુર્આનને ઈસ મસ્અલેમેં સિર્ફ ઉસી પર ઈક્તિફા નહીં કિયા બલ્કે હસ્બે મૌકા ઉન્કી હયાતે અમરોઝ પર નુસૂસે કતઈય્યાકે ઝરીએ મુતઅદદ

જગહ રોશની ડાલી હે ઔર ઈન મુકામાતમેં ઉસ જાનિબ ભી ઈશારાત કિએ હૈં કે હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકી હયાતે તવીલ ઔર રફઅઈલસ્સમાઅમેં ક્યા હિકમત મસ્તૂર થી તાકે અહલે હકકે કુલૂબ તાઝગીયે ઈમાનસે શગુફતા હો જાએં ઔર બાતિલકો અપની કોરે બાતિની પર શર્માએં.

લિયૂઅ્મિનુન્ન કબ્લ મવ્તિહી :

તર્જમા : "ઔર કોઈ અહલે કિતાબમેંસે બાકી ન રહેગા મગર યહ કે વહ ઝરૂર ઈમાન લાએગા ઈસા અલય્હિસ્સલામ પર ઉસ (ઈસા અલય્હિસ્સલામ)કી મૌતસે પહલે ઔર વહ (ઈસા અલય્હિસ્સલામ) કિયામતકે દિન ઉન પર (અહલે કિતાબ પર) ગવાહ બનેગા." [૪/ ૧૫૯]

ઈસ આયતસે કબ્લ આયાતમેં વહી મસ્તૂરા બાલા વાકિઆ મશ્હૂર હે કે ઈસા અલય્હિસ્સલામકો ન સલીબકો ચળ્હાયા ગયા ઔર ન કત્લ કિયા ગયા બલ્કે અલ્લાહ તઆલાને અપની જાનિબ ઉઠા લિયા, યહ યહૂદો નસારાકે ઉસ અકિદાકી તર્દીદ હે જો ઉન્હોંને અપને બાતિલ ગુમાન ઔર અટકલસે કાઈમ કર લિયા થા, ઉન્સે કહા જા રહા હે કે હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકે મુતઅલ્લિક સલીબ પર ચળ્હાએ જાને ઔર કત્લ કિએ જાનેકા દા'વા કાબિલે લા'નત હે, ક્યૂંકે બોહતાન ઔર લા'નત તો એક જૈસે હે ઉસ્કે બા'દ ઈસ આયતમેં અમ્રે અવ્વલકી તસ્દીકમેં ઉસ જાનિબ તવજ્જુહ દિલાઈ જા રહી હે કે આજ અગર ઉસ મલઉન અકીદે પર ફખ્ર કર રહે હો તો વહ વકત ભી આનેવાલા હે જબ ઈસા બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામ ખુદાએ બરતર હિકમતો મસ્લિહતકો પૂરા કરનેકે લિએ કાઈનાતે અર્ઝી પર વાપસ તશરીફ લાએંગે ઔર ઉસ ઐની મુશાહદેકે વકત અહલે કિતાબ (યહૂદો નસારા)મેંસે હર એક મૌજૂદ હસ્તીકો કુર્આનકે ફેસ્લેકે મુતાબિક ઈસા અલય્હિસ્સલામ પર ઈમાન લે આનેકે સિવા કોઈ ચારાકાર બાકી ન રહેગા ઔર ફિર જબ વહ અપની મુદતે હયાત ખત્મ કરકે મૌતકી આગોશસે દો ચાર હો જાએંગે તો કિયામતકે દિન અપની ઉમ્મત (અહલે કિતાબ) પર ઉસી તરહ ગવાહ હોંગે જિસ તરહ તમામ અંબિયાઓ મુર્સલીન અપની અપની ઉમ્મતો પર શાહિદ બનેંગે.

યા હકીકત કુછ મખ્ફી નહીં હે કે ઈસા અલય્હિસ્સલામકે મુતઅલ્લિક અગર્ચે યહૂદો નસારા દોનોં વાકિઅએ સલીબો કત્લ પર મુત્તફિક હે લેકિન ઉસ સિલ્સિલેમેં દોનોંકે અકાઈદકી બુન્યાદ કત્અન મુતઝાદ ઉસૂલ પર કાઈમ હે.

યહૂદ મસીહ અલય્હિસ્સલામકો મુફતરી ઔર કાઝિબ કહતે ઔર દજ્જાલ સમઝતે હૈં ઔર ઈસ લિએ ફખ્ર કરતે હૈં કે ઉન્હોંને યસૂઅ મસીહકો સલીબ પર ભી ચળ્હાયા ઔર ફિર ઉસ હાલતમેં માર ભી ડાલા. ઉસ્કે બરઅક્સ નસારાકા અકીદા યહ હે કે દુન્યાકા પહલા ઈન્સાન આદમ અલય્હિસ્સલામ ગુનહગાર થા ઔર સારી દુન્યા ગુનહગાર થી ઈસ લિએ ખુદાકી સિફત "રહમત"ને અબ્નિયત (બેટા હોના)કી શકલ ઈખ્તિયાર કી ઔર ઉસ્કો દુન્યામેં ભેજા તાકે વહ યહૂદકે હાથોં સૂલી પર ચળ્હે ઔર મારા જાએ ઔર ઈસ તરહ કાઈનાતે માઝી વ મુસ્તકબિલકે ગુનાહોંકા "કફ્ફારા" બન કર દુન્યાકી નજાતકા બાઈષ બને.

સૂરએ નિસાકી આયાતમેં કુર્આને અઝીઝને સાફ સાફ કહ દિયા કે હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકે કત્લકે દા'વેકી બુન્યાદ કિસી ભી અકીદે પર મબ્ની હો લાઈકે લા'નત ઔર બાઈષે ઝિલ્લતો ખુસરાન હે, ખુદાકે સચ્ચે પૈગમ્બરકો મુફતરી સમઝ કર યહ અકીદા રખના ભી લા'નતકા મુજિબ ઔર ખુદાકે બંદે ઔર મરયમ અલય્હિસ્સલામકે પેટસે પૈદા ઈન્સાનકો ખુદાકા બેટા બના કર ઔર "કફ્ફારેકા બાતિલ અકીદા તરાશ કર મસીહ અલય્હિસ્સલામકો મસ્લૂબો મકતૂલ તસ્લીમ કરના ભી ગુમરાહી ઔર ઈલ્મો હકીકતકે ખિલાફ અટકલકા તીર હે ઔર ઈસ સિલ્સિલેમેં સહીહ ઔર મબ્ની દરહકીકત ફ઼ેસ્લા વહી હે જો કુર્આનને કિયા હે ઔર જિસ્કી બુન્યાદ "ઈલ્મો યકીન ઔર વહીએ ઈલાહી" પર કાઈમ હે.

હયાત વ નુઝૂલે ઈસા અલય્હિસ્સલામ ઔર અહાદીષે સહીહા :

કુર્આને અઝીઝને જિસ મો'જિઝાના ઈખ્તિસારકે સાથ હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે રફએ સમાવી, હયાતે અબ્રોઝ ઔર અલામાતે કિયામત બન કર આસ્માનસે ઉતરનેકે મુતઅલ્લિક તસ્રીહાત કી હે સહીહ ઝખીરા અહાદીષે નબવીમેં ઈન આયાત હી કે તફસીલાત બયાન કરકે ઉન હકાઈકકો રોશન કિયા ગયા હે. ચુનાંચે ઈમામે હદીષ બુખારી ઔર મુસ્લિમને સહીહૈન (સહીહ બુખારી, સહીહ મુસ્લિમને હઝરત અબૂ હુરૈરા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે યહ રિવાયત મુતઅદદ તરીકહાએ સનદસે નકલ કી હે :

"રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા : "ઉસ ઝાતકી કસમ જિસ્કે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હે ઝરૂર વહ વક્ત આનેવાલા હે કે તુમમેં

ઈસા બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામ હાકિમો આદિલ બન કર ઉતરેંગે, વહ સલીબકો તોળેંગે ઔર ખિંઝીરકો કત્લ કરેંગે (યા'ની મૌજૂદા ઈસાઈયતકો મિટાએંગે) ઔર જિઝયા ઉઠા દેંગે (યા'ની નિશાને ઈલાહીકે મુશાહદેકે બા'દ ઈસ્લામકે સિવા કુછ ભી કબૂલ નહીં હોગા ઔર ઈસ્લામી અહકામમેં બાદશાહ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ જિઝયાકા હુકમ ઉસી વક્ત તકકે લિએ હે) ઔર માલકી ઈસ દર્જા કષ્રત હોગીકે કોઈ ઉસ્કો કબૂલ કરનેવાલા નહીં મિલેગા ઔર ખુદાકે સામને એક સજદા દુન્યા વ મા ફીહાસે ઝિયાદા કીમત રખેગા (યા'ની માલકી કષ્રતકી વજહસે ખૈરાતો સદકાતકે મુકાબલેમેં ઈબાદતે નાફિલાકી એહમિયત બળ્હ જાએગી) ફિર અબૂ હુરૈરા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા અગર તુમ (કુર્આનસે ઈસ્કા દલીલ) ચાહો તો યહ આયત પળ્હો (વ ઈન્ન મિન્ અહલિલ કિતાબ) ઔર કોઈ અહલે કિતાબમેંસે ન હોગા મગર (ઈસા અલય્હિસ્સલામકી) મૌતસે પહલે ઉસ પર (ઈસા અલય્હિસ્સલામ) પર ઝરૂર ઈમાન લે આએગા ઔર વહ (ઈસા અલય્હિસ્સલામ) કિયામતકે દિન ઉન પર ગવાહ હોગા.'' [કિતાબુલ્અંબિયા]

બુખારી ઔર મુસ્લિમને બસનદ નાફેઅ મૌલા અબૂ કતાદા અન્સારી રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ હઝરત અબૂ હુરૈરા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે રિવાયત મન્કૂલ હે :

''રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફર્માયા ઈસ વક્ત તુમ્હારા ક્યા હાલ હોગા જબ તુમમેં ઈબ્ને મરયમ ઉતરેંગે ઔર ઈસ હાલતમેં ઉતરેંગે કે તુમ્હીમેંસે એક શખ્સ તુમ્હારી ઈમામત કર રહા હોગા.'' [કિતાબુલ્અંબિયા]

યહ ઔર ઈસી કિસ્મકા કષીર ઝખીરા હદીષ હે, જો હયાતો નુઝૂલે ઈસા અલય્હિસ્સલામ ઈબ્ને મરયમ પૈગમ્બર બની ઈસ્રાઈલસે મુતઅલ્લિક કુતુબે હદીષો તફસીરમેં મન્કૂલ હે ઔર કુવ્વતે સનદકે લિહાઝસે સહીહ ઔર હસનસે કમ રૂત્બા નહીં રખતા ઔર બાએ'તિબાર શોહરતો તવાતુર રિવાયાત જિન્કા યહ હાલ હે કે હસબ તસ્રીહ ઈમામ તિર્મિઝી, હાફિઝે હદીષ ઈમાદુદ્દીન બિન કષીર, હાફિઝે હદીષ ઈબ્ને હજર અષ્કલાની ઔર દીગર અઈમ્મએ હદીષ, સોલા જલીલુલકદ્ર સહાબએ કિરામ રઝિયલ્લાહુ અન્હુ અજમઈનને ઉન્કો રિવાયત કિયા હે જિન્મેંસે બા'ઝ સહાબા કા યહ દા'વા હે કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને યહ તસ્રીહાત સૈંકળો સહાબાકે મજમેમેં ખુત્બા

દ કર ફર્માએં ઔર યહ સહાબએ કિરામ બગૈર કિસી ઈન્કારો અજનબિયતકે ઈન રિવાયાતકો ખુલફાએ રાશિદીન રઝિયલ્લાહુ અજમઈનકે દોરે ખિલાફતમેં સબકે સામને સુનાતે થે ચુનાંચે ઉન જલીલુલ્કદ્ર સહાબાસે જિન હઝારહા શાગિર્દોને સુના. ઉન્મેંસે યહ અઝીમુલ્મર્તબા હસ્તિયાં કાબિલે ઝિક્ર હૈં, હર ફર્દે રિવાયત હદીષમેં ઝબ્તો હિફ્ઝ, ષકાહતો ઈલ્મી સંમદરકે પેશે નઝર ઈમામતો કિયાદતકા દર્જા રખતા હે મષલન્ સઈદ ઇબ્ને મુસય્યિબ, નાફેઅ મોલા અબૂકતાદા, હંઝલા ઈબ્ને અલ્અસ્લમી, અબ્દુર્રહમાન ઈબ્ને આદમ, અબૂ સલ્મા,અબૂ ઉમરહ, અતા બિન બિશાર, અબૂ સુહેલ, મુઅષ્શિર બિન ગિફ્ફારા, યહયા બિન અબૂ અમર, જુબૈર બિન નઝીર, ઉર્વા બિન મસ્ઉદ સકફી, અબ્દુલ્લાહ બિન ઝૈદ અન્સારી, અબૂ ઝુર્આ, યાકૂબ બિન આમિર, અબૂ નસ્રા, અબૂ તુફૈલ રહિમહુમુલ્લાહ.

ફિર ઉન ઉલમાએ કિબાર ઔર મુહદ્દિષીને આ'લામસે જિન બેશુમાર શાગિંદોને સુના ઉન્મેંસે રિવાયતે હદીષકે તબ્કેમેં જિન્કો હદીષ ઔર ઉલૂમે કુર્આનકા રૂત્બા બુલંદ હાસિલ હે ઔર જો અપને અપને વક્તકે "ઈમામુલ્હદીષ" ઔર "અમિરૂલ્મુ'મિનીન ફિલ્હદીષ "તસ્લીમ કિએ ગએ હૈં. બા'ઝકે અસ્માએ ગિરાને યહ હે :

"ઈબ્ને શિહાબ ઝોહરી, સુફયાન બિન ઉયય્નિયા, લેષ, ઈબ્ને અબી ઝિઅન, ઔઝાઈ, કતાદા, અબ્દુર્રહમાન ઈબ્ને અબૂ અમ્ર, સુહૈલ, જબલા બિન સહીમ, અલી બિન ઝૈદ, અબૂ રાફેઅ, અબ્દુર્રહમાન બિન જુબૈર, નોઅમાન બિન સાલિમ, મુઅમર, અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબેદુલ્લાહ (રહિમુહુમુલ્લાહ)"

ગર્ઝ ઈન રિવાયાતો અહાદીષે સહીહાકા સહાબા, તાબિઈન, તબએ તાબઈન યા'ની ખૈરૂલ્કુરૂનકે તબકાતમેં ઈસ દર્જા શુયૂઅ (આમ) હો ચુકા થા ઔર વહ બગૈર કિસી ઈન્કારકે ઈસ દર્જે લાઈકે કબૂલ હો ચુકી થી કે અઈમ્મએ હદીષકે નઝદીક હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકી હયાતો નુઝૂલસે મુતઅલ્લિક ઈન અહાદીષ મફહૂમો મા'નાકે લિહાઝસે દર્જા 'તવાતુર' હાસિલ થા ઔર ઈસી લિએ વહ બેઝિજક ઈસ મસ્અલેકો "અહાદીષે મુતવાતિરા"સે ષાબિત ઔર મુસલ્લમ કહતે થે ઔર હકીકત ભી યહ હે કે રિવાયતે હદીષકે તમામ તબકાતો દર્જાતમેં ઉન રિવાયાતકો "તલક્કી બિલ્કોલ"કા યહ દર્જા હાસિલ રહા હે કે હર દોરમેં ઉસ્કે રુવાતમેં "અઈમ્મએ હદીષ" ઔર રિવાયતે હદીષકે

"મદાર" નઝર આતે હૈં. યહી વજહ હે કે સહાબા પર ઈન મર્ફૂઓ મોકૂફ અહાદીષ ઔર રિવાયતકે નાકિલીનને ઈમામ અહમદ, ઈમામ બુખારી, ઈમામ મુસ્લિમ અબૂ દાઉદ, નસઈ, તિર્મીઝી, ઈબ્ને માજા જૈસે અસ્બાબે સહીહોસિન્ન, અઈમ્મએ હદીષકે અસ્મએ ગિરામી ષામિલ હે ઔર વહ બઈત્તિફાક ઉન રિવાયાતકી સિહતો હસનકે કાઈલ હે ઔર યહી વજહ હે કે હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે આસ્માન પર ઉઠાના ઔર આસ્માનસે ઉતરનેકે બા'દ ઝિંદા રહના પર ઉમ્મતે મુહમ્મદિયા સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા ઈજમા મુન્અકદિ હો ચુકા હે ચુનાંચે ઈલ્મે અકાઈદો કલામકી મશ્હૂર કિતાબ અકીદા સિફારીનીને ઉમ્મતકે ઉસ ઈજમાકી તસ્રીહ મૌજૂદ હે :

"ઔર અલામાતે કિયામતમેંસે તીસ્રી અલામત યહ હે કે હઝરત ઈસા બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામ આસ્માનસે ઉતરેંગે ઔર ઉન્કા આસ્માનસે ઉતરના કિતાબ (કુર્આન) સુન્નત (હદીષ) ઔર ઈજમાએ ઉમ્મતસે કત્અન ષાબિત હે (કુર્આનો હદીષસે નુઝૂલ ષાબિત કરનેકે બા'દ ફર્માતે હૈં, જહાં તક ઈજમાએ ઉમ્મતકા તા'લ્લુક હે તો ઉસ્મેં ઝરા શુબા નહીં કે હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે આસ્માનસે નાઝિલ હોને પર ઉમ્મતકા ઈજમાઅ હે ઔર ઈસ બારેમેં પૈરવાને સરીઅતે ઈસ્લામીમેંસે કિસી એકકા ભી ખિલાફ મૌજૂદ નહીં અલબત્તા ફલસફિયોં ઔર મુલ્હીદોને નુઝૂલે ઈસા અલય્હિસ્સલામકા ઈન્કાર કિયા હે ઔર ઈસ્લામમેં ઈન્કા ઈન્કાર કતઅન બેવકઅત હે."

વાકિઆતે નુઝૂલે સહીહ અહાદીષકી રોશનીમેં :

નુઝૂલે ઈસા અલય્હિસ્સલામકે મુતઅલ્લિક સહીહ અહાદીષસે જો તફસીલાત ઝાહિર હોતી હે ઉન પર તર્તીબકે સાથ યૂં બયાન કિયા જા સકતા હે :

કિયામતકા દિન અગર્ચે મુઅય્યન હે મગર ઝાતે બારીકે માસિવા કિસીકો ઉસ્કા ઈલ્મ નહીં હે ઔર ઈસ્કા વુકૂઅ અચાનક હોગા. وعنده علم الساعة [૩૧/૩૪] ઔર કિયામતકા ઈલ્મ ખુદા હી કો હે. حتى اذا جاءتهم الساعة بغتة [૬/૩૧] હત્તા કે ઉન પર અચાનક કિયામતકી ઘળી આ જાએગી. لا تأتيكم الا بغتة [૭/ ૧૮૭] કિયામત તુમ પર નહીં આએગી મગર અચાનક ઔર હદીષે જિબ્રઈલ અલય્હિસ્સલામમેં હે ما المسئول عنها باعلم من السائل (જિબ્રઈલ અલય્હિસ્સલામસે ફર્માયા) કિયામતકે બારેમેં આપસે ઝિયાદા મુઝે ભી ઈલ્મ

નહીં જો ઈજમાલી ઈલ્મ આપકો હે ઉસી કદર મુજકો ભી હે ઔર એક હદીષમેં હે :–

سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول قبل ان يموت بشهر

تسالون عن الساعة وانما علمها عند الله.

તુમ મુઝસે કિયામતકે સવાલ કરતે હો તો ઉસ્કા ઈલ્મ તો અલ્લાહ હી કો હે, અલબત્તા કુર્આને અઝીઝ ઔર અહાદીષે સહીહાને ચંદ ઐસી અલામાત બયાન કી હે જો કિયામતકે કરીબ પેશ આએગી ઔર ઉન્સે સિર્ફ ઉસ્કે નઝદીક હો જાનેકા પતા ચલ સકતા હે. ઉન ‘‘અશરાતે સાઅત (કયામતકી નિશાનિયોં)’’મેંસે એક બળી અલામાત હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકા મલએ આ'લાસે નુઝૂલ હે જિસ્કી તફસીલાત યહ હે :

‘‘મુસલમાનોં ઔર ઈસાઈયોંકે દરમિયાન સખ્ત મઅરિકએ જંગ બપા હો રહા હોગા ઔર મુસલમાનોંકી કયાદતો ઈમામત સલાલા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમમેંસે એક ઐસે શખ્સકે હાથમેં હોગી જિસ્કા લકબ ‘મહદી’ હોગા, ઈસ મા'ર્કા આરાઈકે દરમિયાન હીમેં મસીહે ઝલાલત ‘દજ્જાલ’કા ખુરૂજ હોગા, યહ નસ્લન યહૂદી ઔર યકચશ્મ હોગા કરીશ્મએ કુદરતને ઉસ્કી પેશાની પર (ك.ا.ف.ر) કાફિર લિખ દિયા હોગા જિસ્કો અહલે ઈમાન ફિરાસતે ઈમાનીસે પળ્હ સકેંગે ઔર ઉસ્કે દજલો ફરેબસે જુદા રહેંગે. યહ અવ્વલ ખુદાઈકા દા'વા કરેગા ઔર શો'બદાબાઝોંકી તરહ શો'બદે દિખા કર લોગોંકો અપની જાનિબ તવજ્જુહ દિલાએગા, મગર ઉસ સિલ્સિલેકો કામ્યાબ ન દેખ કર કુછ અર્સેકે બા'દ ‘મસીહે હિદાયત’ હોનેકા મુદઈ હોગા, યહ દેખ કર યહૂદ બકષ્રત બલ્કે કૌમી હૈષિયતસે ઉસ્કે પેરો હો જાએંગે ઔર યહ ઈસ લિએ હોગા કે યહૂદ, મસીહે હિદાયતકા ઈન્કાર કરકે ઉન્કે કત્લકા દા'વા કર ચુકે હેં ઔર મસીહે હિદાયતકી આમદકે આજ તક મુન્તઝિર હે, ઉસી હાલતમેં એક રોઝ દમિશ્ક, શામકી મસ્જિદ જામેઅમેં મુસલમાન મુંહ અંધેરે નમાઝકે લિએ જમા હોંગે, નમાઝકે લિએ ઈકામત હો રહી હોગી ઔર મેહદી મૌઉદ ઈમામતકે લિએ મુસલ્લે પર પહુંચ ચુકે હોંગે કે અચાનક એક આવાઝ સબકો અપની જાનિબ મુતવજ્જેહ કર લેગી, મુસલમાન આંખ ઉઠા કર દેખેંગે તો સુફેદ બાદલ છાયા હુવા નઝર આએગા ઔર થોળેસે અર્સેમેં યહ મુશાહદા હોગા કે ઈસા અલય્હિસ્સલામ દો ઝર્દ હસીન ચાદરોમેં લપેટે હુએ ઔર

ફરિશ્તોંકે બાઝૂઓં પર સહારા દીએ હૂએ મલએ આ'લાસે ઉતર રહે હૈં, ફરિશ્તે ઉન્કો મસ્જિદકે મિનારે પર ઉતાર દેંગે ઔર વાપસ ચલે જાએંગે અબ હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકા તા'લ્લુક કાઈનાતે અર્ઝીકે સાથ દોબારા વાબસ્તા હો જાએગા ઔર વહ આમ કાનૂને ફિત્રતકે મુતાબિક સહને મસ્જિદમેં ઉતરનેકે લિએ સીળીકે તાલિબ હોંગે, ફૌરન તા'મીલ હોગી ઔર વહ મુસલમાનોંકે સાથ નમાઝકી સફોમેં આ ખળે હોંગે મુસલમાનોંકે ઈમામ (મહદી મૌઉદ) તાઝીમકી વજહસે પીછે હટ કર હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામસે ઈમામતકી દરખ્વાસ્ત કરેંગે. ઈસા અલય્હિસ્સલામ ફર્માએંગે કે યહ ઈકામત તુમ્હારે લિએ કહી ગઈ હે ઈસ લિએ તુમ્હીં નમાઝ પળ્હાઓ, ફરાગતે નમાઝકે બા'દ અબ મુસલમાનોંકી ઈમામત હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે હાથોમેં આ જાએગી ઔર વહ હર્બા લે કર મસીહે ઝલાલત (દજ્જાલ)કે કત્લકે લિએ રવાના હો જાએંગે ઔર શહર પનાહકે બાહર ઉસ્કો બાબે લુદ પર મુકાબિલ પાએંગે, દજ્જાલ સમઝ જાએગા કે ઉસ્કે દજલ ઔર ઝિંદગીકે ખાતમેકા વક્ત આ પહુંચા ઈસ લિએ ખૌફકી વજહસે રાંગકી તરહ પિઘલને લગેગા ઔર હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામ આગે બળ્હ કર ઉસ્કો કત્લ કર દેંગે ઔર ફિર જો યહૂદ દજ્જાલકી રિફાકતમેં કત્લસે બચ જાએંગે વહ ઈસાઈ સબ ઈસ્લામ કબૂલ કર લેંગે ઔર મસીહે હિદાયતકી સચ્ચી પૈરવીકે લિએ મુસલમાનોંકે શાના બશાના ખળે નઝર આએંગે, ઉસ્કા અષર મુશ્રિક જમાઅતોં પર ભી પળેગા ઔર ઈસ તરહ ઉસ ઝમાનેમેં ઈસ્લામકે માસિવા કોઈ મઝહબ બાકી નહીં રહેગા.''

"ઉન વાકિઆતકે કુછ અર્સે બા'દ યાજૂજો માજૂજકા ખુરૂજ હોગા ઔર અલ્લાહ તઆલાકી હિદાયતકે મુતાબિક ઈસા અલય્હિસ્સલામ મુસલમાનોંકો ઈસ ફિત્નેસે મહફૂઝ રખ્ખેંગે, હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકા દોરે હુકૂમત ચાલીસ સાલ રહેગા ઔર ઉસ દરમિયાનમેં વહ ઈઝદવાજી ઝિંદગી બસર કરેંગે ઔર ઉન્કે દોરે હુકૂમતમેં અદલો ઈન્સાફ ઔર ખૈરો બર્કતકા યહ આલમ હોગા કે બકરી ઔર શેર એક ઘાટ પર પાની પિએંગે ઔર બદી ઔર શરારતકે અનાસિર દબ કર રહ જાએંગે.'' [ઈબ્ને અસાકિર]

નોટ : ઔર મુસ્લિમમેં હે કે દોરે હુકૂમત સાત સાલ રહેગા.

વફાતે મસીહ અલય્હિસ્સલામ :

ચાલીસ સાલ દોરે હુકૂમતકે બા'દ ઈસા અલય્હિસ્સલામકા ઈન્તિકાલ હો

જાએગા ઔર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે પહલૂમેં દફ્ન હોંગે. હઝરત અબૂ હુરૈરા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી તવીલ હદીષમેં હે :

ફિર વહ કાઈનાતે અર્ઝી પર ઉતર કર ચાલિસ સાલ કયામ કરેંગે ઔર ઉસ્કે બા'દ વફાત પા જાએંગે ઔર મુસલમાન ઉન્કે જનાઝેકી નમાઝ પઢેંગે ઔર ઉન્કો દફ્ન કરેંગે." [ઈબ્ને હિબ્બાન]

ઔર તિર્મિઝીને બસનદે હસન મુહમ્મદ બિન યૂસુફ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન સલામકે સિલ્સિલેસે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે યહ રિવાયત નકલ કી હે :

"અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા, તૌરેતમેં મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી સિફત (હુલયા વ સીરત) મઝકૂર હે ઔર યહ ભી લિખા હે કે ઈસા બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામ ઉન્કે સાથ (પહલૂમેં) દફ્ન હોંગે."

હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામ ઔર રોઝે આખિરત :

સૂરએ માઈદામેં હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે મુખ્તલિફ હાલાતકા તઝકરા કિયા ગયા હે. ફિર આખિર સૂરહ ભી ઉન્હીંકે તઝકરે પર ખત્મ હોતી હે. ઈસ મુકામ પર અલ્લાહ તઆલાને અવ્વલ કિયામતકે ઉસ વાકિએકા નકશા ખીંચા હે જબ અંબિયા અલય્હિસ્સલામસે ઉન્કી ઉમ્મતોંકે મુતઅલ્લિક સવાલ હોગા ઔર વહ ગાયતે અદબસે અપની લાઈલ્મીકા ઈઝહાર કરેંગે ઔર અર્ઝ કરેંગે ખુદાયા ! આજકા દિન તુને ઈસ લિએ મુકર્રર ફર્માયા હે કે હર મુઆમ્લેમેં કામોંકી હકીકત પેશેનઝર ફેસ્લા સુનાએ ઔર હમ ચૂંકે સિર્ફ ઝાહિર હી પર હુક્મ લગા સકતે હે ઔર કુલૂબ ઔર હકાઈકકા દેખનેવાલા તેરે સિવા કોઈ નહીં ઈસી લિએ આજ હમ ક્યા શહાદત દે સકતે હે ? સિર્ફ યહી કહ સકતે હૈં કે હમેં કુછ મા'લૂમ નહીં, તૂ અલ્લામુલ્ગુયૂબ હે ઈસ લિએ તુહી સબ કુછ જાનતા હે :

તર્જમા : "વહ દિન (કાબિલે ઝિક્ર હે) જબકે અલ્લાહ તઆલા પૈગમ્બરોંકો જમા કરેગા ફિર કહેગા, (અપની અપની ઉમ્મતોંકી જાનિબસે) ક્યા જવાબ દીએ ગએ? વહ (પૈગમ્બર) કહેંગે (તેરે ઈલ્મકે સામને) હમ કુછ નહીં જાનતે." [૫/ ૧૦૯]

અગલી આયાતમેં હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે જવાબકા ઝિક્ર કિયા ગયા હે ઉસ્કા પીરાયા બયાન અંબિયા અલય્હિસ્સલામકે જવાબકે સાથ

મુતાબકત રખતા હે :

તર્જમા : "ઔર (વહ વકત ભી કાબિલે ઝિક્ર હે) જબ અલ્લાહ તઆલા ઈસા બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામસે કહેગા 'ક્યા તુને લોગોં (બની ઈસ્રાઈલ)સે કહ દિયા થા કે મુજકો ઔર મેરી માંકો દોનોંકો અલ્લાહકે માસિવા ખુદા બના લેના' ઈસા અલય્હિસ્સલામ કહેંગે 'પાકી તુજકો હી ઝેબા હે. મેરે લિએ કૈસે મુમ્કિન થા કે મેં વહ બાત કહતા જો કહનેકે લાઈક નહીં. અગર મૈંને યહ બાત ઉન્સે કહી હોતી તો યકીનન તેરે ઈલ્મમેં હોતી (ઈસ લિએ કે) તૂ વહ સબ કુછ જાનતા હે જો મેરે જીમે હૈં ઔર મેં તેરા ભેદ નહીં પા સકતા બિલાશુબા તૂ ગૈબકી બાતોંકા ખૂબ જાનનેવાલા હે. મૈંને ઉસ બાતકે માસિવા જિસ્કા તૂને મુઝકો હુકમ દિયા ઉન્સે ઔર કુછ નહીં કહા 'વહ યહ કે સિર્ફ અલ્લાહ હી કી પૂજા કરો જો મેરા ઔર તુમ્હારા સબકા રબ હે.' ઔર મેં ઉન પર ઉસ વકત તકકા ગવાહ હૂં જબ તક મેં ઉન્કે દરમિયાન રહા ફિર જબ તૂને મુઝકો કબ્ઝા કર લિયા તબ તૂ હી ઉન પર નિગેહબાન થા ઔર તૂ હર ચીઝ પર ગવાહ હે અગર તૂ ઈન સબકો અઝાબ ચખાએ તો યહ તેરે બંદે હૈં ઔર ઉન્કો બખ્શ. પસ તૂ હી બિલાશુબા ગાલિબ હિકમતવાલા હે." [૫/ ૧૧૬ તા ૧૧૮]

હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામ જબ અપના જવાબ દે ચૂકેંગે તબ અલ્લાહ તઆલા યહ ઈર્શાદ ફર્માએગા :

તર્જમા : "યહ ઐસા દિન હે કે જિસ્મેં રાસ્તબાઝોંકી રાસ્તબાઝી હી કામ આ સકતી હે ઉન્હીંકે લિએ બહિસ્ત હે જિન્કે નીચે નહરેં બહતી હે ઔર જિન્મેં વહ હમેશા હમેશા રહેંગે ઔર વહ અલ્લાહસે રાઝી ઔર અલ્લાહ ઉન્સે રાઝી (કા મુકામે આ'લા પાએંગે) યહ બહુત હી બળી કામ્યાબી હે." [૫/ ૧૧૯]

હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકા જવાબ એક જલીલુલકદ્ર પૈગમ્બરકી અઝમતે શાનકે ઐન મુતાબિક હે. વહ પહલે બારગાહે રબ્બુલઈઝ્ઝતમેં ઉઝર ખ્વાહ હોંગે કે યહ કૈસ મુમ્કિન થા કે મેં ઐસી નામુનાસિબ બાત કહતા જો કતઅન હકકે ખિલાફ હે તર્જમા : "આપકી ઝાત પાક હે. મેરે લિએ મુનાસિબ નહીં કે મેં કહૂં વહ બાત જિસ્કા મુઝકો હક નહીં" ફિર પાસ અદબકે તૌર પર અલ્લાહકે ઈલ્મે હકીકીકે સામને અપને ઈલ્મકો હેચ ઔર બેઈલ્મીકે મુરાદિફ ઝાહિર કરેંગે તર્જમા : "અગર મૈંને વહ બાત કહી હે તો તૂ ઉસ્કો જાનતા હે. મેરે દિલમેં જો કુછ હે ઉસ્કો તૂ જાનતા હે ઔર મેં તેરા રાઝ નહીં જાનતા. બેશક તૂ હી

અલ્લામુલ્ગુયૂબ હે.'' ઔર ઉસ્કે બા'દ અપને ફર્ઝકી અંજામદેહીકા હાલ ગુઝારિશ કરેંગે તર્જમા : ''મૈંને ઉસી બાતકા હુકમ કિયા જિસ્કા તૂને મુઝે હુકમ કિયા. યહ હે કે અલ્લાહકી ઈબાદત કરો જો મેરા ઔર તુમ્હારા રબ હે.'' ઔર ફિર ઉમ્મતને ઈસ દા'વતે હકકા જવાબ ક્યા દિયા ? ઉસ્કે મુતઅલ્લિક ઝાહિર ઉમૂરકી શહાદતકા ભી ઈસ ઉસ્લૂબકે સાથ ઝિક્ર કરેંગે જિસ્મેં ઉન્કી શહાદત અલ્લાહકી શહાદતકે મુકાબલેમેં બેવક્ત નઝર આએ તર્જમા : ''ઉન પર ઉસ વકત તકકા ગવાહ હૂં જબ તક મેં ઉન્કે દરમિયાન રહા. ફિર જબ તૂને મુઝે મૌત દી તો તૂ હી ઉન પર નિગેહબાન થા ઔર તૂ હર ચીઝ પર ગવાહ હે.'' ઔર ઉસ્કે બા'દ યહ જાનતે હૂએકે ઉમ્મતમેં મો'મિનીન કાનાઅત કરનેવાલે ભી હેં ઔર મુન્કિરીને હતધરમ ભી વુકૂએ અઝાબ ઔર તલબે મગ્ફિરતકા ઈસ અંદાઝમેં ઝિક્ર કરેંગે જિસ્સે એક જાનિબ અલ્લાહકે મુકર્રરકર્દા પાદાશે અમલકે કાનૂનકે ખિલાફવર્ઝી ભી ઝાહિર ન હો ઔર દૂસ્રી જાનિબ ઉમ્મતકે સાથ રહમતો શફક્કતકે જઝબેકા જો તકાઝા હે વહ પૂરા હો જાએ

તર્જમા : ''અગર તૂ અઝાબ દે તો વહ તેરે બંદે હેં ઔર અગર તૂ ઉસ્કો મુઆફ કર દેં તો તૂ ઝબરદસ્ત, હિકમતવાલા હે.'' જબ હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામ અર્ઝદાશ્ત યા જવાબકે મઝમૂનકો ખત્મ કર ચુકે તો રબ્બુલ્આલમિનને અપને કાનૂને અદલકા યહ ફેસ્લા સુના દિયા તાકે મુસ્તહિદ રહમતો મગ્ફિરતકો માયૂસી પેદા ન હો બલ્કે મુસર્રતો શાદમાનીસે ઉન્કે કુલૂબ રોશન હો જાએ ઔર મુસ્તહિકે અઝાબ ગલત તવક્કુઆત કાઈમ ન કર સકે

قال الله هذا يوم ينفع الصدقين صدقهم. [અલ્આયા ૫/ ૧૧૯]

ઈન તમામ તફસીલાતકા હાસિલ યહ હે કે આયાતે ઝેરે બહષકા સિયાકો સબાક સરાહત કરતા હે કે યહ વાકિઆ કિયામતકે રોઝ પેશ આએગા ઔર હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે મલએ આ'લા પર ઉઠાએ જાનેકે વક્ત નહીં આયા.

હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકી દા'વતે ઈસ્લાહ ઔર બની ઈસ્રાઈલકે ફિર્કે :

ગુઝિશ્તા સફહાતમેં યહ બતાયા જા ચુકા હે કે અલ્લાહ તઆલાને હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકો ઈન્જીલ અતા કી થી ઔર યહ ઈલ્હામી કિતાબ દરઅસલ તૌરેતકા તકમીલા થી યા'ની હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકી

તા'લીમી અસાસ અગર્ચે તૌરેત હી પર કાઈમ થી મગર યહૂદકી ગુમરાહિયોં, મઝહબી બગાવતોં ઔર સર્કશિયોંકી વજહસે જિન ઈસ્લાહાતકી ઝરૂરત થી અલ્લાહ તઆલાને હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકી મા'રિફત ઈન્જીલકી શકલમેં ઉન્કે સામને પેશ કર દિયા થા, હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકી બેઅષતસે પહલે યહૂદકી એ'તિકાદી ઔર અમલી ગુમરાહિયાં અગર્ચે બેશુમાર હદ તક પહુંચ ચુકી થી ઔર હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામને મબ્ઉષ હો કર ઉન સબકી ઈસ્લાહકે લિએ કદમ ઉઠાયા, તાહમ ચંદ અહમ બુન્યાદી બાતેં ખુસૂસિયતકે સાથ કાબિલે ઈસ્લાહ થી જિન્કી ઈસ્લાહકે લિએ હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામ બહુત ઝિયાદા સરગર્મ અમલ રહે.

૧. યહૂદકી એક જમાઅત કહતી થી કે ઈન્સાનકે આ'માલ નેકો બદકી સઝા ઈસી દુન્યામેં મિલ જાતી હે બાકી કિયામત, આખિરત, આખિરતમેં જઝા વ સઝા, હશરો નશર યહ સબ બાતેં ગલત હે યહ 'સદૂકી' થે.

૨. દૂસ્રી જમાઅત અગર્ચે ઈન તમામ ચીઝોંકો હક સમઝતી થી મગર સાથ હી યહ યકીન રખતી થી કે વસૂલ ઈલલ્લાહકે લિએ અઝ બસ ઝરૂરી હે કે લઝ્ઝાતે દુન્યા ઔર અહલે દુન્યાસે કિનારાકશ હો કર 'ઝિહાદત'કી ઝિંદગી ઈખ્તિયાર કી જાએ ચુનાંચે વહ બસ્તિયોંસે અલગ ખાનકાહોં ઔર ઝોપળિયોંમેં રહના પસંદ કરતે થે મગર યહ જમાઅત હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકી બેઅષતસે કુછ પહલે અપની યહ હૈષિયત ભી ખો ચુકી થી ઔર અબ તર્કે દુન્યાકે પર્દેમેં દુન્યાકી હર કિસ્મકી ગંદગીમેં આલૂદા નઝર આતી થી, ઝાહિરી રસ્મો તરીક ઝાહિદોંકાસા હોતા મગર ખલ્વત કદોમેં વહ સબ કુછ નઝર આતા જિન્સે રિંદાને બાદા ખ્વાર (ઝલીલ અય્યાશ) ભી એક મર્તબા હયાસે આંખે બંદ કર લે યહ 'ફીસી' કહલાતે થે.

૩. તીસ્રી જમાઅત મઝહબી રૂસુમ ઔર ખિદમતે હૈકલસે મુતઅલ્લિક થી લેકિન ઉન્કા ભી યહ હાલ થા કે જિન રૂસુમ ઔર ખિદમાતકો વજહે અલ્લાહકે લિએ ચાહિએ થા ઔર જિન આ'માલકે નેક નતાઈજ ખુલૂસ પર મબ્ની થે ઉન્કો તિજારતી કારોબાર બના લિયા થા ઔર જબ તક હર એક રસમ ઔર ખિદમતે હૈકલ પર ભેંટ ઔર નઝર ન લે લેં કદમ ન ઉઠાએ હત્તા કે ઈસ મુકદ્દસ કારોબારકે લિએ ઉન્હોંને તૌરેતકે અહકામ તક મેં તહરીફ કર દી થી યહ 'કાહિન' થે.

૪. ચોથી જમાઅત ઉન સબ પર હાવી ઔર મઝહબકી ઈજારેદાર થી, ઈસ જમાઅતકે અવામમેં આહિસ્તા આહિસ્તા યહ અકિદા પૈદા કર દિયા થા કે મઝહબ ઔર દીનકે ઉસૂલ વ એ'તિકાદાત કુછ નહીં હે મગર 'વહ' જિન પર સાદિર કર દેં, ઉન્કો યહ ઈખ્તિયાર હાસિલ હે કે વહ હલાલકો હરામ ઔર હરામકો હલાલ બના દે, અહકામે દીનમેં ઈઝાફા યા કમી કર દેં, જિસ્કો ચાહે જન્નતકા પર્વાના લિખ દેં ઔર જિસ્કો ચાહે જહન્નમકી સનદ તહરીર કર દેં. અલ્લાહકે યહાં ઉન્કા ફેસ્લા અટલ ઔર અમ્મિટ હે. ગર્ઝ બની ઈસ્રાઈલકે 'અરબાબમ્ મિન્દુનિલ્લાહ' (અલ્લાહકી તરફસે ઝિમ્મેદાર) બને હૂએ થે ઔર તૌરેતકી લફઝી ઔર મઆનવી હર કિસ્મકી તહરીફમેં ઈસ દર્જા જરી થે કે ઉસ્કો દુન્યા તલબીકા મુસ્તકિલ સર્માયા બના લિયા થા ઔર અવામો ખવાસકી ખૂશનુદીકે લિએ ઠહરાઈ હૂઈ કિમત પર અહકામે દીનકો બદલ ડાલના ઉન્કા મશ્ગલા દીની થા, યહ 'અહબાર' યા 'ફકીહ' થે.

યહ થી વહ જમાઅતેં ઔર યહ થે ઉન્કે અકાઈદો આ'માલ જિન્કે દરમિયાન હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામ મબ્ઉષ હૂએ ઔર જિન્કી ઈસ્લાહે હાલકે લિએ ઉન્કી બેઅષત હૂઈ ઉન્હોંને હર એક જમાઅતકે ફાસિદ અકાઈદો આ'માલકા જાઈઝા લિયા, રહમો શફક્કતકે સાથ ઉન્કે ઉયૂબો નકાઈસ પર નુકતાચીની કી, ઉન્કો ઈસ્લાહે હાલકે લિએ તર્ગીબ દી ઔર ઉન્કે અકાઈદો અફકાર ઔર ઉન્કે આ'માલો કિર્દારકી નજાસતોંકો દૂર કરકે ઉન્કા રિશ્તા ખાલિકે કાઈનાત ઔર ઝાતે વાહિદકે સાથ દો બારા કાઈમ કરનેકી સઈ કી મગર ઉન બદબખ્તોને અપને આ'માલે સિયાહકી ઈસ્લાહસે યકષર ઈન્કાર કર દિયા ઔર ન સિર્ફ યહ બલ્કે ઉન્કો 'મસીહે ઝલાલત' કહ કર ઉન્કી દા'વતે હક વ ઈર્શાદકે દુશ્મન ઔર ઉન્કે ખિલાફ સાઝિશેં કરકે ઉન્કી જાનકે દરપે હો ગએ.

અનાજીલે અર્બઆ :

હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામ પર જો ઈન્જીલ નાઝિલ હૂઈ થી ઉસ્કે મુતઅલ્લિક તમામ અહલે ઈલ્મકા જિન્મેં ખૂદ નસારા ભી શામિલ હે ઈત્તિફાક હે કે ઉન્મેંસે કોઈ એક ભી હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામ પર નાઝિલશુદા ઈન્જીલ નહીં હે બલ્કે યૂનાની ઔર ઉસ્સે મન્કૂલ દૂસરી ઝુબાનોંકે તરાજીમ હેં જો તબ્દીલી વ તગય્યુર ઔર નુક્સ વ અઝદિયાદકા બરાબર શિકાર હોતે રહે હેં ઔર સિર્ફ યહી નહીં કે યહ અનાજીલે અર્બઆ ઈન્જીલે મસીહ અલય્હિસ્સલામ

નહીં હૈ બલ્કે કિસી ઈલ્મી તારીખી ઔર મઝહબી સનદસે ઉન્કા શાગિર્દાન મસીહ અલય્હિસ્સલામકી તસ્નીફ હોના ભી ષાબિત નહીં હૈ બલ્કે બા'દકે મુસન્નિફીનકી તસાનિફ હૈ અલબત્તા ઉન તરાજીમમેં નસીહતેં ઔર મુકામાતે હિકમતકે સિલ્સિલેમેં એક હિસ્સા ઐસા ઝરૂર હૈ જો હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકે ઈર્શાદે આલિયાસે માખૂઝ હૈ ઈસ લિએ નકલમેં કહીં કહીં અસલકી ઝલક નઝર આ જાતી હૈ.

(મૌલાના હિફ્ઝુર્રહમાન સીહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને મૌજૂદા ઈન્જીલકે મુતઅલ્લિક સેર હાસિલ તેહકીક પેશ કી હૈ જિસ્કા યહ ખુલાસા હૈ હાલમેં મોરિસ બકાઈને "ઈન્જીલ સાઈન્સ ઔર કુર્આન"મેં ભી ઈન્જીલકે મુતઅલ્લિક મુહક્કિકાના ગુફ્તગૂ કી હૈ જો કાબિલે તવજ્જુહ હૈ. મુરત્તિબ)

કુર્આન ઔર ઈન્જીલ :

કુર્આને અઝીઝકી બુન્યાદી તા'લીમ યહ હૈ કે જિસ તરહ અલ્લાહ એક હૈ ઉસી તરહ ઉસ્કી સદાકત ભી એક હૈ ઔર વહ કભી કિસી ખાસ કૌમ, ખાસ જમાઅત ઔર ખાસ ગિરોહકી વિરાષત નહીં રહી બલ્કે હર કૌમ ઔર હર મુલ્કમેં અલ્લાહકી રૂશ્દો હિદાયતકા પૈગામ એક હી અસાસ વ બુન્યાદ પર કાઈમ રહતે હૂએ ઉસ્કે સચ્ચે પૈગમ્બરો યા ઉન્કે નાઈબોંકે ઝરીએ હમેશા દુન્યાકે લિએ રાહે મુસ્તકિમકા દાઈ ઔર મુનાદ રહા હૈ ઔર ઉસીકા નામ "સિરાતે મુસ્તકીમ" ઔર "ઈસ્લામ" હૈ ઔર કુર્આન ઉસી ભૂલે હૂએ સબકકો યાદ દિલાને આયા હૈ ઔર યહી વહ આખરી પૈગામ હૈ જિસ્ને તમામ મઝાહિબે માઝિયા (પુરાને મઝાહિબ)કી સદાકતોંકો અપને અંદર સમો કર દુન્યાકી હિદાયતકા બેળા ઉઠાયા હૈ ઔર ઈસ લિએ અબ ઉસ્કા ઈન્કાર ગોયા અલ્લાહકી તમામ સદાકતોંકા ઈન્કાર હૈ. ઉસી બુન્યાદી તા'લિમકે પેશે નઝર ઉસ્ને હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકી અઝમતે શાનકો સરાહા ઔર યહ એ'તિરાફ કિયા કે બિલાશુબા ઈન્જીલ ઈલ્હામી કિતાબ ઔર અલ્લાહકી કિતાબ હૈ. લેકિન સાથ હી જગહ જગહ યહ ભી દલીલોંકે સાથ બતાયા કે ઉલમાએ અહલે કિતાબમેં ઉસ્કી સચ્ચી તા'લીમકો મિટા ડાલા, બદલ ડાલા ઔર હર કિસ્મકી તહરીફ કરકે ઉસ્કી તા'લિમકો શિર્કો કુફ્રકી તા'લિમ બના દિયા. મગર બા'ઝ બા'ઝ મુકામાત પર અહલે કિતાબકો તૌરેતો ઈન્જીલકે ખિલાફ અમલ પર ઈલ્ઝામ ડાલતે હૂએ મૌજૂદા તૌરેતો ઈન્જીલકે હવાલે ભી દેતા હૈ જિસ્સે મા'લૂમ હોતા હૈ

કે નુઝૂલે કુર્આનકે વક્ત અસલ નુસ્ખે ભી અગર્ચે મુહર્રફ શકલમેં હી કયૂં ન હો પાએ જાતે થે, બહરહાલ ઈસ વક્ત ભી યહ દોનોં કિતાબે લફ્ઝી ઔર મઆનવી દોનોં કિસ્મકી તહરિફાતસે ઈસ દર્જા મિટાઈ જા ચુકી થી કે વહ તૌરેત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર ઈન્જીલ ઈસા અલય્હિસ્સલામ કહલાનેકી મુસ્તહિક નહીં રહી થી. ચુનાંચે કુર્આનને અસલ કિતાબોકી અઝમત ઔર ઔર અહલે કિતાબકે હાથોં ઉન્કી તહરીફ ઔર ઉન્કા મસ્ખ દોનોંકો વાઝેહ તૌર પર બયાન કિયા હે :

તર્જમા : "(એ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ) અલ્લાહને તુઝ પર કિતાબકો ઉતારા હકકે સાથ જો તસ્દીક કરનેવાલી હે ઉન કિતાબોંકી જો ઉસ્કે સામને હે ઔર ઉતારા ઉસ્ને તૌરેત ઔર ઈન્જીલકો (કુર્આનસે) પહલે જો હિદાયત હે લોગોંકે લિએ ઔર ઉતારા ફુર્કાન (હકકો બાતિલમેં ફર્ક કરનેવાલી)" [૩/ ૩,૪]

તર્જમા : "ઔર સિખાતા હે વહ કિતાબકો હિકમતકો તૌરેતકો ઈન્જીલકો." [૩/ ૪૮]

તર્જમા : "એ અહલે કિતાબ ! તુમ કિસ લિએ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે બારેમેં ઝગળતે હો ઔર હાલ યહ હે કે તૌરેત ઔર ઈન્જીલકા નુઝૂલ નહીં હુવા મગર ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે બા'દ, પસ કયા તુમ ઈત્ના ભી નહીં સમઝતે." [૩/ ૬૫]

તર્જમા : "ઔર પીછે ભેજા હમને ઈસા અલય્હિસ્સલામ ઈબ્ને મરયમકો જો તસ્દીક કરનેવાલા હે ઉસ કિતાબકી જો સામને હે તૌરેત ઔર દી હમને ઉસ્કો ઈન્જીલ જિસ્મેં હિદાયત ઔર નૂર હે ઔર જો અપનેસે પહલી કિતાબ તૌરેતકી તસ્દીક કરતી હે ઔર સરાસર હિદાયત ઔર નસીહત હે પર્હેઝગારોંકે લિએ ઔર ચાહિએ કે અહલે ઈન્જીલ ઉસ્કે મુતાબિક ફેસ્લા દેં જો હમને ઈન્જીલમેં ઉતાર દિયા હે ઔર જો અલ્લાહકે ઉતારે હૂએ કાનૂનકે મુવાફિક ફેસ્લા નહીં પસ યહી લોગ ફાસિક હે." [૫/ ૪૬, ૪૭]

તર્જમા : "ઔર અગર વહ તૌરેત ઔર ઈન્જીલકો કાઈમ રખતે (તહરીફ કરકે ઉન્કો મસખ ન કર ડાલતે) ઔર ઉસ્કો કાઈમ રખતે જો ઉન્કી જાનિબ ઉન્કે પરવરદિગારકી જાનિબસે ઉતારા હુવા હે તો અલબત્તા વહ (એશકે સાથ) ખાતે અપને ઉપરસે ઔર અપને નીચેસે બા'ઝ ઉન્મેં મયાનારવ સલાહકાર હેં

ઔર અક્ષર ઉન્કે બદઅમલ હે.” [૫/ ૬૬]

તર્જમા : “(એ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ) કહ દીજિએ ! એ અહલે કિતાબ તુમ્હારે લિએ ટિકનેકી કોઈ જગહ નહીં હે જબ તક તૌરેત ઔર ઈન્જીલ ઔર ઉસ ચીઝકો જિસ્કો તુમ્હારે પરવરદિગારને તુમ પર નાઝિલ કિયા કાઈમ ન કરો (તાકે ઉસ્કા નતીજા કુર્આનકી તસ્દીક નિકલે)” [૫/ ૬૮]

તર્જમા : “ઔર જબ મેંને તુજકો (એ ઈસા અલય્હિસ્સલામ) સિખાઈ કિતાબે હિકમત તૌરેત ઔર ઈન્જીલ” [૫/ ૧૧૦]

તર્જમા : “(નેકોકાર) વહ શખ્સ હે જો પૈરવી કરતે હૈં રસૂલ કી જો નબીએ ઉમ્મી હે ઔર જિસ્કા ઝિક્ર અપને પાસ તૌરેત ઔર ઈન્જીલમેં લિખ્ખા પાતે હૈં.” [૭/ ૧૫૭]

તર્જમા : “બિલાશુબા અલ્લાહને ખરીદ લિયા હે મો'મિનોંસે ઉન્કી જાનોં ઔર ઉન્કે માલોંકો ઈસ બાત પર કે ઉન્કે લિએ જન્નત હે વહ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જંગ કરતે હૈં પસ કત્લ કરતે હૈં ઔર કત્લ હોતે હૈં ઉન્કે લિએ અલ્લાહકા વા'દા સચ્ચા હે જો તૌરેત ઔર ઈન્જીલમેં કિયા ગયા હે.” [૯/ ૧૧૧]

ગર્ઝ યહ મદહ વ મન્કબત (તા'રીફ) હે ઉસ તૌરેત ઔર ઈન્જીલકી જો તૌરેત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર ઈન્જીલ ઈસા અલય્હિસ્સલામ કહલાનેકી મુસ્તહિક ઔર દરહકીકત કિતાબુલ્લાહ થી લેકિન યહૂદો નસારાને ઉન ઈલ્હામી કિતાબોંકે સાથ ક્યા મુઆમલા કિયા. ઈસ્કા હાલ ભી કુર્આન હી કી ઝુબાનસે સુનિએ :

તર્જમા : “ક્યા તુમ તવક્કુઅ રખતે હો કે વહ તુમ્હારી બાત માન લેંગે હાલાંકે ઉન્મેં એક ગિરોહ ઐસા થા જો અલ્લાહકા કલામ સુનતા થા ફિર ઉસ્કો બદલ ડાલતા થા બાવજૂદ ઈસ બાતકે વહ ઉસ્કે મતાલિબકો સમઝતા થા ઔર જાન બુઝ કર તહરીફ કરતે થે.” [૨/ ૭૫]

તર્જમા : “પસ અફસોસ ઉન (મુદઈયાને ઈલ્મ) પર જિન્કા તરીકા યહ હે કે ખૂદ અપને હાથસે કિતાબ લિખતે હૈં ફિર લોગોંસે કહતે હે યહ અલ્લાહકી તરફસે હે ઔર યહ સબ કુછ ઈસ લિએ કરતે હે તાકે ઉસ્કે મુઆવઝેમેં એક હકીરસી કીમતે દુન્યવી ફાઈદેકી હાસિલ કરેં પસ અફસોસ ઉસ પર જો કુછ વહ લિખતે હૈં ઔર અફસોસ ઉસ પર જો કુછ વહ ઈસ ઝરીએસે કમાતે હૈં.” [૨/ ૭૯]

તર્જમા : "વહ અહલે કિતાબ કિતાબુલ્લાહ (તૌરેતો ઈન્જીલ) કલિમાતકો ઉન્કે મહલો મુકામસે બદલ ડાલતે હે યા'ની તહરીફ લફ્ઝી ઔર મઆનવી દોનોં કરતે હૈં." [૫/ ૧૩]

ઉન્કે અલાવા ષમને કલીલ (મામૂલી પૂંજી)કે ઈવઝ આયતુલ્લાહકી ફરોખ્ત કરનેકે મુતઅલ્લિક તો બકરહ, આલે ઈમ્રાન, નિસા ઔર તૌબામેં મુતઅદદ આયાત મૌજૂદ હે જિન્કા હાસિલ યહ હે કે યહૂદો નસારા તૌરેતો ઈન્જીલકી બૈઅ (ખરીદો ફરોખ્ત) દોનોં તરહ કિયા કરતે થે. તહરીફે લફ્ઝીકે ઝરીએ ભી ઔર તહરીફે મઆનવીકે સિલ્સિલેસે ભી, ગોયા સીમો ઝર (સોના ચાંદી)કે લાલચસે અવામ વ ખવાસકી ખ્વાહિશાતકે મુતાબિક કિતાબુલ્લાહકી આયાતમેં લફ્ઝી વ મઆનવી તહરીફ ઉન્કે ફરોખ્ત કરનેકી હૈષિયત રખતી હે જિસ્સે બળ્હ કર સકાવતો બદબખ્તીકા દૂસ્રા કોઈ અમલ નહીં ઔર જો હર હાલતમેં લા'નતકો વાજિબ કરનેવાલી હે.

કુર્આન ઔર અકીદએ તષ્લીષ (તીન ખુદા માનના) :

નુઝૂલે કુર્આનકે વક્ત જમહૂર મસીહી જિન બળે ફિર્કો તકસીમ થે ષાલૂષ (તીન ખુદા માનના)કે મુતઅલ્લિક ઉન્કા અકીદા તીન જુદા જુદા ઉસૂલોં પર મબ્ની થા, એક ફિર્કા કહતા થા કે મસીહ અલય્હિસ્સલામ ઐન ખૂદા હે ઔર ખુદા હી બશકલ મસીહ અલય્હિસ્સલામ દુન્યામેં ઉતર આયા હે ઔર દૂસ્રા ફિર્કા કહતા હે કે મસીહ ઈબ્નુલ્લાહ (ખુદાકા બેટા હે) ઔર તીસ્રા કહતા થા કે વહદતકા રાઝ તીનમેં પોશિદા હે, બાપ, બેટા, મરયમ ઔર ઈસ જમાઅતમેં ભી દો ગિરોહ થે ઔર દૂસ્રા ગિરોહ હઝરત મરયમકી જગહ 'રૂહુલ્કુદુસ'કો અકનોમે ષાલિષ કહતા થા, ગર્ઝ વહ હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકો ષાલિષે ષલાષા (તીનમેંકા તીસ્રા) તસ્લીમ કરતે થે ઈસ લિએ કુર્આનકી સદાએ હકને તીનોં જમાઅતોંકો જુદા જુદા ભી મુખાતિબ કિયા હે ઔર યકજા ભી ઔર દલાઈલો બરાહીનકી રોશનીમેં મસીહી દુન્યા પર યહ વાઝેહ કિયા હે કે ઈસ બારેમેં રાહે હક એક ઔર સિર્ફ એક હે ઔર વહ યહ કે મસીહ અલય્હિસ્સલામ મરયમ અલય્હિસ્સલામકે બતનસે પૈદાશુદા ઈન્સાન ઔર ખુદાકા સચ્ચા પૈગમ્બર ઔર રસૂલ હે. બાકી જો કુછ ભી કહા જાતા હે ઔર બાલિત મહઝ હે. ખ્વાહ ઉસ્મેં તફરીત હો જૈસા કે યહૂદકા અકીદા હે કે અલ્અયાઝુબિલ્લાહ વહ શો'બદાબાઝ ઔર મુફતરી થે યા ઈફરાત હો જૈસા કે નસારાકા અકીદા હે કે

વહ ખુદા હૈં ઔર ખુદાકે બેટે હૈં યા તીનમેંસે તીસ્રે હૈં.

કુર્આને અઝીઝને સિર્ફ યહી નહીં કિયા કે નસારાકે તર્દીદી પહલૂકો હી ઈસ સિલ્સિલેમેં વાઝેહ કિયા હો બલ્કે ઉસ્કે અલાવા હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામકી બુલંદ શાનકી અસલ હકીકત ક્યા હે ઔર અલ્લાહકે નઝદીક ઉન્કો ક્યા કુર્બત હાસિલ હે ઈસ પર ભી નુમાયા રોશ્ની ડાલી હે તાકે ઈસ તરહ યહૂદકે અકીદેકી ભી તર્દીદ હો જાએ ઔર ઈફરાતો તફરીતસે જુદા રાહે હક આશકારા નઝર આને લગે.

હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામ અલ્લાહકે મુકર્રબ ઔર બરગુઝિદા રસૂલ હે :

તર્જમા : "મસીહ અલય્હિસ્સલામને કહા બેશક મેં અલ્લાહકા બંદા હૂં ઔર ઉસ્ને મુજકો નબી બનાયા હે ઔર મુજકો મુબારક ઠહરાયા જહાં ભી મેં રહૂં ઔર ઉસ્ને મુઝે નમાઝકી ઔર ઝકાતકી વસિય્યત ફર્માઈ જબ તક ભી ઝિંદા રહૂં ઔર ઉસ્ને મુઝકો મેરી વાલિદાકે લિએ નેકોકાર બનાયા ઔર મુઝકો સખ્તગીર ઔર બદબખ્ત નહીં બનાયા મુઝ પર સલામતી હો જબ મેં પૈદા હુવા જબ મેં મર જાઉં ઔર જબ હશ્રકે લિએ ઝિંદા ઉઠાયા જાઉં."

[૧૯/ ૩૦, ૩૧, ૩૨]

તર્જમા : "વહ (મસીહ અલય્હિસ્સલામ) નહીં હે મગર ઐસા બંદા જિસ પર હમને ઉસ્કો મિષાલ બનાયા હે બની ઈસ્રાઈલકે લિએ ઔર અગર હમ ચાહતે તો કર દેતે હમ તુમમેંસે ફરિશ્તે ઝમીનમેં ચલને ફિરનેવાલે ઔર બિલાશુબા વહ (મસીહ અલય્હિસ્સલામ) નિશાન હે કિયામતકે લિએ પસ ઈસ બાત પર તુમ શક ન કરો ઔર મેરી પૈર્વી કરો યહી સીધા રાસ્તા હે."

[૪૩/ ૫૯, ૬૦, ૬૧]

તર્જમા : "ઔર (વહ વક્ત યાદ કરો) જબ ઈસા બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામને કહા એ બની ઈસ્રાઈલ ! બિલાશુબામેં તુમ્હારી જાનિબ અલ્લાહકા રસૂલ હૂં તસ્દીક કરનેવાલા હૂં જો મેરે સામને હૈં તૌરેત ઔર બશારત દેનેવાલા હૂં એક રસૂલકી જો મેરે બા'દ આએગા ઉસ્કા નામ અહમદ હે."

[૬૧/ ૬]

હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામ ન ખુદા હે, ન ખુદાકે બેટે હૈં :

તર્જમા : "બિલાશુબા ઉન લોગોંને કુફ્ર ઈખ્તિયાર કર લિયા જિન્હોંને યહ

કહા બેશક અલ્લાહ વહી મસીહ અલય્હિસ્સલામ બિન મરયમ હે કહ દીજિએ કે અગર અલ્લાહ યહ ઈરાદા કર લે કે મસીહ બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામ, મરયમ અલય્હિસ્સલામ ઔર કાઈનાતે ઝમીની પર જો કુછ ભી હે સબકો હલાક કર ડાલે તો કોન શખ્સ હે જો અલ્લાહસે (ઉસ્કે ખિલાફ કિસી શૈકે માલિક હોનેકા દા'વા કર સકે ઔર અલ્લાહકે લિએ હી બાદશાહત હે આસ્માનોંકી ઔર ઝમીનકી, વહ જો ચાહતા હે ઉસ્કો પૈદા કર સકતા હે ઔર અલ્લાહ હર શૈ પર કુદરત રખનેવાલા હે.'' [૫/ ૧૭]

તર્જમા : ''બિલાશુબા ઉન લોગોંને કુફ્ર ઈખ્તિયાર કિયા જિન્હોંને કહા બિલાશુબા અલ્લાહ વહીં મસીહ બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામ હે હાલાંકે મસીહ અલય્હિસ્સલામને કહા : એ બની ઈસ્રાઈલ અલ્લાહકી ઈબાદત કરો જો મેરા ઔર તુમ્હારા પરવરદિગાર હે બેશક જો અલ્લાહકે સાથ શરીક હઠરાતા હે પસ યકીનન અલ્લાહને ઉસ પર જન્નતકો હરામ કર દિયા હે ઔર ઉસ્કા ઠિકાના જહન્નમ હૈં ઔર ઝાલિમોંકે લિએ કોઈ મદદગાર નહીં હે.'' [૫/ ૭૨]

તર્જમા : ''ઔર ઉન્હોંને કહા : અલ્લાહને 'બેટા' બના લિયા હે વહ ઝાતકો ઈન બાતોંસે પાક હે બલ્કે (ઉસ્કે ખિલાફ) અલ્લાહકે લિએ હી હે જો કુછ ભી આસ્માનોં ઔર ઝમીનમેં હે હર શૈ અલ્લાહકે લિએ તાબેદાર હે.''

[૨/ ૬૧૧]

તર્જમા : ''બિલાશુબા ઈસા અલય્હિસ્સલામકી મિષાલ અલ્લાહકે નઝદીક આદમકીસી હે કે ઉસ્કો મિટ્ટીસે પૈદા કિયા ફિર ઉસ્કો કહા હો જા તો વહ હો ગયા.'' [૩/ ૫૯]

તર્જમાં : ''એ અહલે કિતાબ અપને દીની મુઆમ્લેમેં હદસે ન ગુઝરો ઔર અલ્લાહકે બારેમેં હકકે માસિવા કુછ ન કહો બિલાશુબા મસીહ ઈબ્ને મરયમ અલય્હિસ્સલામ અલ્લાહકે રસૂલ હે ઔર ઉસ્કા કલિમા હૈં જિસ્કો ઉસ્ને મરયમ પર ડાલ (યા'ની બગૈર બાપકે ઉસ્કે હુક્મસે મરયમકે બતનમેં વજૂદ પઝીર હૂએ) ઔર ઉસ્કી રૂહ હે પસ અલ્લાહ પર ઔર ઉસ્કે રસૂલોં પર ઈમાન લાઓ ઔર તીન (ખુદા) ન કહો ઉસ્સે બા'ઝ આ જાઓ, તુમ્હારે લિએ બેહતર હોગા બિલાશુબા અલ્લાહ ખુદાએ વાહિદ પાક હે ઉસ્સે કે ઉસ્કા બેટા હો. ઉસીકે લિએ હૈં (બિલા શિર્કતે ગૈર) જો કુછ ભી હે આસ્માનોં ઔર ઝમીનમેં ઔર કાફી હે 'અલ્લાહ વકીલ' હો કર.'' [૪/ ૧૭૧]

તર્જમાઃ "વહ (ખુદા) બનાનેવાલા હે આસ્માનોં ઔર ઝમીનકા ઉસ્કે લિએ બેટા કૈસે હો સકતા હે ઔર ન ઉસ્કે બીવી હે ઔર ઉસ્ને કાઈનાતકી હર શૈકો પૈદા કિયા હે ઔર વહ હર શૈકા જાનનેવાલા હે." [૬/ ૧૦૨]

તર્જમા : "મસીહ બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામ નહીં હે મગર ખુદાકે રસૂલ, બિલાશુબા ઉન્સે પહલે રસૂલ ગુઝર ચુકે હૈં ઔર ઉન્કી વાલિદા સિદ્દીકા હૈં યહ દોનોં ખાને ખાતે થે (યા'ની દૂસ્રે ઈન્સાનોંકી તરહ ખાને પીને વગૈરા ઉમૂરમેં વહ ભી મોહતાજ થે.)" [૫/ ૭૫]

તર્જમા : "હર્ગીઝ મસીહ ઉસ્સે નાગવારી નહીં ઈખ્તિયાર કરેગા કે વહ અલ્લાહકા બંદા કહેલાએ ઔર ન મુકર્રબ ફરિશ્તે હત્તા કે રૂહુલ્કુદુસ 'જિબ્રઈલ'. નાક ભવેં ચળ્હાએંગે વહ જો ઈબાદતસે નાગવારીકા ઈઝહાર કરેં ઔર ગુરૂર ઈખ્તિયાર કરેં તો કરીબ હે કે અલ્લાહ તઆલા ઉન સબકો અપની જાનિબ ઈકઠ્ઠા કરેગા યા'ની જઝા વ સઝાકે દિન સબ હકીકત હાલ ખૂલ જાએગી." [૪/ ૧૭૨]

તર્જમા : "ઔર યહૂદ કહતે હૈં કે ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામ ખુદાકા બેટા હે ઔર નસારા કહતે હૈં મસીહ અલય્હિસ્સલામ ખુદાકા બેટા હૈં યહ ઉન્કે મુંહકી બાતેં હૈં. રીસ (ચાહત) કરને લગે અગલે કાફિરોંકી બાતકી. અલ્લાહ ઉન્કો હલાક કરેં કહાંસે ફિરે જાતે હૈં." [૯/ ૩૦]

તર્જમા : "(એ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ) કહ દીજિએ અલ્લાહ યકતા હે, અલ્લાહ બેનિયાઝ હસ્તી હે, ન કિસીકા બાપ હે ઔર ન કિસીકા બેટા ઔર કાઈનાતમેં કોઈ ઉસ્કા હમસર નહીં હે." [૧૧૨/ ૧, ૨, ૩,]

કુર્આનને ઈસ સિલ્સિલેમેં અપની સદાકત ઔર ઈસ્લાહે અકાઈદો આ'માલકા જો મુદલ્લલ ઔર વાઝેહ એલાન કિયા ઉસ્કે મુતાલએકે સાથ સાથ યહ બાત ભી કાબિલે તવજ્જુહ હે કે મૌજૂદા કિતાબે મુકદ્દસ ઈન્જીલકે મુહર્રફ (બદલ કર દિએ જાએ) ઔર મશ્ખ કર દીએ જાનેકે બાવજૂદ જિસ શકલો સૂરતમેં આજ મૌજૂદ હે વહ કિસી એક મુકામ પર ભી 'ખાલૂષ'કે ઈસ અકીદેકા પતા નહીં દેતી લિહાઝા અકીદએ તષ્લીષને નસારાકે લિએ મૌજૂદા કિતાબે મુકદસસે ભી કોઈ હુજ્જતો દલીલ નહીં મિલતી ઔર ઈસ લિએ બગૈર તુમ્હારી જાનિબ કિસી શકો રૈબકે યહ કહના હક હે કે યહ અકીદએ તષ્લીષ બુત પરસ્તાના અકાઈદકે સાથ મિલનેકા નતીજા હે.

કફ્ફારા :

મૌજૂદા મસીહિયતકા દૂસ્રા અકીદા જિસ્ને દીને મસીહિયતકી હકીકતકો બર્બાદ કર ડાલા 'કફ્ફારા'કા અકીદા હે ઉસ્કી બુન્યાદ ઉસ તખય્યુલ પર કાઈમ હે કે તમામ કાઈનાત "જિસ્મેં નેકોકાર ઔર અંબિયા વ રુસૂલ સબ હી શામિલ હેં" ઈબ્તિદા આફરીનિશસે હી ગુનેહગાર હે આખિર રહમતે ઈલાહીકો જોશ આયા ઔર ઉસ્કી મશિય્યતને ઈરાદા કિયા કે બેટેકો કાઈનાતે અર્ઝી (દુન્યા)મેં ભેજે ઔર વહ મસ્લૂબ (સૂલી પર ચળ્હે) હો કર અવ્વલો આખિર તમામ કાઈનાતકે ગુનાહોંકા કફ્ફારા હો જાએ ઔર ઈસ તરહ દુન્યાકો નજાત ઔર મુક્તી હાસિલ હો સકે લેકિન ઈસ અકીદેકો બુન્યાદ બનાનેકે લિએ ચંદ ઝરૂરી અજઝાકી ઝરૂરત થી જિન્કે બગૈર યહ ઈમારત ખળી નહીં કી જા સકતી થી ઈસ લિએ ઈસા અલય્હિસ્સલામકે ઝમાનેમેં સબસે પહલે મશીહિય્યતને યહૂદિયતકે ઈસ અકીદેકો તસ્લીમ કર લિયા કે ઉન્કો સલીબ પર ભી ચળ્હાયા ગયા ઔર માર ભી ડાલા ગયા ઔર ઉસ્કો શર્ફે કબૂલિયત દેનેકે બા'દ દૂસ્રા કદમ યહ ઉઠાયા કે 'ઉલૂહિયત'કે બાવજૂદ મસીહ અલય્હિસ્સલામકા સલીબ પાના ઔર કત્લ હોના અપને લિએ નહીં બલ્કે કાઈનાતકી નજાતકે લિએ થા ચુનાંચે જબ ઉસ પર હાદષા ગુઝર ગયા તો ઉસ્ને ફિર ઉલૂહિયતકી ચાદર ઓળ લી ઔર આલમે લાહૂત(ખુદાઈ દુન્યા)મેં બાપ ઔર બેટેકે દરમિયાન દોબારા લાહૂતી (ખુદાઈ)રિશ્તા કાઈમ હો ગયા.

પસ જબ મઝહબમેં ખુદાએ બર્તરકે સાથ સેહતે અકીદા ઔર નેક અમલ મકસૂદ હો કર નજાતકા દારો મદાર અમલો કિર્દારકે બજાએ 'કફ્ફારા' પર કાઈમ હો જાએ ઉસ્કા હશ્ર મા'લૂમ ?

કુર્આનને ઈસી લિએ જગહ જગહ યહ વાજેહ કિયા હે કે નજાતકે લિએ અકીદેકી સેહત યા'ની સહીહ ખુદા પરસ્તી ઔર નેક અમલીકે માસિવા કોઈ દૂસ્રી રાહ નહીં હે ઔર જો શખ્સ ભી ઈસ "રાહે મુસ્તકીમ"કો તર્ક કરકે ખૂશ અકીદગી વહમોં ઉસ્વા બનાએગા ઔર નેક અમલી ઔર સહીહ ખુદા પરસ્તી પર ગામઝન ન હોગા બિલાશુબા ગુમરાહ હે ઔર રાહે મુસ્તકીમસે યકસર મહરૂમ :–

તર્જમા : "જો લોગ અપનેકો મો'મિન કહતે હૈં ઔર જો યહૂદી હે ઔર જો નસારા હૈં ઔર જો સાબી હે ઉન્મેંસે જો ભી અલ્લાહ પર ઔર આખિરતકે દિન

પર ઈમાન લે આયા ઔર ઉસ્ને નેક અમલ કિએ તો યહી વહ શખ્સ હે જિન્કા અજર ઉન્કે પરવરદિગારકે પાસ હે ન ઉન પર ખૌફ તારી હોગા ઔર ન વહ ગમગીન હોગે." [૨/ ૬૨]

યા'ની કુર્આનકી મઝહબોંકી ઈસ્લાહી દા'વતકા મકસદ યહ નહીં કે યહૂદી નસ્રાની, સાબી ગિરોહોંકી તરહ એક નયા ગિરોહ મો'મિનોંકે નામસે ઈસ તરહ ઈઝાફા કર દે કે ગોયા વહ ભી કૌમી, નસ્લી યા મુલ્કી ગિરોહબંદી હે કે ખ્વાહ ઉસ્કી ખુદા પરસ્તાના ઝિંદગી ઔર અમલી ઝિંદગી કિત્ની હી ગલત ઔર બર્બાદ હો યા સિરેસે મફકૂદ હો મગર ઉસ ગિરોહબંદીકા ફર્દ હોનેકી વજહસે ઝરૂર કામ્યાબ ઔર ખુદાકી જન્નતો રઝાકા મુસ્તહિક હે. કુર્આનકા મકસદ હર્ગિઝ યહ નહીં હે બલ્કે વહ યહ એલાન કરને આયા હે કે ઉસ્કી દા'વતે હકસે પહલે કોઈ શખ્સ કિસી ભી ગિરોહ ઔર મઝહબી જમાઅતસે તા'લ્લુક રખતા હો અગર ઉસ્ને (કુર્આનકી તા'લીમે હક)કે મુતાબિક ખુદા પરસ્તી ઔર નેક અમલીકો ઈખ્તિયાર કર લિયા હે તો બિલાશુબા વહ નજાત યાફતા ઔર કામ્યાબ હે. વર્ના તો વહ અગર મુસલમાન ઘરમેં પૈદા હુવા પલા ઔર બઢ્હા ઔર ઉસી સોસાયટીમેં ઝિંદગી ગુઝાર કર મર ગયા મગર કુર્આનકી દા'વતે હકકે મુતાબિક ખુદા પરસ્તી ઔર નેક અમલી દોનોંસે મહરૂમ રહા યા મુખાલિફત કી તો ઉસ્કે લિએ ન કામ્યાબી હે ઔર ન ફૌઝો ફલાહ બાકી રહા, મસીહિય્યતકે કફ્ફારેકા ખુસૂસી મસ્અલા તો કુર્આનને ઉસ્કી તર્દીદકે લિએ યહ રાહ ઈખ્તિયાર કી કે જિન બુન્યાદો પર ઉસ્કો કાઈમ કિયા ગયા થા ઉન્કી હી જળ કાટ દી.

લાઈકે તવજ્જુહ બાત :

યહ બાત કભી ફરામોશ નહીં હોની ચાહિએ કે ગુઝરે હૂવે મઝહબોંકે મસ્ખો તહરીફમેં તહરીફ કરનેવાલોંકો ઉસ્સે બહુત ઝિયાદા મદદ મિલી કે બુન્યાદી અકાઈદમેં સરાહત ઔર વઝાહતકી જગહ વકતકે મુઅબ્બિરોં, મુફસ્સિરોં ઔર તર્જમાનો, ઈસ્તિઆરાત ઔર તશબીહાતસે બહુત ઝિયાદા કામ લિયા. ઈન તાબીરાતકા નતીજા યહ નિકલા કે જબ ઉન મઝાહિબે હકકા સનમ પરસ્ત ઔર ફલસફિયોંસે વાસ્તા પળા ઔર ઉન્હોંને ઉસ દીને હકકો કબૂલ કર લિયા તો અપને ફલસફિયાના ઔર મુશ્રિકાના અફકારો ખયાલાતકે લિએ ઉન્હીં ઈસ્તિઆરાત ઔર તશ્બીહાત(ઈશારેવાલી ઔર મુશાબહત દેનેવાલી

ચીઝોં)કો પુશ્ત પનાહ બનાયા ઔર આહિસ્તા આહિસ્તા મિલ્લતે હકીકીકી શકલો સૂરત બદલ કર ઉસ્કો મઅજૂન મુરક્કબ (મિકસ મસાલા)બના ડાલા, ઉસી હકીકતકે પેશે નઝર કુર્આને અઝીઝને વુજૂદે બારી, તૌહિદ, રિસાલત, કિતાબોં, ફરિશ્તે ગર્ઝ બુન્યાદી અકાઈદમેં દો મા'નેવાલે, પુર પેચ તશ્બીહાત ઔર તૌહિદમેં ખલલ અંદાઝ ઈસ્તઆરાતો કિનાયાતકે બજાએ વાઝેહ સરીશ ઔર ખુલ્લમ ખુલ્લી બાતોંકો ઈખ્તિયાર કિયા હે તાકે કિસી મુલ્હિદ (ઈન્કાર કરનેવાલા), ઝિંદીક ઔર મુશ્રિક ફલસફીકો તૌહિદે ખાલિસમેં શિર્ક ઔર ઓહામો ઝુનૂન (વહમો)કી નુક્તા આફરીનિયોંકા મૌકા હાથ ન આને પાએ ઔર અગર કોઈ શખ્સ ઉસ્કે બાવજૂદ ભી બેવજહ તાકત કરે તો ખૂદ કુર્આને અઝીઝકી નુસૂસે સરીહા હી ઉસ્કે ઈલ્હાદ (ઈન્કાર)કો પાશ પાશ (ખત્મ) કર દે.

નોટ અઝ જાનિબ મુરત્તિબ : હઝરત મરયમ અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકી વિલાદત, ઝિંદગી ઔર મુઅ્જીઝાત વગૈરાસે મુતઅલ્લિક મુતઅદદ મસાઈલ મોઝૂએ બહષ બને હૂએ હેં. હઝરત મૌલાના સીહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને જુમ્લા મસાઈલ પર સેર હાસિલ ગુફતગૂ કી હે, લેકિન યહ બહષે તલ્બીસકી મુતહમ્મીલ નહીં હો સકતી લિહાઝા મજબૂરન ઉન્સે સર્ફે નઝર કિયા ગયા હે જો કારીઈન તિશ્નગી મહસૂસ કરેં ઉન્સે દરખ્વાસ્ત હે કે વહ અસલ કિતાબસે રૂજૂઅ ફર્મા દેં.

હઝરત મુહમ્મદ
સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ

હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔર કુર્આને પાક :

કુર્આને અઝીઝ કલામે ઈલાહી હે ઔર ખાતિમુલ્અંબિયા હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઉસ્કે મુહબત હે યા'ની વહ ઉન પર નાઝિલ હુવા હે. કુર્આને અઝીઝ ઈલ્મો યકીનકી રોશની હે ઔર ઝાતે અકદસ ઉસ્કા અમલી નમૂના, ઉસ્વા ઔર નકશા હે : لقد كان لكم في رسول الله اسوة حسنة કુર્આન રૂશ્દો હિદાયત હે ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ રાશિદ

વ હાદી (રાસ્તા બતાનેવાલા), કુર્આન હક્કો સદાકતકે લિએ પૈગામ હે ઔર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઉસકે દાઈ ઔર પૈગામબર, ઈસ લિએ કુર્આનકા હર એક જુમ્લા ઔર ઉસ્કી હર એક આયત કિસી ન કિસી હૈષિયતમેં ઝાતે કુદસી સિફાતસે તા'લ્લુક રખતી હે તો અબ કિસ તરહ યહ કહા જાએ કે કુર્આનમેં ઈત્ની જગહ ઈસ મુકદ્દસ હસ્તીકા ઝિક્ર હે.

એક મર્તબા હઝરત આઈશા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાસે ચંદ સહાબાને અર્ઝ કિયા કે આપ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે કુછ હાલાતે ઝિંદગી હમકો સુનાએ, સિદ્દીકા આઈશા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને નિગાહે તઅજ્જુબસે દરયાફ્ત કિયા : ક્યા તુમ કુર્આન નહીં પઢતે જો મુઝસે અખ્લાકે નબીકે મુતઅલ્લિક સવાલ કરતે હો 'ફઈન્ન ખુલ્કહૂ કાનલ્કુર્આન' આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી તમામ અખ્લાકી ઝિંદગી કુર્આનકે સાંચેમેં ઢલી હૂઈ થી, કુર્આન જો કુછ કહતા હે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉસીકો કર દિખાયા. પસ કુર્આનકે કિસી હિસ્સેકો સામને લાના ગોયા હયાતે તય્યિબાકા પેશેનઝર લે આના હે.

અલબત્તા કુર્આને અઝીઝને જિન આયાતમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે અસ્માએ ગિરામી યા ઔસાફે આલીકા ખુસૂસિયતકે સાથ ઝિક્ર કિયા "યા અય્યુહન્નબી" ઔર "અય્યુહર્રસૂલ" કહ કર મુખાતબ કિયા ઉસ્કી તફસીલ મસ્તૂરા ઝેલ નકશાસે ઝાહિર હોતી હે. ઈસ નકશેમેં (જો જમહૂરકે નઝદીક મુસલ્લમ હે) નબી ઔર રસૂલકે અલાવા જિન અસ્માઅ ઔર ઔસાફકી તફસીલ મસ્તૂર હે વહ યહ હે :

૧. મુહમ્મદ ૨. અહમદ ૩. અબ્દુલ્લાહ ૪. શાહિદ ૫. બશીર ૬. નઝીર ૭. મુબશ્શિર ૮. મુઝક્કિર ૯. અઝીઝ ૧૦. રઉફ ૧૧. રહીમ ૧૨. અમીન ૧૩. મુઝ્ઝમ્મિલ ૧૪. મુદષ્ષિર ૧૫. મુન્ઝિર ૧૬. હાદી ૧૭. યાસીન ૧૮. રહમત ૧૯. નેઅ્મતહૂ ૨૦. તાહા ૨૧. નૂર ૨૨. હક ૨૩. સિરાજે મુનીર ૨૪. શહીદ ૨૫. દાઈ ઈલલ્લાહ (અલ્લાહકી તરફ દા'વત દેનેવાલા) ૨૬. ખાતિમુન્નબીય્યીન ૨૭. નબી ૨૮. રસૂલ ૨૯. અબ્દુહૂ.

કુર્આને અઝીઝ ઔર સહીહ અહાદીષમેં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો જિન અસ્માઓ સિફાતકા ઝિક્ર હે ઉલમાએ ઈસ્લામને ઉસ પર મુસ્તકિલ તસાનીફ કી હે. મશ્હૂર મુહદ્દિષ અબૂ બક્ર બિન અરબીને

શરહ તિર્મિઝીમેં ઉન્કી શુમાર ચૌંસઠ કરાઈ હે બા'ઝને નિન્નાનવેં ઔર બા'ઝ અહલે ઈલ્મને ઉન્કો એક હઝાર તક પહુંચાયા હે. [ફત્હુલ્બારી]

બુખારી શરીફકી એક મર્ફૂઅ હદીષમેં હે કે આપને ઈર્શાદ ફર્માયા "મેરે પાંચ નામ હે : ૧. મુહમ્મદ હૂં ૨. અહમદ હૂં ૩. માહી હૂં યા'ની કુફ્રો શિર્કકો મિટાનેવાલા હૂં ૪. હાશિર હૂં ઈસી લિએ કે કિયામતકે દિન તમામ કાઈનાતસે પહલે મેં હઝરતે હકકી બારગાહમેં હાઝિર હોઉંગા ઔર ૫. આકિબ હૂં (બકોલે ઈમામ ઝહરી આખરી પૈગમ્બર હૂં) હાફિઝ ઈબ્ને હઝર અસ્કલાની રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકે મુતાબિક બઈત્તિફાક ઉલમાએ ઈસ્લામ કુર્આને પાકમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે જો અસ્માઓ સિફાત મઝકૂર હૈં વહ યહ હૈં :"

૧. અશ્શાહિદ ૨. અલ્બશીર ૩. અન્નઝીર ૪. અલ્મુબીન ૫. અદ્દાઈ ઈલલ્લાહ ૬. અસ્સિરાજુલ્મુનીર ૭. અલ્મુઝક્કિર ૮. અર્રહમત ૯. અન્નિઅ્મત ૧૦. અલ્હાદી ૧૧. અશ્શહીદ ૧૨. અલ્અમીન ૧૩. અલ્મુઝ્ઝમ્મિલ ૧૪. અલ્મુદષ્ષિર ઔર અહાદીષમેં મઝકૂર અસ્માઓ સિફાતમેંસે હસ્બે ઝેલ સિફાત બહુત મશ્હૂરો મા'રૂફ હૈં.

૧. અલ્મુતવક્કિલ ૨. અલ્મુખ્તાર ૩. અલ્મુસ્તફા ૪. અશ્શફીઉલ્મુશફ્ફઅ ૫. અસ્સાદિકુલ્મસ્દૂક.

બહરહાલ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔર અહમદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ દો અસ્મા અઅ્લામ (નામ) હૈં ઔર બાકી નામ સિફાતો અલ્કાબ ઔર કુર્આનમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે નામે પાકકે નિસ્બતસે એક સૂરતકા નામ સૂરએ મુહમ્મદ હે. જિસ્કે શુરૂઅમેં હી આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા ઈસ્મે ગિરામી મઝકૂર હે وامنوا بما نزل على محمد و هو الحق من ربهم ઔર સિર્ફ એક જગહ સૂરએ સફમેં અહમદ મન્કૂલ હે યા'ની હઝરત મસીહ અલય્હિસ્સલામ ઈસ બશારતકે તઝકરેમેં યહ નામ આયા હે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે આમદસે મુતઅલ્લિક ઉન્હોંને બની ઈસ્રાઈલકો સુનાઈ થી :

ومبشرا برسول يأتى من بعدى اسمه احمد

યહ હકીકત ભી નાકાબિલે ફરામોશ નહીં હે કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે અસ્માઓ સિફાત મહઝ રસ્મી નહીં હે કે વાલિદૈનને જો ચાહા

નામ રખ દિયા ઔર અહબાબો અસ્બાબને જિસ સિફતો લકબસે જી ચાહા પુકાર લિયા બલ્કે ઉન અસ્માઓ સિફાતકા આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ઝિંદગી ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે અખ્લાકો આ'માલકે સાથ બહુત ગહરા તા'લ્લુક હે, જૈસા કે અભી માહી, હાશિર ઔર આકિબકે મુતઅલ્લિક ખૂદ ઝુબાને વહી તર્જમાનસે સુન ચુકે હો યા મષલન મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઉસ હસ્તીકો કહતે હૈં જિસ્કે તઝકરે હમેશા ખૂબી ઔર નેકગોઈકે સાથ હોતે હોં, યહ અંબિયાએ સાબિકીનકી બશારાત ઔર મુસ્તકબિલમેં તઝકરાહાએ હયાતકી જાનિબ ઈશારા હે ઔર અહમદ ઈસ ઝાત પર બોલા જાતા હે જો સબસે ઝિયાદા હમ્દે ઈલાહીકે લિએ નગ્માસંજ હો, યહ ઝાતે અકદસકી અબ્દિયતે કામિલા ઔર ઈન્સાને કામિલ હોનેકો ઝાહિર કરતા હે. બિલાશુબા આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ખુદા પરસ્ત ઈન્સાનોંકે લિએ મુબશ્શિરો બશીર (ખૂશખબરી દેનેવાલે) ઔર ફિત્નાજૂ મુફસિદો, કાફિરોં ઔર મુશ્રિકોંકે લિએ મુન્ઝિરો નઝીર (ડરાનેવાલે) હૈં, રોઝે કિયામત, સાદિકો કાઝિબ દોનોં પર શાહિદો શહીદ હૈં, હક દેખનેવાલે ઔર હક બાત સુનનેવાલોંકે લિએ મુઝક્કિર (નાસેહ) હૈં, રાહે હકસે બહકે હૂઓકે લિએ હાદી ઔર ખુદાસે ભાગે હૂઓંકે લિએ દાઈ હે ઉન્કા વુજૂદ રહમત હે. કાઈનાતે આલમકે લિએ ઔર ઉન્કી હસ્તી નિઝામે કાઈનાતકે લિએ નગ્મા હૈં. જહલો શિર્કકે લિએ નૂર હે ઔર પૈગામે ઈલાહીકે લિએ નબી વ રસૂલ, મસાઈબો આલામમેં અઝીઝ હૈં ઔર નોએ ઈન્સાનીકે હર એક ગોશએ હયાતકે લિએ રઉફો રહીમ, ઉન્કી સદા સદાએ હક હૈં ઔર ઉન્કી ઝાત અસ્સાદિકુલ્અમીન (પૂરે પૂરે સચ્ચે), કુર્આન ખુદાકા આખરી પૈગામ હે ઈસ લિએ વહ ખાતિમુન્નબિય્યિન હૈં, ઉન્કી બેઅષત આલમગીર હે ઈસ લિએ તાહા વ યાસીન હે ઔર આસ્માને નુબુવ્વતકે સિરાજ મુનીર હે ઔર કાઈનાતે રિસાલતકે તમામ મઝહબોંકે બાદશાહતકે બાવજૂદ ચાદર ઓઢનેવાલે હૈં ઈસ લિએ મુઝ્ઝમ્મિલ હૈં ઔર મુદષ્ષિર, ફિર યા અય્યુહન્નહ્મા હસન કમાલ "અન્નમા અનાબશર" ઔર લમ્મા કામ અબ્દુલ્લાહકે મિસ્દાક હૈં "અલ્લાહુમ સલ્લિ વસલ્લિમ વબારીક અલય્હ" ખુદા પર તવક્કુલ ઉસ્કે વસ્ફે આલી વકાર હે ઔર વહ ખુદાએ બરહકકા બરગુઝીદા વ મુખ્તાર હે,બારગાહે ઈલાહીમેં અબરારો મુકર્રિબીનસે ભી ઝિયાદા મુસ્તફા મુજ્તબા નેકોકાર વ સાલેહીનકે લિએ

અશ્શફીઉલ્મુશફ્ફાઅ ઔર હર એક શો'બહાએ હયાતમેં અસ્સાદિકુલ્મસ્દૂક હે. સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ.

બશારતુન્નબી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ :

મૌલાના ખ્વાજા અલ્તાફ હુસૈન હાલી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને મુસદ્દસ મદ્દો જઝ્રે ઈસ્લામમેં એક જામેઅ બંદમેં જુમ્લા બશારાતકી તરફ તવજ્જુહ દિલાઈ હે :

ચકાયક હૂઈ ગૈરતે હકકો હર્કત
બઢ્હા જાનિબે બૂકુબય્સે અબ્રે રહમત
અદા ખાકે બુતહાને કી વહ વદીઅત
ચલે આતે થે જિસ્કી દેતે શહાદત
હૂએ પહલૂએ આમિનાસે હુવેદા
દુઆએ ખલીલ ઔર નવીદે મસીહા

"ચલે આતે થે જિસ્કી દેતે શહાદત'કી મુકમ્મલ તફસીલાતકે લિએ હઝરત મૌલાના હિફ્ઝુર્રહમાન સીહારવી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિને તૌરેતો ઈન્જીલસે લંબી બાતેં ઔર કુર્આને પાકસે ઉન્કી વાઝેહ મુતાબકત પેશ કી હે જિસ્કા ખુલાસા મુશ્કિલ હે, લિહાઝા ઈસ બંદકે સિર્ફ આખરી મિસ્રાકી તફસીલ પેશ કી જાતી હે." (મુરત્તિબ)

એક મર્તબા ખૂદ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉન્હીં બશારાતકી જાનિબ ઈશારા કરતે હૂએ ફર્માયા :

"(યા'ની) મેં અપને બાપ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકી દુઆ હૂં ઔર ઈસા અલય્હિસ્સલામ મસીહકી બશારત હૂં (યા'ની) દુઆએ ખલીલ અલય્હિસ્સલામ ઔર નવેદે મસીહા (ઈસા અલય્હિસ્સલામકી ખુશખબરી)."

કુર્આને અઝીઝને દુઆએ ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર ઈસ તરહ કિયા હે :

તર્જમા : "એ હમારે પરવરદિગાર ! ઈન (અહલે અરબ) હી મેંસે એક રસૂલ ભેજ જો ઉન પર તેરી આયત પઢે ઔર ઉન્કો કિતાબ ઔર હિકમત સિખાયે ઔર ઉન્કો (હર કિસ્મકી બુરાઈયોંસે) પાક કરેં બેશુબા તૂ ગાલિબ ઔર હિકમતવાલા હે." [૨/ ૧૨૯]

ઔર બશારતે મસીહ અલય્હિસ્સલામકા ઝિક્ર સૂરએ સફમેં ઈસ તરહ

મન્કૂલ હે :

તર્જમા : "ઔર (વહ વક્ત કાબિલે ઝિક્ર હે) જબ ઈસા બિન મરયમ અલય્હિસ્સલામને કહા 'એ બની ઈસ્રાઈલ ! મેં તુમ્હારી જાનિબ અલ્લાહકા રસૂલ (એલ્ચી) હૂં, તસ્દીક કરનેવાલા હૂં તૌરેત જો મેરે સામને મૌજૂદ હે ઔર બશારત દેનેવાલા હૂં એક રસૂલ કી જો મેરે બા'દ આએગા ઔર ઉસ્કા નામ અહમદ (ફોરકલીત) હોગા પસ જબ ઉન્કે પાસ વહ (ખુદાકા પૈગમ્બર) દલાઈલ લે કર આયા તો વહ કહને લગે યહ તો ખૂલા જાદૂ હે." [૬૧/ ૬]

ઈન દુઆઓંકે નતીજેમેં જો સુબ્હ સઆદત નમૂદાર (સુબ્હ ઝાહિર) હૂઈ ઉસ્કે લિએ મુરત્તિબકી જાનિબસે અહલે ઝોકકે લિએ સિરતુન્નબી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ જિલ્દ અવ્વલસે એક ઈમાન અફરોઝ ઈક્તીબાસકો ઈઝાફેકે તૌર પર પેશ કિયા જાતા હે.

ઝુહૂરે કુદસી :

ચમનિસ્તાને દહરમેં બારહા રૂહ પરવર બહારેં આ ચુકી હે (ઝમાનેમેં બાર બાર રૂહકો તાઝગી બખ્શનેવાલે યા'ની અંબિયા આ ચુકે હેં), ચર્ખે નાદિરાકારમેં કભી કભી બઝમે આલમ (દુન્યાકી મહફિલ)ઈસ સરો સામાનસે સજાઈ કે નિગાહેં ખીરા હો (જઝુક) કર રહ ગઈ હેં.

લેકિન આજકી તારીખ વહ તારીખ હે જિસ્કે ઈન્તિઝારમેં પીરે કુહન સાલ દહર (પૂરાને ઝમાને)ને કરોડોં બરસ સર્ફ કર દીએ. સય્યારગાને ફલક (ફરિશ્તે) ઉસી દિનકે શોકમેં અઝલસે ચશ્મ બરાહ (ઈન્તિઝાર કરનેવાલે) થે, ચર્ખે કુહન (દુન્યા) મુદ્દતહાએ દરાઝસે ઉસી સુબ્હ જાન નવાઝ (જાન દેનેકે)કે લિએ લૈલો નહાર (રાત દિન)કી કરવટેં બદલ રહા થા, તકદીરકે કારકૂનકા ઈન્તિઝામ, અનાસિરકી જિદ્દત તરાઝિયાં, પાની ઔર સૂરજકા ઊંચા ઉઠના, બાદલો હવાકા તેઝ ચલના, આસ્માની ફરિશ્તે, તોહિદે ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ, જમાલે યુસૂફ અલય્હિસ્સલામ મુઅજિઝ તરાઝી મૂસા અલય્હિસ્સલામ, જાન નવાઝી મસીહ અલય્હિસ્સલામ, સબ ઉસી લિએ થે કે યહ ભારી બોજ સામાન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે દરબારમેં કામ આએંગે.

આજકી સુબ્હ વહી સુબ્હા જાન નવાઝ, વહી મુબારક ઘળી, વહી મુબારક ઝમાના હે. અરબાબે સિયર અપને મહદૂદ પરાઈયાં બયાનમેં લિખતે હેં કે

'આજકી રાત ઈવાને કિસ્રાકે ચૌદા કંગુરે ગિર ગએ, ફારસકી આગ બુજ ગઈ, દરિયાએ સાદા ખુશ્ક હો ગયા.' લેકિન સચ યહ હે કે ઐવાને કિસરા નહીં બલ્કે શાને અજમ, શોકતે રૂમ, ઔજે ચીનકે આસ્માન જૈસે કિલ્એ ગિર પળે, આતિશે ફારસ નહીં બલ્કે બહુત બળી બુરાઈ, કુફ્રકી આગ, આગકી પૂજા કરનેવાલોંકી ગુમરાહી ઠંડી હો કર રહ ગઈ, સનમખાનોંમેં ખાક ઉળને લગી, બૂત કદે ખાકમેં મિલ ગએ, મજૂસિયતકા ધરમ બિખર ગયા, નસરાનિયત બૈરાન પત્તેકે એક એક કરકે ઝળ ગએ.

તૌહીદકા ગુલગુલા ઉઠા, ચમનિસ્તાને સઆદતમેં બહાર આ ગઈ, આફતાબે હિદાયતકી શુઆએં હર હર તરફ ફેલ ગઈ, અખ્લાકે ઈન્સાનીકા આઈના પરતૂ પાકીઝગીસે ચમક ઉઠા.

યા'ની યતીમે અબ્દુલ્લાહ, જીગરે ગોશએ આમીના, શાહે હરમ, હુકમરાને અરબ, ફર્માન રવાએ આલમ, દોનોં જહાંકે બાદશાહ.

شمس نہ مسند ہفت اختران ختم رسل خاتم پیغمبراں

احمد مرسل کہ خرد خاک اوست ہر دو جہاں بستۂ فتراک اوست

امی و گویا بہ زبان فصیح از الف آدم و میم مسیح

رسم ترنج است کہ در روزگار پیش دہد میوہ پس آرد بہار

આલમે કુદુસસે આલમે ઈમ્કાનમેં તશરીફ ફર્માએં ઈઝ્ઝતો ઈજ્લાલ હુવા.

સુબ્હે સઆદત :

તારીખે અદયાનો મિલલ શાહીદ હેં કે હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામકે ઝુહૂર પર તકરીબન છે સદિયાં ગુઝર ચુકી હેં ઔર દુન્યા ખુદાકે પૈગમ્બરોંકી મા'રિફત હાસિલ કી હૂઈ સદાકતે હકકો ભૂલ ચુકી હે, તમામ કાઈનાતે ઈન્સાની ખુદા પરસ્તીકે બજાએ મઝાહિર પરસ્તીમેં મુબ્તલા હે ઔર હર મુલ્કમેં નોએ ઈન્સાનીસે લે કર નોએ જમાદાત (બેજાન ચીઝોં) તકકી પરસ્તિશ સર્માયા નાઝિશ બની હૂઈ હે. કોઈ ઈન્સાનકો અવતાર (ખુદા) કહ રહા હે, તો કોઈ ખુદાકા બેટા, એક અગર માદ્દા પરસ્ત હે તો દૂસરા ખૂદ અપની આત્મા (રૂહ)કો હી ખુદા સમઝ રહા હે. સૂરજકી પૂજા હે, ચાંદ ઔર તારોંકી પરસ્તિશ હેં,

હૈવાન, દરખ્તોં ઔર પથ્થરોંકી ઈબાદત હૈં, આગ, પાની, હવા, મિટ્ટીકે સામને પેશાની ઝૂકાએ હૂએ હે. ગર્ઝ કાઈનાતકી હર શૈ પરસ્તિશ ઔર પૂજાકે લાઈક બની હે ઔર નહીં હે તો સિર્ફ ઝાતે વાહિદે કાબિલ પરસ્તિશ નહીં હે, ન ઉસ્કી એક હોનેકા તસવ્વુર ખાલિસ હે ઔર ન સમદિયતકા, ઉસ્કો અગર માના ભી જાતા હે તો દૂસ્રોંકી પરસ્તિશ ઔર ઈબાદતકે ઝરીએ, વહ અગર ખાલિક મૌજૂદાત હે તો દૂસ્રોંકે વાસ્તે ઔર એહતિયાજકે સાથ. માદા, રૂહ ઔર તર્કિબ સબ હી બાતોંકા મોહતાજ હે. વહ અગર માલિકે મૌજૂદાત હે ભી તો ઈન્સાન, 'હૈવાન' દરખ્ત, પથ્થરકે બલ બૂતે પર, ગર્ઝ સારી દુન્યામેં અસલ ચીઝ ઝાહિરકી થી ઔર "ઝાતે હક" સિર્ફ નામકે લિએ, હકીકતસે ચશ્મપોશી થી મગર મજાઝકે સાથ ઝોક. અલ્લાહકે ઈશ્કકે સાથ દૂરી થી, મગર ઝાહિરી ચીઝોંસે નઝદીકી, સર્માયાએ સઆદતે હકસે બેગાનગી થી મગર મખ્લૂકાતકી ઈબાદત ગુઝારી શિઆરે આમ થા ઔર હર તરફ તર્જમા : "હમ ઉન્કો નહીં પૂજતે મગર ઈસ લિએ તાકે વહ ખુદાકી જાનિબ હમારી કુર્બતકા ઝરીઆ બન જાએં." [૩૯/ ૩] કા મુઝાહરા નઝર આતા થા.

યહી વહ અંધેરા દોર થા જિસ્મેં "સુન્નતુલ્લાહ" યા'ની ખુદાકે કાનૂન હિદાયતો ઝલાલતમેં માઝીકી તારીખકો ફિર દોહરાએ ઔર ગૈરતે હકને ફિત્રતકે કાનૂન રદ્દે અમલ (Reaction)કો હર્કત દી યા'ની હિદાયતકા સૂરજ બુર્જે સઆદત (આસ્માન)સે નમૂદાર હુવા ઔર ચહાર જાનિબ છાઈ હૂઈ શિર્કો જહાલત ઔર રસ્મો રિવાજકી તારીકિયોંકો ફના કરકે આલમી દુન્યાકો ઈલ્મો યકીનકી રોશ્નીસે મુનવ્વર કર દિયા.

૯, રબીઉલ્અવ્વલ મુતાબિક ૨૦, અપ્રેલ ૫૭૧ ઈસ્વીકી સુબ્હ, વહ સુબ્હ સઆદત થી જબ મદનિયતો હઝીરત (શહરી ઝિંદગી)સે મહરૂમ, બિન ખેતીકી સરઝમીં મક્કાકે એક મુઅઝ્ઝઝ કબીલે કુરૈશ (બની હાશિમ)મેં અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને અબ્દુલ્મુત્તલિબકે યહાં આમિના બિન્તે વહબકે બાદશાહી મહલીમેં આફતાબે રિસાલત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઝુહૂર કિયા.

ખુદાયા ! વહ સુબ્હ કૈસી સઆદત અફરોઝ થી જિસ્ને કાઈનાતે અર્ઝીકો રૂશ્દો હિદાયતકે તુલૂઅકા જાન દેનેવાલી ખુશખબરી સુનાઈ ઔર વહ સઆદત કૈસી મુબારકો મહમૂદ થી જો મા'મૂરે આલમકે લિએ પૈગામે બશારત બની, આલમકા ઝર્રા ઝર્રા ઝુબાને હાલસે નગ્મે ગા રહા થા કે વક્ત આ પહુંચા કે

અબ દુન્યા હસ્તો બૂદકી બદબખ્તી દોર ઔર સઆદતે મુજસ્સમસે આલમ મા'મૂર હો, ઝુલ્મતે શિર્કો કુફ્રકા પર્દા ચાક હો ઔર આફતાબે હિદાયત રોશનો તાબનાક હો, મઝાહિર પરસ્તી બાતિલ ઠહરે ઔર ખુદાએ વાહિદકી તૌહિદ મકસદે હયાત કરાર પાએ.

દુન્યા તો ક્યા મુલ્ક, કબીલા ઔર ખાનદાનકો ભી યહ ઈલ્મ ન થા કે મઝાહિબે આલમ જિસ આફતાબો રિસાલતકે તુલૂઅ હોનેકે મુન્તઝિર હે વહ ઈસ ગૈરમુહઝઝબ સરઝમીન ઔર અબ્દુલ્મુત્તલિબકે ઘરાનેસે જલ્વાઘર હોગા કે ઉસ્કી વિલાદત બાસઆદતકો ખાસ એહમિયત દેતે ઔર તારીખે વિલાદતકો અપને સીનેમેં મહફૂઝ રખતે મગર જિસ ખાલિકે કાઈનાતકે લિખ્ખી હૂઈ તકદીરને ઉસ્કો મુકદ્દસ હસ્તી બનાનેકા ફેસ્લા કિયા. ઉસ્કે યદે કુદરતને વિલાદતે બાસઆદતકે લિએ એક મો'જિઝા તારીખી નિશાન ભી ઝાહિર કર દિયા ઔર વહ અસ્હાબુલ્ફીલકા વાકિઆ થા.

મુઅતબર ઔર મુસ્તનદ રિવાયાતે શાહિદ હેં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી વિલાદત ઉસ વાકિએસે ચંદ માહ બાદ હૂઈ.

યહ વાકિઆ જિન ખુસૂસિયાતકા હામિલ હે ઉન્કે પેશેનઝર યહ અરબકે લિએ ઉમૂમન ઔર અહલે હિજાઝકે લિએ ખુસૂસન નિહાયત અજીબ ઔર હેરતઝા થા ઔર ઈસ લિએ વહ કભી ઉસ્કો ફરામોશ નહીં કર સકતે થે. ઈસ લિએ ઉન્હોંને ઉસ્કા નામ હી આમુલ્ફીલ (યા'ની હાથિયોંવાલા સાલ) રખ દિયા. મગર વહ યહ સમઝનેસે કાસિર થે કે દરઅસલ યહ વાકિઆ એક નિશાન હે, ઉસ જલીલુલ્કદ્ર હસ્તીકે ઝુહૂરકા જો એક રોઝ તમામ ઈન્સાનકો મર્કઝે તૌહીદ ઔર કિબ્લએ ઈબ્રાહીમી પર જમા કર દેગી ઔર ઉસ્કો ગૈરૂલ્લાહ (બૂતોં)કી આલૂદગિયોંસે પાક કરકે તૌહીદે ઈલાહીકે નગ્મોંકે લિએ મખ્સૂસ કરાએગી. ક્યૂંકે યહી વહ પહલા મુકામ હે જો સિર્ફ ખુદાએ વાહિદકી પરસ્તિશકે લિએ બનાયા ગયા, યહ મંદિર નહીં થા કે મૂર્તીકી પૂજા કી જાએ, યહ ગિર્જા ઔર કલિસા ભી ન થા કે યસૂઅ મસીહ અલય્હિસ્સલામ ઔર કંવારી મરયમકે મુજસ્સમોંકે સામને સર ઝુકાયા જાએ, ન યહ આતિશકદા થા કે આગકો નૂરકા મઝહર કરાર દે કર ઉસ્કી પરસ્તિશ કી જાએ ઔર ન યહ યહૂદકી ગિર્જાએ થી કે હઝરત ઉઝૈર અલય્હિસ્સલામકો ખુદાકા બેટા બના કર ઉસ્કી પાકીકે નગ્મે ગાએ જાએં બલ્કે યહ તો ખુદા ઔર સિર્ફ એક ખુદાકી ઈબાદતકે લિએ બનાયા

ગયા થા. તર્જમા : "બેશક સબસે પહલા ઘર જો (બનાયા ગયા) લોગોંકે વાસ્તે યહી હે જો મક્કામેં હેં." [૩/ ૯૬]

ગર્ઝ બેઅષતકે બા'દ જબ કુદરતકે એ'જાઝનુમા હાથોંને આમુલ્ફીલમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી વિલાદતકા રાઝ સરબસ્તા આશકારા કર દિયા તબ દુન્યાને યહ સમઝા કે અબ્રહા અલ્અશ્રરામ ઔર ઉસ્કે લશ્કરસે કા'બતુલ્લાહકી યહ હિફાઝત ઈસ લિએ થી કે વહ વકત કરીબ આ પહુંચા જબ દુબારા યહ મુકદસ મુકામ ખુદાએ વાહિદકી ઈબાદત ઔર તૌહીદે ખાલિસકી મર્કઝિયતકા શર્ફ હાસિલ કરનેવાલા હે પસ જો તાકત ભી ઈસ મુકદસ અઝીમસે ટકરાએગી ખૂદ હી ખત્મ હો કર રહ જાએગી.

અબ્રહા ઈસાઈ થા ઔર અહલે અરબ (કુરેશ) મુશ્રિક, ફિર કોન કહ સકતા હે કે અબ્રહા ઔર ઉસ્કે લશ્કરકી બર્બાદી કુરૈશકી નુસ્રતો હિમાયતકે લિએ થી, નહીં ! બલ્કે ઈસ લિએ સબ કુછ હુવા કે મશિય્યતે ઈલાહીકે ખિલાફ અબ્રહાકી ખ્વાહિશ થી કે યમન (સન્આ)મેં જો ખૂબસૂરત ગિર્જા (અલ્કલીસ) બાપ બેટા રુહૂલ્કુદુસ (તષ્લીષ)કે ફરોગ દેનેકો બનાયા ગયા થા મર્કઝે તૌહીદ 'કા'બતુલ્લાહ'કી જગહ વહ મખ્લૂકકે લોટનેકી જગહ બને ઔર ઈસ મકસદકી ખાતિર ઉસ્ને કા'બાકો તોળનેકે લિએ લશ્કર કશી કી, ઉધર કુરૈશ યા'ની સારા અરબ ઉસ્કી મુકાબલેસે આજીઝો દરમાંદા થા, અબ્રહા વકતકે તમામ જંગી હથિયાર ઔર સરો સામાનકા માલિક ઔર કુરૈશ ઉન સબસે યકસર મહરૂમ, તબ ગૈરતે હક હર્કતમેં આઈ ઔર દુન્યાને દેખ લિયા કે દુન્યવી તાકતકે ઘમંડ પર મશિય્યતે ઈલાહીસે ટકરાનેવાલા ખૂદ હી ફનાકે ઘાટ ઉતર ગયા ઔર મહવરે તૌહીદ 'કા'બા' ખુદાઈ હિફાઝતકે સાએમેં ઉસી તરહ કાઈમ રહા. તર્જમા : "(બિલાશુબા ઉસ બાતમેં બળી હી ઈબ્રત હે ઉસ શખ્સકે લિએ જો ખૌફે ખુદા રખતા હે" [૭૯/ ૨૬] કુર્આને અઝીઝને સૂરતુલ્ફીલમેં ઉસી હકીકતકો મો'જિઝાના ઉસ્લૂબે બયાનકે સાથ નકલ કિયા હે.

તર્જમા : "(એ પૈગમ્બર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ) ક્યા તુજે નહીં મા'લૂમ કે તેરે પરવરદિગારને હાથિયોંવાલોંકે સાથ ક્યા મુઆમલા કિયા ? ક્યા ઉન્કે ફરેબકો નાકામ નહીં બના દિયા ? ઔર ઉન પર ફૌજ દર ફૌજ પરિંદ ભેજ દીએ વહ પરિંદ ઉન પર કંકરિયાં ફેંકતે થે ફિર (ખુદાને) ઉન હાથિયોંવાલોંકો ખાએ હૂએ ભુસકે માનિંદ કર દિયા." [૧૦૫/ ૧ તા ૫]

બહરહાલ આમુલ્ફીલ, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી વિલાદતે બાસઆદતકા સાલ હે ઔર યહ વાકિઆ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે ઝુહૂરે કુદસીકા સબસે બળા કરીબી નિશાન હે ઔર યહ હકીકત ઉસ શખ્સ પર બખૂબી રોશન હે. તર્જમા : "જિસ્કે પાસ કબૂલે હકકે લિએ દિલ હે યા વહ હાઝિર દિમાગીકે સાથ અમ્રે હકકી જાનિબ કાન લગાએ હૂએ હેં."

તારીખે વિલાદતકી તહકીક :

તમામ અરબાબે તારીખ ઔર સીયરકા તીન બાતોં પર કુલ્લી ઈત્તિફાક હે. યહ એક કે વિલાદતકા સાલ "આમુલ્ફીલ" થા લેકિન અહલે સિયરો તારીખ ઈસ બાબમેં મુખ્તલિફુર્રાઈ હે કે રબીઉલ્અવ્વલકી કોનસી તારીખ થી, અવામમેં તો મશ્હૂર કોલ યહ હે કે ૧૨, રબીઉલ્અવ્વલ થી ઔર બા'ઝ કમઝોર રિવાયાત ઉસ્કી પુશ્ત પર હે ઔર અકષર ઉલમા ૮, રબીઉલ્અવ્વલ કહતે હેં લેકિન સહીહ ઔર મુસ્તનદ કોલ યહ હે કે ૯, રબીઉલ્અવ્વલ તારીખે વિલાદત હે ઔર મશાહીરે ઉલમા તારીખો હદીષ ઔર જલીલુલ્મર્તબા અઈમ્મએ દીન ઉસી તારીખ 'સહીહ' ઔર 'અષ્બત' કહતે હેં, ચુનાંચે હુમૈદી, અકીલ, યુનૂસ બિન યઝીદ, ઈબ્ને અબ્દુલ્લાહ, ઈબ્ને હઝમ, મુહમ્મદ બિન મૂસા, ખ્વારઝમી, અબૂલ્ખત્તાબ ઈબ્ને વહ્યા, ઈબ્ને તયમિયા, ઈબ્ને કય્યિમ, ઈબ્ને કષીર, ઈબ્ને હજર અસ્કલાની, શૈખ બદરૂદ્દીન ઐની જૈસે મુકતદિર ઉલમાકી યહી રાઈ હે.

મહમૂદ પાશા ફલ્કીને (જો કુસ્તુન્તુનિયાકા મશ્હૂર હય્અતદાં ઔર મુનજ્જમ (કાહિન) ગુઝરા હે) હય્અતકે મુતાબિક જો ઝાઈચા ઉસ ગર્ઝસે મુરત્તિબ કિયા થા કે મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ)કે ઝમાનેસે અપને ઝમાને તકકે કુસૂફો ખુસૂફ (સૂરજ ગ્રહન ઔર ચાંદ ગ્રહન)કા સહીહ હિસાબ મા'લૂમ કરકે પૂરી તહકીકકે સાથ યહ ષાબિત કિયા હે કે સન્ને વિલાદત બાસઆદતમેં કિસી હિસાબસે ભી દો શંબા (પીર)કા દિન ૧૨, રબીઉલ્અવ્વલકો નહીં આતા હે ઈસ લિએ બલિહાઝે કુવ્વતો સિહત રિવાયાત ઔર બાએ'તિબાર હિસાબ હય્અતો નુજૂમ વિલાદતે મુબારકકી મુસ્તનદ તારીખ ૯, રબીઉલ્અવ્વલ હે. અસ્હાબે ફીલકે વાકિએસે કિસી કદર અર્સા બા'દ વિલાદત હૂઈ ? મુતઅદદ અકવાલમેંસે મશ્હૂર કોલ યહ હે કે પચાસ દિન બા'દ ઝુહૂરે કુદસી હુવા હે.

નસબ મુબારક :

નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ) અરબીયુન્નસ્લ હે ઔર

અરબકે મુઅજ્જઝ કબીલા કુરૈશકી સબસે ઝિયાદા મુકતદિર શાખ બની હાશિમસે હે. કુર્આને અઝીઝને અહલે અરબકો ખિતાબ કરતે હૂએ ખિતાબ કરતે હૂએ મુતઅદ્દદ મુકામાત પર આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમકે અરબી નઝાદ હોનેકા ઝિક્ર કિયા હે :

તર્જમા : "(ખુદા) વહ ઝાત હે જિસ્મેં અમીન (અનપઢ લોગોં)મેંસે હી એક રસૂલ ભેજ દિયા જો ઉન પર ઉસ્કી આયાત પઢતા ઔર ઉન્કા તઝકિયા કરતા ઔર ઉન્કો અલ્કિતાબ (કુર્આન) ઔર હિકમત સિખાતા હે. [૯/ ૧૨૮]

તર્જમા : "બિલાશુબા તુમ્હારે પાસ તુમ્હીંમેંસે એક રસૂલ (મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) આયા." [૯/ ૧૨૮]

તર્જમા : "જબકે ભેજ દિયા અલ્લાહને ઉન્મેં એક રસૂલ જો બલિહાઝે નસબ ઉન્હીંમેંસે હે." [૩/ ૧૨૪]

તર્જમા : "ઉસી તરહ હમને આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ પર કુર્આનકો બઝુબાને અરબી ઉતારા હે તાકે (એ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) તુમ મક્કવાલોં ઔર ઉન્કે ગર્દો પેશકે બસનેવાલોંકો (બુરાઈયોંસે) ડરાઓ." [૪૨/ ૭]

માહિરીને અન્સાબે અરબકા ઉસ પર ઈત્તિફાક હે કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ હઝરત ઈસ્માઈલ ઈબ્ને ઈબ્રાહીમ અલયહિસ્સલામકી નસલસે હેં ઈસ લિએ કે કુરૈશ બગૈર કિસી ઈખ્તિલાફે રાઈકે અદનાની હેં ઔર અદનાનકે ઈસ્માઈલી હોનેમેં દો રાઈકી ગુંજાઈશ હી નહીં હે.

ઉલમાએ અન્સાબને નસબનામેકી તફસીલ ઈસ તરહ બયાન કી હે :

મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્દુલ્મુત્તલિબ બિન હાશિમ બિન અબ્દે મનાફ બિન કુસૈ બિન કિલાબ બિન મુર્રહ બિન કઅબ બિન લુઈ બિન ગાલિબ બિન ફહર બિન માલિક બિન નઝર બિન કિનાના બિન ખુઝૈમા બિન મુદરીકા બિન ઈલ્યાસ બિન મુઝર બિન નઝ્ઝાર બિન મઅદ બિન અદનાન,

ઔર વાલિદાકી જાનિબસે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમકા નસબ નામા કિલાબ પર જા કર પિદરી સિલ્સિલેમેં સબકે સાથ મિલ જાતા હે યા'ની આમિના બિન્તે વહબ બિન અબ્દે મનાફ બિન ઝોહરા બિન કિલાબ, કિલાબકો હકીમ ભી કહતે હેં.

અલબત્તા અદનાન ઔર ઈસ્માઈલ અલયહિસ્સલામકે દરમિયાન

સિલ્સિલેકે નામોંસે મુતઅલ્લિક માહિરીને અન્સાબકી રાય મુખ્તલિફ હે, ઈસ લિએ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉસ્કે મુતઅલ્લિક ઈર્શાદ ફર્મા કર કઝિબનસાબૂન (નસબ બયાન કરનેવાલોંને ગલત બયાની કી હે) કિસી રાઈકો સહીહ કરારનહીં ફર્માઈ ઔર અપને સિલ્સિલએ નસબકે મુતઅલ્લિક સિર્ફ ઈસ કદર ઈર્શાદ ફર્માયા હે :

"અલ્લાહ તઆલાને ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકી નસલમેંસે કિનાનાકો મુમતાઝ બનાયા ઔર કિનાનામેંસે કુરૈશકો ઈઝ્ઝતો અઝમત બખ્શી ઔર કુરૈશમેંસે બની હાશિમકો ઈમ્તિયાઝ અતા ફર્માયા ઔર બની હાશિમમેંસે મુઝકો મુન્તખબ ફર્માયા." [મુસ્લિમ]

ગોયા ઈસ તરહ સિલ્સિલે નસબકે સિર્ફ ઈન હિસ્સોકી તસ્દીક ફર્માઈ જો માહિરીને અન્સાબકે દરમિયાન બિલાખિલાફ મુસલ્લમ થે.

ઈસ્લામને નસબી તફાખુર ઔર ઉસ પર મબ્ની સમાજી રસ્મોં રિવાજકો બહુત બડા ગુનાહ ઔર ઝુલ્મ કરાર દિયા હે, વહ કહતા હે ખુદાકે યહાં ફઝીલતકા મેઅયાર "ઈમાન ઔર અમલે સાલેહ" હે ઔર વહાં હસબો નસબકી કોઈ પૂછ નહીં હે, નીઝ નસબી તફાખૂર ઈસ્લામકે બુન્યાદી કાનૂન 'ઈસ્લામી ભાઈચાર્ગી'કે કત્અન મનાફી હે ઈસ લિએ ઈસ્લામકે ઈજમાઈ દસ્તૂરમેં ઉસ્કે લિએ કોઈ જગહ નહીં હે તાહમ વાકિઆતી તૌર પર તારીખ યહ પતા દેતી હે કે હમેશા અંબિયા વ રુસૂલ અલય્હિસ્સલામ અપની કૌમ ઔર અપને મુલ્કકે મુઅઝ્ઝઝ ખાનદાનમેંસે હોતે રહે હેં, હિકમતે ખુદાવંદીકા યહ ફેસ્લા ગાલિબન ઈસ લિએ હુવા કે કૌમોં ઔર મુલ્કોકે રસ્મો રિવાજ ઔર નસબી તફાખુરકે ખિલાફ ઉન્કી દા'વતે હક ઔર ઉન્કા પૈગામે સદાકત કહીં ઝાતી મફાદકે લિએ ન સમઝ લિયા જાએ ઔર ઈસ તરહ ઉસ્કા ઈખ્તિલાફી પહલૂ કમઝોર ન હો જાએ મષલન સમાજી ઝિંદગીમેં ઝાત પાતકી તકસીમ ઔર કાસ્ટ સિસ્ટમ ઈસ તરહ મૌજૂદ હે કે ઉસ્કી વજહસે બા'ઝ ઈન્સાન બા'ઝકો હકીરો ઝલીલ સમઝને લગે હેં તો અગર ઈસ કૌમ યા મુલ્કમેં કોઈ પૈગમ્બર ઉસ ખાનદાનસે તા'લ્લુક રખતા હો જિસ્કો કૌમી ઔર મુલ્કી રિવાજને નીચ ઔર પસ્ત અકવામકા લકબ દે રખ્ખા હે, ઐસી હાલતમેં ઈસ ઝુલ્મો સરીહ ઔર બાતિલ પોશીકે ખિલાફ ઉસ પૈગમ્બરકી સદાએ હક ઈત્ની સુર્અતકે સાથ કામ્યાબ ન હોતી જિસ કદર ઈસ હાલતમેં હો સકતી હે. જબકે વહ ખૂદ ઈસ કૌમો મુલ્કકે ઊંચે ખાનદાનસે

તા'લ્લુક રખતા હો ઔર સિર્ફ એક ઉસી ખાસ મસ્અલેમેં નહીં બલ્કે ઉસ્કે પૈગામે હકકી તમામ ઈસ્લાહાતમેં યહ ફર્ક ઝરૂર નઝર આએગા.

બહરહાલ યહ હિકમત હર મુકામ ઔર હર મૌકે પર મુફીદ હો યા ન હો અરબકે હાલાતો વાકિઆતકે લિએ અઝ બસ મુનાસિબ ઔર મુફીદ ષાબિત હૂઈ ચુનાંચે સદાએ ઈસ્લામને જબ અપની ઈન્કલાબી ઔર ઈસ્લાહી તાકતસે રૂહાનિયતકી પસ્ત કાઈનાતમેં તહલકા ડાલ દિયા તો એક જાનિબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને અહલે અરબકો યહ સુનાયા કે જહાં તક ખાનદાની ઈમ્તિયાઝકા તા'લ્લુક હે તો મેં કુરેશી ભી હૂં ઔર હાશમી ભી ઔર યહ ઈમ્તિયાઝ તુમ્હારે નુકતએ નઝરસે બહુત બુલંદ હે મગર મેરી નિગાહમેં ઉસ્કી હેષિયત સિર્ફ યહ હે : "વલા ફખ્ર યહ કોઈ ફખ્ર કરનેકી ચીઝ નહીં હે વહ દુસ્રી જાનિબ નસબી તફાખુરકી બુન્યાદોકે ખત્મ ઔર મુસાવાતે ઈન્સાનીકી દા'વતે આમકે લિએ ઉસ ખુદાઈ ફર્માનકા એલાન કરકે કાઈનાતે ઈન્સાનીકી તમામ તા'રિક ઝહનિયતકે ખિલાફ ઈન્કિલાબે અઝીમ બર્પા કર દિયા :–

તર્જમા : "લોગોં ! મેંને તુમ સબકો એક મર્દ વ ઔરત (યા'ની તખ્લીકે ઈન્સાનીકી ઈબ્તિદા આદમ ઔર ઉસ્કી બીવી હવ્વાં અલયહિસ્સલામસે હૂઈ હે) ઔર તુમકો ખાનદાનોં ઔર કબીલોંમેં સિર્ફ ઈસ લિએ બાંટ દિયા હે કે આપસમેં (સિલારહમીકે લિએ) પહચાન ઔર મા'રિફતકા તરીકા કાઈમ કર લો."

[અલ્હુજુરાત]

તર્જમા : "(ઔર અસલ યહી હે કે) બિલાશુબા અલ્લાહકે નઝદીક વહી ઈઝ્ઝતવાલા હે જો તુમમેંસે પર્હેઝગારીકી ઝિંદગી બસર કરનેવાલા હો."

[૪૯/ ૧૩]

ઔર હજ્જતુલ્વિદાકે મૌકે પર જબ આપ હઝારહા સહાબાકી મૌજૂદગીમેં વિદાઈ પૈગામ સુના રહે હેં ઔર ઈસ્લામકી બુન્યાદી ઉસૂલકે ઈસ્તિહકામકે લિએ અહમ વસિય્યતેં પેશ ફર્મા રહે થે ઈસ હુક્મે ખુદાવંદીકી તાઈદમેં યહ ઈન્કિલાબ આફરીં પૈગામ ભી ઈર્શાદ ફર્માયા :

"અલ્લાહ તઆલાને ઈર્શાદ ફર્માયા હે ! એ અફરાદે નસલે ઈન્સાની ! બિલાશુબા હમને તુમકો એક મર્દો ઔરતસે પૈદા કિયા હે ઔર હમને તુમ્હારે દરમિયાન ખાનદાન ઔર કબાઈલ બના દીએ હેં તાકે (સિલારહમીકે લિએ)

તઆરૂફ પૈદા કરો બિલાશુબા તુમને અલ્લાહકે નઝદીક વહી બર્ગુઝીદા હે જો ઝિયાદા મુત્તકી (નેક કિર્દાર) હે પસ (ખૂબ યાદ રખ્ખો કે) ન અરબીકો અજમી પર કોઈ ફઝીલત હે ઔર ન અજમીકો અરબી પર કોઈ બર્તરી હાસિલ હે ન કાલેકો ગોરે પર કોઈ ફઝીલત હે ઔર ન ગોરેકો કાલે પર કોઈ બુઝુર્ગી બલ્કે ઈન સબકે ફઝીલતકા મેઅયાર સિર્ફ તકવા (નેક અમલી) હે એ ગિરોહ ઐસા ન હો કે તુમ (ખાનદાની ફખ્રકે ગુમાને બાતિલકી વજહસે કિયામતમેં) દુન્યાકો કાંધે પર લાદ કર લાઓ ઔર દૂસરે લોગ (નેક અમલીકી બદોલત) આખિરતકા સામાન લે કર આએં વાઝર હે કે તુમ્હારે મહઝ કુરૈશી હોનેકી વજહસે મેં તુમકો ખુદાકે ફેસ્લેસે કતઅન બેપર્વા નહીં બના સકતા (ખુદાકે યહાં તો સિર્ફ અમલ કામ આએગા)''

[મજમઉલ્ફવાઈદ જી. ૧ અઝ મોઅજમ તબરાની કબીર]

ઔર એક મર્તબા નસબી ફખ્રકે ખિલાફ તબ્લીગે હક કરતે હૂએ ઉસ્કો ''જાહિલી તઅસ્સુબ'' ફર્માયા ઔર મુસલમાનોંકો ઈસ્સે બચનેકે લિએ સખ્ત તાકીદ ફર્માઈ. ઈર્શાદ ફર્માયા :

''અલ્લાહ તઆલાને (દા'વતે ઈસ્લામકે ઝરીએ) તુમ્હારે દરમિયાનસે ઝાહીલિયતકે તઅસ્સુબ ઔર નસબી ફખ્રકો મિટા દિયા હે ઔર અબ ઈન્સાન યા નેકોકાર મો'મિન હે યા બદકાર પાપી, સબ ઈન્સાન આદમ અલય્હિસ્સલામકી ઔલાદ હેં ઔર આદમ અલય્હિસ્સલામકી પૈદાઈશ મિટ્ટીસે હૂઈ હે (ફિર ફખ્ર કરનેકા ક્યા મૌકા હે ?) [અબૂ દાઉદ, તિર્મિઝી]

સરવરે દો આલમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને યહ ફર્મા કર 'અબ ઈન્સાન નેકોકાર મોમિન હે યા બદકાર પાપી.' ઈસ મસ્અલેકો ઈસ દર્જે સાફ કર દિયા થા કે મુસલમાનકી ઝિંદગીમેં કભી ઉસ્કે બરઅકસ ઝિંદગીકા કોઈ અષર પળના હી નહીં ચાહિએ થા ઝાતે પાક તો સિર્ફ ઈસ લિએ થી કે છોટે છોટે હલ્કોમેં બાહમી તઆરૂફ, સિલારહમી ઔર હુસ્ને સુલૂકકા મુઆમલા એક દૂસરેકે સાથ બઆસાની હો સકે વર્ના કૈસી ઝાત કહાંકા ખાનદાન ? કોન બિરાદરી ? યહાં તો સિર્ફ દો હી ફિત્રત ઔર નેચરલ તકસીમેં હેં યા ''નેકોકાર યા બદકાર'' કિસી કૌમ કિસી ખાનદાન ઔર કિસી મુલ્કકા ઈન્સાન હેં અગર ''સચ્ચી ખુદાપરસ્તી ઔર નેકાકારી રખતા હે તો વહ સબ એક બિરાદરી ઔર એક કૌમ હેં ઔર અગર 'મુશ્રિકો કાફિર ઔર બદકાર પાપી' તો યહ

સબકે ગિરોહ ઔર એક ટોલા હે.''

યતીમી ! :

ખાતિમુલ્અંબિયા મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે વાલિદ માજીદકા નામ અબ્દુલ્લાહ ઔર વાલિદા માજિદાકા આમીના થા. અભી આફતાબે હિદાયતને કાઈનાતે હસ્તો બૂદમેં ઝુહૂર નહીં કિયા થા ઔર હઝરત આમીનાકી મશ્કુએ મુઅલ્લા (ગોદ) ઔર વદીયતકી અમીન હી થી કે વાલિદ માજિદકા ઈન્તેકાલ હો ગયા ઔર અરબાબે સીરત કહતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ એક કાફલે તિજારતકે સાથ શામ તશ્રીફ લે ગએ થે, વાપસીમેં જબ કાફલા મદીના (યષ્રબ) પહુંચા તો વહ બીમાર હો ગએ ઔર ઈસી લિએ અપને નનિહાલ બની નજ્જારમેં કયામ પઝીર રહે કાફલા જબ મક્કા પહુંચા તો અબ્દુલ્મુત્તલિબને બેટેકે મુતઅલ્લિક દરયાફ્ત કિયા કાફલેને ઈન્કી બીમારી ઔર મદીનામેં કયામકા વાકિઆ કહ સુનાયા તબ અબ્દુલ્મુત્તલિબને અપને બળે લળકે હારિષકો દરયાફ્તે હાલકે લિએ મદીના ભેજા, હારિષ જબ મદીના પહુંચે તો મા'લૂમ હુવા કે અબ્દુલ્લાહ એક માહ ચંદ રોઝ બીમાર રહ કર મૌતકે બુલાવેકો લબ્બૈક કહ દિયા. વાપસ આ કર જબ હારિષને બાપકો હાદષેકી ખબર દી તો અબ્દુલ્મુત્તલિબ ઔર તમામ ખાનદાનકો ઈસ સદમેને બેહાલ કર દિયા ક્યૂંકે અબ્દુલ્લાહ અપને બાપ ઔર ભાઈયોંકે બહુત ચહીતે થે.

ગર્ઝ જબ વિલાદતે બાસઆદત હૂઈ તો ઉસ્સે કબ્લ હી આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો ઈસ યતીમીકા શર્ફ હાસિલ હો ચુકા થા. ચુનાંચે કુર્આનને આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી યતીમી વ દુન્યવી ઝરૂરતોંસે મહરૂમીકે બાવજૂદ આગોશે રહમત કિર્દગારમેં નશો નુમા પા કર હાદિયે આલમ બનનેકા મો'જિઝાના ઈખ્તિસારકે સાથ સૂરએ વઝ્ઝુહામેં તઝકરા કિયા હે.

તર્જમા : ''(એ પૈગમ્બર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ !) ક્યા તુઝકો ખુદાને યતીમ નહીં પાયા, ફિર અપની આગોશ (રહમત)મેં જગહ દી ઔર ક્યા તુઝકો નાવાકિફ નહીં પાયા, ફિર તુઝકો (કાઈનાતકી હિદાયતકે લિએ) હિદાયત મઆબ બનાયા ઔર ક્યા તુઝકો (હર કિસ્મકે વસાઈલસે મહરૂમ) મોહતાજ નહીં પાયા, ફિર તુઝકો (હર કિસ્મકી સરવરી દે કર) ગની બના દિયા.'' [૯૩/ ૬, ૭, ૮]

બકોલે હઝરત કતાદા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઈન આયાતમેં અજીબો

ગરીબ એ'જાઝ ઔર ઉસ્લૂબે બયાનકે સાથ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે હયાતે તય્યિબાકે તમામ બુલંદ દર્જોકા તઝકિરા હે, તુમ સમઝતે હો કે 'ફઆવા'કે મા'ના યહ હે કે પરવરદિગારે આલમને આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો રહને સહનેકી સૂરત પૈદા કર દી યા આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો બેચારો મદદગાર નહીં રહને દિયા, યહ ભી સહીહ હે મગર ઈસ કલામે રબ્બાનીકી અસલ રૂહ યહ હે કે ઈસ્ને ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો હર કિસ્મકે માદ્દી અસ્બાબો વસાઈલસે બેપર્વાહ રખ કર અપની આગોશે રહમતમેં લે લિયા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે નશો ઈર્તિકાકો ખાલિસ અપની તર્બિયતમેં કામિલો મુકમ્મલ કિયા. (તફસીર ઈબ્ને કષીર) ઔર ووجدك عائلا فاغنى. કી તફસીરકો ખૂદ કુર્આન હી ને દૂસરી જગહ રોશન કર દિયા મષલન સૂરએ શૂરામેં હે :

તર્જુમા : "ઔર ઉસી તરહ હમને તેરી જાનિબ અપને 'અમ્ર'કી રૂહકા ડાલ દિયા (હાલાંકે ઈસ્સે પહલે) ન તૂ કિતાબ (કુર્આન)સે વાકિફ થા ઔર ન ઈમાન (કી હકીકત)સે, લેકિન હમને ઉસ્કો 'નૂર' (રોશની) બના દિયા હમ અપને બંદોમેંસે જિસ્કો ચાહતે હેં (ઉસ્કી સલાહિયતો ઈસ્તિ'દાદકે પેશેનઝર) ઉસ્કે ઝરીએ હિદાયત દેતે હેં." [૪૨/ ૫૨]

ઔર આયત 'આઈલન ફઅગ્ના'મેં દુન્યવી એહતિયાજો ગનીકા ઝિક્ર રૂહે કલામ નહીં હે બલ્કે ઈસ જાનિબ ઈશારા હે કે અલ્લાહ તઆલાને આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો કુર્બતો કમાલકા વહ મર્તબએ બુલંદ અતા ફર્માયા હે કે માદ્દી ઔર રૂહાની હર કિસ્મકી એહતિયાજસે બાલાતર બના કર સિફાતે હમીદા ઔર અખ્લાકે કરીમાનાકી મષલે આ'લા 'ગની'સે બહરાવર બના દિયા, યહી વહ ગિના હે જિસ્કા ખૂદ ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈસ તરહ ઝિક્ર ફર્માયા હે :

"ગની માલદારીકી બોહતાતકા નામ નહીં હે હકીકી ગિના "અલ્લાહકે સિવા તમામ ચીઝોંસે નફસકા બેનિયાઝ હો જાના હે." હે."

[તફસીર ઈબ્ને કષીર]

ઉમ્ર મુબારક અભી છે સાલ હી કી થી કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી વાલિદા માજિદા આમીનાકા ભી ઈન્તેકાલ હો ગયા, બીબી આમીના આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે નનીહાલ (મદીના)મેં લે કર ગઈ થી,

વાપસીમેં મુકામે અબવામેં બીમાર હો ગઈ ઔર ચંદ રોઝ બીમાર રહ કર વહીં ઈન્તેકાલ ફર્માયા ઔર સન મુબારક અભી ૮ મંઝિલે હી તૈ કર પાયા થા કે દાદા અબ્દુલ્મુત્તલિબને ભી મુંહ મોળ લિયા ઔર ઈસ તરહ અહદે તીફલી હી મેં વસાઈલે તર્બિયત ઔર દુન્યવી અસ્બાબે કિફાલતસે મહરૂમીને ગોયા મશિય્યતે ઈલાહીકી જાનિબસે યહ એલાન કર દિયા કે કિસ ઝાતે કુદસી સિફાતકો ખુદાએ વાહિદને ખાલિસ અપની તર્બિયતકે લિએ મુન્તખબ કર લિયા હે, કૈસે મુમ્કીન હે કે ઉસ્કો દુન્યવી અસ્બાબો વસાઈલ તર્બિયતકા મોહતાજ બનાએ.

અલ્લાહ તઆલાને એક યતીમો યસીર ઔર માદ્દી વસાઈલસે મહરૂમ હસ્તીકો અપને લિએ ચૂન કર કિસ તરહ અપની રૂબૂબિયતે કામિલાકા મઝહર બનાયા. સૂરએ અન્નશરહમેં ઈસ હકીકતકો અછૂતે અંદાઝમેં બયાન ફર્માયા હે :

તર્જુમા : "ક્યા હમને (કબૂલે હક્કો સદાકતકે લિએ) તેરા સીના નહીં ખોલ દિયા ઔર (મા'રિફતે ઈલાહીકી હકીકી તલબ ઔર કૌમ ઔર કાઈનાતે ઈન્સાનીકી બેરાહ રવી પર ઉન્કી હિદાયતકી તળપકા) વહ બોઝ હમને તુઝસે દૂર કર દિયા જિસ્ને તેરી કમર તોળ રખ્ખી થી ઔર હમને તેરે ઝિક્રકો કાઈનાતે હસ્તો બુદમેં બુલંદ કર દિયા." [૯૪/ ૧ તા ૪]

"શરહે સદર યહ કે અબ વસાઈલ તા'લીમો તઅલ્લુમકે ઝરીએ હાસિલ હોનેવાલે તમામ ઉલૂમ વ મઆરિફ ઈસ અતાએ ઈલાહી ઔર વહબી મા'રિફતો ઈલ્મકે સામને હેચ હો કર રહ ગએ હૈં જિસ્કી સમાઈકે લિએ હમને તેરે સીનેકો ખોલ દિયા હે, અબ ઉલૂમો મઆરિફકે ઐસા સમંદર જિસ્કા કિનારા ભી ન હો તો તેરે સીનેકા દામન વસીઅ ઉન્કે લિએ કાફી વ વાફી હે ઔર ઉસી "શરહે સદર"ને મા'રિફત ઈલાહીકે તમામ પોશિદા રાઝને તુજ પર વા કર દિયા ઔર વહ સારા બોઝ તેરે સીને પરસે હટ ગયા જિસ્ને તેરી કમરકો ઈસ લિએ શિકસ્તા કર રખ્ખા થા કે તલબી જુસ્તજૂ ઔર દિલી તળપકે બાવજૂદ તૂ ઈસ્સે કબ્લ નહીં જાનતા થા કે મા'રિફતે ઈલાહીકી રાહ મુસ્તકીમ કોનસી હે ઔર ગૂમકર્દા રાહોંકે રહનૂમાઈકી સબીલ ક્યા હે ? મગર અબ યહ સબ કુછ રોશન હો જાનેકે બા'દ હમને આલમે બાલા ઔર પસ્તમેં તેરે ઝિક્રકો વહ બુલંદી ઔર રફઅત અતા ફર્માઈ કે તેરા મુકામ "બા'દ અઝ ખુદા બુઝુર્ગ તૂઈ કિસ્સા મુખ્તસર" કરાર

પાયા, ચુનાંચે નામ અહમદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ વ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ હે ઔર મુકામ, મુકામે મહમૂદ સૂરએ અલ્હમ્દુ વઝીફા હયાત હે ઔર લિવાએ હમ્દ (હમ્દકા ઝંડા) કિયામતમેં તુગ્રાએ ઈમ્તિયાઝ (એક અલગ શાન).

હુસ્ને યુસૂફ, દમે ઈસા યદે બય્ઝા દારી
ઈચા ખૂહાં હમા દારંદ તૂ તન્હાદારી

યહી નહીં બલ્કે "કુર્આનકી તજદીદે દા'વતકે ઝરીએ તેરી સદાએ હકને એ'તિકાદો અમલ ઔર ઈમાનો કિર્દારકી રાહસે તમામ દુન્યાકે નિઝામે ઈજ્તિમાઈ વ સમાજીમેં જો અઝિમુશ્શાન ઈન્કિલાબ બપા કર દિયા ઔર સોસાયટીકે હર શો'બેકી પુરાની ઔર ફર્સૂદા બિસાત બિછા દી ઉસ્ને તેરે ઝિક્રકો વહ રફઅતો બર્તરી અતા કી કે કોઈ કૌમ, કોઈ મઝહબ ઔર કોઈ જમાઅત કિસી ન કિસી શકલમેં ઉસ્સે મુતા'ષ્ષિર હૂએ બગૈર ન રહ સકે."

બુત પરસ્તીસે નફરત, ખલ્વત પસંદી ઔર ઈબાદતે ઈલાહીકા ઝોક :

બચપનસે ઈઝદવાજી ઝિંદગીકે ઈબ્તિદાઈ મંઝીલ તકકે હાલાતો વાકિઆત તફસીલકે સાથ સાથ કુતૂબે સિરતો હદીષમેં મન્કૂલ હે. ઈસ લિએ વહીં લાઈકે મુરાજઅત હે. મુખ્તસર યહ કે દાદા અબ્દુલ્મુત્તલિબકે ઈન્તેકાલકે બા'દ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે ચચા અબૂ તાલિબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે સાથ બહુત ઉન્સ રખતે થે ઔર ઝિંદગીભર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી રિફાકતકા હક અદા કરતે રહે. અંબિયા વ રુસૂલકી સુન્નતકે મુતાબિક આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને અપની રોઝીકા બાર કિસી પર નહીં ડાલા ઔર દુન્યવી મશાગિલમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને બકરિયાં ભી ચરાઈ ઔર તિજારત ભી કી, શામકે મશ્હૂર તિજારતી શહર બસરામેં ભી ઈસ ગર્ઝસે તશ્રીફ લે ગએ ઔર પચ્ચીસ સાલકી ઉમ્રમેં યહી સફર હઝરત ખદીજતુલ્કુબ્રા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાસે નિકાહકા બાઈષ હુવા, આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ખદીજા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા માલે તિજારત મુઝારબત પર બસરાકી મંડીમેં લે ગએ, ખદીજા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા ગુલામ મય્સરા ભી રફીકે સફર થા, ઉસ દરમિયાનમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી સદાકતો અમાનત, એક

યહૂદી રાહિબકી બસારત ઔર પેશ બહા મનાફએ તિજારતકા જો તર્જુબા ઔર મુશાહદા કિયા થા મય્સરાને વહ સબ હઝરત ખદીજા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાસે કહ સુનાયા ચુનાંચે યહી તા'ષ્ષુર ઈઝદવાજી રિશ્તેકા બાઈષ બન ગયા.

અબ ઝિંદગીમેં એક ઔર ઈન્કિલાબ હુવા કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમકી ખલ્વત ગઝીનીકી તરફ રગ્બત હૂઈ ઔર ગારે હિરામેં રોઝો શબ બસર હોને લગે, બુત પરસ્તીસે શુરૂઅ હી સે નફરત થી ઈસ લિએ કભી ન કિસી સનમકે આગે સર ઝુકાયા ઔર ન કિસી ઐસી મજલીસમેં શિર્કત ફર્માઈ જો સનમ પરસ્તીકે મેલે કહલાતે થે, અબ ખલ્વતમેં ફિત્રતે સલીમ જિસ તરહ રહનૂમાઈ કરતી, ખુદાએ વાહિદકી ઈબાદત કરતે મગર ઉલઝન સીનેમેં ઐસી થી જો ઈસ હાલતમેં ભી બેચેન હી રખતી, અકષર યહ સોચ કર તળપ જાતે થે કે મેરી કૌમ ખુસૂસન ઔર દુન્યાએ ઈન્સાની ઉમૂમન કિસી તરહ ખુદાએ વાહિદકો છોળ કર સનમ પરસ્તી ઔર મઝાહિર પરસ્તીમેં મુબ્તલા હે ઔર યહ કે અખ્લાકકી દુન્યા કૈસી ઉલટ ગઈ હે આખિર વહ કોનસા નુસ્ખા કીમિયા હે જો ઈસ હાલતમેં ઈન્કિલાબ પૈદા કર દે ઔર સચ્ચી ખુદા પરસ્તી ઔર નેક અમલી ફિર એક મર્તબા અપની નમૂદ દિખલાએ.

યહી જઝબાતો તા'ષ્ષુરાત થે જો બેચેન દિલમેં મોજઝન થે ઔર ખલ્વત કદા હિરામેં ઉન્હીં કૈફિયાતકે સાથ ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ મસ્રૂફે યાદે ઈલાહી રહતી ઔર જબ કઈ કઈ દિન ઈસ તરહ ગુઝર જાતે તો કભી હઝરત ખદીજા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા હાઝિર હો કર આઝૂકે હયાત (થોળાસા ખાના) દે જાતી ઔર કભી ખૂદ બનફ્સે નફીસ જા કર ચંદ રોઝકા ખાને પીનેકા સામાન લે આતે ઔર હિરામેં ફિર મશ્ગૂલે ઈબાદત હો જાતે, ચુનાંચે ચૌદા સદિયાં ગુઝરનેકે બા'દ ભી આજ હિરા, ઝુબાનસે ઈસ કૈફ આગીં મંઝરકા શાહિદ હે જિસ્કા લુત્ફ ઉસ્ને બસોં ઉઠાયા હે ઔર યહી વહ ખલ્વતકદા ઈબાદત થા જહાં ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ પર સબસે પહલે વહીએ ઈલાહીકા નુઝૂલ હુવા ઔર બિત્તર્તીબ સૂરએ ઈકરા વ સૂરએ મુદષ્ષિરકી ચંદ આયાત સુનાનેકે લિએ બશીરો નઝીર બના દિયા.

બેઅષત :

ગર્ઝ ખાતિમુલ્અંબિયા મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમકી હયાતે તય્યિબાકી ઈન્ફિરાદી ઔર ઈજ્તિમાઈ દોનોં પહલૂઓંકા યહ હાલ થા કે એક

જાનિબ ખલ્વતહાએ રાઝમેં મા'રિફતે ઈલાહીકે લિએ ઈસ્તિગ્રાક, સિરાતે મુસ્તકિમકી જુસ્તજૂ, નોએ ઈન્સાનીકે ઈસ્લાહે હાલકી તળપ ઔર તલબ થી ઔર દૂસરી જાનિબ અફરાદે કૌમોં મુલ્કકે સાથ અચ્છી બાત, સચ્ચી નિશાની, હુસ્ને મુઆમલાત ઔર ફીક્રકી દુરૂસ્તગી જૈસે અખ્લાકે કરીમાના વ સિફાતે હમીદાસે મુત્તસિફ મુઆશરતે ઝિંદગીકા મુઝાહરા થા ઔર ઈન ઈમ્તિયાઝાતકી વજહસે હર ફર્દકી નિગાહમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી વહ કદરો મંઝિલત થી કે બઈત્તિફાકે રાઈ "અસ્સાદિકુલઅમીન"કે લકબસે યાદ કિએ જાતે થે ઔર કલ જો દુશ્મની ઉન્કો મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમસે દા'વએ નુબુવ્વતકી બિના પર હૂઈ વહ આજ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ બિન અબ્દુલ્લાહકે સાથ કત્અન નહીં થી ઔર સબ હી ઉન્કી તકદીસો તતહીર (પાકીઝગી)કે કાઈલ થે.

યહી હાલાતો વાકિઆત થે જબકે ઉમ્ર મુબારક ચાલીસ મંઝિલે તૈ કર ચુકી થી, રમઝાનકા મહીના થા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ગારે હિરામેં મશ્ગૂલે ઈબાદત થે કે અચાનક આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે સામને જિબ્રઈલ ફરિશ્તા નમૂદાર હુવા ઔર ઉસ્ને બશારત દી કે અલ્લાહ તઆલાને આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો જિન્નો ઈન્સાનકી રૂશ્દો હિદાયતકે લિએ ચુન લિયા ઔર રિસાલતો પૈગમ્બરીકે મન્સબે કુબ્રા પર ફાઈઝ કિયા.

યહ વાકિઆ ચૂંકે નોએ ઈન્સાનીકી તારીખમેં હૈરતઝા ઈન્કિલાબકા બાઈષ ષાબિત હુવા ઔર ઉસ્ને ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો મેઅરાજે રફઅતકી ઉસ હદ પર પહુંચા દિયા જહાં આલમે અદયાનો મલલકે તમામ ઈસ્લાહાત વ ઈન્કલાબાત ઈસ હસ્તીકા ફૈઝો રહમત નઝર આતે હૈં ઈસ લિએ તારીખો હદીષકે રોશન સફહાતને ઈસ વાકિએકી તમામ તફસીલાતકો બસનદે સહીહ અપને સીનેમેં મહફૂઝ રખ્ખા હે. ચુનાંચે ફન્ને હદીષો તારીખ ઈસ્લામકે ઈમામ (બુખારી)ને અપની મશ્હૂરો મકબૂલ કિતાબ અલ્જામિઉસ્સહીહમેં સિદીકા આઈશા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી સનદસે ઈસ વાકિએકો જિન અલ્ફાઝમેં નકલ કિયા હે ઉસ્કા તર્જમા દર્જે ઝેલ હૈં. આઈશા સિદીકા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ફર્માતી હે :

"નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પર શુરૂઅમેં સચ્ચે

ખ્વાબોકા સિલ્સિલા જારી રહા. કોઈ ખ્વાબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ નહીં દેખતે થે મગર વહ અપની તાબીરમેં ઈસ દર્જા રોશન ઔર સહીહ ષાબિત હોતા થા કે જૈસા કે તુલૂઅ સુબ્હકે લિએ સુફેદ સુબ્હકા ઝુહૂર હોતા હે. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમકો ખલ્વત મહબૂબ હો ગઈ ઔર હિરામેં મશ્ગૂલે ઈબાદત રહને લગે, ગાહે ગાહે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ અહલો અયાલકે પાસ તશ્રીફ લે આતે થે. હઝરત ખદીજા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમકે લિએ કુછ તોશા તય્યાર કરતે ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ ઉસ્કો લે કર ફિર ગારમેં વાપસ તશ્રીફ લે જાતે, ઉસી તરહ હિરામેં મશ્ગૂલે ઈસ્તિગ્રાકો ઈબાદત થે કે અચાનક એક રોઝ આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ પર ખુદાકા ફરિશ્તા નમૂદાર હુવા ઔર કહને લગા "ઈકરઅ, પઢિએ" નબીએ ઉમ્મીને કહા " મા અન બિકારીઈન" મેં પઢના નહીં જાનતા" પૈગમ્બર ઈર્શાદ ફર્માતે થે "કે જબ મેંને ફરિશ્તેસે યહ કહા તો ઉસ્ને મુઝકો ગિરફ્તમેં લે લિયા જિસ્કી શિદતસે મુઝકો તકલીફ મહસૂસ હોને લગી ઔર ફિર છોળ કર મુઝસે દોબારા કહા 'પઢિએ' મેંને વહી જવાબ ફિર દિયા 'મેં પઢના નહીં જાનતા' તબ ઉસ્ને ફિર વહી અમલ કિયા ઔર ગિરફ્ત છોળ કર તીસ્રી મર્તબા ફિર જુમ્લા દોહરાયા ઔર મેંને ભી વહી સાબિક જવાબ દિયા ગર્ઝ તીન મર્તબા યહી ગુફતગૂ ઔર યહી અમલ હોતે રહનેકે બા'દ ચોથી મર્તબા ફરિશ્તેને (સૂરએ ઈકરા)કી યહ ચંદ આયાત તિલાવત કીઃ

તર્જમા : "અપને ઉસ પરવરદિગારકે નામસે પઢ જિસ્ને પૈદા કિયા, ઉસ્ને ઈન્સાનકો ખૂન બસ્તાસે પૈદા કિયા પઢ, તેરા પરવરદિગાર બહુત કરમ કરનેવાલા હે જિસ્ને કલમ (તહરીર)કે ઝરીએ (ઈન્સાન)કો ઈલ્મ સિખાયા ઈન્સાનકો વહ સબ કુછ સિખાયા જિસ્સે વહ નાવાકિફ થા."

ગર્ઝ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને ઈન આયાતકો દોહરાયા ઔર યહ આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમકે ઝહન નશીન હો ગઈ, ઉસ્કે બા'દ જબ હિરાસે ફારિગ હૂએ તો યહ હાલત કે કલ્બ (શિદતે વહીસે) કાંપ રહા થા, આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને મકાનમેં દાખિલ હોતે હી ફર્માયા : "મુઝે કપળા ઓળાઓ" હઝરત ખદીજા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ફૌરન કપળા ઓળા દિયા, જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમકો સુકૂન

હુવા તો ખદીજા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકો તમામ વાકિઆ કહ સુનાયા ઔર ફિર ફર્માયા : 'ખશીતુ અલા નફસી' "મુઝે જાનકા ખૌફ હે." (યા'ની મુઝે યહ ખૌફ હે કે શાયદમેં વહીકે બારકો બર્દાશ્ત ન કર સકૂં) હઝરત ખદીજા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને સુન કર અર્ઝ કિયા : "કસમ બખુદા ! ખુદા આપકો હર્ગિઝ રૂસ્વા નહીં કરેગા ક્યૂંકે આપ સિલારહમી કરતે હૈં, મેહમાનોંકી મેહમાનદારી, બેચારોંકી ચારાગિરી ફર્માતે ઔર મુફ્લિસકે લિએ ઝરીએ મઆશ મુહય્યા કરતે હૈં ઔર હકરસીકી કળીસે કળી મુસીબતમેં મદદગાર બનતે હૈં. ઈસ ગુફ્તગૂકે બા'દ હઝરત ખદીજા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો અપને ચચાઝાદ ભાઈ વર્કા બિન નોફલકે પાસ લે ગઈ, વર્કા બિન નોફલ ઝમાનએ જાહિલિયતકે ઉન લોગોંમેંસે થે જિન્હોંને સચ્ચી ઈસાઈયતકો કબૂલ કર લિયા થા, ઈબ્રાની ઝુબાનસે વાકિફ ઔર ઈન્જીલકી કિતાબત કિયા કરતે થે ઔર બહુત ઝઈફુલઉમ્ર ઔર નાબીના થે, હઝરત ખદીજા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને વર્કાસે કહા : "બિરાદરે મન આપ અપને ભતીજેકા વાકિઆ તો સુનિયે" વર્કાને દર્યાફ્તે હાલ કિયા, તબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ગુઝરા હુવા વાકિઆ સુનાયા, વર્કાને સુના તો કહા هذا الناموس الذى كان ينزل على موسى

યહ વહ ફરિશ્તા (જિબ્રઈલ) હે જો હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ પર વહીએ ઈલાહી લે કર આયા કરતા થા કાશ કે મેં ઉસ વક્ત તક ઝિંદા રહૂં જબ તેરી કૌમ તુઝકો તેરે વતન (મક્કા)સે નિકાલેગી" આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને દર્યાફ્ત કિયા : "ક્યા મેરી કૌમ મુઝકો વતનસે બેવતન કરેગી ?" વર્કાને કહા : "બેશક ઐસા હોગા ઔર જિસ પૈગામકે લિએ ખુદાને આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો પૈગમ્બર બનાયા હૈં ઉસ ખિદમત પર જો ભી મા'મૂર હુવા ઉસ્કે સાથ યહી સૂરત પેશ આઈ હે, પસ અગર વહ વક્ત મેરી ઝિંદગીમેં આયા તો મેં પૂરી કુવ્વતકે સાથ તેરી હિમાયત કરૂંગા" મગર વર્કાકો યહ વક્ત નહીં આયા ઉસ્સે કબ્લ હી ઉન્કા ઈન્તેકાલ હો ગયા.

નુઝૂલે વહીકા પહલા દોર :

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પર સબસે પહલે સૂરએ અલકકી યહ આયત નાઝિલ હૂઈ.

તર્જમા : "પળ્હો ! અપને પરવરદિગારકે નામસે જિસ્ને પૈદા કિયા,

ઈન્સાનકો ખૂન બાસ્તાસે, પળ્હો ! ઔર તેરા પરવરદિગાર જો સબસે ઝિયાદા બરગુઝિદા હે વહ હસ્તી હે જિસ્ને સિખાયા લિખના, સિખાયા ઈન્સાનકો વહ સબ કુછ જો વહ નહીં જાનતા થા.'' [૯૨/ ૧ તા ૫]

ઈન આયાતમેં યહ બતલાયા ગયા હે કે હઝરતે ઈન્સાન જો ખુદાકી સબસે બેહતર ઔર સિલ્સિલએ કાઈનાતકી સબસે તરક્કી યાફતા મખ્લૂક હે ઔર ઈસી વજહસે વહ કાઈનાત હસ્તો બૂદમેં ''ખલીફતુલ્લાહ''કે મન્સબ પર સર્ફરાઝ કિયા ગયા હે. ઉસ્કી પૈદાઈશી કમઝોરિયોંકા યહ હાલ હે કે ઉસ્કી પૈદાઈશકી ઈબ્તિદા નાપાક પાની ઔર ખૂન બસ્તાસે હૂઈ હે લેકિન કુદરતે હકને જબ ઉસ્કો મુકામે રફીઅ બખ્શનેકા ઈરાદા કિયા ઔર ''અસ્ફલે સાફિલીન''કે લાઈક મખ્લૂકકો ''દર્જાતે આલિયા'' પર ફાઈઝ કરના ચાહા તો ઉસ્કો વહ સિફતે આ'લા અતા ફર્માઈ જો સિફાતે ઈલાહીમેં મબ્દુસ્સિફાત હે યા'ની ઉસ્કો 'સિફતે ઈલ્મ મઝહર' બનાયા ઉસ્કો ''કલમકે ઝરીએ'' લિખના સિખાયા ઔર ઉલૂમે મા'રિફતકા મર્કઝ ઠહરાયા ફિર ઉસ જાનિબ ભી ઈશારા કિયા કે બસિલ્સિલએ અસ્બાબો મસિયાત હુસૂલે ઈલ્મકે તીન હી તરીકે હેં ''ઝહની, લિસાની, રસમી'' ઔર ઈલ્મે ઝહની અલ્ફાઝ ઔર રૂસૂમો નુકૂસકા મોહતાજ નહીં હોતા ઔર ઈલ્મે લિસાની ઈલ્મે ઝહનીકા મોહતાજ હે, મગર રૂસૂમો નુકૂશ કિતાબતસે બેનિયાઝ ઔર ઈલ્મે રસમી, રસમુલ્ખત ઔર નુકૂશકા ભી મોહતાજ હે પસ અગર ''ઈલ્મે રસમી''કા કિસી જગહ મઝકૂર હો તો લિસાની ઔર ઝહની ઉલૂમકા ઝિક્ર ખૂદ બખૂદ હો જાતા હે, ક્યૂંકે વહ અપને બુલંદ હર દો ઉલૂમકે બેહતરીન મુઅબ્બિર હે ઔર ઝાહિર હે કે ઈલ્મે રસમી ''કલમકા મોહતાજ હે. લિહાઝા કુર્આને અઝીઝને 'ઈલ્મેબિલ્કલમ' કહ કર લતીફ પેરાઈયા બયાનમેં ઈસ પૂરી હકીકતકો વાઝેહ કર દિયા, ઉસ્કી મઝીદ તશરીહ 'અલ્લમલઈન્સાન માલમ્યઅ્લમ'સે કર દી ઔર ઈસ મો'જિઝાના ઉસ્લૂબકી ગર્ઝો ગાયત યહ હે કે એક જાનિબ ''ઈલ્મ'' ઔર ''નુબુવ્વત'કે દરમિયાન ક્યા તઅલ્લુક હે ઉસ્કા ઈઝહાર હો જાએ ઔર દૂસરી જાનિબ ઈન્સાનકો અપને મકસદે હયાતકા સહીહ ઈલ્મ હો જાએ.

નુઝૂલે વહીકા દૂસરા દોર :

ગારે હિરામેં મન્સબે નુબુવ્વતસે સરફરાઝીકે વક્ત સૂરએ અલકકી યહ ચંદ આયાત નાઝિલ હો કર વહિએ ઈલાહીકા સિલ્સિલા મુન્કતઅ હો ગયા,

હિકમતે ઈલાહીકા તકાઝા યહ હુવા કે હિરામેં ફરિશ્તેકે ઝુહૂર ઔર વહીકે નુઝૂલસે ફૌરી તૌર પર નુબવ્વતો રિસાલતકે જો ખસાઈસો અષ્રાત ઝાતે અકદસ પર વારિદ હૂએ હૈં વહ અચ્છી તરહ રાસિખ હો જાએ ઔર સલાહિયતો ઈસ્તિઅદાદ નુબુવ્વતો રિસાલતકી તકમીલ હો જાએ તાકે આઈંદા સિલ્સિલએ વહીકે કવી મુઅષ્ષિરાત વ મુહર્રિકાત પૈગમ્બર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે બશરી ખવાસકે લિએ અજનબી ન રહે ઈસ લિએ કુછ અર્સેકે લિએ નુઝૂલે વહીકા સિલ્સિલા બંદ રહા ઉસીકો મઝહબકી ઈસ્તિલાહમેં 'ફિત્રતે વહી' કહતે હૈં.

લેકિન ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો પેશ આમાદા કૈફિયતો સૂરતે હાલસે જો ફિતરી ઉલઝન પૈદા હોતી થી જબ ઉસ્ને સુકૂનો તમાનિયતકી શકલ ઈખ્તિયાર કર લી તો નુઝૂલે વહીકી રૂહાની કૈફિયાતને ઈસ દર્જે લુત્ફ અંદોઝ કિયા કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઈસ 'ફિત્રત'કો બર્દાશ્ત ન કર સકે ઔર લતીફો મેહરે જઝબાતને ઈસ હદ તક ઈઝતિરાબો બેચેનીકી શકલ ઈખ્તિયાર કર લી કે ગાહે ગાહે નામૂસે અકબર (જિબ્રઈલ અમીન) ઝાહિર હો કર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો સબ્રો તસ્કીનકી દા'વત દેતે ઔર યકીન દિલાતે થે કે અપની તમામ લતાફતોં ઔર હુસ્નો કમાલકે સાથ નુબુવ્વતો રિસાલતકા યહ સિલ્સિલા આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ઝાતેકી સાથ વાબસ્તા હો ચુકા હે ઔર 'ફિત્રત'કા યહ દૌર મહઝ આરઝી હે ઈસ લિએ આપ પરેશાન ન હોં તબ આપ તસ્કીન પાતે ઔર વક્તે મૌઉદકે મુન્તઝિર રહતે કે કુછ અર્સા બા'દ નુઝૂલે વહીકા દૂસરા દૌર શુરૂઅ હુવા ઔર સબસે અવ્વલ સૂરએ મુદસ્સિરકી યહ આયાત નાઝિલ હૂએ :

તર્જમા : "એ કમ્લીપોશ ઉઠ (ઔર લોગોંકો ગુમરાહીકે અંજામસે) ડરા ઔર અપને પરવરદિગારકી અઝમતો જલાલકો બયાન કર ઔર લિબાસકો પાક કર ઔર બૂતોંસે જુદા રહ ઔર ઝિયાદા હાસિલ કરનેકી નિય્યતસે હુસ્ને સુલૂક ન કર ઔર અપને પરવરદિગારકે મુઆમ્લેમેં (અઝિય્યતો મુસિબત) સબ્ર ઈખ્તિયાર કર." [૭૪/ ૧ તા ૭]

ઈન આયાતને ગોયા ઈન્સાની મુકદસ હયાતકી તકમીલ કર દી ક્યૂંકે સૂરએ અલકમેં કહા ગયા થા કે ઈન્સાનિયતે કુબ્રાકે લિએ "સહીહ ઈલ્મ" શર્ત હે. યહ નહીં તો કુછ ભી નહીં અબ યહ બતાયા જા રહા હે કે ઈલ્મે સહીહકી રફઅતો બુલંદીકે એ'તરાફકે બાવજૂદ ઈન્સાનિયતકી તકમીલ ઉસ વક્ત તક

નામુમ્કીન હે કે ઈલ્મે સહીહકે સાથ "અમલે સહીહ" ભી મૌજૂદ હો ઈસ લિએ કે અગર ઈલ્મ સહીહ હે ઔર અમલે સહીહ ખોઈ ગઈ તો ઉસ્કા ફાઈદા બેકાર હે ઔર અગર અમલ હે ઔર ઈલ્મે સહીહ નહીં તો વહ અમલ મૌજીબે નુકસાન હે. રૂશ્દો હિદાયત ઔર સિરાતે મુસ્તકિમકે લિએ દોનોં હી કા વુજૂદ ઝરૂરી હે ઔર તબ હી "ઈન્સાન, ઈન્સાનિયતે કુબ્રા" હાસિલ કર સકતા હે.

ગર્ઝ જિસ તરહ સૂરએ અલકકી આયાતને "ઈલ્મે નાફેઅ"કી જાનિબ ઈશારાત કિએ ઉસી તરહ સૂરએ મુદ્દષ્ષિરને "ઈલ્મે નાફેઅ"કી બુન્યાદી તફસીલ ઝાહિર કી હે. ખુદાકી હસ્તી ઔર ઉસ્કી રૂબુબિયતે કામિલાકા અમલી ઈકરાર, બાતિની તહારતો પાકીઝગીકા કમાલ, ઝાહિરી તહારતો પાકીકા લાઝિમ બેગર્ઝ ઔર બેકાર અખ્લાકે હમીદાકી અસાસ "એહસાન" પર ઈસ્તિકામત ઔર કબૂલે હક ઔર નેક અમલીકે નતાઈજ પર 'સબ્ર' ઈન આયાતકા હાસિલ હે ઔર યહી વહ બુન્યાદી ઉમૂર હે જિન્મેં ઈલ્મે હક ઔર અમલે સહીહકી તમામ કાઈનાત સમો દી ગઈ હે.

નીઝ ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે લિએ સૂરએ અલક ઔર સૂરએ મદષ્ષિરકા યહ ખિતાબ ઔર પૈગામે હક ઈશારા હે, ઈસ જાનિબકે યહ નિઝામે અમલ મન્સબે રિસાલતકે લિએ "તકમીલે નફ્સ" ઔર દા'વતો રૂશ્દો હિદાયતકે લિએ "મર્તબએ અવ્વલીન"કી હૈષિયત રખતા હે ઔર યહી મુસ્તકબિલ કરીબ મેં "બેઅષતે આમ્મા"કા બાઈષ ષાબિત હોગા.

એલાને દા'વતો ઈર્શાદકી પહલી મંઝિલ :

કલામે ઈલાહીકે ઈસ હુકમકે બા'દ જો કે તબ્લીગો દા'વતે હકકા પહલા પૈગામ થા, દા'વતો ઈર્શાદને એક કદમ ઔર આગે બળ્હાયા ઔર અબ ઝાતે હકને સૂરએ શોઅરાકી આયાત નાઝિલ ફર્મા કર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો યહ ફેસ્લા સુનાયા કે સબસે પહલે અહલે કરાબત ઔર રિશ્તેદારોંકો દા'વતે હક દીજિએ તાકે દૂસ્રોં પર ભી ઈસ્કા અષર પળે પર યૂં ભી કુરૈશ ઔર બની હાશિમકે કુબૂલે હકકા અષર તમામ અરબ કબાઈલ પર પળના લાઝિમી હે ઈસ લિએ વહ સબ કબાઈલકે સરખીલ ઔર સરગિરોહ હેં ઔર સાકિનાને હરમ હોનેકી વજહસે તમામ અરબ પર ઉન્કા દીની ઔર દુન્યવી અષર હે. સૂરએ શોઅરામેં હે :

તર્જમા : "ઔર (એ પૈગમ્બર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ !) અપને

કરીબી નાતેવાલોંકો (ગુમરાહીસે) ડરા ઔર જો મુસલમાન તેરે પેરોં હે ઉન્કે લિએ અપને બાઝૂઓંકો પસ્ત રખ (યા'ની નરમી ઔર તવાઝુસે પેશ આ) અગર વહ નાફર્માની કરે તબ તો ઉન્સે કહ દે મૈં તુમ્હારે ઈન આ'માલ (બદ)સે બરી હૂં ઔર ગાલિબ, રહમ કરનેવાલી ઝાત પર ભરોસા કર જો તુઝકો ઈસ વક્ત ભી દેખતી હે, જબ તૂ ઉસ્કી બારગાહમેં ખળા હુવા હે ઔર ઉસ વક્ત ભી જબકે તૂ સજદા કરનેવાલોંમેં મિલ કર ઉસ્કે સામને સજદારેઝ હોતા હે બિલાશુબા વહ સુનનેવાલા, જાનનેવાલા હૈં." [૨૬/ ૨૧૪ તા ૨૨૦]

ગોયા યહ તકમીલ ઈલ્મો અમલ ઔર "મન્સબ રૂશ્દો હિદાયતકે ફૈઝાન"કે બા'દ દૂસ્રા દર્જા થા, જિસ્મેં એલાને હક ઔર દા'વતે ઈસ્લામકી અમલી સૂરત ઈખ્તિયાર કરનેકે લિએ તહરીક કી ગઈ, ચુનાંચે સહીહ રિવાયાત શાહિદ હૈં કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને સફાકી ચોટી પર ખળે હો કર ઈસ ઝમાનેકે તરીકે આ'માલકે મુતાબિક "યા સબાહા" કહ કર ખાનદાને કુરૈશકો પુકારા ઔર જબ સબ જમા હો ગએ તો એક મિષાલ દે કર સમજાયા કે બિલાશુબા મૈં ખુદાકા પૈગમ્બર ઔર રસૂલ ઔર સિરાતે મુસ્તકિમકે લિએ હાદીએ બરહક હૂં, ઈર્શાદ ફર્માયા :

"લોગોં ! અગર મૈં તુમસે યહ કહૂં કે ઈસ પહાળકી પુશ્ત પર એક લશ્કરે જર્રાર જમા હૈં ઔર તુમ પર હમ્લેકે લિએ આમાદા, તો ક્યા તુમ મુઝકો સાદિક સમઝોગે ? 'અવમુસદિકી' લોગોંને કહા : હમને આપકો 'અસ્સાદિકુલ્અમીન' પાયા હે તો આપ જો કુછ કહેંગે હક ઔર સદાકત પર મબ્ની હોગા, તબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફર્માયા ! તો લોગોં ! મૈં તુમકો ખુદાએ વાહિદકી જાનિબ બુલાતા હૂં ઔર અસ્નામ પરસ્તીકી નજાસતસે બચાના ચાહતા હૂં, તુમ ઉસ દિનસે ડરો જબ ખુદાકે સામને હાઝિર હો કર અપને આ'માલ વ કિર્દારકા હિસાબ દેના હે." [તારીખ ઈબ્ને કષીર]

યહ સદાએ હક જબ કુરૈશકે કાનોંમેં પહુંચી તો વહ હૈરાન રહ ગએ ઔર બાપ દાદાકે દિન 'બૂત પરસ્તી'કે ખિલાફ આવાઝ સુન કર ખફા હોને લગે ગોયા સબમેં એક આગસી દોળ ગઈ ઔર સબસે ઝિયાદા આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે હકીકી ચચા અબૂ લહબકો તૈશ આયા ઔર ગઝબનાક હો કર કહને લગા : "તબ્બલ્ બક સાઈરલયવ્મ અમા દઅવ્તના ઈલ્લા લિહાઝા" તૂ હમેશા હલાકતો રૂસ્વાઈકા મુંહ દેખે, ક્યા તુને ઈસ ગર્ઝસે હમકો

બુલાયા થા !"

અજબ મંઝર હે કે ચંદ ઘળિયાં પહલે જિસ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઈબ્ને અબ્દુલ્લાહકી સદાકતો અમાનત ઔર ખસાઈલે હમીદાસે સારી કૌમ મુતા'ષ્શિર રહ કર ઉસ્કી અઝમતો ઈઝ્ઝત કરતી ઔર ઉસ્કે સાથ વાલિહાના મુહબ્બતકા ઈઝ્હાર કરતી થી વહી આજ ઈસ એલાન પર કે, "મૈં મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ) હૂઁ" યકલખ્ત બેગાના વ નફરત ઔર ખૂનકી પ્યાસી બન ગઈ.

દા'વતો ઈર્શાદકી દૂસ્રી મંઝિલ :

સિરતકી કિતાબોમેં પઢ્હ આએ હો કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ખાનદાન ઔર બિરાદરીકે લોગોંકો રાહે હક દિખાને ઔર ઉન્કી ઈમાની ઔર અખ્લાકી હાલત દુરૂસ્ત કરનેકી ખાતિર ક્યા કુછ નહીં કિયા મગર કુરૈશકે ચંદ અસ્હાબકે સિવાએ કિસીને આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી દા'વત પર લબ્બૈક ન કહા ઔર અદાવતો બુગ્ઝકો અપના શિઆર બનાએ રખ્ખા. તબ દા'વતો ઈર્શાદને તરક્કીકે તીસ્રે ઝીને પર કદમ રખ્ખા ઔર ઝાતે હકકી જાનિબસે હુકૂમ હુવા : એ દાઈએ હક ! ખાનદાન ઔર બિરાદરીકે ઈન્કારસે મુતા'ષ્શિર વ ગમગીન ન હો ઔર અપની સુપુર્દ કી ગઈ ખિદમત પર ઈસ્તિકામતકે સાથ કાઈમ રહો ક્યૂંકે સઆદતો શકાવત તુમ્હારે કબ્ઝેમેં નહીં હે, તુમ્હારા કામ તો સિર્ફ પહુંચાના હે. અલબત્તા અબ ખાનદાનકે દાઈરેસે આગે બઢ્હ કર મક્કા ઔર એ'તિરાફ મક્કાકે કબાઈલ વ અકવામકો ભી યહ પૈગામે હક સુનાઓ ઔર દા'વતો ઈર્શાદકા યહ તોહફા ઉન્કે સામને ભી રખ્ખો તાકે જો સઈદ રૂહેં "પૈગામે હક"કે લિએ મુઝ્તરીબ ઔર બેચેન હૈં વહ ઈસ પર લબ્બૈક કહ કર તસ્કીન પાએઁ ઔર પ્યાસી રૂહ આબે હયાતસે સેરાબ કરેં.

તર્જમા : "ઔર (દિખો) યહ કિતાબ (કુર્આન) હે જિસે હમને (તૌરેતકી તરહ) નાઝિલ કિયા, બર્કતવાલી ઔર જો કિતાબ ઈસ્સે પહલે નાઝિલ હો ચુકી હે ઉસ્કી તસ્દીક કરનેવાલી ઔર ઈસ લિએ નાઝિલ કી તાકે તુમ ઉમ્મુલ્કુરા (યા'ની શહર મક્કા)કે બાશિંદોકો ઔર ઉન્કો જો ઉસ્કે ચારો તરફ હૈં (ગુમરાહિયોંકે નતાઈજસે) ડરાઓ." [૬/ ૯૨]

તર્જમા : "ઔર ઉસી તરહ હમને તુમ પર કુર્આન નાઝિલ કિયા ઝુબાન

અરબીમેં તાકે (ગુમરાહિયોંકે નતાઈજસે) ડરાઓ શહર મક્કાકે બાશિંદોંકે ઔર ઉન્કો જો ઉસ્કે આસપાસ હેં." [૪૨/ ૭]

ચુનાંચે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને તબ્લીગે હકકો મક્કાકી તહદીદસે આઝાદ કરકે અતરાફે મક્કાકે લિએ આમ કર દિયા ઔર તાઈફ, હુનૈન ઔર યષ્રબ (મદીના) તક અપની સદાએ હકકો પહુંચાયા બલ્કે મુહાજિરીનકે ઝરીએ હબ્શાકે ઈસાઈ બાદશાહ અસ્હમા તકકો કલિમએ હક સુનાયા.

બેઅષતે આમ્મા :

ઉસ્કે બા'દ દા'વતો ઈર્શાદકી વહ તીસ્રી મંઝિલ પેશ આઈ જો "બેઅષતે મુહમ્મદી"કા નસબુલ્ઐન ઔર મકસદે ખાસ ઔર તમામ અંબિયા વ રુસૂલકે મુકાબલેમેં ઝાતે અકદસ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી બેઅષતકે લિએ તુગરાએ ઈમ્તિયાઝ (એક અલગ શાન) થી, યા'ની ખુદાએ બરતરને આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી બેઅષતકો "બેઅષતે આમ" કરાર દિયા ઔર હુક્મ હુવા કે આપ ન સિર્ફ કુરૈશકે લિએ, ન સિર્ફ ઉમ્મુલ્કુરા (મક્કા) ઔર અતરાફે મક્કાકે લિએ, ન સિર્ફ અરબકે લિએ નબી વ રસૂલ બના કર ભેજે ગએ હેં બલ્કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી બેઅષત તમામ કાઈનાતે ઈન્સાનીકે લિએ હૂઈ હે ઔર આપ અરબો અજમ કાલે ગોરે સબકે લિએ પૈગામ્બર ઔર ખુદાકે એલ્ચી હેં. ઈર્શાદ હોતા હે :

તર્જમા : "ઔર હમને તુમકો કાઈનાતે ઈન્સાનીકે લિએ પૈગામ દે કર ભેજા હે (આ'માલે નેક પર) ખૂશખબરી સુનાને ઔર (આ'માલે બદ પર) લોગોંકો ડરાનેકે લિએ ઔર અકષર (જાહિલ) લોગ ઈસ હકીકતકો નહીં સમઝતે." [૩૪/ ૨૮]

તર્જમા : "પાક ઔર બરતર હે વહ ઝાત જિસ્ને હકો બાતિલકે દરમિયાન તમીઝ દેનેવાલી કિતાબ નાઝિલ ફર્માઈ અપને બંદે (મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ) પર તાકે વહ તમામ જહાંવાલોંકો (અંજામે બદસે) ડરાએં." [૨૫/ ૧]

દા'વતે ઈસ્લામકા મુજમલ ખાકા ઔર હઝરત જાફર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી તકરીર :

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ સરઝમીને અરબમેં મબઉષ

હૂએ ઈસ ફિત્રી તરીકેકારકે પેશેનઝર સબસે અવ્વલ કૌમે અરબ હી ઉન્કી દા'વતે ઈર્શાદકા મુખાતબ કરાર પાઈ તાકે જો કૌમ કલ ચોપાયોંકી ગલ્લાબાન (ચરવાહે)થી નૂરે નુબુવ્વતસે રોશન હો કર કાઈનાતે ઈન્સાનીકી ગલ્લાબાન (પેહરેદાર) બન જાએં ઔર ખુદાએ બર્તરકે સબસે બુઝુર્ગતર પૈગમ્બરોં રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે સાયએ રહમતમેં તર્બિયત પા કર કાઈનાતે હિદાયતકે લિએ ''ખૈરે ઉમ્મત''કા લકબ પાએ. તો અબ દેખના યહ હે કે અરબ જૈસી સરકશ, જાહિલ, તમદ્દુનો હિઝારા તહઝીબ ઔર શહરી ઝિંદગીસે યકસર મહરૂમ ઔર અખ્લાકી વ મિલ્લી જઝબાતો એહસાસાતસે કતઅન મુન્હરિફ કૌમ પર ''ઈસ્લામકી દા'વત''ને ફૌરી તૌર પર ક્યા અષર કિયા તાકે હમ બઆસાની યહ અંદાઝા કર સકેં કે જિસ મઝહબકી બુન્યાદી ઉસૂલો અકાઈદ ઔર ઈન્કારો આ'માલને અપની કૌમકે તમામ શોઅબહાએ હયાતને હૈરતઝા ઔર અઝિમુશ્શાન ઈન્કલાબ પૈદા કરકે ઉસ્કો રૂહાની દુન્યાકા ઈન્સાન બના દિયા, ઈસ મઝહબકી સદાકતકે લિએ તન્હા યહ એક કારનામા હી રોશન દલીલ બન સકતા હે.

મુશ્રિકીને મક્કાકી પૈહમ મુખાલિફત, ઈઝા રસાની ઔર હોલનાક તરીકહાએ અઝાબને જબ મુસલમાનોંકી એક મુખ્તસર જમાઅતકો અફ્રિકાકે મશ્હૂર મુલ્ક હબ્શાકી જાનિબ હિજરત પર મજબૂર કર દિયા ઔર વહ ઈસાઈ હુક્મરાં અસ્સહમાકી હુકૂમતમેં પનાહગુઝીં હો ગએ તો સરદારાને કુરૈશ ઉસ્કો ભી બર્દાશ્ત ન કર સકે ઔર અસ્સહ્માકે દરબારમેં મુસાહિરકા એક વફદ ભેજ કર મુતાલબા કિયા કે વહ મુસલમાનોંકો ઈસ લિએ ઉન્કે હવાલે કર દે કે યહ બદદીન હો કર ઔર બાપ દાદાકે દીનકો છોળ કર કૌમમેં તફરકા પૈદા કરનેકે બાઅસ બને ઔર યહાં રહ કર ભી હુક્મરાંકે દીનકે મુખાલિફ હેં.

અસ્સહમાને વફદકા મુતાલબા સુન કર મુસલમાનોંકો જવાબ દહીકે લિએ દરબારમેં તલબ ઔર ઈસ્લામકે મુતઅલ્લિક દરયાફ્તે હાલ કિયા, તબ હઝરત જાફર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ઈસ્લામસે મુતઅલ્લિક તકરીર ફર્માઈ ઔર ઉસ્કી મુકદસ તા'લીમકા મુખ્તસર ઔર જામેઅ નકશા ખીંચ કર અસ્સહમાકો હકીકતે હાલસે આગાહ કિયા. યહી વહ તકરીર હે જો દરઅસલ અરબકે દોરે જાહિલિયત ઔર કબૂલે ઈસ્લામકે દોરકી ઈન્કિલાબી કૈફિયતકા મુજમલ મગર બેહતરીન ખાકા હે. હઝરત જાફર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ બિન અબી

તાલિબને બાદશાહ ઔર દરબારિયોંકો મુખાતિબ કરકે ઈર્શાદ ફર્માયા :

"બાદશાહ ! હમ પર એક તવીલ તારીક ઝમાના ગુઝરા હે, ઉસ વક્ત હમારી જહાલતકા યહ આલમ થા કે એક ખુદાકો છોળ કર બૂતોંકી પરસ્તીશ કરતે થે ઔર ખૂદ સાખ્તા પથ્થરોંકી પૂજા હમારા શિઆર થા, મુર્દારખોરી, ઝિનાકારી, લૂટમાર, કતા રહમી સુબ્હો શામકા હમારા મશ્ગલા, હમ સાયોંકે હુકૂકસે બેગાના, રહમો ઈન્સાફસે હમ નાઆશ્ના ઔર હક્કો બાલિતકે ઈમ્તીયાઝસે હક નાવાકિફ, ગર્ઝ હમારી ઝિંદગી સર તા સર દરિંદોકી તરહ થે કે કવી ઝઈફકો કુચલને ઔર તવાના નાતવાંકો હઝમ કર લેનેકો અપને લિએ ફખ્ર ઔર તુગરાએ ઈમ્તિયાઝ સમઝતા થા."

"રહમતે ખુદાકા કરિશ્મા દેખિએ કે ઉસ્ને હમારે અંદર એક બુઝુર્ગ પૈગમ્બ મબ્ઉષ કિયા જિસ્કે નસબસે હમ વાકિફ, જિસ્કી સદાકત, અમાનતો અસ્મત પર દોસ્તો દુશ્મન દોનોં ગવાહ, જિસ્કી કૌમને ઉસ્કો "મુહમ્મદલ્અમીન"કા લકબ દિયા વહ આયા, ઔર ઉસ્ને બતલાયા કે ખુદાકા કોઈ સહીમો શરીક નહીં, વહ શિર્કસે પાક હેં, બૂતપરસ્તી જહાલતકા શેવા હે ઈસ લિએ કાબિલે તર્ક હે ઔર સિર્ફ ખુદાએ વાહિદ હી કી ઈબાદત હકે અબ્દિયત હે ઈસ્ને હમકો હકગોઈ ઔર સદાકત શિઆરીકી તલ્કીન કી ઔર સિલારહમીકા હુક્મ ફર્માયા, હમસાયોં ઔર કમઝોરોંકે સાથ હુસ્ને સુલૂક સિખાયા, કત્લો ગારતકી રસ્મે બદકો મિટાયા, ઝિનાકારીકો હરામ ઔર ફહશ કહ કર ઈસ નંગ ઈન્સાનિયત અમલસે હમકો નજાત દિલાઈ, નિકાહમેં મહારિમ ઔર ગૈરમહારિમકા ફર્ક બતાયા, ઝૂટ બોલને નાહક માલે યતીમ ખાનેકો હરામ ફર્માયા, નમાઝ ઔર ખૈરાતો સદકાતકી તા'લીમ દી ઔર હર હૈષિયતસે હમકો હૈવાનિયતકે કઅર મુઝિલ્લતસે નિકાલ કર ઈન્સાનિયતે કુબ્રાકે મર્તબે પર પહુંચાયા."

"બાદશાહ ! હમને ઈસ મુકદસ તા'લીમકો કબૂલ કિયા ઔર ઈસ પર સિદક દિલસે ઈમાન લાએ યહ હે હમારા વહ કુસૂર જિસ્કી બદોલત યહ મુશ્રિકીનકા વફદ તુજસે મુતાલબા કરતા હે કે તૂ હમકો ઉન્કો હવાલે કર દે."

[સિરતે ઈબ્ને હિશામ]

હઝરત જાફર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ઈસ્લામકે સાફ ઔર સાદા મગર રોશન ઉસૂલ જબ અસ્સહમાકે સામને જુર્અતે હકકે સાથ પેશ કિયા તો હબ્શાકે હુકમરાનને મુસલમાનોંકો અપની પનાહસે નિકાલ કર વફદકે હવાલે

કરનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર ફિર હઝરત રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ખૂશ ઈલ્હાનીકે સાથ સૂરએ મરયમકી ચંદ આયાત પળહી તો નજ્જાશી હબ્શા બેહદ મુતા'સ્સિર હુવા ઔર આબદીદા હો કર ઈસ્લામકી સદાકત પર ઈમાન લે આયા ઔર હઝરત જાફર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે દસ્તે હક પરસ્ત પર મુશર્રફ બાઈસ્લામ હો ગયા.

યહ હે દા'વતો ઈસ્લામકા મુખ્તસર ખાકા જિસ્ને દુન્યાકે શબ રંગ ઔર તારિક તરીન ખિત્તએ ઈન્સાનીકો એક બહુત હી કલીલ અર્સેમેં મિસલ આફતાબ તાબનાક રોશન તરીન બના દિયા. ઈસ ખાકેમેં એ'તકાદાત, અખ્લાક ઔર આમાલે હસનાકા વહ તમામ ઈત્ર મૌજૂદ હે જિસ્કો કુર્આને અજિઝને મુખ્તલિફ સૂરતોંમેં હસ્બે હાલ ઔર મુનાસિબ મુકામ પર બકસ્રત બયાન કિયા હે બલ્કે પૂરા કુર્આન ઉન્હીં રોશન હકાઈકકા હાદી વ મુર્શિદ હે.

ઈસ્રાઅ (મે'રાજ):

"અસ્રાઅકે મા'ના શબમેં લે જાનેકે હૈં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા વહ બેનઝીર શર્ફો મજદ ઔર હૈરતઝા વાકિઆ જિસ્મેં ખુદાએ બરતરને અપને રસૂલકો મસ્જિદે હરામ (મક્કા)સે મસ્જિદે અક્સા (બૈતુલ્મુકદસ) ઔર વહાંસે મલએ આ'લા તક બજસદે અન્સરી અપની નિશાનિયાં દિખાનેકે લિએ સૈર કરાઈ."

ચૂંકે શબકે એક હિસ્સેમેં પેશ આયા થા ઈસ લિએ "અસ્રાઅ" કહલાતા હે.

"મે'રાજ" ઉરૂજસે મુશ્તક હે જિસ્કે મા'ના ચળને ઔર બુલંદ હોનેકે હૈં ઔર ઈસી લિએ મે'રાજ ઝીનેકો ભી કહતે હૈં. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ચૂંકે ઈસ શબમેં મલએ આ'લાકે મનાઝિલ ઈર્તકા તૈ ફર્માતે હૂએ સબ્અસમાવાત, સિદરતુલ્મુન્તહા ઔર ઉસ્સે ભી બુલંદ હો કર આયાતુલ્લાહકા મુશાહદા ફર્માયા ઔર ઈન વાકિઆતકે ઝિક્રમેં ઝુબાને વહી તર્જમાનમેં "અર્જબી"કા જુમ્લા ઈસ્તિ'માલ ફર્માયા ઈસ લિએ ઈસ બાજબરૂત ઔર પુરઅઝમત વાકિએકો "મે'રાજ"સે તાબીર કિયા જાતા હે.

બા'ઝ ઉલમાને ઈસ્તલાઈ ફર્કો ઈમ્તિયાઝકે લિએ યહ ભી ફર્માયા હે કે ઈસ વાકિએકા વહ હિસ્સા જિસ્કા ઝિક્ર બસરાહત સૂરએ બની ઈસ્રાઈલમેં હે કુર્આની તાબીરકે ઈત્તિબાઅમેં "અસ્રાઅ" હે ઔર વહ હિસ્સા જિસ્કા તઝકરા

સૂરતુન્નજમ ઔર સહીહ અહાદીષમેં હે ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમકી તા'બીર "જુમ્મઅર્જબી"કી મુનાસિબતસે "મે'રાજ"કે ઉન્વાનસે મઅનૂન હે.

વાકિએકી વહદત :

ઈસ લિએ વહ મુખ્તલિફ તા'બીરો ઔર વાકિઆતકી તફસિલાતમેં જુઝવી ઈખ્તિલાફકે પેશેનઝર તતબીક રિવાયાતકી ખાતિર ઈસ વાકિએકે તઅદ્દુદકા કાઈલ હોના તારીખી ઔર તહકીકી નુકતએ નઝરસે હર્ગિઝ સહીહ નહીં હે ઔર મશ્હૂર મુહક્કિક, જલીલુલ્કદ્ર મુહદ્દિષ, મુફસ્સિર ઔર મુઅર્રિખ હાફિઝ ઈમાદુદ્દીન બિન કષીર રહમતુલ્લાહિ અલયહિકા યહ ફર્માના કે "ઈન તમામ રિવાયતોંકો જમા કરનેસે યહ બાત બખૂબી વાઝેહ હો ગઈ કે વાકિઆ મે'રાજ સિર્ફ એક હી મર્તબા પેશ આયા." હકીકતે હાલકે લિએ કાશિફ હે.

તહકીકે તારીખો સન :

યહ અદીમુન્નઝીર વાકિઆ કબ પેશ આયા ? ઉસ્કે તઅય્યુનમેં અગર્ચે મુતઅદ્દદ અકવાલ મઝકૂર હે લેકિન ઈન દો બાતોં પર સબકા ઈત્તિફાક નઝર આતા હે. એક યહ કે વાકિઅએ મે'રાજ કબ્લ અઝ હિજરત પેશ આયા ઔર દૂસ્રી બાત યહ કે હઝરત ખદીજા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા વફાતકે બા'દ વુકૂઅમેં આયા ઔર જબ કે વાકિઆ હિજરત બઈત્તિફાક તેરહ નુબુવ્વતકો પેશ આયા ઔર બુખારીમેં મઝકૂર હઝરત આઈશા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી રિવાયતકે મુતાબિક હઝરત ખદીજા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા ઈન્તિકાલ હિજરતસે તીન સાલ કબ્લ ઔર એક દૂસ્રી રિવાયતકે પેશેનઝર નમાઝ પંજગહનાકી ફર્ઝિયતસે કબ્લ હો ચુકા થા તો અબ વાકિઅએ મે'રાજકો હિજરતસે કબ્લકે ઈન તીન બરસોંકે અંદર હી હોના ચાહિએ.

તો અબ યહ કહના આસાન હે કે જો અરબાબ સેરો તારીખ યહ ફર્માતે હૈં કે મે'રાજકા વાકિઆ હિજરતસે એક સાલ યા ડેઢ સાલ કબ્લ પેશ આયા ઉન્કા ઈર્શાદ પાયએ તહકીક રખતા હે.

ફિર મહીના ઔર તારીખકે તઅય્યુનમેં ભી કઈ અકવાલ મૌજૂદ હે મગર રાહિજ કોલ યહ હે કે મહિના રજબકા થા ઔર તારીખ સત્તાઈસ થી, ચુનાંચે ઈબ્ને અબ્દુલ્બર્ર, ઈમામ નવ્વી, ઔર અબ્દુલ્ગની મુકદસી (રહિમુહુલ્લાહ) જૈસે મશ્હૂર જલીલુલ્કદ્ર મુહદ્દિષીનકા રૂહજાન ઉસી જાનિબ હે કે રજબ થા

ઔર આખિરૂઝ્ઝિક ફર્માતે હે કે સત્તાઈસ થી ઔર દા'વા કરતે હૈં કે ઉમ્મતે મર્હૂમામેં હમેશાસે અમલન ઈસી પર ઈત્તિફાક ભી રહા હે.

કુર્આને અજીઝ ઔર વાકિઅએ મેઅરાજ :

કુર્આને અજીઝમેં અસ્રા યા મે'રાજકા વાકિઆ દો સૂરતોં બની ઈસ્રાઈલ ઔર સૂરએ નજમમેં મઝકૂર હે, સૂરએ બની ઈસ્રાઈલમેં મક્કા (મસ્જિદે હરામ)સે બૈતુલ્મુકદ્દસ (મસ્જિદે અકસા) તક સેરકા તઝકરા હે ઔર સૂરએ નજમમેં મલએ આલાકી સેરો ઉરૂજકા ભી ઝિક્ર મૌજૂદ હે ઔર અગર્ચે આમ તૌર પર યહ સમઝા જાતા હે કે બની ઈસ્રાઈલકી સિર્ફ ઈબ્તિદાઈ આયાત હી મેં યહ વાકિઆ મઝકૂર હે મગર હકીકતે હાલ યહ હે કે પૂરી સૂરહ ઈસી અઝિમુશ્શાન વાકિએસે મુતઅલ્લિક હે ઔર સૂરહકી તમામ આયાત ઈસીકા તકમીલા હે ઔર ઈસ દા'વેકે લિએ એક સાફ ઔર વાઝેહ દલીલ ખૂદ ઉસી સૂરહમેં યહ મૌજૂદ હે કે વસ્ત સૂરહમેં આયત :—

وما جعلنا الرؤيا التى اريناك الا فتنة للناس. મેં ઉસી વાકિએ મે'રાજકા તઝકરા હો રહા હે ઈસ્સે કબ્લ હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત નૂહ અલય્હિસ્સલામકે વાકિઆત દા'વતો તબ્લીગ ઈસી સિલ્સિલેમેં બતોરે શવાહિદ વ નઝાઈર પેશ કિએ ગએ હૈં કે મુન્કિરીનને હમેશા ઉસી તરહ ખુદાકી સદાકતોંકો ઝુટલાયા હે જિસ તરહ આજ વાકિએ મે'રાજકો ઝુટલા રહે હૈં.

અહાદીષ ઔર વાકિએ મે'રાજકા ષુબૂત :

મશ્હૂર મુહદ્દિષ ઝુર્કાની રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ કહતે હૈં કે મે'રાજકા વાકિઆ પૈંતાલીસ સહાબા રિઝવાનુલ્લાહી અજમઈનસે મન્કૂલ હે ઔર ફિર ઉન્કે નામ ભી શુમાર કરાએ હૈં. ઉન સહાબામેં મુહાજિરીન ભી હૈં ઔર અન્સાર ભી ઔર યહ હર્ગીઝ નહીં સમઝના ચાહિએ કે ચૂંકે અન્સાર સહાબા મક્કામેં મૌજૂદ નહીં થે ઈસ લિએ ઉન્કી રિવાયાત સિર્ફ શનીદા હૈં ઈસ લિએ કે ઐસે અહમ વાકિએકો જિસ્કા ઈસ્લામકી તરક્કીકે સાથ બહુત ગહરા તા'લ્લુક ઔર હિજરતકે વાકિએકે સાથ ખુસૂસી રબ્ત હે. સહાબા રિઝવાનુલ્લાહિ અજમઈનને બરાહે રાસ્ત નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમસે હી દર્યાફ્તે હાલ કિયા હોગા ઔર અગર મુહાજિરીનસે ભી સુના હોગા તો ફિર ઝાતે અકદસસે તસ્દીક ઝરૂર કી હોગી. ચુનાંચે શદાદ બિન ઔસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી રિવાયતમેં યહ અલ્ફાઝ મૌજૂદ હૈં :

હમને (સહાબાને) અર્ઝ કિયા એ ખુદાકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલચ્હિ વ સલ્લમ ! આપકો મે'રાજ કિસ તરહ હૂઈ ? (તિર્મિઝી)

લફ્ઝ 'ફુલ્ના' યહ ષાબિત કર રહા હે કે બિલાશુબા મે'રાજસે મુતઅલ્લિક સહાબાકે આમ મજમેમેં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલચ્હિ વ સલ્લમસે ઈસ્તિફસાર કિયા જાતા થા જિન્મેં મુહાજિરીન વ અન્સાર સબ હી શરીક હોતે થે ઔર માલિક બિન સઅ્સઆ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ જો અન્સારી સહાબી હે ઉન્કી રિવાયત મે'રાજમેં હે :

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલચ્હિ વ સલ્લમને ઉન્સે (સહાબાસે) યહ વાકિઆ બયાન ફર્માયા [બુખારી કિતાબુલ્મે'રાજ]

વાકિએકી નોઈચ્યત :

ચૂંકે યહ વાકિઆ અપની એહમિયતકે સાથ સાથ તવીલ ભી થા ઈસ લિએ બરીના બશરિયત વાકિએકે અસલ તફસીલી હાલાતમેં ઈત્તિહાદો ઈત્તિફાક ઔર બહદ તવાતુર રિવાયાત મન્કૂલ હોનેકે બાવજૂદ તઅદ્દદ રિવાયાતકી ફુરૂઈ તફસિલાતમેં જો ઈખ્તિલાફ નઝર આતા હે વહ મામૂલી તવજ્જુહસે રફઅ કિયા જા સકતા હે ઔર બિલાશુબા ઈન જુઝ્વી ઈખ્તિલાફાતસે અસલ વાકિએકી હકીકત પર મુતલક કોઈ અષર નહીં પળતા ખુસૂસન જબકે કુર્આને અઝીઝને ઉન અજીબ ઔર હેરતઝા વાકિઆતકો નસ કતઈસે વાઝેહ કર દિયા હે જિન્કે મુતઅલ્લિક મુલ્હિદીન અપને ઈલ્હાદો ઝિંદિકાકે ઝરીએ બાલિત તાવીલાત પેશ કરકે ઈસ વાકિએકી મુઅજિઝાના હેષિયતકા ઈન્કાર કરતે હૈં.

વાકિઅએ મે'રાજ વ ઈસ્રાઅ ઔર કુર્આને અઝીઝ :

સૂરએ બની ઈસ્રાઈલમેં વાકિઆ અસ્રાઅ બૈતુલ્મુકદસ તકકી સેરસે વાબસ્તા હે :

તર્જમા : "પાકી ઉસ ઝાતકે લિએ ઉસ્ને અપને બંદેકો (યા'ની પૈગમ્બરે ઈસ્લામકો) રાતો રાત મસ્જિદે હરામસે મસ્જિદે અકસા તકકે ઉસ્કે એ'તિરાફકો હમને બળી હી બર્કત દી હે સેર કરાઈ ઔર ઈસ લિએ સેર કરાઈ કે અપની નિશાનિયાં ઉસે દિખાએં બિલાશુબા વહી ઝાત હે જો સુનનેવાલી દેખનેવાલી હે." [૧૭/ ૧]

તર્જમા : "ઔર વહ દિખલાવા જો તુજકો હમને દિખાયા સો લોગોંકી આઝમાઈશકે લિએ (દિખલાયા)" [૧૭/ ૫૯]

ઔર સૂરએ નજમમેં મલએ આ'લા તક ઉરૂજકા ઝિક્ર ભી મૌજૂદ હે :

તર્જમા : "શાહિદ હે સિતારા જબકે ગુરૂબ હો, તુમ્હારા રફીક ન ગુમ્રાહ હુવા ઔર ન ભટકા ઔર નહીં બોલતા અપને નફ્સકી ખ્વાહિશસે યહ નહીં હે મગર હુક્મ જો ઉસ્કો ભેજા ગયા હે ઉસ્કો બતલાયા હે સખ્ત કુવ્વતોંવાલે ઝોરાવર (ફરિશ્તે)ને (કિ યહ ખુદાકી વહી હે) જો સિધા બેઠા ઔર થા વહ આસ્માનકે ઊંચે કિનારે પર ફિર વહ કરીબ હુવા પસ ઝુક આયા, ફિર રહ ગયા (દોનોંકે દરમિયાન) દો કમાન બલ્કે ઈસ્સે ભી નઝદીકકા ફર્ક પસ ખુદાને અપને બંદે (મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ) પર વહી નાઝિલ ફર્માઈ જો ભી વહી ભેજી ઉસ (બંદે)ને જો દેખા (ઉસ્કે) દિલને ઝૂટ નહીં કહા (યા'ની આંખકી દેખી બાતકો ઝૂટલાયા નહીં બલ્કે તસ્દીક કી) તો ક્યા તુમ ઉસ્સે ઉસ પર ઝગળતે હો ? જો ઉસ્ને ખૂદ દેખા હે (યા'ની વાકિએ પર ઝગળતે હો) ઔર ઉસ (બંદે)ને ખુદાકો દેખા એક (ખાસ) નુઝૂલકે સાથ જબકે વહ બંદા સિદરતુલ્મુન્તહાકે નઝદીક મૌજૂદ થા જિસ્કે પાસ આરામસે રહનેકી બહિશ્ત (જન્નતુલ્માઅવા હે) ઉસ વક્ત સિદરા (બેરીકા દરખ્ત) પર છા રહા થા જો કુછ છા રહા થા ઉસ વક્તકે વક્ત ન નિગાહ બહકી ઔર ન હદસે મુતજાવઝ હૂઈ બિલાશુબા ઉસ (બંદે)ને (ઉસ હાલતમેં) અપને પરવરદિગારકે બળે બળે નિશાન દેખે." [૫૩/ ૧ તા ૧૮]

સૂરએ બની ઈસ્રાઈલ ઔર વાકિઅએ મે'રાજ :

યહાં બની ઈસ્રાઈલ ઔર સૂરએ નજમકી તફસીરકા મૌકા નહીં સિર્ફ ઈશારાત હી પર ઈક્તિફા મુનાસિબ મા'લૂમ હોતા હે, ક્યૂંકે અગર એક જાનિબ યહ આયત અપને મુકમ્મલ તફસીરી હકકા મુતાલબા કરતી હે જો દૂસરી જાનિબ કિતાબ અપને સિયાકો સબાકકે પેશેનઝર ઈખ્તમારકી તાલિબ હે, બહરહાલ હસ્બે ઝરૂરત દોનોંકા લિહાઝ રખતે હૂએ ઈસ કદર ગુઝારિશ હે કે બની ઈસ્રાઈલકી ઈબ્તિદાઈ આયતને વાકિઅએ અસ્રાકે મુતઅલ્લિક જો કુછ કહા ગયા ઉસ્કી અગર તહલીલ કી જાએ તો બઆસાની યહ ફેસ્લા કિયા જા સકતા હે કે જહાં તક કુર્આનકા તા'લ્લુક હે ઉસ્કા ફેસ્લા યહી હે કે વાકિઅએ અસ્રા બહાલતે બેદારી બજસદે અન્સરી પેશ આયા હે ઔર ઉસ મતલબસે હટ કર જબ ઉસ્કો રૂહાની યા મનાની રૂયા કહા જાતા હે તો તાવિલાત બારિદાકે બગૈર દા'વા પર દલીલ કાઈમ નહીં હો સકતી ક્યૂંકે કુર્આને અઝીઝ ઔર

અહાદીષે સહીહા કિસી તાવિલકે બસરાહત યહ ઝાહિર કરતે હૈં કે અસ્રા ઔર મે'રાજકા વાકિઆ બજસદે અન્સરી ઔર બહાલતે બેદારી પેશ આયા હૈ ઔર ઈન દલાઈલકો બતૌરે ફેહરિસ્ત ઈસ તરહ શુમાર કરાયા જા સકતા હૈ :

૧. સૂરએ બની ઈસ્રાઈલકી આયત "અસ્રા બિઅબ્દિહિ"મેં અસ્રાકે મુતબાદલ મા'ના વહી હૈં જો હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત લૂત અલય્હિસ્સલામસે મુતઅલ્લિક આયાતમેં હૈ યા'ની બહાલતે બેદારી ઔર બજસદે અન્સરી રાતમેં લે ચલના.

૨. આયત وما جلعنا الرويا التى اريناك મેં رويا બમા'ના ઐની મુશાહદા હૈ ન કે ખ્વાબ યા રૂહાની રૂવેત ઔર લુગતે અરબમેં "રૂયા"કે યહ મા'ના મજાઝ નહીં બલ્કે હકીકત હૈ.

૩. આયત الا فتنة للناس મેં કુર્આનને ઈસ વાકિએકો ઈકરાર વ ઈન્કારકી શકલમેં ઈમાનો કુફ્રકે લિએ મેઅયાર કરાર દિયા હૈ ઔર અગર્ચે અંબિયા અલય્હિસ્સલામકે રૂહાની મુશાહદે યા ખ્વાબ પર ભી મુશ્રિકીનો મુન્કિરીનકા ઈન્કાર વજૂદે મુમ્કીન ઔર ષાબિત હૈ લેકિન ઈસ જગહ તકાદર યહી ઝાહિર કરતા હૈ કે વાકિએકી અઝમતકે પેશેનઝર મુન્કિરીનકા ઈન્કાર ઈસ લિએ શદીદસે શદીદતર હુવા કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈસ વાકિએકો ઐની મુશાહદેકી તરહ બયાન ફર્માયા હૈ.

૪. સૂરએ નજમકી આયત مازاغ البصر وما طغى. મેં રૂવેતે જિબ્રઈલ નહીં બલ્કે વાકિએ અસ્રાકા મુશાહદા ઐની મુરાદ હૈ ઔર સૂરતકી આયત مازاغ البصر وما طغى. મેં યહ બતલાના મકસૂદ હૈ કે આંખને જો કુછ દેખા કલ્બને હૂબહૂ ઉસ્કી તસ્દીક કી ઔર વાકિએસે મુતઅલ્લિક ન રૂવેતે ઐનીને કજી ઈખ્તિયાર કી ઔર ન રૂવેતે કલ્બીને ઈસ હકીકતકા ઈન્કાર કિયા બલ્કે દોનોંકી મુતાબિકતને ઉસ્કી સદાકત પર મોહરે તસ્દીક ષબ્ત કર દી.

૫. સહીહ હદીષમેં હૈ કે જબ મુશ્રિકીનને યહ વાકિએકે ઈન્કાર પર યહ હુજ્જત કાઈમ કી કે અગર યહ સહીહ હૈ તો નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ બૈતુલ્મુકદસકી મૌજૂદા જુઝઈ તફસીલાત બતાએ, ક્યૂંકે હમકો યકીન હૈ કે ન ઉન્હોંને કભી બૈતુલ્મુકદસકો દેખા હૈ ઔર ન બગૈર દેખે જુઝઈ તફસીલાત બતાઈ જા સકતી હૈ તબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે સામનેસે બૈતુલ્મુકદસકી દરમિયાની હિજાબાત મિન્જાનિબિલ્લાહ ઉઠા

દિએ ગએ ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને એક એક ચીઝકા મુશાહદા કરતે હૂએ મુશ્રિકીનકે સવાલાતકે સહીહ જવાબાત મર્હમત ફર્માએ જિન્મેં મસ્જિદકી બા'ઝ તા'મીરી તફસીલાત તક ઝેરે બહષ આઈ, યહ દલીલ હે ઉસ અમ્રકી કે મુશ્રિકીન યહ સમઝ રહે થે કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ અસ્રાકો બહાલતે બેદારી ઔર બજસદે અન્સરી હોના બયાન ફર્મા રહે હૈં ઔર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને ઉન્કે ખયાલકી તર્દીદ નહીં ફર્માઈ બલ્કે ઉસ્કી તાઈદકે લિએ મો'જિઝાના તસ્દીકકા મુઝાહરા ફર્મા કર ઉન્કો લાજવાબ બના દિયા.

૬. તર્જમાનુલ્કુર્આન હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે બસનદે સહીહ મન્કૂલ હે કે કુર્આનમેં મઝકૂર "રૂયા"સે મુરાદ "રૂયા એન" હે ન કે ખ્વાબ યા રૂહાની મુશાહદા.

૭. આયત

وما جعلنا الرؤيا التي اريناك الا فتنة للناس والشجرة الملعونة في القرآن.

મેં યહ મઝકૂર હે કે વાકિઆ અસ્રા ઔર જહન્નમકે અંદર સિંધકે દરખ્તકા મૌજૂદ હોના ઔર આગમેં ન જલના યહ દોનોં વાકિઆ ઈકરારો ઈન્કારકી સૂરતમેં ઈમાનો કુફ્રકે લિએ આઝમાઈશ હૈં પસ જબકે મહિનોંકી ગિઝાકે લિએ એક માદ્દી ખારદાર દરખ્તકા મૌજૂદ હોના, સરસબ્ઝો શાદાબ રહના ઔર આગસે ન જલના મુશ્રિકીનકે ઈન્કારકા બાઈષ હુવા, બિલાશુબા અસ્રાકે વાકિએમેં ભી આઝમાઈશકા પહલૂ યહી હે કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને કિસ તરહ ઝમાનો મકાનકી કુયૂદકો તોળ કર બજસદે અન્સરી વ બહાલતે બેદારી વહ સેર કર લી જિસ્કા ઝિક્ર સૂરએ બની ઈસ્રાઈલ ઔર સૂરએ નજમમેં ઔર સહીહ અહાદીષમેં હે ઔર યકીનન મુશ્રિકીનને ઈસ્કા ઈન્કાર કિયા જિસ્કે રદમેં કુર્આનને ઉસ્કો الا فتنة للناس કહ કર ઈસ કદર અહમિયત દી વર્ના તો અંબિયા અલયહિસ્સલામકે રૂહાની મુશાહદાત ઔર ખ્વાબકે વાકિઆતકા ઈન્કાર તો ઉન્કે લિએ એક આમ બાત થી.

૮. અસ્રાકા વાકિઆ જો પેશ આયા તો સુબ્હકો નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને જિન સહાબાકી મહફીલમેં ઈસ વાકિએકા તઝકેરા કિયા વહ સબ બઈત્તિફાક યહ ફર્માતે હૈં કે યહ વાકિઆ બજસદે અન્સરી બહાલતે

બેદારી પેશ આયા મષલન હઝરત ઉમર, હઝરત અનસ, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ રિઝવાનુલ્લાહુ અજમઈન વગૈરા ઔર ઉસ્કે બરઅક્સ ઝેલકે કાઈલીનમેં હઝરત મુઆવિયા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર હઝરત આઈશા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે અસ્માએ ગિરામી હેં જિન્કા ઈસ્લામ યા હરમે નબવીસે તા'લ્લુક ઈસ વાકિએસે બર્સો બા'દ મદીનાકી ઝિંદગીએ પાકસે વાબસ્તા હે ઈસ લિએ વાકિએકે અય્યામમેં મૌજૂદ અસ્હાબકા કોલ રાહિજ હે. વાકિએ મે'રાજકી તફસિલાત અગર્ચે મુસ્તનદ ઔર મકબૂલ રિવાયાતો અહાદીષસે ષાબિતો મન્સૂસ હે, લેકિન ખૂદ કુર્આને અઝીઝ (સૂરએ નજમ)મેં બા નસે સરીહ બા'ઝ વહ તફસીલાત મઝકૂર હે જિન્કો સૂરએ બની ઈસ્રાઈલકે ઈજમાલકી તફસીર કહના ચાહિએ.

મે'રાજ શરીફસે મુતઅલ્લિક તફસિલાત

બુખારી વ મુસ્લિમમેં મન્કૂલ સહીહ વ મશ્હૂર ઔર મકબૂલ રિવાયાતકા મજમૂઈ બયાન :

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને એક સુબ્હ ઈર્શાદ ફર્માયા : "ગુઝિશ્તા શબ મેરે ખુદાને મુજકો અપને ખાસ મજદો શર્ફસે નવાઝા જિસ્કી તફસીલ યહ હે કે શબે ગુઝિશ્તા જબ કે મેં સો રહા થા રાતકે એક હિસ્સેમેં જિબ્રઈલ અલય્હિસ્સલામ આએ ઔર મુઝકો બેદાર કિયા. અભી પૂરી તરહ જાગ ભી ન પાયા થા કે હરમે કા'બામેં ઉઠા લાએ ઔર થોળી દેર લેટા થા કે પૂરી તરહ બેદાર કરકે અવ્વલ મેરા સીના ચાક કિયા ઔર (મલએ આ'લાકે સાથ મુનાસિબતે તામ પૈદા કરનેકે લિએ આમ દુન્યાકી કદુરતોંકો) ધોયા ઔર ઈમાનો હિકમતસે ભર દિયા. ઉસ્કે બા'દ હરમકે દરવાઝે પર લાયા ગયા ઔર વહાં જિબ્રઈલને મેરી સવારીકે લિએ ખચ્ચરસે કુછ છોટા જાનવર બુરાક પેશ કિયા જો સુફેદ રંગકા થા, જબ મેં ઉસ પર સવાર હો કર રવાના હુવા તો ઉસ્કી સુબક રફતારીકા યહ આલમ થા કે હદે નિગાહ ઔર હદ્દે રફતાર યકસાં નઝર આતી થી કે અચાનક બૈતુલ્મુકદસ જા પહુંચે. યહાં જિબ્રઈલકે ઈશારે પર બુરાકકો મસ્જિદકે ઉસ હિસ્સેસે બાંધ દિયા જિસ્સે અંબિયા બની

ઈસ્રાઈલ મસ્જિદે અકસાકી હાઝરી પર અપને સવારિયાં બાંધા કરતે થે (ઔર જો ઉસ વક્ત તક બતૌરે યાદગાર કાઈમ થા) ફિર મેં મસ્જિદે અકસામેં દાખિલ હુવા ઔર દો રકઅત પઢી. અબ યહાંસે મલએ આ'લાકી તય્યાર શુરૂઅ હૂઈ તો અવ્વલ જિબ્રઈલને મેરે સામને દો પ્યાલે પેશ કિએ ઉન્મેં એક શરાબ (ખમ્રિ)સે લબરેઝ થા ઔર વહ દૂસ્રા દૂધ (લબન)સે, મૈંને દૂધકા પ્યાલા કબૂલ કિયા ઔર શરાબકા પ્યાલા મુસ્તરદ કર દિયા. જિબ્રઈલને યહ દેખ કર કહા : આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને દૂધકા પ્યાલા કબૂલ કરકે દીને ફિત્રતકો ઈખ્તિયાર કિયા (યા'ની ખુદાકી જાનિબસે જો મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો યહ દો પ્યાલે પેશ કિએ તો દરઅસલ યહ તમ્સીલ થી. દીને ફિત્રત ઔર દીને ઝેગકી મગર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈસ હકીકતકો પેહચાન લિયા ઔર દૂધકે પ્યાલેકો કબૂલ ફર્મા કર જો દીને ફિત્રતકા તમ્સીલ થા દીને ફિત્રતકો કબૂલ ફર્મા લિયા.) ઉસ્કે બા'દ મલએ આ'લાકા સફર શુરૂઅ હુવા ઔર જિબ્રઈલકી હમરકાબીમેં બુરાકમેં આસ્માનકી જાનિબ પર્વાઝ કી, જબ હમ પહલે આસ્માન (આસ્માએ દુન્યા) તક પહુંચ ગએ તો જિબ્રઈલને નિગેહબાન ફરિશ્તોંસે દરવાઝા ખોલનેકો કહા, નિગેહબાન ફરિશ્તોને દર્યાફ્ત કિયા, કોન હે ? જિબ્રઈલને કહા ! મેં જિબ્રઈલ હૂં, ફરિશ્તેને દર્યાફ્ત કિયા : તુમ્હારે સાથ કોન હે ? જિબ્રઈલને જવાબ દિયા : મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ, ફરિશ્તેને કહા : ક્યા ખુદાકે મદઉ હો કર આએ હૈં ? જિબ્રઈલને કહા : બેશક, ફરિશ્તેને દરવાઝા ખોલતે હૂએ કહા :

ઐસી હસ્તીકા આના મુબારક હો. જબ હમ અંદર દાખિલ હૂએ તો હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામસે મુલાકાત હૂઈ, જિબ્રઈલ અલય્હિસ્સલામને મેરી જાનિબ મુખાતિબ હો કર કહા યહ આપકે વાલિદ (ઔર નસલે ઈન્સાનીકે મોરષે આ'લા) આદમ અલય્હિસ્સલામ હે, આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઉન્કો સલામ કીજિએ. મૈંને ઉન્કો સલામ કિયા ઔર ઉન્હોંને જવાબ સલામ દેતે હૂએ ફર્માયા, مرحبا بالابن الصالح والنبی الصالح ખૂશઆમદીદ, બર્ગુઝીદા બેટે ઔર બર્ગુઝીદા નબી. ઉસ્કે બા'દ દૂસ્રે આસ્માન પહુંચે ઔર પહલે આસ્માનકી તરહ સવાલો જવાબ હો કર દરવાઝેમેં દાખિલ હૂએ તો વહાં યાહ્યા અલય્હિસ્સલામ વ ઈસા અલય્હિસ્સલામસે મુલાકાત હૂઈ, જિબ્રઈલ અલય્હિસ્સલામને ઉન્કા તઆરૂફ કરાયા ઔર કહા કે આપ સલામ

પર પેશકદમી ફર્માઈએ. મૈંને સલામ કિયા ઔર ઉન દોનોંને જવાબ દેતે હૂએ ફર્માયા مرحبا بالاخ الصالح والنبى الصالح ખૂશઆમદીદ, એ બર્ગુઝીદા ભાઈ ઔર બર્ગુઝીદા નબી, ફિર તીસ્રે આસ્માન પર પહુંચ કર યહી મર્હલા પેશ આયા ઔર જબ મૈં આસ્માને ષાલિષમેં દાખિલ હુવા તો હઝરત યુસૂફ અલય્હિસ્સલામસે મુલાકાત હૂઈ. જિબ્રઈલને તકદીમે સલામકે લિએ કહા ઔર મેરે સલામ કરને પર યુસૂફ અલય્હિસ્સલામને ભી જવાબ સલામકે બા'દ યહી કલિમા કહા "ખૂશઆમદીદ, એ બર્ગુઝીદા ભાઈ ઔર બર્ગુઝિદા નબી" બા'દ ચોથે આસ્માન પર ઈસ સવાલો જવાબકે સાથ હઝરત ઈદ્રીસ અલય્હિસ્સલામસે મુલાકાત હૂઈ ઔર પાંચવે આસ્માન પર હઝરત હારૂન અલય્હિસ્સલામસે ઔર છટ્ટે આસ્માન પર હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામસે ઉસી તરહ મુલાકાત હૂઈ, લેકિન જબ મૈં વહાંસે રવાના હોને લગા તો હઝરત મૂસા અલય્હિસ્સલામ પર રિક્કત તારી હો ગઈ મૈંને સબબ દર્યાફ્ત કિયા તો ફર્માયા : મુજે યહ રશ્ક હુવા કે અલ્લાહ તઆલાકી હિકમતે બાલિગાને ઐસી હસ્તીકો જો મેરે બા'દ મબઉષ હૂઈ યહ શર્ફ બખ્શ દિયા કે ઉસ્કી ઉમ્મત મેરી ઉમ્મતકે મુકાબલેમેં ચંદ દર ચંદ ઝિયાદા જન્નતસે ફૈઝયાબ હોગી ઉસ્કે બા'દ સાબિક સવાલાતો જવાબાતકા મર્હલા તૈ હો કર જબ મૈં સાતવેં આસ્માન પર પહુંચા તો હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામસે મુલાકાત હૂઈ જો બૈતુલ્મા'મૂરસે પુશ્ત લગાએ બેઠે થે ઔર જિસ્મેં હર રોઝ સત્તર હઝાર નએ ફરિશ્તે (ઈબાદતકે લિએ) દાખિલ હોતે હૈં ઉન્હોંને મેરે સવાલકા જવાબ દેતે હૂએ ફર્માયા મુબારક એ મેરે બર્ગુઝીદા બેટે ઔર મેરે બર્ગુઝીદા નબી." વહાંસે ફિર મુઝે સિદરતુલ્મુન્તહા તક પહુંચાયા ગયા. તુમ્હારે બોલ ચાલમેં યહ એક ઈન્તિહાકી બેરીકા દરખ્ત હૈ. જિસ્કા ફલ (બેર) હિજરકી ઠુલિયાકે બરાબર હૈ ઔર જિસ્કે પત્તે હાથીકે કાનકી તરહ ચોળે હૈં ઉસ પર મલાઈકતુલ્લાહ જુગનુકી તરહ બેતા'દાદ ચમક રહે થે ઔર ખુદાકી ખાલિસ તજલ્લીને ઉન્કો હૈરતઝા તૌર પર રોશન વ પુરકૈફ બના દિયા થા.

ઉસી સફરમેં મૈંને ચાર નહરોંકા ભી મુઆઈના કિયા ઉન્મેંસે દો ઝાહિર નઝર આતી થી ઔર દો બાતિનમેં બહ રહી થી યા'ની દો નહરેં જિસ્કા નામ નીલ ઔર ફુરાત હૈ આસ્માને દુન્યા પર નઝર પળી ઔર દો નહરેં જન્નતકે અંદર મૌજૂદ પાઈ ઔર ઈન મુશાહિદાતકે બા'દ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ

વ સલ્લમકો શરાબ (ખમીર) દૂધ ઔર શહદકે પ્યાલે પેશ કિએ ગએ ઔર મૈંને દૂધકો કબૂલ કર લિયા. ઈસ પર જિબ્રઈલ અલય્હિસ્સલામને મુઝે બશારત સુનાઈ કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને "દીને ફિત્રત"કો કબૂલ કર લિયા. (યા'ની જો હર કિસ્મકી કદૂરતોંસે પાક ઔર શફ્ફાફ હે અમલમેં શીરીં ઔર ખૂશગવાર ઔર નતીજેમેં હદ દર્જા સુફેદ ઔર અહસન હે.)

ફિર ખુદાએ તઆલાકા ખિતાબ હુવા કે તુમ પર શુબાના રોઝ પચાસ નમાઝેં ફર્ઝ કરાર દી ગઈ. જબ મેં ઈન ઈસ્રારે ઈલાહીકે મુશાહિદાતસે ફારિગ હો કર નીચે ઉતરને લગા તો દરમિયાનમેં મૂસા અલય્હિસ્સલામસે મુલાકાત હૂઈ. ઉન્હોંને દર્યાફ્ત કિયા કે મે'રાજંકા ક્યા તોહફા લાએ હો ? મૈંને કહા પચાસ નમાઝેં, ઉન્હોંને ફર્માયા, તુમ્હારી ઉમ્મત ઈસ બારેગિરાંકો બર્દાશ્ત ન કર સકે, ઈસ લિએ વાપસ જાઈએ ઔર તખ્ફીફકી ઈલ્તિજા કીજિએ, ક્યૂંકે મેં તુમસે કબ્લ અપની ઉમ્મતકો આઝમા ચુકા હૂં, ચુનાંચે મેં દરગાહે ઈલાહીમેં રૂજૂઅ હુવા ઔર અલ્લાહ તઆલાકી જાનિબસે પાંચકી તખ્ફીફ હો ગઈ. મૂસા અલય્હિસ્સલામ તક લોટ કર આયા ઔર ઉન્હોંને ફિર ઈસ્રાર કિયા કે અબ ભી ઝિયાદા હે ઔર કમ કરાઓ ઔર મેં ઉસી તરહ ચંદ મર્તબા આતા જાતા રહા, હત્તા કે સિર્ફ પાંચ નમાઝેં રહ ગઈ. મગર મૂસા અલય્હિસ્સલામ મુત્મઈન નહીં હૂએ ઔર ફર્માયા કે મેં બની ઈસ્રાઈલકા કાફી તર્જુબા ઔર ઉન્કી ઈસ્લાહ કર ચુકા હૂં. ઈસ લિએ મુઝે અંદાઝા હે કે આપકી ઉમ્મત યહ ભી બર્દાશ્ત ન કર સકેગી, ઈસ લિએ તખ્ફીફકે લિએ મઝીદ અર્ઝ કીજિએ, તબ મૈંને કહા કે અબ અર્ઝ કરતે શરમ આતી હે, મેં અબ રાઝી બરઝા ઔર ફેસ્લેકે સામને સરનિયાઝ ઝુકાતા હૂં, જબ મેં યહ કહ કર ચલને લગા તો નિદા આઈ હમને અપના ફર્ઝ નાફિઝ કર દિયા ઔર અપને બંદોકે લિએ તખ્ફીફ કર દી યા'ની મશિય્યતે ઈલાહી કબ્લ હી યહ ફેસ્લા કર ચુકી હે કે ઉમ્મતે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પર બસૂરતે અદા અગર્ચે પાંચ નમાઝેં ફર્ઝ રહેંગી મગર ઉન્કા અજરો ષવાબ પચાસ હી કે બરાબર હોગા ઔર યહ તખ્ફીફ હમારા ફઝલો કરમ હે.

ઈન્હીં રિવાયાતમેં હૈં કે મૈંને જન્નતો જહન્નમકા ભી મુશાહદા કિયા ઔર ફિર મુશાહદેકી તફસીલાત ભી મન્કૂલ હૈં.

મે'રાજમેં રૂઅ્યતેબારી :

ક્યા મે'રાજ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઝાતે

અહદીષકે જમાલે જહાં આરાકા બેહિજાબ મુશાહદા કિયા. સહીહ રિવાયાતમેં ઈસ મસ્અલેકે મુતઅલ્લિક જો તા'બીરાત મઝકૂર હે ઉન્સે યહ મા'લૂમ હોતા હે કે મુશાહદા ઝરૂર કિયા તાહમ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઈસ મુશાહદેકી કૈફિયતકે હકીકી ઈઝહારસે ઈસ લિએ કાસિર હે કે દુન્યવી તાબિરાતમેં કોઈ ઐસી તાબિર મૌજૂદ નહીં કે બુલંદસે બુલંદતરીન મખ્લૂક ઉસ્કે ઝરીએ જમાલે જહાં આરાકી કૈફિયતો હકીકતકો બયાન કર સકે. ઈસ લિએ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ નફ્સે વાકિએકા ઈકરાર ફર્માતે હેં જૈસા કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી રિવાયત મન્કૂલ હે رأيته نورا મૈંને ઉસ્કો નૂર દેખા" ઔર મુશાહદેકે બાવજૂદ જમાલે જહાં આરાકી નાકાબિલે બયાન કૈફિયતકા ફિર ઈન અલ્ફાઝમેં ભી ઈઝહાર ફર્માતે જાતે હેં نوراني أراه ઈસ નૂર હિકમતકા હકીકી મુશાહદા કહાં હો સકતા થા.

ઈઝાફા :

મે'રાજ મુબારકસે મુતઅલ્લિક શેખ સઅદી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકે નાઅતિયા અશ્આરમેંસે જો શેઅર અહલે ઝોકકે લિએ સર્માયએ જઝબો ઈર્ફાં રહા હે વહ પેશ કિયા જાતા હે :

اگر یک سر موے برتر پرم   فروغ تجلی بسوزد پرم

ઈસ શેઅરમેં ઉસ વક્તકી કૈફિયત બયાન કી ગઈ હે જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને હઝરત જિબ્રાઈલ અલય્હિસ્સલામસે ફર્માયા કે એ વહી લાનેવાલે આગે બઢો, આગે આઓ તો હઝરત જિબ્રાઈલ અલય્હિસ્સલામને ફર્માયા :

"અગર અબ મેં યહાંસે બાલ બરાબર ભી આગે બઢૂંગા તો તજલ્લીએ ઈલાહીકી શિદ્દતસે મેરે બાલો પર જલ જાએંગે."

હિજરત

હિજરત લફ્ઝ "હિજર"સે માખૂઝ હે જિસ્કે મા'ના છોડ દેને કે હેં ઔર ઈસ્લામકી ઈસ્તલહમેં "અલ્લાહકે લિએ તર્કે વતન કર દેના." હિજરત કહલાતા હે.

હિજરતે હબ્શ :

અલ્લાહકે દીન પર ઈસ્તિકામત ઔર કલિમએ હકકી હિફાઝતકી ખાતિર ફિદાકારાને ઈસ્લામકો તર્કે વતનકી પહલી આઝમાઈશ ઉસ વકત પેશ આઈ જબકે કુફ્ફારે મક્કા ઔર મુશ્રિકીને કુરૈશને હર કિસ્મકે ઝુલ્મો સિતમકા નિશાના બના કર મુસલમાનોંકે લિએ ઉન્કે મહબૂબ વતન (મક્કા)મેં દીને હક પર કાઈમ રહતે હૂએ લમ્હાતે ઝિંદગીકો નામુમ્કિન બના દિયા ઔર તર્કે વતનકે અલાવા કોઈ ચારાકાર બાકી ન રહા મુઠ્ઠી ભર મુસલમાનોં પર મુશ્રિકીનકે નાકાબિલે બર્દાશ્ત મઝાલિમ ઔર મુસલમાનોંકે હૈરતઝા સબ્રો ઈસ્તિકલાલને દુન્યાએ તારીખને એક નએ બાપકા ઈઝાફા કર દિયા જો "હિજરતે હબ્શ"કે ઉન્વાનસે મા'નૂન હે.

ઉસ વકત હબ્શકા ફર્માંરવા અસ્સહમા ઈસાઈ થા ઔર દીને મસીહીકા આલિમ ભી ઈસ લિએ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને મુસલમાનોંકો ઈજાઝત મર્હમત ફર્માઈ કે વહ સરે દસ્ત હબ્શાકો હિજરત કર જાએં, તવક્કુઅ હે કે અસ્સહમાકી હુકૂમત ઉન્કા ખૈર મકદમ કરેગી ઔર વહ કિસી મુઝાહમતકે બગૈર દીને હક પર કાઈમો મુસ્તકીમ રહ સકેંગે.

હિજરતકે ઈસ દોરકી નુમાયા શખ્સિયત હઝરત ઉષ્માન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર ઉન્કી રફિકએ હયાત રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી લખ્તે જીગર હઝરત રૂકય્યા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા હેં, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉસ મુકદસ જોળેકો રૂખ્સત ફર્માતે હૂએ ઈર્શાદ ફર્માયા કે લૂત અલય્હિસ્સલામ ઔર ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામકે બા'દ યહ પહલા જોળા હે જો ખુદાકી રાહમેં હિજરત કર રહા હે. ફિર આહિસ્તા આહિસ્તા યહ તા'દાદ અસ્સી (૮૦) તક પહુંચ ગઈ. ઉન મુહાજિરીનને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે ઉમ્મઝાદ ભાઈ હઝરત જા'ફર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ભી થે, યહી વહ મર્દે હક કોશ હેં જિન્હોંને કુરૈશકે વફદકી મુહાજિરીનસે મુતઅલ્લિક ઝહર ચુકાની ઔર મુતાલબએ મુરાજઅતકે સિલ્સિલેમેં નજ્જાશી હબ્શાકે દરબારમેં ઈસ્લામ પર બેનઝીર તકરીર ફર્માઈ ઔર જિસ્કા ઝિક્ર સફહાતે ગુઝિશ્તામેં હો ચુકા હે.

હિજરતે મદીનાકે અસ્બાબ :

સન ગ્યારહ (૧૧) નુબુવ્વત મોઅસમે હજકે મૌકે પર અહ્લિરા ઔર

મિનાકે દરમિયાન મકામે ઉકબામેં યષ્રિબ (મદીના)કે ચંદ લોગોંને શબકી તન્હાઈમેં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા પૈગામે હક સુના ઔર ઈસ્લામ કબૂલ કર લિયા. યહ છે યા આઠ અશખાસ થે. દૂસ્રે સાલ ચંદ સાબિક અશખાસ ઔર બા'ઝ દૂસ્રે હઝરાતને જો તા'દાદમેં બારહ થે હાઝિરે ખિદમત હો કર ઈસ્લામ પર તબાદલએ ખયાલાત કિયા ઔર મુશર્રફ બાઈસ્લામ હો ગએ. ઉન્કે અસ્માએ ગિરામી બરિવાયતે મુહમ્મદ બિન ઈસ્હાક રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ યહ હૈં : અબૂ ઉમામા, ઔફ બિન અલ્હારિષ, રાફેઅ બિન માલિક, કુત્બા બિન આમિર, મઅઝ બિન હરીષ, ઝકવાન બિન અબ્દે કૈસ, ખાલિદ બિન મુખલ્લદ, ઉબાદા બિન સામિત, અબ્બાસ બિન ઉબાદા, અબૂલ્હૈષમ, અદીમ બિન સા'દા.

હઝરત ઉબાદા બિન સામિત ફર્માતે હૈં કે હમને ઉકબએ ઉલામેં હસ્બે ઝેલ શરાઈતકે સાથ ઈસ્લામ પર બૈઅત કી થી.

૧. ખુદાએ વાહિદકે માસિવા કિસીકી પરસ્તિશ નહીં કરેંગે.

૨. ચોરી નહીં કરેંગે.

૩. ઝિના નહીં કરેંગે.

૪. અપની ઔલાદકો કત્લ નહીં કરેંગે.

૫. કિસી પર ઝૂટી તોહમતેં નહીં લગાએંગે ઔર ન કિસીકી ગીબત કરેંગે.

૬. ઔર કિસી ભી અછ્છી બાતમેં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી નાફર્માની નહીં કરેંગે.

બૈઅતકે બા'દ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા અગર તુમને ઈન શરાઈતકો પુરા કિયા તો તુમ્હારે લિએ જન્નતકી બશારત હૈં ઔર અગર તુમ ઈન બુરાઈયોંમેંસે કિસીકે મુર્તકિબ હૂએ તો ફિર તુમ્હારા મુઆમલા ખુદાકે હાથ હૈં ચાહે બખ્શ દે ઔર ચાહે ઝુર્મ પર સઝા દે.

ઈસ વાકિએને મદીનાકે હર ઘરમેં ઈસ્લામકા ચર્ચા કર દિયા ઔર આહિસ્તા આહિસ્તા હર એક ખાનદાનમેં આફતાબી ઈસ્લામકી ઝિયાબારી હોને લગી ઔર નતીજા યહ નિકલા કે ઔસો ખજરજકી તમામ શાખોમેંસે સન ૧૩ નુબુવ્વતકો તહત્તર મર્દ ઔર દો ઔરતેં ઉસી મુકામે ઉકબા પર મોસમે હજમેં શબકી તારીકીકે અંદર આફતાબે નુબુવ્વતકી દરખ્તશાનીસે ફૈઝયાબ

હોને જા પહુંચે. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ભી અપને ચચા અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો હમરાહ લે કર વહાં પહુંચ ગએ ઔર ઉન્કે સામને ઈસ્લામ પર એક મુઅષ્ષર વાઅઝ ફર્માયા જિસ્સે ઉન્કે કુલૂબ નૂરે ઈમાનીસે જગમગા ઉઠે. ઉસ્કે બા'દ અન્સારી ઔર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે દરમિયાન ઈસ અમ્ર પર ગુફતગૂ હૂઈ કે અગર ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ મદીનામેં નુઝૂલે અજલાલ ફર્માએં તો ઈશાઅતે ઈસ્લામકો ભી બહુત ઝિયાદા ફાઈદા પહુંચે ઔર હમકો ભી ફૈઝયાબ હોનેકા બખૂબી મૌકા મયસ્સર આએ ઔર ઈસ સિલ્સિલેમેં જાનિબીનસે મુહબ્બતો મુવદ્દતકે કોલો કરાર ભી હૂએ જિન્કી તફાસીલ કુતુબે સેરો તારીખમેં મઝકૂર હૈં ઉન્હીં હઝરાતમેંસે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને બારહ અશ્ખાસકો મુન્તખબ ફર્મા કર દા'વતો તા'લીમ ઈસ્લામકે લિએ નકીબ મુકર્રર ફર્માયા.

યષ્રિબ (મદીના)મેં ઈસ્લામકી ઈશાઅતને જબ ઈસ તરહ રોઝ અફઝોં તરક્કી ઈખ્તિયાર કર લી તો વહીએ ઈલાહીને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ઝુબાની જાંનિષારાને ઈસ્લામકો ઈજાઝત દી કે વહ મુશ્રિકીને મક્કાકી હોલનાક ઈઝા રસાનીસે મહફૂઝ હો જાનેકે લિએ મદીના હિજરત કર જાએં ઔર ખુદાકે લિએ તર્કે વતન ઈખ્તિયાર કરેં ચુનાંચે આહિસ્તા આહિસ્તા મુસલમાનોંને મદીનાકો હિજરત શુરૂઅ કર દી. મુશ્રિકીને મક્કાને યહ દેખ કર મુસલમાનોંકો હિજરતસે રોકનેકે લિએ મઝાલિમમેં ઔર ઈઝાફા કર દિયા ઔર ઈન્સદાદ હિજરતકે લિએ મુમ્કિન ઝરાએઅકો ઈખ્તિયાર કિયા મગર ફિદાકારાને ઈસ્લામકા જઝબએ હિજરત ફરોના હુવા, બલ્કે વહ કષ્રતકે સાથ માલ, જાન, આબરૂ ઔર ઔલાદકી ઝિંદગીકો ખત્રેમેં ડાલ કર વતને અઝીઝકો ખૈરબાદ કહતે રહેં ઔર અકષર ઐસા હુવા કે જબ અહલે મક્કામેં ઉન્કે અમવાલ ઔર અહલો અયાલકો સાથ લે જાનેસે રોક દિયા તો ઉન મર્દાને ખુદાને સબ્ર આઝમા ઝિંદગીકે સાથ હિજરતે હકકી ખાતિર ઉન્કો ભી વહીં છોળા ઔર તન્હા ખુદાકે ભરોસે પર મદીના રવાના હો ગએ.

હિજરતે નબવી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ :

અબ મક્કામેં મુહાજિર મુસલમાનોંમેંસે સિર્ફ અબૂ બક્ર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર અલી રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ હી બાકી રહ ગએ થે

ઔર કલીલ તા'દાદ બાકી મુસલમાનોંકી થી તબ કુરૈશને સોચા કે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો કત્લ કરકે ઈસ્લામકો મિટા દેનાકા ઈસ્સે બેહતર દૂસ્રા કોઈ મૌકા નહીં આએગા.

દારૂન્નદવા :

ચુનાંચે તમામ સરદારાને કુરૈશ કુસય બિન કિલાબકે કાઈમ કિર્દા ગવર્નમેન્ટ હાઉસ "દારૂન્નદવા"મેં જમા હૂએ ઔર સરવરે દોઆલમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે કત્લસે મુતઅલ્લિક સાઝિશી મજલિસે મુશાવરત કાઈમ કી. ઉસ મજલીસમેં ઉત્બા, શૈબા, અબૂ સુફયાન, તઈમા બિન અદી, જુબેર બિન મુત્ઈમ, હારિષ બિન આમીર, નઝર બિન હારિષ, અબૂ તસ્જઝી રફઆ બિન અસ્વદ, હકીમ બિન હિઝામ, અબૂ જહલ, મુમ્બા બિન અલ્હિજાજ, ઉમય્યા બિન ખલફ જૈસે સનાદીદ કુરૈશ શરીકે મશ્વરા થે. મશ્વરા શુરૂઅ હોનેવાલા હી થા કે એક શૈતાન શૈખ નજદી દારૂન્નદવાકે દરવાઝે પર હાઝિર હુવા ઔર શિર્કતે મજલિસકા ખ્વાહિસ્તગાર બના, કુરૈશે મક્કા હમમશ્રિબ પા કર બખૂશી ઈજાઝત દી ઔર અબ મશ્વરા શુરૂઅ હુવા, મુખ્તલિફ અહલૂર્રાઈને મુખ્તલિફ રાએં દી લેકિન શૈખ નજદીને હર એક રાઈકો ગલત કરાર દિયા. આખિર એક શખ્સને કહા : તમામ કબાઈલમેંસે એક એક જવાન લીજિએ ઔર ઉન્સે કહિએ કે વહ બયક વક્ત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પર હમ્લા કરકે કત્લ કર દે. ઉસ્સે કામ ભી બન જાએગા ઔર બનૂ અબ્દે મુનાફ કિસીસે કિસાસ લેનેકી જુર્અત ભી ન કર સકેંગે ઔર સિર્ફ ખૂંબહા પર મુઆમલા તે હો જાએગા. શેખ નજદીને ઈસ રાઈકો બહુત સરાહા ઔર યહી રાઈ તે પા ગઈ. ઉધર જિબ્રાઈલ અલય્હિસ્સલામને વહીએ ઈલાહીકે ઝરીએ ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે સામને ઈસ પૂરી દાસ્તાનકો કહ સુનાયા ઔર અર્ઝ કિયા કે ખુદાકી મરઝી યહ હે કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ આજકી શબ અપને બિસ્તર પર હઝરત અલી રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો સુલા કર ખૂદ મદીનાકો હિજરત કર જાઈએ, ચુનાંચે વહીએ ઈલાહીકે મુતાબિક આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ કુરૈશકી નૌવાનોંકી હિરાસતકે બાવજૂદ સૂરએ યાસીનકી ચંદ આયાત فاغشینهم فهم لا یبصرون. પઢ્હતે હૂએ ઔર شاهت الوجوه ફર્મા કર મુઠ્ઠીભર ખાક ઉન્કે સરોં પર ડાલતે હૂએ સાફ બચ કર નિકલ ગએ ઔર હઝરત અબૂબક

રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે મકાન પર જા કર ઔર વહીએ ઈલાહીકા મુઝદએ રિફાકત સુના કર ઉન્કો હમરાહ લિએ મદીનાકો રવાના હો ગએ.

"હિજરતકા યહ વાકિઆ રબીઉલ્અવ્વલ તેરહ સને નુબુવ્વત દો શંબાકે રોઝ પેશ આયા, યહ વાકિઆ અપને ખુસૂસી હાલાત ઔર મોઅજિઝાના અષ્રાતકે સાથ બહુત મશ્હૂર ઔર સહીહ અહાદીષો રિવાયાતમેં મઝકૂર હે ઔર સિદ્દીકે અકબર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી સફરે હિજરતમેં રિફાકતકી અઝમતો જલાલતકે લિએ રહતી દુન્યા તક કુર્આને અઝીઝ ઈસ તરહ નાતિક હે."

તર્જુમા : "દૂસરા થા દોકા જબકે વહ દોનોં ગારમેં થે કે યહ અપને રફીક (અબૂ બક્ર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ)સે કહ રહા થા અબૂ બક્ર (રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ) ગમ ન ખા બિલાશુબા ખુદા હમારે સાથ હે." [૯/ ૪૯]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈસ મૌકે પર અબૂ બક્ર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો મુખાતિબ કરતે હૂએ "લા તહ્ઝન" ફર્માયા "લા તખફ્" નહીં ફર્માયા. યહ ઈસ લિએ કે 'ખૌફ' ઔર 'હઝ્ન'કે લુગ્વી ફુરૂકમેંસે એક દકીક ફર્ક યહ ભી હે કે ઉમૂમન 'ખૌફ' અપની મુઝર્રતકે સિલ્સિલેમેં હુવા કરતા હે. ગોયા કુર્આને અઝીઝ બ નસે સરીહ નાતિક હે. ઈસ હકીકતકે લિએ કે અબૂબક્ર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો અપની જાન ઔર અપની ઝાતકા ખૌફ નહીં થા, બલ્કે ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ગિરફતારી ઔર મુશ્રિકીનકે હાથોં ઝુલ્મ રસાનીકા હુઝ્નો મલાલ જાંકા હી પર આમાદા કિએ હૂએ થા, પસ હુઝૂરે કુદસી સિફાતને અબૂબક્ર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી ઈસ હાલતકા અંદાઝા લગાયા તો લાતખફ્કી જગહ લાતહ્ઝન ઈર્શાદ ફર્માયા ઔર સાથ હી 'ઈન્નલ્લાહ મઅના ' ફર્મા કર અબૂબક્ર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી રિફાકતકી મકબૂલિયત પર ભી મહરે તસ્દીક ષબ્ત ફર્મા દી. દુન્યા અપને બુગ્ઝો ઈનાદ ઔર ઝિન્દિકા વ ઈલ્હાદસે જો ચાહે કહે લેકિન રસૂલે કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔર અબૂબક્ર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી "મઈય્યતે હક્કા"કે લિએ કુર્આનકે જુમલે "અલ્લાહ મઅના"કી નાતકીતકે બકા વ દવામકો સારી કાઈનાત ભી મિલ કર મિટાના ચાહે તો નહીં મિટા સકતી. ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء و الله ذو الفضل العظيم

કુર્આને અઝીઝ ઔર હિજરતે મદીના :

વાકિઅએ મે'રાજમેં ગુજર ચુકા હે કે ડર હકીકત અસ્રાઅ તમ્હીદ થી હિજરતકે અઝિમુશ્શાન વાકિએકી યા'ની વાકિએ અસ્રાકે અજાઈબાત ઉસ અમ્રકી તમ્હીદ થે કે અબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમકી તબ્લીગી ઝિંદગીકા દોર એક દૂસ્રા રૂખ ઈખ્તિયાર કરનેવાલા હે જો કામરાનિયોં ઔર કામ્યાબિયોંસે ભરપૂર હે ઈસ લિએ અઝ બસ ઝરૂરી હે કે પહલે આપકો કિબ્લતૈન ઔર મલએ આ'લાકે અસ્રાર વ ગવામિઝસે આગાહ કર દિયા જાએ તાકે મક્કી ઝિંદગી જબ મદની હયાતમેં મુન્કલિબ હો તો ઉસ્સે કબ્લ નુબુવ્વતો રિસાલત કે કમાલાત ગાયતે કસ્વા તક પહુંચ ચુકે હોં ઔર આપકા મન્સબે હિદાયત ઈસ મુકામે રફીઅ તક જા પહુંચા હો, જહાં ખુદાકી બુલંદસે બુલંદતરીન મખ્લૂકકા ભી ગુઝર ન હુવા હો તાકે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ

اليوم اكملت لكم دينكم واتممت عليكم نعمتى ورضيت لكم الاسلام دينا.

કે શર્ફકો હાસિલ કર સકેં.

પસ સૂરએ બની ઈસ્રાઈલ અઝઈબ્તિદા તા ઈન્તિહા મદીનાકે હી અસ્રારો લતાઈફસે મઅમૂર હે ચુનાંચે ઈબ્તિદાઈ આયાતમેં અસ્રાકા બયાન હે ઔર ફિર ઝિક્ર આ ગયા હે, રૂશ્દો હિદાયતકે ઉસૂલકા ઔર દરમિયાનમેં ઉમમે સાબિકા ઔર ઉન્કે હુદાત અંબિયા વ રુસૂલકે વાકિઆત તબ્લીગકા તઝકરા શવાહિદો નઝાહિર બન કર સામને આ જાતા હે ઔર ઈસ ઝમનમેં મે'રાજકે હિકમો અસ્રારકા ભી ઝિક્ર હોતા જાતા હે ઔર ઈસકે બા'દ رب ادخلنى مدخل صدق સે મક્કાસે ખુરૂજ ઔર મદીનાકી હિજરતકા ઝિક્ર શુરૂઅ હો જાતા હે ઔર યહ ઝિક્ર આખિરે સૂરહ તક જારી રહતા હે ચુનાંચે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર હઝરત કતાદા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને મસ્તૂરા ઝેલ હર દો આયતકે સિલ્સિલે મઝામીનકો હિજરતે મદીનાસે હી વાબસ્તા કરાર દિયા હે :

તર્જમા : "ઔર કરીબ થા કે વહ (મુશ્રિકીન) અલબત્તા તુજકો આજીઝ કર દેતે સરઝમીન (મક્કા)સે તાકે તુજકો ઈસ્સે નિકાલ દેં ઔર ઐસી હાલતમેં ઉન્કી હલાકત બહુત કલીલ અર્સેમેં સામને આ જાતી." [૧૭/ ૭૬]

યહ મુશ્રિકીનકે હકમેં સખ્ત કિસ્મકી તહદીદો તખ્વીફ હે કે જબ ભી

તુમ્હારા મઝાલિમકી બદોલત નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો હિજરતે મદીના પેશ આએગી તુમ્હારી ઈજ્તિમાઈ ઝિંદગીકી હલાકત કરીબસે કરીબતર હો જાએગી, ગોયા હિજરતે મદીના ઈસ્લામકી રોઝ અફઝોં તરક્કી ઔર મઆનદીને (દુશ્મન) ઈસ્લામકી મૌત વ હલાકતકે લિએ તકદીરે મબ્રમ હે.

તર્જમા : "ઔર કહિએ ! એ મેરે પરવરદિગાર મુજકો દાખિલ કર (મદીના)મેં અચ્છા દાખિલા ઔર નિકાલ મુજકો (મક્કા)સે ઈઝ્ઝતકે સાથ ઔર મેરે લિએ અપની જાનિબસે ઝબરદસ્ત નુસ્રતો મદદ અતા કર."

[૧૭/ ૮૦]

ઉસી તરહ સૂરએ અન્ફાલમેં બા'ઝ વાકિઆતકે ઝમનમેં હિજરતે મદીનાકા તઝકરા મૌજૂદ હે :

તર્જમા : "ઔર (વહ વક્ત કાબિલે ઝિક્ર હે) જબ મુન્કિરીન તેરે ખિલાફ સાઝિશ કર રહે થે તાકે તુઝકો કૈદ કર લેં યા માર ડાલે યા (મક્કાસે) નિકાલ દે ઔર વહ અપની સાઝિશોંમેં લગે હૂએ થે ખુદા ઉસ્કે ખિલાફ તદબીર કર ચુકા થા ઔર અલ્લાહ તદબીર કરનેવાલોંમેં સબસે બેહતર મુદબ્બિર હે."

[૮/ ૩૦]

ઔર ઉસી તરહ સૂરએ તૌબામેં સિદીકે અકબર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી અઝમતો જલાલત કદ્રકે તઝકરેકે સાથ સાથ હિજરતે મદીનાકા ઝિક્ર ઈસ તરહ મૌજૂદ હે :

તર્જમા : "અગર તુમ અલ્લાહકે રસૂલકી મદદ નહીં કરોગે તો (ન કરો) ઉસ્કી અલ્લાહ તઆલાને ઉસ વક્ત મદદ ફર્માઈ જબ ઉસ્કો મુન્કિરીનને (મક્કાસે) નિકાલા જબ વહ દોનોં (મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔર અબૂબક્ર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ) ગારમેં (હિરામેં રૂપોશ) થે જબ વહ (રસૂલ અપને રફીક અબૂબક્ર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે) કહ રહા થા તૂ ગમ ન ખા બિલાશુબા અલ્લાહ હમારે સાથ હે પસ અલ્લાહને ઉસ પર અપના સકીના (તમાનિયત) ઉતારી ઔર ઉસ્કો ઐસે લશ્કરકે ઝરીએ કુવ્વત પહુંચાઈ કે તુમ ઉસ્કો નહીં દેખ રહે થે ઔર (ઈસ તરહ) ખુદાને કાફિરોંકા કલિમા પસ્ત કર દિયા ઔર અલ્લાહકા કલિમા હી સબસે બુલંદ હે ઔર બિલાશુબા અલ્લાહ ગાલિબ હે હિકમતવાલા હે." [૯/ ૪૦]

હિજરત :

ઈસ્લામમેં "હિજરત" એક અહમ ફરીઝા હે, કોન નહીં જાનતા કે ઈન્સાનકે લિએ વતન, માલ ઔર અહલો અયાલ કિસ દર્જા અઝીઝ હોતે હૈં ઔર વહ ઉન્હીં મતાએગિરા નુમાયા પર અપની દુન્યવી ઐશો રાહત ઔર બકાએ હયાતકા મદાર સમઝતા હે લેકિન ઉસ્કી ઈન્સાનિયત ઔર ઈન્સાનિયતકા ઈર્તિકા ઉન તમામ મુકાસિદે હયાતસે ભી એક બુલંદ ઔર રફીઅ મકસદે ઝિંદગીકા તાલિબ હે ઔર વહ ખાલિકે કાઈનાત ઔર રબ્બુલ્આલમીનકી મા'રિફત હે જિસ્કી રબૂબિયતને ઉસ્કો યહ જામએ હસ્તી અતા કિયા, ઉસી મા'રિફતકા નામ "દીન" ઔર "મિલ્લત" હે. ઈન્સાન જબ ઈસ મકસદે હકીકીકો પા લેતા હે તો ફિર ઈસ્કી નિગાહમેં ઈસ દર્જા વુસ્અત ઔર રફઅત પૈદા હો જાતી હે કે દુન્યાકી ઈન તમામ રંગિનીયત ઔર નીરંગિયોંકા દામને વસીઅ ભી ઉસ્કો તંગ નઝર આતા ઔર વહ ઈસ તંગ દામનીસે આજીઝ હો કર આખિરકાર "હયાતે રૂહાની"કી આગોશમેં હી તસ્કીન પાતા હે ઔર જબ ઈસ મર્હલેકો પહુંચ જાતા હે તો ફિર ઈસ હયાતે બાકી "દીને હક"કી ખાતિર વહ દુન્યાકી તામે મતાઅ ગિરા નુમાયા તન, મન, ધન હત્તા કે અહલો અયાલકો તજ દેતા હે ઔર ઈસ દરે બેબહાકો આંચ તક નહીં આને દેતા જિસ્કા નામ "ઈમાન" હે. ઉસી હકીકતે હાલકો ઈસ્લામકી મુકદસ ઈસ્તિલાહમેં "હિજરત" કહા જાતા હે.

ઉસી બિના પર "હિજરત" એક સાદિકુલ્ઈમાન ઔર મુખ્લિસ મુસલમાનકે ઔર મુનાફિક ઔર કાફિર હસ્તીકે દરમિયાન ઈમ્તિયાઝ પૈદા કરનેકે લિએ બેહતરીન "કસોટી" ઔર "મેઅયાર" હે. નીઝ ફિઝાએ રૂહાનીકા ટેમ્પ્રેચર મા'લૂમ કરનેકે લિએ "જિહાદ" ઔર "હિજરત" હી ઐસે દો "મિકયાસુલ્હરારત" હૈં જિન્સે મો'મિનોંકે ઈમાનકી હરારતકા સહીહ અંદાઝા હો જાતા હે.

કુર્આને અઝીઝને "હિજરત"કી અહમિયત પર જગહ જગહ તવજ્જુહ દિલાઈ હે ઔર ઉસ્કો ઈમાનો ઈસ્લામકી કસોટી કરાર દિયા હે જિસ્કે લિએ યહ મુકામાત ખુસૂસિયતકે સાથ કાબિલે મુતાલઆ હે :

[૨/ ૨૧૮, ૩/ ૧૯૪, ૮/ ૭૪, ૯/ ૨૦, ૧૬/ ૧૧૧, ૨૩/ ૫૮, ૪/ ૧૦૦, ૧૬/ ૪૧, ૪/ ૯૭]

ઈબ્તિદાએ ઈસ્લામમેં મક્કા દારૂલ્કુફ્ર ઔર દારૂલ્હર્બ થા, ઈસ લિએ વહાંસે મદીનાકો હિજરત કર જાના ઈસ્લામકે અહમ તરીન ફરાઈઝમેંસે થા તાકે મુસલમાન મદીનામેં અમનો આફિયતકે સાથ અહકામે ઈસ્લામકી પૈર્વી કર સકેં ઔર ન સિર્ફ ઉસી કદર બલ્કે ઈસ્લામકે મકસદે ઉઝમા "અમ્ર બિલ્મઅરૂફ" ઔર "નહીં અનિલ્મુન્કર"કી યા દૂસ્રે અલ્ફાઝમેં, "અઅલાએ કલિમતુલ્લાહ"કી સહીહ ખિદમત અંજામ દે સકેં, મગર જબ આઠ હિજરીમેં "ફત્હે મુબીન"ને મક્કાકી ઈસ હાલતકો બદલ કર "દારૂલ્ઈસ્લામ" બના દિયા તો અબ હિજરતકા યહ ખાસ ફર્ઝ ખતમ હો ગયા ઔર ઝુબાને વહી તર્જુમાનને "હિજરત બા'દ અલ્ફતહ" ફર્મા કર ઈસ હકીકતકા એલાન કર દિયા. અલબત્તા અબ ભી મર્કઝે તૌહીદકે સાથ વાલિહાના ઈશ્કો મુહબ્બતકે જઝબેમેં મક્કા ઔર મદીના હિજરત કરકે જાના અજરો ષવાબકા ઝરૂર ઈસ્તિહકાક પૈદા કરતા હે.

ઔર અગર કિસી મુકામ ઔર કિસી મુલ્કમેં ભી મુસલમાનોંકે લિએ હયાતે ઈમાનીકે પેશેનઝર યહી સૂરતેહાલ પૈદા જાએ જો ઈસ્લામકે ઈબ્તિદાઈ દોર (મક્કી દોર)મેં થી તો ઉસ વક્ત મુસલમાનોંકે લિએ વહી અહકામ આઈદ હો જાએંગે જો "મક્કી દોર"કે મુતઅલ્લિક કુર્આનો હદીષ ઔર ઉન્સે મુસ્તમ્બત "ફિકહે ઈસ્લામી"મેં પાએ જાતે હૈં ઔર ઉસૂલી તૌર પર ઉસ વક્ત સિર્ફ દો હી ઈસ્લામી મુતાલબે સામને આ જાએંગે "જિહાદ ફીસબીલ્લાહ"કે ઝરીએ ઉસ હાલતકા ઈન્કલાબ ઔર યા ફિર "હિજરત" ઔર કિસી તરહ ભી યહ જાઈઝ નહીં હોગા કે હાલત રાહીબાના (મૌજૂદા હાલાત) પર કનાઅત કરકે મુત્મઈન ઝિંદગી બસર કી જાએ.

મક્કા જબ દારૂલ્કુફ્ર ઔર દારૂલ્હર્બ થા તો ઉસ વક્ત હિજરતે મદીનાકો ઈસ્લામને કિસ દર્જે અહમિયત દી ઔર ઉસ મકસદે રફીઅકે લિએ મુસલમાનોંસે કિસ દર્જા કુર્બાની ઔર ઈષારે નફ્સકા મુતાલબા કિયા. આયાતે ઝૈલસે ઉસ હકીકતકા બખૂબી અંદાઝા હો સકતા હે :

તર્જમા : "જિન લોગોંને હિજરત કી ઔર જો અપને ઘરોંસે નિકાલે ગએ ઔર જો મેરી રાહમેં સતાએ ગએ ઔર મેરી રાહમેં લળે ઔર મારે ગએ મૈં ઝરૂર ઉન્કે ગુનાહ ઉન્સે દૂર કર દૂંગા ઔર ઉન્કો ઐસી જન્નતોંમેં દાખિલ કરૂંગા જિન્કે (દરખ્તોંકે) નીચે નહરેં જારી હે, યહ બદલા હે અલ્લાહકી તરફસે ઔર

અલ્લાહકે પાસ અચ્છા બદલા હે." [૩/ ૧૯૫]

તર્જમા : "જો લોગ ઈમાન લાએ ઔર ઉન્હોંને હિજરત કી ઔર અલ્લાહકી રાહમેં અપને માલો ઔર અપની જાનોંસે જિહાદ કિયા અલ્લાહકે નઝદીક બહુત બુલંદ રહનેવાલે હૈં ઔર વહી કામ્યાબ હૈં." [૯/ ૨૦]

તર્જમા : "બેશક જિન્કો ફરિશ્તોંને ઐસી હાલતમેં મૌતસે દો ચાર કિયા કે વહ અપની જાનોં પર ઝુલ્મ કર રહે થે ઉન્સે (ફરિશ્તોંને) પૂછા કે તુમ કિસ હાલતમેં થે ઉન્હોંને જવાબ દિયા કે હમ ઝમીનમેં કમઝોર થે ફરિશ્તોંને કહા ક્યા અલ્લાહકી ઝમીન વસીઅ નહીં થી કે તુમ ઉસ્મેં હિજરત કર જાતે સો યહી હે જિન્કા ઠિકાના જહન્નમ હૈં ઔર વહ બહુત બૂરી જગહ હે મગર વહ કમઝોર મર્દ ઔર ઔરતેં ઔર બચ્ચે જો હિજરતકે લિએ કોઈ હીલા નહીં કર સકતે ઔર ન (હિજરતકે લિએ) રાહ પાતે હૈં તો યહ વહ હે કે ઉમ્મી હે અલ્લાહ તઆલા ઉન્કો મુઆફ કર દે ઔર અલ્લાહ બેશુબા મુઆફ કરનેવાલા બખ્શનેવાલા હે." [૪/ ૯૭ તા ૯૯]

ગઝવાત :

ગઝવએ બદર

ગઝવા વ સરિયા :

જિહાદ ફીસબીલિલ્લાહકે સિલ્સિલેમેં જિસ લશ્કરકે સાથ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ન થે ઉસ્કો સરિયા ઔર જિસ્મેં બનફ્સે નફીસ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને શિર્કત ફર્માઈ ઉસ્કો "ગઝવા" કહા ગયા હે.

બદર :

'બદર' એક કુવેંકા નામ હે જિસ્કી નિસ્બતસે યહ વાદી ભી બદર હી કહલાતી હે. યહ વાદી મક્કા ઔર મદીનાકે દરમિયાન, મદીનાસે કરીબ શાહ રાહ પર વાકેઅ હે. ઈસ જગહ વહ ગઝવા પેશ આયા જિસ્કો ગઝવએ બદર કહા જાતા હે. કુર્આને અઝીઝને ગઝવાતકા તઝકરા કિયા હે ઉન્મેં ઈસ ગઝવેકો સબસે ઝિયાદા નુમાયા હૈષિયત હાસિલ હે.

વાકિઆ :

હિજરતે મદીના મુશ્રિકીનકે લિએ કુછ ઉસી દર્જે ઈશ્તિઆલકા બાઈષ હૂઈ ઔર વહ પૈગમ્બર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔર મુસલમાનોંકો અપની નાકાબિલે બર્દાશ્ત ઈઝા રસાનીસે મહફૂઝ દેખ કર કુછ ઈસ દર્જા બર્રા ફરોખ્ત (બેચેન) હૂએ કે અબ ઉન્હોંને તૈ કર લિયા કે જિસ કીમત પર ભી હો સકે, મુસલમાનોંકો નેસ્તો નાબૂદ કર દેના ચાહિએ. ચુનાંચે ઉન્હોંને હિજરતસે મુત્તસિલ હી માર્કહાએ જંગકી ઈબ્તિદા પર ભી ઔર ગઝવા બવાત ઔર અશીરા જૈસે છોટે છોટે ગઝવાત ઈસી સિલ્સિલેમેં પેશ આએ મગર મુશ્રિકીને મક્કાકી આતિશે હસદકે લિએ યહ કાફી ન થા ઔર વહ ચાહતે થે કે કિસી તરહ મુસલમાનોંકે સાથ એક ફેસ્લાકુન જંગ હો જાએ.

ઈસ ઈરાદેકી તકમીલકે લિએ ઉન્હોંને ઝરૂરી સમઝા કે સામાને હર્બો ઝર્બ બઈફરાત મયસ્સર આએ ઔર ઉસ્કે લિએ બેહતરીન તરીકા યહ સોચા કે અબૂ સુફયાનકી સરકર્દગીમેં એક કાફલએ તિજારત શામકી મંડિયોમેં જાએ ઔર નફાએ કષીર હાસિલ કરકે ઉસ્સે સામાને જંગ મુહય્યા કિયા જાએ ઔર ઈસ જઝબેને જોશો ખરોશકી યહ કૈફિયત પૈદા કર દી કે જબ કાફલા તિજારતકી તય્યારી શુરૂઅ હૂઈ તો મક્કાકે હર મુતનફ્ફિસને અપને સર્માએકા કુછ હિસ્સા ઈસ તિજારતકે લિએ પેશ કિયા, હત્તાકે એક બૂઢ્ઢિયા (અજૂઝ)ને ભી અપની મેહનતકી મામૂલી કુંજી ઈસ ખિદમતકે લિએ પેશ કર દી ઔર તકરીબન સત્તર કુરૈશિયોં પર મુશ્તમિલ યહ કાફલા અબૂ સુફયાનકી કયાદતમેં શામકો રવાના હો ગયા.

કુરૈશકા યહ તિજારતી કાફલા જબ નફએ કષીર હાસિલ કરકે શામસે વાપસ હો કર મક્કા જા રહા થા બદરસે કરીબ હો કર ગુઝરા તો નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા ઈલ્મ હુવા તો ફૌરન સહાબા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ અજમઈનકો જમા કરકે મશ્વરા ફર્માયા તબ બા'ઝ હઝરાતને બખૂશી ઈસ્કે મુકાબલેકે લિએ આમાદગી ઝાહિર કી ઔર બા'ઝને યહ સમઝ કર કે યહ કિસી અહમ જંગકા મુઆમલા નહીં હે ઉસ્કી તઆકુબ પર આમાદગીકા ષુબૂત નહીં દિયા.

મુસલમાનોંકા યહ લશ્કર જો કાફલેકે તઆકુબમેં નિકલા, સામાને હર્બસે બેપર્વાહ હો કર મદીનાસે નિકલા. મશ્હૂર રિવાયતકે મુતાબિક ઉન્કી તા'દાદ સિર્ફ તીનસો તેરહ થી જબકે બહમ્દિલ્લાહ મદીનાકે અંદર હી મુસલમાનોંકી

આબાદી હઝારહા બાલિગ નુફૂસ પર મુશ્તમિલ થી ઔર ચંદ તલ્વારેં, દો તીન ઘોળે, સાઠ ઝિરહ ઔર સિર્ફ સાઠ ઊંટ ઉન્કા મતાએ જંગ થા, વહ દરાંહાલીકા મુસલમાનોંકે પાસ, બલ્કે ખૂદ નિકલનેવાલે મુજાહિદીનકે પાસ મદીનામેં બીશ અઝ બીશ સામાને જંગ ઔર ઊંટ ઘોળે મૌજૂદ થે, ગર્ઝ યહ લશ્કર જંગે લશ્કર નહીં થા બલ્કે ફીદાકારાને તૌહીદકા એક મુખ્તસરસા કાફલા થા, જો કુરૈશકે હર્બો ઝર્બકે સર્માયા પર કાબિઝ હો કર દુશ્મનકો બેમાયા બનાને નિકલા થા.

અબૂ સુફયાનકો મુસલમાનોંકે તઆકુબકા હાલ મા'લૂક હુવા તો ગબરાયા ઔર ફૌરન ઝમઝમ નામી એક શખ્સકો અજીર બના કર મક્કા રવાના કિયા કે વહ કુરૈશકો ઈસ મુઆમ્લેકી ખબર દે ઔર મદદ તલબ કરે. કુરૈશને જબ હકીકતે હાલકો સુના તો ઉન્મેં બહુત ઝિયાદા જોશ પૈદા હો ગયા ઔર તમામ સરદારાને કુરૈશ આમાદએ જંગ હો કર અપને અપને લશ્કરકો લે કર નિકલ ખળે હૂએ ઔર ઈસ કર્રોફરસે નિકલે તા'દાદમેં એક હઝાર થે, નીઝે ઔર તલ્વારેં સજે, ઢાલેં ઔર બકતર લગાએ, નશાએ ગુરૂરમેં ઝૂમતે હૂએ બદરકી જાનિબ બળ્હે.

ઈધર મુસલમાન આગે બળ્હતે હૂએ જબ વાદીએ સફરાકે કરીબ પહુંચે તો નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ બસબસ ઈબ્ને ઉમ્રુ ઔર અદી બિન અઝ્ઝગબાકો જાસૂસ બના કર ભેજા કે વહ કાફલેકા હાલ મા'લૂમ કરકે આએ. ઈસ મુદતમેં મુસલમાન વાદીએ સફરાસે ગુઝર કર વાદીએ ઝફરાન તક પહુંચ ચુકે થે. યહાં ઉતરે તો એક જાનિબ બસબસ ઔર અદીસે યહ મા'લૂમ હુવા કે અન્કરીબ અબૂ સુફયાનકા કાફલા બદર પહુંચનેવાલા હે. દૂસ્રી જાનિબ યહ પતા લગા કે મક્કાસે કુરૈશ એક હઝાર જમ્ઈયત લે કર કર્રોફરકે સાથ મુસલમાનોંસે લળનેકી ગરઝસે બદરકી જાનિબ બળ્હ રહે હૈં.

બહરહાલ મુસલમાનોંકો જબ વાદીએ ઝફરાનમેં યહ દોનોં ખબરેં મિલી તો નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને સહાબાસે દોબારા મશ્વરા ઝરૂરી સમઝા ક્યૂંકે અબ મુઆમલા કઠિન થા. મુસલમાન બેસરો સામાન ઔર ફિર થોળી તા'દાદમેં થે ઔર દુશ્મન હર તરહ વકતકે હથિયારોંસે મુસલ્લા, કષીર સામાને જંગકે માલિક થે ઔર તા'દાદમેં તીન ગુનેસે ભી ઝિયાદા ઔર બકોલે અરબાબે સિરત અન્સાર અગર્ચે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી મઈય્યત સફરકો સદ હઝાર બાઈષે નાઝિશો મુબાહાત સમઝતે ઔર હમરિકાબ રહતે થે લેકિન ઉકબએ ષાનિયાકે વક્ત વહ નબીએ કરીમ

સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે સાથ યહ મુઆહદા કર ચુકે થે કે જબ તક કુરૈશ યા ગૈરકુરૈશ અપની જાનિબસે મદીના પર હમ્લા આવર ન હોં, અન્સાર મદીનાસે બાહર નિકલ કર જંગકે લિએ મજબૂર નહીં હોંગે.

મશ્વરેકે લિએ યહ અહમ વજૂહ થી જિન્કે પેશેનઝર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને સહાબાસે મશ્વરા ફર્માયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા કે દુશ્મન સર પર હે ઔર કાફલા કરીબ ! અબ બતાઓ કયા ચાહતે હો ? જંગ કરકે હક્કો બાતિલકા ફેસ્લા યા બગૈર કાંટા લગે કાફલે પર કબ્ઝા ?

મુસલમાનોંને જબ યહ સુના તો બા'ઝને તબઈ તૌર પર જંગકી મુખાલિફત કી ઔર ઈસ બારેમેં ગિરાની મહસૂસ કી, ઉન્હોંને કહા : યા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ હમ જંગકે ઈરાદેસે નહીં નિકલે થે ઈસ લિએ બેસરો સામાન હે. હમ તો અબ ભી યહી ચાહતે હૈં કે કાફલે પર કબ્ઝા કરકે વાપસ ચલે જાએં. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈસ કમઝોર રાઈકો નાપસંદ ફર્માતે હૂએ ઈર્શાદ ફર્માયા, કાફલેકો છોળો અબ ઈસ કૌમકે મુતઅલ્લિક રાઈ લો જો તુમ્હારે મુકાબલેકે લિએ મક્કાસે નિકલ આઈ. બા'ઝ લોગોંને જબ દોબારા ઉઝર કિયા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફિર પહલી બાત લોટા દી, તબ જલીલુલકદ્ર સહાબા અબૂબક્ર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ, ઉમર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ, અલી રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ સમઝ ગએ કે મર્ઝી મુબારક હક્કો બાતિલકી જંગસે વાબસ્તા હે, ઈસ લિએ ઉન્હોંને જઝબએ વફાદારીકા ઈઝહાર કરતે હૂએ અર્ઝ કિયા કે હમ હર તરહ જંગકે લિએ તય્યાર હે ઔર ઈસ્લામકી ખાતિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે પસીનેકી જગહ અપના ખૂન બહાનેકો હાઝિર હૈં ઔર હઝરત મિકદાદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ઈસ શદો મદકે સાથ ફિદાકારાના જઝબાતકા ઈઝહાર કિયા કે સહાબા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ અજમઈનકો ઉન્કી તકરીર પર રશ્ક હોને લગા. મગર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ અબ ભી નિગાહ મુબારકસે કિસી બાતકે તાલિબ નઝર આ રહે થે. યહ દેખ કર અન્સારમેંસે હઝરત સઅદ બિન મુઆઝ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ખળે હૂએ ઔર અર્ઝ કિયા : યા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! કયા હમ અન્સારકી જાનિબ ઈશારા હે ? કે વહ કુછ અર્ઝ કરે ઔર ફિર અન્સારકી

જાનિબસે પૂરી વફાદારીકા યકીન દિલાતે હૂએ નિહાયત મુઅષ્ષર તકરીર ફર્માઈ.

મુહાજિરીનો અન્સારકી યહ તકાલીફ સુન કર સરવરે દો આલમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા ચેહરા મુબારક મુસર્રતસે તમતમા ઉઠા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા :

અબ અલ્લાહકે નામ પર આગે બઢ્હો ઔર બશારત હાસિલ કરો, ક્યૂંકે અલ્લાહ તઆલાને મુઝસે વા'દા ફર્માયા હે કે દો ગિરોહ (કાફલા ઔર મુશ્રિકીને મક્કાકા લશ્કર)મેંસે એકકો તુમ્હારે કબ્ઝેમેં દે દૂંગા ઔર કાફલા નહીં બલ્કે મુશ્રિકીનકા લશ્કર તુમ્હારે કબ્ઝેમેં દે દિયા જાએગા ઔર ખુદાકા વા'દા બિલાશુબા સચ્ચા હે ઔર કસમ બખુદા મેં જંગસે કબ્લ અભીસે કૌમસે સરદારોંકી કત્લગાહકો દેખ રહા હૂં ઔર સહીહ મુસ્લિમમેં હે કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને બદર પહુંચ કર ઝમીન પર હાથ રખ કર બતાયા કે "ઈસ જગહ ફલાં કુરૈશી મારા જાએગા ઔર યહાં ફલાં કત્લ હોગા."

સલફસે ખલફ તક તમામ મુફસ્સિરીન, મુહદ્દિષીન ઔર અસ્હાબે સેરો તારીખ ઈસ પર મુત્તફિક હૈં કે યહી વહ મશ્વરા હે જિસ્કે મુતઅલ્લિક સૂરએ અન્ફાલકે યહ આયાત નાઝિલ હૂઈ હે :

તર્જમા : "('અન્ફાલ' અલ્લાહ ઔર રસૂલકે લિએ હૈં) ઈસ લિએ કે તેરે પરવરદિગારને તુજકો હકકે લિએ તેરે ઘરસે નિકાલા ઔર હાલત યહ હો ગઈ કે મુસલમાનોંકા એક ફરીક ઈસ નિકલને પર વિરાનેકા ઈઝહાર કર રહા થા ઔર વહ તુઝસે હકકે બારેમેં હકકે ઝાહિર હો જાનેકે બા'દ ઝગળા કર રહે થે ગોયા વહ આંખો દેખે મૌતકે મુંહમેં હંકાએ જા રહે હૈં ઔર (યહ વાકિઆ ઈસ વક્ત પેશ આયા) જબકે અલ્લાહ તુમકો વા'દા દે રહા થા કે દોનોં ફરીક (કાફલા ઔર મુશ્રિકીને મક્કાકા લશ્કર)મેંસે એક ફરીકકો તુમ્હારે કબ્ઝેમેં દે દેગા ઔર તુમ યહ શુબા કરતે થે કે તુમકો વહ ગિરોહ મિલે જિસ્કે મુકાબલેમેં કાંટા ભી ન લગે ઔર અલ્લાહકા ઈરાદા યહ થા કે વહ અપને વાદેકે કલિમાતસે હકકો ષાબિત કર દિખાએ ઔર કાફિરોંકી જળ કાંટ દે ઔર ઈસ તરહ હકકો હક કર દે ઔર બાતિલકો બાતિલ અગર્ચે મુજરિમોંકો યહ બાત પસંદ ન આએ."

[૮/ ૫ તા ૮]

અબ મુસલમાન આગે બઢ્હે ઔર બદરકે કરીબ પહુંચ કર મદીનાકી જાનિબવાલે રૂખ"અદવતુદ્દુન્યા"પર ખેમાઝન હો ગએ ઔર મુશ્રિકીને મક્કા

આગે બઢ્હે તો બદર પહુંચ કર મદીનાસે દૂર મક્કાકી જાનિબ વાલે રૂખ "અદવતુલ્કુસ્વા"પર ઉતરે ઔર મહાઝ જંગકા નકશા ઈસ તરહ બના કે મુસલમાન ઔર મુશ્રિકીન બિલ્મુકાબિલ થે ઔર અબૂ સુફયાનકા કાફલા ઉસ વક્ત સાહિલકી જાનિબ નીચે નીચે મુશ્રિકીનકે લશ્કરકી પુશ્ત પરસે ગુઝર રહા થા કે જબ વહ ચાહેં તો મુશ્રિકીને મક્કાકી નુસ્રતો મદદકે લિએ બેરોક ટોક આ સકતે ઔર કુમકકા કામ દે સકતે હૈં ઔર ફિર યહ અજીબ સૂરતે હાલ થી મુસલમાનોંકા મહાઝે જંગ ઈસ દર્જા રેતીલા થા કે ઈન્સાન ઔર ચોપાયોં દોનોંકે કદમ રેતમેં ધંસે જા રહે થે ઔર ચલના દુશ્વાર હો રહા થા મગર મુશ્રિકીનકા મુહાઝે જંગ હમવાર ઔર પુખ્તા ફર્શકી તરહ થા. ગર્ઝ દુશ્મન તા'દાદમેં તીન ગુનેસે ઝિયાદા, સામાને જંગમેં પૂરી તરહ મુકમ્મલ, ઝરાએ રસલો રસાઈલમેં હર તરહ મુત્મઈન, ઝાએઅ વુકૂઅ નિહાયત ઉમ્દા ઔર ઈન તમામ બાતોંકે સાથ સાથ કાફલેકી કુમક મુતવક્કેઅ થી ઔર ખૂદ અપની હાલત યહ એક તા'દાદમેં બહુત કમ, અસ્લહાએ જંગ બરાએ નામ, સામાને હર્બ ન હોનેકે બરાબર, સવારિયોંકા શુમાર બરાએ બૈત, જાએઅ વુકૂઅ હદ દર્જા ખરાબ ઔર ઈન તમામ નાસાઝગાર હાલાતકે સાથ કુમક કત્અન ગૈરમુતવક્કેઅ ઔર હદ યહ કે દુશ્મન પાની પર કાબિઝ ઔર મુસલમાન ઈસ્સે મહરૂમ.

ઝાહિર હૈ કે ઐસી હાલતમેં અગર મુસલમાનોંકો ઉન્કી ઝાતી રાઈ પર છોડ દિયા જાતા તો ઉન્કી અકલ વ ખુર્દબા અસ્બાબે ઝાહિર ઉસ્કે સિવા ઔર ક્યા ફેસ્લા કર સકતી થી કે વહ ઈસ વક્તકો ટાલ દે ઔર દુશ્મનસે કિસી ઐસે દૂસ્રે વક્તકે લિએ જંગકા કોલો કરાર કરેં કે વહ દુશ્મનકી તરહ હર હૈષિયતસે જંગકે લિએ તય્યાર હોં, ચુનાંચે ઈસી બીના પર મુસલમાનોંને વાદીએ ઝફરાનમેં શુરાકે વક્ત ઈબ્તિદન યહી કહા ભી મગર વહીએ ઈલાહીકે ઝરીએ ચૂંકે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો યહ મા'લૂમ હો ચુકા થા કે ખુદાકા યહ વા'દા કે તુમકો "ઈર ઔર નફીર" દોનોંમેંસે એક પર મુસલ્લત કર દિયા જાએગા, સિર્ફ ઈસ શકલમેં પુરા હોનેવાલા હૈ કે મુસલમાન મુશ્રિકીનકે લશ્કર (નફીર)કા મુકાબલા કરેં ઔર હકો બાતિલકે ઈસ માર્કેમેં મુસલમાન કામ્યાબ હોં ઔર મુશ્રિકીન નાકામ વ ખાસિર, ઈસ લિએ મુસલમાનોંને પૈગમ્બર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી મર્ઝી પા કર હમા કિસ્મકી બેસરો સામાનીકે

બાવજૂદ ખૂદકો હકો બાતિલકી મા'ર્કા આરાઈકે લિએ વાલિહાના વફદાકારાના જઝબા પાકકે સાથ પેશ કર દિયા.

ઐસી સૂરતોહાલકો ઈસ મો'જિઝાના ઉસ્લૂબ બયાનકે સાથ ઝાહિર કિયા હે :

તર્જમા : "અગર તુમ અલ્લાહ પર ઔર ઉસ (ગૈબી મદદ) પર યકીન રખતે હો જો હમને ફેસ્લા કર દેનેવાલે દીન અપને બંદે પર નાઝિલ કી થી જબકે લશ્કર એક દૂસરેકે મુકાબિલ હૂએ થે તો ચાહિએ કે ઉસ તકસીમ પર (યા'ની માલેગનીમતકી મુકર્રરા તકસીમ પર) કારબંદ હો ઔર અલ્લાહ હર શૈ પર કુદરત રખતા હે યહ વહ (બદરકા) દિન થા કે તુમ ઉધર કરીબકે નાકે પર થે ઉધર દુશ્મન દૂરકે નાકે પર ઔર કાફલા તુમસે નિચલે હિસ્સેમેં થા(યા'ની સમુંદરકે કિનારે કિનારે ગુઝર રહા થા) ઔર અગર તુમ આપસમેં લળાઈકી બાત ઠહરાતે તો ઝરૂર જંગકે વકતકે બારેમેં તુમ ઈખ્તિલાફ કરતે કયૂંકે તુમ ચાહતે હો કે કિસી હાલતમેં જંગ ન હો ઔર દુશ્મન ચાહતા હે કે ઝરૂર જંગ હો (યા'ની તુમ્હેં દુશ્મનોંકી કષ્રત ઔર અપની બેસરો સામાનીકા અંદેશા થા ઔર કાફલે પર તસલ્લુત આસાન નઝર આ રહા થા ઔર દુશ્મન અપની કષ્રત ઔર સાઝો સામાનકે બલ પર ઘમંડ કિએ હૂએ થા અલ્લાહને દોનોં લશ્કરોંકો ભિળા દિયા તાકે જો બાત હોનેવાલી થી ઉસે કર દિખાએ નીઝ ઈસ લિએ કે જિસે હલાક હોના હે અત્મામે હુજ્જતકે બા'દ હલાક હો ઔર જો ઝિંદા રહનેવાલે હે અત્મામે હુજ્જતકે બા'દ ઝિંદા રહે ઔર બિલાશુબા અલ્લાહ સબકી સુનતા ઔર સબ કુછ જાનતા હે." [૮/ ૪૧ તા ૪૨]

તર્જમા : "ઔર અલ્લાહ તુમ્હારી મદદ કર ચુકા હે બદરકી લળાઈમેં ઔર તુમ કમઝોર હાલતમેં થે પસ અલ્લાહસે ડરતે રહો તાકે તુમ શુકગુઝાર હો (યહ જબ હુવા) કે તુ મુસલમાનોંસે કહ રહા થા કયા તુમકો કાફી નહીં હે કે તુમ્હારા પરવરદિગાર તુમ્હારી મદદકો આસ્માનસે ઉતરનેવાલે તીન હઝાર ફરિશ્તે ભેજે, હાં બિલાશુબા અગર તુમ સબ્ર કરો ઔર તકવેકી રાહ ઈખ્તિયાર કરો ઔર ફિર ઐસા હો કે દુશ્મન ઉસી દમ તુમ પર ચળ્હ આએ તો તુમ્હારા પરવરદિગાર (ભી) પાંચ હઝાર નિશાન રખનેવાલે ફરિશ્તોંસે તુમ્હારી મદદ કરેગા અલ્લાહને સિર્ફ યહ ઈસ લિએ કિયા કે તુમ્હારે લિએ ખૂશખબરી હો ઔર ઉસકી વજહસે તુમ્હારે દિલ મુત્મઈન હો જાએ ઔર મદદે નુસ્રત જો કુછ

ભી હે અલ્લાહકી હી તરફસે હે ઉસ્કી તાકત સબ પર ગાલિબ હે ઔર વહ અપને તમામ કામોંમેં હિકમત રખનેવાલા હે ઔર નીઝ ઈસ લિએ તાકે મુશ્રિકીને હકકી જમઈયતો તાકતકા એક હિસ્સા બેકાર કર દે ઉન્હેં ઈસ દર્જા ઝલીલો ખ્વાર કર દે કે વહ નામુરાદ હો કર ઉલ્ટે પાંવ ફિર જાએ.'' [૩/ ૧૨૪ તા ૧૨૭]

દુઆએ નુસ્રત :

ગર્ઝ ઈસ હાલતમેં દોનોં ફરીક જંગકે લિએ સફઆરા હૂએ તો અવ્વલ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને મુસલમાનોંકી સુફૂફકો દુરૂસ્ત ફર્માયા ઔર ફિર ઈસ અરીશ (ખસ પોશ ઝોંપળી)કે નીચે જા કર જો આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે લિએ મૈદાને જંગમેં બના દી ગઈ થી દરગાહે ઈલાહીમમેં ઈલ્હાહો તઝર્રૂઅકે સાથ દુઆ શુરૂઅ કર દી ઔર અર્ઝ કિયા :

“ખુદાયા ! તુને મુઝસે જો વા'દા (નુસ્રત) ફર્માયા ઉસ્કો પૂરા કર, ખુદાયા ! અગર યહ મુઠ્ઠીભર મુસલમાન હલાક હો ગએ તો ફિર ખિત્તએ ઝમીન પર કોઈ તેરા ઈબાદત ગુઝાર બાકી નહીં રહેગા.”

સિદ્દીકે અકબર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને દેખા તો કરીબ આએ ઔર અર્ઝ કિયા : ખુદાકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! બસ કીજિએ અલ્લાહ તઆલા અપના વા'દા ઝરૂર પૂરા કરેગા.

ગૈબી નુસ્રત વ ઈમ્દાદ :

ઔર આખિર યહી હુવા ભી કે હર કિસ્મકે નાસાઝગાર હાલાત ઔર ઈસ દર્જે કમઝોરીકે બાવજૂદ કે કિસી મુસલમાનકા ઈસ મા'ર્કેસે સહીહ વ સાલિમ બચ કર નિકલ જાના ખૂદ એક મો'જિઝા હોતા, મુસલમાનોંકો ગૈબી નુસ્રતો ઈમ્દાદમેં બામુરાદ ઔર કામ્યાબ કિયા, ફતહ ઔર નુસ્રતને કદમ ચૂમે ઔર તારીખે આલમકા એક બેનઝીર ઔર હૈરતઝા ઈન્કલાબ પેશ કર દિયા ઔર મુશ્રિકીને કુરૈશકે તમામ સરદાર ઔર મશ્હૂર નબ્રો આઝમા હી કત્લ નહીં હૂએ બલ્કે શિર્કો કુફ્રકી ઈજ્તિમાઈ તાકત હી કા ખાતમા હો ગયા.

યહ ગૈબી નુસ્રત ક્યા થી ? કુર્આને હકીમ ઈસ્કા જવાબ મુતઅદ્દદ આયાતમેં યહ દેતા હે :

તર્જમા : “મુસલમાનોંકી નિગાહમેં દુશ્મનોંકી તા'દાદ અસલ તા'દાદસે કમ નઝર આઈ તાકે મુસલમાન મર્ઉબ ન હોં ઔર મુશ્રિકીનકી નિગાહોંમેં મુસલમાન મુઠ્ઠીભર મા'લૂમ હૂએ તાકે જંગસે જી ન ચુરાએં ઔર મા'ર્કા હકકો

બાતિલ ટલ ન જાએં ઔર એક વક્તમેં દો ગુને મા'લૂમ હૂએ તાકે મુસલમાનોંસે મરુઉબ હો કર રહ જાએં." [૮/ ૪૩,૪૪]

તર્જમા : ૧. "અભી હો ચુકા હે તુમકો એક નમૂના, દો ફોજોમેં જો ભિળી થી એક ફોજ હે કે લળકી હે અલ્લાહકી રાહમેં ઔર દૂસરી મુન્કિર હે, યહ ઉન્કો દેખતે હેં અપને દો બરાબર, સરીહ આંખોસે ઔર અલ્લાહ ઝોર દેતા હે અપની મદદકા જિસ્કો ચાહે ઉસીમેં ખબરદાર હો જાવેં જિન્કો આંખ હે."

[આલેઈમ્રાન ૩/ ૧૩]

૨. મુસલમાનોંકી દુઆ પર અવ્વલ ઉન્કી મદદ એક હઝાર ફરિશ્તોંસે કી ગઈ:

તર્જમા : "જબ તુમ લગે ફરિયાદ કરને અપને રબસે તો પહુંચા તુમ્હારી પુકારકો કે મેં મદદ ભેજૂંગા તુમ્હારી હઝાર ફરિશ્તે જંગી પીછે લગે આવેં."

[૮/ ૯]

ઔર ફિર યહ તા'દાદ બળ્હા કર તીન હઝાર કર દી ગઈ.

તર્જમા : "જબ તૂ કહને લગા મુસલમાનોંકો ક્યા તુમકો ઈફાયત નહીં કે તુમ્હારી મદદ ભેજે રબ તુમ્હારા તીન હઝાર ફરિશ્તે આસ્માનસે ઉતરે (હૂએ)"

[૩/ ૧૨૪]

ઔર અગર દુશ્મન તુમ પર યકલખ્ત હમ્લા કર દે તો હમ તીન હઝારકે બજાએ પાંચ હઝાર ફરિશ્તોંસે મદદ કરેંગે.

તર્જમા : "અલબત્તા અગર તુમ ઠહરે રહો ઔર પર્હેઝગારી કરો ઔર વહ આવેં તુમ પર ઉસી દમ તો મદદ ભેજે તુમ્હારા રબ પાંચ હઝાર ફરિશ્તે પલે હૂએ ઘોળોં પર." [૩/ ૧૨૫]

૩. મુસલમાનોં પર ઐન માર્કેકે વક્ત ઊંઘ તારી કર દી જિસ્કે ચંદ મીનટ બા'દ ઉન્કી બેદારીને ઉન્મેં એક નઈ તાઝગી ઔર નઈ રૂહ પૈદા કર દી.

તર્જમા : "જિસ વક્ત ડાલ દી તુમ પર ઊંઘ અપની તરફસે તસ્કીનકો ઔર ઉતારા તુમ પર આસ્માનસે પાની, કે ઉસ્સે તુમકો પાક કરેં ઔર દૂર કરે તુમસે શૈતાનકી નજાસત ઔર મુહકમ ગિરાહ દે તુમ્હારે દિલ પર ઔર ષાબિત કરે તુમ્હારે કદમ." [૮/ ૧૧]

૪. આસ્માનસે પાની બર્સા કર મુસલમાનોંકે લિએ રેતીલી ઝમીનકો

પુખ્તા ફર્શકી તરહ બના દિયા ઔર નશીબકી વજહસે હોઝ નુમા ઘળેમેં પાની મુહય્યા કર દિયા ઔર દુશ્મનોંકી ઝમીનકો કીચળકી તરહ દલદલ બના ડાલા.

તર્જમા : "જબ હુકમ ભેજા તેરે રબને ફરિશ્તોંકો કે સાથ હો તુમ્હારે સો તુમ દિલ ષાબિત કરો, મુસલમાનોંકે મેં ડાલ દૂંગા દિલમેં કાફિરોંકે દેહશત સો મારો ઉપર ગિરોનોંકે ઔર મારો ઉન્કે પૂર પૂર" [૮/ ૧૨]

નતીજએ જંગ :

બહરહાલ મા'ર્કા જંગ બપા હુવા ઔર દોનોં જાનિબસે નબ્રદ આઝમા એક દૂસ્રેકે મુકાબિલ હો કર "હલ મિમ્બારિઝિન" પુકારને ઔર દાદો સુજાઅત દેને લગે ઔર ફિર યકાયક હુજૂમી જંગ શુરૂઅ હો ગઈ, મુસલમાન અવ્વલ તો જંગે મગ્લૂબા લળે મગર ફરાગતે દુઆકે બા'દ જબ મૈદાને જંગમેં આ કર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને شاهت الوجوه ચહેરેં રૂસિયાહ હોં' પળ્હતે હૂએ મુટ્ઠીભર ખાક ઔર કંકરિયાં દુશ્મનોંકી જાનિબ ફેંકી તો ખુદાએ બર્હકકી મો'જિઝાના કુદરતને હવાકે ઝરીએ ઉસ્કે ઝર્રાત તમામ મુશ્રિકીનકી આંખો તક પહુંચા દિએ ઔર વહ ઈસ નાગહાની પરેશાનીસે મુઝતરિબ હો કર આંખે મલને લગે ઔર જંગે મગ્લૂબા "જંગે ગાલિબા"કી શકલમેં બદલ ગઈ.

તર્જમા : "(એ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ) ઔર તૂને જબ (કંકરિયાં) ફેંકી તો વહ દરહકીકત તૂને નહીં ફેંકી બલ્કે અલ્લાહને ફેંકી (ક્યૂંકે ઈન્સાની હાથ એક મુટ્ઠીમેં ઈત્ને બળે લશ્કરકે હર આદમી પર રમી નહીં કર સકતા થા યહ જો કુછ હુવા નબી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે હાથ પર ખુદાકા મો'જિઝા હુવા)" [૮/ ૧૭]

ઔર દેર નહીં લગી કે મુશ્રિકીનકે બળે બળે આદમી મારે ગએ ઔર દુશ્મનોંકે પેર ઉખળ ગએ, વહ ભાગતે થે મગર ભાગનેકા મૌકા ન પાતે થે ચુનાંચે ઉન્કે સત્તર (૭૦) આદમી કત્લ હૂએ ઔર સત્તર (૭૦) ગિરફ્તાર બાકીને રાહે ફરાર ઈખ્તિયાર કી.

મુસલમાન અગર્ચે ખુદાકી નુસ્રત ઔર ઉસ્કે ફઝલસે કામ્યાબ હૂએ ઔર ફત્હો કામરાનીકે માલિક બને તાહમ બાઈસ મુજાહિદીનને ભી જામે શહાદત નોશ કિયા.

જંગે બદરને તારીખે આલમકા રૂખ બદલ દિયા :

બદરકા મા'ર્કા મુઅર્રિખીન ઔર અસ્હાબે સેરસે ભી અગર્ચે અપની તારીખી અહમિયતકા એ'તિરાફ કરાતા હે ઔર વહ યહ કહને પર મજબૂર હો જાતે હૈં કે મા'ર્કા બદર એક હંગામી મા'ર્કા નહીં થા બલ્કે ઉસ્ને કુરૈશ ઔર મક્કાકી કુવ્વતકા હમેશાકે લિએ ખાતમા કર દિયા ઔર મુસલમાનોંકે લિએ અઅલાએ કલિમતુલ્લાહકી રાહેં ખોલ દીં.

ગઝવએ ઉહદ

ઉહદ મદીના મુનવ્વરાકે એક પહાળકા નામ હે. યહી વહ મુકામ હે જહાં શવ્વાલ તીન હિજરી / ઈસ્વી સન ૬૨૫ મેં મુસલમાનોં ઔર મુશ્રિકોંકે દરમિયાન મા'ર્કએ હક્કો બાતિલ ગરમ હુવા.

ગઝવએ ઉહદ :

બદરમેં જો ઝખ્મ કુરૈશકો લગ ચુકા થા ઉસ્કા ઈન્તિકામ લેનેકે લિએ અબૂ સુફયાનકી સરકર્દગીમેં તીન હઝાર સુર્માઓંકા લશ્કરે જર્રાર મક્કાસે નિકલા ઔર ઉહદકે સામને આ કર ખૈમાઝન હો ગયા.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો જબ અબૂ સુફયાનકી તય્યારિયોંકા હાલ મા'લૂમ હુવા તો સહાબાસે મશ્વરા ફર્માયા, ઉમર રસીદા ઔર તર્જુબાકાર સહાબાને યહ રાઈ દી કે હમકો બાહર નિકલ કર જંગ કરનેકી ઝરૂરત નહીં હે બલ્કે સનીદ તરીકા યહ હે કે હમ મદીનાકે અંદર હી દુશ્મનોંકા ઈન્તિઝાર કરેં ઔર જબ વહ મદીના પર હમ્લાઆવર હો તો ઉસ્કા પૂરઝોર મુકાબલા કરેં હમારે ઈસ તર્ઝે અમલસે અવ્વલ તો દુશ્મનકો જુર્અત ન હોગી કે મદીના પર હમ્લા આવર હો ઔર અગર ઉસ્ને ઈકદામ કિયા તો બિલાશુબા શિકસ્તે ફાશ ઉઠા કર રાહે ફરાર ઈખ્તિયાર કરેગા મગર ઉન સહાબાકો જો બદરમેં શરીક નહીં હૂએ થે ઔર બદરકી ફઝિલતકો ઈસ વક્ત હાસિલ કરના ચાહતે થે યહ રાઈ પસંદ નહીં આઈ ઔર નૌજવાનોંને ભી ઉન્કા સાથ દિયા ઔર અકષરિયતકી રાઈ યહ કરાર પાઈ કે હમકો દુશ્મનોંકા મુકાબલા મૈદાનમેં નિકલ કર હી કરના ચાહિએ.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને જબ અકષરિયતકા રૂહજાન યહ પાયા તો ઉસ પર સાદ ફર્મા કર હુજરા મુબારકમેં તશરીફ લે ગએ તો તર્જુબાકાર ઔર અકાબીર સહાબા રિઝવાનુલ્લાહુ અજમઈનને અપને

અસાગિરકો ઉન્કી રાઈ પર મલામત કી કે ઉન્હોંને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે રૂહજાનકે ખિલાફ યૂં અપની આઝાદાના રાઈસે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો પરેશાન કિયા, ચુનાંચે જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ બાહર તશરીફ લાએ તો ઉન નૌજવાનોં ઔર શમ્એ ઈસ્લામકે પરવાનોને અપની રાઈ પર ઈઝહારે નદામત કિયા ઔર અર્ઝ કિગા કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ મદીના હી કે અંદર દુશ્મનકા મુકાબલા કરેં યહી મુનાસિબ હે.

યહ સુન કર હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા : "નબીકી શાનકે યહ ખિલાફ હે કે જબ ખુદાકી રાહમેં હથિયાર સજ કર તય્યાર હો જાએ તો ફિર મા'ર્કએ હકકો બાતિલકે બગૈર હી ઉન્કો ઉતાર દે, અબ ખુદાકા નામ લે કર મૈદાનમેં નિકલે."

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ જબ મદીનાસે નિકલે તો એક હઝારકા લશ્કર જલૂમેં થા, ઉસ લશ્કરમેં તીનસો મુનાફિકીન અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબૈકી સરકર્દગીમેં હમરિકાબ થે યહ મદીના હી મેં મુશ્રિકીને મક્કાકે સાથ સાઝિશ કર ચુકે થે કે મુખ્લિસ મુસલમાનોંકો બુઝદિલ બનાનેકે લિએ યહ તરીકા ઈખ્તિયાર કરેંગે કે અવ્વલ મુસલમાનોંકે લશ્કરકે સાથ નિકલેંગે ઔર રાહસે હી ઉન્સે કટ કર મદીના વાપસ આ જાએંગે, ચુનાંચે રઈસુલ્મુનાફિકીન યહ બહાના કરકે લશ્કરે ઈસ્લામસે કટ કર જુદા હો ગયા ઔર મદીના વાપસ આ ગયા કે જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને હમ જૈસે તજુર્બાકારોંકી બાત ન માન કર અલ્હળ નૌજવાનોંકી રાઈકો તર્જીહ દી તો હમકો ક્યા ઝરૂરત હે કે ખ્વાહ મખ્વાહ અપની જાનોંકો હલાકતમેં ડાલેં.

મગર મુનાફિકીનકા મકસદ પુરા ન હુવા ઔર ઈન ફિદાકારાને ઈસ્લામ પર ઉન્કી મુરાજીઅતકા મુત્લક કોઈ અષર ન પળા ઔર ઐસે જાંબાઝ ઔર નિષારાને ઈસ્લામ પર અષર હી ક્યા પળતા જિન્કે બચ્ચોંકી જાંબાઝી ઔર ઈસ્લામ પર ફિદાકારીકા જઝબા ઔર વલ્વલા યહ હો કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને મદીનાસે બાહર જબ લશ્કરે ઈસ્લામકા જાઈઝા લિયા ઔર સગીરૂસ્સન લળકોંકો વાપસીકા હુક્મ દિયા તો રાફેઅ બિન ખુદેજ જો અભી નવઉમ્ર હી થે યહ દેખ કર પંજોંકે બલ ખળે હો ગએ કે દરાઝ કદ બન કર જંગકે સિપાહી રહ સકેં, ચુનાંચે ઉન્કી તદબીર કારગર હો ગઈ ઉસી તરહ

સમુરા બિન જુન્દુબ સગીર સન શુમાર કર લિએ ગએ તો રોને લગે ઔર અર્ઝ કિયા : "યા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ અગર રાફેઅ શરીકે જંગ હો સકતા હે તો મેં ક્યૂં ખારિજ કિયા જા રહા હૂં ? જબકે મેં રાફેઅકો કુશ્તીમેં પછાળ દિયા કરતા હૂં" આખિર દોનોંકી કુશ્તી કરાઈ ગઈ ઔર સમુરાને રાફેઅકો પછાળ દિયા ઔર વહ મુજાહિદીનમેં શામિલ કર દિએ ગએ, અલબત્તા મુસલમાનોંકે દો કબીલે બનૂ સલ્મા, બનૂ હારિષામેં કુછ બદદિલીસી પૈદા હો ચલી થી મગર ફિદાકાર મુસલમાનોંકે જોશો વલ્વલેકો દેખ કર ઉન્કી હિમ્મત ભી બુલંદ હો ગઈ.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને લશ્કરે ઈસ્લામકો ઈસ તરહ સફ આરા કિયા કે ઉહદકો પસે પુશ્ત લે લિયા ઔર પચાસ તિરંદાઝોંકો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જુબૈર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી કમાનમેં પહાળકી એક ઘાટી પર મુકર્રર ફર્મા દિયા કે ફત્હો શિકસ્ત કિસી હાલમેં ભી અપની જગહસે હર્કત ન કરેં તાકે પુશ્તકી જાનિબસે દુશ્મન હમ્લા આવર ન હો સકે.

અબ જંગ શુરૂઅ હો ગઈ ઔર દોનોં સફેં બિલ્મુકાબિલ નબ્રદ આઝમા હો કર જોહરે શુજાઅત દિખાને લગી, અભી જંગકો કુછ ઝિયાદા દેર નહીં લગી થી કે મુસલમાનોંકા પલ્લા ભારી હો ગયા ઔર મુશ્રિકીને મક્કાકા લશ્કર દર્હમ બર્હમ હો કર ભાગને લગા, નબ્રદ આઝમા મુસલમાનોંને જબ માલે ગનીમત જમા કરનેકા ઈરાદા કિયા તો તિરંદાઝોંસે સબ્ર ન હો સકા ઔર વહ ઘાટી છોળને પર આમાદા હો ગએ. કમાન અફસર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જુબૈર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને હર ચંદ રોકા ઔર ફર્માયા કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે હુક્મકે ખિલાફ વર્ઝી ન કરો, મગર ઉન્હોંને યહ કહ કર જગહ છોળ દી કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા હુક્મ જંગ તક મહદૂદ થા જબ જંગ ખત્મ હો ગઈ તો ખિલાફ વર્ઝી કૈસી ?

હુસૂલે ગનીમતકે શોકને ઉધર મુસલમાન તિરંદાઝોંસે જગહ ખાલી કરા દી ઈધર ખાલિદ (રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ) બિન વલીદ (જો અભી મુસલમાન નહીં હૂએ થે) અપને જંગી દસ્તેકે સાથ મૈદાન ખાલી દેખ કર ઘાટીકી જાનિબસે મુસલમાનોં પર ટૂટ પળે, અબ મુસલમાન ગબરાએ ઔર ઈસ અચાનક હમ્લેસે ઉન્કે પેર ઉખળ ગએ ઔર ઈસ તરહ ફત્હો નુસ્રત યક બયક શિકસ્તસે બદલ ગઈ. અગર્ચે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ

સલ્લમકે ગર્દો પેશ અબૂબક્ર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ, ઉમર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ, અલી રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ, તલ્હા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર ઝુબૈર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ જૈસે ફિદાકાર મૌજૂદ થે. તાહમ મુસલમાનોંકે ફરારસે દુશ્મનોંકો મૌકા મિલ ગયા ઔર એક શકી અઝલીને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે પથ્થર ખીંચ કર મારા જિસ્સે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા એક દંદાન મુબારક શહીદ હો ગયા, આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પથ્થરકે સદમેસે કરીબકી એક ઘાટીમેં ગિર ગએ. અભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ સંભલે ભી ન થે કે એક મુશ્રિકને પુકાર દિયા મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ)કા ઈન્તકાલ હો ગયા, ઈસ આવાઝને મુસલમાનોંમેં ઔર ઝિયાદા ઈન્તિશાર ઔર સખ્ત બેચેની પૈદા કર દી મગર મુસલમાન ફૌરન સંભલે ઔર ષાબિત કદમ સહાબાને લલકારા કે અગર યહ ખબર સહીહ હે તો અબ હમ ઝિંદા રહ કર ક્યા કરેંગે આઓ ઔર જંગકા ફેસ્લા કરકે દમ લો. ઈસ સદાએ હકને મુસલમાનોંકે દિલમેં ગૈરતકા જઝબા પૈદા કર દિયા, વહ સબ પલટ પળે ઔર હમ્લા આવર હોનેકી ગરઝસે સિમટ કર યકજા હો ગએ, મગર નકશએ જંગ બદલ ચુકા થા ઔર કુરૈશ અપની કામ્યાબી પર નાઝાં હો કર મૈદાનસે અલગ હો ચુકે થે. મુસલમાનોંને આંખ હટા કર દેખા તો જલ્વા જહાં આરા સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પર નઝર પળતે હી ઉન્કે દિલમેં ભી સુકૂન પૈદા હો ગયા ઔર પર્વાનાવાર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે ગિર્દ જમા હો ગએ. ગારમેં ગિર જાનેસે ખોદ સરમેં ઘૂસ ગયા ઔર ઝિરહકી કળિયોંકી ઝદમેં ચહેરા મુબારક ઔર બાઝૂઓં પર ભી હલ્કે ઝખ્મ આ ગએ થે, હઝરત અલી રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર હઝરત ફાતિમા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ખોદકો સરસે નિકાલા ઔર ઝખ્મોંકો ધોયા ઔર બોરિયા જલા કર રાખકો ઝખ્મકે અંદર ભર દિયા, જિસ્સે ખૂન બંદ હો ગયા.

હઝરત હમ્ઝા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી શહાદત :

ઉસ ગઝવેમેં સત્તર (૭૦) મુસલમાન શહીદ ઔર બહુતસે ઝખ્મી હૂએ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે હકીકી ચચા, દૂધ શરીક ભાઈ, બેતકલ્લુફ દોસ્ત ઔર જાંનિષાર સહાબી હઝરત હમ્ઝા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી શહાદત ઈસ વાકિએકા ઝબરદસ્ત સાનેહા હે, ઝુબાને વહી તર્જમાનને

ઉન્કો સય્યદુશ્શોહદાકા લકબ અતા ફર્માયા.

મુશ્રિકીને મક્કાને ઈસ જંગમેં દરિંદો ઔર ખૂંખાર હૈવાનોંકી તરહ મુર્દા ના'શો તકકે નાક કાન કાટ ડાલે ઔર પેટ ચાક કરકે દિલો જીગરકો નેઝોંકી ઉન્નીસે છેદ છેદ કર દિલકા બુખાર નિકાલા, અબૂ સુફયાનકી બીવી હિંદાને તો સય્યદુશ્શોહદાકા જીગર ચાક કરકે દાંતોસે ચબા ડાલા. હઝરત હમ્ઝા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો એક હબ્શી ગુલાબ વહશીને શહીદ કિયા થા જિસ્કી ખૂશીમેં હિંદાને અપને સોનેકા હાર અતા કિયા.

અબૂ સુફયાન અપની કામ્યાબીકી મસર્રતમેં કહ રહા થા 'આ'લા હુબલ આ'લા હુબલ' હુબલકી જય હો. હુબલકી જય હો. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને હઝરત ઉમર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો ફર્માયા : "તુમ ઉસ્કે જવાબમેં યહ પુકારો" "અલ્લાહુ આ'લા વ અજલ્લલ્લાહ આ'લા વ અજલ" (અલ્લાહ હી સબસે બુલંદ વ બાલા ઔર બુઝુર્ગ હે.

અબૂ સુફયાનને ફિર તેશમેં આ કર કહા"લનલઉઝ્ઝા વલા ઉઝ્ઝા લકુમ" હમારી મદદગાર ઉઝ્ઝાદેવી હે ઔર તુમ્હારે પાસ ઉઝ્ઝાકા હમસર નહીં હે. હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા, એ ઉમર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ! તુમ યહ જવાબ દો "અલ્લાહ મૌલાના વલા મૌલા લકુમ્" (હમારા વાલી મદદગાર અલ્લાહ તઆલા હે ઔર તુમ્હારા કોઈ ભી મદદગાર નહીં.)

બહરહાલ અબૂ સુફયાન યહ કર કે આઈંદા સાલ ફિર બદરમેં મા'ર્કા આરાઈ હોગી, અપના લશ્કર લે કર વાપસ ચલા ગયા.

કુર્આને અજીઝ ઔર ગઝ્વએ ઉહદ :

મુસલમાનોંકા ગઝ્વએ ઉહદકે લિએ તય્યાર હોના મુનાફિકીનકા લશ્કરે ઈસ્લામસે જુદા હો કર મુસલમાનોંમેં ઈન્તિસાર પૈદા કરનેકી સઈ કરના, મુસલમાનકા અવ્વલ ખુદાકી મદદસે કામ્યાબ હોના ઔર ફિર અપની ગલતકારી ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે હુકમકે ખિલાફ વર્ઝીકી પાદાશમેં શિકસ્ત ખા જાના ઔર ફતહકા શિકસ્તસે બદલ જાના ઔર ખુદા તઆલાકા મુસલમાનોંકી તસલ્લી કરના, ઈન તમામ ઉમૂરકો કુર્આને અજીઝને આલે ઈમ્રાનમેં કદરે તફસીલકે સાથ બયાન કિયા હે, ચુનાંચે મુહમ્મદ ઈબ્ને ઈસ્હાકસે મન્કૂલ હે :

"અલ્લાહ તઆલાને ગઝવએ ઉહદકી શાનમેં આલે ઈમ્રાનકી સાંઠ આયતેં નાઝિલ ફર્માઈ હે."

"ઔર ઈબ્ને ઉબે હાતિમને બતરીકે મુસવ્વર મખ્રમા રિવાયત કિયા હે કે વહ કહતે થે મૈંને અબ્દુર્રહમાન ઔફ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે અર્ઝ કિયા, આપ ગઝવએ ઉહદકા અપના કિસ્સા બયાન ફર્માએં. ઉન્હોંને ફર્માયા ! તુમ આલે ઈમ્રાનકી એકસો બીસ (૧૨૦) આયાત પળ્હો તો તુમકો સારા વાકિઆ મા'લૂમ હો જાએગા. યહ આયાત યહાંસે શુરૂઅ હો કર.....

اذ غدوت من اهلك تبوأ المؤمنين مقاعد للقتال امنة نعاسا.

પર ખત્મ હૂઈ હે."

તર્જમા : "ઔર (એ પૈગમ્બર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! કાબિલે ઝિક્ર હે વહ બાત) જબકે તુમ સુબ્હ સવેરે અપને ઘરસે નિકલે થે (ઔર ઉહદકે મૈદાનમેં) લળાઈકે લિએ મોર્ચો પર મુસલમાનોંકો બિઠા રહે થે ઔર અલ્લાહ સબ કુછ સુનનેવાલા જાનનેવાલા હે ફિર જબ ઐસા હુવા થા કે તુમમેંસે દો જમાઅતોંને ઈરાદા કિયા થા કે હિમ્મત હાર દેં (ઔર વાપસ લોટ ચલેં) હાલાંકે અલ્લાહ મદદગાર થા ઔર જો ઈમાન રખનેવાલે હેં ઉન્કો ચાહિએ કે હર હાલમેં અલ્લાહ હી પર ભરોસા રખ્ખે." [૩/ ૧૨૧, ૧૨૨]

તર્જમા : "ઔર દેખો ! ન તો હિમ્મત હારો ન ગમગીન હો તુમહીં સબસે બર્તરો આ'લા હો બશર્તે કે તુમ સચ્ચે મો'મિન હો ! અગર તુમને (ઉહદ)મેં ઝખ્મ ખાયા હે તો દૂસ્રોંકો ભી વૈસે હી ઝખ્મ (બદરમેં) લગ ચુકે હેં, અસલ યહ (હાર જીતકે) ઔકાત હેં જિન્હેં હમ ઈન્સાનોંમેં ઈધર ઉધર ફિરાતે રહતે હેં, અલાવા બરીં યહ ઈસ લિએ થા તાકે ઈસ બાતકી આઝમાઈશ હો જાએં કોન સચ્ચા ઈમાન રખનેવાલા હે કોન નહીં ! ઔર ઈસ લિએ કે તુમમેંસે એક ગિરોહકો (ઈન વકાએઅ ઔર અય્યામકે નતીજોકા) શાહિદે હાલ બના દે ઔર યહ ઝાહિર હે કે અલ્લાહ ઝુલ્મ કરનેવાલોંકો દોસ્ત નહીં રખતા." [૩/ ૧૩૯, ૧૪૦]

ગઝવએ અહઝાબ

(ગઝવએ ખંદક)

ગઝવએ અહઝાબ તમામ ગઝવાતમેં ખાસ અહમિયત રખતા હે ઔર

અપની નોઈય્યતકે એ'તિબારસે નિરાલા હે ઈસ લિએ કે ઈસ ગઝવેમેં મુસલમાનોંકો તમામ કાફિર જમાઅતોંસે બયકવક્ત વાસ્તા પળા ઔર કબાઈલે અરબ, યહૂદ ઔર ઉન્કે હલીફ સબકે સબ જમા હો કર મુસલમાનોંકો નેસ્ત નાબૂદ કરને નિકલે થે ઔર મદીનાકે અંદર ભી મુનાફિકીનકા ગિરોહ ખુફયા ઉન્કી મદદ કર રહા થા "હિઝ્બ"કે મા'ના ચૂંકે "ગિરોહ"કે હેં ઔર "અહઝાબ" ઉસ્કી જમાઅ હે, ઈસ લિએ યહ ગઝવએ અહઝાબ કહલાયા. ઔર જબકે હઝરત સલ્માન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે મશ્વરેસે મુસલમાનોંને પહલી મર્તબા ખંદર ખોદ કર મદીનાકો દુશ્મનસે મહફૂઝ રખનેકી તદબીર ઈખ્તિયાર કી ઈસ લિએ ઈસ્કો ગઝવએ ખંદક ભી કહતે હેં.

યહ ગઝવા શવ્વાલ ૫ હિજરી મુતાબિક ફરવરી ૭ ઈસ્વી ૬૨ મેં પેશ આયા જબકે અબૂ સુફયાન દસ હઝાર અફરાદ પર મુશ્તમિલ લશ્કરે જર્રારકે સાથ મદીના પર ચળ્હાઈકે લિએ મક્કાસે નિકલા. મુખ્તસર તૌર પર વાકિઆતકી તફસીલ યહ હે કે જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો દુશ્મનોંકી નકલો હર્કતકા ઈલ્મ હુવા, તો હસ્બે દસ્તૂર આપને સહાબા રિઝવાનુલ્લાહુ અજમઈનસે મશ્વરા ફર્માયા, હઝરત સલ્માન ફારસી રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ અર્ઝ કિયા હમ અહલે ફારસકા દસ્તૂર યહ હે કે ઐસે મૌકે પર ખંદક ખોદ કર ખૂદકો મહફૂઝ કર લેતે ઔર ઉસ્કો મજબૂર બના દેતે હેં. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈસ મશ્વરેકો કબૂલ ફર્મા કર ખંદક ખોદનેકા હુક્મ દિયા ઔર કુદાલ લે કર ખૂદ ભી બનફસે નફીસ શિર્કત ફર્માઈ. કાઈનાતે ઈન્સાનીકી તારીખમેં આકા ઔર ગુલામ, હાકિમ ઔર મહકૂમ, અફસર ઔર માતેહત, મખ્દૂમ ઔર ખાદિમકે દરમિયાન યહ પહલા મંઝર થા જો આંખોને દેખા ઔર કાનોંને સુના કે દો જહાંકા સરદાર હાથમેં કુદાલ લિએ તીન દિનકે ફાકેસે પેટ પર પથ્થર બાંધે મુહાજિરીનો અન્સારકે સાથ ખંદક ખોદનેમેં બરાબરકા શરીક નઝર આતા હે બલ્કે એક સખ્ત પથ્થરકે હાઈલ હો જાને પર જબ સબ સહાબાને જોળ લગાયા ઔર ઉસ્ને અપની જગહસે હર્કત ન કી ઔર ખિદમતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમમેં ઈસ વાકિએકો પેશ કિયા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને "બિસ્મિલ્લાહ" કહ કર કુદાલકી એક ઝર્બસે ઉસ્કો પારા પારા કર દિયા.

આપકે સાથ સહાબા ભી તીન શબાના રોઝ ભૂકસે પેટ પર પથ્થર બાંધે

હીને હકકી હિમાયત ઔર અઅલાએ કલિમતુલ્લાહકી ખાતિર મસ્રૂફેકાર થે.

એક જાનિબ અગર [illegible] કા મુઝાહરા થા તો દૂસરી જાનિબ ઝુબાને વહી તર્જમાન પર યહ દુઆઈયા કલિમા જારી થા "અલ્લાહુમ ઈન્નલ અય્શ અય્શુલ આખિરહ ફગ્ફિરિલ્અન્સાર વલ્મુહાજિરહ" ખુદાયા ઐશ તો આખિરતકા ઐશ હે, પસ તુ અન્સારો મુહાજિરીનકો મગ્ફિરતસે નવાઝ ઔર જબ જાંનિષારાને તૌહીદ, શમ્એ નુબુવ્વતસે યહ સુનતે તો પર્વાનોકી તરહ વાલિહાના જોશકે સાથ યહ કહ કહ કર કુર્બાન હોને લગતે.

"હમ વહ હૈં જિન્હોંને ઝિંદગીભરકે લિએ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે હાથ પર જિહાદકી બૈઅત કર લી હે."

ઔર જબ શમ્એ નુબુવ્વતકે પર્વાનોંસે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ વહ વાલિહાના રજઝ સુનતે હૈં તો મુસર્રતોં સાદમાનીકે સાથ ફિર ઈર્શાદ ફર્માતે હૈં :

"ખુદાયા ખૈરો નેકી તો આખિરત હી કી હે, પસ તૂ અન્સારો મુહાજિરીનકે દરમિયાન અપની બર્કતકા નુઝૂલ ફર્મા."

ઔર બરઅ બિન આઝિબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ફર્માતે હૈં કે ગઝવએ ખંદકમેં ખુદાકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી હાલત યહ થી કે ખંદકસે મિટ્ટી ઉઠા કર ઈધર ઉધર મુન્તકિલ કર રહે થે ઔર જસદ મુબારક ગર્દ આલૂદ હો રહા થા ઔર યહ રજઝ પઢતે જાતે થે.

"કસમ બખુદા અગર ખુદાકી હિદાયત રહનૂમાઈ ન કરતી તો ન હમકો હિદાયત નસીબ હોતી ઔર ન સદકા વ નમાઝ પસ એ ખુદા ! તૂ હમ પર તમાનિયત નાઝિલ ફર્મા ઔર મૈદાને જંગમેં હમકો ષાબિત કદમ રખ ઔર જિન લોગોંને હમ પર સર્કશી કરતે હૂએ ચઢાઈ કી હે જબ ઉન્હોંને ફિત્નેકા ઈરાદા કિયા તો હમને ઈન્કાર કર દિયા (ઉન્કો નાકામ કર દિયા) ઔર તન્હા જોશકે સાથ 'અબીના'કો બુલંદ આવાઝસે કહતે જાતે થે."

ખંદકકી ખુદાઈકા કામ ચંદ રોઝ જારી રહા ઔર ઈસ તરહ દુશ્મનસે હિફાઝતકા પૂરી તરહ સામાન હો ગયા, લેકિન જબ મુહાસરેકો બીસ રોઝ હો ગએ તો યહૂદ બની કુરૈઝાકી અહદ શિકની ઔર મુસલ્સલ મુહાસરેસે ઉકતાને ઔર મુઝતરિબ હોને લગે, હુવા યહ કે કુફ્ફારકે લશ્કરમેં એક શખ્સ નઈમ બિન મસ્ઉદ નખ્ઈ થા, યહ ગો અભી તક મુસલમાન નહીં હુવા થા લેકિન ઉસ્કે

કલ્બમેં સદાકતે ઈસ્લામ ઘર કર ચુકી થી. ઈસ લિએ ઉસ્ને અપની હુશિયારીસે મુશ્રિકીને મક્કા ઔર યહૂદે મદીનાકે દરમિયાન બેએ'તિમાદી પૈદા કર દી ઔર જંગકે મુઆમ્લેમેં દોનોં ફરીકમેં ઐસા ઈખ્તિલાફ પૈદા હો ગયા કે એકને દૂસ્રેકે સાથ મિલ કર મુસલમાનોંકે સાથ જંગ કરનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર અભી મુશ્રિકીને મક્કા વાપસ ભી ન હૂએ થે કે કુદરતકી જાનિબસે હવાએ તુંદકા ઐસા તૂફાન ઉઠા કે જિસ્ને આનકી આનમેં દુશ્મનકે તમામ લશ્કરકો ઝેરો ઝબર કર ડાલા, ખૈમે ઉખળ કર ગિરને લગે, ચોપાએ ભળક ભળક કર ભાગને લગે ઔર સારે લશ્કરમેં અબતરી ફેલ ગઈ ઔર દુશ્મનને મુહાસરા છોળ કર રાહે ફરાર ઈખ્તિયાર કી ઔર ઈસ તરહ અલ્લાહ તઆલાને મુસલમાનોંકો ઉન્કે ફિત્નેસે નજાત દી.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉસી મૌકે પર ઈર્શાદ ફર્માયા 'નુસિર્તુ બિસ્સબા વ હલકતિલ્આદુ બિદ્દુબૂર' અલ્લાહ તઆલાકી જાનિબસે મુજકો પુર્વા હવા કે ઝરીએ ફતહ અતા કી ગઈ ઔર આદ પીછવા હવાસે હલાક કિએ ગએ થે.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો જબ દુશ્મનકી ખબરેં મા'લૂમ કરનેકી ઝરૂરત પેશ આઈ થી તો તીન મર્તબા આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને દરયાફ્ત કિયા કે ઈસ ખિદમતકો કોન અંજામ દેગા ઔર તીનો મર્તબા હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને પેશકદમી કરકે અર્ઝ કિયા : ઈસ ખિદમતકે લિએ હાઝિર હૂં. તબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા : હર એક નબીકે હવારી હોતે હૈં ઔર મેરે હવારી ઝુબૈર હૈં.

ઓર મૌકે પર હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને યહ દુઆ ફર્માઈ 'અલ્લાહુમ્મ મુન્ઝિલિલ્ કિતાબ, સરીઉલ્ હિસાબ, ઈહ્ઝિમિલ્ અહ્ઝાબ, અલ્લાહુમ્મ ઈહ્ઝિમ્હુમ વ ઝલ્ઝિલ્હુમ' એ કિતાબ (કુર્આન)કે નાઝિલ કરનેવાલે ખુદા ! એ જલ્દ હિસાબ લેનેવાલે, તૂ મુશ્રિકીનકી જમાઅતોંકો શિકસ્ત દે દે, ઈલાહી ઉન્કો ફરાર કર ઔર ઉન્કો ડગમગા દે.

'કોઈ ખુદા નહીં અલ્લાહકી ઝાતકે માસિવા જો યકતા વ બેહમ્તા હે ઉસ્ને અપને લશ્કર (મુસલમાનોં)કો ઈઝ્ઝત બખ્શી ઔર અપને બંદે સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી મદદ કી ઔર યકતા ઝાત અહઝાબ (સબ જમાઅતોં)

પર ગાલિબ હે ઔર ઉસકે માસિવા સબ ફાની હે.'

યહી વહ ગઝવા હે જિસ્મેં મશ્ગૂલિયતે જિહાદકી વજહસે હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔર સહાબએ કિરામ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ અજ્મઈનકી નમાઝે અસ્ર કઝા હો ગઈ ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને મગ્રિબકે વક્ત દોનોં નમાઝકો અદા કિયા. [બુખારી બાબુલ્જિહાદ]

કુર્આને અઝીઝ ઔર ગઝવએ અહઝાબ :

હઝરત આઈશા સિદ્દીકા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ફર્માતી હે : યહ આયત ગઝવએ ખંદક હી કે મુતઅલ્લિક નાઝિલ હૂઈ :

તર્જમા : "ઔર જબ ચઢ્હ આએ (મુશ્રિકીન) તુમ પર ઉપરકી જાનિબસે ઔર નીચેકી જાનિબસે ઔર જબ ફિર ગએ (દહશતકી વજહસે) આંખે ઔર પહુંચ ગએ દિલ ગલોં તક (યા'ની કલેજે મુંહકો આ ગએ)" [૩૩/ ૧૦]

કુર્આને હકીમને ઈસી ગઝવેકી નિસ્બતસે ઈસ સૂરતકા નામ હી અહઝાબ હો ગયા. ઈસ સૂરતકે દૂસ્રે ઔર તીસ્રે રૂકૂઅમેં ઉસી વાકિઆકા તઝકરા હે :

તર્જમા : "એ ઈમાનવાલોં ! અલ્લાહકી નેઅમતકો યાદ કરો જો તુમ પર ઉસ વક્ત કી ગઈ જબ તુમ પર (મુશ્રિકીન)કે લશ્કર ચઢ્હે થે પસ હમને ઉસ પર હવાકો ઔર ઐસે લશ્કરોંકો ભેજ દિયા જિન્કો તુમ નહીં દેખ રહે થે ઔર જો કામ ભી તુમ કરતે હો અલ્લાહ તઆલા ઉન કામોંકા દેખનેવાલા હે. وکان الله على كل شيء قدير તક" [૩૩/ ૯ તા ૨૭]

વાકિએ હુદૈબિયા

હુદૈબિયા મક્કા મુકર્રમાસે જિદ્દાકી જાનિબ એક મંઝિલ પર વાકેઅ એક કૂવેંકા નામ હે. યહી વહ મુકામ હે જિસ્કે સાથ "ફત્હે મુબીન" ઔર બૈતે રિઝવાનકી મુકદ્દસ તારીખ વાબસ્તા હે.

૬ હિજરી મુતાબિક ફરવરી ૮ ઈસ્વી સન ૬૨ માહ ઝિકા'દા રોઝ દો શંબા વહ વક્ત સઈદ થા કે સરવરે દોઆલમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ચૌદાસો સહાબાકે જલૂમેં અદાએ ઉમ્રાકે ઈરાદેસે મક્કા મુઅઝ્ઝમા રવાના હૂએ ઔર જબ ઝુલ્હુલૈફા પહુંચે તો કુર્બાનીકે જાન્વરોંકે કલાવા ડાલા ઔર એહરામ બાંધા ઔર બની ખુઝાઆકે એક શખ્સકો જાસૂસ બના કર ભેજા કે વહ કુરૈશકે હાલાતકા અંદાઝા લગા કર ખબર દે.

હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ જબ ગદીર ઈશ્તાત પહુંચે તો જાસૂસને આ કર ખબર દી કે કુરૈશકો આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમકી આમદકી ઈત્તિલાઅ હો ચુકી હે ઔર વહ કબાઈલકો જમા કરકે મુકાબલેકી તય્યારિયોંમેં મસ્રૂફ હે, ઉન્કા ઈરાદા હે કે આપકો મક્કા મુકર્રમામેં દાખિલ ન હોને દેં.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને સહાબાસે મશ્વરા ફર્માયા તો સિદ્દીકે અકબર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને અર્ઝ કિયા :

"ખુદાકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ ! હમ તો બૈતુલ્લાહકે કસદસે નિકલે હૈં, જંગ યા કત્લો કિતાલ હમારા મકસદ નહીં હે, લિહાઝા હમ બૈતુલ્લાહકી ઝિયારતકો અપના મકસદ સમઝતે હૂએ ઝરૂર આગે બળ્હતે રહેંગે ઔર જો જમાઅત ખ્વાહ મખ્વાહ સદ રાહ હોગી ઉસ્સે મજબૂરન લળના પળેગા."

મશ્વરેકે બા'દ ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા : "અબ ખુદાકા નામ લે કર બળ્હે ચલો." [બુખારી]

ઝાઈરીને બૈતુલ્લાહ ખુદાકે ઈશ્કમેં ચૂર ઔર બૈતુલ્લાહકી ઝિયારતમેં મસ્રૂર મક્કાકી જાનિબ કદમ બળ્હાએ ચલ રહે થે કે ખુદાકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને ફર્માયા ! ખાલિદ બિન વલીદ ફૌજકા દસ્તા લિએ અતમિમમેં ઘાત લગાએ તુમ્હારા મુન્તઝિર હે, ઈસ લિએ મુનાસિબ યહ હે કે ઉસ જાનિબસે કાવા કાટ કર દાહની જાનિબ ચલેં ઔર અચાનક બેખબરીમેં ઉસ્કે મુકાબિલ પહુંચ જાએં, જબ મુસલમાન અચાનક ખાલિદ બિન વલીદકે દસ્તએ ફૌજકે સામને આ ગએ તો અપની ઘાતકો નાકામ દેખ કર ખાલિદ ગબરા ગયા, દસ્તએ ફૌજકો લે તેઝીકે સાથ મુશ્રિકીને મક્કાકે પાસ જા પહુંચા ઔર ઉન્કો મુસલમાનોંકી આમદસે મુત્લાઅ કિયા.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ જબ ઉસ ટીલે પર પહુંચે કે ઉસ્કે બા'દ વાદીમેં ઉતર કર મક્કા પહુંચ જાના થા તો અચાનક આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમકી ઊંટની કસ્વા બેઠ ગઈ, સહાબાને યહ દેખ કર ઉસ્કો ચોકે દીએ ભળકાયા ઔર કોશિશ કી કે કિસી તરહ વહ ઉઠ ખળી હો મગર વહ ન ઉઠી, લોગ જબ બાર બાર "હલ હલ" (ઊંટનીકો બિઠાનેકે લિએ બોલતે હૈં) કહ કર થક ગએ તો કહને લગે "કસ્વા નાફર્માન હો ગઈ."

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને યહ સુના તો ફર્માયા "કસ્વા હર્ગિઝ નાફર્માન નહીં હૂઈ ઔર ન યહ ઉસ્કી આદત હે બલ્કે ઉસ્કો ઈસ ખુદાને રોક દિયા થા જિસ્ને હાથીવાલોંકો રોક દિયા થા યા'ની કુરૈશે મક્કાકી બેહૂદગી ઔર જંગી ઝેહનિયતકી વજહસે ચૂંકે જંગકી સૂરતે હાલ પૈદા હો ગઈ હે ઈસ લિએ ખુદાકી મર્ઝી યહ હે કે હમ ઉસ વક્ત તક આગે ન બળ્હે જબ તક કે કા'બાકી હુર્મતકા અહદ ન કર લેં."

ચુનાંચે ઈસ ઈર્શાદકે બા'દ ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને ફર્માયા : "ઉસ ખુદાકી કસમ જિસ્કે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હે વહ મુઝસે જો ભી ઐસી બાત ચાહેંગે કે ઉસ્મેં હુર્માતુલ્લાહકી અઝમત ઉન્કે પેશેનઝર હો તો મેં ઝરૂર ઉસ્કો પૂરા કરૂંગા."

હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ જબ યહ એલાન કર ચૂકે તો અબ જો કસ્વાકો ખળા હોનેકે લિએ ડપટા વહ ફૌરન ખળી હો ગઈ ઔર ચલ પળી ઔર હુદૈબિયાકે મૈદાનમેં જા પહુંચી. જબ ઝાઈરીને બૈતુલ્લાહકા મુકદ્દસ કાફલા હુદૈબિયામેં ફરોકશ હો ગયા તો સલાહ યહ કરાર પાઈ કે હઝરત ઉષ્માન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો મક્કા ભેજા જાએ તાકે વહ મુશ્રિકીને મક્કા પર યહ વાઝેહ કરેં કે હમારા ઈરાદા બજુઝ ઝિયારતે બૈતુલ્લાહકે ઔર કુછ નહીં લિહાઝા તુમકો રોકના મુનાસિબ નહીં હે.

હઝરત ઉષ્માન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ જબ મક્કામેં દાખિલ હૂએ ઔર અબૂ સુફયાન વગૈરાસે મિલ કર ગુફતગૂ કી ઔર ઉન્હોંને એક ન સુની ઔર કહને લગે કે તુમ અગર ચાહતે હો કે તન્હા તવાફે બૈતુલ્લાહ કર લો તો કર લો, વર્ના હમ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ ઔર ઉન્કે દૂસરે રૂફકાકો હર્ગીઝ મક્કામેં દાખિલ નહીં હોને દેંગે.

હઝરત ઉષ્માન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ફર્માયા "યહ તો મેં હર્ગિઝ નહીં કર સકતા કે ખુદાકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમકે બગૈર તવાફ ઔર ઉમ્રાકો અદા કર લૂં!" કુરૈશને જબ હઝરત ઉષ્માન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા યહ ઈસ્રાર દેખા તો ઉન્કો વાપસ જાનેસે રોક લિયા.

બૈતે રિઝવાન :

યહ ખબર મુસલમાનોં તક ઈસ તરહ પહુંચી કે ઉષ્માન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ કત્લ કર દીએ ગએ, મુસલમાનોંકે લિએ યહ ખબર એક બહુત

બળા સાન્હા થા જિસ્સે હર શખ્સ મુઝતરિબ ઔર બેકાબૂ હુવા જા રહા થા. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને ઉસી વક્ત એક દરખ્તકે નીચે બેઠ કર મુસલમાનોંસે ઈસ બાત પર બૈઅત લી કે મર જાએંગે, મગર હમમેંસે કોઈ એક ભી રાહે ફરાર ઈખ્તિયાર નહીં કરેગા. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ જબ સબ મુસલમાનોંસે બૈઅત લે ચુકે તો ઉન્મેં હૈરતઝા વાલિહાના જોશો ખરોશ પૈદા હો ગયા, જિસ્કી ખબર સુદા સુદા મક્કા ભી પહુંચ ગઈ મુશ્રિકીને મક્કા બહુત ગબરાએ ઔર ખૌફઝદા હો કર મુસલમાનોં તક યહ ખબર પહુંચાઈ કે કત્લે ઉષ્માન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી ખબર ગલત હે ઔર હઝરત ઉષ્માન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ સહીહ વ સલામત હુદૈબિયા વાપસ તશ્રીફ લે આએ.

ચૂંકે જિહાદકી યહ બૈઅત બહુત હી નાઝુક ઔર અહમ મૌકે પર લી ગઈ ઔર મુસલમાનોંને પૂરે વલ્વલે ઔર જઝબએ ઈષારકે સાથ ઈસ બૈતકો કિયા, ઈસ લિએ અલ્લાહ તઆલાને મુસલમાનોંકી ઈસ ફિદાકારીકી કદ્રો મંઝિલત ફર્માઈ ઔર સૂરએ ફતહમેં રઝા ઔર ખૂશનુદીકા પર્વાના મર્હમત ફર્મા કર ઉન્કે ઈસ કારનામેકો ઝિંદા જાવેદ બના દિયા ઔર ઉસી હકીકતકે પેશેનઝર ઈસ્લામી તારીખમેં ઉસ્કા નામ "બૈઅતે રિઝવાન" કરાર પાયા :

તર્જમા : "બિલાશુબા અલ્લાહ રાઝી હુવા ઈમાનવાલોંસે જબકે વહ તેરે હાથ પર ઈસ દરખ્તકે નીચે બૈઅત કરને લગે ઔર જાન લિયા અલ્લાહને ઉન્કે જીમેં થા, પસ ઉતારા ઉન પર ઈત્મીનાનો સુકૂન ઔર ઈન્આમમેં દિયા ઉન્કો એક ફતહ કરીબ." [૪૮/ ૧૮]

મુસલમાનોંકા ફિદાકારાના જોશ ઔર વાલિહાના જઝબેને મુશ્રિકીને મક્કા પર ઐસા અષર કિયા કે અબ વહ ખૂદ સુલહ પર આમાદા હો ગએ ઔર પેશ કદમી કરકે સુહૈલ બિન ઉમ્રુકો સફીર બના કર ભેજા કે વહ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમસે શરાઈતે સુલહ તે કરેં તાકે કઝિયા ખત્મ હો જાએ, મગર યહ શર્ત બહરે સુરત રહેગી કે મુસલમાન ઈસ સાલ નહીં બલ્કે આઈંદા સાલ ઉમ્રા કર પાએંગે.

મુઆહદાએ સુલહ :

સુહૈલ બિન ઉમ્રુ જબ મુસલમાનોંકે કેમ્પમેં પહુંચા તો હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને સુલહકે નુકતએ ખયાલકો પસંદીદગીકી

નઝરસે દેખા ઔર તવીલ ગુફ્તગૂ શનીદકે બા'દ હસ્બે ઝેલ દફઆત પર દોનોં જાનિબસે મુઆહદેકી તસ્બીકો તૌષીક અમલમેં આ ગઈ :

૧. ઈસ સાલ મુસલમાન મક્કામેં દાખિલ હૂએ બગૈર હી વાપસ ચલે જાએં.

૨. આઈંદા સાલ મુસલમાન મક્કામેં બગર્ઝે ઉમ્રા ઈસ તરહ દાખિલ હોંગે કે મામૂલી હિફાઝતી હથિયારોંકે અલાવા કોઈ જંગી હથિયાર નહીં હોગા ઔર તલ્વારેં મિયાનકે અંદર હી રહેગી ઔર સિર્ફ તીન દિન કિયામ કરેંગે ઔર જબ તક વહ રહેંગે હમ મક્કાકા છોળ કર પહાળોં પર ચલે જાએંગે.

૩. મુઆહદેકી મુદતકે અંદર દોનોં જાનિબ અમનો આફિયતકે સાથ આમદો રફ્તકા સિલ્સિલા જારી રહેગા.

૪. અગર કોઈ શખ્સ મક્કાસે અપની વલીકી ઈજાઝતકે બગૈર મુસલમાન હો કર ભી મદીના ચલા જાએગા તો ઉસ્કો વાપસ કરના હોગા ઔર અગર મદીનાસે કોઈ શખ્સ મક્કા ભાગ આએ તો હમ ઉસ્કો વાપસ નહીં કરેંગે.

૫. તમામ કબાઈલ આઝાદ હૈં કે દો ફરીકમેંસે જો જિસ્કા હલીફ બનના પસંદ કરે ઉસ્કા હલીફ બન જાએગા.

૬. યહ મુઆહદા દસ સાલ તક કાઈમ રહેગા ઔર કોઈ ફરીક ઈસ મુદતકે અંદર ઉસ્કી ખિલાફવર્ઝી નહીં કરેગા.

મુઆહદેકી તહરીરકે વક્ત નામે મુબારકકે સાથ "રસૂલુલ્લાહ" લિખને પર સુહેલને એ'તિરાઝ કિયા થા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફર્માયા કે "હે તો યહી હક ઔર હકીકત હે જિસ્સે ઈન્કાર નહીં કિયા જા સકતા, લેકિન હમકો ચૂંકે સુલહ મકસૂદ હે ઈસ લિએ તુમ અગર યહ પસંદ નહીં કરતે તો મુજકો ઈસ્રાર નહીં ઔર યહ ફર્મા કર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને કાતિબે મુઆહદા હઝરત અલી રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો હુકમ દિયા કે વહ ઈસ જુમ્લેકો મહ્વ કર દે. હઝરત અલી રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે યહ કબ મુમ્કિન થા કે વહ ઈસ જુમ્લેકો અપને હાથમેં મિટાએ ? જિસ્કી નિસ્બતને સારી કાઈનાતમેં ઈન્કિલાબ પૈદા કરકે ઝુલ્મતકો નૂરસે, શિર્કકો ઈમાનસે ઔર જહલકો ઈલ્મસે બદલ ડાલા. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને જબ યહ મહસૂસ કિયા તો મકામે તહરીરકો મા'લૂમ કરકે દસ્તે મુબારકસે મહ્વ કર દિયા. [તબરી]

મુઆહદા જબ મુકમ્મલ હો ગયા તો મુસલમાનોંને યહ મહસૂસ કિયા કે ઉસ્મેં હમારા પહલૂ કમઝોર રહા ઔર સૂરતેહાલ યહ હો ગઈ કે ગોયા હમને દબ કર સુલહ કી હે હત્તા કે હઝરત ઉમર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે ઝબ્ત ન હો સકા ઔર અઅલાએ કલિમતુલ્લાહ ઔર ઈસ્લામકી સરબુલંદીકે જઝબેને મજબૂર કિયા કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ખિદમતે અકદસમેં અર્ઝ કરે "યા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! ક્યા યહ હુદૈબિયાકા વાકિઆ "ફતહ" હે ? હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા "હાં ! કસમ બખુદા બિલાશુબા યહ 'ફતહ' હે."

[ફત્હુલ્બારી]

યહ વાકિઆ જો અપની દફઆતે મુઆહદાતકે લિહાઝસે મુસલમાનોંકે હકમેં બઝાહિર શિકસ્ત ઔર ઝિલ્લતકા બાઈષ નઝર આતા થા "ફત્હે મુબીન" કૈસે થા ? તો ઈસ્કા જવાબ જલીલુલ્કદ્ર મુહદ્દિષીનકી ઝુબાની સુનિયે. ઈમામે હદીષો સિરત ઝોહરી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ફર્માતે હૈં :

"ઈસ્લામમેં જો અઝિમુશ્શાન ફુતૂહાત શુમાર કી ગઈ હે ઉન્મેં સબસે પહલી 'ફત્હે અઝીમ' સૂલહ હુદૈબિયા હે. ઈસ લિએ કે ઈસ્સે કબ્લ બરાબર કુફ્ફારો મુશ્રિકીનસે જંગો પેકારકા સિલ્સિલા જારી થા ઔર જબ યહ "સુલહ" અમલમેં આ ગઈ તો ઉસ્કી વજહસે હર દો ફરીકકો અમનો ઈત્મીનાનકે સાથ એક દૂસ્રેસે મિલને ઔર ગુફતગૂ કરનેકા મૌકા મયસ્સર આયા ઔર તબાદલએ ખયાલાતકી આઝાદી નસીબ હૂઈ, નતીજા યહ નિકલા કે જો શખ્સ ભી ઈસ્લામકો અપની અકલે સહીહસે જાંચતા ઔર ઉસ્કી હકીકત પર ગોર કરતા ઉસ્કે લિએ બજૂઝ ઉસ્કે કોઈ ચારા બાકી ન રહતા થા કે વહ ફૌરન ઈસ્લામ કબૂલ કર લે, ચુનાંચે ઉન દો સાલમેં (જબ તક મુઆહદે પર અમલ રહા ઔર મુશ્રિકીનને અપની જાનિબસે ઉસ્કે ખિલાફ વર્ઝી નહીં કી) લોગ ઈસ કદર મુસલમાન હૂએ કે ઈસ્સે કબ્લકી પૂરી મુદતમેં ઉસી કદર યા ઉસ્સે ભી કમ મુસલમાન હૂએ થે."

[ફત્હુલ્બારી]

ઔર હાફિઝ ઈબ્ને હઝર અસ્કલાની રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ઈર્શાદ ફર્માતે હૈં :—

"ઈસ મુકામ પર 'ફત્હે મુબીન'સે મુરાદ વાકિઆ હુદૈબિયા હે. સુલએ હુદૈબિયાને દરહકીકત 'ફત્હે મુબીન' 'ફત્હે મક્કા'કે લિએ રાહ ખોલ દી, યહ

ઈસ લિએ કે જબ જંગકા ખત્રા દરમિયાનસે જાતા રહા ઔર અમનો ઈત્મીનાનકી સૂરત પૈદા હૂઈ તો મક્કા ઔર મદીનાકે દરમિયાન સિલ્સિલએ આમદો રફ્ત બેખોફો ખતર હોને લગા ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર હઝરત અમ્ર બિન આસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ જૈસે શુજીઅ ઔર મુદબ્બિર હઝરાતકા કબૂલે ઈસ્લામ ઈસી સુલહકા કારનામા હે ઔર યહી અસ્બાબે તરક્કી આહિસ્તા આહિસ્તા 'ફત્હે મક્કા'કા બાઈષ બને." [ફત્હુલ્બારી]

ઔર ઈબ્ને હિસામ રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ, ઈમામ ઝોહરી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી તોજીકી તાઈદ કરતે હૂએ લિખતે હૈં :–

"ઝોહરીકે કોલકી તાઈદ ઈસ હકીકતે હાલસે બખૂબી હો જાતી હે કે વાકિઆ હુદૈબિયામેં જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ નિકલે હૈં તો ચૌદાસો મુસલમાન જલૂમેં થે ઔર દો સાલ બા'દ જબ ફત્હે મક્કાકે લિએ નિકલે હૈં તો દસ હઝારકી તા'દાદ થી." [ફત્હુલ્બારી]

અલ્ફત્હુલ્આ'ઝમ

રમઝાનુલ્મુબારક ૮ હિજરી મુતાબિક જનવરી ૬૩૦ સન ઈસ્વીમેં "ફત્હે મક્કા"કા અઝિમુશ્શાન વાકિઆ પેશ આયા. ઈસ વાકિએકી તારીખી હૈષિયત યહ હે કે હુદૈબિયાકે મુઆહદેમેં યહ તૈ પાયા ગયા થા કે કબાઈલે અરબ ઈસ્કે લિએ આઝાદ હોંગે કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔર કુરૈશમેંસે જિસ્કે ભી હલીફ બનના ચાહેં બન જાએ જબ મુઆહદે પર દોનોં જાનિબસે દસ્તખત હો ગએ તો ફૌરન અરબકે કબીલે ખુઝાઆને એલાન કિયા કે હમ મુસલમાનોંકે હલીફ હોના પસંદ કરતે હૈં ઔર કબીલા બનૂ બકરને કહા' કે હમ કુરૈશકે હલીફ બનના ચાહતે હે ઔર દોનોં કબાઈલ ઈસ તરહ અલગ અલગ દો જમાઅતોંકે હલીફ હો ગએ.

તકરીબન ડેઢ્હ સાલ તો મુઆહદે પર હર દો જાનિબસે પૂરી તરહ અમલ હોતા રહા લેકિન ડેઢ્હ સાલકે બા'દ એક નયા વાકિઆ પેશ આયા વહ યહ કે બની ખુઝાઆ ઔર બની બકરકે દરમિયાન અર્સેસે જંગો પેકારકા સિલ્સિલા જારી રહા ચુકા થા જો ઈસ દરમિયાની મુદતમેં અગર્ચે બંદ રહા મગર અચાનક કિસી બાત પર ફિર જંગ છિઢ ગઈ ઔર બનૂ બકર એક શબકો મુકામ ઝનીરામેં

બનૂ ખુઝાઆ પર જા ચઢ્હેં, કુરૈશકો જબ યહ મા'લૂમ હુવા કે ઉન્હોંને આપસમેં મશવરા કિયા ઔર કહને લગે શબકા વક્ત હે ઔર મુસલમાન યહાંસે બહુત દૂર હે, આજ મૌકા હે કે બની ખુઝાઆકો પૈગમ્બરે ઈસ્લામ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે હલીફ હોનેકા મઝા ચખાયા જાએ, ચુનાંચે ઉન્હોંને ભી બની બકરકા સાથ દેતે હૂએ બની ખુઝાઆકો તહે તેગ કરના શુરૂઅ કર દિયા.

અમ્રુ બિન સાલિમને જબ યહ હાલ દેખા તો એક વફદ લે કર દરબારે કુદસીમેં ઈસ્તગાષા કિયા ઔર બની ખુઝાઆકી દર્દનાક હાલતકો પેશ કરતે હૂએ તાલિબે ઈમ્દાદ હુવા. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમનેં ઈર્શાદ ફર્માયા : "કસમ બખુદા મેં જિસ ચીઝકો અપની ઝાતસે રોકૂંગા તુમકો ભી ઉસ્સે ઝરૂર મહફૂઝ રખ્ખૂંગા."

ઈધર કુરૈશકો યહ ઈલ્મ હુવા તો વહ ડરે, અપની હર્કતે બેજા પર નાદિમ હૂએ ઔર ઉન્હોંને અબૂ સુફયાનકો મામૂર કિયા કે વહ મદીના જાએ ઔર મુસલમાનોંકે ઈશ્તઆલકો દૂર કરનેકી યહ તદબીર કરેં કે કુરૈશ ચાહતે હૈં કે ષાબિત મુઆહદેકી મુદતમેં મઝીદ ઈઝાફા ઔર અઝ સરે નવ મુઆહદેકી તૌષિક હો જાએ. અબૂ સુફયાન મદીના પહુંચ કર સબસે પહલે અપની બેટી ઉમ્મે હબીબા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે ઘરમેં દાખિલ હુવા જો નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે રફીકએ હયાત થી. અબૂ સુફયાનને જોંહી ઈરાદા કિયા કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે બિછે હૂએ બિસ્તર પર બેઠ જાએ, ઉમ્મે હબીબા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને ફૌરન ઉસ્કો સમેટ દિયા ઔર કહને લગી : "બાપ ! યહ ખુદાકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા બિછોના હે" અબૂ સુફયાનને કહા "ફિર ક્યા હુવા, મેં તેરા બાપ હૂં !"

ઉમ્મે હબીબા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને કહા : "યહ સહીહ હે મગર તૂ મુશ્રિક હે ઔર પૈગમ્બરે ખુદાકા બિસ્તર પાક."

અબૂ સુફયાન અગર્ચે ઈસ વક્ત બળબળાતા હુવા વહાંસે ચલા ગયા, મગર હૈરતઝા વાકિએને ઉસ્કી આંખે ખોલ દી ઔર વહ સમઝા કે હકીકતે હાલ ક્યા હે ?

ગર્ઝ વહ દરબારે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમમેં હાઝિર હુવા ઔર અર્ઝો મારૂઝ કરને લગા, આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને દરયાફ્ત

ફર્માયા : "યહ તજદીદો તૌષિકકી ક્યા હાજત હે, ક્યા કોઈ નયા વાકિઆ પેશ આ ગયા હે ?" અબૂ સુફયાનને અર્ઝ કિયા "નહીં કોઈ નઈ બાત નહીં હે" તબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા : "તો મુત્મઈન રહો કે હમ અપને અહદ પર કાઈમ હે."

અબૂ સુફયાન ઈસ જવાબકો સુન કર મુત્મઈન ન હુવા, ઈસ લિએ વહ હકીકતે હાલકો છુપા કર ઝૂટ બોલ ચુકા થા ઔર ચાહતા થા કે ઈસ તરહ નબીએ કર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો ધોકા દે કર અપના મકસદ પૂરા કર લે લેકિન ઉસી સાફ ઔર સચ્ચે જવાબને ઔસ ડાલ દી ઔર ઉસ્કા મકસદ પૂરા ન હો સકા, તબ ઉસ્ને સિદ્દીકે અકબર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ, ફારૂકે આઝમ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ, અલી હેદર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી ખિદમતમેં હાઝિર હો કર જુદા જુદા ગુફતગૂ કી ઔર ચાહા કે મુઆમલા કુરૈશકે હસ્બે મુરાદ પૂરા હો જાએ લેકિન ઉસ્કી મુરાદ બર ન આ સકી ઔર બેનીલો મુરામ મક્કા વાપસ હો ગયા.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને સિદ્દીકે અકબર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો સૂરતે હાલસે આગાહ ફર્માયા, હઝરત સિદ્દીકે અકબર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને અર્ઝ કિયા : "યા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! હમારે ઔર કુરૈશકે દરમિયાનકો મુઆહદા હે." આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા : "મગર કુરૈશને ખૂદ નુકસે અહદ કર દિયા હે."

અબ જિહાદકી તય્યારી શુરૂઅ હૂઈ, મગર આમ તૌર પર કિસીકો મા'લૂમ ન હો સકા કે કિસ જાનિબ ઈરાદા હે, આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને એ'તરાફે મદીનામેં નફીર આમ કરા દિયા કે જો શખ્સ ભી અલ્લાહ ઔર ઉસ્કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પર ઈમાન રખતા હે વહ રમઝાન તક મદીના પહુંચ જાએ, આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પૂરી કોશિશ ફર્મા રહે થે કે કિસી તરહ હમારી તય્યારીકા હાલ કુરૈશકો ન મા'લૂમ હો જાએ ક્યૂંકે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ દીની ખ્વાહિશ યહ થી કે મક્કામેં જંગ બપા ન હોને પાએ ઔર કુરૈશ મર્ઉબ હો કર મુન્કાદો મુતીઅ હો જાએ કે ઉસી અષ્નામેં એક હાદષા પેશ આ ગયા.

હાતિબ બિન બલ્તાઅ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા વાકિઆ :

હાતિબ બિન બલ્તાઅ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ એક બદરી સહાબી થે ઉન્કે અહલો અયાલ મક્કા હી મેં થે કે યહ સૂરતે હાલ પેશ આ ગઈ, ઉન્હોંને યહ ખયાલ કરતે હૂએ કે ઈસ વાકિએકા હાલ બહરહાલ મુશ્રિકીનકો મા'લૂમ હો હી જાએગા, સો અગર મેં ભી કુરૈશે મક્કાકો ઈસ્કી ઈત્તિલાઅ કર દૂં તો હમારા (મુસલમાનોંકા) કોઈ નુકસાન ભી નહીં હોગા ઔર મેં ઉન્કી હમદર્દી હાસિલ કરકે અપને અહલો અયાલ ઉન્કી મુઝર્રતસે ભી મહફૂઝ રખ સકૂંગા, મુશ્રિકીને મક્કાકે નામ એક મકતૂબ લિખ દિયા, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો બઝરીએ વહીએ ઈલાહી યહ મા'લૂમ હો ગયા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને અલી રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ, મિકદાદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર ઝુબૈર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો મા'મૂર ફર્માયા કે રોઝતેખાખ જાઓ, વહાં નાકા સવાર ઔરત મિલેગી વહ જાસૂસ હે. ઉસ્કે પાસ એક ખત હે વહ ઉસ્સે બરામદ કર લો, યહ હઝરાત રોઝતેખાખ પહુંચે તો ઔરતકો મૌજૂદ પાયા, ઉન્હોંને ખતકા મુતાલબા કિયા ઔરતને ઈન્કાર કિયા કે મેરે પાસ કોઈ ખત નહીં હે ! મગર જબ ઉન્હોંને જામે તલાશી કી, ધમકી દી તો મજબૂર હો કર ઉસ્ને સરકે બાલોંમેંસે એક પર્ચા નિકાલ કર દિયા.

યહ પર્ચા જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પેશ હુવા તો વહ હઝરત હાતિબકા ખત થા. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉન્કી જાનિબ મુખાતિબ હો કર ઈર્શાદ ફર્માયા : હાતિબ ! યહ ક્યા ? હાતિબને અર્ઝ કિયા : "યા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! ઉજ્લત ન ફર્માએં, યહ ખત મેંને ઈસ લિએ લિખ્ખા કે મેં જાનતા હૂં કે મદીનામેં મુકીમ સબ મુહાજિરીનકા મક્કાકે કુરૈશકે સાથ કિસી ન કિસી કિસ્મકા રિશ્તા ઔર તા'લ્લુક હે, એક મેં હી ઐસા હૂં જિસ્કા ઉન્કે સાથ કોઈ રિશ્તા નહીં હે. તો મેંને યહ સિર્ફ ઈસ યકીન પર કિયા હે કે મુસલમાનોંકો તો અબ ઈસ બાતસે કોઈ નુકસાન નહીં હોગા ઔર મેં ઈસ તરહ કુરૈશકી હમદર્દી હાસિલ કરકે અપને અહલો અયાલકો મહફૂઝ કર સકૂંગા, યા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! બખુદા મેંને હર્ગિઝ હર્ગિઝ યહ કામ ઈર્તિદાદ ઔર કુફ્ર પર રઝાકી નિય્યતસે નહીં કિયા, મેં અબ ભી ઈસ્લામકા ફિદાઈ ઔર શૈદાઈ હૂં.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને યહ સબ સુન કર ઈર્શાદ ફર્માયા : "હાતિબને તુમ્હારે સામને સચ સચ બાત કહ દી." હઝરત ઉમર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને કહા :– "યા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! મુજકો ઈજાઝત દીજિએ કે મૈં ઈસ મુનાફિકકી ગર્દન ઉળા દૂં" નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા : "હાતિબ બદરકે મુજાહિદ હૈં ઔર અલ્લાહ તઆલાને શર્કાએ બદરકે લિએ યહ ઈર્શાદ ફર્માયા હે : اعملوا ما شئتم فقد غفرت لكم હાતિબકે વાકિએ પર હી કુર્આને હકીમકી યહ આયત નાઝિલ હૂઈ :

"એ ઈમાનવાલોં ! ન પકળોં મેરે ઔર અપને દુશ્મનોંકો દોસ્ત, ઉન્કો પૈગામ ભેજતે હો દોસ્તીસે ઔર વહ મુન્કિર હૂએ હૈં ઈસ્સે જો તુમકો આયા સચ્ચા દીન નિકાલતે હૈં રસૂલકો ઔર તુમકો ઉસ પર કે તુમ માનો અલ્લાહ અપને રબકો અગર તુમ નિકલે હો લળાઈકો મેરી રાહમેં ઔર ચાહ કર મેરી રઝામંદી તુમ ઉન્કો છૂપે પૈગામ ભેજતે હો દોસ્તીકે ઔર મુજકો ખૂબ મા'લૂમ હે જો છૂપાયા તુમને ઔર જો ખોલા તુમને ઔર જો કોઈ તુમમેં યહ કામ કરે વહ ભૂલા સીધી રાહ. [૬૦/ ૧]

બહરહાલ રમઝાનકી ઈબ્તિદાઈ તારીખે થી કે ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ દસ હઝાર જાંનિષારોંકે સાથ મક્કાકી તરફ રવાના હૂએ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ જબ કદીર ઔર અસ્ફાનકે દરમિયાન કદીદ તક પહુંચે તો દેખા કે મુસલમાનોં પર રોઝાકી સખ્તી હદસે મુતજાવઝ હોતી જા રહી હે, તબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને પાની તલબ ફર્માયા ઔર મજમેકે સામને નોશ ફર્માયા (બુખારી), તાકે સહાબા દેખ લેં ઔર સમજ લેં કે મુસાફિરત ઔર ફિર જિહાદકે મૌકે પર ઈફતારકી ઈજાઝત હૈં ઔર કુર્આનકી દી હૂઈ રૂખ્સતકા યહી મતલબ હે.

ઉસી સફરમેં ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે ચચા હઝરત અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ મુસલમાન હો કર હાઝિરે ખિદમત હૂએ, આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને હુક્મ દિયા કે અહલો અયાલકો મદીના ભેજ દો ઔર તુમ હમારે સાથ રહો.

ઈસ્લામી લશ્કર જબ મક્કાકે કરીબ પહુંચા તો અબૂ સુફ્યાન છૂપ કર લશ્કરકા સહીહ અંદાઝા કર રહે થે કે અચાનક મુસલમાનોંને ગિરફતાર કરકે

ખિદમતે અકદસમેં પેશ કિયા, આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને અબૂ સુફયાન પર નિગાહે કરમ ડાલતે હૂએ મુઆફ કર દિયા ઔર કૈદસે આઝાદ કર દિયા, અબૂ સુફયાનને રહમુલ્લિલ્આલમીન સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા યહ ખુલ્ક દેખા તો ફૌરન મુશર્રફ બાઈસ્લામ હો ગએ. ઉસી તરહ અબ્દુલ્લાહ બિન અબી ઉમય્યા ભી ઈસ્લામકે વાલા વ શૈદા બન કર હાઝિરે ખિદમત હૂએ ઔર નબીજી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા : "તુમ પર આજ કોઈ ઈલ્ઝામ નહીં અલ્લાહ તઆલા તુમ્હારા કુસૂર મુઆફ કરે ઔર વહ સબ મહેરબાનોંસે ઝિયાદા મહેરબાન હે." [૬/ ૯૨]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને હઝરત અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો ફર્માયા કે અબૂ સુફયાનકો અભી મક્કા વાપસ ન જાને દો ઔર સામનેકી પહાળી પર લે જાઓ તાકે વહ મુસલમાનોંકી તાકત વ શૌકતકા અંદાઝા કર સકે.

અબૂ સુફયાન ઔર હઝરત અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ પહાળી પર ખળે હૂએ ઈસ્લામી લશ્કરકા નઝારા કર રહે થે ઔર મુહાજિરીનો અન્સાર કબાઈલકે જુદા જુદા લશ્કર અપને પર્ચમ લહરાતે હૂએ સામનેસે ગુઝર રહે થે ઔર અબૂ સુફયાન ઉન્કો દેખ દેખ કર મુતા'ષ્ષિર હો રહે થે કે અન્સારી કબીલેકા એક લશ્કર પાસસે ગુઝરા, ઉસ લશ્કરકા પર્ચમ હઝરત સઅદ બિન ઉબાદા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે હાથમેં થા, ઉન્હોંને અબૂ સુફયાનકો દેખા તો જોશમેં આ કર કહને લગે "આજકા દિન જંગકા દિન હે આજ કા'બામેં જંગ હલાલ હે" અબૂ સુફયાનકી નસલી અસ્બીયત ફળક ગઈ ઔર કહને લગા "એ અબ્બાસ જંગકા દિન મુબારક હો."

જબ સબ લશ્કર ઉસી તરહ ગુઝર ગએ તો આખિરમેં એક છોટીસી જમાઅતકે જલૂમેં સરવરે દો આલમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ સામનેસે ગુઝરે. હઝરત ઝુબૈર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે હાથમેં પર્ચમ થા ઔર વહ આગે આગે ચલ રહે થે. અબૂ સુફયાનકી નિગાહ જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પર પળી તો ઉસ્ને ખિદમતે અકદસમેં સઅદ ઔર અપને દરમિયાન મુકાલમેકા હાલ સુનાયા. યહ સુન કર ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા "સઅદને ઝૂટ બોલા : (આજકા દિન વહ હે કે ઈસ્મેં અલ્લાહ તઆલા કા'બાકી અઝમતકો બાલા કરેગા ઔર આજ

કા'બા પર ગિલાફ ચઢ્હાયા જાએગા)'' ઔર યહ ફર્મા કર હઝરત સઅદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો બર્તરફ કરકે પર્ચમ ઔર લશ્કરકી સિયાદત હઝરત સઅદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે બેટેકો કર દી.

અબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ખાલિદ બિન વલીદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો હુકમ ફર્માયા કે તુમ મક્કાકે ઝેરી હિસ્સેકી જાનિબસે દાખિલ હોના ઔર કિસીકો કત્લ ન કરના, હાં અગર કોઈ ખૂદ ઈકદામ કરે તો દિફાઅકી ઈજાઝત હે ઔર બનફસે નફીસ મક્કાકે બુલંદ હિસ્સેસે દાખિલ હૂએ, હઝરત ખાલિદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે બા'ઝ કબાઈલકે અફરાદમેં મઝાહમત કી ઈસ લિએ ઉન્કે હાથોં ચંદ મકતૂલ હો ગએ. લેકિન નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ બગૈર કિસી મઝાહમતકે મક્કામેં દાખિલ હૂએ.

[બુખારી]

જબ મઝૂઝઝોહરાનમેં હઝરત અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને અબૂ સુફયાનકો કબૂલે ઈસ્લામકે લિએ ખિદમતે અકદસમેં પેશ કિયા થા તો યહ અર્ઝ કિયા થા : યા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! અબૂ સુફયાનમેં ફખ્રકા માદ્દા હે ઈસ લિએ અગર ઉસ્કો કોઈ ઈમ્તિયાઝી હૈષિયત નસીબ હો જાએ તો બેહતર હો. આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા : ''જો શખ્સ અબૂ સુફયાનકે મકાનમેં દાખિલ હો જાએ ઉસ્કો અમન હે.''

ગર્ઝ જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ બાઈઝ્ઝતો અજલાલ મક્કામેં દાખિલ હૂએ તો ઉસ વકત યહ એલાન કરા દિયા.

૧. જો મકાન બંદ કરકે બેઠ જાએ ઉસ્કો અમન હે.

૨. જો અબૂ સુફયાનકે મકાનમેં પનાહ લે ઉસ્કો અમન હે.

૩. જો મસ્જિદે હરામમેં પનાહ લે ઉસ્કો અમન હે.

અલબત્તા ઈસ અમને આમ ઔર અફવે અઝીમસે ચંદ ઐસી હસ્તિયોંકો મુસ્તષ્ના ફર્મા દિયા જિન્હોંને ઈસ્લામકે ખિલાફ બહુત ઝહેર ચુકાનીકી થી ઔર મુસલમાનોંકી ઈઝારસાનીમેં બહુત ઝિયાદા હિસ્સા લિયા થા મગર ઉન્મેંસે અકષર ઈસ વક્ત છુપ ગએ યા ફરાર હો ગએ ઔર આહિસ્તા આહિસ્તા અફવે આમસે મુસ્તફિઝ હો કર મુશર્રફ બાઈસ્લામ હો ગએ.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ મક્કામેં ઈસ શાનસે દાખિલ

હૂએ કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા અલમ સુફેદ રંગકા થા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા પર્ચમ ઉકાબનામી સિયાહ રંગ થા. સર પર મુગફર ઓળ્હે ઔર ઉસ પર સિયાહ અમામા બાંધે હૂએ થે ઔર સૂરએ "ઈન્ના ફતહ્ના" પળ્હતે હૂએ આયાતકો બુલંદ આવાઝસે દોહરાતે જાતે થે ઔર તવાઝૂકા યહ આલમ થા કે દરગાહે ઈલાહીમેં ખુશૂઓ ખુઝૂઅકે સાથ નાકા પર ઈસ દર્જે ઝૂકે હૂએ થે કે ચેહરા મુબારક નાકાકે પીઠકો મસ કર રહા થા.

બુત શિકની :

જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ મસ્જિદે હરામમેં દાખિલ હૂએ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને સબસે પહલે હુક્મ ફર્માયા કે કા'બાસે તમામ બુત નિકાલ કર ફૈંક દિએ જાએ ઔર દિવારોં પર જો તસાવીર મન્કૂશ હે વહ મિટા દી જાએ, ચુનાંચે જબ તીનસો સાંઠ બુતોંકે સરનિગોં હોનેકા વક્ત આયા તો દો મુર્તિયા હઝરત ઈબ્રાહીમ અલય્હિસ્સલામ ઔર હઝરત ઈસ્માઈલ અલય્હિસ્સલામકી ઈસ હાલતમેં સામને આઈ કે ઉન્કે હાથોંમેં બાંસોકે તીર થે, આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને દેખ કર ફર્માયા ખુદા ઈન મુશ્રિકોંકો મારે યહ ખૂબ જાનતે થે કે યહ દોનોં મુકદ્દસ હસ્તિયાં ઈસ નાપાક બાતસે મુકદ્દસ ઔર પાક થી.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને કા'બાકા તવાફ કિયા ઔર ફિર બુતોંકે સામને ખળે હો કર લકળીસે ઉન્કો ચર્કા દેતે જાતે ઔર યહ પળ્હતે જાતે થે "હક આ પહુંચા ઔર બાતિલ ઉળ ગયા ઔર બાતિલ ન કિસી શૈકો પૈદા કરે ઔર ન ફેર કર લાએ (યા'ની બાતિલ તો ખૂદ ફના હોનેકે લિએ હૈ)"

રહમતુલ્લિલ્આલમીન સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી શાન :

કા'બા જબ બુતોંકી નજાસતો તલ્વીષસે પાક કર દિયા ગયા તો નબી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ કા'બેમેં દાખિલ હૂએ ઔર ઉસ્કે ગોશે ગોશેમેં ઘુમતે હૂએ બુલંદ આવાઝસે તકબીરાત કહતે રહે ઔર નમાઝે નફલ અદા કી, બાહર તશરીફ લાએ તો મુસલ્લએ ઈબ્રાહીમી પર જા કર નમાઝ અદા કી, જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔર સહાબા વુઝૂ ફર્મા રહે થે તો મુશ્રિકીન અંગિશ્ત બદંદા વ હૈરાન થે કે. બાએં ફતહ વ કામરાની. ન જશ્ન હે. ન કિબ્રો

નિખ્વતકા ઈઝહાર બલ્કે દર્ગાહે ઈલાહીમેં ઈઝહારો અબૂદિયતકે લિએ હર એક મુજાહિદ બેતાબ નઝર આતા હે બિલાશુબા યહ "બાદશાહત" નહીં હે બલ્કે દૂસ્રા હી કોઈ આલમ હે." [તારીખ ઈબ્ને કષીર, ૨૫૬]

આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ નમાઝસે ફારિગ હૂએ તો હઝરત રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને અર્ઝ કિયા : યા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! આપ હમારે લિએ દો ખિદમતે "હિજાબા ઔર સકાયા" જમા ફર્મા દીજિએ ઔર કા'બાકી કુંજી હમારે હવાલે કર દીજિએ લેકિન નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ હઝરત અલી રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે કઈ બાર અર્ઝ કરનેકા કોઈ જવાબ નહીં દિયા ઔર બાર બાર યહી ફર્માયા ઉષ્માન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ બિન તલ્હા કહાં હે ?" જબ ઉષ્માન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ હાઝિર હૂએ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને કા'બાકી કલીદ ઉન્કે હવાલે કરતે હૂએ ઈર્શાદ ફર્માયા : "લો યહ અપની કુંજી આજકા દિન ભલાઈ ઔર વફાએ અહદકા દિન હે."

નોટ :– યહ વહી ઉષ્માન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ બિન તલ્હા હે જિન્હોંને કલીદે કા'બા તલબ કરને પર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો નહીં દી થી લેકિન રહમતુલ્લિલ્આલમીન સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી દર્ગાહમેં ઈન્તિકામ બેહકીકત શૈ થી, ઈસ લિએ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉન્હીંકે ખાનદાનમેં યહ સઆદત બાકી રહને દી. યહી ખાનદાન આજ તક કા'બાકા મુજાવર ઔર શૈબીકે લકબસે મશ્હૂર હે, ક્યૂંકે હઝરત ઉષ્માન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ બિન તલ્હા બનૂશૈબામેંસે થે.

અબ લોગ મુન્તઝિર થે કે દેખિએ જિન મુશ્રિકીનને બર્સો તક આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો ઔર મુસલમાનોંકો હર કિસ્મકી ઈઝા દી, મસાઈબમેં મુબ્તલા કિયા, આજ ઉન્કે સાથ ક્યા મુઆમલા હોતા હે ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને તમામ કુરૈશી કૈદિયોંકો હાઝિર હોનેકા હુકમ દિયા ઔર જબ સબ ખિદમતે અકદસમેં પેશ હૂએ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને દરયાફ્ત ફર્માયા : "એ કુરૈશી ગિરોહ ! તુમ્હારા ક્યા ખયાલ હે કે મેં તુમ્હારે સાથ કિસ તરહ પેશ આઉં ?" ઉન્હોંને જવાબ દિયા "હમ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમસે ખૈરકી ઉમ્મીદ રખતે હૈં."

આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને યહ સુન કર ઝુબાને વહી તર્જમાસે

યહ ઈર્શાદ ફર્માયા : "જાઓ તુમ સબ આઝાદ હો" યહ સુનના થા કે ન સિર્ફ કુરૈશ બલ્કે હર એક સાહબે બસીરતકે સામને યહ હકીકત રોશન હો ગઈ કે બાદશાહ ઔર પૈગમ્બરકી ઝિંદગીકા ઈમ્તિયાઝી નિશાન ક્યા હે ? પૈગમ્બરાના ઝિંદગી ન ઝાતી અદાવતો કદૂરતકો કોઈ વકઅત દેતી હે ઔર ન ઈસ્કા ગૈઝો ગઝબ હવાએ નફસકે તાબે હોતા હે. એક નબીકો અગર સખ્ત આઝમા હદ તક ઈઝા તકલીફ દી જાએ ઔર ફિર મુઝી શખ્સ રહમકા તાલિબ હો તો વહ બિલાશુબા "અફ્વ વ કરમ" હી પાએગા ઔર મકારીમે અખ્લાકકા મુઝાહરા દેખેગા, ચુનાંચે ઈસ દરમિયાનમેં જબ એક શખ્સ લરઝતા, કાંપતા આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને શીરીં ગુફ્તારીકે સાથ ઈર્શાદ ફર્માયા : "ગબરાઓ નહીં મેં કોઈ બાદશાહ નહીં હૂં મેં તો ખૂશ્ક ગોશ્ત ખાનેવાલી એક કુરૈશી ઔરત હી કા બેટા હૂં."

ઉસી અફ્વ કરમકા યહ નતીજા નિકલા કે ઝોઅમએ કુરૈશ જૂક દર જૂક હાઝિરે ખિદમત હોતે ઔર દોલતે ઈસ્લામસે મુશર્રફ હો કર સઆદતે કુબ્રાસે મહફૂઝ હોતે થે ચુનાંચે હઝરત મુઆવિયા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર હઝરત અબૂ બક્ર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે વાલિદ અબૂ કુહાફા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ જૈસે હઝરાત ઉસી દિન મુસલમાન હૂએ.

ખુત્બા :

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈસ મૌકે પર એક અહમ ખુત્બા ભી દિયા જો ઈસ્લામકે બહુતસે અહકામકી અસાસો બુન્યાદ હે ઈસ ખુત્બેકે અહમ ચંદ એલાનાત યહ હે :

૧. મુસ્લિમ ઔર ગૈરમુસ્લિમ એક દૂસ્રેકે વારિષ નહીં હો સકતે.

૨. મુઆમલાત ઔર કઝાયામેં મુદઈકે ઝિમ્મે ગવાહોંકા પેશ કરના ઔર ગવાહોંકી અદમ મૌજૂદગીમેં મુદઆ અલય્હકે ઝિમ્મે હલફ ઉઠાના હે.

૩. કિસી ઔરતકો તીન દિનકા સફર બગૈર ઝીરહમ મહરમકે દુરૂસ્ત નહીં હે.

૪. સુબ્હ ઔર અસ્રકે બા'દ કોઈ નફલ નમાઝ નહીં હે ઔર ઈદુલ્ફિત્ર ઔર ઈદુલ્અઝ્હાકે દિન રોઝા જાઈઝ નહીં હે.

૫. એ ગિરોહે કુરૈશ ! બિલાશુબા અલ્લાહ તઆલાને તુમસે નખ્વતે

જાહિલીયત ઔર બાપ દાદાકે નામ વ નસબ પર ફખ્રકા ખાતમા કર દિયા, આગાહ રહો કે તમામ ઈન્સાની દુન્યા આદમ અલય્હિસ્સલામકી તખ્લીક મિટ્ટીસે કી ગઈ હે :–

તર્જમા : "એ આદમિયોં ! હમને તુમકો બનાયા એક નર ઔર માદાસે ઔર રખ્ખી તુમ્હારી ઝાતેં ઔર ગોતેં તાકે આપસકી પેહચાન હો મુકર્રર ઈઝ્ઝત અલ્લાહકે હાં ઉસીકો બળી જિસ્કો અદબ બળા અલ્લાહ સબ જાનતા હે ખબરદાર." [૪૯/ ૧૩]

ફત્હે મક્કા ઔર કુર્આને અઝીઝ :

"સૂરએ ફત્હ, હદીદ, નસર," ઈન તીનોં સૂરતોંમેં અલ્લાહ તઆલાને ફત્હે મક્કાકે મુતઅલ્લિક ઈર્શાદાત ફર્માએ હેં મષલન સૂરએ ફતહમેં હે :–

તર્જમા : "તુમમેં બરાબર નહીં હે વહ કે જિસ્ને ખર્ચ કિયા ફતહ મક્કાસે પહલે ઔર જિહાદ કિયા ઉન લોગોંકા દર્જા બળા હે ઉન્સે જો કે ખર્ચ કરેં ફત્હે મક્કાકે બા'દ ઔર જિહાદ કરેં ઔર સબસે વા'દા કિયા હે અલ્લાહને ખૂબીકા." [૮૭/ ૧૦]

ઔર સૂરએ નસ્રમેં હે :–

તર્જમા: "જબ આ જાએ અલ્લાહકી મદદ ઔર ફત્હે મક્કા ઔર તુમ દેખો લોગોંકો કે વહ અલ્લાહકે દીનમેં ફૌજ દર ફૌજ દાખિલ હોને લગેં." [૧૧૦/ ૧,૨]

યહાં બઈજમાએ ઉમ્મત "અલ્ફતહ"સે મુરાદ ફત્હે મક્કા હે.

હાફિઝ ઈબ્ને હજર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિ ઈમામ શઅબી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિસે નકલ ફર્માતે હેં :–

انا فتحنا لك فتحا مبينا મેં ફત્હે મુબીન સુલ્હે હુદૈબિયાકી જાનિબ ઈશારા હે ઔર فجعل من دون ذالك فتحا قريبا ફત્હ કરીબસે ભી સુલ્હે હુદૈબિયાકે હી સમ્રાતો નતાઈજ મુરાદ હે ઔર સૂરએ નસ્ર કી આયત اذا جاء نصر الله و الفتح મેં નસ્રો ફતહસે બઈત્તિફાક ફત્હે મક્કા મુરાદ હે ઔર ઉસ નકલકે બા'દ તહરીર ફર્માતે હેં :–

"ઈન આયાતકે મફહૂમો મુરાદમેં સુલ્હે હુદૈબિયા ઔર ફત્હે મક્કાસે મુતઅલ્લિક જો મુખ્તલિફ અકવાલ પાએ જાતે હેં ઔર મુજીબે ઈશ્કાલ બનતે હેં. શોઅબી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી ઈસ તકરીરસે તમામ અકવાલમેં

મુતાબકત ભી હો જાતી હે ઔર ઈશ્કાલ ભી દૂર હો જાતા હે.''

સૂરએ ફતહ, અન્નસર ઔર અલ્હદીદકી મસ્તૂરા બાલા આયાતકા મિસ્દાક ફત્હે મક્કા હે યા સુલહે હુદૈબિયા ઈસ બારેમેં મુખ્તલિફ અકવાલ વ રિવાયાત ઔર ઈમામ શોઅબી રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી તૌજિયા ઔર ઈસ પર હાફિઝે હદીષ ઈબ્ને હજર રહમતુલ્લાહિ અલય્હિકી તાઈદો તસ્દીકકે મુતાલએકે બા'દ ભી હમ યહ કહનેકી જુર્અત કર સકતે હૈં કે સૂરએ ફતહમેં 'ફત્હે મુબીન' નસરે અઝીઝ ઔર ''ફત્હે કરીબ''કા ઝિક્ર ઔર ફિર સૂરએ હદીદમેં ઈન્ફાકો જિહાદ ફીસબીલિલ્લાહકો ''અલ્ફતહ''કે કબ્લ ઔર બાદકે સાથ તકસીમે દર્જાતો ફઝાઈલકા તઝકરા ઔર ફિર સૂરએ નસરકી એક આયાત نصر الله والفتح મેં ''નસ્રો ફતહ''કા ઈજિતમાઈ ઝિક્ર સાફ સાફ ઈસ હકીકતકા એલાન હે કે ઈન મુકામાતમેં ઐસે વાકિએકા તઝકરા હે જિસ્કી ઈબ્તિદા જિહાદો કિતાલસે શુરૂઅ હો કર એક ઐસી ફત્હો નુસ્રત પર નતીજા ખેઝ હૂઈ હો જિસ્કે બા'દ સરઝમીને હિજાઝ હમેશાકે લિએ શિર્કો બુતપરસ્તીકી તલ્વીષસે પાક હો જાએ ઔર ઝાહિર હે કે યહ શર્ફ બિલાશુબા ફત્હે મક્કાકો હી હાસિલ હે અલબત્તા ઉસ્મેં ભી શુબા નહીં કે સુલહે હુદૈબિયાકે વક્ત સૂરએ અલ્ફતહકા નુઝૂલ ઔર انا فتحنا لك فتحا مبينا કા ઉસ્લૂબ બયાન યહ ભી વાઝેહ કરતા હે કે સુલ્હે હુદૈબિયા અવાકિબ ઔર નતાઈજો ષમ્રાતકે લિહાઝસે ફત્હે મક્કાકા ઐશ ખૈમા ઔર ઉસ્કે લિએ તમ્હીદ ષાબિત હૂઈ ઈસ લિએ વહ ભી ''ફત્હે મુબીન'' કહલાનેકે મુસ્તહિક હે યા'ની જો વાકિઆ ''ફત્હે કરીબ'' નસ્રે અઝીઝ ઔર ''અલ્ફતહ'' વ ''નસ્ર''કા બાઈષ હો વહ યકીનન ''ફત્હે મુબીન કહલાનેકા હક રખતા હે.''

ગઝવએ હુનૈન

''ફત્હે અઝીમ''કે બા'દ મુશ્રિકીને અરબકી શૌકતો સૌલતકા કરીબ કરીબ ખાતિમા હો ગયા ઔર અબ અરબ કબાઈલ જૂક દર જૂક ઈસ્લામમેં દાખિલ હોને લગે યહ દેખ કર દો કબાઈલકી હમિય્યતે જાહિલીયત ભળક ઉઠી ઔર વહ ઈસ્લામકી તરક્કીકો બર્દાશ્ત ન કર સકે, હવાઝિન ઔર ષકીફ દોનોં કબાઈલકે સરદારોંકા ઈજતમા હુવા ઔર ઉન્હોંને આપસમેં મશવરા કિયા કે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ અપની કૌમ (કુરૈશકો મગ્લુબ કરકે મુત્મઈન હો

ગએ હૈં લિહાઝા અબ હમારી બારી હે પસ ક્યૂં ન હમ હી પેશકદમી કરકે મુસલમાનોં પર હમ્લા આવર હો જાએં ઔર ઉન્કા કિલ્આ કમઅ કરકે રખ દેં, દોનોંને યહ મન્સૂબા બાંધા ઔર માલિક બિન ઔફ નઝરીકો અપના બાદશાહ તસ્લીમ કરકે આતિશે હસદકો મુસલમાનોંકે ખૂનસે બુઝાનેકી કોશિશ કી, માલિકને બહુતસે કબાઈલકો અપને મિલા કર જંગકી તય્યારી શુરૂઅ કર દી.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો જબ યહ હાલ મા'લૂમ હુવા તો સહાબાકો જમા ફર્માયા ઔર બા'દ મુશાવરત, મુદાફઅતકે લિએ આમાદા હો કર હુનૈનકો રવાના હો ગએ. ઉસ વક્ત લશ્કરે ઈસ્લામીમેં બારા હઝાર જાંનિષાર મૌજૂદ થે ઉન્મેંસે દસ હઝાર મુહાજિરીનો અન્સાર ઔર મદની જાંનિષાર થે ઔર દો હઝાર વહ થે જો ફત્હે મક્કાકે વક્ત મુશર્રફ બાઈસ્લામ હૂએ ઔર અસ્સી વહ મુશ્રિકીન (તલ્કાઅ) થે જો ઈસ્લામ કબૂલ ન કરનેકે બાવજૂદ રહમતુલ્લિલઆલમીન સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે મુઝાહરે દેખ કર ખૂદ અપની ખ્વાહિશસે મુસલમાનોંકે રફીકે જંગ બન ગએ થે.

૧૦ શવ્વાલ આઠ હિજરી મુતાબિક ફરવરી ૬૩૦ ઈસ્વીકો ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે જલૂમેં મુજાહિદીને ઈસ્લામકા લશ્કર હુનૈન જા પહુંચા, આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને દુશ્મનકે મુકાબલેમેં જબ ઈસ્લામી ફૌજકો સફઆરા હોનેકા હુક્મ દિયા તો મુહાજિરીનકા પર્ચમ હઝરત અલી રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો મર્હમત ફર્માયા ઔર અન્સારમેંસે બની ખઝરજકા પર્ચમ જનાબ બિન મુન્ઝિરકો બખ્શા ઔર અવ્સકા ઉસેદ બિન હુઝૈરકો ઈનાયત ફર્માયા ઔર ઉસી તરહ મુખ્તલિફ કબાઈલકે સરદારોંકો ઉન્કી ફૌજકા પર્ચમ અતા ફર્માયા.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ભી બનફસે નફીસ હથિયાર સજે, દો ઝિરહ પહને હુએ ખોદ સર પર રખ્ખે અપને મશ્હૂર ખચ્ચર પર સવાર ઈસ્લામી ફૌજકી કમાન કર રહે થે.

અભી જંગને કત્લો કિતાલકી સૂરત નહીં દેખી થી કે મુસલમાનોંકે દિલોંમેં અપને લશ્કરકી અકષરિયત ઔર ફૌજકી ફરાવાની ઈસ દર્જે અષર કર ગઈ કે બા'ઝ મુસલમાનોંકી ઝુબાનસે ઈન્શાઅલ્લાહ કહે બગૈર હી અપની કુવ્વતકે ઘમંડ પર યહ નિકલ ગયા કે આજ હમારી કુવ્વતકો કોઈ શિકસ્ત નહીં દે સકતા.

મુસલમાન ખુદાએ વાહિદકા પરસ્તાર ઔર ખુદાએ કુદ્દુસ પર ભરોસાકે

બજાએ અપની અદદી અકષરિયત પર ઘમંડ કરે યહ ઉસ્કી ભૂલ હે ઈસ લિએ ખુદાકો મુસલમાનોંકા યહ ફખ્ર પસંદ નહીં આયા ઔર ઈસ લિએ ઉન પર યહ તાઝિયાના ઈબ્રત લગા કે જબ જંગકા ઈફતિતાહ હુવા ઔર મુસલમાનોંકે લશ્કરને પેશકદમી કી તો અચાનક દુશ્મનકી ઉન ટોલિયોંને જો ગોરિલા જંગ લળનેકે લિએ પહાળકી મુખ્તલિફ ઘાટિયોંમેં ઘાત લગાએ બેઠી થી ચહાર જાનિબસે ઈસ્લામી લશ્કર પર બારિશકી તરહ તીરબારી શુરૂઅ કર દી.

ઈસ્લામી લશ્કર ઈસ બેમુહાબા તીરબારીકા મુતવક્કેઅ ન થા ઈસ લિએ ઉન્કી સફોંમેં તઝલ્ઝુલ પૈદા હો ગયા ઔર થોળીસી દેરમેં મુસલમાનોંકે કદમ ઉખળ ગએ ઔર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔર મશ્હૂર મુહાજિરીનો અન્સાર સહાબાકે અલાવા તમામ બદવી કબાઈલ ઔર મદની લશ્કરકી અકષરિયતને રાહે ફરાર ઈખ્તિયાર કી.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઈસ હાલતમેં ભી યહ રજઝ પળ્હતે ઔર શુજાઆના મુઝાહરા ફર્માતે જાતે થે 'મેં નબી હું, ઝુટા નહીં, મેં અબ્દુલ્મુત્તલિબકા બેટા હું.'

ગર્ઝ ઈસી વક્ત નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે ઈશારે પર હઝરત અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને બુલંદ આવાઝસે મફરૂર મુસલમાનોંકો લલકારા 'એ અન્સારકી જમાઅત ! એ બય્અતે રિઝવાનવાલો.'

હઝરત અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી સદાએ હક ગુંજી હી થી કે એક એક મુસલમાન અપની હાલત પર મુતાસિફ હો કર પલટ પળા ઔર મિનટોંમેં તમામ જાંનિષાર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે ગિર્દ જમા હો કર દાદો શુજાઅત દેને લગે ઔર નતીજા યહ નિકલા કે શિકસ્ત મુબદલ બફતાહો નુસ્રત હો ગઈ ઔર અલ્લાહ તઆલાકે ફઝલો કરમને હઝીમતકો ''નસ્રે અઝીઝ''સે બદલ દિયા.

મુશ્રિકીનકી જમાઅતમેં એક મશ્હૂર ઝિરાએ દુરેદ બિન સમ્આ નામી થા ઉસ્ને માલિકકે ઈસ તર્ઝે અમલકી સખ્ત મુખાલિફત કી થી કે મૈદાનમેં ઔરતોં, બચ્ચોં ઔર માલો દોલતકે ખઝાનોકો સાથ લે જાએ મગર માલિકને ઉસ્કી રાઈ પર અમલ ન કિયા ઔર સબકો સાથ લે કર આયા થા ચુનાંચે યહ સબ માલે ગનીમત મુસલમાનોંકે હાથ લગા ઔર મુશ્રિકીનકે રહી સહી તાકતકા ભી ખાતમા હો ગયા.

બહુતસે મુશ્રિકીન ઔર ઉન્કે કબાઈલ પર અગર્ચે ઈસ્લામકી સદાકત રોશન હો ચુકી થી મગર ફિર ભી વહ અપને ખયાલમેં માદ્દી શોકતકો હી મદારે સદાકત તસ્લીમ કરતે થે. ચુનાંચે મુસલમાનોં પર ખુદાએ તઆલાકે ઈસ ફઝલો કરમકો જબ ઉન્હોંને અપની આંખોસે ઈસ તરહ દેખ લિયા તો અબ વહ ભી બરઝા વ રગ્બત હલ્કા બગોશે ઈસ્લામ હો ગએ.

ગઝવએ હુનૈન ઔર કુર્આને હકીમ :

ગઝવએ હુનૈનમેં મુસલમાનોંકે અપની કષ્રત પર ઉજબો ગુરૂર ઔર ઉસ્કે અંજામમેં ઈબ્તિદા શિકસ્ત ઔર ફિર ખુદાકે ફઝલસે ફતહ વ નુસ્રતકા હાલ કુર્આને હકીમને સૂરએ તૌબામેં અપની મો'જિઝાના ઉસ્લૂબકે સાથ ઈસ તરહ બયાન કિયા હે :–

તર્જમા : "બિલાશુબા અલ્લાહ બહુત મૈદાનોમેં તુમ્હારી મદદ કર ચુકા હે ઔર હુનૈનકે દિન (ભી) જબ તુમ અપની કષ્રત પર ઈતરા ગએ થે તો દેખો વહ કષ્રત તુમ્હારે કુછ કામ ન આઈ ઔર ઝમીન અપની પૂરી વુસ્અત પર ભી તંગ હો ગઈ ઔર આખિરકાર ઐસા હુવા કે તુમ મૈદાનકો પીઠ દિખા કર ભાગને લગે ફિર અલ્લાહને અપને રસૂલ પર ઔર મો'મિનોં પર અપની જાનિબસે દિલકો સુકૂનો કરાર નાઝિલ ફર્માયા ઔર ઐસી ફૌજે ઉતાર દી જો તુમ્હેં નઝર નહીં આઈ થી ઔર ઉન લોગોંકો અઝાબ દિયા જિન્હોંને કુફ્રકી રાહ ઈખ્તિયાર કી થી ઔર જો કુફ્રકી રાહ ઈખ્તિયાર કરતે હેં ઉન્કી જઝા યહી હે ઉસ્કે બા'દ અલ્લાહ જિસ્કો ચાહેગા અપની રહમતસે લોટ આએગા ઔર અલ્લાહ બળા હી બખ્શનેવાલા રહમતવાલા હે." [૯/ ૨૫ તા ૨૭]

ગઝવએ તબૂક ઔર કબૂલે તૌબાકા અજીબ વાકિઆ :

તબૂક "શામ"કા એક મશ્હૂર શહર હે. નવ હિજરીમેં સરદારે દોઆલમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો યહ ઈત્તિલાઅ મિલી કે કૈસરે રૂમ હર્કિલ એક અઝિમુશ્શાન લશ્કર મુસલમાનોં પર ચળ્હાઈકે લિએ તય્યાર કર રહા હે ઔર કઈ લાખ નબ્દ આઝમા વોલન્ટિયર અબ તક ભરતી હો ચુકે થે.

યહ સખ્ત આઝમાઈશકા વક્ત થા સેકળો મીલકી રાહ, બાદે સમૂમ ઔર તપતે હૂએ રેતસે વાસ્તા, મગર ફિદાકારાને ઈસ્લામ ઐશ દુન્યા ઔર મસાઈબે મોસમસે બેપર્વા ઔર બેખૌફ હો કર પર્વાનાવાર ઈસ્લામ પર નિષાર હોનેકે લિએ મદીનામેં જમા હો રહે થે.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા યહ દસ્તૂર થા કે જબ કિસી ગઝવેકા ઈરાદા ફર્માતે તો આમ તરીકેસે યહ ઝાહિર ન હોને દેતે કે કહાંકા કસદ હે તાકે દુશ્મન સહીહ હાલાત ન પા સકે, લેકિન ગઝવએ તબૂકમેં ચૂંકે સખ્ત મોસમ થા હિજાઝમેં કહતસાલી, નાસાઝગારી હાલાત ઔર દુશ્મનકી ઝબરદસત કુવ્વતકા મુકાબલા કરના થા ઈસ લિએ ઈસ કળી આઝમાઈશમેં ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને તમામ કબાઈલે અરબમેં અસલ હકીકતકા એલાન કરા દિયા તાકે જો શખ્સ ભી લી વાદી પર ખ્વારમેં કદમ રખ્ખે સોચ સમજ કર રખ્ખે.

માલી ઈસ્તઆનત :

મસ્તુરા બાલા નાઝૂક હાલાતકે પેશેનઝર પહલા ગઝવા હે જિસ્મેં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને મુજાહિદીનકી માલી ઈસ્તઆનતકે લિએ તર્ગીબ દી ઔર જલીલુલ્કદ્ર જાંનિષારાને ઈસ્લામકો અપની માલી ફિદાકારીકા ષુબૂત દેનેકે લિએ મૌકા પહુંચાયા, ચુનાંચે હઝરત ઉષ્માન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને દસ હઝાર દિનાર, સુર્ખ તીનસો ઊંટ ઔર પચાસ ઘોળે પેશ કિએ ઔર ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉન્કે ઈસ જઝબએ ઈખ્લાસ પર યહ દુઆ ફર્માઈ : ''ખુદાયા તૂ હઝરત ઉષ્માન રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે રાઝી હો ઈસ લિએ કે મેં ઉસ્સે રાઝી હૂં.''

હઝરત ઉમર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને અપના નિસ્ફ માલ પેશ કર દિયા, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઓફ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ સો ઔકિયા ઔર હઝરત આસિમ બિન અદીને સાંઠ વસક ખજૂરેં પેશ કી ઔર હઝરત અબ્બાસ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ વ હઝરત તલ્હા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને ઝર્રે કષીર પેશ કિયા ઔર ઔરતોંને અપને હોંસલેસે ઝિયાદા ઝેવરાત પેશ કિએ હત્તા કે હઝરત અબૂ બક્ર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને તો અપના કુલ માલ હી ઈસ્લામ પર કુર્બાન કર દિયા. સિદ્દીકે અકબર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ જબ અપના માલ લે કર હાઝિરે ખિદમત હૂએ તો નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને દરયાફ્ત કિયા : ''અબૂબક્ર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ તુમ અપને અહલો અયાલકે લિએ ભી કુછ છોળ કર આએ હો ?'' અબૂબક્ર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને અર્ઝ કિયા ''હાં યા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ મેં અપને ઘરમેં અલ્લાહ ઔર ઉસ્કે રસૂલ

સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા નામ છોળ આયા હૂં.''

ગર્ઝ અઝિમુશ્શાન તય્યારિયોંકે બા'દ જબ મુસલમાનોંકા લશ્કરે જર્રાર અઅલાએ કલિમતુલ્લાહકે ફિદાકારાના વલ્વલા ઔર જોશકે સાથ તબૂકકી તરફ બળ્હા તો હર્કિલકો ભી જાસૂસોને ખબર કર દી. હર્કિલ યા તો કર્રો ફરકે સાથ જંગકી તય્યારિયોંમેં મશ્ગૂલ થા ઔર યા યહ ખબર સુનતે હી હોશ હવાસ ખો બેઠા ઔર ''રૂમી'' મુસલમાનોંકે અદીમ અન્નઝીર જઝબએ ઈષારો વફાદારીસે મુતા'ષ્ષિરો ખાઈફ હો કર તબૂકમેં મુસલમાનોંકો પહુંચનેકે કબ્લ હી મુન્તશિર હો ગએ ઔર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ રાહકે ચંદ ઈસાઈ ઉમરાકો અમનકા પર્વાના દેતે ઔર મુઆહદાત કરતે હૂએ કામરાનીકે સાથ વાપસ આ ગએ.''

ઉઝ્ર ખ્વાહી :

જબ આપ મદીના જલ્વા અફરોઝ હૂએ તો મુનાફિકીનને ઈસ અઝિમુશ્શાન આઝમાઈશમેં અદમ શિર્કતકે લિએ ઝૂટે અઅઝાર તરાશ કર ખિદમતે અકદસમેં ઉઝ્ર ખ્વાહી કી ઔર ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈસ્લામકે જમાઅતી નિઝામકી મસાલેહકે પેશેનઝર ઉન્સે દરગુઝર ફર્માયા.

મગર ઉઝ્ર ખ્વાહ જમાઅતોંમેં તીન અશ્ખાસ મુખ્લિસીને ઈસ્લામમેંસે ભી થે ઔર વહ કઅબ બિન માલિક, હિલાલ બિન ઉમય્યા ઔર મુરારા બિન રબીઅ જૈસી હસ્તિયાં થી. ઉન્હોંને મુનાફિકીનકી તરહ હાઝિર હો કર કિઝ્બ બયાનીસે કામ નહીં લિયા ઔર સાફ સાફ અર્ઝ કર દિયા કે એ ખુસ્રો દીનો દુન્યા મેં ચાહતા તો મુનાફિકીનકી તરહ કોઈ ઝૂટા ઉઝ્ર પેશ કરકે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે મુવાખઝેસે બચ જાતા લેકિન અગર કિસી દુન્યાદાર ઐસા મુઆમલા પેશ આતા તો કર ભી લેતા મગર ખુદાકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે સાથ ઐસા નહીં કર સકતા. સચ બાત યહ હે કે મેં મહઝ અપની કાહિલીકી વજહસે ''મહરૂમુલ્જિહાદ'' રહા, હર દિન યહ ખયાલ કરતા રહા કે આજ અપને બાગોંકે લુત્ફસે ઔર સેર હો લૂ કલ ઝરૂર રવાના હો જાઉંગા ઔર લશ્કરે ઈસ્લામકો એક દો મંઝિલ પર હી જા પકળૂંગા. આખિરકાર ઈસ કાહિલીકા નતીજા મહરૂમીકી શકલમેં ઝાહિર હુવા. અબ જો હુક્મ હો ઉસ્કે લિએ સરતસ્લીમ ખમ હે. યહી હિલાલ ઔર મુરારાને કહા

ઔર ઈસ તરહ તીનોં મુજરિમોંકી તરહ હુકમે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ સુનનેકે લિએ ગોશ બરઆવાઝ હો ગએ.

મુઆશરતી મુકાતઆ :

યહ તીનોં હઝરાત ઈસ્લામકે ફિદાઈ ઈખ્લાસકે પૈકર ઔર આશિકાને રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ થે ઈસ લિએ ઉન્કા મુઆમલા મુનાફિકીનકા સા નહીં હો સકતા થા કે વહ નિઝામે જમાઅતકે ખિલાફ વર્ઝી કર ગુઝરે ઔર જિહાદ જૈસે અઝીમ તરીન રૂકને મિલ્લતકો મહઝ કાહિલી ઔર સુસ્તી પર કુર્બાન કર દેં ઔર ફિર ઉન્કો મા'મૂલી મઆઝરત પર મુઆફ કર દિયા જાએ ઈસ લિએ ઝરૂરત થી કે ઈસ મુઆમ્લેમેં ઐસા ફેસ્લા દિયા જાએ કે આઈંદા કિસી મુખ્લિસ મુસલમાનકો ઐસી ગલતકારી ઔર નિઝામકે ખિલાફવર્ઝીકી જુર્અત ન હો સકે. ચુનાંચે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફર્માયા : "તુમને સચ સચ બાત કહ દી અબ જાઓ ઔર ખુદાકે ફેસ્લેકા ઈન્તિઝાર કરો."

તીનોં ઈસ હુકમકે બા'દ ઘર વાપસ આ ગએ ઔર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને તમામ સહાબાકો હુકમ ફર્મા દિયા કે ઈન તીનોંસે કલામો સલામ તર્ક કર દિયા જાએ ચુનાંચે તમામ મુસલમાનોંને ઉન્કા મઆશરતી મુકાતઆ કર દિયા.

ઝબ્તો નઝમકી અદીમુન્નઝીર મિષાલ :

કઅબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ખૂદ ફર્માતે હૈં કે ઈસ વાકિએને હમ તીનોં પર જો અષર કિયા ઉસ્કા અંદાઝા દૂસ્રા કોઈ નહીં કર સકતા મેરે દોનોં રફીકોં પર તો ઈસ દર્જા અષર પળા કે ઉન્હોંને બાહર નિકલના હી તર્ક કર દિયા, મગર મૈં સખ્ત જાન થા બરાબર નમાઝોંકે ઔકાતમેં મસ્જિદે નબવીમેં હાઝિર હોતા રહા.

જબ મૈં મસ્જિદમેં હાઝિર હોતા તો નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો સલામ કરતા ઔર દેખતા રહતા કે લબે મુબારકકો હર્કત હૂઈ યા નહીં ? મગર બદકિસ્મતી ઔર મહરૂમીકે સિવા કુછ ન પાતા, અલબત્તા યહ મહસૂસ કરતા થા કે જબ મૈં નમાઝમેં મશ્ગૂલ હોતા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ મેરી જાનિબ દેખતે રહતે ઔર જબ મૈં ફારિગ હો કર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી જાનિબ મુતવજ્જેહ હોતા તો મેરી જાનિબસે રૂખ મુબારક

ફેર લેતે.

લેકિન ઈસ તમામ વાકિએમેં મુસલમાનોંકી ઈસ્લામ દોસ્તી ઔર અમ્રે રસૂલ પર ઈમ્તિષાલો વાલિહાના ઈસ્તિકામતકા યહ હાલ થા કે જબ મેં લોગોંકી ઈસ સખ્તીસે ઉકતા ગયા તો એક રોઝ અપને સબસે મહબૂબ અઝીઝ ઔર ચચાઝાદ ભાઈ અબૂ કતાદા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે પાસ ગયા ઉસ અબૂ કતાદાકે પાસ જો ઈસ્સે કબ્લ મુજ પર જાન છિળકતા થા ઔર મેરા આશિકો જાંનિષાર થા. મેંને ઉસ્કો સલામ કિયા મગર કસમ બખુદા કે ઉસ્ને કોઈ જવાબ નહીં દિયા, મેં ઈસ હાલતકો દેખ કર તળપ ગયા ઔર અબૂ કતાદાસે કહા ! અબૂ કતાદા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ! મેં ખુદાકી કસમ દે કર તુઝસે દરયાફ્ત કરતા હૂં કયા તુજે મા'લૂમ નહીં કે મેં ખુદા ઔર ઉસ્કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલચ્હિ વ સલ્લમકો દોસ્ત રખતા હૂં ઔર મેં આશિકે ખુદા ઔર રસૂલ હૂં ? અબૂ કતાદા ફિર ભી ખામોશ રહે ઔર કોઈ જવાબ નહીં દિયા મેંને દો મર્તબા ફિર ઈસ બાતકો દોહરાયા મગર ઉન્હોંને સુકૂત હી ઈખ્તિયાર કિયા ઔર કોઈ જવાબ ન દિયા. આખિર જબ તીસરી મર્તબા કહા તો સિર્ફ યહ કહ કર ચૂપ હો ગએ "ખુદા ઔર રસૂલ હી ખૂબ જાનતે હૈં."

વહ સુન કર મુઝસે ઝબ્ત ન હો સકા ઔર મેરી આંખે ડબડબા આઈ કે અલ્લાહુ અકબર ! યહ ઈન્કિલાબ ઔર સિર્ફ યહીં તક મુઆમલા ખતમ નહીં હુવા બલ્કે ચાલીસ દિન ગુઝરને પર રસૂલે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલચ્હિ વ સલ્લમને હુકમ ફર્માયા કે ઈન તીનોંકી રફીકએ હયાતકો ભી ચાહિએ કે શોહરોંસે મુકાતઆ કરકે અલગ હો જાએં, ચુનાંચે ઉન અલ્લાહકી બંદિયોંને હમારે સાથ કલ્બી તા'લ્લુકકે બાવજૂદ હુકમે રસૂલકો મુકદ્દમ સમઝા ઔર અપને મૈકે ચલી ગઈ. અલબત્તા હિલાલ બિન ઉમય્યા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી રફીકએ ઝિંદગીને દરબારે રિસાલતમેં જા કર અર્ઝ કિયા : યા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલચ્હિ વ સલ્લમ ! હિલાલ બહુત બૂળ્હે હૈં ઉન્કી ખિદમત ગુઝાર સિર્ફ મેં હૂં દૂસ્રા કોઈ નહીં હે અગર વહ મેરી ખિદમતસે મહરૂમ હો ગએ તો ઉન્કી હલાકતકા અંદેશા હે અબ કયા હુકમ ? તબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલચ્હિ વ સલ્લમને ફર્માયા "ખિદમત કરતી રહો, બાકી તા'લ્લુકાતકો સરે દસ્ત મુન્કતઅ કર દો" યહ સુન કર ઉસ્ને સરતસ્લીમ ખમ કર દિયા ઔર ઉસ્કે બાવજૂદકે શોહર ઔર બીવી યા અઝીઝોં ઔર રિશ્તેદારોંકે દરમિયાન દૂસ્રા કોઈ મૌજૂદ

નહીં હોતા થા તબ ભી કયા મજાલ કે એક લમ્હેકે લિએ ભી કિસીને અમ્રે રસૂલસે ઈન્હિરાફ કરનેકી જુર્અત કી હો. અલ્લાહ અલ્લાહ ! યહ હે સચ્ચી શાને ઈન્કિયાદ ઔર ઈતાઅતે ખુદા વ રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ.

ઈશ્કે રસૂલ ઔર સદાકતે ઈસ્લામકા હૈરતઅંગેઝ મેઅયાર :

કઅબ બિન માલિક રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા ચાલીસ દિનસે મુસલ્સલ મઆશરતી મુકાતઆ હે, ગૈરોંકા ઝિક્ર હી કયા કરીબી રિશ્તેદાર હત્તા કે રફીકએ ઝિંદગી ભી ઈસ્લામ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે હુકમ પર પર્વાનાવાર નિષાર હોતે હૂએ કઅબકા મુકાતઆ કિએ હૂએ હેં, ગોયા ઈસ તરહ કઅબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ પર ખુદાકી ઝમીન તંગ હો ગઈ હે, વહ ઈસ માયૂસી ઔર હેરાનીકી હાલતમેં મદીનાકે બાઝારસે ગુઝર રહે થે કે અચાનક શામકા એક નબ્તી પુકારતા હુવા નઝર આયા "મુજકો કોઈ કઅબ બિન માલિક તક પહુંચા દે."

લોગોંને હાથકે ઈશારેસે બતાયા કે કઅબ વહ જા રહે હેં, નબતી આગે બળ્હા ઔર કઅબકી રાહ રોક કર ઉન્કી ખિદમતમેં એક ખત પેશ કિયા, કઅબને પળ્હા તો શાહે ગસ્સાનકા ખત થા. ઉસ્મેં લિખ્ખા થા :

અમ્મા બા'દ ! મુજકો મા'લૂમ હુવા હે કે તુમ્હારે સાથી મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ)ને તુમ પર બળા ઝુલ્મ કર રખ્ખા હે ખુદાને તુમ જૈસી હસ્તીકો ઈસ ઝિલ્લત ઔર ઝિયાકે લિએ નહીં બનાયા પસ તુમ ફૌરન યહાં ચલે આઓ હમ તુમ્હારી ખાતિર ખ્વાહ, ઈઝ્ઝત કરેંગે. [ફત્હુલ્બારી]

હઝરત કઅબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ફર્માતે હેં ખત પળ્હતે હી મુજકો સખ્ત રંજો મલાલ હુવા ઔર મૈંને દિલમેં કહા કે યહ આઝમાઈશો બલા પહલી આઝમાઈશસે ભી ઝિયાદા કઠીન હે. મેં ઔર શાહે ગસ્સાનકો મેરે મુતઅલ્લિક યહ ગુમાનકો ઈસ ઈમ્તિહાનસે ગબરા કર ઉસ્કે પાસ ભાગ જાઉં ઔર ખુદા ઔર ખુદાકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમસે મુંહ મોળ લૂં, આહ યહ બહુત હી તકલીફદેહ સૂરતેહાલ હે બહરહાલ શાહે ગસ્સાનકી ઈસ ઝલીલ હર્કત પર મુઝે ઐસા ગુસ્સા આયા કે મેં એક તન્નૂરકે સામને પહુંચા ઔર ઉસ્કે ખતકો ઉસ્મેં જોંક કર નબ્કીસે કહા ! યહ હે તેરે બાદશાહકે ખતકા જવાબ ઔર મેં ખિદમતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમમેં હાઝિર હો કર બેચેનીકે સાથ અર્ઝરસાં હુવા : શાહ હર દો સરા આખિર યહ એ'રાઝ ક્યૂં ઈસ દર્જેકો

પહુંચ ગયા ? કે અક મેં મુશ્રિકીન તક મુજે ફુસલાનેકી જુર્અત કરને લગે.

ગર્ઝ ઈસી તરહ પચાસ રાતે ગુઝર ગઈ ઔર હમારી મહરૂમીકી ગિરહ ન ખૂલી ઔર ઈર્શાદે ખુદાવંદીકે બમુજબ ખુદાકી ઝમીન વસીઅ હોનેકે બાવજૂદ હમ પર તંગ હો ગઈ ઔર અપની જાન વબાલ નઝર આને લગી કે યક બયકત સુબ્હકી નમાઝકે બા'દ સલ્આકી ચોટી પરસે એક પુકારનેવાલેને પુકારા "એ કઅબ બશારત હો" મેં તો ઈન્કિલાબે હાલકા મુન્તઝિર હી થા. ફૌરન સમજ ગયા કે દરગાહે ઈલાહીમેં તૌબા કબૂલ હો ગઈ, અબ કયા થા મુશર્રતો ખૂશીસે ફૂલા ન સમાયા ઔર વહીં સજદેમેં ગિર ગયા.

અબ જૂક દર જૂક લોગ આ રહે હૈં ઔર કબૂલે તૌબાકા મુઝદા સુના રહે હૈં ઔર કલ તક જો અજનબી નઝર આતે થે ઈસ વકત જાંનિષાર ઔર મુહિબ બન કર ઈઝહારે મુસર્રત કર રહે હે ઔર રફીકએ હયાતકી જાનિબસે ભી મુબારકબાદ પેશ કી જા રહી હે. સબસે પહલે જિસ શખ્સને મુજકો કબૂલે તૌબાકી મુફસ્સલ બશારત સુનાઈ વહ એક સવાર થા, મેંને ઈન્તિહા ખૂશીમેં જો કપળે પહને હૂએ થા ઉતાર કર ઉસ્કો દે દિએ ખુદાકી શાનકે મેરે પાસ ઔર કપળે ભી નહીં થે, ઈસ લિએ મુસ્તઆર માંગ કર પહને ઔર બારગાહે રિસાલતમેં હાઝિર હુવા, રાહમેં ભી લોગોંકા તાંતા બંધા ઔર મુજ પર મુબારકબાદિયોં ઔર બશારતોંકે ફૂલ બર્સાએ જા રહે થે, દરબારે રિસાલત પહુંચા તો આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ આગે બળ્હે ઔર મુઝસે મુસાફહા કિયા ઔર મુબારકબાદ પેશ કી, ઉસી મુસર્રતકે સાથ મેં જલ્વએ જહાંકા તાલિબ હુવા તો દેખા કે ચેહરા મુબારક મુસર્રતો શાદમાનીસે બર્કકી તરહ ચમક રહા હે, મુસ્કુરાતે હૂએ ફર્માયા : "ઈસ મુબારક દિનમેં બશારત હાસિલ કર, તેરી વિલાદતસે આજ તક જિસ્સે બેહતર કોઈ દિન નહીં આયા" મેંને અર્ઝ કિયા : એ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! યહ કબૂલે તૌબા આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી જાનિબસે હે ? યા ખુદાકી જાનિબસે હે ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફર્માયા મેરી જાનિબસે નહીં ખુદાકી જાનિબસે હે."

આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને યહ જવાબ મર્હમત ફર્માયા ઔર રૂએ અન્વર કમરકી તરહ નઝર આને લગા, મેંને મુસર્રતકે લેહજેમેં અર્ઝ કિયા : એ ખુદાકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! "મેરી કબૂલે તૌબાકા એક જૂઝ યહ ભી હો જાએ કે મેં અપના કુલ માલ ખુદાકી રાહમેં તસદ્દુક કર

હૂં" આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા : "બેહતર યહ હે કે કુછ હિસ્સા અપને લિએ રખ લો" મૈંને અર્ઝ કિયા : "બેહતર હે ખૈબરકા જો હિસ્સા મેરે પાસ હે ઉસ્કો રોકે લેતા હૂં" મૈંને યહ ભી અર્ઝ કિયા : "યા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ! યહ સચ્ચાઈકા સદકા હે કે આજ ઉસ નેઅમતે બેકરાંસે માલામાલ હૂં ઈસ લિએ અહદ કરતા હૂં કે ઉમ્રભર સિદકે મુકાલકે માસિવા મેરા શિઆર કુછ ન હોગા."

હઝરત કઅબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ફર્માતે હૈં કે મેરે ઈસ મુઆમ્લેમેં રંજો ગમકે હર દો રૂફકાકા ભી મુસર્રતો બહજતસે યહી હાલ હુવા ઔર હમારી કબૂલે તૌબા પર જો આયાતે ફઝલ નાઝિલ હૂઈ થી નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને હમારે સામને ઉન્કી તિલાવત ફર્માઈ.

કબૂલે તૌબા ઔર સૂરએ તૌબા :

તર્જમા: "બેશક અલ્લાહ અપની રહમતસે નબી પર મુતવજ્જેહ હો ગયા ઔર મુહાજિરીનો અન્સાર પર ભી જિન્હોંને બળી તંગી ઔર બેસરો સામાનીકી હાલતમેં ઉસ્કે પીછે કદમ ઉઠાયા ઔર ઉસ વક્ત ઉઠાયા કે કરીબ થા ઉન્મેંસે એક ગિરોહકે દિલ ડગમગા જાએ, ફિર વહ અપની રહમતસે ઉન સબ પર મુતવજ્જેહ હો ગયા, બિલાશુબા વહ શફકત રખનેવાલા રહમત કરનેવાલા હે ઔર ઈન તીનોં શખ્સો પર ભી (અપની રહમતકે સાથ રજૂઅ હુવા જો મુતઅલ્લકે હાલતમેં છોળ દીએ ગએ થે હત્તા કે નૌબત યહ આઈ કે) ઝમીન અપની સારી વુસ્અતકે બાવજૂદ ઉન પર તંગ હો ગઈ થી ઔર વહ ખૂદ ભી અપની જાનસે તંગ આ ગએ થે ઔર ઉન્હોંને જાન લિયા થા કે અલ્લાહસે ભાગ કર ઉન્હેં કોઈ પનાહ નહીં હો સકતી મગર ખૂદ ઉસીકે દામનમેં, પસ અલ્લાહ ઉન પર અપની રહમતકે સાથ ઉન પર લોટ આયા તાકે વહ રજૂઅ કરેં, બિલાશુબા અલ્લાહ હી બળા તૌબા કબૂલ કરનેવાલા હે, એક ઈમાનવાલોં, અલ્લાહકા લિહાઝ કરો, ડરતે રહો ઔર સચ્ચોંકા સાથ ઈખ્તિયાર કરો."

[૯/ ૧૧૭ તા ૧૧૯]

કુઆને અઝીઝ ઔર ગઝવએ તબૂક :

કુર્આને અઝીઝને સિર્ફ ઈસી વાકિએકા ઝિક્ર નહીં કિયા બલ્કે ગઝવએ તબૂકકી અહમિયતકે પેશેનઝર ઉસ્કી બહુતસી તફસિલાત બયાન કી ઔર ઈસ સિલ્સિલેમેં પિન્દો મોઈઝતકે ઝરીએ મુસલમાનોંકી રૂશ્દો હિદાયતકા સામાન

મુહય્યા કિયા હે ચુનાંચે ઈસ સૂરહમેં છટ્ટે રૂકૂઅસે લે કર આખરી સૂરહ તક ઉસી ગઝવા ઔર ગઝવેસે મુતઅલ્લિક હાલાતો મવાઈઝકા તઝકરા હે.

અહમ ગઝવાત ઔર નતાઈજો બસાઈર

ગઝવએ બદરૂલ્કુબ્રા :

૧. ફતહ, શિકસ્તકા મદાર અદદી અકષરિયત વ અક્લિયત પર નહીં હે બલ્કે સિર્ફ અલ્લાહકે ફઝલો કરમ પર હે.

૨. જો જમાઅત એહસાસે ફર્ઝકે સાથ અદલો ઈન્સાફકે લિએ મૈદાનમેં નિકલતી હે વહ કભી નાકામ નહીં હોતી ઔર ખુદાકી નુસ્રતકા પૈગામ ઉસીકો નસીબ હોતા હે.

૩. બશરી તકાઝેકે પેશેનઝર અપની જાનસે ખૌફો હિરાસ કાબિલે મલામત નહીં હે ઔર ખુદાએ બર્તર ઝરૂર ઉસ્કો ષબાતો ઈસ્તિકામત અતા ફર્માતા હે.

૪. સબ્ર કળવા હે લેકિન ઉસ્કા ફલ મિઠા હે.

આજ ભી હો જો ઈબ્રાહીમકા ઈમા પૈદા
આગ કર સકતી હે ફિર અંદાઝે ગુલિસ્તાં પૈદા

ગઝવએ ઉહદ :

૧. જિહાદ મુખ્લિસો મુનાફિકકી મઆરિફતકે લિએ બેનઝીર કસોટી હે.

૨. અમીર "ખલિફા" ઔર ઉસ્કે નાઈબીનકા ફર્ઝ હે કે અહમ ઉમૂરમેં મુસલમાનોંસે મશ્વરા કર લે ઔર બઈત્તિફાક રાઈ યા બકષ્રત રાઈ જો ફેસ્લા હો ઉસીકો અપના અઝમ બનાએ.

૩. તમામ ઉમૂરમેં ઉમૂમન ઔર જિહાદો મૈદાનમેં ખુસૂસન ઝબ્તો નઝ્મ અહમ હે. અગર કિસી જમાઅતમેં યહ ન હો તો હામિલે સદાકત જમાઅતકા કામ્યાબ હોના મુશ્કિન હે.

૪. મૈદાને જિહાદમેં મુનાફિક ઔર ઝઈફ આ'ઝાકા જુદા રહના હી મુફીદ ઔર કામ્યાબીકે લિએ અઝ બસ ઝરૂરી હે.

ગઝવએ અહઝાબ :

૧. યહ ઉખૂવ્વતો મુસાવાતકા વાહિદ અઝિમુશ્શાન ઔર ફકીદુલ્મીષાલ ઈલ્મી વ અમલી નકશા હે.

૨. હર ઝમાનેમેં વક્તકે તરક્કી યાફતા વસાઈલે દુન્યવીકો અમ્રે હકકી હિમાયતકે લિએ ઈખ્તિયાર કરના ઔર અપનાના ઈસ્લામસે ઈન્હેરાફ નહીં બલ્કે બેહતરીન ઈસ્લામી ખિદમત હે બશર્તે કે વહ અસ્બાબો વસાઈલ ઈસ્લામી ઉસૂલો અહકામસે મુતસાદમ ન હો.

૩. જિહાદ ઈસ્લામકા ઈસ દર્જા અઝિમુશ્શાન રૂકન હે ઔર ઉસ્કી બકા વ હિફાઝતકે લિએ ઐસા અહમ ફરીઝા હે કે ઈસ અદાએ ફર્ઝો મશ્ગૂલિયતમેં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔર સહાબએ રિઝવાનલ્લાહુ અજમઈનકા નમાઝ જૈસા અહમ ફરીઝા કઝા હો ગયા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઔર સહાબાને અસ્રકી નમાઝ મગ્રિબકે વક્ત અદા ફર્માઈ. ગર્ચે જિહાદકે વક્ત ભી ઈબાદાતે ઈલાહીસે ગાફિલ નહીં રખ્ખા ગયા ઔર નસે કુર્આનીને "સલવાતે ખૌફ"કી તરહ ડાલ કર નમાઝકી અહમિયત વાઝેહ કર દી હે.

૪. જંગમેં ઐસે તરીકે ઈખ્તિયાર કરના સહીહ હે જિન્મેં કિઝ્બ વ ખલફ, વઅદ જૈસે કબીહ ઉમૂરકા દખલ ન હોતે હૂએ દુશ્મનકો બગૈર જંગ હી કે નુકસાનો અઝિમતકા મુંહ દેખના પળ જાએ.

ફત્હે મક્કા :

૧. જબ કિસી ગૈરમુસ્લિમ તાકતસે મુઆહદા કર લિયા જાએ તો મુદ્દતે મુઆહદાકો અપની જાનિબસે પૂરા કરના ઈસ્લામી ફર્ઝ હે અલબત્તા અગર દૂસ્રી જાનિબસે ખિલાફવર્ઝી હો તો મુસલમાન બરીઉઝ્ઝિમ્મા હે.

૨. ફત્હે મક્કાકી ખુસૂસિયત યહ હે કે વહ બાઝોરે તાકત ફતહ હોનેકે બાવજૂદ ખૂનરેઝીસે મહફૂઝ રહા.

૩. દુન્યવી શહેનશાહ ઔર નબીએ રહમતકે દરમિયાન અગર ફર્કો ઈમ્તિયાઝ મા'લૂમ કરના હો તો ફત્હે મક્કા ઉસ્કે લિએ રોશન બુર્હાન હે.

૪. કાફિરો મુશ્રિક ગિરોહ અગર ઈસ્લામી તાકતકા હલીફ બના ચાહિએ તો બેતકાઝએ મુસ્લિમ મફાદ ઉસ્કો હલીફ બનાયા જા સકતા હે બલ્કે બા'ઝ હાલાતમેં ઉસ્કો હલીફ બનાના અઝ બસ ઝરૂરી હે.

ગઝવએ હુનૈન :

૧. એક ફતહ વ શિકસ્તકા મદાર હર હાલતમેં કષ્રતે તા'દાદ પર નહીં બલ્કે અલ્લાહ તઆલાકી નુસ્રતકે સાથ વાબસ્તા રહના ચાહિએ.

૨. અગર ઈસ્લામ ઔર મુસલમાનોંકે મસાલેહકા તકાઝા હો તો એક ગૈરમુસ્લિમ તાકતકે મુકાબલેમેં દૂસરી ગૈરમુસ્લિમ તાકત યા ગૈરમુસ્લિમ જમાઅતકા તઆવુન વ ઈશ્તરાક હાસિલ કરના બિલાશુબા દુરૂસ્ત વ મશ્રૂઅ હે.

તબૂક :

૧. મફાદે ઈસ્લામીકે પેશેનઝર જબ જિહાદે આમકા એલાન હો જાએ તો અદાએ ફર્ઝકે મુકાબલેમેં હર કિસ્મકી મુશ્કિલાત હેચ હો જાની ચાહિએ.

૨. જિહાદે આમકે મૌકે પર માલી ઈઆનત ભી જિહાદ હી કા અહમ શોઅબા હે.

૩. મુનાફિકોંકા જિહાદમેં શિર્કત ન કરના હી મુફીદ હે અલબત્તા અગર પૂરખુલૂસ અફરાદ ઐસે મૌકે પર પહલૂ તહી કરેં તો નાકાબિલે માફી જુર્મ હે જબ તક કે વહ તાઈબ ન હો જાએં.

૪. ઈસ્લામી અહકામકી ખૂલી ખિલાફવર્ઝી પર મુસલમાનોંકા કિસી ફર્દે મુસ્લિમ યા જમાતે મુસ્લિમાકે ખિલાફ મઆશરતી મુકાતઆ દુરૂસ્ત હે બલ્કે બાઝ અહમ ઔર નાઝૂક હાલાતકે પેશેનઝર કભી વાજિબ હો જાતા હે.

વાકિઆ હુદૈબિયા :

૧. ઈજિતમાઈ મસાલેહ ઈસ્લામિયા અગર મુતકાઝી હો તો ખલિફા ઔર અમીરૂલ્મો'મિનીનકો ઈખ્તિયાર હે કે વહ કુફ્ફારો મુશ્રિકીનસે ઐસી સૂલહ કરેં જો બઝાહિરે હાલ શિકસ્તખુર્દા નઝર આતી હો મગર ગહરી નઝર ઔર બસિરતકા યહ ફતવા હો કે નતીજેકે લિહાઝસે યહ મુસલમાનોંકે હકમેં બેહતર ષાબિત હોગી.

૨. મુસલમાનકા ફર્ઝ હે કે વહ અલ્લાહ ઔર ઉસ્કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમકે અહકામકો હર મુઆમ્લેમેં ઉસ્વએ હસના બનાએ ઔર અપની અકલો ખુદ પર એ'તિમાદ કરકે ઉન્કે ખિલાફવર્ઝી પર આમાદા ન હો જાએ.

૩. નુકસે અહદકો "ઉઝ્ર" સમઝતે ઔર યકીન કરેં કે અહદકે ખિલાફવર્ઝી કરનેવાલા ન દુન્યામેં સાહબે ઈઝ્ઝત હો સકતા હે ઔર ન આખિરતમેં ઉસ્કો ફલાહ નસીબ હો સકતી હે.

૪. સુલહે હુદૈબિયાને યહ વાઝેહ કર દિયા કે કૌમે મુસ્લિમ અપને અખ્લાકો આ'માલ વ કિર્દારો ગુફ્તાર બલ્કે ઝિંદગીકે હર શો'બેમેં સાદિક વ આદિલ, હક પસંદ વ હક આગાહ હૈં ઔર ઉસ્કી જમાઅતી વ ઈન્ફિરાદી હયાતકા પાયા વક્તકે તમામ અકવામો અલલસે બુલંદતર હે.

"મુતબન્ના" ગોદ લે કર બેટા બનાના :

રૂસૂમે જાહિલીયતમેંસે એક રસમ મુતબન્ના ભી હે. યહ રસમ કિસી ન કિસી શકલમેં હર મુલ્કમેં રાઈજ રહી હે બલ્કે હુનૂદમેં આજ ભી મૌજૂદ હે. યહ રસમ નસબી ઈન્કિસાબ ઔર મઆશરતી નિઝામ દોનોં લિહાઝસે મઝમૂમો કબીહ નીઝ ખિલાફે ફિત્રત હે. ઈસ રસમકે ઈન્સદાદકે લિએ અલ્લાહ તઆલાને જિસ વાકિએકો મુન્તખબ ફર્માયા વહ ઈસ તરહસે હે.

હઝરત ઝૈદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ :

હઝરત ઝૈદ બિન હારિષા બિન શરાહીલ અરબકે મુઅજ્જઝ કબીલે કબીલા બની કલ્બકે એક ફર્દ થે ઔર એક હાદષેકી વજહસે બચપન હી મેં ગુલામ બના લિએ ગએ ઔર ઉકાઝકે બાઝારમેં હઝરત ખદીજા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે ભતીજે હકીમ બિન હિઝામને ઉન્કો અપની ફૂપીકે લિએ ખરીદ લિએ ઔર હઝરત ખદીજા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાને રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી રફીકએ હયાત હોનેકે બા'દ ઉન્કો હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હિબા કર દિયા. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઉન્કો આઝાદ કરકે અપના બેટા બના લિયા ઔર ઉસી દિનસે લોગ બાગ ઝૈદકો ઈબ્ને મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ કહને લગે. હુસ્ને ઈત્તિફાક કે બની કલ્બકે ચંદ આદમી હજકી નિય્યતસે મક્કા આએ તો ઝૈદકો પહેચાન લિયા. ઝૈદકે બાપ હારિષા ઔર ઉન્કે ભાઈ કઅબકો જબ યહ મા'લૂમ હુવા તો વહ મક્કા આએ ઔર હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હો કર અર્ઝ કિયા. અબ ઝૈદકો હમારે હવાલે કર દીજિએ ઔર ઝરે ફિદિયા લે લીજીએ. હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફર્માયા : "ઈસ્સે બેહતર યહ બાત હે કે ઝૈદ આ જાએ ઔર ઉસ્કે સામને યહ દોનોં સૂરતે પેશ કર દી જાએં, વહ તુમ્હારે સાથ જાના કબૂલ કરતા હે યા મેરે સાથ રહના ચાહતા હે ઔર જો ઉસ્કી મર્ઝી હો ઉસ પર હમ ભી રાઝી હો જાએં."

હારિષા બખૂશી ઈસ પર રઝામંદ હો ગએ ક્યૂંકે વહ યકીન રખતે થે કે બેટા બહરહાલ બાપકો હી તર્જીહ દેગા ચુનાંચે ઝૈદ બુલાએ ગએ ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને દરયાફ્ત ફર્માયા ઉન્કો પહેચાનતે હો ? ઝૈદને કહા ક્યૂં નહીં યહ મેરે વાલિદ હે ઔર યહ મેરે ચચા હે !

આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફર્માયાઃ યહ લેને આએ હૈં અબ તુમ મુખ્તાર હો ઉન્કે સાથ ચલે જાઓ યા મેરે પાસ રહો, ઝૈદને અર્ઝ કિયા : મૈં આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પર કિસીકો તર્જીહ નહીં દે સકતા, મેરે બાપ ચચા જો કુછ ભી હે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ હી હે, હારિષાને યહ સુના તો રંજ ઔર તકલીફકે સાથ કહા, ઝૈદ કિસ કદર અફસોસ હે તુજ પર કે ગુલામીકો આઝાદી પર ઔર બાપ દાદા ઔર ખાનદાન પર અજનબીકો તર્જીહ દે રહા હે. ઝૈદને કહા "ઈસ હસ્તીકે સાથ રહ કર મેરી આંખોને જો કુછ મુશાહદા કિયા હે ઉસ્કે બા'દ મૈં દુન્યા વ માફીહાકો ઉન્કે સામને હેચ સમઝતા હૂં."

તિર્મિઝીકી એક મુખ્તસર રિવાયતમેં હારિષાકી જગહ ઉન્કે દૂસરે બેટે હબ્લાકી આમદ ઔર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે સાથ મસ્તૂરાબાલા ગુફતગૂકા ઝિક્ર હે.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને હઝરત ઝૈદકી મઝીદ કદર અફઝાઈકે લિએ ઉન્કા નિકાહ અપની દૂધ પિલાઈ (હાઝિના) ઉમ્મે અય્મનકે સાથ કર દિયા જિન્કે બતનસે હઝરત ઉસામા પૈદા હૂએ ઔર ઉસ્કે બા'દ ઈરાદા કિયા કે ઉન્કી શાદી અપની ફૂપીઝાદ બહન ઝૈનબ બિન્તે જહશકે સાથ કર દૈં. યહ હાશમી ખાનદાનકી બેટી ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ફૂપી ઉમય્યા બિન્તે અબ્દુલ્મુત્તલિબકી લખ્તેજીગર થી, ઈસ લિએ ઝૈનબ ઔર ઝૈનબકે ભાઈ અકદ પર રાઝી નહીં થી તબ વહીએ ઈલાહીને નાઝિલ હો કર યહ હુકમ દિયા કે જિસ બાતકા હુકમ અલ્લાહ ઔર ઉસ્કા રસૂલ દે ફિર ઉસ્કે ખિલાફવર્ઝી કિસીકે લિએ જાઈઝ નહીં હે :–

તર્જમા : "જબ અલ્લાહ ઔર ઉસ્કા રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ કોઈ ફેસ્લા કર દૈં તો ફિર કિસી મર્દે મો'મિન ઔર ઔરત મો'મિનાકો ઉન્કે મુઆમ્લેમેં કોઈ ઈખ્તિયાર બાકી નહીં રહતા ઔર જો શખ્સ અલ્લાહ ઔર ઉસ્કે રસૂલકી નાફર્માની કરે બિલાશુબા વહ ખુલી ગુમરાહીમેં પળ ગયા." [૩૩/ ૩૬]

વહીએ ઈલાહીકે નુઝૂલ પર હઝરત ઝૈનબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા

ઔર ઉન્કે ભાઈયોંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે ફેસ્લેકે સામને સર તસ્લીમ ખમ કર દિયા ઔર ઈસ તરહ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ખાનદાનસે હી અમલી તૌર પર ફખરે બાલા નિસાબ કી જળ કાટ દી તાકે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા અમલ ઉસ્વએ હસના બને.

હઝરત ઝૈદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા સબસે બળા શર્ફ યહ હે કે કુર્આનમેં ઉન્કા નામ બસરાહત મઝકૂર હે. યહ શર્ત કિસી સહાબીએ રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો નસીબ નહીં હુવા.

ઈન્સિદાદે મુતબન્ના :

હઝરત ઝૈદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર ઝૈનબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા અગર્ચે હિબાલાએ અકદમેં મુન્સલક હો ગએ થે લેકિન હઝરત ઝૈનબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા યહ ફિત્રી રુહજાન મિટ ન સકા કે વહ કુરૈશી હાશમી હે ઔર ઉન્કા શોહર આઝાદ શુદા ગુલામ ઉસી તરહ હઝરત ઝૈદકો યહ ફખ્ર હાસિલ થા કે વહ બહરહાલ અરબકે મુઅજ્જઝ કબીલેકે ફર્દ ઔર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે મુંહ બોલે બેટે હેં ઔર ઝૈનબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા પર ઉન્કો કવામ હોનેકા શર્ફ હાસિલ હે. ચુનાંચે ઈન દો મુતઝાદ ઝહનિયતોંને ઉન્કે આપસમેં મુહબ્બતકા રિશ્તા કાઈમ ન હોને દિયા ઔર આખિરકાર ઝૈદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઈસ પર આમાદા હો ગએ કે હઝરત ઝૈનબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકો તલાક દે દેં, હઝરત ઝૈદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને કઈ બાર ઈસ ઈરાદેકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમસે તઝકરા કિયા મગર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને યહ સમઝ કર કે શાયદ દેર પા મુદત અઝદેયાદ મુહબ્બતકા બાઈષ હો જાએ, ઝૈદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો તલાક દેનેસે રોકા.

હઝરત ઝૈદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર હઝરત ઝૈનબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી નાચાકીને અબ સૂરતે હાલ બદલ દી ઔર વહીએ ઈલાહીને યહ ફેસ્લા કર દિયા કે વકત આ ગયા કે અબ મુતબન્નાકી રસમે બદકા ખાતમા કર દિયા જાએ ઔર જિસ તરહ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફખ્રે બાલા નિસાબકે પહલૂકો અપને ખાનદાન હી મેં સબસે પહલે શિકસ્ત દી ઉસી તરહ ઉસ્કી ઈબ્તિદા ભી ખૂદ ઝાતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે અમલસે હો ઔર યહ ઈસ તરહ કે ઝૈદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ જબ તલાક

હે દેં તો ફિર ઝૈનબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકા એકદ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમસે હો જાએં ક્યૂંકે ઉસ્સે એક તરફ ઝૈનબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ઔર ઈન્કે ખાનદાનકો જો સદમા પહુંચે ઉસ્કા અંદમાલ હો સકે ઔર દૂસ્રી જાનિબ મુતબન્નાકી રસમે બદકા ઈન્સદાદ હો જાએ.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો જબ વહીએ ઈલાહીમેં યહ નકશા બતલાયા તો બરબિનાએ બશરિયત આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે કલ્બમેં યહ જઝબા પૈદા હુવા કે ઝૈદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ અગર ઝૈનબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકો તલાક ન દેં તો અછ્છા હે, તાકે ઝૈનબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકે ખાનદાનકો ભી તોહિન મહસૂસ ન હો ઔર મેં ભી મુનાફિકીન ઔર મુશ્રિકીનકે ઈસ તા'નો તશ્નીઅસે મહફૂઝ રહૂં કે વહ યહ કહેંગે, મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને અપને બેટેકી બીવીકો અપની બીવી બના લિયા હાલાંકે દૂસ્રોંકે લિએ બેટેકી બીવીકો હરામ બતાતે હૈં. ચુનાંચે આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ બરાબર ઝૈદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો તલાકસે બા'ઝ રખતે રહેં મગર જબ કિસી તરહ બાહમ મુવાફિકત ન હો સકી તબ ઝૈદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને તલાક દે હી દી ઔર ઈદ્દત ગુઝરને પર ખુદાકા હુક્મ હુવા કે અબ ઝૈનબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકો આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ અપની બીવી બનાએં તાકે આઈંદા મુંહ બોલે બેટેકી રસમકા ખાતમા હો ઔર મુસલમાનોંકી મઆશરતમેં યહ તંગી ન પૈદા હો સકે કે મુંહ બોલે બેટેકે નિકાહકો સલબી બેટેકી બીવીકી તરહ હરામ સમજા જાએ ઔર સાથ હી અલ્લાહ તઆલાકી વહીને યહ ભી વાઝેહ કર દિયા કે ખુદા જો ફેસ્લા કર ચુકા હે વહ તો ઝાહિર હો કર રહેગા ઔર તુમ્હારી બશરી ખૌફસે વહ ટલનેવાલા નહીં હે ઔર હકીકત ભી યહ હે કે હુક્મે ઈલાહીકે મુકાબલેમેં સમાજે ઈન્સાનીકા ખૌફ હેચ દર હેચ હે.

કુર્આને અઝીઝને ઈન્સદાદે મુતબન્નાકે મુઆમ્લેકો દો શકોમેં તકસીમ કર દિયા હે કે એક ઝહની વ ઈલ્મી ઈન્કિલાબ ઔર દૂસ્રા અમલી ચુનાંચે ઝહની ઈસ્લાહ વ ઈન્કિલાબકે લિએ હસ્બે ઝેલ આયાત નાઝિલ ફર્માઈ.

તર્જુમા : "ઔર અલ્લાહને તુમ્હારે મુંહ બોલે બેટોંકો તુમ્હારા (હકીકી) બેટા નહીં બના દિયા યહ કોલ તુમ્હારે અપને મુંહકી બાત હે ઔર અલ્લાહ સચ બાત કહતા હે ઔર વહી સીધી રાહ દિખાતા હે. તુમ ઈન મુંહ બોલે બેટોંકો

ઉન્કે (હકીકી) બાપોંકી નિસ્બતસે પુકારા કરો યહી અલ્લાહકે નઝદીક ઈન્સાફકા તરીકા હે ઔર અગર તુમકો ઉન્કે બાપ દાદોંકા નામ મા'લૂમ ન હો તો વહ તુમ્હારે દીની ભાઈ હૈં ઔર તુમ્હારે દોસ્ત હૈં." [૩૩/ ૩, ૪]

ચુનાંચે સહાબા તસ્રીહ કરતે હૈં કે હમને ઉસી વકતસે હઝરત ઝૈદ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો ઈબ્ને મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ કહના છોળ દિયા ઔર ઝૈદ બિન હારિષા કહને લગે.

ઔર ઈન્સદાદે મુતબન્નાકે અમલી પહલૂકો રોશન કરનેકે લિએ ઈન આયાતકા નુઝૂલ હુવા.

તર્જમા : "ઔર (વહ વકત કાબિલે ઝિક્ર હે) જબ તુમ ઉસ શખ્સસે કહતે થે જિસ પર અલ્લાહને ઔર તુમને ઈન્આમ કિયા કે અપની બીવીકો રોકે રખ (ઔર તલાક ન દે,) ઔર અલ્લાહસે ડર ઔર સૂરતે હાલ યહ થી કે તુમ અપને જીને ઈસ બાપકો છુપાએ હૂએ થે જિસ્કો અલ્લાહ ઝાહિર કરનેવાલા થા ઔર તુમ, લોગોંકે (તા'નો તશ્નીઅ)સે ડરતે થે ઔર અલ્લાહ ઝિયાદા મુસ્તહિક હે કે ઈસ્સે ખૌફ કિયા જાએ સો જબ ઝૈદ અપની હાજત પૂરી કર ચુકા (ઔર ઉસ્ને તલાક દે દી) તો હમને ઉસ (ઝૈનબ)કા નિકાહ તુઝસે કર દિયા તાકે (આઈંદા) મુસલમાનોં પર તંગી ન રહે કે વહ અપને મુંહ બોલે બેટેકી બીવિયોંસે નિકાહ કર સકે જબ ઉન્કે મુંહ બોલે અપની હાજત પૂરી કર લેં (યા'ની તલાક દે દેં) ઔર અલ્લાહકા યહ હુકમ અટલ હે." [૩૩/ ૩૭]

કુર્આને અઝીઝકી ઉન આયાતકા મફહૂમ અપને મુતઅલ્લિકા મસ્અલેકે સાથ ઈસ કદર સાફ ઔર વાઝેહ હે કે ઉસ્મેં કિસી દૂસરે મફહૂમકી ગુંજાઈશ તક નહીં ઔર ન કિસી કિસ્મકી કોઈ પેચીદગી હી હે કે જો મુઆમલા કે રૂખકો કિસી દૂસરી જાનિબ ફેરનેકા મોજીબ હો (લિહાઝા મુનાસિબ સમઝતે હૈં કે ઈસ મુઆમ્લેસે મુતઅલ્લિક ખુરાફી દાસ્તાનસે મુત્લકન સિર્ફ નઝર કિયા જાએ.)

બસીરત :

બાવજૂદ ઈસ અમ્રકે પૈગમ્બર વ રસૂલ ઈસ હકીકતસે આશ્ના હોતે ઔર ઈસ પર યકીન રખતે હૈં કે ખુદાકા ફેસ્લા અટલ ઔર નાકાબિલે રદ હોતા હે, તાહમ અગર કોઈ અમ્ર ઐસા હો જિસ્મેં ઉન્કી ઝાત વકતકે ખૂદ સાખ્તા અખ્લાકી પહલૂકી બીના પર મોરીદે તા'નો તશ્નીઅ બનતી હો તો બતકાઝએ બશરિયત વહ ઉસ્કી ઝદસે મહફૂઝ રહનેકી કોશિશ કરતે હૈં ઔર મુતવક્કેઅ રહતે હૈં કે

અલ્લાહ તઆલા જિસ મકસદે ખૈરકે લિએ ઈસ સૂરતે હાલકો રૂનૂમા કરના ચાહતા હે કાશ વહ કિસી ઐસી સૂરતમેં નમૂદાર હો કે ઉન્કી ઝાત ઈસ તા'નો તશ્નીઅસે બચ જાએ લેકિન જબકે ખુદાકી મસ્લિહત ઉસી ખાસ સૂરતે હાલાતમેં મુઝમર હોતી હે તો વકત આને પર નબી વ રસૂલ અપની ખ્વાહિશાતે ઝાતીકો પસે પુશ્ત ડાલ કર ખુદાકે ફેસ્લે પર સર તસ્લીમ ખમ કર દેતે હૈં.

બનૂ નઝીર :

યહ વાકિઆ ચાર હિજરીમેં પેશ આયા જો કબાઈલે યહૂદી યમનસે ભાગ કર હિજાજ (મદીના)મેં આ બસે થે ઉન્મેંસે યહ ભી મશ્હૂર કબીલા હે. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ જબ મદીના તશ્રીફ ફર્મા હૂએ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને મદીના ઔર અતરાફે મદીનાકે યહૂદસે અહદો પૈમાન કરકે "સુલહો અહદ"કી તરહ ડાલી.

યહૂદને અગર્ચે ઝાહિરન ઈસ સુલહો અહદ પર રઝામંદીકા ઈઝહાર કર દિયા થા લેકિન ઉન્કે રિવાયતી હસદો બુગ્ઝ ઔર તારીખી મુનાફિકતને ઈસ અહદ પર ઉન્કો તાદેર કાઈમ રહને નહીં દિયા ઔર ઉન્હોંને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ઔર મુસલમાનોંકે ખિલાફ અંદરૂની ઔર બૈરૂની સાઝિશોંકા જાલ બિછાના શુરૂઅ કર દિયા. ઉસી અષ્નામેં બનૂ નઝીરકે ઝિમ્મેદાર અફરાદને એક રોઝ યહ સાઝિશ કી કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જા કર અર્ઝ કરેં કે હમકો એક મુઆમ્લેમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમસે મશ્વરા કરના હે ઔર જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ તશ્રીફ લે આએં તો દીવારકે કરીબ બિઠાયા જાએ ઔર જબ વહ ગુફતગૂમેં મસ્રૂફ હો જાએં તો ઉપરસે એક ભારી પથ્થર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પર ગિરા કર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા ખાતમા કર દિયા જાએ.

ચુનાંચે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ મદઉ હો કર તશ્રીફ લાએ, અભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ દીવારકે કરીબ બેઠે હી થે કે વહીએ ઈલાહીને હકીકતે હાલસે મુત્તલાઅ કિયા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ ફૌરન ખામોશીકે સાથ વાપસ તશ્રીફ લે ગએ ઔર વહાં જા કર મુહમ્મદ બિન મુસ્લિમા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો ભેજા કે વહ બનૂ નઝીર તક યહ પૈગામ પહુંચા દે કે ચૂંકે તુમને ગદારી કી ઔર નુકસે અહદ કિયા હે,

ઈસ લિએ તુમકો હુકમ દિયા જાતા હે કે હિજાઝે મુકદસકી સરઝમીનસે જલ્દ જિલાવતન હો જાઓ, મુનાફિકીનને યહ સુના તો જમા હો કર બનૂ નઝીરકે પાસ પહુંચે ઔર કહને લગે તુમ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયિહે વ સલ્લમકા ફર્માન હર્ગીઝ તસ્લીમ ન કરો ઔર યહાંસે હર્ગીઝ જિલાવતન ન હો હમ હર તરહ તુમ્હારે શરીકે કાર હે.

બનૂ નઝીરને યહ પુશ્ત પનાહી દેખી તો હુકમ માનનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર હાલાતકા ઈન્તિઝાર કરને લગે, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયિહે વ સલ્લમને જિહાદકી તય્યાર કી ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમ્મે મકતુમ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકો મદીનાકા અમીર બના કર બનૂ નઝીરકી ઘળી (છોટા કિલ્આ) પર હમ્લા આવરીકે લિએ ભેજા. હઝરત અલી રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે હાથમેં ઈસ્લામી પર્ચમ ઔર સહાબા જલૂમેં થે.

બનૂ નઝીરને યહ દેખા તો કિલ્આ બંદ હો ગયા ઔર યકીન કર લિયા કે અબ મુસલમાન હમારા કુછ નહીં બિગાળ સકતે. ચુનાંચે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયિહે વ સલ્લમ છે શબાના રોઝ ઉન્કા મુહાસરા કિએ રહે ઔર ફિર હુકમ દિયા કે ઈન્કે ઉન દરખ્તોંકો કાટ ડાલો જો ઉન્કે લિએ ફલ મુહય્યા કરતે હેં ઔર ઉન્કા વુજૂદ ઉન્કી રસદ રસાનીકે લિએ તકવીયતકા બાઈષ હે. ઈન હાલાતકો દેખ કર બની નઝીરકે દિલોંમેં રોબ ઔર ખૌફ તારી હો ગયા ઔર ઉન્કો મુનાફિકીનકી જાનિબસે માયૂસી ઔર રૂસ્વાઈકે સિવા ઔર કુછ હાથ ન આયા. આખિર મજબૂર હો કર ઉન્હોંને દરખ્વાસ્ત કી કે હમકો જિલાવતન હોનેકા મૌકા દિયા જાએ. લિહાઝા ઉન્કો ઈજાઝત દી ગઈ કે સામાને હર્બકે અલાવા જિસ કદર સામાન ભી વહ ઊંટો પર લાદ કર લે જાના ચાહતે હેં લે જાએં.

ઈજાઝતનામા હાસિલ હોનેકે બા'દ યહ મંઝર ભી કાબિલે દીદ થા કે કલ્કે બાગી, સર્કશ ઔર ફિત્ના જો ગદ્દાર આજ અપને હાથોંસે અપને મકાનાતકો બર્બાદ કરકે (તાકે મુસલમાન ઉન્મેં આબાદ ન હો સકેં) ઈસ વતનકો ખૈરબાદ કહ રહે થે. જિસ જગહ મહફૂઝો મામૂલ રહનેકે લિએ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયિહે વ સલ્લમને ખૂદ બનફસે નફીસ એક અહદનામાકે ઝરીએ ઉન્કો દા'વત દી થી.

કુર્આને અઝીઝ ઔર બનૂ નઝીર :

ઈસી વાકિએકે સિલ્સિલેમેં કુર્આને અઝીઝકી સૂરહ હશ્ર નાઝિલ હૂઈ હે

ઔર ઉસ્મેં બનૂ નઝીરકી ગદ્દારી, મુનાફિકીનકી ફિત્ના પર્વાઝી, મુસલમાનોં પર ખુદાકા એહસાનો કરમ ઔર જંગકે મૌકે પર સબ્ઝ દરખ્તોંકે કાટને હુક્મ ઔર ઐસી સૂરતમેં જબકે જંગ ન પેશ આઈ હો માલે ગનીમતકા મસ્રફ ઔર ફ઼િએકા હુક્મ ઈન તમામ ઉમૂરકા તફસીરકે સાથ ઝિક્ર કિયા હૈ.

બસીરત :

૧. મુનાફિકકા નિફાક એક ખૂદ ફરેબી હોતી હૈ જો અંજામકે લિહાઝસે ન ખૂદ અપને લિએ મુફીદ ષાબિત હોતા હૈ ઔર ન મુનાફિકીન પર એ'તિમાદ કરનેવાલા હી ઉસ્સે કોઈ ફાઈદા ઉઠા સકતા હૈ બલ્કે બસાઔકાત વહ અપની ઔર અપને હલિફોંકી ઝિલ્લતો રૂસ્વાઈ વ હલાકતો બર્બાદીકા સામાન મુહય્યા કર દેતા ઔર અબદી ખુસ્રાનકા સબબ બન જાતા હૈ.

૨. જિસ કૌમમેં શર્રો ફસાદ ઔર મક્રો ફરેબ "અખ્લાક"કા દર્જા લે લેતે હૈં ઉન્કે કવી જિસ્માની ઔર રૂહાનીસે સલાહો ખૈરકી તમામ ઈસ્તેઅદાદ ફના હો જાતી હૈ ઔર વહ ન દુન્યામેં કિસી ઈઝ્ઝતો શૌકતકી માલિક રહતી હૈ ઔર વહ આખિરતમેં ઉસ્કે લિએ કોઈ હિસ્સએ ખૈર બાકી રહતા હૈ.

૩. આમ તરીકે પર જંગમેં સબ્ઝ દરખ્તોં ઔર હરી ખેતોંકા કાટના ઔર બર્બાદ કરના ઈસ્લાહાતે જંગકે મનાફી ઔર મમ્નૂઅ હૈ, લેકિન જબ યહ અશ્યા ઝમાનએ જંગમેં દુશ્મનકી મઝીદ તકવીયતકા બાઈષ હો કર ફસાદો શર્કે બકામેં મુઆવિન હો તો ઐસી હાલતમેં આમ હુક્મસે મુસ્તષ્ના હૈ જૈસા કે "બનૂ નઝીર"કે વાકિએમેં નસે કુર્આની નાતિક હૈ.

વાકિઅએ ઈફ્ક :

શાઅબાન પાંચ હિજરી મુતાબિક દિસમ્બર ૬૨૬ ઈસ્વી સનમેં બની મુસ્તલકકે સરદાર હારિષ બિન ઝરારકી ફિત્ના સામાનિયોંકી વજહસે ગઝવએ બની મુસ્તલક પેશ આયા. મુનાફિકીનકા યહ દસ્તૂર બન ગયા થા કે જિસ ગઝવેકે અસ્બાબે ઝાહિરીસે ગાલિબ ગુમાન ફતહકા હોતા ઉસ્મેં માલે ગનીમતકે લાલચસે ઝરૂર સાથ હો જાતે. ચુનાંચે ઈસ ગઝવેમેં ભી મુનાફિકીનકા ગિરોહ અપને સરદાર અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબૈકે સાથ મૌજૂદ થા વાપસી પર એક મા'મૂલી હાદષા પેશ આ ગયા.

બુખારી શરીફમેં ઈસ વાકિએકી જો તફસીલાત મઝકૂર હૈ ઉન્કા હાસિલ યહ હૈ કે જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ કામ્યાબીકે સાથ

ગઝવએ બની મુસ્તલકસે વાપસ હૂએ તો મદીનાકે કરીબ એક મંઝિલ પર પળાવ થા કે આખિર શબમેં કૂચકા એલાન હુવા.

હઝરત આઈશા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા એલાન સુન કર રફેઅ હાજતકે લિએ ઉજલતકે સાથ કયામગાહસે દૂર ચલી ગઈ, ફારિગ હોનેકે બા'દ વાપસ હૂઈ તો ગલેમેં જો હાર પહને હૂએ થી વહ સીને પર ન પાયા, વહ યહ સમજ કર કે ટૂટ કર વહીં ગિર ગયા હોગા જહાં રફે હાજતકે લિએ ગઈ થી. ઉસ્કો તલાશ કરનેકે લિએ વાપસ ગઈ ઉસી અષ્નામેં જો જમાત ઉન્કે હોદજકો ઊંટ પર સવાર કરાતી થી ઉસ્ને હોદજ ઉઠા કર ઊંટ પર કસ દિયા ઔર ચૂંકે ઈસ ઝમાનેમેં કમ ખોરીકી વજહસે ઔરતેં ઉમૂમન ફર્બા અંદામ નહીં હોતી થી ઔર ઈસ લિએ વહ ભી બહુત લાગિર થી. લિહાઝા હોદજ પર મા'મૂર જમાઅતમેં ઉન્કી અદમ મૌજૂદગીકા મુત્લક એહસાસ નહીં કિયા ઔર ઊંટ પર હોદજ રખ કર રવાના હો ગએ. હઝરત આઈશા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા જબ હારકો તલાશ કરતી હૂઈ વાપસ હૂઈ તો કાફલા જા ચુકા થા ઔર અબ હાર ભી હોદજકે કરીબ હી મિલ ગયા, વહ સખ્ત પરેશાન હૂઈ ફિર સોચા કે જોંહી મુસલમાનોંકો યહ મહસૂસ હોગા કે મૈં હોદજમેં નહીં હૂં તો ફૌરન નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ ઉસી જગહ સવારી ભેજ દેંગે. ઈસ લિએ મુનાસિબ યહ હે કે કાફલેકા પ્યાદા પાપીછા કરનેકે બજાએ ઉસી જગહ ઈન્તિઝાર કિયા. રાત આખિર થી સુપેદા સહર મમૂદાર હોનેવાલા થા કે ઉન્કી આંખ લગ ગઈ.

ઉધર સફવાન બિન મુઅત્તલ સહમી રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઈસ ખિદમત પર મામૂર થે કે વહ કાફલેસે બહુત પીછે રહ કર નિગ્રાની કરતે હૂએ ઔર જો ચીઝ ચી કાફલેકી રહ જાએ ઉસ્કો લેતે હૂએ આએં વહ પીછેસે ચલતે હૂએ જબ ઈસ મુકામ પર પહુંચે તો ઉન્હોંને મહસૂસ કિયા કે યહાં કોઈ ઈન્સાન મૌજૂદ હે. કરીબ આએ તો માં આઈશાકો પેહચાન લિયા. ક્યૂંકે આયતે હિજાબસે પહલે વહ ઉન્કો દેખ ચૂકે થે.

ઉન્હોંને દેખતે હી ફૌરન બુલંદ આવાઝસે 'ઈન્ના લિલ્લાહિ વ ઈન્ના ઈલયહિ રાજિઉન્' પઢ્હા. હઝરત આઈશા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા આવાઝ સુન કર બેદાર હો ગઈ ઔર સિમટ કર બેઠ ગઈ. સફવાનને એક લફ્ઝ કહે બગૈર ઊંટકો બિઠાયા ઔર વહ ખામોશીકે સાથ ઊંટ પર હોદજમેં સવાર હો ગઈ ઔર સફવાન મહાર પકડે હૂએ રવાના હૂએ ઔર દોપહરકે કરીબ લશ્કરમેં

જા પહુંચે.

જબ યહ ખબર અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબૈકો મા'લૂમ હૂઈ તો ઉસ્ને ઔર ઉસ્કી જમાઅતને મૌકેકો ગનીમત જાના ઔર તેઝીકે સાથ ઈફતરઅ ઔર બોહતાનકો લશ્કરમેં ફૈલા દિયા મગર મુસલમાનોંને કિસી તરહ ઉસ્કો બાદર (કબૂલ) નહીં કિયા. અલબત્તા સિર્ફ તીન મુસલમાન (દો મર્દ ઔર એક ઔરત) હસ્સાન બિન ષાબિત, મિસ્તા બિન અષાષા ઔર હમ્ના બિન્તે જહશ અપની સાદા લોહીસે મુનાફિકીનકે જાલમેં ફંસ ગએ.

ખુદાકા કરમો ફઝલ દેખિએ કે ઝિયાદા દિન ન ગુઝરે થે કે અલ્લાહ તઆલાને વહીએ ઈલાહી (કુર્આને અઝીઝ)કે ઝરીએ મુનાફિકીનકી ખબાષતકો આશકારા કર દિયા ઔર હઝરત આઈશા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી પાકદામની ઔર ઈફ્ફતમાબી પર મોહરે તસ્દીક ષબ્ત કરકે બોહતાન લગાનેવાલોં પર કોર્ડોકી સઝા (હદ્દે કઝફ) જારી કરનેકા હુકમ દિયા ઔર ઈસ તરહ કઝ્ઝાબ ઔર મુફતરી કેફર કિર્દારકો પહુંચે.

કુર્આને અઝીઝને ઈસ વાકિએ પર મુસલમાનોંકો સાફ તૌરસે યહ બતલા દિયા કે યહ કિઝ્બ વ ઉફતરા પર મબ્ની દાસ્તાન સુન કર તુમને ખૂદ હી યહ ક્યૂં ન કહ દિયા કે યહ મહઝ ઝૂટ ઔર બોહતાન હે.

તર્જમા : "જિન લોગોંને બોહતાનકા યહ તૂફાન ઉઠાયા હે વહ તુમ્હીંમેંસે એક જમાઅત (મુનાફિકીનકી એક જમાઅત) હેં (એ પૈગમ્બર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ) તુમ ઉસ્કો અપને હકમેં બુરા ન સમઝો બલ્કે યહ તુમ્હારે હકમેં બેહતર હે (યા'ની ખુદાકી મસ્લિહતકે રાઝમેં ઈસ્મેં તુમ્હારી બેહતરીકા અંજામ પોશીદા રખ્ખા હે) ઉન્મેંસે હર એક આદમીકે લિએ વહ સબ કુછ હે જો ઉસ્ને ગુનાહ કમાયા હે ઔર જિસ્ને ઈસ ગુનાહકા બળા બોઝ ઉઠાયા હે ઉસ્કે વાસ્તે બહુત બળા અઝાબ હે. જબ તુમને ઈસ બોહતાનકો સુના થા ક્યૂં ન ઈમાનવાલે મર્દ ઔર ઈમાનવાલી ઔરતોંને અપને લોગોં પર નેક ખયાલ કાઈમ કર લિયા ઔર ક્યૂં યહ ન કહ દિયા કે યહ સરીહ બોહતાનકા તૂફાન હે વહ (તૂફાન ઉઠાનેવાલે અપને બોહતાન પર) ક્યૂં ચાર ગવાહ ન લાએ, પસ જબ વહ ગવાહ પેશ ન કર સકે તો યહી લોગ અલ્લાહકે યહાં સર તા સર ઝૂટે હેં ઔર અગર અલ્લાહકા ફઝલ ઔર ઉસ્કી રહમત દુન્યા વ આખિરત દોનોંમેં તુમ પર ન હોતી તો પળ જાતી ઉસ ઝૂટા ચર્ચા કરનેમેં તુમ પર કોઈ બળી આફત જબકે તુમ ઈસ

(બોહતાન)કો અપની ઝુબાનોં પર જારી કરને લગે ઔર ઐસી બાત મુંહસે નિકાલને લગે જિસ્કી તુમકો ખબર તક નહીં ઔર તુમ ઉસ્કો હલ્કી બાત સમઝતે હો (બોહતાન ઔર ઈફતરઅ) અલ્લાહકે નઝદીક બહુત બળી બાત હે ઔર જબ તુમને ઉસ્કો સુના થા તો ક્યૂં ન કહા હમારે લિએ ઝૈબા નહીં કે ઐસી ઝૂટી બાત મુંહસે નિકાલે "અલ્લાહકે લિએ પાકી હે યહ તો બહુત બળા બોહતાન હે, અલ્લાહ તુમકો સમઝાતા હે કે ઐસા કામ ફિર કભી ન કર બેઠના અગર તૂ વાકઈ સચ્ચે ઈમાનવાલે હો ઔર અલ્લાહ તઆલા તુમ્હારે લિએ પતેકી બાતેં વાઝેહ કરતા હે ઔર અલ્લાહ જાનનેવાલા ઔર હિકમતવાલા હે, જો લોગ ચાહતે હૈં કે બદકારીકા ચર્ચા હો ઈમાનવાલોંમેં ઈન ચાહનેવાલોંકે લિએ દર્દનાક અઝાબ હે, દુન્યામેં ભી આખિરતમેં ભી. બિલાશુબા (હકીકતે હાલકા) જાનનેવાલા હે ઔર તુમ જાનનેવાલે નહીં હો ઔર અગર અલ્લાહકા ફઝલ ન હોતા ઔર ઉસ્કી રહમત ન હોતી તુમ પર ઔર યહ બાત ન હોતી કે વહ નર્મી કરનેવાલા હે ઔર મહેરબાન તો ક્યા કુછ ન હો જાતા." [૨૪/૧૧ તા ૨૦]

સૂરએ નૂરકી ઈન આયાતમેં આઈશા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી તહારતો પાક દામનીકા હી સિર્ફ એલાન નહીં કિયા બલ્કે મુસલમાનોંકો યહ તંબીહ ભી કી કે ઉન્કો એક લમ્હેકા ઈન્તિઝાર કિએ બગૈર ઈસ કિસ્મકે ઈફતરાઅ પરવાઝોંકે ઈફતરા પર સાફ સાફ યહ કહ દેના ચાહિએ થા કે યહ મહઝ ઈફતરા ઔર બોહતાન હે.

યહ આયત ઈસ બિના પર "આયાતે બરાત" ભી કહલાતી હે કે ઉન્મેં હઝરત આઈશા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાકી બરાતકા એલાન હે ઔર મુનાફિકીન ઔર મઆનેદીનકી ઝિલ્લતો ખઝલાનકા ઈઝહાર.

મવ્ઈઝત :

ઈસ વાકિએને કુર્આને અઝીઝમેં જિન મવાઈઝો બસાઈરકા સામાન મુહય્યા કિયા હે ઉન્મેંસે યહ ખુસૂસિયતકે સાથ કાબિલે તવજ્જુહ હે :—

૧. ફાસિકો ફાજિર યા બદબાતિન ઈન્સાનોંકી દી હૂઈ ખબર ખુસૂસન જબકે વહ બાઈસ્મત વ ઈફ્ફત ઔર સાહબે તકવા વ ખૈર અફરાદકે ખિલાફ હો હર્ગિઝ કાબિલે તવજ્જુહ નહીં હે ઔર ઈસ્કે લિએ ઈસી કદર કહ દેના કાફી હે કે યહ મહઝ ઈફતરા હે, તા વક્તે કે ખબર દેનેવાલા ઉસ પર રોશન દલીલો હુજ્જત કાઈમ ન કર દે.

૨. બેગુનાહ પર ઈલ્ઝામ ઔર તોહમત લગાના બહુત બળા ગુનાહ હૈં ઔર ચૂંકે ઈસ ગુનાહકા મુર્તકિબ હકકુલ્ઈબાદમેંસે એક અહમ હકકા તહતક કરતા હે ઈસ લિએ ન સિર્ફ અખ્લાકકી નિગાહમેં બલ્કે ઈજિતમાઈ કાનૂનકી નઝરમેં ભી હદ દર્જા મુઝલિમ હે. કુર્આને અઝીઝકી નુસૂસને ઈસ લિએ હદે કઝફ (બેગુનાહ પર તોહમત લગાનેકી સઝા)કે લિએ અસ્સી કોળે તજ્વીઝ કિએ હૈં તાકે આઈંદા કિસીકો ભી યહ જુર્અત ન હો સકે કે વહ એક પાકબાઝ ઈન્સાન પર બોહતાન લગાએ યા બગૈર શહાદતકે ઉસ્કી તશ્હીર કરેં.

૩. યહ વાકિએકો આગાઝકે એ'તિબારસે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે લિએ બહુત સખ્ત ઈઝાકા બાઈષ હુવા ઔર અહલે બૈતકો ઉસ્ને બેહદ પરેશાન ખાતિર બનાયા લેકિન અંજામકે પેશેનઝર અહલે બૈત રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે લિએ યહ સર તા સર ખૈર ષાબિત હુવા. ક્યૂંકે ઈસ્સે એક જાનિબ મુનાફિકોંકી મુનાફિકતકા રાઝ ફાશ હો ગયા ઔર દૂસ્રી જાનિબ સિદીકા આઈશા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હા ઔર અહલે બૈતે રસૂલકી અઝમત શાનકા બેનઝીર મુઝાહરા અમલમેં આ ગયા કે કુર્આનકી દસ આયાતને ઉન્કી બરાતકે લિએ નાઝિલ હો કર ઉન્કી અસ્મતો અઝમત દોનોં પર અદિમુન્નઝીર મહરે તસ્દીક સબ્ત કર દી.

૪. બા'ઝ મર્તબા અશરાર ઔર ખબીષુન્નફ્સ ઈન્સાનોંકી હફવાત ઈસ દર્જા આબો રંગ રખતી હે કે સાદા લોહ મુસલમાનોં ઔર નેકોકાર ઈન્સાન ભી મુગાલતે ઔર ધોકેમેં આ જાતે હૈં ઈસ લિએ મુસલમાનકા ફર્ઝ હે કે સુની સુનાઈ બાત પર ઉસ વક્ત તક હર્ગિઝ હર્ગિઝ યકીન ન કરેં જબ તક કે ઈસ્લામી ઉસૂલે શહાદતકે મુતાબિક શનીદા ખબરકી તસ્દીક ન હો જાએ. "રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફર્માયા હે કે સૂ ઝનસે બચો ઈસ લિએ કે બા'ઝ બદગુમાનિયાં ગુનાહકા મુર્તકિબ બના દેતી હે."

૫. હુકુકુલ્ઈબાદમેં ખુદાએ બર્તરને જો હુદૂદો કિસાસ ઔર તા'ઝીરાત મુકર્રર ફર્મા દીએ હૈં જરાઈમકે ઈર્તિકાબ પર ઉન્મેં મુસ્લિમ ઔર ગૈરમુસ્લિમકા કોઈ ફર્ક નહીં હે ઔર કાનૂને ઈસ્લામીકી નિગાહમેં ઈસ હૈષિયતસે તમામ મુજરિમ યકસાં કાબિલે ગિરફ્ત હે. ઈસ લિએ વાકિઆ ઈફકમેં મુનાફિક મુફતરિયોંકે સાથ તીન મુસલમાન (મર્દો ઔરત) હસ્સાન, હઝરત મિસ્તાહ ઔર હઝરત હમ્ના બિન્તે જહકો ભી ઝૂટી તોહમત લગાનેકે ઈલ્ઝામમેં કોળે ખાને પળે.

નબએ ફાસિક (ફાસિકકી દી હૂઈ ખબર) :

પાંચ હિજરીમેં પેશ આનેવાલે ગઝવએ બની મુસ્તલકમેં જબ મુસલમાન ફતહયાબ હો ગએ ઔર સહાબાકે મશ્વરેકી બિના નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને સરદારે કબીલાકી બેટી હઝરત ઝુવૈરિયા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાસે નિકાહ કર લિયા તો નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે રિશ્તે મુસાહિરતકી વજહસે તમામ સહાબાને અસીરાને જંગકો રિહા કર દિયા ઔર મુસલમાનોંકે ઈસ હુસ્ને સુલૂકો અખ્લાકે કરીમાના ઔર ઈસ્લામી મુહાસિનસે મુતા'ષ્ષિર હો કર તમામ કબીલા મુશર્રફ બાઈસ્લામ હો ગયા. તબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને વલીદ બિન ઉકબાકો ઈસ લિએ ઉન્કે પાસ ભેજા કે વહ કબીલેકે દોલતમંદોસે "ઝકાત" વસૂલ કરકે ઉન્હીંકે ફુકરા વ મસાકીન પર તકસીમ કર દે.

અહલે કબીલાકો જબ વલીદકી ઈસ આમદકા ઈલ્મ હુવા તો એક મુઅજ્જઝ તરીન હસ્તીકે ઈસ્તિકબાલકી તરહ સાઝો સામાનકે સાથ મૈદાનમેં નિકલે.

ઝમાનએ જાહિલીયતમેં ઈસ કબીલેકે ઔર વલીદકે દરમિયાન પૂરાની અદાવતકા રિશ્તા ચલા આતા થા ઈસ લિએ ઈસ્તિકબાલકે ઈસ એહતિમામકો વલીદને દૂસરી નઝરસે દેખા ઔર સમઝા ઔર અપની ગલદત રાઈ પર જમૂદ કરકે અહલે કબીલાસે મુઆમલા કિએ બગૈર હી મદીના વાપસ આ ગએ ઔર દરબારે કુદસી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમમેં હાઝિર હો કર અર્ઝ કિયા કે બની મુસ્તલક તો મુર્તદ હો ગએ ઔર ઉન્હોંને ઝકાત દેનેસે ભી ઈન્કાર દિયા ઔર વહ સર્કશી પર આમાદા હે.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ યહ સુન કર બની મુસ્તલકકે તર્ઝે અમલસે રંજીદા હૂએ ઔર મુસલમાન તો બરા ફરોખ્તા હો ગએ ઔર જિહાદકી તય્યારિયા હોને લગી તાકે મુર્તદિનકા મુકાબલા કિયા જાએ હત્તા કે વહ ઈસ્લામ પર વાપસ આ જાએ યા કૈફર કિર્દારકો પહુંચ જાએ.

ઈધર જબ બની મુસ્તલકકો મા'લૂમ હુવા કે વલીદને કિસી બેજા જસારતકે સાથ ઉન્કે મુતઅલ્લિક દરબારે નબવીમેં ગલત બયાની કી હે તો વહ બેહદ પરેશાન હૂએ, ઉન્કે તો વહમો ખયાલમેં ભી યહ નહીં થા કે ઉન જૈસે પુખ્તાકાર ઔર સાબિત કદમ મુસલમાનોં પર ઈસ કિસ્મકી તોહમત ભી લગાઈ જા સકતી

હે ? ચુનાંચે ઉન્હોંને ફૌરન ખિદમતે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમમેં એક મોકર વફદ ભેજા જિસ્ને હાઝિર હો કર કુલ માજરા કહ સુનાયા.

એક જાનિબ અપને આમિલ (વલીદ)કા વહ બયાન ઔર દૂસ્રી જાનિબ હદીષુલ્અહદ મુસ્લિમ જમાઅતકા યહ બયાન ! ઈસ લિએ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ખામોશી ઈખ્તિયાર ફર્માઈ ઔર વહીએ ઈલાહીકા ઈન્તિઝાર કિયા.

આખિર વહીએ ઈલાહીને રહનૂમાઈ કી ઔર ન સિર્ફ ઝેરે બહષ મુઆમ્લેકી હકીકત હી વાઝેહ કર દી બલ્કે ઈસ સિલ્સિલેમેં એક મુસ્તકિલ કાનૂન યા "મેઅયારે તહકીક" અતા ફર્મા દિયા.

તર્જમા : "એ ઈમાનવાલોં અગર તુમ્હારે પાસ કોઈ (ગલતકાર) ખબર લે કર આએ તો તહકીક કર લિયા કર લો ઐસા ન હો કે નાદાનીકી વજહસે કિસી કૌમ પર (જિહાદકે નામસે) હમ્લા આવર હો જાઓ ઔર ફિર કલકો (અસલ હાલ મા'લૂમ હોનેકે બા'દ) અપને કિએ પર પસ્તાને લગો ઔર જાનો કે તુમમેં અલ્લાહકા રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ મૌજૂદ હે, અગર વહ તુમ્હારી બાત અકષર મુઆમલાતમેં માન લિયા કરે તો તુમ (અપની ગલતરવીકી વજહસે) મુસીબતમેં પળ જાઓ. લેકિન અલ્લાહને અપને ફઝલસે તુમ્હારે લિએ ઈમાનકો મહબૂબ બના દિયા હે ઔર તુમ્હારે દિલોમેં ઉસ્કો ઝિનત બખ્શી હે ઔર તુમ્હારે દિલોંમેં કુફ્ર ઔર ગુનાહ ઔર નાફર્માનીકે લિએ નફરત પૈદા કર દી હે ઔર (દરહકીકત) યહી લોગ હે અલ્લાહકે ફઝલ ઔર એહસાનકી વજહસે રાહયાબ ઔર અલ્લાહ જાનનેવાલા હે હિકમતોવાલા હે." [૪૯/ ૬ તા ૮]

મવ્ઈઝત :

૧. ખબરોંકે બયાન કરનેમેં આમ તૌર પર સંજીદા ઔર મુહઝ્ઝબ જમાઅત ભી ઉસ્કો માઅયૂબ નહીં સમઝતી કે જો ખબર ભી ઉન્કે કાનોં તક પહુંચે વહ ઉસ્કો બેતકલ્લુફ નકલ કરતે રહે ઔર હકીકતે હાલકી જુસ્તજૂકી ઝહમત કત્અન ગવારા ન કરેં ખ્વાહ, ઈસ ખબરસે કિસી નાકિર્દા ગુનાહ પર ઈફતરા કિયા જા રહા હો યા કિસી ફર્દ જમાઅતકો મુઝર્રત પહુંચ રહી હો હાલાંકે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને પૂરઝોર અલ્ફાઝમેં યહ તંબીહ ફર્માઈ હે.

"અબૂ હુરૈરા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુસે રિવાયત હે કે નબીએ કરીમ

સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફર્માયા : ઈન્સાનકે લિએ યહ ગુનાહ કાફી હૈ કે હર શનીદાબાદકો નકલ કરતા રહે યા'ની યહ ભી ગુનાહકી બાત હૈ કે સુની સુનાઈ ઝૂટી બાતકી તશ્હીર કરેં.''

૨. જબ કોઈ ઐસી ખબર સુની જાએ જો બલિહાઝે મફાદ યા મુઝર્રત ખબર દેનેવાલે પર યહ દૂસ્રોં પર અષર અંદાઝ હોતી હો તો અહલે ઉસ્કી તહકીક હોની ચાહિએ ઔર જબ વહ પાયએ ષુબૂતકો પહુંચ જાએ તબ ઉસ્સે મુતઅલ્લિક નતાઈજો ષમ્રાતકી જાનિબ મુતવજ્જેહ હોના ચાહિએ.

મસ્જિદે ઝિરાર (રજબ ૯ હિજરી) :

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો મા'લૂમ હુવા તબૂકકે મૈદાનમેં જો કે મદીનાસે ચૌદા મંઝિલ પર બરાહે દમિશ્ક વાકેઅ થા, હર્કિલ શાહે રૂમને મુસલમાનોંકે મુકાબેકે લિએ લશ્કરે જર્રાર જમા કર લિયા હૈ ઔર ઉસ્કા મુકદ્દમતુલ્જૈશ આગે બળ્હ કર બલ્કાઅ તક પહુંચા હૈ, આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને અરબમેં કહત ઔર ગર્મીકી શિદ્દતકે બાવજૂદ જિહાદકે લિએ મુનાદી કર દી ઔર મુસલમાન જૂક દર જૂક શોકે જિહાદમેં મદીનામેં જમા હોને લગે.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ અભી તય્યારિયોં હી મેં મસ્રૂફ થે કે મુનાફિકીનને વક્તસે ફાઈદા ઉઠા કર સોચા કે મસ્જિદે કુબાકે મુકાબલેમેં જો હિજરતકે બા'દ સબસે પહલી મસ્જિદ થી ઉસ હીલેસે એક મસ્જિદ તય્યાર કરેં કે જો લોગ ઝોઅફ યા ઔર કિસી ઉઝરકી વજહસે મસ્જિદે નબવીમેં ન જા સકેં તો યહાં નમાઝ પળ્હ લિયા કરેં, ક્યૂંકે ઈસ તરહ મુસલમાનોંકો વર્ગલાનેકા ભી મૌકા હાથ આએગા ઔર એક કિસ્મકી તફરીક ભી પૈદા હો જાએગી.

યહ સોચ કર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી ખિદમતે અકદસમેં હાઝિર હૂએ ઔર કહને લગે કે હમને ઝઈફોં નાતવાં ઔર માઝૂરોંકે લિએ કરીબ હી એક મસ્જિદ બનાઈ હૈ અબ હમારી ખ્વાહિશ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ વહાં ચલ કર એક મર્તબા ઉસ્મેં નમાઝ પળ્હ દેં, તો વહ ઈન્દલ્લાહ મકબૂલ હો જાએ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફર્માયા કે ઈસ વક્ત તો મૈં અહમ ગઝવેકે લિએ જા રહા હૂં વાપસી પર દેખા જાએગા.

મગર આપ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ જબ બખેરો કામરાની

મુરાજિઅત ફર્મા હૂએ તો વહીએ ઈલાહીકે ઝરીએ ઈસ મસ્જિદકી તા'મીરકે હકીકી સબબસે આગાહ હો ચુકે થે, ચુનાંચે વાપસ તશ્રીફ લા કર સબસે પહલે સહાબાકો હુક્મ દિયા કે વહ જાએં ઔર ઉસ મસ્જિદકો આગ લગા કર ખાક સિયાહ કર દેં.

ચૂંકે હકીકતન ઉસ મસ્જિદકી બુન્યાદ તકવા ઔર "વજહુલ્લાહ" કી જગહ "તફરીક બૈનુલ્મુસ્લિમીન" પર રખ્ખી ગઈ થી ઈસ લિએ બિલાશુબા વહ ઉસીકી મુસ્તહિક થી ઔર ઉસ્કો "મસ્જિદ" કહના હકીકતકે ખિલાફ થા. ઈસ લિએ કુર્આને અઝીઝને ઈસ બઝાહિર મસ્જિદો બબાતિન બૈતુલ્શર હે બૈતુલ્શરકી તા'મીરકે મુતઅલ્લિક હકીકતે હાલકો રોશન કરતે હૂએ બતલા દિયા કે યહ મસ્જિદે તકવા નહીં બલ્કે મસ્જિદે ઝરાર કહલાનેકી મુસ્તહિક હે.

તર્જમા : "(ઔર મુનાફિકોંમેંસે) વહ લોગ ભી હે જિન્હોંને ઈસ ગર્ઝસે એક મસ્જિદ બના ખળી કી કે નુકસાન પહુંચાએ, કુફ્ર કરે મો'મીનોંમેં તફરકા ડાલેં ઔર ઉન લોગોંકે લિએ એક મકીનગાહ પૈદા કરેં જો અબસે પહલે અલ્લાહ ઔર ઉસ્કે રસૂલસે લળ ચુકે હેં. વહ ઝરૂર કસમેં ખા કર કહેંગે કે હમારા મતલબ ઉસ્કે સિવા કુછ ન થા કે ભલાઈ હો, લેકિન અલ્લાહકી ગવાહી યહ હે કે વહ અપની કસમોંમેં કત્અન ઝૂટે હેં (એ પૈગમ્બર સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ) તુમ કભી ઈસ મસ્જિદમેં ખળે ન હોના ઈસ બાત કી કે તુમ ઈસ્મેં ખળે હો (ઔર બંદગાને ઈલાહી તુમ્હારે પીછે નમાઝ પળ્હેં) વહીં મસ્જિદ હકદાર હે જિસ્કી બુન્યાદ અવ્વલ દિનસે તકવા પર રખ્ખી ગઈ હે (યા'ની મસ્જિદે કુબા ઔર મસ્જિદે નબવી) ઉસ્મેં ઐસે લોગ આતે હેં જો પસંદ કરતે હે કે પાકો સાફ રહેં ઔર અલ્લાહ ભી પાક વ સાફ રહનેવાલોંકો હી પસંદ કરતા હે."

[૯/ ૧૦૭, ૧૦૮]

મવ્ઈઝત :

૧. મુનાફિકત એક ઐસા મર્ઝ હે જો ઈન્સાનોંકે તમામ ફઝાઈલે હમીદા ઔર અખ્લાકે હસનાકો તબાહો બર્બાદ કરકે ઉસ્કી ઈન્સાનિયતકો હૈવાનિયતસે બદલ દેતા હે ઔર ઉસ્કો અફકારો અઅમાલમેં મુતાબકતે બાહમી ન રહનેસે ઉસ્કી ઝિંદગીકો અસ્ફલુસ્સાફિલીનમેં ગિરા દેતા હે.

૨. એક હી 'અમલ' આમિલકી નિય્યતકે ફર્કસે 'પાક' ભી હો સકતા હે ઔર નાપાક ભી "તય્યબ" બન સકતા હે ઔર ખબીષ ભી તા'મિરે મસ્જિદ

એક અમલે ખૈર હે ઔર બાઈષે અજરો ષવાબ ! મગર જબ કે બવજ્હિલ્લાહ ઔર ઈબાદતે ઈલાહીકા હકીકી મકસદ પેશેનઝર રહે :—

તર્જમા : "અલ્લાહકી મસ્જિદોકો તો બસ વહી આબાદ કરતા હે જો અલ્લાહ પર ઔર આખિરતકે દિન પર ઈમાન લાયા ઔર નમાઝ અદા કી ઔર ઝકાત દી ઔર ખુદાકે સિવા કિસીસે ન ડરા." [૯/ ૧૮]

ઔર યહી અમલે ખૈર "અમલે શર" ઔર લાઈકે નફરત બન જાતા હે, જબકે ઉસ્કા મકસદ કારેશૈતાન હો. યા'ની તફરીક બૈનુલ્મુસ્લિમીન યા નમાઝકી આળમેં ઈસ્લામકે ખિલાફ કમીનગાહ ઔર જાસૂસીકા મર્કઝ બનાના હો, ઈસી લિએ યહ અમલે ખૈર કાફિરોંકે હાથસે અંજામ પાના ગૈરમકબૂલ ઔર મર્દૂદ હે.

તર્જમા : "મુશ્રિકોંકા હક નહીં હે કે વહ અલ્લાહકી મસ્જિદકો આબાદ કરેં હાલાંકે વહ અપની જાનોં પર કુફ્રકી ગવાહી દેતે હેં." [૯/ ૧૭]

વફાત યા વસ્લ બિર્રફીકુલ્આ'લા :

તર્જમા : "યા'ની મૌત" ઈસ હકીકતકા નામ હે જો નબીએ મુર્સલ બલ્કે ખાતિમુલ્મુર્સલીન સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકો ભી પેશ આ કર રહેગી ઔર બકાએ હકીકી તો ઝાતે અહદીતકા હી બિલાશિર્કત ગૈરે તુગ્રાએ ઈમ્તિયાઝ હે." [૩/ ૧૪૪]

"અલ્લાહ અલ્લાહ" ! વહ કેસા અજીબ સમા થા કે જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને "અલ્લાહુમ્મ અર્રફીકુલ્આ'લા" ફર્માતે હૂએ જાન જાન આફરીંકે સુપુર્દ ફર્મા દી, તો તમામ સહાબા રંજો ગમો સદમા જાંકાહસે ઈસ દર્જે મુતહય્યર ઔર મુસિબત ઝદા હો રહે થે કે ઉન્કે હોશો હવાસ તક બજાના થા. ઉસી આલમમેં હઝરત ઉમર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ફર્તે ગમસે તલ્વાર સોંત કર યહ ના'રા લગાયા કે જો મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા કહેગા તો ઈસી તલ્વારસે ઉસ્કી ગર્દન ઉળા દૂંગા.

ઈસી ઈઝતરાબ અંગેઝ આલમમેં ખુદાકા એક બંદા સિદ્દીકે અકબર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ આતા હુવા નઝર આતા હે, સબસે પહલે વહ હુજરએ આઈશા રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હામેં પહુંચતા ઔર દિલ બરયાં વ ચશ્મે પૂરનમકે સાથ સરવરે દોઆલમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી જબીને નૂરકો બોસા દેતા ઔર ફિરાકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમસે કર્બો બેચેનીકા ઈઝહાર કરતા હે ઔર ઈસ ફર્ઝે ઈશ્કસે ફારિગ હો કર જબ બાહર

આતા હે તો સહાબાકી ઈસ હાલતકા જાઈઝા લે કર કે જિસ્મેં જાહિલીયતો ઈસ્લામ દોનોં અદવારકી બેનઝીર શખ્સિયત ઉમર ઈબ્નુલ્ખત્તાબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ભી શામિલ હે તો આગે બઢ્હ કર કહેતા હે "એ ખત્તાબકે બેટે બેઠ જા" હઝરત ઉમર વહીં બેઠ જાતે ઔર ઈન્તિહા હુઝનો ગમસે હઝરત અબૂ બક્ર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકા મુંહ તકને લગતે હે.

સિદ્દીકે અકબર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ અબ મિમ્બરે નબવી સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ પર ખડે હો કર સદાએ હક બુલંદ કરતે હૂએ સહાબા રિઝવાનુલ્લાહુ અજમઈનકે મજમેકો યૂં ખિતાબ કરતે હેં.

"લોગો ! જો શખ્સ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી પરસ્તિશ કરતા થા ઉસ્કો મા'લૂમ હો જાના ચાહિએ કે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ઝાઈકએ મૌત ચખ લિયા હે ઔર જો ખુદાએ વાહિદકા પરસ્તાર હે તો બિલાશુબા અલ્લાહ તઆલા ઝિંદા જાવેદ હે ઔર મૌતસે પાક ઔર બરી, ઉસ્કો મૌત નહીં હે."

અબૂ બક્ર સિદ્દીક રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી યહ સદાએ હક જબ ફિઝામેં ગૂંજી તો સબસે અવ્વલ હઝરત ઉમર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ ઔર ઉન્કે બા'દ તમામ સહાબા રિઝવાનુલ્લાહુ અજમઈન પર સુકૂનો ઈત્મીનાન તારી હો ગયા ઔર વહ સમજ ગએ કે બિલાશુબા સરદારે દોઆલમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમ અપના ફર્ઝે રિસાલત પૂરા કરકે "રફીકુલ્આ'લા"સે જા મિલે ઔર અબ ઈસ્લામ મુકમ્મલ હો ચુકા ઈસ લિએ અબ હમારા ફર્ઝ હે કે રસૂલે પાક સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકે ઉસ્વએ હસના ઔર ઝિંદા જાવેદ મો'જિઝા કલામુલ્લાહ "કુર્આન"કો પેશ્વા બના કર ખિદમતે ઈસ્લામકા ફર્ઝ અંજામ દેં.

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી કૈફિયત તો યહ હૂઈ કે ફર્માને લગે કસમ બખુદા સિદ્દીકે અકબર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુને યહ સદાએ હક બુલંદ કરતે હૂએ જબ યહ આયત તિલાવત કી و ما محمد الا رسول قد خلت من قبله الرسل કે મુજે ઐસા મા'લૂમ હુવા કે ગોયા અભી ઈસ આયતકા નુઝૂલ હો રહા હે ઔર ઈશ્કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને ફિરાકે રસૂલસે મબ્હુત કર દિયા થા, કુર્આન ઔર તાલિમે રસૂલકી રોશનીમેં જો કુછ રફીકે મોહતરમને કહા વહ યકબયક મિષ્લે આફતાબ મેરે સામને આ ગયા. તમામ કુતૂબ અહાદીષ વ સેરકી રિવાયાત મુત્તફિક હેં કે

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમકી વફાત માહે રબીઉલ્અવ્વલ રોઝ દો શંબા (પીર)કો હૂઈ અલબત્તા કિસ તારીખકો હૂઈ? ઈસ બારેમેં મુતઅદ્દદ અકવાલ હે. મશ્હૂરો મા'રૂફ કોલ યહી હે કે બારા રબીઉલ્અવ્વલકો હૂઈ.

ઈબ્રતો મવ્ઈઝત :

૧. કુર્આને અઝીઝ સૂરએ ફાતિહામેં હે "ચલા હમકો રાહ સીધી ઉન લોગોંકી જિન પર તૂને ફઝલ કિયા." ઔર દૂસરી જગહ સૂરએ નિસામેં "કે ઐસે અસ્ખાશ ભી ઈન હઝરાતકે સાથ હોંગે જિન પર અલ્લાહ તઆલાને ઈન્આમ ફર્માયા યા'ની અંબિયા ઔર સિદ્દીકીન ઔર શોહદા ઔર સુલહા ઔર યહ હઝરત બહુત અચ્છે રફીક હે" યહી વહ રૂફકા હે જિન્કે મુતઅલ્લિક નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલય્હિ વ સલ્લમને અલ્લાહુમ્મ રફીકુલ્આ'લા કહ કર વક્તે આખિર ઈશારા ફર્માયા.

૨. "મૌત ખુદાએ બર્તરકા વહ અટલ ફેસ્લા હે જિસ્સે નબી વ રસૂલ ઔર ખાતિમુલ્અંબિયા વર્રુસૂલ ભી મુસ્તષ્ના નહીં હે ઔર બકાએ વ હયાત સર્મદી વ અબદી સિર્ફ ઝાતે હકકે લિએ હી મખ્સૂસ હે."

૩. સિદ્દીકે અકબર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકી અઝમત શાનો જલાલત મર્તબેકા ઈસ એક વાકિએસે ભી વાઝેહ એલાન હો જાતા હે કે વફાતુન્નબીકે કરીબી વક્તમેં નઝાકતે હાલાતને સહાબાકી અકલો ખરો પર જો અષર ડાલા અગર ખુદાના ખ્વાસ્તા વહ દેરપા હો જાતા તો ઈસ્લામ અપની હકીકતસે ખાલી હો કર રહ જાતા (અયાઝન્ બિલ્લાહ) મગર યહ સઆદત હઝરત અબૂબક્ર રઝિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુકે હી હિસ્સેમેં થી કે મુસલમાનોંકી ઈસ ડગમગાતી કશ્તીકો કુર્આનકી રોશ્નીમેં પાર લગા દિયા. ઔર "ઈસ્લામ"કો એક અઝીમુશ્શાન ફિત્નેસે બચા લિયા.

તર્જમા : "બળાઈ અલ્લાહકી હે દેતા હે જિસ્કો ચાહે ઔર અલ્લાહકા ફઝલ બળા હે." [૬૨/ ૪]

ખત્મે નુબુવ્વતો રિસાલત :

નુબુવ્વતો રિસાલતકા યહ સિલ્સિલા જો હઝરત આદમ અલય્હિસ્સલામ શુરૂઅ હો કર હઝરત ઈસા અલય્હિસ્સલામ તક પહુંચા થા રૂશ્દો હિદાયતકે ઉસ્લૂબો નહજકે લિહાઝસે ઈસ મા'નેમેં યકસા નિય્યત રખતા હે કે ઈસ તમામ સિલ્સિલેમેં નુબુવ્વતો રિસાલત જોગ્રાફિયાઈ હુદૂદમેં મહદૂદ રહી હે ઈસ લિએ

મુખ્તલિફ ઝુબાનોંમેં એક હી વક્તમેં મુતઅદદ અંબિયા અલયહિસ્સલામકી બેઅષત ફરાઈઝે રિસાલત અદા કરતી રહી હે હત્તા કે હઝરત ઈસા અલયહિસ્સલામકે પૈગામે હકને અગર્ચે એક ગુના વુસ્અત ઈખ્તિયાર કી ઔર બની ઈસ્રાઈલકી ગુમકિર્દા રાહ ભીડોંકે અલાવા ભી બાઝ હલ્કએ ઈન્સાની ઈસ દા'વતકી મુખાતિબ બની, તાહમ ઉન્હોંને આલમગીર દા'વતો પૈગામકા દા'વા નહીં કિયા ઔર ઈન્જીલ શાહિદ હે કે ખૂદ ઝાતે કુદસીને બસરાહત કહ દિયા કે ઉન્કી બેઅષતકા તખાતુબ મહદૂદ હે.

લેકિન યહ સિલ્સિલા આખિર કબ તક, ઉસી તરહ મહદૂદ રહ સકતા થા ઔર હલ્કએ દા'વત વ ઈર્શાદ આહિસ્તા આહિસ્તા તરક્કી પઝીર ઔર વુસ્અતગીર હોતા જા રહા થા, વહ કાનૂને કુદરતકે આમ ઉસૂલકે ખિલાફ કિસ તરહ હમેશાકે લિએ મહસૂર રહ સકતા થા !

અલબત્તા ઈન્તિઝાર થા તો ઈસ્કા કે વહ વક્ત કરીબ આ જાએ જબ કે દુન્યાકી વસીઅ પિન્હાઈયોં ઔર આલમગીર વુસ્અતોંકે દરમિયાન ઐસી હમ આહંગી પૈદા હો જાએ કે ન એક મફાદો મઝાર દૂસરે હિસ્સોસે ઓઝલ હો સકે ઔર ન બેગાના વ બેતા'લ્લુક રહ સકે બલ્કે ખુદાકી યહ વસીઅ કાઈનાત માદ્દી અસ્બાબકી હમાગીરીકી બદોલત એક "કુંબા" બન જાએ ઔર ઈન્સાન કબીર (આલમ)કે તમામ જવારેહ (મમાલિકો ઈમ્સાર) એક દૂસરેકે સાથ ઈસ તરહ વાબસ્તા હો જાએં કે એકકા નફા વઝરર દૂસરોંકે નફા વઝરર પર અષર અંદાઝ હોને લગે. બલ્કે કાનૂને ફિત્રત અપના મુઝાહરા કરે ઔર માદ્દી દુન્યાકી હમાગીર હમઆહંગીકે રૂનુમા હોનેસે કબ્લ રૂહાની પૈગામે સઆદતકો આલમગીર વુસ્અત ઔર હમાગીર અઝમત અતા ફર્માએ. ચુનાંચે આલમે અસ્બાબમેં ફિત્રતકે આમ કાનૂનકી તરહ રૂશ્દો હિદાયતકા જો આગાઝ પહલે ઈન્સાનકે ઝરીએ હુવા થા ઉસ્કા અંજામ ઈસ મુકદ્દસ હસ્તી તક પહુંચ કર કામિલો મુકમ્મલ હો ગયા જિસ્કા નામ "મુહમ્મદ" સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ ઔર "અહમદ" સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ હે.

તર્જમા : "આજકે દિન તુમ્હારે લિએ તુમ્હારે દીનકો કામિલ કર દિયા ઔર મૈંને તુમ પર અપના ઈન્આમ તમામ કર દિયા ઔર મૈંને ઈસ્લામકો તુમ્હારા દીન બનનેકે લિએ પસંદ કર લિયા." [૫/ ૩]